37
43 B
12

– A RA 1852

Digitized by Google

DICTIONARIUM
MANUALE BIBLICUM
TOMUS SECUNDUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

DICTIONARIUM
MANUALE BIBLICUM
EX CELEBRATISSIMIS POTISSIMUM DICTIONARIIS,
QUÆ CLARISSIMI ET PROBATISSIMI VIRI
SIMONIUS
UZETIÆ IN VIENNENSI DIŒCESI PAROCHUS, AC T. D.
ET AUGUSTINUS CALMET
ORDINIS S. BENEDICTI ABBAS CONCINNARUNT,
A R. ET Ecc. JO. ANTONIO DALMASO VICETINO S. T. D. C.
EX GALLICO IDIOMATE LATINE REDDITUM.

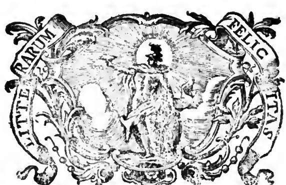
EDITIO PRIMA VENETA

ADNOTATIONIBUS, ARTICULIS ET TOPOGRAPHICIS TABULIS

A P. D. PROSPERO DE AQUILA

IN REGIA NEAPOLITANA UNIVERSITATE SACR. SCRIPT.
PROFESSORE LOCUPLETATA.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS MDCCLXIX.
Typis JOANNIS BAPTISTÆ PASQUALI.
SUPERIORUM FACULTATE AC PRIVILEGIO.

DICTIONARIUM
MANUALE BIBLICUM.

M*Aacha*, *rupta*, exigua Syriæ Provincia ad ortum, & ſeptentrionem fontium Jordanis, qua Damaſcum itur. Hujus provinciæ Rex Ammonitis contra Davidem opem arulir, & Seba filius Bochri ſe *Abelam* ejuſdem regionis Urbem recepit. II. *Reg.* x. 9.

Maacha. Hujus nominis fœminæ multæ ſunt in ſacris Litteris, quarum præcipuæ Maacha filia Tholmai Regis Geſſur (II. *Reg.* III. 3.), uxor Davidis, Mater Abſalonis, & Thamar; Maacha filia Abſalonis, uxor Robnam Regis Juda, & mater Abiæ, cui etiam conjux fuit Maacha nomine (III. *Reg.* XIII. 2. 10. 20.). Sacra Scriprura refert, Aſam, hujus poſtremæ filium ademiſſe matri officium Sacerdotis profanorum Numinum, quæ in nemoribus colebantur.

Maaſias, *opus Domini*, filius Adajæ, fuit eorum unus, quibus ſummus Pontifex Jojadas conſilium patefecit, quod inierat, inſtituendi Regem Juda juvenem Joas, & Athaliam e ſolio deturbandi. Hujus etiam nominis fuere tum ſocer Baruch, tum unus e filiis Regis Achaz, tum alii multi ſeu Sacerdotes, ſeu Levitæ. II. *Paralip.* XXVII.

Machabæi. Nomen hoc Aſmoneis Principibus inditum, qui Judaicum Populum a Syriæ Regum tyrannide liberarunt, eumque per centum triginta circiter annos rexerunt. Horum fratrum primus Mathatias fuit e familia Joarib, cui filii quinque erant, quorum tres, nempe Judas, Jonathas, & Simon ei ſucceſſerunt. Judas omnium primus Machabæi nomen geſſit, neque alio titulo, quam Capitis Populi inſignitus fuit; Principis titulus Simoni collatus; ejuſque nepos Ariſtobulus Regis titulum ſumpſit, quem ipſe, ejuſque ſucceſſores ad Herodem uſque ſervarunt. Ex Etymologiis multis, quæ afferuntur, nominis Machabæi, maxime probabilis ea eſt, quæ nomen repetit a quatuor Hebraicis litteris, מ. כ. ב י. *Mem*, *Caph*, *Beth*, *Job*, quas Judas Judæorum vexillis inſcriptas voluerat, quæque primæ ſunt horum verborum, מי כמוך באלים יהוה *mi chemocha baelim Jehova*, videlicet, *quis eſt tibi ſimilis inter Deos, o Jehova?* Jam vero e communi inter Hebræos conſuetudine confectum eſt ex his quatuor litteris

M. C. B. J. arteſactum vocabulum *Machabi*, ſeu *Machabæus*, quod primo quidem Judæ tributum fuit, iiſque deinceps omnibus, qui inſignia ſollicitudinis, & conſtantiæ ſpecimina ediderunt, ut patriæ libertatem, & majorum ſuorum Religionem Antiochi Epiphanis tempore propugnarent.

Machabæi, ſeptem Judæi fratres, qui in Antiochi Epiphanis perſecutione, cum matre, ſanctoque ſene Eleazaro, an. Mund. 3837. Antiochiæ martyrium ſubierunt. Princeps hic cum ſtrenuos hos Confeſſores comprehendi juſſiſſet, nihil intentatum reliquit, ut eos ad ſuinam carnem edendam adduceret, quod veluti defectionis a Judaica Lege argumentum erat. At primus, cum fidenter Regi dixiſſet, ſe mori potius paratum eſſe, quam Divinam Legem violare, a Tortoribus captus, inter acerbiſſimos cruciatus obiit, fratres ad martyrium hortatus. Cæteri deinceps excruciati, eadem conſtantia tolerarunt, quidquid ingenioſa perſecutorum crudelitas excogitare potuit, ut de eorum animi robore triumpharet. Septimus, natu minimus, matris cohortationibus animatus, Carnifices rogavit, ut vinculis ſolutum ad Regem accedere paterentur; annuerunt Carnifices, ea ſpe adducti, fore ut Principis juſſa faceret; at ille ſtatim citato gradu ad ſupplicii locum perrexit, cumque Antiocho crudelitatem exprobraſſet, ac Dei judicia minitatus eſſet, ſe in medias flammas conjecit. Horum Martyrum mater, cum filiorum triumpho adſtitiſſet, ab iiſdem coronam obtinuit, eaque conſtantia mortem ſubiit, quam iis inſpiraverat; figura ſanctæ Eccleſiæ, matris unicæ omnium fidelium, quæ filios hortatur, ut pro ejus nomine vitam effundant, cui eos ipſa concepit, & peperit. Hos porro Sanctos Martyres, etſi ad veterem Legem pertineant, jam inde a primis ſæculis Eccleſia tamquam Chriſti Domini Martyres colit, perſuaſum habens, eam ſingularem fidem, cujus vi tormenta, & mortem ſpernebant, Meſſiæ, quem expectabant, gratiæ donum fuiſſe. *

* *Eccleſia a primis uſque temporibus in Canonicorum Librorum numero. poſuit Machabæorum Libros duos, quorum primus capitibus ſex, alter quindecim conſtat. Primus id complectitur, quod a reditu crudelis Antiochi Epiphanis ex Ægypto, quo tempore cæpit ea graviſſima Judæorum perſecutio, ad inchoatum Hircani filii Simonis Pontificatum contigit, qui a Ptolemæo genero Abobi filio per inſidias occiſus fuit; id quod annorum omnino triginta trium ſpatium conficit. Leguntur hoc in Libro, quæcunque memoratu digna in bellis fuere, quæ Mathatias, ejuſque filii geſſerunt, ut veterem patriæ gloriam, & Religionis ſanctitatem in ſplendorem priſtinum reſtituerent.*

Liber ſecundus altius hiſtoriam repetit, memoratque, quidquid ea inſignia bella anteverterit, eorum cauſas, & prodigia, quæ ante inchoatam Judæorum perſecutionem ſuper Jeruſalem apparuerunt; formidandam pœnam, quam Heliodoro Deus intulit, cum ſacros theſauros deprædari vellet; idololatrias, ſimoniam, vim cum apoſtaſia ſummorum Pontificum quatuor, nempe Jaſonis, fratris Oniæ Summi Pontificis, cognomento Sancti, qui, ejus opera, dignitate ſpoliatus, in exilium miſſus, ac demum crudeliter trucidatus fuit, Menelai, Lyſimachi, & Alcimi; Machabeorum fratrum ſeptem, eorumque Sanctæ matris martyrium. Hæc omnia deſcripta leguntur in prioribus capitibus ſeptem; in reliquis fuſius tantum Judæ Machabæi præclara facinora referuntur; ut appareat, huic ſecundo libro, temporis ratione habita, primum locum tribuendum fore, cum primus non niſi ſecundi proſecutio quædam, & continuatio eſſe videatur. At cum ſemper ita collocati fuerint; Eccleſia, quæ nihil unquam in Sacra Scriptura novare, aut invertere voluit, eum ſemper in iis ordinem reliquit, ſervavitque, quem obtinent in præſentia. Græcus textus tertium quemdam Machabæorum librum admittit, qui nunquam ab Eccleſia Canonicus habitus fuit.

Hæretici Machabæorum libros in Apocryphorum numero ponunt, in quo magnopere veteribus Patribus adverſantur, qui eos tamquam ſacros recipiunt; ejuſmodi ſunt S. Cyprianus, Clemens Alexandrinus, S. Ambroſius, S. Joannes Chryſoſtomus, S. Proſper, S. Iſidorus, S. Leo, *& præ omnibus ipſe* Chriſtus Dominus, *qui ea ſane ſervare voluit, quæ in iiſdem libris mandantur, & inter cætera, Encania, ſeu Templi*

pli Dedicationem, quod Feſtum Judas Machabæus inſtituerat. Joan. x.

Carthaginenſe, atque adeo Tridentinum Concilia Canonicos eos declararunt, iidemque jam inde a S. Auguſtini ætate in Eccleſia legebantur. Eraſmus *in Præfatione ad librum de Martyribus Machabæis, quem* Eliæ Marcæo, *Colonienſis Machabæorum Eccleſiæ Decano nuncupavit, ita de iis honorifice loquitur*: Extat argumentum hoc in libris Machabæorum, quos Hebræi licet non recipiant in Canonem, inter Sacros tamen habent.

Quis autem primi potiſſimum libri Auctor fuerit, certo non conſtat. Eum nonnulli Joanni Hircano, *Simonis filio propterea tribuunt, quod ejus* cap. xvi. *cum relatum eſſet, hujus Summi Pontificis juſſu eos morte damnatos fuiſſe, qui ad eum occidendum venerant, ſub ejuſdem capitis finem dicitur, quidquid ille commemoratione dignum egit, ejuſque omnia egregia facinora in ipſius Chronicorum libro deſcripta occurrere. Cum enim* Joannes Hircanus *rebus omnibus præclare geſtis, earum & ipſe apprime particeps interfuerit, quæ ejus Avorum, Jonathæ, ac potiſſimum Simonis ipſius Patris Pontificatum inſignierunt; valde probabile iiſdem videtur, eum ipſum, quæ viderat, ſcripta reliquiſſe, & poſterorum memoriæ commendaſſe. Infirma tamen eſt conjectura hæc, & ejuſmodi, ut nihil inde certi, ad hanc rem quod attinet, inferri poſſit. At quorſum in Sacrorum Librorum quærendis Auctoribus immoramur, dum certi ſumus, quicunque tandem eos ſcripſerit, nihil ipſum non Spiritu Sancto dictante ſcripſiſſe?*

Secundus autem Liber non niſi Librorum quinque compendium eſt, quos Jaſon de Machabæorum Vita concinnaverat; ſapiens, piuſque Judas ex Eſſeniorum Secta Compilator eorum fuit. II. Machab. I. II. & III. 24. *Liber Tertius temere Machabaorum dictus, quippe qui de ſtrenuis his Divinæ Legis Propugnatoribus ne verbum quidem habet, perſecutionis hiſtoriam continet, quæ a Ptolemæo Philopatore Ægypti Rege in Judæos ibidem verſantes excitata fuit an. Mund. 3737. Et liber quibem hic tamquam apocryphus rejicitur, quemadmodum* & Quartus, *qui tam parum notus eſt, ut in nulla prorſus ex Latinis Verſionibus reperiatur*.

Maceda, incendium, Urbs Regni Caput, quod ejus nomen gerebat, in Tribu Juda. Eam cepit, evertitque Joſue, qui morti Regem ipſum addixit. In cavernam Macedæ proximam ſe receperunt Reges quinque regionis Chanaan, qui ad Urbis Gabaon obſidionem convenerant. Eos inſecutus Joſue ſuſpendi juſſit. *Joſue c.* x. &c.

Macedonia, elevata, Græciæ Regnum, cui datos incolas ajunt a *Cethim*, filio *Javan*, quodque hoc nomine in Sacris Litteris notum eſt. Poſtquam Alexander Magnus Aſiæ potitus eſt, *Macedonum* nomen per univerſum Orientem celebre evaſit; & ita quidem Sacra Scriptura Græcos vocat, qui in hujus Principis imperio ſucceſſerunt. S. Paulum in Macedoniam ad Evangelium nuntiandum accivit ejuſdem Provinciæ Angelus, qui ei in Urbe Troade apparuit; ibique Apoſtolus hic Theſſalonicenſem, & Philippenſem Eccleſias, quæ celebres extiterunt, inſtituit. Macedonum nomen aliquando ponitur appellativa ſignificatione pro Judæorum hoſte, ut in Additionibus Libri Eſther, ubi legitur, *Aman & animo, & Natione Macedonem fuiſſe*. 1. *Machab. cap.* 1. *Act. Apoſt. cap.* xvi. 9.

Macheron, arx ultra Jordanem in Tribu Ruben, prope lacum Alphaltitem, ſupra excelſum montem, profundis vallibus circumdatum ædificata. Arcem hanc Aſmonei munierant, quam Gabinus evertit, & Herodes Magnus, majore, quam antea, diligentia reſtituit. Hoc in Oppido S. Joannes Baptiſta in carcerem truſus, obtruncatuſque fuit Herodis Antipæ juſſu. *Joſeph. Antiq. lib.* xiv.

Machir, venditor, filius Manaſſe, & nepos Joſeph, Macheritarum familiæ Princeps fuit. Ei filii fuere *Phares, & Sares*, itemque filia, quæ nupſit Eſron e Tribu Juda. *Numer.* xxvi. 1. *Paralip.* vii. 16.

Macphela. Nomen hoc Hebraice ſignificat *duplex*; illudque hoc ſenſu ſumpſit Vulgatæ Auctor, de Spelunca loquens, quam Abraham ab Ephron emit, in qua Saram conjugem ſepeliret. Verum alii potiore jure putant, Macphelam hoc loco agri nomen eſſe, ubi ſita Caverna erat, & ita vertendum eſſe: *Caverna, quæ in Macphela eſt*. Geneſ. xxiii. 8.

Madai, *menſura*, tertius filiorum Japhet, qui Medorum pater fuiſſe creditur. *Geneſ.* x. 2.

Madan, *judicium*, tertius filiorum Abrahæ, & Cethuræ, qui cum fratre Madian dedit incolas regioni Madian, quæ ad Maris Mortui Orientem eſt. *Geneſ.* xxv. 2.

Madian, *Judex*, quartus filiorum Abrahæ, & Cethuræ, qui Madianitis populis Idolorum cultoribus nomen dedit, quorum filiæ Iſraelitas ad delictum, cultumque Phegor traxerunt. Hi populi ad Ortum Maris Mortui, regioniſque Moab meridiem degebant, eorumque Metropolis Madian erat. Eos Deus ob mala, quæ Hebræis intulerant, punire volens, homines ex quaque Tribu mille miſit, duce Phinees, ut ſuam in eos ultionem exereret. Ergo duodecim hominum millibus præfectus Phinees progreſſus eſt, & Madianitas aggreſſus fudit, eorum quinque Reges occidit, Urbes incendit, & immenſam prædam congeſſit. Pſeudo-Propheta Balaam, diri hujus belli auctor ob pernicioſum conſilium, quod Madianitis dederat, communi eorum populorum ſtrage involutus, obrutuſque, vitæ jacturam ſubiit. *Geneſ.* xxv. 2. *Numer.* xxii. xxv. & xxxi.

Madian. Erat alia regio Madian ad Ortum Maris Rubri, ubi ſe Moſes in tuto poſuit, & Sephoram filiam Jethro conjugem duxit. Regio hæc dubio procul incolis locupletata fuit ab aliquo filio Chus, quoniam Moſis uxor *Chuſites dicitur*, & Habacuc Madianitarum loco *Chuſitas* ponit. *Numer.* xii. 1. *Exod.* ii.

Maaon, *diſputatio*, Urbs in regione Chanaan, cujus Rex Jobab cum aliis multis fœdus iniit contra Joſue, a quo captus, occiſuſque fuit, ejuſque incenſa Urbs. *Joſue* xi. & xii.

Magala, *circulus*, locus, in quo Iſraelitæ caſtra poſuerant, cum David Gigantem Goliath interfecit. 1. *Reg.* xvii. 20.

Magdalel, Urbs in Tribu Nephtali, cujus nomen ſignificat *turrim Dei*. *Joſue* xix. 38.

Magdal-Gad, *turris Gad*, Urbs erat in Tribu Juda. *Joſue* xv.

Magdalum, ſeu *Magdala*. Duo hæc vocabula turrim ſignificant, & modo ſeorſim, modo cum alio nomine proprio conjuncta reperiuntur. Erat hujus nominis arx prope Gamalam, a qua Maria Magdalena nomen ſumpſiſſe creditur.

Magedo, ſeu *Mageddo*, *qui annuntiat*, Urbs in Tribu Manaſſe, in qua Ochozias periit, cum per inſidias, juſſu Jehu, vulneratus fuiſſet. Inſignis eſt etiam hæc Urbs Joſiæ Regis clade, qui ibidem a Nechao Ægypti Rege victus, lethalibuſque vulneribus affectus fuit. *Joſue* xi. *Jud.* i. iv. *Reg.* xxiii. 29.

Magi. Sacra Scriptura ita nonnullos celebres viros nuncupat, qui, ſtella duce, ab Oriente Hieroſolymam convenerunt, ut Judæorum Regem recens natum ibidem quærerent. Herodes, de eorum adventu, ac de ſuſcepti itineris cauſa commonefactus, a Legis Doctoribus certior fieri voluit, ubinam Chriſtus naſciturus eſſet; & cum audiſſet, ejus ortui ſtatutum locum *Beth-leem* eſſe, Magos dimiſit, ea lege, ut, quidquid de eo Infante detexiſſent, relaturi redirent, quo & ipſe ad eum adorandum pergere poſſet. Iter ergo proſecuti ſunt Magi, ſemper a ſtella ducti, quæ ſuper ea domo conſtitit, in qua Infans erat; donique loco aurum, thus, & myrrham Chriſto obtulerunt. Ac deinde a Deo in ſomnis vetiti ad Herodem regredi, per aliam viam in patriam redierunt. Hæc de Magis Sacræ Litteræ; at cum in iis nec de eorum patria, nec de arte, aut conditione, nec de numero quidquam occurrat; Interpretes in his reparandis omiſſionibus deſudarunt. Cum enim Orientis nomen, de quo loquitur Evangelium, nullam peculiarem regionem deſignet; eos proinde nonnulli ex Meſopotamia, alii ex Perſide, ubi *Magi* nomen notius erat, alii denique muneribus nixi, quæ obtulerunt, Arabiæ propriis, ex hac ipſa regione, quæ Judææ ad Orientem eſt, veniſſe contendunt *. Ad eorum artem, titulum, conditionemve quod attinet, Evangelium non dicit eos Reges fuiſſe, ut vulgo creditur **; Magos tantum vocat, nempe ſapientes, & Philoſophos, qui ad aſtronomiam potiſſimum incumbebant. Admodum probabile eſt, a Balaam eos deſcendiſſe, qui multis ante ſæculis, ſcilicet an. Mund. 2553. ejuſmodi vati-

cinium protulerat : *Orietur ſtella ex Jacob, & naſcetur in medio Iſrael Dominator* (Numer. cap. IV.), *qui percutiet primores Moab, & deſtruet omnes filios Seth*. Ac ne eorum quidem numerus innoteſcit, quos ad tres nonnulli redigunt ob tria munerum genera, quæ obtulerunt; nec certa ſunt nomina, quæ iis tribuuntur, & ſunt, *Gaſpar*, *Melchior*, & *Balthaſſar* ***. Multæ quoque opiniones ſunt ſuper ſtellæ natura, quæ Magis apparuit; quarum vero ſimillima ea eſt, eam ſtellam phænomenon aliquod in aſtri formam fuiſſe, quod cum Magi non ſine prodigioſis & inuſitatis adjunctis animadvertiſſent, rati ſunt eam ſtellam eſſe, quam Balaam prædixerat, quamque ipſi proinde ſequi ſtatuerunt, ut Regem quærerent, cujus adventum ipſa nuntiabat. Magos ſemper Eccleſia felices duxit, tamquam glorioſas Ethnicorum primitias, quos Deus ad Cœlorum Regnum per Filii ſui miſſionem vocaturus erat.

* *Magorum nomen iis omnibus tributum fuit, qui ad Philoſophiam, ad Matheſim, ad Aſtronomiam animum applicabant; quamobrem Magi nomen idem erat*, ac Sapientis, Philoſophi, Aſtronomi, Mathematici. *Magi ii quoque dicti, qui futura ex hominum nativitate divinabant, nuncupati proinde* γενεθλιακοὶ, & Horoſcopi; *iique demum omnes, qui ſuperſtitioſas artes ſectabantur* Præſtigiatores *appellati. Quamvis autem Magi, qui ad adoranda Chriſti incunabula ſe contulerunt, vulgo primi generis fuiſſe, ſcilicet* Aſtronomi, & Philoſophi *perhibeantur; Scriptores tamen magni nominis, ut* S. Iuſtinus Martyr *in Dialogo cum Tryphone*, Tertullianus *de Idololatria*, & Origenes *contra Celſum eos ſuperſtitioſos, & veneficos fuiſſe voluerunt. Quorum ſi opinionem recipimus, Chriſti incunabulis gloria longe major accedet. Quo enim ſceleſtior fuerit Magorum ars, eo magis enitebit Omnipotentis Dei gratia, quæ eorum animos ſuperſtitioni, & idololatriæ maxime addictos pietate, & religione cumulaverit.*

Jam vero de Magis his, qui ad Divinum Servatorem adorandum venerunt, quæritur primo loco, undenam venerint, quæque eorum patria fuerit. Non mira videri non poteſt hac in re Patrum, Interpretumque diſcordia. Cum S. Matthæus dixerit, Magos ab Oriente veniſſe: Ecce Magi ab Oriente venerunt: *Orientis vocabulum occaſionem præbuit, ut eos alii ex Chaldæa, alii ex Meſopotamia, alii ex Perſide, alii ex Arabia deducerent; atque adeo non defuere, qui ex omnibus terrarum partibus eoſdem repeterent, quemadmodum ipſos exhibuerunt, & adhuc exhibent Pictores noſtri, quorum alii Europam ore albo, Europæiſque veſtibus, alii Africam nigro vultu, & Africano indumento, alii Aſiam pallido vultu, & Orientali veſte, alii denique Americam Indico habitu ab iis repræſentatas voluerunt. At quo demum perveniat audacia, & licentia Pictorum, ignorat nemo; ac proinde in expendendo paradoxo non immoramur, cui S. Matthæus aperte repugnat, qui eos omnes ex una eademque regione, ſeu mundi parte, ſcilicet* ex Oriente *veniſſe vult.*

Opiniones ergo, quæ paſſim obtinent, quibuſque probabilitatis fundamenta ſuppetunt, perpendamus. Eorum opinio, qui Magos ex Chaldæa volunt, ea ſcientia nititur, quæ in ea Regione florebat, in qua Aſtrologia ſummo in pretio habebatur. Daniel hos Magos, ſeu divinos Chaldæos in claſſes tribuit omnino tres, ejuſque Nationis hiſtoria luculenter oſtendit, quam huic ſtudio dediti Chaldæi eſſent. Atque hæc quoque Regio venit in ſacris Litteris Orientis nomine. Job Idumææ Orientalis incola tamquam inter Orientales, nempe Syros, Arabas, & Chaldæos potentiſſimus, ditiſſimuſque deſcribitur. Prophetæ ſæpe innunt, Hebræos captivos in Judæam patriam ſuam ex Oriente, ſcilicet ex Chaldæa rediiſſe. Præterea volunt Magos Chriſti adoratores ex Abraham deſcendiſſe, qui ex Ur Chaldææ in Chananæam tranſiit. Verum opinio hæc non omnes probabilitatis gradus habet; tum quia Chaldæa ſi cum Judæa conferatur, Aquilonaris eſt, non Orientalis; & ſane Prophetæ Judæis prædicebant fore, ut omnes eorum calamitates ex Aquilone, ex Chaldæa nempe, prodirent; tum quia dona quæ Magi obtulerunt, in Chaldæa non exiſtunt.

Alia opinio eos ex Meſopotamia repetit, & poſteros vult Prophetæ Balaam, qui (Numer. XXIV.) *propoſito ſtellæ ſymbolo, Meſſiam ex familia Jacob naſciturum prædixerat,*

xerat,

xerat. *Ita qnidem* Origenes *&* S. Baſilius Magnus, *ea potiſſimum ratione nixi, quod vaticinii Balaam memorię in ejus poſteritate ſervabatur; & Magi novum planetam conſpicati, ſtatim ad recens natum Regem quęrendum permoti fuere. At fruſtra prorſus, & perperam; quamvis enim Balaam ex Meſopotamia eſſet, vaticinium tamen non in patria protulit, ſed in Moab, quo accitus fuerat; neque vero in patriam reverſus ejuſmodi vaticinium ſuorum memorię commendavit; ſed potius quod ei reliquum vitę fuit, ad ſtudia nefanda contulit. Prętерea Meſopotamię incolas ad Aſtrologiam animum applicuiſſe non legimus.*

Eos opinio tertia ex Perſide revocat. Ita Clemens Alexandrinus *Strom. lib.* I. S. Joannes Chryſoſtomus *Homil.* VI. *in Matth.* S. Hieronymus *in Dan. cap.* II. Theodoretus *Lib.* V. *Hiſt. Eccleſ. cap.* XXXIX. S. Leo *ſerm.* I. *ad Epiph. aliique. At ne id quidem ſolide propugnari poteſt; Perſis enim procul ab Urbe Bethleem, quingentarum ſcilicet laucarum intervallo diſtat; nec dona, quę Magi attulerunt, in Perſide occurrunt, tametſi Judęę ad Orientem ſit Regio hęc, & Magis aſſueret.*

In opinionem quartam, quę Magos ex Arabia, proprieque ex ea, quę Felix *dicta, veniſſe, ſtatuit, omnia conveniunt, quę eam cęterarum maxime plauſibilem reddunt. Ita* S. Juſtinus Martyr, Tertullianus, Hilarius, Epiphanius, *aliique. Et ſane quidquid S. Matthęus ait, Arabię optime congruit; Judęi quippe vulgo Arabiam Judęę Orientalem dicebant, ut* Geneſ. cap. XX. 3. *&* XXV. 6. Judic. cap. XVIII. Job. cap. I. 3. Reg. I. cap. IV. 30. Iſaiæ cap. II. 14. Jerem. cap. XLIX. 28. *Et facta hypotheſi, aliquam Arabię partem, quę latiſſime patet, Judęę potius auſtralem eſſe, tamen Arabia Felix omnino Judęę Orientalis eſt. Cum enim Abraham ſuſceptos ex Cethura filios diviſit ab Iſaac, ut omnem contentionem everteret, iis prędia tribuit in Orientali Regione, ſcilicet ab* Evila *uſque* Sur, *quę in Arabia ſunt, ut* Geneſ. cap. XXV. *Legitur. Et Judęorum regionem deſcribens* Tacitus lib. V. Hiſt. *ita diſerte loquitur*: Terra, & fines, qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur.

Secundo loco quę Magi Chriſti adoratores obtulere, dona Felicis Arabię propria, & peculiaria ſunt, neque in aliis Regionibus reperiuntur, ut ſcribit Plinius *lib.* XII. *Hiſtorię Naturalis cap.* 14. Thura præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ. Virgilius *lib.* II. *Georgic. v.* 17. *& lib.* I. *v.* 57. India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi. Pomponius *itidem* Mela: Arabia Cinnami, & thuris, aliorumque odorum maxime ferax. *Equidem an, quod ajunt, verum ſit, haud ſatis ſcio; ajunt tamen Auctores multi, antiquis temporibus, antequam auri tanta eſſet ſacra fames, ejuſque cauſa homines maria dimenſi, terraſque ſcrutati eſſent, auri, quam ęris majorem in Arabia copiam fuiſſe, eoque pretioſo metallo univerſam incolarum ſupellectilem conſtitiſſe.*

Tertia loco Magos ex Arabia fuiſſe ex conſuetudine evincitur, quę iis quidem temporibus in Oriente vigebat, ut ſubditi, aliive Dominis, & Principibus, quos conveniebant, fructus offerrent non in alienis regionibus emptos, ſed in patrio ſolo natos, ut ex donis palam fieret, cujates eſſent. Cum ergo Magi aurum, thus, & myrrham obtulerint, quę in Arabia gignuntur, legitima rerum conſecutione fit, ut Arabes fuerint.

Quarto loco Aſtronomia non in Perſide ſolum, & Chaldęa, ſed etiam in Arabia colebatur, qua de re nos dubitare non ſinunt tum Job in eruditis, quę cum amicis habuit, colloquiis, tum Regina Saba, quę a proprio Regno receſſit, ut Salomonis ſapientiam audiret, quemadmodum Paralip. lib. II. cap. IX. *legitur.* Cyrillus *quoque* lib. X. *contra Julianum, Porphyrio teſte, Pythagoram refert ad Chaldęos, & Arabas profectum eſſe, ut ſomniorum perfectam ſcientiam acquirreret.* Elymas *etiam Magus, de quo Actor. Apoſtolic.* cap. XIII. *ſermo eſt, ex Arabia venerat. Prętерea de Arabię Magis meminit Plinius. Denique Ptolomęus Magorum ſedem in Arabia collocat.*

Sed hanc opinionem nihil magis roborat, & confirmat, quam Prophetia Balaam: Orietur Stella ex Jacob; *quę Magos movit, ut novum Regem inquirerent, cujus ortum Stella, tum quidem in Cęlo rutilans, indicabat. Prętерea prophetia hęc ipſa longe magis iis, qui in Arabia degebant,*

quam

Digitized by Google

quam Chaldæis, & Perſis innoteſcebat ; eam quippe Balaam in Arabia pronuntiavit, tum ſcilicet, cum eum Balac Moabitarum Princeps accivit, ut Iſraëlitico populo malediceret. Quamobrem maxime probabile eſt Arabiæ Magos, qui Stellam, quam Balaam prædixerat, expectabant, cum jam in Cœlo fulgentem ſuſpicerent, novum Regem, cujus ea ipſa Stella nuntia venerat, ſibi quærendum putaſſe. His accedit, cum Magorum adoratio die 13. a Chriſto nato peracta fuerit, quemadmodum ab Eccleſia celebratur, eos proinde tam brevi temporis ſpatio non niſi ex Arabia Felice venire potuiſſe, quæ ut ſummum octo dierum itinere a Judæa adiſtat.

Non me latet ; Adverſarios reſpondere, certum non eſſe, ipſis, quibus contigere, diebus myſteria celebrari : Eccleſia enim Innocentium ſtragem ante Magorum adventum, quin immo inter ipſos Dominici Natalis feſtos dies celebrat. Præterea die ſexta Januarii eadem Eccleſia recolit myſteria tria, adorationem Magorum, baptiſma Chriſti, miraculumque, quod Chriſtus ipſe in Nuptiis Canæ Galilææ primum edidit : an vero credis ea tria, quamvis non eodem anno, tamen eadem die contigiſſe ? Minime gentium. Ergo in feſtorum dierum celebratione non temporis, ſed myſterii tantum habenda ratio. Quamobrem Epiphania, nempe manifeſtatio *tria hæc myſteria complectitur, quia in tribus hiſce occaſionibus ſe Chriſtus manifeſtavit.*

At cur, quæſo, Adverſarii concedunt, iis ipſis diebus, quibus Eccleſia Divini Verbi Incarnationem die 25. Martii & Nativitatem die 25. Decembris celebrat, myſteria hæc accidiſſe ? Si Eccleſia myſteriorum tantum, non temporum rationem habet ; aſſeri quoque poſſet, 25. Martii, & 25. Decembris veros, & genuinos Incarnationis, & Nativitatis Domini dies non eſſe. Sciant ergo adverſarii, præcipuorum myſteriorum feſta (ut ut de reliquis ſentiendum ſit) iis ipſis diebus, quibus contigerunt, celebrari. Quemadmodum ergo Incarnationis, Nativitatis, Circumciſionis, & Præſentationis Feſta iis diebus celebrantur, quibus ejuſmodi myſteria reapſe acciderunt ; ita de adventu quoque, & adoratione Magorum idem ſtatuendum eſt. At hæc ipſa regula in Innocentium Feſto locum non habet ; eorum enim ſtrages non unius diei, ſed plurium menſium ſpatio peracta fuit, nec conſtat, quandonam cœperit, aut deſierit ; ut proinde ejus celebrationem cuivis diei pro arbitratu addicere Eccleſia potuerit.

P. Hyacinthus Serry *in Exercitatione* xxxv. de tempore adventus Magorum *reſpondet, Magos non niſi die 26. Januarii, paucis ante Præſentationem diebus venire potuiſſe ; alioquin Herodes ſtragis decretum non diſtuliſſet ; neque vero credibile eſt, eum tantopere de Magorum eventu ſollicitum, cum Urbs Beth-leem ſex tantum paſſuum millibus Hieroſolyma abeſſet, tam ſero, ac prope poſt menſem, ſe a Magis deceptum, ac deluſum agnoviſſe.*

At hæc difficultas, qua permotus P. Serry *a communi opinione receſſit,* S. Auguſtini *acutiſſimos oculos non effugit. En ejus verba* lib. II. de conſenſu Evangeliſtarum cap. XI. Quæri poſſet, cum jam ſollicitus eſſet ille major Herodes, perculſus Magorum nuntio, quod Rex Judæorum natus fuiſſet, quomodo potuerint, completis diebus purgationis Matris ejus, tuto cum illo aſcendere in Templum, ut fierent circa eum, ſecundum legem Domini, quæ Lucas commemorat. *Ad cujus difficultatis ſolutionem, omiſſa reſponſione, Herodem gravibus nonnullis, proximiſque periculis exagitatum eo tempore de Magorum nuntio non cogitaſſe, ſubdit S. Doctor :* Illud dico, poſtea quam nihil Herodi Magi renuntiaverunt, eum credere potuiſſe, illos fallaci ſtellæ viſione deceptos, poſtea quam non invenerunt, quem natum putaverant ; erubuiſſe ad ſe redire, atque ita eum, timore depulſo, ab inquirendo, ac perſequendo puero quieviſſe. Cum ergo poſt purgationem Matris ejus in Jeruſalem cum illo veniſſent, & ea geſta eſſent in Templo, quæ a Luca narrantur ; quia verba Simeonis, & Annæ de illo prophetantium, cum cœpiſſent ab iis, qui audierant, prædicari, ad priſtinam intentionem revocatura erant animum Regis ; admonitus per ſomnium Joſeph, cum Infante, & Matre ejus fugit in Ægyptum. Deinde vulgatis rebus, quæ in Templo factæ, dictæque fuerant, Herodes ſe a Magis ſenſit illuſum ; ac deinde ad Chriſti mortem cupiens pervenire, multos Infantes, ſicut Matthæus

thæus narrat, occidit. *Ita difficultati* S. Auguſtinus *occurrit, quam* P. Serry *renovavit, qui in Opere* de Chriſto, ejuſque Virgine Matre *nihil aliud egit, quam Veterum argumenta rexoxit, eaque acrimenia, & ſale, quæ peculiaris ejus nota eſt, promovere ſtuduit*.

Multo magis abſona opinio eſt Laurentii Benedicti Triebel, *qui in Diſſertationa inſerta* Theſauro Criticorum Sacrorum Novi Teſtamenti P. II. pag. 115. *contendit Magos ad Chriſti adorationem poſt ejus in Temtlo præſentationem veniſſe; ſi enim ita ſe res habuiſset, Salvatorem non Bethleem, ſed Nazareth inveniſſent, contra atque aſſerit S. Matthæus, qui Magos refert in Urbe Bethleem eum inv̄ctos eſse*.

Facta igitur hypotheſi, Magos ex Arabia Felice, & quidem die decima tertia a Chriſto nato veniſse; quæritur ſecundo loco, Regesne, an privati homines fuerint. Eos Sacra Scriptura Regum titulo non inſignit, ſed Magos *tantum nuncupat. Ita* S. Matthæus cap. II. Ecce Magi ab Oriente venerunt. *Traditio, quæ ies auguſtum hunc titulum tribuit, legitima omnino non eſt; primus enim eos Reges fecit* Tertullianus, *e quo omnes deinceps alii ſumpſerunt. At cum critica ſuper ſacris Litteris controverſia ſit, non niſi ex Sacris Litteris ipſis dirimi poteſt. Quod ſi in Sacra Scriptura pro regia Magorum Chriſti adoratorum dignitate ne probabilia quidem monumenta præſto ſunt; qui ea propugnari poſſit, ſane non video. Non is tamen ſum, qui negem, regiæ Magorum dignitatis aſſertores multos eſſe, cujuſmodi ſunt* Baronius ad an. Chriſti 1. num. 30. Bellarminus, P. Berti, *aliique, quibus alii plurimi refragantur, ut* Tillemont, Dupin, Calmet, Serry &c. *Utra pars præferenda ſit, judicabit Lector ex argumentis, quæ ſubdam, quæque ea ipſa ſunt, quæ Neapoli in publica Diſputatione in Monaſterio habita, quod e præcipuis eſt, Regiæ Magorum dignitatis Defenſorem, prudentem licet doctumque hominem ad incitas redegerunt; ut unum ſibi perſugium reliquum videns, ut acribus acerbiſque verbis victoriam arriperet, in omnem ſe partem verſans, ſuum ipſe graviſſimum diſcrimen proderet*.

Atque ut ad rem accedam, theorema, *quod expoſuit, ejuſmodi fuit*: Adhuc in ſtabulo Divino Infantulo moras trahente, Magos ad ipſum colendum acceſſiſſe Matthæus Evangeliſta deſcribit; quorum ſtatum, conditionemque perpendentes, regio honore fuiſſe potitos contendimus. *Theorema hoc omnibus argumentationis legibus impugnandum ſuſcepi. Hoc loco, ne longum faciam, ea tantum paucis afferam, quæ ad privatam Magorum conditionem demonſtrandam facient*.

Sane ſemper is Evangeliſtarum mos fuit, ut, cum de Viris illuſtribus ad Chriſti Domini hiſtoriam ſpectantibus verba facerent, eorum titulos, & dignitates innuerent, non ut eos ſolum honore afficerent, verum etiam ut ad majorem Divini Redemptoris gloriam conferrent. Ita Nicodemus *dictus fuit Legis Doctor*, Jair *Synagogæ Præfectus*, Joſeph *Senator*, Herodes *Rex* &c. *Si ergo Magi Reges fuiſſent, S. Matthæus ad condecoranda Chriſti incunabula, eos quoque non ſimpliciter* Magos, *hoc eſt ſapientes, ſed Reges dixiſſet; quemadmodum aliorum omnium titulos, quibus reapſe inſigniti erant, expreſſos voluit. Quid enim ſuiſſet, cur Magorum tantum titulum ſilentio præteriret? Quid obfuit, quominus regiam dignitatem, ſiquidem in Magis erat, Matthæus innueret?*

Huic argumento doctus Pater occurrit rationibus quatuor, quas producit P. Berti *Theologiæ ſuæ* Tom. V. *quaſque ille prorſus invictas, & oracula veluti quædam exiſtimabat*.

Prima ratio (ita ille) ſilentii S. Matthæi, quod attinet ad regium titulum, ea eſt, ſatius fuiſſe, ad majorem Chriſti gloriam, ut S. Matthæus eos Magos, quam Reges diceret; ut nimirum ſignificaret, ad humanam ſapientiam, cujus imaginem Magi exhibebant, confundendam veniſſe. II. *Quia Regis nomenclatura ad occulte veritatis confirmationem inutilis omnino erat*. III. *Quia Evangeliſta docere nos voluit, mortalium neminem dignum eſſe, qui ceram Chriſto, Regum ſcilicet Rege, Rex nuncupetur*. IV. *Evangeliſta eos Reges non nominavit, quia minuti Reges erant, ſeu Toparchæ*.

At mihi magnopere laborandum non fuit, ut allatas rationes everterem, quas ad S. Matthæi ſilentium quoad regiam Magorum dignitatem excuſandum ineptas aſſerui.

Inepta prima eſt, quia Chriſtus non ſolum

lum venerat, ut Mundi ſapientiam retunderet, verum etiam ut ejuſdem poteſtatem reprimeret. Quemadmodum ergo ad confundendam mundanam ſapientiam par fuit, ut diceretur adoratus a Magis, ita ad humanam poteſtatem evertendam par erat, ut diceretur a Regibus adoratus.

Inepta pariter eſt ſecunda ratio. S. enim Matthęus ut Regem Regum natum oſtenderet, in ejus veritatis confirmationem referre debebat Magos Reges fuiſſe, ut nemo non legens ad Chriſti adoranda incunabula Reges veniſſe, convictus remaneret, Regem Regum jam Mundo natum eſſe. Ergo non modo non inutile, ſed etiam neceſſarium erat, ad Dominicę nativitatis confirmationem, Magorum regiam dignitatem commemorari.

Nec ſubſiſtere poteſt tertia ratio; quia ſi quid evinceret, id etiam evinceret, coram omnium ſapientiſſimo, & potentiſſimo Chriſto Domino, nec Nicodemum Legis Doctorem, nec Jair Synagogæ Præfectum, nec Joſeph Senatorem, nec Herodem Regem, & ſic porro dici debuiſſe.

Quarta denique ratio admodum infirma eſt. Cum enim Moſes victoriam deſcripſiſſet, quam Abraham e minutis quinque Regibus Regionis Sodomæ reportavit, eorum regiam dignitatem minime diſſimulavit. Haud aliter Magos, tametſi Reguli fuiſſent, S. Matthæus Moſem imitatus regio titulo fruſtratus non eſſet.

At regiæ Magorum dignitatis propugnator homini ſimilis, qui expergefactus, & oculos aperiens id conſpicatur, quod antea nunquam vidit, haud ſecus meas impugnationes ſpectavit, quæ umquam novæ, nec prævisæ eum ſummopere conſternarunt, qui proinde ad Pſalmiſtæ, & Iſaiæ vaticinia, & ad Magorum conditionem, iis temporibus regiam confugit; ut S. Matthæo ſatis fuerit eos Magos dicere, ut Reges quoque fuiſſe ſignificaret.

In hunc quidem modum ſibi viſus eſt ab omni ſe labyrintho extricaſſe; at non ita res habuit. Ea nimirum vaticinia, tantum abeſt, ut Prophetæ de Magis protulerint, ut potius Magis nulla prorſus ratione tribui poſſint. Oraculum hoc Pſalmi 71. Reges Arabum, & Sabæ dona adducent, quoad litteram perfectum eſt; cum Regina Saba ſe Hieroſolymum contulit, ut Salomonem conſpiceret; quod ſi Magos ſpectaſſet, dubio procul id innuere non omiſiſſet S. Matthęus, qui Chriſti rebus geſtis aptat Prophetarum Oracula. Profecto dixiſſet, ut ſolet, Chriſtum a Magis adoratum fuiſſe, ut impleretur, quod David prædixerat: Reges Arabum, & Sabæ munera illi adducent; quemadmodum Vaticinia cætera ad Chriſtum ſpectantia S. Matthæus eidem aptavit.

Non ergo de Magis explicari poſſunt ea vaticinia, ſed quoad litteram de Ethnicorum, barbararumque Nationum Regibus, quocumque demum tempore ad Criſtianam Religionem vocandis explicanda univerſim ſunt. En integrum Pſalmiſtæ textum: Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent; Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent, Reges Arabum, & Sabæ dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ. En Iſaiæ verba: Ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Jam vero poſſuntne, quæſo, verba hęc de Magis intelligi? Abſit nos ita ſentire; ita quippe ſentientes aſſerere cogeremur, Magos non peculiaris alicujus loci, ſeu regionis, ſed Tharſis, Inſularum, Arabię, Sabę, Æthiopię Reges fuiſſe; quodque magis mirandum foret, univerſi, quam late patet, terrarum orbis Reges eos extitiſſe. Quis ergo non videat, generatim Pſalmiſtę, & Iſaię verbis vocationem Gentium ad fidem portendi, qui promulgationis Evangelicę fructus futurus erat? Et in hanc quidem rem ejuſmodi Oracula ipſo Epiphanię die Magis tribuit Eccleſia, ut e Sermonibus licet intelligi, quos eo ſolemni die Patres habuerunt.

Nec quidquam conficeret, qui reponeret, Magos ſecum attuliſſe theſauros, e quibus eduxere dona, quę Divino Infanti obtulerunt; atque ita Reges ſe prodidiſſe; vox enim theſaurus capſulam quamcunque ſignificat, in qua res pretioſę ſervantur, ſive ea publicę ac regię, ſive alicujus privatę perſonę ſit. Hoc ſenſu locutus eſt S. Lucas cap. XII. Ubi theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrum erit.

Quod autem ad Magorum conditionem ſpectat, qui in Oriente Reges adhuc apud Perſas erant; reſpondemus, in Arabia quidem ejuſmodi non fuiſſe, e qua ſane nos volumus eos veniſſe. Pręterquamquod Chri-

ſti tempore non amplius Magi apud Perſas ad Regale Sceptrum aſſumebantur, *ut* Strabo lib. 1. *de* Geographia *fidem facit. Immo vero penes Romanos*, *referente* Suetonio, *ætate Chriſti*, *Magorum nomine nihil magis execrandum*, *inviſumque erat.*

Ad extremum ſi Magi Reges fuiſſent, *cum eo deveniſſent, ut in Herodis ditionem pedem inferrent*, *nuntium*, *ut aſſolet inter Principes*, *ad eum miſiſſent. Neque ita facile Herodes improviſum exterorum Principum adventum tuliſſet*, *cujus animum ipſe nati novi Regis rumor turbaſſe dicitur. Qui porro Reges eſſe poterant Magi*, *quibuſcum Herodes*, *tamquam cum abjectæ*, *vulgariſque conditionis hominibus egit?* Mittens eos in Beth-leem (*S. Matthæi verba ſunt*) dixit: ite, & interrogate diligenter de puero, & cum inveneritis, renuntiate mihi. *Itane vero Herodes cum Magis egiſſet*, *tametſi Reguli eſſent? Nonne potius eos tamquam ſibi pares precatus eſſet*, *ut ſe de invento puero certiorem facere ne renueret? Cur ergo Magos imperantis in modum allocutus eſt? Non alia ſane de cauſa*, *quam quia regiæ*, *pro ut venditantur*, *perſonæ non erant.*

Verum undenam regia Magorum dignitatis opinio originem traxit? A Patribuſne, *quos Apoſtolicos nuncupamus? Eſſet profecto*, *ſi res ita ſe haberet*, *legitima*, *&* *vera traditio. Primus omnium Magos inſignivit Regum nomine* Tertullianus; *cæterum nemo unus e priorum ſæculorum Patribus id ſomniavit*, *non* Juſtinus Martyr, *non* Clemens Alexandrinus, *non* Athanaſius, *non* Baſilius, *non* Nyſſenus, *non* Epiphanius, *non* Hieronymus, *qui de Magis omnes verba fecerunt. Immo vero animadverſione digna verba ſunt Auctoris Homiliarum ſuper diverſis inter* Origenis *Opera*, *qui Herodem ita loquentem inducit*: Deludor nunc a Magis, & ab alienigenis veluti nullus irrideor; decidi a potentia mea, a miſeris hominibus illudendus deveni. *Iam vero ſi Magi Reges fuiſſent*, *eoſne Herodes in vulgarium*, *&* *miſerorum hominum numero poſuiſſet? Apte proinde* Mantuanus:

> Nec Reges, ut opinor, erant; nec
> enim tacuiſſent
> Hiſtoriæ Sacræ genus iſtud honoris

> Inter mortales quo non ſublimius
> ullum.

*** *Multo magis incerta ſunt Magorum nomina*, *de quibus non ante duodecimi ſæculi finem quiſquam locutus eſt. At quis eo potiſſimum tempore poterat ejuſmodi nomina certo detegere*, *quin vel minimum eorum veſtigium apud Veterum ullum occurreret? Adeo proinde inuſitata*, *&* *varia pro cujuſque arbitratu excogitata ſunt Magorum nomina. Ab aliis quippe vocantur*, Gaſpar, Melchior, *&* Balthaſſar; *&* *hæc quidem vulgaris opinio eſt; ab aliis* Apollius, Ametus, *&* Damaſcius; *ab aliis* Galgalad, Magalad, Serachim, *ab* aliis Ator, Sator, Pararor. *Et quod magis dolendum eſt*, *ad magicæ artis uſum inventa nomina*, *ſi* Caſaubono *fides Exercitatione* II. *in Baronium* §. 20. *Hinc orta ſuperſtitio*, *apud recentiores Græcos potiſſimum*, *ſi quis ipſa Epiphaniæ die in novæ aciculæ capite Magorum nomina ſcripſerit*, *eum Serpentum veneficis morſibus obnoxium non fore. Non his tamen finibus ſe Impoſtorum audacia continuit. Non defuit an.* 1636, *qui in Gallia librum ederet*, *in quo Auctor omnino ſe oſtenſurum recipit*, *Magos non alios fuiſſe*, *quam* Henoch, Eliam, *&* Melchiſedech. *At cum ejus omnia argumenta inſulſa ſint*, *ea ne confutationis quidem honore digna ducimus.*

Cultus Chriſto a Magis exhibitus dubio procul Latriæ fuit, *is nempe*, *qui Deo tantum debetur. Et ſane Stella*, *quæ in Oriente apparuit*, *iis vaticinium Balaam in animum revocavit. Inuſitato autem externo ſplendori*, *qui eos ad ſpeluncam Beth-leem ducebat*, *acceſſit interna illuſtratio* Spiritus Sancti, *per quam Mundi Servatorem natum eſſe cognoverunt*, *permotique ſunt*, *ut eum non ſolum tamquam Judæorum Regem invenirent*, *verum etiam tamquam verum Deum adorarent*: Vidimus (*ita Magi*) Stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum. *Ac deinde*: procidentes adoraverunt eum. *Ita* S. Juſtinus *in Dialogo cum Triphone*, S. Irenæus lib. 3. cap. x. Origenes lib. 1. *contra Celſum*, S. Gregorius Nyſſenus *Orat. de Chriſti Nativit.* S. Baſilius *de humana Chriſti generat.* S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 38. *&* *ex Latinis* S. Ambroſius, S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Leo,

Leo, S. Hilarius, S. Petrus Chryſologus, *aliique. Legitimam hanc utriuſque Eccleſiæ traditionem Theologicæ rationes, Eccleſiaſticæque preces confirmant; ut proinde Auctor Bibliothecæ Criticæ* Tom. II. cap. VIII. *an.* 1709. *Baſileæ typis editæ in dubium revocans, utrum Magi Chriſti Divinitatem agnoverint, traditioni, & quod inde fit conſequens, fidei refragatus fuerit. Diſſertationis Auctor* Richardus Simonius *creditur, in quem* Honoratus a S. Maria *fuſe diſputat* Tom. II. *Animadverſionum ſuarum in regulas, & uſum Critices* lib. III. Diſſert. IV. art. V. & VII. *ad quem Lectorem mitto, ne Adnotationem longius protraham.*

Magi. Nomen hoc ſæpe occurrit in Sacris Litteris ad divinum, ſeu vaticinatorem felicium eventorum ſignificandum. Eos Moſes, indicta mortis pœna, conſuli vetat: „ Anima, quæ declinavit ad Magos, & Ariolos; . . . interficiam illam de medio Populi mei. „ Genus hoc hominum Saul e Regni ſui finibus exterminavit; at ejus licet maxima ſollicitudo impedire non potuit, quominus Hebræus populus ad curioſitatem, & ſuperſtitionem apprime factus Magos, & Veneficos adire, & conſulere pergeret. Hi Magi Dæmonis ope in Ægypto Moſis miracula præſtigiis ſuis imitati ſunt; at eorum vis & poteſtas omnis ad pediculorum prodigium defecit. * Deus nimirum, qui non alia de cauſa per aliquod tempus eos cum Moſe pugnare permiſerat, quam ut Moſes ipſe ſplendidiorem ex iis victoriam referret, ita ſuæ tandem Omnipotentiæ juribus uſus eſt, ut Magi ipſi fateri cogerentur ſe victos eſſe: *Digitus Dei eſt hic*, eorum coacta ſimul & ingenua confeſſio fuit. Hæc, & alia multa in Sacris Litteris commemorata nos dubitare non ſinunt homines eſſe, qui per initum cum Dæmonibus commercium mira faciant; ac male feriati animi vis, & periculoſiſſima credulitas eſt, imaginationi, illuſioni, vel ignorantiæ tribui, quidquid Magiæ prorſus ipſi, ac Dæmonis operæ adſcribunt Sacri Codices, cum certum ſit, Deum in res materia conſtantes aliquam poteſtatem tenebrarum ſpiritibus conceſſiſſe. Huic rei argumento ſunt exempla tum Job a Dæmone afflicti, tum Chriſti Domini, ex uno in alium locum a tentatore tranſlati, tum Obſeſſorum, de quibus Sacræ Litteræ ſæpenumero verba faciunt. Eſt ergo fidei dogma, Dæmonem in corpora agere poſſe; verum ad rationem quod attinet, qua Dæmon in eadem agit, nobis nil certi eſt. Alii Dæmonem ipſum reapſe agere putant; alii vero quæ a Dæmone fieri videntur, nihil aliud eſſe contendunt, quam poſita in imaginatione præſtigia. Priorum ſententia, Dæmon a Pharaonis Magis invocatus, reapſe virgas in ſerpentes, & aquas in ſanguinem vertit; materiæ partibus eum motus gradum, eam diſpoſitionem, eamque figurarum varietatem tribuens, unde ſanguis, & ſerpentes exiſterent; at poſteriorum judicio, nil novi Dæmon edebat; ſed in ſenſuum organa tantum agebat; oculis nempe ita ſanguinis, & ſerpentum imagines exhibebat, ut perinde conſpicerentur, ac ſi reapſe extitiſſent. *Exodi cap.* VIII.

* *Cum Magi perficere potuerint, ut magna ranarum, aliorumque inſectorum vis naſceretur, illud controvertitur, quid impedierit, quominus cætera Moſis miracula, illudque potiſſimum, quo pediculi prodierunt, imitarentur. In hac difficultate, quin ad ſolutionem confugiamus, quæ vulgo affertur, eam ſcilicet novi vermium generis novam creationem fuiſſe, quam propterea Dæmon imitari non poterat, cum e ſacro Textu liquido conſtet, eos pediculos* כנים *fuiſſe; dicendum potius videtur, in hoc demum miraculo* Moſem *ſupremam, qua pollebat, poteſtatem prodidiſſe, vinctis Magorum manibus, ineptiſque redditis ad edendum miraculum haud omnino ceteris, quæ hactenus ediderant, difficilius; ut proinde faterentur ipſi, eum agere vi, & poteſtate longe majore, ac tum quidem omnipotentem Dei dexteram ſe ipſam interpoſuiſſe. Legatur* Leſley *in ſua facili Methodo.*

Magog, qui celat, filius Japhet, & nepos Noe, Scytharum, ſeu Tartarorum Nationis conditor fuit; & quidem nonnulla Magog veſtigia etiamnum inter eos occurrunt. Hoc nomine Scriptura deſignat populos Judæorum hoſtes, eoſque, qui Eccleſiam ſub Antichriſto perſequentur: *Seducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog, & Magog.*

Mahalon, *infirmitas*, filius Elimelech, & Noemi, conjugem duxit Ruth Moabitidem, obiitque prolis expers. Eo mortuo, vidua ſocrum Noemi Beth-leem ſecuta eſt, ibique nupſit Booz, qui Elimelech propinquus erat. *Ruth. cap.* I. 3.

Mahanaim, ſeu *Manaim*, *agri duo*, Levitarum Urbs, eorum, qui erant e Familia Merari in Tribu Gad ad torrentem Jaboc. Nomen hoc ſignificat agros duos, & Jacob ita locum hunc nuncupavit, quia ibidem ei contigit Angelorum accedentium viſio. *Mahanaim* poſt Saulis mortem Regni Isboſeth ſedes fuit. Huc ſe recepit David, dum Abſalonis perduellio graſſaretur; atque hac non procul Urbe is perduellis filius victus, & e vivis ſublatus fuit. *Geneſ.* XXXII. 2.

Mahol, ſeu *Machol*, *cantus*, pater Ethan, Eman, Chalchal, & Dora. Nonnulli putant, hoc eorum matris nomen eſſe, ſeu Machol veluti generale nomen Chorum ſignificare, iiſque fratribus quatuor nomen tribui *filiorum Chori*, quod Cantores, & Muſicos agerent. III. *Reg.* IV. 31.

Malachias, *Angelus*, ultimus duodecim Prophetarum minorum, omniumque Prophetarum Veteris Teſtamenti, adeo ignotus eſt, ut etiam dubitetur, utrum ejus nomen proprium, an generale ſit, quod Angelum Domini, Prophetam ſignificet. Origenes, ac Tertullianus ex hoc nomine dicendi occaſionem ſumpſerunt, hunc Prophetam reapſe Angelum fuiſſe, qui humanam formam ſumpſerat, ut vaticinaretur. Alii cum Judæis putant, Malachiam non alium quam Eſdram eſſe, quæ vero quidem ſimilis opinio eſt, ſed probationibus caret. Ut ut res habeat, certum videtur, Malachiæ Prophetiam ad Nehemiæ tempus, regnante Artaxerſe *Longimano*, referendam eſſe, quo tempore Sacerdotes inter, & Populum Juda diſſidia fervebant, in quæ Propheta ſtilum acuit. Judæis conjugium cum extraneis fœminis initum exprobrat; eorum in fratres duritiem arguit; Judaicorum Sacrificiorum abrogationem, novique Sacrificii per univerſum terrarum Orbem celebrandi inſtitutionem prædicit; S. Joannis Baptiſtæ adventum, Divini Servatoris adventum duplicem, & quidem perſpicue admodum, & Eliæ miſſionem ante *magnum & formidandum judicii diem* nuntiat. Ejus Prophetia in capita quatuor diviſa eſt.

Malaleel, *is*, *qui Deum laudat*, filius Cainan e ſtirpe Seth, cum ætatis an. 65. genuiſſet Jared, octingentos deinceps annos vixit. Obiit an. Mund. 1290. *Geneſ.* V. 23.

Malazar, *diſpenſator*, cui Danielis, ejuſque ſociorum, qui Babylone captivi detinebantur, educatio demandata erat. Nomen hoc militarem potius virum, ſeu Præfectum, aut Procuratorem, quam proprium nomen ſignificat. *Daniel.* I. 11. 16.

Malchus, *Rex*, Summi Pontificis Caiphæ ſervus, cúm in Olivarum horto inter eos eſſet, qui ad Chriſtum capiendum miſſi fuerant, ei a S. Petro aure gladio amputata, ab eodem Chriſto tactu ſanatus fuit. *Joan.* XVIII. 22.

Mambre, *rebellis*, Amorræus frater Aner, & Eſcol. Fratres hi tres amicitia cum Abraham conjuncti erant, cui ſuppetias tulerunt, ut Aſſyrios everteret, & Loth, quem iidem captivum traxerant, liberaret. Ita Abraham, qui nihil ex eorum Principum ſpoliis ſibi retinere voluit, mandavit, ut fœderatis fratribus tribus eorum congrua pars tribueretur. Regio, quam Mambre incolebat, ab eo nomen obtinuit, eamque Sacra Scriptura nuncupat *Vallem Mambre*. *Geneſ. cap.* XIV.

Mambre, Vallis ad Hebron fertilis, ac deliciis affluens, in Sacra Hiſtoria celebratiſſima. Hic in Tabernaculis verſanti Abrahæ Angeli tres filii Iſaac ortum prædixere. Hic etiam eos excepit prandio ſub arbore, quam S. Hieronymus Terebinthum vocat, a qua ipſa *Vallis Terebinthi* dicta eſt. Teſtatur hic S. Pater, adhuc eam arborem, dum ipſe viveret, extitiſſe. Ibi nonnulli Populi altaria erexerant, in quibus ſacrificia celebrarent in rei memoriam, quæ ſub ea Terebintho contigerat; verum Conſtantinus Magnus de hac ſuperſtitione matrem Helenam monuit, cujus proinde juſſu ea Sacrificia abrogata, ibique magnificum Templum extructum fuit. Mambre erat & torrens in Meſopotamia, de quo in *libro Judith*. Holofernes inſignes omnes Urbes ſubegit, quæ

quæ a torrente Mambre ad mare conſpiciebantur. *Judith cap.* II. 14.

Mambres, unus e Magis, qui Moſi in Ægypto obſtiterunt, ſuiſque præſtigiis ejus vera miracula imitati ſunt. II. *Ad Timoth.* III. 8.

Mammona. Nomen hoc proprie Syriacum eſt, & divitias ſignificat. Chriſtus ait, neminem Deo, & divitiis ſervire poſſe: *non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ*; jubetque, ut nobis ipſi amicos faciamus de Mammona, ſeu divitiis iniquitatis, de temporaneis nempe divitiis, ad Æconomi exemplum, qui apud Herum de diſſipatis ejus bonis accuſatus rationem invenit, qua ſuum ipſe ſibi officium ſervaret: *facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*. Divitias Chriſtus Dominus injuſtas vocat, ſeu quia injuſtitiæ occaſio ſunt, ſeu quia injuſtis fere rationibus comparantur, ſeu denique quia eas nobis in proprietatem vindicamus, tametſi non ad nos ipſos, ſed ad Deum pertineant, cujus nos non niſi procuratores, & Æconomi ſumus. *Lucæ cap.* XVI.

Mamzer. Hebraicum eſt vocabulum hoc, & ſpurium ſignificat. Vetat Deus, ne ſpurii uſque ad quartam generationem in Populi ſui cætum recipiantur, vetat ſcilicet, ne officia, dignitates, privilegia, quibus Hebræi proprie dicti gaudebant, iis ante conferantur, quam eorum natalium infamia funditus deleta fuerit: *Non ingredietur* Manzer (cap. XXIII. Deuter.) *hoc eſt, de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini*. Ita Jephte ob natalium vitium in Hebræorum caput eligi non poterat; at electio facta fuit afflatu Dei, qui tamquam ſupremus Legislator eum a Lege excipit, quem ipſe per ſingularem vocationem eligit.

Manahem, *ſolator*, filius Gaddi, & Dux Exercitus Zachariæ Regis Iſrael, Terſæ verſabatur, cum Domini mortem audiit, quem Sellum occiderat, ut ejus loco regnaret. Statim in uſurpatorem progreſſus eſt, quo, cum ſe Samariam recepiſſet, occiſo, Solium conſcendit, quod ſibi ſervavit ope Phul Aſſyriorum Regis, cui ſe annuum vectigal ſoluturum recepit. Princeps hic per annos decem rerum potitus eſt, ac tam in Deum impius, quam in ſubditos injuſtus fuit. E vita migravit an. Mund. 3243. IV. *Reg.* XV.

Manahem, Propheta Chriſtianus, Herodis Antipæ collactaneus, unus ex Antiochenis Sacerdotibus fuit, quibus Spiritus Sanctus mandavit, ut Paulo, & Barnabæ manus imponerent, quo ad Evangelium Gentibus nuntiandum mitterentur. Creditur hic Manahem e ſeptuaginta duorum Diſcipulorum numero fuiſſe, & Antiochiæ occubiſſe. *Actor.* XIII. 1.

Manaſſes, *in oblivionem adductus*, primogenitus Joſeph, & Aſeneth, & nepos Jacob, cujus nomen oblivionem ſignificat, quoniam Joſeph ita locutus eſt: perfecit Deus, ut mearum omnium ſollicitudinum, & patriæ domus obliviſcerer. Natus eſt an. Mund. 2290. Cum Jacob eſſet morti proximus, ei Joſeph duos, quos genuerat, filios obtulit, ut Sanctus Senex ſuam utrique benedictionem impertiretur; & patrem ſiniſtram Manaſſi manum imponentem videns, rogavit, ut conſilium mutaret; at ille benedictionem ita proſecutus eſt, inquiens, primogenitum quidem multorum populorum patrem, ſecundogenitum autem eo majorem, ipſiuſque poſteritatem nationum terrorem fore. Tribus Manaſſe ducentos homines armis gerendis aptos ſupra 32. millia numerans ex Ægypto exiit, & in ipſo Terræ promiſſæ aditu ſita fuit; & partim ultra, partim citra Jordanem conſtitit. Prior pars regionem Baſen, & Jaboc uſque ad Montem Libanum poſſidebat, poſterior autem portionem ſuam inter Tribus duas Ephraim, & Iſſachar obtinebat. Patriarchæ Jacob benedictio, quam duobus Joſeph filiis tribuit, myſtica dubio procul, & prophetica fuit. Pertinet nimirum ad Chriſti myſterium. Manaſſes, & Ephraim populorum duorum imago ſunt, e quibus Chriſti familia conſtat; ſunt autem Judæi fideles, & fideles Chriſtiani. Judæi primogeniti ſunt; ab iiſque initio ſtatim Chriſtum ſecutis Chriſtiani Evangelium acceperunt; iidem primi crediderunt, primi Chriſtum nuntiarunt, primi pro ejus nomine mortem ſubierunt. At poſteriore loco ad Evangelium vocati Ethnici in longe majorem multitudinem excreverunt. Ex iis Fideles innumeri prodierunt, qui

ex

Digitized by Google

ex omni conditione ſanctitatem adepti ſunt eo animi robore, quo cum ſuæ ipſorum ſalutis hoſtibus pugnarunt; ut proinde perfecta fuerit ea prophetia, *Manaſſem magnum fore, & populi cujuſdam caput; at Ephraim ejus fratrem, & quidem juniorem, eo fore majorem, ipſiuſque poſteritatem Nationum plenitudinem fore.*

Manaſſes, decimus quintus Regum Juda, Ezechiæ patri ſucceſſit ætatis anno decimo ſeptimo, ſuique regiminis initia omnibus idololatriæ abominationibus inſignia reddidit. Reſtituit excelſa loca, quæ ſolo pater æquaverat, erexit Altaria Baal, filium ſuum per ignem tranſire voluit in honorem Moloch, & ſe in omne vitiorum genus ingurgitavit. Nullam unquam execrandam impietatem in ea ipſa regione Amorræi perpetraverant, quam is non æquarit modo, ſed etiam longe multumque ſuperarit. Deus ergo graviſſimis hujus impii Principis flagitiis ad iracundiam provocatus Prophetas miſit, qui duriſſima quæque & acerbiſſima minitarentur, fore ſcilicet, ut Hieroſolymam iis pœnis obrueret, quarum ipſa narratio aures terrore percelleret. Iſaias Propheta, Regis ſocer, in tot ſcelera præ cæteris invectus eſt; at inhumanus Rex, optima monita flocci faciens, ſocerum ipſum comprehendi, & medium ſecari juſſit. Divina tandem ira in Tyrannum irruit. Sub ejus Regni viceſimum ſecundum annum, & Mundi 3328. Aſſaradon Aſſyriæ Rex Exercitum in ejus ditionem immiſit. Captus Rex ipſe, vinculis preſſus, & Babylonem captivus ductus. Eum tanta calamitas revocavit ad bonam frugem, qui manum faſſus, qua plectebatur, teſtatuſque eſt, ſe ex animo pænitere. Molliit hæc humilitas iram Dei, qui pœnitentem Principem liberavit, & Regno reddidit. Hieroſolymam regreſſus Rex animum applicuit ad mala, quæ patraverat, reparanda. Templum ab Idololatriæ, quam induxerat, execrationibus expurgavit, evertit Altaria profana, quæ erexerat, veri Dei Altaria reſtituit, quæ everterat, & nihil omiſit, quo populum ad Domini cultum adduceret. Obiit his ſanctis operibus deditus an. Mund. 3361. ætatis ſuæ 67. Nobis ſuppetit ejus Oratio, quæ ab eo, cum in carcere detineretur, edita fertur, at quæ tamen Canonica non habetur. Eam tantum ut precem excitandæ pietati inſervientem Eccleſia ſpectat. IV. Reg. XX. XXI. &c.

Manaſſes, ex Tribu Simeon, maritus Judith, quam brevi poſt initum conjugium tempore viduam reliquit. Ab incepto Holofernis bello elapſi erant jam anni tres. Ille vero, ſuis omnibus bonis ſponſæ relictis, Bethuliæ ſepultus fuit.

Manaſſes, Joannis filius, & frater Summi Pontificis Jaddo, cum ob ductam conjugem, quæ aliam Religionem profitebatur, ſe Hebræis inviſum videret, eoque adductum, ut vel conjugi, vel Summo Pontificatui renuntiaret, patriam deſeruit, & apud Sanaballat Samariæ Satrapam, Socerum ſuum ſe recepit; qui cum generum ab honoribus, ad quos ipſa origine vocabatur, ob eam potiſſimum cauſam excluſum ferre non poſſet, favente Alexandro Magno, Templum in Monte Garizim ædificavit, cujus Pontificia dignitate inſignitus Manaſſes in Judæos ſchiſma conflavit. *Joſeph. lib.* II. *Antiq. cap.* VII.

Manaſſes, filiis Haſon, fuit eorum unus, qui a Babylonica captivitate reverſi ſe a fœminis ſejunxerunt, quas contra Legem duxerant. I. *Eſdr.* X. 36.

Mandragora, peculiaris plantæ nomen, cujus ſpecies duæ deſcribuntur, & quidem ſexu diſtinctæ; nigra, quæ fœmina putatur, cujus folia lactucam referunt, & mala excavata nigrum granulum continent; & candida, quæ mas habetur, & poma duplo majora parit, croceo colore, quæ gratiſſimum odorem emittunt. Mandragoræ longe maxima vis tribuitur; at ejus uſus periculoſus eſt. Ejus interim non una jactatur fabuloſa virtus; & radicum forma, ut exprimi ſolet, humano corpori ſimilis non niſi Circulatorum arte, ac technis nititur. Refert Moſes, Ruben Liæ filium, cum aliquando in agrum profectus eſſet, Mandragoras nactum matri attuliſſe. Eas Rachel expetens a Lia obtinuit, ea conditione, ut Jacob nocte inſequente cum Lia jaceret. Ea ſane Rachelis cupiditas nitebatur jactata vi, qua planta hæc prædita fertur, ut fœminas fœcundas reddat. *Geneſ. cap.* XXX. 14. *

* *Vulgata Editio*, & Septuaginta

Man.

Mandragoram *reddiderunt Hebraicam vocem* דודאים *Dudaim, quæ tum hoc loco, tum in Canticis reperitur. Cujuſmodi tamen proprie* Dudaim *fuerint, in tanta, quæ occurrit, opinionum varietate, difficile dictu eſt. Qui* Mandragoras, *eſſe ajunt, præter Interpretum Septuaginta, Onkeloſi, & Vulgatæ Verſionis auctoritatem, his rationibus innituntur. I. Mandragoræ mala ſunt viſu pulcra, ac proinde Rachelem allicere poterant; at* Dioſcoride *quidem teſte, odorifera ſunt, ita tamen, ut caput habetent, in quo Dioſcorides cum* Cantic. cap. VII. 13. *convenit.* II. *Mandragora prolifica cenſebatur, ut propterea* Venus *Mandragorita nuncuparetur; & in eum finem* Julianus *Imperator* Mandragoræ ſuccum bibit, *quemadmodum* Socrates, *apud* Xenophontem *in quodam convivio ſe per ejuſmodi potionem exhilaravit. Neque alia de cauſa malum, ſeu pomum amoris Mandragora dicta eſt. Nullum denique apud Veteres philtrum erat æque ac Mandragora celebratum.* Juvenalis Satyra IV.

. . . . Theſſala vendit.
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Hæc omnia congruunt tam vocabulo Dudaim, *quod amorem ſignificat, quam Rachelis animo, quæ videtur ea poma, ut conciperet, expetiiſſe.* III. *Fœcundati, cujus afferendæ vi Mandragora pollet, plantæ figura favet, quam* Homini *ſimilem nonnulli dicunt; at* Columella, *quod vero ſimilius,* ſemivirum *vocat; quoniam ejus bifurcæ uſque ad umbilicum hominem repreſentant.*

At Calmet *in Commentario ſuper hoc Geneſeos loco contendit,* Dudaim *eſſe mala Cedrina, his rationibus ductus. I. Ob odorem ſuaviſſimum.* II. *Quia* Dudaim *nullo non tempore poma producunt, & jam maturis acerba ſuccedunt.* III. *Quia mamillis ſimilia ſunt.* IV. *Quia meſſis tempore maturescunt.* V. *Quia ejuſmodi fructus non minus ex Meſopotamia, & Judæa, quam ex Media, Aſſyria, & Perſide derivantur; quod ſi* Dudaim *Aſſyria mala, ſeu Cedri non ſint, mirari ſubit, adeo excellenti pomo nomen in Hebraica lingua defuiſſe.* VI. *Denique ea Cedri pulcritudo eſt, ut merito* Levit. cap. XXII. 40. *tamquam* fructus Arboris pulcherrimæ *deſignatus fuerit. Hinc facile fieri potuit, ut Rachel eum fructum expeteret, cujus odore vel ad propriam oblectationem, vel ad veſtium condimentum uteretur.*

At Junius *flores gratiſſimos,* Cadurcus *Tuberes, alii* Violas, *alii* Lilia, *alii* Leucaothema *fuiſſe* Dudaim *interpretantur. Si nobis datur optio, opinionem præferimus, quæ ceterarum antiquiſſima eſt. Quæ enim* Mandragoris *objiciuntur, non ita magni momenti ſunt. Ajunt primo, Mandragoras frigidas eſſe; at nonnunquam quæ natura frigida ſunt, in philtra redigi ſolent. Addunt, earum odorem gravem eſſe; at* Cantic. cap. VII. *id unum legimus, odoras eſſe; ſuaves, aut inſuaves eſſe non legimus; immo vero* S. Auguſtinus lib. XXII. *contra* Fauſtum cap. 56. *eas ſe odore ſuaves expertum ait; neque unus* Auguſtinus, *ſed alii quoque. Tandem aſſerunt,* Mandragoras *Menſe Decembri matureſcere, & in calidis Regionibus citius; at mihi quidem videtur Ruben eas & immaturas collegiſſe, & Liæ Matri tradidiſſe.*

Manducare, Hebræi veteres non cum omni indiſcriminatim hominum genere comedebant. Se nimirum pollui, & infamiæ notam ſubire putabant, ſi cum iis ad menſam accumberent, qui aliam Religionem, turpemve aut vilem artem profiterentur. Patriarchæ Joſeph ætate, nec Hebræi cum Ægyptiis, nec Ægyptii cum Hebræis veſcebantur; nec Judæi ipſi cum Samaritanis, Chriſti tempore: *non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* Ac Judæi ſane Chriſtum cum Publicanis, & Peccatoribus manducantem videntes grave ſcandalum patiebantur: *Quare cum Publicanis, & Peccatoribus manducat Magiſter veſter?* cum enim non unum ciborum genus iis vetitum eſſet, cum iis ad menſam ſedere non poterant, qui ejuſmodi cibos ſumebant, veriti, ne quam impuritatem contraherent, ſiquidem eas dapes tetigiſſent. Id etiam in veterum Hebræorum conviviis animadverſione dignum eſt, ſuam cuique menſam ſeorſim fuiſſe. Joſeph, cum in Ægypto fratribus convivium paraſſet, eos ſeparatim ſedere juſſit, inſtructa ſingulis menſa, ipſo quoque Joſeph ſejunctim cum Ægyptiis ſedente, qui cum

eo veſcebantur. In eorum menſis aderat copia, ſed deliciarum parum; magna in Hoſpites obſervantia, quibus ipſi opipare, effuſeque deſerviebant. Eorum ſolemnes epulas cantus, & inſtrumenta muſica comitabantur; ſuffimenta, & unguenta pretioſa in iis uſitata erant. Initio quidem menſæ aſſidebant, pro ut apud nos in more poſitum eſt; at Perſas deinceps, & Chaldæos, quibus lecto incubantibus edendi mos, imitati ſunt. Ante tamen quam menſæ accumberent, ſe de lavandis manibus valde ſollicitos exhibebant; eamque conſuetudinem tamquam neceſſariam, & ſacram ſpectabant.

Manilius, Romanus apud Antiochenos Orator, datis ad Judæos litteris, ſibi ratum eſſe teſtatus eſt, quidquid iis Rex Liſias conceſſerat; monuitque, ſi quid haberent, quod exponerent, iis ſe, ſiquidem Antiochiam perrexiſſent, jus redditurum. II. *Machab. cap.* XI. 34.

Manna, ſeu *Man*, * cibus, quem Deus Iſraelitis quadraginta annorum ſpatio ſuppeditavit, quo in Arabiæ Deſerto verſati ſunt, quique quotidie, excepto Sabbato, e Cœlo mane cadebat. Mannæ mellis ſapor inerat, bdellii color, & Coriandri ſeminis magnitudo. Mandavit Iſraelitis Moſes, ut non niſi certam Mannæ menſuram ſingulis diebus colligerent, cui menſuræ nomen *Gomor*; quam ſi quis exceſſiſſet, poſtridie, quidquid ſupererat, amarum, & verminoſum erat; quod argumentum eſt, ea in eſca quiddam ſupra naturam, ac divinum fuiſſe. Quod porro feria ſexta in Sabbatum congerebatur, nulli protſus corruptioni obnoxium erat. Manna, quod ſoli expoſitum ſub veſperam liqueſcebat, intra domeſticos parietes ea erat duritie, ut in mortario tereretur, ignique obſiſteret, ex eo denique ſubacto Iſraelitæ folia conficerent, quibus panis ſapor inerat, qui e ſimila oleo, & melle condita eſſet. Auctor libri Sapientiæ ait, manna ſe ad eorum guſtum accommodaſſe, qui eo veſcebantur. Interpretes nonnulli ſumunt litteraliter verba hæc; putantque Iſraelitas in eo ſaporem nactos, quemcunque expetiiſſent; at cum certum ſit, eos hujus cibi faſtidio captos fuiſſe, probabile proinde eſt, Auctorem ſacrum id unum ſibi voluiſſe, Manna jucundo ſapore fuiſſe, qui ſatis comedentibus facere poſſet; vel, ut S. Auguſtinus explicat, ei prodigioſam eam vim fuiſſe quoad eos tantum, qui ex Iſraelitis Deo fideles eſſent, divinisque beneficiis ſe gratos præſtarent. Auctor porro Libri Sapientiæ, qui Manna vocat *panem Cæli*, & S. Paulus, qui eumdem *cibum myſticum* dicit, aperte monent, myſterium aliquod ſub eo prodigioſo pane latuiſſe, quod Chriſtus ipſe nobis detegit, dum ait, ſe panem eſſe, cujus Manna figura erat: *Amen, amen dico vobis* (ita Judæos alloquitur), *Moyſes non dedit vobis panem de Cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de Cælo verum*. Ejus caro in Euchariſtia eſt *Manna abſconditum*, quo veri Iſraelitæ nutriuntur, qui a Dæmonis captivitate liberati promiſſam Terram inquirunt, & ad eam felicem, beatamque ſedem aſpirant. *Exodi cap.* XVI. *Numer. cap.* XI. 7. *Deuter. cap.* VIII. *Joſ. cap.* V. *Sapient. cap.* XVI. *Joan. cap.* VI. 31.

* *Magnopere laborarunt Interpretes, ut Mannæ nomen, & naturam inquirerent. At quoad nomen quidem, nonnulli, ut* Salomon Tarchi, & Aben Ezra, *eum novum cibum ab Iſraelitis propterea* Manna *dictum volunt, quod ignorarent, quid rei eſſet. At quamvis, allatis variis Etymologiis, Textui lucem afferre conati ſint;* Septuaginta *tamen, qui verba ea, τί τοῦτο ἐστι, explicant*, quid hoc rei eſt? *videntur ad Hebraicum Textum propius accedere; &* Joſephus Antiq. lib. III. cap. I. S. Hieronymus, Grotius, Calmet, *aliique bene multi in eadem ſententia ſunt; ſiquidem* הוא מן Man-hu *in autographo ſignificat* quid, *vel* unde eſt hoc?

Verum ad ejuſdem Mannæ *naturam quod attinet, Moſes ſane nobis ejus magnitudinem, figuram, colorem, & ſaporem exhibet. Ait ergo, ejus molem exiguam, roris guttulis ſimilem, & rotunda figura donatam fuiſſe. Quid proprie ſignificet vox* גד Gad, *quam Vulgatus Interpres, & Septuaginta vertunt* Coriandro ſimile, *certo non conſtat. Autographus Textus potius vertendus eſſet*, & id erat ſimile ſemini Gad, *quoniam Coriandri ſemen fuſci coloris eſt, cum Manna fuerit colore candido* לבן Laban.

ban. *Quamobrem Judæi nonnulli dicunt ſimile* ſinapis ſemini; *quædam enim eſt ejus ſpecies albicans. Verum* Aben-Ezra *ingenue fatetur ſe neſcire, cujuſmodi ſemen fuerit; at ſi coloris albi, non ſecus ac* bdellium *fuiſſe dicatur, quod doctus* Bocharтus, *aliique putant quoddam genus* Unionis *eſſe, facile conjici licet*, Gad *non* Coriandrum, *ſed aliquod aliud exiguum album ſemen ſignificare; &* quoniam Manna *candidum erat pruinarum inſtar, unioni proinde ſimile non eſſe non poterat. Et nobis quidem id ſatis eſt. Ad ſaporem quod ſpectat*, Manna *in* Exodo cap. XVI. *cum melle conſertur; quamquam* Numerorum cap. XI. 8. *ejus ſapor olei ſimilis fuiſſe dicitur. Utrumque cum veritate apprime conſentit; ſi enim* Manna *ſolummodo comedebatur, mellis ſaporem obtinebat; at ſi ex eo folia, aliæve dapes conficiebantur, ejus ſapor omnem olei dulcedinem præſeferebat.*

Jam illud inquirendum ſupereſt, an hactenus deſcriptum Manna *idem ſit, ac vulgaris manna, de qua Medici, & naturalium rerum hiſtorici verba faciunt. Contendunt multi, non alterius generis extitiſſe, quam quæ reperitur in Monte Libano, de qua loquuntur* Hippocrates, & Galenus, *itemque in Arabia Perſide, ipſaque Calabria, ut* Franciſcus Valeſius *in Philoſophia Sacra*, Lemnius, & Conimbricenſes *memoriæ prodiderunt; qui proinde miraculum, quod in Iſraelitici populi gratiam editum fuit, non in Mannæ nova creatione ponunt, ſed in ratione, qua quotidie Iſraelitis ſuppeditata fuit, & ea ſane copia, quæ ad ſuſtentanda tria circiter hominum millia ſatis eſſet. Qui hanc ſententiam tuentur, affinitate nituntur, quam inter communem Mannam, & Iſraeliticam intereſſe dicunt, non tamen probant, ſi verum fateri volumus. Sane nullam inter hæc duo Mannæ genera niſi* nominis *cognationem intercedere animadvertimus.*

Primo quidem Iſraelitarum manna ad Solis ortum evaneſcebat, cum potius, Solis vi, Perſidis, Arabiæ, Calabriæ, aliorumque locorum communis manna obdureſcat. II. *Vulgaris manna colligitur e quarumdam arborum frondibus, aut excuſſis arboribus decidit; nec niſi ſub iiſdem arboribus invenitur; cum Iſraelitarum manna circum eorum tabernacula e nubibus in terram ceciderit.* III. *Manna gummi quoddam eſt, quod ſtatis temporibus ex quibuſdam arboribus, ſeu* fraxinis, *ſeu* ornis *per corticem diffluens; cum Judæorum manna inuſitatus, & a Deo mirandum in modum miſſus ros quidam fuerit.* IV. *Manna præſto fuit Iſraelitis in Deſerto, ubi nil ſimile occurrit, & quidem* 40. *annorum ſpatio.* V. *Iſraelitarum manna per dies deinceps ſex, excepto Sabbato, decidebat; itaque die ſexta duplum aderat in ſabbatum reſervandum; quod de vulgari manna dici non poteſt.* VI. *Mandavit Deus, ut ex manna ad futuram poſterorum memoriam, in Templo pars aliqua ſervaretur; quod ſi vulgaris manna fuiſſet, ita quidem immerito mandatum eſſet; nunquam enim Iſraelitis vulgaris mannæ conſpiciendæ occaſio defuiſſet, ut cibi recordarentur, quo Deus eorum Majores in Deſerto paverat. Mitto plura Sacrarum Litterarum loca, in quibus manna, quo cibo Deus Hebræos aluit, inter inſignia prodigia recenſetur.* Exodi *ſane* cap. XVI. 15. *leguntur hæc:* Cibavit te Deus manna, quod nec tu cognoviſti, nec patres tui cognoverunt. *Quæ quidem loquendi ratio de longo latoque inter Iſraeliticam, conſuetamque & communem mannam diſcrimine nos dubitare non ſinit.*

Manus pro extenſione nonnunquam ponitur: *Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus*. Sumitur etiam pro vi, qua Spiritus Sanctus Prophetæ alicujus animum excitat, permovetque: *Facta eſt ſuper eum manus Domini*. Populum ſuum Deus allocutus eſt *per Prophetarum manum*, per eorum os ſcilicet. *Manus elata* vim, & auctoritatem deſignat. Ita legimus Deum in *manu alta*, & *elevata* ex Ægypto populum eduxiſſe. Hæc ipſa locutio peccatoris arrogantiam notat, qui in Deum inſurgit: *peccare elata manu*. Manus quoque vindictam exprimit, quam Deus in aliquem exerit: *Manus Domini in Philiſtæos gravis evadit*. Ponitur & manus pro *fide*; Daniel quippe, ejuſque ſocii *manibus decem*, quam indigenæ Magi omnes, ac divini, ſapientiores inventi ſunt. *In alicujus manus aquam effundere* idem ſonat, ac ei deſervire; ita Eliſeus aquam in Eliæ manus fundebat, ei ſcilicet ſa-

mulabatur. *Lavare manus in ſanguine peccatorum* nihil eſt aliud, quam vindictam probare, quam ex eorum nequitia ſumit. Juſtus inter innocentes manus lavat, videlicet cum iis amicitia junctus eſt. *Pilatus* ſibi *manus lavat*, ut innuat ſe quoad Chriſti mortem innocentem eſſe. *Manum demittere* divini cultus ſpecimen eſt: *ſi ſolem in ſplendore conſpexi, ſac manum demiſi*, ita *Jacob*. *Replere manus*, ſignificat Sacerdotalis alicujus dignitatis poſſeſſionem inire; quoniam in ea cæremonia ponebantur in novi Sacerdotis manibus partes victimæ, quam oblaturus erat. *Date manus* ſignificat inire fœdus, amicitiam jurejurando firmare. Judæi ſe Ægyptiis manus dare coactos dicunt, ut panem obtinerent, hoc eſt, iis ſe dedere.

Manue, Samſonis pater e Tribu Dan, & ex Urbe Sama, cui Angelus an. Mund. 2848. celebris hujus filii nativitatem nuntiavit. *Judic.* XIII. 2.

Maon, Urbs in Tribu Juda prope Deſertum ejuſdem nominis, ubi Nabal e Carmelo prædiis affluebat, & David diu commoratus eſt, dum eum Saul perſequeretur. I. *Reg.* XXIII. 24.

Maozim, Hebraica vox, quæ *fortes, munitaſque arces* ſignificat: *Deum autem Maozim in loco ſuo venerabitur Dan.* Antichriſtus per Antiochum deſignatus Deum ſuarum fortium arcium patronum colet, *& faciet, ut muniat Maozim cum Deo alieno*, munietque arces extranei Dei cultu. Propheta de Antiochi impietate loquitur, qui eo temeritatis progreſſus eſt, ut Hieroſolymitanum Templum Jovi Olympio dicaret, ejus Idolo in locum Sanctum illato. Jupiter hic Athenarum Deus erat, ac proinde Antiocho extraneus, ſcilicet haud Regum Deus, qui eum præceſſerant. *Daniel.* XI. 38.

Maraa, vocabulum, quod *amaritiem* ſignificat. Iſraelitæ cum ex Ægypto egreſſi in Deſertum Erhan perveniſſent, adeo amaras aquas ibidem nacti ſunt, ut eas nec ipſi, nec eorum armenta bibere poſſent; itaque ſtationem hanc *Maraa*, ſeu amaritiem nuncuparunt. Tum vero Moſi obſtrepuerunt, & inibi fuerunt, ut in eumdem inſurgerent; Dominus porro Moſi lignum indigitavit, quod ille in aquas projecit, quæ dulces evaſerunt. Lignum hoc, Sancti Auguſtini ſententia, ſive ejus natura, ſive effecta ſpectentur, Crucis Chriſti Domini figura fuit, quæ amaritiem depellit, quam noſtra ipſa corruptio nobis in iis omnibus exhibet, quæ Deus præcipit; efficitque, ut Martyres, & Pœnitentes in cruciatibus, & voluntariis pœnis lætitiam inveniant. *Exodi cap.* XXV. *Numer. cap.* XXXIII.

Mara. Noemi cum a regione Moab reverteretur, ita ad eos, a quibus Noemi, hoc eſt, *pulcra* dicebatur: me potius *Mara amaritiem* dicite, quoniam Dominus mærore, ac doloribus me cumulavit. *Ruth. cap.* I.

Marai, *qui feſtinat*, filius Netophat, e ſtirpe Zarai, ducebat viginti quatuor hominum millia, qui ſerviebant poſt David menſe decimo. I. *Paralip.* XVII. 13.

Maran-Atha. Sunt hæc duo Syriaca vocabula, quæ ſignificant, *Dominus venit*. Erat hæc apud Judæos comminatio, ſeu quædam anathematis ratio; qua S. Paulus utitur in prima ad Corinthios Epiſtola: *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum, ſit anathema, Maran-Atha*; perinde ac ſi diceretur, longe maximis calamitatibus, omnique Divinorum judiciorum ſeveritati addictus ſit; ex eo ſtatim Dominus vindictam ſumat. Hoc nimirum in pertinaces poſtremum anathematis genus erat. Legatur Articulus *Anathema*.

Marcus, *liberalis*, Evangeliſta, alius a Joanne Marco in Actis Apoſtolicis noto, S. Petri Diſcipulus, & interpres erat, iſque eſſe creditur, quem idem Apoſtolus ſpiritalem ſuum filium nuncupat, quippe quem Chriſto genuerat. Id autem ex probatiſſima traditione poſt Divini Servatoris reſurrectionem contigit. Cum S. Petrus iterum Romam ſe contuliſſet, eum comitatus eſt Marcus, qui ibidem Evangelium ſcripſit, rogantibus Fidelibus, ut ſcripto traderet, quidquid ex S. Petri ore perceperat. Qua porro id lingua ſcripſerit, magnopere diſputatum, aliis Græce, aliis Latine ſcripſiſſe contendentibus. Oſtenduntur Venetiis nonnulli Codices, qui autographi, nempe S. Marci manu ſcripti afferuntur. Soluta ſtatim eſſet omnis quæſtio, ſi iidem manuſcripti Codices legi,

gi, & genuin probari poſſent; at præterquamque ita ſubiere antiquitatis injurias, ut una vix litteta intelligi poſſit, oſtendendum ſupereſſet, hoc ipſum Sancti Marci verum exemplar eſſe. Evangelium hoc non niſi ejus compendium eſt, quod S. Matthæus concionavit. Auctor ſæpe iiſdem vocabulis utitur, eaſdem hiſtorias refert, eademque ſingillatim adjuncta perſequitur; quibus nonnunquam peculiaria quædam addit, quæ magnam S. Matthæi textui lucem afferunt. Cum autem Claudius Imperator Judæos omnes Roma expuliſſet, S. Marcus, Evangelii nuntiandi cauſa in Ægyptum profectus eſt, ubi Alexandrinam Eccleſiam inſtituit. Hæc ad. S. Marcum quod attinet, conſtanti ac legitima traditione nituntur; non item cætera, quæ de hujus Evangeliſtæ ſeu vita, ſeu morte in ejuſdem Actis referuntur.

Mardochæus, *contritio*, filius Jair, e Saulis ſtirpe, & e primoribus Tribus Beniamin captivus Babylonem ductus fuit a Rege Nabuchodonoſor una cum Jechonia Rege Juda an. Mund. 3405. Apud eum Suſæ commorantem degebat neptis Eſther, quam ille fratris filiam adoptaverat, & educaverat. Cum Eſther ipſa Aſſueri ſponſa evaſiſſet, Mardochæus celavit, quod erat, & nunquam a regis foribus diſcedebat, ut de rebus ad neptem ſpectantibus certior fieret. Ibidem conſiſtens conjurationem detexit, quam Eunuchi duo in Regem ſtruxerant. Ea de re ſtatim Mardochæus Reginam Eſther, & hæc quidem Aſſuetum monuit. Ergo perſpecta conjuratione, & qua per erat, pœna affectis proditoribus, res in Annalibus, jubente Principe, ſcripta eſt. Aliquanto, poſt cum Aman, qua pollebat apud Regem gratia, ad ſummum honoris gradum evectus id ſibi arrogaret, ut ſubditi quique ſe ad ejus pedes abjicerent, in Mardochæum, qui unus genu flectere renuebat, adeo vehementer excanduit, ut conceptis verbis juraret, ſe extremam perniciem Judæis allaturum. Itaque Edictum obtinuit, quo, quicunque Judaicam Religionem profiterentur, morti addicebantur, eorumque bona ad Regis beneficium proſcribebantur. Statim atque Edictum vulgatum fuit, Mardochæus nepti Eſther rem patefecit, ſignificavitque, ipſam non poſſe, quin ſui univerſi populi ſaluti ſe devoveret. Quadam interim die contigit, ut Aſſuerus, cum ſomnum capere non poſſet, ſibi Regni Annales legi juberet, e quibus Eunuchorum conjurationem a Mordochæo detectam percepit, cujus monitum nulla prorſus remuneratio ſubſecuta erat; Amanum ergo, qui venerat, ut ipſius Mardochæi mortem urgeret, accedere juſſum interrogavit, quid facto opus eſſet, ut is honoraretur, quem Rex honoribus cumulare vellet. Ratus Aman, eum ſe fore, quem Rex deſignabat, oportere reſpondit, ut is quidem diademate, regiiſque veſtibus inſigniretur, eumque ipſi Regis equo impoſitum Aulicorum primus habenas tenens per Urbem duceret, clamans: *ſic honoratur, quem Rex honorare voluerit*. Aſſuetus Amano præcepit, ut id Mardochæo faceret, quod ipſe dixerat; ac trux aulicus inimici triumpho deſervire coactus fuit. Eſther interea, quidquid Aman in Judæos moliebatur, Aſſuero detexerat; qui Amanum ipſum ad ſupplicium damnavit, quod ille Mardochæo paraverat, & hunc ad honores extulit quibus indignus aulicus inſignitus fuerat. Interpretum plerique Mardochæum libri, qui *Eſther* inſcribitur, Auctorem putant.

Mare hebraice מים *jamim*. Hebræi magnæ cuique aquarum congregationi, ingentibus Lacubus, & ſtagnis id nominis tribuebant; itaque mare Galilææ, mare mortuum, mare Deſerti nihil ſunt aliud quam lacus Tiberiadis, & Aſphaltites. Prophetæ quoque ſæpiſſime magna flumina deſignat maris nomine.

Per hæc nomina, mare magnum, mare Occidentis innuitur Mediterraneum, quod ad Terræ promiſſæ Occaſum erat.

Mare Suph, hoc eſt, juncorum mare, ita dictum a magna juncorum vi, qui ibidem naſcuntur, id nimirum eſt, quod nos mare rubrum dicimus, nominis auctoribus Idumæis, qui ad ejus ripas ſibi ſedem poſuerunt. In hoc mari contigit Iſraelitarum inſignis tranſitus, haud numeratis ſenibus, fœminis, pueris, ut videri poterit in Adnotatione ad articulum *Moſes*.

Mare æneum, vas ingens, quod ad uſum purificationum Sacerdotum ante, &

poſt ſacrificia Salomon in Templo poni juſſit. Vas hoc rotundum erat, altumque cubitos quinque, ab uno ad aliud labrum diametro decem, & circumferentia triginta circiter latum. Labrum funiculo ornatum erat, pomiſque, & pilulis, bubuliſque capitibus anaglyptice perpolitum. Pedi, qui magnæ altæque columnæ inſtar erat, & præterea bobus duodecim innitebatur, qui terni acervis quatuor diſtincti erant, quatuor itidem patentibus viis, quibus aqua e parvis fontibus quatuor vaſis pedi conjunctis educeretur. *Exod. cap.* XXX. III. *Reg. cap.* VII.

Mareſca, *hæreditas*, Urbs in Tribu Juda, in qua natus Michæas Propheta, & cui proxima erat Vallis Sepharæ, ubi inſigne prælium Aſa Rex Juda, & Zara Rex Chus invicem commiſerunt. Poſtremis Judaicæ Reipublicæ temporibus, Mareſca cum pluribus aliis meridionalibus Urbibus Juda Idumææ tribuebatur. A Parthis everſa fuit, Antigoni in Herodem graſſante bello. I. *Paralip.* XI.

Maria, *maris amarities*, ſoror Moſis, & Aaron, filia Amram, & Jocabed, an. Mund. circiter 2424. ante fratrem Moſem duodecimo, ſeu quintodecimo lucem aſpexit. Moſe vix nato Nili ripis expoſito, Maria, quæ forte aderat, Pharaonis filiæ operam ſuam obtulit, ut infanti nutricem quæreret. Annuente puella regia, Maria citato gradu matrem accivit, cui Moſes nutriendus traditus. Maria nupſiſſe creditur Hur e Tribu Juda, at ex eo genuiſſe non legitur. Poſt Maris Rubri tranſitum, & Pharaonici exercitus extremum excidium, Maria gentiles fœminas ducens præcinuit, reliquis concinentibus, celebre Canticum, *Cantemus Domino*, dum Moſes virorum dux eumdem pſalmum caneret. Cum Sephora Moſis conjux ad caſtra pervenit, Maria, cui non nihil cum ea rixarum erat, Aaron fratrem ſibi devinxit, quicum Moſi oblocuta eſt. Id Deus acerbe tulit, qui Mariam puniit moleſta lepra, a qua eam liberavit ad Moſis preces, ea tamen lege, ut per dies omnino ſeptem extra caſtra conſiſteret. Obiit illa an. 2552. in ſtatione Cades in Deſerto Sin, ubi ſepulta fuit; ejuſque ſepulcrum ſua quoque ætate in urbe Cades extitiſſe teſtatur Euſebius. *Exod.* XV. *Numer.* XII. & XX. *Deuteron.* XXIV. 9.

Maria, Virgo, & Mater Dei, erat e Tribu Juda, & ex familia David, cujus poſteri in obſcuram conditionem, gravemque inopiam prolapſi erant. De ejus agnatis nihil in ſacris Litteris; ac tantum in apocryphis, quamvis antiquiſſimis ſcriptis, *Joachim* ejus Patris, & *Annæ* Matris nomina occurrunt. Virgo ætatis anno tertio in Templo præſentata fuit, ubi per annos undecim morata eſt *; tum S. Joſepho nupſit, quem Deus eidem dedit, ut ejus puritatis protector, & cuſtos eſſet, cum ambo, ut ait S. Auguſtinus, eo animo matrimonium iniiſſent, ut nunquam niſi uno ſpiritu conjungerentur **. Miſſus ad Mariam fuit Angelus Gabriel, qui prodigioſam Filii Dei conceptionem eidem nuntiaret; & cum Maria humiliter quæſiiſſet, quomodo id fieri poſſet, cum ipſa virum non cognoſceret, Gabriel eam certam reddidit fore, ut Spiritus Sanctus in ejus ſinu infantem ipſe efformaret, cujus ea Mater eſſet. Tum vero Sancta Virgo perfectam obedientiam Deo teſtata eſt verbis hiſce: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. Eo ipſo momento temporis in ejus caſtiſſimo ſinu Divinum *Verbum caro factum eſt*. Paulo poſt Maria in Urbem Hebron ſe contulit in Montibus Juda, ut Eliſabeth cognatam inviſeret, quæ S. Joannem Baptiſtam ventre gerebat. Hic infans eum accedentem ſentiens cujus ipſe præcurſor futurus erat, exultavit in Matris utero; tum vero Maria mirabile Canticum pronuntiavit, quod ejus humilitatis, gratique animi monumentum æternum erit. Ergo trimeſtri ſpatio apud Conſobrinam verſata Sanctiſſima Virgo Nazareth reverſa eſt, ubi conſtitit, quoad partui proxima ipſa, & Joſeph ſe Bethleem conferre juſſi, unde eorum familia originem ducebat, ut utriuſque nomen in acta publica referretur, pro ut Imperator Auguſtus mandaverat. Ac tum quidem in eam parvam Urbem tanta populi multitudo confluxerat, ut in præſepe ſe recipere Maria, & Joſeph coacti fuerint, ubi Jeſus Chriſtus e Sanctiſſimæ Matris ſinu prodiit, quin Virginitatis, quam illa ab ineunte ætate Deo devoverat, Sigillum frangeret.

Digitized by Google

geret. Maria non ſine admiratione vix natum puerum inviſentes Paſtores, & Magos adorantes vidit, & quadrageſimo poſt partum die, ut Legis præcepto ſatisfaceret, infantem in Templum attulit, perfecitque, quidquid ad fæminarum purificationem præſcriptum erat, quamvis eidem legi non ſubeſſet, quippe quæ puerum ſecundum conſuetas naturæ leges nec concepiſſet, nec peperiſſet. Tum comitem ſecuta Joſeph, qui in Ægyptum ſecedere juſſus fuerat, ut Herodis furori infantem ſubduceret; nec prius Nazareth rediere, quam impius Princeps e vita migraſſet. Hac ergo in Urbe conſtiterunt, nunquam egredi ſoliti, niſi ut ad Paſchatis Feſtum quotannis Hieroſolymam ſe conferrent. Eo Jeſum attulere, cum duodecimum ætatis annum ageret, eumque, cum ex ipſorum oculis evanuiſſet, tertio poſt die inter Doctores in Templo invenerunt. Ab hoc autem tempore nihil amplius in Evangelio de Sanctiſſima Virgine legitur uſque ad Canæ nuptias, quibus interfuit una cum filio, qui ibidem ad Matris preces ſuum primum miraculum edidit. Eum ipſa Capharnaum ſecuta eſt, eorumque multitudine preſſum videns, qui docentem audituri conveniebant, acceſſit, ut e turba filium educeret. Addit Evangelium, Crucis extremo filii ſupplicio Sanctam Matrem adfuiſſe, & a Chriſto commendatam fuiſſe dilecto Diſcipulo, qui eam apud ſe excepit; crediturque poſt Aſcenſionem, cujus ipſa fuit oculata teſtis, Epheſum cum Apoſtolo perrexiſſe, ubi admodum ætate provecta ex hac mortali vita diſceſſit, quin de ejus morte quidquam peculiare certo conſtet.

* *De Mariæ in Templo Præſentatione, ejuſque ad 14. ætatis annum ibidem mora, ſermo erit in Articulo* Præſentatio. *Id hoc loco inquirendum venit, quo demum ætatis anno, & qua conditione Sanctiſſima Virgo caſtitatis votum emiſerit. Omnis inter Catholicos diſſenſio eſt. Alii, qui votum matrimonio præmiſſum cum ſubſequente matrimonio conciliare non poſſunt, caſtitatis votum poſt conjugalem cum S. Joſeph contractum a S. Maria editum volunt; atque adeo eorum nonnulli ulterius progreſſi contendunt eam Deo caſtitatem voviſſe, poſtquam Angelum nuntiantem audiit, multoque proinde poſt quam S. Joſepho nupſiſſet. Alii vero difficultatibus aliis permoti aliter de hujuſmodi voto ſenſerunt; Rati ſcilicet in Veteri Teſtamento cum ad humani generis propagationem, tum ad Judaici populi incrementum, præſertim in Tribu Juda, e qua Meſſias naſciturus erat, procreandæ prolis præceptum extitiſſe, ac proinde eo quidem tempore Virginitatem vetitam fuiſſe contendunt, Virginem primo quidem caſtitatem ea conditione Deo promiſiſſe, niſi eam Deus ipſe prohiberet, aut contrarium ſignificaret; deinde vero, Dei voluntate perſpecta, promiſſionem ſuam abſolute protuliſſe; ea prorſus ratione, qua Regularis a Superiorum nutu pendens, peregrinationis voto ſe obſtringere ea tantum conditione poteſt, ſi ejuſdem ſolvendi facultatem ab iis obtinuerit. Jam vero ut de memoratis opinionibus diſtincte, atque ordine dicam, ajo certiſſimum eſſe, Virginem ante Angelicam legationem voto obſtrictam fuiſſe. Quamobrem graviter hallucinantur ii, qui caſtitatis votum a Maria editum putant, ſtatim ac percepit ab Angelo, Chriſti partum abſque ulla ejus Virginitatis injuria fieri poſſe. Et ſane Dei Mater ab Angelo monita fore, ut conciperet, & pareret (*ecce concipies in utero, & paries filium), *difficultatem, quæ ſuberat, his verbis oppoſuit:* quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? *Quæ difficultas non aliunde, quam ex virginitatis voto jam edito oriri poterat. Si enim iis verbis Maria conjugalem actum, quem nunquam antea exercuerat, ſignificare voluiſſet, viri tamen cognoſcendi facultate remanente, propoſita difficultas inepta fuiſſet. Partus enim tamquam futurus ab Angelo proponebatur: fœminam autem, poſtquam virum cognoverit, parere non repugnat; & Virgo quidem virum cognoſcere poteſt, niſi forte caſtitatis votum impediat. Præterea Deipara per ea verba*, virum non cognoſco, *ſe cognoſcere non poſſe ſignificavit, ea prorſus ratione, qua abſtemius diceret,* vinum non bibo, *ſcilicet,* bibere non poſſum, *& cæcus,* Cœli lumen non video, *hoc eſt,* videre non poſſum.

Ita ſane Eccleſiæ patres Mariæ reſponſum in-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

interpretati ſunt, & ex allatis ad Angelum ſalutantem verbis, Virginitatis votum ante Angelicam ſalutationem editum intulerunt; ut proinde nullus hac de re dubitandi locus ſuperſit. Ita S. Gregorius Nyſſenus Oratione de Natali Chriſti Domini, S. Auguſtinus cap. IV. de Sancta Virginitate, S. Bernardus Sermone IV. ſuper Miſſus eſt, Venerabilis Beda in cap. 1. S. Lucæ, B. Edmerus, aliique.

Nec ſolum ante Angelicam ſalutationem, verum etiam antequam Joſeph ſponſa eſſet, Sanctiſſima Virgo votum edidit. Omnes veteres Patres, iique ipſi quos modo laudavimus, in hac prorſus ſententia ſunt. Præterquam quod ratio nos de ejuſmodi veritate convincit, etiamſi Patrum auctoritas non adeſſet. Niſi enim Maria per Virginitatis votum ſe Deo dicaſſet, antequam nuberet, matrimonium ea mente iniiſſet, ut maritum cognoſceret, & filios, eo cognito, procrearet; & ita quidem in ſuturam copulam, quantum in ipſa erat, conſenſiſſet; ut autem nubens non eo animo eſſet, ut copulæ aſſentiretur, non aliunde profecto, quam ex prius edito virginitatis voto derivari poterat. Atqui Mariam eo conſilio nupſiſſe, ejus puritati repugnat, quam cæteris Virginibus exemplo eſſe oportebat; alioquin præſtantiores Virgines extitiſſent, in quibus ſcilicet ejuſmodi conſilium nunquam ſuit.

Quo autem vel infantiæ, vel pubertatis tempore, uno verbo, qua demum ætatis anno ſe SS. Virgo Deo dicaverit, omnino dubium, incertumque eſt. Cedrenus in Hiſtoriæ Compendio id ejus ætatis an. XI. non ſine parentum conſenſu peractum ait. At quæ noni Sæculi Scriptori fides, qui id abſque ullo ſundamento refert! Præſertim cum arrogatur parentum conſenſus ficititius Patribus viſus fuerit, qui Deum unum, & unicum ejus voti teſtem agnoſcunt; e quibus non poſſum, quin S. Bernardum appellem Sermone IV. in Evangelium Miſſus eſt. Scholaſticorum multi putant, Virginem ſe voto obſtrinxiſſe, ſtatim atque ad rationis uſum pervenit. Verum eo primo momento temporis non omnes virtutum actus menti ſuccurrunt, e quibus homo, quos maluerit, eligere poſſit. Equidem in ea ſum ſententia, Virginem, ex quo primum de Virginitate, ac de Matrimonii uſu cogitare cœpit, per caſtitatis votum ſe Deo conſecraſſe, peculiari Spiritus Sancti inſtinctu, per quem cognovit, ejuſmodi Sacrificium Deo gratiſſimum eſſe. Hoc autem primum rationis uſus momentum fuiſſe quis certo affirmare auſus?

Interim dubitari non poteſt e Patrum ſententia, quin Virgo omnium prima caſtitatis votum emiſerit, & religioſe executa ſit. Ita Origenes in S. Matthæi cap. III. S. Ambroſius de Inſtit. Virg. cap. V. S. Hieronymus Epiſt. 22. ad Euſtochium, de cuſtodia Virginitatis cap. VII. S. Auguſtinus Tract. X. in S. Joannem, & omnium clariſſime S. Bernardus Serm. de Virgine, Rupertus Abbas, Venerabilis Beda, & S. Anſelmus.

Fruſtra quiſpiam objecerit, in Veteri Teſtamento non deeſſe multorum exempla, qui Virginitatem ſervarunt. Neque enim quæritur, quis temperantiæ ſtudio Virginitatem primus ſervaverit, ſed quis primus religionis cauſa; qua ſane cauſa Virginitatem ante Sanctiſſimam Virginem a nemine ſervatam dicimus. Neque vero exemplum filiæ Jephte apud Judæos, aut Veſtalium apud Ethnicos quicquam evincit. Quamvis enim filia Jephte per Virginitatis votum ſe Deo dicaverit, id tamen non ſuapte ſponte præſtitit, ſed ut patris voto ſatisfaceret. Ad Veſtales autem quod attinet, nemo neſcit, eas per aliquod temporis ſpatium Virginitatem ſervaſſe, non uſque ad vitæ finem promiſiſſe; quandoquidem miniſterio perſunctæ nubebant, ut legimus apud Alexandrum ab Alexandro genialium dierum Lib. V. Ac tametſi Virginitatem profeſſe eſſent, earum tamen verum, & proprie dictum votum habendum non eſt, quippe quod non Deo, ſed falſis Numinibus, non religionis, ſed ſuperſtitionis cauſa editum ſuerit.

At ſi quis Joannis Hieroſolymitani lib. de Inſtit. Monachi cap. 32. teſtimonio uti voluerit ad oſtendendum, Virginem in ipſa pueritia ad Eliæ exemplum ſe Virginitatis voto obſtrinxiſſe; erit ad eum facilis, & expedita reſponſio, memoratum librum non Joannis Patriarchæ Hieroſolymitani, qui S. Joanni, & Epiphanio coævus fuit, ſed recentioris cujuſdam Carmelitæ Fratris eſſe, qui ut ſuæ Religionis antiquitatem oſtenderet, pronuntiare non dubitavit, B. Virginem Carmelitam Monialem fuiſſe, imitatricem, filiamque Eliæ, quem hic Ordo Inſtitutorem jactat.

jactat. *Ejuſmodi doctiſſimorum Cardinalium duorum judicium eſt*, Bellarmini *ſcilicet in* Libr. de Script. Eccleſiaſt. *in* Joanne Hieroſolymitano, *&* Baronii *in Annalibus ad* an. 44.

Ejuſmodi autem votum, quo nullum exemplum ſecuta Sanctiſſima Virgo ſe Deo dicavit, abſolutum fuiſſe, non conditione ſuſpenſum, ut Theologi nonnulli contendunt, præter Patrum, quos ſupra laudavimus, auctoritatem, graviſſima evidentiſſimarum rationum momenta perſuadent; cum ei ſane nil cauſæ fuerit, cur votum ſuſpenderet; non ob procreandæ prolis præceptum, quod in Veteri teſtamento quoad privatas perſonas non legitur; non ob ſervandæ caſtitatis probibitionem, quæ ne privatis quidem perſonis indicta occurrit.

Primo quidem id evincunt ſanctiſſimorum complurium Virorum exempla, qui in Veteri Teſtamento caſtitatem ſervarunt, quod profecto non præſtitiſſent, ſi qua lex eam vetuiſſet. In horum numero, communi ſententia, fuere Joſue, Elias, Eliſæus, Jeremias, Daniel, Miſach, Sidrach, *&* Abdenago; *& inter alios* Daniel, *&* Abdenago *ad Davidis ſtirpem ſpectabant, e qua Meſſias naſciturus erat, & in qua proinde procreandæ prolis ratio potiſſimum obtinebat. Ad eumdem numerum accedunt* Eſſenii, *Hebræorum ſecta in commune vivens ſeorſim a fœminis, id quod virtuti, ac pietati tribuebatur, referente* Joſepho lib. II. de Bello cap. VII. *&* lib. XVIII. Antiquit. cap. II. *Jam vero* S. Ambroſius lib. de Virginib. *&* S. Gregorius Nyſſenus lib. de Virginit. cap. XIX. *Mariam ſororem Moſis innuptam obiiſſe teſtantur. Idem perſuadent Chriſti Domini, S. Joannis Baptiſtæ, & Apoſtolorum exempla, quorum alii Virgines fuerunt, alii, relictis uxoribus, continentiam profeſſi ſunt, quin a Judæis tamquam Moſaicę Legis violatores arguerentur, qui eos accuſandi occaſionem unde unde quęrebant.*

Præterea tantum abeſt, ut in Veteri Teſtamento Virginitas probibita fuerit, ut potius, quod maxime permovet, commendata legatur: Hæc dicit Dominus (*Iſaiæ cap.* XVI.) Eunuchis, qui cuſtodierint Sabbata mea, & elegerint, quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis, & filiabus: nomen ſempiternum dabo eis, quod non peribit. *Quę verba quamvis Interpretes nonnulli de veris Eunuchis explicent, qui vel ob partium ſectionem, vel ob naturæ frigiditatem ſteriles ſunt; multi tamen Patres de Eunuchis iis accipiunt, qui propter Cælorum Regnum ejuſmodi facti ſunt, qui nempe libere, & ſuapte voluntate caſtitatem ſervant, & profitentur. Ita* S. Hieronymus *Comment. in Iſaiam*, S. Auguſtinus *lib. de Sancta Virginitate cap.* 14. S. Ambroſius *exhortatione ad Virgines*, S. Baſilius *lib. de Virginitate*, S. Gregorius Nyſſenus *lib.* 3. *de Cura Paſtorali* cap. 29. Rupertus Abbas *in Iſaiam, aliique. Quamobrem hi Patres in eam ſententiam conveniunt, in Veteri Teſtamento Eunuchos ſpiritales extitiſſe, nempe caſtitatis liberos, & voluntarios profeſſores, eoſque a Deo commendatos, adeoque nec Virginitatem probibitam, nec conjugalem copulam præceptam fuiſſe.*

Sed agamus liberaliter, demuſque fuiſſe præceptum, quo prolis procreatio juberetur, & Virginitas vetaretur, primo quidem ad humani generis propagationem, deinde vero ad Iſraelitici populi incrementum; quoniam tamen quo tempore Sanctiſſima Virgo vivebat, hujus imaginarii præcepti finis jampridem ceſſaverat, & privato cuique liberum erat ad prolis procreationem incumbere; omnino privatas quiſque Virginitatem profiteri poterat, quam tum quidem Deo pergratam eſſe non ignorabat. Eſt hæc D. Thomæ *doctrina in* III. *Sentent Diſt.* 37. *Q.* 3. *art.* 2. Non eſt inconveniens, *inquit*, aliquid eſſe licitum uno tempore, quod non eſt licitum, vel virtuoſum, ſi alio tempore fiat. Et ideo ſi in tempore, quo Deus ad multiplicationem generis humani, vel cultus Divini homines operi conjugali inſiſtere volebat, aliquis proprio motu incorruptionem, ſeu caſtitatem ſervaſſet, omnino peccaſſet. Sed poſtea, facta multiplicatione ſufficienti humani generis, vel colentium Deum, non peccabat Virginitatem ſervans, etiam in lege Moyſis, nec faciebat contra præceptum; quia & tunc qualiſcumque multiplicatio per alios fieri poterat.

Porro ex hac S. Thomæ *doctrina ad Theologos conditionati voti propugnatores reſponſio facilis, & in promptu eſt. Ii primo*

mo quidem objicinnt verſiculum 28. cap. I. Geneſeos: Benedixitque illis (*protoparentibus ſcilicet*), & ait: creſcite, & multiplicamini. replere terram; *itemque verſiculum* I. cap. IX. Benedixitque Deus Noe, & fili s ejus, & dixit ad eos: creſcite, & multiplicamini, & replete terram: *Triplici tamen ratione textus uterque explicari poteſt. Primo reſpondetur, Deum non præcepiſſe procreationem prolis, ſed iis tantum benedixiſſe, qui eidem operam darenc, ipſiſque fœcunditatem promiſiſſe. Atque ita ſe rem habere evincitur ex verſiculo* 22. *cap.* 5. *ubi eadem verba Brutis vix productis recipiendæ legi prorſus ineptis dicta leguntur. Præterea ſi allata verba præceptum ſignificant, illud temporaneum fuic, & ad certum tempus, quoad humanum genus ſatis excreviſſec, non jam perpetuum, & in omne tempus præceptum fuit. Denique dici & illud poteſt, ejuſmodi præceptum ad hominum genus ipſum, non autem ad ſingula humana individua ſpectaſſe. Quamobrem putant Patrum multi, Abelem Adæ filium cælibem fuiſſe, & Noe, poſt Diluvium, quamvis a Deo audiſſet ea verba:* creſcite, & multiplicamini, *non proinde tamen alios filios genuiſſe, quamvis per annos trecentos & quinquaginta Diluvio ſuperſtes fuerit.*

Triplici pariter pacto explicari poteſt, quod legitur Exodi cap. XXIII. 26. non erit infæcunda, & ſterilis in terra tua; & *cap.* VII. 14. *Deuteronomii*: non erit in te ſterilis utriuſque ſexus tam in hominibus, quam de gregibus tuis. I. *Exodi, & Deuteronomii verba non eo ſenſu accipienda ſunt, ut Deus continentiæ profeſſionem vetuerit, ſed ut in Terra Chanaan fœcunditatem promiſerit.* II. *Si de vetita continentia eadem verba explicari lubeat, id ſane ad initia Judaicæ Reipublicæ referri debet, quo tempore gente opus erat, non autem ad conſecuta tempora, quibus fidelis populus jam excreverat.* III. *Exodi lectio vitioſa, & erronea eſt; ita enim legendum, ut in Hebraico Textu, & in multis Latinis Codicibus legitur:* non erit infæcunda & ſterilis terra tua; *ut per ea verba non hominum, ſed terræ Chanaan fœcunditas promittatur.*

Non ignoro, Theologos reſpondere, ſterilitatem in veteri Teſtamento ignominioſam, ac turpem, adeoque maledictionem veluti quamdam habitam fuiſſe, quemadmodum e multis ejuſdem Teſtamenti locis inferri videtur. Oſeæ cap. IX. da eis vulvam ſine filiis. *Geneſeos* cap. XXX. *Rachel, cum filium peperiſſet, ita locuta eſt*: abſtulit Deus opprobrium meum. *Econtra fœcunditas ſummæ felicitatis, & benedictionis loco habebatur. Itaque Iſaiæ* cap. XXVI. beatus *dicitur*, qui haber ſemen in Sion, & propinquos in Jeruſalem. *Et Lucæ* cap. I. *cum S. Eliſabeth S. Joannem Baptiſtam in lucem edidit, ita legitur*: congratulabanrur vicini, & cognati, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa.

At iis ſane concedamus, ſterilitatem in Veteri Teſtamento probroſam fuiſſe; nunquid idem de Virginitate ſentiendum? Minime vero. Sterilitas enim procreandi impotentia eſt, ex naturali defectu orta; & in eo tantum eſſe cenſetur, qui, dum generationem vult, generare non poteſt; at Virginitas a libera voluntatis electione derivatur, quæ prolis generationi, omnique actui venereo renuntiat; & in eo reſidere dicitur, qui generare cum poſſit, unice ob majoris perfectionis amorem generare non vult. Sterilitas ignominioſa fuit, & maledictio putabatur, peculiariter in conjugatis, qui tantopere optatum matrimonii fructum non obtinebant. Ceterum ſemper laude digna Virginitas fuit, quia Virgo cum carnali operi vacare poſſit, ab eodem abſtinet amore continentiæ, quæ matrimonio perfectior virtus eſt. Idem ratione habita de fœcunditate dicendum. Eſt hæc in conjugatis ſumma felicitas, & larga benedictio, quia per eam bonum obtinent, quod in matrimonio deſiderant. At longe major felicitas eſt extra matrimonium ſervata Virginitas, quoniam Virgines excellens bonum obtinent, quæ carnis incorruptio, & puritas eſt, prout Sapientiæ cap. III. *legitur:* Felix eſt ſterilis, & incoinquinata, quæ neſcivit torum in delicto; habebit fructum in reſpectione animarum ſanctarum. *Prima carnalis, altera ſpiritalis felicitas eſt.*

Cur ergo, reponent Theologi, qui contra ſentiunt, filia Jephte duorum menſium ſpatium a patre petiit, impetravitque, ſuam ut Virginitatem in Monte defleret, quia prolis expers moriatur erat, niſi Virginitas ea

tem-

tempore, quemadmodum in conjugatis ſterilitas, ignominioſa fuiſſet?

Reſpondeo, Virginitatem filiæ Jephte deplorandam fuiſſe, minuſque decoram, utpote non libera electione ſuſceptam, ſed a patre neceſſitate quadam impoſitam, adeoque nec virtutem, nec veram Virginitatem, ſi proprie loqui volumus, extitiſſe. Miſera ſane puella lugebat, quia prolis cupiditatem, qua vehementiſſime flagrabat, explere non poterat. Quamobrem corpore integra fuit, ſed anime, affectuque vitioſa. Nos autem aſſerimus, alterius generis Virginitatem in Veteri Teſtamento non permiſſam modo, verum etiam laudatam fuiſſe.

S. Auguſtinus *tamen videtur contra ſentire lib. de Bono Viduitatis cap.* VII. Sanctas fœminas (*inquit*) Propheticis temporibus nubere obedientia, non concupiſcentia compellebat, ut propagaretur populus Dei. *Si ergo obedientia fœminas, ut nuberent, adigebat; aderat ſane lex, quæ matrimonium præciperet, & Virginitatem probiberet. Et* S. Auguſtino *quidem concinere videtur* S. Bernardus *in Sermone de Virgine, ubi ad ea Apocalypſeos verba,* ſignum magnum apparuit in Cœlo, *perſpicue ait, Dei Matrem, dum Virginitatis voto ſe Deo conſecravit,* Legis Moſaicæ decreta tranſcendiſſe, *perinde ac ſi Virginitas Moſaicæ Legi repugnaſſet.*

Omnem tamen dubitationem amovet S. Auguſtinus *ipſe* lib. de Sancta Virginitate cap. IV. *ubi Virginitatis votum a B. Virgine emiſſum expendens, Hebræorum conſuetudini ſolummodo contrarium dicit:* Hoc (*inquit*) Iſraelitarum mores adhuc recuſabant. *Quamobrem quod alibi dixit, fœminas obedientiæ vi propheticis temporibus ad matrimonium compulſas fuiſſe, de obedientia non Legi, ſed conſuetudini præſtita explicandum eſt. Niſi forte quiſpiam allata S. Doctoris verba explicare malit de obedientia, quæ præceptum reſpiceret non jam ſingulis humani generis individuis, ſed ipſi tantum generi univerſim impoſitum; ſeu de præcepto, quod omnes & ſingulos obligabat in ipſo quidem Synagogæ naſcentis exordio, non autem ſubſecutis temporibus, quibus jam fidelis populus ſatis excreverat. Atque hoc ipſa ratione* S. Bernardi *auctoritas explicari poteſt.*

** *Poſito ergo in Maria Virginitatis vo-*

te, quæritur, an eam inter, & Joſeph verum matrimonium fuerit? Et ſane paſſim in Evangelio ſcriptum legimus, Joſephi virum *Mariæ & viciſſim Mariam Joſephi* ſponſam *fuiſſe.* Matth. c. 1. 16. Jacob genuit Joſeph *virum* Mariæ, *&* v. 19. Joſeph autem *vir* ejus; *denique* v. 20. Joſeph, noli temere accipere Mariam *conjugem* tuam. Lucæ cap. II. 5. Ut profiteretur cum Maria deſponſata ſibi *uxore* prægnante. *Hæc autem poſtrema verba non de ſimplici promiſſione, ſed de vero matrimonio, in corporum traditione poſito intelligenda eſſe vel ex eo compertum ſit, quod Virginem promiſſam* S. Lucas *uxorem prægnantem vocat. Neque enim uxor prægnans ea dici poteſt, quæ tantum promiſſa fuit, quemadmodum ne* Uxor *quidem ea dici poteſt, quæ ſolum futuri matrimonii fidem dedit.*

Neque audiendi ſunt, qui reſpondent, Joſephum, & Mariam Conjuges dictos fuiſſe opinione vulgi, quemadmodum Chriſtus dictus fuit filius Joſeph, hoc eſt, tantum putatus ejus filius; ejuſmodi enim modificationem quoad eoſdem Joſephum, & Mariam in viri, uxoris, & conjugis nominibus Evangeliſtæ non adhibuerunt. Præterea conjugium, per quod obtinetur mariti, & uxoris nomen; apud Hebræos publicæ ſolemnitatis erat; ac proinde fieri non poterat, ut ſua quiſpiam in patria maritus fœminæ diceretur, qui reapſe non eſſet; at conjugalis copula, per quam aliquis pater evadit, occulta res eſt, quæ ſub oculos vulgi non cadit; ut facile contingat, quempiam putari alicujus filium, quamvis re vera non ſit. Fortaſſe conjuges dicti fuerint, quod convixerent; nil minus; honeſtas enim convictum non toleraſſet, niſi matrimonii vinculo conjuncti fuiſſent. Ita S. Auguſtinus Juliano *reſpondit; qui Evangeliſtam ex vulgi opinione locutum ajebat:* Hoc putemus Evangeliſtam facere potuiſſe (*lib. V. contra Julian. cap.* XII.) cum vel ſua, vel cujuſlibet alterius hominis verba narraret, ut ſecundum opinionem vulgi loqueretur? Numquid & Angelus loquens unus ad unum, contra conſcientiam ſuam, & ipſius, cui loquebatur; ſecundum opinionem potius, quam ſecundum veritatem locutus fuerat, cui & dixit: noli timere accipere Mariam Conjugem tuam?

Nemo quidem certe Mariam negat ſancto Joſeph ſaltem promiſſam fuiſſe. Si ergo ad actuale conjugium, & de præſenti, ut Scholæ loquuntur, non pervenerunt, id accidit, vel quia alteruter obſtrictam fidem non præſtitit, quod de ſanctiſſimis Sponſis ſuſpicari non licet, vel quia promiſſio communi conſenſu ſoluta eſt, quod ipſum nullam veritatis ſpeciem præfefert. I. Quia penes Judæos promiſſa ſolvi non poterant, niſi ſollemni ratione afferrentur cauſæ, quæ ſane in hac facti ſpecie Judæis patefieri non poterant. II. Quia ſolutis promiſſis, & matrimonio non ſecuto, nec licitus, nec honeſtus convictus erat. Contra vero ex integro Evangelico textu conſtat, poſt Chriſtum natum, Conjuges una, eademque in domo vixiſſe; cujus quidem convictus neceſſitatem, multis allatis rationibus, Patres demonſtrant; I. ſcilicet ne Maria ſtupri rea cenſeretur, ſi innupta genuiſſet, atque ut ſcite S. Ambroſius lib. II. in Lucam: Maluit (Chriſtus) aliquos de ſua generatione, quam de Matris pudore dubitare; nec putavit ortus ſui fidem Matris injuriis adſtruendam. II. Ne Chriſtus ſpurius haberetur, atque ita ab Hebræorum ſocietate repelleretur. III. Ut Joſeph auxilio, & cuſtodiæ tum Mariæ, tum Chriſto eſſet. IV. Ut Joſeph Mariæ Virginitatis teſtis eſſet. V. Ut divinæ Incarnationis myſterium Diabolo celaretur, qui Chriſtum (ut ait S. Ignatius Martyr) non de Virgine, ſed de Conjugata natum putabat.

Quod autem Patrum nonnulli quibuſdam loquendi formulis uſi ſunt, quibus negaſſe videntur, inter Joſeph, & Mariam verum matrimonium fuiſſe, quippe qui eos ſolum Conjuges nomine, & opinione tantum dixerunt, ut S. Petrus Chryſologus, & Auctor Sermonis de paſſione apud S. Cyprianum; aut innuptos, ut Tertullianus, S. Epiphanius, & S. Gregorius Magnus; aut denique ita Sponſos, ut eorum unio ſponſalium fines minime prætergrederetur, ut S. Gregorius Nyſſenus in Oratione in die Natali Domini; ajo ejuſmodi locutiones a Patribus uſurpatas eſſe, ut carnalis commercii, & matrimonialis uſus inter Joſephum, & Mariam omnis ſuſpicio tolleretur, ob variam horum verborum ſignificationem: Uxor, Nupta, Innupta, Vir, Maritus, Conjuges, Conjugium, & ſponſalia.

Cum ergo demonſtratum ſit, Mariam Virginitatis votum edidiſſe, & verum Matrimonium cum Joſepho iniiſſe; quæritur poſtremo loco, quomodo continentiæ votum, & verum Matrimonium componi potuerint, quoniam mutuo pugnare videntur, cum matrimonialis contractus ſit in eo poſitus, ut vir, & fœmina ſibi mutuam in corpora poteſtatem, & quidem quoad conjugalem actum tribuant. Facile aſſequi mente non poſſumus, quomodo ſuum corpus alteri tradere poſſit, qui jam caſtitatis votum emiſit; I. quia corporum traditio conſenſum requirit in futuram copulam, ſiquidem Conjugum alter debitum petat; quod Virginitatis voto repugnat. Quare S. Auguſtinus lib. de bono cap. 8. ſtatuit Viduit. ita: Voventibus Virgitatem non ſolum nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt. II. Nemo poteſt alteri dare quod proprium non eſt; non eſt autem proprium, quod alteri datum fuit. III. Qui Virginitatis votum edit, alieno corpore utendi poteſtate ſe privat. IV. Matrimonii finis eſt prolis procreatio, quæ ab eo obtineri non poteſt, qui voto caſtitatis obſtrictus eſt. V. Id ſane exempla teſtantur. Eunuchus, & impotens valide contrahere non poſſunt, quia debitum reddere nequeunt cap. quod fidem, & cap. ex litteris, de frigidis, & maleficiatis. Jam vero qui caſtitatis voto obligati ſunt, debitum reddere nequeunt; non ergo contrahere poſſunt.

In hac difficultatum farragine, nulla alia ſe nobis offert nodi ſolvendi ratio, quam ſi dicamus, Deiparam Virginem, antequam Joſepho nuberet, Divino inſtinctu afflatam noviſſe, Joſephum poteſtate nunquam uſurum, quæ in ejus corpus eidem collata fuerat, & nunquam debitum petiturum, quippe qui Virginitatis votum & ipſe edidiſſet. Ergo Divini Numinis afflatu monita Sanctiſſima Virgo conſenſit in traditionem poteſtatis ad conjugalem copulam, quod ad Conjugii ſubſtantiam ſatis erat; non tamen conſenſit in poteſtatis uſum, quo ſe per virginitatis votum ſpoliaverat. Quamobrem uterque conjux matrimonii vi mutuam in corpora poteſtatem obtinebat, tametſi voti cauſa ejuſmodi poteſtatis uſus utrique vetitus eſſet. Hæc ergo propoſitis Ænigmatis cumulatiſſima ſolutio eſt. Sed age allatas rationes ad trutinam revocemus.

Tum

Digitized by Google

Tum ſane corporum traditio conſenſum ad copulam exigit, cum abſolute fit, nec certo conſtat, copulæ periculum nullum eſſe, non autem, cum certo conſtat, ejuſmodi periculum nullum fore.

Alterum quoque argumentum nullum eſt; quia in ea facti ſpecie non datur non propria res. Nec Virginitatis voto jus, ſeu poteſtas in alterius corpus, ſed tantummodo poteſtatis uſus prohibetur. Sunt enim in matrimonio diſtinguenda tria, ſubſtantia, uſus, *&* finis. Subſtaotia, *ſeu eſſentia eſt humanæ poteſtatis in corpus traditio;* uſus *eſt copula conjugalis; finis eſt procreatio prolis. Hinc fit, ut Conjugii ſubſtantia ſine fine conſtare poſſit, quemadmodum in Mariæ matrimonio reapſe contigit.*

Nec facit ad rem Conjugii nullitas, ad Impotentem, & Eunuchum quod attinet; hi enim ſuapte natura impotentes ſunt; cum is, qui caſtitatem profeſſus eſt, potentiam retineat, quamvis ei non liceat eadem uti. Nec quicquam conficiat qui reſponderit eam potentiam vanam eſſe, cujus uſus fieri non poteſt; ea quippe utendi facultas in eo eſt ob Conjugium (ut proinde qui ea uſus fuerit, adulter non ſit), tametſi non ſit ob Votum.

At ſi ita res habeat, inquiet fortaſſe quiſpiam, licebit caſtitatis Profeſſoribus matrimonium contrahere, quemadmodum Maria licuit. Reſponſio in promptu eſt. Liceret ſane, ſpectata naturæ lege, ſimilique Divini Numinis afflatu poſito; quoniam Virginitas ipſa per ſe cum Matrimonio non pugnat; non licet tamen in Lege ſcripta, Eccleſiaſticaque potiſſimum, quæ id diſerte vetat. Quamobrem Eccleſia præcipit, ut qui continentiæ votum poſt matrimonium emiſerint, perpetuo diviſi ſint, ne violandi voti periculo ſubſint.

Maria, aliter Salome, erat Zebedæi conjux, Sanctique Jacobi, & S. Joannis mater. Erat ex fœminarum numero, quæ Chriſtum Dominum comitari, eique deſervire ſolebant. Adfuit paſſioni Chriſti, & ex iis fuit qui ad ejus corpus opobalſamo condiendum ſe contulerunt. *Mat.* xx. 20.

Maria, Mater Joannis Marci, Apoſtolorum diſcipuli, domum Hieroſolymis poſſidebat, in quam creduntur Apoſtoli poſt Aſcenſionem ſe recepiſſe, & in qua Spiritum Sanctum acceperunt. Dum S. Petrus in carcere detineretur, Fideles, cum eo conveniſſent, fervidas preces offerebant; Petrus vero per Angelum liberatus ad pulſandam januam ſe contulit. Fertur domus hæc in Hieroſolymæ excidio conſtitiſſe, & celeberrima Eccleſia, quæ multis ſæculis viguit, evaſiſſe.

Maria Cleophæ, ita dicta, quia Cleophæ, aliter Alphæi conjux erat, nuncupatur in Evangelio ſoror Matris Chriſti Domini. Ei filii erant S. Jacobus minor, & S. Simon, fratres, hoc eſt, conſobrini Domini. Maturius amplexa fidem in Chriſtum credidit, quem in itineribus comitata eſt, ut ei deſerviret, & ad Calvarium ſecuta, ejuſdem ſepulturæ adfuit; cumque ad ejus ſepulcrum una cum aliquot aliis fœminis die Dominico ſe contuliſſet, nuntiante Angelo Chriſtum reſurrexiſſe, cum iiſdem fœminis, citato gradu Apoſtolos adiit, rem nuntiatura, obviumque in itinere Chriſtum, flexis genibus, adoravit. Porro ad hujus Mariæ vitam quod attinet, nihil præterea certi eſt. *Matth.* XIII. *Marc.* VI. *Luc.* XXIII.

Maria, ſoror Lazari, & Marthæ, in vico Hieroſolymæ proximo, cui Bethaniæ nomen, cum iiſdem degebat. Familiam hanc Chriſtus peculiari amore proſequebatur, atque ut ex Evangelio conſtat, ſe in eam domum ſæpenumero cum Diſcipulis recipiebat. Eo profectum aliquando feſtinanter excepit Martha, ad parandum incumbens, quidquid hoſpitem tantum deceret, Maria interim, genu flexo, audiente Divini Magiſtri verba. Quamobrem Marthæ ſe ſolam a ſorore in domeſtico miniſterio relictam querenti reſpondit Chriſtus: *Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima; porro unum eſt neceſſarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Aliquanto poſt cum Lazarus in morbum incidiſſet, Chriſtus a ſororibus monitus ſe ad eum non contulit, niſi poſtquam mortuum audiit, ad cujus pedes provoluta Maria: *Domine*, inquit, *ſi fuiſſes hic*, frater meus non *fuiſſet mortuus.* Servator ad ſepulcrum ſe ductum voluit, Lazarum a morte excitavit, eumque ſororibus reddidit, ſexto ante Paſchatis feſtum die. Chriſtus poſtremo Betha-

thaniam profectus apud Simonem Leproſum cænavit. Ei Martha deſerviit, & menſæ Lazarus aderat. Maria ſumptam libram unguenti Nardi ſpicati, quod omnium hoc in genere pretioſiſſimum eſt, effudit in Chriſti, caput, & pedes, quos capillis terſit. De hujus Mariæ vita hactenus Evangelium, in quo deinceps altum de ipſa ſilentium eſt.

Maria Magdalena, ita dicta a Magdala Galilææ vico apud mare Tiberiadis, ſanata fuit a Chriſto, qui Dæmonia ſeptem ejecit ex ejus corpore. Ei ſe deinde dedidit, omniumque itinerum ſociam, & comitem addidit. Ad Calvarium ſecuta cum ſepultum vidiſſet, Hieroſolymam rediit, unguentum ſumptura, quo Divini Magiſtri corpus condiret. Poſtridie, Sabbato ſcilicet, in Urbe conſtitit; at inſequente die, quæ hebdomadæ prima erat, ſummo mane cum aliis fœminis ad ſepulcrum ſe contulit, at corpore non invento, ad monendos Apoſtolos properavit; tum vero ad ſepulcrum rediit, ubi flens Angelos conſpexit duos, quibus de fletus cauſa interrogantibus reſpondit ſublatum fuiſſe Magiſtri corpus, & ubinam poſitum eſſet, ſe neſcire. Sub idem tempus reverſa, Jeſum ſtantem vidit, ignorans, quis eſſet; ille vero eam, quid quæreret, interrogavit. Magdalena hortulanum rata: *ſi tu*, inquit, *ſuſtuliſti eum, dic mihi, quæſo, ubi poſuiſti, & ego tollam*. Maria, Jeſus ait; illa vocem agnoſcens, ſe ad ejus pedes abjecit oſculatura. At Jeſus feſtinantem moderaturus ſe per aliquod præterea tempus cum ea remanſurum dixit, antequam ad Patrem pergeret, juſſitque, ut fratribus id nuntiaret. Illa Hieroſolymam ſtatim profecta de viſo Domino Apoſtolos monuit, qui ejus dictis credere noluerunt, quoad alia teſtimonia notitiam firmaſſent. Nihil prætetea certi, exploratique de Magdalenæ vita, quam nonnulli cum Fœmina peccatrice, cujus nomen ignoratur, atque adeo cum Maria Lazari ſorore temere confuderunt. Legatur Adnotatio ad Articulum *Bethania*.

Martha, *magiſtra*, Mariæ, & Lazari ſoror, Bethaniæ prope Hieroſolymam cum iis verſabatur. Infertur ex Evangelio præcipuam domeſticam adminiſtrationem penes eam fuiſſe, quæ aliquando apud Servatorem, qui in eam domum diverterat, queſta eſt, Mariam nunquam ab ejus pedibus recedentem ſibi uni parandæ cænæ curam omnem, ac ſollicitudinem reliquiſſe. Ægrotante Lazaro, ſorores duæ Jeſum quæſitum miſerunt, qui non niſi poſt ejus mortem advenit. Ei Martha occurrit, dixitque: *Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus*. Reſpondit Jeſus: *reſurget frater tuus; ſcio equidem*, repoſuit Martha, *eum die judicii reſurrecturum*. At Jeſus: *ego*, inquit, *ſum reſurrectio, & vita; qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, vivet; & omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum; credis hoc?* Reſpondit Martha: *utique, Domine, credo te Chriſtum eſſe, filium Dei vivi, qui in hunc mundum veniſti*. His dictis, clam ad ſororem de Chriſti Domini adventu monendam profecta non amplius prodiit niſi ſexto ante paſſionem die apud Simonem Leproſum, ubi Servatori ad menſam deſerviit, & ubi Lazarus e Convivis unus erat. Nunquam non Græcis, & Latinis Auctoribus perſuaſum fuit, eam cum fratre, ac ſorore Hieroſolymis obiiſſe, & ibidem ſingulos ſepultos fuiſſe. Eorum in Provinciam adventus decimi ſæculi fabula eſt. Nimirum contenditur, poſt Chriſti mortem, Martham, Mariam, & Lazarum navi ſine velis impoſitos Maſſiliam feliciter appuliſſe, Lazarum hujus Urbis Epiſcopum fuiſſe, Martham prope flumen Rhodanum, ubi nunc eſt Urbs *Taraſcon* dicta, ſeceſſiſſe; denique Magdalenam, quæ cum Maria confuſa fuit, reliquum vitæ tempus in Deſerto tranſegiſſe, quod hodie ſanctum Balſamum nuncupatur. *Luc.* x. 39.

Maſal, *parabola*, Urbs in Tribu Aſer, ad mare prope Carmelum montem, quæ Levitis ex familia Gerſon conceſſa fuit. *Joſue* xxi. 30.

Maſchil, per *intellectum* translata vox ſæpe occurrit in Pſalmorum titulis, eumque ſignificat, qui docet, qui declarat, ſeu Canticum inſtitutioni accommodatum.

Maſerephot, *fornaces*, Palæſtinæ locus, ad Mediterraneum, ſaliris clarus. Cum

mare

mare limites ſuperabat, aquæ in canales derivabantur, iiſque per ſolares radios evaporatis, ſal conficiebatur. Iſraelitæ, duce Joſue, Chananæos *perſecuti ſunt uſque ad Sidonem magnum, & aquas Maſerephot*. Joſue XI. 8.

Maſpha, *excubiæ*, Urbs Tribus Gad in Montibus Galaad, ubi Jacob, & Laban fœdus invicem inierunt. Hac in Urbe degens Jephte copias collegit, quibus Ammonitas profligavit. Erat & alia hujus nominis Urbs in Tribu Juda, ubi Samuel jus reddebat, & ubi Godolias obſidionem edidit; nec non regio ad radices Montis Hermon, de qua ita Joſue: *Hævæum, qui habitabat ad radices Hermon in terra Maſpha*. Non conſtat, quem ex bis locis innuat Scriptura, dum ita loquitur: *Locus orationis erat in Maſpha, ante in Iſrael*. Judæi, cum Antiochi tempore Templo uti non poſſent, Ethnicorum furore impediti, in Urbem Maſpha ſe contulerunt, qui locus olim cœtibus ſolemnibuſque ſupplicationibus clarus erat, ibidem fieri ſolitis, ante quam Templum Hieroſolymis ædificaretur. *Joſue cap.* III. 8.

Maſſada, Urbs Palæſtinæ munitiſſima in Tribu Juda, ſupra præruptam rupem ſita, quam Jonathas Machabæus ædificaverat, ut Syriæ Regibus obſiſtere poſſet. Herodes Magnus, loci opportunitate perſpecta, eam rurſus muniit, & arcem invictam reddidit, in quam ſe tuto recipere poſſet, ſi qua calamitas incidiſſet. Romani, Hieroſolyma capta, hanc arcem obſidione cinxerunt, eaque non niſi admodum ægre potiti ſunt. *Joſeph. de Bel. lib.* VII. *cap.* 31.

Maſſora, hæbraicum vocabulum, quod *traditionem* ſignificat: Maſſora eſt quorumdam ſapientum virorum opera, quam in ſacros Codices contulerunt, ut quamlibet eorum depravationem impedirent, eaque veluti ſepe, ut Judæi dicunt, Legem ab omnibus mutationibus, quæ in eadem fieri poſſent, tuerentur. Laborioſa hæc opera in eo poſita fuit, ut religioſa quadam diligentia enumerarentur verſiculi, vocabula, litteræ textus, omnibuſque varietatibus indigitatis, ſtatueretur una omnium lectio, ne ulla amplius variatio locum haberet. Opera hæc ab iis dicta *Maſſora*, ſeu traditio, quaſi nihil eſſet aliud, quam a majoribus accepta traditio. Poterat utile eſſe opus hoc, ut e textu innumeræ ambiguitates, & perturbationes expungerentur, & cohiberetur amanuenſium temeritas, qui nullam aliam regulam, quam ſuum ipſorum arbitratum ſecuti, paſſim ſine ſcrupulo textum variabant, mutabantque. At cenſuræ hujus Auctores ipſi læſeſe poritatem textus, antiquis nempe majorum ſuorum lectionibus alias temere ſubſtituerunt, quæ præpoſteris ipſorum anticipationibus patrocinarentur, & Chriſtianæ Religioni adverſarentur, cujus argumenta, ac teſtimonia nunquam non pro viribus infirmarunt. De Maſſoræ origine inter doctos viros non convenit; eam referentibus aliis ad Eſdram, & ad magnæ Synagogæ proceres, qui ejus ætate vivebant; contendentibus aliis, Rabbinorum opus eſſe, qui in Tiberiadis celebri ſchola ſæculo quinto docebant. At maxime probabilis ſententia eſt, Maſſoram non unius Doctoris, neque unius ſæculi opus eſſe. Rabbini Tiberiadis omnium primi in illud incubuerunt, aliique deinceps Rabbini, prout ſe obtulit occaſio, ad uſque undecimum, ac duodecimum ſæculum, quo poſtrema manus eidem operi impoſita.

Mathan, *donum*, filius Eleazari, & pater Jacob, & avus Joſeph ſponſi B. Virginis. *Luc. cap.* III. 23. *Matth. cap.* I. 16.

Mathan, Sacerdos Baal, qui ad hujus falſi Numinis aram occiſus fuit, juſſu magni Pontificis Jojadæ ann. Mund. 3126. IV. *Reg.* XI. 18.

Mathat, *qui dat*, filius Levi, & Pater Heli, qui idem eſſe creditur, ac Joachim pater Mariæ Virginis. *Luc. cap.* III. 24.

Mathata, filius Nathan, & pater Menna, unus e Chriſti Domini ſecundum carnem majoribus. *Luc.* III. 31.

Mathata, filius Halom, fuit eorum unus, qui a Babylonica captivitate reverſi conjuges repudierunt, quas contra legem duxerant. I. *Eſdr.* X. 33.

Mathatias, *donum Domini*, filius Selium e ſtirpe Core, caput decimæ quartæ Levitarum familiæ. I. *Paralip.* XXV. 3.

Mathatias, filius Joannis e familia Joarib, Machabæorum, ſeu Aſmonæorum di-

cta,

ſta, quæ, graſſante Antiochi Epiphanis perſecutione, celeberrima evaſit. Non ſine dolore ſcelera videns, quæ Hieroſolymis perpetrabantur, hac Urbe capta, cum filiis quinque ſeceſſit in Urbem Modin, in qua natus erat, expectaturus, dum occaſionem aliquam offerret Deus, in qua ſuam ipſe de Religione, ac patria ſollicitudinem inſigniret. Paulo poſt adveoere Legati, quos Antiochus miſerat, ut ad Divioam Legem repudiandam, & Idolis thus adolendum Modinitas adigeret. Plurium animos ſubegit vis; at Mathatias, ejuſque filii conſtantes & firmi in vera Religione perſliterunt; & egregius pater publice edixit, ſe nunquam iniquis Antiochi maodatis obſecuturum. Vix hæc fatus Mathatias Iſraelitam ad ſacrificium Idolis offerendum progredientem vidit; tum vero Dei ſpiritu actus irruit in nequam, hominem, militemque, qui eum ad execrandam impietatem extimulabat, & utrunque ad aram ipſam occidit, quæ ad ſacrificium parata erat. Poſt hoc præclarum facinus in montem ſeceſſit una cum filiis, magnoque Iſraelitarum numero, qui, ne officio deeſſeat ſuo, nihil non reliquerunt. Ergo conflato ſuorum exercitu, regionem omnem percurrit, evertit altaria falſis Numinibus ſacra, Dominique cultum reſtituit, quem impius Antiochus propemodum aboleverat. Strenuus vir ſe morti proximum reputans accitos filios hortatus eſt, ut in Dei Lege perſiſterent, eamque alacriter tuerentur, mandans, ut Judam Machabæum armorum Ducem eligeret, qui ab ineunte ætate inſignis fortitudinis argumenta præbuerat. Iis bene dixit, obiitque, cum Iſraeliticum populum anni ſpatio rexiſſet, an Mund. 3838. Ab eo cæpit Aſmonæorum principatus, qui uſque ad Herodem viguit. Ei Pontificatus fere ſemper conjunctus fuit poſt Judam Machabæum, qui primus ea dignitate inſignitus fuit. Laudes, quibus ſpiritus ſanctus Mathatiam, ejuſque filios exornat, miri ſucceſſus, qui eorum arma comitati ſunt, prodigia, quæ in eorumdem gratiam Deus edidit, nos dubitare non ſinunt, quin Machabæorum bella Divini Spiritus afflatu ſuſcepta fuerint, ut nimirum impii Antiochi funeſta in veri Dei cultum conſilia peſſum irent. At horum præſtantium virorum exemplum adeo ſingulare eſt, ut ſubditorum in Principes, quibus ſubſunt, conjuratiooem tueri non poſſit. I. *Machab.* 2.

Mathatias, Simonis filius, magni Mathatiæ nepos, per inſidias a Ptolomæo cognato cum patre, & fratrum uno in Oppido Dog occiſus & fuit. I. *Machab.* 16.

Matthias, donum Domini, cum e Diſcipulorum numero eſſet, poſt Divini Servatoris Aſcenſionem Apoſtolus in Judæ proditoris locum per ſortem electus fuit *. De ejus ſeu vita, ſeu morte nil peculiare conſtat. Quod de ejus Apoſtolica in Æthiopiam miſſione, quod etiam de martyrio dicitur, nullo fide digno monumento nititur. Ei veteres Hæretici Evangelium tribuerunt, quod ab univerſa Eccleſia inter apocrypha rejectum fuit. Apoſtoli hujus exuviis Roma gaudere fertur; at S. Matthiæ celebris Abbatia prope Trevitim potiore jure id oroameoti ſibi vindicat. *Act.* 1. 14. 15.

* *Quæritur imprimis, an vere ſortis ope Matthias Judæ proditori ſucceſſerit*. S. Joannes Chryſoſtomus *Homilia* III. *in Act. Apoſt. in ea eſt ſententia, veri nominis ſortem fuiſſe, & quidem propterea quod, ut ipſe animadvertit, nondum Apoſtoli Spiritum Sanctum acceperant*: Quoniam, *inquit*, non erat ſpiritus, ſortibus rem peragunt, *& paulo poſt*: Nondum judicarunt, ſeſe eſſe idoneos, ut ipſi ex ſe ſe facerent electionem, eoque cupiunt aliquo ſigno edoceri. Chryſoſtomo *concinunt* S. Hieronymus *in cap.* 1. *Jong*, Beda *in Actor. cap.* 1. *&* S. Auguſtinus *Serm.* 2. *in Pſal.* 30. *ubi hæc habet*: Audito nomine ſortium, oon debemus ſortilegos quærere; ſors enim non aliquid mali eſt; ſed res eſt in dubitatiooe humana divinam indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli, quando Judas, tradito Domino, periit, & ſicut de illo ſcriptum eſt, abiit in locum ſuum; cæpit quæri, quis in locum ejus ordioaretur. Electi ſunt duo judicio humano, & electus eſt unus judicio divioo. S. Antoninus *in Chronico part.* 1. *tit.* 6. *cap.* 2. *Dionyſium teſtem adhibens diſerte pronuntiat*, hanc ſortem fuiſſe quemdam radium ſplendoris, qui adparuit ſuper Matthiam. *Eamdem ſententiam pro-*

pu-

pugnat Natal. Alex. *in Hiſt. Eccleſiaſt. Sæc. I. cap. 2. Alii ſubitum quemdam ſplendorem fulſſe autumant, qui ejus nomen exhibuerit; alii columbam, quæ ejus capiti inſederit; alii ipſius virgam, quæ prorſus ut Aaronica floruerit; alii propheticum ſpiritum, quo Deus eum ſtatim perfuderit; alii denique ſuffragiorum, ſeu votorum conſenſum, quemadmodum ſcribit* P. Calmet *in Diſſertatione de electionibus per ſortem, quam ſuis in Acta Apoſtolica Commentariis præfixit. At* Dionyſius, *ſeu quicumque fuit Actor libri* de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 3. *cujuſmodi tandem S. Matthiæ ſors fuerit, omnino non exprimit:* Mihi, *inquit*, videtur Scriptura ſortem adpellare θεαρχικόν τι δῶρον, divinum quoddam donum, quo declarabatur Choro hierarchico, quiſnam divino ſuffragio electus erat. *Equidem ad* S. Joannem Chryſoſtomum, Hieronymum, & Auguſtinum *accedo, quippe qui perſenſerim in ſacris Litteris Judæos ſæpiſſime ſortibus uſos eſſe. Sorte Achan reus habitus, ſorte Saul in Regem electus; per ſortes terra Chanaan in ſingulas Tribus diviſa; ſortis ope ſuum cuique Sacerdoti officium collatum fuit. Non is tamen ſum, qui ſentiam in ſacris electionibus licere ſortibus uti, quia, ut monet* S. Hieronymus *loco laudato, privilegia in communem legem abire non poſſunt; neque ignoro, id ab* Honorio IV. cap. Eccleſia 3. de ſortilegiis *vetitum fuiſſe. Legi poſſunt in hanc rem* S. Thomas 2. 2. quæſt. 95. art. 8. Calmet *in memoratis Commentariis.*

Verum qua demum ſorte peracta fuerit S. Matthiæ electio, ſtatui non poteſt. Extrahendarum enim ſortium ratio haud diſertis verbis explicatur in ſacris Litteris, neque ab interpretibus exponitur uno modo. Poterant nomina in urna, ſeu capſula poni ex Ethnicorum conſuetudine, a qua ſane, prout Salomon. Proverbior. cap. XVI. *loquitur, Hebræi alieni non erant:* Sortes mittuntur in ſinum, ſed a Domino temperantur. *Potuit & alia ratione per ſortem Matthias eligi. Hebræi enim memorant, ita Sacerdotes per ſortem extrahi conſueviſſe, qui Templo miniſtrarent, quemadmodum* Le Moine *refert animadverſione* 587. *apud* Baſnagium *ad an.* 33. §. 168. Tom. I. Qui præfectus erat ſortibus, Sacerdotum cinctus corona dicebat, digitos attollite & alteri eorum tiaram detraxit, tum dato numero, qui ſemper numerum Sacerdotum multum ſuperarit, incepit ab eo numerare, cujus tiaram detraxiſſet. Poſtquam ſingulorum digitos ordine numeraſſet, a primo iterum exorſus numerabat, uſque dum ad finem numeri perveniſſet; & in quem ultima unitas incidiſſet, is Altare detergebat. *Quidni quemadmodum in Templo conſueverat, S. Matthias eligi, & in Apoſtolorum numerum referri potuit? Sane* Sanctus Ambroſius *in hac ſententia eſſe videtur in S. Lucæ* caput 1. *dum inquit:* Denique & ſuper Apoſtolum Matthiam ſors cecidit, ne Apoſtoli electio a mandato diſcrepare Legis videretur.

Matthæus, datus, ſeu Levi, filius Alphæi, & ut eſt vero ſimillimum, e Galilææ regione erat. Vectigalia, quæ in Urbe Capharnaum ſolvebantur, exigendi munere fungebatur, extraque Urbem, & ad littus maris Tiberiadis pro Tribunali ſedebat. Chriſtus in ea regione jam annum docens, & prope Matthæi Tribunal tranſiens eum ſequi juſſit; & Matthæus ſe ſtatim erigens omnia deſeruit, ſecutuſque Servatorem excepit domi, ubi ſplendidum ei prandium paravit; cui multi quoque Publicani interſuerunt; quibuſcum, hoc eſt, cum nequam hominibus comedentem Chriſtum conſpicati Phariſæi ſe admiratione captos, & ſcandalum paſſos ſignificarunt. Quod probe percipiens Divinus Servator eos monitos voluit, Medico non valentibus, ſed male habentibus opus eſſe, ac ſe quidem veniſſe, non ut juſtos, ſed ut peccatores vocaret. Matthæus, repudiato, quo fungebatur, officio, ſe omnino Chriſto addixit, a quo in duodecim Apoſtolorum numero poſitus fuit. Hæc de S. Matthæo conſtant e ſacris Litteris; nihil præterea. Super ejus tum morte, tum Evangelicæ miſſionis loco magna eſt opinionum varietas; e quibus apud veteres ſimul, ac recentiores ea maxime communis eſt, eum, cum in Judæa per annos aliquot Evangelium nuntiaſſet, ejuſdem propagandi cauſa ad Perſas, ac Parthos profectum, ibidem martyrium ſubiiſſe. Ante quam e Judææ finibus egrederetur, Evangelium a Palæſtinæ Fidelibus roga-

tus ſcripſit Hieroſolymis, Hebraico ſermone, vel Syriaco, qui tum quidem in Judæa communis erat. Exemplar Hebraicum a Judaicæ Nationis Chriſtianis, qui Hieroſolymis erant, cuſtoditum, & ante ejuſdem Urbis obſidionem, Pellam translatum fuit. Horum, qui ex Judæis crediderant, multi, cum Judaiſmi non nihil retinuiſſent, Nazaræorum ſectam conſtituerunt; & hi quidem S. Matthæi autographum Evangelium ſervarunt, cui tamen addidere non pauca, quæ per traditionem acceperant, quæque ipſi veræ putabant. Illud etiam deinceps Ebionitæ additionibus, & mutilationibus, quæ ipſorum erroribus faverent, corruperunt, ut proinde a cæteris Eccleſiis rejectum fuerit, quæ veterem Græcam Verſionem ex Hebraico textu paulo poſt S. Matthæum elaboratam ſecutæ ſunt. Hæc Græca Verſio, quæ ad nos pervenit, jampridem exemplaris Hebraici locum tenet. Quis hujus Verſionis Auctor fuerit, non conſtat; eam nonnulli S. Joanni, alii S. Lucæ, ſed temere, tribuerunt. Id potiſſimum S. Matthæus, docente S. Auguſtino, propoſitum habuit, ut nobis Chriſti regiam ſtirpem referret, humanamque, quam inter homines egit, vitam deſcriberet. S. Ambroſius animadvertit, Evangeliſtarum nullum ſingulas Chriſti res geſtas perſecutum eſſe, perinde ac S. Matthæum, qui præterea morales inſtitutiones, quæ ad rem noſtram maxime facerent, nobis exhibuit.

Mathuſael, qui mortem ſuam petit, filius Mariael, & frater Lamech bigami e ſtirpe Cain. *Geneſi* IV. 18.

Mathuſala, *arma mortis ſuæ*, filius Henoch, & pater Lamech patris Noe, e ſtirpe Seth, anno Mundi 687. natus eſt. Obiit anno ipſo Diluvii 1656. ætatis ſuæ 969. qua quidem nullius hominis in terris ætas diuturnior fuit. *Geneſ.* V. 21.

Medaba, ſeu *Medara*, *aqua doloris*, Urbs ultra Jordanem in Tribu Ruben. Ab hujus Urbis incolis occiſus Gaddis, Judæ Machabæi frater, cum ad Nabatæos proficiſceretur. Eam celebrem reddidit in ſacris Litteris victoria, quam ad ejus mœnia, Joab Davidis ſupremus Dux e Syris, & Ammonitis retulit. *Joſue* XIII. 9. *Joſeph. Antiquit. Lib.* XXIII. *cap.* 1.

Medad, *demenſor*, & Eldad, Iſraelitæ duo ex eorum numero, quos Deus ſpiritu perfuderat, ut in ducendo populo Moſi opem afferrent. Ambo vaticinabantur in ipſo exercitu, nec Joſue preces Moſem adducere potuerunt, ut id impediret. *Numeror. cap.* XI. 19.

Medicina. De Medicis Scriptura non loquitur ante Joſephi tempora, qui a ſervis ſuis Ægypti Medicis patris ſui Jacob corpus opobalſamo conditum voluit. Hebræis Medicos ob internos morbos fuiſſe non legimus, bene vero ob ulcera, externoſque morbos, quibus adhibebant medicamenta quædam, ut reſinam, opobalſamum, adipem, oleum: *oppreſſus ſum afflictionibus*, inquit Jeremias, *ob concuſſionem filiæ populi mei; deeſt reſina Galaad &c.* Nulla lepræ, nulla morborum deliteſcentium remedia nota erant. Ita cum Job graviſſimo morbo correptus eſſet, de impendenda Medicorum arte ne verbum quidem; ejuſque ægrotatio tamquam Divinæ manus ictus ſpectatur. Nimirum vulgo morbi inter Divinæ indignationis effecta recenſebantur, ut proinde ægrotantes, obtinendæ ſalutis gratia, ad Prophetas confugerent. Hazael ergo Syriæ Rex Eliſæum de morbo, quo laborabat, conſultum vult. Naaman Syrus in regionem Iſrael ſe contulit, ut per eumdem Prophetam a lepra liberaretur.

Medi, veteres Aſiæ populi, Mediam incolentes, quæ ampla regio eſt, cui Madai filius Japhet incolas dediſſe creditur. Medorum Metropolis erat Ecbatana, quam Auctor libri Judith a Rege Arphaxad, quem eumdem ac Phaortem fuiſſe ferunt, conditam, aut ſaltem amplificatam tradit. Salmanaſar in Medorum Urbes deductos voluit decem Tribuum Iſraelitas, quos ipſe ultra Euphratem tranſtulit. Medos tamquam Divinorum in Babylonem decretorum executores nobis exhibet Iſaias: *In eam Medos ſuſcitabo, qui argentum non quærunt, qui aurum non appetunt, at ſuis ipſi ſagittis lactentes pueros interficient, nec infantium miſerebuntur* (*Iſaiæ* XIII.). Jeremias de calamitatibus loquitur, quæ Medis futuræ erant; prædicit nimirum fore, ut iis circum calix iræ Dei potum præberet; ac Propheta quidem videtur Cy-

rum

rum innuere, qui mala Medis intulit, quæ Jeremias iis minitatus fuerat.

Mediator, *pacis inter duos*, *aut plures conciliator*. Cum homines in ſuis inſtrumentis Deum interponunt, tunc Deus ipſe mediator eſt, teſtiſque promiſſorum, quibus ipſi ſe mutuo obſtringunt. Ita Laban, & Jacob, cum in monte Galaad mutuum fœdus inire vellent, Domini nomen invocarunt, qui inter eos mediator evaſit. cum Deus in monte Sinai ſuam Hebræis Legem tradere, & fœdus cum iiſdem inire voluit, Moſes eum inter, & populum mediator fuit; qui propterea Dei verba ad Iſraelitas, eorumque reſponſa ad Deum deferebat: *Ego ſequeſter*, *& medius fui inter Dominum*, *& vos*, *ut annuntiarem vobis verbum ejus*. At quoniam fœdus hoc non parum deficiebat, nec ſatis erat, utpote quod hominem cum Deo conciliare, eumdemque perficere omnino non poſſet; rejectum proinde fuit, ut alteri locum daret, quod Deo dignius, & homini utilius eſſet. Dei, & hominum mediator Chriſtus eſt, & quidem perfectus mediator, quippe cui humana ſimul & divina natura ſit, divina ſcilicet ob divinitatem Verbi, & humana ob ſuſceptam humanitatem; qui nempe cum pro nobis pati poſſet, quia naturam noſtræ ſimilem obtinet, & nos Deo ſuis perpeſſionibus conciliare, quia eidem æqualis eſt, fœdus ſui ſanguinis effuſione firmavit, ut nos ſanctos, puros, irreprehenſibiles apud Deum redderet: *Et ideo novi Teſtamenti mediator eſt*, *ut morte intercedente*, *in redemptionem earum prævaricationum*, *quæ erant ſub priori Teſtamento*, *repromiſſionem accipiant*, *qui vocati ſunt*, *æternæ hæreditatis*. Fungitur & in Cœlis mediatoris officio, dum plagarum ſuarum cicatrices, &, quem fudit, ſanguinem Deo Patri exhibet; ſanguinem, inquam, cujus vox ad miſericordiam nobis obtinendam, quam peccatorum noſtrorum clamor ad divinæ juſtitiæ pœnas in nos ipſos revocandas vehementior eſt. Scilicet ut unus homines creavit Deus, ita Mediator unus redemit, æternoque Patri per ſua ipſius merita conciliavit: *Unus Deus*, *unus Mediator Dei*, *& hominum homo Chriſtus Jeſus*. Nihil autem impedit, quominus mediatores Deum inter, & nos agnoſcamus Angelos quoque, qui preces noſtras ad *Omnipotentis* gloriæ Tribunal perferunt, & Sanctos, qui diu noctuque pro nobis apud Dominum intercedunt.

Melcha, *Regina*, filia Aram, ſoror Loth, uxor Nachor, nepos Abrahæ, & Mater Bathuel. Ei filii fuere Huz, Buz, Camuel, Caſed, Aſan, Pheldas, & Jedlaph *Geneſ.* XXIV. 15.

Melchi, *Rex meus*, filius Jannes, & pater Levi in divini Servatoris genealogia. Occurrit etiam filius Addi pater Neri, qui e Chriſti ſecundum carnem Avis unus fuit. *Matth. cap.* I. 10. *Luc. cap.* III. 24.

Melchias, *Dominus*, *& Rex meus*. Hujus nominis plures extant in Sacris Litteris; Melchias Judæus, qui Babylone reverſus conjugem repudiavit, propterea quod extranea eſſet; Melchias filius Harem, qui poſt eumdem reditum ſuam operam contulit, ut viæ dimidium in Urbe Jeruſalem conderetur; Melchias filius Rechab, Betbacaram Dominus, qui portam ſtercoris dictam erigendam curavit; Melchias filius Ammelech, cuſtos carcerum Urbis Jeruſalem, qui Jeremiam in Ciſternam detruſit, in qua Propheta in vitæ periculo verſabatur; aliique multi minus noti. I. *Eſdr.* 10. II. *Eſdr.* III. & XI. Judith. VIII.

Melchiel, *Rex Deus meus*, filius Beriæ Melchielitarum familiæ præerat Moſis tempore. *Numer.* XXVI. 45.

Melchiſedech, *juſtitiæ Rex*, Rex Salem, & Sacerdos Altiſſimi, occurrit Abrahæ, qui Codorlahomor devicerat uſque ad Vallem Save; eique benedixit, panemque, & vinum obtulit, vel, ut Patres explicant, pro eo panem, & vinum Domino in ſacrificium obtulit. Abraham in eo volens agnoſcere titulum Sacerdotis Domini, rerum omnium decimam partem eidem obtulit, quas ex hoſtibus ceperat. Præter hæc, altum deinceps de Melchiſedech ſilentium eſt; nihil Scriptura refert, ad ejus ſeu patrem, ſeu genealogiam, ſeu natalem diem, ſeu mortem quod attinet. At S. Paulus nobis ſub hujus ſimpliciſſimæ narrationis velo, atque adeo in Scripturæ ſilentio altiſſima myſteria, omneſque Melchiſedech inter, & Chriſtum ſi-

militudinis caracteres detegit. Melchiſedech enim juſtitiæ Rex eſt ſui nominis vi, & Rex pacis ob Urbem Salem, io qua regnavit; Chriſtus autem, quidquid hæc nomina complectuntur, divino prorſus modo in ſe ipſo conjungit; nimirum Rex eſt, & hunc quidem titulum apud Judicem tenuit, qui eum ioterrogabat; eſt etiam *Juſtitia Rex*; eum quippe Scriptura *Juſtum* per excellentiam vocat, eſt & *Rex pacis*, utpote quem ***Principem pacis*** Prophetæ nominant. Sacerdotis titulo, Melchiſedech Altiſſimo panis, & vini ſacrificium obtulit; atque in hoc ſacrificio ſemper Eccleſia eximiam figuram perſpexit oblationis corporis, & ſanguinis Chriſti Domini, quæ ſuper Crucis Altari peracta eſt. Melchiſedech abſque genealogia proponitur, & repente productus, repente pariter evaneſcit; qua in re Chriſtum Dominum ad vivum exhibet, qui per omoem Æternitatem, quæ ejus Incaroationem præceſſit, in Patris ſinu delituit, oblatoque Sacrificio, in eam rurſus immergitur, quin ullum hic In terris ſenſibus obvium ſui veſtigium relinquat. Denique Melchiſedech benedixit Abrahæ, ab eoque e pretioſiſſimis quibuſque ſpoliis decimam partem accepit; quod In una quidem imperii, in altero autem ſervitutis argumentum fuit. Et ſane a Chriſto benedictiones omnes in nos derivaotur. Suum ob Sacrificium omnia nobis promeruit, eique uni nos ſervitium noſtrum debemus. Ratio, qua Melchiſedech in Scriptura producitur, innumeris quæſtionibus locum præbuit, ſeu de ejus perſona, ſeu de Urbe, in qua regnabat, ſermo ſit. Credidere nonnulli, eum Hieroſolymæ Regem fuiſſe; alii Salem Urbem aliam rati ſunt apud Scythopolim ſitam, eam ſcilicet, ad quam Jacob e Meſopotamia rediens pervenit; alii denique Melchiſedech ex quadam Sichimitarum Urbe repetunt, de qua *S. Joannes*. Judæi putabant, Melchiſedech eumdem fuiſſe, ac Sem filium Noe; alii vero ethnicum, filium Regis Ægypti, ſeu Lybiæ fuiſſe volebant; denique Origenes eum Angelum fuiſſe contendit. Hæretici, Melchiſedechiani nuncupati, ad litteram explicant, quod ait *S. Paulus*, Melchiſedech ſine patre, ſine matre, ac ſioe genealogia fuiſſe, eumque non hominem, ſed cæleſtem quamdam virtutem, Chriſto ipſo præſtantiorem fuiſſe garriebant. * *Geneſ.* XIV. 18. *Paul. ad Hebr.* VII.

* *Ut diſtinctius opinionum portenta proferam, quæ ſuper Melchiſedech perſona extiterunt, e re puto ſuperiori articulo hanc Adnotationem ſubdere. Primo quidem cum Melchiſedech abſque genealogia in Sacris Literis exhibeatur, nonnulli ſibi viſi ſunt S. Epiphanii tempore eam detexiſſe. Ei ſane patrem* Heraclam, *ſeu* Herculem, *&* *matrem* Aſtaroth, *ſeu* Aſtariam *tribuerunt. In Catena Arabica, in Geneſ. c. x. ejus genealogia paterna quidem a Sem, materna vero a Japhet ducitur, ejuſdemque parentum nomina dicuntur* Heracle, *&* Salatiele. *Apud* Joſephum Gorionidem, *undecimi ſeculi Scriptorem Judæum Melchiſedech nominatur* Jehoras, *ſeu* Joras; *& Urbs, quam regebat, primo* Jebus *dicta, deinde* Sedech *(unde conflatum nomen Melchiſedech, ſeu Regis Sedech), denique* Salem. Michael Glycas, *&* Cedrenus *Melchiſedech ex Ægypto, & a Patre* Sidone *derivant; ajuntque ſine genealogia dictum fuiſſe, quod impiis genitoribus ortus eſſet, eumque, cum Urbem in monte Sion, quam* Salem *nuncupavit, ædificaſſet, ibidem per annos tredecim cælibem vitam duxiſſe. Alia legitur inepta fabula de Melchiſedech in Opere cujuſdam falſi Athanaſii* Tom. *3. novæ Editionis* S. Athanaſii, *quam miſſam facio, ne in nugis immorer.*

Quamobrem ad graviora gradum faciamus. Primum omnium, labente ſeculo tertio, Hierax Ægyptius, *qui in vetus, & novum Teſtamentum commentaria, erudita ea quidem, ſed erroribus infarta ſcripſit, in ea opinione fuit, Melchiſedechum Spiritum Sanctum fuiſſe.* Hieracitæ *ita dicti ab* Hierace *eumdem errorem tenuerant, referente* Epiphanio *Hæreſi 67. Deinceps eamdem hæreſim pertinaciter propugnavit Auctor Quæſtionum veteris, & novi Teſtamenti, quod Opus extat* Tom. *3. novæ Editionis* S. Auguſtini, *nec profecto* S. Auguſtinum *auctorem agnoſcit. Ejus libri auctor creditur* Hilarius *Sardus Romanæ Eccleſiæ Diaconus, deinde Schiſmaticus Luciferianus. Putant Eruditi, hoc demum volumen eſſe, quod* Evagrius *(vel, ut alii vocant,* Evangelus *) ad* S. Hierooymum *miſit,*

miſit, qui oblata occaſione errorem, de quo ſermo eſt, copioſe confutavit data ad eumdem Evangelum Epiſtola, quæ numero 126. eſt. Argumenta, quibus Hilarius, ſeu quicunque ejus Operis auctor fuit, utebatur, deſumebantur ex eo, quod Melchiſedech Abrahæ ſuperior dicitur, æternuſque, utpote genealogiæ expers, quodque ab Apoſtolo aſſeritur aſſimilatus Filio Dei, & quidem quoad naturam, ut Hieraci viſum. Sed argumenta hæc ſolventur infra. Præterea S. Epiphanius Hæreſi 67. ob eam cauſam Hieraciras refellit, quia Spiritus Sanctus nunquam humanam carnem ſumpſit, ut ſe Abrahæ conſpiciendum præbere poſſet. Et Cyrillus Alexandrinus Sacerdotale miniſterium a Spiritu Sancto propterea removet, quod Chriſtus Dominus non niſi ob aſſumptam carnem Sacerdos fuit. Ac fruſtra quidem Hierax ad ſtatuendum Spiritus Sancti Sacerdotium abutebatur S. Pauli verbis in Epiſt. ad Romanos cap. VIII. 26. Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus; ibi enim verbum poſtulat, hebraica ſyntaxi, idem ſignificat, ac per internum impulſum poſtulare facit.

Præterea ſecundo labente, vel tertio ineunte ſæculo, Melchiſedechiani, qui a Theodoto Trapezita, Theodoti Coriarii diſcipulo prodierant (quos proinde Theodotianos dixit S. Epiphanius Hæreſ. 55.) Melchiſedechum ajebant eſſe virtutem quamdam Chriſto ſuperiorem (teſtibus Epiphanio loco laud. Theodoreto lib. 2. Heretic. Fabular. & Auguſtino lib. de Hæreſibus), eumdemque tamquam Angelorum Mediatorem venditabant, cum Hominum tantum Mediator Chriſtus eſſet, quem e Spiritu Sancto, & Virgine natum hominem purum putumque profitebantur. Addebant & illud, Chriſtum ipſum nihil aliud, quam Melchiſedechi imaginem fuiſſe, ſecundum ea Pſalm. 109. verba: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Abutebantur S. Pauli verbis, eum fuiſſe ſine genealogia, ſine principio, & ſine fine. Ut autem errores ſuos confirmarent, libros, quos edebant, Canonicorum Scriptorum nominibus inſcripſerunt. Hanc Hæreſim ſtrenue impugnavit S. Auguſtinus Hæreſi 55. Nam quæ virtus major, inquit S. Doctor, eo fingi poteſt, qui non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo?

Melchiſedechianorum hæc tamen Hæreſis haud diu viguit. Prodiit autem deinde in Phrygia Melchiſedechianorum nova quædam Secta, Atinganorum dicta, cultum non ſine diſpendio Melchiſedecho tribuentium. Porro Atingani nuncupabantur, quia ne polluerentur, a quovis tactu abſtinebant; quod ſi quid dare, vel accipere deberent, aut humi deponebant, aut depoſitum ſumebant; atque hi quidem Manichæorum quidam ſurculus fuiſſe videntur.

Inter eos, qui Melchiſedechum a Mortalium numero ſejunxerunt, merito recenſendi veniunt Origenes, & Didymus Alexandrinus, magni nominis Viri, qui, ſi S. Hieronymo in laudata Epiſtola credimus, opinati ſunt, eum, de quo quæritur, Angelum quemdam fuiſſe, qui ſe per humanam ſpeciem videndum præbuit.

Verum ea cæterarum maxime obtinuit opinio, quam S. Epiphanius Hæreſi 55. nonnullis aliis Melchiſedechianis tribuit, Melchiſedech ſcilicet non alium fuiſſe, quam Dei Filium, qui humana forma ſe Abrahæ conſpiciendum dederit. Solitarius quidam Ægyptius, Theodoſio juniore imperante, idem ſenſiſſe dicitur, at palinodiam deinde ceciniſſe. Auctor Chronici Paſchalis affert nonnulla, quæ ad eamdem opinionem referri poſſunt, cujus Rabbini nonnulli propugnatores feruntur. At nemo vehementius pro hac opinione pugnavit, quam Petrus Cuneus, doctus, eruditusque Scriptor lib. tertio de Repub. Hebr. cap. 3. Jam vero Carolus Molineus, ac demum ſub elapſi ſæculi finem Jacobus Gaillardus opinionem hanc ipſam aſſeruerunt.

Quod tamen Moſes de Melchiſedech ſcripſit, eum non niſi purum putumque hominem exhibet. Ejus enim proprium nomen innuit, de Urbe verba facit, in qua regnabat; denique Sacerdotem fuiſſe ait. Quid horum ergo puri putique hominis conditionem excedit? Præterea cum Chriſtus Sacerdos dicitur ſecundum ordinem Melchiſedech, an vero ſecundum ſui ipſius ordinem Sacerdos putandus eſt? At S. Paulus, dum Melchiſedech Dei Filio aſſimilatum dicit, evidenter a Dei Filio eumdem diſtinguit. Quæ enim ſimilia dicuntur, non eadem profecto ſunt.

In ſuæ tamen ſententiæ propugnationem

Cuneus, & Molineus *multa dicunt. Negant primo, Abrahæ tempore in Chananæa (quam vitiorum, & impietatis ſedem, ac domicilium fuiſſe conſtat) extitiſſe Fractium cœtum, penes quem Melchiſedech Sacerdotali miniſterio fungeretur. At reſpondetur tamen, nihil obeſſe, quominus ille aut in gente Salem, ubi regnabat, aut in ſua ſaltem familia Sacerdotis officium obiret. Cætera argumenta non ſunt ejuſmodi, ut digna ſint, quæ hic referantur; legi poterunt cum reſponſis apud* Grotium *Commentario in Epiſt. S. Pauli ad Hebræos.*

Quoniam ergo Melchiſedech nec Spiritus Sanctus, nec cæleſtis Virtus Chriſto *ſuperior, nec Dei filius, nec certe Angelus fuit, quippe quod Moſes de eo tanquam de puro putoque homine loquitur; idunum ſupereſt, eum e mortalium numero fuiſſe. At quiſnam fuerit, id etiam quæritur.*

Primo quidem Judæorum nonnulli opinati ſunt, Melchiſedech ex pravo concubitu natum fuiſſe; quia ſcilicet ſpurii ita dicti putantur, quia ſine patre ſunt. Horatius *vilis conditionis homines ſine genitoribus natos dicit; &* Livius *de Anco Martio Romanorum Rege ita loquitur:* Ancus Patre nullo, Matre ſerva. *Legitur ſane Melchiſedech ſine Patre, ſine Matre, ſine genealogia, ſine principio, & ſine fine vitæ; non id tamen intelligi debet, quod ita reapſe res habuerit, ſed quod Moſes nihil horum de eo retulerit; ac ſi id ad ejus natalium obſcuritatem referri deberet, non ex hoc ipſo capite S. Paulus eum commendandum ſuſcepiſſet.*

Secundo loco Judæorum alii apud S. Hieronymum in Traditionibus Hebraicis putarunt, Melchiſedech non alium fuiſſe, quam Sem *filium Noe. Atque hæc opinio antiquis temporibus, atque adeo ſuperiore ſæculo propugnatores non paucos habuit. Et ſane cum Chronologico calculo apprime concordat. Habita enim ratione temporum, perſpectum fit, Melchiſedech Regem Salem Abrahæ benedixiſſe annis ante ſexaginta ſex, quam Sem e vivis excederet. At cætera non conveniunt.* I. *Moſes, ad Sem quod attinet, ejus Patrem, Matrem, genealogiam, nativitatem, mortem expreſſe commemorat; at de Melchiſedech nihil horum.* II. *Ea S. Pauli verba ad Hebræos cap.* VII. 6. cujus autem generatio non adnumeratur in eis, *Regem Salem Hebræis extraneum fuiſſe ſignificant, cum Sem ex Abrahæ majoribus unus fuerit.* III. *Abraham Chananæum tanquam peregrinus non habitaſſet, neque ab aliis auxilium petiiſſet, ſi ibidem Sem ejus Nationis Pater extitiſſet.* IV. *Cur demum Moſes nomen Sem diſſimulavit? Quod porro dicunt, neminem alium eo tempore, præter Sem, primogenitum Noe, veri Dei Sacerdotem eſſe potuiſſe, fundamento caret; Sem quippe, quemadmodum alibi animadvertimus, Noe primogenitus minime fuit. Neque vero certum eſt, Sacerdotium primogenitis tantum collatum fuiſſe.*

Opiniones aliæ, quæ Melchiſedech cum Cam, cum Henoch *confundunt, aut unum e Magis faciunt, qui cultum Chriſti incunabulis exhibuerunt, non minus ineptæ, ac frivolæ ſunt; neque enim Melchiſedech alius fuit, quam is, de quo* S. Hieronymus *Epiſt.* XXVI. *ad* Evangelum *ex opinione Veterum ita ſcribit:* Revolvi Veterum libros, ut tibi quaſi de multorum conſilio reſponderem.... Verti me ad Hippolytum, Irenæum, Euſebium, & Emiſſænum, Apollinarium quoque noſtrum, & Euſtathium.... Et deprehendi horum omnium opiniones diverſis argumentis, & diverticulis ad unum compitum perveniſſe, ut dicerent, Melchiſedech hominem fuiſſe Chananæum, Regem Urbis Hieroſolymitanæ, quæ primum *Salem*, poſtea Jebus, poſtremo *Jeruſalem* adpellata ſit.

Jam de Sacrificio Melchiſedech dicendum ſupereſt, utrum verum, ac proprie dictum Sacrificium fuerit, nec ne. Nos Chriſti, & Melchiſedech Sacrificia invicem conferentes, ſimillima comperimus; utrumque panis, & vini Sacrificium fuit, utrunque Euchariſticum, hoc eſt, in gratiarum actionem oblatum; quoniam Melchiſedech, Philone teſte, ſacrificium obtulit, Deo gratias agens ob victoriam, quam Abraham retulerat.

Nihilominus adeo peculiarem gloriam Melchiſedech adimunt Hæretici, atque adeo nonnulli Catholici, contendentes, panem, & vinum a Melchiſedech datum fuiſſe, ut Abrahæ turmam reficeret, & Victorem honorifice exciperet. Ad hoc genus hominum impugnandum nobis arma ſuppeditat Scriptura primum, deinde Traditio.

Ex-

Ergo cap. XIV. *Geneſeos, ubi legitur Melchiſedech panem & vinum obtuliſſe, in Hebraico textu ſcribitur* חוציא *hozi, quod ſignificat offerre Sacrificium, quemadmodum* ex cap. VI. 18. *Judicum conſtat.*

Idem oſtenditur ex officiis tribue, quibus Moſes perſunctum Melchiſedech memorat. Poſtrema duo, nempe benedictio, *ac* decimarum receptio *ſine controverſia Sacerdotalia munia ſunt. Quidni & primum, quo panem, & vinum obtulit? Nihil prorſus ſoliditatis habet, quod Heretici reſpondent, panem, & vinum ad reficiendas militum vires, & honorem Victorè deferendum ſuppeditata fuiſſe; Abraham enim, cum præda onuſtus rediret, annona non indigebat; nec ſane decebat, Majorem minorè honoris argumenta præbere. Nec puto exempla ad hanc rem facere, quæ tum Deuteronomii c.* XXIII. *tum Judicum* VIII. *occurrunt. In iis enim merito punitè leguntur, qui rogatè in extrema Exercitus penuria alimenta ſuppeditare noluerunt; at nihil ejuſmodi Geneſeos* XIV. *legitur. Præterea ex Deuteronomii textu conſtat, panem, & aquam militibus in ſubſidium tribui conſueviſſe, non autem vinum, cujus iis temporibus perrarus uſus erat. Denique tametſi conceſſerim, ea, quæ Melchiſedech obtulit, militaris turbæ alimenta fuiſſe, illud tamen conveniat, neceſſe eſt, cœnas apud Veteres a ſacrificio inchoari ſolitas fuiſſe. Cum enim cœnæ pars Numini in ſacrificium oblata eſſet, tum demum Convivæ, quod ſupererat, comedebant. Hinc Eruditi jampridem animadverterunt,* ſacrificii, & convivii *vocabula penes Antiquos promiſcua & communia fuiſſe.*

Neque inconſulto panis, vinique oblationi veluti cauſa ſubditur: erat enim Sacerdos Dei altiſſimi; *ut nempe intelligeretur, id, quod antea geſtum erat, ad ſacrificium ſpectaſſe.*

At enim, reſpondent, in Hebraico textu non cauſa redditur, ſed copula tantum occurit, ut proinde vertendum ſit: Et ipſe erat Sacerdos. *Quare verba hæc referunt ad ea, quæ ſequuntur, ad reddendam ſcilicet cauſam, quamobrem Melchiſedech benedictionem dederit, decimaſque receperit.*

Ecquis Hebraico ſermone vel leviter imbutus neſcit, hebraicam copulam ſæpe numero pro cauſa ſumi? Ita Genes. 20. 3. En morieris propter mulierem (*Saram*), quam tuliſti; habet enim virum; *in hebraico autem textu:* Et habet ipſa virum. *Iſaiæ* c. 64. Ecce tu iratus, & peccavimus, *videlicet*, quia peccavimus *& ejuſmodi quidem exempla prorſus innumera preſto ſunt. Hinc illud conſequitur, Interpretem noſtrum apposite vocabulo uſum eſſe, quod oauſam redderet, quippe quem priorum ſeculorum traditio docuiſſet, ita ſemper allatum textum acceptum, quemadmodum etiam ſemper deinceps acceptus fuit:*

Denique cum Pſalmo 109. *de Chriſto legatur:* Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech; *in ipſo Melchiſedech peculiare aliquid fuiſſe oportet, itaque ejus proprium, ut veterum Sacerdotum nulli tribui poſſet, & uni Criſto congrueret. Quod ſane nihil aliud fuit, quam panis, & vini oblatio; quoniam benedictiones, & decimationes ad Leviticum quoque Sacerdotium ſpectabant: Quod ſi nec oleo unctus fuit, nec ipſe cuiquam, aut eidem quiſquam ſucceſſit, id & de Abel, & de aliis dicitur. Ac ſi abſque genealogia fuit, id ei cum Job, & Elia commune fuit. Una ergo panis, & vini oblatio Melchiſedech propria fuit, & incruentum Chriſti ſacrificium ſignificavit.*

Nec refert, Sacerdotes Levi in ſacrificio perpetuo המיר Tamid *pane, vinoque uſos eſſe, quia non ſacrificii partes, ſed pura putaque condimenta erant; quod enim precipuum offerebatur, anniculus agnus erat.*

Sed jam ad traditionem progrediamur. Veteres ſacrificii Melchiſedech, quod Chriſti ſacrificium ſignificat, veritatem agnoverunt, cum hac de re loquendi occaſio ſe obtulit. Natalis Alexander *in Diſſertatione* de Melchiſedech *multas Patrum ſententias in medium affert; ac præſertim, e Græcis quidem*, Cleœentis Alexandrini, Euſebii Cæſarienſis, S. Epiphanii, S. Joannis Chryſoſtomi, S. Cyrilli Alexandrini, Theodoreti, Iſidori Peluſiotæ, Æ umenii, e *Latinis vero*, S. Cypriani, S. Hieronymi, S. Auguſtini, Cæſarii Arelatenſis, Caſſiodori, Paſchaſii Radberti, *aliorumque*.

Adverſarii tamen opponunt Apoſtoli ſilentium ſuper ſacrificio Melchiſedech, præſertim cap. VII. *ubi de tanti viri ſacrificio magnifice ex inſtituto verba faciens, alte ſilet*

ſilet de oblatione panis, & vini, nec non de Eucbariſtiæ ſacrificio, cujus Melcbiſedecbianum figura fuit.

Reſpondet Natalis Alexander, *non id ad Apoſtoli inſtitutum, finemque ſpectaſſe. Suſcepit enim in eo cap.* VII. *Epiſtola ad Hebræos oſtendenda quatuor.* I. *Cbriſti Sacerdotium a Levitico diſcrepare; quod confirmat. tum Pſalmo* 109. *in quo legitur* Chriſtus Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, *tum origine, quam non ex Tribu Levi, ſed ex Tribu Juda trahebat.* II. *S. Paulus Sacerdotii Cbriſti ſupra Leviticum excellentiam ex eo demonſtrat, quod Melcbiſedecb fuit major Abrabam, cui nempe benedixit, & a quo decimas recepit, & quod inde conſequitur, Tribum quoque Levi decimavit, quæ tum quidem erat in lumbis Abrahæ.* III. *Leviticum Sacerdotium haud perpetuum futurum eſſe, quippe quod abolendum eſſet, quod oſtendit Apoſtolus ex Jeremiæ cap.* XXXI. IV. *Demonſtrat Apoſtolus inefficaciam Sacerdotii, & Sacrificii Levi, primo quidem ex eorum multitudine, qui ſibi invicem, ac deinceps ſuccedebant, quippe qui æternum durare, utpote mortales non poſſent, & ex æternitate Cbriſti, quam Melcbiſedech adumbravit, cujus nec principium, nec finis vitæ legitur. Idem ſecundo loco ex Leviticis ſacrificiis oſtendit, quæ ob inefficaciam deinceps iterabantur; cum Cbriſtus per unam & unicam ſui oblationem, peccatorum remiſſionem obtinuerit, perſeceritque, ut peccatores cumulatiſſimam ſanctitatem conſequerentur. Itaque ad Apoſtoli inſtitutum non id neceſſario ſpectabat, ut oblationem Melcbiſedecb, & ſacrificiam Cbriſti per eam ſignificatum commemoraret.*

Eodem accedit, Hebræos, ad quos Apoſtolus verba facit, omnino non dubitaſſe, quin Rex Salem in ſacrificio panem, & vinum obtulerit, idque in gratiarum actionem (Philone teſte Judæorum doctiſſimo); ut proinde Apoſtolus ea de re, utpote penes Judæos notiſſima ſibi dicendum non judicaverit.

Melcbiſua, Rex magnificus, tertius filiorum Saul, qui in prælio Gelboe cum patre, ac fratribus occiſus fuit. I. *Reg.* XIV. I. *Paralip.* VII.

Melcbom, eorum Rex; falſa Divinitas, quam Ammonitæ potiſſimum, filiorum ſuorum oblatione, in ejuſque honorem combuſtione, colebant. Ei Salomon in Valle Ennon Templum ædificavit: *Excelſa ædificaverat Salomon Melchom abominationi filiorum Ammon.* Vox hæc aliquando ſignificat Ammonitas ipſos, qui hoc Idolum venerabantur: *Cur igitur hæreditate poſsedit Melchom Gad?* Regionis enim Gad Ammonitæ potiti ſunt. Sumitur etiam pro ejuſdem regionis Rege; *Tulit autem David coronam Melcbom, tulit diadema Regis eorum de capite ejus.* Melchom idem eſt, ac Moloch. IV. *Reg.* XIV. I. *Paralip.* XX.

Melita, celebris Inſula Siciliam inter, & Africam, ita olim dicta a mellis copia, quo affluebat. Cum S. Paulus naufragium paſſus huc appuliſſet, humaniter ab incolis exceptus fuit, hoſpitio collato, accenſoque igne, quo abſtergeretur. At cum ſarmentorum faſciculum, quem combureret, ſumpſiſſet Apoſtolus, Vipera, quæ latebat, ignis vi excitata ejus manum corripuit, quam ille, haud quidquam timens, in ignem projecit. Qui aderant, cum morti proximum crediediſſent, ne leviter quidem læſum videntes, tamquam Numen aliquod ſpectare cæperunt. Ille vero Inſulæ benedixit, ne amplius ejuſmodi venefica inſecta produceret; ac pro certo habetur, ibidem viperas ex eo tempore, ſi quæ prodiere, veneficas non fuiſſe. *Act. Apoſt. cap.* XXVIII. 2. *

.* *Inſula hæc hodie ad Equites S. Joannis Hieroſolymitani pertinet, qui eam ab an.* 1530. *poſſident, Imperatoris Caroli* V. *munere, qui Tunetano Regi eamdem ademerat. Septa eſt Oppidis pluribus, aptiſque portubus, qui Hoſtes aditu probibent. Animadverſione dignæ ſunt Urbes duæ, nempe Vetus Urbs, & quæ Melitæ nomen gerit, quam quidem quinquaginta ſuburbia, Vicique cingunt. Vetus Urbs in media ſedet Inſula, Epiſcopi Sedes, qui Panormitani in Sicilia Metropolitani Suffraganeus eſt. Urbs altera Melita dicta, nunc totius Inſulæ Metropolis, in ſinu ſita eſt, qui Siciliam proſpectat; partibus conſtat tribus, Urbe ſcilicet, ſuburbio, & S. Michaelis Inſula. In Urbe ipſa eſt Valetta Urbs, in qua Magni Magiſtri Ædes, Armamentarium, Hoſpitale; Eccleſia vero, & Prioratus S. Joannis* *in.*

Digitized by Google

in Suburbio, ubi Arx, quæ in Portus duos ingreſſui præeſt; & Inquiſitionis Palatium. Suburbium hoc victricis Urbis nomine gaudet, ob victoriam, quam ii, qui quatuor menſium ſpatio eam propugnarunt, ex innumeris Solimani II. *Turcarum Imperatoris copiis an.* 1565. *reportarunt. Magna occurrit elegantium Eccleſiarum copia, quarum vetuſtiſſima Græcorum Eccleſia eſt. Melitæ adjacent exiguæ non paucæ Inſulæ, quæ a Magno Magiſtro pendent.*

Dixi, S. Joannis Hieroſolymitani Equites, aliter Hoſpitalarios nuncupatos, abſolutos ſupremoſque Melitenſis inſulæ Dominos eſſe, quam iis dono dedit Imperator Carolus V. *ſexto poſt anno quam ex Inſula Rhodo a Solimano* II. *anno* 1522. *expulſi fuerant. Nimirum Chriſtianus Imperator Siciliæ Regnum ab hoſtilibus aggreſſionibus ſe in tuto ponere non poſſe credidit, niſi ſtrenuos hos Sanctæ Religionis aſſertores, ac vindices in Inſula Melita collocaret, quæ tunc longe minus, quam in præſentia, munita erat.*

An. 1565. *Solimanus Melitam obſedit innumeris inſtructis ſelecto milite Navibus, at irrito prorſus conatu. Barbari, menſium quatuor obſidione, emiſſis Balliſtarum globorum ſeptuaginta octo millibus, cepere Arcem vulgo* S. Elmo, *Suburbiumque, & S. Michaelem in cineres redegere, parumque abfuit, quin Inſula reliqua idem fatum ſubiret. At Magnus Magiſter Joannes a Valetta, Equiteſque firmiſſimo animi robore obſtiterunt, hoſteſque pudore, ac perturbatione ſuffuſos ſecedere coegerunt, cum electorum militum quindecim millia, & Nautarum octo millia periiſſent. Quod ſi eo tempore hi ſtrenui Chriſtianæ Religionis propugnatores adeo ſe fortiter, & præclare geſſerunt: quid in præſentia, longe melius, firmiuſque Inſula, & Urbe munitis, agerent?*

Mello, plenitudo. Ita nuncupatur profunda Vallis, quæ inter veterem Urbem *Jebus*, & Urbem David, in monte Sion ædificatam intererat. Davidis, & Salomonis juſſu impleta Vallis in plateam verſa eſt, in quam populus conveniret; at Salomon ejus deinde partem ſejunxit, in qua Conjugis ſuæ, Pharaonis filiæ regias ædes extrueret, addito ponte, per quem iter ab [illegible]bus ad Templum fieret. Id operis ægerrime tulit Hieroſolymitanus populus, cui plateæ uſus non amplius erat, ac tributa, quæ propterea Princeps hic exigere coactus fuit, anſam præbuere Jeroboam, filio Nabath ab eo deficiendi, ſuiſque fratribus e Tribu Ephraim eamdem conjurationis pruriginem inſpirandi, quæ poſt Salomonis mortem erupit. III. *Reg. cap.* XI.

Mello, plenitudo, Urbs *proxima Sichem*, cujus incolæ cum Sichimitis conjuncti Abimelech, Gedeonis filium Regem inſtituerunt. In Hebraico textu legitur *Domus Mello*; putantque nonnulli, Mello ſuburbium Sichem, vel ejus Urbis partem fuiſſe.

Mellothi, mea verba, filius Heman, caput decimæ e 24. Levitarum familiis. I. *Paralip.* XXV. 4.

Mellus, qui regnat, unus eorum fuit, qui a Babylonica captivitate reverſi ſe ab extraneis uxoribus ſejunxerunt. I. *Eſdr.* X. 29.

Melota, græce *Melotes*, ovinam pellem cum lana ſignificat, qua Prophetæ utebantur. S. Paulus id nominis in hunc ſenſum uſurpat: *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis. Ad Hebr.* XI. 37.

Memphis, Hebraice נוף *Noph, favus mellis*, Ægypti celebris Urbs, paulo infra Nili diviſionem ſita, veterum Ægypti Regum ſedes, ad Ptolemæos uſque, qui ſere Alexandriæ conſederunt. Hic alebatur celebris Bos *Apis*, quem cum Cambiſes occidiſſet, univerſum Regnum luctus inceſſit. Infra Urbem hanc ad meridiem celebratæ Pyramides, &. Regum ſepulcra conſpiciebantur, quorum duo inter Mundi miracula recenſebantur. Prophetæ Memphim ſæpe memorant, & calamitates portendunt, quas ei deinceps Chaldææ, & Perſidis Reges intulerunt: *exterminabo* (inquit *Ezechiel cap.* XXX. 13.) *ſtatuas; diruam Idola Memphis. Deinceps non erit Princeps regionis Ægypti, & in omnes terras terrorem effundam. Noammon evertetur, & ſemper in angore Memphis erit.* Nabuchodonoſor, & Cambiſes hujus Urbis, atque adeo totius Ægypti potiti ſunt, quæ Perſarum Regibus deinde paruit ad Artaxerſis regnum uſque. Cum autem Regnum hoc in Alexandri Magni poteſtatem incidiſſet, hujus Principis ſucceſſores Alexandriam Ægypti Metropolim conſtituerunt; & Mem-

Digitized by Google

& Memphim, cum a veteri ſplendore jam decidiſſet, tandem Arabes everterunt, qui poſt ejus excidium Urbem aliam, quæ vulgo *Gran-Cairo*, condiderunt an. Chriſti 800.

Mendacium. Divina Lex mendacium omne damnat, nullumque excipit; atque ex hac regula judicium de mendaciis ferendum eſt, quæ Sacræ Litteræ nonnullis tribuunt; ut falrem, quod ſpecie tenus mendacium eſt, reapſe myſterium non ſit, aut pura putaque veritatis reticentia, quod dici neceſſe non eſt. Cauſa exempli, Abraham dixit Saram ſororem ſuam eſſe; idemque Iſaac de Rebecca. Neque hi Sancti Patriarchæ mendacium dixere, quia Sara, & Rebecca earum neptes erant; Hebræi porro proximos conſanguineos fratres, & ſorores nominabant; nihil ergo fecere aliud, quam veritatem ſupreſſere, cum ita facto opus erat, ut ipſi ſibi vitam ſervarent. Jacob ut a Patre benedictionem extorqueat, ei ſe Eſau eſſe teſtatur, ea mente, ut eum ad id credendum adducat, eaque ſibi ſumit externa omnia, quæ cæcum ſenem in errore firmare poſſint. Siquidem hac in re ſpectamus id, quod apparet, & in rei geſtæ, verborumque Jacob quaſi cortice conſiſtimus, nec facta, nec dicta a mendacio tueri poſſumus; at quo magis externa ſpecies offendit aures, eo magis monent, myſterium aliquod ibidem latere. In vulgari quidem homine id nihil eſſet aliud, quam mentiri, & mala fide agere; at in Jacob, cujus res geſtæ Propheticæ erant, nihil mendacium, nibil non myſterium eſt. Idem dici poteſt de ſermone Judith ad milites Holofernis, in quo quidem initio ſtatim nibil non videtur mendacium ſapere, nulluſque excuſationi locus eſſe, at re tamen ipſa nihil myſterio, nihil figura vacat. Ægypti ſagæ fœminæ, ſeu obſtetrices, ut Hebræorum pueros in tuto ponant, ajunt, eorum fœminas ſine ullius ope parere;& Scriptura quidem Deum ſagas fœminas remuneratum ait, quippe quæ ſe ejus timore permotas exhibuiſſent. Haud mendacium tamen, quo obſtetrices ad excuſationem uſæ ſunt, commendavit Deus, cum omnino nunquam liceat ad mendacia confugere; at eas remuneratus eſt, propterea quod regiæ in inſontes pueros crudelitati miniſterium ſuum præbere noluiſſent; id vero eſt in iis laude dignum. David Pontificem Abimelech decipit, inquiens, ſe ad eum veniſſe Saulis nomine. Porro quoad hiſtoricum, & proximum ſenſum ſpectata Davidis verba a mendacio excuſari non poſſunt; nimirum Pontifici falſum dixit, & eo quidem animo, ut id Pontifex crederet; & quamvis generatim Davidis vita Chriſti figura ſit; difficile tamen fuerit huic peculiari rei myſterium aptari, quod Jacob a mendacii labe purgat. Quin ergo de Davide, ad hanc rem quod attinet, aggrediamur judicium ferre; ſatis habebimus dicere, nihil inde conſequi, quod mendacio faveat, quandoquidem Sanctorum Virorum dicta, factaque nobis ipſa per ſe regulæ loco non ſunt; tum ſolum exempla, quæ imitemur, evadunt, cum ſupremæ, prorſuſque immutabili regulæ, quæ Dei Lex eſt, conformia ſunt.

Menelaus, *vis populi*, cognomento Onias, frater Simonis, & Lyſimachi e Tribu Beniamin ab Antio ho Epiphane ſupremum Pontificatum emit, cujus obtinendi cauſa majorem pecuniæ vim obtulit, quam Jaſon dederat. At cum annui tributi ſolutioni defuiſſet, dignitate ſpoliatus fuit, quæ Liſimacho ejus fratri collata. Pontificatum turſus obtinuit, novam pecuniam pollicitus, ad quam ſolvendam ſacra vaſa diripuit. Hic nimirum adeo nequam, impiuſque fuit, ut Antiochum Hieroſolymam induceret, adjuvaretque, ut Jovis Olympii ſtatua in Templi Sanctuario poneretur. At cum Deus perditi hominis delicta non amplius ferre poſſet, ad eum puniendum Antiocho ipſo uſus eſt. Eum Princeps hic e Turris cacumine præcipitem actum voluit an. Mund. 3842. II. *Machab.* IV. & XI.

Meni, eadem ac *Luna*, de qua Jeremias *Reginæ Cœli* nomine, & Iſaias nomine *Meni* loquuntur. Uterque non obſcure ſignificat, ejus cultum in Palæſtina vulgo obtinuiſſe, eique Hebræos magnopere addictos fuiſſe. Eum ipſi a Phœniciis, ſeu Chananæis acceperant. Eos Iſaias increpat, qui menſam *Gad*, qui Sol eſt, ſtruxiſſent, & *Meni* libationes exhibuiſ-

buiſſent. Jeremias ait, ad honorandam Cœlorum Reginam, a patribus ignem accendi, ab uxoribus offas parari, & a filiis ad eas excoquendas ligna congeri: *Filii colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cœli.*

Meuna, *numerus*, filius Mathata, & pater Melca, unus e Proavis Chriſti ſecundum carnem. *Luc.* III. 31.

Menni, *paratus*; Jeremias hortatur Reges Menni, ut Babyloni bellum inferant. Creditur *Menni* innuere Menniadem, Arabiæ Provinciam. *Jerem.* LI. 27.

Mennith, *numerata*, Urbs ultra Jordanem, quatuor paſſuum millibus Eſebon procul ſita, qua Philadelphiam iter, quæ ad Ammonitas ſpectabat, quæque a Jephte diruta fuit. Ezechiel ait a Juda delatum ad Tyri nundinas triticum *Minnith. Judic.* XI. 33.

Menſis. Hebræi veteres ex eo tantum ordine menſes vocabant, quem mutuo obtinebant, primum, ſecundum, tertium, & ſic porro. Moſes, Joſue, Judices, & Reges eamdem conſuetudinem ſecuti ſunt. Babylonicæ captivitatis tempore factum eſt, ut Iſraelitæ menſium nomina mutuarentur a Chaldæis, & Perſis, quibuſcum diu verſati fuerant. En omnium menſium nomina, & ordo, qui tum in Sacro, ſeu Eccleſiaſtico, tum in Civili anno intereos erat.

Annus Eccleſiaſticus.	
Niſan	Martius
Jiar	Aprilis
Sivan	Majus
Thammuz	Junius
Ab	Julius
Elul	Auguſtus
Tiſri	September
Marſchevan	October
Caſleu	November
Thebet	December
Sebat	Januarius
Adar	Februarius

Annus Civilis.	
Tiſri	September
Marſchevan	October
Caſleu	November
Thebet	December
Sebat	Januarius
Adar	Februarius
Niſan	Martius
Jiar	Aprilis
Sivan	Majus
Thammuz	Junius
Ab	Julius
Elul	Auguſtus

Quoniam vero Judæorum menſes lunares erant, noſtris, qui ſolares ſunt, exacte reſpondere non poterant; proinde referuntur ad duos e noſtris, & unus in alium migrat; cumque lunares menſes non niſi 354. dies conficiant, propterea Judæorum annus diebus undecim Romano brevior erat. Itaque Judæis ea cura erat, ut ultimo menſis dies undecim infererent, adderentque, quos *Veadar* nuncupabant, quo annus lunaris ſolari æquaretur. Menſium alii penes Hebræos *pleni*, alii *cavi* erant; *pleni* diebus 30. *cavi* 29. conſtabant.

Menta, ſeu mentha, herbâ odorifera, cujus Pharisæi decimam dabant, ut ſe cæterarum Sectarum accuratiſſimos Moſaicæ legis cultores oſtenderent; lex enim decimæ non ſubdebat, niſi quod *redditus*, ſeu *proventus* nomine comprehendebatur; itaque plantæ ab hac lege immunes erant, ut *anethum*, *cuminum*, *menta*. *Matth. cap.* XXIII. 23.

Mephaat, *vehementior impetus*, Urbs in Tribu Ruben, quæ Lævitis ex tribu Merari conceſſa fuit. Hac in Urbe, Euſebii ætate, ut ipſe teſtatur, aderat a Romanis poſitum præſidium, quo regio in tuto eſſet. *Joſue* XXI. 36.

Merajoth, *amaritudines*, Sacerdos e ſtirpe Aaron, filius Zarajas, & Pater Amarias. In Summorum Pontificum numerum relatus legitur *lib.* I. *Paralip.*

Merala, *ſtupor*, Urbs Tribus Zabulon ad mare mediterraneum.

Merari, *amarus*, tertius filiorum Levi, Pater Moholi, & Muſi. Alius ejuſdem nominis erat Pater Judith. *Geneſ. cap.* XLVI. & *Numer.* II.

Meremoth, *excelſitates*, filius Uriæ, Sacerdos ex eorum numero, qui a Babylonica captivitate redierunt. Meremoth aurea, & argentea vaſa reſtituit, quæ Rex Artaxerſes Templo reddiderat, cum Eſdra in Judæam rediit, an. Mund. 3537. I. *Eſdr.* VIII. 33.

Merob, *qui pugnat*, primogenita filia Saul, Davidi ſponſa, in victoriæ compenſationem, quam ex Gigante Goliath retulerat. At Saul fidem non præſtitit, eamque dedit Hadriel, filio Berzellai filii Molathi. Merob ex eo peperit filios ſex, qui Gabaonitis traditi, crucique affixi in monte ante Dominum, ut Saulis injuſtitia repararetur, quam iis populis Saul intulerat. I. *Reg.* XIV. II. *Reg.* XXI.

Medorach, *parvus Dominus*, unus erat ex veteribus Babyloniæ Regibus, quem Babylonienſes in Deorum album retulerunt, diviniſque honoribus affecerunt. Jeremias de Babylonis excidio loquens: *Babylon*, inquit, *capta eſt*, *Beth perterrefactus*, *Medorach victus*, *fractæ eorum ſtatuæ*. IV. Reg. XX. 12.

Medorach-Bala-Dan, filius Baladan Babyloniæ Regis, ſolium conſcendit an. Mund. 3283. idemque eſt, ac *Maraocempadus*, ut Ptolemæus vocat. Princeps hic, longe maximis muneribus miſſis, Ezechiæ Regi Juda prodigio receptam priſtinam valetudinem gratulatus eſt. Prodigium hoc illud fuit, quod Propheta Iſaias edidit, nempe Solis umbra per gradus decem in Regis Achaz horologio retrograda. *Iſaiæ* XXXIX.

Meroe, Peninſula ſuperioris Ægypti inter duo Nili brachia. Vetus ejus nomen erat Saba; ac nonnulli putant hinc fuiſſe Reginam Sabæ, quæ ex longinquis regionibus ad Salomonis ſapientiam audiendam ſe contulit. A Cambiſe Meroa in ſororis Meroes honorem dicta.

Merom, *excelſitates*, aquæ *Merom*, de quibus Joſue, ad quas Jabin, ejuſque ſocii coiverunt, ut cum populo Dei, cui Joſue præerat, arma conferrent, ibi erant, ubi Cilon, Carmelus, & Mageddo. Legitur etiam in libro Judicum, Zabulon, & Nephtali ſuas animas expoſuiſſe periculo in campis *Merome*. Non immerito creditur Morome a *Merom* non differre, ibique Siſaram a Barac, & Debora clade affectum eſſe. Judic. v. 18.

Meroz, *ſecretum*, Urbs Tribus Nephtali, ad quam celebre prælium in Jabin, & Siſaram commiſſum fuit. Cum Meroz incolæ fratribus opem afferre renuiſſent, Angelus Domini poſt victoriam in eam ingratam Urbem execrationes, & anathemata pronuntiavit: *Anathema*, *inquit Angelus Domini* (Judic. v. 22.) *anathema Urbis incolis*, *quoniam ad Domini ſubſidium*, *ad fortiſſimorum bellatorum ſubſidium non venerunt*. Quid hæc anathamata conſecutum fuerit, non conſtat. De hac Urbe nihil amplius in Sacris Litteris; quod conjecturæ locum præbet, eam a terra abſorptam, in perfidiæ pœnam, aut ex Iſraeliticarum Urbium numero expunctam fuiſſe. *Angelus Domini*, qui anathema protulit, nonnullis Barac Dux Exercitus, aliis Summus Pontifex, aut Propheta, denique aliis proprie dictus Angelus fuiſſe videtur.

Merrha. Baruch de Merrhæ mercatoribus loquitur, eoſque cum Agarenis, & incolis Theman conjungit, qui ſe ſapientes jactabant. Omnes hi populi dubio procul Arabes erant; at ubinam potiſſimum Merrha fuerit, in obſcuro eſt. *Joſue* XIII. *Baruch* III. 23.

Mes, *qui adimit*, quartus filiorum Aram, qui montem Maſium in Meſopotamia poſſediſſe creditur, ſuumque nomen Mazecæ flumini præbuiſſe, quod inde originem trahit. *Geneſ.* x. 23.

Meſa, *Salus*, Moabitarum Rex, cum Joram Regi Iſrael agnorum centum mille, & arietum totidem annuum tributum, cui Rex Achab eumdem ſubdiderat, ſolvere noluiſſet, profligatus fuit, coactuſque Areopolim Regni caput ſe recipere. Cum autem ſe a Rege Iſrael, cui ſe Rex Juda, & Rex Idumææ ſocios addiderant, ad incitas redactum videret, mœnia conſcendit, ibique filium immolavit, ſpectantibus Regibus tribus, qui tam inhumani facinoris horrore perculſi ab obſidione deſtiterunt, & receptui cecinerunt, an. Mund. 3109. Interpretes nonnulli Hebraicam vocem vertentes *filium ejus* pro *filium ſuum*, ajunt, non ipſius Meſæ filium fuiſſe, qui mactatus fuit,

fuit, ſed Regis Idumæorum filium, qui in quadam eruptione captus fuerat. IV. *Reg.* 3.

Meſa, *ſalus*, primogenitus Caleb, nepos Eſron, fuit pater Ziph, ſeu Ziſei in Tribu Juda. I. *Paralip.* II.

Meſelemia, *pax Domini*, filius Core, fuit pater Zachariæ, Jadhiel, Zabadiæ, Jatbanael, Aelam, Johanan, Eligmai, qui cuſtodum, ſeu janitorum Templi officio fungebantur: I. *Paralip.* 26.

Meſopotamia, celebris Aſiæ provincia, cujus nomen ſignificat *inter duo flumina*, quia *Tigrim* inter, & *Euphratem* ſita erat. Eam Hebræi *Haram*, ſeu *Charam* nuncupabant. Dicitur etiam Meſopotamia Syriæ, quia ab Aramæis, ſeu Syris occupata erat. Clara eſt hæc regio in Sacris Litteris, quod ea tum ante, tum poſt Diluvium prima hominum ſedes fuerit. In ea nati *Phaleg*, *Heber*, *Thare*, *Abraham*, *Nachor*, *Sara*, *Rebecca*, *Rachel*, *Lia*, & filii *Jacob*. Regio hæc hodie Diarbek nomine nota eſt. *Geneſ.* XXIV. 10.

Meſraim, ſeu *Miſraim*, *tribulatio*, filius Cham, nepos Noe, dedit Ægypto incolas, quæ ei in domicilium tradita fuerat, quæque ab ejus nomine dicitur in Sacris Litteris terra Meſraim. Ei filii fuere *Ludim*, *Ananim*, *Laabim*, *Nephtuim*, *Petruſim*, & *Casluim*; e quibus omnia populorum genera prodiere, qui Ægyptum, & finitimas regiones involuerunt. Meſraim vita functus, tanquam Deus, *Oſiridis*, *Serapidis*, & *Adonidis* nominibus cultus fuit. *Geneſ.* x. 6. I. *Paralip.* I.

Meſſa, *ſarcina*. Moſes ait, filios Jectan habitaſſe *regionem*, quæ eſt a *Meſſa uſque ad Sephar*, *orientalem montem*, ſcilicet univerſam regionem, quæ inter montem *Maſſam*, & montes Sapharnaim interjacet. *Geneſ.* x. 30.

Meſſa. Jojadas Pontifex, cum puerum Regem Joas ad ſolium Juda extollere vellet, Sacerdotum, & Levitarum armatorum tertiam partem poſuit in variis Templi locis, & peculiariter in Ædibus Meſſæ: *Cuſtodietis excubias domus Meſſa*. IV. *Reg.* XI. 6.

Meſſis. Judæi meſſem non ſine cæremoniis aperiebant. Frumenti meſſis incipiebat a die 18. menſis *Jiar*, quæ triceſima dies erat poſt Paſcharis feſtum, & frumenti primitiæ Templo die Pentecoſtes offerebantur. Hordei meſſis ſtatim poſt feſtum Paſcharis inchoabatur; & decima ſexta die Niſan domus judicii duos homines emittebat, qui novorum hordeorum faſciculum colligerent, ut menſium primitiæ Domino devoverentur. Proximarum Urbium incolæ eo conveniebant, ubi faſciculus colligebatur, ut Cæremoniæ oculati teſtes eſſent. Homines tres diſtinctis falcibus tribus faſciculum unum metebant, qui cophinis tribus incluſus in Templum deferebatur, ubi terebatur, cernebatur, parabaturque, ut ſequenti mane Domino offerretur. Mandaverat autem Moſes, ut, meſſis tempore, non totus omnino ager meteretur, ſed ejus angulus haud meſſus pauperibus, & indigentibus relinqueretur. *Levit. cap.* XXIII. 22.

Meſſias, nomen, quod derivatur ex Hebraico משיח *Maſſiach*, *unctus*, Græce Χριστός; ita etiam Hebræorum Rex, & ſummus Sacerdos nuncupabantur: *Dominus*, *& ejus Unctus teſtes ſunt*; nempe Rex, quem inſtituit. David ita non ſemel: *Abſit*, *ut ponam manum meam ſuper Unctum Domini*. Cyrus ipſe, qui Judæos libertate donavit, & Perſarum Imperium condidit, in Sacris Litteris *Unctus* Domini dicitur: *ſic dicit Dominus Chriſto ſuo Cyro* (*Iſaiæ cap.* 45.) Patriarchæ quoque, & Prophetæ per eadem nomina *Meſſiæ*, vel *Uncti* Domini deſignantur: *Nolite tangere Unctos*, *ſeu Chriſtos meos*, *& in Prophetis meis nolite malignari*. Ita vero dicti ſunt, quia Regibus, Pontificibus, & nonnunquam Prophetis unctio conferebatur. Ita Saul, David, Salomon regalem, Aaron, ejuſque filii Sacerdotalem, Eliſæus propheticam unctiones receperant. At Meſſiæ nomen per excellentiam ſupremo humani generis Reparatori convenit, in quo uno ſanctorum virorum poſita ſpes omnis, & ſalus; quem Judæi ſcilicet expectabant, & fruſtra quidem, adhuc expectant, cum eo jam tempore venerit, quod ſacræ Litteræ deſignarunt. Omnia prorſus oracula in ejus perſona cumulatiſſime perfecta ſunt, & is unus omnibus & ſingulis notis inſignitus eſt, quæ

hominum Servatorem demonſtrant. Celebre vaticinium Jacob in ipſo completum eſt: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Princeps de ejus poſteritate, donec veniat, qui mittendus eſt; & ipſe erit expectatio Nationum omnium*. Jam vero a ſeptendecim & amplius ſæculis non ſolum in Tribu Juda, verum etiam in univerſo Iſraelitico populo Principatus defecit; & ab Herodis tempore, quo regnante, ſceptrum in Judaica Natione ceſſavit, nemo unquam fuit, præter Jeſum Chriſtum, cui Meſſiæ qualitates congruere poſſent; qua de re legenda Adnotatio ad articulum *Jacob*. Daniel in celebri viſione, qua afflatus fuit, Meſſiæ adventum, vitam, & mortem prædixit: *Uſque ad Chriſtum ducem erunt hebdomadæ ſeptem, & ſeptuaginta duæ hebdomadæ, & poſt has ſeptuaginta duas occidetur Chriſtus, & ipſe confirmabit fœdus ſuum per hebdomadam unam, & in dimidio hujus hebdomadæ ceſſabunt victima, & Sacrificium*. Veteres omnes Rabbini prædictionem hanc de Meſſia explicant; hebdomadæ, de quibus ſermo eſt, ſunt hebdomadæ annorum ſeptem, eæque hebdomadæ ſeptuaginta duæ quadringentos annos & nonaginta conficiunt. Harum porro hebdomadarum finis in illud tempus incidit, quo Chriſtus Dominus venit, qui poſtremæ hebdomadæ anno tertio mortem occubuit; tum vero penitus everſum Hieroſolymitanum Templum, Judæique diſperſi. Iſaias, Michæas, Zacharias, David, Joel ſuper Jeſu Chriſti perſona ſe adeo perſpicuis verbis exprimunt, ut omnino dubitari non poſſit, quin Meſſias in Sacris Litteris promiſſus, prædictuſque ſit Jeſus Chriſtus. Quod autem Judæos carnales decepit, eſt præpoſtera ac falſa Meſſiæ notio, quam ipſi ſibi confinxere, tamquam auguſti cujuſdam Regis, victoriſque, qui ſibi univerſas terrarum Nationes ſubditurus eſſet. Atque hac ſane de cauſa iiſdem externa Jeſu Chriſti abjectio, & imbecillitas ſcandalo fuit; eorumque error ex eo derivatur, quod ejuſdem Chriſti adventus duos non diſtinguunt, quorum unus hominum redemptionem, alter extremum judicium ſpectat. Adventus primus iis verbis prædicitur, quæ Divinum Servatorem ad ſummam humilitatem compoſitum, & acerbiſſima quæque perferre paratum exhibent; adventus alter gloria, & majeſtate cumulatus deſcribitur, quemadmodum Malachiæ capite ultimo, & Ezechielis triceſimo legitur.

Pſeudo-Meſſiæ. Chriſtus Dominus in Evangelio Diſcipulos monet, falſos Prophetas, & falſos Meſſias prodituros: *Surgent pſeudo-Chriſti, & pſeudo-Prophetæ*; eoſdemque prodigia patraturos, quibus Electi ipſi, ſiquidem fieri poſſet, in errorem *inducerentur*. Utinam vero exitus non luculentiſſime prædictionis hujus veritatem pateſeciſſet! E Judæis ſcilicet Impoſtores, qui populum ſeducebant, omnibus fere ſæculis extitere; atque adeo ejuſmodi hominum monſtra ne Chriſti quidem temporibus defuere. Simon Magus ſe tamquam virtutem Dei Samariæ venditabat; atque hæc cæca Natio in ſua Meſſiæ expectatione pertinax ita ſemper comparata fuit, ut nebulonis primi jocus eſſet, qui ejus ſpes aleret.

Metatron. Hebræi nomen hoc Angelorum primo tribuebant, ei nempe, qui eos per Deſertum ducebat, & de quo Moſes Dei nomine: *Mittam Angelum meum qui vos præcedet, ducetque in itinere &c.* Id ille præſtabat quoad Iſraelitas, quod apud Romanos *Metator*; caſtrorum locum ſtatuebat, eorumque formam, dimenſiones, & extenſionem deſignabat *Metatron*, ut eſt vero ſimile, a *Metator* conflatum eſt. *Exod.* XXIII. 10.

Mathea, *dolor*, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto, Thare inter & Heſmona. *Numer.* XXXIII.

Methgamma, *frænum tributi*, nomen Urbi Geth a Davide impoſitum, cum eam ipſe Philiſtæis ademit, & Judæos a tributo liberavit, quod hoſtibus ſuis ſolvebant. II. *Reg.* VIII. I. *Paralip.* XVIII.

Metreta a Græco μετρητὴς, menſuræ genus; legitur hoc nomen in Vulgata noſtra, quæ ita vertit vocem *Bath*, quæ magna menſura cava erat, ſexaginta ſcilicet libras complectabatur. *Joh.* II. 6.

Metri, *pluvia*, vir e Tribu Beniamin, caput familiæ Cis patris Saul. I. *Reg.* X. 21.

Mezuzoth. Nomen hoc Judæi quibuſdam

dam pergamenæ chartæ fruſtis tribuebant, quæ ſuarum quique domorum liminibus affigebant, ad litteram accipientes, quod mandat Moſes in Deuteronomio (*cap.* xi. 13.): *ſcribetis* (legem) *in januarum veſtrarum veſtibulis*. Hæc loquendi ratio id unum Judæis imponebat, ut nunquam Legis obliviſcerentur, ejuſque tum domum ingredientes, tum domo egredientes recordarentur. Verum Hebræi Doctores rati Legislatorem aliquid amplius expoſcere, Judæos adegerunt, ut in pergamenæ chartæ fruſto legem deſcriberent. Chartula hæc internodio concluditur, quod domorum, cubiculorum, frequentiorumque omnium locorum januis appenditur; illudque ingredientes aut egredientes tangunt ſummo digito, & religionis ergo digitum oſculantur.

Miamin, *qui ſagax eſt*, filius Pharos, e Sacerdotali ſtirpe, fuit ex eorum numero, qui a Babylonica captivitate reverſi, conjuges, utpote ad aliam Nationem ſpectantes repudiarunt. I. *Eſdr.* x. 25.

Micha, *pauper*, filius Miphiboſeth, & pater Achabor. Ejuſdem nominis alii plures occurrunt in Sacris Litteris. I. *Reg.* ix. I. *Paralip.* v. viii. ix. xxiii.

Michas paupertas, Iſraelita e Tribu Ephraim, cujus mater cum certam pecuniæ vim, quam amiſerat, comperiſſet, eam Deo dicavit, confecto Ephod cum nonnullis figuris æneis, quibus in filii domo poſitis, ex idololatria, & vera Religione monſtrum quaſi quoddam edidit, atque ita præceptum, quo publicus cultus alibi, quam in Templo, ubi Deus coli volebat, vetabatur, tranſgreſſa eſt. Michas, ut Matris votis obſecundaret, filiorum ſuorum unum ad Sacerdotalia munia conſecravit, nulla Divini mandati ratione habita, cujus vi ad Sacerdotium ii tantum aſſumi poterant, qui ex Aaron familia erant; ac deinde ad ſe Levitam Jonathan, filium Gerſon, nepotem Moſis accivit, quem Sacerdotem Ephod inſtituit. Id vero locum habuit Anarchiæ tempore, quæ regimen Joſue conſecuta eſt. Poſt annos aliquot populi e Tribu Dan, factis in montem Ephraim irruptionibus, Idola, & Sacerdotalem veſtem ſuſtulerunt, quibus poſitis in Urbe Lais, eumdem Jonathan, filium Gerſon Sacerdotem ſtatuerunt. *Judic.* xvii. 18.

Michæas, *quis eſt ſimilis Deo?* ſenior nepos Jerulæ e Tribu Ephraim, unus Prophetarum Domini, Achab in Iſrael regnante, vivebat. Princeps hic, inita cum Joſaphat Rege Juda contra Syros ſocietate an. Mund. 3107. Prophetas Baal de belli exitu conſuluit. Iis porro cumulatiſſimam victoriam uno ore pollicentibus, pius, Deique timens Princeps Joſaphat, Prophetam Domini conſultum volens, Michæam accivit, qui in itinere prohibitus fuit quidquam dicere, quod iis conforme non eſſet, quod cæteri Prophetæ dixerant; qui ſcilicet Achab felicem ſucceſſum promiſerant. Michæas ergo ſe id unum dicturum reſpondit, quod ei Dominus inſpiraſſet. Duobus ſe ſtitit Regibus, alacriter pronuntiavit belli finem haud proſperum fore, ac Regem Achab increpuit, qui a ſuis ſe falſis Prophetis decipi paſſus eſſet. Tum vero Sedecias, eorum pſeudo-Prophetarum anteſignanus furore percitus inflixit Michææ alapam, eumdemque Rex in carcerem trudi juſſit; at Prophetæ prædictionem firmavit eventum. Rex Iſrael vitæ jacturam ſubiit in prælio, quod Syris e voto ceſſit. Quid deinde contigerit Michææ filio Jerulæ, quem nonnulli cum ejuſdem nominis Propheta temere confuderunt, de quo mox, ignoratur. III. *Reg.* xxii.

Michæas, ſeptimus in Prophetarum minorum ordine, cognomento Moraſthites, utpote e Judææ vico, cui Morathiæ nomen, per annos quinquaginta, Joathan, Achaz, & Ezechia regnantibus, nempe ab anno 3245. ad 3306. circiter ſua vaticinia protulit. De ejus ſeu vita, ſeu morte nihil peculiare conſtat. Ejus prophetia non niſi ſeptem capita continet, ſcriptaque fuit in utrunque Regnum, Juda ſcilicet & Iſrael, quorum illè in delictorum pœnam calamitates, & excidium prædixit. Poſt hæc injucunda vaticinia, Propheta de Meſſiæ Regno, ac de Chriſtianæ Eccleſiæ inſtitutione loquitur. Meſſiæ ortum in Urbe Bethleem, ejus dominium ad extremos uſque terrarum fines propagandum, ejuſque Eccleſiæ florentem ſtatum Michæas ſigillatim, & omnino perſpicue

ſpicue nuntiat. Ejus prophetia ſublimi ſtilo, tametſi naturæ conſono, & intelſectu facili ſcripta eſt.

Michæas, Gamariæ filius, cum Baruch Jeremiæ prophetias, qui in carcere detinebatur, in Templo coram univerſo populo legentem audiſſet, ea de re Principes Juda monitos voluit, quorum juſſu Baruch ad Regem Joakim accitus fuit. Hic impius Rex Jeremiæ librum ferro perforavit, & in ignem projecit. Jerem. XXVI. 12.

Michael, nempe, *quis ſimilis Deo eſt?* Archangelus, qui cæleſtis exercitus Dux eſſe ſupremus creditur. De eo ſua in Epiſtola loquitur S. Judas, occaſione diſputationis, quæ Michaeli cum Dæmone fuit ſuper Moſis corpore, quod ille in ignoto loco poſitum voluit, ne ab Iſraelitis, qui tot ejus miracula conſpexerant, divinis honoribus afficeretur *. Hujus diſputationis hiſtoria, ad quam alludit S. Judas, ducta eſt ex apocrypho libro, qui aſcenſio Moſis inſcribitur, ubi Archangelum inter ac Diabolum pugna deſcribitur. Apocalypſis quoque Michaelem, ejuſque Angelos nobis exhibet cum Dracone pugnantes, qui victus, & præceps in terram actus fuit; qui locus efficit, ut concludamus, Archangelum hunc eum fuiſſe, qui Chriſtianæ Eccleſiæ tutelaris Angelus, ac defenſor erat. Ejus patrocinium Judaico populo præſto fuerat; eum ipſe per Deſertum duxit, ac de eo legitur: *Mittam Angelum meum, ut vos præcedat, & in itinere ducat* **. Idem Moſi in ardenti rubo, Joſue in agro Urbis Jericho, Dedeoni, & Manue Samſonis patri apparuiſſe creditur; eique celebres appaririones in Veteri, Novoque Teſtamento memoratæ tribuuntur; verum ad his quod attinet, quæ demum conjecturæ ſuppetant, haud equidem video. Hujus nominis viri plures occurrunt in ſacris Litteris ***.

* *S. Judas Apoſtolus in ſua Catholica Epiſtola verſiculo nono, de contentione verba faciens, quæ inter S. Michaelem Archangelum, ac Diabolum extitit de Moſis corpore, Cæleſtem hunc Spiritum non auſum refert eum condemnare, ſed ei tantum dixiſſe, Dominus te cohibeat:* Cum Michael Archangelus cum Diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus judicium inferre blaſphemiæ; ſed dixit: imperet tibi Dominus.

Quæritur, undenam diſputatio hæc inter S. Michaelem, ac Dæmonem oriri potuerit. Hac in re doctorum Virorum opiniones duæ ſunt; prima eorum eſt, qui Diabolum ajunt impedire voluiſſe, ne Moſis corpus Angeli ſepelirent, ut Hebræi, qui Moſis inſignia prodigia viderant, eum divino cultu proſequerentur, atque ita in idololatriam laberentur; e contra S. Michaelem Archangelum, tamquam humilem Divinæ voluntatis miniſtrum ei reſtitiſſe, & corpus ſervi Domini, quo nomine ſacra Scriptura Moſem deſignat, clam ſepulturæ datum voluiſſe; cumque Diabolus obluctari nunquam deſiſteret, Angelum ei dixiſſe: imperet tibi Deus; *perinde ac ſi dicere voluiſſet: quoniam Dei juſſus, quæ mihi ſunt impoſita, cedere non vis, par eſt id eum tibi præcipere:* imperet tibi Deus. *Græcus* textus habet: increpet te Deus.

Ajunt alii, quos inter Æcumenius *in explicatione Epiſtolæ S. Judæ hanc inter S. Michaelem, ac Diabolum contentionem inde ortam eſſe, quod malignus ſpiritus impedire voluit, ne Moſis, utpote ſepultura indigni corpus ſancti Angeli ſepelirent, quippe qui Ægyptium hominem occidiſſet, qui ad eum tamquam ipſius aſſecla pertinebat; itaque cæleſtem Spiritum maledictionis jure, quo pollebat, uti noluiſſe, ſed ſatis habuiſſe dicere:* Increpet te Dominus, o Diabole. *En ipſa Græci hujus Auctoris verba:* Dicitur Michael Archangelus miniſterium præbuiſſe in ſepeliendo Moyſe; id non ferebat Diabolus, ſed accuſationem afferebat propter cædem Ægyptii, quaſi Moyſes ipſius eſſet, & propterea non permittebat, ut ille honorificam conſequeretur ſepulturam; cum autem in hac controverſia haberet Michael occaſionem, ut Diabolum maledicto imperet, propter illius impedimentum, non hoc fecit, ſed id tantum in eum intulit: increpet te Deus, o Diabole.

S. Hieronymus *ſciendi curioſitate tangitur, e quo tandem libro S. Judas hanc inter S. Michaelem, ac Diabolum diſceptationem deprompſerit. Ait ergo aliquid ſimile legi Zachariæ capite tertio, ubi ita Pro-*

phe-

pheta loquitur : Et oſteodit mihi Dominus Jeſum Sacerdotem magnum ſtantem coram Angelo Domini, & Satan ſtabat a dextris ejus, ut adverſaretur ei, & dixit Dominus ad Satan : increpet Dominus in te, qui elegit Jeruſalem ; nunquid non iſte terris eſt erutus de igne?

Origenes *Homilia* xxxv. *in S. Lucam ait Angelum juſtitiæ, & Angelum iniquitatis in diſputationem deſcendiſſe ſuper Abrahæ morte, ac ſuper ejuſdem ſalute, eum utroque ſibi vindicante :* legimus, *inquit*, juſtitiæ, & iniquitatis Angelos ſuper Abrahæ interitu, & ſalute diſceptantes, dum utræque turmæ ſuo volunt cætui vindicare.

Clemens Alexandrinus *Strom. lib.* vi. *Moſem gloria, & majeſtate coronatum, ab Angelis in Cęlum elatum a Joſue, & Caleb viſum teſtatur.*

S. Athanaſius in Synopſi *has omnes viſiones, quemadmodum etiam Teſtamentum Moſis inter apocryphos libros refert, aſſeritque nihil horum non Hęreticorum inventum fuiſſe.*

S. Epiphanius in Panario *hos Hęreticos ait Sethianos fuiſſe a Valcatino derivatos, qui Ærę Vulgaris an.* 145. *vivebant.*

** *Qui Moſi apparuit in Monte Sinai, quo tempore indicta Lex, increatus Angelus fuit, nempe Dei Filius, quemadmodum S. Paulus in Epiſtola ad Hebręos* cap. xii. v. 26. *teſtatur.*

*** *Chriſtiana Eccleſia multo poſt Apoſtolorum tempora apparitionum trium S. Michaelis Archangeli memoriam celebravit. Prima contigit Coloſſis in Phrygia. Ejus tempus ignoratur; feſtum tamen ejuſdem diem Septembris die ſexta Orientalis Eccleſia celebrat. Contigit altera labente ſeculo quinto in Gargano Apulię monte, quę Neapolitani Regni Provincia eſt. Ejus feſtum Eccleſia Maji 8. die celebrat ; dedicatio tamen ejus antri, ubi Archangelus apparuit, 29. Septembris die ſolemni ritu recolitur. Apparitio tertia contigit* Euberto *Abrincenſi Epiſcopo in ſaxo, cui* Tumbæ *nomen, ibique proprie, ubi S. Michaelis Abbatia eſt, ad mare, in ſinu, qui Normanniam inter, & Britanniam interjacet. Hujus viſionis memoria celebratur in Gallia jam inde ab an.* 706. *quo apparitio Euberto facta creditur, ut ſcribit* Baillet *in Vitis SS. die* 29. *Septembris.*

Michol, perfecta, filia Saul, qui ei Davidem, cujus amore capta erat, ſponſum promiſit, ea conditione, ut ipſe prius David Philiſtæos centum occideret. Id cumulatiſſime executus David, interfectis ducentis, Michol uxorem obtinuit. Aliquanto poſt Saul generum perdere volens ſatellites in ejus domum immiſit; at Michol operam dedit, ut vir e feneſtra deſcenderet, & ſtatuam, quam induit, in ejus locum ſuffecit. Saul ſe deceptum videns filiam Michol tradidit Phalti, filio Lais ex Urbe Gullim, quicum ad Patris uſque mortem verſata eſt. Tum vero David Regno potitus eamdem recepit. Ea vero Davidem ante Arcam ſaltantem, & choreas agentem videns cum ex Urbe Silo Jeruſalem transferretur, aſpernata eſt, & acriter increpuit ; Deuſque in adeo injuſtæ increpationis pœnam eam ſterilem reddidit, nempe graviſſima, ſi qua alia, Legis execratione puniit, quod ſterilitatis opprobrium erat, atque ita ejus ambitionem repreſſit, cui Davidico ſolio ſucceſſoris dandi ſpem omnem ademit. I. *Reg. cap.* xviii. II. *Reg.* vi. 23.

Milet, pannus coccineus, Joniæ celebris Urbs, cum apto portu ad Ægæum Mare. Eadem eſſe creditur & quæ legitur in libro Judith *Melothi* nomine. S. Paulus Corintho Hieroſolymam iter faciens, Mileto tranſiit, quo Epheſiorum Epiſcopum, & Sacerdotes accivit, quibus documenta traderet. Urbs hæc hodie penitus diruta nihil eſt amplius, quam luderum ſtrues. *Act. Apoſt.* xx. 15. II. *Ad Timoth.* iv. 40.

Mille, centenariorum decem numerus, ſæpe pro indefinito numero ſumitur in ſacris Litteris, & hac ſignificatione in Apocalypſi paſſim occurrit, ubi legimus Draconem ab Angelo per annos mille catenis vinctum, ſanctos Martyres cum Chriſto Domino per annos mille regnaſſe, Satan ſolvendum, cum anni mille completi fuerint. E quibus textibus perperam intellectis prodiit Millenariorum error, opinantium, Chriſtum in terris per annos mille cum Sanctis ante judicii diem regnaturum *. Sententia hæc a Judæis orlebatur,

batur, qui ſub Meſſia Regnum annorum mille in terris expectabant, quod acrirer, & bona fide *Papias*, S. Joannis Evangeliſtæ Diſcipulus, aliique non pauci veteres Eccleſiæ Patres, doctrina, & ſanctitates celebres propugnarunt.

* Prateolus, *&* Baronius *ajunt anno circiter* 162. *ſectam* Chiliaſtarum, *ſeu* Millenatiorum *dictam prodiiſe*, qui reſurrectiones duas, *prorſus corporalem unam, omnino ſpiritalem alteram proficebantur. Porro* Millenarii *ridiculas innumeras fabulas obtrudebant, & illud imprimis fore ſcilicet, ut annis mille poſt judicium, Inferorum pœnæ, ac ſupplicia finem habeant, & Deus infinitæ ſuæ bonitatis, & miſerationis vi Dæmonibus, & Damnatis ignoſcat.*

Hujus inertæ ſententiæ auctorem Origenem *nonnulli fecerunt; eam alii falſo ipſi adſcriptam aſſerunt; in Epiſtola quidem certe, quam* S. Epiphanius *ad Joannem Hieroſolymitanum Epiſcopum ſcripſit, legimus verba hæc*: Doctor egregius Origenes audet docere, Diabolum id rurſus futurum eſſe, quod fuerat, & ad eamdem reditutum dignitatem, & conſcenſurum Regna Cœlorum. *Legatur* S. Hieronymus *Epiſtol.* Tom. 2.

Addunt iidem Heretici, ſtatim poſt judicium Prædeſtinatos in Terris cum Chriſto commoraturos, & ibidem omnibus ſenſuum propriis, & maxime lubricis voluptatibus fruituros. Hujus execrandæ opinionis auctor non Origenes, *ut ſcribit* Euſebius *lib.* III. *Hiſt. Eccleſiaſt. ſed Cerinthus primi ſæculi Hæreticus fuit, qui utpote in omne turpiſſimarum voluptatum genus prorſus immerſus, docebat, non modo Chriſtum per annos mille Hieroſolymis regnaturum, cum eam Urbem in priſtinum ſplendorem reſtituiſſet, ſed & ipſum ibidem ſe in fœdiſſimas, maximæque monſtroſas libidines effuſurum; en* Euſebii *in hanc rem verba*: Quia erat Cerinthus ventri, & gulæ, & libidini deditus, ea docebat, quæ ſibi libido dictabat, docens, non ſolum per mille annos Chriſtum poſt reſurrectionem Regnum adminiſtraturum in terris, ſed in ipſius quoque Regno futuras omnes improbas voluptates, hoc eſt fœdam epularum ingluviem ventris, & ea, quæ ſub ventre ſunt, exquiſitiſſima incitamenta, & vitia quadam turpiſſima cujuslibet portentoſæ, & execrandæ libidinis.

Non defuere, qui adderent, etſi ſancti homines in eo Regno honeſtis omnibus tum corporis, cum animi voluptatibus fruerentur, nullam tamen injuſtitiam, improbitatem, delictum, ſed aureum, omnique felicitate refertum ſæculum, & cumulatiſſimam, numeriſque omnibus abſolutam tranquillitatem fore: Et iſti quamquam exiſtimarent, Chriſtum excitatis Sanctorum corporibus rediturum in terras, ibique regnaturum annos mille; nullam tamen malorum hominum improbitatem, aut impietatem, aut injuſtitiam in Regno illo futuram crediderunt; ſed e contra inæſtimabilem feliciſſimi, ac vere aurei ſæculi tranquillitatem, in qua Sancti viventes in carne omnibus animi, & corporis deliciis ſumma innocentia, puritate, juſtitia, temperantia, & pietate fruentur. *Legatur Sixtus Senenſis Tom.* II. *lib.* V. S. Auguſtinus lib. x. *de Civit. Dei* cap. VII. *Millenariorum opinionem ortam ait ex mille annorum numero, qui Apocalypſeos cap.* xx. *legitur, ubi S. Joannes viſionem ſuam ita deſcribit*: Et vidi Angelum deſcendentem de Cœlo, habentem clavem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua; & apprehendit Draconem, & Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligavit eum per mille annos. Et miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignavit ſuper illum, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni; & poſt hæc oportet illum ſolvi modico tempore. *His ſcilicet poſtremis verbis nititur error Origenis (ſiquidem ejus fuit) de Diaboli, damnatorumque liberatione.*

Quod autem ſpectat ad Chriſti Regnum in terris cum Prædeſtinatis poſt extremi judicii diem, age dum videamus, quo fundamento nitatur; his nempe ejuſdem S. Joannis verbis: Et vidi ſedes, & ſederunt ſuper eas, & judicium datum eſt illis, & animas decollatorum propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt caracterem ejus in frontibus, aut in manibus ſuis, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis; cæteri mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni.

De

De hoc ergo duplici mille annorum numero ita ſtatuunt, ut primus Chriſti reſurrectionem, ejuſque Regnum cum Prædeſtinatis in terris, alter reſurrectionem alteram ſpectet, quæ Dæmonum, & Reproborum liberatio, ac venia eſt. Qui in hoc placitum deſcenderunt, opinati ſunt, hoc omne tempus veluti Sanctorum Sabbatum fore, quo nempe quieſcent poſt labores, curas, ſollicitudines annorum ſex mille, qui tum quidem elapſi erunt, ex quo creatus homo fuit, & a Paradiſi felicitate in hujus mortalis vitæ miſerias delapſus; quandoquidem legimus: Unus dies apud Dominum (*S. Petr.* II. *Epiſt. cap.* III. 8.) ſicut mille anni, & mille anni ſicut unus dies. *Ubi ergo anni ſex mille veluti ſex dies excurrerint, ſeptimus dies, hoc eſt ſeptimum millenarium, ſeu poſtremi anni mille Sabbati locum tenent quoad Sanctos, qui illud celebraturi reſurgent.*

S. Auguſtinus *monet, opinionem hanc aliqua ratione tolerandam fore; ſiquidem eo perdurante Sabbato ſpiritalibus deliciis Sancti ob Servatoris præſentiam fruituri crederentur. Subdit S. Pater ſe quoque alias in eadem ſententia fuiſſe; ſed ab ea tamen propterea receſſiſſe, quod animadverteret, ejuſdem ſententiæ propugnatores ſpiritalium deliciarum loco carnales libidines, & ſenſuum proprias voluptates inducere.*

Idem S. Auguſtinus *explicans verba illa*: Et miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignavit, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni: *pronuntiat, particulam* donec *non ita accipiendam eſſe, quaſi elapſis annis mille, Diabolus ſolvendus ſit, ut Nationes ſeducat, quæ Prædeſtinatorum Eccleſiam conſtituunt; ſed ita, ut illimitatum, indefinitumque tempus ſignificet, nempe*, nunquam, *ut ſcilicet nunquam Nationes ſeducat. Poteſt etiam eadem particula eo ſenſu accipi, ut ſignificet* ſemper, *ea nimirum ratione, qua diximus:* Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri, *Pſalm.* CXXII. 3. *ut nempe ſignificemus, cum Deus noſtri miſertus fuerit, non proinde tamen nos oculos noſtros in eum defigere ceſſaturos, ſed ſemper in eo ſpem omnem noſtram collocaturos.*

Alii quoque extitere Millenarii & ipſi dicti, quod gloriæ dilationem uſque ad extremi judicii diem quoad animas ab omni omnino labe puras aſſererent; at Florentinum ac Tridentinum Concilia jam ut firmiſſimum Fidei Dogma ſtatuerunt, Sanctorum animas, ſtatim atque e corporibus egreſſæ fuerint, niſi forte ſuperſit aliqua in purgatorio detergenda macula, nulla interjecta mora, in Paradiſum recipi, ut Divina viſione fruantur, quin ſuorum corporum reſurrectionem expectare cogantur, quo ſane tempore beatitatem alteram conſequentur, quæ ad earum corpora ipſa ſpectabit.

Mina, ſeu *Mna*, nummi genus, hebraice *Min*. Mina hebraica ſexaginta ſiclos valebat, qui libras nonaginta ſeptem, & ſolidos quinque conficiunt; at Mina Græca, ſeu Attica, de qua in Novo Teſtamento ſermo eſt, Drachmas centum, ſeu quinquaginta libras æquabat. *Ezech.* 45.

Minutum, exiguus nummus, ſiliqua minor: *miſit duo minuta, quod eſt quadrans*. Marc. XII. 42.

Miphiboſeth, ex ore meo egreditur ignominia, filius Saulis, & Reſphæ ejus concubinæ, quem David cum Armoni, & quinque filiis Merub Gabaonitis tradidit, quos ad expiandam crudelitatem in crucem agerent, quam in Gabaonitas ipſos Saul exercuerat. II. *Reg.* XXI. 8.

Miphiboſeth, Jonathæ filius, Saulis nepos, adhuc infans erat, cum hi duo Principes in prælio Gelboe occiſi fuere, an. Mund. 2949. Ejus Nutrix adeo triſti nuntio perterrefacta, brachia remiſit, aperuitque; ita puer humi procumbens, quoad vixit, claudus remanſit. Regno potitus David, in amici Jonathæ gratiam, ejus filium humaniter habuit, ei omnia Avi bona reſtitui juſſit, eumdemque ſuæ ſemper menſæ aſſidere voluit. Poſt annos aliquot, cum Abſalon in Patrem inſurrexiſſet, eumque Hieroſolymis egredi coegiſſet, Miphiboſeth Davidem ſubſequi voluit; at ejus ſervus Seba, heri infirmitate abutens, quæ impediebat, ne pedes iter faceret, ad Davidem properans, Miphiboſeth tamquam Abſalonis aſſeclam accuſavit. David impii ſervi dictis deceptus, omnia Miphiboſeth bona eidem tribuit; at Hieroſolymam regreſſus David, cum Miphiboſeth innocentiam ſuam apud eum probaſſet, mandavit, ut eos inter duos bona dividerentur.

Pharan percurtiſſent, veniſſe refert ad *fontem Miſphat*, qui aliter dicitur *Cades*. Miſphat porro judicium ſignificat; id autem nominis non ante fonti Cades impoſitum fuit, quam ex eo Moſes aquas educeret, quæ dictæ fuerunt *aquæ contradictionis*; & quam Deus judicium ſuum in Moſem, & Aaron exereret, qui eum apud populum ea, qua par erat, gloria non affecerunt. *Geneſ. cap.* XIV. 7.

Mithridates, *qui legem explicat*, quæſtor Cyri Perſarum Regis, cui Princeps hic Hieroſolymitani Templi vaſa tradidit, quæ Nabuchodonoſor ſurripuerat, ut ea Saſſabaſaro remitterer, quem Cyrus ipſe caput Iſraelitarum, & Principem Juda ſtatuerat. Fuit & alius ejuſdem nominis, qui cum Beſelam, Thabal, aliiſque nonnullis in Judæos male animatis Artaxerſem per litteras hortatus eſt, ut Templi reparationem impediret. I. *Eſdr. cap.* I. 18. & IV. 7.

Mitylene, *puritas*, Metropolis Inſulæ, quæ Lesbos dicta, quam S. Paulus pertranſiit, cum ſe Corintho Hieroſolymam contulit. Urbs hæc hodie *Metelino* vulgo dicitur, & Turcis ſubeſt. *Actor.* XX.

Mnaſus, *qui recordatur*, Judæus ad Chriſtum converſus, & in Septuaginta Diſcipulorum numero poſitus. S. Paulus Hieroſolymis apud eum divertit. *Actor.* XXI. 16.

Moab, nempe *filius patris mei*, natus eſt ex inceſto Loth cum filia primogenita an. Mund. circiter 2108. Moabitarum pater fuit, qui ad ortum Jordanis & Maris mortui prope Arnon flumen habitabant. Horum populorum Metropolis alluebatur hoc ipſo flumine, dicta *Ar*, *Areopolis*, *Ariel de Moab*, *Rabath*, *Moab*, ſeu *Kirhareſeth*, ſcilicet Urbs, cujus mænia lateritia. Filii Moab regionem hanc occuparunt, Gigantibus profligatis, qui *Enacbin* nuncupabantur; ejuſdem partem ſibi deinde Amorræi vindicarunt. Moabitarum ſemper cum Iſraelitis contentio pertinax, & odium acerbum fuit. Hi ſcilicet obſiſtere, ne in eorum regionem Iſraelitæ pedem inferrent, iiſque extrema neceſſitate preſſis panem & aquam tribuere renuerunt. Balac Moabitarum Rex præcepit Balaam, ut populo Dei maledice-ret, eumdemque populum Eglon poſt Joſue mortem in ſervitutem redegit. Populos hos ſuo David imperio ſubdidit, eique ad decem uſque Tribuum ſeparationem ſubditi remanſerunt. Tum vero Regibus Iſrael parere cœperunt; at poſt mortem Achab inſurrexerunt, eorumque Rex Meſa tributum ſolvere recuſavit. Joram, Regibus Juda, & Idumææ in ſocietatem aſcitis, in perduelles progreſſus eſt, eos profligavit, & regionem vaſtavit. Ab hoc tempore haud ſatis in comperto eſt, quæ Moabitarum conditio fuerit; at vero ſimile fit, eos a Rege Nabuchodonoſor captivos ultra Euphratem ductos eſſe, & a captivitate, Cyro regnante, reverſos eaſdem fere, ac Judæos viciſſitudines ſubiiſſe. *Geneſ.* XIX. 31. *Deuter.* II. 12. *Judic.* XI. 13. II. *Reg.* X. II. *Paralip.* XXVI. 7.

Modin, *judicium*, celebris Urbs in finibus Tribus Dan, quæ Eleazari filiis in Terræ promiſſæ diviſione tradita fuit. In ea natus eſt inſignis Mathatias, & in Mauſoleo ibidem ſepultus, quod Simon ejus filiorum unus in ejus honorem erexit, qui piramides ſex ad eumdem locum extollendas curavit, ut familiæ ſuæ ſepulcra diſtingueret. Monumentum hoc, Veſpaſiani bellorum tempore, dirutum fuit. Eſt etiam clara Modin prælio, quo Judas, exigua militum manu, Antiochum Eupatorem profligavit. I. *Machab.* XIII. II. *Machab.* XIII. &c.

Moloch, nempe *Rex*, Ammonitarum Idolum, cui ſuos ipſi pueros immolabant in ignem projectos, quem in ejus honorem accenſum ſervabant. Conſuetudo hæc nuncupabatur Infantium per ignem conſecratio. Hebræi ſæpenumero hujus Idoli barbaro cultui ſe dediderunt. Ei Salomon ſuper Olivarum monte Templum ædificavit, cujus impietatem Manaſſes longo poſt tempore imitatus eſt, proprio filio in honorem Moloch per ignem tranſire juſſo. In Valle potiſſimum Jopheth, & Ennon ad orientem Hieroſolymæ peragebatur impius cultus, quem Judæi, ſuis per ignem immolatis filiis, Idolo Moloch exhibebant. Statua hæc truncum, ſeu dimidium humani corporis exhibebat, Vituli capite, extentis brachiis; vacua erat, ejuſque concavus ſinus armaria ſeptem, ſeu prom-

ptuaria continebat, quorum primum fatinæ, proxima quinque variis animalium generibus, quæ ei immolabantur, denique ſeptimum devovendis infantibus inſerviebant. Truncus hic, ſeu dimidium humani corporis furno veluti cuidam imponebatur, ubi vehemens ignis accendebatur; ac ne infantium clamores perciperentur, acer edebatur ſonus tympanis, & inſtrumentis aliis, quæ ſpectatorum aures obtunderent. Non deſunt, qui infantes non reapſe combuſtos, ſed, purgationis gratia, per ignes duos, qui ante Idolum accendebantur, tranſire juſſos contendant. Sacra tamen Scriptura veram, ac proprie dictam immolationem adeo perſpicuis verbis innuit, ut nullus dubitandi locus ſuperſit, quin ſaltem aliquando perageretur. Porro Moloch nonnullis Saturnus; aliis Mercurius, Mars, aut Sol fuiſſe videtur.

Moraſthi, *hæreditas*, Michææ Prophetæ patria, eadem ac Mareſa Urbs Tribus Juda. *Jerem. cap.* XVI.

Moria, *viſio*, nomen, quod Abrahām indidit monti, ſuper quo Deus ei præceperat, ut Iſaac in ſacrificium offerret. Mons hic dividitur in colles tres, in quorum uno Salomon Hieroſolymitanum Templum ædificandum curavit. Davidis arx in eo erat, qui Sion dicebatur; & Chriſtus Dominus affixus cruci fuit in tertio, qui extra Urbem erat, cuique Calvario nomen, ubi creditur Iſaac immolandus fuiſſe.

Mors, *latine*, Θάνατος *græce*, מות Maveth *hebraice*, *nihil eſt aliud*, *quam extrema naturalis caloris extinctio*, *per quam animæ a corpore ſejunctio contingit*. *Cum e limo terræ Deus hominem efformaſſet*, *ejuſque vultum afflaſſet*, *ſumptum tranſtulit in deliciarum locum*, *quem coleret*, *& cuſtodiret*. *Tum ei ſummus Opifex ejuſmodi præceptum impoſuit:* De omnibus arborum Paradiſi fructibus comede: de ligno autem (*Gen. cap.* II. 17.) ſcientiæ boni, & mali ne comedas; in quocumque enim die comederis, morte morieris. *Hic enim vero primum de morte factus eſt ſermo*.

Quæritur ergo, *num Adam ſtatim poſt peccatum mortem ſubierit*. *Reſpondetur*, *mortis eſſe genera duo*. *Alia nimirum animæ mors*, *alia corporis eſt*. *Adam animæ mortem ſtatim ſubiit*, *ac præceptum tranſgreſſus eſt*, *quod ei Deus impoſuerat*, *ne de ſcientiæ boni*, *& mali fructu comederet*; *neque unus Adam eam mortem ſubiit*, *verum etiam ejus poſteritas univerſa*, *perinde ac ſi Deus ei dixiſſet:* non morieris ſolus, ſed tu cum omni ſtirpe tua; voluntates enim poſterorum tuorum poſitæ ſunt in voluntate tua. *Tu quippe cæterorum hominum principium es*, *pater*, *& caput*; *ut*, *ſi meam unus ſanctionem violaveris*, *quicunque te conſequentur*, *ii quoque omnes ad unum eam tranſgrediantur*, *reique ſint*. *Ita porro peccatum exitit*. *Adam quoad animam mortuus eſt*, *ſtatim ac fructum primoribus labris*, *ut dicitur*, *deguſtavit*.

Ad alteram mortem quod attinet, *eam ſcilicet*, *quæ corpus afficit*; *Adam re quidem vera non ſtatim obiit*, *ac peccavit*, *bene vero moriendi obligationem*, *& neceſſitatem contraxit*. Tirinus *eo ipſo momento temporis Adam mori cæpiſſe pronuntiat*, *quo Divinum præceptum tranſgreſſus eſt*; *ei quippe remedia omnia*, *& antidota*, *quæ parata fuerant*, *ut ſe a morte tueretur*, *adempta fuere*; *ac mortalium primus carnis*, *quam rationi ſubdere nitebatur*, *vehementem contentionem in ſe ipſo ſenſit*; *& qui in Creatorem ſuum inſurrexerat*, *eo ipſe ſe adactum vidit*, *ut eam ſubdere omnino non poſſet*, *niſi potentiſſima D. N. Jeſu Chriſti medicinalis gratia ei præſto foret*. Legatur liberum arbitrium.

Quæri hoc loco poſſet, *futurumne eſſet*, *ut Adam moreretur*, *ſi non peccaſſet*. *At cum hæc hypothetica quæſtio ſit*, *inter eos agitari ſolita*, *qui ea curioſius inquirentes*, *quæ fieri poterant*, *ſe minime de iis ſollicitos exhibent*, *quæ facta ſunt*; *ab ea proinde nos abſtinendum ducimus*, *iis contenti*, *quæ contigerunt*.

Mortuus. Deuteronomii cap. XIV. legitur: *Nullam tibi inciſionem facies*, *nec tibi caput rades mortui cauſa*. Id Interpretes ad *Adonidem* referunt; in ejus quippe luctu hæc omnia peragebantur. Quicunque verſabantur in domo, in qua mortuus quiſpiam aderat, aut cadaver tangebant, polluti erant, & purificationis præcepto ſuberant. *Numer.* XIX.

Moſoch, *circumdatus*, ſextus filiorum Japhet, Moſchorum pater, qui Ibe-

riam

riam inter, & Armeniam degunt. *Geneſ.* x. 2.

Moyſes, *Moſès*, *ab aquis ſervatus*, Judæorum Legiſlator, filius Amram, & Jocabed e Tribu Levi, natus eſt in Ægypto ao. Mund. 2433. Quoniam præceperat Ægypti Rex, ut omnes Hebræorum filii maſculi occiderentur, Moſem parentes, cum adduci non poſſent, ut morti traderent, trium menſium ſpatio celarunt; at veriti, ne detegerentur, junceæ bitumine unctæ ciſtulæ incluſum Nili aquis expoſuerunt, Thermutis, Pharaonis filia, cum eo veniſſet, ut ſe ablueret, ciſtam conſpicata capi juſſit, incluſique infantis pulcritudine permota miſerta eſt. Tum vero Maria, Moſis ſoror, quæ hæc omnia attentis oculis advertebat, accedens, ei e ſua Natione nutricem obtulit, qua annuente, Jocabed matrem quæſitum iit. Elapſo triennio, Thermutis eum ſibi filium adoptavit, Moſem vocavit, ac diligenter omnibus Ægyptiorum ſcientiis imbuendum curavit. At majorem pater, & mater operam contulerunt, ut majorum ſuorum Religionem, & hiſtoriam eum edocerent. Mature ejus animum ad Pharaonis Aulæ faſtum flocci faciendum ita compoſuerunt, ut jam a puero populi ſui calamitatum particeps eſſe mallet, quam inſignia emolumenta conſectari, quæ e Regiæ filiæ gratia, & amicitia ſperare poterat. Hiſtorici nonnulli peculiaria multaa de Moſis adoleſcentia commemorant, quæ in Sacris Litteris non occurrunt. Joſephus, & Euſebius ab eo confectum bellum ferunt, quo Æthiopes penitus profligarit; adduntque eum ad Urbem Sabam uſque hoſtes perſecutum eamdem Urbem cepiſſe proditione filiæ Regis Æthiopum, quæ cum ante omnes Ægyptios, quibus præerat, ad mænia ſtrenue pugnantem conſpexiſſet, repente longe maximo ejus amore capta fuerit. At expeditio hæc maxime incerta eſt *. Nos ſacræ tantum Scripturæ narrationi adhæremus, quæ de Moſe non niſi ab ejus ætatis anno quadrageſimo verba facere aggreditur. Tum vero e Pharaonis Aula egreſſus eſt, ut indigenas ſuos inviſeret, qui dominorum duritie, atque adeo tyrannide premebantur; Ægyptiumque hominem, qui Israelitam fuſte cædebat, occidit **. Eum hoc homicidium impulit, ut fugiens ſe in regionem Madian reciperet, ubi Sephoram Sacerdotis Jethro filiam duxit, e qua filii duo, Gerſam, & Eliezer ab eo ſuſcepti. In ea regione ad paſcendos ſoceri greges incubuit; quos aliquando ad montem *Oreb* ducenti Deus medio in rubo apparuit, qui ardebat, quin abſumeretur. Prodigium admiratus Moſes propius expendere voluit; Deuſque juſſum calceos exuere, quod humus, quam pedibus premebat, ſancta eſſet, admonuit, ſe, populi ſui clamore percepto, deſcendiſſe, ut eum ab Ægyptiorum tyrannide liberaret; ac te, inquit, electum volo, qui voluntatem meam exequaris. Moſi porro ſe utpote imbecillem, & balbutientem excuſanti ſuam Deus opem promiſit, certumque reddidit fore, ut ei frater Aaron interpretis loco eſſet, perfecitque ad ejus vincendas excuſationes, ut eo ipſo momento temporis miracula duo perpetraret; ejus virga in ſerpentem mutata priſtinam formam recepit; manuſque, quam lepra repente obtexerat, ſtatim convaluit. Moſes Divinis mandatis obſecutus fratrem Aaron ſibi ſocium addidit; tum vero Pharaonem ambo convenerunt, eique fidenter dixerunt, Deum præcipere, ut Hebræis, ſacrificii offerendi cauſa, in Arabiæ Deſertum abeundi facultatem concederet. At impius Princeps ejuſmodi juſſis exacerbatus labores auxit, quibus Israelitas premebat. Divini Numinis Oratores iterum accedentes edidere miraculum, quo Pharaonis animum permoverent. Aaron ad ejus pedes virgam projecit, quæ ſtatim in ſerpentem verſa eſt; at Rex, obfirmato durius animo, ob Magorum ſuorum veneficia, qui id obtinuerant, ut hoc prodigium imitarentur, in ſuum ipſius Regnum graviſſimas plagas decem pertraxit, quibus afflictum fuit ***. Tandem Princeps ſuccumbens earum ultimæ Hebræos diſcedere paſſus eſt, eaque omnia ſecum ferre, quæ ad eos ſpectabant, die quinta decima menſis Niſan, quæ anni prima in hujus liberationis memoriam evaſit ****. Rameſſe diſceſſere hominum, qui gerendis armis idonei eſſent, ſexcenta millia, haud numera-

hoc ipſum tempus ſpectantia, & quidem animadverſione non indigna commemoravit; at ne tanquam vera venditentur, ſacri Textus ſilentium prohibet. Nihilominus haud injucundum Lectoribus fueris, Joſephi narrationum breve compendium eorum oculis ſubjici. Ait ergo Antiquit. lib. 11. cap. x. Pharaonis filiam Thermutim, cum eſſet prolis expers, ſibique proinde Moſem adoptaſſet, præclara vultus pulcritudine, aliiſque præterea ſingularibus dotibus capta, quæ ejus animum exornabant, eum patri obtuliſſe, qui puerum paterno veluti amore complexus, & ſinu ſovens, diadema ſibi detractum ejus capiti impoſuit. At tantum abfuit, ut Moſes id ſibi gratum oſtenderet, ut potius contumelioſe dejectum pedibus tereret. Quamobrem is ipſe Sacerdos, qui ejus ortum prædixerat, elata voce clamavit, omnino neceſſe eſſe puero vitam adimi; ſecus Ægyptum nunquam ſalvam, tutamque fore. At eum periculo Theſmutis ſubduxit, Rege non repugnante, & Prophetam pro arbitratu garrire paſſa eſt, qui tamen ſecum in animo reputare nunquam deſtitit, quam demum rationem iniret, ut Regnum a tam pernicioſo homine liberaret.

Jam vero Moſi, cum ad virilem ætatem perveniſſet, (pergit Joſephus) occaſio ſe obtulit, qua longe maximum, quo pollebat, animi robur oſtenderet. Æthiopes, qui ſuperiorem regionem ad Ægypti meridiem incolebant, iteratis jam incurſionibus, omnia circum loca vaſtaverant, atque adeo Ægyptium Exercitum repulerant, everterantque, quem Pharao miſerat, ut juſto prælio iiſdem obſiſteret; quæ proſpera eventa ad arrogantiam vertentes, in ipſam Ægypti Metropolim progredi cœperant. Ad eas anguſtias redacti Ægyptii Oraculum conſuluerunt, cujus id reſponſi fuit, ſiquidem victoriam expeterent, oportere, ut Hebræum Exercitus ducem ſtatuerent. Cum ergo nemo animi alacritate, ac robore Moſem æquaret, filiam Rex obſecravit, ut eum Exercitui præfici pateretur. At cum ea patri ſignificaſſet, quam dedeceret Ægyptios ejus opem implorare, cui extremam perniciem tamdiu moliti fuerant, ſuum tandem aſſenſum præbuit, ad juriſjurandi fidem adacto patre, Moſis vitam ab invidorum Ægyptiorum inſidiis ſalvam per eum & integram fore. Statim ac Moſes Exercitui præfectus fuit, non alio ſpectavit, quam ut hoſtilem Exercitum, quam celerrime poſſet, aſſequeretur. Itaque haud ſuſcepto per Nilum itinere, quod erat in more poſitum, regionem prætergredi maluit, ut breviore via Æthiopes adoriretur, illinc nil tale propterea veritos, quod venefica aves, & ſerpentes ita regionem omnem pervaderent, ut aerem ipſum inficerent. At Moſem ratio non latuit, qua exercitum ab eo diſcrimine tueretur; plurimas ſcilicet aves, Ibes dictas, ferreis caveis incluſas ſecum attulit, quæ ea erant indole, ut ſerpentum genus omne vorarent, cum cæteroquin aliorum omnium viventium ſe amicas exhiberent. Hoc ei conſilium bene admodum ceſſit; vix enim emiſſæ Ibes ea omnia venefica animalia perſecutæ longe maxima clade affecerunt, atque ita Moſi perbrevem, tutamque ab hoſtes viam aperuerunt, quos ille nec opinantes invadens fudit, profligavitque. Tum vero hoſtilem ipſam regionem ſubiit, Urbes non paucas cepit, & Æthiopes adegit, ut in Urbem Sabam, quam deinde Cambiſes Meroen vocavit, ſe reciperent, ubi per aliquod tempus eos arcta obſidione preſſit. Porro quia ſatis munitus, & in media Inſula poſitus locus erat, Moſes multum temporis ibidem inſumpſit, ac certe plus inſumpſiſſet, niſi Tharbis, Æthiopiæ Regis filia ejus amore capta eſſet, quem e mœnibus admodum apte ac ſtrenue pugnantem viderat. Eum ergo clam certiorem factum voluit, fore, ut Urbe penitus potiretur, ſiquidem ipſam ſibi conjugem haud reſpueret. Optionem accepit Moſes, locique potitus, & filiæ principis, victor cum Exercitu in Ægyptum rediit, ubi tantum abfuit, ut inſignium laborum, rerumque geſtarum fructum perciperet, ut admodum ingrati Ægyptii eum apud Regem homicidii accuſarent, qui bellicam ejus virtutem, & exiſtimationem jam ægre ferens, ſibique timendam ratus ei vitam adimere ſtatuit. Moſes, cum id ei ſuboluiſſet, occultæ ſe fugæ dedit, verituſque, ſiquidem communem teneret viam, ne a Regiis excubiis deprehenderetur, vaſta deſerta prætergreſſus, in terram Madian pervenit. Hactenus Joſephus; ex cujus allata narratione facile inferri poteſt, fuiſſe cauſas omnino tres, quamobrem Pharao, ejuſque populus de Moſe

per-

perdendo ſe maxime ſollicitos exhiberent, invidiam ſcilicet, qua ejus egregia facinora, ſummamque, quam in memorata expeditione præſtulit, prudentiam inique ferebant; prætcrea ſollicitum metum, ne quam ſeditionem, qua jam ille auctoritate, & gratia pollebat, in Ægypto excitaret; denique vaticinia, quæ ei ſane regioni, Hebræi hominis opera, calamitates, & perniciem minitabantur. Quartam Philo *cauſam addit in Moſis vita, ſingularem ſcilicet amicitiam, qua Moſes devinctus Hebræis erat, quos eo quidem tempore* Pharao *capitalium hoſtium loco habebat.*

Alii profani Scriptores Joſepho ſubdunt, Moſem, cum ob nuptias, quas cum Regis Æthiopum filia celebraverat, potentiſſimus evaſiſſet, militiam perdidiciſſet, ac demum calliditate polleret, ſe a Deo miſſum finxiſſe, ut ei fidem haberet Hebræus populus, eidemque ſe omnino dederet; ut autem principatum ſibi magis magiſque firmaret, novos Ritus iis omnino contrarios instituiſſe, qui apud cæteras Nationes vigebant. Ita quidem Tacitus *Hiſtoriarum lib.* v. *cui convinit* Diodorus Siculus *lib.* 30. *ubi de Moſe verba faciens*: odium, *inquit*, adverſus homines traditione propagavit. *Idem in Geographia ſcribit* Strabo; *ut proinde* Tacitus, Diodorus Siculus, & Strabo *Moſem, tamquam impoſtorem deſcribant.* Joannes Tolandus, *qui omnes impietate ſuperavit, allatis teſtimoniis utitur, ut Moſem ſinceritatis, & veritatis caracteribus omnibus ſpoliet, omniumque hominum ambitioſiſſimum, & vaferrimum exhibeat, in Diſſertatione, quam inſcripſit*: Adeiſidæmon, ſeu Titus Livius a ſuperſtitione vindicatus, cum, Livio *teſte, fictam a* Numa Pompilio *Religionem retuliſſet, ut populo timorem incuteret, eumque ita ſibi dicto audientem redderet, jactans eamdem ſe Religionem a Dea Egeria, quam noctu conſuleret, accepiſſe. Subdit e veſtigio*: Eadem omnino de multis aliis Legislatoribus, præſertim vero cum Religiones, aut ſacra inſtituiſſent, referunt probatiſſimi Scriptores, & ſimplex credidit vetuſtas. Ita Delphis Lycurgus ab Apolline, & Minòs a Jove in antro Dictæo ſua omnia didiciſſe comminiſcebantur; ut homines nempe, divina auctoritate devincti, legibus ab ipſis prolatis libentius obedirent. His, atque ſimilibus Moyſem Hebræorum Nomotheten aſſimilare non addubitat Diodorus Siculus. Sed in hac Moyſis cum aliis Prophetis, & Legislatoribus comparatione multo adhuc copioſior eſt Strabo Geographus. *Idem Atheus* Tolandus *Moſem in Panteiſtarum numero poſuit, & garrire non eſt veritus, eum nomine* Jehova *nihil aliud, quam* Mundum *incorruptibilem, æternum, & interminabilem intellexiſſe, in qua impietate* Spinoſa *in quadam ad* Odelburgium *Epiſtola* Tolando *facem, ſeu potius tenebras prætulit.*

At quis ejuſmodi Scriptorum adeo apertam impietatem, craſſumque mendacium non videt? Qui utpote nullius Religionis homines id ſibi licere voluerunt, ut in meridiana luce penitus cæcutirent. Primum enim cum Hebraicæ Nationis Scriptores, rerum ſuarum peritiſſimi præſto ſint, turpiter ſane deſiperet, quiſquis exteris Scriptoribus mallet fidem addere, qui in Judaicis potiſſimum rebus craſſiſſimam inſcitiam preſeferunt. Legatur Relandus *lib.* 1. rerum Mahometanarum *cap.* 1. *Præterea nemo ſane* Tolando *imprudentior animo fingi poteſt, qui Moſem impoſturæ inſimulaſſe non contentus, eum etiam Panteiſtam ſui ſimilem facere voluit; cum Moſes ipſe luculentiſſime doceat, Mundum a Deo creatum, Deumque ſolum æternum eſſe. Denique Moſes ſuam tot miraculis miſſionem, auctoritatemque firmavit, ut de ejus fide dubitari omnino non poſſet; ejuſmodi quippe miracula fuerunt, ut nec ſenſuum deceptioni, nec fraudi ſubeſſent; cujuſmodi fuere decem Ægypti plagæ, tranſitus Maris rubri, aqua e ſilice educta, Mons Sinai majeſtate, & gloria cumulatus, Columna nubis, & ignis, quæ Hebræos præcedebat, & id genus alia, quæ probe omnipotentem Dei manum indigitabant; ut ſane* Tolandus, *dum ſtilum in* Moſem *acuit, nihil demum aliud egerit, quam ſuam ipſius ignorantiam, & impietatem oſtendetit.*

** P. Berruyer *in Hiſtoria Populi Dei probabile admodum putat rixantes Hebræos duos fuiſſe* Jannen, & Jambren, *quos Apoſtolus Epiſt.* II. *ad Timoth.* cap. III. *Moſi refragatos refert, quem ſuæ contentionis judicem agnoſcere noluerunt, etſi ſupre-*

mum

mum univerſi populi judicium ei Deus contuliſſet. In autem Auctorem hunc impulit, ut ita crederet, quod nomina duo, de quibus Apoſtolus, Hebraica omnino ſunt, ac proinde memoratis Hebræis rixantibus accommodata; eademque de cauſa ne Magos quidem, quos Moſi oppoſuit Pharao, Ægyptios fuiſſe arbitratur. At tota errat via; ut enim vere Hebraica ea duo nomina redderentur, efferenda eſſent in hunc modum, Jochanan, & Mambri, ſeu Jonah, & Jambri, quod nimirum Judæorum nonnulli faciunt. Legantur Buſtorfius in Lexico Talmudico, & Fabritius de Apocryph. Vet. Teſt. Quare nomina duo, de quibus S. Paulus mentionem facit, Magorum erant, qui id aſſecuti ſunt, ut nonnulla, non tamen omnia Moſis miracula ſimularent; non autem Hebræorum duorum nomina, qui inter ſe contendebant, & qui Moſis homicidium vulgarunt, qui proinde in terram Madian fugere neceſſe habuit.

*** Legi poterit Articulus, Plagæ Ægypti.

**** Legatur Articulus Paſcha.

***** Scitu valde dignum eſt, utrum Hebræorum tranſitus per Mare Rubrum reapſe prodigioſus fuerit, necne; ſcilicet, quædamne ſupernaturalis vis mare diviſerit, an vero Moſes, ejuſque Exercitus aliquam tantum maritimam oram obierint, adeoque opportune, decreſcentibus aquis, anguſtum aliquod ſpatium prætergreſſi fuerint, ut idem conatus Pharao ſubmerſus jaceret. Haud nova eſt controverſia hæc; quandoquidem Artapanus vetus Scriptor apud Euſebium lib. IV. cap. 27. utramque opinionem ab Ægyptiis Sacerdotibus propugnatam fuiſſe teſtatur, ab Heliopolitanis primam, a Memphiticis alteram; & hanc etiam ſecutos eſſe non paucos tum inter Hebræos, tum inter Chriſtianos, cujuſmodi fuere Maimonides, Abenezra, aliique Rabbini apud Fagium, Gregorius Turonenſis lib. I. Hiſtor. S. Thomas Aquinas in I. ad Corinth. Toſtatus Queſt. in Exod. Lucas Burgenſis, Vatablus, Clericus, aliique, qui tranſitum quidem hunc maxima ex parte prodigioſum rati, cenſuere tamen Iſraelitas ita ſolummodo Mare Rubrum prætergreſſos eſſe, ut ejus oram obirent, circuirentve, ac ſemicirculum, prope dixerim, efformarent, aut exiguum ſinum tranſgrederentur, cum aquæ, Mari retrogrado, decreviſſent. Quod hujus opinionis propugnatores confingere neceſſe erat, ut ita difficultates aliquas ſolverent, quæ iis prorſus inſolubiles videbantur, a quibus afferendis abſtinemus, ne hæc Adnotatio juſto longior evadat. Ergo ſatis habebimus animadvertere, opinionem hanc propugnari non poſſe, quin aperte recedatur a texta. Quod ſane evincitur I. ex Moſis expreſſis verbis, aliiſque ſacræ Scripturæ textibus, in quibus hac de re ſermo eſt; II. ex ratione, & experientia, quæ æſtus maritimi, cui Rubrum quoque Mare ſubeſt, notitia nititur, præſertim cum haud vero ſimile ſit, tantam hominum multitudinem, eo, quod ponitur, brevi ſpatio, illud obire, aut prætergredi potuiſſe; III. ex cognitione, quæ nobis ſuppetit, indolis Moſis, ingenui ſcilicet Hiſtorici, ex antiquis etiam, quæ hujus eventi præſto ſunt, teſtimoniis, denique ex pleriſque omnium ſæculorum, omniſque Religionis Auctoribus, qui omnino prodigioſum tranſitum aſſeruerunt, eorumque nonnulli etiam probarunt.

Ad primum quod attinet, nihil vehementius cordatum quemque movere poteſt, ut ab oppoſita ſententia recedat, quam univerſæ narrationis ſeries, quam Moſes exhibet. Satis fuerit hoc loco nonnulla tantum teſtimonia delibare, quæ Exod. cap. XIV. Numer. & Deuter. cap. XV. leguntur: eo ſcilicet virgam ſuper aquas Dei juſſu extendente, vehementiſſimum ventum prodiiſſe, qui aquas diviſit; his in cumulos aſſurgentibus parietem veluti quemdam dextrorſum, ac ſiniſtrorſum extitiſſe, maris fundum aridum evaſiſſe, & Iſraelitas firmum quaſi ſolum prementes ſicco pede progreſſos eſſe, atque id genus alia. Deum diviſiſſe Rubri Maris aquas in partes duas, atque effeciſſe, ut Iſrael per medium ſpatium tranſiret; Iſraelitas progreſſos eſſe Deo duce per Moſem, cui per diviſas aquas iter aperuit, ut nomen æternum ſibimetipſi conquireret, populum ſuum ducens in profundo Maris, inſtar Equi in Deſerto; Deum per mare ambulaſſe, ſeu potius Iſraelitis mandaſſe, ut per mare ambularent, quemadmodum Pſalm. 135. Iſaiæ cap. 63. & Habacuc cap. 3. legimus,

ne quid de apocryphis libris dicamus, qui iiſdem locutionibus referti ſunt. Quod ſi quis opponat, poſtrema, quæ attulimus, Pſalmorum, & Prophetarum teſtimonia nihil evincere, quippe quæ poëticas potius imagines, quam rem ipſam exhibeant, nec proinde literali ſenſu accipi debeant; reſponſio in promptu eſt, prodigioſum eventum a Davide, cæteriſque Prophetis magnificentius proponi, quam a Moſe, cujus ſtilus omnino ſimplex, naturæ conſonus, & in medio poſitus eſt. Quamobrem abſonum fuerit aſſerere, laudatis in locis nihil amplius, quam aliquid conſuetis naturæ legibus, & viribus conſentaneum, factuque facile ſignificari, quemadmodum contrariæ opinionis fautores contendunt. Poſtremo cum id tamquam omnino prodigioſum in Sacris Litteris referatur, nemo certe, qui non omnino deſipiat, earum auctoritatem negaverit, aſſerueritque, tranſitum, quo de loquimur, in eo tantummodo poſitum fuiſſe, ut Iſraelitæ non niſi maris oram attingerent, obirentque, vel ejus exiguum ſinum, aquis ſtato tempore decreſcentibus, transgrederentur.

Porro ſeu Joſephus lib. 11. cap. 16. miraculum hoc imminuere, ſeu creditu facilius reddere, ſeu quidvis aliud in animo habueris, cum ſcripſit, Mare Pamphylium Alexandro in Perſas cum exercitu progredienti viam aperuiſſe, parum refert; quamvis enim concedere velimus, eum Joſephi verborum verum ſenſum eſſe, vel id eventi in aliquibus deſcriptum libris, qui tum exiſterent, Joſepho ipſi occurriſſe, vel Q. Curtium ipſum ſimile quiddam innuere, dum ait, eum celebrem Victorem novam ſibi viam per mare aperuiſſe; certum tamen eſt, id ipſum diſtinctius a Strabone commemorari. Auctor nimirum hic lib. XLV. memoriæ prodit, ad Mare Pamphylium eminentem locum, qui Climax dicebatur, extitiſſe, per quem liber per oram tranſitus eſſe poterat; quoniam ab hoc edito loco, cum Mare tranquillum erat, aquæ ita recedebant, ut ſolum omnino detectum remaneret, quod, iiſdem aquis creſcentibus, iterum tegebatur; at per eam viam pergentem Alexandrum iter, ante aquarum reditum, aggreſſum eſſe; at cum eo tempore hyems adveniſſet, aquas, antequam ipſe tranſiiſſet, ita excreviſſe, ut ille per integram eam diem aquis ad cingulum immerſus progredi cogeretur. Certum igitur, exploratumque eſt, inter Iſraelitarum per mare tranſitum, & Alexandri ad maritimam oram iter nullam omnino comparationem inſtitui poſſe, ſiquidem Judæus Hiſtoricus ea duo mutuo conferre in animo habuit.

Jam vero, quod ſecundo loco propoſitum eſt, oſtendamus, opinionem, quæ Iſraelitas a Moſe per Maris oram ductos ſtatuit, eoſque breve tantum Maris ſpatium prætergreſſos eſſe, rationi, & experientiæ penitus adverſari. Nos quidem in eam ſententiam ultro deſcendimus, Rubri Maris æſtum cæterorum Marium, quæ cum Oceano conjuncta ſunt, æſtui ſimilem eſſe; ſcilicet aquas ſpatio horarum ſex ad ripam accedere, ac per horæ quadrantem in maxima altitudine commoratas, deinceps horarum pariter ſex ſpatio deſcendere, & a ripa recedere. Qui diligentiſſime id expenderunt, diſtantiam maximam, quam Mare recedens detectam relinquit, tercentorum circiter paſſuum eſſe teſtantur; ut proinde hujus aquarum receſſus tempore, per eam oram iter tuto fieri poſſit, quod multorum exemplo confirmat Theveroth cap. XXV. Verum hinc aperte conſtat, eos tercentos paſſus, quos ad fundum deſcendens Mare detectos relinquit, ut ſummum per horæ dimidium ita detectos, ac ſine aqua manere poſſe; Mare quippe prioribus horis ſex, quibus ad centeum fluit, per gradus tantum recedit, & poſterioribus horis ſex, quibus ad ripam refluit, ante horæ dimidium aſcendere incipit. Ergo ratione habita, ſeu de tempore, ſeu de ſoli ſpatio, quoad hunc per maritimam horam tranſitum, ſermo ſit, ducenti tantum paſſus horis ſex, eſt centum quinquaginta horis octo concedi poſſunt. Jam vero perſpicuum eſt, multitudinem, quæ ex viris, fœminis, pueris, ſervis ſaltem vicies & quinquies centena millia conficiebat, non ſine magna pecorum vi, copioſa ſupellectile, plurimiſque Ægyptiorum ſpoliis, quæ dubio procul cunctationi erant, id itineris tam brevi peragere non potuiſſe, tametſi duplo longius temporis ſpatium, ac duplo major ſoli latitudo ponamur. Porro hoc adeo evidens argumentum in eos quoque vim habet, qui Iſraelitas non niſi brevem ſinum non longe ab Iſthmo, qui vulgo Sur, ſeu

Suez,

Digitized by Google

Suez, *prætergreſſos autumant; ſex enim horæ, vel octo, poſita quantalibet latitudine ſoli, multitudini tantæ ſatis non fuiſſent; ac* Pharaoni *multo minus, qui per eamdem viam cunctum verſo Exercitu Mare ſubiit.*

Non abs re fuerit hoc loco animadverti, quam creditu difficile, atque abſonum ſit, hunc Maris Rubri receſſum, ſtatis horis, acceſſumque Ægyptiis omnibus ignotum fuiſſe, quemadmodum etiam eos pertinaciter haud deſtitiſſe Iſraelitas perſequi, cum jam viderent ſe mari creſcente paulatim obrui, ac miſere tamen, ut ſane contigit, perire voluiſſe. Præterea quis unquam crediderit, conſulto factum eſſe, ut Iſraelitæ ſe mari committerent? Ac Moſem vel leviter ſuſpicatum eſſe ſubſecuturos Ægyptios, qui cæteroquin iterum iterumque ſevere puniti, quod impediiſſent, quominus Iſraelitæ diſcederent, tandem aliquando de eorumdem diſceſſu ſe tantopere ſollicitos exhibuerant? Si quid enim Moſi ſubiluiſſet, temere dubio procul egiſſet, qui populum eo duceret, ubi viam hinc Mare, illinc Montes intercludebant; ſi enim eos Pharao, *ſtatim ac* Phihairoth *pervenerant, aggreſſus eſſet, quod ſane Moſi timendum erat; Iſraelitæ ſe in Mare conjicere neceſſe habuiſſent, vel multo antequam commode per aquæ receſſum tranſire poſſent, vel ipſo maximi fluxus tempore; atque ita quidem aut aquis ſubmerſi, aut ab Ægyptiis trucidati periiſſent.*

Quod eo nos ducit, ut, quod tertio loco animadvertimus, oſtendamus, ejuſmodi ſcilicet opinionem, vel ſi tamquam purus putuſque Hiſtoricus Moſes ſpectetur, perſpectæ ejus indoli repugnare, nec defendi poſſe, quin ejus non modo ſummus pudor, & ſingularis integritas, ſed prudentia quoque, rerum peritia, experientia in dubium revocentur. Ex una nimirum parte quis ſibi perſuadeat, ejus opinionis aſſertores ullam Moſi fidem addere, dum ait, Deum ſolum, quem Pharaonicæ aulæ conſilia non latebant, perfeciſſe, ut Populus novum hoc iter ex improviſo ſuſciperet? Dum ob conſpectum Ægyptium Exercitum ſemetipſum admiratione captum, & Iſraelitas timore perculſos refert? Dum Deum hac in re prodigioſam ſuam poteſtatem interpoſuiſſe teſtatur? Uno verbo, dum narrat, Deum, diviſo Mari, viam veluti confeciſſe, qua tum Iſraelitæ ambulantes ſe in tuto ponerent, tum Ægyptii ſubſecuti, undis ingruentibus, ſubmergerentur. Quid ſentiendum de ejus fide, dum tradit, Iſraelitas hymnis, & canticis Deum proſecutos, quem ſuæ ipſorum liberationis Auctorem agnoverant; cum, ex oppoſita quidem ſententia, nihil non ejus ſagaci regimini, atque ingenio deberetur? Ex alia vero parte, quid judicii de ejus conſilio ferendum eſt, quod profecto ſumma vituperatione dignum fuiſſet, ſiquidem populum ita duxiſſet, ut eum in adeo evidenti periculo caſtrametari vellet? Addimus & illud nos, neminem Moſe magis prudentiæ, & ſenſus expertem futurum fuiſſe, ſi ſe promemodum innumeræ, atque incredulæ multitudini perſuaſurum putaſſet, eum tranſitum, ut ipſe quidem aſſerit, omnino prodigioſum fuiſſe, cum facile quivis e multis cognoſcere cognoſcere poſſet, e converſo ſe rem habuiſſe. Multo vero minus in hujus tranſitus recordationem dierum ſeptem ſolemne feſtum inſtituiſſet, atque adeo mandaſſet, ut etiam a poſteris per omnia futura ſæcula celebraretur, quandoquidem ipſius tranſitus experientia evidenter oſtendiſſet, in eodem tranſitu nihil fuiſſe ſupra naturam poſitum, divinumque, utpote cum is aquarum acceſſus, receſſuſque in dies ſingulos ſtatis horis, certaque lege contingeret. Hæ tam abſonæ conſecutiones, quæ neceſſaria connexione cum ea opinione conjunctæ ſunt, adeo in omnium oculos incurrunt, ut ſyſtema jam olim a Diodoro Tarſenſi Chryſoſtomi *Magiſtro confutatum pauciſſimos aſſeclas habeat præter eos, quos ſupra diximus. Et eorum quidem plerique, ut animadvertimus, ac præſertim* Grotius, & Clericus *unanimi ſententia ſtatuunt, hac in re divinam poteſtatem interpoſitam fuiſſe, ut nempe ſubitum, vehementemque ventum excitaret, ſervaretque, ut præter conſuetudinem aquas repelleret, ut tandem eaſdem revocatas, vehementius in Ægyptios impelleret.*

Innuimus præterea, opinionem hanc vetuſtiſſimis teſtimoniis compluribus adverſari. Joſephum *jam,* & Heliopolitas *nominavimus, qui eventum hoc inter miracula referebant; quorum auctoritas eo ſane* Memphitis *anteponenda, quod eorum aſſertio non niſi veritatis invicto cuidam robori, reique ipſi omnibus notæ ac perſpectæ adſcribi poteſt, quo-*

H 2 cum

cunque tandem ratio Memphitas impulerit, ut id negarent. Præter hactenus dicta, unam tantum auctoritatem aſſerre contenti ſumus. Diodorus Siculus lib. III. cap. 3. *aſſerit penes* Jchthyophagos, *qui ad Maris Rubri oras ſub ejuſdem fines degebant, conſtantem traditionem viguiſſe, Mare olim vehementiore vento diviſum fuiſſe, ſejunctiſque duorum montium inſtar aquis, ſiccum, omninoque virentem fundum apparuiſſe. Traditio porro hæc ægre ad eventum aliud, quam ad præſens referri poteſt.*

Illud poſtremo loco ſilentio præterire non poſſumus, inter eos ipſos, qui hoc celebri evento divinam poteſtatem agnoſcunt, non defuiſſe, tum qui miraculum imminuere conarentur, tum qui juſtæ contentionis egreſſi limites illud præter modum amplificarent.

E prioribus ii ſunt, qui Maris diviſionem, & aquarum elationem acerrimo vento frigido tribuerunt, qui, quoad flavit, Mare in glaciem concretum detinuerit, quem deinde repellens vehementior alius novus ventus calidus glaciem ſolverit, & aquam in priſtinum ſtatum reſtituerit. In hac ſententia fuere Septuaginta Interpretes, Paraphaſis Chaldaica, *& Auctor libri* Judith, *qui verba Cantici Moſis* חהמת בלנ-ים קפאר. *ita vertunt*; 'Επάγη καὶ τὰ κύματα, abyſſi obduruerunt, *vel* aquæ gelu concretæ conſliterunt in medio Mari. *Poſtremis temporibus inter recentiores multos* P. Martianeus *in quodam ſpecimine, quo nonnulla curioſa in ſacro Textu inventa nobis exhibuit, inter alia id quoque detectum refert, Maris Rubri aquas alſiſſe concretas gelu.* Judæus *quidam* Rabbinus *opinatus eſt, Mare diviſum quidem non fuiſſe, ſed ita gelu concretum, ut illud Iſraelitæ prætergredientes tuto pede premerent, ac deinde ſub inſequentium Ægyptiorum pedibus repente ſolutum eſſe.*

E poſterioribus eſt præſertim Origenes, qui ad hoc miraculum magis magiſque illuſtrandum, vetuſtiſſimam Judæorum traditionem adducit, contendentium, Deum effeciſſe, ut Mare in diſtinctas columnas duodecim divideretur, ac per columnas ſingulas ſingulæ Tribus tranſirent; quam cæteroquin opinionem, veterum ac recentiorum Scriptorum multi ſecuti ſunt. Traditio hæc niti videtur eo Pſalmi CXXXV. *verſiculo*: in partes, ſeu diviſiones mare diviſit Deus. *At nos ineptam hanc, ac pro libidine excogitatam opinionem ne confutatione quidem dignam ducimus; quod etiam de* Seculi *placito aſſerimus, qui a veritate longiſſime aberrans, ſibi in animum induxit credere, Deum ſcopulos ſolo æquaſſe, plantaſque e fundo Maris eradicaſſe, ut faciliorem, promptioremque Iſraelitis tranſitum redderet.*

******. *Legatur Articulus* Vitulus Aureus.

*******. *Nonnulla* Septuaginta Interpretum, & Vulgatæ Verſionis *exempla habent viginti tria, & alia triginti tria millia; at præterquam quod Textus autographus non niſi tria millia memorat, eæque Verſiones, præſtantiſſimorum Romanæ noſtra Eccleſiæ Virorum judicio, ad hanc rem quod attinet, corruptæ ſunt; autographo textui tamquam vero ſimiliori ſtandum videtur.*

Multiplicatio. Prodigioſæ multiplicationis exempla non pauca occurrunt in ſacris Litteris. Elias farinam, & oleum Viduæ Sareptæ multiplicavit. Eliſæus in cujuſdam Viduæ gratiam idem præſtitit; viginti quoque panes hordeaceos multiplicavit, ut centum Prophetarum famem expleret. In Novo Teſtamento legimus, Chriſtum Dominum hordeaceis panibus quinque, & piſcibus duobus hominum quinque millia, præter fœminas, & pueros exſaturaſſe; iterumque panibus ſeptem, nonnulliſque piſciculis hominum quatuor millia. Deus multiplicationem hanc non minus mirandum in modum quotidie peragit, dum per pauca ſeminis grana producit, quidquid ad hominum, & animalium nutritionem neceſſarium eſt.

Mundus, Univerſum, quo Cælum, ac terra cum creatis rebus omnibus comprehenduntur. Sacra Scriptura nos docet, Deum, qui Mundum momento temporis, longe perfectiorem creare poterat, eum diſtincto temporis ſpatio creare voluiſſe, eoque in opere dies ſex imſumpſiſſe, ut oſtenderet, ſe non neceſſitate, aut cæco quodam impetu agere; omnem autem Univerſi materiem uno temporis puncto, perque unum omnipotentis ſuæ voluntatis actum e nihilo eduxiſſe. At ſingulæ ſenſibus obviæ res non niſi ſequentium ſex dierum ſpatio perfectæ cumulatæque productæ fue-

ſuere. Patrum plerique cenſent Mundum Vere creatum fuiſſe; quamquam alii, & quidem multi, aliorum ſententiam gravibus difficultatibus obnoxiam videntes aſſerunt, id Autumnali tempore contigiſſe, ea tempeſtate plantæ fructus efferunt, & herbæ ſemina: *Protulit terra herbam virentem, & facientem ſemen juxta genus ſuum.* * Nos a Mundi Creatione ad Chriſti ortum quatuor annorum millia numeramus Mundus initium ſuum habuit, impiumque eſt, eum æternum ſtatui, aſſerique ſemper extitiſſe, nunquamque deſiturum; at non minor temeritas eſt, ejus durationi certos fines præſcribi, quandoquidem, ut Chriſtus ipſe nos monuit, Mundi finis tam Hominibus, quàm Angelis ignotus eſt.

* S. Cyrillus, S. Baſilius, *Palæſtinæ* Concilium *a Theophilo convocatum; referente* Beda, *Mundum Verno tempore creatum ſtatuunt; quoniam, inquiunt, hac ipſa tempeſtate, non alia virentes campi, & florentes arbores conſpiciuntur.*

At, ſi res ſedulo perpendatur, id omne Autumno convenit; hac enim tempeſtate ſegetes in agris maturæ ſunt, onuſtæque fructibus plantæ; Deus autem Mundum creans, res omnes perfectas creavit, ſecundum illud Deuteronomii cap. XXXII. v. 4. Nam Dei perfecta ſunt opera. *Nec dubitari poteſt, quin arbores refertæ fructibus eſſent, quales nimirum Autumni tempore cernimus; cum vix creatus homo iis uti, veſcique deberet. Sacra Scriptura expreſſis verbis pronuntiat, in Paradiſo Terreſtri nullum non pomorum genus fuiſſe; non ergo tum Verna, ſed Autumnalis potius tempeſtas erat, ſiquidem de ea Mundi regione loquimur, in qua Homo creatus fuit. Quis enim dubitaverit, quin in aliis Mundi partibus, pro varia poſitione, aliæ tempeſtates exiſterent?*

Ut omnem ergo ambiguitatem adimam, ajo, cum Mundus creatus fuit, Solem in ſigno Libræ, aliove Autumnali fuiſſe. Id autem oſtenditur ex ratione computandi annos communi apud Hebræos, Ægyptioſque ab immemorabili, ut dici ſolet. Etenim omnium primus Moſes Dei juſſu, quod Exodi cap. XII. *expreſſum legitur, annum Eccleſiaſticum inchoavit a menſe* Niſan, *qui Veris primus eſt; quandoquidem ante Moſem inchoabatur annus a menſe* Tisri, *Autumni primo; quo quidem anni principio Patriarchæ jam inde a Mundi creatione utebantur. Quin etiam Moſes ipſe, cum Eccleſiaſtici anni initium in ipſo ineunte Vere collocaſſet, in Civili tamen anno nihil mutavit. Quod in cauſa eſt, ut* Tabernaculorum *ſolemne feſtum, quod in Novo Teſtamento* Σκηνοπηγία *dicitur, Exodi* cap. 23. *menſe ſeptimo, ejuſdemque Exodi* cap. 34. *ſub anni finem indictum dicatur. Et ſane* Joſephus Hebræus, *&* S. Hieronymus *non aliud anni Civilis initium aſſignant, quam menſem* Tisri. *Præterea* Cicero lib. II. de Nat. Deor. *&* Lactantius lib. I. Divin. Inſtit. *teſtantur, Ægyptios a menſe Septembri, qui Hebræorum* Tisri *reſpondet, annum inchoaſſe.*

Murmuratio, ob ſuſceptam injuriam aliquam querimonia. S. Paulus murmurationem condemnat, quæ Iſraelitis adeo fatalis, & funeſta fuit: *Neque murmuraveritis, ſicut quidem illorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.* Sane Deus Hebræos murmuratores in Deſerto ſevere puniit; nec ſemel, niſi Moſes ejus indignationem flexiſſet, inibi fuit, ut eos omnes & ſingulos exterminaret. Sacra Scriptura de multis in Moſem, & Aaron murmurationibus loquitur. Murmuratio prima fuit in terra Geſſen. Fratres nimirum duos tamquam malorum omnium Auctores inſimularunt, quibus a Pharaonis Procuratoribus afficiebantur. *Deus* (ita illi ad Moſem, & Aaron) *Judex ſit nos inter, & vos, quia vos ipſi nos abominationis argumentum apud Pharaonem, ejuſque ſubditos reddidiſtis.* Oblocuti ſunt etiam, obſtrepueruntque, cum ex Ægypto egreſſi eſſent, antequam Mare Rubrum tranſirent, cum primum Pharaonem cum exercitu inſequentem vidiſſent: *Et dixerunt ad Moyſem, forſitan non erant ſepulcra in Ægypto, ideo tuliſti nos, ut moreremur in ſolitudine?* Oblocutio tertia Maræ contigit, ob aquarum ſcilicet amaritiem: *Et murmuravit populus contra Moyſen dicens: quid bibemus?* Murmuraverunt in Sin, ubi cibos ſuſpirarunt, quibus in Ægypto veſcebantur: *Quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate.* Raphidim cum eſſent, ſibi aquam deeſſe conqueſti ſunt: *Cur feciſti nos exi-*

re de

re de Ægypto, ut occideres nos, & liberos noſtros, & jumenta ſiti? Murmurarunt ad Sepulcra Concupiſcentiæ; cibique loco Deus coturnices ad eos miſit; at cum ejuſmodi cibum vix deguſtaſſent, Domini furor in eos exarſit, atque ira hominum millia viginti tria perierunt. Murmurarunt & poſt reditum Exploratorum terræ promiſſæ, eoſque Deus puniit, quos ſcilicet omnes in eam ingrediendi felicitate privavit. Eoſdem punierunt ob aliam oblocutionem alati Serpentes, quos Deus in eos immiſit, quique magnum eorum numerum vita ſpoliarunt. Mariam Moſis ſororem ob murmurationem lepra corripuit, quæ univerſum ejus corpus infecit; Core demum, Datan, & Abiron ob murmurationem graviore pœna affecti fuere.

Mus, animal, quod Moſis Lex immundum pronuntiat: *Inter polluta reputabuntur muſtela, & mus, & crocodilus.* Iſaias muribus veſcendi conſuetudinem Judæis exprobrat: *Qui comedebant carnem ſuillam, & abominationem, & murem.* Cum Philiſtæi Arcam Domini in regionem ſuam intuliſſent, ut eorum temeritatem puniret Deus, innumeros mures in eorum agros immiſit, qui eoſdem vaſtarunt: *Et ebullierunt villæ, & agri in medio regionis illius, & nati ſunt mures.* Hi populi, ut arrogantiam ſuam expiarent, eaque divinæ vindictæ flagella procul averterent, confectas aureorum murium figuras quinque, & capſula incluſas impoſuere currui, qui Arcam ad Hebræos retulit. Aſſyrii Bethuliam obſidentes, cum incolas ad pugnam compoſitos ex Urbe egredientes viderent, ita eos deriſerunt: *Quoniam egreſſi mures de cavernis ſuis auſi ſunt provocare nos ad prælium.*

Muſice. Hebræi veteres Muſices, inſtrumentorumque Muſicæ inſervientium admodum periti erant. Muſice ſcilicet in Religionis Cæremoniis, in publicis, privatiſque lætitiis, in conviviis, nec non in luctibus utebantur. Occurrunt in Sacris Litteris exultationis Cantica, ut Canticum Moſis poſt tranſitum Maris Rubri; gratiarum actionis, ut Cantica Debboræ, & Judith; occurrunt lugubria Cantica, ut quæ David in morte Saul, & Abner compoſuit; Epithalamia, ſeu nuptialia carmina, ut Canticum Canticorum, & Pſalmus quadrageſimus quartus, qui matrimonii Salomonis occaſione editus creditur. Antiquiſſima in terrarum Orbe Muſice eſt. Moſes enim de *Jubal* loquitur, qui ante Diluvium vivebat, & qui pater, ſeu magiſter eorum fuit, qui *Kinnor*, & *Hugal* ſonabant. Probabile autem eſt, *Kinnor*, *Lyram*, *Hugal* vetus *Organum* ſignificare. Laban ſe a Jacob genero deſertum queritur, ne vale quidem dicto, ac *ne oblata quidem voluptate cum proſequendi Canticorum cantu, & tympanorum, ac cythararum ſono. Gen. c.* XXXI. 27. Moſes argenteas tubas conficiendas curavit, quarum ſonitu ſolemnia ſacrificia, & Religionis feſta celebrarentur. David, qui Muſice magnopere delectabatur, complures Levitas ſtatuit, qui in Templo canerent, & inſtrumenta pulſarent. Aſaph, Heman, & Idithum Muſicæ moderatores erant in Tabernaculo, Davidis tempore, & in Templo, Salomone regnante. Primo quidem erant filii quatuor, alteri quatuordecim, tertio ſex. Hi Levitæ viginti quatuor præerant Muſicorum choris pariter viginti quatuor, qui alternis deſerviebant. Judæorum Muſice non niſi conjecturæ ope percipi poteſt; obſolevit enim ex longo jam tempore; at ſi ex effectis, quæ edebat, de ea judicandum, perfectiſſimam fuiſſe neceſſe eſt. Conſtat enim, Davidem pſalterii ſono e Saulis animo triſtitiam, malumque ſpiritum, quo agitabatur, expellere conſueviſſe. Cum idem Saul miſiſſet, qui Davidem arceſſerent, qui in media Prophetarum turba conſtiterat, ii, qui miſſi fuerant, inſtrumentorum ſono, quæ iidem Prophetæ pulſabant, illecti, raptique juſſa facere neglexerunt; acceſſit Saul ipſe, eademque mentis alienatione, ſeu furore captus fuit. Nihil minus, quam muſica Hebræorum inſtrumenta in Sacris Litteris notum eſt. Nihil dici probabilius poteſt, quam eorum omnino ſeptem genera fuiſſe; alia nempe, quæ chordis, alia, quæ flatu ſonum edebant, & plurium generum tympana. Priora ſunt *Nablus*, *Pſalterium*, *Kinnor*, *Symphonia* vetus, & Sambuca. Haud facile fuerit variarum tubarum figuram exprimi, quas ſonant Sacræ Litteræ.

Digitized by Google

terræ. Ejuſmodi inſtrumentorum omnium notiſſimum eſt Organum vetus, Hebraice dictum *huggab*. Tympanorum erant genera plura: *Tuph*, *Zalzelim*, *Schaliſchrim*, *& Meziloth aim*, Latine reddita, *Tympana*, *Cymbala*, *Siſtra*, *& Tintinnabula*.

Myra, Urbs Lyciæ, in qua S. Paulus Romam iturus Alexandrinam Navem conſcendit. Apoſtolicorum Actorum Latinus textus *Lyſtram* habet, non *Myram*, ut in Græco eſt; qui ſane error eſt, cum Lyſtris in Lycaonia ſit, & quidem Urbs haud maritima.

Myrrha, gummi genus, ſeu gutta viſcoſa ex arboribus quibuſdam, quibus abundat Arabia, per corticem diffluens. *Myrrha electa*, myrrha libertatis, quæ effluit ipſa per ſe quin inciſione opus ſit, cæterarum optima eſt. Simplex alia, & vulgaris myrrha eſt, cujus uſus in condiendis mortuorum corporibus erat, ut a corruptione ſervarentur. Myrrhatum vinum Chriſto, dum pateretur, oblatum ſomnifer liquor erat, quem Hebræi damnatis ſuppeditabant, ut iis acerrimum doloris ſenſum ſopirent: *Date ſiceram pereunti, & vinum his, qui amaro ſunt animo; bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius.*

Myſia, *exſecranda*, minoris Aſiæ Provincia, quæ hodie Anatoliæ partem conſtituit, & ad Turcicum Imperium pertinet. S. Paulus in hac regione Evangelium nuntiavit. *Actor.* xvi. 7.

Myſterium, Græca vox, quæ *rem abditam*, ſeu cognitu, intellectuque difficilem ſignificat. Potiſſimum porro pro nonnullis Religionis veritatibus ſumitur, quæ humanæ mentis vim, captumque ſuperant, quæque non indiſcriminatim cuique patefiunt. Sua Religionibus omnibus myſteria ſunt. Quæ penes Ethnicos obtinebant, Feſtis continebantur, quæ Cæremoniæ iis omnibus ignotæ comitabantur, qui initiati non erant. Judæorum Religio myſteriis referta erat, quæ non niſi Chriſtianæ Religionis ſymbola quædam erant. Nihil non apud eos figuram olebat, ſacrificia, Sacerdotium, purificationes; tranſitus Maris Rubri Baptiſmi figura fuit; Serpens æneus myſterium erat, quod Crucem, & mortem Chriſti Domini deſignabat; Sara, & Agar innuebant fœdera duo; Tabernaculum, ejuſque vaſa Divinum in Chriſtiana Eccleſia cultum ſignificabant; Jacob, & Eſau Judæorum reprobationem, & Gentium adoptionem; Sacerdotium Aaron Sacerdotium Chriſti; Manna Euchariſtiam &c. Longum eſſet cætera perſequi. Ad Chriſtianæ Religionis myſteria refertur omnis Chriſtianorum fides. Sunt hæ revelatæ veritates, quas humana ratio funditus aſſequi nequit, & quas quiſque credere debet, ut ſalvus ſit.

N

NA

NAaleh, *geſtiens*, Urbs Tribus Zabulon, quæ ad Levitas e familia Merari pertinebat. Ejus incolas extinxere filii Zabulon. *Joſue* xix. 15.

Naama, *pulcra*. I. Ammonita Salomonis uxor, & mater Roboam. Erat hæc, ut Ammonitæ, idololatriæ dedita, filiumque ſuis in impietatibus educavit. II. Nomen Urbis in Tribu Juda. III. Arabiæ Provincia, quæ ad Sophar ſpectabat, qui erat ex amicis Job. III. *Reg.* xiv. 21. *Joſue*. xv. 41. *Job cap.* II. xi.

Naaman, *pulcher*, haud vulgaris inter Syros notæ vir, ſupremus Dux armorum Benadad, *vir magnus apud Dominum ſuum*, *vir fortis*, *& dives*. Lepra omnino tectus ctus erat Naaman, nullumque morbi, quo laborabat, remedium nactus, Judææ adoleſcentulæ monitum, quæ ejus uxori famulabatur, executus Samariam ſe contulit,

tulit,

tulit, ut Eliſæum Prophetam conveniret. Cum ad januam eſſet, Propheta, ut ejus viri principis fidem experiretur, eique ſignificaret, Dei miniſtrum pati non debere ſe vel divitiarum ſplendore, vel humanæ amplitudinis faſtu perſtringi, ei per Jezi ſervum dictum voluit, ut Jordanem adiret, ejuſque ſe aquis ſepties ablueret, atque ita fore, ut convaleſceret. Prophetæ reſponſum, & inurbanam, qua exceptus ab eo fuerat, rationem ægre ferens Naaman redibat iratus; at monentibus ſervis, id, quod ab ipſo poſtulabat Propheta, facillimum factu eſſe, tandem acquievit, & ſe ties Jordanem ingreſſus, ſoſpes & incolumis exiit. Tum vero ad Prophetam cum comitatu rediit, ut ei grati animi ſpecimen exhiberet; cumque reddita corporis ſalus animum quoque pertingeret, Prophetæ Deo ſingulare obſequium profeſſus eſt, tamquam ei, qui per univerſum terrarum Orbem colendus eſſet, promiſitque, ſe in poſterum ſacrificia ei uni oblaturum. Itaque Prophetam obſecravit, ut ſibi per eum liceret mulos duos Iſraelitica terra onuſtos educere, qua in patrio ſolo Altare erigeret, ſuper quo holocauſta Domino offerre poſſet *. Eliſæus bona fide, animique præparatione, quam in extero hoc homine perſpexerat, contentus, ab eo nihil amplius exegit, eumque nec circumciſioni, nec inſtitutis legalibus ſubdidit. Ei Naaman quæſtionem propoſuit, ſibi ne deinceps liceret, Principem ſuum ad Templum Remmon comitari, atque an Dominum læderet ſe flectens, ſe in ejus brachio flectente Rege; cui Eliſæus id unum reſpondit: *vade in pace;* & Naaman ab eo diſceſſit. Hoc Eliſæi reſponſum oſtendit, Sancto Prophetæ perſuaſum fuiſſe, poſſe Naaman ſine peccato, ac ſine ſcandalo id proſequi, quod non niſi civile ſervitium erat, quodque Domino ubique præſtabat. Ne adſtantes quidem genuflexionem hanc, tamquam Religionis actum ſpectare poterant, quoniam Syri mutationem Naaman ſuſpicari non poterant, ſed ſolum tamquam officium cum ejus munere neceſſario conjunctum, cujus vi in omnibus publicis cæremoniis manum Regi non præbere non poterat. Porro nonnulli Interpretes merito abuſum veriti, in quem Eliſæi reſponſum trahi poſſet, ut nonnulla id genus officia tamquam recta & honeſta propugnarentur, quæ ceteroquin haud culpa vacarent, locum hunc ad præteritum tempus referunt, & Naaman veniam petentem inducunt, *qui adoraſſet in Templo Remmon, cum ejus brachio Rex niteretur* **. Hic advena Jordanis aqua a lepra purgatus eximia ethnici populi imago eſt, quem Deus electione prorſus gratuita ad Chriſti fidem, ac baptiſmum vocavit. Potens hic, & locuples populus inſignibus quidem naturæ dotibus exornatus, at idololatriæ lepra omnino infectus erat. Iſraelitica vulgaris & pauper fœmina monuit Naaman, in Iſrael Prophetam eſſe, ad quem, ut convaleſceret, eum confugere neceſſe erat; ac ſalutis verbum Judæi Romano Imperio ſubditi, & ab omnibus aliis populis contempti ad Ethnicos attulerunt. Eos Chriſtus non ipſe quæſitum iit, ſed, ut ad ipſum accederent, per ſervos accivit. Ii ſe quidem ſtiterunt, ut Prophetæ domum ſubirent, quæ Eccleſia eſt, in eam tamen non ſtatim recepti ſunt. Ad januam velut Catechumeni conſtiterunt, ubi neceſſitatem, & effecta baptiſmi admiratione digniſſima perceperunt. Mundi ſapientes, & proceres adduci non poterant, ut ſe ad hominum pedes abjicerent, qui nihil eorum, quæ vulgo habentur in pretio, eorumdem oculis exhibebant; habebant inſaniæ loco mirabiles mutationes, quæ infirmorum elementorum, cujuſmodi aqua eſt, uſui tribuebantur; at ſimplices & rudes homines, qui primi crediderunt, tandem Ethnicorum ſapientiſſimis perſuaſerunt, ut ſuam ipſorum ſalutem in baptiſmi ſalutaribus aquis quærerent, quarum ope renati, & a priſtinis omnibus ſordibus purgati prodierunt. IV. *Reg.* V. *Luc.* IV. 17.

* *Supremus hic Syriaci Exercitus Dux, cum poteſtatis Dei Iſrael magnitudinem perſpexiſſet, ſuaque ipſius experientia edoctus eſſet, eum unum in univerſo terrarum Orbe colendum eſſe; grato admodum animo ad Eliſæum rediit, ut ei ſe prorſus convictum ſignificaret, nullum alium Deum eſſe, præ-*

ter

ter eum, quem Propheta ipſe colebat, ac teſtaretur, ſe non amplius in poſterum extraneis Diis, ſed uni Deo Iſrael ſacrificia oblaturum.

Hoc inſigne miraculum, quod Deus in Naaman patraverat, ſingularem mutationem edidit, eum ſcilicet momento temporis ex idololatra verum fidelem effecit: Hæc mutatio dexteræ Excelſi. *Is initio ſtatim erga veri Dei Majeſtatem, qui in Judæa colebatur, ſingularem obſervantiam percepit, quæ obſervantia, prout* Theodoretus *quæſt.* XIX. *in* IV. *Regum animadvertit, eum impulit, ut ejus regionis terram ipſam veneratione proſequeretur. Idololatræ quidem ea benedicta terra ad omne genus impietatis abutebantur; id tamen impedire non potuit, quominus Naaman ex animo fidem amplexus veros Dei ſervos, qui ſancti Prophetæ, eorumque digniſſimum caput, Eliſeus erant, imitaretur, inter quos vera Religio prorſus incorrupta, puraque ſubſiſtebat; perfectaque veneratione regionem proſecutus, in qua Dominus omnipotens, qui eum ſanaverat, agnoſcebatur, & colebatur, non ſuperſtitione quadam, ſed vera pietate permotus petiit, ut ſibi liceret Mulos duos ea terra onuſtos transferre, qua ad Altare in Syria erigendum uteretur, in quo vero Deo ſacrificium offerre poſſet; quod ei Propheta conceſſit.*

Naaman poſtulatis Eliſæus annuens, eos apertiſſime vituperatione dignos oſtendit, qui eorum pietatem improbarunt, qui ex Judaica terra in varias Europæ partes tranſtulerunt, ſuper qua Divinus humani generis Redemptor ambulaverat, cum per ſuam ipſius vitam, & perpeſſiones in id incumberet, ut nos a Dæmonis poteſtate, ac tyrannide abduceret; terram, inquam, in qua Chriſtus Dominus conceptus, & natus eſt, quamque ſudoribus ſuis aſperſit, aquam, & ſanguinem fundens, dum mortem occubuit; terram denique, quæ morientem, ſepulcro traditum, reſurgentem, & in Cœlos aſcendentem vidit.

Doctus Æſtius *in* libr. IV. Reg. cap. V. *minime credendum ait, Naaman ab Eliſæo petiiſſe, ut ſe humum transferre, Altare Damaſci erigere, extraque Hieroſolymitanum Templum ſacrificare pateretur. Hi ſane, inquit magnus hic Vir, apertiſſime hallucinantur; Lex enim, quæ prohibebat, ne alibi, quam ubi Arca Domini eſſet, ſacrificium offerretur, Judæos tantum, non Ethnicos obligabat, e quorum numero Naaman erat. In univerſa ejus hiſtoriæ ſerie eum circumciſum fuiſſe non legimus; ut proinde ibi, ubi erat, cum tota familia victimas immolare, & Sacrificia offerre potuerit:* Dixitque Naaman*:* ut vis, ſed obſecro, concede mihi ſervo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra hac; non enim ſacrificabit ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino. *Tyrinus addit:* per legitimum Sacerdotem.

** *Videntur hæc duo ſecum pugnare,* Naaman *promiſiſſe Prophetæ, ſe non amplius in poſterum Diis alienis, ſed uni Hebræorum Deo holocauſta, & victimas oblaturum, eumdemque in præſentia a Propheta ipſo poſtulare, ut patiatur, cum Rex in Templum Remmon ingreſſus eſſet, ut Idolum adoraret, ejuſque brachio niteretur, ante Idolum genu flectente Rege, ſe quoque genu flectere, atque exoret Deum, ut id ſibi condonet:* Hoc autem ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo; quando ingredietur Dominus meus Templum Remmon, ut adoret, & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in Templo Remmon; adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo.

Videtur Naaman ab Eliſæo petiiſſe, ut ſibi ex indulgentia concederet, ut, cum Regem, quocunque pergeret, ac potiſſimum in Templum Remmon ſequi, eique manum offerre deberet, cum idem Princeps ei falſo Numini genu flecteret, ut divinum cultum eidem præſtaret, poſſet & ipſe idem facere, ut ſibi Principis ſui gratiam, & amicitiam ſervaret.

Animadverſione dignum eſt, Aulicum hunc a Propheta non petere, ut ſuum Idoli adorationi conſenſum præbere, ſed ſolum ſe una cum Rege flectere poſſit; hebraicum quippe verbum השתחוה *non id unum ſignificat,* adorationes ſuas reddere, *ſed & illud,* ſe inclinare, ſe flectere; *eaque de cauſa ei Propheta reſpondit:* לשלום לך vade in pace. *Ejus animus momento temporis ita religioſus, ita propoſiti tenax, ita purus evaſerat, ut ſe graviter peccaturum*

crederet, ſiquidem id officii Principi ſuo perſolviſſet, niſi prius a ſancto magiſtro, ac moderatore ſuo veniam obtinuiſſet.

Eliſæus porro per ea verba, in pace, *monitum Naaman vult, ſiquidem munere, quo fungebatur, adigeretur, ut manum Regi præberet, & genu flectente Principe, ut Idolum ſuum adoraret, idem & ipſe facere, genu ſcilicet una cum eo flectere cogeretur, non eo ſane animo, ut Idolum coleret, ſed ſolum ut Regem fulciret, monitum, inquam, vult, id omnino peccatum non fore; quia nempe id unum faceret, quod ſemper alias faciebat, quoties eidem Rex incumbebat; eique nullum ſcandali timorem eſſe debere, quippe qui vel ipſe unus, vel cum familia Dei ſervus eſſet; ac cæterum ſuæ vere Religionis argumenta præberet per ſacrificia, quæ Deo Iſrael offerebat, cum in eam rem ex Judæa terram, ut diximus, tranſtuliſſet, ut Altare conficeret, ſuper quo ſacrificare in poſterum poſſet.*

Theodoretus *loco jam laudato ita Naaman petitionem explicat:* Neceſſe eſt mihi, ut ſimul cum Rege eam ad Deum falſo nominatum. Verum ego, cum ingreſſus fuero, verum Deum adorabo, ſupplex petens, ut veniam conſequar; quoniam propter Regiam neceſſitatem cogor ingredi ad Deum falſo nominatum. Hoc enim ſignificavit, cum dixit: de verbo hoc propitius mihi erit Dominus ſervo tuo. *Non ergo de ingenua Naamani fide dubitari poteſt. Neque aliter explicanda ſunt ea Chriſti Domini verba* Luc. cap. iv. 27. Multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. *At, quæſo, quid tum poſtea? Petitne Naaman peccati veniam, quod ante patraverat? An vero id ſibi condonatum voluit, quod eſſet in poſterum patraturus? An denique eam facultatem ab Eliſæo poſtulavit, ut in Templum pedem inferret, ſuoque Principi mere civile officium perſolveret?* Bocartus, & Calmet *primum tuentur, ajuntque ita hebraicum textum legendum eſſe*; Ut ignoſcat mihi Dominus pro hac re, quando ingrediebatur Dominus meus Templum Remmon, ut adoraret, & illo innitente ſuper manum meam, & ſi adoravi in Templo Remmon.

At huic ſententiæ celebres omnes hebraici textus tam veteres, quam novæ Verſiones repugnant, nempe Vulgata, Septuaginta, Chaldæa, Pagninus, Vatablus, Guarinus, Lovanienſes, Robertus Stephanus, Joannes Benedictus, *&* Cajetanus; *quibus in Verſionibus legitur*, & adoravero, *vel* ſi adoravero. *Quamobrem alii in eam potius ſententiam deſcendunt*, Naaman *id innuere voluiſſe, contingere fortaſſe poſſe, ut vel ex humana imbecillitate, vel ob Principis metum, vel obſequii gratia, Remmon in Templo adoraret; eique proinde Eliſæum reſpondiſſe:* vade in pace, *ut certum redderet, id nequaquam fore, quod ipſe timebat. Verum hoc loco Sacra Scriptura nullam dubitationis, aut formidinis ſignum exprimit. Nimirum in Editione* Interpretum Septuaginta, *& in* Chaldaica Paraphraſi *legitur tamquam certum*, & adorabo, & incurvavero me, *ac particula* ſi, *quæ legitur in* Vulgata, *non ſemper* dubitationem *ſignificat, quemadmodum Grammatici fuſe demonſtrant.*

Apte igitur, & ſcite Abulenſis, Lyranus, Cajetanus, Burgenſis, Salianus, Serarius, Menochius, Natalis Alexander, *aliique complures ſententiam tertiam amplectuntur, licuiſſe ſcilicet Naaman, muneris, officiique ſui vi, ingredi in Templum Remmon, ſuo Regem brachio ſuſtentare, eique genu flectenti ſe comitem addere, ea tantum mente, ſuo ut Domino obſequium, ſervitiumque exhiberet. Atque hanc ipſam ſententiam Scriptura ipſa innuere videtur. Itaque omnium nitidiſſime* Tertullianus *de Idololatria cap.* xvi. *&* xvii. *rem totam explicat in hæc verba:* Quoniam ita malum circumdedit ſæculum idololatria, licebit adeſſe in quibuſdam, quæ nos homini, non Idolo officioſos habent. Plane ad ſacerdotium, & Sacrificium vocatus non ibo; proprium enim Idoli officium eſt; ſi me alia cauſa conjungit ſacrificanti, ero tantum ſpectator ſacrificii . . . . ſed ſi merum quis ſacrificanti tradiderit, immo ſi verbo quoque alio ſacrificio neceſſario adjuverit, miniſter habebitur idololatriæ . . . . Credamus itaque, ſuccedere alicui poſſe, ut in quoquo honore,

in

Digitized by Google

in ſolo honoris nomine incedat, neque ſacrificiis auctoritatem ſuam accommodet, non hoſtias locet, non curas Templorum deleger, non vectigalia eorum procuret, non ſpectacula edat de ſuo, aut de publico, aut edendis præſit, &c.

Naara, *adoleſcentula*, uxor Aſſur. I. *Paralip.* IV. 5.

Naarai, *infans*, unus e ſtrenuis viris in Davidis Exercitu, qui operam ſuam contulit, cum Hieroſolyma capta eſt. I. *Paralip.* XI. 37.

Naaratha, ſeu *Noan*, *qui expergiſcitur*, Urbs Tribus Ephraim, prope Vallem arundinum, *Joſue* XVI. 7.

Naaria, *filius Domini*, Secheniæ filius, qui quingentis tantum militibus e Tribu Simeon ſtipatus in montibus Seir Amalecitarum reliquias aggreſſus eſt, univerſiſque profligatis, regionis potitus, ibidem ſibi ſedem poſuit. I. *Paralip.* III. 22.

Naas, *anguis*. I. Pater Abigail, matris Amaſæ, & ſororis Sarviæ, matris Joab. *Amaſa erat filius* (II. *Reg. cap.* XVII.) *viri*, *qui ingreſſus eſt ad Abigail filiam* Naas, ſororem Sarviæ; vel, nonnullorum quidem ſententia, Naas idem eſt, atque Iſai, pater Davidis, *Abigail*, & *Sarviæ*. II. Naas pater Sobi ex Urbe Rabath, qui ſuum Davidi ſervitium obtulit: *Cum veniſſet David in caſtra*, *Sobi filius Naas obtulit*. III. Urbs in Tribu Juda, cujus Dominus Tehinna erat. (I. *Paralip.* IV.) *Eſthon genuit Tehinna*, *patrem Urbis Naas*. IV. Naas Ammonitarum Rex, qui menſe poſt, quam Saul in Regem electus eſſet, ad aggrediendum Jabes Galaad ſe contulit. Hujus Urbis incolæ, cum Regio Exercitui obſiſtere non poſſent, egere de deditione, polliciti ſe vectigales fore. At crudelis Rex id unum reſpondit, ſe nihil aliud iis conceſſurum, quam ut ſingulis dexter oculus erueretur, ut ita Iſrael opprobrium evaderent. Tum vero Seniores Jabes ſeptem dies ab eo petiere, quibus elapſis, niſi ſubſidium recepiſſent, deditionem promiſerunt. Per id tempus curſores miſere, quam late patebat Iſrael, ut, quam celerrime fieri poſſet, opem obtinerent. Ergo miſſi curſores, cum Gabaam perveniſſent, ubi Saul morabatur, Principem hunc de periculo certiorem fecerunt, ad quod Incolæ Jabes redacti erant. Tum Dei ſpiritus Saulem inceſſit; coactiſque hominum 330000. citato gradu Ammonitas aggreſſus fudit, profligavitque, atque ita Urbem Jabes a gravi diſcrimine liberavit. Naas in ipſo prælio occiſus creditur. V. Naas filius, & ſucceſſor ejus, quem diximus, magna ſemper amicitia Davidi devinctus fuit, eique longe maxima officia præſtitit, cum ſe Saulis perſecutioni ſubduceret. Probabile eſt, hunc ipſum Naas eumdem eſſe, ac Sobi filium Naas, de quo jam verba fecimus. Cum Princeps hic obiiſſet, David ſuum de ejus morte mærorem Hanon filio ſignificatum voluit.

Naaſſon, *contemptor*, loci nomen in Tribu Nephtali: *in ſuperioribus Galilææ ſupra Naaſſon*.

Nabajoth, *prophetia*, Iſmaelis primogenitus, qui genus in ea Arabiæ parte, quæ Nabatena dicitur, propagavit. *Geneſ.* XXV. 13.

Nabal, *ſtultus*, Iſraelita ex Tribu Juda, ditiſſimus, ſed avarus, & ferus, qui degebat in Urbe Maon, cujuſque armenta, quæ plurima erant, in Carmelo verſabantur. Cum aliquando ſciſſet David, occaſione tonſuræ gregis, ſplendidum convivium ab eo celebrari, decem e ſuis eum ſuo nomine ſalutatum miſit, rogatumque, ut annonam tribueret. Ille vero, qua erat immani feritate, nuntios non ſine contemptu, atque adeo Davidis ipſius contumelia, qua exceperat, dimiſit, ac potius repulit. Id audiens David, furore percitus, quadringentis e comitatu juſſis arma ſumere, domum Nabal petiit, ut eum cum tota familia perderet. Interea Abigail uxor Nabal a ſervo monita, quam inurbane Davidis legatos vir ſuſcepiſſet, ac verita, ne David id ægre ferret, clam omnis generis annonam Aſinis duobus impoſuit juſſit, & ad Davidem properavit. Eum ergo in Valle vindictam anhelantem obvium habuit; at irati Principis animum & pulcritudine, & prudentia, & humili ſermone flexit, & viro veniam obtinuit. Legatur Articulus *Abigail*. Nabal, cum ebrius eſſet, non niſi poſtridie malum perſpexit, in quod ipſe temere ſe conjecerat, atque adeo periculo, quod ſubie-

rat, preculſus, terroris vi, decimo poſt die, mortem occubuit. Nabal, temere, ac fruſtra in conviviis prodigus, dureque, & contumelioſe miſeris opem negans, complurium divitum imago eſt, qui nihil non profundunt, cum id agitur, ut ſuas ipſi cupiditates expleant, aut ſibi apud alios liberalitatis, & magnificentiæ laudem comparent, dum adeo crudeles, & inhumani ſunt, ut fratribus rerum omnium inopia laborantibus vel levem eleemoſynam denegent. 1. *Reg. cap.* xxv.

Nabalius, Arabiæ Urbs, qua Judæi Arabas ſpoliarunt.

Nabath, *ſpectans*, arcta Tobiæ cognatione conjunctus: *veneruntque Achior*, & *Nabath conſobrini Tobiæ*, *gaudentes ad Tobiam*. Porro Nabath pater fuit Jeroboam primi Regis Iſrael; eumque nonnulli eumdem eſſe putant, ac Semei, qui Davidi male dixit. *Tob. cap.* xi. 20. III.*Reg.*xi.26.

Nablus, muſicum Hebræorum inſtrumentum ad lætitiam excitandam accommodatum: *in nablis arcana cantabant*. Tibiæ, ſeu fiſtulæ genus erat. 1. *Paralip.* xxv. 1. *Machab.* xiii.

Nabo, ſeu *Nebo*, *prophetia*, Urbs in Tribu Ruben ad Moabitarum fines (*Numer.* xxxii.). II. Urbs alia in Tribu Juda, dicta *Nebo altera*. III. Aſſyriorum Idolum: *confractus eſt Bel*, *contritus eſt Nabo*. (*Iſaiæ cap.* 46.) Idola porro fracta, & aſportata fuere, cum Cyrus Babylone potitus eſt. A voce *Nabo* derivantur Nabonaſſar, Nabucbodonoſor, Nabuzardàn, &c.

Naboth, *prophetia*, ex Urbe Jezrael, vineam regiis Acbab ædibus proximam poſſidebat. Princeps hic, hortum condere volens, Naboth non ſemel extimulavit, ut vineam concederet, aut cum alia meliore commutaret; at Naboth, apprime de Lege ſervanda ſollicitus, majorum ſuorum hæreditatem vendere recuſavit. Vehementer proinde excandeſcens Acbab, & lecto incubans nil cibi ſumere ſtatuit. Ei Jezabel, audita triſtitiæ cauſa, imbecillitatem exprobravit, recepitque ſe perfecturam, ut ille optatam vineam obtineret. Ergo haud cunctata ad Urbis proceres, in qua Naboth degebat, litteras regio ſigillo firmatas dedit, quibus mandabat, ut jejunium indiceretur, Naboth inter primos ſtatueretur, falſique teſtes conquirerentur, qui aſſererent, eum blaſphemias in Deum, & convicia in Regem evomuiſſe, atque ira capite damnaretur. Urbis primores juſſa fecerunt; Naboth accuſarunt teſtes duo, qui proinde ea ipſe die lapidibus obrutus periit. Jezabel auditæ rei notitiam Regi feſtinans attulit, qui confeſtim ad ineundam vineæ poſſeſſionem perrexit; at Elias Propheta ad ejus lætitiam turbandam acceſſit; delictum exprobrans, ac prædicens fore, ut canes eo ipſo in loco ejus ſanguinem lamberent, in quo ipſe innocentis hominis ſanguinem fuderat: *Occidiſti inſuper* (III. Reg. xxi.), & *poſſediſti.... in loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum*. Tametſi Naboth vineam Regi Acbab vendere renuens prima fronte vituperatione dignus videri poſſit, longe tamen aliter ea de re fides judicat. Naboth, dum majorum ſuorum hæreditatem Regi vendere nollet, parebat Legi, qua Iſraelitæ ſua in perpetuum prædia alienare prohibebantur: *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea eſt*, ita ad eos Dominus *Levitici cap.* xxv. Omnis hæreditas vendita ad priſtinum Dominum, ejuſve hæredes Jubilæi anno redibat. Jam vero id ſibi arrogabat Achab, ut ſine regreſſionis ſpe vineam Naboth acquireret; ſuo quippe vivario eam concludere in animo habebat. Eadem Lex vetabat, ne quis ullam bonorum ſuorum partem, niſi paupertate coactus venderet; quod in Naboth locum non habebat, quippe qui dives, & e civium primis eſſet. Ergo ille e Principis gratia maluit excidere, quam Dei juſſa violans ei morem gerere: *Propitius mihi ſit Dominus*, *ne dem hæreditatem patrum meorum*. Egregium ſane, dignumque, quod Chriſtiani imitentur, exemplum, ut Eccleſiæ doctrinam mordicus tueantur. Opulentum hoc patrimonium eſt, quod a majoribus acceperunt, ea lege, ut ad poſteros integrum, incorruptumque tranſmittant, quin illud ulla prorſus de cauſa, ut Principi gratificentur, aut ejus indignationem avertant, vel leviter lædant.

N4.

Digitized by Google

Nabuchodonoſor, *planctus generationis*, ſeu Soaſduchin, Aſſyriæ Rex, filius Aſſaradon, regnare cæpit in Urbe Ninive an. Mund. 3335. Hic Princeps victoria tumens, quam ex Arphaxad, & Dejoce Medorum Rege in Ragau planitie retulerat, univerſum terrarum orbem Imperio ſuo ſubdendum ſuſcepit. Ergo a Nationibus, quæ ad Æthiopiæ fines uſque protendebantur, miſſis Legatis, Rex renuntiari voluit; quæ eos non ſine contemptu remiſerunt, & Regis minas parvi fecerunt. Quamobrem ira incenſus Nabuchodonoſor, obſtricta jurisjurandi fide, vindictam ſtatuit; & cum formidandum Exercitum coegiſſet, ei Holofernem præfecit, mandans, ut eorum nulli parceret, qui ejus Oratores injuria affecerat, communique omnes & ſingulos clade obrueret. Supremus hic Dux, cum regionem longe lateque vaſtaſſet, tandem ad obſidendam Bethuliam ſe contulit, ubi victoriarum ſimul, & vitæ finem comperit. Nabuchodonoſor, audito armorum ſuorum infauſto ſucceſſu, mærore confectus periit, cum prope viginti regnaſſet annos. *Judith cap.* 2. Legatur Articulus *Judith*.

Nabuchodonoſor, aliter Nabonaſſar, ſeu Nabolaſſar, pater ejus Nabuchodonoſor, qui adeo in Sacris Litteris clarus eſt, Aſſyrius erat, & Saraci Aſſyriorum Regis armis præerat. Aſtiagi ſe ſocium, & comitem addidit, ut hoc Imperium everteret. Ergo conjunctis viribus Sactarum in ipſa Metropoli obſederunt; captaque Urbe, in Aſſyrii Regni excidio Imperia duo ſtatuerunt; Medorum unum, quod ad Aſtiagen pertinuit, & Chaldæorum alterum, cui Nabolaſſar an. Mund. 3378. præfectus fuit.

Nabuchodonoſor, filius Nabonaſſar, in Chaldæorum Imperii ſocietatem receptus fuerat, vivente patre, qui varias eidem expeditiones demandaverat. Hic junior Princeps, cum Præfectos plures, qui inſurrexerant, puniiſſet, in Pharaonem Nechao Ægypti Regem progreſſus eſt; hoſtilemque Exercitum, quem apud Euphratem obvium habuit, devicit, profligavitque in Regno Juda, cujus Rex Pharaonis vectigalis erat. Principem hunc in Urbe ipſa Hieroſolyma obſedit, Urbem cepit, ac Regem ipſum, quem vinculis conſtrictum initio quidem Babylonem trahere ſtatuerat; at mutato conſilio, ei diadema, libertatemque reſtituit, ea conditione, ut annuum vectigal ſolveret; ſatiſque habuit adoleſcentulos multos regio ſanguine cretos transferre, quos inter erant Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias, quos Babylonem ductos voluit, ut in Regiis Ædibus educarentur. Ab hoc eventu, qui an. Mund. 3398. contigit, Babylonicæ captivitatis anni ſeptuaginta numerari cæperunt. Cum autem Nabonaſſar occubuiſſet, filius Babylonem properavit, ut paternum ſolium conſcenderet; quo vix potitus, mancipia per Colonias diſtribuit, & in Veneris Fano Hieroſolymitani Templi ſacra Vaſa, & opulenta ſpolia poſuit, quæ ex hoſtibus reportaverat. Huic Principi, altero Regni anno, myſticum ſomnium contigit, quod eum quidem perterrefactum reliquit, ſed ita tamen, ut nullum ejuſdem veſtigium in ipſius memoria ſupereſſet. Sui ergo Regni Sapientes in conſilium adhibuit, e quibus perciperet, quid in ſomnio vidiſſet; at cum id nemo divinare potuiſſet, ira incenſus Rex omnes ad unum morte damnavit. Daniel, quem ipſum fatale decretum ſpectabat, quippe qui e Sapientum numero eſſet, Regem adiit, rogavitque; ut aliquod ſibi temporis ſpatium concederet, quo ſomnii explicationem quam optabat, inveſtigaret. Cum tempus obtinuiſſet, illud omne cum ſociis tribus ad divinam miſerationem implorandam contulit; eique tandem myſterium in nocturna viſionem detectum fuit. Tum vero ad Regem rediit, aſſeruitque, ei viſam in ſomniis ingentis altitudinis ſtatuam, cui ex auro caput, ex argento pectus, & brachia, ex ære venter, & femora, e ferro crura, e creta pedes. Dum autem animum in eam viſionem intenderet, e monte ruens lapis ſtatuam, perculſis, fractiſque pedibus, in pulverem redegerat; lapiſque ipſe, cum in magnum montem excreviſſet, univerſam terram compleverat: *Tu es Rex Regum* (ſubdidit Daniel), *& Deus Cœli regnum*, *& fortitudinem*, *& imperium dedit tibi*; *& omnia*, *in quibus ha-*

habitant filii hominum , & beſtiæ agri ; volucres quoque Cæli dedit in manu tua , & ſub ditione tua univerſa conſtituit . Tu ergo es caput aureum . Et poſt te conſurget Regnum aliud minus te argenteum , & Regnum tertium aliud æreum , quod imperabit univerſæ terræ . Et Regnum quartum erit velut ferrum ; quomodo ferrum comminuit , & domat omnia , ſic comminuet , & conteret omnia hæc . In diebus autem Regnorum illorum , ſuſcitabit Deus Cæli Regnum , quod in æternum non diſſipabitur , & Regnum ejus alteri populo non tradetur ; comminuet autem , & comburet omnia Regna hæc , & ipſum ſtabit in æternum .... & verum eſt ſomnium , & fidelis interpretatio ejus .

Nabuchodonoſor admiratione raptus Deo gratias egit , & Danielem ad honores , quam potuit maximos extulit . Quatuor Imperia hæc , a quatuor diverſis Statuæ metallis exhibita , nimirum erant Aſſyrium , Perſicum , Græcum , Romanum ; quæ quidem ipſa ſibi invicem ſucceſſerunt , aliiſque alia invadentibus , in unum quaſi corpus coaluerunt , quemadmodum metalla quatuor unam eamdemque ſtatuam conficiebant . Eorum ergo primum Babylonicum fuit, cujus amplitudinem , ac ſplendorem aurum metallorum pretioſiſſimum exhibebat . Imperium alterum Cyrus inſtituit , cujus optima regiminis ratio argenteum ſæculum attulit ; excrevit Imperium hoc regnantibus iis , qui Cyro ſucceſſi ſunt , & in Dario Codomano finem habuit . Græcorum Imperium , quod æneus venter , & ænea pariter femora ſignificabant , Alexandro Macedone auctore , prodiit ; & cruenta bella , quibus inſigne fuit , quemadmodum etiam durities , quæ in pleriſque ex hujus Principis ſucceſſoribus locum habuit , æri ſatis apte reſpondent . Ferrea crura cretæ mixta Romanorum Imperii figura erant , qui non alia ratione , quam nunquam intermiſſis bellis ditionem ſibi ſtatuerunt , firmaruntque , ac Nationes omnes armorum ſuorum invicta vi ſubegerunt . Denique avulſus a monte lapis , qui nihil non redegit in pulverem , Chriſti Domini imago eſt , qui in Virginis ſinum e Cælo deſcendit , ut Eccleſiam ſuam inſtitueret , quæque maxime formidanda terrarum Orbis Imperia jugo ſubderet , Idololatriam everteret , ſubactiſque per Crucem profanis Regnis omnibus , unum tantum Imperium conderet , cui æternitas promiſſa eſt . Interea Joakim , cum nollet tributum Chaldæis ſolvere , in eos inſurrexit . Nabuchodonoſor , quem Imperii negotia impediebant , quominus in perduellem progrederetur , eo validum exercitum miſit , qui Judæam omnem vaſtavit . Joakim ipſe Hieroſolymis captus , ad mortem damnatus , & ſecundum Jeremiæ vaticinium , in cloacam projectus fuit . Cum autem Jechonias filius , qui patri ſucceſſerat , in Babylonis Regem & ipſe arma vertiſſet , ad eum obſidendum ſe contulit ira incenſus Princeps , captivumque cum matre , conjuge , ac civium decem millibus ex Urbe Hieroſolyma Babylonem duxit , quos inter fuere Mardochæus , & Ezechiel . Nabuchodonoſoc omnes Templi theſauros eripuit , aurea vaſa fregit , quæ Salomon ibidem poſuerat , & in Jechoniæ locum Patruum ſuffecit , cui Sedeciæ nomen impoſuit . Is novus Rex Deceſſorum ſuorum veſtigia preſſit , fœduſque cum finitimis Principibus in eum iniit , cui ipſe ſceptrum debebat . Rurſus ergo Babylonis Rex ipſe formidandum Exercitum in Judæam duxit , ejuſque regionis præcipuis ſubactis oppidis , Hieroſolymam ipſam obſidione cinxit ; a qua deſiſtere coactus fuit , ut in Pharaonem Ephram , Ægypti Regem , qui Sedeciæ opem allaturus accedebat , progrederetur ; at eo fugato Principe , coactoque in Ægyptum regredi , obſidionem inſtauravit . Sedecias , omni jam defendendæ Urbis abjecta ſpe , cum ſe fugæ dediſſet , in itinere captus , & ad Regem Nabuchodonoſor ductus fuit , qui Reblathæ in Syria tunc verſabatur . Princeps hic cum ei perfidiam , ingratumque animum exprobraſſet , ejus filios , ſpectante ipſo , jugulatos voluit , tum eumdem , erutis oculis , catenis vinctum Babylonem transferri juſſit . Hieroſolymam ingreſſus Chaldæorum exercitus inaudita crudelitate furens ſacra profana omnia ſuſque deque vertit , eaque cæde miſcuit , ut nullam ætatis , nullam ſexus rationem haberet . Nabuzardan , qui regia mandata exequi juſſus erat , Divinum Templum , Regias Ædes , præcipuas per Urbem domos , eaſ-

Digitized by Google

eaſque omnes, quas Proceres incolebant, pretioſiſſima quaque ſupellectile ſpoliatas flammis devovit, in cineresque redegit. Diruta mœnia, omnes, qui ſupererant, in vincula conjecti Urbis incolæ, cum antea ſexaginta e primoribus coram Rege Nabuchonoſor jugulati eſſent; ac Nabuzardan in Judæa pauperrimos tantum reliquit, ut vineis, & agris colendis vacarent. Ita primum ſub Regis Nabuchonoſor poteſtate Hieroſolyma, ejuſque Principes perierunt. Jeremias eos monere non deſiſtebat, Deum ipſum velle, ut in hujus Regis manus inciderent, nullumque aliud perfugium eſſe, quam ut jugum tolerarent; at nullam Prophetæ dictis fidem miſeri homines addiderunt; ac dum Princeps hic Urbem longe maximis anguſtiis undique premeret, ſe a falſis Prophetis decipi patiebantur. Ab his Impoſtoribus ſeductus Populus graviſſimas quaſque calamitates pertulit, & per extremam inſaniam ad propriam perniciem audax in cauſa fuit, ut Urbs everteretur, Templum incenderetur, nihil non dirueretur, quin ulla reparationis ſpes affulgeret. Eadem ſeductio, temeritas, pertinacia ſe prodidit in poſtremo Hieroſolymæ excidio, per Titum, quem Deus, ut Nabuchodonoſor Regem miſit, ut in hunc perduellem populum ejus vindictam exereret. Scilicet ad eaſdem prorſus anguſtias, ad eamdem perfidiam, ad eamdem rerum omnium inopiam redacti cives, eædem interclusæ ſalutis viæ, idem excidium; atque ut omnia congruerent, incenſum Templum, & quidem ea ipſa die, qua illud ipſum Nabuchodonoſor jam incenderat; qui Babylonem reverſus, quas Deo gratias agere debebat ob victorias, quas per ejus opem retulerat, eas Idolis ſuis egit, & in planitie *Dura* ſtatuam auream ſexaginta cubitus altam erectam voluit in honorem falſi Numinis, quod ſacra Scriptura non nominat. Magnifice peracta dedicatio, Provinciarumque Præfecti ad Cæremoniam acciti, juſſique, indicta mortis pœna, ſe Idolo proſternere, illudque adorare. Ergo Danielis ſocios id facere recuſantes indignatus Rex in ardentem fornacem conjici juſſit, quos Angelus Domini mira ſane vi a flammis illæſos ſervavit. * Quo prodigio permotus Nabuchodonoſor eos extrahi juſſit, editumque vulgavit, quo Judæorum Dei magnitudinem magnifice prædicabat, indictaque mortis pœna prohibuit, ne quis ejus nomen execraretur. Biennio poſt Judaicum bellum, Nabuchodonor, qui in Hieroſolymam, Judæamque divinæ juſtitiæ flagellum fuerat, Miniſtris ſuis in mandatis dedit, ut Tyrios, Philiſtæos, Moabitas, multoſque populos Judæis proximos, eorumdemque hoſtes punirent, quo & ipſi ſuis in regionibus divinorum judiciorum ſeveritatem experirentur. Rex ipſe ad obſidendam Tyrum, maritimam Urbem, commercio illuſtrem ſe contulit. Obſidionis tempore, quod annorum tredecim fuit, regiones, quas diximus omnes vaſtavit; ac tandem capta Tyrus ipſa vaſtationem ſubiit. Huic Principi Deus in malorum compenſationem, quæ in hac obſidione pertulerat, Ægyptum dedit, e qua ille ſubacta immenſam, prope dixerim, prædam retulit. Quod propterea contigit, quia eum Deus ipſe vocaverat, quod innuunt ea Dei ad Ezechielem verba: *Fili hominis*, (ita Deus Prophetam alloquitur) *Nabuchodenoſor Babyloniæ Rex exercitu ſuo magnum mihi ſervitium in Tyri obſidione præſtitit. Ejus militum capita capillis ſpoliata; eorum humeris detracta pellis; nullam tamen mercedem acceperunt. Ideo Nabuchodonoſor Regi Ægyptum dabo. Auferet populum, & ſpolia; magnam prædam edet. Et hæc militum merces.* Sua igitur ab expeditione reverſus Nabuchodonoſor ad Metropolim expoliendam, ædibuſque magnificis exornandam ſtudium & operam contulit; ac præſertim celebres hortos penſiles extructos voluit, qui inter Mundi prodigia recenſentur. Legatur Articulus *Babylon.* Ejus animum interea ſomnium quoddam vehementer turbavit. Sibi viſus eſt arborem videre, quæ Cœlum cacumine contingebat, quæ ramis terram tegebat, & ad cujus umbram animalia omnia confugiebant. Repente e cœlo deſcendens Angelus cæſam, ſtratamque arborem juſſit per annos ſeptem ad animalium conditionem redigi, ut herba veſceretur, & rori ſubeſſet. Cum autem Babylonis Sapientes nullam ejus ſomnii explicationem Regi afferre potuiſſent, ei Daniel dixit, eo mutatio-

Digitized by Google

tionem ſignificari, quæ in ejus perſona ipſa futura erat ; *Ejicient te ab hominibus, & cum beſtiis, feriſque erit habitatio tua, & fœnum ut bos comedes , & rore cœli infunderis ; ſeptem quoque tempora mutabuntur ſuper te, donec ſciat , quod dominetur Excelſus ſuper Regnum hominum .... Regnum tuum tibi manebit , poſtquam cognoveris poteſtatem eſſe cœleſtem* . Prædictio anno poſt perfecta fuit **. Princeps hic Aſiæ totius victor, ſe in Regiis Ædibus oblectans, vanitatis motibus deditus, quam ei victoriæ inſpirabant, itemque Babylonis magnificentia, quam ipſe clariſſimis quibuſque terrarum Urbibus exæquabat , e Cœlo vocem audiit, quæ ei decretum indixit. Eo ipſo momento temporis ſenſibus deſtitutus , e ſolio dejectus , ab humana ſocietate repulſus, & ad belluarum conditionem redactus fuit . Cum ſeptennium in agro veluti fera tranſegiſſet , rationis uſum recepit ; quem eo primum contulit , ut Altiſſimo , quem diu contempſerat , benediceret, & gloriam tribueret . In priſtinam dignitatem reſtitutus eodem, quo antea, ſplendore regnare pergens, quæ Deus in ipſo mira patraverat, quam late patebat ejus imperium, edicta voluit , ſuum his verbis ſermonem abſolvens : *Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico, & glorifico Regem Cœli ; quia omnia opera ejus vera, & viæ ejus judicia , & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.*

Sub ejuſdem anni finem obiit Nabuchodonoſor, cum quadraginta tres regnaſſet annos a Nabonaſſar patris morte, qui eum biennio ante in Imperii ſocietatem receperat . Super metamorphoſi Nabuchodonoſor opiniones multæ ſunt , e quibus ea videtur ad verum proxime accedere, Principem hunc , vehementer imaginantem ſe belluam evaſiſſe , herbam comediſſe , ictus veluti cornuum incuſſiſſe , creſcentibuſque capillis, & unguibus, quæcunque belluarum ſunt , externa ſpecie imitatum eſſe . Mutatio hæc , quæ , ut probabile eſt , non niſi in ejus turbata imaginatione locum habebat, ex melancholico humore derivabatur ; cujus morbi ea vis eſt , ut , eo qui laborat, ipſe ſibi perſuadeat, ſe in lupum, canem, aliudve animal mutatum eſſe. IV. *Reg.* xxv. *Jerem.* xxxix. ***

* *Dum inſigne miraculum adoleſcentibus tribus in fornacem immiſſis contigit, Nabuchodonoſor Rex , qui dubio procul ex edito loco ſpectabat , obſtupuit videns, tribus tantum in eam conjectis , adeſſe quatuor , qui per flammas , quaſi per hortum floribus conſperſum incederent . Itaque magnopere perturbatus , atque utrum hallucinaretur, necne , haud ſatis intelligens , feſtinanter erectus , ut ad fornacem accederet , Satrapas , qui aderant, ita allocutus eſt :* Nonne tres viros miſimus in ignem compeditos : *Magnatibuſque ita eſſe reſpondentibus, ſubdiait Rex :* Ecce ego video quatuor viros ſolutos , & a flamma ignis prorſus illæſos, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei . *Scilicet quarti ſpecies auguſtior , ac præſtantior erat , quam cæterorum hominum eſſe ſolet , ideoque ſpiritum aliquem , aut Angelum referebat . Quin in hac opinione Nabuchodonoſor fuerit , dubitare non poſſumus, quandoquidem tum Chaldæi , tum Platonici , aliique ethnici Philoſophi ſpiritus , & Angelos admittebant , qui Deorum, ſeu Dæmonum nomine ad ipſos accederent .* S. Juſtinus Martyr , S. Irenæus, Tertullianus, *aliique eum ajunt ipſum Dei filium Chriſtum fuiſſe , increatum nimirum Angelum, qui longe ante futuræ paſſionis ſuæ ſpeciem exhibere voluit .*

Cum ergo ad fornacem Rex acceſſiſſet , adoleſcentes confeſſores tres egredi juſſit , quos ille ſervos Dei excelſi *nuncupavit ; quos egreſſos , & accurate perſpectos tum quoad corpus , tum quoad veſtes ne leviter quidem igne tactos Satrapæ cognoverunt ; adeo nullum combuſtionis ſignum , ac ne ullus quidem combuſtæ rei ſignum iiſdem inerat . Itaque dubitari non poteſt , quin hoc inſigne prodigium fuerit . Quoad ejuſdem tamen prodigii rationem , ignine comburendi facultas adempta fuerit , an vero Confeſſorum corpora ita ſe habuerint, ut ignis vim non ſentirent , quemadmodum a nobis mortalibus cognoſci non poteſt, ita inutile fuerit inquiri . Cum enim corpora comburendi , & in cinerem redigendi facultas , quam igni ineſſe perſpicimus , certis quibuſdam motus legibus a Deo ſtatutis nitatur ; eas proinde ipſe Deus non earumdem modo , ſed univerſæ naturæ ſupremus inſtitutor , & opifex ad certum tempus ſuſpendere facile potuit . Nabuchodonoſor ea ſecum in animo reputans , & in*

veri

veri Dei laudes effuſus, cum unum omnium laude, cultuque dignum agnovit; ac proinde haud cunctatus edictum protulit, ut ſi quis e ſubditis in verum Iſraelitarum Deum blaſphemias evomuiſſet, ſtatim in fruſta concideretur, & in ſterquilinium projiceretur; alium quippe Deum non eſſe, qui eum tueri poſſet. Grotius *in hunc locum:* nondum, *inquit*, auſus Deos imperii ſui exauctorare, interim, quod non parum eſt, vetat maledici Hebræorum Deo, quem tam potentem cognoverat. *At* Grotius *dubio procul hallucinatur; dum enim vetuit Nabuchodonoſor, ne qua verus Iſraelitarum Deus injuria afficeretur, eumdem unum verum Deum, omniumque cultu dignum eſſe teſtatus eſt; quare falſorum Numinum contemptus, ac depoſitio non ſubſequi non poterat. Itaque Confeſſores tres non modo graviſſimum periculum evaſerunt, ſed honoribus quoque, divitiis, dignitatibus cumulati, longe maximam captivorum Judæorum calamitatibus conſulendi opportunitatem obtinuerunt.*

** *Daniel cum Regi Nabuchodonoſor ſomnium explicuiſſet, ei, prudens conſilium dedit, quo monuit, quia eum facere neceſſe eſſet, ut tam gravem pœnam vitaret: Quamobrem, inquit*, Rex, conſilium meum placeat tibi; & peccata tua juſtitia abrumpe, & iniquitates tuas miſericordia erga pauperes; & ecce prorogatio tranquillitatis tuæ. *Vulgatus interpres ita vertit textus verba:* & peccata tua eleemoſynis redime, *quod idem ſonat. Hinc illud ſequitur, eleemoſynæ, aliorumque miſerationis operum vi Deum ad peccatorum veniam tribuendam moveri. Inter catholicos ceteros Scriptores noſtros digniſſimus eſt, qui ſuper hoc argumento legatur, doctiſſimus Cardinalis* Bellarminus lib. IV. de Pœnitentia cap. VIII.

An vero Danielis conſilio Nabuchodonoſor aures præbuerit, necne, Scriptura non dicit. Affirmantem partem nonnulli tuentur, & ex eo probant, quod annus excurrit, antequam id accideret, quod Daniel prædixerat. Autumant ergo, eum certe pœnitentiam egiſſe, & quidem pro Danielis ipſius conſilio; at cum paulo poſt ad vomitum rediiſſet, Deum tandem id executum eſſe, quod ei per Prophetam minitatus fuerat. Ita quidem ferre omnes Hebræi Rabbini, & nominatim Joſeph Jacchiades, *ex Patribus* S. Hieronymus, *& ex recentioribus Interpretibus* Ugo Grotius. *At hæc ſententia non eſt prorſus indubitata; dici enim & illud poteſt, Deum Regi Nabuchodonoſor integri anni ſpatium conceſſiſſe, ut ex animo reſipiſceret, quemadmodum Antediluvianis annos centum viginti, & Ninivitis dies quadraginta conceſſit; at cum Nabuchodonoſor, ſpreto Danielis conſilio, in prava vitæ ratione pertinaciter perſtitiſſet, tandem elapſo anno, quem Deus ſtatuerat, pœnam ſecutam eſſe. Atque hoc quidem ſenſu textum explicant* Theodoretus, S. Joannes Chryſoſtomus, S. Cyprianus, *aliique.*

*** *Dubitationibus, quæ ſuper Regis Nabuchodonoſor metamorphoſi excitari poſſunt, apte reſpondet* S. Hieronymus *in hunc locum:* Quærunt a nobis, quomodo in vinculis ferreis fuerit Nabuchodonoſor, aut quis eum vinxerit, & compedibus alligaverit, cum perſpicuum ſit, omnes furioſos, ne ſe præcipitent, & alios ferro invadant, catenis alligari. *Cum ergo Nabuchodonoſor ab humana ſocietate relegatus eſſet, & inter manſuetas feras viveret, quæcunque de eo referuntur, contingere potuerunt, ut rore ſcilicet aſpergeretur, aeris injuriis ſubeſſet, eique præter modum capilli, & ungues excreſcerent. Cum ergo ita res habeat, ii dubio procul hallucinantur, qui Nabuchodonoſor in feram reapſe mutatum putant, ut proinde belluæ ſpecies in humanæ formæ locum ſucceſſerit; quibus prævivit* S. Gregorius Magnus lib. V. Moral. cap. VII. *quemadmodum etiam graviter errant, qui dicunt, Nabuchodonoſor internam quidem hominis formam retinuiſſe, at quoad externam, in belluam converſum fuiſſe; e quibus fuere ſuppoſitus* Epiphanius, *& Dorotheus in libro* de Prophetis, *qui ex homine monſtrum effecerunt, ajentes* Nabuchodonoſor *ita mutatum, ut quoad partes anteriores, & caput Bovi, quoad poſteriores, & pedes Leoni ſimilis eſſet. Sed quemadmodum ejuſmodi commenta adeo inepta, ac vana ſunt, ut corruant ipſa per ſe; ita alii in aliud extremum temere prolabuntur, omnino recedentes ab expreſſis Scripturæ verbis, putantque, nullam prorſus mutationem in Nabuchodonoſor accidiſſe, verum ejus tantum*

imaginationem atra bile turbatam fuiſſe, nunquamque eorum quicquam, quæ Sacræ Litteræ referunt, eveniſſe; quamvis ita ſe rem habere ei falſo perſuaſum eſſet. Ita Petrus Pomponatius de Incarnat. cap. XII. & Franciſcus Valeſius de Sacra Philoſophia cap. LXXX. *At hos quidem, ut cæteros omnes, qui adeo præpoſtera cogitarunt, refellit, convincitque perſpicua, & genuina Sacri Textus explicatio, quam ſupra in medium attulimus.*

Nabuſesban, *fructus redemptionis*, unus e militaribus viris Regi Nabuchodonoſor deſervientibus, qui cum Nabuzardan ſe contulit, ut Jeremiam e carcere educeret, & Godoliæ commendaret. *Jerem.* XXXIX. 13.

Nabuthæi, *qui loquuntur*, Arabiæ populi a Nabajoth deſcendentes, quorum regio Nabatena nuncupata ab Euphrate ad Mare Rubrum protenditur. Inſignes latrones erant inertiæ dediti, qui nulla alia in re ſe occupabant, quam ut gregem paſcerent, & rapto viverent. Hi populi in ſacris Litteris non ante Machabæorum tempora noti ſunt. Ii tantum Hebræis opem tolerunt in bellis, quibus ab omnibus finitimis populis impetebantur, ſuamque per regionem liberum tranſitum Judæ Machabæo conceſſerunt, ut fratribus in regione Galaad auxilium afferret. At poſt hujus Ducis mortem, Nabuthæos, qui primi hoſtiliter egerant, Jonathas non uno prælio devicit, eorumque regionem vaſtavit. I. *Machab.* V. & IX. *Joſeph. Antiquit. lib.* I. *cap.* XII.

Nabuzardan, *fructus judicii*, ſupremus Dux Exercitus Nabuchodonoſor, reique familiari Præfectus, qui Hieroſolymam obſedit, cepit, vaſtavit, & in cineres Templum redegit, cum ſacra Vaſa omnia ſuſtuliſſet. Tum coactos captivos omnes Babylonem tranſtulit, relicto Godolia, qui miſeris Judæorum reliquiis præeſſet. Quadriennio poſt Hieroſolymam captam, cum Nabuchodonoſor in Tyri obſidione occupatus eſſet, Nabuzardan, ut Godoliæ mortem ulciſceretur, in Judæam rediit, qua ad extremum excidium redacta, quod hominum, rerumque ſupererat, Babylonem aſportavit. IV. *Reg.* XXV. *Jerem.* XXXIX. & LV.

Nachon, *paratus*, hominis nomen, in cujus agro, vel area vitæ jacturam ſubiit Oza, quod auſus eſſet Arcam tangere, cum Davidis juſſu Hieroſolymam deferretur: *Poſtquam venerunt ad Aream Nachon, extendit Oza manum ad Arcam Dei*. Nonnulli e recum textum ita vertunt, ut innuat Aream Obededom, quæ ibi parata erat, ut Arca in ea poneretur. Locus hic Hieroſolymæ proximus erat.

Nachor, *ſuffocatus*, filius Sarug, filium habuit Thare patrem Abrahæ; ætatiſque anno 148. mortem occubuit. *Geneſ. cap.* XI. 14. Nachor alter fuit, filius Thare, & frater Abrahæ, qui e Melcha filia Aran, quam uxorem duxerat, filios multos ſuſcepit. Sibi ſedem ſtatuit in Urbe Haran, quæ in ſacris Litteris Urbs Nachor dicitur: *Profectuſque perrexit in Meſopotamiam ad Urbem Nachor*. *Geneſ. cap.* XIV. 10.

Nadab, *princeps*, primogenitus Aaron, & frater Abiu, quem cum fratre cæleſtis ignis abſumpſit, quod alio igne uſi eſſent, quam qui Divina virtute ſuper holocauſtorum Altari incenſus fuerat. *Levit.* X. 8.

Nadab, filius Jeroboam primi Regis Iſrael, qui in Regno Tribuum decem patri ſuffectus non niſi biennium regnavit, trucidatuſque per inſidias fuit, cum in obſidione Gebbethon occupatus eſſet, a Baaſa Ahiæ filio ex Tribu Iſſachar, qui Regnum uſurpavit. Nadab haud patre melior fuit; ejus impietatem, & delicta imitatus fuit, atque adeo poſtremus extitit familiæ ſuæ, quæ ſolium occupaverat, prout Ahias Propheta prædixerat. Baaſa omnem Jeroboami progeniem exterminavit; & miſera extincta corpora in ſterquilinium projecit. Fuit & tertius Nadab filius Semei. III. *Reg.* XV. I. *Paralip.* II. 25. *Joſep* de Bello lib. VIII. cap. 5.

Nahab, *meum amatum bonum*, filius Napſi, e Tribu Nephtali, eorum unus, qui ad explorandam terram Chanaan ſe contulerunt. *Numer.* XIII. 15.

Nahaliel, *meum flumen Dominus eſt*, planitiem in Moabitarum Deſerto, quæ ſtationis loco Iſraelitis fuit. *Numer. cap.* XXI. 19.

Naharai, *in indignatione*, ex Urbe Beroth, ſtrenuus vir, quem Joab filius Sarviæ Armigerum ſibi ſtatuerat. II. *Reg.* XXIII. 37.

Na-

Nahamani, *conſolator*, unus e Judæorum primoribus, qui una cum Zorobabel a captivitate Babylonica redierunt. II. *Eſdr. cap.* VII. 7.

Nabaſſon, *divinans*, filius Aminadab, caput Tribus Juda, cum ex Ægypto populus exiret, qui in Domini Tabernaculo ſuam primus oblationem edidit. *Numer.* VII.

N*ahum*, *pœnitens*, minorum duodecim Prophetarum ſeptimus, Elceſæ, vel Elkeſai natus, qui exiguus Galilææ vicus erat. De hujus Prophetæ vita nihil peculiare conſtat; ac ne id quidem, in comperto eſt, familiæne, an natalis loci proprium id cognominis fuerit. De tempore pariter, quo vixerit, diſputatur. Vero ſimilior opinio eſt, eum, Ezechia regnante, vixiſſe, poſt excidium Tribuum decem, quod Salmanaſar attulerat. Ejus prophetia capitibus tribus conſtat, quæ non niſi ſermonem unum conficiunt, in quo ille vivida, ac vehementi ratione alteram per Nabopolaſſar, & Aſtiagem Urbis Ninive everſionem producit. Huic nequam Urbi minas renovavit, quas annis ante nonaginta Jonas intenderat: *Væ Civitas ſanguinum, univerſa mendaci dilaceratione plena. Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ ferventis, & equitis aſcendentis; & micantis gladii, & fulgurantis haſtæ, & multitudinis interfectæ, & gravis ruinæ; nec eſt finis cadaverum, & corruent in corporibus ſuis &c.* Ninive *diſſipata eſt, & ſciſſa, & dilacerata, & cor tabeſcens, & diſſolutio geniculorum, & defectio in cunctis renibus, & facies omnium eorum, ſicut nigredo ollæ &c.* Hujus Prophetæ ſtilus ſemper ſibi conſtat; ejuſque figurarum ſplendori, locutionum robori, ſententiarum gravitati, ſcribendique energiæ omnia reſpondent.

Naim, Galilææ Urbs in Tribu Iſſachar apud montem Thabor, clara eſt in Evangelio ob miraculum, quod in ea Chriſtus edidit, cum mortuum excitavit. Urbs hæc in præſentia funditus everſa eſt, nonnullis exceptis domibus, quibus utuntur Arabes perfugii loco. *Lucæ* VII. 11.

Najoth, *pulcritudo*, Urbs haud Ramatha procul in Tribu Ephraim, in quam David, & Samuel ſe receperunt: *abierunt ipſe, & Samuel, & morati ſunt in Najoth*. Eo miſſi a Saule Sagittarii, ut Davidem caperent, vaticinari cœperunt, quod Sauli ipſi contigit, cum eodem profectus eſſet. I. *Reg.* XVIII. *Joſeph. lib.* VI. *Antiquit. cap.* 14.

Namſi, *qui foris eſt*, pater Jehu Regis Iſrael: *Jehu filium Namſi unges Regem*, ita ad Eliam Deus. III. *Reg. cap.* XIX. 16.

N*amuel*, *Deo ſimilis*, primus filiorum Eliab, frater Dathan, & Abiron. Namuel alter unus e primoribus Tribus Simeon, a quo Namuelitæ prodiere: *Filii Simeon per cognationis ſuas*, Namuel, *ab hoc familia Namuelitarum*. *Numer.* XXVI.

Nanea, *luna*, Deæ nomen a Perſis cultæ, quam aliqui Venerem, alii Dianam faciunt. Antiochus Sidetes Demetrii Soteri filius, cum in Perſidem profectus eſſet, ut opulentum hujus Deæ Templum vaſtaret, ſe cum ea matrimonium inire velle ſimulavit, ut divitias, quibus Templum refertum erat, obtineret, utpote quæ dotis loco futuræ eſſent. Eam ergo Templi partem ſubiit, in qua theſauri poſiti erant; at Sacerdotes, detecto ejus conſilio, ſaxorum tempeſtatem ex hiatu verticis in Principem, ejuſque comites demiſerunt, qua obrutis, enectiſque caput amputarunt, eorumque corpora in ſterquilinium projecerunt: *cecidit in Templo Naneæ conſilio deceptus Sacerdotum Naneæ*. Machabæicorum quoque librorum Auctor hujus Principis mortem memorat; tametſi profani Hiſtorici, celandæ veritatis cauſa, eum aliter mortuum tradant. II. *Machab. cap.* I. *Juſtinus lib.* XXXVIII. *cap.* X.

N*anneſis*. Ita nonnulli nuncupant iniquum divitem, de quo S. Lucas *cap.* XVI. 19. At cum eum Sacra Scriptura non nominet, cumque præterea probabile ſit, quidquid de malo divite dictum occurrit, parabolam eſſe, opinio hæc parum ſolida cenſeri poteſt.

Naphis, *anima*, filius Iſrael: *Jetur*, *Naphis*, & *Cedma*, cujus poſteri Agarenis opem tulerunt: *Ithurgi vero*, & *Naphis præbuerunt eis auxilium*. *Geneſ. cap.* XXV. 15.

Naphta, bituminis genus, cui ea vis ineſt, ut, quidquid attigerit, comburat, quin non niſi ægre admodum extingui poſſit. Teſtatur Daniel fornacem, in quam

ejus ſocii tres immittendi erant, naphta, pice, aliiſque id genus, quæ facile, ac vehementer igneſcunt, accenſam fuiſſe: *Et non ceſſabant, qui miſerant eos ... ſuccendere fornacem Naphta, ſtuppa, & malleolis. Daniel.* III. 46.

Narciſſus, ex improviſo captus, hominis nomen, e cujus domeſticis S. Paulus nonnullos ad fidem converterat: *ſalutate eos, qui ſunt ex Narciſſi domo*. Credidere nonnulli, at nullo fundamento nixi, Narciſſum hunc eumdem ac celebrem Claudii Libertum fuiſſe, qui Agrippinæ juſſu vitæ jacturam ſubiit. *Ad Roman. cap.* XVI.

Nardus, aromatica planta, odore grato, e qua excellens ſuffimentum conficitur: *Nardus mea dedit odorem ſuum. Cantic. Cantic. cap.* I. *&* IV. *S. Marc. cap.* 14. *S. Joan. cap.* XIII. In Oriente, ac potiſſimum in Judæa Fœminæ odoramenta parabant, quibus eos honorarent, qui haud vulgari loco erant, quod ſcilicet alſaro Canticorum loco Sponſa præſtat. Sponſa porro hæc Eccleſia eſt, cujus virtutes bonus Chriſti odor ſunt.

Natatoria Siloe, Piſcina, ſeu cella aquaria, ad baſim mœnium Jeruſalem, Ortum verſus. Aquis fontis Siloe Piſcina hæc referta erat. Ad eam Chriſtus eum miſit, qui cæcus natus erat, ut ſe lavaret. *Joan. cap.* IX. 7.

Nathan, dator, Davidis filius, qui Mathatæ pater fuit. II. *Reg.* V. *Luc.* III. 31. I. *Paralip.* 3. Nathan alter Propheta, qui in Iſrael ſe prodidit Davidis tempore, cui futurum prædixit, ut non ipſe Templum Domino, ſed ejus filius Salomon ædificaret. Hic idem Propheta juſſus a Deo fuit poſt Uriæ occiſionem adire Davidem, cui delictum hoc, & adulterium, quod eidem occaſionem dederat, exprobraret. Ei Nathan delictum, propoſita ſimilitudine, in animum revocavit, ei fictam diviris hiſtoriam referens, qui ovibus multis affluens, pauperis hominis ovem, quæ una eidem erat, per vim rapuerat. Id audiens David Prophetæ reſpondit hominem, qui ejuſmodi facinus perpetraverat, morte dignum eſſe, atque oportere, ut ovem quadruplo reddat; tum vero Nathan repoſuit: *tu es ille vir. Tu Uriæ Ethæi uxorem rapuiſti, tuamque feciſti. Tu perfeciſti, ut Urias gladio filiorum Ammon periret*. Calamitates deinde Propheta ſubdidit, quas Deus familiæ Davidis in ejus delicti pœnam inflicturus erat; portenditque fore, ut Deus ipſe ei ſpectanti conjuges adimeret, & alteri traderet, qui in ipſa meridiana luce, omnique Iſrael vidente iiſdem abuteretur. Id nimirum executus eſt Abſalon Davidis filius, quo tamquam inſtrumento uſus eſt Deus, ut Davidis peccata puniret. Nathan ad reprimendam Adoniæ ambitionem, qui ſibi Regis titulum arrogabat, & ad Regem renuntiandum Salomonem non parum contulit. Quandonam, aut quomodo Propheta hic occubuerit, Scriptura omnino non dicit. Priores libros duos hiſtoriæ Regum cum Gad, & Samuele concinnaſſe creditur. Id etiam contenditur, peculiarem Davidis, & Salomonis hiſtoriam ab eo ſcriptam fuiſſe. Fuere & alii hujus nominis viri minus noti. Propheta hic eximium exemplar Domini Miniſtris exhibet, ex quo percipiant, quam potiſſimum rationem inire debeant, ut veritatem viris principibus ob oculos ponant. Eorum nimirum eſt dicere, quod res eſt, ſancta quadam libertate; quam prudens conſilium non amovet, quod veritatem quidem non infirmat, ſed id tamen ei detrahit, quod auribus percipiendæ veritati parum aſſuetis eamdem duriorem reddere poſſet. Nathan ergo, ut delicatum Regis animum ſibi conciliet, cavet, ne prima fronte vitium exhibeat; ſimilitudine potius utitur, quæ nec opinantem Davidem adducit, ut ſuum ipſe decretum pronuntiet; at cum vix David ſe ipſe damnaſſet, tum vero Propheta ſermone uſus, qui Domini Miniſtrum decet, ei ſcelerum gravitatem detegit, & pœnas nuntiat, quas divina juſtitia eidem parat. II. *Reg. cap.* XI. III. *Reg. cap.* I.

Nathanaël, donum Dei, filius Suar, caput Tribus Iſſachar, quadringentos armis idoneos viros ſupra quinquaginta millia ex Ægypto eduxit, ſuaſque ſecundo die oblationes Tabernaculo exhibuit (*Numer.* VII. 18. II. *Eſdr. cap.* I.). II. Quartus filiorum Iſai, & Davidis frater: *quartum Nathanael* (I. *Paralip. cap.* 2.) III. Filius Obededom e Sacerdotum ſtirpe, qui

tuba

tuba canebat, cum Arca, Davide jubente, e domo Obededom Hieroſolymam transferretur (1. *Paralip.* xv.). IV. Legis Doctor, quem Joſaphat in Regni ſui plures Urbes miſit, ut populum erudiret (11. *Paralip.* xvii.). V. Nonnulli alii Sacerdotes, ſeu Levitæ. VI. Chriſti Diſcipulus e parva Urbe Cana in Galilæa; quem Philippus, cum obvium habuiſſet, de invento Meſſia monuit, & ad Chriſtum duxit. Eum divinus Servator conſpicatus, verum Iſraelitam maculæ prorſus, & fraudis expertem dixit. Cum autem Nathanael ex eo quæreret, ubinam agnitus ab ipſo fuiſſet, ſub ficu, reſpondit, antequam a Philippo vocaretur. Eum ex his verbis Nathanael Magiſtrum, Dei Filium, verumque Regem Iſrael agnovit. Interpretes aliqui opinati ſunt, Nathanaelem non alium, quam Bartholomæum fuiſſe; at eorum opinio nullo prorſus fundamento nititur; Nathanael enim erat Legis Doctor; & Bartholomæus, ante quam vocaretur, rudis, ſcientiæque expers homo erat. Nec deſunt, qui Nathanaelem Nuptiarum Canæ ſponſum fuiſſe contendant. *Joan.* 1. 45.

Nathanias, *donum Dei*, Judæus e Regia ſtirpe, Iſmaelis pater, qui ſtrenuum Godoliam occidit (IV. *Reg.* xxv.). Nathanias alter e majoribus Judith, aliique nonnulli.

Nathan Melech, *donum Regis*, unus e primis Joſiæ Regis Miniſtris, cui demandata erat Equorum, & Curruum cura, quos ex Perſarum conſuetudine Reges Juda Soli dicaverant. IV. *Reg.* xxiii.

Nathinai, *deſtinati*, inferiores miniſtri, qui Levitis in Templo deſerviebant, gravioribuſque, ac minoribus, ut ligna, & aquam afferendi, officiis addicti erant; ad quæ quidem omnium primi Gabaonitæ damnati fuere, qui Joſue deceperant, cui ſe e remotiſſima regione veniſſe perſuaſerant; ſubjectorum deinde Chenanæorum reliquiæ ſe iis addiderunt, Davidis tempore, qui Nathinæorum nomen iiſdem impoſuit ab Hebraico vocabulo *Nathan*, *dati*, *traditi*, *deſtinati*; quippe qui proprie Templi ſervitio, cui David certum modum ſtatuit, addicti eſſent.

Nazaræi, *ſegregati*, a verbo *Nazar*. Vocabulum hoc, *Nazarenus*, eum ſignificat, qui ob ſuam ipſius ſanctitatem ab hominum vulgo ſejunctus eſt, Deoque per peculiare votum dicatus, ſive ipſe ſe Deo in omne vitæ ſuæ tempus devoviſſet, cujuſmodi Sampſon fuit: *Erit Nazarenus Dei ab infantia ſua*, & *ex matris utero*; ſive ipſe ſe per votum dicaſſet, quod non niſi ad certum tempus edebat, ut S. Paulus, Judæorumque alii nonnulli. Utriuſque generis Nazaræi nec vinum, nec quidquid ebrietatem afferre poterat, ſumendi, comam ſervandi, omnemque legalem impuritatem vitandi, per omne Nazareatus tempus, votum emittebant. Si quis forte fortuna coram iis occubuiſſet, omnem Nazaræatus, & conſecrationis cæremoniam repetere tenebantur. Elapſo ſegregationis tempore, Nazarenum ad januam Templi Sacerdos ducebat, qui Domino arietem in holocauſtum, ovem ob expiationis ſacrificium, & hædum ob hoſtiam pacificam offerebat. Cum hæc omnia Domino oblata eſſent, Sacerdos, aut quiſpiam alius Nazaræi caput ad Tabernaculi fores radebat, ejuſque capillos Altaris igni abſumendos tradebat; ac tum quidem Nazaræatus ſuis omnibus numeris abſolutus erat. Ad Nazaræos perpetuos quod attinet, cujuſmodi fuere Samſon, & S. Joannes Baptiſta, hi quidem omnem ſuæ vitæ curſum tranſegerunt, quin unquam vinum biberent, aut ſibi comam tonderent. Qui porro Nazeræatus voto extra Paleſtinam ſe ſe obſtringebant; ſatis habebant ab iis abſtinere, quæ Lex vetabat, ſibique capillos, ubicunque tandem verſarentur, præcidere, obſtricta fide, ſe, cum primum poſſent, Templo præceptas victimas oblaturos. Itaque S. Paulus, cum votum Corinthi emiſiſſet, ſibi capillos Cenchris amputatos voluit, cætera peracturus, cum Hieroſolymam perveniſſet. Sacra Scriptura nobis in Nazaræis Chriſti Domini imaginem exhibet, quippe qui ob perfectam, æternamque ſanctitatem verus Dei Nazaræus, a peccatoribus ſegregatus, ſuoque Patri dicatus fuerit. Fideles, utpote Chriſti membra, ejuſdem conſecrationis participes ſunt; omneſque, & ſinguli Nazaræi ſunt per Baptiſma, quod eos a mundo ſegregat, a terrenis cupidi-

tati-

tatibus removet, atque ita ſanctos, Deoque devotos efficit, ut iis nihil inſit, quod eidem Deo in ſacrificium offerri non debeat. SS. Patres in veteris Legis Nazarzis ſanctorum, Aſcetarum, & Regularium figuram perſpexere, qui a ſæcularis vitæ commercio ſejuncti ſe omnino Deo devoverunt, ut ferventiſſimæ Charitatis, aſperrimæque pœnitentiæ nunquam intermiſſa exercitatione ſanctitatem ob ejus oculos conſequerentur. *Actor. cap.* xix.

Nazarenus, nomen, quod Chriſto tribuebatur, utpote qui in Galilææ Urbe Nazareth altus, educatuſque fuiſſet; vel ab Hebraica voce נצר *niza*, quæ *florem* ſignificat; atque hoc ei nomen Prophetæ tribuunt: *Flos de radice ejus aſcendet*, inquit Iſaias; naſcetur flos de ſtirpe Jeſſe, & flos hic dubio procul Chriſtus eſt. S. Matthæus ait, S. Joſeph ad incolendam Urbem, cui nomen Nazareth, ſe contuliſſe, ut Prophetarum de Chriſto vaticinium perficeretur: *Quoniam Nazarenus vocabitur*. Prophetæ futurum prædixerant, ut per contemptum id nominis ei tribueretur, quippe qui in obſcura, nulliuſque nominis Urbe educatus fuiſſet: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?*

Nazareni, nomen omnibus generatim Chriſtianis inditum, Chriſti cauſa, qui ex Urbe Nazareth eſſe cenſebatur: *Invenimus hunc hominem peſtiferum auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum*. Tertullus S. Paulum Chriſtianorum, quos ad contumeliam *Nazarenos* dicit, ſeditioſæ ſectæ caput vocat. Hoc quoque nomine a Chriſtianæ Religionis hoſtibus iidem Chriſtiani deſignabantur. Nomen hoc ipſum deinde peculiaris Chriſtianorum ſectæ fuit, qui nempe judaizabant, & veteri Legis cæremonias cum circumciſione retinuerant. Secta hæc cæpiſſe creditur, cum Chriſtiani ex Urbe Jeruſalem, antequam obſideretur, Pellam ſe receperunt.

Nazareth, *fletus*, Urbs parva Galilææ in Tribu Zabulon, prope torrentem Ciſſon, & montem Thabor. Urbs hæc in Sacris Litteris clara eſt Chriſti domicilio. Urbs hæc, utpote quæ Sanctiſſimæ Virginis patria erat, & in qua Divinum Verbum caro factum eſt, ſuſceptaque humana natura Divinus Filius ad receptum uſque baptiſmum verſatus eſt, ei proinde Nazareni nomen dedit. Dum ergo ſuo miniſterio fungeretur Chriſtus, nonnunquam in Urbe Nazareth ſermonem habuit; at incolæ non ſine ſcandalo humilia ejus natalia reputantes nullum ex ejus verbis emolumentum perciperunt. Eum quoque aliquandò præcipitem agere volebant, quod ipſe ſibi prophetæ Iſaiæ oraculum quoddam aptaſſet, eumque proinde in Montis jugum duxerunt, ſuper quo Urbs ædificata erat; at Chriſtus, cujus hora nondum venerat, per eos tranſiit, receſſitque. Nazareth, quæ ante Chriſtum parvi erat, obſcura poſt ejus mortem evaſit; teſtaturque S. Hieronymus, eam ipſius ætate non niſi vicum fuiſſe. Non parum deinceps ſuccrevit, & in Epiſcopatum erecta fuit *. Verum ita deinde recidit, ut aliquot tantum ſpecus remanſerint, in quos Arabes ſe recipiunt.

* *Primis Eccleſiæ temporibus Nazareth Epiſcopatus titulo inſignita fuit; at non ſine horrore legi poteſt (quod Hiſtorici oblivionis tenebris tegere non potuerunt) ex ejus Epiſcopis unum adeo miſerum fuiſſe, ut Alcorani deliramenta ſecutus a Chriſto deficeret, ac per execrandam impietatem, Sacram infulam, ſacrumque baculum in Turcicum cidarim commutarit. Ex eo tempore is Epiſcopalis titulus in Barletta Eccleſiam in Apulia Neapolitani Regni Provinciæ tranſlatus fuit; Summuſque Pontifex Urbanus VIII. ejus Epiſcopus erat, cum in Galliam Nuntius ſe contulit*, Henrico *Magno regnante an.* 1601.

Hoc loco gravis me ſcrupulus angeret, ſi miſſa facerem, quæ legi de Domo, in qua æterni Verbi, Filii Dei Incarnationem nuntiavit Angelus, & quid eidem Domui contigerit, ſilentio præterirem. Refertur nimirum, menſe circiter poſt captam ab Infidelibus Ptolemaidem, Sancta Domus ab Angelis ex Urbe Nazareth in Dalmatiam tranſlata, ubi trium, aut quatuor annorum ſpatio morata eſt. Deinde in Recinetenſem Diœceſim delata in Marca Anconitana, & quidem in agro piæ cujuſdam fœminæ, cui Laurettæ nomen, a qua Sancta Domus nomen ſumpſit; at cum in nemore ſita eſſet, quod utpote latronibus expoſitum peregrini libere adire ad pietatis officia præſtanda, & *vo-*

& vota ſolvenda non audebant, poſt menſes octo, tranſlata eſt mille quingentis paſſibus longius in collem, ubi in præſentia conſiſtit.

Non *defuere tamen, qui Sanctæ Domus ex Urbe* Nazareth *in Dalmatiam primum, tum in Picenum tranſlationem negarent, & ad fabulas amandarent. Inter alios in hac ſententia fuerunt Apoſtata* Vergerius *in* Idolo Mariano, Thomas Bernegerus, Baſnagius, *aliique. At eos confutarunt.* Hieronymus Angelita, *in Hiſtoria de* Virgine Lauretana, Chriſtianus Andriconius, Caniſius *in Lib. v. de* Virgine Deipara, Raynaudus *Tom.* VIII. Turſellinus *lib.* I. Hiſt. Lauretanæ, Franciſcus Turrianus *contra* Libellum Vergerii, Honeratus a S. Maria in Animadverſionibus Criticis *lib.* III. Diſſertat. I. *denique* Petrus Valerius Martorellius *in* Hiſtoria Lauretana.

Atque ut ad rationes accedamus, quas contra Sanctæ Domus Nazareth exiſtentiam, ac tranſlationem Novatores adducunt; prima, qua ad an. 3. Baſnagius *utitur, ea eſt, memoratam Domum an.* 1291. *non extitiſſe, ob Romanum Exercitum ſcilicet, qui, occupata Syria, eas regiones vaſtavit; neque vero credibile eſt, eam Domum dirutam, everſamque non fuiſſe, & communi excidio ſe ſubduxiſſe; præſertim cum* S. Hieronymus *Epiſtola* 86. *novæ Editionis, olim* 44. *languide loquatur de* Nazareth, *quam alibi* Nazaram *vocat, exiguum Galilææ vicum.* II. Venerabilis Beda *memoriæ prodit, in Urbe Nazareth Eccleſiam eſſe, ubi Domus erat, in qua Angelus Mariam ſalutavit, vel ut ipſe loquitur,* in qua Angelus ad Mariam venit; *quibus verbis evertitur hujus tranſlationis miraculum, quippe cum ex iis deducatur, antiquam Virginis Domum Bedæ tempore non extitiſſe. Subdit Baſnagius, domum, qua Virgo utebatur,* ex earum numero *fuiſſe, quæ locationi ſuberant; ſanctamque proinde locum, diſcedente Virgine, ab hoſpitibus profanatum; id autem ex Virginis paupertate Baſnagius conjicit. Addit & illud, eamdem domum per annos quadringentos latuiſſe, propterea quod* Euſebius Helenam Imperatricem *nec in Urbem* Nazareth, *nec in Virginis domum profectam dicit. Quærit præterea Barnagius, quidni potius* Capharnaitæ *domus, in qua Chriſtus ipſe commoratus eſt, ab Angelis tranſlata fuerit? Denique coævorum, aut ſupparum Scriptorum ſilentium opponit. Cur enim, inquit,* Nicephorus, *qui ſub ea tempora floruit, tam inſigne miraculum non commemorat? Cur* Antoninus, *qui* 51. *poſt tranſlationem an. ſcribebat, nullam prorſus ejuſdem mentionem facit?*

At quam infirma ejuſmodi argumenta ſint, ex ſolutionibus, quas ſtatim afferam, facile quivis intelliget. Et ad primum quod attinet, ex eodem S. Hieronymo *deduci poteſt, eo tempore domum* Nazareth *extitiſſe, quandoquidem viculus ex vetere Urbe ſupererat, Deo nequaquam patiente, a Romanis militibus ſanctum illud Tugurium violari; eoque magis, quod militaris licentia non in pauperes domos, in quibus nulla prædæ ſpes, ſed in ſplendidas, & opulentas ædes deſæviit. Quid ergo S. Paulus ipſe, ut ait loco laudato* S. Hieronymus, percucurrit Nazareth nutriculam Domini? *Cur idem* S. Hieronymus *ad ſanctam domum inviſendam* Euſebium *invitat?* Ibimus, *inquit,* ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ; *ſiquidem in* Nazara, *parvo tunc vico nihil omnino veneratione dignum reliquum fuiſſet.*

Venerabilis *autem* Bedæ *verba ita ſane accipienda ſunt, ut eadem domus profana ſimul, & ſacra fuerit, Divino ſcilicet cultui a Fidelium veneratione dicata, ſeu in Templum converſa. Quæ quidem domus, etſi fuiſſet ex earum numero, quæ locationi ſuberant, quia tamen Incarnationis myſterium in ea ipſa peractum fuerat, longe maxima veneratione digniſſima evaſit. At* Baſnagius *inſulſe garrit, eam domum locationi obnoxiam fuiſſe; cum potius eam incolente Virgine, cum ab Angelo ſalutata fuit, in eamdemque cum* Joſepho *reverſa, cum ex Ægypto rediiſſent, (tametſi* S. Joſephi *patria Urbs Bethleem eſſet) plane compertum fiat, eam ſane paternam, & quidem ſanctiſſimorum ejuſdem Virginis parentum habitatione conſpicuam Domum fuiſſe.*

Ad Helenam *quod ſpectat, nos contra dicimus, ac* Baſnagius *obtrudere nititur; & cum eo quidem diſcrimine, quod ille infeliciter paucorum ſilentio pugnat, nos publica traditione, multorumque teſtimoniis innitimur.*

Quam-

Quamvis autem cæteræ Terræ Sanctæ monumenta, Redemptoris noſtri ſanguine ſanctificata ad nos tranſlata non fuerint, quemadmodum Sancta Domus Lauretana *tranſlata fuit; id tamen permovere non debet, quod potius altiſſimo Dei judicio tribuendum eſt, cui aliorum complurium myſteriorum rationes reſervatæ ſunt. Sane per erat* Baſnagium *ſcire notiſſimum illud:* Judicia Dei ſunt abyſſus multa.

Pueriliter ineptit in poſtremo argumento Baſnagius. *Nimirum* S. Antoninus *Archiepiſcopus Florentinus medio ſæculo* XV. *floruit, & an.* 1459. *e vivis exceſſit, quo ſane tempore ſancta Domus Lauretana per Italiam univerſam celebratiſſima erat, ut ſcribit* Blondus Flavius, *qui* Eugenio IV. *a ſecretis fuit, &* Antonini *coævus; ac per idem fere tempus (æquiſne id auribus excepturus ſit* Baſnagius, *haud ſatis ſcio)* Eraſmus Roterodamus *Lauretanam Virginem panegyri, liturgiis, precibuſque laudavit; quemadmodum ex Caniſio lib.* V. de Maria Deipara Vergine *licet intelligi. Paulo poſt* Mantuanus *floruit, qui ita cecinit:*

Et quia tranſvectam Mulier Laureta recepit;
Virginis Ædiculam, præbens, ubi ſiſteret, agrum,
Lauretæ delubra vocant.

A probilitate non abeſt, Poetam Dantem *de ſancta Domo Lauretana mentionem feciſſe. Natus eſt an.* 1260. *& cum eadem ſancta Domus translata eſt, in vivis erat. Cum ergo de Petro Damiano caneret Cantico* III. *Canto* XXI. *ita loquitur, ut legitur in Editione Veneta an.* 1529. *pag.* 270.

In quel loco fu' io Pier Damiano,
Et Pietro Peſcator fu nella Caſa
Di noſtra Donna in ſul lito Adriano.

Sed ut ut de Dantis *Cantico res habeat, Catholici omnes Sanctam Domum Lauretanam tanquam eam venerantur, in qua Divinæ Incarnationis ſalutare myſterium Angelus Mariæ nuntiavit. Ita ſcripſit laudatus* Mantuanus, *qui noſtræ huic Adnotationi finem imponet:*

Huc Itali, Siculique ferunt ſolemnia vota;
Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni,
Accola Danubii; venit uſque a littore Narbo,
Galliæ, & Iſthmiacæ Spartanus ab æquore terræ,

Nazir, Hebraicum vocabulum, quod *Coronam* ſignificat, eumve, qui coronatus eſt. Utitur hoc vocabulo Jacob in poſtrema benedictione, quam Joſeph filio contulit: *Benedictiones patris veſtri aſcendant in caput Joſeph, in caput ejus, qui veluti* Nazir *fratrum ſuorum eſt. Geneſ.* XL. 1.

Neaman, ſeu Neaman. Nomen hoc generatim inſignem Principis Aulicum ſignificat, litterali ſenſu, *fidelem*. In ſacris Litteris Moſes ſervus *fidelis*, *Neaman* domus Dei dicitur; itemque David Saulis *Neaman*, & gener erat. *Numer.* XII. I. *Reg.* XXII.

Neapolis, Urbs Palæſtinæ, eadem ac vetus Urbs Sichem, dicta deinde *Neapolis*, & *Flavia Neapolis*. Eam Veſpaſianus, & *Titus* Romanam Coloniam fecerunt. Epiſcopalis olim erat; in præſentia Metropolis eſt exiguæ ditionis, quæ ejus nomen gerit. *Actor. Apoſt. cap.* XVI.

Neapolis, *Urbs nova*, in Macedonia, ad quam S. Paulus pervenit, cum e Samothracia reverteretur: *Navigantes autem a Troade, recto curſu venimus Samothraciam, & ſequenti die Neapolim.* Hodie *Chriſtopolis* dicitur. *Actor.* XVI. *Joſeph de Bello lib.* II. *cap.* 28.

Nebabas, qui loquitur, Hevæorum Idolum: *Porro Hevai fecerunt Nebabat, & Tharthac.* Rabbini putant, huic Deo Canis figuram fuiſſe, cujuſmodi Ægyptiorum *Annubis* erat. IV. *Reg.* XVII. 31.

Nebai, qui fructificat, Iſraelita e Tribu Levi, qui poſt reditum a Babylonica captivitate, fuit eorum unus, qui fœdus, quod iniit Neemias cum Domino, ſubſcripſerunt. II. *Eſdr.* X.

Beballath, qui clam propbetizat, Palæſtinæ Urbs, in qua Beniamitæ, cum a Babylonica captivitate reverſi eſſent, ſibi ſedem poſuerunt. II. *Eſdr. cap.* XI. 34.

Nebo, excelſum cacumen, mons in regionis Moabitarum finibus in Tribu Ruben, cujus verticem Deus conſcendere Moſem juſſit, ut regionem Chanaan inde proſpiceret: *Aſcende in montem Nebo.* Ibi Dux hic Populi Dei mortem occubuit. Montis Abarim partem mons hic conſtituebat. *Deuter.* XXXIV.

Ne-

Nebſan, qui abit., Urbs Tribus Juda mari mortuo proxima. *Joſ.* xv.

Neceb, qui maledicit, Urbs Tribus Nephtali: *Adami, quæ eſt Neceb. Joſ. cap.* xix. 33.

Nechao, Claudus, Ægypti Rex, dictus in ſacris Litteris Pharao Nechao, filius erat Pſammatici, cui in Ægypti ſolio ſucceſſit. Princeps hic in ipſo ſui Regni initio aquam a Nilo per incile ad Arabicum ſinum deducere aggreſſus eſt: ſed eum ab incepto deſiſtere coegit ingens hominum numerus, quos opus extinxerat. Multas inſtruxit claſſes, ut Mare Rubrum, & Mediterraneum excurrerent. Ejus Naves per Auſtrale Mare vela dederunt; cumque ad fretum Gaditanum, ſeu Herculeum, vulgo *Gibaltar*, perveniſſent, Mediterraneum ſubiere, per quod triennio poſt quam e portu ſolverant, in Ægyptum reverſæ ſunt. Nechao ægre ferens Aſſyriorum gloriam, qui Babylonicum Imperium invaſerant, eos impugnaturus iter ad Euphratem cum exercitu inſtituit. Cum ergo per regionem Juda gradum faceret, pius Joſias, qui Babylonici Regis veſtigalis erat, ſuis eductis copiis occurrit, ut ei tranſitum impediret. Nechao, cui cum Rege Juda nulla contentionis cauſa erat, eum per legatos monuit, ſibi quidem id eſſe conſilii, ut Euphratem pereret, rogans, ne ſe ad pugnam cum eo committendam adactum vellet. At Joſias, monitis, precibuſque neglectis, eum Mageddo ad Manaſſe fines aggreſſus, haud e voto cedente prælio, vitæ jacturam ſubiit. Iter ergo profectus Ægyptius Rex ſuſceptam in Aſſyrios expeditionem feliciter abſolvit, rediensque, cum Rabathæ in Syria eſſet, accitum Joachaz, Joſiæ ſucceſſorem, vinculiſque conſtrictum in Ægyptum miſit. Tum Hieroſolymam profectus, Joakim Regem inſtituit, ea lege, & ingentem pecuniæ vim ſolveret: *Joakim cepit tam aurum, quam argentum de populo terræ, ut daret Pharaoni Nechao*. Haud diu victoriæ, quam ex Aſſyriis retulerat, fructu Nechao frui licuit; ſiquidem Nabuchodonoſor omnem, quam ille ſubegerat, regionem recepit, Ægyptios profligavit, & Nechaum in veteres fines redegit. Obiit Princeps hic ſexto Regni ſui anno Mund. 3435. IV. *Reg.* xxiii. ii. *Paralip.* xxxv. *Jerem.* xlvi.

Nechiloth. Vox hæc, quæ *choreas* ſignificat, in Pſalmi quinti initio occurrit. Pſalmus hic in Magiſtri, qui choreis præerat, quæ in aliquibus Religionis cæremoniis agebantur, vel in Muſicorum chori, qui tibiis ſonabant, gratiam editus eſt.

Neerda, Urbs Provinciæ Babylonis ad Euphratem, in qua Judæi, qui Meſopotamiam incolebant, pecuniam deponebant, quam Deo conſectabant, quamque deinde Hieroſolymam non ſine idoneo præſidio mittebant, ne diriperetur a Parthis, qui tunc Babylone regnabant. Ibi celebre Judæorum gymnaſium erat.

Neginoth. Vocabulum hoc, quod in quorumdam Pſalmorum exordio reperitur, muſica inſtrumenta chordis conſtantia, quæ digitis pulſabantur, vel Muſicos eadem pulſantes ſignificat.

Negromantia; nomen artis ſeu veræ, ſeu jactatæ Defunctorum animas opera Dæmonum invocandi: *Non invenietur in te, qui quærat a mortuis veritatem*. Iſraelitæ, tametſi Religionis ſuæ vi, Dei cultui addicti eſſent, a quo, indicta mortis pæna, ad Magiam incumbere, & Magos conſulere vetabantur, eo tamen vehementer pendebant, ut hac in re finitimos Idololatras imitarentur. Magorum, Divinorumque magnus inter eos numerus erat; & quamvis Saul, ut Legi obſequeretur, e ſuis eos finibus in exilium egiſſet, ibidem tamen eorum complures adfuere. Princeps hic ipſe id egit, quod adeo ſevere damnaverat; ac per deplorandam cæcitatem, veritate ipſa neglecta, quæ reſponſum dare nolebat, auſus eſt mendacii patrem interrogare, ut, quod ei Deus occultum volebat, ipſius ingratiis detegeret. Ad Magam confugit, cui nomen *Balaathob*, ut Samuelis animam invocaret: & quamvis ſacra Scriptura omnino non exprimat, cujuſmodi fuerit invocatio hæc, nempe ſpeciene ac fraude tenus, an re ipſa contigerit; ex ejus tamen narratione, quæ hoc loco occurrit, ubi de Saule ſermo eſt, itemque ex aperto Eccleſiaſtici textu compertum fit, Samuelem, poſtquam ſepultus fuerat, Regi vere apparuiſſe, & cum eo reapſe locu-

Digitized by Google

locutum eſſe. Quod porro non veneficiorum magiæ vi, ſed peculiari Dei providentia contigit, ut Samuel appareret; quemadmodum Moſes, & Elias in Dominica transfiguratione apparuerunt. Vera igitur poſita Samuelis apparitione, nihil inde tamen inferri poteſt, quo certa ſtatuatur ars, quam probabile eſt in eorum credulitate tantum exiſtere, qui adeo animo hebetes, infirmique ſunt, ut ad eam confugiant, quæ non niſi eorum vafritie nititur, & viget, qui eam profitentur. Negromantes adhibent mortuorum oſſa, ut veneficia ſua peragant; calvamque potiſſimum, cui thus, & ſacrificia offerunt. *Levit.* xx. *Deuter.* xviii. 1. *Reg.* xxviii.

Nebela, ſeu *Nebelan*, *ſomnium*, Urbs Tribus Juda, pſeudo-prophetæ patria, qui Semejas dicebatur: *Vigilabo ſuper Semejam Nebelamitam, & ſuper ſemen ejus*. *Jerem.* xxix. 24.

Nebeleſcol, *torrens uvæ*, locus in agro Hebron, ubi Exploratores ad expendendam terram promiſſam miſſi collegerunt uvæ racemum, quem homines duo, perticæ ope, in ſtationem Cades attulerunt: *Appellatus eſt Nebeleſcol, id eſt, torrens botri, eo quod botrum portaſſent inde filii Iſrael*. *Numer.* xiii. 25.

Nehemias, *conſolatio Domini*, filius Helciæ, Sacerdotum ſtirpe, Babylone natus eſt Captivitatis tempore, rectaque agendi ratione ſe dignum præſtitit, qui ad id muneris eveheretur, ut Artaxerſi Longimano a cyathis eſſet. Inter honores, divitiaſque, Nehemias patriæ, majorumque ſuorum oblitus non fuerat; & quamvis eam nunquam vidiſſet, ejuſdem tamen notitias quærebat; & cum aliquando Anani, quicum cognatione junctus erat, ei Hieroſolymæ vaſtationem, miſeramque Judæorum conditionem ob oculos poſuiſſet, quibus oberant finitimi populi, quominus mœnia conſtruerent, acerbo dolore percitus Deum obſecravit, ut ſibi præſto eſſet, qui in animo habebat ædificandæ Hieroſolymæ facultatem a Rege petere. Cum ergo quadam die Principi deſerviret, Artaxerſes, qui eum amore proſequebatur, mæſtum, & conſternatum videns, triſtitiæ cauſam ſciſcitatus eſt; Nehemias ingenue, quod res erat, confeſſus rogavit, ut per eum ſibi liceret Hieroſolymam pergere, ut ejus mœnia, & portas ædificaret. Annuit Rex, juſſitque, ut qui ultra Euphratem Præfecti erant, operam darent, ut ille ſoſpes & incolumis ad Judæam perveniret, eidemque, quidquid ad propoſitum conſilium perficiendum requireretur, ſuppeditarent. Nehemias igitur Equitum præſidio ſtipatus, quod ei Rex tribuit, ex Aula diſceſſit; & cum Hieroſolymam perveniſſet, præcipuos e populo congregavit, eoſque, ſignificata, qua pollebat, auctoritate, vehementer hortatus eſt, ut Urbis reſtaurationem aggrederentur. Cum porro nihil non promptum, expeditumque Nehemias comperiſſet, Judæi ſtatim operi manum admoverunt. Nihil intentatum reliquere Judæorum hoſtes, ut obſiſterent. Armati acceſſere, ut opifices impedirent; at Nehemias non paucos e ſuis armatos clanculum poſt murum diſtribuit, ut opifices tuerentur, & qui ipſi armis inſtructi erant, ſi qua forte hoſtilis incurſio fieret. Hoſtes ergo ſua detecta conſilia videntes ad fraudem confugerunt, ut Nehemiam ad collationem pertraherent, atque ita occiderent. At id iis e voto ceſſit, eorumque molimina magnanimi Ducis fervorem remittere non potuerunt. Denique poſt dies ab inchoato opere duos & quinquaginta, ſuperatis obſtaculis omnibus, quæ Judæorum hoſtes longe maxima excogitaverant, mœnia Jeruſalem perfecta fuere, Judæique ad ſolemnem eorum dedicationem celebrandam ſe compararunt. Sacerdotes, Levitas, & populi Principes diviſit Nehemias in ordines duos, qui, cum mœnia conſcendiſſent, unus ad meridiem, ad ſeptentrionem alter progredientes, ad Templum convenerunt, in quo, nemine non lætitia geſtiente plurimæ mactatæ victimæ. Ita deinde Urbi conſuluit, ut vellet e Natione præcipuos, ac decimam populi partem in ea ſibi ſedem ſtatuere. Tum vero ad eradicandos abuſus incubuit, qui in regimen ipſum irrepſerant, idque imprimis aſſecutus eſt, ut matrimonia cum ethnicis fœminis inita ſolveret, abrogaretque, quod Eſdras fruſtra obtinere conatus fuerat. Ut vero rectum ordinem, quem inſtituerat, ſartum tectum-

que

que ſervaret, adegit Nationis Proceres, ut ſolemni ratione fædus cum Domino renovarent. Cæremonia in Templo peracta eſt, ejuſque conſcriptus actus, quem populi Principes, & Sacerdotes ſubſcripſerunt, cæteris, obſtricta jurisjurandi fide, recipientibus, ſe initum ſœdus fideliter ſervaturos. Nehemias tandem ad Artaxerſis Aulam rediit, in qua per annos aliquot commoratus, per enixas preces, Hieroſolymam redeundi facultatem obtinuit. Reverſus ergo perſpexit, abuſus non paucos, dum abfuerat, irrepſiſſe, quos ut tolleret, vehementer adlaboravit; & cum Judaicum populum per annos triginta rexiſſet, pace, ac tranquillitate fruens, e vivis exceſſit. Nehemiæ tempore ſacer ignis inventus eſt, quem Sacerdotes ante Babylonicam captivitatem in ſicci putei fundo condiderant. Ii porro, quos ſanctus Vir ad eum ignem querendum miſerat, non niſi aquam craſſam retulerunt, qua ille Altare conſperſum voluit. Lignum, quod eadem aqua aſperſum fuerat, cum primum ſol ortus eſt, in ignem abiit; quod omnes, qui aderant, longe maxima admiratione perfudit. Porro Perſarum Rex, cum ad ejus aures hoc miraculum perveniſſet, muro cinctum locum voluit, in quo cinctum locum voluit, in quo ignis abditus fuerat, & Sacerdotibus haud vulgaria privilegia conceſſit. Nehemias auctor fertur alterius libri Eſdræ, cujus initium eſt: *Hæc ſunt verba Nehemiæ*. Auctor in eo fere ſemper in prima perſona loquitur; ac ſiquidem attentius legatur, occurrunt multa, quæ Nehemias ſcripto exarare non potuit. Sacra Scriptura in hoc Sancto Vito nobis exhibet Aulicum, cui religio, ac pietas maxime cordi eſt; Laicum hominem de iis, quæ ad Deum ſpectabant, apprime ſollicitum; Civem vehementer in id incumbentem, ut patriæ bonum procuret, qui inter divitias, deliciaſque vitam agens, & apud Dominum gratia pollens, nunquam non de Hieroſolyma cogitat, nullaque alia curioſitate ducitur, quam ut ejus notitiis imbuatur. Quam egregium improbis Chriſtianis exemplum, qui, cum magnopere bonis, maliſque publicis moveantur, quippe qui Cives & ipſi, ac reipublicæ membra ſint, non tanguntur omnino proſperis, aut adverſis Eccleſiæ rebus, perinde ac ſi extranei prorſus eſſent!

Nembrod, *rebellis*, filius Chus, nepos Cham, ſupremam in cæteros homines poteſtatem primus uſurpare cæpit. Eum Sacra Scriptura ſtrenuum coram Domino Venatorem fuiſſe ait: *Ipſe cæpit eſſe potens in terra, & erat robuſtus venator coram Domino*; ut nempe omnes homines audacia, dexteritate, tolerantia in hac periculoſa exercitatione ſuperaverit. Se is quidem primum in belluarum venatione, quibus natura maximam feritatem indidit, audacium adoleſcentum turba ſtipatus exercuit; atque ita labori obduruit, armiſque ſolerter tractandis aſſuevit. Turba hæc ipſa, cum paulatim excreviſſet, magnamque ſibi exiſtimationem ob inſigne robur animi comparaſſet, auctoritatem ei ſponte conceſſit, ea ſpe ducta fore, ut ſe a cæterorum hominum injuriis ob ejus armorum formidinem in tuto poneret. At Nembrod cum ſemel ſuavitatem, jucunditatemque regiminis deguſtaſſet, ſuæ jam ambitioni habenas ſolvit, ejuſque cohortis ope, quam ipſe inſtruxerat, eo ſtudium, & operam contulit, ut homines ipſos iis armis ſubigeret, quibus hactenus in belluarum tantum perniciem uſus fuerat. Turris Babel, e cujus Architectis ipſe dubio procul extiterat, arcis ei loco fuit; quam muro cinxit, & Urbem effecit, quæ Babylon nuncupata, quæque ejus Imperii ſedes. Tum vero, prout ditionem ſuam propagabat, alias Urbes condidit, quarum præcipua Ninive ad Tigrim fuit. Eam ita appellavit a filio Nino, qui ejus non modo poteſtati, verum etiam ambitioni ſucceſſit, ex eorum quidem ſententia, qui Moſis textum ita vertunt: *De terra illa egreſſus eſt Aſſur*. Hinc nimirum exiit, ut Aſſyriam ſe conſerret, ubi Ninivem ædificavit, &c. Quamquam alii ſumont *Aſſur* pro hominis nomine, quem diſtinguunt a Nembrod, ſuumque nomen Aſſyriæ dediſſe contendunt. *Geneſ.* x. 8.

N*emra*, ſeu Nimra, *amaritie*s, Urbs Tribus Gad ad Ortum Maris mortui. Jeremias, & Iſaias de pulcris aquis N*emrim* loquuntur; quæ quominus eadem Urbs, ac N*emra* fuerit, nihil prohibet. Ejus nomen ab aquarum amaritie derivatur, quam contraxere poſt hujus Urbis excidium

quod uterque Propheta prædixerat. *Numer.* LII. *Jerem.* XLVIII. *Iſaiæ* XV.

Neophytus, *recens ſatus*, nomen, quod iis tribuitur, qui naper ad fidem converſi ſunt, in eademque nondum firmati. S. Paulus Epiſcopum creari Neophytum vetat: *Oportet ergo Epiſcopum eſſe, non Neophytum, ne* (inquit ad Timoth. I. cap. II. v. 6.) *in ſuperbiam elatus, in judicium incidat Diaboli.*

Noemenia, Græca vox, quæ *novam Lunam*, d.em apud Judæos ſolemnem ſignificat: *buccinate in Noemenia tuba*, tubis canite prima menſis die. Hebræi menſis diem primam, quæ lunæ pariter prima erat, peculiari veneratione proſequebantur. Itaque ſacrificiis eam diem Nationis nomine celebrabant. Synedrii erat novæ Lunæ diem ſtatuere; illud enim eo jure gaudebat, ut feſtorum dies definiret. Tribunalis hujus Judices fere mittebant homines duos, qui egredientem lunam conſpicerent; quibus referentibus, edicebant, ab eo die menſem incipere. Enuntiatio hæc tubarum ſonitu peragebatur, eamque ſolemnia ſacrificia conſequebantur. Feſtum hoc haud Lege præceptum erat; nec proinde ea die labori, ac negotiis vacare Hebræi prohibebantur, excepta Neomenia menſis *Tiſri*, ſeu anni Civilis initii. Dies hic ſacer, omniumque maxime ſolemnis erat; eoque nullum ſervile opus agi licebat. *Levit.* XXIII. 24.

Nephat-Dor, *radius more*, Palæſtinæ ager in finibus Urbis Dor ad Mediterraneum, cui agro Benebinadab, Salomonis gener, præfectus erat. *Joſ.* XI. 2. III. *Reg.* IV.

Nephi, *purificatio*, locus, in quo ignis ſacer ante captivitatem abditus fuerat: *Appellavit autem* Nehemias *hunc locum* Nephtar, *quod interpretatur, purificatio; vocatur autem apud plures* Nephi. Locus hic probaticæ Piſcinæ proximus erat.

Nephtali, *lucta*, ſextus filiorum Jacob ex Bala, Rachelis ancilla; quem ita quidem Rachel nuncupavit, ut innueret, ſe cum ſorore Lia contendiſſe, Deumque ejus votis annuiſſe, quam quoad filiorum numerum ei parem reddiderat: *Et dixit Rachel: luctationibus Dei lnctata ſum cum ſorore mea .... & vocavit nomen ejus* Nephtali. De vita Nephtali peculiare nihil innoteſcit. Ei filii fuere quatuor, *Jaziel*, *Guni*, *Jezer*, & *Sallem*; ejus mors in Ægypto contigit, cum ætatis annum 132. ageret. Eum Jacob, cum benediceret, angui exterrito comparavit; quod Interpretes aliqui de Barac explicant, qui erat e Tribu Nephtali, & cum initio quidem cervi timiditatem præſetuliſſet, renoensin Chananæos progredi, niſi eum Debora ſecuta eſſet, hujus deinde animalis celeritate hoſtem perſecutus eſſet. Geneſeos textum aliter explicant Septuaginta: *Nephtali eſt velut arbor, quæ novos ramos ſpargit, cujuſque ſurculi pulcri ſunt*; quod ad magnam Nephtali fæcunditatem, ejuſque ſtirpis pulcritudinem teferebatur. In ejus Tribu, cum ex Ægypto egrederetur, hominum tractandis armis idoneorum millia quinquaginta tria, aliique præterea quadringenti numerabantur. In inferiore, ac ſuperiore Galilæa ei pars obtigit, in ſolo ſcilicet, quod frumento, & oleo uberrimum erat. Tribus hæc indigenas de medio non ſuſtulit, eoſque ſibi vectigales eſſe maluit. Chriſti præſentia, & ſermone non aliis diutius, quam poſteris Nephtali frui licuit, prout Iſaias prædixerat, fore ſcilicet, *ut ii quidem Meſſiæ lumen viderent, ipſiſque omnium primis Evangelium affulgeret*. *Geneſ.* XLIX. *Deuter.* XXXIII. *Numer.* II. *Machab.* IV. 13.

Nephtoa, *hiatus*, fons in Tribu Beniamin, prope Zachariæ domum, qui S. Joannis Baptiſtæ pater fuit. Peregrini fontem hunc peculiari veneratione proſequuntur, quo ſcilicet hanc ſanctam familiam uſam eſſe contendunt. *Joſ.* XV. 9.

Nephtuim, *hiatus*, quartus filiorum Mezraim, qui Ægyptum incoluit, eamque Æthiopiæ partem incolis locupletavit, quæ *Syenen* inter & *Meroen* ſita eſt, cujuſque *Nepata* Metropolis erat. *Geneſ.* X. 13.

Ner, *fulgur*, filius Abiel, pater Abner, & Saulis patruus: *Nomen principis militiæ ejus Abner, filius* Ner, *patruelis Saul*. Pater Cis, cujus Saul filius erat, hoc & ipſe nomen habebat. I. *Reg.* XXV. 50.

Nereus, *lumen*; S. Paulus in Epiſt. ad Roman. (*cap.* XVI. 15.) Nereo, ejuſqoe ſorori ſalutem dicit. Hunc nonnulli Nereum fuiſſe putant, qui, Trajano imperante, cum S. Achille martyrium ſubiit; ſed

ſed horum Martyrum actis nihil auctoritatis ineſt.

Neregel, *ſeu Nergel*, *lumen*, Samaritanorum Idolum, quod galli figura, quod erat Solis ſymbolum, exhibebatur. Idololatriam hanc in Samariam Cutæi, idololatræ populi e Perſide ortum trahentes, ubi ignis, & Sol colebantur, invexerant. Duci cuidam Exercitus Nabuchodonoſor hoc idem nomen inerat. IV. *Reg.* XVII. *Jerem.* 39.

Neri, *meum lumen*, pater Baruch; alter Neri pater Salathiel: *qui fuit Salathiel*, *qui fuit Neri*. Nihil vetat, quin hic idem fuerit, ac Joachim, ſeu Jechonias, cui populus in captivitate hoc nomen impoſuit, cum ab Evilmedorach honorifice excipi cœpit. Babylonii mutabant eorum nomina, quos captivos traxerant, cum eos natalibus, vel officio, quo in Regis Aula fungerentur, inſignitos videbant. *Jerem.* XXXII. *Luc.* III. 27.

Nero, *fortis*, Romanorum Imperatorum ſextus, quem aliquibus in locis ſacra Scriptura tum Imperatoris titulo, tum Cæſaris cognomine deſignat. Ad Neronem appellavit S. Paulus, cum Feſto a Felice traditus ſenſit, id Feſto conſilii eſſe, ut eum Judæis traderet. Hujus Principis juſſu, Apoſtolus, cum Romæ Chriſti fidem non paucis, atque adeo in ipſis Imperatoris Ædibus, inſpiraſſet, damnatus, & morti addictus fuit. Idem Nero S. Petrum e vivis ſuſtulit, primamque in Chriſtianos perſecutionem an. Chriſti 64. excitavit, occaſione Romanæ Urbis incendii, cujus ipſe auctor fuerat, cujuſque Chriſtianos inſimulavit. Primus quoque Princeps hic Hieroſolymitanum bellum inchoavit, ſuarumque copiarum Ducem Veſpaſianum in Judæos miſit; at cum ſe ipſe occidiſſet an. Regni ſui decimo quarto Chriſti 68. Urbs non niſi poſt ejus mortem obſidionem paſſa eſt. *Ad Philipp.* IV. 22.

Neſib, *ſtatua*, Urbs in Tribu Juda. *Joſue* XV. 43.

Neſroch, *vexillum*, Aſſyriorum Deus, cui magnificum in Urbe Ninive Templum erat, in quo Sennacherib patrem filii duo trucidarunt: *Cum adoraret in Templo Neſroch Deum ſuum*, *Adramelech*, *& Sarazar filii ejus percuſſerunt eum gladio*. IV. *Reg.* XIX. 37.

Netapha, ſeu *Netupha*, *guttula*, planities Hieroſolymæ proxima, in qua Urbs erat ejuſdem nominis. Ibi orti non pauci, de quibus ſacra Scriptura commemorat. I. *Eſdr. cap.* II. *Nehem. cap.* VII.

Nicanor, *victor*, filius Patroclis, armorum Regis Syriæ ſupremus Dux, acerrimuſque Judæorum hoſtis, primum quidem in Judæam venit juſſu Lyſiæ, qui Regnum, abſente Antiocho, adminiſtrabat, ut Judæ Machabæi progreſſus ſiſteret. Ei Ptolemæus, & Gorgias comites, & imperii ſocii. Duces hi tres id in mandatis habebant, ut regionem omnem vaſtarent, Judaicæque Nationi extremam perniciem afferrent. Nicanor adeo ſe victoriæ certum putabat, ut ſtatueret, vectigal, quod Antiochus Romanis debebat, pecunia ſolvere, quam ex captivorum venditione perciperet. In hac inſana cogitatione defixus e maritimis Urbibus Mercatores accivit, ut Judæos emerent, quos captivos facturus erat, eorum nonaginta ſe daturum talentis centum pollicitus. Horum apparatuum notitia per Judæam diſſeminata terrorem incuſſit; at Judas Machabæus Deo fidens militum circiter millia ſeptem, quibus præerat, coegit, & Maſpham duxit, cum eo ſane tempore Jeruſalem exterorum Principum dominio ſubeſſet. Hic ergo peracto jejunio, ſumptoque cilicio, cum eos Judas hortatus eſſet, ut hoſtium multitudinem haud veriti ſtrenue pugnarent, ſibi in animum ea revocantes, quæ alias Deus in Majorum ſuorum gratiam egerat, omnes & ſinguli ad ſummam alacritatem erecti ſe nihil vehementius optare ſignificarunt, quam ut pro legibus, & patria mortem ſubirent. Tum vero exiguum Exercitum in legiones quatuor diviſit, quarum unaquæque militibus mille quingentis conſtabat; cumque legionibus tribus fratres tres, Simonem, Joſeph, & Jonatham præfeciſſet, copias eduxit, quibus apud oppidum, cui nomen *Emmaus*, caſtra poſuit; juſſitque, ut omnes ad pugnam poſtridie ineundam ſe compararent. Interea Gorgias id ſe aſſequi poſſe ratus, ut, nocte favente, Judam nec opinantem opprimeret,

ret, cohortem eduxit, ut ex improviſo Judæos invaderet, obrueretque, quin iis vel arma ſumere per tempus liceret. At Judas, detecto Gorgiæ conſilio, cujus abſentiam ſibi utilem eſſe voluit, ut Exercitum ipſum aggregeretur, eductis tribus hominum millibus, datoque prælii ſigno, *ſubſidium Dei*, in Nicanorem irruit, univerſumque ejus Exercitum, interfectis hominum novem millibus, perturbavit. Dux hic ipſe fuga ſalutem quærere coactus, dignitatis inſignia, ne caperetur, abjecit, & regionem prætergreſſus, veluti captivus profugus, nemine comitante, Antiochiam pervenit, magnifice prædicans, Deum Judæis præſidio eſſe, & ob ſingularem in lege ſervanda fidem invictos effici. Quarto poſt hanc cladem anno, Demetrius Soter Syriæ Rex, ab iis rogatus, qui Judam oderant, Nicanorem formidando Exercitu inſtructum in Judæam remiſit, eique in mandatis dedit, ut Judam ſeu vivum, ſeu mortuum caperet. Dux hic, qui Judæorum bellicam virtutem agnoſceret, cruenti prælii diſcrimen veritus, ad negotiationem confugit, & pacem propoſuit, quam Judas accepit. Ergo dimiſſa Exercitus parte, Hieroſolymæ cum Juda familiariter verſabatur, quicum ſinceram amicitiam inierat; at id ægre ferens Alcimus, & Judæ auctoritati invidens, apud Demetrium conqueſtus eſt, conatus Nicanorem ſuſpectum reddere, quem tamquam publici boni proditorem inſimulabat. His improbi hominis calumniis fidem adhibens Rex Nicanori per litteras ſignificavit, fœdus, quod cum Machabæo inierat, haud ſibi probari, mandans, ut vivum caperet, vinctiſque manibus, & pedibus, Antiochiam mitteret. Id audiens Nicanor admiratione, ac mærore correptus, cum tamen Regis voluntati repugnare non poſſet, occaſionem quærere cœpit, ut Judam perderet; qui de pravis ejus conſiliis ſuſpicatus, cum haud ita magna militum manu receſſit, qua Nicanorem reppullit, qui eum inſecutus fuerat. Tum vero Nicanor in deſperationem actus, quippe qui ſibi prædam e manibus elapſam videret, Templum ingreſſus, elataque in ſanctum locum manu, ſe Templum funditus everſurum, aliudque in Bacchi honorem extructurum juravit, niſi Judas ſibi traderetur. Cum vero eum in agro Samaritano eſſe audiviſſet, ipſum ſuis omnibus viribus aggredi ſtatuit, & quidem Sabbati die. Egreſſus ergo tamquam ad certam victoriam non ſine tubarum ſonitu properabat; at Judas, qui ſuam in Deo ſpem omnem ponebat, cum eamdem fiduciam ſuis inſpiraſſet, inito prælio, Nicanorem fudit, triginta quinque hominum millibus interfectis. Nicanor ipſe in eo certamine vitam amiſit, cujus agnito corpori Judas caput, ac dexteram manum amputata voluit, & Hieroſolymam delata; quo cum perveniſſet, Sacerdotibus, & populo, quos in Templi atrium acciverat, Nicanoris caput, & execrandam manum oſtendit, quam in omnipotentis Dei domum arroganter extulerat. Tum impii hominis linguam, quam in fruſta recidi juſſerat, avibus comedendam dedit. Ejus manus e regione Templi, caputque publice expoſita, ut divini auxilii inſigne monumentum omnium oculis obverſaretur; captumque, ut in hujus magni eventus recordationem peculiare feſtum quotannis celebraretur. 1. *Machab.* III. II. *Machab.* VIII.

Nicanor, unus e primis Diaconis ſeptem, quos Apoſtoli ad diſtribuendas eleemoſynas elegerant: *Elegerunt Stephanum* . . . . *& Nicanorem*. In Inſula Cypro martyrium paſſus creditur. *Actor.* VI. 5.

Nicodemus, *victor populi*, Chriſti Diſcipulus e Phariſæorum ſecta, atque e præcipuis Moſaicæ Legis Doctoribus: *Erat homo ex Phariſæis*, *Nicodemus nomine*, *Princeps Judæorum*; *hic venit ad Jeſum nocte*. Nicodemus prodigia vehementer admiratus, quæ Chriſtus edebat, minime dubitavit, quin ipſe Meſſias eſſet, eumque noctu convenit, ne agnoſceretur. Cum eo Chriſtus ſuper renaſcendi neceſſitate ſermonem habuit; cumque Nicodemus id de corpore acciperet, quaſi corpus ipſum renaſci oporteret, ſua Chriſtus verba ei clarius explicuit, aitque, ſe de ſpiritu verba facere, quem ſcilicet per baptiſmum a peccatorum maculis expurgari, ac veluti renaſci neceſſe erat. Ex eo tempore Nicodemus Chriſto ſe dedidit, ejus.

ejuſque Diſcipulus addictiſſimus, ſi quis alius, ſed occultus, evaſit. Tum demum aperte ſe prodidit, cum una cum Joſeph ab Arimathæa venit Chriſto crucifixo poſtrema officia præſtiturus. Ejus quippe corpus Nicodemus, & Joſeph opobalſamo condierunt, & ſepulturæ dederunt. Ac de Nicodemo quidem in Evangelio nihil præterea. Traditio porro ſubdit, eum, cum baptiſmum, ſeu ante, ſeu poſt Chriſti mortem, ſuſcepiſſet, a Judæis Senatoria dignitate ſpoliatum, anathemate perculſum, & Hieroſolymis ejectum fuiſſe; Judæoſque ipſos, cum eum morte damnare ſtatuiſſent, in Gamalielis ejuſdem conſanguinei gratiam, mutato conſilio, ſatis habuiſſe, eum fuſte mulctatum, boniſque ſpoliatum dimittere; eumque deinceps apud Gamalielem ad mortem uſque vixiſſe, ab eoque apud S. Stephanum ſepultum fuiſſe; demum eorum corpora an. 415. cum Gamalielis ipſius corpore inventa. Extat Evangelium Nicodemi nomine inſcriptum, erroribus, & mendaciis infartum, quod Manichæi ediderunt. *Joan.* III. & VII.

Nicolaus, *victoria populi*, Proſelytus Antiochenus, qui ex Ethnico Judæus Chriſtianam religionem amplexus eſt, electuſque fuit, ut e primis ſeptem Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Diaconis eſſet. Diaconi hujus ignominioſa memoria eſt, ob accuſationem ſeu vere, ſeu falſo in eum intentatam, quaſi Nicolaitarum ſectæ Auctor fuerit, eive occaſionem præbuerit. Qui reum faciunt, ab Apoſtolis vituperatum contendunt, quod conjugem receperit, a qua receſſerat, ut continentiam ſervaret, ipſumque proinde placita veritati, ac puritati contraria ſibi ſtatuiſſe, extremiſque ſe fœditatibus dediſſe. Qui vero eumdem purgare, tuerique conantur, nihil unquam turpitudinis in eo fuiſſe aſſerunt, at nonnullos licentiori vitæ rationi deditos, ambiguis noanullis Nicolai locutionibus abuſos Hæreſim invexiſſe, eamque, ut facilius incautorum animis inſpirarent, ab ejus nomine nuncupaſſe; ac maxima ſane præſumptio eſt, Nicolaum occaſionem potius, quam auctorem earum turpitudinum fuiſſe, quibus ii nequam homines addicti erant, qui ejus nomen ſibi arrogarunt. Nicolaus Samariæ Epiſcopus creatus dicitur. *Actor.* VI. 5.

Nicolaitæ, Hæretici, qui in Eccleſia ipſo Apoſtolorum tempore prodiere, quorum hæreſis initio quidem non Dogmatum falſitate, ſed morum pravitate, turpi ſcilicet, infamique vitæ ratione continebatur; at deinde in præpoſteras etiam ſuper Divinitate, & Mundi creatione ſententias abiit. Ergo Nicolaitæ promiſcuum conjugum uſum admittebant, omnemque ethnicæ ſuperſtitionis impietatem ſine ſcrupulo profitebantur. S. Joannes in Apocalypſi Epheſiorum Epiſcopum laude dignum prædicat, quod Nicolaitas averſaretur: *ſed & hoc habes*, inquit, *quod odiſti facta Nicolaitarum*. Pergami autem Epiſcopum increpat, quod ejus Eccleſiæ nonnulli eorumdem Hæreticorum deliramenta ſectarentur. Horum Hæreticorum nomen haud diu viguit. Cum enim ſe deſpicatui duci, omniumque horrori, & execrationi ſubeſſe viderent, Gnoſticorum hæreſes adoptarunt, eorumque nomen ſumpſerunt. In alias deinceps Sectas abierunt, ac non ſemel ab inferis excitati, ſemper tamen cum horore rejecti, ſummaque animorum contentione a ſtrenuis Evangelicorum Dogmatum propugnatoribus impetiti, in contemptum adducti, everſique ſunt.

Nicopolis, *Urbs victoriæ*, Urbs Epiri ad ſinum Ambracium, ita dicta a victoria, quam Auguſtus ad Actium de Antonio, & Cleopatra reportavit. S. Paulus hac in Urbe hibernum an. 64. tempus tranſegit, eoque per Epiſtolam Titum in Creta verſantem accivit: *Feſtina*, inquit, *ad me venire Nicopolim*. *Ad Tit.* III. 12.

Niger, cognomento *Simon*, Propheta erat, & Antiochenæ Eccleſiæ Doctor. Fuit eorum unus, qui Saulo, & Barnabæ manus impoſuerunt ob officium, ad quod eos Spiritus Sanctus aſſumpſerat. Eum cum Simone Cyrenæo nonnulli confundunt, non alia ratione ducti, quam nominum ſimilitudine. *Actor. cap.* XIII. v. 1.

Nilus, *niger*, Africæ celebre flumen, quod in ſuperiore Æthiopia e duobus ad radi-

radices montium Lunæ fontibus oritur, magnamque regionis amplitudinem prætergreſſum, tandem in Ægyptium Mare ſeptem oſtiis ſe exonerat, cum antea e cataractis non ſine horrendo rumore delapſum, ſuperiorem Ægyptum efformaverit, ubi Delta ſupra Memphim eſt. Nilum multi Gehon eſſe opinari ſunt, unum ſcilicet e quatuor terreſtris Paradiſi fluminibus, de quibus Moſes; at opinio hæc propugnari omnino non poteſt, quoniam Euphrates, & Tigris, qui dubio procul ex horum quatuor fluviorum numero ſunt, longiſſime a Nilo abſunt, nec unquam originem cum eo communem habuerunt. Sacra Scriptura ſæpenumero de hoc flumine loquitur, nomine torrentis Ægypti, ad ſeptentrionales nempe Terræ promiſſæ limites deſignandos: *Ab ingreſſu Emath uſque ad torrentem Ægypti*. Nilus *ſuperioris Ægypti ſervator* dicitur, ob ejus ſtatas inundationes, quæ nempe bis in anno, certiſque diebus, præſertim circa ſolſtitium æſtivum contingunt; dicitur etiam *imi pater*, ob limum, quem ejus aquæ ſecum trahunt, quique longe lateque ſparſus agros feraces reddit; itâque unica ſpes Ægyptiis in Nilo poſita eſt, quia fertilis, aut ſterilis annus eſt, prout ille magnus, aut parcior influxit. Erat olim incerta harum inundationum cauſa; verum in præſentia non dubitatur, quin e copioſiſſimis pluviis deriventur, quæ in Æthiopia menſibus tribus, Junio, Julio, & Auguſto contingunt. Nimirum ejus regionis humus maxime arida, & Spongiæ ſimilis diu pluviam bibit; cum autem ad ebrietatem devenit, effundit aquas undique, eamque copiam Nilo ſuppeditat, quam ad Ægyptum defert, ut eam abluat, atque fæcundet.

Ninive, *pulcra*, una ex antiquiſſimis, ampliſſimis, & potentiſſimis Terrarum Orbis Urbibus, Aſſyriæ Metropolis, ad orientalem Tigridis oram ſita. Eam nonnullorum ſententia condidit Aſſur filius Sem: *De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificavit Ninivem*; aliorum autem judicio, Nimbrod, filius Chus, explicato nomine *Aſſur* pro Aſſyriæ regione: *de terra illa* (nempe regione Sennaar) *egreſſus eſt Aſſur* (ſcilicet in Aſſyriam), *& ædificavit Ninivem*. Quo potiſſimum tempore condita fuerit, haud facile ſtatui poteſt; at non multo poſt Turrim Babel ædificatam condita dici poteſt. Ninus Beli filius, unus e ſucceſſoribus Nembrod, qui Deboræ ætate vivebat, cum magnam terrarum Orbis partem ſibi ſubegiſſet, Ninivem amplificavit, & munivit, ut ea proinde nulla in univerſo Terrarum Orbe clarior eſſet. Eam magnifice deſcribit Diodorus Siculus, & circuitu quidem ſtadiis 480. longitudine 150. latitudine 90. patuiſſe teſtatur. Quo tempore miſſus Jonas, de ejus amplitudine ita Sacra Scriptura loquitur: *Ninive erat Civitas magna, itinere dierum trium*; quod ſane de Urbis ambitu accipi debet. Is erat incolarum numerus, ut centum viginti & amplius hominum millia numerarentur, qui *ſuam ipſorum dexteram a ſiniſtra manu diſtinguere neſciebant*; quod communi ſententia de pueris explicatur, qui nondum ad rationis uſum pervenerant. Hæc Idololatriæ mordicus addicta Urbs in maxima depravatione jacebat; ejuſque delictorum horror cæleſtem vindictam provocabat, cum Deus extremum excidium per Prophetam eidem nuntiatum voluit. Tunc ibidem regnabat Phul, qui Jonæ nuntiis, monitiſque permotus e ſolio deſcendit, in cinere ſedit, veræque pœnitentiæ nulla non edidit argumenta. Regis exemplum imitati Ninivitæ ſe ad ſingularem humilitatem compoſuerunt, ac belluæ ipſæ in publicæ pœnitentiæ partem venerunt. Populi ad Deum reditus eo quidem tempore ipſius indignationem ſuſpendit, & vindictam cohibuit; at, cum ea pœnitentia non eſſet vera, conſtanſque reſipiſcentia, vetera ſtatim flagitia repullularunt. Diu tamen Deus decreti, quod in pravam hanc Urbem tulerat, executionem diſtulit. In Urbe Ninive coorta ſeditio ſexaginta poſt annis, quam Jonas excidium nuntiaturus advenerat, Sardanapalo regnante. Arbactus Medis Præpoſitus, cum adeo infamem Principem ſolio inſidentem ferre non poſſet, eum, facta conjuratione, illatoque bello, impulit, ut in Regiam ſe recipiens, extructa, incenſaque pyra, & ſe, & divitias ſuas in incendium mitteret, condiditque Aſſyriæ novum Imperium.

rium,

Digitized by Google

rium, cujus Ninive Metropolis eſſe non deſtitit, quoad Nabopolaſſar Babylonis Rex, & Aſtiages Medorum Rex eam conjunctis viribus aggreſſi ceperunt, & funditus everterunt, pro ut Prophetæ Nahum, & Sophonias prædixerant: *Et extendet* Dominus (inquit Sophonias) *manum ſuam ſuper aquilonem, & perdet Aſſur* (Aſſyriæ populum); *& ponet ſpecioſam* (Ninivem) *in ſolitudinem, & in invium, & quaſi deſertum.* . . . *Hæc eſt* (inquient) *civitas glorioſa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde ſuo: ego ſum, & extra me non eſt alia amplius; quomodo facta eſt in deſertum cubile beſtiæ? Omnis, qui tranſit per eam, ſibilabit, & movebit manum ſuam.* Ninive (inquit Nahum) *diſſipata eſt, & ſciſſa, & dilacerata, & cor tabeſcens, & diſſolutio geniculorum, & defectio cunctis renibus* . . . . *Ubi eſt habitaculum leonum, & paſcua catulorum leonum, ad quam ivit Leo, ut ingrederetur illuc catulus leonis, & non eſt, qui exterreat?* . . . . *Væ, Civitas ſanguinum, univerſa mendaci dilaceratione plena; non recedet a te rapina* . . . . *Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & ſuccendam uſque ad fumum quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius; & exterminabo de terra prædam tuam, & non audietur ultra vox nuntiorum tuorum* . . . . *Ulciſcens Dominus, & habens furorem.* . . . . *Ante faciem indignationis ejus quis ſtabit? Et quis reſiſtet in ira furoris ejus?* Poſt hoc excidium Ninive non amplius priſtinum ſplendorem recuperavit. Eam quidem reparatunt Perſarum Reges; at Saraceni rurſus ſeptimo circiter ſæculo ſolo æquarunt. Feruntur adhuc exiſtere ejus reliquiæ ad orientalem Tigridis ripam e regione Urbis Moſul, quæ ad oppoſitam ripam eſt. *Geneſ.* x.

Niſan, vexillum, Hebræorum menſis, qui Martii apud nos, & Aprilis menſium parti reſpondet. Eum Hebræi, cum ex Ægypto egrederentur, primum anni ſancti menſem ſtatuerunt: *Menſis iſte principium menſium.* Civilis anni ſeptimus erat, & *Abib* quoque nuncupabatur. Hujus menſis die 14. Paſcha celebrabatur; ejuſdem menſis die decima ſexta ſpicarum hordei manipulum offerebatur; viceſima ſexta die preces inchoabantur, quibus verni temporis pluviæ petebantur; die denique viceſima nona memoria lapſus mænium Jericho recolebatur. *Exod. cap.* XII. *Levit. cap.* XIII. *Joſue cap.* XXIV.

Nitocris. Creditur hoc eſſe Reginæ, matris Balthaſſar nomen, quæ ſollicitum Regis animum tranquillavit, cum eum viſio turbaſſet, quæ eidem contigit in impio convivio, in quo Hieroſolymitani Templi ſacra vaſa polluit, quamque ei Daniel explicuit, quippe qui inter Chaldææ Magos excelleret, quique ſuæ hac in arte peritiæ, ac ſcientiæ complura ſpecimina exhibuerat. *Daniel.* v.

Nitrum, ſellis in Palæſtina communis genus, quo alias utebantur Hebræi, ut ſe lavarent, polirentque. *Si laveris te nitro*, apud Jeremiam, nempe ſi nitro vos ipſi laveritis, iniquitatis veſtræ ſordibus inquinati remanebitis. Quæ Jeremiæ verba, quis nitri uſus penes Hebræos eſſet, perſpicue ſignificant, ut nempe ab externis maculis ſe purgarent. In eum autem finem aceto permiſcebatur: *ſicut acetum in nitro*; quemadmodum nempe nitrum aceto mixtum oris maculas tergit, deletque, ita muſica triſtitiæ diſſipandæ deſervit: *ſic qui cantat carmina corde peſſimo. Proverb.* XV. 20. *Jerem.* II. 22.

Noa, excuſſa. I. Urbs in Tribu Zabulon. II. Noa filia Salphaad. *Joſ.* XIX. *Numer.* XXVI.

Noadias, teſtimonium, pſeudo-Propheta, qui ſe a Nehemiæ hoſtibus corrumpi paſſus in id incubuit, ut eum timore perccelleret, impediretque, ne Templum, & mænia Jeruſalem repararet: *Memento Noadiæ Prophetæ, & ceterorum Prophetarum, qui terrebant me.* At Nehemias haud ejus conſiliis, & monitis fidens, inchoatum opus alacriter proſequi non deſtitit. II. *Eſdr. cap.* VI.

Noammon, commoratio Ammon, Ægypti Urbs, quam nonnulli *Dioſpolim* in Delta vertunt. *Nahum* III. *Jerem.* XLVI.

Noachides, nomen, Noe poſteris inditum; ac Noachida quidem præcepta ea ſunt, quæ Judæi Noe, ejuſque poſteris data afferunt, quæque naturale tantum jus continent, & neminem non obligant. Præcepta hæc ſunt numero ſeptem, quo-

rum primum idololatriam prohibet, alterum jubet Dei nomini benedici, tertium vetat homicidium, quartum damnat adulterium, & inceſtum, quintum prohibet furtum, ſextum præcipit, ut quiſque juſtitiam edat, eique pareat, ſeptimum carnem comedi vetat, quæ a viventis animalis corpore reciſa fuerit. *Gemar. Babyl. tit. Sanhedr. cap.* 1.

Noara, Urbs Tribus Ephraim, quinque paſſuum millibus Jericho diſtans.

Nob, ſeu *Nobe*, *ſermo*, Sacerdotalis Urbs in Tribu Beniamin, ſeu Ephraim, propterea celebris, quod Sacerdotum Urbs fuerit. In ea Tabernaculum diu conſtitit, in eademque Achimelech Pontifex reſidebat. Cum autem idem Pontifex Davidi, ejuſque militibus propoſitionis panes tribuiſſet, eum Saul occidi juſſit una cum cæteris omnibus e Sacerdotali ſtirpe, qui octuaginta quinque numero perierunt; Urbem vaſtavit, ejuſque omnes incolas, ne fœminis quidem, aut pueris exceptis, morte damnavit. 1. *Reg. cap.* XXII.

Nobe, nomen hominis a Manaſſe deſcendentis, qui potitus Urbe Chanath, ſuum ei nomen dedit: *Nobe quoque perrexit, & apprehendit Chanath cum viculis ſuis, vocavitque eam ex nomine ſuo Nobe. Numer.* XXXII. *Judic.* VIII.

Nod, terra *Nod*, in quam Cain poſt fratricidium ſe recepit: *habitavit in terra Nod*. Ubinam potiſſimum hæc regio fuerit, haud plane conſtat. Aliqui putant, hanc eſſe Niſæ regionem, Hyrcaniam verſus; alii vero vocabulum Nod generali ſignificatione accipiendum contendunt, ut profugum innuat, atque ita legunt: *habitavit in terra profugus. Geneſ.* XV. 16.

Nodab, *dicata*, Urbs inter Arabiam, & Tribum Ruben, quam Tribus Manaſſe, & Gad everterunt, quod Moabitis contra Tribum Ruben opem tuliſſet. 1. *Paralip.* V. 19.

Noe, *requies*, filius Lamech: *Lamech genuit filium, vocavitque nomen ejus* Noe, *dicens: iſte conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarum*. An. Mund. 1056. & 2944. ante Chriſtum Dominum natus eſt. Is omni vitæ ſuæ tempore juſtus, perfectuſque fuit, & apud Dominum gratiam invenit, qui in extremam improbitatem prolapſos homines, omneſque eorum ſemitas corruptas videns, ſtatuit, immiſſo diluvio, morti tradere, quidquid ſuper terram vivebat. Præcepit ergo Noe, ut Arcam ædificaret, in qua ipſe ſe cum omni familia, omniſque generis beſtiis, avibuſque, tum maribus, tum fœminis a diluvio tueretur. Deus ipſe formam, menſuras, proportiones deſignavit ingentis ejus Navis, quæ capſæ ſimilis eſſe debebat, longa cubitos 300. lata 50 & alta 30. bitumine uncta, & in ordines tres diſtributa, quorum unicuique plura cubicula, ſeu ſedes ineſſent. Dei verbo credidit Noe, & quidquid ei mandaverat, accurate executus eſt. Ea nimirum credidit, quæ nullam veritatis ſpeciem præſeferebant; fideique ſuæ fundamento nixus, aggreſſus eſt opus, quod exemplo carebat, ſuſceptumque opus ſæculi ſpatio profecutus eſt, neque hominum irriſiones, ac dicteria efficere potuerunt, ne adeo laborioſum opus ad finem perduceret. Per id tempus homines de iis monere non deſtitit, quæ futura erant; qui tamen conſuetis in negotiis, ac voluptatibus occupati tamquam ſomnia, ac deliria ſpectabant, quæ Noe de imminente Divina vindicta prædicabat: *Ex quo*, ajebant, *Patre noſtri mortui ſunt, omnia ſunt, pro ut erant ab initio*. Interea cum Noe omnia in Arcam inferri curaſſet, ad hominum, & animalium vitam neceſſaria, quæ in eam ingredi debebant, ſeptimo ante Diluvium die, ei Deus præcepit, ut ipſe cum conjuge, filiis tribus, & eorum uxoribus, omniſque generis animalibus ingrederetur, quæ bina ex omni genere, mas, & fœmina, confluxerunt, eique ſe ſe ſtiterunt, peculiari inſtinctu ducta, quem iis Deus indidit. Agebat tum Noe 600. ætatis annum. Ergo ingreſſis in Arcam omnibus, Deus Arcam foris clauſit; cumque vindictæ dies adveniſſet, erupit, effluxitque mare undique, ceciditque horrenda pluvia quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Univerſa terra aquis obruta, mortuique viventes omnes, iis exceptis, qui in Arca erant, quæ aquis innatabat. Cum porro aquæ per dies 150. terræ ſuperficiem texiſſent, recordatus Deus Noe, vehementem ventum immiſit, quo flante, aquæ im-

imminui cœptæ ſunt; elapſiſque poſt diluvium menſibus ſeptem, ſupra montes Armeniæ, aut ſupra montem Ararat, prope Urbem Erivan Arca requievit. Menſis decimi die pariter decima, montium juga ſe prodiderunt; cumque dies quadraginta præteriiſſent, ex quo id Noe perceperat, Arcæ feneſtram aperuit, & Corvum emiſit, qui ſemel egreſſus non amplius reverſus eſt, ſed huc illuc errabat, quoad aquæ penitus exſiccarentur. Emiſit deinde Columbam Noe, quæ non inveniens, ubi pedem poneret, in Arcam rediit. Poſt dies ſeptem, eam rurſus emiſit; ac tum quidem reverſa, olivæ ramum attulit, cujus frondes omnino virides erant. Intellexit ergo Noe, aquas ſuper terram exſiccatas jam eſſe; cumque ſeptem præterea dies expectaſſet, abire tertio columbam paſſus eſt, quæ non amplius rediit. Tum vero in Arcæ tecto hiatum effecit, & inde proſpectans, terram omnino detectam vidit; fere tamen duobus præterea menſibus in Arca conſtitit; quibus elapſis, egreſſus eſt, anno nimirum expleto, quo ingreſſus erat. Id autem omnium primum curavit Noe, ut Altare Domino erigeret, eique unum ex omnibus animalibus mundis, quæ in Arca erant, in holocauſtum offerret. Ejus ſacrificium Deus gratum, acceptumque habuit; eique, ac filiis bene dixit, cum iiſdem fœdus iniit, voluitque, Arcum in Cœlo, ſeu Iridem velut ejuſdem fœderis ſignum eſſe, ut, quoties apparuiſſet, pacti recordaretur, quo ſe cum iis obſtringebat, ac ſe non amplius terram ejuſmodi diluvio inundaturum promiſit. Tum Noe terram colere cœpit, & vineam ſevit; quæ antea quidem nota erat, at eam certo primus ordine ſevit Noe, quique uvæ fieri poterat, uſum detexit, expreſſo liquore. Cum ergo vinum effeciſſet, bibit, cumque nondum ejus vim expertus eſſet, ebrius evaſit, ſuoque in tabernaculo obdormiit. Ejus filius Cham, cum forte patrem, haud pro ut decebat, detectum vidiſſet, irriſit, eaque de re fratres monuit, qui inverſis pedibus ambulantes, accedenteſque patris nuditatem pallio texerunt. Expergefactus Noe, ſciensque, quod acciderat, maledixit Chanaan filio Cham, cujus poſteri deinde ab Iſraelitis deleti fuere, benedixitque Sem, & Japhet. Sanctus hic Vir annos præterea 350. poſt diluvium vixit, obiitque ætatis an. 950. fidei potiſſimum magnitudine, ac ſoliditate commendandus. Hac nimirum fide ductus, ut monet S. Paulus, accepto cœleſti monito, id ſibi perſuadens, quod eo ſane tempore nullam veri ſpeciem præſeferebat, Arcam ædificavit, ſuam ut familiam in tuto poneret. Is unus humani generis conciliator, fœderis Deum inter, & homines icti Mediator, Religionis, & pietatis cuſtos, pœnitentiæ nuntius, veræ juſtitiæ propugnator, & hæres, denique prorſus novi Mundi pater extitit. Omnes hi tituli ei quidem congruunt, ſed ita tamen, ut non in eo conſiſtamus, ſed ad verum Liberatorem animum erigamus, cujus ille figura erat, quique unus auguſtis iis, quam late patent, quos diximus, titulis cumulatiſſime inſignitus eſt. *Geneſ.* VIII. X. XI. &c.

Contenditur porro, tametſi nihil ejuſmodi e Sacris Litteris certo conſtet, Noe terrarum Orbem ſuos inter filios partitum eſſe, atque ita quidem, ut Semo Orientalem Aſiam a Tauro monte ad Indicum mare, Japheto Occidentalem Aſiam, & Europam univerſam, Chamo Africam omnem, magnamque Syriæ, & Arabiæ partem tribuerit. Ergo e Semo Hebræi, Arabes, Perſæ, Syri, Lydii, e Japheto Scythæ, Mogolli, Getæ, Tartari, Sinenſes, Turcæ, e Chamo Indi, Africani, omneſque meridionales populi prodiere.

Noema, *pulcra*, filia Lamech, & Sella, ſoror Tubalcain. Ea quidem lanam nendi, telam, pannumque texendi rationem inveniſſe, eademque, ac Minerva Græcorum fuiſſe creditur. *Geneſ.* IV. 22.

Noeman, *pulcher*, filius Bela, & nepos Beniamin. Is Noemanorum familiæ caput fuit: *Filii Bela hæredes Noeman*. *Numer.* XXVI. 40.

Noemi, *pulcra*, conjux Elimelech e Tribu Beniamio, quæ coacta in Moabitarum regionem virum ſequi ibidem occubuit, duobus, quos ex eo genuerat, filiis, Chelion, & Mahalon conjuges dedit, quarum una Orpha, Ruth altera, e Moabitis utraque. Adoleſcentibus iis duobus ſine prole fato functis, Noemi in Judæam redire

 ſta-

ſtatuit ; quo cum perveniſſet una cum nuribus, quæ eam ſecutæ fuerant, eas obſecravit, ut in patriam pedem referrent ; ſe quippe non poſſe ſuo in ſolo iis ſedem ſtatuere . Ejus dictis acquievit Orpha, & ad matrem rediit, at eam Ruth deſerere noluit ; & cum hordei metendi tempus adeſſet, Bethleem ambæ ſe contulerunt . Petiit Ruth, ut ſibi per ſocrum liceret ad ſpicas legendas pergere, quo ſibi ad aliquod tempus alimenta congereret ; ac ſe contulit in agrum hominis, Booz nomine, prædivitis, arctaque cum defuncto Elimelech cognatione conjuncti, qui eam invitavit, ut ipſius Meſſores ſubſequeretur, unaque cum iis pranderet, qui ei a famulatu erant. Domum reverſam Ruth, quod acciderat, narrantem monuit Socrus, Booz arcto ſibi cognationis vinculo junctum eſſe, eique conſilium dedit, quod ſecuta eum ſibi conjugem obtineret. Obſecuta Ruth eo demum pervenit, ut cum Booz nuptias iniret, e quo filium ſuſcepit, cui nomen Obed, qui e Chriſti Domini ſecundum carnem Patribus fuit. Quamobrem gratulantes mulieres ita ad Noemi : *Benedictus Dominus, qui non eſt paſſus, ut deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, & vocaretur nomen ejus in Iſrael ; & habeas, qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem*. Infantis educandi curam ipſa ſibi Noemi ſumpſit, eique nutricis loco fuit. *Legatur liber Ruth*.

Noga, ſeu *Noge*, *claritas*, unus e Davidis filiis : *Noga quoque, & Naphag*. I. *Paralip.* III. & XIV.

Nohaa, *qui quieſcit*, quartus filiorum Beniamin. I. *Paralip.* VIII.

Nobeſta, *coluber*, filia Elnathan, & mater Regis Joakim : *Nomen matris ejus Nobeſta, filia Elnathan de Jeruſalem*. IV. *Reg.* XXIV. 8.

Nobeſtan, Hebraicum vocabulum, quod æs parvum ſignificat. Ita Ezechias æneum, quem fregit, ſerpentem per contemptum nuncupavit, quia eum Iſraelitæ colebant : *Confregitque ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes ; ſiquidem ad illud tempus filii Iſrael adolebant ei incenſum ; vocavitque nomen ejus Nobeſtan ;* perinde ac ſi dixiſſet : parvum hoc æs, ſeu parvus hic ſerpens, quid rei ſit, neſcio. IV. *Reg.* XVIII.

Nomen. Vox hæc abſolute ſumpta ineffabile Dei nomen nunnunquam ſignificat : *Cumque blaſphemaſſet nomen*, ſanctum ſcilicet Dei nomen. Poteſtatem etiam, & majeſtatem deſignat : *Vocabor in nomine Domini* ; rurſuſque : *& eſt nomen meum cum eo*. Eminentem quoque dignitatem innuit : *Donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen ;* præterea : *Oleum effuſum nomen tuum ;* quod bonum Chriſti Domini odorem innuit, qui ubique diffuſus eſt, univerſique terrarum Orbis cultum ſibi conciliavit. Dei nomen in vanum ſumere, nihil eſt aliud, quam falſo jurare. Nomen imponere, auctoritatis nota eſt : *Omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipſum eſt nomen ejus ;* verum, & proprium animalis cujuſque nomen illud eſt, quod ei Adam indidit. *Novi te ex nomine*, quempiam per nomen cognoſcere, obſervantiam, amicitiam, familiaritatem peculiarem ſignificat. *Suſcitare defuncti nomen*, de ejus fratre dicitur, qui prolis expers occubuit, cum nempe defuncti frater viduam ducit, ex eaque filios gignit, per quos ejus nomen in Iſrael reviviſcit. Contra vero *delere alicujus nomen*, eſt, ejus memoriam penitus abolere, ejuſque filios, & quidquid ipſius nomen in terris ſervare poſſet, de medio tollere : *Nomen eorum deleſti in æternum ;* itemque ; *Fornicata eſt in nomine meo*, Deus, apud Ezechielem, ſuum ſacrum nomen ab Hebræis, veluti a ſponſis pollutum queritur. Pro perſonis denique nomen ſumitur : *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt veſtimenta ſua*.

Nophe, *timida*, Moabitarum Urbs, quæ deinde ad Amorræos, denique ad Iſraelitas tranſiit : *Laſſi pervenerunt in Nophe*. *Numer.* XXI. 30.

Nophet, *favus mellis*, regio in finibus Urbis Dor ad Mediterraneum. Ejus partem Tribus duæ, Zabulon, & Manaſſe poſſidebant : *Fuitque hæreditas Manaſſe in Iſſachar, & Aſer, & tertia pars Nophet*. *Joſue* XVIII.

Noram, *adoleſcentula*, Urbs in Tribu Ephraim prope Jordanem. I. *Paralip.* VII. 8.

Novum, id ſignificat, quod præter ordinem, uſumque eſt, inſolitum, inuſitatum.

Google

num : *Nova bella elegit Dominus*. Significat etiam aliud: *Mandatum novum do vobis*; quoniam nullo non tempore Charitatis præceptum obligat; at Chriſtus illud rurſus impreſſit in hominum animis, & amorem inſtituit, cujus is regula fuit, quo ejus Diſcipuli ſe mutuo proſequi debent. *Cum illud bibam novum vobiſcum*; vinum hoc novum eſt cæleſte, ac ſpiritale vinum, quod Sanctorum felicitatem cum ſpiritalibus deliciis conjunctam conſtituit. Eadem ratione Cœlum novum, terra nova, nova Jeruſalem, Beatorum Cælum ſignificant. Pro pulcro etiam ac[illegible]ut: *Deus, canticum novum cantabo tibi*. Chriſtus ait, vinum novum in veteribus utribus ponendum non eſſe, videlicet haud fuiſſe rationi conſonum, ut Apoſtolis facta difficilia præciperentur, ante quam Spiritus Sancti adventu firmati eſſent. *Tempore meſſis novorum*, nempe novorum fructuum menſe, qui Niſan erat.

Nox. Hebræi Veteres in partes quatuor noctem tribuebant, quas Vigilias vocabant, quarum unaquæque horarum trium ſpatio durabat; prima ſcilicet a Solis occaſu ad veſpertinas horas novem (ut Galli, aliique numerant), altera ad mediam noctem tertia ad horas tres, quarta denique ad ſolis ortum. Hæ quatuor noctis partes nonnunquam in Sacris Litteris nuncupantur, *veſperæ, dimidium mediæ noctis, gallicantus, mane*. Sumitur nox pro mæroris, & calamitatum tempore: *Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte*; pro mortis quoque tempore: *Venit nox, quando nemo poteſt operari*, inquit Chriſtus, ut innueret, ſe ſuæ miſſionis officia, dum viveret, exequi debuiſſe. Filii *diei*, & filii *noctis* morali, & figurato ſenſu, ſunt boni & mali, Ethnici, & Chriſtiani. Filii diei ad Evangelicarum veritatum lumen incedunt; fulgent Aſtrorum inſtar vitæ ſplendore; contra filii noctis in ignorantiæ, & infidelitatis tenebris ambulant, nec niſi tenebroſa opera edunt: *Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei; non ſumus noctis, neque tenebrarum*. I. *ad Theſſal.* v. 5.

Nubes. Iſraelitis, cum ex Ægypto egrederentur, nubis columnam dedit Deus, quæ eos in itinere duceret, *Et recubuit nubes in ſolitudine Pharan*. Columna hæc Iſraeliticum Exercitum fere præibat; at cum ad Rubri Maris oras ventum eſſet, columna ſe mediam ſtitit Iſraelitarum inter, & Ægyptiorum exercitum, qui eos inſequebantur; ut hi proinde per totam noctem accedere non poſſent. Nubes populum in Deſerto comitari nunquam deinceps deſtitit; clara erat, & rutilans noctis tempore, ut iis lumen afferret, obſcura, craſſaque diei tempore, ut eoſdem ab immodico Arabiæ æſtu defenderet. Nubis hujus motus moderabatur Angelus Domini; eaque ſigni loco erat, ut caſtra ponerentur, ac tollerentur; itaque populus, ea morante, morabatur, eademque pergente, pergebat. Nubes hæc baptiſmi figura erat; nimirum Iſraelitas illuminabat, dum nox erat, quemadmodum nos baptiſmus illuminat, & luminis filios efficit; iis nubes patrocinabatur, & divini patrocinii conſtans, perpetuumque pignus erat, cujuſmodi nempe quoad nos baptiſmus eſt. *Nubes* ſæpenumero Dei præſentiam, & poteſtatem innuit. Cum enim in monte Sinai apparuit Deus, nube circumdatus erat; cum Tabernaculum erectum, & conſecratum fuit, Atrium nubes implevit; idemque contigit in Hieroſolymitani Templi dedicatione. Cum nubes ſupra tentorium apparebat, ante quod populi comitia in Deſerto habebantur, tamquam præſens Dominus cenſebatur. Quoties ſacra Scriptura de Dei apparitionibus loquitur, eum ſemper nubibus circumdatum exhibet, quæ ſcilicet ei currus loco ſunt, ejuſque formidandam Majeſtatem obtegunt, obnubuntque. *Aſcendit Dominus ſuper nubem levem*; ut nempe celeriter Ægyptios puniret. *Et nubes pluant juſtum*; Dominum Iſaias obſecrat, ut juſti, Meſſiæ ſcilicet, adventum acceleret, mandet nubibus, ut eum in terram effundant. *Nubes* magnum quoque numerum ſignificat: *Ideoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium*, ita Apoſtolus ad Hebræos ſcribens. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant?* Iſaiæ verba ſunt. Admiratur Propheta magnam populorum multitudinem, qui turmatim in Eccleſiæ ſinum conveniunt. *Nubes* quoque pro obſtaculo ſumitur: *Oppoſuit nubem tibi, ne tranſeat oratio*; quod juſtam Dei indignationem innuit, qui preces aud-

re recuſat. Fragor, qui ſubito terrore perċellit, exhibetur nubium impetu, quæ in aquam ſolvuntur: Cœli, *ac nubes diſtillaverunt aquis;* omnes nimirum populi terrore correpti ſunt, perinde ac ſi Cœli, & nubes ſe in aquam ſolviſſent. In libro Job pro obſcuritate, ac tenebris *nubes accipitur: Cum mari ponerem nubem veſtimentum ejus;* cum ſcilicet nube, veluti veſte mare tegerem. Obſcuritas hæc tenebras indicat, quæ in Mundi exordio abyſſi faciem operuerunt.

• *Nudus*, *Nuditas*. Vocabula hæc, præter litteralem ſignificationem, multis aliis ſenſibus accipiuntur. Ac primo quidem pro ea corporis parte, quam quiſque, ſollicite tegere debet; hinc illud: *oſtendere nuditatem alicujus*, indignè aliquem habere. Hinc & illud apud Prophetam Habacuc: *inebrians, ut aſpiciat nuditatem;* væ ei, qui amicum inebriat, ut ejus nuditatem videat; quod dictum de Rege Nabuchodonosor, qui Reges, quos in ſuam poteſtatem redegerat, arroganter excipiebat, & contumeliis afficiebat, denique per turpem proditionem ſubdolo ſibi fœdere junctos ditione ſpoliabat. *Prohibe pedem tuum a nuditate*, recede ab idololatria, cui hactenus adhæſiſti. Adam, & Heva ante peccatum nudi erant: *erat uterque nudus .... & non erubeſcebant;* quia ſcilicet carnis in ſpiritum inſurrectio, quæ una pudoris cauſa eſt non niſi poſt peccatum irrepſit, a quo originem traxit, cujuſque juſta pœna eſt. Quare *nudum eſſe* ſignificat, in opprobrio, atque ignominia verſari. *Eras nuda, & confuſione plena*, ita Ezechiel. De Iſraelitis Propheta loquitur, cum in Ægypto eſſent, & contumelioſe, atque indigne haberentur. Se paſſurum minitatur Deus, ut iiſdem contumeliis ſubſint, meretricis, inſtar, hoſtilibus inſultibus nudæ prorſus expoſitæ. Nudus etiam is dicitur, qui inopia preſſus, & mendice veſtitus eſt: *Cum videris nudum, operi eum*. Saul inter Prophetas *cecinit nudus tota die illa, & nocte;* haud ſatis nempe veſtitus una tunica, quæ ſubuculæ loco erat, ſine veſte, & ſine penula, quæ conſueta indumenta erant. Atque ita quidem nonnulli quod Iſaias facere juſſus fuerat, ut nempe nudus incederet: *ibat nudus;* ſaccum quippe depoſuerat, quæ conſueta Prophetarum veſtis erat. Quamquam Patrum multi id de vera ac proprie dicta nuditate accipi volunt, ut Iſaias id unum intueotium oculis ſubduxerit, quod obtegi jubet pudor. *Gladius meus devorabit carnes de cruore occiſorum, & de captivitate nudati inimicorum capitis:* explebor mortuorum ſanguine, meiſque libertatem hoſtibus adimam, qui nudis capitibus deferentur, ita in Deuteronomio legimus. Captivi ſcilicet nudo, exutoque capite ducebantur; quod his loquendi formulis occaſionem [illegible]buit: *nudare corpus*, nempe detegere, quod luctus ſignum erat: *nudare ignominiam*, inſigni ſe infamiæ prorſus nudum exponere. *Nudabo ignominiam tuam*, ita apud Ezechielem Deus; ignominiam veſtram iis detegam, quorum Deos vos ipſi colitis, tradito iiſdem Templo, in quo id impio Idolorum cultui deſervire voluiſtis, quod in mei nominis gloriam inſtitutum erat; dignos quippe vos reddidiſtis, qui perinde habeamini, ac fœmina, quæ turpitudinis, & ignominiæ plena eſt. Quibus verbis ignominioſa Judæorum ſervitus portenditur, quæ Hieroſolymitanæ Urbis, Templique excidium conſecuta eſt.

Numeri, titulus unius e Pentateuchi libris, ita dicti, quod ejus priora capita tria Hebræorum, & Levitarum enumerationem continent. Reliqua triginta tria complectuntur eorum hiſtoriam, quæ triginta novem annorum ſpatio, quo Iſraelitæ per Deſertum iter fecere, contigerunt; bella, quæ Moſes cum Regibus Sehon, & Og geſſit; bellum item, quod idem Moſes Madianitis intulit, qui in Hebræorum caſtra fœminas ſuas immiſerant, ut populum ad fornicationem, & idololatriam pertraherent. In eodem libro leguntur inſignia beneficia, quibus Deus Iſraelitas cumulavit, ejuſdem perfidi populi ingratus, & pervicax animus, divina in eumdem ultio, murmurationes, quas funeſta ſemper eventa comitata ſunt. Denique ibidem leguntur & Leges multæ, quas eo, quod memoravimus, triginta novem annorum ſpatio Moſes inſtituit.

Numerus. Hoc vocabulo modo exiguus numerus ſignificatur, ut iis verbis Jacob: *Ego autem vir numeri;* modo magnus, ut his

Digitized by Google

bis aliis: *Quo facto opus eſt ſub ſole, numero dierum vitæ ſuæ*. Beſtiæ numerus in Apocalypſi numericum litterarum valorem innuit, e quibus ejus nomen conflatum eſt: *computet numerum beſtiæ: numerus enim hominis eſt, & numerus ejus ſexcenti ſexaginta ſex*; qui intellectu pollet, beſtiæ numerum reputet, quoniam ejus numerus eſt hominis numerus, ipſiuſque nomen 666. Numerus hic, qui beſtiæ nomen conficit, continetur Græcis, & Latinis Litteris, quibus reſpondent ſexcenti ſexaginta ſex. Eruditiſſimus Benignus *Boſſuet* Meldenſis Epiſcopus id invenit in hoc nomine, Diocles, quod Diocletiani, acerrimi Eccleſiæ perſecutoris nomen fuit, antequam Romanorum Imperator renuntiaretur. *Et ſumes inde parvum numerum, & ligabis eos in ſummitate pallii tui*; ita apud Ezechielem. Porro parvus is numerus ſignificare poteſt tum pauperrimos, quos Nabuzardan in Judæa reliquerat, ut agros excolerent; tum eos paucos Judæos, quos Deus e captivis omnibus ſelecturus erat, ut aliquando Hiereſolymam reverterentur. Ii ſcilicet ejus veluti pallio vincti perſtitere; divina nimirum ope ſervati ſunt, & intuto poſiti, ne eorum ſtirps penitus deleretur. *Tolli de numero*, nihil eſt aliud, quam extingui, vita ſpoliari, eradicari: *tolletur de numero anima ejus*.

Numiſma Cenſus, monetæ cuſæ, ſculptæque forma; *Oſtendit mihi numiſmata cenſus*, ita Chriſtus ad Herodianos, & Phariſæos, qui eum ſermone capturi venerant, interrogantes, an iis liceret necne tributum Cæſari ſolvere. Porro argenti fragmentum illud Cæſaris effigiem, & nomen gerebat: *Cujus eſt imago hæc, & ſuperſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris*. Jam vero tributum *cenſus* nomine deſignatum taxa erat, quam Auguſtus Judæis impoſuerat, cum Judæam in Romanam Provinciam redegiſſet. Impoſitum vectigal hoc Judæam vehementer turbavit. Herodes, qui regium Romanis diadema debebat, illud afferebat ſolvi oportere, ejuſque aſſeclæ Herodiani nuncupabantur. Contra Phariſæi contendebant, non alium Principem agnoſcendum eſſe, quam Deum, eique uni decimas, & primitias ſolvendas eſſe; atque ita quidem populum, cui vectigalis ſolutio gravis erat, facile in ſententiam traxerunt. Sperabant ergo fore, ut Chriſtus in inſidias incideret, cum una cum Herodianis interrogaturi acceſſerunt, liceret, necne, Cæſari tributum ſolvi? Si enim Chriſtus populo morem geſſiſſet, Imperatoris indignationem ſubiiſſet; quod ſi reſpondiſſet, tributum Cæſari ſolvi licere, populi animum exacerbaſſet, qui ſe a Deo tantum pendere, nullique exteræ poteſtati, niſi ejus ingratiis, ſubeſſe contendebat. At Chriſtus, qui eorum nequitiam perſpexit, petiit numiſma cenſus, cumque ab iis ipſis ſibi dictum voluiſſet, in eo Cæſaris imaginem impreſſam eſſe, ex hoc ipſo reſponſo concluſit, Cæſari dandum eſſe, quod Cæſaris erat, Deoque, quod Dei; nempe quemadmodum imago Principis argento inſculpta, quod temporalium rerum omnium pretium eſt, auctoritatem innuit, & jus, quo Princeps in ejuſmodi res obtinet; ita imaginem Dei in omnium animis impreſſam ſupremæ auctoritatis invictum argumentum eſſe, quæ in animos ipſos, & in omnia ſpiritalia ei uni congruit. Jam vero quemadmodum omnes ſubditi accurate Principibus obſequi debent in iis omnibus, quæ ad eorum juriſdictionem ſpectant; ita, & quidem potiore jure Deo fideliter, exacteque in iis omnibus eos parere neceſſe eſt, quæ ad eum pertinent, quæque ad ſalutis negotium referuntur.

Nummus. Quis nummi primus inventor fuerit, non conſtat, quoniam de eo ſacra Scriptura ante Diluvium omnino non loquitur. Eum nonnulli *Cainum* fuiſſe contendunt, qui ponderum, & menſurarum inventor traditur. *Tubalcainum* alii, qui primus æs, & ferrum ad opus redegit, concinnavitque. Haud ſane probabile eſt, per annos mille ſexcentos quinquaginta nummum iis ignotum fuiſſe, qui artes callebant. Ejus uſum Noe poſt Diluvium reſtituit; ac de eo ſacra Scriptura non ante verba facit, quam dum Abimelech argenteos nummos mille Saræ dediſſe refert. De quadringentis etiam juſti ponderis ſiclis, quos Abraham dedit Ephron pro Saræ ſepulcro, commemorat. Hi ſicli præcipuus Judæorum nummus erant. Finitimorum quoque populorum nummi apud

eos

eos in uſu erant, e quacunque tandem materia conſtarent; atque adeo non deſunt, qui contendant, hos tantum proprie dictos nummos fuiſſe, quibus Judæi uterentur; & ſiclum apud eos non niſi pondus extitiſſe, quod ad commercium adhibebant. Nulla ſaltem apud eos ullius nummi formæ, ſeu notæ occurrit in ſacris Litteris mentio ad uſque Simonis Machabæi tempus, cui Antiochus Sidetes Syriæ Rex cudendi nummi facultatem conceſſit: *Permittimus tibi facere percuſſuram proprii numiſmatis in Regno tuo*. 1. *Machab*. xv.

Nun, *poſteritas*, filius Eliſamæ, & pater Joſue, e Tribu Ephraim: *Eliſama*, *de quo ortus eſt Nun*, *qui habuit filium Joſue*. *Exod*. xxxiii. ii.

Nuptiæ, a Latino verbo *nubere*, nempe *velare*, *velo tegere*, quia nimirum novi ſponſi, modeſtiæ, ac pudoris ergo, ſibi caput tegebant. Primo *nuptiarum* nomen pro cæremoniis, ritibuſque ſolemnibus ſumitur, quibus initi conjugii dies ipſe celebrabatur: *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ*. ii. Pro nuptiarum feſto: *Nuptiæ quidem paratæ ſunt*. Porro feſtum hoc gratias ſignificat, quas ii ſuſcipiunt, qui in Eccleſiam ingreſſi ſunt, & gloriam, qua Sancti in Cœlis cum Chriſto regnantes fruuntur; quod etiam innuit Virginum parabola, quæ Sponſi adventum expectabant: *Intraverunt cum eo ad nuptias*. iii. Pro loco, in quo Nuptiæ peragebantur: *Impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium*. iv. Pro conjugio, & unione Sponſi, & Sponſæ: *Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias*. *Venerunt Nuptiæ agni*. Jam vero Agni nuptiæ ſunt perfecta Chriſti. cum Eccleſia in Cœlis unio v. Pro jure per matrimonium acquiſito: *Quod ſi alteram ei acceperit*, *providebit puellæ nuptias*, quorum verborum is ſenſus eſt: ſi quis Servam filio conjugem dederit, & hic filius ipſe aliam præterea duxerit, primam quidem ut veram & proprie dictam uxorem habebit.

Hebræi conjugium maturius inibant, licebatque ætatis an. 13. conjugem ducere. Vix unquam ad an. 18. innupti perveniebant; ſecus ſe contra præceptum peccaturos rati, quod primis hominibus Deus impoſuit: *creſcite*, *& multiplicamini*. Hinc facile intellectu eſt, quamobrem cælibatus, & ſterilitas in Iſrael opprobrium fuerint, idque Hebræi curaverint, ut, ſi quis uxorem prolis expertem reliquiſſet, defuncti frater viduam duceret. Puellæ ſtatim poſt pubertatem nubebant, nempe poſt annos duodecim; verum ante matrimonium fere publice non prodibant. Nuncupabantur autem עלם *halmæ*, *abditæ*. Rationis porro, qua puella peti conſueverat, perſpicua nobis exempla ſuppeditant Sichem, qui Dinam petiit, Eliezer, qui Rebeccam, & junior Tobias, qui Saram. Vir ſponſæ dotem dabat, & perſonam, quam ſibi conjugem addere volebat, emere videbatur: *Auge dotem*, *quam datam vis*, ita Hemor ad Jacob, *pete*, *quæ tibi placuerint*, *dona*, *libenter dabo*, *modo puellam ei ſponſam tradere velis*. Quatuordecim ſervitii annis Liam, & Rachelem emit Jacob; & David Philiſtæorum præputia centum pro Michol dedit, & Oſeas pro conjuge argenteos nummos quindecim. Sponſalia fiebant aut ſcripto, aut argento, quod ſponſæ dabatur: *accipe argentum hoc*, *in pignus*, *te mihi ſponſam fore*, ita Sponſus Sponſam alloquebatur. Iis ex eo tempore ſe mutuo conſpiciendi libertas erat, ac ſi quid interea puella contra obſtrictam fidem peccaſſet, habebatur ut adultera. Ita Sanctiſſima Virgo Sancto Joſeph deſponſa, cum Jeſum Chriſtum concepit, pœnam hanc, ſumma legum vi, ſubire poterat, niſi eumdem Joſeph Angelus de myſterio monuiſſet, quod in ea contigerat: Cum porro matrimonii tempus adveniſſet, ſtatuebatur ejus contractus, ſtataque die Sponſus, & Sponſa in paratum atrium ducebantur; ſupponebantur umbellæ, ſibique Sponſi caput quadrato velo, quod *Teled* Hebræi nuncupant, obtegebant. Tum Synagogæ Cantor, ſeu qui viro cognatione proximus erat, craterem vino replebat, & cum benedictionem hanc protuliſſet: *Sis benedictus*, *Domine*, *qui creaſti marem*, *& fœminam*, *& matrimonium præcepiſti*, iis bibendum præbebat. Deinde Sponſus annulum in Sponſæ digitum coram duobus teſtibus mittebat, dicebatque: *Per hunc annulum*, *pro Moſis*, *& Iſrael conſuetudine*, *tu mihi ſponſa es*. Ante Hieroſo-

roſolymitani Templi excidium Sponſus , & Sponſa in nuptiarum Cæremonia coronas gerere ſolitos fuerunt ; & ſacra quidam Scriptura da Sponſi corona meminit : *Lætabor ut ſponſus ornatus corona Domini*, apud Iſaiam . Et in Cantico : *Filiæ Jeruſalem venite , & videte Regem Salomonem ornatum corona , quam ei nuptiarum die Mater impoſuit* . Iterum deinceps vinum in fragili vaſa afferabatur , & poſt benedictionas multas, Sponſis bibandum præbebatur, atque in lætitiæ ſignum , quod ſupererat , in terram projiciebatur . Tum vero adſtantes omnes novis Sponſis omnia proſpera ominabantur, quemadmodum in Iſaac, & Rebeccæ matrimonio factum lagimus : *Imprecantes proſpera ſorori ſuæ , atque dicentes : ſoror noſtra es, creſcas in mille millia*. Nuptiarum prandium admodum decenter peragebatur ; atque ad menſam laudes, & Cantica in honorem Dei canabantur ; id nimirum imitandi gratia , quod in convivio factum eſt, quod Raguel inſtruxit, cum filiam Saram juniori Tobiæ conjugem dedit . Ex Evangelio compertum fit, Sponſo *paranymphum* dari conſueviſſe, quem Chriſtus *Sponſi amicum* vocat. Ejus erat nuptiarum ducus , & dignitarem curara , Sponſique mandata exequi : *at amicus Sponſi*, inquir S. Joannes Baptiſta , *qui ſtat , & obedit voci Sponſi , ſe quidem ejus voci parere lætatur* . Sponſo ſemper adarant adoleſcentes multi, puellæque multæ Sponſæ, qui eos, honoris argo , nuptiarum diebus omnibus comitabantur. Id in matrimonii Sampſonis hiſtoria animadverti licet. His adoleſcentibus id oblectationis ërat , ut ænigmata proponerent , ſponſuſque diſtribuebat in eos præmia, qui ea explicabant . Nuptiarum Cæremonia ſare dies ſeptem, ſi puella, dieſque tres, ſi vidua nuberet , perdurabar : *Imple hebdomadam hujus copulæ, & hanc quoque dabo tibi* , ita Laban ad Jacob. Legimus etiam Samſonis , & junioris Tobiæ nuptias per integros ſeptem dies perduraſſa . Elapſis lætitiæ diabus ſeptam, qui fere apud puellæ patrem peragebantur, Sponſa viri domum ſolemniter ducebatur ; & fera quidem noctu, quamadmodum in parabola Virginum decam , quæ Sponſum , Sponſamque anteibant , videre eſt . Id autem ſolemna erat, & ſplendide peragebatur. Hujus pompæ exemplum in Machabæorum libris occurrit, in quibus lagimus, cum filius Jambri nuptias Medabæ celebraſſet, & Sponſa Sponſi domum ſolemni apparatu duceretur , ejuſdemque viri amici non ſine muſicis inſtrumentis Sponſam præcederent , Machabæos in eos irruiſſe , omneſque in fugam egiſſa . *Seldenus Uxor. Hebr. lib.* II. *cap.* X. *Leo Modena de Rit. Hebr.*

Nycticorax, græcum nomen , quod *Corvum nocturnum*, bubonam ſignificat : *factus ſum , ſicut Nycticorax in domicilio ;* evaſi ſcilicat buboni ſimilis , qui in obſcura domorum loca ſe recipit . Avis hæc in Moſis lege inter immunda animalia referabatur . *Deuter. cap.* XIX.

Nymphas , ſponſa , Coloſſenſis Urbis incola, ſingulari pietate vir, qui ſuam domum Eccleſiam effecerat , Chriſtianam nempe familiam . *Salutate Nympham , & , quæ in domo ejus eſt, Eccleſiam. Coloſſ.* IV. 15.

O

O Interjectio , quæ vocationi inſervit : *O homo Dei, hæc fuge*. Ad exprimendam quoque admirationem adhibetur : *O altitudo divitiarum ſapientiæ ; & ſcientiæ !* Ad vehemens etiam deſiderium ſignificandum : *O ſi quis daret mihi aquam !* Denique ut quempiam ad aliquid cohortemur : *O , o fugite de terra aquilonis*.

Obadia , ſervus Dei , ſecundus filiorum

rum Ozi e Tribu Iſſacchar. I. *Paralip.* VII. 3.

Obdias, filius Arnon, cui Zorobabel originem dedit. II. Filius Aſel, e Saulis ſtirpe. III. Levita quidam, filius Semejas. IV. Unus e ſtrenuis Viris Tribus Gad, qui Davidem ſecuti ſunt, eique in Deſerto ſe ſocios addiderunt. V. Unus e primis, qui Regi Joſaphat militabant, quoſque idem Princeps in Judaici Regni, cui præerat, Urbes miſit, ut populum erudirent. VI. Unus e Judæorum primoribus, qui fœdus firmarunt, quod Nehemias cum Domino renovavit.

Obed, *ſervus*. I. Pater Gaal. *Judic.* IX. II. II. Filius Booz, & Ruth, pater Iſai, & Davidis Avus. *Ruth.* IV. III. III. Homo quidam e Tribu Juda, filius Ophlal, & pater Jehu. I. *Paralip.* 2. IV. Eorum unus, qui in Davidis Exercitu bellica virtute præſtabant. V. Levita quidam, frater, Semejas, nepos Obededom. VI. Pater Azariæ Prophetæ, qui & ipſe dicitur Obed. II. *Paralip. cap.* XXVIII.

Obededom, *ſervus hominis*, filius Levitæ Idithum, in cujus domo Arca depoſita. David horrenda Ozæ morte perterritus, nec ſe dignum ratus, qui ſacrum illud depoſitum apud ſe reciperet, in hujus Levitæ domum illatum voluit: *Divertit eam in domum Obededom*; ubi quidem trium menſium ſpatio morata eſt: *& habitavit Arca Domini in domo Obededom Gethæi tribus menſibus*. Gethæus autem Obededom nuncupatur, ſeu quod Philiſtæus eſſet ex Urbe Geth, ſed proſelytus; ſeu quod in eadem Urbe, Judæus licet, & Levita dictus, moratus eſſet. Suam Deus benedictionem in hujus Levitæ domum ob Arcam effudit; ejus familiam mirum in modum auxit, Armenta propagavit, agros ita fœcundos reddidit, ut copioſe quodvis grani genus ederent, idque adeo inſigni ac peculiari ratione, ut nemo non luculenter perſpiceret, ſingularia ea dona ex Arcæ præſentia derivari. His auditis, David conſilium recepit operam dandi, ut Arca apud ſe tranſferretur, quo reapſe a Levitis, prout Deus præceperat, delata fuit. Obededom pater fuit Semejas, Jozabed, Joaha, Sachar, Nathanael, Ammiel, Iſſachar, Phollati, eique cum filiis cuſtodiendæ Templi portæ traditæ fuerunt. II. *Reg. cap.* VI. I. *Paralip. cap.* XV. * Hujus nominis alii nonnulli Levitæ fuerunt; fuit & cuſtos theſauri Templi, cum Joas regnaret: *Univerſa vaſa, quæ repererat in Domo Dei, & apud Obededom.*

* *Hebræi*, *&* S. Hieronymus *in Quæſtionibus, ſeu Traditionibus Hebraicis in* II. *lib. Reg. ajunt, benedictionem, quam Obededom obtinuit, in eo poſitam fuiſſe, ut omnes ejus conjuges, concubinæ, ancillæ, omneſque ipſius filiorum conjuges puerum parerent; atque ita etiam omnes ejus gregis fœminæ geminos fœtus ederent*: Benedixiſſe Domum ejus Hebræi dicunt, eo quod omnes uxores ejus, & concubinæ, & ancillæ, & nurus maſculos pepererunt filios, nec non & fœminæ quadrupedes geminos ei ediderunt fœtus.

Obedientia, *præcepti alicujus executio. Occurrit ſæpe tum in Veteri, tum in Novo Teſtamento obedientia, quam nos ſane Deo, præſertim ejus Legi, juſſiſque debemus, & merces, ac præmium, quod obedientiam, ſeu pœna, quæ inobedientiam manet.*

Oblatio. Peoes Hebtæos eranr oblationum genera tria; primum earum, quæ communes, earum alterum, quæ præcepto, tertium earum, quæ pietate oitebantur. Conſuetæ oblationes Thymiamate, quod quotidie ſuper Altare aureum incendebatur, & propoſitionis panibus, qui Domino offerebantur, peragebantur. Oblationes liberæ, quæque ex pura putaque pietate ortum trahebant, erant ſacrificia pacifica, vota, oblationes vini, olei, panis, ſalis, aliarumque rerum, quæ Templo, Templique Miniſtris offerebantur. Oblationes præſcriptæ, præceptæque primitias, decimas, & hoſtias pro peccatis complectebantur. Rerum omnium primitiæ Deo offerendæ erant; ei perſonæ per conſecrationem, terræ fructus per oblationem, liquores per libationem, aromata per ſuffimenta, animalia per ſacrificia offerebantur. Vetita meſſis erat, ante quam Deo novus manipulus offerretur ea die, quæ azymorum primam conſequebatur; itemque vetita erat panis ex nova meſſe coctio, niſi prius die Pentecoſtes novi panes oblati eſſent. Ante harum primi-

tia-

Google

tiarum oblationem immunda omnia, poſt hanc oblationem omnia munda erant, & ſancta. Oblationis nomen ſignificat etiam ſacrificium, quod in Euchariſtia ſuper Altaribus noſtris offertur: *In omnibus locis ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*, ita Malachias. Hoc Sacrificii Novæ Legis apertiſſimum vaticinium eſt, in quo Eccleſia ubique diffuſa hoſtiam infinite puram ſemper & ubique terrarum Deo offert, quoniam Deus eſt, qui ipſe ſe offert, ut idem ſanguis, quem ad animarum redemptionem effudit, eas nutriat, ſanet, divinaque prorſus vita donet. Denique Oblatio pro Sacrificio quoque ſumitur, quod Chriſtus in Crucis Altari ad peccatorum noſtrorum expiationem obtulit: *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo*. Apoſtoli verba ſunt in *Epiſt. ad Hebræos*.

Oblatio, præſentatio, munus, donum. *Nonnulli hominum Deo offerebantur, & præſentabantur; alii quidem in omne vitæ tempus, quin redimi poſſent, cujuſmodi erant Sacerdotes, & Levitæ, iique omnes, qui ab hac ſacra familia deſcendebant, quippe qui omnino Deo dicati, ejuſque Altaris ſervitio addicti eſſent; cæteri vero non niſi ad certum tempus, & pretio ſiclorum quinque redimebantur. Offerebantur animalia, nempe boves, agni, capræ, offerebantur aves, ut columbi, turtures, paſſeres; & ejuſmodi quidem omnia adeo pura eſſe oportebat, ut haberentur indigna, quæ Deo offerrentur, ſi quid in iis vitii detectum eſſet. Offerebantur etiam liquores, hoc eſt, opobalſamum, vinum, oleum, atque itidem aqua. Triticum quoque, hordeum, farina, ſal, lapilli pretioſi, gemmæ, fructus, metalla, lignum, lana, & innumera alia offerebantur. E quarum rerum omnium generibus ſingulis optima, & pulcherrima ſeligebatur; ſecus rejiciebatur, quoniam Deus, utpote omnium rerum Dominus ea ſane prærogativa dignus erat. En ipſa Legis verba:* Ut acceptabile ſit (munus), omnis macula non erit. Si cæcum fuerit (Animal), ſi fractum, ſi cicatricam habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem, non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis ſuper Altare Domini. *Levit. cap.* XXII. 22.

In falſa Ethnicorum Religione nihil erat antiquius, quam ejuſmodi oblatio. Ovidius lib. II. Faſt. *ita canit*:

Farra tamen Veteres jaciebant, farra metebant,
Primitias Cereri farra reſecta dabant.

Numa Pompilius, *qui Leges, & Religionem Romanorum inſtituit, inter alia juſſiſſe traditur*: fruge Deos colere, & mola ſalſa ſupplicare, atque ut auctor eſt Emina, far torrere. *Ante cruenta ſacrificia, oblationes tritico peragebantur*. Ovidius Faſt. lib. I.

Ante, Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & puri lucida mica ſalis.

Obolus, viceſima ſicli pars. *Exodi cap.* XXX. 13. Siclus viginti obolos habet. Tirino teſte, obolus valebat ſolidos duos; ejus quippe ſententia, ſiclus quadraginta ſolidos continebat. Duorum generum erant oboli, Atticus unus, Hebraicus alter; Atticus autem quinta parte minor, quam Hebraicus erat. Eſt porro viceſima quarta ſicli pars, & unciæ quadrageſima octava, ſiquidem obolus Hebraicus argenteæ unciæ quadrageſima pars eſt.

Oboth, *vires*, triceſima ſeptima Hebræorum ſtatio, ad quam e Funon pervenerunt. Ibi Deus ignitos ſerpentes in Iſraelitas immiſit, & Moſes æneum ſerpentem erectum voluit. Illinc in Jebarim ſe contulerunt. *Numer. cap.* XXXIII. 43.

Obrizum, vel *Obryzum*, vel *Obruſſum*. Vocabulum hoc in Sacris Litteris pro auro igne excocto, purgatoque ſumitur, derivaturque ab *Ophir*, quæ regio erat, e qua Salomon illud ad ſe trahebat, vel ab Hebraica voce *Phaz*, quæ ſignificat flumen *Phiſon* in Colchide, quod aurum puriſſimum afferebat, vel denique a verbo, quod de iis rebus dicitur, quæ ebullientes ſpumam emittunt: *Pretioſior erit vir auro, & homo mundo obrizo*. *Iſaiæ cap.* XIII. 12.

Obſcurum, *obſcuritas*, *obſcurare*: *Si obſcurior fuerit lepra, & non creverit in cute, mundabit eum, quia ſcabies eſt*; ita in Levitico. Obſcuritas hæc ſe in pelle prodebat, quippe quæ coiret, & compingeretur. *Obſcurentur oculi eorum, ne videant*;

Zacharias. Judæorum cæcitatis vaticinium eſt, qui Chriſtum Dominum non cognoverunt. *Collocavit me in obſcuris;* in Pſalmis. Ita ſcilicet David: me filius Abſalon in horrendas cavernas recedere coegit; alii tamen id de miſera conditione, in qua verſabatur, intelligunt. *Repleti ſunt, qui obſcurati ſunt terræ domibus iniquitatum.* Obſcuri terræ, Iſraelitæ nimirum eo calamitatis redacti ſunt, ut in Aſſyriorum domibus captivi jaceant. Cordis, ſpiritus obſcuritas voluntatiam ignorantiam, & pertinaciam deſignat.

Obſervare ſignificat *explorare*, *ſpectare aliquid*: *Oculus adulteri obſervat caliginem:* adulter, qui metuit, ne detegatur, inter tenebras progredi ſtudet. *Alicujus os obſervare* idem eſt ac loquentis verba expendere, ut e ſuo ipſius ore judicetur. Aſſyrii Danielem, & Phariſæi Chriſtum Dominum obſervabant. Salomon Regis os obſervari vult: *os Regis obſervate;* jubet nempe ejus juſſa ſervari. *Si iniquitates obſervaveris, Domine, quis ſuſtinebit?* Si culpas noſtras ad actius examen revocas, quis judicium tuum ſuſtinere poterit?

Obſeſſio Dæmonis. Eo porro *obſeſſio* a *poſſeſſione* diſtinguitur, quod poſſeſſio de eo dicitur, in cujus corpore Dæmon reapſe habitat, obſeſſio autem de eo, qui moleſtia afficitur, & torquetur a Dæmone. Jam duæ præcipuæ obſeſſionis cauſæ ſunt; prima eſt eorum impietas, qui Deo renuntiant, & Dæmonis poteſtati ſe tradunt; altera eſt Dei permiſſio, ut ita nempe nonnunquam homines ob graviſſima quædam ipſorum peccata puniantur. Obſeſſionem etiam permittit Deus, ſuos ut ſervos probet, ac Diaboli malitiam confundat. Obſeſſionis ſigna ſunt: in aerem extolli, vehementique deinde impetu in terram rejici, nullo illato vulnere, peregrinis ſermonibus loqui, a ſanctis rebus abhorrere, nec de iis loquentem audire poſſe &c. De ea quoque judicari poteſt e corporis habitu, cum ſcilicet obſeſſus terrificis, quaſique igneis oculis eſt, cum inuſitatæ convulſiones ei membra diſtorquent, cum motus, geſtuſque violentos, edit, cum nulla decori, nulla pudoris ratione habita loquitur. In Sacris Litteris & in Hiſtoria nobis plurima obſeſſionis exempla occurrunt. Saulem identidem malignus Spiritus invadebat, eique David citharam pulſans ſolatio erat. Adoleſcentulam Saram dubio procul obſidebat Dæmon, qui malitiam ſuam in eos exerebat, quibus illa nubere voluit. Haud latet, quemadmodum eam Tobias junior ab obſidione liberaverit. Contra malum hoc non aliud remedium, quam preces, bona opera, exorciſmos Eccleſia præſcribit; quæ omnia non impediunt, quominus naturalia nonnulla remedia adhibeantur, quibus corporis affectiones in ordinem redigantur, pravæque habitudines imminuantur, atra bilis, ſanguinis craſſior impuritas, quibus utitur Dæmon, ut vexet mulierum genus hominum, quos invadit, quin ſemper agat ipſe per ſe. Tum vero Deus utitur vi, quam in ipſa creatione remediis indidit, ut hæc effecta ederent; quod exemplo Tobiæ junioris oſtenditur, qui Saram combuſto piſcis jecore liberavit; & Saulis exemplo, a quo Davidicæ citharæ ſonus Dæmonem removebat. *

* *Ad humana corpora quod attinet, quæ Dæmonum obſeſſioni, ſeu poſſeſſioni ſubeſſe poſſunt, quod item ad eorumdem Dæmonum poteſtatem ſpectat, qua domibus, & id genus aliis moleſtiam afferunt, & infeſti ſunt, diſtingui poſſunt omnino duo,* jus, *&* factum. *Quoad* jus, *eo redigitur quæſtio, an exiſtentes puri putique ſpiritus ab omni materiæ concretione ſecreti invadere poſſint hominum corpora; quoad* factum, *id in quæſtionem venit, verane ſint, an falſa, quæ de obſeſſis, poſſeſſiſque, ac de domorum, aliarumque ejuſmodi rerum infeſtationibus vulgo narrantur. Qui verum cultum, ſeu veram Religionem poſſederunt, & poſſident, ut Hebræi ante Chriſtum natum, ac deinde Chriſtiani, de jure non dubitarunt, quamvis e Chriſtianis multi facta ipſa in dubium revocaverint. Jactantes fortem animum homines audacter facta negarunt, ut radicitus jus ipſum evellerent, evertterentque. Dilucidata profecto facta Religioni ab Incredulorum aggreſſionibus in tuto ponendæ magnopere inſervire poſſunt; at negari non poteſt, ſcopulos duos, nimiam ſcilicet, & nullam fidem vitari oportere. Arrogans homo*

homo nihil credit, infirmus omnia. Fatalis ergo neceſſitas fuerit in aliquod extremum prolabi? An vero juſtæ diſcretionis ope verum a falſo diſcerni non poterit? Id nimirum in hac propoſita Adnotatione contendam; unum quidem, a Dæmonibus obſideri corpora, domoſque infeſtari poſſe; alterum vero, non deeſſe facta, quæ obſeſſionem hanc, & infeſtationem evincant; ac non præteritis ſolum, ſed noſtris etiam temporibus. Primum incredulos, alterum, ac tertium Chriſtianos nonnullos convincet.

Ad primum quod attinet; tres mere ſpiritales naturæ ſunt, Deus, Angelus, rationalis Anima; Deus, qui purus putuſque ſpiritus eſt, increatus, & infinite perfectus; Angelus purus quidem ſpiritus, ſed creatus, & finitus; Anima quoque purus creatus, finituſque ſpiritus, ut Angelus eſt, ſed humani corporis forma; quamobrem ab Angelo differt. Atque Angelos quidem exiſtere non modo Sacra Scriptura innumeris in locis, ſed ipſum naturale lumen nobis perſuadet. Ad Dei quippe ſapientiam pertinet, naturas exiſtere, quæ, quantum creatæ rei ratio patitur, Divinam perfectionem exhibeant; quod eſſe non poteſt, niſi ſubſtantiæ ſint mere ſpiritales, informandis corporibus non addictæ, cujuſmodi Angeli ſunt, cum Deus purus putuſque ſpiritus ſit. Præterea ad Univerſi ordinem, ac pulcritudinem pertinet, ut ſubſtantias mere corporales, ut ſaxa, ſubſtantias partim corporales, & partim ſpiritales, ut homines, ſubſtantias etiam mere ſpiritales, ut Angelos, complectatur. S. Thomas lib. 2. contra Gentes cap. 46. hoc argumento utitur; atque hoc in capite Ethnica Theologia cum Chriſtiana conſentit; Epicureis enim exceptis, & ſi qui fuere id genus alii, Philoſophi cęteri Angelos, intelligentes nempe ſubſtantias, homine prǣſtantiores ſuſcipiunt. Id nimirum Platonis, Socratis, Triſmegiſti, ac Poetarum auctoritate S. Cyprianus in libro de Idolor. vanitate demonſtrat. Duo tamen ſunt Angelorum genera; boni alii ſunt, qui in Dei obedientia perſtiterunt; nequam alii, qui in Deum ipſum inſurrexerunt, & ab eo proinde ſtatu in quo creati fuerant, exciderunt. Poſteriores hi Diaboli, Dæmonia, Inferorum, & aeris poteſtates, Mundi Principes, malitię, ac tenebrarum Principes appellantur. Hi mali Angeli omnes ad unum ęternis pœnis addicti ſunt; nondum tamen omnes in Inferos relegati. Multi per aerem, ac ſupra terram diſperſi ſunt; ac proinde facillime fieri poteſt, ut hi quidem corpora invadant, poſſideantque, aut domos, vel ejuſmodi alia loca infeſtent. Prima quidem fronte ratio adverſari videtur. Dęmon enim purus ſpiritus eſt, & ab omni materię contagione ſecretus; ut propterea non videatur poſſe immediate ac phyſice in materiam agere, quacum ei nulla proportio eſt. An igitur fieri omnino non poteſt, ut mere intellectualis ſubſtantia in ſubſtantiam mere corpoream phyſica quadam ratione agat? Minime vero; atque hujus quidem rei nos ipſi nobis locupletiſſimi teſtes ſumus. Animus noſter ſpiritalis eſt, intellectu, voluntate, ac libertate prǣditus; cogitat, ſuaſque ipſius cogitationes expendit; ratiocinatur, & ratiocinationes ſuas digerit; eas voce, aut calamo exprimit; examinat, judicat, eligit, verum a falſo, bonum a malo ſecernit; producit, invenit, & inventa perficit; univerſas, & mere ſpiritales res, veritatem, virtutem cognoſcit, & amore proſequitur; miratur effecta naturę, eorumque rationem reddit; demonſtrationes conficit, neque ea ſolum, quę ſunt, & eſſe poſſunt, ſed privationes etiam, & negationes percipit. Jam vero hæc omnia, quæ ſpiritalia ſunt, nec niſi a ſpiritali principio derivari poſſunt, ſpiritalem animum probant; qui tamen, etſi ſpiritalis ſit, agit in corpora, & in omnia eorum organa, in ſanguinem, in humores, in animales ſpiritus, quęcumque tandem appareat inter eum, & hæc omnia quæ diximus, diſcrepantia. Nihil igitur impedit, quin boni, malique ſpiritus in corpora, aliaſque res ſenſibus ſubjectas agant; quoniam æque prorſus, atque animi noſtri, ſpiritales ſunt. Fateor equidem, perſpicue cognoſci non poſſe, qua id demum ratione fiat; verum propterea ne aliquid exiſtere, aut exiſtere poſſe negare poterit, quia ejus natura, vis, & multiplex agendi ratio comprehendi non poteſt? Haud omnino Dei naturam mente complectimur; ideone eum eſſe negare poſſumus? Maritimi æſtus cauſam, magnetis, aliarumque complurium naturalium re-

rerum proprietates ignoeamus, quæ nobis ob oculos quotidie veeſantur; an proinde infitias ire poſſumus, hæc eſſe, aut eſſe poſſe? Spiritalis eſt animus noſtee, & hac de ee dubitare non poſſumus; idem animus, licet ſpiritalis, noſtra agit in coepora, eamque nos actionem ſingulis momentis ſentimus, de qua ſane magis, quam de ee quavis extra nos poſita certi ſumus. Spieitalis ergo ſubſtantiæ in corpoeeam actio non repugnas. Quid? Quod quicumque ſpiritales ſubſtantias in corporales agere poſſe negaverit, neget etiam, neceſſe eſt, Deum ipſum poſſe in eaſdem agere, ut ptoinde nec Mundum cxeaverit, nec regat, conſervetque, nec motus, quicumque conſpiciuntue, eidem imprimat. Ratio in promptu eſt. Deus nimirum purus putuſque ſpieitus eſt infinite perfectus, & materiæ prorſus expers, multo ſane magis, quam Angelus, & humanus Animus. Sed id tamen non impedit, quin Deus in materiam agat, eam contingat, & intime penetret, ei ſuos omnes motus impeimat, eam operationibus ſuis applicet, eidemque exiſtentiam, vitam, & cætera tribuat; ut enim loquitur S. Paulus (Actor. cap. XVII. v. 28. *)* in ipſo vivimus, & movemur, & ſumus. *Per ſuam ubique potentiam, præſentiam, eſſentiam Deus eſt. Ejus immenſitas nihil aliud, quam ipſius ubique diffuſa natuea eſt; atque ipſe quidem non inſtar corpoeum locum occupat, ſed ſpirituum more ſine locali extenſione, ſine diviſibilibus partibus, ubique totus.*

Intimam hanc in eebus omnibus natura conſtantibus Dei præſentiam, actionemque peofeſſa eſt Ethnica Philoſophia, dum nempe tamquam conſtans, firmumque principium ſtatuit, cauſarum, quæ ſecundæ dicuntue, actionem nullam fore, niſi a prima Cauſa moverentur. Cum ergo Deus mere ſpieitalis in materiam agat, nihil etiam impediet, quin cæteræ ſpieitales ſubſtantiæ in eamdem agant. Fruſtra quippe diceretur Deus id omnipotentia ſua poſſe, quod aliæ minore vi præditæ res minime poſſunt. Equidem ſentio, cum de eei ſpiritalis in coepoream actione agitur, non agentis facultatem, aut imbecillitatem, ſed ſpiritalem ipſam naturam ſpectari; & quia non minus ſpieitalis, quam Angelus, Deus eſt, ſi ſemel pugnet, Angelum utpote ſpiritalem in materiam agere, pugnare etiam, in eamdem Deum agere. In hanc nimirum abyſſum incidit, qui cernere acutius vult; ut ſua Deo attributa adimantue, & quod inde conſequitur, ipſa Divinitas; aut enim Deus omnino non eſt, aut ſiquidem eſt, quemadmodum dubitari non poteſt, ita demum eſt, ſuis ut perfectionibus omnibus præditus ſit. Eſt ergo Deus, & quidem mere ſpiritalis eſt; ac licet mere ſpiritalis, in materiam agit; adeoque univerſim ſubſtantiæ mere ſpieitales in corpora ageee poſſunt. Quamobrem Dæmones, qui puri putique ſpiritus ſunt, corpora poſſidere, domoſque infeſtare poſſunt; quod erat oſtendendum.

Agedum videamus, an facta, quæ a Dæmonibus obſeſſa corpora, moleſtiiſque affectas domos probant, vera, necne ſint. Mihi quidem non ea mens eſt, ut hoc loco peculiaeia omnia facta commemorem; nullam enim finem dicendi faceeem; nonnullis tantum, iis nempe contentus ero, quæ extra omnem dubitationem poſita ſit. Quiſquis Evangelia curſim evolvit, ſane convincitur, Cheiſti tempore a Dæmonibus obſeſſos, poſſeſſoſque complures fuiſſe. Nimirum S. Matthæi caput VII. *S. Marci* cap. V. *&* VII. *S. Lucæ* cap. IX. *legenti occueeit, Chriſtum Dominum apud Geraſenos a Dæmone, atque adeo Dæmonum legione poſſeſſos homines duos, mutum dæmoniacum, cæcum alium & mutum, ethnicæ, ac Syrophænicie fœminæ filiam, multaſque alias dæmoniacas libeeaſſe, elata voce clamantibus earum Dæmonibus:* Tu es filius Dei: *Denique Cheiſtus ipſe Diſcipulis Dæmones ejiciendi facultatem conceſſit. Hæc nimieum peorſus indubitala ſunt, ad Chriſti tempoea quod ſpectat. Ad ea porro quod attinet, quæ ad ſubſecuta ſæcula referuntue, innumeris in hanc rem factis Eccleſiaſtica Hiſtoria, & Sanctorum Virorum vita refertæ ſunt. Satis mihi ſuperque ſuerint facta duo, quæ mea quidem ſententia ſunt haud dubiæ fidei, ne Lectoei tædio ſim. Peimum, quod innumera tamen alia complectitur, Patrum in Deſerto Vitæ nobis ſuppeditans. Paſſim in his Vitis leguntur exempla poſſeſſorum hominum, obſeſſionum, & infeſtationum Dæmonum, qui ſanctos eos Solitarios in Deſertis, in montibus, in imis vallibus, in ſummis rupibus, in cellulis, in profundis anteis vexabant. Iis ſe Dæmones horrendis imaginibus in conſpectum dabant,*

inu-

inuſitatiſque emiſſis clamoribus, & ululatibus, qui ab aliis, quoque eo convenientibus percipiebantur, terrorem incutere ſtudebant. Complura ejuſmodi facta ex unius S. Antonii vita nobis ſuppetunt; quæ ſane in dubium vocari non poſſunt, cum a Sanctis Patribus, aliiſque ſinceris, & fidelibus Hiſtoricis referantur, qui ea ſe partim vidiſſe, partim ex iis, quibus contigere, vel ex eorum Diſcipulis ſe audiſſe teſtantur. S. Pauli primi Eremitæ vitam deſcripſit S. Hieronymus, S. Antonii vitam S. Athanaſius, Alexandrinus Patriarcha, qui ejus ætate vivebat, & junior eo magiſtro, ac duce uſus erat, qui deinde non ſemel eum viderat, qui denique, quod de eo refert, ex ipſo perceperat. Cæteras vitas S. Ephrem, Ruffinus, Palladius, Sulpicius Severus, Caſſianus, Theodoretus, *aliique claſſici Auctores poſterorum memoriæ commendarunt. Has vitas ſuſcepere cordati quique, qui poſt earum Auctores vixerunt; & quominus haud ægre probarent noſtri recentiores Hiſtorici, ut* Tillemont, Fleury, Baillet, *non impediit acerrima* Critice, *qua ſibi ſemper ab iis cavendum putarunt, quæ inuſitata, ac ſingularia viderentur. Eas doctiſſimus* Arnaldus *voluminibus duobus complexus eſt, quorum titulus:* Vitæ Sanctorum Patrum, qui Deſerta incoluerunt. *Facta hæc igitur certa ſunt; de quibus ſi quis dubitet, alterutrum ſtatuat, neceſſe eſt, Sanctos Patres, Hiſtoricoſque, qui ea retulerunt, aut levitate quadam animi, aut vafritie peccaſſe, levitate, ſi temere inconſultoque crediderint, vafritie, ſi invenerint, poſteriſque tradiderint, quæ ipſi minime crederent. Quod idem de poſteriorum omnium ſæculorum Scriptoribus ſentiendum eſt, qui Veterum narrationes pari ſeu ſimplicitate, ſeu calliditate ſuſceperunt. Denique pronuntiandum, noſtrorum temporum homines acute cernere, recteque ſentire, cæteros omnes, ab ipſis Eccleſiæ incunabulis cæcutiiſſe, ac deſipuiſſe. At quis ita loquentes, aut cogitantes non jure derideat, & inter amentes rejiciat?*

Quod ſi obſeſſorum facta negari non poſſunt, ne domorum quidem infeſtationes a Dęmonibus illatæ negari poterunt. Nobis hujus rei exemplum ſuppeditat D. Auguſtinus *lib.* XXII. *de Civit. Dei cap.* VIII. Eſt, *inquit*, apud nos Tribunus dictus Eſperius: Ei prædium, ſeu ager eſt, cui nomen Zubedi, ubi domum, ſervos, pecus a Dæmonibus vexari percipiens, Sacerdotes noſtros, me abſente, rogavir, ut eorum aliquis eo ſe conferret, oblatis Deo precibus, Dæmones ejecturus. Accurrit Sacerdos quidam, oblaroque tremendo incruento Sacrificio, fuſiſque ferventibus precibus, ſtatim Divinæ miſerationis ope vexario ceſſavit. *Factum hoc S. Auguſtinus tamquam indubitatum credit, & poſteritati perſuadere vult. Clariſſimi quique inter Ethnicos Viri haud minore, quam Chriſtifideles ſimplicitate erant, quippe qui Dæmones eſſe cenſerent, quos malos Genios vocabant, & tamquam hominum hoſtes, & quidem in eorum vexationem ſemper incumbentes ſpectabant. Denique Eccleſia perſuaſum ſemper habuit, & adhuc habet, ejuſmodi obſeſſos, & infeſtationes exiſtere, preces enim præſcripſit, & adhuc præſcribit, ad Dæmones e corporibus, domibuſque pellendos; præterea documenta, ac regulas in hęc eventa tradidit, & adhuc tradit. Quis porro dixerit, Eccleſiam pro vero falſum habere, inanes preces edere, futilia documenta prębere, falli ipſam, & nos fallere? Jam vero Epiſcopi tuta conſcientia eſſe non poſſent, niſi ex Ritualibus Exorciſmos in obſeſſiones, ac domorum infeſtationes pręſcriptos expungerent. Quam porro abſonę ac prępoſterę ſint ejuſmodi conſecutiones, quis non videt?*

Non eo tamen inficias, multa, quę Dęmonibus temere tribuuntur, plerumque ex humore melancholico, turbataque phantaſia derivari. Quę demum phantaſię, & melancholię vis inſit in nobis ipſis, nemo neſcit. Legantur in hanc rem Fievius *in opuſculo* de viribus Imaginarionis, & *doctus* Muratorius *in opuſculo* de Phantaſiæ viribus. *At rationes ſuppetunt, quibus detegatur, quandonam accenſę phantaſię, ac melancholici humoris, & quandonam malorum ſpirituum effecta ſint. Si quando peregrinis linguis loquentes audieris, ac de rebus, quę in remotiſſimis regionibus peraguntur, & id genus alia perſpexeris, quę naturalium cauſarum vim longe multumque ſuperant, minime dubitaveris, quin cauſa ſupra naturam quęrenda ſit. Ac mihi quidem perſuaſum eſt, non eos omnes, qui ſe ipſi obſeſſos putant,*

tant, aut ſuſpicantur, *vel obſeſſi ab aliis habeatur, reapſe tales eſſe. Hinc in Paſtorali Meclinenſi apud* Van-Elpen in Jure Eccl. part. 3. cap. 3. de ſortileg. *ad calcem, non aliter atque in Rituali Romano, leguntur hæc:* Exorciſta non facile, inconſultoque credat, quempiam obſeſſum eſſe, nec temere Exorciſmis utatur, niſi prius e ſignis, quæ ipſe mature, & caute perpenderit, & ex Medicorum, aliorumque Doctorum prudenti judicio moraliter certus ſit, eum energumenum eſſe &c. *Equidem vidi plurimos, ab imperito vulgo, minuſque cautis Miniſtris obſeſſos habitos, qui deinde haud obſeſſi, ſed potius ſe obſeſſos ſimulantes detecti ſunt; quod in fœminis plerunque contigit, quæ Sanctuaria luſtrandi prurigine, & curioſitate ductæ ſe Dæmoniacas finxerunt, obſeſſorum motus imitatæ; vel phantaſiæ quodam æſtu, quæ in fœminis, quam in viris mollior, infirmiorque eſt, ac vehementioribus perturbationibus obnoxia eſt, vel denique melancholiæ vi, quæ id exhibet, quod non exiſtit, ſe revera a Dæmone obſeſſas opinatæ ſunt. Eccellentiſſimus noſter Poeta* Taſſus, *melancholico humore vir, ex improviſo, & amicis ſpectantibus, ita a ſenſibus abſtrahebatur, ut ſibi videretur bonum, & beneficum Geniam alloqui, cum eo per propoſita, & reſponſa ſermonem conferens. Non ergo mirum videri debet, in fœminarum imaginatione, quæ delicatior eſt, effecta conſpici, quæ majorem admirationem afferant, eaſdemque fœminas ea facere, e quibus appareant Dæmoniacæ. Id ergo ut prorſus indubitatum manet, quemadmodum fuerunt, ita etiamnum veros energumenos, ſpiritas eſſe, qui familiares dicuntur; tametſi difficillimum ſit de peculiaribus factis judicium ferri. Quæ tamen primam quidem in Evangelio, deinde vero in Sanctorum Vitis narrantur, in dubium revocanda non ſunt; utpote quæ veritatis, ac certitudinis notas omnes ipſa ſecum afferant.*

Itaque non leve ſolum, ineptumque eſt; ſed etiam impium, quod Beckerus lib. 2. Mund. Faſcio cap. 28. *aſſerere non eſt veritus, ſcilicet ex falſa, & erronea Judæorum opinione ab Evangeliſtis ea facta narrari; id enim qui dixerit, univerſam ſacram Scripturam ad ludibrium, jocumque verterit.*

Ochozath, *poſſeſſio*, amicus Abimelech, Geraræ Regis, quicum venit, ut cum Iſaac fœdus iniret: *Abimelech, & Ochozath amicus illius*. Interpretes multi vocabulum hoc appellativa ſignificatione ſumunt, pro amicorum manu ſcilicet, qui Regem Abimelech comitabantur. *Geneſ. cap.* XXVI. 26.

Ochozias, *poſſeſſio Domini*, filius, & ſucceſſor Achab Regis Iſrael: *Dormivit Achab cum patribus ſuis, & regnavit Ochozias filius ejus pro eo*. Princeps hic patris impietatem imitatus eſt, falſoſque Deos coluit, quos ejus mater Jezrael in Iſrael invexerat. Cum Rex pietate inſignis Joſaphat ſe adduci paſſus eſſet, ut cum hoc impio Principe fœdus iniret, communibuſque impenſis claſſem inſtrueret, quæ, datis velis, Ophir regionem, quærendi auri cauſa peteret, eo fœdere exacerbatus Deus conſilia disjecit, quæ ſine eo inita fuerant, paſſuſque eſt, in *Aſion Gaber* tempeſtate claſſem obrui, ut proinde propoſitum iter proſequi omnino non poſſet. Non deſtitit Ochozias malum facere coram Domino; quamobrem maledictio, prolata in Domum Achab, in Ochozia ipſo perfici cœpit. Altero Regni anno cum in Regiis Ædibus Samariæ verſaretur, ex editi cubiculi feneſtra prolapſus eſt, ejuſque totum corpus obtritum jacuit. Cum ita ſe haberet, tantum abfuit, ut ad calamitatum ſuarum originem mentem referret, & ad Dei, quem læſerat, miſericordiam per pœnitentiam confugeret, ut potius id unum inquirendum putaret, iſne caſus lethalis futurus eſſet, necne; novumque delictum delictis addens, Aulicorum nonnullos Beelzebud Deum Accaron conſultum mitteret, ut certo ſciret, futurumne eſſet, ut convaleſceret. Iis, jubente Domino, Elias occurrit, Regiſque ab iiſdem dictum voluit, quandoquidem Deum Accaron, quam Deum Iſrael conſultum maluerat, futurum proinde, ut e lecto non amplius ſurgeret, ſed certo moreretur. Reverſi, qui miſſi fuerant, Ochoziæ narrarunt, quod contigerat. Ille vero percipiens, hominem, qui eos allocutus fuerat, Eliam eſſe, Ducem miſit, qui quinquaginta militibus ſtipatus ei manus injiceret. At cum Domini

ſui

ſui impietatem æmulatus, arrogantius, & minitantis in modum cum Propheta locutus eſſet, Sanctus Vir, cui Divini Numinis honor maxime cordi erat, Deum, quem contemni dolebat, rogavit, ut nequam hominum temeritatem palam ulciſceretur; ſtatimque delapſus e Cœlo ignis, Deo votis annuente, Ducem, & aſſeclas abſumpſit; idemque Ducis alterius fatum fuit, quem primi calamitas cautum non fecerat; ac milites ipſi cum Ducibus periere, tametſi in Eliam haud male animati eſſent; ut nimirum edoceremur, injuſtitiæ nunquam ſiquam ſine periculo miniſterium ſuppeditari poſſe. Miſſus tertius ſe ad Eliæ pedes abjecit, vitam rogans. Tum vero per Angelum Domini Propheta cognovit, ſe tuto cum eo Duce pergere poſſe. Ergo ſe Ochoziæ ſtitit, cui proximam mortem in impietatis pœnam nuntiavit; & ſane Rex obiit an. Mund. 3108. prout Deus per Prophetam portenderat. Ignem autem e Cœlo Elias evocavit, non ut ſuam privatam injuriam ulciſceretur, de qua tum quidem non agebatur, ſed ut veri Dei gloriam tueretur, cujus cultum evertere impius hic Princeps nitebatur, extincto Propheta, qui ejuſdem cultus unus, & unicus aſſertor, & vindex eſſe videbatur; ac Deus quidem ſervum ſuum, non niſi ſe inſpirante, locutum oſtendit, qui eventum petitioni ſtatim reſpondere voluit, neque inutilem eſſe militum ipſorum mortem; ut nempe Religionis veritatem, falſitatem cultus Baal, prorſuſque divinam Eliæ miſſionem oſtenderet, qui nihil, niſi Deo jubente, faciebat, nec lædi poterat, quin Deus ipſe læderetur. III. *Reg.* XXII. IV. *Reg.* I. & VIII. II. *Paralip.* XX.

Ochozias, filius Joram, & Athaliæ, patri ſucceſſit in Regno Juda: *Anno duodecimo* (IV. Reg. VIII. II. Paralip. XXII.) *Joram, filii Achab Regis Iſrael, regnavit Ochozias filius Joram Regis Judæ*. Princeps hic 22. ætatis annum agebat, cum regnare cœpit. Ei quidem Reg. lib. IV. ætatem hanc tribuit, cum Paralip. lib. II. 42. eidem tribuat, quod Amanuenſium errorem evincit. Is porro familiæ Regis Achab veſtigiis inſtitit, a quo originem per Matrem, ejus impii Regis filiam trahebat; quæ ſane ejus exitii cauſa fuit. Perrexit in Urbem Ramoth Galaad una cum Joram Rege Iſrael, ut cum Hazrael Syriæ Rege pugnaret; & Joram, vulnere affectus in prælio, Jezrael rediit, remedium quærens. Ochozias ab Exercitu receſſit, ut eum inviſeret, Deo ita volente, ut eum in inſignem vindictam traheret, quam Achab, & Jezabel poſteritati parabat. Et ſane Jehu, ſupremus Dux Exercitus Joram, in ſuum ipſum Principem inſurgens, accurrit, ut in Urbe Jezrael nec opinantem, & imparatum aggrederetur. Joram, & Ochozias, quos ejus conſilium latebat, ſe advenienti ſtiterunt, at cum Joram telo occiſus eſſet, Ochozias ſe fugæ dedit, quem tamen inſecuti milites, & Gavar prope Jebblaan aſcendentem aggreſſi lethaliter vulnerarunt. Porro ſatis adhuc ei virium fuit, ut ſe in Urbem Mageddo reciperet, ubi detectus, & ad Jehu ductus, ejus juſſu, mortem ſubiit. Ita ergo impietatis pœnas dedit, pravorumque ſceleſtæ Athaliæ conſiliorum fructum percepit, quibus faciliores aures præbuit, cum avi Joſaphat exemplum ſequi deberet. IV. *Reg.* VIII. & IX. II. *Paralip.* XXI. & XXII.

Ochran, tumultus, pater Phegiel e Tribu Aſer. *Numer.* I. 13.

Oculus. Ea loquendi ratione, qua Sacri Scriptores utuntur, *oculus nequam* invidiam, & avaritiam ſignificat: *an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Matth. cap.* VI. *Oculus malus ad mala. Eccleſ. cap.* XIV. Priora verba invidum hominem, poſteriora avarum deſignant. Contra ſimplex oculus, bonus oculus liberalitatem, & ad bonum propenſionem indicat: *vir boni oculi. Proverb.* XXII. Oculos in quempiam intendere nonnunquam iram, & indignationem innuit: *ponam oculos meos ſuper eos in malum, & non in bonum. Amos cap.* IX. ſæpe beneficia, & providentiam exprimit: *oculi ejus ſuper gentes reſpiciunt. Pſalm.* XVII. Joſeph fratrem natus minimum Beniamin fratribus ad ſe ductum voluit, ut oculos in eum intenderet. Oculus etiam feritatem, & arroganiam ſignificat: *oculos ſuperborum humiliabis. Job cap.* XX. *Oculum eſſe cæco*, proloquium eſt de

iis generatim dictum, qui miſerorum curam ſuſcipiunt, eorumque inopiæ proſpiciunt. *Eruere oculos alieni*, metaphorice de iis dicitur, quibuſcum tamquam cæcis, & mentis expertibus agitur. *Joſeph ponet manus tuas ſuper oculos tuos*: Joſeph ſcilicet morienti patri oculos claudet; qua cæremonia Veteres utebantur. *Ad oculum ſervire*. *Ad Epheſ.* VI. *Coloſſ.* III. Nempe tum ſolum domino diligenter obſequi, eum adeſt, quod captivorum proprium eſt, qui non niſi timore ducuntur, Oculorum elatio ſuperbiam, faſtumque ſignificat: *extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*. *Eccleſ.* XXIII. *Oculi pleni adulterii*, *oculi fornicantes*, & id genus aliæ loquendi rationes ex eo petuntur, quod oculi cupiditatum organa ſunt.

Odaja, *laus Domini*. I. Hominis nomen, qui a Juda originem trahebat. II. Levita coævus Eſdræ; aliique duo parum noti. II. *Eſdr. cap.* IX.

Odaren, *canticum laudis*, Bacchidis fæderatus, Judæorum hoſtis, quem cum aliis nonnullis, qui, ut ille, Syris addicti erant, Jonathas Machabæus interfecit: *& percuſſit Odaren*, *& fratres ejus*. I. *Machab. cap.* IX. 66.

Oded, *fulcrum*, Propheta Domini, qui cum forte Samariæ verſaretur, quo tempore Phacee Rex Iſrael in eam Urbem redibat, ducens captivorum 200000, ducenta millia, quæ Iſraelitæ in Regno Juda ſibi ſubdiderant, victoribus occurrit, iiſque inhumanitatem, & furorem in fratres exprobravit, quos ipſis Deus tradiderat, ſubdiditque: *audite conſilium meum*, *& reducite captivos*, *quos adduxiſtis de fratribus veſtris*, *quia magnus furor Domini imminet vobis*. II. *Paralip.* XXVI. Furentes licet, ac prædæ cupidi milites Prophetæ verbis permoti, crudelitatis, & avaritiæ loco, humanitate, ac miſeratione eorum animos ſubeunte, captivos priſtinæ libertati reddiderunt, & opulenta, quæ traxerant, ſpolia deferuerunt. Fuit & Obed Azariæ Prophetæ pater.

Odoja, *laus Domini*, Princeps Tribus Manaſſe, militari virtute inſignis. I. *Paralip.* V. 24.

Odollam, *eorum præda*, Urbs in Tribu Juda, prope quam caverna, in quam David ſe recepit: *Uſque ad Odollam veniet gloria Iſrael*. Subverſio gloriæ Iſrael ad Odollam Urbem uſque perveniet; ſcilicet futurum portenditur, ut Aſſyrii, qui Regnum Iſrael depopulaturi erant, ſuis uſque ad Tribum Juda excurſionibus, & cædibus omnia miſcerent. I. *Reg.* XXII.

Odor. Id nominis non ſemper fragrantiam, ſed nonnunquam etiam fætorem ſignificat: *Ecce odor filii mei*, *ſicut odor agri pleni*, *cui benedixit Dominus*; apud Iſaiam. Sacrificium quoque Deo oblatum innuit: *Non capiam odorem cœtuum veſtrorum*: Haud gratas habebo victimas, quas mihi vos veſtris in cœtibus offeretis; apud Amos. *Odoratuſque eſt Dominus odorem ſuavitatis*; ſacrificium Noe gratum Deo fuit; *Geneſ.* VIII. Bonum etiam nomen indicat: *Fœtere feciſti odorem noſtrum*; ita Iſraelitæ ad Moſem, & Aaron. *Exod.* V. Jacob cum filiis queſtus eſt, quod ab iis patrata Sichimitarum cædes ejus nomini malum odorem apud Chananæos attuliſſet: *Odor ignis* aliquando pro flamma ipſa ſumitur: *Quoniam odor ignis non tranſiſſet per eos*, Ignis ſcilicet ipſa vis; *Daniel* III. Significat etiam odor ſpiritale donum, excellentem gratiam per bonos odores exhibitam: *Sicut balſamum aromatizans odorem dedi*. Bonus hic odor doctrina eſt, quam per Legis præcepta inter Hebræos Sapientia diffuderat.

Og, *panis ſub cinere coctus*, erat Rex Baſan, in ea Terræ promiſſæ parte, quæ ultra Jordanem erat, hoc inter flumen, & montes Galaad. Cum Iſraelitæ promiſſam Terram ingredi vellent, Og, obſiſtendi animo, ſuis omnibus ſubditis ſtipatus occurrit ad uſque Edrai: *Occurrit eis Og*, *Rex Baſan*, *cum omni potentia ſua*. Eum Dei juſſu aggreſſus Moſes vicit, occiditque, communi ſtrage involutis omnibus ejus filiis, univerſoque populo, quin vel unus ſuperſtes eſſet. Iſraelitæ ejus regionis potiti, ſexaginta munitas Urbes everterunt, earumque omnes incolas trucidarunt. Og unus e Rephaim ſtirpe remanſerat. Gigantis hujus proceritas conjici poteſt ex lecti magnitudine, qui diu in Urbe Rabbath, Ammonitarum Metropoli ſervatus eſt. Longus nempe cubitos novem, & quatuor latus erat. * *Num.c.*XXI.*Deut.*III.

* *Rabbini, & Talmudiſtæ adeo ridicula, & abſurda de Regis hujus ſtatura, ac viribus tradunt, ut ſatius duxerim ad Scriptores ipſos Lectorem mittere, quam ea hoc loco referre. Legi in hanc rem poterunt* Cornelius a Lapide *in Numer. cap.* XXI. Lyranus, & Abulenſis. *Porro* Gerardus Voſſius de Idololatria Gentilium *lib.* II. *cap.* XXVI. *putat Græcorum Typhonem, ſeu Typhæum eumdem eſſe, atque Og, de quo in Sacris Litteris mentio fit, at quæcunque argumenta profert, in conjecturas admodum incertas abeunt.*

Obam, *væ illis*, Rex Hebron, unus e quinque, qui Gabaon obſederunt. Prælio victus, captus, morte damnatus, ſuſpenſuſque eſt, Joſue juſſu. *Joſ.* X.

Obol, *tabernaculum*, filius Zorobabel, & Joſiæ nepos. I. *Paralip.* III. 30.

Olea, *arbor*, cujus genera duo diſtinguuntur, ſincerum unum, cultumque, ſylveſtre alterum; quod oleæ genus oleaſter dicitur. Duo hæc genera ſecernit S. Paulus in ſua ad Romanos Epiſtola: *Tu ex naturali exciſus oleaſtro, & contra naturam inſertus es in bonam oleam.* Olivæ ſimilitudine Sacra Scriptura ſæpenumero utitur. *Pueri tui ſicut novellæ olivarum in circuitu menſæ. Pſalm.* 127. Jeremias electum Dei populum cum bona oliva, fæcunda, & fructibus gravi comparat: *Olivam uberem, pulcram, fructiferam, ſpecioſam vocavit Dominus nomen tuum.* Hinc Propheta ſingularia beneficia reputat, quibus Deus hunc populum cumulavit. Nomen hoc eos quoque deſignat, quos Deus ſpiritalibus gratiæ donis auxit, ac veluti ſaginavit: *Quid ſunt duæ olivæ iſtæ ad dexteram candelabri, & ad ſiniſtram ejus?* Oleæ porro hæ, quæ ſemper virebant, & fructibus graves erant, quæque ad lampades ſuſtentandas neceſſarium oleum ſuppeditabant, inſignes Dei ſervos duos, Zorobabel, & Joſue ſignificabant, quibus omnis cura futura erat ea parandi, quibus ad Templi conſtructionem opus eſſet, cujus candelabrum figura erat. *Hi ſunt duæ olivæ*, in Apocalypſi teſtes duo ſunt, quos aliquando Deus excitabit, Enoch ſcilicet, & Elias.

Olivetum, olearum mons, ad Ortum Jeruſalem, a qua eum torrens Cedron, & Vallis Joſaphat dividebant. *Tunc reverſi ſunt Hieroſolymam a monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Jeruſalem, Sabbati habens iter.* Mons hic uberrimus eſt, ſatis excultus, & oleis omnino tectus, a quibus ei nomen. Tribuitur in colles tres, quorum medius altitudine cæteros antecellit. Hoc nimirum ex colle Chriſtus Dominus poſt reſurrectionem in Cælum aſcendit. Trium collium pulcherrimus, qui meridiem ſpectat, falſorum Deorum Templis pollutus fuit, quæ Salomon ibidem ædificanda curavit, ſuis ut concubinis morem gereret, ac proinde *ſcandali* mons appellatus eſt. IV. *Reg. cap.* XXIII. Quæ ad Septentrionem maxime vergit, ſummitas dicta, *Viri Galilæi;* quæ fuere Angelorum ad Apoſtolos verba, dum Chriſtus in Cœlum aſcenderet. Mons hic poſt ejuſmodi prodigium ſibi Chriſtianorum venerationem maxime conciliavit; & adhuc magnificæ Eccleſiæ rudera conſpiciuntur, quam Helena Imperatrix *Aſcenſionis* titulo ibidem ædificavit.

Olla, *elevatio*, proprium hominis nomen e Tribu Aſer, cui fuere filii tres, Aree, Aniel, & Reſia. I. *Paralip. cap.* VIII. 39.

Olla, Latinum nomen, quod ſignificat vas teſteum. *Mors in olla, vir Dei;* in vaſe teſteo lerbale venenum eſt. *Moab olla ſpei meæ;* Moab eſt veluti vas teſteum, quod ſpem meam alit. Per figuram ſumitur ad hoſtes furore abreptos ſignificandos: *Ollam ſuccenſam ego video;* ebulliens teſteum vas video. Olla hæc Nabuchodonoſor erat, cujus nulla non Judæis crudelitas imminebat. *Pone ollam, pone, inquam, & mitte in eam aquam.* Ita Ezechiel. Teſteum hoc vas Hieroſolymam innuit, quemadmodum Cives carnem exhibebant, quæ in eodem vaſe coquenda erat.

Olon, feneſtra, Sacerdotalis Urbs in Tribu Juda. *Joſue* XV. 5.

Olympias, *celeſtis*, fidelis, inſigni pietate fæmina, quam in ſua ad Romano Epiſtola S. Paulus *ſalutat ſalutate .... & Olympiadem.* Ad ejus vitam quod attinet, nihil peculiare conſtat; eique Græci caput abſciſſum ajunt in Urbe Roma, qua die S. Petrus, cruci ibidem affixus fuit.

Olympius, cognomen Jovis, cui celebre Templum Olympiæ, quæ Græciæ Urbs, ere-

erectum fuit, ubi ludi *Olympici* dicti in ejus honorem celebrabantur. Antiochus Epiphanes, cum Hieroſolymitanum Templum profanaſſet, Dei Altari exectandum Jovis Olympii Idolum impoſuit, auguſtumque Templum, quod veri Dei Majeſtati ſacrum erat, ejus falſi Numinis nomine deinceps appellari juſſit: *Miſit Rex ſenem quemdam Antiochenum . . . . contaminare etiam, quod in Hieroſolymis erat Templum, & cognominare Jovis Olympii*. Atque hoc nimirum Idolum eſt, quod Daniel vocat *abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto*. II. *Machab.* VI. *Daniel.* X.

Omar, *qui loquitur*, ſecundus filiorum Eliphaz, & nepos Eſau. *Geneſ.* XXXVI.

Omega, Alphabeti Græci poſtrema littera, & proverbii loco ſumitur pro re ultima in aliquo numero, ſeu pro fine, quemadmodum Alpha primam in eodem numero rem, ſeu principium ſignificat: *Ego ſum Alpha, & Omega, principium, & finis*. Chriſtus Dominus his verbis id ſibi voluit, ſe rerum omnium principium, & finem eſſe. *Apocal.* I. 8.

Onan, *dolor*, filius Judæ, & nepos Jacob. Judas cum Thamar conjugem Her primogenito ſuo dediſſet, & hic quidem prolis expers mortuus eſſet, viduam Thamar Onan ſecundogenito tradidit, ut ita nomen Her reviviſceret, eique ſucceſſores ſuſcitarentur. At Onar per execrandum facinus impediit, quominus Thamar mater evaderet. Eum Dominus in improbitatis penam de medio ſuſtulit: *quod rem deteſtabilem fecerat*. *Geneſ.* XXXVIII. *

* *Animadverſione dignum hoc loco eſt, fratris Her punitionem haud Onan profuiſſe. In idem & ipſe delictum prolapſus eſt, & quidem ob aliam cauſam multo gravius, enormiuſque. Ita Judas in teſtamento, quod edidit morti proximus, de eo loquitur:* In diebus thalami dedi ei (*Thamar*) virum Onan, & iſte in malitia non cognovit eam, vivens cum ea annum, & quando minatus ſum ei, coivit quidem cum ea, ſemen vero corruit in terram ſecundum mandatum matris ſuæ, & hic in malitia mortuus eſt. *Neque omittendum, Deum; quamvis in Sacra Scriptura eum ipſe occidiſſe dicatur, uſum tamen eſſe Angeli opera, ut fratrum duorum delictum puniret, ea nempe ratione, qua Judæi ſatellitibus eos tradunt, qui ad mortem damnati ſunt. Cum duobus his ſceleſtis hominibus ita ſe geſſit Deus, ac multo poſt cum ſeptem viris Saræ filiæ Raguel, quæ tandem junioris Tobiæ conjux fuit; quos ſcilicet omnes Dæmoni Aſmodeo tradidit. Porro non conſtat, quodnam mortis genus iidem obierint; utrum ſcilicet turpi aliquo, & inſanabili morbo perierint, quemadmodum ejuſmodi ſuccidis, & effæminatis hominibus in intemperantiæ, & flagitiorum pœnam fere accidit, an vero ſubita morte correpti fuerint.*

Oneſimus, *utilis*, natione Phrygius, Philemonis ſervus, qui Hero furatus, domo fugit, & facti pœnitens Romam ſe contulit ad S. Paulum, quem Philemonis amicum noverat. Oneſimum Apoſtolus, cui delictum faſſus erat, Chriſtianæ fidei rudimentis imbuit, baptiſmatis undis abluit, ſingularique ut filium, quem inter vincula genuerat, amore complexus eſt. Eum per aliquod tempus apud ſe detinuit, ut in pietate firmatum ad herum remitteret, cui commendatum voluit per epiſtolam, quæ Philemonis nomen præfert, & ſub annum Chriſti 62. ſcripta fuit: *Obſecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Oneſimo*. S. Paulus in hac epiſtola, quæ prorſus divinam, & ſummo charitatis igne flagrantem eloquentiam præfefert, ea omnia argumenta profert, quæ amicitiam, religionem, pietatem, humanitatem, miſerationem inſpirare poſſunt, quo Philemonem inducat, ut ſervum, qui ejus frater evaſerat, humaniter habeat, eique peccatum condonet. Epiſtola hæc Apoſtolo prorſus e voto ceſſit; eum quippe Philemon non ſine magna amoris ſignificatione ſuſceptum libertate donavit, & paulo poſt ad S. Paulum remiſit, cui tunc in carcere verſanti deſerviret; ei porro Apoſtolus Epiſtolarum ſuarum nonnullas ferendas dedit, eamque nominatim, quam ad Coloſſenſes miſit. Oneſimus deinde adeo virtute, ac ſcientia inſignis evaſit, ut poſt Timotheum Epheſiorum Epiſcopus crearetur. Eum ſummopere commendat S. Ignatius Martyr in ſua ad Epheſios Epiſtola. Denique cum eam Eccleſiam ſancte

cte texiſſet, non ſine martyrii gloria ſub Trajano mortuus creditur.

Oneſiphorus, qui utilis eſt, Aſianus, de quo S. Paulus in ſecunda ad Timotheum Epiſtola. Romam venit, quo tempore S. Paulus in carcere detinebatur, eique non levis momenti ſervitia exhibuit; cui proinde Apoſtolus omnia a Deo bona exoptat: *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui, quia ſæpe me refrigeravit*; ſuam Deus miſerationem in Oneſiphori familiam effundat, quia mihi ſæpe ſolatio fuit. De ejus vita nihil peculiare conſtat. In Martyrologio legitur, eum, cum fidei nuntiandæ cauſa in Helleſpontum ſe contuliſſet, in quodam Idolorum Templo comprehenſum, ut Idolis ipſis thus adoleret, ſed alacriter id facere recuſantem, crudeliter virgis cæſum, ac deinde ad Equi caudam alligatum fuiſſe, a quo dum traheretur, ſpiritum teddidiſſe.

Onias, vis Dei. In Sacris Litteris occurrunt hujus nominis multi Summi Pontifices. I. Onias primus e filiis Jaddo an. Mund. 3682. in Summo Pontificatu Patri ſucceſſit, & per viginti circiter annos Hebræorum Rempublicam adminiſtravit. Ei fuere filii duo, Simon cognomento *Juſtus*, & Eleazar. II. Onias ſecundus e Simonis filiis, qui junior cum eſſet, quam ut Pontificatus munus obire poſſet, cum ejus pater occubuit, Eleazar Simonis frater ea dignitate inſignitus fuit, quo ipſo vita ante functo, quam ei nepos ſuccedere præ ætate poſſet, ea proinde Manaſſi filio Jaddo, Simonis juſti patruo collata fuit; denique cum & Manaſſes obiiſſet, Onias Pontificiam dignitatem ſuſcepit. Erat is haud ſatis experrecto animo, ita que ad avaritiam factus, ut argenteorum viginti talentorum tributum, veteri Majorum ſuorum more firmatum Ægypti Regibus ſolvere nollet. Ptolemæus Evergetes, qui tunc regnabat, miſſo Hieroſolymam Aulico, Hebræos accitos voluit ad annua jam elapſa ſolvenda, quæ ad ingentem ſummam excreverant, minitatus, ſi renuiſſent, ſe Judæam militum ſuorum licentiæ traditurum, miſſurumque, qui Judæorum loco regionem incolerent. Regiæ minæ Hieroſolymam omnem terrore affecerunt. Unus Summus Pontifex nihil expavit; ac Judæi quidem extrema paſſi eſſent, niſi Joſeph, Summi Sacerdotis nepos, qua erat prudentia, imminentem turbinem avertiſſet. Cum enim obtinuiſſet, ut ad Ægyptii Regis Aulam publice mitteretur, Regis, Reginæque animum ea ſibi dexteritate devinxit, ut vectigalibus præfectus, quæ Provinciæ duæ, Cæleſyria, & Palæſtina Regi ſolvebant, ipſe tandem debitis, quæ Patruus contraxerat, ſolvendis eſſet. Onias Simonem ſecundum, filium ſuum ſucceſſorem habuit. Onias III. Simonis filius, & Oniæ ſecundi nepos, in Pontificatu Succeſſor poſt patris mortem ſub annum Mundi 3805. Singulari pietate, ac juſtitia ſe dignum præſtitit, quem Spiritus Sanctus maximis laudibus exornaret. Ejus morum probitas, ac religio ad divinas Leges ſervandas cæteros Hieroſolymis permovebant, magnamque erga Domini Templum obſervantiam Regibus ipſis, & Principibus idololatris inſpirabant. Ejus ætate, Heliodori hiſtoria contigit. Judæus quidam nomine Simon ægre ferens, Oniam iniquis ejus auſis obſiſtere, Seleucum Syriæ Regem monitum voluit, magnam in Templo eſſe argenti vim, quam ipſe ſibi addere poſſet; quod audiens Rex Heliodorum Miniſtrorum ſuorum principem Hieroſolymam miſit, qui pretioſa quæque transferret. Cum ergo Heliodorus, quem Summi Sacerdotis preces flectere non potuerant, ad recludendas Theſauri fores ſe compararet, in audacem hominem ea vis extitit divini Spiritus, ut ei jacenti jam mortuo ſimili vita ſervaretur in unius Oniæ gratiam, qui pro eo ſalutarem hoſtiam obtulit. Creditur etiam ad hunc Pontificem Arius Lacedæmonum Rex epiſtolam eam dediſſe, quæ lib. 1. Machabæorum cap. xii. legitur: *Arius, Rex Spartiatarum, Oniæ Sacerdoti magno ſalutem. Inventum eſt in ſcriptura de Spartiatis, & Judæis, quoniam ſunt fratres, & quod ſunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hæc cognovimus, bene facitis ſcribentes nobis de pace veſtra*. Interea perfidus Simon Oniæ, quem vehementius in dies oderat, nomen deterere, eumque tamquam publicum hoſtem, turbarumque, quas ipſe excitabat, auctorem proponere non deſiſtebat;

ſtebat ; cujus calumnias veritus Onias, quibus Apollonius Cæleſyriæ Præſes ſuffragabatur, Antiochiam proficiſci ſtatuit, ut ſe apud Seleuchum Regem purgaret ; at cum is Princeps interim obiiſſet, eique Antiochus Epiphanes ſucceſſiſſet, Jaſon Oniæ frater, qui ad Pontificiam dignitatem extolli vehementer optabat, eam numerata pecunia a Rege emit, ſpoliato fratre, qui ſibi in Daphnidis nemore aſylum quæſivit. Sancto Viro haud ibi tuto conſiſtere licuit ; Menelaus enim, qui, depoſito Jaſone, Pontificiam dignitatem ſibi uſurpaverat, ac Templi vaſa ſuſtulerat, Oniæ exprobrationibus irritatus, eum per inſidias ab Andronico regionis Præfecto occidendum curavit. Proditio hæc omnem circum regionem turbavit, eamque Judæi æque atque Ethnici exectati ſunt. Rex ipſe iniqua tanti Viri morte permotus lacrymas cohibere non potuit, ejuſque pœnam ex Auctore ſumpſit, quam ibi occiſum voluit, ubi tam impium facinus perpetraverat. Oniæ ſuperſtes filius fuit, qui ſe tum Jaſonis, & Menelai, patruorum ſuorum ambitione *, tum Syriæ Regum injuſtitia a patris dignitate excluſum videns, apud Ptolemæum Philometorem Ægypti Regem ſeceſſit, a quo Templi in Heliopolis Præfectura vero Deo ædificandi facultatem obtinuit. Templum hoc *Onion* nuncupavit, & ad Hieroſolymitani formam conſtruxit ; in eoque Sacerdotes, & Levitas inſtituit, qui ibidem eadem, atque in Hieroſolymitano Templo, munia obibant, eaſdemque Cæremonias ſervabant. Ei Rex ingentia prædia, magnoſque redditus tribuit, quibus ad ea uteretur, quibus Templo, ac Sacerdotibus opus eſſet. Poſt Hieroſolymæ excidium Veſpaſianus veritus, ne Judæi in Ægyptum recederent, ibique ſuæ Religionis officia in Heliopolitano Templo proſequerentur, illud ornamentis ſpoliatum, ejuſque portas occluſas voluit. *Joſeph. de Bello Jud. cap.* xxx.

* *Menelaus Pontifex creatus fuit ; at Jaſon, Antiochum in Ægyptiaco bello extinctum audiens, ex improviſo Hieroſolymam ſociis mille ſtipatus invaſit, omnia ſtrage, ac rapinis ita permiſcens, ut Menelaus ipſe ſe in arcem recipere cogeretur. Itaque turbata Urbe, derelictum Templum, intermiſſa ſacrificia, profugi Sacerdotes, & unice de quærendo aſylo ſolliciti. Tandem non ſine ignominia expulſus Jaſon ad Ammonitas confugit, a quibus ad Arabas tranſiit ; at in perduellionis ſuſpicionem lapſus, in carcerem conjectus fuit ; e quo evadens in Ægyptum abiit ; & ubique timens, ne caperetur, tum demum ſe tutum credidit, ſi in Lacedæmoniam ſe contuliſſet, cognationis ratione habita, quæ Lacedæmonas inter, & Iudæos intererat ; ſed ibi tamen miſere interiit, ejus extincto corpore ne ſepulturam quidem nacto.*

Interea Antiochus, Romanis Legatis operam dantibus, Ægyptum reliquit, ſparſiſque de ejus morte rumoris auctores Hebræos ſuſpicatus, qui fortaſſe novi aliquid molirentur, vehementer excanduit, ſummoque furore percitus Hieroſolymam factione ſua fretus invaſit, omnibuſque indiſcriminatim Civibus trucidatis, ea cædes extitit, ut trium tantum dierum ſpatio quadraginta hominum millia interficerentur, totidemque in carcerem truderentur, ac venderentur. At ejus crudelitatis vi, ac furore longius progrediente, Templum, & Sanctuarium, Menelao duce, ingreſſus, omniaque ibidem ſingillatim explorans, ſuis ipſe manibus ſacra vaſa arripuit, fregitque, ac ſibi ſumptis talentis mille octingentis, Antiochiam rediit, quemadmodum Machab. II. *cap.* v. *legitur.*

Hoc loco non omittendum, quod Apion Hebræorum capitalis hoſtis confinxit, Antiochum ſcilicet, cum Templum ſpoliaturus ingreſſus eſſet, nactum ibidem Aſini caput, ex auro confectum, quod Hebræi colerent, referente Joſepho *lib.* I. *contra Apionem*. Diodorus Siculus *apud* Photium *cod.* 244. *teſtatur, hominem Aſino inſidentem ab Antiocho inventum. En ejus verba :* Antiochus dictus Epiphanes, devictis Judæis, intravit Sancta Sanctorum, ſolis Sacerdotibus adeunda, & invenit ibi lapideam ſtatuam viri, barba promiſſa, tenentis manibus librum, inſidentiſque Aſino, quam putabat Moſis eſſe, qui & Urbem condiderit, & gentem fundarit, & odioſas illas omnibus gentibus leges tulerit. *Fabula hæc inter Ethnicos diſſeminata ex Aſinini capitis ab Hebræis culti calumnia derivatur ; de quo Hebræorum vulgato cul-*

tu.

nu commemorant Cornelius Tacitus *lib.* v. *Hiſt. cap.* III. Plutarchus *in Sympoſiac. lib.* IV. *aliique. Quamquam ejuſmodi Auctores, qui impium Aſini cultum Hebræis exprobrare voluerunt, ejus calumniæ originem aiii aliter explicuerunt.* Cornelius Tacitus *loco laudato ſe hujuſmodi cultus originem nactum putat, inquiens, Iſraelitas ex Ægypto egreſſos graviſſima quidem incommoda in ſuſcepto per Deſertum itinere ſubiiſſe;* ſed nihil æque (*ejus verba ſunt*), quam inopia aquæ fatigabat. Jamque procul exitio totis campis procubuerant, cum grex Aſinorum agreſtium e paſtu in rupem nemore opacam conceſſit; ſecutus Moſes, conjectura herbidi ſoli, longas venas aquarum aperit. *Quamobrem ejuſdem libri cap.* IV. *ſubdit:* Effigiem animalis, quo monſtrante, errorem, ſitimque depulerant, penetrali ſacravere. *Idem refert* Plutarchus; *quibus concinit* Petronius Arbiter *in Fragmentis ſub finem; cui rei ſequentes verſiculi fidem faciunt:*

Judæus licet & porcinum Numen adoret,
Et Cœli ſummas advocet auriculas.

Quo tamen loco nonnulli pro Cœli *legunt* Cilli, *hoc eſt* Aſini; *quia* κι'λλος *idem eſt, atque* ὄνος Democritus *hiſtoricus veterem calumniam auxit, cui ſcilicet novam addidit, apud* Suidam *ſcribens verbo* ἰ'ουδας, *Judæos non anteum modo caput Aſini coluiſſe, verum & Sacrificia ei obtuliſſe. Nonnulli contumelioſæ hujus, turpiſque calumniæ originem repetunt ex cap.* XXXVI. *Geneſeos, ubi dicitur Ana inveniſſe* הומים את, *nempe ut nonnulli explicant*, aquas calidas, *& ut alii*, mulos, *cum Zibeonis patris Aſinos paſceret. Probavit ſententiam hanc* Gerardus Joannes Voſſius de Orig. Idolol. lib. III. cap. LXXV. *Eamdem tamen ridiculam duxit* Tanaquillus Faber *part.* I. *epiſt.* VI. *ubi aliam proponit ipſe, quam probabiliorem putat, Heliopolis ſcilicet in Ægypto regionem, ubi* Onias *Templum Judæis erexit, ea ipſa de cauſa* Onianam *dictam fuiſſe,* τὴν Ὄνου, τὸ ὁ Ὀνίειον; *hinc Alexandrinos, alioſque Græcos in vocum ambiguitate jocari ſolitos, ex ſimilitudine vocis* ὄνος *in vulgus ſparſiſſe, peculiarem Aſino cultum Judæos exhibere. Alii ad alias conjecturas confugerunt, ut hujus calumniæ originem detegerent, quas ſingulas referre, & expendere longum eſſet.* Seldenus *fortaſſe lib.* II. *cap.* I. de Jure Nat. & Gent. juxta Diſcipl. Hebræor. *cæterorum proxime ad veritatem acceſſit, dum contendit, Hebræis Ethnicos id exprobraſſe, propterea quod legem, & conſuetudinem redimendi primogenitum Aſini præpoſtere, praveque intelligerent. Forſan etiam fama Aſinæ Balaam, quæ per prodigium locuta eſt, & traditio Aſinæ Meſſiæ, ſiquidem Ethnicis nota erat, hujus apud profanos Scriptores erroris cauſa fuit, aut ſaltem calumniæ vulgandæ, firmandæque occaſionem præbuit. At neminem latet, quas demum, quamque graves calumnias Ethnici Hebræis, ac deinceps Chriſtianis tribuerint; ut proinde nihil ſit, quamobrem nos in hujus calumniæ oſtendenda vanitate diutius immoremur.*

Ono, *ſuus dolor*, Urbs Tribus Beniamin, quam, ut etiam Lod, quæ haud procul aberat, Elphaal, qui ex eadem Tribu erat, ædificavit: *Hic ædificavit Ono, & Lod.* II. *Paralip.* VIII. Sacra Scriptura loquitur de hujus nominis homine, ſecundo filiorum Lod. I. *Eſdr. cap.* II.

Onocentaurus, monſtrum ex hominis vultu, e fœminæ ſinu, & ex aſini femore conſtans: *Et occurrent Dæmonia Onocentauris. Iſa.* XXXIV. 14. Porro nomen hoc in Iſaiæ textu S. Hieronymus poſuit. Hebraicum vocabulum ſignificat cujuſvis generis ſpectrum, quod terrorem incutit.

Onocrotalus, genus avis Cycno valde ſimilis, qua veſci non licebat. Septuaginta *Pellitanum* verterunt. Avis hæc in deſerta loca, & in ſubverſarum Urbium reliquias ſe recipit; ei roſtrum, & collum longum eſt, & jugulum, quod infra pendet, in quo oſtreas ſervat, quas deglutit, tum eas evomit, ut earumdem fructum comedat, cum ſtomachi calor conchas aperuit. Refert Auguſtinus *Calmet*, juguli magnitudinem, & amplitudinem eam eſſe, ut in eo nonnunquam puer integer inventus fuerit.

Onus ſignificat afflictionem, injucundum, & minax vaticinium: *Onus Babylonis, onus Ninive, onus Ægypti &c. Onus Babylo-*

bylonis, *quod vidit Iſaias*. Vaticinium in Babylonem, quod Iſaiæ revelatum fuit. Judæi Jeremiam arroganter interrogant: *Quid eſt onus Domini?* Et Propheta reſpondet: *Vos eſtis onus;* vos eſtis onus Domino intolerandum; ille vos abjiciet, & franget; tum vero populorum opprobrium eritis. Quoniam vero nondum Deus Jeremiæ vaticinia perfecerat, putabat proinde populus, mala, quæ Propheta portenderat, omnino non fore; quam obrem ad jocum traductis Prophetæ verbis, ei ſubridens dicebat: *Quid eſt onus Domini?*

Onus manus Dei vim innuit, qua Deus puniit: *In ſingulis Urbibus graviſſima valde manus Dei*. *Pater tuus auriſſimum jugum impoſuit nobis*. Jugum grave ſervitutem, & captivitatem ſub duro Domino ſignificat. *Alligant onera gravia*; onera hæc præcepta Legis, & Phariſæorum traditiones erant. *Populus gravis*, magna populi multitudo; *in populo gravi laudabo te*. *Muſca graviſſima*, magna muſcarum moleſtiſſimarum copia. *Uæ populo gravi*, ſcilicet peccatis onuſto. *Dormiebat ſopore gravi*; Jonas ſomno ſepultus erat.

Onyx, *unguis*, lapillus pretioſus ita dictus, quia hominis unguem colore refert. Lapis hic in Summi Sacerdotis pectorali undecimus erat. Hebraica vox aliter reddita eſt per Onyx, Sardonyx, & Smaragdus. Eſt etiam Onyx ex Aromatum genere: *Sume tibi aromata ſtacten*, & *Onycha*. Suffimentum hoc eſt oſtreæ concha, quæ gratiſſimum odorem emittit, dum comburitur; quoniam ejuſmodi oſtreæ nardo veſcuntur, quæ in Indico Mari naſcitur.

Ooliba, & *Oolla*, nomina, quæ Ezechiel adhibuit ad ſignificanda Regna duo, Judæ ſcilicet, & Samariæ: *Nomina autem earum Oolla major*, & *Ooliba ſoror ejus minor*. Major *Samaria* vocabatur *Oolla*, *tentorium meum;* & minor *Jeruſalem* dicebatur *Ooliba*, *tentorium meum in ea eſt*. Regna hæc duo hoc loco exhibentur tamquam ſorores duæ, quæ derelicto Dei cultu, Ægyptiis, & Aſſyriis ſe proſtituerunt, eorum idololatriam imitatæ: *Oolla inſanivit in amatores ſuos*, *in Aſſyrios propinquantes*. At proinde Dominus ſuis eas præpoſteris cupiditatibus tradidit, quarum vi male habitæ, & ad miſerrimam ſervitutem redactæ ſunt.

Oolibama, *tentorium meum elevatum eſt*, filia Anæ Chananææ, & uxor Eſau: *Eſau accepit uxores de filiabus Chanaan... Oolibama filiam Anæ*, *filiæ Sebeon Hevæi*. *Geneſ.* XXXVI. 3. Fuit mater Jebus, Helon, & Core. Hujus quoque nominis Princeps Idumææ fuit, qui originem ab Eſau ducebat.

Ooza, *eorum viſio*, filius Naara e Tribu Juda. I. *Paralip.* IV.

Ophaz, *aurum*, regio, e qua puriſſimum aurum afferebatur: *Argentum involutum de Tharſis affertur*, & *aurum de Ophaz*. *Cantic.* V. 11. *Jerem.* X. 9. Probabile eſt, aurum Phaz, Ophaz, & Ophir unum & idem eſſe.

Ophel, *turris;* erant Hieroſolymis murus, & turris, quibus id nominis erat. Joachim Rex Juda *in muro Ophel multa* (ædificia) *conſtruxit;* & Nathinæi in reditu a captivitate morati ſunt in Ophel; quod conjecturæ locum præbet, eum murum, eamque turrim prope Templum fuiſſe, quia Nathinæi ibi degere debebant, unde nunquam non ſuam idem Templo operam præſtare poſſent. II. *Paralip.* XXXVI. II. *Eſdr.* III.

Opher, *pulvis*, ſecundus filiorum Madian, & nepos Abrahæ, & Cethoræ. Ad ejus domicilii locum quod attinet, nil certo conſtat. Ajunt aliqui ab eo datos incolas Inſulæ *Orphi* in Mari Rubro, Urbique Ophæ in Diarbeka; alii eum ferunt Lybiæ potitum, eique Africæ nomen impoſuiſſe. Erat & hujus nominis Urbs in Judæa, quæ, ut vero ſimile ſit, eadem erat atque *Ophera* in Tribu Beniamin. *Geneſ.* XXV. *Joſ.* XVIII.

Ophi, *laſſus*, proprium nomen hominis ex Urbe Netophat, de quo Jeremias cap. XL. 8.

Ophim, *lectus*, vel *Upham* filius Beniamin, e quo prodiit inſignis Beniamitarum familia. *Geneſ.* XLVI. 5.

Ophiomachus, locuſtæ genus, ita dictæ, quia cum ſerpentibus pugnat. Iis veſci Judæis licebat. *Levit.* XI. 12.

Ophir, *tener*, filius Jectan, & nepos Eber. Referunt Sacræ Litteræ, ſedem filiorum Jectan *a Meſſan uſque ad Sephar*, Orien-

Orientis montem patuiſſe. Creditur *Meſſa*, ſeu *Meſſan* eſſe mons *Maſſius* in Meſopotamia; & Mons Sephar innuere regionem Sepharvaimorum, quæ Mediam a Colchide dividebat. Eædem Sacræ Litteræ nihil dicunt de Provincia, quam Ophir incolis locupletavit Meſſan inter, & Sephar; & dubitari non poteſt, quin ipſe regioni Ophir nomen dederit. *Geneſ.* x. 29.

Ophir, in Sacris Litteris celebris regio, cui ab Ophir filio Jeƈtan datos incolas fuiſſe rationi conſonum eſt; at ubinam potiſſimum terrarum fuerit, haud ſatis convenit. Conſtat e ſacro textu, eos, qui Ophir petebant, naves conſcendiſſe in Maris Rubri portu, cui nomen Aſion Gaber, confeƈtoque itinere annorum trium, aurum, argentum, Elephantum dentes, Simias, Pavones, Pſittacos, omniſque generis gemmas, & ligna odorifera, atque ebenum retuliſſe *. Terram igitur Ophir nihil horum non edere neceſſe erat. At qui ſua nobis itineraria tradiderunt, cum eam regionem inquiſiiſſent, varias iniere vias, & in varias ſententias abiere. Nonnulli Ophir in Africa quærentes, volunt, regionem hanc Malindam, ſeu ſophalam eſſe ad oram Zanguebariæ; atque hæc Danielis Huetii ſententia eſt, contendentis, Salomonis claſſem e littore Aſion Gaber ſolviſſe, reliƈtoque Mari Rubro, Mediterraneum ingreſſam per canalem, quo hæc duo maria conjunguntur, Caputque Bonæ Spei prætergreſſam perveniſſe Sophalam, ubi copioſe comperit, quo oneraretur. Alii vero, qui Ophir in America collocant, hanc Inſulam, quæ Hiſpanica, ſeu S. Dominici dicitur, eſſe contendunt in ipſo Meſſicani Sinus editu; quæ quidem Chriſtofori Columbi opinio fuit, qui cum primus omnium hanc Inſulam detexiſſet, dicere ſolebat, ſe Salomonis Ophir naƈtum eſſe. Qui porro ſententiam hanc propugnant, ita claſſem ex Aſion-Gaber educunt, ut Indicum Mare ſubierit, attigerit prope Inſulam citra Bagenlæ ſinum, Malaciam, & Sumatram obvias habuerit, tum Madagaſcariam Inſulam, & Caput Bonæ Spei prætergreſſa, Braſiliam tranſierit, atque ita ad S. Dominici Inſulam tandem appulerit. Qui denique Ophir in Aſia collocant, nomen hoc *Cherſoneſo aureæ* tribuunt, quæ hodie nota eſt Malaciæ nomine, vulgo *Malaca*, in veteri Taprobana, quæ nunc Ceilanum Inſula, & in Siamenſi, Peguano, & Bengalæ Regnis. Poſtremæ hujus opinionis Auƈtores hiſtoria nituntur, e qua conſtat, Æthiopes nullo non tempore commercii plurimum cum Indis egiſſe; & in ea quidem regione nihil eorum deſiderari, quibus Salomonis Naves onuſtæ redibant, atque iter annorum trium eſſe potuiſſe, quia ſcilicet Naves e Mari Rubro ſolventes Arabiæ, Perſidis, & Magni Mogolis Imperii oras obibant; tum vero peninſulam ultra Bengalæ ſinum circuibant, Golcondæ adamantes ſumebant, ad Peguanum Regnum profeƈtæ ſe auro, & carbunculis locupletabant, inde Sumatram ſe conferebant, unde per auream Cherſoneſum ad Siamenſe Regnum perveniebant, quod iis Elephantorum dentes ſuppeditabat. Nobis quidem ſatis fuerit, ſententias has expoſuiſſe, quippe quæ maxime receptæ ſint, cum earum nulla ſit, quæ ſuis non difficultatibus ſubſit, tamerſi poſtrema cæterarum maxime probabilis videri poſſit **.

* *De Salomonis navigatione leguntur imprimis hæc lib.* 1. *Reg. cap.* IX. Ædificavit etiam claſſem Rex Salomon Eziongeberi, quod eſt ad Elothas in littore Maris Rubri, in terra Idumæa, miſitque Hiram in claſſe illa ſervos ſuos nauticos, & gnaros maris, cum ſervis Salomonis. Ivërunt autem Ophiram, atque illinc ſumpſerunt quadringenta viginti talenta aurea, quæ ad Salomonem advexerunt. *Ac deinde cap.* x. *leguntur hæc*: Sed & claſſis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna Almuggina ingenti copia, & lapillos pretioſos. Fecit Rex e lignis Almugginis fulcrum Ædi Jehovæ, & regiæ, & citharas, & nablia cantoribus. Talia ligna Almuggina non venerunt, neque conſpeƈta ſunt (*Hieroſolymæ*) ad huoc uſque diem. *In Hebraico textu verba, quæ hic leguntur* עצו אלמגים ligna Almuggina *in* I. *Paralipom. lib. inverſis litteris*, *leguntur ita*, ligna Algumim, *quod fere idem eſt. At quæ demum*

fuerint ejuſmodi ligna, omnino non conſtat. Quamobrem ſatius fuerit, nos Sacræ Scripturæ verbis acquirſcere, quam inanrs, ac futiles conjecturas, quemadmodum connullis placuit, conſectari. Septuaginta *legunt* ξύλα πελέκητα; Vulgata *legit* ligna thynia; *quæ verſiones luculenter oſtendunt, Interpretes Hrbraici textus ſenſum aſſecutos non eſſe. Ac ne* Joſephus *quidem rem acu tetigit, intellexitur, quæ tandem ligna* Almugium *eſſent, tametſi Antiquitatum ſuarum libro octavo de ejuſmodi re tamquam lippis, ut ajunt, & tonſoribus nota ſermonem habeat.*

Præterea ejuſdem cap. x. *lib.* I. *Reg. v.* 22. *legitur:* Claſſis enim Tharſis Regis erat in mari una cum claſſe Hiram, ſemelque ſingulis trienniis veniebat claſſis Tharſis, advehens aurum, & argentum, denteſque Elephantum, Simias, & Pavones. *Nonnulli quidem ita explicant verba, ut claſſis iter egerit quoque triennio, non autem ita, ut triennium ipſum in itinere abſumpſerit. At errant via tota. Nulla enim ratio afferri poteſt, quamobrem triennio quoque ſemel tantum, non pluries iter peragretur, ſiquidem breviore, quam annorum trium ſpatio peragi potuiſſet. Quod ſpectat ad vocabulum* שנהבים, *convenit inter omnes, de ebore, ſeu de Elephantis dente accipiendum eſſe, quamvis ſuper ejuſdem vocis origine nil certi ſtatui poſſit. Eruditi quoque Viri conſentiunt nomine* קופים Simias *ſignificari; idque rationibus multis confirmat* Samuel Bocartus *Hierozici ſui part.* I. *lib.* III. *cap.* 31. *qui part.* II. *cap.* 20. voce חכיים Pavones innui probat; *cui tamen repugnat* Adrianus Relandus *in Diſſertat. Part.* I. *Diſſert.* de Ophir, *qui per eam vocem* Pſittacos *ſignificari contendit.*

** *Qui definire voluerit, de qua demum terrarum Orbis regione intelligi debeat Sacrarum Litterarum* Ophir, *cujus diſquiſitio Doctos Viros tantopere exagitavit, ſatis apte procedet, ſi antequam judicium ferat, certas quaſdam notas ſtatuat, quarum ope propoſita controverſia facile ſolvi poſſit. Primo quidem dubitari non poteſt, quin per hoc vocabulum* Ophir, *intelligenda ſit regio, auro, argento, ebore, Simiis, Pavonibus, Pſittaciſque referta. Præterea id quoque certum, exploratumque eſt, regionem* Ophir *ibi demum quærendam eſſe, quo facilior, breviorque ex Arabico Sinu, quam ex Mari Mediterraneo acceſſus erat; quandoquidem Aſion Gaber, unde Salomonis claſſi vela dedit, Urbs erat in interno Arabiæ ſinu poſita. Nec deſunt, qui addant, nec immerito, Ophiram ibi eſſe debuiſſe, quo commodius iter inſtitui poterat, qua erant ejus ætatis homines navigandi peritia; ut proinde collocari non poſſit in aliqua terrarum parte, quæ longius abeſſet, quæque proinde iis præſertim temporibus, quibus ars nautica non admodum perfecta erat, non ſine gravi periculo adiri poſſet. Quibus accedit, Ophiram non in regione aliqua Chananeæ proxima quærendam eſſe, ſed in ea nimirum diſtantia, ut in claſſis diſceſſu, in mercium collectione, denique in ejuſdem claſſis reditu trium circiter annorum ſpatium, pro nauticæ, quæ tunc obtinebat, artis ratione, inſumi neceſſe fuerit. Quæ ſi ſedulo reputentur, dubio procul evincunt,* Ophir *regionem eam eſſe debuiſſe, in qua non aliqua, ſed longe maxima eſſet auri, & argenti copia, quæque præter memoratas fodinas, Simiis, Pavonibus, & Pſittacis abundaret. Vocabulo igitur* Ophir *Melinda, aut Sophala in Africa venire non poſſunt. Atque ii quoque graviter hallucinantur, qui per idem vocabulum Americam, ſeu Indiam Occidentalem intelligunt, in quorum numero ſunt* Genebrardus, Arias Montanus, Schimidius, *aliique. Quamvis enim America auro, argento, Simiis, Pavonibus, & Pſittacis affluat, in hoc tamen ſyſtemate oſtendi non poteſt, Salomonis claſſem e ſinus Arabici portu ſolviſſe. Et ſane ſi adeundæ Americæ conſilium captum eſſet, ſatius fuiſſet ex aliquo Mediterranei Maris portu egredi; claſſis enim e Sinu Arabico Americam verſus iter inſtituens, Africam univerſam non ſine gravi incommodo, innumeriſque maris periculis circum ire debuiſſet. Jam vero claſſem, nulla urgente neceſſitate, præſertim cum brevior, ac tutior pateret via, ſe tamen iiſdem incommodis, & periculis expoſuiſſe, non abſonum modo, creditque difficile, verum etiam a Salomonis ſapientia magnopere alienum fuerit. Præterea cum iis temporibus navigandi ars admodum rudis eſſet, & acu nautica deſtituta, fieri*

pro-

profecto non poterat, ut longiores navigationes, & quidem in terras, quæ fortaſſe nondum hominibus Hemiſphærium noſtrum incolentibus innotuerant, ſuſciperentur. Nec propius ad veritatem accedunt, qui contendunt, Ophir Sophoram *eſſe, quæ in Sinu Arabico ſita eſt; ad id enim itineris conficiendum haud ſane triennio opus erat. Quæ cum ita ſe habeant, eorum præferenda cæteris ſententia eſt, qui* Ophir *in Orientali India collocant; quia ſcilicet in hanc Regionem omnes eæ notæ congruunt, quas ſupra ſtatuimus. Primo quidem ex Arabico ſinu diſcedere claſſem neceſſe erat, ut in Indiam Orientalem proficiſceretur; & quamvis ea ætate Ars Nautica imperfecta eſſet, eo tamen claſſis ſine nauticæ acus uſu pervenire poterat. Præterea ad iter ejuſmodi conficiendum tres circiter anni requirebantur. Denique affluit India auro, argento, Simiis, Pavonibus, Pſittacis, & ea quidem copia, cui certiſſimam fidem faciunt antiqui Scriptores, & nominatim celeberrimus* Q. Curtius, *cujus lib.* VIII. *cap.* IX. *hæc verba ſunt:* Aves (*de India Orientali loquitur*) ad imitandum humanæ vocis ſonum dociles ſunt. Animalia inuſitata cæteris gentibus, niſi invecta. Eadem terra & Rhinoceratas alit, non generat. Elephantorum major eſt vis, quam quos in Africa domitant, & viribus magnitudo reſpondet. Aurum flumina vehunt, quæ levi, modicoque lapſu ſegnes aquas ducunt. Gemmas, margaritaſque mare littoribus infundit.

Atque hic quidem nonnulli conſiſtunt, ſatis id eſſe putantes, ad litem omnem dirimendam; at ulterius progrediuntur alii, peculiarem Indiæ partem curioſius inveſtigantes, in qua potiſſimum Ophir extiterit. Alii ergo eam Sumatram, Ceilanum alii, alii Comorin, Cochintapobranam alii fuiſſe ajunt, ubi memoratæ merces omnes copioſe occurrunt.

In reſponſo, quod D. Vincentius celebris in Provincia Medicus, diutiſſime in Indiis, & præſertim in Siamenſi Regno verſatus ad amicum dedit, qui ex eo quæſierat, ubinam gentium Ophir collocari deberet, legitur, id loci vel tamquam Inſulam, vel tamquam peculiarem aliquam Regionem, vel tamquam terrarum tractum Regna multa complexum ſpectari poſſe. Si ergo ſumatur ut Inſula, Ophir fortaſſe Sumatra, *vel* Siamum *fuerit. Porro* Sumatra *tum auro, tum lignis, quæ Sacræ Litteræ vocant* Ligna thyina, *tum etiam venuſtiſſimis Pſittacis affluit.* Siamenſe *itidem Regnum aromaticis lignis, Pavonibus, Pſittacis, Simiis, Elephantumque ad ebur dentibus, quemadmodum etiam auri, argentique fodinis maxime abundat.* R. P. Jachard *e Societate Jeſu in ſuo Regni Siamenſis itinerario lib.* V. *de memorato Vincentio loquitur, aitque Siamenſem Imperatorem ei annua ſcuta mille penſionis loco ſtatuiſſe, ut ad inquirendas auri, lapillorumque pretioſorum fodinas excitaretur, & miſiſſe Jeſuitas tres, qui in Lonvenſem miſſionem incumbebant, ut ejuſmodi fodinas explorarent. Legi in hanc rem poterit doctiſſimus* Calmet *in Diſſertatione* de Ophir, *quam ſuis in Geneſim Commentariis præmiſit.*

Ophni, & Phinees, filii Summi Sacerdotis Heli, quos Sacra Scriptura vocat ſceleſtos, pravoſque homines, filios Belial, qui non aliam regulam, quam præpoſteras cupiditates ſectabantur, nullam proprii muneris rationem habebant, eoque ipſo abutebantur, ut injuſtis deſideriis; & inexplebili aviditati morem gererent. Si quis victimam immolaturus acceſſerat, ex ea ipſi ſibi pro arbitratu ſumebant, haud ea parte contenti, quam, pacificæ ſcilicer hoſtiæ pectus, & humerum, Lex Sacerdotibus concedebat. Sibi partem arrogabant, contra Legis præceptum, ante quam adeps ſuper Altare combuſtus eſſet. Denique ſibi carnem crudam ſumebant, quam ita ipſi deinde excoquendam curarent, ut guſtui gratior evaderet, cum cocta de more ſumenda eſſet. Peccatum filiorum Heli coram Deo graviſſimum erat, quoniam oblationes, quas ſibi Deus in Templo offerendas præceperat, prout ipſe Spiritus Sanctus loquitur, conculcabant, & Iſraelitas a ſacrificiis Domino offerendis avertebant. Abſona hæc omnia filiorum facinora probe noverat Heli, neque ignorabat, eos in pravo cum fæminis commercio verſari, quæ ad Tabernaculi januam excubias agebant. Eos ille quidem increpuit, ſed fruſtra. Patris monita ſprevere filii, quoniam, ut in ſacro textu eſt,

eos Dominus in perditionem præcipites dare volebat, patiebatur ſcilicet, ut ab uno in aliud flagitium prolaberentur, quoad eo nequitiæ, & improbitatis deveniſſent, ut eos Divina Juſtitia, quæ damnationis decretum pronuntiaverat, per omne tempus in cæcitate, ac duritie relinqueret, desereretque. Ergo indignorum ejuſmodi Miniſtrorum ſceleribus irritatus *Deus* ad Heli Prophetam miſit, qui ei exprobata molliore, pravaque quoad filios indolentia, atque indulgentia, futurum prædixit, ut ejus filii una eademque die ambo perirent; ejus familia ſummo Pontificatu, quo inſignita fuerat, ſpoliaretur; Deusque fidelem ſibi Sacerdotem eligeret, qui gratum eidem ſervitium præſtaret. Primam comminationem conſecutum eſt bellum, quod Iſraelitis Philiſtæi indixerunt. Fuſi enim primo ipſo conflictu, profligatique Arcam ex Urbe Silo allatam voluerunt, ſibi in animum inducentes, fore, ut Deus, qui in ea reſidebat, in eorum beneficium prodigia renovaret, quæ alias in majorum gratiam ediderat. At in eos Divina manus gravior evaſit. Victi jacuere, quantumvis adeſſet Arca, quæ capta fuit, Ophnique, & Phinees, qui eam comitati erant, occubuerunt. Cum porro calamitatis hujus notitia in Urbem Silo perveniſſet, Phinees uxor, quæ ventrem gerebat, dolore extincta periit, & Heli, cum Arcæ captivitati ſupereſſe non poſſet, retro e ſede prolapſus, fracto capite, mortuus jacuit. Ita ergo Divinæ in hujus Pontificis familiam comminationis prima perfecta pars fuit. Eventum ſortiri ſuum cepit altera in ipſo Salomonici Regni exordio, cum Abiathar, qui originem ex Heli trahebat, depoſitus fuit, & Pontificia dignitas collata Sadoc, qui ex Eleazari familia erat. Is nimirum Sadoc eſt, in quem primus Divini promiſi ſenſus congruit, fore ſcilicet, ut fidelem Sacerdotem ſibi Deus ſuſcitaret, cui firmam, & conſtantem domum tribueret. Ejus ſane poſteri ad illud uſque tempus Pontificatum retinuerunt, quo Romani Templum funditus everterunt. At primus hic obviuſque ſenſus nihil aliud, quam velum eſt, quo ſcilicet ſenſus alter longe ſublimior tegitur, qui ad Chriſtum refertur, qui per excellentiam Sacerdos eſt, vereque unus fidelis, ac Deo gratus, cujusque Sacerdotii nullus unquam finis futurus eſt. I. *Reg.*

Opprobrium tum pro ignominia, qua quiſpiam afficitur, tum pro eo ſumitur, qui ejuſdem cauſa eſt: *abſtulit Deus opprobrium meum;* me Deus ab ignominia liberavit, in qua jacebam. *Geneſ. cap.* XXX. Apud Iſraelitas in Veteri Lege fœminis turpe erat prole carere. *Hodie abſtulit opprobrium Ægypti a vobis*. Ægyptiorum ignominia erat in eo poſita, ut incircunciſi, utpote Idololatriæ addicti, eſſent; quam ignominiam Deus ab Iſraelitis per circunciſionem amovit. Regius Pſaltes ſe finitimarum gentium contumeliis a Deo expoſitum ſæpe queritur: *Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris*. Deus non ſemel in ſacris Litteris, uſurpato *opprobrii* vocabulo, ſe Nationibus deridendos, injuriiſque afficiendos Judæos traditurum minatur, quod iis ſane ſæpenumero contigit per mala, quæ pertulerunt, & per captivitates, quibus obnoxii fuerunt.

Oraculum, a verbo *orare*, Propitiatorium ſignificat, e quo Deus ſua edebat oracula, reſponſa dabat, Hebræorum preces exaudiebat: *Fecit propitiatorium, id eſt, oraculum de auro mundiſſimo*. Propitiatorium autem aurea tabula erat, quæ Arcam tegebat, & ſupra quam Cherubim duo utrinque expanſis alis thronum veluti quemdam efformabant, cui inſidens Dominus ſignificabatur; quo ſpectat illud: *Qui ſedet ſuper Cherubim*. Id nimirum eſt, quod Hebræi nuncupabant vivæ vocis oraculum רביר *dabir* ore prolatum, pronuntiatumque verbum. Id autem tum contingebat, cum Deus facie ad faciem, & ut amicus amicum, Moſem alloquabatur: *Loquebatur autem Dominus ad Moyſem facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum*. Iis erant & prophetica ſomnia, cujuſmodi fuere ſomnia Joſeph, quæ futuram ejus proſperam fortunam ſignificabant. III. Viſiones ſupra naturam poſitæ. IV. Oraculum *Urim*, & *Thumin*; quæ nomina pretioſos Rationalis lapillos ſignificabant; ad quorum aſpectum Divina voluntas cognoſcebatur. His Domini conſulendi rationibus uſus eſt Joſue ad

con-

conditum uſque Templum. Crebrius eo tempore Prophetæ conſulebantur, qui in utroque Regno Judaico ſcilicet, & Iſraelitico bene multi fuere. Poſt Prophetas id ſibi a Deo datum Judæi contendunt, quod ipſi vocant *Batbkol*, peculiare ſcilicet, certumque ſignum, quo Divina voluntas pateſieret. Signum hoc erat interna, vel externa vox, quæ in cætibus ſe prodebat, cujuſmodi fuit, quæ audita eſt in Chriſti baptiſmate, atque in monte Thabor, cum Divini Servatoris Transfigurato ibidem contigit *.

* *Omnia prorſus Oracula referri poſſunt ad tempora duo, quemadmodum ait Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos cap.* 1. Multifariam, multiſque modiș olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio. *Loquitur autem Apoſtolus tum de Oraculis, quæ variis occaſionibus, variiſque temporibus (hæc nimirum ſignificatio eſt vocis* πολυμερῶς, *qua Apoſtolus utitur) Patriarchis dedit Deus, Moſi, Prophetis ad Chriſti adventum uſque, tum de iis, quæ per ejus Filium ipſum data fuere. Conſulendum Vetus Teſtamentum eſt, ut intelligatur, quibus potiſſimum occaſionibus Deus Prophetas allocutus fuerit, quibuſque uſus rationibus, ut iiſdem voluntatem ſuam pateſaceret.*

Porro revelationum, quæ in Veteri Teſtamento editæ ſunt, quatuor univerſim tempora diſtingui poſſunt. I. *A Mundi creatione ad Abrahami uſque.* II. *Ab Abraham, ejuſque poſteris uſque ad Moſem.* III. *Legis, quæ Moſi data eſt, tempus continet.* IV. *Denique excurrit a Moſis morte ad Chriſtum uſque. Quatuor etiam rationes diſtingui poſſunt, quibus ad aliquid hominibus revelandum Deus uſus eſt. Sunt autem.* I. *Diurna locutio.* II. *Nocturnæ viſiones.* III. *Vox.* IV. *Internæ inſpirationes. Denique nonnunquam Deus ſenſibili forma apparuit, & per ſe ipſe locutus eſt; aliquando per Angelos, interdum per prophetas; alias demum ænigmata, ſomnia, viſiones adhibuit, quorum ope voluntatem ſuam hominibus aperiret. Ergo his omnino rationibus uſus eſt Deus, et in Veteri Teſtamento loquretur, quod earumdem exempla nobis ſuppeditat.*

In innocentiæ ſtatu Deus cum homine familiariter verſabatur, ejus auribus ſuam ipſius vocem inſpirans: Cum audiſſent vocem Domini deambulantis in Paradiſo. *Geneſ.* 2. *Ita quidem eo tempore Deus homines alloqui conſuevit; ac probabile ſit, eum deinceps eadem loquendi ratione uti non deſtitiſſe. Quare vox hæc ipſa fuit, quæ Adæ, & Hevæ damnationem protulit, quę delictum Cain exprobravit, quæque Noe rationem edocuit, qua Arcam extrueret, ut ſe a Diluvio tueretur. Eumdem ex Arca egreſſum, unumque cum familia ſuperſtitem Deus, eadem voce uſus, allocutus eſt, ut ei præcepta daret, & cum eo fœdus iniret. Novum Deus, ampliuſque fœdus iniit cum Abraham, cui non ſolum ſuam ipſe vocem ſignificavit, ſed etiam apparuit in Valle Moreh, tamrtſi qua demum forma, non conſtet. Præterea initum fœdus per ignis ſpeciem firmavit. Ad hæc eidem Abrahæ ſe per viſionem cognoſcendum exhibuit. Denique hominis ſpecie, comitantibus Angelis duobus, eidem apparuit. Apparuit in ſomnis Jacob in Bethel, ubi Patriarcha hic ſcalam vidit, cujus ſumma pars Cœlum tangebat, vidit & Angelos, qui per eamdem ſcalam aſcendebant, denique Dominum ejuſdem ſummitati inixum vidit. Eidem redeunti apparuit Deus hominis ſpecie, qui cum ipſo luctatus eſt. Cum primum apparuit Moſi, ardentis rubi figuram exhibuit, egrediente voce, qua accitus Moſes, miſſuſque ad Iſraeliticum populum liberandum; deinde vero familiariter eum Deus allocutus eſt; nemo non ex Iſraelitico populo ejus vocem audiit e Monte Sinai per nubem tonitrua inter, & fulgura; quæ quidem diſtinctis verbis Decalogi Legem edixit. Moſes, Aaron, Nadab, Abiu, & ſeptuaginta Seniores populi Iſrael, cum acceſſiſſent, Deum viderunt, ac ſub ejus pedibus veluti ex ſapphiro confectum opus, ſereno Cœlo ſimile. Hi porro nullam imaginem conſpexerunt, ſed Dei tantum vocem ex igne medio perceperunt. Diu Moſes in monte cum Deo ipſo verſatus eſt, Cum Tabernaculum extructum fuit, in illud deſcendit Deus ſpecie columnæ nubis, & luminis, accedenſque Moſes vocem audiebat, quæ e Tabernaculo exibat, eumque Dei nomine alloquebatur.*

In hunc ſane modum omnia Cæremonialia, Judiciaria, Moralia Judaicę Religionis

nis præcepta Moſi Deus revelavit. Porro poſt Moſem in Iſrael non apparuere Prophetæ, qui Deum, ut ille facie ad faciem, quemadmodum amicus amicum alloquerentur: Cum iis Deus per viſiones, & ſomnia loquebatur: Si quis fuerit (*inquit Dominus Numer.* XII.) inter vos Propheta Dimini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſervus meus Moſes, qui in omni domo mea fedeliſſimus eſt; ore enim ad os loquor ei, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.

Revelationum pleræque, quæ Prophetis contigere, qui in Iſrael poſt Moſem vixerunt, per inſpirationem, viſionem, aut in ſomniis editæ ſunt. Per inſpirationes quidem, cum Spirito Sancto afflati, perſuſique futura vaticinabantur. Per viſiones autem diurnas, cum experrectis, & vigilantibus imaginatio quaſdam res exhibebat, quæ futurarum figuræ erant. Denique in ſomniis, cum Prophetæ inter dormiendum ſibi videbantur, Deum, aut Angelum videre, qui ipſos alloquerentur, aut cum ipſis dormientibus id, quod futurum erat, per figuras, aut ſymbola exhibebatur. Tum vero, quas perceperant, veritates nuntiabant, nonnullorumque vaticiniorum eventus cætera quoque firmabat. Suam quoque voluntatem Deus per Summi Sacerdotis Ephod, ſeu pectorale ſignificabat, in quo erat Urim, *&* Thummim, *nempe* lumen, & veritas. *Quemadmodum autem id fieret, Scriptura non explicat. Omnium maxime recepta opinio eſt, id accidiſſe per inuſitatum ſplendorem, quem ei ornamento affixi pretioſi lapilli emittebat. At mihi quidem probabilius videtur, Dominum a Summo Pontifice Ephod inducto conſultum e Propitiatorio reſpondiſſe, ut in Numer. lib. cap.* XXVII. *legitur:* Pro hoc ſi quid agendum erit, Eleazar Sacerdos conſulet Dominus. Ad verbum ejus egrediatur, & ingredietur ipſe, & omnes filii Iſrael cum eo, & cætera multitudo. *Porro ſummum Sacerdotem, ut Dominum conſuleret, ejuſque reſponſum acciperet, Ephod indutum eſſe oportebat. Quamobrem David, cum ſcire vellet, eumne Saul quæſitum Ceilum veniret, & an ipſe in ejus manus incideret, Summum Sacerdotem Abiathar rogavit, ut Ephod indueret, Dominumque conſuleret; qui reſpondit fore, ut in Saulis manus incideret, ſiquidem ibidem conſtitiſſet. Ob hanc ergo cauſam dictum eſt,* Urim, *&* Thummim, lumen, *&* veritatem, *Ephod ineſſe, quia ſcilicet hoc ornamento indutus Summus Sacerdos lumen, & veritatem a Deo accipiebat, quam ipſe hominibus deinde nuntiabat.*

His omninino rationibus uſus eſt Deus, ut in Veteri Teſtamento nonnullas Religionis veritates hominibus revelaret. Tandem Divinum Verbum caro factum eſt, ipſumque per ſe Apoſtolos veritates omnes edocuit, quas hominibus revelare voluit; neque aliæ veritates ſunt a Chriſto Domino revelatæ, præter eas, quas Apoſtoli nuntiarunt. Quamobrem omnes eæ doctrinæ falſæ ſunt, quæ tamquam veræ, ac divinæ venditantur, & a Chriſto tamen, & ab Apoſtolis enuntiatæ non fuerunt; ut jure proinde, meritoque Catholica Eccleſia ſemper falſum cenſuerit, quidquid ut revelatum obtrudi libuit, contra Sacrorum Codicum, ac Traditionis veritatem, cujus ipſa una fidelis, & ſollicita Depoſitaria, & cuſtos eſt.

Oraculum ſumitur etiam pro Sanctuario, ſeu loco, in quo Fæderis Arca erat. Nomen hoc ipſum ad falſorum quoque Numinum Oracula ſignificanda adhibetur. Ezechiel Babylonis Regem ait, cum in Judæam iter faceret, & ad bipartitam viam perveniſſet, Idola ſua conſuluiſce, ut cognoſceret, an in Jeruſalem proficiſceretur, ac proinde a Judæis irridentibus ſpectatum fuiſſe tamquam hominem, qui *Oraculum fruſtra conſuleret*. Omnium in Palæſtina celeberrimum erat Oraculum Beelzebud Dei Accaron, quod Judæi ſæpe numero conſuluerunt. Erant & Teraphim, ut Micha, Gedeonis Ephod, falſa Numina Regni Samariæ, falſique Prophetæ. Quamvis autem fraus, & dolus in reſponſa nonnunquam influerent, quæ hæc Oracula edebant; dubitari tamen non poteſt, quin Deus eam Dæmoni poteſtatem aliquando contulerit, ut pſeudo-Prophetas, & Ariolos afflaret, ac Deus ipſe per eos ſæpe locutus fuerit. Id ſane incontroverſum efficiunt apertiſſima, quæ in hanc rem Scriptura, & Hiſtoria ſuppeditant, argumenta. In Meſſiæ adventu Oracula omnia ceſſarunt, penituſque conticuerunt *. Fidei lumem illuſionis præſtigias.

gias disjecit, & miraculorum Chriſti, Apoſtolorumque evidentia falſis Sacerdotum Dæmonis prodigiis, fraudibus, illuſionibus, thecnis fidem ademit.

* *Quam diligentiam Theologus quiſque conferre debet, ne Chriſti nativitati ea demantur prodigia, quæ vere eam comitata ſunt; tam eum accuratum eſſe, ſollicitumque neceſſe eſt, ne eidem ficta, & falſa tribuantur. Quemadmodum enim vera miracula negari impium, ita falſa obtrudi ſuperſtitioſum fuerit; atque in Catholica Eccleſia æque periculoſum falſa ſuſcipi, ac vera rejici. Inter falſa prodigia, quæ Chriſti Domini natalibus adſcribuntur, eſt ſane omnium, quæ apud Ethnicos celebrabantur, Oraculorum ſilentium. Quoniam vero eruditi Scriptores plurimi eo ſtudium, & operam contulerunt, ut pro hujus ſilentii veritate tamquam pro aris, & focis pugnarent; ſtatui proinde in hac Adnotatione id fuſius inquirere. Equidem recipio me non omnia, quæ in Meſſiæ adventu conticuiſſe dicuntur, Oracula ad examen revocaturum, quia nimirum eorum ſilentium loquendi, fuſius & longius, quam inſtituti noſtri ratio patitur, Adnotationem producendi occaſionem præberet. Miſſis ergo ceteris unum Apollinis Delphici Oraculum expendendum ſuſcipio, quod graviſſimi Auctores* (Nicephorus *lib.* I. *Hiſt. Eccl. cap.* XVII. Suidas *in Hiſtoria verbo* Auguſtinus, Cedrenus *in Compendio*, & Baronius *in Apparatu ad Annales Eccleſiæ*) *obmutuiſſe tradunt in Chriſti adventu, atque ita obmutuiſſe, ut deinceps conſultum nullum amplius reſponſum dederit; immo vero* Auguſtum, *cum ex Apolline ipſo prodigioſi ſilentii cauſam quæſiiſſet, id reſponſi obtinuiſſe*:

> Me Puer Hebræus, Divos Deus ipſe gubernans,
> Cedere loco jubet, triſtemque redire ſub orcum.
> Aris ergo dehinc taciti diſcidite noſtris.

Id olim credidiſſe me fateor, clariſſimorum, quos memoravi, Scriptorum auctoritate deceptum, qui id tamquam verum propugnant; at rem ipſam attentius perpendere aggreſſus, falſiſſimam comperi. Et ſane ſive in antiquis Oraculis, & in Apolline potiſſimum, mutatio, & obſcuritas reputetur, cujus paulatim a priſtina exiſtimatione apud Ethnicos exciderunt; ſive extremus eorum defectus ſpectetur, cum ſcilicet omnino obmutuerunt; id quidem certe non a Chriſto nato, ſed aliunde repeti debet. Mutatio profecto, & obſcuritas multo ante Chriſtum cœpit; extremus autem defectus quadringentis poſt ejus ortum annis contigit. Ad primum quod attinet, jam inde a Ciceronis tempore, ac multo ante advertentes Ethnici ipſi Delphica Oracula effectu carere, ea non ut antea, in pretio habere cœperunt. Conſtat id ex Quincto Ciceronis fratre, qui apud Ciceronem ipſum ita loquitur lib. I. *de Divinat.* Nunquam illud Oraculum Delphis tam celebre, & tam clarum fuiſſet, niſi omnis ætas Oraculorum illorum veritatem eſſet experta. Jamdiu idem non facit. Ut igitur nunc minore gloria eſt, quia minus Oraculorum veritas excellit; ſic tunc, niſi ſumma veritate, in tanta gloria non fuiſſet. *Cujus rei cauſam inquirens Quinctus affirmat ob loci antiquitatem eum terræ anhelitum evanuiſſe, quo agitante Pythiæ mens ad illud uſque tempus incaluerat; ac Cicero ipſe, tametſi hanc a Quincto allatam cauſam nequaquam rejiciat, aliam tamen adducit lib.* II. de Divinatione, *ſcilicet Oraculum in contemptum abiiſſe; quod ſoluta, non ligata numeris oratione reſponſa daret; cum Ethinicis perſuaſum eſſet, omnino oportere, ut Deorum ſermo numericus eſſet*: Pyrrhi temporibus (*Ciceronis verba ſunt*) jam Apollo verſus facere deſierat . . . Cur iſto modo jam Oracula Delphis non eduntur, non modo noſtra ætate, ſed jam diu, ut nihil poſſit eſſe contemptius? *Quamobrem longo ante Chriſtum natum tempore Oracula obſcura evaſerant, & in contemptum abierant. Quod autem ad alterum ſpectat, eadem Oracula poſt Chriſtum natum haud penitus obmutuiſſe, plurimis argumentis, ipſiuſque* Plutarchi *teſtimonio luculenter evincitur, quo nonnulli perperam abutuntur. Quamvis enim* Plutarchus *peculiare opus inſcriptum* de Oraculorum *defectu, Trajano imperante, concinnaverit, tituloque decepti non pauci ſibi in animum induxerint credere penitus Oracula defeciſſe; ſi quis tamen idem opus diligenter legerit, expenderitque, facile intelliget, Oracula partim eo quidem tempore, non*

omnia

omnia deſiiſſe; ut proinde nonnulla perſtiterint, ac præſertim Apollo Delphicus, qui etiam tum conſulentibus reſpondebat, etſi non ea celebritate, populique frequentia, qua antea, quod ſatis ad rem noſtram, ſuperque eſt. Ita nimirum Plutarchus *loquitur*: Videamus, Oracula, quæ in his ſunt locis, obſolevifſe; atque adeo duobus, aut tribus exceptis, omnia defeciſſe. *Inter ea porro, quæ remanſerunt, Apollinis Delphici Oraculum referendum eſſe* Plutarchus *ipſe teſtatur e veſtigio ſubdens*: Poſtquam Dei voluntate Græcia Urbibus crevit, & locus Apollinis frequentari hominum copia cæpit, duabus uſi ſunt Vatibus, quæ per vices ad cortinam ſederent; eratque etiam tertia deſignata, tamquam aſſidens iis. Nunc unica eſt Antiſtita; neque incuſamus, cum ejus opera conſultoribus ſufficiat. Non igitur incuſandus eſt Apollo; divinatio enim, quæ reliqua eſt, omnibus ſufficit, & unumquemque adeptum, quod vult, dimittit. *Atque in opere, quod ſequitur, in quo peculiariter de Inſcriptione loquitur, quæ Delphici Templi foribus inſculpta erat*: Apollo noſter, *inquit*, cum difficultates vitæ incidentes ſublevet, atque diſſolvat, edendis Oraculorum reſponſis; eas tamen, quæ circa doctrinam ſunt, relinquit, proponit excutiendas ei animi facultati, quæ ſtudio ſapientiam ſectatur. *Ergo* Plutarchi *ætate, ac Trajano rerum potiente Delphicum Oraculum ſuis adhuc conſultoribus reſponſa dabat.*

Quæ cum ita ſe habeant, ea Juvenalis *verba Satyra* VI. Delphis Oracula ceſſant, *ea quoque* Lucani *lib.* v. Delphica jam ſedes ſiluit, *e* Plutarchi *ſententia accipiantur, neceſſe eſt, qui nempe* Juvenali, *&* Lucano *ſuperſtes fuit, ad Oracula ſcilicet non eamdem, ac prius, populi multitudinem confluxiſſe, cumque vix Antiſtitæ, ſeu Vates tres ei obeundo muneri pares eſſent, unam tantummodo jam adfuiſſe, quæ propoſitas difficultates ſolveret, adfuiſſe tamen aliquam, ac proinde Oraculum haud prorſus obmutuiſſe. Niſi forte malimus*, Lucanum, *&* Juvenalem *eo ſenſu intelligendos, ut Oracula per aliquod temporis ſpatium deſierint, quo nimirum tempore* Nero, Dione, *&* Pauſania *referentibus, Delphicum Templum ſtatuis, redditibuſque ſpoliavit, polluit, violavitque complurium cæde; ſed ita tamen deſierint, ut rurſus emerſerint, rebus haud multo poſt in integrum reſtitutis. Quod ſi quis urgeat, mordicuſque contendat*, Lucanum & Juvenalem *cum* Plutarcho *conciliari non poſſe; nihil ſane nos in hac ſententiarum varietate impedire debet, quominus* Plutarchi *auctoritati acquieſcamus, qui dedito ſtudio ſuper hoc hiſtoriæ capite ſcripſit, illudque, & Philoſophum, & Hiſtoricum agens, ſedulo pertractavit, nulla Poetarum ratione habita, qui per tranſennam, quod ajunt, atque hyperbolice pro poeticæ artis ingenio rem hanc attigerunt. Id autem nobis eo magis perſuaſum fit, quod apud poſteriorum temporum Scriptores legimus, Apollinem Delphicum poſt Chriſtum natum identidem reſponſa dediſſe.* Suetonius *de Nerone verba faciens cap.* XL. *ita loquitur*: Eum, conſulto Delphis Apolline, audiviſſe, ſeptuageſimum ac tertium annum cavendum ſibi eſſe. Philoſtratus *in Apollonii Thianæi vita, qui Domitiano imperante vixit, ita ſcribit*: Apollonius inviſit omnia Græciæ Oracula, maxime vero Delphicum, Dodonæum, & Amphiaræum. *Hadrianus Imperator*, Dione Chryſoſtomo *referente, Delphicum Oraculum & ipſe conſuluit, ab eoque obſcurum, anceps, involutumque reſponſum obtinuit.* Spartianus *rem haud inficetam refert, cum Antoninus obiiſſet, ac Septimius Severus, Peſcennius Niger, & Clodius Albinus inter ſe de Imperio contenderent, ex Apolline Delphico quæſitum eſſe, quis e tribus felicior, utiliorque Reipublicæ futurus eſſet; Apollinem autem hoc uno verſiculo reſpondiſſe*: Optimus eſt Niger, & bonus Afer, peſſimus Albus; *ſcilicet* Nigri *nomine Peſcennio Nigro*, Afri *nomine Septimio Severo, qui ex Africa ortum ducebat, denique* Albi *nomine Clodio Albino deſignatis. Addit* Spartianus *eumdem Apollinem interrogatum, quis eorum in Imperatorem eligendus eſſet, reſpondiſſe*: Afer erit, Nigri ſanguis fundetur, & Albi. *Atque ita ſane contigit; Septimius enim Severus Afer Imperium obtinuit, Peſcennius Niger, & Clodius Albinus occiſi fuere.*

Euſebius *lib.* II. *de Vita* Conſtantini *cap.* 49. *fatetur, ſua quoque ætate Oraculum Delphicum viguiſſe, tametſi ejus ſucceſſu*

care-

Digitized by Google

carerent; Euſebius *enim ipſe diſerte teſtatur:* Apollinem ex antro quodam, & tenebricoſo receſſu, non ex Sacerdotis ore Oraculum iſtud dediſſe: Juſtos, qui in terris verſabantur, impedimento ipſi fuiſſe, quominus vera loqueretur; & propterea falſa Oracula ex tripode edita eſſe. *Non proinde tamen, Oraculum, dum florebat, ſemper veritatem dixiſſe judico. Equidem ſatis habeo hactenus oſtendiſſe, ad Conſtantini ætatem uſque Apollinem reſpondiſſe, quæcunque tandem, ſeu vera, ſeu falſa ejuſdem reſponſa fuerint. Conſtantinus deinde Apollinis Delphici Templum expoliari juſſit, ut idem* Euſebius *memoriæ prodit lib.* III. *de ejus Vita cap.* 22. *Quod tamen non impediit, quin Julianus Apoſtata bellum cum Perſis initurus inter cætera Oracula Delphicum hoc ipſum conſuleret, e quo gratiſſimum, tametſi falſum reſponſum retulit. Cui rei luculentiſſimam fidem facit* Theodoretus *lib.* III. *Hiſt. Eccl. cap.* XVIII. *in hæc verba:* Antequam arma ſumeret, miſit nuntios ad Delphos, ad Delum, ad alia denique Oraculorum loca, ſciſcitatum Vates: utrum bellum ei gerendum ſit? Illi autem bellum ſuſcipere jubent, pollicenturque victoriam, falſo tamen; confoſſus enim Julianus in prælio, paulo poſt male periit.

An vero poſt Juliani tempora Apollo Delphicus alia præterea Oracula ediderit, haud equidem prorſus ſcio; id probe novi, penes tum ſacros, tum profanos Scriptores hac de re altum omnino ſilentium eſſe. Quamobrem ii graviſſime hallucinantur, qui Delphicum Oraculum, naſcente Chriſto, penitus defeciſſe contendunt, ut Auguſto Imperatori datum reſponſum extremum fuerit; cum certiſſimis documentis probatum fuerit, poſtremum omnium, quæ ad nos quidem pervenere, reſponſum quadringentis poſt annis Juliano datum eſſe. Quamquam aliunde conſtat, puram, putamque fabulam Oraculum eſſe, quod Auguſto ab Apolline datum fertur. Id nimirum pro certo ponitur, quo tempore Auguſtus Imperator Oraculum Delphis conſuluit, & ab eo memoratum reſponſum obtinuit, Chriſtum Dominum jam natum fuiſſe. Jam vero natus eſt Chriſtus an. 41. *Imperii Auguſti, qui Imperii ſui an.* 21. *in Græciam ſe contulit; eumque deinceps amplius eo profectum eſſe non legitur. Qui ergo fieri poterat, ut Auguſtus anno Imperii ſui* 41. *Apollinem ipſe per ſe Delphis conſuleret? Haud equidem puto, eos, qui contra ſentiunt, vel ſi Ariadne aliqua filum dederit, ſe ex hoc labyrintho extricare poſſe.*

Quempiam tamen ita religioſe opponentem audio: nonne glorioſior Chriſti nativitas extitiſſet, ſi repente Oracula obmutuiſſent, ſuiſque falſis reſponſis Dæmon non amplius homines decepiſſet? Ecquid magis rationi conſonum, quam, in lucem edita, nataque inter homines veritate, ſtatim mendacii patri ſilentium imponi? Recte ſane, & egregie. Sed mihi tamen liceat ex ejuſmodi adverſario quærere, ſitne noſtri juris, ac rationis inquirere, quid demum ad majorem, minoremve Dei gloriam vergat? Quis novit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? *Certe ſi rem ad infirmæ noſtræ mentis captum velimus exigere, Dominicæ Nativitati glorioſius futurum fuiſſe videbitur, ſi confeſtim ubique terrarum collapſa eſſent falſorum Numinum ſimulacra, ſi Ethnicorum omnium profana Templa corruiſſent, ſi ad adoranda Chriſti incunabula barbararum omnium Nationum Reges, & Principes conveniſſent, ſi nullla interjecta mora Synagoga Chriſti fidem amplexa eſſet. Quid tum poſtea? Ergone rem ita ceſſiſſe dicemus? Minime vero. Nos enim contra ſentire ipſa facti evidentia jubet. Novit Deus, quid ejus honori, & gloriæ congruat. Id unum ad nos ſpectat, ut factum inveſtigemus, ejuſque veritatem in aperto ponamus, pro temporis ratione, prætermiſſis piorum quorumdam religioſorumque Scriptorum commentis, & ſomniis, quæ in Theologicis Scholis locum habere omnino non debent. Fateor tamen & ipſe, fidenterque pronuntio, Oraculorum ſilentii, excidiique gloriam uni Chriſto tribuendam eſſe; quandoquidem nuntiati Evangelii vi factum eſt, ut homines pedetentim veritate perſpecta, Diabolum mendacii patrem conſulere deſiſterent, ethnicamque ſuperſtitionem omnino deſererent.*

Quid? Quod non defuere, qui adeo celebrata Ethnicorum Oracula puras putaſque Idololatrarum Sacerdotum, populo imponentium deluſiones, ac fraudes, non Dæmonum opera fuiſſe contenderent. Inter alios in hac ſen-

ſententia fuit eruditus Antonius Vandale *ſuis in Diſſertationibus typis editis Amſtelodami an.* 1700. De Oraculis Veterum Ethnicorum *; quemadmodum etiam celebris* Fontanella *in Oraculorum Hiſtoria . Verum aperte veritati repugnaret, quicunque Dæmonum Oracula negaret, & ad fabulas amandaret. Haud equidem inficias ierim, callidorum hominum, & præſertim Sacerdotum dolum, & fraudem in Oracula irrepſiſſe (ita ſane ſe rem habuiſſe luculenter evincunt tum reſponſa plerunque metrica, dubia, & obſcura, ac proinde ad fallendum accommodata, tum ſpecus, & antra tenebris involuta, ac præterea loca, in quibus Oracula proferebantur, ad populo imponendum compoſita, & id genus alia) ; at in iiſdem nullam prorſus partem Dæmoni fuiſſe, paradoxum fuerit cogitare, nedum aſſerere. Exempla quippe contrarium evincunt. Oracula nonnunquam clara, & aperta dabant quoad futuros eventus, hominibus prorſus ignotos, & ad quorum notitiam humanæ mentis acies, perſpicacia, vaſrities pervenire non poterat. Neque in dubium vocari poteſt, Dæmones nonnulla futura, quæ prorſus homines latent, cognoſcere poſſe, utpote ſpiritus, qui cauſarum, quas ſecundas dicimus, vim, curſum, ordinem, connexionemque comprehendunt. Præterquamquod Sacra Scriptura, quod ſpectat ad caput hoc, perſpicue nos docet, Ethnicorum Numina, quæ Oracula proferebant, nihil aliud fuiſſe, quam malignos ſpiritus, ſeu Dæmones, qui hac nimirum arte utebantur, ut maxime execranda facinora hominibus perſuaderent. Legi poteſt in hanc rem* Auctor reſponſionis ad Hiſtoriam Oraculorum.*part.* 1. *pag.* 88. *& ſeqq.*

Oratio, quam ad Deum mittimus, gratiarum veluti canalis eſt, quas ipſe nobis concedit; eamque nobis omnibus etiam atque etiam Sacra Scriptura commendat: *Obſecro igitur, primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes*; quibus verbis jubemus preces fundere, dum malis premimur, vehementer orare, ut gratias obtineamus, & conſtanter aliorum ſalurem petere. Græci proinde Interpretes eorum verborum ſignificationem diſtinguunt, etſi multi putent, ea nihil aliud, quam orationis fervorem ſignificare, ut hæc alia, *petite, quærite, pulſate* *. Non ſemel in Actis Apoſtolicis diſtinctas horas tres, publicæ orationi addictas legimus, Tertiam, Sextam, & Nonam ; atque Hebræi quidem, poſt indictam Legem, in Tabernaculo, ac Templo publice orabant. Publica hæc oratio continebatur oblatione ſacrificiorum veſpertini, & matutini temporis ſingulis anni diebus, perpetuaque Levitarum adoratione, qui in Templo cuſtodiendo occupati, manus toto noctis ſpatio elevabant, ſeque mutuo ad adorandum Dominum excitabant· *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.* De tempore, ac ratione peculiarium apud Judæos precum ad Babylonicam uſque Captivitatem nil certi legitur. Ante id temporis orabat quiſque, prout ejus pietas, animique motus ferebat. Pſalmorum Auctor interdiu quidem ſepties ſe orare ſolitum ait: *Septies in die laudem dixi tibi ;* & alio in loco ſe oraſſe veſpere, mane, meridie: *Veſpere, & mane, & meridie narrabo, & annuntiabo, & exaudiet vocem meam.* Addit, ſe noctu ſurrexiſſe, ut Deo benediceret; *media nocte ſurgebam, ad confitendum tibi.* At Captivitatis tempore, cum animadvertiſſet Eſdra, Judæorum multos admiſcere precibus extranea verba, quæ cum ejus exercitationis ſanctitate non congruebant, benedictiones octodecim concinnavit ab Iſraelitis ſingulis perdiſcendas, & quotidie recitandas. Rabbinus Gamaliel decimam nonam addidit paulo ante dirutum Templum ; quæ quidem Apoſtatas, & Hæreticos impetit, ut ipſe quidem Chriſtianos vocat. Notantur univerſim in Judæorum precibus nimia prolixitas, & moleſtæ repetitiones, quas iis in Evangelio Chriſtus exprobrat, ſuiſque Diſcipulis prohibet : *Orantes autem nolite multum loqui.* Animadverſione præterea digna eſt orantium Judæorum poſitio ; nimirum orabant fere ſedentes, & obſtipo capite, extentis pedibus, & manibus, immanibusque emiſſis clamoribus. In hunc ipſum modum in Olivarum monte Chriſtus oravit: *Cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reverentia.* Neque omittendæ eorum crebræ benedictiones; tenentur enim centum in diem edere; ſuper pane, ac vino benedictiones pronuntiant, cum menſæ aſſident, quod in-

nuit

Digitized by Google

nuit S. Paulus, dum ait : *ſive manducatis, ſive bibitis, in Dei honorem facite*.

Oratio præterea conſuetum ſupplicationis locum in Actis ſignificat : *Egreſſi ſumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio eſſe*. Quo ſane loco Orationis nomen pro ipſo orationis loco ſumitur. Locus hic Sacellum quoddam erat, *Proſeucha* dictum, quo Judæi oraturi conveniebant, in iis quidem locis, in quibus nulla ipſis Synagoga præſto erat. Porro Philippenſes eo ſane tempore pene omnes Ethnicæ ſuperſtitioni addicti erant, & ex Romanis Legibus ſub Imperatore vivebant, qui Judæos oderat, ibique exiguum tantum Sacellum extra Urbem iis erat, quod adibant, ut conjunctim orarent, ac de Sacra Scriptura conferrent.

* *Ad orationis vim quod attinet, legantur* M. Nicolaus, & P. Liguorius *in Opuſculo, pietate, ac doctrina referto, cui titulus*: Del gran mezzo della preghiera.

Oratio pro Defunctis. In Machabæorum Lib. II. leguntur hæc : *Et facta collatione, duodecim millia drachmas argenti miſit* (Judas) *Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum ſacrificium, bene, & religioſe de reſurrectione cogitans*. Addit ſacer Auctor: *Sancta ergo, & ſalubris eſt cogitatio orare pro mortuis, ut a peccatis ſolvantur*. Lex ſane preces pro mortuis non præcipiebat, nec niſi pro viventibus ſacrificia inſtituerat ; at hæc conſuetudo nitebatur fide immortalitatis animi, certaque ſpe meritorum Chriſti. Conſuetudo hæc ipſa a Judaica ad Chriſtianam Eccleſiam tranſiit, & ad nos uſque per conſtantem, & generalem traditionem derivata eſt. Nullo non ſæculo Chriſtifideles pro defunctis orarunt, redemptionis noſtræ ſacrificium obtulerunt, eleemoſynas erogarunt, & alia pietatis opera ediderunt. Moris hujus antiquitati, atque amplitudini fidem faciunt Eccleſiæ Patres; qui nempe mos eo demum ſpectat, ut mortuis aliquid levaminis obtineatur in pœnis, quas in peccatorum ſuorum expiationem perferunt. Sed hæc tamen conſuetudo, ut S. Auguſtinus animadvertit, iis tantum utilis eſſe poteſt, qui ita vixerunt, ut ſubſidium e precibus percipere poſſint, quæ in eorum gratiam poſt obitum offeruntur; qui enim Dei gratiam non receperunt, vel recepta abuſi ſunt, non miſerationis theſaurum, ſed indignationis congeſſerunt; ut proinde qui lethali peccato irretiti moriuntur, nullo per viventium preces ſolatio affici poſſint. Quod quidem in Machabæorum textu, quem memoravimus, difficultatem movet; quia nempe milites, pro quibus ſacrificia Judas oblata voluit, in prælio contra Gorgiam occiſi fuerant, & ſingulorum veſtibus abditæ res inventæ fuere, quas Jamniæ Urbis Idolis hoſtes dicaverant. An vero ejuſmodi milites, qui Dei Legem in maximi momenti capite transgreſſi erant, in pietate mortui dici poſſunt, quemadmodum Sacra Scriptura loquitur : *qui cum pietate dormitionem acceperant*? Ac preces hæ iisne, ſiquidem hujus ſacrilegii rei ponantur, prodeſſe poterant? Reſponderi poteſt, eos Judæos milites pro vera Religione pugnantes, & mori paratos dignos fuiſſe, quorum animum ſua Deus miſeratione permoveret, errati pænituiſſe, intenſique doloris vi in ſalutis viam rediiſſe. Id porro de eorum nonnullis ſaltem aſſeri poteſt; quod ſane ſatis eſt; ut Sacræ Scripturæ textus in tuto ponatur. Legatur Articulus *Purgatorius*.

Oreb, *Corvus*, Madianitarum Exercitus ſupremus Dux, qui una cum Zeeb, allo ejuſdem populi Principe occiſus fuit in victoria, quam Gedeon ex iis reportavit: *Apprehenſoſque duos viros Madian Oreb, & Zeeb, interfecit Oreb* (Judic. cap. VII.) Locus, in quo occiſus fuit, ejus nomen retinuit, ac deinceps lapis Oreb dictus fuit: *Et ſuſcitabit ſuper eum Dominus Exercituum flagellum juxta plagam Madian in petra Oreb*.

Oriens. Ea Mundi pars, ubi ſol oritur, quam Hebræi exprimebant per vocem *Kedem*, quæ anteriorem partem ſignificat. Eam porro intelligebant ſeu quoad Judæam ; *Magi ab Oriente venerunt*, ab Arabia ſcilicet, & Chaldæa, quæ Regiones, Judææ ratione habita, ad orientalem plagam ſunt; ſeu quoad Urbem ipſam Jeruſalem : *Qui mons eſt contra Jeruſalem ad Oriente*; ſeu quoad Tabernaculum : *Aſperget digito ſepties ad Orientem*; ſeu abſolute : *ſicut fulgur exit ab Oriente*. Oriens longinquam etiam regionem ſignificat :

Qui ſuſcitavit ab Oriente juſtum. Orientis quoque nomen pro Meſſia ipſo ſumitur: *Adducam ſervum meum Orientem*, apud Zachariam *cap.* III. Hæc ſane verba litteraliter de Zorobabel explicantur, quem Deus elegerat, ut dirutum Templum in priſtinum reſtitueret, at Zorobabel Chriſti imago, typusque erat, qui Architectus, & lapis angularis Eccleſiæ eſt: *Viſitavit nos Oriens ex alto*, Chriſtus ſcilicet; qui præterea juſtitiæ ſol eſt, oriturque, ut nos illuminet, atque e mortis tenebris eruat.

Orion, Syderis nomen prope Taurum: *Qui facit Arcturum, & Orion, & Hyadas, & interiora Auſtri* (Job. IX.) Sydus hoc, Autumnali Æquinoctio ineunte ſe prodit, & frigus portendit.

Ornan Jebuſæus, qui Davidi Aream dedit in Monte Moria, in qua Altare eirigeret, & in qua ipſa deinde Salomon Templum ædificavit. *Vide* Articulum *Areuna*.

Oronaim, *furores*, Moabitarum Urbs: *A Segor uſque Oronaim*. Urbes hæ duæ ad Moabitarum regionis fines ſitæ erant, una quidem ad Ortum prope Mare Rubrum, altera ad ſeptentrionalem partem, quæ Aſſyrios, & Babylonios ſpectat.

Orpha, *caput*, uxor Chelion, Moabitis, & nurus Noemi. Viro mortuo, apud ſocrum conſtitit, quam in patriam redeuntem ſecuta eſt, quippe quæ eo adduci non poſſet, ut eam defereret. Eam Noemi monitam nullum ibi locum eſſe, in quo ſedem poneret, hortata eſt, ut ad ſuos rediret, & amplexa dimiſit. Orpha ad lacrymas uſque permota edixit nunquam fore, ut a ſocro recederet; at Noemi vehementius urgente, jucundam ſocrum complexa abiit: *Orpha oſculata eſt ſocrum, & reverſa eſt*; eamque proinde levitas a populo Dei ſegregavit, cujus membrum eſſe magnopere glorioſum erat; ita requirentibus formidandis judiciis Dei, qui e perditionis maſſa, quos vult, educit. E duabus fæminis, quæ pares videntur, Orpha ſcilicet, & Ruth, una ſuſcipitur, alia rejicitur. Unam Deus ſuapte imbecillitate pertractam ad populum ſuum, ſuamque idololatriam reverti patitur, quæ proinde æternæ ſalutis jacturam ſubit; alia, cujus animum ad omnia ſuperanda obſtacula comparat Deus, perſeverat, unique Deo devovet, & ſalutem conſequitur. *Ruth.* I.

Orthoſias, *recta*, maritima Phæniciæ Urbs, initio quidem dicta *Anturades*, Tripoli proxima. Tryphon, qui Syriæ Regiæ Regnum invaſerat, ſe Orthoſiadem recepit, Dora fugiens Palæſtinæ Urbe, in qua obſidione premebatur: *Tryphon autem fugit Navi in Orthoſiada*. I. *Machab.* XV.

Ortygometra, græca vox, quæ Coturnicum Ducem, ſeu Regem ſignificat, quippe nempe cæteras præit, dum alio convolant: *Oſtendit illis de mari Ortygometra*, Sapientiæ verba ſunt, quorum is ſenſus eſt: ingentem Coturnicum vim e maritimis locis accivit.

Oryz, ſylveſtris Capræ genus, quæ fronte media unicum cornu geſtat. In Deuteronomio inter immunda animalia refertur.

Os: *nec os illius confringetis*. Vetabat Lex, ne Agni oſſa Hebræi ſtangerent, quem in Paſchate comedebant. Sanctio hæc eo ſpectat, ut id ſignificaretur, quod in Chriſto futurum erat, cujus Agnus ille figura erat: *os non comminuetis ex eo*. Os quoque ſignificat corporis vires: *Omnia oſſa mea dicent. Domine, quis ſimilis ſit tibi? Diſperſa ſunt omnia oſſa mea*, vires meæ ſcilicet evanuerunt. Sumitur etiam os pro corpore mortuo: *Aſportate oſſa mea vobiſcum*. Jacob, & Joſeph ſua ipſorum corpora translata voluerunt in terram Chanaan, ut ibidem una cum Majorum corporibus ſepelirentur. Denique oſſis nomen conſanguinitatem ſignificat; *os meum es, & caro mea*.

Os aridum in Ezechielis viſione Judaicum populum Babylone captivum ſignificat: *Oſſa hæc univerſa, Domus Iſrael eſt*. Ezechielem aliquando Spiritus Domini medium in agrum duxit, qui omnino aridis, ſiccisque oſſibus refertus erat, juſſitque, ut eadem oſſa in hunc modum alloqueretur: *Oſſa arida, audite verbum Domini*. Ea igitur oſſa monuit Ezechiel fore, ut Deus in ea ſpiritum mitteret, eademque viverent; ſtatimque vehemens inter ea motus extitit. Invicem acceſſerunt, ſuum ſibi

ſibi locum ſingula vindicarunt, & carne induta apparuerunt, quam pellis contexit. Tum vero Propheta, Dei juſſu, ſpiritum a quatuor ventis vocavit, quo inſufflante, ii mortui homines vitam receperunt, ſurrexerunt, & ingentem exercitum confecerunt: *Et dixit ad me: vaticinare ad ſpiritum, vaticinare, fili hominis, & dices ad ſpiritum. hæc dicit Dominus Deus: a quatuor ventis veni, ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reviviſcant*. Per hanc porro tam ad vivum expreſſam imaginem Deus Judaici populi captivitatem, ejuſdemque liberationem Prophetæ ſignificare voluit. Ager ille Chaldæam, & loca omnia exhibebat, in quibus Judæi diſperſi erant; aridorum autem oſſium multitudo, quæ terram tegebant, Judæos innuebat, qui inter exteras nationes ſejuncti non amplius unum populum conſtituebant, eoque malorum ab hoſtibus redacti erant, ut, ſiccis oſſibus ſimiles eſſent: *aruerunt oſſa noſtra, & periit ſpes noſtra, & abſciſſi ſumus*. Facilitas porro, qua Deus ea oſſa conjunxit, carne texit, vitaque donavit, ejus Omnipotentiæ vim oſtendit, qua ſcilicet uſurus erat, ut eos a ſervitute liberatos, quaſique e ſepulcro erutos in patriam reduceret. Is quidem prodigioſæ hujus reſurrectionis ſenſus litteralis eſt; ſed in ea nobilior præterea reſurrectio ſpectanda eſt, ſpiritalis ſcilicet Humani Generis, cujus omnia membra ubique diſperſa, tanquam oſſa arida, in mortis umbra, ante Chriſti adventum, ſepulta jacebant. Verum Divinus Servator adveniens oſſa conjunxit, ſuæ cæleſtis doctrinæ, ac miraculorum ope, hoc eſt, ſibi magnum addidit Diſcipulorum numerum, quos vivos, & animatos reddidit, cum Spiritum Sanctum in eos immiſit, cujus vi, cum mortui jacerent, ad vitam redierunt. Viſio hæc ipſa nobis generalis, quæ aliquando futura eſt, mortuorum reſurrectionis imaginem exhibet; quod ſane miraculum aſſequi, ſibique perſuadere non poteſt arrogans, tumenſque Philoſophia, at humilis fides, Dei Omnipotentia, ejuſque æternis promiſſis nixa facile credit.

Oſajas, *ſalus Domini*, Jezoniæ pater, & Judaici populi Princeps Neemiæ tempore: *Et ivit poſt eos Oſajas*. Lib. II. *Eſdr. cap.* XII.

Oſee, *Salvator*, filius Beeri, unus e duodecim Prophetis minoribus, qui eorum omnium vetuſtiſſimus creditur, qui ſub Jeroboam altero, ejuſque ſucceſſoribus Regibus Iſrael, ac ſub Ozia, Joachaz, Achaz, & Ezechia Regibus Juda ſcripſerunt, & vaticinati ſunt. *Verbum Domini quod factum eſt ad Oſee filium Beeri in diebus Oziæ*. Eum elegit Deus, ſua ut judicia decem Tribubus Iſrael nuntiaret, quod ille dictis, factiſque propheticis præſtitit. Cum hunc Prophetam Deus alloqui cæpit, eidem mandavit, ut proſtitutam ſibi conjugem ſumeret, e qua filios ſuſciperet: *fac tibi filios fornicationis*; quæ fidelium Iſraelitarum figura erat, qui verum Deum dereliquerunt, ut per execrandam proſtitutionem Idolorum cultui ſe dederent. Gomer ergo filiam Belaim Oſee duxit, e qua genuit filios tres, quibus nomina impoſuit, quæ id ſignificabant, quod in Regno Iſrael futurum erat. Juſſum hoc adeo inuſitatum nonnullis Interpretibus viſum eſt, ut id non niſi parabolam, ac viſionem fuiſſe crederent, quin id ipſum Propheta executioni mandaverit; at S. Auguſtinus id de vero matrimonio cum nobili fœmina inito explicat; quæ initio quidem præpoſteram, pravamque vitæ rationem inierat, at poſt initum matrimonium ab omni malo commercio receſſerat. Ex ea nati filii legitimi fuere; proſtitutionis tamen filii dicuntur, matris ratione habita, quæ antea proſtituta fuerat. Oſee Prophetia tribuitur in capita quatuordecim. In ea Synagogam repudiatam exhibet, ejus excidium, ac Gentium vocationem prædicit; acriter invehitur in populi omnino depravati flagitia, quæ jam ad extrema devenerant; Sacerdotes peculiariter inſcitiæ, indignæque, ac ſordidæ quoad peccata indulgentiæ accuſat. Stilum etiam acuit in Judaici Regni crimina, nuntiatque adventum Sennacherib, populique captivitatem, fore ſcilicet, ut vinculis conſtrictus ultra Euphratem trahatur, ibique conſiſtat, quoad, elapſo certo annorum numero, eum Dominus in patriam revocet. Tandem Oſee, falſæ, veræque reſipiſcentiæ

notis

notis mirum in modum expreſſis, Prophetiæ ſuæ finem imponit. Hujus Prophetæ ſtilus vehemens eſt, brevibuſque, ac ſplendidis ſententiis refertus, paſſim eloquentiſſimus, & nonnunquam ob ejus temporis hiſtoriæ ignorationem obſcurus.

Oſee quoque nomen eſt, quod inerat Joſue: *Vocavitque Oſee filium Nun Joſue*.

Oſee, filius Ela, conflata conjuratione, Phacee Regem Iſrael occidit, ejuſque Regno potitus frui tamen non potuit, niſi nono poſt anno, quam eum Principem execranda proditione trucidaverat, ſeu quod aliorum obſtiterit factio, qui & ipſi Regnum ſibi arrogarent, ſeu quod a Senioribus ſuſcepto regimine, Oſee longo tempore opus habuerit, ut omnem ſibi auctoritatem compararet. Malum quidem egit Princeps hic coram Domino, non ita tamen, ut Reges Iſrael, qui eum præceſſerant: *fecit malum coram Domino, ſed non ſicut Reges, qui ante eum fuerant*; nempe non impediit, quominus ejus ſubditi ad Deum adorandum, & Paſcha celebrandum Hieroſolymam ſe conferrent; quia tamen ſe minime ſollicitum præſtitit, ut ſuperſtitionem exterminaret, ſchiſma extingueret, & Iſraeliticum populum Davidis familiæ redintegraret; omnium proinde ſcelerum complex evaſit, quæ cæteri, quibus ſucceſſerat, Reges patraverant. Hæc ergo pravâ agendi ratio in cauſa fuit, ut pœnam in omnes Reges Iſrael Divino jam judicio deſignatam ipſe ſubiret. Salmanaſar nimirum, Aſſyriæ Rex, cujus Oſee vectigalis erat, certior factus, eum de ſeditione cogitare, atque ut a tributo ſe liberaret, cum Sua Ægypti Rege fœdus iniiſſe, torrentis inſtar in Iſrael irruit, univerſam regionem excurrit, & ſanguine, deſolatione, lacrymiſque perfudit. Oſee Samariam ſe recepit, quem ſtatim inſecutus Aſſyriæ Rex Urbem obſedit, quam triennio poſt, fame morbiſque ad incitas redactam cepit, communique cæde involutis incolis, ſolo æquavit. Iſraelitæ in Aſſyriam delati, in Mediæ ſcilicet Urbes Hala, & Habor ad ripas fluminis Gozan, diſperſique barbaras inter Nationes, & idololatras, nulla prorſus remanente redintegrationis ſpe. Ita Deus tandem aliquando perfecit, quod per Prophetas eidem populo minatus fuerat, in quem toties execranda perfidia, qua a ſupremo Liberatore defecerat, effrænis licentia, qua ſe Idolis dediderat, animadverſionum æque ac ſingularium beneficiorum contemptus Divinam indignationem acerrime provocaverant. Ei nullum Deus vel minimum recordationis ſignum exhibuit. Id jam per Oſee Prophetam edixerat: *vos non populus meus, & ego non ero veſter*. Nec Propheta fuit, a quo populus edoceretur, nec Magiſtratus, a quo ex patriis legibus regeretur. Tribus decem, quæ per ſchiſma veram Religionem deſeruerant, ſolemnem in modum a Regia Davidis familia receſſerant, & Meſſiæ ſpem omnem abjecerant, nullo unquam Edicto in patriam revocatæ ſunt, eamque regionem ſemper occuparunt exteri populi, quos Salmanaſar miſit, ut eam incolerent. Cum porro per Cyri Edictum, ac per libertatem, quam Perſarum Reges conceſſerant, Judæis liceret in patriam regredi; Iſraelitæ bene multi paulatim reverſi ſe Tribui Juda addiderunt, neque amplius niſi Judæorum nomine innotuerunt.

Othei, *tempus meum*, filius Amiud, e Tribu Juda. I. *Paralip.* IX. 4.

Othir, *excellens*, filius Semejas, & viceſimæ primæ Levitarum familiæ caput: *Vigeſima prima* (ſors) *Othir filiis*, & *fratribus ejus duodecim*. I. *Paralip.* XXV.

Othni, filius Semejas, frater Raphael, Obed, Elzabad, qui omnes in Davidis Exercitu ſe ſtrenue geſſerunt. I. *Paralip. cap.* XXVI.

Othoniel, *Templum Dei*, filius Cenes e Tribu Juda, & frater Caleb, at junior, uxorem duxit filiam fratris, Axam nomine. Atque hoc ſane ſenſu intelligendus eſt is Sacræ Scripturæ textus: *cepitque eam Othoniel frater Caleb junior, deditque ei Axam filiam uxorem*. Vocabulum *frater*, pro Sacrorum Codicum conſuetudine, non niſi conſobrinum hoc loco ſignificat. Caleb, cui ſors obtigerat in montibus Juda, potitus eſt Urbis Hebron, progreſſuſque Cariath-Sepher, ei filiam in matrimonium promiſit, qui eam Urbem cepiſſet. Urbis ergo potitus Othoniel Axam uxorem obtinuit. Joſue vita functo, cum Iſrae-

Digitized by Google

Iſraelitæ ob initam cum Chananæis finitimis fœminis cognationem ſe ad Idolorum cultum trahi paſſi eſſent, eos Deus in idololatriæ pœnam Meſopotamiæ Regi Chuſan Raſathaim rradidit, qui per annos octo gravi eos captivitati ſubdidit. Ii vero in hac calamitate Dominum exorarunt, qui eorum ærumnis permotus *ſuſcitavit eis Liberatorem . . . . . Othoniel filium Caleb fratrem Caleb minorem*. Strenuus hic Iſraelita, Divino ſpiritu imbutus Regem Chuſan, commiſſo prælio, profligavit, Deique populum a gravi, quo preſſus gemebat, jugo liberavit: *Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel.* *

* *Animadvertendum hoc loco eſt, in computo annorum quartæ Mundi Ætatis, quæ incipit ab Iſraelitarum exitu, & in Salomonis annum quartum deſinit, quo jacta Templi fundamenta, pacis annos haud ſeorſim a ſervitutis annis numerandos eſſe, quo tempore penes Judices regimen fuit, ut conſtet annorum* 480. *ſumma, quos Liber* III. *Reg. cap.* VI. *a Babylonicæ captivitatis fine ad initium Templi conditi elapſos refert, quod in quartum Salomonis annum incidit. En Textus verba*: Et factum eſt quadringenteſimo octuageſimo anno, in anno quarto, Menſe Zio, ipſe eſt menſis ſecundus Regni Salomonis ſuper Iſrael, ut ædificare inciperet Domum Domino. *Itaque Judicum textus ea verba*: Quievitque terra quadraginta annis, & mortuus eſt Othoniel, *ita omnino explicanda ſunt, ut Othoniel Iſraelitis pacem attulerit annis quadraginta poſt, quam iiſdem allata fuerat a Joſue, cum Chananaos Reges quinque expugnaſſet.*

Et ſane captivitatis annos annis Judicum includendos eſſe ex apertiſſimis Sacræ Scripturæ documentis compertum fit. Judicum quippe capite quarto legitur, populi judicium, ac regimen penes Deboram fuiſſe, quo tempore Jabin Rex Chanaan captivum eum detinebat; ejuſdemque populi Judicem Samſonem extitiſſe, cum a Philiſtæis oppreſſus jaceret; ut proinde dubitari non poſſit, quin Judicum anni etiam ſervitutis annos, qui interea fluxerunt, complectantur.

Una ſubeſt difficultas, quæ contrarium videtur evincere, & eſt ejuſmodi, Sacram nempe Scripturam, dum Judicum annos refert, non dicere, terram anno quadrageſimo pace donatam fuiſſe, ſed abſolute dicere, terram per annos quadraginta quieviſſe. At propoſita difficultas omnino evanuerit, ſi ad annos, qui terræ quieti tribuuntur, quietis initium, non ejuſdem, ac Præfecturæ Judicum durationem referamus. Quamobrem verbum ותשקט quievit *idem eſt ac* quieſcere cæpit, *quemadmodum oſtendit* Franciſcus Ribera *multis allatis rationibus* lib. I. de Templo cap. I.

Oza, vis, Levita, filius Aminadab, una cum fratre Ahir currum ducebat, cui impoſita Arca ex Urbe Cariathiarim, Davidis juſſu, Hieroſolymam deferebatur. Calcitrantibus per iter bobus, pendebat Arca; accurreos Oza caſum verirus manum extendit, ut eam ſuſtineret. Eo ipſo momento temporis ejus temeritatem morte puniit Deus, qui nempe Arcam tangere auſus eſſet: *Contriſtatus eſt autem David, eo quod percuſſiſſet Dominus Ozam, & vocatum eſt nomen loci illius, percuſſio Ozæ.* Statuunt Interpretes Ozam propterea peccaſſe, quod currui Arcam imponi paſſus eſſet, cum Lex præciperet, ut Sacerdotum, ſeu Levitarum e ſtirpe Caat humeris geſtaretur. Dubio procul deceptus Oza Philiſtæorum exemplo, qui eam currui impoſiram alias remiſerant, quod Deus, edito miraculo, probare viſus fuerar, id mandati neglexir, pro ſuo ipſius arbitratu interpretatus. Evaſir ergo ſiniſtri cujuſque eventi reus, quod eam Legis violationem conſequi poſſet. Eventum hoc reapſe antevertere voluit; cum enim Arca inibi eſſet, ut corrueret, ejus ſuſtineodæ cauſa, manum extendit; violavitque aliud Legis caput, quo Levitæ, indicta mortis pœna, eam tangere prohibebantur: *Nemoriamini*, Legis in hanc rem verba ſunt. Morte proinde merito punitus Oza, quam, ſi Legi paruiſſet, tamquam juſtam negligentiæ, ac temeritatis pœnam non ſubiiſſet; ſuo nos exemplo docens, qua demum ſanctitate præditi eſſe debeamus, ur ad Deum, qui devorans ignis eſt, accedamus. O. currunt in Sacris Litteris alii duo, quibus Ozæ nomeo erat. II. *Reg. cap.* VI.

Ozenſara, Urbs, quam Sara, neptis Ephra-

Ephraim ædificavit : *Quæ ædificavit Bethoron inferiorem, & ſuperiorem, & Ozenſaram*. I. *Paralip.* VII.

Ozi, *vis mea*, filius Bocci, Pontifex ex Eleazari ſtirpe : *Bocci genuit Ozi, Ozi genuit Zarajam*. Succeſſorem habuit Heli e ſtirpe Ithamar, in cujus familia perſtitit Pontificia dignitas uſque ad Abiathar, cui ademptam Salomon reddidit Sadoc ex Eleazari familia, quæ ad captivitatem uſque Pontificatu potita eſt. Alios hujus nominis duos Sacra Scriptura nominat. *Joſeph. lib.* V. *Antiquit. cap.* 12.

Ozias, *robur Domini*, Rex Juda, de quo locuti ſumus *Azariæ* nomine in hujus Dictionarii Articulo *Azarias*. II. Levita quidam e ſtirpe Caath. III. Strenuus apud Davidem militaris vir; aliique minus noti, quam Ozias filius Michæ e Tribu Simeon, qui e Bethuliæ primoribus erat : *In diebus illis erant illic principes, Ozias filius Michæ &c.* Ergo Ozias hic cum Bethuliam ab Holoferne graviſſima obſidione preſſam, per aliquod temporis ſpatium ſtrenue propugnaſſet, jamque ad extremam aquæ penuriam redactam Urbem, populumque, omni prorſus abjecta ſpe, eo demum adductum videret, ut Aſſyriis ſe dederet, intra dies quinque deditionem promiſit, ni Deus opem tuliſſet. Judith, hoc audito conſilio, Oziam, populique proceres accitos, increpitoſque, qui certum temporis ſpatium Deo præſcripſiſſent, ad patientiam hortata eſt, edixitque, ſe ex Urbe noctu exituram, rogans, ut interim nihil aliud agerent, quam Deo preces offerrent. Adſtitit igitur Ozias ad Urbis portam, quam aperuit, ut Judith egrederetur; expectanſque, dum rediret, opem in tam gravi diſcrimine una cum populo a Deo petere nunquam deſtitit. Eorum preces exaudiit Deus; Judith enim Holofernem occidit, & Bethuliam ab Aſſyriorum exercitu liberavit. *Judith cap.* X.

Ozian, *vis Domini*, Levita e ſtirpe Merari. I. *Paralip.* XXIV.

Oziel, *vis Dei*, filius Caath, Levita, Ozielitarum familiæ caput : *Filii Caath Amram, Iſaar, & Hebron, & Oziel*. Aliis multis parum notis id nominis fuit. *Numer.* III.

Ozni, filius Gad, Oznitarum familiæ caput. *Numer.* XXVI.

P

PA

PActum, *conſenſus*, *converſio*, *fœdus*. Vocabulum hoc fere ſumitur in Sacris Litteris ad promiſſionem ſignificandam, qua Deus Iſraelitas certos reddidit fore, ut ipſe eorum Deus eſſet, ac peculiarem de iiſdem ſollicitudinem exhiberet, ſiquidem fideliter & accurate ejus Leges, & inſtituta ſervaſſent : *Ego ſtatuam pactum meum vobiſcum*. Sumitur etiam pro fœderis ſigno : *pactum eſt ſempiternum*; nempe Sabbatum Dei nomine fœdus æternum eſt; per eam quippe figuram, quæ deſitura erat, æternam populo quietem promittit. Significat præterea novum fœdus, quod æternum manebit : *Suſcitabo ſibi pactum ſempiternum* ; pactum autem hoc fuere Legis tabulæ : *Poſui in ea Arcam, in qua eſt pactum Domini*. Arca porro Legis tabulas duas continebat.

Pædagogus, *cuſtos*, & *inſtitutor pueri*, *Magiſter*, *Preceptor*: *Itaque Lex Pædagogus veſter fuit in Chriſto*; S. Pauli verba ſunt, qui metaphorice Legem ait ducis loco Judæis fuiſſe, ut ſe ad Chriſtum conferrent : *At ubi venit fides, jam non ſumus ſub Pædagogo*; facem ſcilicet præferente fide, non amplius puerorum inſtar ſub duce ſumus. Idem Apoſtolus ita Corinthios alloquitur : *Nam ſi decem millia Pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres*; quibus verbis id ſibi vult, iis quidem Magiſtros plures eſſe poſſe, ſe

ſe tamen unum eorum patrem eſſe. Erat quippe S. Paulus Corinthiorum pater, non ſolum quia primus eos Evangelii doctrina imbuerat, ſed etiam quia paterno eos amore proſequebatur, quod non alii deinceps Magiſtri præſtiterunt.

Palæſtina. Primo quidem id nominis ſtricta ſignificatione pro Palæſtinorum, ſeu Philiſtæorum regione ſumitur, qui eam Terræ promiſſæ partem occupabant, quæ ad Mare Mediterraneum a meridie ad ſeptentrionem ab Urbe Gaza Liddam uſque protenditur, & in quo occurrunt Urbes Gaza, Azoth, Accaron, Geth, & Aſcalon: *Philiſtiim autem pugnabant contra Iſrael, fugeruntque viri Iſrael Palæſtinos*. Cum porro hi populi maritimas oras incolerent, innotuere primi, ſuumque reliquæ regioni nomen tribuerunt. At hoc ipſum Paleſtinæ nomen univerſam regionem Chanaan, ſeu Chananæam, ſeu Terram Promiſſam ſignificat tam citra, quam ultra Jordanem, & quidquid Judææ nomine notum erat.

Palma. notiſſima arbor in Palæſtina, quæ præter dactylos, quoddam mellis genus edit, e quo vinum exprimitur, in Oriente uſitatiſſimum. Omnium pulcherrimæ palmulæ ad Urbes Jericho, & Engaddi conſpiciebantur, quod in cauſa fuit, ut Engaddi potiſſimum Palmarum Urbs diceretur. Cum palma comparantur ea, quæ cæteris dignitate præſtant, ut Sapientia: *quaſi palma exaltata ſum in Cades*; & Eccleſia: *ſtatura tua aſſimilata eſt palmæ*. Nimirum Eccleſia cum palma confertur, tum quod recta, & elevata eſt, tum quod ejus fructus dulces ſunt, nec niſi ab iis obtineri poſſunt, qui a terrenis rebus abducti ſe cum ipſa ad Cælum extollunt. Jeremias de Ethnicorum Idolis loquens, palmarum inſtar effecta pronuntiat: *In ſimilitudinem palmæ fabricata ſunt*, ad eorum ſcilicet pulcritudinem, & magnitudinem ſignificandam. Diu palma perdurat; iique proinde, qui diuturna proſperitate fruuntur, cum palma comparantur: *Sicut palma multiplicabo dies; Juſtus ut palma florebit*. Palma denique victoriæ ſymbolum erat: *& palma in manibus eorum*. Martyres, Beatique palmas manibus tenentes exhibentur, ut nimirum ſignificetur, eos victoriam ex Chriſtiani nominis hoſtibus retuliſſe.

Palmyra, Hebraice תמר *Thamar*; *palma*, Urbs a Salomone in quodam Syriæ Deſerto ad Arabiæ Deſertæ fines, unius diei itinere ab Euphrate procul ædificata: *Et ædificavit Palmyram in Deſerto, & alias Civitates muniriſſimas ædificavit in Emath*. Retinuit Urbs hæc nomen hamar ad uſque Alexandri Magni victorias; tum vero ſumpſit Palmyræ nomen, ac deinde regionis caput evaſit, quod Palmyrorum Regnum dictum fuit, Odenati poteſtate, ejuſque conjugis Zenobiæ fortitudine celebratum. Aurelianus Imperator eo Regno potitus Urbem auxit, auctæque ſuum ipſe nomen dedit; at Saraceni, cum Orientem occuparunt, Palmyræ Urbi vetus nomen Thamar reddiderunt, quod deinceps ſemper retinuit. In præſentia non niſi immenſa ſuperſunt Palmyræ rudera, e quibus, ut ex ungue leo, quod dicitur, ejus magnificentia conjici licet. Detectæ ſunt e ruderibus non uno quidem tempore Inſcriptiones multæ, quarum pleræque Græcæ ſunt, cæteræ Palmyrianis caracteribus impreſſæ.

Palmus, Hebræorum menſura, quæ generum duorum eſt: Σπιθαμη græcum nomen, quod ſpatium inter pollicem, & auricularem digitum expanſos interjectum ſignificat, idem eſt ac palmus noſter: *Menſuram palmi habebit tam in longitudine, quam in latitudine; Exod. cap.* xxv. Nempe Rationale judicii, tum quoad longitudinem, tum quoad latitudinem, palmi magnitudinem æquare debebat. Eſt præterea Tophac Hebraicum, quod palmum ſignificat, qui communes tres palmos continet.

Pamphylia, *omnis Natio* Aſiæ Provincia maritima Ciliciam inter, & Lyciam, ubi SS. Paulus, & Barnabas Evangelium nunciarunt: *Venerunt Pergen Pamphyliæ*. *Actor.* xiii. & xiv.

Panis. Nomen hoc in Sacris Litteris pro quovis alimenti genere ſumitur. *In ſudore vultus tui veſceris pane. Ecce ego pluam vobis panes de cœlo*, ubi de Manna ſermo eſt. Significat etiam triticum, quod ſeritur: *Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes*

euntes aquas; Eccleſiaſticus ; *ſere triticum ad aquas, quæ tranſeunt* ; quod morali ſignificatione de eleemoſyna accipitur : *Indigentia panum in omnibus locis veſtris* ; Amos ; omnes agros veſtros ſterilitate puniam. *Baculum panis confringere* apud Ezechielem ſignificat, pani nutriendi vim, qua pollet, adimere. Panis & aqua pro quovis alimento ponuntur : *panem meum, & aquam meam ſumam*, inquit Nabal, *& hominibus dabo, quos minime novi*. *Cibare pane lacrymarum* nihil eſt aliud, quam in afflictione quempiam relinquere. Panis impietatis, & panis mendacii panem contra jus faſque acquiſitum ſignificant : *comedens panem impietatis*, bono ſcilicet fruens, quod male acquiſivit. *Panis Angelorum*; manna videlicet, qui ab Angelis paratus ſeu miſſus cibus erat. Sumitur etiam id nominis pro ſacrificiis, quæ veluti Dei alimentum ſunt : *De manu alienigenæ non offeretis panes Deo veſtro*. Voluptatem quoque ſignificat : *Homini fornicatio omnis panis dulcis* ; voluptas omnis fornicatori dulcis eſt. At & pro ſpiritali animi nutrimento accipitur : *Cibavit illum pane vitæ, & intellectus* ; eum ſcilicet enutriit vitæ & intelligentiæ pane, quod Dei verbum eſt. Pro Eccleſia ſumitur, quod Chriſti myſticum corpus eſt : *Unus panis, unum corpus multi ſumus*.

Quemadmodum enim e pluribus granulis panis, ita e Fidelibus multis ſacer, vivenſque panis, quod eſt Chriſti myſticum corpus, conficitur. Denique ſumitur pro Chriſto ipſo : *Panis Dei eſt, qui de Cælo deſcendit, & dat vitam mundo*. Noſtrum quippe ſpiritale, ac vivificans nutrimentum Chriſtus eſt qui cum in Cruce mortem ſubierit, ut a morte nos liberaret, ſuæque Reſurrectionis ope nobis vitam dederit, ſe quoque ipſum in Euchariſtia dat, ut, quam nobis dedit, vitam ſervet.

Panes Propoſitionum, ſeu panes facierum *coram facie Dei apponendi*, panes quidam erant, qui quoque Sabbato in aurea menſa, in eo loco poſita, qui *Sancta* nuncupabatur, Deo offerebantur : *Panes ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper* ; Panes hi duodecim numero erant in memoriam Tribuum duodecim quarum nomine offerebantur. Panes hi fermento carebant, & recentes, novique ſingulis Sabbatis offerebantur, ſublatis veteribus, quos Sacerdotes comedere jubebantur, excluſis Laicis, quibus iis veſci vetitum erat ; atque ob hanc cauſam panis hic *panis ſanctus* vocabatur.

Panem ſub cinere coquebant Hebræi veteres. *Abraham panes ſub cinere coctos Angelis dedit*. Rogavit Elias Sareptæ Viduam, ut ſibi non nihil panis ſub cinere cocti conficeret. Nonnunquam panes hi accenſo vaccæ ſtercore coquebantur ; qui mos ad explicandum facit Ezechielis locum, in quo Deus Prophetæ mandat, ut panem ſub cinere coctum conficiat, humaniſque excrementis tegat, univerſo ſpectante populo. At magnam obluctationem teſtanti Prophetæ eam veniam dedit Deus, ut bovis excrementis panem tegeret : *itaque*, ſubdit Dominus, *filii Iſrael panem ſuum interementeras Nationes pollutum comedent*. Haud Prophetæ mandavit Deus, ut ea excrementa comederet, ſed ut ſolum ad panem coquendum iis uteretur, quo ſignificaretur fore, ut Hieroſolymæ Urbis incolæ extrema penuria premerentur, diſperſuſque reliquus populus duriſſimæ captivitati ſubeſſet.

Paphos, Urbs Inſulæ Cypri, in qua S. Paulus Proconſulem Sergium Paulum ad Chriſtianam Religionem convertit, falſumque Prophetam Barjeſu, ſeu Elymam Magum cæcitate puniit. *Actor.* XIII.

Pavo, ſeu Pavus genus avis pulcherrimis pennis notiſſimæ. Superba eſt avis hæc, & malevola, quippe quæ emiſſum fimum ſtatim reſorbet, ne quid utilitatis ex eo percipiant, qui ei alimenta ſuppeditant. Excellens ejus caro eſt, ſed admodum digeſtu difficilis. Filios haud dignoſcit, quoad eorum capite pennas emiſerit. Salomon pavones ex Indiis ad ſe perferendos curabat ; Quia Claſſis Regis per mare cum Claſſe Hiram ſemel per tres annos ibat in Tharſis, deferens inde aurum, & argentum, & dentes Elephantorum, & Simias, & Pavos. III. *Reg. cap.* x.

Parabola, vocabulum e Græco ſermone ductum, quod multiplici ſignificatione ſumitur in ſacris Litteris. I. Pro compara-

ratione, quæ mutuam rerum duarum rationem oſtendit: *Sicut in diebus Noe, ſic erit adventus Filii hominis*. II. Pro quovis obſcuro, & figurato verbo: *Ediſſere nobis parabolam iſtam*; ita Apoſtoli ad Chriſtum. III. Pro parabola proprie dicta, ſeu collatione, quæ inter duas alterius generis res inſtituitur: *Locutus eſt ei multa in parabolis*. Chiſtus Dominus ad populum verba faciens, fere ſemper parabolis, figuratiſque ſermonibus utebatur, tum ut ſe ad Orientalium captum accommodaret, qui ea loquendi ratione uti ſolebant, tum ut vere ab Iſaia prædictum oſtenderet, fore ſcilicet, ut Judaicus populus videret, quin cognoſceret, audiret, quin intelligeret, atque inter documenta, quibus imbuendus erat, in veteri tamen pertinacia perſiſteret. Prophetæ quoque ejuſmodi parabolis utebantur, ut minas, aut promiſſa, quæ proponebant, Principum animis altius inſererent, quaſique ob oculos ponerent. Nathan, ut Davidi delictum exprobret, hominis parabola utitur, qui pauperia ovem rapuit. Prophetæ ſæpenumero per adulteræ fœminæ parabolam Hieroſolymæ perfidiam arguunt; ferociſque alicujus animalis imagine exteros populos in Judæos deſævientes deſcribunt. IV. Hoc idem vocabulum pro allegoria ſumitur: *Dicebat autem ad invitatos parabolam*; hæc autem parabola nihil eſt aliud, quam exemplum ex eo ductum, quod inter homines accidit. V. Pro ſententia: *Locutus eſt tria millia parabolarum*. VI. Pro vaticinio, ſeu propheria: *aſſumpta parabola ſua*, cum ſcilicet Balaam vaticinari cæpiſſet. Ita etiam quandoque ſumitur, ut contemptum ſignificet; Judæis minitatur Deus, eos ſe populorum fabulam redditurum: *tradam vos in parabolam*. Denique ineptum, obſcurum, ac ſenſus expertem ſermonem ſignificat: *Numquid non per parabolas loquitur iſte? Ezech.* Quo loco parabolæ nomen pro nugis, gerris, ac ſomniis accipitur.

Paracletus, nomen, quod *Conſolatorem*, *Advocatum* ſignificat, & peculiariter Spiritui Sancto tribuitur. Illud ſibi quoque tribuit Chriſtus Dominus: *alium Paracletum dabit vobis*. *

* *Paracletus, non autem Paraclytus, ut vulgo pronuntiari ſolet. Græcum enim nomen eſt, & derivatur a verbo* παρακαλέω, *quod ſignificat* rogare, hortari, intercedere. *S. Joannes* Epiſt. I. cap. 2. *ita loquitur*: Advocatum habemus apud Patrem. *Eum quoque ſignificat, qui ad aliquid faciendum hortatur, & excitat. Præterea pro eo ſumitur, qui miſerum ſolatur. Hæ notæ tres admodum apte in Spiritum Sanctum congruunt, qui apud Patrem, & Filium Advocatus, atque interceſſor noſter eſt. Chriſtus Apoſtolis futurum promittit, ut* Conſolatorem *Spiritum ad eos mittat, aitque, niſi ipſe abierit, Paracletum Spiritum haud venturum*. Ego rogabo Patrem (*Chriſti verba ſunt Joan.* XIV.) & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum.... Paracletus (*Conſolator*) Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis.... Cum autem venerit (*cap.* XV.) Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me..... Expedit vobis, ut ego vadam (*Joan. cap.* XVI.); ſi enim non non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos. *Animadverſione dignum eſt, cum ſcribitur* Paraclytus *per ipſilon, infamem hominem, qui nempe bonæ famæ omnino expers eſt, ſignificari; eſt enim græcum nomen conflatum ex* παρὰ ſine, præter, & κλυτὸς inclytus, celebris, glorioſus, *perinde ac ſi diceretur* præter gloriam, *ſeu* ſine nomine, & ſine bona fama.

Spiritus Sanctus tertia SS. Trinitatis Perſona eſt. Fides in Spiritum Sanctum octavi articuli Symboli Apoſtolici argumentum eſt: Credo in Spiritum Sanctum. *Ejuſdemque atque aliarum Perſonarum, Patris ſcilicet, & Filii, neceſſitatis eſt. Spiritus Sanctus cum Patre, & Filio non niſi unus, idemque Deus eſt. Id evincitur e Sacris Litteris. S. Petrus cum Ananiam increpuiſſet, quod Spiritui Sancto mentitus eſſet, edixit, eum Deo mentitum eſſe*: Non es mentitus hominibus (*Actor.* V.), ſed Deo. *S. Paulum cum Corinthiis dixiſſet, eos Dei Templum eſſe*: An neſcitis, *inquit*, quoniam membra veſtra Templum ſunt Spiritus Sancti? I. *Corinth.* VI. *Præterea notæ, tituli, caracteres, qui Dei proprii ſunt, Spiritui*

Sanćto tribuuntur ; I. *proceſſio* : Spiritum veritatis, qui à Patre procedit ; *Joan.* xv. II. *Invocatio in Baptimate cum duabus aliis Perſonis :* Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ; *Matth.* xxvii. III. *Animarum ſanctificatio*, *ut nempe Spiritus Sanctus charitatis, & gratiæ ſanctificantis Auctor ſit*. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis, *ad Roman.* v. IV. *Peccatorum remiſſio, ea prorſus ratione, qua Divinis aliis Perſonis tribuitur :* Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis ; *Joan.* xx. V. *Miniſtrorum Eccleſiæ vocatio*, & *miſſio :* Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei ; *Actor.* xx. *Denique generatim omnia Divini erga homines amoris effecta eidem tribuuntur.*

Paradiſus, Græca vox, quæ ex Perſica lingua originem ſuam trahit, & jucundiſſimum locum, hortum, viridarium ſignificat. Pro amœno horto ſumitur in ſacris Litteris : *Miſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum*. Præterea nomen idem ad Hortum ſignificandum adhibetur, in quo Deus hominem poſuit, quem formaverat, qui per excellentiam Paradiſus terreſtris dicitur : *Plantaverat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis a principio*. Diligenter quæſitum eſt, in qua demum terrarum Orbis parte Paradiſus hic ſitus eſſet ; at fruſtra laboratum eſt ad præſens uſque tempus ; ac ſane judicandum eſt nunquam fore, ut ſuper hac re quidquam certi detegatur. In maxima opinionum varietate nos eam unam referendam hoc loco ducimus, quam doctiſſimus Arauſicanus Epiſcopus *Daniel Huetius* proponit, propugnatque. Contendit ergo prudens Scriptor, Paradiſum Terreſtrem ad canalem fuiſſe, quem Tigris, & Euphrates efformant, poſtquam conjuncti ſunt, inter id ſpatii ſcilicet, ubi conjunguntur, idque, ubi rurſus dividuntur, antequam in Sinum Perſicum influant. Secundum Sacræ Scripturæ textum, exibat ex hoc voluptatis loco flumen, quod in quatuor, quos efficiunt duo memorata flumina, duos nempe, antequam coeant, videlicet *Euphrates*, & *Tigris*, & duos cum mutuo recedunt, nimirum *Phiſon*, *qui circuit omnem terram Hevilath*, qui canalis eſt ad occidentalem fluminis ripam, cum e Paradiſo Terreſtri effluit, effectus, quique regionem alluit, quam Chevilath filius Chus incolebat ; & Gehon, qui univerſam Æthiopiæ regionem percurrit, quod orientale fluminis brachium eſt, quod ſe in Perſicum ſinum exonerat *. In Novi Teſtamenti Libris *Paradiſi* nomen pro deliciarum loco ſumitur, in quo Beatorum Animæ æterna felicitate fruuntur. Chriſtus in Apocalypſi ita loquens inducitur : *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in Paradiſo Dei mei ; cap.* ii. v. 7. Porro verbis his ad Paradiſum Terreſtrem alluditur, qui deliciis omnibus, & guſtui, ac viſui jucundorum fructuum omni omnino genere refertus erat.

* *Sibi tamen haud ita cavere* Huetius *poterit, quin opinionem communi ſenſu deſtitutam invexiſſe videatur. Quamvis enim qui in Geographicis Tabulis horum fluminum ſitum expendunt, ſibi videantur animadvertere capita quatuor, quæ ex uno quaſi fonte exeunt*, Huetius *tamen duo tantum flumina, non plura reapſe nobis exhibet ; niſi forte fingere velimus, flumina duo poſt ſejunctionem contra aliorum duorum naturam currere, ut veritati conſonum ſit, flumina quatuor ex eodem fonte egredi ; quod a vero maxime alienum eſt, quia flumina duo, quæ mutuo junguntur, ea ipſa rurſus ſecedunt, curſui nimirum eidem inſiſtunt.*

Hæc faciunt, ut præferenda ſit Auguſtini Calmet *ſententia, qui Paradiſum Terreſtrem in Armenia collocat, in eoque potiſſimum loco, qui inter flumina quatuor*, Tigrin, Euphratem, Phaſim, & Araxem *ſitus eſt ; quæ quidem flumina ea eſſe credimus, quæ Moſes deſcripſit. Sane* Tigris, & Euphrates *expreſſis verbis a Moſe nominantur. Præterea* Phaſim Phiſonem *eſſe nomen ipſum indicio eſt. Hoc autem poſito, quid aliud ſupereſt, quam ut* Gehon *ſit demum* Araxes fluvius, *qui haud illinc procul oritur. Eodem accedit, per opinionem hanc notas omnes feliciter explicari, quibus Moſes Regionem* Eden, *hoc eſt, Paradiſi Terreſtris deſcribit ; immo vero nos in hac ſententia confirmat eorum populorum traditio ; quibus ſemper, conſtanterque perſuaſum fuit, non alibi Paradiſum Terreſtrem, quam apud eos extitiſſe.*

Jam vero non defuere, qui Paradiſum, quo de loquimur, in tertio Cœlo, qui in quarto, qui in Lunæ Cœlo, qui in Luna ipſa, qui in Aeris media extra Tellurem regione, qui denique ſub terris in abdito neſcio quo, & hominibus ignoto loco ponerent; ut in controverſiæ caput hoc admodum apte cadat tritum illud: Quot capita, tot ſententiæ.

Paralipomenon nomen Græcum eſt, quod *rerum quæ omiſſæ fuerunt, hiſtoriam* ſignificat. Ita nuncupantur ſacrorum Codicum hiſtorici libri duo, qui Regum libris, ac cæteris ſupplementi veluti loco ſunt. In iis ſane occurrunt peculiaria non pauca, quæ alibi non leguntur; ut hoc univerſæ Hiſtoriæ ſacræ ab ipſius exordio ad primum uſque Judæorum reditum compendium ſit. Paralipomenon libri duo ſunt, quorum primus XXIX. capitibus conſtat; continetque eorum catalogum, qui ab Adam fuere, cum Abrahæ, Iſaac, Jacob, ejuſque filiorum genealogiis; Saulis, & Philiſtæorum bella, nonnullaſque Davidis res geſtas, quarum in primo, & ſecundo Regum libris nulla mentio. Paralipomenon liber alter capitibus XXXVI. Salomonis, ejuſque ſucceſſorum Regna, Reges Juda, Reges Iſrael complectitur ad uſque Cyri Perſarum Regis tempora, qui Judæis libertatem, & Hieroſolymitani Templi reparandi facultatem conceſſit. De Paralipomenon Auctore non conſtat. Judæi, qui librum hunc diei verba nuncupant, eum Eſdræ tribuunt, a quo, inquiunt, concinnatus fuit, cum a captivitate rediret, non ſine Zachariæ, & Aggæi opera, qui ea ætate vivebant. At cum Auctor non paucos commemoret, qui 300. & amplius poſt Eſdram annis floruere; ſiquidem is Paralipomenon libros ſcripſit; iis additiones multas ſubſecutis temporibus factas eſſe fateamur, oportet *.

* S. Hieronymus *in Præfatione ad Paralipomenon libros, ad Domnionem ſcribens pronuntiat, ex eorum intelligentia univerſæ ſacræ Scripturæ notitiam pendere:* Omnis intelligentia Scripturarum, *inquit S. Pater*, in hoc continetur, & hiſtoriæ, quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtrictæ leviter, hic per quædam verborum compendia explicantur; *ut proinde, qui ſacros Codices legunt, ſi qua in reliquis libris occurrat antilogia, Paralipomenon ſenſum potiſſimum ſequi debeant; quia ſcilicet Paralipomenon Auctor vel addit, vel in bono lumine collocat, quod in aliis libris vel omnino prætermiſſum fuerat, vel obſcurum, captuque difficile videbatur.*

Denique doctiſſimus Georgius Eder *in argumento ſuper Paralipomenon libro ita loquitur:* Paralipomenon liber, Inſtrumenti Veteris Epitome, tantus, ac talis eſt, ut abſque illo, ſi quis ſcientiam Scripturarum ſibi voluerit arrogare, ſemetipſum irrideat; per ſingula quippe nomina, juncturaſque verborum & prætermiſſæ in Libris Regum tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Evangelii quæſtiones. *Hieronymus ad Paulinum cap. VII.*

Paralyticus, qui ſui corporis membrorum uſum amiſit, morbi vi, qui Paralyſis dicitur, quæ nihil aliud, quam diſſolutio, ſeu reſolutio nervorum eſt. Paralyticos multos Chriſtus verbo ſanavit. Infirmus, qui ex annis triginta octo in lecto jacebat, Paralyticus erat. Cum ei Chriſtus dixiſſet, *ſurge, tolle grabatum tuum, & ambula*, ſtatim ſurrexit, & ambulare cæpit. In eumdem modum alii duo Paralytici ſanati fuere; ac Centurionis Servus eodem morbo laborans eo ipſo momento temporis priſtinam valetudinem recuperavit, quo eam Chriſtus ad heri preces eidem conceſſit. Paralyticum etiam Æneam dictum ſanavit Petrus Apoſtolus Chriſti nomine: *Et ait illi, Ænea, ſanat te Dominus Jeſus Chriſtus, ſurge; & continuo ſurrexit.*

Paranymphus, græcum nomen, quod eum ſignificat, qui dat operam, curatve, ut fœdus aliquod, ſeu matrionium tranſigatur, qui verba utrinque defert. Hoc nomine veniunt Miſſi, Internuntii, Apoſtoli. *Porro Apoſtoli ſunt ejus fœderis Paranymphi, quod cum Eccleſia Chriſtus iniit. Apoſtolos nimirum duodecim, Diſcipuloſque ſeptuaginta duos elegit, quos per univerſum terrarum Orbem miſit, ut ſanctam hanc Sponſam eidem quærerent, ejuſque ſpiritalis, & myſtici matrimonii conciliatores, & Paranymphi eſſent. Inter Hebræos matrimonia contrahebantur in Ædibus, ſeu cubiculo Sponſi ſub umbella, quam ſuſtinebant adoleſcentes quatuor, qui em-*

omnium maxime cognatione, aut neceſſitudine Sponſo conjuncti erant, & hi quidem Paranymphi nuncupabantur. Sacerdotes, aut Levitæ, tametſi contractus initus eſſet, non niſi propinquitatis titulo arceſſebantur. Sponſus non ſtatim ſponſam domum ducebat; ea nempe per aliquod tempus apud Patrem remanebat; ut ita periculum fieret, an ea, quæ nuptura erat, virgo eſſet, nec ne. Cum vero nuptiarum tempus adveniſſet, Paranymphi, proximis ſponſæ conſanguineis, aliiſque bene multis comitantibus, quos ſacra ſcriptura amicos Sponſi, *&* Paranymphos *vocat, Sponſam ad Sponſi domum ducebant. S. Joannis cap.* III. *v.* 19. *leguntur hæc*: Qui habet Sponſam, Sponſus eſt; Amicus autem Sponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem Sponſi.

Paraſceve, græca vox, quæ *præparationem* ſignificat. Id nominis Judæi feriæ ſextæ tribuebant, quia ſcilicet ea die cibum parabant, quod Sabbato facere non licebat. S. Joannes de feria ſexta verba faciens, qua Chriſtus ad mortem damnatus fuit, *erat*, inquit, *Pareſceve Paſchæ*, feria ſexta Paſchatis, nempe dies, qua ſe quiſque ad Sabbatum parare debebat, quod in Feſtum Paſchatis incidebat.

Pardus, Leopardus, animal ferum, variis per totum corpus coloribus maculata: *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut Pardus varietates ſuas*. Jer. cap. XIII. Tam fieri poteſt, ut qui malis operibus aſſueverunt, ad bonum ferantur, quam ut Leopardus ſibi maculas adimat, quibus ejus pellis contecta eſt. Id nominis pro crudeli adverſario ſumitur, qui occaſionem quærit eos aggrediendi, quos ſpectat: *Et ego ero eis, ſicut Pardus in via Aſſyriorum.* Deus, qui ſeveritatem ſuam in ſceleſtos hominis exerere vult, ſe cum iis comparat, qui ad viam ſtant. *Pardus vigilans ſuper Civitatem eorum*; *Jerem. cap.* V. Jeremias Nabuchodonoſor Regem ob oculos ponit, qui oculos in Judæos intendebat, ne e ſuis Urbibus egrederentur. *Pardus* hominem quoque ſuapte natura ferum, ſed Chriſti gratia mollitum ſignificat: *Pardus cum hædo accubabit*. Iſaias his verbis id ſibi vult, Meſſia regnante, fore, ut hominum ſæviſſimi velut mites Agni ſint, & tranquillam in Eccleſia vitam agant. *Ecce alia beſtia quaſi Pardus*. Daniel Macedoniæ Regnum cum Leopardo comparat, ob celeritatem ſcilicet, qua Alexander victor evadebat, quod & per alas quatuor quæ Leopardo inerant, ſignificatur. Leopardi capita quatuor innuebant Principes quatuor, qui Alexandri, cum obiiſſet, Imperium inter ſe partiti ſunt. *Beſtia, quam vidi, ſimilis erat Pardo*. S. Joannes in Apocalypſi per hanc imaginem Romanum Imperium exhibet, in quo Idololatria graſſabatur.

Parens. Vocabulum hoc primo loco patrem, & matrem ſignificat: *utrumque parentem amiſerat*, Eſther patrem, & matrem amiſerat. Ad eos quoque omnes extenditur, quos nobis natura ſociavit: *ſicut Beato Job inſultabant Reges, ita iſti parentes, & cognati ejus irridebant vitam ejus*. Hoc loco de Tobia ſermo eſt, cujus vitæ rationem conſanguinei deridebant. Denique majores ſignificat: *Parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant ſculpta*; veterum Patrum glorioſa nomina inſculpta erant gemmarum ordinibus quatuor, quas Aaron geſtabat.

Parium marmor, quo Paros Inſula referta erat. Quamobrem Septuaginta verterunt Hebraicum vocabulum *Sacj*, quod petram ſignificat, quam David ad Templi conſtructionem paraverat: *marmor Parium abundantiſſime*; ob eam ſane cauſam, quod ei petræ prorſus inerat ejus marmoris ſplendor, & pulcritudo, quod Inſula Paros edit. I. *Paralip. cap.* XXIX. 2. *

* *Diu Veneti hujus Inſulæ potiti ſunt; ſed eam una cum Eubæa, vulgo* Negroponte *an. Æræ Vulgaris* 1470. *Turcæ occuparunt. Huic Inſulæ Epiſcopus erat Rhodienſis ſuffraganeus. Eſther cap.* I. *ita deſcribitur Aſſueri juſſu ornatus Regiæ horti aditus*: Lectuli quoque aurei, & argentei ſuper pavimentum ſmaragdino, & pario ſtratum lapide diſpoſiti erant.

Parmenas, qui commoratur, unus e primis Diaconis ſeptem, qui cum S. Stephano electi fuerunt. *Electi fuere*, ut ex Actor. Apoſtolic. cap. VI. conſtat, *e primorum Diſcipulorum numero Viri ſeptem perſpectæ probitatis, pleni Spiritu Sancto, & ſapientia*.

tia. Porro de hujus Diaconi ſeu vita, ſeu morte nil certi occurrit.

Parthi, *Equites*, majoris Aſiæ populi, iidem, qui veteres Perſæ. Nomen hoc ſemel tantum reperitur in ſacris Litteris: *Quomodo nos audivimus linguam noſtram, in qua nati ſumus, Parthi, & Medi &c.*

Paſcha, ex Chaldaico nomine, quod *tranſitum* ſignificat. Feſtum hoc inſtitutum fuit in memoriam tranſitus Maris Rubri, & exterminatoris Angeli, qui Ægyptiorum primogenitos omnes occidit, & Iſraelitarum domibus Agni ſanguine obſignatis pepercit: *Eſt enim phaſe, id eſt, tranſitus Domini*. * Hæ porro Cæremoniæ ſunt, quas Deus ad hujus Feſti celebrationem Judæis præſcripſit. Decima die menſis primi, qui Niſan dicebatur, Agnum maſculum, vitiique omnis expertem eligere, & uſque ad diem decimam quartam, veſpere immolandum cuſtodire debebant. ** Eum, cum Sol occidiſſet, ad ignem torrere, noctuque cum pane ſine fermento, & lactucis ſylveſtribus comedere jubebantur. Eos autem pane ſine fermento uti neceſſe erat, tum quia non ſatis temporis præſto erat, ut maſſa per fermentum excreſceret, tum vero, & quidem potiſſimum, ut inſipidus is panis calamitates iis in mentem revocaret, quas in Ægypto pertulerant. Lactucas quoque admiſcebant, ut præteritæ ſervitutis amaritudinis, & anguſtiarum recordarentur. Deus Agnum totum in una eademque domo comedi juſſit, cinctis renibus, ocreatis pedibus, ſtrictoque baculo, Viatorum inſtar, qui abire parati eſſent. At poſtrema hæc Cæremonia præcepta non fuit niſi ea nocte, qua Iſraelitæ ex Ægypto exierunt. Tinctæ fuere Agni immaculati ſanguine fores, & limina cujuſque domus, ut Angelus exterminator eum ſanguinem conſpicatus prætergrederetur, & Hebræorum primogenitis parceret. Denique juſſi fuerunt Agnum myſticum quotannis immolare, ejuſque carnem comedere, ut ne ex eorum animo Dei beneficium excideret, & ſalus, quam per aſperſionem ſanguinis ejuſdem victimæ percipiebant. Iis Deus prohibuit, ne pane fermentato per hujus Feſti octavam integram uterentur; ejuſdemque Feſti celebrandi obligatio ejuſmodi erat, ut quicumque illud agere neglexiſſet, morte damnaretur: *Exterminabitur anima illius de populis ſuis.*

Paſchatis nomine plura veniunt in ſacris *Litteris*. I. Solemne Paſchatis Feſtum, quod ſeptem dies perdurabat. II. Dies ipſe, quo Agnus immolabatur, nempe Luna decima quarta: *Appropinquavit dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha*. III. Sabbatum, quod in Paſchæ, & Azymorum hebdomadam incidebat: *Erat Paraſceve Paſchæ*; erat hæc dies præparationis Sabbati, quæ Paſchæ die ſeptima contingebat. IV. Paſchalis Agnus, qui die decima quarta Lunæ primi menſis immolabatur: *Venit dies Azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha*. V. Chriſtus ipſe, qui Paſcha noſtrum dicitur: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus*. Vere ipſe Agnus eſt ad homines a peccati, & Inferorum ſervitute redimendos Æterno Patri immolatus. Nimirum Paſchalis Agnus adeo perfecta Chriſti imago erat, ut eum ad vivum exhibeat. Chriſtus, teſte S. Petro, Agnus eſt ſine macula, & ſine vitio. Chriſtus Hieroſolymam ingreſſus eſt die decima primi menſis, quæ dies erat, qua Agnum ad Paſcha parari oportebat, immolatuſque fuit die decima quarta, ea ipſa hora, qua immolabatur Agnus, qui eum ſignificabat. Ejus ſanguis effuſus fuit, at nullum ex ejus oſſibus fractum eſt, ut in Chriſto verum oſtenderetur, quod de Agno Paſchali ſacra Scriptura dixerat: *Os non comminuetis ex eo*. Aſperſio ſanguinis Agni Iſraelitas ab exterminatoris Angeli furore ſoſpites, incolumeſque ſervavit; aſperſio ſanguinis Chriſti nos ab omni peccato mundavit, & a Dæmonis ſervitute liberavit. Agnus in una eademque domo comedendus erat; Chriſti caro non comeditur niſi in Eccleſia Catholica, quæ Cæleſtis Patris vera familia eſt. Et comedenda quidem eſt *cum azymis panibus veritatis, & puritatis, & cum lactucis amaris pœnitentiæ, non ſine viatoris veſte*, ita ſcilicet, ut a terrenis rebus animus abducatur, & ad cæleſtia bona erigatur.

Chriſtianorum Paſcha Feſtum eſt, quod ipſi celebrant Dominico die, qui Lunam decimam quartam poſt Æquinoctium vernum proxime ſequitur, in memoriam Re-

ſur-

Digitized by Google

ſurrectionis Salvatoris Mundi. Dicitur Paſcha; quia nempe ad Judæorum Paſcha refertur. Hoc enim in memoriam tranſitus Angeli, egreſſusque ex Ægypto inſtitutum erat; Chriſtiani autem ſuum Paſcha celebrant in memoriam Reſurrectionis Chriſti Domini, ejus nempe a morte ad vitam tranſitus, rurſus coeuntibus anima, & corpore, quæ mors ſeparaverat. Jam vero primis Eccleſiæ temporibus extitere graviſſimæ controverſiæ ſuper die, quo Paſcha celebrandum eſſet. Aſiæ Eccleſiæ S. Polycarpi tempore illud Luna decima quarta Martii ſtatuebant, in quamcumque diem incideret, Judæorum more; at Romani, prout in præſentia, illud celebrabant Dominico die, qui Lunam decimam quartam conſequebatur; adeoque exarſit diſputatio, ut S. Victor Pontifex Maximus Aſiaticis anathema intulerit, aut ſaltem minatus fuerit; at ceteræ Eccleſiæ ſeveritatem hanc, quæ modum excedere viſa eſt, nequaquam probantes, Aſianis conjunctæ perſtiterunt, ad Nicænum uſque Concilium, quod definiit, ut omnes deinceps Eccleſiæ ex veteri conſuetudine Paſcharis Feſtum Die Dominico, qui Lunam decimam quartam poſt Æquinoctium Vernum proxime ſequitur, celebrarent.

Magna animorum contentione poſtremis hiſce temporibus ſuper Chriſti Paſchate diſputatum eſt, an ſcilicet eadem cum Judæis die Paſchale Agnum comederit. Nos, hac miſſa diſcuſſione, ſatis habebimus humilem non minus, quam prudentem Criticum Virum ſecuti pronuntiare, omnibus tum Patribus, tum Auctoribus Eccleſiaſticis perſuaſum fuiſſe, Chriſtum ea ipſa die comediſſe Paſchalem Agnum, qua Judæi comedere conſueverant, ante quam Euchariſtiam inſtitueret, quod Chriſtianorum Paſcha eſt. Id aperte deciſum animadvertitur priorum trium Evangeliſtarum Textibus, quibuſcum facile S. Joannis textus conciliari poteſt, qui ſpecie tenus contrarius videtur; at qui tamen probe intellectus cum ceteris ad eamdem veritatem ſtatuendam congruit. ***

* *Paſchatis Feſtum in autographo textu dicitur* פסח peſach *a verbo* פסח paſach, *quod ſignificat* tranſire *ſeu* tranſilire, *non autem a verbo* πάσχειν *quod ſignificat* pati, *accepto verbo hoc prophetica quadam ſignificatione, perinde ac ſi futura hac ipſa die Chriſti paſſio prædicta eſſet, e nonnullorum Veterum Patrum ſententia, qui Hebraici ſermonis haud ſatis periti erant. Et ſane* S. Hieronymus *in Hebraica lingua apprime verſatus in Commentario ad S. Matthæi caput* XXVI. *de etymologia verbi* Paſcha *verba faciens, hæc habet*: Paſcha, quod Hebraice dicitur *peſach*, non a paſſione, ut plerique arbitrantur, ſed a tranſitu nominatur; eo quod Exterminator videns ſanguinem in foribus Iſraelitarum, pertranſierit, nec percuſſerit eos. *Præterquam quod Divinum deinde juſſum hujus nominis etymologiam perſpicuam reddidit, cum nempe voluit Deus, ſuis eos filiis teſtari, hoc eſſe ſacrificium Paſchæ Domini* פסח אשר aſer paſach, *qui tranſire voluit, & Iſraelitarum domos ſartas, tectasque tranſiliendo ſervare. Myſterio tamen non caret, id nominis in Græcum ſermonem relatum paſſionis ſignificationem ſumere; Agnus enim victima erat, & immolatio* (Exodi XII. 6.) *Sacrificii. Præterea Chriſti figura erat, qui tamquam Agnus Patri immolandus erat, ut a Dæmonis ſervitute novum populum liberaret, quemadmodum prædixit Iſaias cap.* 11. *& S. Joannes Baptiſta Evangelii S. Joannis cap.* I. *enuntiavitque S. Paulus* I. *Corinth.* V. *ubi diſerta hæc verba leguntur*: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus; *quæ verba expendens S. Thomas Lectione* II. *utramque derivationem ita tuetur*: Ita Paſcha noſtrum, id eſt novi populi, eſt Chriſtus immolatus, cujus etiam immolationi convenit nomen Paſchæ; tum ſignificatione linguæ Hebrææ, quod ſignificat tranſitum, Exodi XII; eſt enim *Phaſach*, primo tranſitus; tum ſignificatione linguæ Græcæ, prout nomen Paſchæ ſignificat paſſionem; Chriſtus enim per paſſionem, qua fuit immolatus, tranſivit ex hoc Mundo ad Patrem, ut dicitur Joannis XIII.

** *Qua potiſſimum hora immolandus, & comedendus eſſet Paſchalis Agnus, magna inter doctos Viros controverſia eſt. Moſes hac loquendi ratione utitur*, הערב יסבין inter duas Veſperas, *quæ variis opinionibus locum præbuit. Caræi contendunt, Paſcha immolari debuiſſe a ſolis occaſu, ante conſpectas ſtellas, ad ſubmerſam uſque Lu-*

nam

nam, quod tenebrarum principium eſt, quam tertium Veſperam nuncupant. Ita tempus, ad quod Agni immolationem referebant, eorum ſententia, Veſpera ſecunda eſt, quæ duas inter Veſperas poſita eſt; nempe inter primam, quę a ſolis occaſu incipit, & hanc tertiam. Verum huic opinioni refragantur Rabbini ceteri, tametſi ne inter eos quidem conveniat. Volunt aliqui, tempus inter duas Veſperas interjectum incipere a diei hora ſexta, ſcilicet a meridie, cum Sol ad occaſum vergere incipit; ita Salomon Jarchi, David Kinchi; & ex Chriſtianis Samuel Bochartus in ſuo Hierozoico l. I. p. II. c. I. At repugnat ratio, nulloque ſacrę Scripturę teſtimonio oſtendi poteſt, eam diei partem, quę a meridie ad ſolis occaſum excurrit, Veſperę nomine venire. Prętereа Aben-Ezra ita Veſperas duas accipit, ut unam ſolis occaſus, alteram lucis in aere defectus conſtituant. At brevius videtur ejusmodi tempus, quam ut ad Paſchalem Agnum immolandum, torrendum, comedendum ſatis fuerit. Quamobrem dubio procul pręferenda eſt eorum ſententia, qui per Veſperas duas illud temporis ſpatium intelligunt, quod tum incipit, cum ſol ad occaſum vergit, & in ipſum ſolis occaſum deſinit, hoc eſt, a Judaica hora nona ad undecimam uſque circiter. Atque hac ſane ratione. Veſperę denominatio in tuto ponitur, ſatiſque temporis ſupppetit ad ea perficienda, quę Paſchalis Agni comeſtio requirebat. Opinionem hanc confirmant Hebręorum Doctorum non pauci, & imprimis Joſephus Hebræus Lib. VIII. de Bello Judaico cap. 17. ubi de Paſchę Feſto ita ſcribit; καθ' ἣν (ἑορτὴν) θύουσι μὲν ἀπὸ ἐννάτης ὥρας μέχρις ἑνδεκάτης: quando a Nona quidem hora uſque ad undecimam hoſtias cædunt.

*** De Paſchate a Chriſto Domino ante paſſionem celebrato controverſia graviſſima eſt, & tam Gręcam, quam Latinam Eccleſiam afficit. Difficultas omnis ex antilogia oritur, quę inter Evangeliſtas occurrit, quęque in cauſa fuit, ut Interpretes in alias alii opiniones abirent. Quatuor ſane ſuper hac re celeberrimas ſententias legimus. Prima Græcorum Patrum eſt, contendentium, Chriſtum non celebraſſe ultimam Paſchalem Cænam die a Lege praſcripto, ſcilicet in Lunæ XIV. ſecundis Veſperis, ſed eam per diem integrum antevertiſſe, videlicet Luna XIII. & Paſchalem Agnum comediſſe, & Euchariſtiam inſtituiſſe, qua die Hebræis fermentato pane veſci licebat. Atque hinc Græci deducunt, Chriſtum non pane azymo, ſed fermentato ad Euchariſtiæ celebrationem uſum eſſe; quia ſcilicet azymorum uſus incipiebat ſolum a Paſchate, quæ dies ob eamdem cauſam prima dies Azymorum nuncupabatur.

Altera ſententia P.Bernardi Lamy eſt in Harmonia Evangelica, qui contendit, Chriſtum eo ſane anno, quo paſſus, Crucique affixus eſt, Paſchalem Agnum non comediſſe, ſed tantum Euchariſtiam ſecundis Lunæ XIII. Veſperis inſtituiſſe, Luna vero XIV. qua Paſchalis Agnus immolandus, & comedendus erat, in Crucem actum fuiſſe. Eamdem ſententiam propugnarunt doctiſſimi Viri duo, & in Sacris Litteris apprime verſati, Nicolaus Toinardus in Harmonia Evangelica, & P. Auguſtinus Calmet in Commentario in Evangelium S. Matthæi.

Tertia complurium recentiorum Scriptorum ſententia eſt, quos inter eminent Paulus Burgenſis, Janſenius, Maldonatus, Scaliger, Sethus Calviſius, & P. Manduit, qui etſi Chriſtum Lunæ XIV. ſecundis Veſperis, prout Lege præceptum erat, Paſchalem Agnum comediſſe fateantur, putant tamen, Judæos eo quidem anno Paſcha cum Chriſto non celebraſſe, ſed in feriam ſextam diſtuliſſe, quæ licet ob ſolis cum Luna conjunctionem dies XV. eſſet, ob Neomeniæ tamen translationem, in ſequentem diem poſt eamdem conjunctionem Synedrii Decreto indictam dies XIV. primi menſis penes Judæos erat.

Quarta demum omnium poſt. S. Thomam III. Part. Queſt. 49. art. 9. Theologorum ſententia eſt, aſſerentium, Chriſtum, cum e terris abiturus eſſet, celebraſſe Paſcha ſecundis Veſperis Lunæ XIV. quemadmodum etiam Judæi celebrarunt ex Legis expreſſo juſſu, quod nos ipſi propugnamus.

Non eſt inſtituti noſtri, licitusne ſit, an illicitus ſeu fermentati, ſeu azymi panis uſus, inquirere. Id tamen obiter dicimus, etſi Græcis ultro demus, quod incredibili diligentia ſtatuere conantur, id tamen iis utile omnino non fore. Si enim Chriſtus ſuæ mortis conſcius celebrationem Paſchatis antevertiſſet, ob eamdem cauſam etiam azymorum comeſtionem anti-

anticipaſſet ; hęc enim Paſchalis ritus maxima pars erat , quippe cum Paſchalis Agnus non niſi cum azymis comedi poſſet . Id ſane apertiſſimo exemplo patefit . Si enim forte fortuna contigiſſet , ut quiſpiam in alterum menſem Paſchatis celebrationem transferre deberet , azymorum quoque comeſtionem in eumdem menſem differebat . Ita nimirum legitur Numer. cap. IX. Homo , qui fuerit immundus ſuper anima , ſive in via procul in gente veſtra , faciet Phaſe Domino in menſe ſecundo quarta decima die menſis ad Veſperam ; cum azymis , & lactucis agreſtibus comedent illud . *Si ergo Chriſtus e converſo Paſchatis celebrationem antevertiſſet , azymorum quoque comeſtionem anticipaſſet ; & quod inde conſequitur , utcunque tandem res habeat , Paſcha cum azymis a Chriſto celebratum deducitur .*

Extra omnem ergo dubitationis aleam poſitum eſt , Chriſtum celebraſſe poſtremum Paſcha una cum Judęis ex Legis pręcepto ſecundis Veſperis Lunę XIV. *menſis Niſan , quę Lunę* XV. *Veſpera prima eſt . In id conveniunt Evangeliſtę tres , qui Diſcipulos ferunt azymorum prima die Paſcha Chriſto paraſſe , nec diem antevertiſſe , quemadmodum S. Joannes unus innuere videtur his verbis :* Ante diem feſtum Paſchæ . *S. Matthęus cap.* XXVI. Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum dicentes : ubi vis paremus tibi comedere Paſcha ? *S. Marcus cap.* XIV. Primo die Azymorum , quando Paſcha immolabatur , dicunt ei Diſcipuli : quo vis eamus , & paremus tibi , ut manduces Paſcha ? *S. Lucas cap.* XXII. Venit autem dies Azymorum , in qua neceſſe erat occidi Paſcha , ut miſit Petrum , & Joannem dicens : euntes parate Paſcha , ut manducemus . *Quid ergo eſt , cur hęc apertiſſima S. Matthęi , S. Marci , & S. Lucę teſtimonia poſthabeantur , anticipatumque a Chriſto Paſcha propugnetur ob nonnihil obſcura S. Joannis verba , quę cęteroquin facile ad eumdem ſenſum referri poſſunt ? Eoque magis , quod Chriſto nil cauſę ſuberat , quamobrem Paſcha anteverteret . Facta enim hypotheſi , Chriſtum ſuę mortis conſcium probe noviſſe ſe Judaicum Paſcha ea , qua Lex pręcipiebat , die celebrare non poſſe ; nihil tamen erat , quod illud antevertere juberetur ; cum nullum in hanc rem niſi quoad diem Lege ſtatutam pręceptum eſſet . Et quamvis Numer. cap.* IX. *pręſcribatur , ut ſi quis legali immunditie , magnave diſtantia impeditus Paſcha menſe primo celebrare non poſſit , illud in ſequentem menſem tranſferat ; nullum tamen in ſacris Litteris quoad eos pręceptum occurrit , qui ſe Paſchatis die morituros crederent , ut illud proinde anteverterent . Quam (bone Deus !) ejuſmodi pręceptum , ſiquidem extitiſſet , Judęos ancipites , ac ſollicitos habuiſſet ! Atqui ex ipſo Evangelico textu conſtat , ultro Apoſtolos Paſchatis die , ubinam illud comedere deberent , a Chriſto quæſiiſſe : Prima die Azymorum , acceſſerunt Diſcipuli ad Jeſum , dicentes : ubi vis paręmus tibi comedere Paſcha ? Atque eum quidem interrogarunt , antequam eum ea die moriturum ſcirent ; Chriſtus enim de ſua Diſcipulos morte tum ſolum monuit , cum una cum iis cænaret . Quamobrem imminentis mortis occaſio haud ſane Chriſtum ad Paſcha in anteceſſum celebrandum adegit . Et quoniam Chriſtus Paſcha una cum Diſcipulis celebravit , ſi Chriſtus , illud etiam Diſcipuli anticipaſſent . Quid autem cauſę ſubeſſe poterat , cur Paſcha Diſcipuli prævenirent ? Haud ii ſane ſe noverant ea die morituros , quemadmodum reapſe mortui non ſunt ; ut proinde etiamſi Chriſtus ob aliquod ſublime conſilium ita ſibi faciendum duxiſſet , dubio procul Diſcipuli idem facere non deberent ; alioquin id iis Judæi exprobaſſent . Quid ? Nonne de Diſcipulis conqueſti ſunt , quos accuſabant , quaſi Majorum traditiones violarent , qui haud lotis manibus manducarent ? Jam vero qui fieri potuiſſet , ut capitalis præcepti Legis adeo ſolemnem tranſgreſſionem ſilentio præterirent ? Qua etiam ratione Pater familias (ad quem Chriſtus Apoſtolos miſit , ut Paſchalem Cęnam pararent) adduci poterat , ut die non a Lege ſtatuto iis Cænaculum ſuppeditaret ? Quomodo ipſe pręterea ejuſmodi tranſgreſſionem apud Judæorum Principes excuſaſſet ?*

Pręterquam quod cum Paſchalis Agnus in Templo immolari deberet , nec ante comedi poſſet , quam Altare a Sacerdotibus ejus ſanguine aſperſum , & adeps combuſtus eſſet , ut Deuteronomii cap. XVI. *legitur :* Non poteris immolare Phaſe in qualibet Urbium tuarum , ſed in loco , quem elegerit Do-

Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi; ſi Chriſtus Paſcha præveniſſet, profecto vel Agnum non immolatum comediſſet, atque ita Moſaicæ Legis ſummam violaſſet, atque adeo ne Paſcha quidem manducaſſet, vel Sacerdotes Agni Paſchalis immolationem in Chriſti gratiam anticipaſſent; quod ſane quis ſibi perſuadeat? En ſummum, publicumque flagitium, ſtato tempore, ac loco Paſchalem Agnum nom immolari. An porro vero ſimile fuerit, Sacerdotes in Chriſti gratiam, quem cane pejus & angue oderant, ſe adeo gravis tiansgreſſionis reos facere voluiſſe?

Addi poteſt hactenus dictis unanimis Græcorum, Latinorumque Patrum conſenſus, qui Judaicum Paſcha, die a Moſe preſcripta, a Chriſto celebratum fatentur. Et ſane in graviſſima ſuper celebrandi Chriſtiani Paſchatis aie controverſia, quæ triuni ſeculorum ſpatio univerſam Eccleſiam exagitavit, contendentibus Aſianis, celebrandum eſſe Luna XIV. Martii una cum Judæis, quemadmodum illud Chriſtus Dominus celebravit, e SS. Patribus, Romaniſque Pontificibus nullus occurrit, qui a Chriſto Paſcha cum Judæis Luna XIV. celebratum negaverit, illudque Aſianorum fundamentum falſitatis convicerit; immo vero omnes ad unum aliis argumentis Quartadecimanos impugnarunt; ut proinde dubitari non poſſit, quin univerſæ Eccleſiæ perſuaſum fuerit, ſecundis Veſperis Lunæ XIV. Paſcha cum Judæis a Chriſto celebratum fuiſſe. Alioquin argumentum haud neglexiſſent, quo tam facile Quartadecimanorum præcipuum fundamentum evertere potuiſſent.

Jam vero his in hunc modum conſtitutis, explicandus eſt S. Joannis textus, quem ſupra retulimus, quo ſcilicet potiſſimum novum ſyſtema nititur, ne a SS. Mattheo, Marco, & Luca diſcrepet; ac ne Chriſtus Paſcha præveniſſe putetur. Quod ut commode fiat, animadverſione dignum eſt, olim apud Judæos, quemadmodum hodie apud nos ipſos Chriſtianos, alios ſacros dies, Feſtorum celebrationi dicatos, naturales alios naturæ lege diſtinctos, alios denique artificiales quotidianæ operæ addictos extitiſſe. Sacri dies incipiebant a Veſpere, & in alterum Veſperum deſinebant, ex Levit. cap. XXIII. 32. A Veſpera ad Veſperam celebrabitis Sabbata veſtra. Naturalibus diebus media nox, denique diebus artificialibus aurora initium, & finem dabant. Jam accedamus ad rem. Celebravit Chriſtus Paſchalem Cœnam, S. Joanne teſte, ante Paſchæ naturalem diem, quæ a media nocte incipiebat, itemque ante ejuſdem Paſchæ artificialem diem, quæ ab Aurora initium ſumebat; non autem ante diem, ſacrum, qui a Veſperi inchoabatur; ut proinde hoc ipſo die, jamque inchoatis Azymis, Chriſtus Paſcha celebraverit, ut cæteri tres Evangeliſtæ teſtantur. En ergo ſolutum ænigma, quin opus ſit novo ſyſtemate, quod nulla prorſus ratione cum SS. Matthæi, Marci, Lucæ narrationibus conciliari poteſt.

Inſurgunt tamen Adverſarii alio nixi S. Joannis ipſius teſtimonio, perſpicue docentis, Chriſtum morte damnatum eſſe die dicto Paraſceve Paſchæ; ſuſpenſorumque corpora ante Solis occaſum e crucibus ſublata fuiſſe, ne die Sabbati in patibulis remanerent; erat enim magnus dies ille Sabbati: quia ſcilicet eo anno Azymorum ſolemnitas in Sabbatum incidebat. Denique Judæi, cum Chriſtus ad Pilati Tribunal ductus eſt, nondum Paſcha comederant, quippe qui in Prætorium ingredi noluerunt, ne polluerentur; quod evidenti argumento eſt, Chriſtum cum Judæis Paſcha non celebraſſe, ſed per diem integrum antevertiſſe.

At quam inepta ſint, nulliuſque momenti, quæ contra allata ſunt, facile intelliget, quicunque Interpretes cæterorum doctiſſimos legerit, qui verba Paraſceve Paſchatis apud S. Joannem de Paraſceves die explicant, qui intra Paſchalem hebdomadam incidebat. Id moris erat penes Judæos, quemadmodum etiam Bochartus animadvertit; ut dies in hunc modum diſtinguerentur: Prima Sabbatorum, Secunda Sabbatorum, Tertia, Quarta, Quinta, & Paraſceve. Quamobrem Feria ſexta Paſchalis hebdomadæ dicitur Paraſceve Paſchæ. Hinc S. Marcus cap. XV. Erat, inquit, Paraſceve, quod eſt ante Sabbatum, non autem, quod eſt ante Paſcha. Curarunt autem Judæi, ne damnatorum corpora in cruce Sabbato remanerent, non jam quod eo anno Paſcha in Sabbatum incideret, ſed quod Sabbatum, quod in Paſchalem hebdomadam incidebat, ſolem-

ſolemnius eſſet, cui ſcilicet ſecundus Paſchalis feſtus dies addebatur; ac proinde dies ille Subbati Magnus *dictus eſt.*

Denique Judæi religioſum auxerunt in Prætorium ingredi, non alia ſane de cauſa, quam quia Paſcha celebrare conſueverant, pacificis victimis immolatis, quibus purificati cum eſſent, iis veſci licebat. Ne igitur conſuetæ Caremoniæ negligerentur, Hebræi Romano Præſidi univerſam judicii rationem demandandam putarunt, ne quid incommodi Sacris Ritibus afferretur, quos adeo religioſe ſervabant.

Jam illud expendendum ſupereſt, an Chriſtus Judaica Cæna omnino prætermiſſa, Euchariſtiam tantum inſtituerit, & in diſcipulos diſtribuerit. At id aſſerere nonne portento ſimile eſt? De quo tandem Paſchate locutus eſt Chriſtus, cum Cænaculi Dominum moneri juſſit, niſi de Legali Paſchate? Apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis (*Matth.* XXVI.). Ubi eſt refectio mea (Mar. XIV.), ut Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? *Et ſane ſi Chriſtus de Euchariſtia inſtituenda locutus eſſet, certe Dominus domus non ita animo compatus fuiſſet, ut eum intelligeret. Contra Chriſtus dum Euchariſtiam inſtituit, eam ipſe non ſumpſit, ſed diſcipulis ſumendam dedit; Paſcha vero cum aliis & ipſe comedit. Addendum & illud, Chriſtum cum Diſcipulis eam Cænam comediſſe, quam ejus juſſu iidem paraverant, ut S. Lucas cap.* XXII. *refert:* Fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha, *profecto comedendum. Ergo certo certius eſt, Diſcipulos Judaicam Cænam paraſſe, Agnum ſcilicet per* antonomaſiam *Paſcha dictum, quia de Euchariſtia penitus ignorabant, ut eam parare poſſent; neque vero ab ipſis paranda erat. Quare Chriſtus una cum Diſcipulis Judaicum Paſcha comedit; nec niſi poſt Legale Paſcha Euchariſtiam inſtituit.*

Quamquam quid opus eſt pluribus, cum corruat ipſum per ſe frivolum, ineptumque ſyſtema, hactenus omnino confutatis rationibus, quibus ab Adverſariis fulcitur? Non alia ſcilicet de cauſa Judaicum Paſcha eo anno a Chriſto omiſſum putant, quam quod in Vigilia non ipſa die Paſchatis eum crucifixum, & mortuum volunt; ut proinde, cum ea die nihil eſſet, cur Judaicum Paſcha peragere, illud reapſe non peregerit, ſed ſuum tantum Paſcha, Euchariſtiam nempe inſtituerit. Quod cum a vero alienum oſtenderimus, plura quoque Evangelii loca e ſententia noſtra feliciter, niſi maxime fallimur, interpretati; non eſt neceſſe novis aggreſſionibus everti ſyſtema, quod e ſuis penitus fundamentis evanuit. Nonnullas tamen animadverſiones ſubdam, ut inconſultæ ſententiæ diſcrimen appareat, nec novitatis ſtudioſi homines ad illud temere ſuſcipiendum ſe abripi ſinant.

Primo quidem memoratum ſyſtema Græcorum Diſciplinæ robur, & fidem addit, qui Euchariſtiam fermentate, non azymo pane celebrant. Si enim Chriſtus ſuam tantum Cænam celebravit, in panis, & vini conſecratione, ſeu eorumdem in ejus Corpus, & Sanguinem converſione poſitam; eamdemque Cænam ea die celebravit, qua Azymorum uſus nondum apud Judæos erat; neceſſaria rerum conſecutione fit, ut dubio procul in fermentato, non in Azymo Euchariſtiam inſtituerit.

Præterea memoratum ſyſtema cum publica Eccleſiæ profeſſione pugnat, quæ Cænas agnoſcit duas ea Nocte a Chriſto celebratas, Judaicam primum, deinde Chriſtianam; ſeu potius ejuſdem Dominicæ Cænæ partes duas, ciborum varietate, ac pedum ablutione, quam interpoſuit, omnino diſtinctas. In prima quidem parte Moſaicam legem implevit, Agnum, & Azyma cum Diſcipulis comedens, in altera vero parte ſuum ipſe Corpus comedendum dedit, novumque Teſtamentum inſtituit. Ita ſane in Tridentinæ Synodi Seſſ. XXIII. *cap.* I. *Catholica Eccleſia loquitur:* Chriſtus in Cœna noviſſima, qua nocte tradebatur, celebrato veteri Paſcha, quod in memoriam exitus de Ægypto, multitudo filiorum Iſrael immolabat, novum inſtituit Paſcha. *Atque in Divini Officii ſacris Hymnis ita canit:*

In ſupremæ noctæ Cœnæ,
Recumbens cum Fratribus,
Obſervata Lege plene
Cibis in legalibus:
Cibum turbæ duodenæ
Se dat ſuis manibus.

Poſtremo loco animadvertendum venit, hoc ipſum ſyſtema univerſæ Patrum traditioni repugnare; e quibus ne unus quidem inven-

tus

tus eſt, quì iret inficiat, Chriſtum in ultima Cœna Legale Paſcha celebraſſe. In hanc autem rem legi poſſunt Origenes Tract. 35. *in S.* Joannem, S. Joannes Chryſoſtomus *Homil.* 82. *in Matth.* S. Hieronymus *in S. Matth. cap.* XXVI. Epiphanius *Hær.* 30. *aliique.*

Paſſer. Hebraicum vocabulum pro quovis avium mundarum genere ponitur, quarum ſcilicet uſum Lex non vetabat; at Septuaginta Interpretes peculiari nomine paſſeris uſi ſunt: *Præcipiet ei, qui purificatur, ut offerat duos paſſeres vivos pro ſe*. Leproſus, qui priſtinæ valetudini reſtitutus erat, vivos paſſeres duos cum frondium cedri, & hyſſopi faſciculo purpurea faſciola vincto Sacerdoti offerebat in ipſo Tabernaculi aditu. Sacerdos ei faſciculo avium alteram appendebat, & Leproſus avem alteram immolans, in vas aquæ plenum ejus ſanguinem effundebat; tum Sacerdos faſciculum, & avem hac aqua ſanguine mixta abluens Leproſum aſpergebat, & avem ejus ſanguine tinctam, quæ immolata fuerat, libertate donabat. Sacrificium hoc, quemadmodum Moſaicæ Legis cætera omnia, ſacrificii Chriſti Domini figura erat. Paſſeres hi duo naturas Chriſti duas exhibebant. Immolatus paſſer ſanctam ejus humanitatem deſignat, quam ſuo ipſe patri tamquam propitiatoriam pro Mundi peccatis omnibus victimam immolavit. Vivus paſſer, qui libertate donabatur, Servatoris Divinitatem ſignificabat, qui vivus, & immortalis, ut Deus, remanſit. *Paſſer* etiam pro quovis avis genere ſumitur. *Tranſmigra in montem, ſicut paſſer. Cedri Libani; illic paſſeres nidificabunt.*

Paſſio a verbo *patior*. Vocabulum hoc multos in ſacris Litteris ſignificatus habet. I. Tolerantiam ſignificat: *Exiſtimo, quod non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam*. II. Pro ſupplicio ſumitur, quod Chriſtus in Cruce pertulir: *Præbuit ſe ipſum vivum poſt paſſionem ſuam. Videmus Jeſum propter paſſionem mortis gloria, & bonore coronatum*. III. Pro præpoſteris cupiditatibus, quibus ad dicti ſunt, quos concupiſcentiæ tradit Deus: *tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ*. Eventum quoque ſignificat, cujus cauſa immundus erat, qui eidem ſuberat: *Si ſanatur fuerit, qui hujuſmodi ſuſtinet paſſionem*.

Paſſus. Nomen hoc primo loco ſpatium ſignificat, quod inter ambulantis utrumque pedem intereſt: *Cumque tranſcendiſſent, qui portabant Arcam Domini, tres paſſus, immolabat bovem, & arietem*. Secundo loco menſuræ genus quoddam: *Summittentes bolidem invenerunt paſſus viginti*.

Paſtophoria. Græcum hoc vocabulum derivatur a πάϛος, quod ingens velum ſignificat, quod Templorum foribus, in Ægypto potiſſimum, apponebatur. Sacerdotes, quibus id officii demandatum erat, ut, oſtendendi Numinis ergo, vela hæc amoverent, *paſtophori*, & loca, in quibus degebant, prope Templum, *paſtophoria* nuncupabantur. In Sacris Litteris ita vocantur Sacerdotum ædes, quæ Hieroſolymitani Templi porticus circum erant. *Paſtophoria* quoque turris dicebatur, e cujus culmine hebdomadarius Sacerdos tuba ſonabat, Sabbatumque, & feſtos dies populo nuntiabat. Vox hæc deinde ad Chriſtianos tranſiit, qui eas ædium partes, quæ magnificas Eccleſias jungebant, *paſtophoria* appellabant.

Paſtor. I. Armentorum Cuſtos: *Fuit Abel paſtor ovium*. II. Is, qui præeſt, regit, moderatur; qua notione Deus ſibi ſumpſit nomen *paſtoris Iſrael*; ac de ſe Chriſtus dixit: *Ego ſum paſtor bonus*. Eccleſiæ quoque Miniſtri, Divinique verbi Præcones eodem nomine deſignantur: *Dabo vobis Paſtores juxta cor meum*, & paſcent vos ſcientia, & doctrina. Se perfeciſſe ait Dominus, ut electus populus cum Paſtoribus Moyſe, & Aaron, cæteriſque Proceribus e Mari Rubro ſoſpes & incolumis egrederetur. Id demum nominis Regibus, Principibuſque tribuitur, qui populos moderantur: *Dormitaverunt Paſtores tui. Affligentur, quia non eſt eis Paſtor*. Iſraeliticus populus in Idololatriam lapſus erat, quin a Paſtoribus de gravi diſcrimine moneretur, in quod ſe ultro conjecerat: *Super Paſtores iratus eſt furor meus*; in Principes ſcilicet, ac Sacerdotes excanduit, qui primi impietatis, ac depravationis exemplum populo præbuerunt. *Adhuc ſume vaſa Paſtoris ſtulti*. Ita Deus Zachariam

riam alloquitur, monetque ſe a populo derelictum, ac proinde paſſurum, ut Paſtoribus ſenſus expertibus ſubſit, cujuſmodi Sacerdotes, & Magiſtratus erant, qui poſtremis temporibus Judaicum populum adminiſtrabant, quoſque Chriſtus lupos, & latrones vocat, qui non alio conſilio accedunt, quam ut deprædentur, & enecent. Chriſtus, in ea, quam exhibet, boni Paſtoris imagine, eum ait pro grege vitam dare, eamque ipſum inter & oves neceſſitudinem intereſſe, ut oves Paſtorem, & Paſtor oves cognoſcant; oves ejus vocem percipiant, ipſumque ſequantur; Paſtor oves præcedat, atque ita cuſtodiat, ut eidem nemo eas e manibus rapiat. Jam vero nihil horum niſi Chriſto ipſi convenit, qui ſupremus ovium Paſtor eſt, Paſtorumque Princeps, qui *venit* (*Filius* hominis) *quærere*, *& ſalvum facere*, *quod perierat*; qui errantes oves mira bonitate, ut ad eum redeant, invitat; qui eas ita dilexit, ut pro ipſis vitam profunderet, quique morientes eas a luporum faucibus liberavit, ſuoque ſanguine tamquam cæleſti remedio earum morbos ſanavit, eaſdemque priſtinæ valetudini reſtitutas, novoque robore inſtructas ad Cæleſtem patriam ducet, in qua æterna, prorſuſque immutabili pace fruentur. De eo quippe dictum legimus: „ Statuam ſuper oves meas unicum Paſto- „ rem, David ſervum meum; qui eas pa- „ ſcet ipſe per ſe, eritque earum Paſtor; „ ego ero earum Deus, meuſque ſervus Da- „ vid inter eas veluti Principes erit. „

Patara, Urbs Lyciæ ita dicta ab Apollinis Sacerdotibus, qui *Pataræ* dicebantur a פתר *phatar*, *interpretari*; quia ſcilicet Oracula interpretabantur. S. Paulus ſe Pataram contulit, ubi Navim conſcendit in Galliam iturus: *Recto curſu venimus Coum & ſequenti die Rhodum*, *& inde Pataram*. Clarior evaſit Urbs hæc ortu S. Nicolai Myrenſis Epiſcopi, cujus ſacrum depoſitum ſervat Urbs Barium in Neapolitano Regno, extructa eidem Eccleſia, quæ inter celeberrima ejuſdem Regni Sanctuaria recenſetur.

Pater. Hujus nominis multiplex, præter proximam, & omnibus obviam, in Sacris Litteris ſignificatio eſt. Nimirum I. Deum omnium generatim hominum patrem ſignificat; *Unus Deus*, *& pater omnium*. Ei ſane tamquam Creatori, ſervatorique rerum omnium convenit ejuſmodi titulus; at idem potiore jure Fidelium pater eſt, quibus Chriſtus ſua ipſius morte adoptionem, & ſi ita loqui licet, filiationem contulit: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore*, *ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum*, *in quo clamamus*, *Abba*, *pater*. II. Pater pro prima SS. Trinitatis Perſona ſumitur, quæ Filii principium eſt, cui Divinitatem ſuam communicat, quemque ab omni æternitate generat: *Nemo novit Filium niſi Pater*, *neque Patrem quis novit niſi Filius*. III. Hoc nomine ſignificatur Meſſias, ſeu Chriſtus: *Pater futuri ſæculi*, quia nempe Deo nos ob æternitatem generat, ad quam nos ipſos, collata fide, veluti manu ducit. IV. Patris nomen accipitur non modo pro patre, a quo proxime nati ſumus: *Ego filius fui patris mei tenellus*; verum etiam pro Avo, Biſavo, Auctore familiæ, quantumvis ab iis diſtet, qui loquuntur: *Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui*, ita Deus ad Jacob, *eriſque pater multarum gentium*, ita Deus ipſe ad Abraham; quod intelligitur non de iis tantum compluribus Populis, qui ab Abraham prodiere ſecundum carnem, Judæis, Saracenis, Idumæis, Madianitis &c. ſed etiam de innumeris Populis, qui renati Chriſti ſanguine, Abrahæ veri filii aliquando evadent, hujus Patriarchæ fidem imitati. V. Pater ſignificat etiam Reges, Magiſtratus, Præfectos, Magiſtros denique, qui erudiunt. *Pater*, *etſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta*, *certe facere debueras*; ita ſervi ad Dominum Naaman. *Pater mi*, *currus Iſrael*, *& auriga ejus*, ita ad Eliam Eliſæus. VI. Seniores ſignificat: *ſcribo ad Urbis patres*; S. Joannes hoc loco Fideles tribuit in claſſes tres, ut alii Patres, ſeu Seniores ſint, qui probe Religionis myſteriis imbuti ſunt, alii Juvenes, quibus non niſi mediocris eorumdem notitia ſuppetit, alii demum pueri, qui prima rudimenta percipiunt. VII. Hoc nomine rei alicujus Auctor, ſeu inventor deſignatur: *Mendax eſt*, *& pater mendacii*; de Diabolo ſermo eſt. *Ipſe fuit pater canentium*

citha-

Digitized by Google

citbara, *& organo*; Jubal nempe citharam, & organum pulſandi artem invenit, eamque primus hominibus tradidit. *

* *Tribuitur denique id nominis Eccleſiæ Patribus, Sanctiſque Doctoribus, quorum doctrina, ſcriptiſque Traditio conſtat. Id Eccleſiaſticis potiſſimum commendatur, ut SS. Patrum libros nocturna verſate manu, verſare diurna nunquam deſiſtant.* Quicumque, *inquit magni nominis Scriptor D.* Boſſuet *in libro, cui titulus:* Traditionis, & SS. Patrum Defenſio, idoneus Theologus, & perſpicax Interpres evadere vult, Patres legat, & relegat. *Si quando plures in Recentioribus minutias comperit, ſæpiſſime vel in uno Veterum Patrum libro plura Chriſtianæ doctrinæ principia, & majorem quaſi ſuccum, quam in novorum Interpretum voluminibus multis inveniet; & quam percipiet, antiquarum Traditionum vis, quidquid temporis, & laboris in SS. Patrum lectionem impenderit, ubertime compenſabit. Quod ſi tædio Lector afficitur, dum ea legit in Patrum libris, quæ utpote moribus noſtris, & erroribus, quos novimus, minus accommodata, fortaſſe frugis expertia videri poſſunt; meminerit, ea ipſa Patrum temporibus ad rem fuiſſe, & adhuc iis mirifice prodeſſe, a quibus ſedulo perpenduntur; quod enim ii doctrina, & pietate præſtantes Viri, electorum frumento, puraque Religionis ſubſtantia nutriti, propius, & uberius hauſerunt ex ipſo fonte, nobiſque tradiderunt, utilius profecto fuerit, quam quidquid alii deinceps excogitarunt.*

Patres nuncupantur Genitores noſtri, quibus omnis obſervantia, ſeu reverentia debetur. Hoc erga parentes officium Deus peculiari præcepto firmavit, quod Decalogi quartum eſt; & nimirum unum, cui Deus ipſe explicitis verbis mercedem promiſerit: Ut ſis longævus ſuper terram. *Præceptum hoc filios obligat, ut parentes obſequio proſequantur, rerumque ad eos pertinentium curam ſuſcipiant. Ita illud explicat Tridentini Concilii Catechiſmus:* Honorare eſt enim de aliquo honorifice ſentire, & quæ illius ſunt, maximi putare omnia; ut proinde filii parentes amore, & in rebus omnibus humili ſollicitudine complecti, atque ita comparati eſſe debeant, ut iiſdem, prout occaſio, ac neceſſitas poſtulaverit, opitulentur. Id exprimunt *hæc vocabula quatuor:* amor, obſervantia, obedientia, cultus. *Atque id factis quoque oſtendendum eſt; ut proinde filii nulla non in re ſe patri & matri obſequentes exhibere debeant,* infirmoſque, *& ſenio confectos æquo animo ferant, quin de iis conquerantur; idque earum omnium tum corporis, tum animi ſollicitudinum ratione habita, quas parentes olim pro iiſdem filiis tolerarunt. Tobiæ morientis hoc ad filium monitum fuit:* Memor enim eſſe debes (*Tob.* 4.), *quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te, in utero ſuo. De matre loquitur; in quam rem ita Sapientia:* Et gemitus matris tuæ ne obliviſcaris. *Contra vero Sacræ Litteræ graviſſimas pœnas iis minitantur, qui non ita ſe geſſerint:* Qui affligit patrem, (*Proverb.* xix.) & fugat matrem, ignominioſus eſt, & infelix. Qui maledixit (*Levit.* xx.) patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. Qui maledixit patri ſuo, vel matri, morte moriatur.

At filiorum quoad parentes amor & obedientia ordine contineantur, oportet, qui ipſis debetur, ut ſcilicet id primum ſit, quod Deus, ejuſque ſancta præcepta ſibi vindicant. Unum eſt, inquit S. Auguſtinus in Pſalm. 70. *in quo filius patri parere non debet, ſi quid nempe filio pater præcipiat, quod Divinæ Legi repugnet; neque vero pater dolere debet, filium Deo potius quam ſibi parere.* S. Thomas Quodlib. 2. art. 9. in corp. *docet, obedientiam, qua de loquimur, in iis verſari, ad quæ prælationis jus extenditur;* I. *ſcilicet in iis, quæ ad familia regimen ſpectant; pater enim ejuſmodi rerum abſolutus dominus eſt;* II. *in iis, quæ ad bonos mores ſpectant.*

Patrum porro & Matrum erga filios officia late patent. I. *In id ſedulo incumbere debent, ut filiis ſubſiſtentiam, & congruam educationem ſuppeditent.* II. *Operam dare, ut iis probe imbuantur, quæ ad Religionem pertinent, pro ut ſane Sacra Scriptura præcipit:* Filii tibi ſunt; erudi illos, & curva illos a pueritia illorum. *Eccl.* vii. Doce filium tuum, & operare in illo. *Ibid.* xxx. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ. *Proverb.* xxix. Educare illos in diſci-

ſci-

ſciplina, & correptione Domini. *Epheſ.* vi. III. *Curare, ut animorum ſuorum motus filii moderentur, ſuamque de Dei gloria ſollicitudinem præ ſe ferre, ſæpe commemoratis prodigiis, quæ edidit, & beneficiis, quibus nullo non tempore nos ampliſſime cumulat, ut hæc audientes filii ſuam omnem ſpem in Deo collocent:* Narrabunt filiis ſuis, ut ponant in Deo ſpem ſuam, & non obliviſcantur operum Dei, & mandata ejus exquirant. *Pſalm.* 77. IV. *Cohibere pro viribus in filiorum animo præpoſteros motus, & pernicioſas cupiditates, quibus homines vulgo abripiuntur:* Quoniam omne, quod eſt in mundo, *inquit S. Joannes*, concupiſcentia carnis eſt. V. *Peccati, tanquam malorum omnium graviſſimi magnum iis horrorem inſpirare, exemplis pro eorum captu ob oculos poſitis, cujuſmodi ſunt inobedientia, mendacium, vindictæ deſiderium &c.* VI. *Iis ſæpe obſtrictam in baptiſmo fidem repetere, ejuſque vim, & amplitudinem ob oculos ponere; cauſa exempli, ambitionem, arrogantiam, vanam gloriam, faſtum, luxum, & quidquid cupiditates fovet, ſollicitatque, Dæmonis pompas eſſe.* VII. *Cavere, ne, iis præſentibus, vitia probentur, & pravi mores, ac ne pietati addicti homines irrideantur.* VIII. *In iis acriter, & aſſidue quidem, arguere, quidquid grave ac periculoſum evadere poteſt:* Noli ſubtrahere a puero tuo diſciplinam . . . . . in virga percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis. *Proverb.* xiii. Qui parcit virgæ, odit filium ſuum. *Ibidem. Neque enim mollis leniſque ſed inhumani & crudelis animi eſt, filii pravas cupiditates, & vitia fovere, ne quid ei lacrymarum effluat. Porro qui eum ſæva hac indulgentia in malo detinet, non patrem ſe, ſed hoſtem exhibet. Verum obligationum omnium prima, quæque ſi deſit, documenta, quæcunque tandem fuerint, nihil proſunt, bono parentum exemplo continetur; magis enim movent exempla quam verba; & facta quidem filiis veritates ob oculos ponunt, quas percepterunt. Id demum ducitur parentum eſſe, filiis ſignificare,* Juvenalem Sat. XIV. *id in hanc rem docuiſſe, quod Chriſtianos pudore ſuffundat tribus hiſce verſiculis:*

Maxima debetur puero reverentia, ſi quid
Turpe paras, nec tu pueri contemſeris annos,
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.

Pathmos, mortalis, Inſula Maris Ægæi inter Inſulam Cairum, & Promontorium Mileti, in quam S. Joannes a Domitiano relegatus fuit. Ibi revelationes obtinuit, quas in Apocalypſi deſcripſit: *Ego Joannes fui in Inſula, quæ vocatur Pathmos.* Inſulam hanc hodie *Patinum* vocant, in qua ſpecum oſtendunt, ubi Apocalypſim a Joanne ſcriptam contendunt.

Patientia derivatur a *pati*. Nomen hoc Dei patientiam ſignificat, qui peccatoris reſipiſcentiam expectat: *Quando expectabat Dei patientia in diebus Noe.* Hominis quoque patientiam ſignificat, qui mala conſtanter perfert: *in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Commendatur patientia Job, qui inter tot mala, quibus oppreſſus fuit, nunquam indignatus eſt. Sumitur quoque vox hæc pro agendi ratione, quæ certa & immutabili regula nititur: *Doctrina viri per patientiam naſcitur.* Denique pro conſtanti in bonis operibus perſeverantia: *iis, qui ſecundum patientiam boni operis;* Deus iis æternam gloriam tribuit, qui per patientiam in bonis operibus immortalitatem quærunt.

Patriarcha, Princeps patrum, is, a quo familia, ſeu Tribus originem duxit: *Jacob genuit duodecim Patriarchas.* Ex his porro Patriarchis duodecim prodiere Tribus duodecim populi Iſrael. Nomen hoc antiquis potiſſimum Patribus, qui ante Moſem vixere, tribuitur, cujuſmodi fuerunt Adam, Lamech, Noe, Sem, Heber, &c. Vocabulum hoc pro honoris quoque titulo ſumitur, qui in eum confertur, qui dignitate, & auctoritate cæteris præſtat: *Liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David;* ita in *Act. Apoſt.* Atque hoc ſenſu Chriſtiana Eccleſia Patriarcharum nomine inſignitos voluit præcipuarum Orientis Eccleſiarum Epiſcopos, ut Antiochenæ, Alexandrinæ, Hieroſolymitanæ, Conſtantinopolitanæ, &c. Religioſorum quoque Ordinum Fundatoribus Patriarchæ nomen tribuitur.

Pa-

Patria pro nativa regione ſumitur: *Nato Joſeph, dixit Jacob ſocero ſuo; dimitte me, ut revertar in patriam, & ad terram meam*. II. Pro regione, in qua quiſpiam altus educatuſque fuit: *& veniens in patriam ſuam, docebat*, quod de Nazareth intelligitur, ubi Chriſtus Dominus educatus fuit. III. pro aliqua univerſim regione, ſeu Urbe: *ab uno ſenſato inhabitabitur patria*. Prudens vir unus univerſam Urbem populo cumulabit. IV. Denique pro Cœleſti patria, ad quam Chriſtiani omnes contendere debent: *Qui hæc dicunt, ſignificant ſe patriam inquirere*.

Patrobus, paternus, Apoſtolorum diſcipulus, de quo S. Paulus in Epiſtola ad Romanos; quod unum monumentum nobis ejus notitiam ſervavit.

Paulus, parvus, primo quidem notus Sauli nomine: *Saulus autem, qui & Paulus*, erat e Tribu Beniamin, in Ciliciæ Urbe Tarſo natus, & hoc quidem titulo Romanus Civis: *Ego quidem ſum Judæus, non ignotæ Civitatis municeps*. Eum pater, qui Phariſæus erat, Hieroſolymam miſit, ubi educatus fuit, & imbutus a Gamaliele ſcientia Legis, de qua ſe maxime ſollicitum ſemper exhibuit: *Æmulator Legis, ſicut & vos eſtis hodie*. Phariſæorum ſectæ ſe addixit, quæ ſedulitate ac ſeveritate, quemadmodum etiam faſtu, & in Chriſtum odio cæteras ſuperabat. Eum de Moſaica Lege ſollicitudo eo demum impulit, ut Religionis ergo ipſam Chriſti Domini Eccleſiam perſequeretur; & cum S. Stephanus Protomartyr lapidibus obrutus fuit, ad ejus mortem & ipſe contulit, Militum vertes cuſtodiens, qui in ſanctum Protomartyrem ſaxa jaciebant: *conſentiebam, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium eum*. Quoniam vero non niſi ſanguinem, cædemque anhelabat, ſuæ ſollicitudinis vim non ita cohibuit, ut Hieroſolymæ Fideles tantum perſequeretur; ſed a Sacerdotum Principe per litteras in Damaſcum facultatem obtinuit, ut ibidem quoſcunque nactus eſſet, Chriſtianos occideret. At cum iter faceret, ſubita acerrimaque luce perſtrictis oculis, excæcatus, & humi provolutus, ejuſmodi vocem audiit: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Quis es, Domine, reſpondit: ille: *Ego ſum Jeſus, quem tu perſequeris*. Paulus totis artubus contremiſcens: *Domine*, inquit, *quid me vis facere?* Eum Jeſus ſurgere juſſit, & Damaſcum pergere; ejus enim voluntatem ibidem ei notam fore. Surrexit ergo Saulus, apertiſque licet oculis, non videbat omnino; quod comites impulit, ut manu prehenſum Damaſcum ducerent, ubi triduum conſtitit, quin cibi quidquam potuſve ſumeret. Ananias interea, cui Dominus revelaverat, Saulum ex perſecutore vas electionis evaſiſſe, domum, in qua Paulus verſabatur, ingreſſus, ei manus impoſuit, viſumque reddidit, aſſurgenſque Saulus baptizatus eſt, Sanctoque Spiritu cumulatus. Cibo deinde ſumpto refectis viribus, cum Diſcipulis, qui Damaſci erant, per aliquot dies conſtitit, Chriſtum fidenter in Synagogis Meſſiam prædicans, propugnanſque: *& continuo in Synagogis prædicabat Jeſum, quoniam hic eſt Filius Dei*. Aliquanto poſt in Arabia ſe contulit, unde ſtatim Damaſcum rediit, ibique triennium circiter commoratus Chriſtum nuntiare, ejuſque fidem propagare non deſtitit. Hanc Sauli mutationem, ac per ejus miniſterium Evangelii progreſſum inique ferentes Judæi ſæpius ejus vitæ inſidias ſtruxerunt; quibus acriter inſtantibus, ſe Damaſci Præſes effecturum promiſit, ut Saulus iis traderetur. At de conjuratione certiores facti, *accipientes eum Diſcipuli, nocte per murum dimiſerunt cum ſummittentes in ſporta*; clauſis ſcilicet Urbis portis, ne Saulus evaderet. Illinc ergo Hieroſolymam petrexit tertio poſt converſionem anno, ut Petrum, cæteroſque Diſcipulos ibidem inviſeret, a quibus primo quidem dubitantibus, at a Barnaba de mira converſione monitis exceptus fuit. Ex eo tempore Evangelium Gentibus nuntiandum ſuſcepit, eum Judæi, cujus verborum vim ſuſtinere non poterant, interficere ſtatuerunt. At eorum furori ſubductum Fideles Cæſaream primum, tum Tarſum Ciliciæ, quæ ejus patria, duxerunt. Ibi quinquennium circiter aut ſexennium conſtitit ad an. Chriſti 43. quo Barnabas eo ſe contulit, ut eum Antiochiam duceret, ubi multos ſibi diſcipulos addiderunt; ac tum quidem Chriſtianorum nomen Fideli-bus

bus inditum fuit: *Et annum totum converſati ſunt in Eccleſiis, & docuerunt turbam multam, ita ut agnominarentur primum Antiochiæ Diſcipuli Chriſtiani*. Illinc cum eodem Barnaba Hieroſolymam miſſus fuit, ut eo Antiochiæ Chriſtianorum eleemoſynas perferret, qui cum audiſſent Judæam gravi penuria laborare, congeſſere pecuniæ vim, qua Hieroſolymitanis fratribus opitularentur. Hoc illi officio perfuncti Antiochiam redierunt, ubi Prophetis in ea Eccleſia verſantibus Spiritus Sanctus ita mandavit: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos*. Ergo jejunio, precibuſque vacante Eccleſia, Prophetæ Lucius, Simon, & Manahen, Diſcipulos duos, impoſitis manibus, ad Evangelium, quocunque tandem Spiritus Sanctus eos duceret, nuntiandum miſerunt: *Tunc jejunantes, & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos*. Hoc initiationis ſuæ anno ad tertium Cœlum raptus creditur, ubi eximias revelationes obtinuit. Saulus & Barnabas primum ad Inſulam Cyprum pervenerunt, ubi Judæos in Synagogis docere cæperunt; & ubi Proconſulem Sergium Paulum ad fidem traxerunt, obluctante licet Mago *Barjeſu*, quem Saulus excæcavit. Tum Saulo Pauli nomen inditum creditur, quod ei S. Lucas ſemper deinceps tribuit. Apoſtoli, relicta Inſula Cypro, in Aſiam minorem ſe contulerunt, & Antiochiæ Piſidiæ conſtiterunt, quo miſſi, ut in Synagoga docerent, ſuo ſane muneri non defuere; longoque ſermone S. Paulus Chriſti divinitatem, verum Meſſiam a Prophetis promiſſum, injuria a Judæis morte damnatum, ac tertia die ad vitam regreſſum oſtendit. At Evangelii propagationem ægre ferentes Judæi, excitata perſecutione, Apoſtolos ex Urbe expulerunt: *Judeis autem contradicentibus, & blaſphemantibus, & perſecutionem in eos excitantibus, ejecerunt eos de finibus ſuis*. Tum vero Paulus & Barnabas, e pedibus excuſſo pulvere, pronuntiarunt, ſe quidem, cum Dei verbum ii rejeciſſent, a quibus præ cæteris ſuſcipi par erat, illud jam ad Gentes deferre, quemadmodum a Domino juſſi erant. Illinc Iconium profecti, Judæorum, Ethnicorumque non paucis fidem inſpirarunt; at cum parum abfuiſſet, quin ab incredulis Judæis ibi quoque lapidibus obruerentur, Lyſtram perrexerunt, ubi Paulus hominem, Æneam nomine, a nativitate mæmbris attractum ſanavit: *Hanc intuitus Paulus, videns, quia fidem haberet, dixit magna voce, ſurge ſuper pedes tuos rectus; & exilivit, & ambulabat*. Ob hoc miraculum Dii quidam habiti magnopere laborarunt, ne ſibi a populo ſacrificia offerrentur; at Judæi nonnulli, qui Iconio, & Antiochia Piſidiæ venerant, ejus populi animum perverterunt, qui proinde in Paulum irruit, lapidibuſque impetitum, & ex Urbe extractum ſemivivum reliquit. In Urbem tamen rediit, unde poſtridie egreſſus, cum Barnaba Derben ſe contulit; ubi, multis Eccleſiæ additis, Lyſtram, Iconium, Antiochiam Piſidiæ turſus ambo præterietunt, Diſcipulis in fide firmatis, & *conſtituis per ſingulas Eccleſias Presbyteris*. Piſidiam prætergreſſi, Pamphyliam venerunt, nuntiatoque Pergæ Dei verbo, Attaliam profecti ſunt, ubi navim conſcendentes, Antiochiam Syriæ perrexerunt, unde ſuperiore anno diſceſſerant. Eo cum perveniſſent, & *cum congregaſſent Eccleſiam, retulerunt, quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei, & morati ſunt tempus non modicum cum Diſcipulis*. Tempus hoc ſeptenne fuit, a Chriſti ſcilicet anno 45. ad 50. quo Hieroſolymitanum Concilium habitum fuit. Quæ S. Paulus per id tempus egerit, haud nobis omnino conſtat. Evangelium ab Urbe Hieroſolyma ad Illyriam diſſeminaſſe creditur, ut ipſe nos docet in ſua ad Romanos Epiſtola: *Ita ut ab Jeruſalem per circuitum uſque ad Illyriam repleverim Evangelium Chriſti, &c.* Ubi addit & illud: *Ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui*. Quod non uno modo Auctores explicant, putantibus aliis eum per hoc omne tempus miraculo quodam in aquæ fundo ſervatum, aliis in imo puteo abditum, aliis in carcere, cui *profundo nomen*; cum tamen id Patrum plerique de naufragio explicent, quod cum evaſiſſet Paulus, per diem noctemque cum fluctibus dimicavit. Interea nonnullis, qui e Judæa Antiochiam venerant, con-

ten-

tendentibus ſine circuncisione ac legalium Cæremoniarum cultu ſalutem obtineri non poſſe; Paulus, & Barnabas, cum in eos novos Doctores invecti eſſent, electi fuere, qui ſuper hoc capite Hieroſolymis Apoſtolos conſulerent. Apoſtoli porro, cum conveniſſent, definierunt, Ethnicos Legis jugo ſubdendos omnino non eſſe, ſed ſolum dololatriam, fornicationem, ſuffocatæque carnis, & ſanguinis uſum vitare debere: *Viſum eſt Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria: Ut abſtineatis ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, a quibus cuſtodientes vos bene agetis. Act.* xv. Paulus, & Barnabas decretum hoc Antiochiam attulerunt, ibique publice legerunt. Poſt tempus hoc S. Petrus Antiochiam profectus, cum Gentes ad Legalia adigere videretur, a S. Paulo increpitus fuit *; qui cum ſtatuiſſet una cum Barnaba per Urbes excurrere, quibus Evangelium nuntiaverant, ab eo ſe ſejunxit Marci cauſa, quem ejus itineris comitem volebat Barnabas. Paulus ergo, ſumpto Sila, Syriæ, & Ciliciæ Eccleſias inviſit, Lyſtram venit, ubi Diſcipulum comperit, Timotheum nomine, quem ſibi comitem addidit. Tum Phrygiam, & Galatiam petiit, volenſque in Aſiam, & Bithyiam pergere, a Dei Spiritu prohibitus fuit: *Vetati ſunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Aſia*. Troade dum eſſet, viſionem obtinuit, e qua ſe a Deo in Macedoniam accitum agnovit: *Vir Matedo ſtans, & deprecans eum, dicens: tranſiens in Macedoniam, adjuva nos*. Cum ergo Troade vela dediſſet, Neapolim Macedoniæ Urbem pervenit, unde Philippos ſe contulit. Ibi Liddam, quæ purpuræ mercaturam agebat, fide imbuit, & puellam Servam ſanavit, quæ obſeſſa erat; at Servæ Domini, qui lucri multum ex ejus conditione percipiebant, Magiſtratibus Paulum & Silam ſtiterunt, a quibus victi, & in carcerem truſi Deum laudabant, eique benedicebant. Sub mediam noctem vehemens terræ motus contigit, quo carceris fundamentis excuſſis, apertis januis, captivorumque fractis vinculis, cuſtos ad ea prodigia fidem amplexus, cum tota familia baptiſmum ſuſcepit. Magiſtratus ergo Miniſtris mandarunt, ut captivos duos liberos abire ſinerent; at Paulus id beneficii detrectans, quippe quod minime deceret, Romanum Civem, poſt virgarum & carceris injuriam, clam dimitti, Magiſtratus adegit, ut ipſi excuſationem petituri, & libertatem daturi venirent. Tum vero Paulus & Silas Amphipolim, per Apolloniam, & Theſſalonicam Macedoniæ metropolim profecti ſunt, ubi Synagoga Judæis erat. Eam de more Paulus ingreſſus, per tria deinceps Sabbata Evangelium nuntiavit. Credidere nonnulli; at cæteri populum concitarunt, qui Jaſonis domum obſedit, in qua Apoſtolus verſabatur; qui proinde coactus eſt ex Urbe egredi, & Beræam petere, ubi e Judæis Ethniciſque non paucos convertit. At illinc etiam abire neceſſe habuit, & Athenas navi pergere; ubi Areopagum ſubiens, Athenienſes Idololatriæ præter omnem modum addictos increpuit, ac de vero Deo rerum omnium graviter edocuit: *Stans ergo Paulus in medio Areopagi, de Ara, quæ apud eos erat, ignoto Deo dicata, diſſerit, Deum eſſe, qui fecit Mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, eumque, cum ſit Cœli & Terræ Dominus, non in manufactis Templis habitare* **. Nonnulli fidem ſuſcepere, quos inter Dionyſius ſenatorum unus, & fœmina dicta Damaris. Athenis deinde diſceſſit Apoſtolus, & Corinthum ſe contulit, ubi menſes octodecim apud Aquilam Judæum conſtitit, tentoriis eum eo conficiendis ad victum vacans. Singulis interea ſabbatis in Synagoga, non ſine fructu, diſſerere non deſiſtebat. Illinc etiam primam ad Theſſalonicenſes Epiſtolam, & paulo poſt, alteram ſcripſit. Tum vero ut Pentecoſtes feſtum Hieroſolymis ageret, e Cinerum portu ſolvit, ubi ſibi capillos amputavit, ut edito Nazareatus voto ſatisfaceret: *habebat enim votum* ***. Epheſum pervenit, unde Cæſateam Palæſtinæ migravit, inde Hieroſolymam, ubi ſuæ ſatis pietati fecit, tum Antiochiam, denique Galatiæ, Phrygiæque Eccleſiis deinceps luſtratis, Epheſum rediit, ubi triennium moratus, ab anno ſcilicet Chriſti 54. ad 57. nunquam non Evangelium nuntiavit, ſuiſmet manibus ſibi victum comparans, ne cui moleſtus, graviſque eſſet;

virtuteſque, miracula nempe, *faciebat Deus per manum Pauli*. Ibi multum ei tolerandum fuit tum a Judæis, tum a Gentibus; narratque ipſe, ſe cum beſtiis pugnaſſe, videlicet, ut Interpretum pleriqueſentiunt, ſe in Amphitheatro beſtiis expoſitum, divinaque virtute liberatum fuiſſe. Epheſi commotans, ad Galatas ſcripſit, ut eos contra pſeudo-Doctorum thecnas muniret, nec non primam ad Corinthios Epiſtolam miſit, ut obortas apud eos turbas ſedaret. Ex hac demum Urbe expulſus fuit, Demetrii argentarii conjuratione, qui populum in eum concitavit; quia ſcilicet ejus omne commercium, quod in minutis Epheſinæ Dianæ ſtatuis poſitum erat, S. Pauli Sermonibus evertebatur. Apoſtolus ergo, Diſcipulis vale dicto, in Macedoniam iter inſtituit, ubi non nihil motatus, alteram ad Corinthios Epiſtolam dedit, in qua pſeudo Doctores impugnat, qui ei fidem adimere conabantur. Tum tertio Corinthum venit, unde ſuam ad Romanos Epiſtolam miſit, in qua pot ſſimum in id incumbit, ut gratiæ & prædeſtinationis doctrinam explicet; ac deinde in Macedoniam rediit, eo animo, ut ad Pentecoſtes feſtum Hieroſolymam ſe conferret. Philippis per aliquod tempus commoratus, Troadem navi petiit, ubi adoleſcentem, Eutychum nomine, e feneſtra delapſum, cui dormiens inſidebat, a morte excitavit: *Ad quem cum deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit, nolite timere; anima enim in ipſo eſt; & adduxerunt puerum viventem, & conſolati ſunt*. Illinc pedes Aſſen, aliter Apolloniam perrexit, & navi Mitilenem petiit, unde Miletum ſe contulit. Eo Epheſinæ Eccleſiæ ſacerdotes accivit, quos ad gregem recte adminiſtrandum hortatus de malis omnibus monitos voluit, quæ Hieroſolymis paſſurus erat. Cum autem iis extremum vale dixiſſet, navim conſcendens venit Coum, poſtridie Rhodum, denique Pataram, ubi navim ad Phæniciam nactus, feliciter Tyrum pervenit. Ex hac poſtrema Urbe Ptolemaidem primum, tum Cæſaream ſe contulit, ubi Propheta Agabus, ſumpta Pauli zona, ſibique ad manus pedeſque alligata, prædixit fore, ut ita Apoſtolus Hieroſolymis a Judæis vinciretur, & Gentibus traderetur: *Hæc dicit ſpiritus Sanctus: Virum, cujus eſt Zona hæc, ſic alligabunt in Jeruſalem Judæi, & tradent in manus Gentium*. Non eum tamen hoc vaticinium impediit, quominus Hieroſolymam iter ſuſciperet, ubi non ſine magna fratrum omnium lætitia exceptus, Jacobum Urbis Epiſcopum poſtridie convenit, cui coram Apoſtolis omnibus rerum earum omnium rationem reddidit, quas per ejus miniſterium Deus inter Ethnicos egerat. Tum vero cætus omnis Deo gloriam exhibuit; monitumque Paulum de malo Judæorum in eum animo omnes hortati ſunt, ut aliqua ratione ſe Moſis Legi addictum oſtenderet, & ſe hominibus quatuor adderet, qui ob editum Nazareatus votum, ad purificationem acceſſuri erant; atque ita quidem Paulus ſe geſſit; at ſub Cæremoniæ finem, quæ dies ſeptem complectebatur, eum Aſiæ Judæi in Templo conſpicati, populum concitarunt, cujus furor eum obruiſſet, niſi Lyſias Tribunus ſubtractum in Arcem duxiſſet. Poſtridie cum ejuſdem Lyſiæ juſſu, Sacerdotes ſenatusque Judæorum conveniſſent, in eorum conſpectum adductus Paulus ſe purgandi facultatem obtinuit; at ei dicere vix aggreſſo Ananias ſummus Pontifex alapam impactam voluit; percuſſus Apoſtolus Pontificem *parietem dealbatum* vocavit; at de ejus dignitate certior factus, ſe ob inſcitiam excuſavit: ſubjiciitque: *ſcriptum eſt enim: Principem populi tui non maledices*. Quoniam vero cætum Phariſæis, & Sadducæis conſtare noverat, ſe Phariſæum, & Phariſæi filium venditavit. Hac ſignificatione diviſis animis, Tribunus ſeditionem veritus Paulum amovere voluit, qui in Arcem ductus fuit. Et ſequenti nocte Dominus apparuit, & animos addidit: *Conſtans eſto; ſicut teſtificatus es de me in Jeruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari*. Interea Tribunus de voto monitus, quo Judæi quadraginta ſe obſtrinxerant, ne cibum ſcilicet, potumve ſumerent, ante quam Paulum occiderent, eum probe cuſtoditum ad Felicem Præſidem miſit, qui biennii ſpatio Cæſareæ detentum, abiens reliquit in carcere, ut Judæis morem gereret. Ejus ſucceſſor Feſtus ad Tribunal accito Paulo, cum nullius delicti reum competiſſet, pro-

po-

poſuit, ut: obtinendi judicii cauſa, Hieroloymam pergeret; at ille de morte monitus, quam ei Judæi per iter parabant, Cæſarem appellavit, atque ita detentus fuit Romam mittendus. Poſt dies aliquot, Agrippæ, ac Reginæ ejus conjugi ſa ſtitit, quos de ſua ipſius innocentia convicit; & Romam Adrumetina, quæ Myſiæ Urbs eſt, navi petiit. Ciliciæ & Pamphyliæ maria prætergreſſus, Lyſtram Lyciæ pervenit, ubi navim conſcendit, quæ in Italiam veladabat; at, tempeſtate jam minus idonea, adverſoque vento, navis naufragium paſſa eſt, omniſque comitatus, qui abſque Pauli contiliis periiſſet, feliciter ad Inſulam Melitam appulit, cujus incolæ Paulum ſocioſque humaniter ſuſceperunt ****. Menſes tres Apoſtolus ibidem tranſegit, ubi Publii, loci principis patrem ſanavit, aliaque multa miracula edidit; tum Syracuſas navi petiit, unde Regium venit, deinde Puteolos, ubi per dies ſeprem a Chriſtianis detentus, tandem Romam pertexit. Qui Romæ frarres erant, ei ad Appii nundinas occurrerunt, & Urbem ingreſſo licuit, uno cuſtode milite, quo vellet, divertetere. Biennium totum Romæ commoratus, nunquam Dei Regnum, & Chriſti Religionem nuntiara deſtitit, obſiſtente nemine. Multos ad fidem, vel in ipſa Imperatoris Aula, pertraxit. Tum vero ad Philippenſes Epiſtolam ſcripſit, qui cum Apoſtolum Romæ in carcere jacentem audiſſent, Epaphroditum Epiſcopum ſuum ad eum miſerunt, qui eum, allata pecunia, ſolaretur. Hinc etiam ſcripſit ad Philemonem in Oneſimi ejus ſervi gratiam, quem ipſe converterat, & cui aliam ad Coloſſanſes Epiſtolam ferendam tradidit. Denique poſt capivitatis annos duos, libertare donatus fuit; at non conſtat, qua demum ratione accuſationem diluerit, quam in eum Judæi confixerant. Tum vero peragravit Italiam, unde ad Hebræos Epiſtolam ſcripſit *****. Eum nonnulli in Hiſpanias profectum volunt, id ſcilicat executum, quod in ſua ad Romanos Epiſtola ſibi in animo fuiſſa ait: *Cum in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero, quod præteriens videam vos*. Id certum aſt, eum in Aſiam rediiſſe, Epheſum pertexiſſe, ubi Timotheum reliquit; in Cretam ſe contuliſſe, ubi Titum collocavit, & ad Philippenſes, quemadmodum promiſerat, inviſendos reverſum eſſe: *Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito*. Atque illic dum eſſet, primam ad Timotheum Epiſtolam miſit. Tum Nicopoli parumper conſtitit, ad Titum ſcribens, ut eo ſe conferret: *Feſtina ad me venite Nicopolim; ibi enim ſtatui hyemare*. Troadem rediit, ubi veſtem, libroſqua nonnullos apud Carpum reliquit. Epheſo tranſiit, deinde Mileto, denique Romam reverſus, in carcerem rurſus conjectus fuit. Hac autem ex Urbe ſecundam ad Timotheum Epiſtolam miſit, quæ veluti ejus Teſtamentum ſpectatur, & Epiſtolam ad Epheſios. Magnus hic Apoſtolus die 29. Junii an. Chriſti 66. martyrio affectus fuit. Ei abſciſſum caput Neronis juſſu in loco ad *aquas ſalvianas* dicto, & in via Oſtienſi ſepultus eſt ******. Extructa ſuper ejus tumulo magnifica Eccleſia, quæ adhuc ſubſiſtit S. Pauli quatuordecim Epiſtolæ nobis ſuppetunt, ejus nomine inſcriptæ, ea excepta, quæ ad Hebræos eſt. Eæ ſane non habita ratione temporis in Novo Teſtamento poſitæ ſunt, ſed ſpectata tum eorum, ad quos datæ ſunt, dignitate, tum rerum gravitate, de quibus agunt. De iis nos hoc in articulo ex ordine, qui iiſdem congruit, locuti ſumus. Tribuuntur. S. Paulo opera alia, ſed falſo *******. Quod nobis ab hoc S. Apoſtolo ſcriptum præſto eſt, ſatis eum ſuperque gratiæ & ſanctitatis prodigium, univerſæque Eccleſiæ Magiſtrum oſtendit. Eum S. Auguſtinus tamquam Apoſtolorum omnium Magiſtrum ſpectat, quo ſcilicet nemo ſuſius, nemo profundius, nemo majore perſuſus lumine ſcripſit; & S. Joannes Chryſoſtomus ſe quidquid novarat, ex S. Paulo didiciſſe teſtatur, inventuroſque Fideles in ejus Epiſtolis, quidquid ipſis ad inſtituendæ vitæ rationem opus eſt. Quemadmodum ſemper Evangelia, ita S. Paulus legendus, qui eorum primus & præſtantiſſimus Interpres eſt.

* *Ad S. Petrum a S. Paulo reprehenſum quod attinet, quæritur primo loco, eumne Paulus ex animo, an ſimulate increpuerit.* S. Hieronymus *&* S. Auguſtinus *vehemen-*

menter ſuper hoc capite diſputarunt. S. Auguſtinus Petrum a Paulo ſincere ac ſerio increpitum aſſerebat, S. Hieronymus ficte, ſpecie tenus, & ex condicto, ut nimirum e Petri exemplo, qui Paulo obſequebatur, cæteri docerentur, legales Cæremonias abrogandas eſſe, neque ad fidem converſis Ethnicis imponendas. Magis recepta eſt S. Auguſtini ſententia, eam nempe reprehenſionem ſeriam & ſinceram fuiſſe, ut Petri exemplo Ethnici ad fidem converſi perciperent, ſe judaizantes Evangelii veritatem minime ſervaturos. S. enim Paulus ad Galatas ſcribens teſtatur coram Deo ſe dicere, quod res eſt: Quæ autem ſcribo vobis (*inquit cap.* 1. 20.) ecce coram Deo, quia non mentior. *Quod ſi reprehenſio ſimulata fuiſſet, profecto mentitus eſſet! Ita S. Auguſtinus Epiſt. 82. cap. 2. §. 7. ratiocinatur*: Si hoc fecit Petrus, quod facere debuit, mentitus eſt Paulus, quod eum viderit non recte ingredientem ad veritatem Evangelii. Quiſquis enim hoc facit, quod facere debet, recte utique facit. Et ideo falſum de illo dicit, qui dicit, eum non recte feciſſe, quod eum novit facere debuiſſe. Si autem vere ſcripſit Paulus, verum eſt, quod Petrus tunc non recte ingrediebatur ad veritatem Evangelii. Id ergo faciebat, quod facere non debebat; & ſi tale aliquid Paulus ipſe jam fecerat, correctum potius etiam ipſum credam Coapnſtoli ſui correctinnem noo potuiſſe negligere, quam mendaciter aliquid in ſua Epiſtola poſuiſſe; & in Epiſtola qualibet, quanto magis in illa, in qua prælocutus ait: Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia noo mentior. *Hac ergo, aliiſque ejuſmodi rationibus permotus S. Hieronymus, tandem S. Auguſtini, & S. Cypriani ſententiam amplexus eſt, quemadmodum legitur in ejus primo contra* Pelagianos *libro cap.* VIII. Vult certe Deus tales eſſe Epiſcopos, ſive Presbyteros, quales vas electionis decet. Primum quod dixit, irreprehenſibilis aut nullus, aut rarus. Quis eſt enim, qui non quaſi in pulcro corpore aut nævum, aut verrucam habeat? Si enim ipſe Apoſtolus dicit de Petro, quod non recto pede inceſſerit in veritate Evangelii, & io tantum reprehenſibilis fuerit, ut & Barnabas adductus ſit in eamdem ſimulationem, quis indignabitur, id ſibi denegari, quod Princeps Apoſtolorum non habuit? *Hinc S. Thomas* 1. 2. *q.* 103. *art.* 4. *concludit*: Unde verum eſt, quod Petrus peccavit, & Paulus vere eum, non ſimulatorie reprehendit.

** *Dubitatum eſt, an Aræ, de qua S. Paulus, ineſſet incriptio*: Ignoto Deo. *S. Hieronymus in Epiſtolam ad Titum cap.* 1. *incſriptionem negat*: Nam inſcriptio, *inquit*, Aræ non ita, ut Paulus aſſeruit: *Ignoto Deo*; ſed ita: *Diis Aſiæ, Europæ, & Lybiæ, Diis ignotis, & peregrinis*. Verum quia Paulus non pluribus Diis indigebat ignotis, ſed uno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret illum eſſe Deum, quem Athenienſes in Aræ titulo præooraſſent, & recte eum ſcientes colere deberent, quem ignoraotes venerabantur, & neſcire non poterant. *Utraque tamen inſcriptio vera eſſe videtur. Cum enim apud Lucianum, ſeu quicunque Dialogi Philopatoris Auctor ſit, Ethnicus quidam Athenis per Deum ignotum juret; contra vero Philoſtratus in Apollonii Thianæi vita lib.* VI. cap. 3. *Aras ignotis Numinibus dicatas Athenis fuiſſe pronuntiet; admodum probabile ſit, quod ait Baronius ad an.* 52. §. 7. *præter Aram ignoto Deo ſacram, quamque S. Paulus ſe vidiſſe teſtatur, aliam Athenis eo titulo inſciptam, quem refert S. Hieronymus, extitiſſe. Tertullianus quoque lib.* II. *ad Gentes* cap. IX. & lib. I. *contra Marcionem* cap. IX. *apud Athenienſes* ignotis Deis, & *apud Romanos* incertis Diis *inſcripta Altaria fuiſſe ſcribit. Hinc illud deducitur, Ethnicos Judæorum, & Chriſtianorum Deum* ignotum & incertum *vocantes, huic dubio procul Altaria dicaſſe. Legatur* Uſſerius *in Annalibus Veteris & Novi Teſtamenti ad an. Æræ Chriſtianæ* 54. & Calmet *in Diſſertatione Apoſtolicis Actibus præfixa ſuper Epigraphe Aræ Athenarum*: ignoto Deo.

*** *Nazaræorum erant genera plura. Alios quippe Nazaræos efficiebat votum, alios locus, alios dogma, alios Chriſtiana Religio, alios denique Pentateuchi diviſio, ut fuſe explicat* Joannes Gottlob Carpzovius *in ſuis ad Moſem & Aaron* Thomæ Goodwio *adnotationibus. S. Paulus Nazaræus voto fuit, & quidem ex S. Jacobi Minoris*

ris conſilio, quemadmodum legitur in Act. *Apoſt.* cap. XXI. 23. *ut nempe Judæorum perſecutionem evitaret, cui Judæi, quem Moſaicis Cæremoniis infenſum noſſent, minitari jam cœperant. Ita S. Hieronymus in cap.* IV. *Epiſtolæ ad Galatas:* ut eorum ſedaret invidiam, qui cauſati de eo fuerant, quod contra legem Moyſi, & Deum faceret Prophetarum. *Hac ille de cauſa ſe Fidelibus quatuor Nazareatus voto obſtrictis addidit, magnamque pecuniæ vim ad eorum comæ tonſionem contulit, ut Judæis perſuaſum fieret, eum Moſaicæ legi non refragari. Qui porro ejuſmodi voto obligatus erat, ad uſque ſolvendi voti tempus vino obtinere debebat, & comam alere. Criticorum Sacrorum, aliorumque Interpretum Sinopſis in* cap. Act. XVIII. *memoriæ prodit, eo quidem tempore Nazareatus votum ad tempus duraſſe, quemadmodum etiam ex Joſephi Hebræi teſtimonio ad an.* 58. §. 127. *Baronius docet. Quod ſi quis interim, eo præſente, occubuiſſet, ſtatim ſibi tanquam polluto comam abſcindere debebat, ut Nazareatum redintegraret. Paulus ergo, quemadmodum Eruditi Viri cenſent, ſubita cujuſdam hominis morte pollutus, antequam in Syriam navi pergeret, ſibi Cenchris caput abraſit, ut voto deinde ſatis ex Lege faceret, ſtatoque tempore in Hieroſolymitano Templo comam deponeret, quod eum feciſſe ex* Act. cap. XVIII. *&* XXI. colligitur. *Atque id ſane innuunt ea Pauli verba in* I. *ad* Cor. *Epiſtola cap.* IX. 20. Et factus ſum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrarer. *Hinc S. Hieronymus in Epiſtolæ ad Galatas caput* II. *ita ſcribit:* Paulus Judæis Judæus factus eſt ut Judæos lucrifaceret, quando caput totondit in Cenchris, & factæ calvitio, oblationem obtulit in Jeruſalem. *Et in caput* IV. *S. Paulum refert nonnulla Feſta nudis pedibus peregiſſe, Hieroſolymis celebrari ſolita, dicto proinde* Nudipedalia. *Denique lib.* I. *contra Jovinianum cap.* VIII. Multa, *inquit*, compellitur Apoſtolus velle, quæ non vult: circumcidit Timotheum, raſit in ſe calvitium, Nudipedalia exercuit, comam nutrivit; & totondit in Cenchris.

**** *Adhuc eſt ſub judice, quæ tandem* Melita *fuerit, cujus incolæ S. Paulum humaniter ſuſceperunt.* S. Lucas *Act. Apoſtol. cap.* XVII. *&* XVIII. *S. Paulum refert, cum Romam ad Imperatorem, quem appellaverat, mitteretur, Navi naufragium paſſa, ſe cum ſociis ſoſpitem & incolumem in* Melitam *Inſulam recepiſſe. Hinc orta inter doctos Viros controverſia, utrum ea Melita ſit, quæ ad Adriaticum Mare ſita eſt, vulgo* Meleda, *an vero Melita Siciliam inter & Africam poſita, inclyti invictique Hieroſolymitanorum Equitum Ordinis ſedes dicta* Malta, *de qua legi poteſt hujus Dictionarii Articulus* Melita. *Afferuntur utrinque momenta plura; ut hac in re veritatem quærenti aqua hæreat. Pro* Melita *Siciliam inter & Africam ſita pugnat* Cluverius *lib.* II. *de veteri Sicilia* cap. XVI. pag. 438. *Pro* Melita *ſinus Adriatici accurate ſuſeque haud ita pridem diſputatum eſt ab eruditiſſimo* P. D. Ignatio Georgio *Benedictino Congregationis Melitenſis Raguſii in libro, cui titulus:* Divus Apoſtolus in mari, quod nunc Venetus Sinus dicitur, naufragus, & Melitæ Dalmatenſis Inſulæ poſt naufragium hoſpes. *Porro præcipua, quam affert, ratio ejuſmodi eſt. S. Paulus, referente S. Luca* Act. cap. XXVII. v. 27. *ſub naufragii finem nocte decima quarta, cum ſe nautę Regioni proximos perſpexerunt in quam prima luce ſe receperant, in* Adria *navigabat. Jam vero Adriaticum Mare inter Veneti Sinus, & Italię fines ab omnibus tum Chriſtianis, tum Ethnicis Scriptoribus ponitur, qui ante Antoninos Imperatores, & ante Æræ Chriſtianæ* 138. *annum floruerunt, quique de Adria, ſeu de Adriatico Sinu verba fecerunt. Non ergo in Lybici, ſeu Siculi, ſeu Jonici, ſed in Adriatici Maris* Melitam *ſe S. Paulus recepit.*

***** *S. Pauli Epiſtolę omnes ejus nomen preſeferunt, una ad Hebræos Epiſtola excepta; quod olim de ejus Auctore dubitandi locum præbuit, ut monet* S. Hieronymus *in* libro *de Scriptoribus Eccleſiaſtici* cap. V. Epiſtola autem, quæ fertur ad Hebræos, non ejus creditur, propter ſtili, ſermoniſque diſſonantiam, ſed vel Barnabæ, juxta Tertullianum, vel Lucæ Evangeliſtæ, juxta quoſdam, vel Clementis, Romanæ poſtea Eccleſiæ Epiſcopi, quem ajunt ſententias Pauli proprio ordinaſſe, & ornaſſe ſermone. *Hinc ſenſere nonnulli, argumentum quidem & ſen-*

ten-

tentias S. Pauli, ordinem autem, dictionem, phraſim S. Lucæ, & S. Clementi Romani fuiſſe. Verum ut ut res habeat, ex ipſa Epiſtola evincitur, eam S. Paulo tribuendam eſſe. Scripta enim fuit ex Italia, ab homine compedibus vincto, cui ſocius comeſque Timotheus *erat, ut* cap. XIII. *legitur. Quæ ſane notæ tres non niſi S. Paulo conveniunt. Præterea S. Paulum ad Hebræos ſcripſiſſe conſtat ex Epiſtola* II. *S. Petri ad Hebræos ipſos ſcripta, cujus* capite III. v. 15. *leguntur hæc*: Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis. *Quamobrem* Jacobus Capellus, *cujus auctoritate recentiores Hæreticos contra ſentientes refellere poſſumus, apud Criticos Sacros* Tom. VII. p. 895. *ita jure concludit*: Auctorem ejus primarium eſſe Spiritum Sanctum, non eſt, quod dubitemus; ſecundarium eſſe Paulum, adſimantibus optimis quibuſque Scriptoribus, non eſt, cur fidem abrogemus.

Animadverſione porro dignum eſt, tametſi Epiſtolam hanc Græci Canonicam ſemper habuerint, a Latinis tamen quarto tantum aut quinto ſæculo in Canonem relatam fuiſſe, quemadmodum graviſſimi Scriptores teſtantur. Ad Græcam Eccleſiam quod attinet, S. Hieronymus Epiſt. 129. *ad Dardanum ita ſcribit*: Illud noſtris dicendum eſt, hanc Epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolum ab Eccleſiis, & Græci Sermonis Scriptoribus quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi, licet plerique eam vel Barnabæ, vel Clementis arbitrentur, & nihil intereſſe, cujus ſit, cum Eccleſiaſtici Viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quod ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas Canonicas, ne Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt; & tamen nos utramque ſuſcipimus, nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed Veterum auctoritatem ſequentes. *Quod autem ad Latinam Eccleſiam ſpectant, luculentiſſimos teſtes afferunt Latinos Patres* Baronius *ad an.* 60. §. 50. & Tillemontius *Adnotat.* 72. *in S. Paulum* Tom. I. p. 577. *Ejuſdem ſententiæ eſt* Bellarminus *lib.* 1. de Verbo Dei cap. XVII. *ubi ſcribit*: Epiſtola ad Hebræos recepta fuit etiam ab omnibus Latinis poſt Lactantium. *Legatur doctiſſimus* Calmet *in Præfatione ad hanc Epiſtolam* Tom. 8. pag. 627. *

****** *Cum S. Paulus vehementer cuperet ex hac mortali vita migrare, ut Chriſto conjungeretur, quemadmodum in ſua ad Philippenſes Epiſtola ſignificaverat; Romæ tandem voti compos factus eſt, ubi Neronis juſſu ei caput abſciſſum fuit. Id primum teſtantur Scriptores graviſſimi, ut* Petrus Alexandrinus can. IX. *apud* Beveregium *in Pandectis* Canonum To. II. par. I. Euſebius lib. II. Hiſt. Eccl. cap. XXV. S. Joannes Chryſoſtomus Hom. X. *in Epiſt.* II. *ad Timotheum*, S. Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. cap. V. *Præterea cum S. Paulus Civis Romanus eſſet, eſt valde probabile, non alia eum morte, quam capitis abſciſſione damnatum fuiſſe. Ac ſane mirari ſubit*, S. Gregorium *in Oratione* VIII. de Beatitudinibus *ſcribere S. Paulum cruci affixum fuiſſe. Nec dici poteſt methaphorice locutus eſſe, aut pro Petro Paulum poſuiſſe. Ita enim habet*: Crucem Paulus excipit, gladium Jacobus, lapides Stephanus, capite deorſum verſo crucifixionem Beatus Petrus. *Quamvis autem Baronius ad an.* 69. §. 3. *S. Paulum eadem ac S. Petrum, die, Junii ſcilicet* 29. *obiiſſe dicat, eamque communem opinionem eſſe pronuntiet; controvertitur tamen, an eodem anno, quo S. Petrus obierit.* Prudentius *περι στεφανων* Hymno XII. *inter S. Petri, & S.* Pauli mortem annum interjicit:

> Unus utrunque dies pleno tamen innovatus anno
> Vidit ſuperba morte laureatum.

Et Arator *Subdiaconus lib.* II. *Hiſtoriæ Apoſtolicæ* Tom. X. *Bibliothecæ PP. pag.* 141.

> . . . . gemino addidit aſtris
> Non eadem tamen una dies, annique voluto
> Tempore ſacravit repetitam paſſio lucem.

S. Auguſtinus *Serm.* 295. cap. VII. *ſcribit*: Unum diem paſſionis duobus Apoſtolis fuiſſe, ſed diverſis temporibus paſſos. *Subditque* Serm. 381. Præceſſiſſe Petrum, ſecundum eſſe Paulum, idque traditione Patrum cognitum memoria retineri. *Inter*

Gre-

Græcos Photius *in Bibliotheca* Cod. 276. *S. Nili teſtimonium profert, qui S. Petri martyrium S. Pauli morti anteponit*. S. Dionyſius *tamen Corinthiorum Epiſcopus, qui altero Chriſtiani nominis ſæculo vivebat, apud Euſebium lib.* II. *cap.* XXV. *ambos mortuos tradit* κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, eodem tempore, *quod Euſebius ipſe de eodem anno interpretatus videtur. Utriuſque enim mortem in Chronico ad eoſdem Conſules refert, quod etiam Bucherii Chalendarium præſtat*. S. Epiphanius *Hær.* VII. & S. Hieronymus *de Script. Eccleſ. idem referunt. Denique in Romano Concilio* an. 494. *a Gelaſio Pontifice celebrato legitur*: Divum Paulum non diverſo, ſicut Hæretici garriunt, ſed uno eodemque die glorioſa morte cum Petro in Urbe Roma extremum vitæ diem confeciſſe.

******* Sixtus Senenſis *in ſua Bibliotheca Sancta* Tom. I. lib. II. *cum de S. Paulo, de ejus ad Laodicenos Epiſtola, de tertia ad Corinthios, ac de tertia ad Theſſalonicenſes locutus eſſet, verba facit de amicitia, ac neceſſitudine, quæ* Paulum *inter* & Senecam *intererat, affertque litteras, quas hic Philoſophus ad Apoſtolum ſcribebat, & S. Apoſtoli ad eum reſponſa. Qui porro litterarium inter S. Paulum & Senecam commercium tuentur, S. Hieronymi, & S. Auguſtini auctoritate nituntur. Nimirum S. Hieronymus inter Eccleſiaſticos Sciptores* Senecam *refert* cap. XII. *ubi ita ſcribit*: Lucius Annæus Seneca Cordubenſis, Socionis Stoici diſcipulus, & Patruus Lucani Poetæ, continentiſſimæ vitæ fuit; quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, niſi illæ Epiſtolæ provocarent, quæ leguntur a plurimis Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum, in quibus cum eſſet Neronis Magiſter, & illius temporis potentiſſimus, optare ſe dicit, ejus eſſe loci apud ſuos, cujus ſit Paulus apud Chriſtianos. *S. Auguſtinus Epiſt.* 153. *ad Macedonium de hac Epiſtola mentionem faciens*: Merito, *inquit*, Seneca (qui temporibus Apoſtolorum fuit, cujus etiam quædam ad Paulum Apoſtolum leguntur Epiſtolæ): omnes odit, qui male odit. *Libro* VI. de Civ. Dei *cap.* XI. Seneca Judæorum Cæremonias, & potiſſimum Sabbatum damnat, inquiens, eos ob hanc requiem ſibi ſeptimam vitæ partem ademiſſe. De Chriſtianis nec bene, nec male dicit, qui tunc Judæis maxime infenſi erant, eos contra regionis ſuæ morem laudare veritus, nolenſque contra ſuam ipſius propenſionem vituperare. *Hoc Senecæ ſilentium, & modeſtia multum ad eam opinionem confert, Senecam ad S. Paulum, & viciſſim S. Paulum ad Senecam ſcripſiſſe; eique valde conforme eſt, quod conjicit* Sixtus Senenſis *in hæc verba*: Videtur autem Seneca ſtilum ſuum aliquantulum in in his Epiſtolis adumbraſſe de induſtria; ut ſi forte in alienas manus Epiſtolæ veniſſent, etſi inſcriptæ nomine Senecæ, potuiſſent nihilominus in periculo non videri Senecæ; periculum enim erat, & contra Imperatoris edictum, Chriſtiani, aut Judæi familiaritate uti. *Quamvis porro Sixtus Senenſis diſerte non aſſerat, vere Senecæ & S. Pauli eas Epiſtolas eſſe; non eas tamen omnino improbat; aitque, Senecam ad S. Paulum tamquam ad amicum ſcripſiſſe, eumdemque Imperatoris juſſu biennio ante morti addictum fuiſſe, quam S. Paulus martyrium ſubiret*: Ante cujus martyrium biennio fere ipſe quoque Seneca a Nerone crudeliſſimo Diſcipulo ſuo occiſus eſt. *Addit idem Sixtus, ei S. Paulum Latino ſermone reſpondiſſe; nihil nimirum obſtat, quin S. Paulus diu Romæ verſatus Latinam linguam perceperit*: Scribens ad eum, *Sixti verba ſunt*, non ut regeneratum, & ut plane fidelem, ſed ut amicum, & qui Chriſtianos non odio, ſed benevolentia proſequeretur, & qui diſciplinam probaret eorum.

At plurimi ſunt, iidemque maxime cordati Scriptores, qui ejuſmodi Epiſtolas tamquam apocryphas, tantique nominis Viris indignas rejiciant. Ac primo quidem ſeptimæ Senecæ ad S. Paulum Epiſtolæ falſitatem oſtendunt, in qua nimirum legitur, in Romæ incendio, quod Nero excitavit, non niſi domos centum triginta duas, & ſtationes quatuor flammis abſumptas fuiſſe, cum id evidenter falſum convincatur ex Taciti *narratione referentis, maximam Urbis partem in cineres abiiſſe, atque e ſtationibus quatuordecim, quibus tunc Roma conſtabat, quatuor tantum integras permanſiſſe. Præterea Epiſtolæ ipſæ ſe falſas produnt, quippe*

quæ Senecæ, & S. Pauli ſpiritu digna non ſint, nihilque ſint aliud, quam ingenii jocus quidam, cum in Senecæ quidem litteris nihil occurrat, quod Chriſtianum hominem ſapiat. Ac licet S. *Hieronymus, &* S. *Auguſtinus eas ſe pro veris habuiſſe ſignificent, cum tamen utantur hoc verbo*, leguntur, *facile adducor, ut credam, iis omnino perſuaſum non fuiſſe*, S. *Paulum reapſe ad Senecam, & Senecam ad S. Paulum ſcripſiſſe. Et ſane his, aliiſque de cauſis, quæ brevitatis ergo prætermittuntur, perſpicuum fit, ejuſmodi Epiſtolas ſuppoſititias eſſe, quemadmodum ſapientiſſimi quique Viri unanimi ſententia ſtatuerunt, quos inter* Baronius *ad an.* 66. §. 11. Natalis Alexander *Sæc.* 1. *Hiſt. Eccl. cap.* xv. §. 5. Dupin *Bibl. Script. Eccl.* Albertus Fabritius *in Codice Apocrypho Novi Teſtamenti pag.* 880. *Legi ejuſmodi Epiſtolas inter Senecæ Opera Neapoli edita, regnante Ferdinando an.* 1470. *Editio autem e primis eſt, quæ Neapoli prodiere, & quidem caracterum elegantia, & chartæ nitore præſtantiſſima. Editionis hujus huic Urbi perhonorificæ exempla vix inveniuntur; adeo rara ſunt. Ejus exemplum vidi in locuplete, ſelectaque Excellentiſs.* D. Principis Aliani Columnæ *Bibliotheca; atque ita expolitum & comptum ſervatur, ut nuper impreſſum videatur.*

Præter memoratas Epiſtolas, apocryphi quoque ſunt cæteri libri omnes, qui, exceptis 14. *Canonicis Epiſtolis*, S. *Paulo tribuuntur, ut Evangelium, Epiſtola ad Laodicenos, tertia ad Corinthios, ad Theſſalonicenſes itidem tertia, Apocalypſis, ejus Actorum liber, aliuſque Converſionis* S. *Teclæ. Legatur Fabritius loco laudato.*

Pax. Hebraicum vocabulum Latine redditum, *pax*, latiſſimam in Sacra Scriptura ſignificationem habet. Pro concordia & amicitia ſumitur: *Non veni pacem mittere, ſed gladium;* quoniam Evangelii promulgatio diſſidia vel inter eos, qui maxime conjuncti erant, non afferre non poterat; aliis nempe fidem amplectentibus, impugnantibus aliis. Sumitur etiam pro pacis tranſactione ac fœdere: *Juſtitia & pax oſculatæ ſunt*. Hoc de felici Regno dicitur, in quo juſtitia locum habet, ſine qua pax obtineri non poteſt. *Evangelizare pacem*, bonum pacis nuntium afferre, ob formidandi alicujus hoſtis cladem; quod de nuntiato Evangelio ſpiritaliter intelligitur. Eadem vox Dei gratiam & benevolentiam ſignificat: *Colligeris ad ſepulcrum tuum in pace*; non ſine Dei ſcilicet gratia & benevolentia. Significat etiam ſecuritatem, fidentiam: *pax tecum, noli timere, non morieris*. Ea nempe communis opinio erat, quicunque Angelum vidiſſet, ei dubio procul mortem imminere. Proſperitatem quoque ſignificat; ita *prædicare pacem*, fauſta ſcilicet omnia & proſpera populo nuntiare. *Dicentes, pax, pax, & non erat pax;* ejuſmodi locutionibus utebantur pſeudo-Prophetæ, ut populis blandirentur, quos alloquebantur. Hebræi, ut proſperitatis genus omne invicem optarent, ita conſalutabant: *pax huic domui, pax vobis*. Sumitur etiam pro conciliatione cum Deo, & pro interna pace, quam ille nobis per juſtificationis gratiam tribuit: *Juſtificati in fide, pacem habemus ad Deum*. Pax hæc nobis data eſt per Jeſum Chriſtum, qui Princeps pacis dicitur. Chriſtus ipſe pax noſtra dicitur, utpote ejuſdem Auctor: *Ipſe eſt enim pax noſtra*; ipſe noſtram cum Deo conciliationem perfecit. Vox eadem denique æternam felicitatem ſignificat, quod omnium Dei gratiarum complementum eſt: *Veniat pax*, æternorum ſcilicet bonorum fruitio. Quod ſtabile firmumque eſt, venit pacis nomine: *do ei pacem fœderis mei;* certam nemine, minimeque revocandam fidem obſtringo. Promiſſio hæc Pontificatus erat in Eleazari familia, in qua futurus erat, quoad vigeret Lex; quamvis enim ad modicum tempus in Heli familiam migraſſet, ad Eleazari tamen familiam rediit, in qua uſque ad finem perſtitit. In Pſalmis deſignatur Eccleſia pacis vocabulo: *factus eſt in pace* (id eſt, in Salem) *locus ejus*, Deus ſibi ſedem ſtatuit hac in Urbe, alias dicta *Salem*, quod pacem ſignificat, & ſubſecutis temporibus dicta *Jeruſalem*, quod idem eſt ac *viſio pacis*, quæ exhibebat Eccleſiam, Urbem pacificam, in qua Deus ipſe regnat, & in qua Fidelium animis Chriſti pacem inſpirat.

Peccatum, tranſgreſſio Legis Dei. Hebræis peculiaria vocabula ſuppetunt, ad rationes ſingulas diſtinguendas accommodata,

data, quibus Deus lædi poteſt. חטאת *Chattaot* peccata complectitur, quibus affirmantia præcepta violantur; *peccatum* אשמות *Aſcemat* peccata deſignat, quæ contra præcepta negantia committuntur; *delictum* שגגה *Schegaga*, ignorantiæ, oblivionis, omiſſionis &c. peccata ſignificat. Tria hæc peccatorum genera diſtinctim Exodi *cap.* xxxiv. *v.* 7. comprehenduntur: *Qui confert iniquitatem, & ſcelera, atque peccata*; & in Pſalmis: *Peccavimus, injuſte egimus, iniquitatem fecimus*. Sacra tamen Scriptura hoc diſcrimine raro utitur, & paſſim ea vocabula promiſcue adhibet. Ita *peccatum* tam levem, quam gravem Legis tranſgreſſionem ſignificat: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus*; peccatum grave, *peccatum ad mortem*; idololatriam: *peccatum peccavit Jeruſalem*; peccati quoque pœnam: *Si autem male, ſtatim in foribus peccatum aderit*; concupiſcentiam: *non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum*; victimam pro peccati expiatione oblatam: *Eum, qui non noverat malum, pro nobis peccatum fecit*. Nempe Chriſtus, inquit S. Paulus, peccati prorſus expers, ipſe pro peccatis noſtris victima factus eſt. *Peccata populi mei comedens*; veſcentur ſcilicet victimis, quas pro peccato populus offert.

Peccati nomen ſignificat etiam Originale peccatum: *In peccatis concepit me mater mea*. Hoc Adæ protoparentis noſtri peccatum eſt, quod in omnem poſteritatem pertranſiit, quodque efficit, ut filii iræ naſcamur; *natura filii iræ*. *Per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit*. Peccatum hoc ſatis diſtincte innuunt ea verba Job: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, niſi tu ſolus Deus?* *

Peccatum in Spiritum Sanctum, de quo apud S. Matthæum ſermo eſt, cui venia neque in hoc, neque in altero ſæculo tribuetur, occurrit, ut Interpretum plerique ſtatuunt, in eorum craſſa malitia, qui veritatis evidentiæ obluctantur, nec Chriſti miracula profiteri volunt, ſed ea dolo malo, & contra atque ipſi norunt, tenebrarum Principi tribuunt. Hoc Phariſæorum, quos Chriſtus allocutus eſt, peccatum fuit; hujuſque delicti reus evadit, quiſquis cognitæ perſpectæque veritati repugnat, rectæque & ſanæ doctrinæ, & Chriſtianis ſententiis fidem adimit, perſonarum ratione habita, maloque Spiritui tribuint, quod Divini Spiritus eſt. Hoc Sapientum ſuperbia tumentium, hoc eorum peccatum eſt, qui pietate, ac religione ad avaritiam, invidiam, & pervicaciam abutuntur, & fere nunquam reſipiſcunt. Quod autem nunquam futurum dicitur, ut peccatum hoc remittatur, non abſolute, ſed relate accipiendum eſt, ut nempe venia difficillime obtineri poſſit. Alii peccatum in Spiritum Sanctum in impœnitentia finali, deſperatione, & pertinacia peccatoris, qui per omne vitæ tempus nunquam ad Deum revertitur, poſitum volunt. **

** *Præter Sacram Scripturam, & Patres, ratio demonſtrat, nihil obeſſe, quominus Adæ peccatum per Dei voluntatem in ejus poſteritatem transfundi poſſit. Experientia enim teſte, parentum propenſiones, & cupiditates derivantur in filios; & horum quidem animus, utpote materiæ conjunctus, quam a parentibus trahunt, affectiones percipit earum ſimiles, quæ inſunt eorum animo, e quibus ipſi naſcuntur. Quod contingere ſane non poſſet, niſi quædam diſpoſitiones corporis ineſſent, quarum particeps fieret filiorum animus, parentum propenſiones exprimens, qui iiſdem corporis diſpoſitionibus ſuberant. Cum igitur hæc ita ſe habeant, animadverſione dignum eſt, Adam, dum peccavit, adeo vehementer ſe præcipitem in creatarum rerum amorem egiſſe, ut ſui corporis œconomiam perturbaret, in eo cupiditatum ſuarum ſigna impreſſiſſe, eamque impreſſionem acerrimam & graviſſimam fuiſſe. Hac ergo de cauſa factum, ut Adam filios gignere omnino non poſſet, qui non ita prorſus, ut ipſe, corpore comparati eſſent; ut proinde animi corrupti his corporibus juncti ipſo, quo creantur, momento propenſiones ſignis, & veſtigiis conformes contrahant, quæ in iiſdem corporibus impreſſa ſunt.*

Animi, tametſi ſpiritales ſubſtantiæ ſint, propenſiones quaſdam contrahere poſſunt, ob nonnullas diſpoſitiones ſcilicet; quippe cum pro certo nos habere neceſſe ſit, Deum, cum ita Hominis naturam condidit, ut Spiritali ani-

anima, corporeaque materia mutuo conjunctis conſtaret, & omnes deinceps homines ex uno originem traherent, id etiam ſtatuiſſe, ut filiorum corpus parentum corpori ſimile eſſet, eaſdemque propemodum impreſſiones ſuſciperet, atque animus corpori junctus propenſionibus quibuſdam ſubeſſet, cum ipſius corpus impreſſiones quaſdam percepiſſet, dummodo extranea aliqua cauſa eas non inverteret. Ita cum Adam proprii corporis œconomiam per peccatum perverterit, turbaritque; non proinde tamen Deus leges ante peccatum ſtatutas ſibi mutandas putavit; & quoniam hæ leges ſubſiſtunt, Adam in filios corruptum corpus neceſſario tranſfudit, iiſdemque corporibus conjuncti animi corruptas propenſiones traxerunt. Quam ob cauſam fit, ut puerorum, antequam in lucem prodeant, in creatas res habitudine quadam ferantur & pęndeant, earumque amore non minus prope tangantur, quam iiſdem addicti homines, dum ſomno indulgent.

Et ſane humanæ conditionis miſeriæ non aliter, quam poſita hac peccati transfuſione, explicari poſſunt. Originale peccatum dubio procul haud minus intellectu difficile, quam myſterium; at ne ea quidem, quę in homine ſunt, abſque hoc peccato percipi poſſunt; hoc autem ſemel recepto, pravarum corruptarumque propenſionum, quas quiſque ſecum affert, fons & origo detegitur; cujuſmodi ſunt immoderatus amor proprius, ad omne vitiorum genus propenſio, ſenſuum rebellio, ignorantia, in qua naſcimur; temporalium bonorum inæqualitas, externa mala, nempe frigus, ęſtus, paupertas, morbi, dolores, injuſtitię, vexationes, quibus homines obnoxii ſunt; uno verbo, quidquid magnum & humile videmus & ſentimus in his, de noſtra tum amplitudine, tum miſeria nos monet, qui nempe non natura, ſed ob peccatum corrupti ſumus. Quę quidem omnia luculentiſſime evincunt, dubio procul in homine culpam eſſe; quia nimirum a recta ratione prorſus alienum eſſet, Deum, cujus eſt infinita bonitas, juſtitia, ſapientia, adeo ſevere acerbeque cum creata ſubſtantia ſe gerere, quę eum cognoſcere & amare poteſt, ſi ea ipſa innocens eſſet, nec ſuum ipſam peccatum ejuſmodi pœnis obnoxiam redderet. Pręter has porro morales rationes, certiſſimum eſt, omnem Religionis ęconomiam, videlicet Redemptoris neceſſitatem Originalis peccati fide niti. Fides hęc in Eccleſia ſemper obtinuit; cui evidenti argumento ſunt exorciſmi, quos nunquam non Eccleſia ipſa quoad pueros, ante baptiſmum, utpote ad illud uſque tempus Dęmonis poteſtati ſubjectos adhibuit.

Baptiſmi Sacramentum delet originale peccatum, reatum nempe tollit, quem per ejuſmodi peccatum animus contrahit, debitumque & pœnam, cui ob illud ipſe animus ſubeſt; id quod Theologi peccati hujus formale nuncupant. At Baptiſmus idem concupiſcentiam non adimit; remanet nimirum voluntatis ad malum propenſio. Jam Tridentina Synodus concupiſcentiam in baptizatis ſupereſſe fatetur, ut eos exerceat, quin tamen iis noceat, qui eidem reſiſtunt; declaratque, eam, cum ab Apoſtolo peccatum dicitur, ita dici, tum quia a peccato naſcitur, tum quia ad peccatum inducit, non autem quod peccatum ſit, quod in eo demum poſitum eſt, ut concupiſcentiæ pravis & præpoſteris motibus animus aſſentiatur.

*** Hactenus memoratis peccatorum generibus aliud addidere nonnulli Theologi, quod peccatum Philoſophicum nuncuparunt, in eo poſitum, ut deſit Dei cognitio, nec mens ſeu reapſe, ſeu habitudine de Deo cogitet. In horum Theologorum ſyſtemate (quod proſcriptum fuit) Infideles, & pertinaces peccatores morale quidem malum committunt, cum Dei Sanctam Legem tranſgrediuntur, quia nimirum contra Religionem agunt; at nullam Dei offenſam committunt; qui enim id mali perpetrat, non eo animo eſt, ut Deum lædat, de quo ſcilicet minime cogitat, ac proinde æternam damnationem non meretur omnino; ac dum id agit, infinitæ dignitatis perſonam nequaquam contemnit.

Falſa prorſus eſt & erronea opinio hæc, ut enim docet D. Thomas 1. 2. q. 72. art. 4. cum Deus prima & ſuprema Ratio ſit, fieri omnino non poteſt, ut quiſpiam contra Rationem peccet, quin ejus peccatum contra Deum ſit, ipſiuſque offenſam involvat. Jam vero ex hoc principio illud conſequitur, peccatum mere philoſophicum non exiſtere; quoniam I. quodvis peccatum veras peccati notas habet. II. Humanus actus eſſe non poteſt, qui rectę rationi contrarius ſit, quin eodem tempore Dei offenſa ſit. III. Opinio hæc Sacris Litteris adverſatur. Primo quidem Apo-

Apoſtolus ita loquitur in ſua ad Romanos Epiſtola : Quicunque ſine Lege peccaverunt, ſine Lege peribunt ; *& 2. Theſſal.* 1. *Chriſtum Dominum e Cœlo deſcenſurum ait* in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum. *Præterea Pſalm.* IX. *leguntur hæc*. Non eſt Deus in conſpectu ejus, ioquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. *Et* Pſalm. XLIX. Intelligite hæc, qui obliviſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit, qui eripiat. IV. *Eadem opinio tamquam teterrimum, prorſuſque intolerandum paradoxum ſpectatur, ob abſurda ſcilicet, quæ illud conſequerentur, peccatorem nimirum in Dei oblivione impune peccare poſſe. Quamobrem Alexander* VIII. *Pontifex Maximus, decreto die* 24. *Auguſti an.* 1690. *edito, hanc opinionem damnavit, idemque præſtitit Pariſienſis Facultat an.* 1700.

Pelecanus, vel Pelicanus, avis Egyptia, circa ſolitudioes Nili præcipue naſcens : *ſimilis factus ſum Pelicano ſolitudinis* ; mea ſcilicet afflictio me impulit, ut in loca deſerta ſecederem, & veluti Pelicanus evaſi. Avis hæc pullorum amore celebris eſt, quippe quæ fertur femur ſuum roſtro vulnerare, & ſanguinem ad eos alendos elicere. Alii porro aliter vertunt Hebraicam vocem קאת *Kaat*, quam ſeptuaginta Pelicanum verteruot.

Pellis I. cutem ſignificat, quæ animalis cujusque carnem & oſſa tegit : *Pelle & carnibus veſtiſti me. Ubi detracta pelle hoſtiæ*. II. Veſtem : *In pellibus caprinis*, ioduti ſcilicet caprina pelle. E pelle indumenta protoparentibus noſtris confecit Deus : *Fecit eis tunicas pelliceas, & induit eos*. III. Tentoria e pelle coofecta. *Turbabuntur pelles terræ Madian*. Propheta Habacuc de victoria loquitur, quam Gedeon e Madianitis retulit, quorum Exercitum trecentis homioibus, qui lampadibus tantum ac tubis inſtructi erant, terrore perculſum turbatumque penitus profligavit. IV. ſignificat totum ipſum & integrum corpus : *Numquid implebis ſagenas pelle ejus?* An vero futurum ſperas, ut retibus tuis tam ingens ejus corpus coocludas? V. velum, cortinam : *Extendens Cœlum ſicut pellem*. VI. Quod magis io deliciis eſt, ſeu magis ad oos ſpectat : *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima ſua*. Diabolus id ſibi volebat, fore ſcilicet, ut Job omnia flocci faceret, dummodo non ipſe affligeretur.

Peluſium, *macula*, Ægypti Urbs, ad Nili oſtium ſita, quod maxime ad Ortum vergit, & Palæſtinæ proximum eſt. Urbs hæc, quoad Phæniciam & Judæam, Ægypti quaſi clavis & agger erat : *Effundam indignationem meam ſuper Peluſium robur Ægypti*, inquit per Ezechielem Deus. Addit Dominns ſe perfecturum, ut ſtatuæ & Idola Memphis pereant, & confringantur, omnemque regiooem terrore ſparſurum ; quas minas executioni mandavit in Regis Nabuchodonoſor expeditione, cui ſcilicet Ægyptum tradidit io eorum mercedem, quæ in Tyri obſidione paſſus erat. Jam antea Peluſium diripuerat Exercitus Sennacherib ; quod etiam deinde Cambiſes præſtitit, qui peculiari ſtratagemmate ejus Urbis potitus eſt. Impetu io eam facto, felium, canum, ovium, aliorumque animalium, quæ ab Ægyptiis ſacra habebantur, ingentem oumerum in primis ordinibus poſuit ; cum ergo milites, qui Urbem propugnabant, nullum telum jacere auderent, Cambiſes arcem occupavit. Urbs hæc hodie non amplius ſubſiſtit, & in ejus loco ipſo *Tamiatis*, ſeu *Damiata* condita fuit.

Pentapolis, regio, quæ Urbes quinque complectebatur, Sodomam, Gomorrham, Adamam, Seboim, & Segor. Omnes & ſingulæ ad extremum excidium damnatæ fuerunt, *deſcendente igne in Pentapolim* ; at Loth obtinuit, ut Segor incolumis ſervaretur. Cæteras quatuor abſumpſit Cæleſtis ignis, ibique prodiit Lacus Aſphaltites, ſeu Mare mortuum.

Pentateuchus, Græca vox, quæ *volumina quinque* ſignificat. Tribuitur id nominis libris quinque, quos Moſes ſcripſit, & ſunt *Geneſis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, *Deuteronomium*. Judæi libros hos quinque per excellentiam Legem ouncupant, quia præcipua voluminis hujus pars Legem continet, quam in monte Sinai Moſes accepit. Dubitari non poteſt, quin magnus hic Propheta Pentateuchi Auctor ſit, quantumvis adnixi nonnulli ſint, ut hoc opus eidem adimerent *. Additiones, poſtpoſitiones, omiſſioneſque nonnullæ id

unum

unum probant, aliquid in illud intruſum fuiſſe; at Moſem eo titulo ſpoliare non debent, qui ei Synagogæ, Eccleſiæ, Sacrorumque Scriptorum unanimi conſenſione tribuitur. Quidquid autem hoc in opere occurrit, quod hujus Legiſlatoris tum tempori, tum caracteri non congruit, poſt ejus mortem ſcriptum fuit. Auctor, ut aliquod exemplum afferam, de ſe ipſo ait: *Erat enim Moyſes vir mitiſſimus, ſuper omnes homines, qui erant in terra.* Ejus quoque mors poſtremis octo verſiculis commemoratur; quod in cauſa fuit, ut hæc additio Joſue, vel Eſdræ tribuenda cenſeretur. Joſephi ſuper hac re peculiaris ſententia eſt. Contendit nimirum, Moſem morti proximum ſuam ipſum mortem ad librorum calcem, quos ſcripſerat, prædicere voluiſſe, veritum, ne Judæi, quorum animis ſumma in eum obſervantia jam inſederat, in vulgus diſſerminarent, eum a Deo translatum eſſe, eidemque cultum Lege vetitum exhiberent. Judæi quotannis Pentateucum legere jubentur, eumque in lectiones ſingulis hebdomadis accommodatas partiuntur. Unum hunc ex omnibus Sacræ Scripturæ libris Samaritani tanquam divinum ſpectant, quia nempe cæteri poſt eorum a Judæis ſejunctionem ſcripti fuere. Eum porro veteribus Hebraicis caracteribus, qui ante captivitatem in uſu erant, ſcriptum ſervarunt. Samaritanus Pantateuchus ab Hebraico non differt, niſi quoad aliqua parvi momenti capita, in iis verſantia, quæ Samaritani, quod attinet ad Templum in monte Garizim, præ Judæis ſibi vindicant. Pretioſum hoc antiquitatis monumentum a P. Morino Oratorii Presbytero in ſuæ Pariſienſis Congregationis Bibliotheca inventum fuit, ubi P. *de Harlay* an. 1617. ex Urbe Conſtantinopoli allatum poſuerat. Eum laudatus P. Morinus in Lejayana Poliglotta imprimendum curavit. Continet opus hoc, quidquid ab Adæ creatione ad Moſis uſque mortem contigit.

* *Chriſtianæ noſtræ Religionis hoſtes, cum probe perſpicerent, ejus veritatem e Moſaicis libris luculentiſſime evinci, quemadmodum eorum vetuſtatem, veritatemque impugnarunt, ita inficias ire non ſunt verecundati, Moſem eorumdem auctorem fuiſſe. Horum anteſignanus fuit* Thomas Hobbes *impii ſui Leviathan* part. III. cap. XXXIII. *contendens, libros, qui Moſis dicuntur, non eo dici, quod Moſes eorum auctor fuerit, ſed quood iidem de eo agant*: non quod, *inquit*, a Moyſe conſcripti ſint, ſed quod de Moyſe agant. *Interim aſſerit contingere potuiſſe*, ut ea ſcripſerit, quæ his libris ab eo ſcripta eſſe narrantur. *Emerſit deinde Præadamitarum ſyſtematis Auctor* Iſaac Peirerius, *qui* lib. IV. cap. I. *contendit, quidquid Moſes ab Adam, Hebraicæ Nationis patre ad ſua uſque tempora ſcripſit, ſi fragmenta nonnulla, confuſaſque chartulas excipias, omnino periiſſe.* Benedictus Spinoza *in Tractatu Theologico-Politico* cap. VIII. & IX. *aſſerit, hiſtoricorum omnium librorum, quibus ante Eſdram geſtæ res continentur, Eſdram ipſum Auctorem fuiſſe, qui primos Scripturæ libros Moſis dixit, quia in iis potiſſimum de ipſo agitur; & in hanc rem* Aben-Ezram *Judæum commendat, qui in eadem ſententia fuerit, tametſi non eo ſit progreſſus, ut eam vulgaret; quem proinde nuncupat* liberioris ingenii virum, & non mediocris eruditionis, qui primus omnium hoc præjudicium (*Moſem ſcilicet Pentateuchi Auctorem fuiſſe*) animadverterit, etſi auſus non ſit mentem ſuam aperte explicare. *In quo ſane Spinoza turpiter fallitur, aut fallere nititur. Quamvis enim* Aben-Ezra *dicat Pentateucho addita nonnulla fuiſſe, non inde tamen ſequitur eum negaſſe,* Moſem ejus *Auctorem fuiſſe. In hanc ipſam hominum claſſem referendus eſt* Richardus Simonius *in Galliis Oratorii Presbyter* lib. I. cap. II. & V. *Hiſtoriæ Criticæ Veteris Teſtamenti, qui pro certo ponit, Moſis tempore in Iſraelitico populo Scribas extitiſſe, publica auctoritate inſtitutos, qui ſcriberent, & in acta referrent, quidquid in Republica contigiſſet, & ex iis quidem juſtæ molis voluminibus extracta fuiſſe ea gentis Hebraicæ monumenta, quæ in ſacris Codicibus legimus. At Moſem Pentateuchi Auctorem fuiſſe diſerte negat (ſi Lex excipiatur, quam unam Moſi tribuit); multiſque exemplis oſtendere nititur, Pentateuchum non niſi a pluribus concinnari potuiſſe, quorum alii unam, aliam alii partem, prout invicem referrentur, in Sacram Scripturam contulerint. Idem* Simonius *affirmare non dubitat, Scri-*

bas

Digitized by Google

bas Divini Numinis inſtinctu afflatos fuiſſe; eos tamen contendit, quemadmodum ſuorum quique temporum ephemerides fuſe ſcripſerunt, ita Majorum ſuorum Hiſtorias, & Prophetias pro arbitratu in compendium redegiſſe, atque adeo mutaſſe. Hinc factum putat, ut Compendia tantum, quæ quidem in omnium manibus verſarentur (cum hiſtoriæ fuſe deſcriptæ in Archiviis ſervarentur), & quidem pluribus in locis mutila, ac perturbata ad nos pervenirent. Porro compendia hæc Simonius iis libris contineri non dubitat, qui in unum collecti Veteris Teſtamenti nomine apud nos veniunt.

At Joannes Clericus *e Proteſtantium ſecta, dum hanc ſententiam expendit, haud is quidem Simonio memoratos Scribas concedit, etſi conſentiat, Pantateuchum non a Moſe, ſed ab. Iſraelitico Sacerdote quodam ſcriptum eſſe, qui Babylone miſſus fuerit, ut Palæſtinæ novos incolas ea lege imbueret, qua ejus Regionis Deus ſibi præſtitum obſequium volebat. Quod quamvis, quandonam contigerit, certo ſtatui non poſſit; poſt annum tamen* 18. *Regni Joſiæ contigiſſe videtur, quo ſcilicet Legis liber inventus eſt, ſine quo ſacerdos ille opus ſuum perficere non potuiſſet. Legatur liber Gallice ſcriptus, cui titulus*: Nonnullorum e Belgicis Theologis ſententiæ ſuper Hiſtoria Critica Veteris Teſtamenti *pag.* 128. *& ſeqq. Rationes, quibus innixus Clericus in hanc ſententiam deſcendit, in medium afferendas non cenſeo; cum tandem Moſem Pentateuchi Auctorem agnoverit in Diſſertatione*: De ſcriptore Pentateuchi Moſe; *quam ſuo in Pentateuchum Commentario præmiſit.*

Agedum Simonii Syſtema, ad publicos Notarios quod attinet, qui prophetiæ dono præſtabant, ejuſque ſententia, a Moſe, Joſue, ceteriſque Prophetis diſtinti erant, breviter expendamus. Quam porro infirmum ac leve ſit Simonii ſyſtema, quis non videt? Nimirum ex Joſepho lib. 1. *contra Appionem conſtat, ſacros libros ſcribendi facultatem Prophetis tantum conceſſam fuiſſe, qui Divino Spiritu afflati, quæ antea contigerant, quæque ipſe ſuiſmet oculis viderant, poſterorum memoriæ tradiderunt. Qui quidem Prophetæ apud Joſephum non alii ſunt, quam* Moſes, Joſue, &c. *Neque vero Scribarum, ſeu Notariorum, de quibus* Simonius, *ullum in Sacris Litteris veſtigium occurrit. Ac licet lippis, ut ajunt, & tonſoribus nota ſit eorum opinio, qui Regum libros quatuor,* Paralipomenon duos, *& Machabæorum alterum e publicorum Actorum ſcripturis in compendia quædam redactis confectos aſſerunt; perperam tamen hinc infert* Simonius *Pentateuchum non a Moſe ſcriptum, ſed a Scribarum aliquo e veteribus Commentariis, Diariis Actis, ſeu Annalibus depromptum fuiſſe. Inter Simonii ſiquidem, & cæterorum Auctorum ſententiam longum latumque diſcrimen intereſt. Horum enim ſententia ex Scriptura colligitur; non item Simonii ſententia, quæ potius eidem Scripturæ repugnat, quæ Pentateuchum diſertis verbis Moſi tribuit.*

Denique quod addit Simonius de Scriptorum ſuorum privilegio, cujus vi ſuperiorum Prophetarum libros redigerens in compendia quædam, quæ tantum populo legenda præberent, majorem quidem teneritatem ac levitatem præfefert. Quis enim ferre poſſit, Catholicum Auctorem, eruditumque cæteroquin virum cum Præadamitarum Defenſore aſſerere, nullam ad nos Scripturam niſi in compendium redactam, mancam, confuſam, & implicitam perveniſſe? Quis ſibi perſuadeat, omnes ſacræ Scripturę libros Compendia tantummodo quædam eſſe, quia nimirum id Scriptura de libris nonnullis affirmare videtur? Quis adduci poſſit, ut credat, hos libros ab eo jam tempore, quo divino inſtinctu confecti fuere, ſæpenumero mutatos fuiſſe? Quis denique ſibi in animum inducat credere, omnium Scripturæ librorum compendia ad nos perveniſſe, integra vero & primitiva exemplaria non modo periiſſe, verum etiam veteribus omnibus tum Chriſtianis, tum Judæis prorſus ignota fuiſſe? Jam vero hæ omnes rationes, & aliæ, quæ adduci poſſent, evidenter oſtendunt, quam abſurda opinio ſit, qua Simonius *Compendia ſua nullo ſtatis ſolido fundamento nixa, ſanctiſque Patribus, ipſique rationi repugnantia ſtatuere nititur.*

Pentecoſte, Græca vox, quæ *quinquageſima* ſignificat. Adhibetur ad unum e tribus Feſtis ſolemnibus deſignandum, quibus Judæus quiſque in Templo ſe Domino ſiſtere jubebatur. Hoc *Hebdomadarum Feſtum* dicebatur, quia ſcilicet in ſeptimæ poſt Paſcha hebdomadæ fine celebrabatur.

Nun-

Nuncupabatur etiam *Primitiarum Feſtum*, quia nempe quinquageſima hac ipſa die novæ ſegetis pane duo, tamquam meſſis primitiæ Domino offerebantur : *Numerabitis* (ita in Levitico) *ab altero die Sabbati, in quo obtuliſtis manipulum primitiarum, ſeptem hebdomadas plenas uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt quinquaginta dies, & ſic offeretis ſacrificium novum Domino . . . . . . panes primitiarum duos*. Eidem Feſto Hebræi *clauſuræ* nomen tribuebant, quoniam illud veluti paſchatis clauſuram ſpectabant; idem denique Feſtum *Meſſis diem* nuncupabant, quia tunc incipiebant grana metere. Feſtum hoc apud Judæos inſtitutum fuit, ut primo quidem ſe in Domini Templum conferrent, in quo meſſis primitias offerentes abſolutum in omnem regionem, & in omnes ipſorum labores Dei dominium agnoſcerent; deinde vero diem celebrarent, quo ab Ægyptiaca liberatione quinquageſimo, inter fulgura & tonitrua, in Monte Sinai Legem acceperant: *jamque advenerat tertius dies . . . . . & ecce cæperunt audiri tonitrua, & micare fulgura*. E maxime ſolemnibus, ſanctiſſimiſque Feſtis erat: *Et vocabis hunc diem celeberrimum, & ſanctiſſimum omne opus ſervile non facietis in eo; legitimum & ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris*. Illud Judæi per dies duos celebrabant, quibus nulli vel operi, vel negotio vacare licebat. Hoc, ut etiam Paſchatis Feſtum jam inde ab Apoſtolorum temporibus in Chriſtianam Eccleſiam tranſiit; at ejus apud nos lætior eſt ratio. Pentecoſtes Feſtum penes Judæos inſtitutum fuit in gratiæ monumentum, quam Deus iis, tradita Legis notitia, contulerat. Externa gratia hæc, quæ mentem illuſtrabat, non mutabat, iis majoris culpæ occaſio erat, ſiquidem in Lege ſervanda haud ſe fideles exhibuiſſent. At Pentecoſtes apud Chriſtianos Feſtum inſignis ejus diei memoriam eorum animis imprimit, qua die Deus per ſanctificantis Spiritus deſcenſum Apoſtolos omnino mutavit, ſuam in cordibus Legem ſcripſit, & per hominum 3000. converſionem, novum, quod promiſerat, fœdus exequi, ſanctumque ſibi populum addere cæpit: *Cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco*. Cum ergo Apoſtoli per Chriſti Aſcenſionem apud Mariam, Marci matrem in Montem Sion ſe recepiſſent, ut Spiritum Sanctum, quem Divinus Servator promiſerat, expectarent; in ipſa Pentecoſtes die vehemens ventus ſub matutinas horas novem repente prodiit; & in aere apparuere igneæ linguæ, quæ Apoſtolis ſingulis inſederunt; qui eodem tempore Spiritu Sancto repleti, varias linguas loqui cæperunt. Hujus miraculi ſplendor magnum Judæorum numerum revocavit, qui ex variis regionibus venerant, ſolemne feſtum celebraturi, quos cunctos Apoſtoli propriam cujuſque Nationis linguam loquentes in ſummam admirationem traxerunt. Quamobrem quærebant invicem, undenam id prodigii eſſet. Cum autem nonnulli irriderent, idque ebrietati tribuerent, edixit Petrus, Apoſtolos ebrios non eſſe, ſed ita quidem perfici, quod Joel Propheta prædixerat: *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem; filii veſtri, & filiæ veſtræ prophetabunt; juvenes veſtri viſiones videbunt, & ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt*. Tum iis de Chriſto Domino locutus eſt, de ejus & morte, & reſurrectione, ac de Spiritus Sancti deſcenſu, cujus adeo perſpicua & ſenſibus obvia effecta videbant. Hæc Sancti Petri verba hominum tria millia ad Fidem traxerunt, qui eadem die baptizari voluerunt.

Penula. S. Paulus in altera ad Timotheum Epiſtola: *Penulam*, inquit, *quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum*. Hujus vocis non una eſt apud omnes interpretatio. Eam nonnulli pallium, aut ſagum explicant, quod contra pluviæ, frigoris, &c. injurias uſui erat; atque hæc Latini vocabuli propria ſignificatio eſt. Alii capſulam intelligunt, in qua ſuos S. Paulos libros poſuerat, de quibus ibidem loquitur: *Et libros, maxime autem membranas*.

Perditio. Vox hæc ſignificat I. *ruinam*, excidium: *Non enim delectaris in perditionibus noſtris*; ita Judith. *Perditio tua ex te, Iſrael*; ita Oſee. II. Locum ſignificat, in quo mortui ſepeliuntur, Sepulcra: *Nunquid narrabit aliquis in Sepulcro miſericor-*

ricordiam tuam , *aut veritatem tuam* , *in perditione?* III. Pro Inferno, æternæ damnationis loco ſumitur : *Mors eſt Infernus coram illo*, *& nullum eſt operimentum perditionis*. Ita Job. IV. denique pro alicujus rei profuſione, inutilique jactura : *Ut quid perditio hac?*

Perdix : *Perdix fovet*, *quæ non peperit* : vos eſtis perdici ſimiles, quæ ovis incubat, quæ ipſa non edidit. Jeremias hac ſimilitudine in ſuorum temporum Judæos utitur, qui contra jus faſque inutiles divitias conſectabantur : *fecis divitias*, *ſed non judicio*. Quemadmodum perdix ova non ſua fovet ; ita injuſtitia ſibi aliena bona vindicat. *Sicut perdix inducitur in caveam*, *ſic & cor ſuperborum*. Superbi hominis animus veluti perdix eſt, quæ ad alias capiendas in fovea ponitur ; ſpectatque proximi ipſum, excubiarum inſtar e ſumma turri. Porro Hebraicum nomen, quod Septuaginta perdicem verterunt, aliis idem ſonat, ac Scolopax, quod Græcum vocabulum Latini ſuum fecerunt, Italice *Beccaccia*.

Perea, Græca vox, quæ ultra ſignificat, & pro regione ſumitur, quæ ultra Jordanem, & ad hujus fluminis Ortum eſt. Regionem hanc ambiebant undique Montes, quibus ab Arabia Deſerta ſejungebatur.

Perfectum. Vox hæc ſignificat I. Quod ſumme perfectum eſt, cujuſmodi unus eſt Deus, qui ſumma perfectio eſt : *Eſtote ergo vos perfecti*, *ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt* ; non quaſi ad perfectionem pervenire poſſimus ; at eam tamquam exemplar nobis proponere debemus. II. Significat hominem virture præditum, qui ad perfectionem contendit : *Noe vir juſtus*, *atque perfectus fuit*. Ita Deus ad Abraham : *Ambula coram me*, *& eſto perfectus* ; & ad electum populum : *Perfectus erit*, *& ſine macula cum Domino Deo tuo*. Chriſtiana perfectio hæc in eo ſita eſt, ut Dei præcepta ſerventur, Charitatis ergo. III. *Perfecta captivitas* eſt univerſi populi in exteram regionem translatio, relicto nemine, qui terram colat. IV. *Perfectum odium*, in Peccatores ſcilicet, non ipſorum quidem cauſa, ſed vitiorum, quæ ſummam Dei perfectionem lædunt.

Pergamus, *elevatio*, Urbs Phrygiæ in Aſia ad Caicum flumen, ubi pergamena charta inventa dicitur. Hæc primo quidem Epiſcopi Epheſiorum ſuffraganei Sedes erat, at deinde Metropolis, exiguæque ditionis caput evaſit. Cum S. Joannes Pathmon Inſulam exul incoleret, a Deo juſſus eſt in libro ſcribere, quod videbat, ſcriptum ad Aſiæ Eccleſias ſeptem mittere, quarum tertia Pergamus erat : Juſſus præterea fuit ejuſdem Eccleſiæ Angelo dicere, ejus nomine, qui ancipitem gladium in ore gerit : *Scio*, *ubi habitas*, *ubi ſedes eſt Satanæ* ; *& tenes nomen meum*, *& non negaſti fidem meam* . . . . . *Sed habeo adverſus te pauca* ; *qui habes illic tenentes doctrinam Balaam*, *qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael*, *edere*, *& fornicari*. *Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum* : *Similiter pœnitentiam age* ; *ſi quo minus*, *veniam cito*, *& pugnabo cum illis in gladio oris mei*. Quis autem Angelus hic, ſeu Epiſcopus Pergami fuerit, haud conſtat. Eum nonnulli Carpum fuiſſe putant, quem Euſebius (*Hiſt. Eccl. lib.* IX. *cap.*) Pergami martyrio affectum refert. *Apocalyp. cap.* II. v. 12.

Perge, *terreſtris*, Pamphyliæ Urbs, quam S. Paulus pertranſiit : *A Papho* . . . *venerunt Pergen Pamphyliæ*. Actor. XIII. 14.

Peribolus, *ambitus*, *clauſtrum*, paries, qui atrium Sacerdotibus addictum cingebat : *Et peribolus exterior ſecundum Gazophylacia*. Eadem vox porticum ſignificat, quæ Sanctuarium circumdabat : *Et ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æreis*, *& ponere eas in peribolo Sanctorum in loco celebri* ; ubi periboli nomen pro porticu circum Sanctuarium ob omnium oculos poſita ſumitur. *Ezechiel. cap.* XLII.

Peripſema, Græca vox, quæ *ſpurcitias*, *ſordes*, *quiſquilias ſignificat*. Ea S. Paulus uſus eſt, ut innueret, Chriſtianos tamquam Mundi quiſquilias, ſordeſque ſpectari : *Tamquam purgamenta hujus Mundi facti ſumus*, *omnium peripſema uſque adhuc*. I. *Corinth.* IV. 13. Apoſtolus hoc loco ad quandam Ethnicorum Cæremoniam alludere creditur, qui peſtis, aliarumque publicarum calamitatum tempore humanas Victimas adhibebant, quæ iiſdem Expia-

tionis loco eſſent. Eæ porro cum per aliquod tempus publicis impenſis aliæ fuiſſent, floribus cinctæ ad immolationis locum ducebantur, & in eas populus maledicta evomebat, Deos rogans, ut omnem iræ ſuæ vim in ipſas exererent. Tum in mare projectæ comburebantur his verbis: *Sis pro nobis peripſema*.

Periſcelides, Græca vox, quæ ornamentum ſignificat, quo ſibi crura fœminæ ornabant, ligamen ſcilicet: *Offerimus in donariis Domini ſinguli, quod in præda auri invenire potuimus, periſcelides, & armillas*. Moſes in Numeris Iſraelitas refert, Madianitis profligatis, ligamina, anulos, inaures, armillas Domino obtuliſſe, quæ ex hoſte ceperant. Idem videre eſt in victoria, quam Gedeon poſt annos multos ex iiſdem retulit. Eodem vocabulo utitur Iſajas, dum muliebria ornamenta recenſet.

Perizoma, Græcum aliud nomen, quod cingulum, ſeu ſubligar vertitur, quo pudenda teguntur: *Fecerunt ſibi perizomata*; Gen. III. 7. Protoparentes noſtri cum poſt peccatum ſe nudos noſſent, collectis conjunctiſque e ficu frondibus, ſe contexerunt.

Perſecutio, perſequi. Divini Servatoris ſententia eſt, omnes, qui pietatem colere voluerint, perſecutioni obnoxios fore: *Omnes qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur*. Omnibus quoque temporibus, Electorum, proborumque virorum hæreditas perſecutio fuit. Abel perſecutionem paſſus eſt a Cain ad mortem uſque, Jacob ab Eſau, Joſeph a fratribus, a Pharaone Iſraelitæ, Job a a Dæmone, a conjuge, ab amicis. Gravis perſecutio Prophetis ferenda fuit ab Iſraeliticis Regibus, S. Joannes Baptiſta ab Herode damnatus ad mortem fuit, denique Chriſtus ipſe, qui virtutum omnium exemplum præbere volebat, inter perſecutiones vitam effudit.

Verbum *perſequi* ſæpe ita ſumitur, ut perſecutionem ſignificet: *Si me perſequentur*. Sumitur etiam nonnunquam minus odioſa ſignificatione pro vincere: *Dixit inimicus: perſequar, & comprehendam eos*. Significat etiam aliquid ſollicite quærere: *Inquire pacem, & perſequere eam*. Denique ad aliquid faciendum animum applicare: *Juſte, quod juſtum eſt, perſequeris*; te ſcilicet edendæ ſervandæque juſtitiæ vehementer addices.

Perſis, Aſiæ Regnum ingens, Cyri conditoris nomine, ejuſque ſucceſſorum poteſtate antiquis temporibus clarum. Perſæ primo quidem Elamitæ dicti ab Elam primogenito Cham; Romanorum deinde Imperatorum tempore Parthi nuncupati; hodie denique non niſi veteri Perſarum nomine noti. Olim penes hos populos terrarum Orbis Imperium fuit per annos 230. Regibus XIV. rerum potientibus, a Cyro ad Darium Codomanum, quem Alexander Magnus & ſolio, & vita ſpoliavit. Horum Regum aliqui ad Hiſtoriam Sacram, & Scripturam pertinent, de quibus in hoc Dictionatio ſuis locis.

Perſis, Romana adoleſcentula, cui S. Paulus in *Epiſt. ad Rom.* ſalutem dicit: *Salutate Perſidem chariſſimam*. Eam ait Apoſtolus magnopere in Domini gratiam laboraſſe, & adhuc laborare.

Pes. Is Sacræ Scripturæ mos eſt, ut I. quidem pedis nomen communi ac naturali ſignificatione ſumat: *Foderunt manus meas, & pedes meos*; mihi nempe manus & pedes perforarunt; quod vaticinium in Chriſto Domino perfectum fuit, dum manibus pedibuſque clavis perforatis Cruci affixus fuit. *Apprehendit pedes ejus*; Sunamitis ſe ad Eliſæi pedes abjecit; quod uxorum erga viros obſervantiæ argumentum erat, ut eorum ſcilicet pedes tangerent. II. Id nominis in Sacris Litteris pro calceis ſumitur: *Pes tuus non eſt ſubtritus*; calceus nempe, quem pede geris. III. Pro naturalibus partibus, quas pudor nominari non patitur: *In die illa radet Dominus in novacula conducta caput, pilos pedum, & barbam univerſam*. Ita apud Iſaiam: eo nempe tempore Dominus utetur populis, qui ultra flumen degunt, & Aſſyriorum Rege, tamquam novacula, ut caput, pedum pilos, & omnem barbam radat. *Diviſiſti pedes tuos omni tranſeunti*: eorum ſcilicet omnium, qui tranſeunt, poteſtati te tradidiſti. Apud Ezechielem. IV. Pro alicujus adventu: *Quam ſpecioſi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona!* Gratum nimirum ac dulce eſt, eos advenientes videre, qui pa-

Google

pacem, & vera bona nuntiant! Quod de Apoſtolis Intelligitur, qui per univerſum terrarum orbem ſalutis ejus nuntii & præcones fuerunt, quam jucunda notitia reditus Judæorum a captivitate ſignificaverat. V. Sumitur idem nomen pro affectionibus animi per paſſus ſeu gradus ſignificatis, quoniam affectiones id animo ſunt, quod corpori pedes: *pes meus ſtetit in directo*; pedes mei rectæ viæ inſtitere, meæ ſcilicet res geſtæ rationi conſonæ fuere. VI. Significat eadem vox columen, fulcrum, fulcimen: *oculus fui cæco, & pes claudo*. VII. Quod apprime utile, charumque eſt: *ſi manus tua, aut pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te*. VIII. Menſuram: *per quadrum vero earum latus utrunque vicenorum pedum ſpatio tendebatur*; eæ ſcilicet quadratæ turres pedes viginti extra murum longæ erant. IX. Subeſſe alicujus pedibus, eſt metaphorica loquendi ratio, quæ ſervum Domino ſubjectum innuit: *omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus*. X. Veſtigium pedis, ſeu ſignum, quod pes imprimit, minimam terræ partem ſignificat: *Neque enim dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt unius pedis calcare veſtigium*. XI. Alicubi pedem ponere, ſignificat ejus loci poſſeſſionem inire: *locus, quem calcaverit pes veſter, veſter erit*. XII. Pede loqui, eſt loquendo geſtira pede: *annuit oculis, loquitur pede*; ita Salomon, de homine ſenſus experte varba faciens. Antiquis temporibus pedes advenis tergebantur, qui hoſpitaturi veniebant, quoniam fera calceis non utebantur, ſed ſandalia tantum gerebant, quæ pulverem non arcebant. S. Paulus animadverti jubet, an Viduæ, quæ ad Eccleſiæ ſervitium ſumuntur, Sanctorum, nempe Fidelium pedes laverint.

Peſtis I. ſumitur pro contagio, ſeu pro peſtifero exitioſoque morbo: *morientur gladio, fame, & peſte*. Hæc tria flagella ſunt, quibus Deus ad peccata punienda utitur. II. Morum quoque contagionem ſignificat: *in Cathedra peſtilentiæ non ſedit*; beatus, qui a ſceleſtorum hominum ſocietate recedens, ſe corrumpi ac depravari non patitur; peſtilens homo eſt impius, qui Dei Legem, ejuſque cultores deridet: *non amat peſtilens eum, qui ſe corrigit*. Peſtilentiæ Cathedra eſt nequam & periculoſorum ejuſmodi hominum ſedes: *homines peſtilentes diſſipant Civitatem*; perniciosi homines Divinam indignationem dubio procul in cæteros pertrahunt.

Pethor, Meſopotamiæ Urbs, in qua Balaam natus eſt. Haud Thapſaca procul ultra Euphratam fuiſſe creditur. Lege Articulum *Balaam*.

Petra, Arabiæ Petrææ metropolis, ita dicta, quod ſuper rupe condita eſſet: *Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ de Petra Deſerti*; de Urbe Petra ſcilicet; hujus autem Agni nomine Chriſtus Dominus deſignatur, qui pro totius Mundi peccatis immolatus, totius proinde Mundi dominus evaſit. Apud Iſaiam *cap.* XVI. Amaſias Rex Juda, ut Regum *lib.* IV. legitur, cum per aggreſſionem Selam Urbem cepiſſet, eam Jectehel nominavit, quod nomen, inquit ejus libri Auctor, ad huc retinet. Sela porro, quæ rupem ſignificat, vulgo eadem ac Petra eſſe creditur.

Petra ſignificat primo loco lapidem, ſaxum: petra diviſionis eſt petra Deſerti Maon, ita dicta, quia Saul cum audiſſet Philiſtæos accedere, ſuas a Davidis copiis ſejunxit, eaſque perſequi deſtitit. Petra *Etham* eſt rupes, in quam Samſon recedebat, quo tempore cum Philiſtæis pugnabat: *& deſcendens habitavit in Spelunca petræ Etham*. Petra *Oreb*, Principis Madian: *apprehenſoſque duos viros Madian, Oreb, & Zeb interfecit in petra Oreb*. Petra *Ezel*, rupes, apud quam David amici Jonathæ reſponſum expectare debebat: *deſcendes ergo feſtinus, & venies in locum, ubi celandus es in die, qua operari licet, & ſedebis juxta lapidem, cui nomen eſt Ezel*, Petra *Subſidii* locum deſignat, in quo Philiſtæi Arcam Domini ceperunt. *Petræ ſciſſæ ſunt*, moriente Chriſto, dum Judæorum animi pertinaces, ſaxiſque duriores perſiſterent. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Petra, ſupra quam Eccleſia ſtatuta eſt, S. Petrus eſt, qui Eccleſiæ unitatem, ſeu Chriſtum ipſum repræſentat, qui ejus præcipuum & neceſſarium fundamentum eſt. II. Pro petroſo loco ſumitur: *aliud cecidit ſuper petram*. Petroſus hic locus, in quem ſemen cecidit, eos ſignificat,

ficat, qui doctrinam, quam audiunt, alacriter ſuſcipiunt, at cum ea radices non egerit, non niſi ad tempus credunt, ac tentationis tempore ſtatim recedunt. III. Pro Oppido, Arce, Urbe: *apprehendit petram in prælio*. Per aggreſſionem Amaſias Arcem cepit, quæ ſupra petram ædificata erat, e qua Idumæos decem mille præcipites egit. Petra Deſerti eſt Urbs Petra. IV. *Petra* pro aſilo ponitur: *Dominus petra mea, & robur meum*. V. Sumitur ad ſignificanda pondera, quæ in lance ponuntur: *ne teneas petrarum genera duo, magnum unum, parvum alterum*, hoc eſt, duo ponderum genera. VI. Pro trophæo, lapide ſcilicet in monumentum erecto: *elevate petras has ſuper montem Hebal*; quia primis temporibus, qui magni momenti negotia tranſigebant, ingentes petras erigebant, quæ tranſactarum rerum memoriam diutius ſervarent; iis quippe temporibus, quibus nondum inventa erat ſcribendi ars, ejuſmodi monumenta inſcriptionum & Hiſtoriæ loco erant. Ita Jacob & Laban ſuper montem Galaad, in icti fœderis argumentum id monumenti erexere; idemque in Galgala erexit Joſue, e petris confectum, quas e Jordanis alveo extractas voluerat, ut prodigioſi per id flumen tranſitus memoria vigeret; & Iſraelitæ ultra Jordanem commorantes haud diſſimile monumentum ad ripam fluminis extruxerunt, ut oſtenderent, ſe cum cæteris fratribus citra Jordanem degentibus unum tantum eumdemque populum eſſe. *Petra Zohaleth*, de qua in Regum libris, e rotundis & graviſſimis petris una erat, quam adoleſcentes, ut ſuarum quiſque virium periculum facerent, quam maxime poterant, extollebant. Ad hunc ſane morem referuntur ea Zachariæ verba: *ponam Jeruſalem lapidem oneris cunctis populis; omnes qui levabunt eam, conciſione lacerabuntur*. Quoniam vero ſæpe numero contingebat, ut juvenes in eas attollendas petras ſuum robur impenderent; Deus proinde edictum voluit, id ſine pœna non fore; Nationes Hieroſolymam vaſtaturas, eaſdem tamen gravi animadverſioni obnoxias fore. VII. Petra idololatriam ſignificat: *Judas ſoror Iſrael ſe petra, lignoque corrupit*. VIII. Sumitur pro Joſue grandine. Deus in Chananæos ingentes petras, prodigioſæ nempe molis grandinem e Cœlo demiſit. IX. Petra ſignificat Chriſtum Dominum, per eam petram exhibitum, e qua Moſes aquam eduxit: *bibebant de ſpiritali conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus*. Petra hoc Chriſtus erat, cujus ſanguis omnia peccata noſtra deterſit. Petra, quæ ſuapte ſponte de monte abſciſſa eſt, Chriſtum e Virgine abſque virili opera natum indicat. Petra hæc Judæis ſcandali petra eſt: *Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali*. Eſt etiam Chriſtus angularis petra, quæ Synagogam, & idololatriam, Judæos, Ethnicoſque in eadem fide, in eodem baptiſmo, & in eadem Eccleſia conjunxit: *Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt a vobis ædificantibus, hic factus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus*. Saxorum pluvia. Joſue. *cap.* x. *v.* 11. legimus: *cumque fugerent* (Chananæi) *filios Iſrael, & eſſent in deſcenſu Beth-horon, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de Cœlo uſque ad Azeca; & mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percuſſerant filii Iſrael*. Interpretum nonnulli contendunt hoc loco non niſi de conſueta, vehementi tamen grandine ſermonem eſſe; aſſerunt alii, id quoad litteram, nempe de lapidum grandine accipiendum eſſe *. Reapſe textus de hoc evento, tamquam de prodigio loquens, videtur controverſiam dirimere; quia vulgaris grando dubio procul prodigioſa non eſt. Moſes Deum Hebræis regionem daturum ait, cujus petræ mel & oleum ſuppeditarent: *Ut ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxe duriſſimo*; & Pſaltes eoſdem Hebræos a Moſe melle ſaturatos refert, quod e petra effluebat: *& de petra melle ſaturavit eos*. Textus hi de melle explicantur, quod apes in petrarum foraminibus edunt. Ita apud Iſaiam ad Judæos Deus: *attendite ad petram, unde exciſi eſtis*; oculos ſcilicet ad lapicidinam convertite, e qua eruti eſtis, ad Abraham nempe, cæteroſque Patriarchas, a quibus prodiſtis.

* *E Proteſtantibus Hæreticis nonnulli*, ut Joannes Clericus, Buddæus, *aliique lapidum nomine, apud Joſue, ingentis magnitudinis grandinem venire volunt; at pruden-*

den.

Digitized by Google

dentiores ſunt Scriptores Angli Univerſalis Hiſtoriæ cap. VII. *qui in Bethoron lapides pluiſſe aſſerentes, præterea monent, nonnullos, inani obtrectationum metu, qui panicus dicitur, poſthabita ſacrorum Codicum autoritate, in graviſſimas difficultates incidere conſueviſſe. In id enim incumbentes, ne ne præter modum creduli videantur, non aliam Sacri Hiſtorici mentem fuiſſe pronuntiant, quam ut de induſtria eas voces excogitaret, quæ vere prodigioſum eventum facerent. Non omittendum, inter recentiores eruditos viros (quod ſane magis dolendum eſt) non deeſſe, qui facilius profanis Hiſtoriis fidem adhibeant, quæ nonnunquam lapides pluiſſe referunt, quam Sacræ Scripturæ, cujus expreſſa hæc verba ſunt:* Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de Cœlo. *Quamobrem libentius ſibi perſuadent, in Monte Albano, regnante Tulio Hoſtilio, lapides pluiſſe, ut Titus Livius lib.* 1. *memoriæ prodit, itemque in Thracia, ut in Lyſandri Vita refert Plutarchus, aut demum Delphis, referente Diodoro Siculo lib.* IX. *ſeu certe nihil obeſſe cenſebunt, quin eas lapidum pluvias credant, quæ non ita remotis temporibus contigerunt, ut in Helleſponto an.* 1705. *& in Italia apud Tripergolam in Lacu Locarnenſi an.* 1538.

Petrus, Apoſtolorum Princeps, filius Joannis, & S. Andreæ frater. Bethzdæ, ſeu Bethſaidæ natus eſt. Simonis nomen, quod ei primum fuit, Chriſtus ad Apoſtolatum accito mutavit in *Cephas*, quod Syriace Petram ſignificat: *Primus Simon, qui dicitur Petrus*. Andreas cum cæterorum primus Chriſtum noviſſet, Simonem fratrem monuit; & ambo ad eum ſe contulerunt, quicum per integram diem verſati, ad conſuetum piſcationis officium rediere. Poſt aliquod tempus Chriſtus cum ad lacum Geneſareth retia lavantes obvios habuiſſet, Petro præcepit, ut ea in mare demitteret; & quamvis per totam noctem nihil capere potuiſſent, tunc tamen naviculas quamplurimis captis piſcibus impleverunt. Tum vero Petrus ſumma admiratione perfuſus ſe ad Divini Servatoris pedes abjecit, a quo retia relinquere juſſus, ut eum ſequeretur, nunquam deinceps ab ipſo receſſit. Ei domus erat in Urbe Capharnaum, in quam Chiſtus ſe contulit, ut Petri Socrum ſanaret; ibique, cum Apoſtolos duodecim elegiſſet, Petrum eorum caput inſtituit *. Cum Apoſtoli quadam nocte Tiberiadis lacum prætergrederentur, ad eos Chriſtus, undas ſicco pede premens, perrexit; & Petrus ſe ſtatim e navi dejecit, ut ei obviam iret; at undæ vi territus mergi jam cœperat, cum eum, modicam fidem exprobans, Chriſtus retinuit. Hujus Apoſtoli fides quidem nos monet, quid per Chriſtum poſſimus, timor autem, quid ipſi demum per nos ſimus. Petrus aliquando ſe Domino ſummopere addictum oſtendit; tum ſcilicet, cum multis ab eo recedentibus, quod veritates nuntiaſſet, quæ humanæ ſuperbiæ nequaquam placebant, ab Apoſtolis quærenti Chriſto, an ipſi quoque abire vellent, alacriter Petrus reſpondit: *Domine, ad quem ibimus? Tu quidem æternę vitę verba habes*. Alia etiam die cum Chriſtus quæſiiſſet, quæ hominum opinio de ipſius perſona eſſet, cæteris reſpondentibus, eum alios Joannem Baptiſmam, alios Eliam, alios Jeremiam, alios ex antiquis Prophetis unum dicere, Petrus edixit: *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi*. Quæ illuſtris confeſſio ei Beati titulum, confirmationem nominis Petri, & Cœli claves ex ipſius Veritatis ore promeruit. At cum Apoſtolus id haud Deo dignum putaſſet, ut moreretur, eum Satanam Chriſtus vocavit; quæ quidem reprehenſio ejus culpæ remedium fuit. Poſt aliquot dies cum in monte Thabor Chriſti tranſfiguratio contigiſſet, Petrus ex ejus gloriæ teſtibus unus fuit, & cum Jeſu Moſem & Eliam videns, non potuit, quin veluti extra ſe raptus ita exclamaret: *Domine, bonum eſt, nos hic eſſe; ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Eliæ unum, & Moyſi unum*. Cum Capharnaum rediiſſent, iis, qui Sicli dimidium pro Templo exigebant, a Petro quærentibus, illudne ejus Magiſter ſolveret, Apoſtolus hamum in mare jecit, & piſcem cepit, in cujus gutture inventum ſiclum pro Magiſtro, ac pro ſe dedit. Ex Evangelio compertum fit, Chriſtum ſermonem ſuum ad Petrum ſæpenumero convertiſſe. Eum Chriſtus cum Joanne ad omnia paranda miſit, quibus ad Paſchatis celebrationem opus erat; & poſt

Cæ-

Cœnam, Diſcipulis inter ſe diſputantibus, quis eorum maximus futurus eſſet, Chriſtus, depoſitis veſtibus, ad eorum lavandos pedes ſe comparavit, ut humilitatis exemplum in ſe ipſo exhiberet. Petrus, ad quem primum Chriſtus ſe vertit, id pati nolebat; at cum ei Magiſter dixiſſet: *ſi non lavero te, non habebis partem mecum;* reſpondit Petrus: *Domine, mihi quidem non ſolum pedes lava, ſed etiam manus, & caput.* Aliquanto poſt Chriſtus, qui Petrum magis, quam ipſe ſe noſſet, eum monuit, etſi ſe nunquam ab eo receſſurum, ac potius mori paratum oſtenderet, futurum tamen, ut eum ſemel, iterum, ac tertio negaret; at eodem tempore ſubdidit, fore, ut divini auxilii vi a lapſu reſurgeret. Petrus Magiſtrum ad Olivarum hortum comitatus, Militibus, ut Magiſtrum ipſum caperent, accedentibus, ferrum eduxit, & Malco, ſummi Pontificis Servo aurem abſcidit. At Petrum Chriſtus increpuit, juſſitque vaginæ ferrum reddere, atque eodem tempore ſanam aurem Servo reſtituit. Interea ſatellites Jeſum apud Caipham duxerunt, quo ſupervenienti Petro per alium Diſcipulum ea in aula notum aditus patuit. Tum vero contigit, ut ter Petrus Chriſtum negaret, eum ſibi prorſus ignotum eſſe jurejurando confirmans. Sed cum in eum Jeſus miſerationis & gratiæ potius, quam carnis oculos convertiſſet, ſtatim verbi recordatus, quod Divinus Magiſter dixerat, ex atrio pedem extulit, & amare flevit. Dominico mane cum Joanne ad Sepulcrum accurrit, ut de Jeſu noſſet; eoque ipſo die ei Servator apparuit. Eumdem aſpectu ſuo dignum voluit, cum in lacu Tiberiadis una cum aliquot aliis Diſcipulis piſcaretur; atque ut ei reparandæ infidelitatis occaſionem præberet, dum animo voluntatem inſpirabat, eumne ſupra cæteros diligeret, interrogavit, ab eo triplex amoris teſtimonium exigere volens, quo triplex ejus negatio expiaretur; atque ita nos doceremur, linquam tantum charitati ſervire debere, quantum cupiditati deſervivit. Petrus ea tantum, quæ Chriſto erat, animi ſui notitia, non, ut antea, ſua ipſius ſententia nixus reſpondit: *utique, Domine, tu ſcis, quia amo te:* ejuſque reſponſum fidentiæ, alacritatis, & humilitatis plenum oſtendit, ſuum ei lapſum omnino profuiſſe. Jeſus ſubdidit: *paſce gregem meum; dixit ei tertio: Simon Joannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te: Dixit ei; paſce oves meas.* Ei Servator eodem tempore mortis genus prædixit, quam paſſurus erat: *Cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas; cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quo tu non vis.* Aſcenſioni Chriſti Petrus interfuit, & Hieroſolymam reverſus electionem peregit, qua S. Matthias Judæ proditori ſuffectus fuit. Qua porro die in Apoſtolos Spiritus Sanctus deſcendit, linguarum prodigio multitudinem in maximam admirationem trahente, Petrus ea verborum vi Chriſtum a morte excitatum nuntiavit, ut hominum tria millia, ſermone animos pervincente, fidem ſuſciperent, ſanctumque Baptiſmum peterent. Poſt aliquot dies, cum ad Templum, Joanne comite, oraturus aſcenderet, Hominem e matris utero claudum ad januam comperit, cui eleemoſynam poſcenti reſpondit ſibi quidem nec aurum, nec argentum eſſe; ſed eum tamen ſurgere juſſit, qui confeſtim ſurrexit: *& exiliens ſtetit, & ambulabat, & intravit cum illis ambulans, & exiliens, & laudans Deum.* Univerſus populus ad hoc prodigium confluxit, & Petrus ſermonem ſuum proſecutus, delictum Judæis acriter exprobravit, quod crucifigendo Chriſto patraverant, qui Meſſias erat, eoſque hortatus eſt, ut, peracta pœnitentia, ex ipſius morte utilitatem perciperent: *Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata veſtra.* Adhuc loquentem aggreſſi cum Joanne Sacerdotes, & Sadducæi utrunque in carcerem conjecerunt. Poſtridie ambos in jus accitos interrogarunt, quo demum nomine Claudi miraculum edidiſſent. Reſpondit Petrus, id actum Jeſu Nazareni nomine, quem ipſi in crucem egerant, quemque Deus a mortuis excitaverat: *Notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitavit a mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus.*

Id illi audientes obſtupuere ; dimiſſiſque Apoſtolis duobus , ut viderent , quid ſibi conſilii capiendum eſſet , ſtatuerunt iiſdem mandare , ne amplius in Chriſti nomine loquerentur : *& vocantes eos , annuntiaverunt , ne omnino loquerentur , neque docerent in nomine Jeſu* . At Petrus, & Joannes reſponderunt , ſe quidem non poſſe, quin id palam facerent , quod ſuiſmet oculis viderant, & ſe Deo potius, quam hominibus parere debere : *Si juſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire , quam Deum, judicate*. Itaque non ſine graviſſimis minis dimiſſi fuere ; ac Petrus quidem Dei verbum nuntiare, & inſignia miracula , quibus id firmaret , quod docebat , patrare non deſtitit. Una ejus umbra infirmis undique confluentibus priſtinam valetudinem reddidit. Tum vero Summus Pontifex , & Sadducæi progreſſus videntes , quos apud populum Evangelium faciebat, Apoſtolos captos , & in carcerem truſos voluerunt ; qui tamen ab Angelo liberati , ad omnes vitæ doctrinas , quas a Deo perceperant , in Templo nuntiandas ſe contulerunt . Porro a Sacerdotum Principibus interrogati , quid eſſet , quod juſſi in Chriſti nomine non amplius loqui, nequaquam paruiſſent ; Petrus, & Apoſtoli reſponderunt , ſatius eſſe Deo , quam hominibus obſequi . Eos reſponſum hoc in furorem egit , quos , cum inibi eſſent , ut eximios Evangelii Præcones morte damnarent , Gamalielis monitum a ſævo conſilio removit ; ſiquidem id operis a Deo eſſet , quamvis obluctationem inutilem fore ; ſi minus , id ipſum per ſe quamprimum in nihilum abiturum . Satis ergo habuere , Apoſtolos virgis ſubdere , ac prohibere , ne deinceps in Chriſti nomine loquerentur : *Cæſis denuntiaverunt , ne omnino loquerentur in nomine Jeſu , & dimiſerunt eos* . Gravis coorta eſt Hieroſolymis perſecutio , cui Sancti Stephani mors non niſi majorem vim addidit ; qua tandem ſedata , ex Urbe , in qua conſtiterat , egreſſus Petrus ad finitima loca ſe contulit , ut Fideles ibidem viſeret ; & Liddam pervenit , ubi hominem , Ænæam nomine , ex annis octo paralyticum ſanavit , quod prodigium incolas ad fidem pertraxit ; multoque magis id præſtitit in Urbe Joppe Jabitæ a morte excitatio . Hac ipſa in Urbe contigit , ut Petrus , dum ſub meridiem Deum oraret , extra ſe raperetur , ingenſque e Cœlo deſcendens linteum , omnique reptilium , inſectorumque, & mundorum , atque immundorum animalium genere plenum videret , eamque vocem audiret : *Surge , Petre , occide , & comede*. Reſpondente autem Petro , nihil unquam impuri ſe comediſſe , repoſuit vox : *ne impurum dicas , quod Deus purgavit*. Adhuc eo cogitante , quid ea viſio ſibi vellet , advenere , qui Cornelii Cæſareæ Centurionis nomine rogarent , ut ad eorum Dominum Chriſti fide imbuendum pergeret . Ergo Petrus poſtridie , iis comitantibus , iter inſtituit , & apud Cornelium pervenit , ubi permultos nactus , qui eum audituri convenerant , nuntiato Dei verbo , univerſos & ſingulos in Chriſti nomine baptizavit ** . Cum porro Hieroſolymam rediiſſet , Fideles circuncisi ei cum incircuncisis commercium exprobrarunt ; at cum Petrus viſionem , de qua paulo ante , & quidquid ſubinde contigerat , retuliſſet , acquieverunt , & Deo gratias egerunt : *his auditis , tacuerunt , & glorificaverunt Deum , dicentes : ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam* . Paulo poſt Petrus Antiochiam ſe contulit , ibique Chriſtianam Eccleſiam inſtituit , cujus ipſe primus Epiſcopus fuit *** . Peragratis etiam Minoris Aſiæ Provinciis , Romam venit Æræ Vulgaris an. 42. & in hac quidem Urbe Epiſcopalem ſuam Sedem ſtatuit **** . Eum an. 44. celebrandi Paſchatis cauſa Hieroſolymam reverſum Herodes Agrippa , qui S. Jacobum Majorem martyrio affecerat , comprehendi juſſit , morti devovendum , ut populo morem gereret ; at ea ipſa nocte , quam ſubſequente die iniquum conſilium exequi Tyrannus ſtatuerat , Angelus Domini Apoſtolum eduxit e carcere , qui Hieroſolymis egreſſus eſt . Hinc iterum Romam adiiſſe creditur , unde ſub Æræ Vulgaris an. 50. ſuam primam Epiſtolam ſcripſit . Data eſt Babylone , Roma ſcilicet , & ad Bithyniæ , Ponti , Galatiæ , Aſiæ , & Cappadociæ Fideles mittitur . Ad Judæos potiſſimum fidem amplexos ſpectat , quorum Apoſtolus Petrus erat ,

tamet-

tametſi de Fidelibus quoque verba faciſt, qui ab ethnica ſuperſtitione ad Eccleſiam venerant. Epiſtola hæc omnino moralis eſt; Chriſtianæque vitæ, ac pietatis, cujus regulas, & præcipua inſtitura complectitur, compendium veluti quoddam ſpectari poteſt; eam porro ſententiarum graviratem, & inſignem humilitatem, quam ei reſipiſcenti Chriſtus indiderat, vimque, ac robur Apoſtolorum Principe dignum præſefert. Petrus, Claudii Imperatoris juſſu, cum cæteris Judæis omnibus Roma pulſus in Judæam rediit, & Hieroſolymitanum Concilium convocavit, quod aliorum deinceps Generalium omnium Conciliorum exemplar fuit. In eo Petrus ſcite admodum prudenterque locutus eſt, captumque, ne Legalium cæremoniarum jugum Gentibus imponeretur. Verum aliquanto poſt Antiochiam profectus, cum Ethnicis converſis comedere noluit, ne ſcandalo Judæis eſſet. S. Paulus, veritus, ne hac agendi ratione S. Petrus id evertere videretur, quod Ipſe in Hieroſolymitano Concilio ſtatuerat, eum publice reprehendit: *in faciem ei reſtitit, quia reprehenſibilis erat*. Id autem publice præſtitit, ut cæteros, qui ejus erroris participes evaſerant, Petrum unum arguens, omnes ſanaret. Humiliter S. Apoſtolus exprobrationem ſuſcepit, ſuoque primatu nequaquam uſus eſt, ut id tueretur, quod egerat; & omnis Eccleſia, inquit Pelagius Summus Pontifex, humilitatem miratur, qua S. Pauli rationibus ceſſit, & ſententiam mutavit. Petrus ſub annum 65. Romam poſtremo rediit, & per revelationem de proximo ſuæ mortis tempore certior factus, alteram ad Fideles recens converſos Epiſtolam ſcripſit. Hujus Epiſtolæ is finis eſt, ut Fideles Apoſtolorum doctrinæ ac traditioni conſtanter addicti perſiſtant, & contra pſeudo-Doctorum illuſiones muniantur, quas deſcribit Apoſtolus, ſolidiſque ac vehementibus verbis impugnat. Porro Simonis Magi Diſcipulos, & Nicolaitas ſpectaſſe creditur. Ad Epiſtolæ calcem commendat Epiſtolas S. Pauli, quibus ait jam nonnullos abuti. Srili diſcrimen in cauſa fuit, ut diu inter eruditos Viros dubitaretur, an hæc Epiſtola S. Petro tribuenda eſſet; verum id ex Interpretum varietate derivari poteſt; quandoquidem præter S. Marcum, qui Epiſtolam primam ſcripſiſſe creditur, *Glaucia* quoque Interprete Apoſtolus utebatur. Denique S. Petrus cum per annos fere viginti quinque Romanam Eccleſiam adminiſtraſſet *****, martyrii coronam obtinuit, & in via Oſtienſi caucifixus fuit, eodem die, & loco, quo S. Paulo caput abſciſſum fuit. Petiiſſe dicitur, ut inverſo capite crucifigeretur, humilitatis ergo, ne ſcilicet, ut monet S Ambroſius, Chriſti Domini gloriam affectaſſe cenſeretur. Præter Epiſtolas duas quæ in Canonicorum Librorum numero ſunt, S. Petro alia plura Opera tribuuntur, ut Acta, Evangelium, Apocalypſis, quæ quidem Opera omnino ſuppoſita ſunt. *Lege Fabricium in Codice Apocrypho Novi Teſtamenti*.

* *Complura momenta ſuppetunt, quibus Petri Primatus ſuper Apoſtolos cæteros ſtatuatur.. Multis Sacrarum Scripturarum teſtimoniis utuntur Theologi, ut hunc Primatum oſtendant de Jure Divino, ut dici ſolet; tametſi doctus Dupin in Tractatu* de Infallibilirate Papæ, *ut Primatum demonſtret, ad Traditionem unam confugiat, aſſerens, ejuſmodi ſacrorum Textuum verum ſenſum ſtatui propterea non poſſe, quod in iis explicandis non eadem ratione Patres utuntur, quos inter de eorumdem ſenſu non convenit. Eos tamen nos adducemus; quamvis enim Patres ea monumenta ſacrorum Codicum, quæ in Primatus gratiam afferuntur, alii aliter explicuerint; eorum tamen nemo unus negavit, iis Primatum evinci; immo vero conſona quoad Petri Primatum traditio nos dubitare non ſinit, quin pro certo ac prorſus indubitato Patres habuerint, eum e Sacris Litteris demonſtrari*.

Itaque præcipuus, qui ad hoc Dogma probandum adduci ſolet, S. Matthæi locus eſt Evangelii cap. XVI. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dsbo claves Regni Cœlorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis. *Mirari tamen ſatis non poſſumus, dum animo reputamus, quam præpoſtere praveque Hæretici allata verba detorſerint*. Eraſmus *in ſuis in S. Matthæum* Com-

Digitized by Google

Commentariis pronuntiare non dubitat, petræ nomine Fidelem quemque intelligendum eſſe. Centuriatores Magdeburgenſes *Lutheri aſſeclæ lib.* de Poteſtate Papæ, *Petri fidem, ſeu confeſſionem per idem petræ vocabulum venire contendunt*. Calvinus *Inſtitutionum ſuarum* lib. V. cap. VI. *per petram non Petrum, ut Catholici explicant, ſed Chriſtum ipſum intelligi debere vult*.

Verum ut memorati textus vera, & genuina notio innoteſcat, animadverſione dignum eſt, Syriaco ſermone, quo Chriſtus Dominus utebatur, Petrum Cepham, petram *ſcilicet nuncupari. S. Joannes Evangelii* cap. I. v. 42. *ita in ſem noſtram*: Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. *Hujus autem diſcriminis ea cauſa fuit, quod Interpres Græcum textum, non Syriacum ſecutus eſt. Petra nimirum Græce maſculino genere πέτρος, fœminino autem* petra dicitur. Ergo Chriſtus inquit. Tu es Cepha, & ſuper hoc Cepha, *Latine quoad litteram*: Tu es Petra, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; *quamobrem de Petri perſona, non de ejus, aut cujuſcumque Fidelis fide locutus eſt*.

Præterea interpretationem hanc confirmat totius Eccleſiæ, ac Patrum tam Græcorum, quam Latinorum conſenſus. Chalcedonenſe Concilium Actione III. petram *&* crepidinem *Catholicæ Eccleſiæ* Petrum *vocat*; *& in Hymno Laudum Diei Dominicæ, quem S. Auguſtinus* I. *Retractationum ſuarum cap.* XII. *S. Ambroſii fœtum dicit, ita canitur*; Hoc (*gallo ſcilicet*) ipſa petra Eccleſiæ canente culpam diluit. Origenes *Homilia* V. *in Exodum*: Vide, *inquit*, magno illi Eccleſiæ fundamento, & petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam Chriſtus fundavit Eccleſiam, quid dicatur a Domino: modicæ fidei, quare dubitaſti? *Summa, ut aſſolet, eloquentia S. Joannes Chryſoſtomus Homilia* IV. *in Iſaiæ* cap. VI. Quid autem, *inquit*, Petrus, baſis Eccleſiæ, ille vehemens amator Chriſti, ille ſermone indoctus, & Rhetoricorum victor, ille qui græcanicam ſapientiam non aliter, quam aranearum telam diſſolvit, ille qui Sirenam miſit in mare, & piſcatus eſt Orbem. *S. Epiphanius in Anchorato*: Dominus conſtituit Petrum primum Apoſtolorum petram firmam, ſuper quam Eccleſia Dei ædificata eſt. *Profecto S. Epiphanius clarius & diſtinctius loqui non poterat*. Mitto brevitatis ergo teſtimonia S. Athanaſii, S. Baſilii, S. Gregorii Nazianzeni, *aliorumque, quæ apud Bellarminum legi poſſunt*.

Eraſmus, *ut expoſitionem ſuam tueatur, utitur Origenis verbis in Tractatu* I. *in S. Matthæum, quæ ejuſmodi ſunt*: Petra eſt omnis imitator Chriſti, & ſuper omni ejuſmodi petra ædificatur Eccleſia Dei. *At reputare debuiſſet Eraſmus, Origenem eo loci litteram non ſpectaſſe, ſed allegorice de more locutum eſſe. Si enim unuſquiſque ea petra eſſet, ſupra quam fundata Eccleſia eſt, unuſquiſque fundamentum eſſet; ubinam porro reliquum Ædificium exiſteret? Eraſmus abſurdum credidit dicere, Eccleſiam ſupra Petrum fundatam eſſe, cum purus putuſque homo ſit; quidni abſurdum fuerit dicere, ſupra omne genus hominum fundatam eſſe?*

Calvinus *interpretationi ſuæ præſidium quærit ex Apoſtolo, qui* I. *Corinth* c. III. *ita loquitur*: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus. *Apertiſſime igitur conſtat, Chriſtum ipſum eam demum petram eſſe, ſupra quam Eccleſia ædificata fuit. Utitur etiam Calvinus S. Auguſtini teſtimonio Tractatu ultimo in S. Joannem, ubi ſcribit*: ſuper hanc petram, quam confeſſus es, ædificabo Eccleſiam meam. *Idem S. Pater in eumdem modum alibi loquitus; immo lib.* I. *Retract.* cap. XII. *id retractat, quod alibi dixerat, Eccleſiam ſcilicet ſupra Petrum ædificatam, & diſertis verbis ſupra Chriſtum Dominum ædificatam pronuntiat*.

Reſpondeo, Chriſtum Eccleſiæ veriſſimum fundamentum eſſe; quandoquidem ſi Petrus, qui ejus Vicarius eſt, fundamentum eſt, multo magis fundamentum eſt Chriſtus, id quod ſibi dubio procul Apoſtolus vult. Non inde tamen ſequitur, Eccleſiam Petro nixam non eſſe, quemadmodum litteralis verborum ſenſus oſtendit, quæ nulla ſane ratione ad Chriſtum referri poſſunt. Cum enim antea dixiſſet Dominus: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, *abſurda locutio fuiſſet, ſi ſubſequentia verba*, & ſuper hanc pe-

petram ædificabo Eccleſiam meam, *non ad eam petram, de qua proxime locutus fuerat, ſed ad Chriſtum referenda eſſent, qui* petra *quidem vocatur, at non hoc tamen nomine profitetur eum Petrus, ſed iis verbis:* Tu es Chriſtus filius Dei vivi. *Præterea ſi Chriſtus petræ nomine ſemetipſum ſignificaſſet, non dixiſſet* ædificabo, *ſed* ædifico *Eccleſiam; in ſe quippe jam Apoſtolos, cæteroſque Diſcipulos ædificaverat; verum ait ædificabo, quia nondum Petrum tamquam fundamentum ſtatuerat, id quidem in illud tempus reſervans, quo jam a mortuis reſurrexiſſet.*

Ad argumentum e S. Auguſtino ſumptum reſpondeo, S. Patrem utroque ſenſu textum, de quo loquimur, expoſuiſſe, ut proinde utranque interpretationem probabilem crederet; ita enim ipſe loco laudato: Harum autem duarum ſententiarum, quæ ſit probabilior, eliget lector. *Ei denique interpretationi S. Pater acquievit, quam Calvinus præfert, allata nempe verba ad Chriſtum referri debere, non ad Petrum, haud ſpectata Linguæ Sanctæ locutione; quoniam ex ea ratione ducitur, ea verba,* ſuper hanc petram, *id innuere, quod S. Petrus profeſſus eſt; & ſane non ei dictum fuit,* tu es petra, *ſed* tu es Petrus; *& petra quidem Chriſtus erat. At hoc a vero alienum oſtendunt ea, quæ jam dicta ſunt, quia ſcilicet* Cephas *eſt petra, ideo Chriſtum dixiſſe,* tu es petra; *quod S. Auguſtinus non animadvertit; qui tamen Retractationum ſuarum* lib. I. cap. XXI. *communem hunc ſenſum rejicit, quemadmodum monet* Melchior Canus lib. VI. de Locis Theologicis cap. III.

Superſunt Lutherani, qui pro eo ſenſu quaſi pro aris & focis pugnant, nimirum petram nil demum aliud, quam Petri confeſſionem, ac fidem eſſe. Id primo demonſtrare contendunt auctoritate Patrum; S. Hilarii lib. V. *de Trinitate:* ſuper hanc confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt; *S. Ambroſii lib.* VI. *in S. Lucam cap.* XX. Fundamentum Eccleſiæ fides eſt. *S. Joannis Chryſoſtomi Homilia* LV. *in S. Matthæum:* Super hanc petram, ideſt, fidem atque confeſſionem. *Præterea ita Matthias Illyricus argumentatur:* Si Eccleſia fundata eſſet ſuper Petrum potius, quam ſuper confeſſionem fidei, continuo corruiſſet; *cum enim Chriſtus eodem S. Matthæi cap.* XVI. *ſuam ipſius paſſionem, mortem, & Reſurrectionem Diſcipulis prædixiſſet. Petrus ei moleſtus eſſe cæpit, inquiens:* Abſit a te, Domine; non erit tibi hoc. *Quamobrem dignus evaſit, quem Chriſtus his verbis argueret:* Vade poſt me, ſatana; ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum. *Quid? quod idem Apoſtolus Petrus non ſine graviſſimo perjurio captum a Judæis Chriſtum Dominum ter negavit. Ergo non decebat, Eccleſiæ ædificium ſupra Petri debilis, infirmique perſonam, ſed ſupra ſolidam, & firmam fidem ſtatui.*

Ad primum reſpondeo, eos SS. Patres non affirmare, Eccleſiam ſimpliciter a Chriſto fundatam eſſe; alioquin non dixiſſet: ædificabo; *jam enim multis inerat fides; ſed ſupra fidem, prout in Petro erat. Et quamvis fides juſtificationis, omniumque virtutum fundamentum dicatur, ut loquitur D. Auguſtinus* Serm. XXII. de verbis Apoſtoli; *haud recte tamen Eccleſiæ fundamentum fides ipſa diceretur; cum enim hominum unio Eccleſia ſit, ejus fundamentum ſit homo aliquis, neceſſe eſt, quo fundamentum, & ædificium unius ejuſdemque generis ſint. Eodem accedit, eum ipſum a Chriſto tamquam Eccleſiæ fundamentum inſtitutum fuiſſe, cui datæ fuere claves, ut ligaret, ac ſolveret; cum ergo claves non fidei, ſed Petro traditæ fuerint, neceſſaria conſecutione fit, Petrum tamquam fundamentum poſitum fuiſſe.*

Ad alterum argumentum reſpondeo cum S. Hieronymo in laudatum caput S. Matthæi, Petrum, cum audiit ea verba, vade poſt me, Satana, *cum etiam Chriſtum negavit, quoad denique Chriſtus mortalem hanc vitam vixit, nondum Eccleſiæ caput fuiſſe; at ei poſt Dominicam tantum Reſurrectionem promiſſas o-*

mnes

Digitized by Google

mnes prærogativas fuiſſe collatas. Sane viſibilia capita duo Eccleſiæ eſſe non poterant; ac proinde a Chriſti Aſcenſione cæpit Petrus Chriſti ipſius vices agere, & Summi Pontificatus juribus uti.

Præter allata argumenta, nos ipſa ratio de S. Petri Primatu convincit. In quovis hominum cætu peculiaris ac certus ordo quidam adeſſe debet, & unum inter cæteros primum eſſe neceſſe eſt. Ergo in Apoſtolorum Collegio unum eſſe neceſſe fuit, qui primas ageret, caputque eſſet; is autem dubio procul Petrus fuit. Omnes enim Evangeliſtæ dum Apoſtolos numerant, Petrum non modo primo loco ponunt, verum etiam eorum primum fuiſſe teſtantur: Duodecim Apoſtolorum nomina hæc ſunt (*Matth.* II.), primus Simon, qui dicitur Petrus &c. *Idem apud* S. Marcum cap. III. & *apud* S. Lucam cap. VI. *animadverti licet.*

Id quoque conveniat; neceſſe eſt, ſtatui certo non poſſe, qua demum de cauſa Primatus S. Petro collatus fuerit. Id ætati nonnulli tribuunt, ut S. Hieronymus lib. I. *contra Jovinianum*: ætati delatum, quia Petrus ſenior erat. *Hieronymo ſubſcribit Caſſianus lib.* III. de Incarnatione, *ubi ita loquitur*: Primum hunc decuit reſpondere, ut idem ordo eſſet reſponſionis, qui erat honoris, & ipſe antecederet confeſſione, qui antecedebat ætate. *In eamdem ſententiam deſcendit S. Joannes Chryſoſtomus Homilia* LIX. *in S. Matthæum, ubi Chriſti ad Petrum verba innuens hæc habet*: Invenies ſtaterem, illum ſumens da eis pro me, & te: Didrachma pro Petro ſolutum, quod ipſe eſſet Primogenitus; *tametſi S. Epiphanius Hæreſi* LI. *nulla ductus ratione S. Andream Petro ſeniorem dicat.*

Alii Primatus collationem ex eo repetunt, quod Petrus ad Apoſtolatum primus vocatus fuerit, quamvis Andreas ad Chriſtum primus acceſſerit. Alii ob ſingularem erga Chriſtum charitatem, in Petri perſona Primatum tuentur. Ita S. Auguſtinus Serm. XIII. de Verbis Domini: Petrus in Apoſtolorum ordine primus, in Chriſti amore promptiſſimus. *Et S. Cyrillus lib.* XII. *in S. Joannem cap.* 64. Præveniebat Petrus alios; ardore namque Chriſti præcipue fervens, & ad faciendum, & ad reſpondeudum paratiſſimus erat. *Cæterum quæcumque tandem cauſa Chriſtum moverit; nos ſane ſatis habemus oſtendiſſe, S. Petrum ab eo primum ſtatutum fuiſſe. Id ſane e pluribus Apoſtolicorum Actorum locis compertum fit. Nimirum* cap. I. *S. Lucas Apoſtolos recenſens, qui Cœnacalum convenerant, primo loco Petrum nominat; & is quidem, quippe qui omnium primus eſſet, cæteros ibidem alloquens, & in Judæ proditoris loeum S. Matthiæ electionem mandans inducitur.* Cap. II. *ante reliquos omnes Apoſtolos Petrus Chriſtum Dominum nuntiat, & rationem affert, quamobrem ab omnibus, etſi alio atque alio ſermone utentibus intelligerentur, &c.*

Verum omnibus hactenus allatis rationibus Hoſtes Primatus S. Petri opponunt ejus æqualitatem cum S. Paulo, qui ſane Romæ verus Epiſcopus fuit, quemadmodum apud Petrum de Marca *in Exercitatione* De ſingulari Primatu Petri, *quæ extat inter ejus Opuſcula, videre eſt. Reapſe* S. Epiphanius *rotundis verbis Petrum, & Paulum Romæ Epiſcopos vocat, quod* S. Irenæus *antea præſtiterat. Idem aſſimat Euſebius dum in Romana Sede tertium Clementi locum poſt S. Petrum, & S. Paulum aſſignat. Hinc Romani Pontifices inter alia ſuæ Sedis ornamenta id poſuere, ſe ſcilicet SS. Petri, & Pauli ſucceſſores eſſe, ut loquitur* Hadrianus I. *in Epiſtola ad Conſtantinum, & Irenen Imperatores; quem imitatus* S. Gregorius VII. *in formula excommunicationis in Henricum Imperatorem latæ ſe in Petri, & Pauli Cathedra ſedere dixit. Idem evincunt amborum Apoſtolorum Imagines nongentis ab hinc annis plumbo in Bullis impreſſæ; e quibus etiam, cum S. Paulus ad dexteram collocatus occurrat, nonnulli inferunt, Paulo ipſi, non jam Petro prælationem tribuendam eſſe.*

Sed ad hæc facilis eſt, & expedita reſ-

reſponſio . Ad primum enim quod attinet , S. Petrus , & S. Paulus in Apoſtolatu , in auctoritate , ſeu poteſtate , non vero in Primatu æquales fuere . Et quamvis omnes Apoſtoli in dignitate æquales fuerint , ajo tamen , Paulum peculiari quadam ratione S. Petro æqualem dici poſſe ; I. *quia quemadmodum Judæorum Petrus , ita Gentium Apoſtolus Paulus fuit* ; II. *quia unus altero non minus in Evangelio nuntiando ſudavit , & alſit , varias regiones luſtravit , multaſque Nationes ad fidem convertit* ; III. *quia Romanam Eccleſiam ambo fundarunt , quam ſuo nempe ſanguine conſecrarunt . Nihilo tamen ſecius in Primatu Petrus Paulo ſuperior fuit . Itaque* S. Ambroſius *lib.* de Spiritu Sancto *cap.* XII. *dum inquit* : nec Paulus indignus Apoſtolorum Collegio , cum primo quoque facile conferendus , & nulli ſecundus ; nam qui ſe imparem neſcit , facit æqualem ; *illud pro certo ponit , Petrum omnium Apoſtolorum primum fuiſſe , quicum tamen Paulus conferri poterat . Atque hoc ipſo ſenſu allati Patres intelligi debent . Quamobrem* Maximus Taurinenſis *Homilia* V. *in Natali Apoſtolorum ſcripſit* : Ergo Beati Petrus , & Paulus eminent in univerſos Apoſtolos , & peculiari quadam prærogativa præcedunt ; verum inter ipſos quis cui præponatur , incertum eſt ; puto enim illos æquales eſſe meritis , quia æquales ſunt paſſione , & ſimili eos fidei devotione vixiſſe , quos ſimul videmus ad martyrii gloriam perveniſſe . *Jam vero quis non e S. Maximi verbis amborum Apoſtolorum æqualitatem percipit , ſalvo tamen ſemper , & integro remanente Petri Primatu ? Quinimmo argumentum hoc nimis probat , ut Scholæ dicunt . Si enim Petrus , & Paulus æquales in Primatu dicendi eſſent , ea una de cauſa , quod ambo Apoſtolorum* Principes , Apices , & Capita *nuncupati fuerint* ; Jacobus *quoque* , & Joannes *Petro in Primatu pares dicendi eſſent , quia non raro his ipſis titulis inſigniti leguntur ; ita ſane D. Paulus ſe cum magnis Apoſtolis comparat , quo nomine* Petrum , Jacobum , & Joannem *intelligit , eos Eccleſiæ Columnas vocat . Hos tres Apoſtolos ipſos* Victor Antiochenus *in S. Matthæi cap.* IX. Coryphæos appellat , Apoſtolici ſcilicet Ordinis capita . Chryſoſtomus *in Epiſt. ad Galat.* Petrus , *inquit* , Jacobus , & Joannes non prohibebant circuncidi , cum eſſent inter Apoſtolos primæ dignitatis . S. Auguſtinus *in eamdem Epiſtolam* : Petrus , Jacobus , & Joannes honoratiores erant cæteris Apoſtolis . *Id ergo conſequens fieret , hos quoque in Primatu S. Petro exæquandos eſſe ; quod a vero maxime alienum eſt ; ita porro diſputaret , qui loquendi formulas penitus ignoraret .*

Et quamvis Adverſarii dicant , non minus S. Paulo , quam S. Petro totius Mundi procurationem demandatam fuiſſe , atque in Apoſtolorum Præfatione *ita canat Eccleſia* : quos operis tui Vicarios eidem contuliſti præeſſe Paſtores ; *non inde tamen ſequitur , Primatum communem eſſe ; quia totius Mundi Eccleſias procurare , ubique terrarum Evangelium nuntiare , & Fideles confirmare , & id genus alia , non Primatus , ſed Apoſtolatus propria ſunt . Et id quidem S. Paulo potiſſimum congruebat , quippe qui Gentium Apoſtolus erat , multaſque Eccleſias fundaverat , quarum curam agere , quibuſque , prout cujuſque ratio poſtulaſſet , proſpicere tenebatur , quemadmodum ipſe* II. *Corinth.* x. *teſtatur his verbis* : Miniſtri Chriſti ſumus (ut minus ſapiens dico) plus ego in laboribus plurimis , in carceribus &c. *Et cum labores , quos tulerat , paucis indicaſſet , ſubdit* : Præter illa , quæ extrinſecus ſunt , inſtantia mea quotidiana , ſollicitudo omnium Eccleſiarum . Quis Infirmatur , & ego non infirmor ? Quis ſcandalizatur , & ego non uror ? &c.

Quod autem ad memoratas Apoſtolorum Imagines ſpectat , miſſis reſponſis , quæ in hanc rem Theologi afferre ſolent , utor eo uno , quod doctiſſimus Dupinus *affert , utpote magis naturæ conſonum ; & e ſacra Scriptura ipſa originem trahens* : Propterea , *inquit* , S. Paulus ad dexteram pingitur , quod eſſet e Tribu Beniamin , qui dexteræ filium ſignificat ; *atque Auctor quidem hic rem acu tetigiſſe mihi videtur .*

Duo tamen ſunt Patres , qui nobis adverſari videntur , & quorum auctoritate freti Adverſarii triumphum canunt ; S. Cyprianus , & S. Hieronymus . *Primus in libro* de Unitate Eccleſiæ *ita ſcribit* ; Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli , quod fuit

Pe-

Petrus, pati conſortio præditi honoris, & poteſtatis. *Alter in libro contra Jovinianum*: At, *inquit*, dicis, ſuper Pettum fundatur Eccleſia, licet hoc ipſum alio in loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves Regni Cœlotum accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur.

Reſpondet nihilominus Petrus de Marca, *quem ſupra laudavimus, Apoſtolos omnes non modo quoad poteſtatem, & amplitudinem, verum etiam quoad Eccleſias fundandi, erudiendi, & adminiſtrandi rationem æquales fuiſſe; qnoniam ex iis arcebant diviſiones, & ſchiſmata, quod S. Paulus in Corinthiorum Eccleſia præſtitit; Hæreticos, ut Hymenæum, & Figellum idem S. Paulus, anathemate percellebant; itaque jure S. Hieronymus Eccleſiam æque ſuper omnes roboratam ait; erant etiam in Apoſtolatu pares, ita tamen, ut ſi minus peculiari privilegio in gratia firmati fuiſſent, & in hæreſim, vel ſchiſma labi potuiſſent, coacti eſſent a Petro, unitatem cum capite, nempe cum ipſo ſervare. Quamobrem Apoſtoli tenebantur peculiares Eccleſias huic unitati ſubdere, quemadmodum S. Cyprianus cenſuit, ut ex verbis, quæ ſequuntur, apparet*: Sed exordium, *inquit*, ab unitate proficiſcitur, ut Eccleſia una monſtretur.

** *Act. Apoſtolic. cap. II. leguntur hæc S. Petri verba*: Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti. *Hinc orta controverſia, aliquandone Apoſtoli uno Jeſu Chriſti nomine baptizaverint. Nonnulli apud Baronium ad an. 34. §. 248. aſſeruerunt, Apoſtolos in Chriſti tantum nomine baptizaſſe, Sancto afflante Spiritu, ut ſacroſanctum Jeſu Chriſti nomen in Eccleſiæ naſcentis exordio celebre redderetur. Verum alii, quorum nos ſententiæ ſubſcribimus, rotundis id verbis negant*, ne Apoſtoli, *ut ait S. Hilarius lib.* de Synodis §. 83. reperiantur in crimine, qui baptizare in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti juſſi, tantum in Jeſu nomine baptizaverint. *S. Thomas* III. Part. q. 66. art. 5. ad 7. *docet, ſi loco Patris, Filii, & Spiritus Sancti aliæ voces idem ſignificantes uſurparentur, Sacramentum nullum fore. Quare S. Petri verba ita S. Cyprianus explicat Epiſtola* 73. Jeſu Chriſti mentionem facit Pettus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur. *Immo S. Ambroſius* lib. I. de Spiritu S. cap. III. *nihil eorum, quæ Divinus Servator præſcripſit, in ea forma deeſſe*: Quia, *ejus verba ſunt*, qui unum dixerit, Trinitatem ſignavit. Si Chriſtum dicas, & Deum Patrem, a quo unctus eſt Filius, & ipſum, qui unctus eſt, Filium, & Spiritum, quo unctus eſt, deſignaſti. *In eumdem modum loquitur S. Auguſtinus* lib. II. *contra Maximinum* cap. XVII. §. I. Si autem non nominatis Patre, & Spiritu Sancto, in nomine Jeſu Chriſti juſſi ſunt baptizari, & tamen intelligunrur non baptizati niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; cur non ſic audis de Filio Dei, omnia per ipſum facta ſunt, ut & non nominatum intelligas ibi & Spiritum Sanctum? *Ita ego concludit* Æſtius *in Sententiarum* lib. IV. Diſtinct. 3. §. 4. Quatuor ergo modis intelligi poteſt, Apoſtolos baptizaſſe in nomine Chriſti, vel per virturem ejus, vel per meritum ejus, vel in ipſo Chriſto, id eſt, baptiſmo Chriſti. *Et ſeq. §. Hilarii, Ambroſii, aliorumque allata loca explicat. Denique S. Petri verba alii quidem ita intelligunt, ut non jam collati baptiſmi formam, ſed iis neceſſariam, qui baptiſmum ſuſcepturi erant, in Jeſum Chriſtum fidem ſignificent; eadem prorſus ratione, qua S. Paulus in Epiſtola ad Galatas cap. 3. locutus eſt*: Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ut eos ſcilicet in Jeſu Chriſti fide baptizatos oſtenderet. Magni nominis Vir* Harduimus *in quæſtione de Baptiſmo in nomine Chriſti* §. 2. *in eamdem ſententiam loquitur*: Baptizatos in nomine Jeſu intelligi eos neceſſe eſt, qui baptizati ſunt, poſtquam invocarunt, & confeſſi ſunt nomen Domini Jeſu. Dirimenda nimirum, ac diſtrahenda in partes duas ſimplex (*D. Petri*) oratio eſt in hunc modum fere, ac ſenſum (*Actor.* II. 38.): *invocet unuſquiſque veſtrum nomen Domini Jeſu, & baptizetur*; ut his vocibus, *in nomine Domini Jeſu*, non baptiſmi formam, ſed baptizandorum fidem conſignatam intelligas, invocatumque ab iis id nomen ante lavacrum ſub Antiſtitis manu. Et §. VI. *ſubdit*,

dit, S. Ambroſii orationem eodem recidere: ut hæc duo edoceat: alterum, hunc eſſe in Sacris Litteris loquendi morem, ut vel una Trinitatis appellata perſona, intelligi pariter reliquas oporteat; alterum, quod eſt ex primo conſequens, eos, qui ſalubri lavacro tincti dicuntur, vel ſi Chriſtum modo ſuut ore confeſſi, totam nihilominus Trinitatem animo, ac fide percepiſſe. *Petrus Conſtant in Diſſertatione, in qua Stephani Papæ ſententia ſuper Hæreticorum receptione tamquam vera defenditur, Tom.* I. *Epiſtolarum Romanorum Pontificum pag.* 233. §. 3. Apoſtolorum, temporibus, *inquit*, ad baptiſmate, quod Joannes tradiderat, diſtinguendum fuit, quod Chriſtus poſtmodum inſtituit. Nulla autem aptior excogitari potuit diſtinctio, quam ut, cum primum jam diceretur baptiſma Joannis, alterum baptisma Chriſti adpellaretur; & qui hoc ſuſciperent, in nomine Jeſu baptizati, hoc eſt, baptismo Chriſti auctoritate inſtituto, adeoque in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti initiati dicerentur. Quocirca Innocentius *Epiſt.* 17. ad Macedonas *num.* 10. eos, qui *Actor.* XIX. 5. baptizati in nomine Jeſu dicuntur, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizatos eſſe haud dubius pronuntiat. *Legantur* Melchior Canus *de Locis Theologicis lib.* VIII. *ad* 7. Bellarminus *de Romano Pontifice lib.* IV. *cap.* 12. Natalis Alexander *Diſſertat.* XIII. *Sæc.* III. *& eruditiſſimus* Calmet *in Diſſertatione, quam Apoſtolicis Actis præpoſuit*, de Baptiſmo in nomine Chriſti, *Tom.* VII. *pag.* 808.

*** *Eccleſia, quam primam S. Petrus inſtituit, Antiochena profecto eſt, cujus per annos paucos Epiſcopus fuit; & credere par eſt, inquit Baronius ad. an.* 44. §. 26. *Apoſtolorum omnium conſenſu ſtatutum fuiſſe*, ut Petrus, Apoſtolorum Princes, Syriæ principi Civitati, atque metropoli, cui & Palæſtina, ipſaque Hieroſolyma ſubjaceret, præficeretur Epiſcopus. *Maxime conſtans & firma traditio eſt, quippe cum nullus e Patribus hac de re dubitaverit; quam nimirum luculentiſſime teſtantur* Euſebius, S. Hieronymus, Origenes, S. Joannes Chryſoſtomus, Innocentius I. & Gelaſius *Summi Pontifices, ut recentiores innumeros alios taceam. De hac nos veritate convincit Catholica Eccleſia ipſa, quæ Antiochenæ Petri Cathedræ memoriam celebrat Februarii die* 22. *cui concinunt ad unum omnia Martyrologia, ut* Romanum Vetus, *quod* Coſweidus *in lucem edidit, præterea* Uſvardi, Adonis, Bedæ, Rabbani, *præter* Bollandum *Tom.* III. *Act. Sanctorum ad* 22. *Februarii diem. Denique* Wandelbertus *in Martyrologio Metrico ita canit:*

Octavoque Petri Cathedra, & doctrina coruſcat,
Urbs læta Antiochi quo primum Præſule cernat.

In hanc veritatem Onuphrius Panvinius *calamum ſtrinxit, & univerſa licet antiquitate repugnante, ſcribere non eſt veritus, S. Petrum Antiochenam Eccleſiam fundaſſe, poſtquam Romanam fundaverat. At quis primo ipſo intuitu non videt, abſonam Panvinii opinionem rationi quoque adverſari? Nimirum ante illud tempus, quo S. Petrum Antiochiam profectum Panvinius vult, aderant ibi Fideles multi, & naſcentis Eccleſiæ diſciplina, quemadmodum novæ Religionis cultus ibidem ita florebat, ut omnium primi Chriſtiani dicti Antiocheni eſſent, ut in Actis Apoſtolicis* cap. XI. 26. *legitur. Sentiendum ergo, Epiſcopum aliquem Religionem, & pietatem in Urbem induxiſſe, ut Chriſtianæ diſciplinæ populus aſſueſceret. At quiſnam Epiſcopus hic, niſi Petrus cenſeri poterit? Quod ſi quis eum neget Petrum fuiſſe, Petrum ipſum in Antiocheno Epiſcopatu alicujus Diſcipuli ſucceſſorem faciat, neceſſe eſt, quo nihil eſſe abſurdius poteſt:*

Apollonii *tamen auctoritate Panvinius utitur, qui apud Euſebium* lib. V. Hiſt. Eccl. cap. 18. *docet ex veteri traditione*, Dominum Apoſtolis ſuis præcepiſſe, ne intra duodecim annos Hieroſolymis excederent. *Non ergo licebat Petro ante annum duodecimum a Chriſti morte Hieroſolymis diſcedere, Antiochiam pergere, ibique anno Chriſti* 37. *Eccleſiam fundare. Verum nos S. Lucæ potius*,

quam.

quam Apollonio credere par eſt. Actorum porro cap. VIII. *legitur*, Petrum, & Joannem, *ante elapſos annos duodecim, Hieroſolymis egreſſos, Samariam veniſſe, ac* Petrum *quidem, antequam vinculis ſtringeretur, Lyddam, Joppem, & Cæſaream luſtraſſe; qui præterea, cum nondum anni duodecim excurriſſent, e carcere ab Angelo eductus, non Hieroſolymis ſolum, ſed ex Judæa ipſa diſceſſit. Huc adde, Chriſtum Dominum, ante quam in Cœlum aſcenderet, Apoſtolis præcepiſſe* (Matth. cap. XXVIII.), *ut peregrinantes* docerent omnes gentes, & ſederent (Lucæ XXIV.) in Civitate, quoad uſque induerentur virtute ex alto; *quæ ſane virtus iis per Spiritus Sancti deſcenſum collata fuit. Quamobrem Apoſtolis Spiritu Sancto imbutis ad Chriſtianam Fidem nuntiandam patuit via. Ac generatim* Act. cap. I. *nullo prorſus præſcripto tempore*, juſſit (*Chriſtus*) eos ſibi teſtes eſſe in Jeruſalem, in omni Judæa, & Samaria, & uſque ad ultimum terræ.

At ſi ante annos duodecim a Chriſto ſtatutos, reponit Panvinius, *Petrus, & Joannes Samariam petiiſſent, Evangelium Apoſtoli promulgaſſent, antequam Petrus per Lintei quovis animalium genere pleni viſionem* (Actor. XI.) *moneretur, illud Gentibus nuntiandum eſſe. Quid erit porro, quod* Panvinius *reſpondeat, ſiquidem liquido oſtenderim, Samaritanos non Ethnicos, ſed natione Proſelytos fuiſſe, & Circumciſionem, ac Legem Hebraicam ſervaſſe? Id autem ita ſtatim evinco. Eos Chriſtus Dominus alios ab Ethnicis facit apud S. Matthæum* cap. X. *diſertis his verbis*: In viam Gentium ne abieritis, & in Civitates Samaritanorum ne intraveritis. *Hinc facile intellectu eſt, quorſum Chriſti juſſum ſpectaverit, ut nempe Apoſtoli Judæos primum, quorum erant promiſſa, deinde vero Gentes docerent. Quo ipſo ſenſu id accipi debet, quod de ſe Chriſtus ipſe apud eumdem Evangeliſtam cap.* XV. *dixit*: Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt, domus Iſrael; *cum Samaritanam, & cum ea Samaritanos multos ad ſe traxerit.*

Neque vero mirari debemus, S. Lucam de Petri Antiochiam adventu, ejuſque Eccleſiæ fundatione omnino ſiluiſſe. Nimirum S. Lucas, quippe qui in id incumberet, ut S. Pauli res geſtas deſcriberet, multa, quæ Apoſtoli geſſerunt, & inter hæc Antiochenæ Eccleſiæ inſtitutionem ſilentio præteriit. Hæc S. Hieronymi ſententia eſt in Commentario in Epiſtolam ad Galatas cap. 2. Nec mirum eſſe, ſi Lucas hoc Petri, & Pauli diſſidium tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat, Hiſtoriographi licentia prætermiſerit; & non ſtatim eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſam dignum putavit relatu, alius inter cætera dereliquit. Deinde primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde tranſlatum, quod Lucas penitus omiſit. *Quod ſi e S. Lucæ ſilentio inferendum eſſet, Antiochenam Eccleſiam a S. Petro inſtitutam non fuiſſe; id etiam inferri deberet, eumdem S. Petrum publice a S. Paulo Antiochiæ increpitum non fuiſſe; cum S. Paulus ipſe rotundis id verbis referat in Epiſtola ad Galatas* cap. II.

Denique nihil refert, Antiochenam Eccleſiam a Cyprienſibus, & Cyrenenſibus Chriſtianis inſtitutam eſſe, pro ut Actor. Apoſtolic. cap. XI. *legitur; quandoquidem dum ego de Antiochena S. Petri Cathedra diſputo, non id propugnare contendo, Antiochiam ab eo primum fide imbutam eſſe (fateor enim libenter, profiteorquo, qui primi fidem in eam Urbem inducerent, Diſcipulos extitiſſe, qui poſt S. Stephani martyrium Hieroſolymis expulſi fuerant), ſed id unum aſſerere in animo habeo, S. Petrum primum fuiſſe, qui Epiſcopi titulo Antiochenam Eccleſiam adminiſtraverit, & Patriarchali dignitate inſignierit.*

**** *De S. Petri Romam adventu nullus e Patribus, & antiquis Hiſtoricis dubitavit; atque adeo id ne Hæretici quidem ad uſque* XV. *Chriſti ſæcu-*

lum

lum in quæſtionem vocarunt. Rem haud omnium primus negare auſus Guillelmus *Joannis Wicleffi magiſter, quem ducem ſequi non modo Magdeburgenſes, verum* etiam Lutherum, Calvinum, *alioſque puduit, ob Scriptorum nempe conſenſum, qui Romanam Sedem Petri Cathedram nuncupant.* Præterea Paerſonius, *Scriptor inter recentiores Hæreticos longe clariſſimus, in Diſſertatione* I. de ſucceſſione primorum Romæ Epiſcoporum, *cap.* VI. *&* VII. *antiquitatis ſecutus ordinem, de S. Petri Romam adventu, ac de Eccleſia ibidem ab ipſo inſtituta nullo unquam tempore dubitatum demonſtrat.* Baſnagius *ipſe ad an.* 64. §. 9. *fatetur ingenue*, nullam unquam traditionem fuiſſe, quæ majore teſtium numero cingatur; *ut proinde de S. Petri Romam adventu dubitari non poſſit, quin omnia Hiſtoriæ fundamenta ſuſque deque vertantur.*

Claudius Salmaſius *in Apparatu ad libros* de Primatu Papæ *ita in hunc S. Petri Romam adventum argumentatur. Primo quidem Petrus Judæorum, ut Paulus Gentium Apoſtolus fuit; in alienam ergo meſſem falcem immiſiſſet Petrus, ſi Romam veniſſet. Præterea quo tempore S. Petri Romam adventus vulgo ponitur, rerum potiebatur* Claudius *Imperator, quo ſane regnante, Judæi in Urbe Roma vel nulli, vel admodum pauci erant; eos enim* Claudius *partim, militiæ ſpecie, per immitis cœli Provincias diſperſerat, partim in exilium conjecerat, ut* Suetonius *in* Claudii *Vita cap.* 36. *memoriæ prodit. Eſt ergo vero ſimile, Petrum non Romæ, ſed potius Babylone fuiſſe, ubi Judæorum Tribus decem ſupererant. Et ſane Babylone ſuam primam Epiſtolam Petrus miſit, ad cujus calcem ita loquitur:* Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus. *In Actis pariter S. Lucas de Petri Romam adventu non tacuiſſet, quemadmodum de Pauli adventu non tacuit.*

Ecquis Salmaſio *dixit, Babylonis nomine litteraliter intelligendam Babylonem eſſe, non autem metaphorice Romam, quam quidem omnes antiqui Patres intellexerunt?* Euſebius *lib.* II. *Hiſt. Eccleſiaſt. cap.* XV. *ſcribit:* Et hoc dicit Papias, quod Petrus in prima Epiſtola ſua, quam de Urbe Roma ſcripſit, meminerit Marci, in qua tropice Romam Babylonem nominavit. *S. etiam Hieronymus in libro* de Viris Illuſtribus, *articulo* Marcus, *hæc habet:* Petrus in Epiſtola prima, ſub nomine Babylonis, figuraliter Romam ſignificat. *In quem ſenſum* Æcumenius, Bedas, *aliique eumdem locum expoſuerunt. Præterquam quod S. Joannes in Apocalypſi Romam ſæpenumero Babylonem vocat, quemadmodum animadvertit* Tertullianus *lib.* 3. *contra Marcionem, & perſpicue deducitur ex Apocalyp. cap.* XXVII. *ubi magna Babylon ſupra Montes ſeptem ſita, &* imperio ſupra Reges Terræ inſtructa dicitur; *quæ ſane Babyloni, quæ in Ægypto erat, hodie, vulgo* Cairo, *convenire non poſſunt. Ac propterea Petrus, qui Judæus erat, figura hac uſus eſt, quod quemadmodum Babylon Imperii caput fuit, & Nabuchodonoſor Regem habuit, qui electum Dei populum perſecutus eſt, & in captivitatem traxit; ita Roma Apoſtolorum tempore caput erat Imperii, quod penes Neronem erat, qui barbare Dei populum excruciavit. Verum nihil magis mirari ſubit, quam Proteſtantes ipſos Romam paſſim Babylonem vocare; quem ob finem Lutherus librum ſcripſit* de Captivitate Babylonica; *& Magdeburgenſes non alia de cauſa inter Canonicos libros Apocalypſim recipiunt, quam quod in ea, Babylonis nomine, ſæpe Roma cenſoria virga notatur. Si ergo Roma, eorum judicio, Babylon eſt; quod eſt, quod S. Petrum Romæ ſcripſiſſe negent, dum ſe Babylone ſcripſiſſe ait? Clauſula tamen, quæ ſequitur, multum confert ad rem noſtram:* & Marcus filius meus. *Veterum enim Scriptorum clariſſimi quique conſtanter affirmant, Marcum Romæ Evangelium ſcripſiſſe, prout e Petri fidem nuntiantis ore perceperat. Ita Euſebius loco laudato, ubi Papiam, & Clementem Alexandrinum teſtes adhibet; ita* S. Irenæus,

S. Hie-

S. Hieronymus, Damaſus, Ado Viennenſis, *aliique. Hinc factum, ut S. Marci Evangelium S. Petro tribueretur, quemadmodum* S. *Lucæ Evangelium S. Paulo tributum fuit :* Cæpit, *ſcribit* Tertullianus *lib.* IV. *contra Marcionem*, Magiſtrorum videri, quod Diſcipuli promulgarunt.

Ad Judæos autem per Claudii Edictum Roma pulſos quod attinet, non repugnat, S. Petrum in Urbe verſatum eſſe; neque enim neceſſe eſt, S. Petrum per id omne tempus Romæ commoratum dici, quo ejuſdem Epiſcopus fuit; verum hæc duo conſtare poſſunt, Petrum altero Claudii anno Romam veniſſe, eumdemque ipſius deinde Imperatoris anno nono cum Judæis omnibus expulſum fuiſſe. Ita ſane refert Paulus Oroſius *Hiſt. lib.* VII. *cap.* VI. anno ejuſdem nono expulſos per Claudium Urbe Judæos. *At Claudio vita functo, Petrus Romam rediit, ubi Nerone imperante, mortem occubuit. Neque obeſt, Claudium in edicto, quod edidit, præcepiſſe, ne Judæi amplius in Urbem reciperentur; cum quippe ſub Nerone reverſum dicimus, quo regnante, Judæi poterant Romæ conſiſtere, ut conſtat ex ultimo Actorum capite, ubi Paulus eo tempore Judæis Evangelium Romæ nuntiaſſe dicitur.*

Ad Apoſtolatus autem diviſionem quod attinet, ea ſane non ita accipienda eſt, ut Petrus Judæis tantum, vel in Judæa, Paulus vero non niſi Gentibus Fidem nuntiarent; ſed ita potius, ut Petrus omnes, & ubicunque ei viſum eſſet, potiſſimum tamen Judæos, Paulusque pariter omnes, at præſertim Gentes docerent. Alioquin Petrus in alienam provinciam pedem intuliſſet, cum Antiochiæ, in Aſia, Galatia, Ponto, Cappadocia, & Bithynia Evangelium promulgavit; uſurpator quoque Paulus fuiſſet, cum in Urbe Roma fide Judæos imbuit, ut jam e poſtremo Actorum capite animadvertimus.

Salmaſii *argumentum e S. Lucæ in Actis, quoad Petri Romam adventum, ſilentio petitum, utpote mere negans, prorſus elumbe eſt. Neceſſe non erat, omnia a S. Luca referri; magiſque credendum teſtibus duobus, qui aliquid affirmant, quam innumeris aliis, qui nihil dicunt, neque vero id negant, quod alii affirmant. Quemadmodum cordati, ac de rebus recte ſentientis hominis non eſt ita ratiocinari : S. Matthæus in Evangelio de Chriſti Domini Circumciſione non loquitur; S. Marcus de Præſentatione non meminit; S. Lucas novam Stellam ſilentio præterit; S. Joannes Chriſtum ex Maria Virgine natum non dicit; ergo hæc omnia falſa ſunt.*

Ejuſdem rationis eſt argumentum illud, quo utuntur Sectarii, quodque Illyricus *demonſtrationem appellat. Paulus, ad Romanos ſcribens, multos nominatim ſalutat, quemadmodum ultimum caput integrum legi poteſt, nullamque Petri mentionem facit. Ejuſmodi certe ſunt eorum demonſtrationes, qui cerebro laborant; primo quidem, quia eadem ratione concludi poſſet, nec Joannem Epheſi Epiſcopum, nec Hieroſolymæ Jacobum fuiſſe, quia nempe Paulus ad Epheſios ſcribens, Joannem non ſalutavit; & ad Hebræos ſcribens, ſalutem Jacobo non dixit. Præterea Paulus Petrum non ſalutavit, quia ſcilicet eo tempore ſcripſit, quo Petrus non Romæ, ſed in Syria verſabatur; ad accuratam enim trutinam revocato tempore, cenſet* Bellarminus, *Epiſtolam ad Romanos* XI. *vel* XII. *Claudii anno, quo jam Petrus, ut ſupra diximus, Roma diſceſſerat, ſcriptam fuiſſe.*

Neque vero argumentum e Scriptorum diſcordia deſumptum, quorum alii anno Claudii II. *alii an.* IV. *alii an.* XIII. *Petrum Romam veniſſe ajunt, falſitatis indicium eſt, niſi in ea re, in qua ipſi diſcordes ſunt; quia Scriptorum aliqui fallantur, neceſſe eſt. At in quo conſentiunt, id vero conſtantiſſimæ veritatis argumentum eſt. Cum ergo inter omnes de facto, nempe de S. Petri Romam adventu conveniat, iidemque de tempore tantum diſcrepent; id neceſſaria conſecutione conficitur, factum quidem certum, tempus autem ſolummodo incertum eſſe. Eadem ratione ſuper anno mortis Chriſti inter Scriptores diſcordia eſt; ergone ſtatui poterit, Chriſtum mortuum non eſſe? Abſit, Proteſtantes in adeo apertam ſtultitiam prolabi. De Samuelis, de Saulis, itemque de Mundi a creatione ad nos uſque elapſis annis, tot opiniones ſunt, quot Chronologorum capita. Nemo tamen dixerit, Samuelem, & Saulem Hebræo populo non præfuiſſe, & Mundum creatum non eſſe, niſi Atheus fue-*

fuerit. *Legatur Diſſertatio* III. Emmanuelis Scheltratii *in* Tomo *de Antiquitate illuſtrata* cap. I. *&* II. *item Diſſertatio* P. Calmet de profectione Divi Petri Romam, *denique Diſſertatio* III. Antonii Sandini de Cathedra D. Petri Romana.

***** Baronius *ad an.* 49. §. 21. *ex Euſebii teſtimonio*, *Pontificatus annos* 25. *Petro tribuit*, *Antiochiæ ſcilicet an.* 7. *&* 18. *Romæ*. Papebrochius *in Conatu Chronico-Hiſtorico Diſſertatione* II. de Sede S. Petri Antiochena, & Romana, *apud* Bollandum Tom. VIII. *Maji* pag. II. n. I. *vos in dubio relinquit*. *Ita enim ſcribit*: Quam certum eſt, utràmque ſedem conſtituiſſe, ac tenuiſſe Petrum, tam difficile eſt, certo definire, quo anno utramque occupare cæperit, & quot annos tenuerit.

Phacee, filius Romeliæ, ſupremus Dux Exercitus Phacejæ Regis Iſrael, Dominum ſuum, in quem conſpiraverat, regiis in Ædibus interfecit, & ſe Regem renuntiatum voluit. Regnavit annos viginti, & malum egit coram Domino, Jeroboami veſtigia ſecutus, qui Iſraeliticum populum ad peccatum adduxerat. Achaz, in Judæa tunc regnantis flagitiis irritatus Deus, eo Raſin Syriæ Regem, & Phaceen miſit, qui, nulla interjecta mora, fulguris inſtar, nullo prorſus impedimento detenti, Hieroſolymam obſederunt, eo animo, ut Regnum Juda penitus everterent. At a Deo miſſi, ut per eos electus populus puniretur, non deſtrueretur, Hieroſolymam capere prohibiti, ſuas ad ditiones redire coacti ſunt. Interea cûm Achaz, nulla inſperati beneficii ratione habita, quod eі Divina Bonitas conferebat, in impietate animum obfirmaret, ejuſque ſubditi, ſecuti Regis exemplum, ſe ſe omnibus idololatriæ ſuperſtitionibus dederent; juſtitiæ ſuæ miniſtros, Raſin, & Phaceen Deus revocavit, qui ſeorſim in Regnum Juda irruperunt, illudque ad incitas redegerunt. Phacee Regis Achaz Exercitum profligavit, una die militum centum millia interfecit, 200000. in captivitatem traxit, & ſpoliis onuſtus Samariam rediit. At per iter Propheta quidam, Obed nomine, crudeliter in fratres patrata facinora Iſraelitis exprobravit, perſuaſitque, ut, quocunque trahebant, captivos Judæ remitterent. Prophetæ exprobrationibus permoti victores ſtatim captivos non ſine ſingularis miſerationis argumentis omnibus dimiſerunt, nudis indutis, curribuſque impoſitis iis, qui infirmiores erant, quam ut pede redire poſſent. Poſt aliquod tempus corona ſpoliatus Phacee, proditusque a ſubditorum uno, cui Oſeæ nomen, Elæ filio, qui ejus loco regnavit, an. Mundi 3265. *Lib.* IV. *Reg. cap.* XV.

Phacejas, *Dominus aperiens*, filius, & ſucceſſor Manehem Regis Iſrael, biennium tantum regnavit, qui patris imitatus ſcelera, punitus a Phacee, & in convivio proditus fuit. IV. *Reg.* XV.

Phadaja, *redemptio Domini*, pater Zebidæ, matris Joachim Regis Juda, Joſiæ ſecundogenitus. *Nomen matris ejus Zebida filia Phadaim de Ruma*. 2. Filius Jechoniæ Regis Juda, & pater Zorobabel, & Semei: De Phadaja *orti ſunt Zorobabel*, *&* *Semei*. 3. Alii nonnulli minus animadverſione digni. IV. *Reg.* II. Eſdr. *cap.* 3.

Phadaſſur, *Servator*, Gamalielis pater. Gamaliel hic Tribus Manaſſe caput erat, egredientibuſque ex Ægypto Hebræis, Tribus ſuæ nomine Tabernaculo munera obtulit. *Numer.* I. 10.

Phadon, *ejus redemptio*, unus e Nathinæorum capitibus. I. *Eſdr. cap.* 2.

Phaerezæi, *diſperſi*, unus e populis ſeptem, qui terram Chanaan incolebant: *Eo autem tempore Chananæus*, *&* *Pherezæus habitabant in terra illa*. Iis inde nomen, quod certa in ſede non conſiſterent, & modo hic, modo illic, modo cis, modo ultra Jordanem, modo in montibus, modo planis in locis, Scytharum more, viverent. Sacra Scriptura *Chananæum* tantum, & Phærezæum, tanquam regionis principes nominat. Eos omnes & ſingulos trucidandos Deus Moſi mandavit: *nullum omnino permittes vivere*. Haud ſinguli tamen everſi, quoniam eos Salomon ſibi vectigales reddidit, eorumque etiam Eſdræ tempore, poſt reditum a Babylonica captivitate, mentio fit.

Phahat Moab, *caput Moab*, loci nomen in Moabitarum regione. I. *Eſdr.* 2.

Pha-

Phalaja, *ſecretum Domini*, unus e præcipuis Levitis, qui a captivitate redierunt, & ex eorum numero, qui fædus, a Neemia cum Domino renovatum jurejurando firmarunt. II. *Esdr.* VIII.

Phalea, *fragmentum*, Sacerdotum unus, qui eidem fæderi ſuam jurisjurandi fidem addiderunt. II. *Esdr. cap.* X.

Phaleg, *diviſio*, filius Heber: *Natique ſunt Heber filii duo, nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus diviſa eſt terra;* id ei nominis propterea inditum, quod ejus vitæ primis annis homines ſeceſſerunt, ac terram invicem partiti ſunt. Natus annos triginta filium ſuſcepit, Reu nomine, obiitque ætatis an. 233. Mundi 1687. cum filios plures genuiſſet. *Geneſ.* XI. 19.

Phalleth, *judicium*, filius Azmoth, e ſtrenuis Davidis Regis Exercitus Viris unus, qui ei ſe addidit in Urbe Siceleg. I. *Paralip.* XII.

Phallu, *abditus*, filius Ruben, pater Eliab, & Phalluitarum familiæ caput; *Hujus filius Phallu, a quo familia Phalluitarum.* Geneſ. XLVI. Numer. XXVI.

Phalti, *liberatio*, filius Rapha, eorum duodecim unus, qui ad explorandam Terrem promiſſam miſſi fuerunt. 2. Phalti, filius Lais, cui Saul filiam Michol conjugem dedit, cum eam Davidi ademiſſet: *Saul autem dedit filiam ſuam, uxorem David, Phalti filio Lais de Gallim.* At eam David e Phalti deinde manibus ereptam ſibi reddidit. 3. Urbis nomen in Tribu Ephraim: *Helles de Phalti.* *Numer.* XIII. I. *Reg.* XXV. & II. *Reg.* III. III. *Reg.* XXIII.

Phaltias, *fuga Domini*, Ananiæ filius e Tribu Simeon, qui Amalecitas in Monte Seir profligavit: *De filiis Simeon abierunt in Montem Seir viri quingenti, habentes principem Phaltiam.* Id actum creditur Ezechiæ tempore. I. *Paralip.* III. & IV.

Phaltiel, *fuga Domini*, filius Ozan e Tribu Iſſachar, eorum unus, qui acciti fuerunt, ut promiſſam Terram partirentur: *De Tribu Iſſachar dux Phaltiel, filius Ozan.* *Numer.* XXXIV.

Phanuel, *proſpectus Dei*, filius Hur, e Tribu Juda, pater Gedor: *Phanuel pater Gedor.* I. *Paralip.* IV. 2. Unus e Beniamin poſteris, filius Seſac: *Jephdaja, & Phanuel; filii Seſac.* I. *Paralip.* VIII. 3. Quidam e Tribu Aſer, Annæ Prophetiſſæ pater: *Filia Phanuel, de Tribu Aſer.* *Luc.* II. 4. Urbs ultra Jordanem apud torrentem Jabok, ubi Jacob per totam noctem cum Angelo luctatus eſt: *Vocavitque nomen loci illius Phanuel, dicens, vidi Deum facie ad faciem.* Geneſ. XXXIV. Vox, Phanuel, ſignificat intuitum Dei. Jacob ſibi Deum facie ad faciem viſum ait, quia ſcilicet corporeis oculis Angelum viderat, qui Deum exhibebat. Ibidem deinde Iſraelitæ Urbem ædificarunt, in hujus prodigioſæ viſionis monumentum; quæ Urbs Tribui Gad tradita fuit. Gedeon, cum Madianitas inſecutus reverteretur, turrim, & munimenta Phanuel æquavit ſolo, Urbiſque incolas de medio ſuſtulit, qui ita inhumani fuiſſent, ut annonam ſuppeditare renuerent: *Turrim quoque Phanuel ſubvertit.* *Judic.* VIII. At eam Jeroboam, filius Nabat redintegravit: *egreſſusque inde ædificavit Phanuel.* III. *Reg.* XII.

Phara, *fructum gerens*, Gedeonis ſervus, qui ad Madianitarum Exercitum explorandum ei ſe comitem addidit: *Si autem ſolus ire formidas, deſcendat tecum Phara puer tuus.* *Judic.* VII. Eſt & Phara Urbs in Tribu Ephraim, quam Bacchides adverſus Machabæos munitam voluit: *Et ædificaverunt munitionem in Thammata, & Phara.* I. *Machab.* IX.

Pharai, *hiatus*, ex Urbe Darbi, unus e Davidici Exercitus ſtrenuis viris. II. *Reg.* XXIII.

Pharam, *fructus matris*, Rex Jerimoth, qui, cum Adoniſedech Regi Jeruſalem opem allaturus veniſſet, a Joſue victus, ejuſque juſſu poſt mortem ſuſpenſus fuit: *Miſit ergo Adoniſedech Rex Jeruſalem ad Cham Regem Hebron, & ad Pharam Regem Jerimoth.* *Joſue* X. 3.

Pharan, *pulcritudo*, vaſta Arabiæ Petrææ ſolitudo, quæ a Monte Sinai ad Aſion-Gaber protenditur, & omnino lapidibus referta eſt, & aduſtis arenis, quas ventorum turbines undique extollunt. Sæpe occurrit in Sacris Litteris horrendi hujus Deſerti mentio; in quod ſcilicet Agar,

ab hera Sara expulſa domo, ſe cum Iſmaele filio recepit, ibique per aliquod tempus conſtitit: *Habitavitque in Deſerto Pharan. Geneſ. cap.* xxi. Iſraelitæ e ſinai caſtra moverunt, & in Deſertum Pharan venerunt: *Profectique ſunt filii Iſrael per turmas ſuas de Deſerto Sinai, & excubuit nubes in ſolitudine Pharan. Numer.* x, 12. Ex hoc Deſerto Moſes ad explorandam expendendamque Terram Chanaan e quaque Tribu hominem miſit. Etſi porro Deſertum hoc incultum eſſet, in eo tamen Iſraelitæ per annos triginta octo conſtiterunt, nulliuſque rei penuriam paſſi ſunt, Deo, prout opus erat, proſpiciente. David, ut ſe Saulis perſecutioni ſubduceret, in Deſertum Pharan ſeceſſit: *Conſurgenſque David, deſcendit in Deſertum Pharan.* I. *Reg.* xxv. In hoc Deſerto Mons aderat ejuſdem nominis: *Deus ab Auſtro veniet, & Sanctus de Monte Pharan. Habac. cap.* 3. Et Moſes *Deuteron. cap.* xxiii. 2. ita loquitur: *Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus eſt nobis, apparuit de Monte Pharan, & cum eo Sanctorum millia, in dextera ejus ignea Lex*. Quamobrem pro certo ponitur, Montem Sinai in regione Pharan extitiſſe. Deſertum hoc adjacet Mari Rubro, ad cujus oram Urbs, & promontorium ejuſdem nominis conſpiciuntur: *Uſque ad campeſtria Pharan, quæ eſt in ſolitudine; Geneſ.* xiv. 6.

Pharao. Regum Ægypti commune nomen, quod iis ad Ezechielis uſque tempus Sacra Scriptura tribuit. Vocabulum hoc aliis *Regem*, aliis *Crocodilum* ſignificat. Sacra Scriptura de nominis hujus Regibus omnino decem verba facit, quorum nos hiſtoriam in pauca contrahemus. Omnium primus tum regnabat, cum Abraham, caritate graſſante, in Ægyptum deſcendere coactus fuit. Patriarcha hic in ſuſpicionem adductus, fore, ut ab Ægyptiis ejus conjugis pulcritudine captis, ea rapta, occideretur, ſiquidem ipſe ejus vir agnitus fuiſſet, ei perſuaſit, ut ſe ejus ſororem diceret. Et ſane cum Abraham ad Ægyptum cum conjuge perveniſſet, regionis Principes conſpectam Saram in Regias Ædes intulerunt, & Abraham ipſum, qui ejus frater habebatur, humaniter & honorifice exceperunt. At Deus ſe Abrahæ, & Saræ ſummopere patrocinari ſignificans, Pharaonem, ejuſque univerſam domum acriter puniit, eorumque malorum cauſam non aliam eſſe, quam Saræ raptum oſtendit: *Flagellavit autem Dominus Pharaonem plagis maximis*. Timore correptus Pharao accitum Abraham vehementer ob diſſimulationem increpuit, redditaque conjuge, ex Ægypto egredi, & quidquid ad ſe ſpectabat, aſportare juſſit *.

Alter Pharao in Ægypto regnabat, quo tempore Joſeph a Mercatoribus Iſmaelitis translatus fuit, qui eum Putiphari vendiderunt. Princeps hic cum in myſtico ſomnio boves ſeptem, & ſpicas itidem ſeptem vidiſſet, nec prodigioſæ viſionis interpretem repetire potuiſſet, prædicatam Joſeph hoc in genere peritiam audiit. Ei ergo e carcere educto id narravit, quod viderat. Itaque Joſeph ei dixit, per craſſas boves ſeptem, per ſeptem itidem ſpicas plenas ubertatis annos ſeptem ſignificari, conſecuturos autem inopiæ annos pariter ſeptem, per macilentas boves ſeptem, ſeptemque ſpicas tenues, & vento urente percuſſas ſignificatos; eique auctor fuit, ut prudentem induſtriumque virum univerſæ Ægypto præficeret, qui per ubertatis annos ſeptem curaret implenda horrea, ne ſterilitatis tempore fames Ægyptum premeret. Judicans Pharao neminem fore, qui tam utilia conſilia eo melius, qui dederat, exequi poſſet, & ex eo tempore Joſeph ſibi ac Regno a Superis dono datum ſpectans, tanquam de ſe optime meritum habuit, totiuſque Ægypti Præfectum ſtatuit. Princeps hic idem eſt, qui Jacob cum tota familia ſuſceptos terram Geſſen incolendam dedit. Legatur Articulus *Joſeph*.

Tertius Pharao in ſacris libris notus is eſt, qui officiorum oblitus, quæ Joſeph Ægypto præſtiterat, inſano furore abreptus Patriarchæ hujus poſteros perſecutus eſt: *Surrexit Rex novus ſuper Ægyptum, qui ignorabat Joſeph*. Princeps hic Iſraelitas & numero & viribus excreſcentes videns, veritusque, ne quando in ſe conſpirarent, omnes ad unum perdendos ſibi propoſuit. Ergo graviſſimis laboribus addictos,

diſtos, acerbiſſimis, ſummumque jus exigentibus Miniſtris ſubdidit; qui nunquam non luti & laterum moleſtis operibus preſſos miſeros homines ad Urbium & Arcium ædificia compellebant. At quo habebantur acerbius, eo magis eorum numerus augebatur; quod Pharaonem impulit, ut omnes Hebræorum Infantes maſculos, fæminis tantum ſervatis, in Nilum projici juberet. Dum hæc ſummo jure inhumana juſſa fierent, Moſem Deus a communi Edicto ſervatum voluit, & in Regiis ipſis Ædibus altum educatumque ab Ægyptii Regis filia, quæ Nili undis expoſitum compererat, ſuſceperatque.

Quartus is fuit, cui Moſes & Aaron ſe ſe ſtitere, Dei juſſu, petentes, ut ſibi per eum liceret, ad ſacrificium in Deſerto offerendum cum populo pergere. At tantum abſuit, ut Princeps Iſraelitas abire ſineret, ut eos durius haberet; quamobrem ejus Regnum plagis decem prementе Deo, Rex eo tandem adactus eſt, ut Iſraelitis egreſſum concederet. Interea cum ſtatim eum conceſſæ libertatis pœnituiſſet, abeuntes cum Exercitu inſecutus, in Mare Rubrum ſe imprudens injecit, unaque cum militibus omnibus, bellicoque apparatu ſubmerſus jacuit. Legatur Articulus *Moſes*.

Quintus Pharao, de quo ſacra Scriptura loquitur, is eſt, qui Davidis tempore ſuſcepit Adad, Regis Idumææ filium, ei Reginæ ſororem conjugem dedit, & prædia tribuit, ejuſque filium Genubath Regiis in Ædibus educavit. III. *Reg.* XI.

Sextus filiam Salomoni uxorem dedit, captamque Urbem Gazam, exterminatis incolis, filiæ, dotis loco, tradidit. III. *Reg.* III.

Septimus, dictus Seſac, Jeroboamum ſuſcepit, qui a Salomone defecerat, Roboamo Salomonis ipſius filio bellum indixit, Hieroſolymam cepit, Templumque vaſtavit. III. *Reg.* XI.

Octavus, qui Sua nuncupatus, regnavit Ezechiæ tempore, quicum in Sennacherib fœdus iniit. IV. *Reg.* XVIII. II. *Paralip.* XXXII.

Nonus, cui Nechao nomen, is fuit, qui in certamen cum Rege deſcendit, Joſiam profligavit, eique filium Eliakim ſuffecit, at in reditu a Nabuchodonoſor ſubactus maximam ditionis ſuæ partem amiſit. IV. *Reg.* XXI. *Jerem.* LVI.

Decimus eſt Pharao dictus *Ophra*, ſeu *Efræus*, qui cum Sedecia Rege Juda fœdus iniit, & ſe comparabat, ut ei contra Nabuchodonoſor opem ferret: *Cum receſſiſſet Exercitus Chaldeorum ab Jeruſalem, propter exercitum Pharaonis.* Is eſt Pharao, in quem Ezechiel vaticinia multa protulit: *Ecce ego tradam Pharaonem Ephrae Regem Egypti in manu inimicorum ejus, ſicut tradidi Sedeciam Regem Juda in manu Nabuchodonoſor. Ezech. cap.* XXIX. & XXX.

* *Inquiſitione dignum eſt, rectène ſe geſſerit Abraham, dum conjugem ſororem dixit; duo quippe hac in re improbanda videntur; primo quidem ab eo ſororem dictam, quæ uxor erat, deinde vero honeſtiſſimam conjugem adulterii periculo expoſitam. Ad primum quod attinet, nullum Abraham mendacium protulit, dum Saram ſibi ſororem dixit, quoniam reapſe ejuſmodi erat, vel quia eodem patre, alià vero matre genita, vel quia, ut unanimi conſenſu Patres aſſerunt, ex Aran ejus fratre nata; in Sacris autem Litteris, ut alibi animadvertimus, conſanguinei ad quartum uſque gradum fratres, & ſorores dici conſueverunt. Difficultas omnis eo demum redigitur, reuſne fuerit Abraham, dum Saram conjugem diſſimulavit, quippe cum ejuſmodi diſſimulatio adulterii periculum ſecum traxerit. At qui rem ipſam inſpexerit, ac diſcrimina expenderit, in quibus Abraham verſabatur, eum prudenter admodum ſe geſſiſſe, nulliuſque culpæ reum fuiſſe clare perſpiciet. Eo ſane tempore graviſſima pericula duo, Sancti Patriarchæ vitæ unum, honori alterum imminebant. Ad has ergo anguſtias redactus, primo quidem remedium afferre ſtuduit, Saræ perſuadens, ut ejus ſe ſororem diceret, quemadmodum abſque mendacio poterat, ut dictum eſt. Alterum autem honoris periculum majus eſſe reputans, quam ut ei ſuis ipſe viribus occurrere poſſet, id totum Deo commendavit, cujus opem non defuturam, ubi humana ſubſidia nulla erant, perſuaſum habebat; ut re ſane ipſa contigit. Quamvis enim Sara, ſtatim ac Pharao de ejus pulcritudine audiit, in Regias Ædes*

Ædes ducta fuerit, tamen, ut Geneſ. cap. XII. *legitur*: flagellavit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum ejus (*eos nempe, qui eam apud Regem laudaverant, utpote delicti participes*) propter Sarai uxorem Abram. *Atque ita quidem tum Abrahæ, tum caſtiſſimæ ejus uxoris honori conſultum fuit; ac proinde ſucceſsus promiſsorum veritatem probavit, quibus ſe Deus Abrahæ non ſemel obſtrinxerat in hæc verba*: Maledicam maledicentibus tibi; nimirum eos puniam, *qui operam dederint, ut tibi injuriam inferant. Quin horum verborum hic ſenſus ſit, dubitari non poteſt; atque ita quidem rem hanc explicat* S. Auguſtinus lib. XXII. *contra Fauſtum Manichæum* cap. XXXVI. *& lib.* XXV. *de Civit. Dei* cap. XIX. Si interrogatus Abraham, *inquit S. Pater*, illam fæminam ſuam eſſe indicaret uxorem, duas res tuendas committeret Deo, & ſuam vitam, & conjugis pudicitiam. Pertinet autem ad ſanam doctrinam, quando habet, quod faciat, homo, non tentare Dominum Deum ſuum, Neque enim & ipſe Salvator non poterat tueri Diſcipulos ſuos, quibus tamen ait: *Si vos perſecuti fuerint in una Civitate, fugite in aliam.* Neque & Apoſtolus Paulus deſperaverat adjutorium protectionemque Divinam, fidemque perdiderat, quando per murum in ſporta ſubmiſſus eſt, ut inimicorum manus effugeret...... Proinde cum inter ignotos, propter excellentiſſimam pulcritudinem Saræ, & ejus pudicitia, & mariti vita eſſet in dubio, nec utrumque tueri poſſet Abraham, verumtamen unum horum poſſet, ideſt, vitam; ne Deum ſuum tentaret, facit, quod potuit; quod autem non potuit, illi commiſit.

Immerito igitur Joannes Franciſcus Buddæus *in Hiſtoria Veteris Teſtamenti, Periodo* I. *Sect.* III. §. v. *Patres, qui Abrahæ factum laudarent, non defuiſſe miratur, ratus, Sanctum quidem Patriarcham Abraham non ita acerbe, ut Fauſtus Manichæus fecit, impetendum eſſe, negari tamen non poſſe, quin idem Abraham adulterii periculo conjugem expoſuerit, & imbecillitate quadam, ac diffidentia, contra Divinam Providentiam peccaverit. Verum etſi recentiores Hæretici moderatione quadam in veteribus Patribus notandis utantur, ut nobis perſuadeant, ſe Manichæorum doctrinæ non adhærere; ab eo tamen errore non admodum diſtant, in quem Manichæi inciderunt. Quamobrem iis quoque id apte congruere poteſt, quod S. Auguſtinus Manichæis ipſis in Fauſti perſona exprobravit laudati libri* cap. 33. Hoc Abrahæ factum lenocinio ſimile videtur non volentibus ex illius æternæ Legis lumine a peccatis recte facta diſcernere, & quæcumque ſimiliter objiciuntur quaſi non recte agentibus a non recte cernentibus. *Non ſum neſcius*, Petrum Bayl, *&* Berbairac *ſtrenue educere, allatam S. Auguſtini explicationem non ſatis ſibi probari, omneſque ingenii vires intendere, ut Abraham in ſana morum regula reum & criminoſum obtrudant. At ii quidem Abraham perinde ac cæteros omnes homines ſpectant, quin ſecum reputent,* Abraham, *ob obſtrictam a Deo ipſo fidem, omnino certum fuiſſe*, Divinam Providentiam ſibi nullo ſeu tempore, *ſeu loco defuturam, ubi nullum humanum auxilium præſto fuiſſe. Non eſt ergo, quod nos ejuſmodi facta in Sacris Literis commemorata imitemur, qui nec de ſingularibus promiſſis, nec de peculiari auxilio Dei certi ſumus; eaque proinde mirari debemus, quin eam agendi rationem, quam iſ Sancti Homines inierunt, ad eam exigamus, quam nos inire poſſemus. Verum enimvero ſi quis in ejuſmodi circumſtantiis, & cum eadem peculiari Divina providentia ita ſe gereret, eum quoque equidem ajo, fidenterque pronuntio, non niſi laude, ac præconiis dignum fore.*

Hoc loco Interpretes alia multa quærere ſolent, quæ tamen nec utilia, nec neceſſaria: (ac fatendum ſane, morbum hunc apud Interpretes communem eſſe) quæque non a Deo revelatæ, nec ſcitu dignæ ſunt; cauſa exempli, quam Demum pœnam Pharaoni, ejuſque Aulicis *omnibus Deus inflixerit; quo noverit Pharao ſe a Deo, Saræ cauſa, punitum fuiſſe, eamdemque* Abrahæ *conjugem eſſe; & ejuſmodi alia. Qui porro curioſitate ductus ea ſcire voluerit, cum veteres, tum recentiores Interpretes legat, & cumulatiſſime fiet voti compos, quin ſe tamen e difficultatibus egreſſum certo ſciat.*

Pharaton, ejus diſſipatio, Urbs Tribus Ephraim in monte Amaſech, ubi Abdon

Ju-

Jŭdex Iſrael ſepultus fuit : *ſepultus in Pharaton terrę Ephraim in Monte Amalech . Judic.* XII.

Phares, *ruptura* , Judæ filius , ab eo ſuſceptus ex nuru Thamar : *Judas autem genuit Phares* , *& Zaram de Thamar* . Dictus eſt Phares , quia membranam fregit , qua a fratre dividebatur , ut cum eo in lucem prodiret : *Ob hanc cauſam vocavit nomen ejus Phares* . Geneſ. XXXVIII.

Phares Hebraica quoque , ſeu Chaldaica nota eſt , quam occulta manus ejus Aulæ parieti impreſſit , ubi ſacrilegam cœnam impius Balthaſſar inſtruxit , in qua ſacris Templi vaſis abuſus eſt : Nota hæc innuebat fore , ut hujus Principis Regnum Dariom inter & Cyrum divideretur : *Diviſum eſt Regnum tuum* , *& Medis* , *& Perſis* . Eadem nocte Balthaſſar periit , ejuſque ditionum hoſtes potiti ſunt . *Daniel* . V.

Phariſæi, ita dicti ab Hebraico verbo פרש *Pharas*, quod ſignificat *ſeparare* , quoniam ſua ipſorum arrogara juſtitia tumentes , ſe a cæteris hominibus ſejungebant , quos tamquam profanos traducebent , quin cum iis cibum ſumerent . Phariſæorum ſecta inter Judæos nulla antiquior , nulla præſtantior . Quæ erat apud omnes eorum ſuperni luminis , pietatis , ſpecioſæque morum probitatis opinio , tanto eos obſequio populus proſequebatur , ut ab ipſorum nutibus omnino penderet . Eo demum auctoritatis Phariſæi pervenerant , ut poſtremi Judæorum Reges magnopere caverent , ne eos læderent , ac ſæpe non aliter quam per eorum miniſterium ſibi Regnum ſervare poſſent . At hoc genus hominum pietatis ſpecie avaritiam , & ſuperbiam prorſus intolerandam , honorum , & prærogativarum inexplebilem ſitim , vehemens ſingularis dominationis deſiderium , invidiam , quæ contra aliorom meritum in furorem abibat , pertinax , æternumque in eos odium , qui iiſdem adverſantur , ultionis animum quo ad extrema trahebantur , hypocriſim denique ſemper Religionis imagine involutam regebat . Iis præter ſacram Scripturam , cujus omnes , nullo prorſus excepto , libros recipiebant , ingens traditionum numerus præſto erat , quibus præter modum addicti erant , quaſque tanti faciebant , quanti præcepta , quæ divino jure ſervanda erant . Chriſtus Dominus iis ſæpe humanarum ejuſmodi traditionum nimium ſtudium exprobrat , quibus divinæ Legis præcepta poſthabebant . Cauſa exempli , Lex honorem parentibus exhiberi jubet ; Phariſæi vero docebant , ſatis filium facere , qui patri ; ac matri dixerit : pater , ſeu mater , quod a me petitis , Deo dicatum eſt , non amplius in mea eſt poteſtate ; at vos quidem oblationis meæ participes eritis ; ita etiam periculoſis interpretationibus graviſſimos quoſque Legis articulos invertebant : *Sic & vos* (ita Chriſtus Phariſæos increpat apud Matthæum *cap.* XXIII. *v.* 28.) *a foris quidem paretis hominibus juſti ; intus autem pleni eſtis hypocriſi* , *& iniquitate* . Adhærentes litteræ cortici , quin Legiſlatoris mentem expenderent , Sabbatum ſumma religione ſervabant ; adeoque hoc in capite accurati erant , ut miracula ipſa , & recte facta notarent , quæ hac die Chriſtus edebat , inferentes , Chriſtum hominem eſſe non poſſe , qui a Deo miſſus eſſet , quippe qui peſſime Sabbatum cuſtodiret . Ad doctrinam quod attinet , humani animi immortalitatem , alterius vitæ pœnas , & præmia , mortuorum reſurrectionem non ſine omnibus , contra Sadducæos eam negantes , conſecutionibus profitebantur . Etſi Phariſæos plurimos Hieroſolymitani Templi excidium , & Iſraelitarum diſperſio de medio ſuſtulerit ; Judæorum tamen plerique , qui hac ætate vivunt , traditionibus , quas *oralem Legem* nuncupant , addicti ſunt , & *Rabbiniſtæ* appellantur .

Pharos ; *pulices* , hominis , familiæ capitis nomen , qui Babylone rediit , & de quo ſermo eſt *Eſdr. lib.* I. *cap.* II. & *lib.* II. *cap.* II.

Pharphar , fructus edens , unus e Chryſorroæ fluvii canalibus , qui Damaſcum Urbem , & finitima loca alluit : *Numquid non meliores ſunt Abana* , *& Pharphar fluvii Damaſci omnibus aquis Iſrael?* IV. *Reg.* V. Damaſci flumen e Libani Montibus oritur , jamque Urbi proximum dividitur in oſtia tria , quorum unum Damaſcum ambit , reliqua duo circumpoſitos hortos abluit ; conjunctim deinceps omnia ad aliquod ab Urbe ſpatium ad boream ſe in Lacum exonerant .

Pharſandatha, *impuritatis lumen*, Amani filius primogenitus, quem Aſſuerus, ut patrem, morte damnavit, & furcæ affixum voluit. *Eſth.* IX. 7.

Pharue, *evadens*, pater Joſaphat e Tribu Iſſachar, cui a Salomone præfectus fuit. III. *Reg.* IV.

Pharurim, *ahenum*, proximus Templo locus, ubi Nathaumelech, Joſiæ Regis Eunuchus, cui ſoli ſacros equos cuſtodiendi demandatum officium, commorabatur. II. *Paralip.* XXVI.

Phaſe, Hebraica vox, quæ Latino vocabulo, *tranſitus*, & Italico, *paſſaggio* reſpondet: *Eſt enim Phaſe, id eſt, tranſitus Domini*; quoniam Paſchalis Agnus immolatus fuit occaſione Angeli, qui domos hujus Agni ſanguine obſignatas prætergreſſus eſt, dum ſubiret Ægyptiorum ædes, ut primogenitos interficeret. *Phaſe* Paſchalem etiam Agnum ſignificat, qui ad hunc tranſitum repræſentandum immolabatur: *Immolate Phaſe*. Sumitur quoque pro die, qua idem Agnus immolabatur, quæ ſcilicet erat decima quarta Lunæ Martii: *Non fuit Phaſe ſimile huic*; & pro victimis omnibus, per hebdomadam Paſchæ immolatis: *Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus*. Legatur Adnotatio ad articulum *Paſcha*.

Phaſelides, *tranſitus*, Pamphyliæ Urbs in Lyciæ finibus: *In Rhodum, & in Phaſelidem, & in Gortynam*. I. *Machab. cap.* XV.

Phaſeron, *os ad aſſentationem factum*, hominis nomen, cujus familiam Judas Machabæus delevit, quia ejus filii a Bacchide erant. I. *Machab.* IX.

Phaſga, *collis*, Mons ultra Jordanem in regione Moab, qui Montis Nabo veluti cacumen erat: *Cum duxiſſet eum ſuper verticem Montis Phaga*. Balac, in Montis Phaſga verticem ducto Balaam, altaria ſeptem ibidem erexit. *Deuter.* XXXIV.

Phaſſur, *proſperitas*, Sacerdos, filius Emer, qui Jeremiam, quem plures Hieroſolymæ calamitates prædicentem audierat, fuſte cæſum catenis vinxit. Poſtridie ſolutus ejus juſſu Propheta portendit eidem Phaſſur, fore, ut captivus Babylonem cum domeſticis duceretur, ibique cum amicis omnibus moreretur, quibus mendacium prædixerat: *Tu autem, Phaſſur, & habitatores domus tuæ, ibitis in captivitatem*. Probabile eſt, vaticinium hoc, poſt captam a Nabuchodonoſor Rege Jeruſalem, perfectum fuiſſe. Phaſſur hic dicitur *princeps in Domo Domini*, quæ verba vel unum e viginti quatuor Sacerdotalium familiarum capitibus, vel eorum unum deſignare poſſunt, qui aliquod in Templo munus obibant. Sunt alii hujus nominis duo minus noti. I. *Paralip.* IX.

Phatuel, *os Dei*, Joel Prophetæ pater. Putant Hebræi, Prophetarum Patres ipſos quoque Prophetas eſſe, cum in Sacris Literis occurrunt eorumdem nomina. *Joel* I.

Phatures, *buccea roris*, Ægypti pagus, de quo Jeremias, & Ezechiel: *Habitantes in Taphis, & in Memphis, & in terra Phatures*. Nomen hoc derivatur a *Phetruſim*, qui filiorum Mezraim quintus fuit; ejus poſteri ſuperioris Ægypti potiti ſunt, quæ deinde dicta terra *Phatures*. Hæc ipſa Thebais eſſe creditur. *Jerem.* XL. IV.

Phau, *qui ululat*, Idumææ Urbs, in qua Adar, ſeu Adad regnabat: *Regnavit pro eo Adad, cujus nomen fuit Phau. Geneſ.* XXXVI. 34.

Phedael, *redemptio Dei*, filius Ammiud e Tribu Nephtali, fuit eorum unus, quos ad Terræ promiſſæ diviſionem Moſes accivit: *De Tribu Nephtali Phedael filius Ammiud. Numer.* XXXIV. 28.

Phegiel, *oratio Dei*, filius Ochran, caput Tribus Aſer, qui obtulit Tribus ſuæ nomine acetabulum argenteum, & phialam pariter argenteam, utrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium, vas aureum incenſo plenum, Bovem, Arietem, Agnum in holocauſtum, Hircum pro peccato, Boves duos, Arietes quinque, Hircos quinque, Agnos quadraginta quinque ad ſacrificia pacifica: *De Aſer Phegiel, filius Ochran. Numer.* VII. 71.

Phelelia, *qui Dominum orat*, e Sacerdotali ſtirpe, reparando & ipſe Templo addictus. II. *Eſdr.* XI. 12.

Phaleth, *qui cadit*, filius Phallu e Tribu

bu Ruben, pater Hon, & Jehiel. *Numer.* XVI. 1.

Pheleti, *profligatores*; Pheleti, & Cerethi erant in Davidis Exercitu milites omnium fortiſſimi, regiique corporis cuſtodes: *Banajas*, *filius Jojadæ*, *ſuper Cerethi*, *& Pheleti*; Banajas Cerethianis, & Pheletianis, nempe Regis cuſtodibus imperabat; erant hi origine Philiſtæi ex Urbe Geth. II. *Reg.* VIII. I. *Paralip.* XVIII.

Pheloni, Judææ Urbs, e qua Abia, unus e Davidici Exercitus ſtrenuis Viris: *Abia Phelonites*. I. *Paralip.* XI.

Phelti, ſeu *Pheltias*, *fuga Domini*, filius Banajæ, Princeps populi, qui tempore Sedeciæ Regis Juda vivebat, & obſtitit utilibus monitis, quibus Jeremias Judæos hortabatur, ut Nabuchodonoſor Regi ſe ſubderent. Eo tempore occubuit, quo Ezechiel in Meſopotamia captivus viſionem obtinuit, in qua vaticinium in eum protulit: *Cum prophetarem*, *Pheltias filius Banajæ mortuus eſt*. *Ezech.* XI. 3.

Phenenna, *margarita*, altera conjux Elcanæ patris Samuelis: *Nomen ſecundæ Phenenna*. Erant Phenennæ filii plures, quæ proinde cum Deo, uni fæcunditatis ejus Auctori gratias agere deberet, Annæ inſultabat, & ſterilitatem, cui, Deo volente, ſuberat, exprobrabat. Verum Annæ miſertus aſt Deus, quæ Samuelem peperit, & Phenenna repreſſa eſt; Interpretibus aliis eam filiis orbatam, aliis deinceps ſterilem fuiſſe opinantibus: *Sterilis peperit plurimos*, *& quæ multos habebat filios*, *infirmata eſt*. Phenenna Synagogæ Symbolum eſt, cui terrenorum bonorum optima portio contigit, quæque proinde temporalibus commodis intumuit; prima fæcunda, ſed carnalibus filiis, aliquando cum matre rejiciendis. Anna vero, cum ſterilis eſſet, effecta fæcunda ejus imago eſt, quæ, Virgo cum eſſet, Hominum Servatoris Mater avaſit; quod eam privilegium ob filiorum numerum, & gloriam ſupra fœminas omnes extulit. Eccleſiam quoque ſignificat, quam ea ſolatii plena verba ſpectant: *Lauda*, *ſterilis*, *quæ non paris*, *decanta laudem*, *& hinni*, *quæ non pariebas*; *quoniam multi filii deſertæ magis*, *quam ejus*, *quæ habebat virum*, *dicit Dominus*. *Iſai. cap.* LIV. *v.* 1. I. *Reg.* I.

Phermeſta, *qui hoſtem fundit*, ſeptimus filiorum Aman, qui a Judæis occiſus fuit. *Eſth. cap.* IX.

Pheſdomim, *ſanguinis portio*, locus, in quo Philiſtæi profligati fuere: *Iſte fuit cum David in Pheſdomim, quando Philiſtiim congregati ſunt ad locum illum in prælium*. Locus hic in Tribu Juda Sochum inter & Azecam ſitus eſt; idam omnino, ac de quo ſermo eſt hoc titulo: *in finibus Domnim*. I. *Paralip.* XI.

Pheſſur, *qui libertatem extendit*, Sacerdotalis ſtirpis caput, cujus filii numero 1248. e Babylonica Captivitate redierunt. I. *Eſdr.* II. 13.

Phetheja, *jactura Domini*, decimæ nonæ familiæ Sacerdotalis ordinis caput. I. *Paralip.* XXIV. 16.

Phetros, Ægyptus ſuperior, ita dicta a Petruſim quinto filiorum Mezraim. *Iſai.* XI. 11.

Phicol, *os omnium*, ſupremus Dux Exercitus Abimelech Regis Geraræ: *ſurrexit Abimelech*, *& Phicol*, *Princeps exercitus ejus*, *reverſique ſunt in terram Palæſtinorum*. Alius Alibi memoratur ejuſdem nominis: *Ad quem locum cum veniſſent de Geraris Abimelech*, *& Ochozat*, *& Phicol Dux militum*. Quod facit, ut credatur, Phicol officii nomen fuiſſe omnium ejus regionis exarcitus Ducum commune. *Geneſ.* XXI.

Phigellus, *profugus*, Chriſtianus ex Aſia, qui cum Romæ eſſet eo tempore, quo S. Paulus in carcere verſabatur, eum cum Hermogene deſeruit, dum eorum auxilio opus haberet: *Averſi ſunt a me omnes*, *qui in Aſia ſunt*, *ex quibus eſt Phigellus*, *& Hermogenes*. II. *ad Timoth.* 1. 15.

Phihahiroth, *aperta libertas*, Iſraelitarum ſtatio quarta: *Reverſi caſtrametati ſunt Phihahiroth*, *qui eſt inter Magdalum*, *& mare*. Vocabulum hoc ſignificat anguſtiarum aditum, quia nempe locus hic montibus duobus ad maris oram continebatur. *Exod.* XIV.

Philadelphia, *amor fratris*, vetus Urbs Lydiæ in Aſia minori, hodie provinciæ Caraſiæ in Anatolia. Hujus Urbis Angelus, ſeu Epiſcopus, quo tempore S. Joannes Apocalypſim ſuam ſcripſit, Vir erat ſanctitate præſtantiſſimus, ad quem ita

Dei Filius: *Scio opera tua; ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo poteſt claudere, quia modicam habes virtutem, & ſervaſti verbum meum, & non negaſti nomen meum .... Quoniam ſervaſti verbum patientiæ meæ, & ego ſervabo te ab hora tentationis, quæ ventura eſt in orbem univerſum tentare habitantes in terra.* Putant nonnulli S. Epiſcopum hunc S. Quadratum fuiſſe, Apoſtolorum Diſcipulum, & Chriſtianæ Religionis Apologiſtam. *Apocalyp. cap.* III. 7. &c.

Philadelphia quoque nomen eſt, quod Ptolemæus Philadelphus Ægypti Rex impoſuit Rabbath Ammonitarum metropoli, in montibus Galaad ad fontes fluminis Arnon ſitæ. II. *Reg.* XII.

Philargus, *gratioſorum primus*, hominum nequiſſimus, Judæorum hoſtis, quem Judas Machabæus poſt Nicanoris cladem occidit. II. *Machab.* VIII. 32.

Philemon, *qui amplectitur*, inter Coloſſenſes divitiis, & gradu præſtans, qui ab Epaphra, S. Pauli diſcipulo Chriſtiana fide imbutus fuit; cujuſque domus Eccleſia erat, Fidelibus nempe receſſus, quos ille perhumaniter ſuſcipiebat. Ejus uxor Appia, & ipſe Urbis bonus odor erant ob virtutem, & ſpem, quam in eorum liberalitate omnes miſeri collocabant. Philemonis mancipium Oneſimus, ei ſuffuratus, Romam fugit, ubi S. Paulum agnoſcens ſe ab eo Religione imbutum, & baptiſmate ablutum voluit. Eum deinde remiſſum Apoſtolus hero per Epiſtolam commendavit, quæ ſuadentis eloquentiæ exemplar eſt: *Paulus vinctus Jeſu Chriſti, & & Timotheus frater Philemoni dilecto, & adjutori noſtro*. De Philemonis vita, ac morte peculiaria multa Græci, quæ maxime incerta ſunt. Eum cum Appia conjuge in quadam populari ſeditione Coloſſis martyrio affectum volunt.

Philetus, *amabilis*, ad fidem converſus, impia deinde dogmata docuit. Reſurrectionem palam negare non auſus, non aliam, quam peccati ad gratiam, reſurrectionem eſſe aſſerebat. S. Paulus ad Timotheum ſcribens, eidem commendat, ut hujus Hæretici, aſſeclarumque peſtiferos ſermones evitet: *Sermo eorum, ut cancer, ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes, reſurrectionem eſſe jam factam.* II. *ad Timoth.* II. 17.

Philippus, *bellicoſus*, Amintbæ Macedoniæ Regis filius, & Alexandri Magni pater. Sacræ Scripturæ nonnullis in locis de eo ſermo eſt, at filii occaſione tantum: *Scuta, quæ reliquit Alexander Philippi Macedo*. In Machab. Libr. Antiochus ex Ælimaidis Templo ſcuta ſuſtulit, quæ Alexander, Macedoniæ Rex, Philippi filius ibidem reliquerat. Princeps hic, Thebanis obſes traditus, ab Epaminonda educatus, bellica virtute præſtitit. Subacta Græcia univerſa, finitimiſque populis, ſe ad Perſarum evertendum Regnum convertit; at feſtinans ad ipſum facinorum exitum, a Pauſania, cuſtodum uno, in Macedoniæ Urbe Egæa an. Mund. 3688. occiſus fuit. Meminit etiam Sacra Scriptura Philippi Macedonum Regis, filii Demetrii, patris Perſei, quos Romani ambos vicerunt: *Philippum, & Perſe contriverunt in bello*. Philippum Quintus Flaminius ſubegit, Perſeum Paulus Æmilius. *Quinctus Curtius lib.* IV. *cap.* I. *Arrianus* lib. II.

Philippus, origine Phryx, qui Hieroſolymis ab Antiocho Epiphane præfectus, Judæos, ut ad Religionem mutandam adigeret, crudeliter habuit: *Reliquit autem Hieroſolymis Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo, a quo conſtitutus eſt.* II. *Machab.* VIII. Antiochus morti proximus Philippum Regni Procuratorem inſtituit, Diademate, Purpura, annuloque inſignivit, quæ Antiocho Lupatori filio reddidit. At hujus Infantis nomine regiminis potito Lyſia, Philippus, viribus impar, in Ægyptum fugit cum Epiphanis corpore, opem in Uſurpatorem petiturus; anno poſt, abſente Lyſia, in Judæos occupato, in Syriam irruit, & Antiochiam cepit; at Lyſias per ejus veſtigia ſtatim regreſſus, Urbem recepit, & Philippum occidi juſſit. *Joſeph. Antiq. lib.* XII. *cap.* V. *& de Bello lib.* II.

Philippus, Herodis Magni & Cleopatræ filius, & frater Antipæ, Salomen Saltatricem duxit, quæ S. Joannis Baptiſtæ caput petiit: *tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Itu-*

Ituræ, *& Trachonitidis regionis*. *Lucæ* III. 1. Cum Auguſtus Herodis teſtamentum firmaſſet, qui Gaulonitidis, Bethaniæ, & Paneadis Tetrarchiam Philippo relinquebat, Princeps hic ad ditionem ſuam rediit, ubi id unum egit, ut ſubditos felices redderet. Paneadem Urbem magnifice reparandam curavit, quam in Tiberii honorem Cæſaream nuncupavit, quæ proinde Cæſarea Philippi dicta fuit: *Venit in partes Cæſareæ Philippi*. Auxit etiam Bethſaidæ vicum, cui Juliadæ nomen dedit, in Juliæ gratiam Auguſti filiæ. Regni an. 37. ac Tiberii viceſimo e vivis exceſſit. Fuit & Philippus alius, Herodis Magni, ſed ex conjuge, Marianna dicta filius, qui Herodiam duxit, & Salomes pater fuit. *Joſeph. Antiq.* XVIII.

Philippus, Apoſtolus Chriſti Domini, Bethſaide, Galilææ Urbe ad oram lacus Geneſareth natus eſt: *Erat autem Philippus a Bethſaida*, *Civitate Andreæ*, *& Petri*. Eum primum Chriſtus ad ſe vocavit: *Invenit Philippum*, *& dixit ei Jeſus*, *ſequere me*. Eum Philippus ſecutus eſt, &, paulo poſt cum Nathanaelem obvium habuiſſet, eum de invento Meſſia monuit, & ad Chriſtum ipſum duxit. Ambo ad Canæ nuptias Dominum ſecuti ſunt, ſtatimque Philippus Apoſtolus creatus fuit. Ad eum ſe Chriſtus convertit, cum hominum quinque millia nutrire volens, qui eum ſequebantur, quæſivit, ubinam tantæ multitudini panis emi poſſet; cui Philippus reſpondit, ducentis & amplius denariis opus fore. Chriſtum in Paſſionis ſuæ vigilia longum ad Apoſtolos ſermonem habentem rogavit Philippus, ut iis Patrem oſtenderet. At ei Servator reſpondit: *Philippe*, *qui me videt*, *meum quoque Patrem videt*. Ad hunc Apoſtolum quod ſpectat, ex Evangelio conſtant hactenus dicta, nihil præterea. Eccleſiaſtici Auctores addunt, ei ex conjugio filias multas fuiſſe *; eumdem in Phrygia Evangelium nunciaſſe, & Hierapoli, Provinciæ hujus Urbe obiiſſe.

* *Baronius ad an.* 58. §. 114. *putat*, *filias ob nominis ambiguitatem S. Philippo Apoſtolo tributas proprie Philippi Diaconi eſſe*. *Id autem ait S. Hieronymi auctoritate nixus*; *qui* lib. 1. *contra Jovinianum* cap. XIV. *pronunciat*, *præter S. Petrum*, *alium Apoſtolum*, *qui uxorem duxerit*, *oſtendi non poſſe*; *verum id ex ſacris paginis oſtendi non poſſe ait S. Pater*; *qui* lib. de Scriptor. Eccleſiaſt. cap. 45. *in Polycratis vita recitat ejuſdem teſtimonium in hæc verba*: Philippum loquor de duodecim Apoſtolis, qui dormivit Hierapoli, & duas filias ejus, quæ Virgines ſenuerunt, & aliam ejus filiam, quæ Spiritu Sancto plena, in Epheſo occubuit. *Non ignoto*, Chriſtoforſonium *Euſebii interpretem ita vertiſſe*: Philippum unum e ſeptem Diaconis; *at inconſulto*; *quamobrem eum arguit Valeſius in Adnotationibus ad* lib. III. *Eccl. Hiſt. Euſebii* c. 31. *quamvis Baronii ſententiam tueatur*. Joannes Baptiſta Cotelerius *in ſuis pariter adnotationibus ad Conſtitutiones Apoſtolicas* lib. IV. cap. 7. *tametſi a* Baronio, *&* Valeſio *hac in re non diſſentiat*, *legendum tamen contendit*, unum ex duodecim Apoſtolis. *Ita ſane legitur in Græco Euſebii textu*, *tum* lib. III. cap. 31. *tum* lib. V. cap. 24. Φίλιππον τὸν τῶν δώδεκα Ἀποστόλων ὃς κεκοίμηται ἐν Ἱεραπόλει καὶ δύο θυγατέρες αὐτοῦ γεγηρακυῖαι παρθένοι: Philippum unum duodecim Apoſtolorum, qui obdormivit Hierapoli, & duæ filiæ ipſius, quæ ſenuerunt Virgines. Florentinius etiam, *&* Bollandus *ad Calendas Martias ita legerunt apud* S. Hieronymum, *& apud* Nicephorum lib. IV. cap. 37. *qui* lib. III. cap. 20. *diſertis verbis e Papia ſcriptum reliquerat*: Philippum, qui Hierapoli fuit, & filias habuit, unum ex duodecim Apoſtolis, non ex ſeptem Diaconis fuiſſe. *Quamobrem non videtur S. Polycrati Epheſino neganda fides*, *itemque Alexandrino Clementi*, *qui potiſſimum ſtromatum* lib. 3. *nuptiarum impugnatoribus SS. Apoſtolos Petrum*, *& Philippum opponit*, *ſcribitque ab eorum uno filias pro dignitate viro traditas fuiſſe*; *quod Philippum Apoſtolum a Philippo Diacono diſtinguit*, *cujus filiæ Virgines erant*, *& Propheti ſſæ*.

Philippus, alter e Diaconis ſeptem, quos Apoſtoli poſt Chriſti Domini Aſcenſionem elegerunt: *Elegerunt Stephanum*, *plenum fide & Spiritu Sancto*, *& Philippum*. Cæſareæ in Palæſtina ortus, aut ibi ſaltem dubio procul moratus creditur; cui *erant quatuor filiæ Virgines*, *& prophetan-*

tantes. Poſt S. Stephani martyrium, diviſis Apoſtolis, Philippus Diaconus, Evangelii nuntiandi gratia, Samariam ſe contulit, ubi mirum in modum Chriſtianam fidem propagavit. Ei adhuc ibi verſanti præcepit Angelus, ut in viam pergeret, quæ Hieroſolymis Gazam ducebat. Paruit Philippus, & Candacis Eunuchum obvium habuit, qui Hieroſolymis, quo vero Deo cultum exhibiturus perrexerat, in curru Prophetam Iſaiam legens revertebatur. Tum vero Spiritus Sanctus accedere Philippum juſſit, qui Eunuchum ea Prophetæ verba legentem audiit: *Tanquam ovis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate judicium ejus ſublatum eſt. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?* Quærenti autem Eunucho, quem demum eo loco Propheta innueret, Philippus Chriſtum nuntiare cæpit; rivoque per viam occurrente, Diaconi verbis permotus Eunuchus baptiſmum petiit; in aquam ergo deſcenderunt ambo, ubi Philippus eum baptizavit. Tum eum Domini Spiritus Azotum tranſtulit, ubi Dei verbum nuntiavit, quoad Cæſaream Palæſtinæ reverſus eſt. Ibi mortuus creditur, quamvis alii Trallos in Aſia profectum velint, ubi Eccleſiam, cujus Apoſtolus, & Epiſcopus fuerit, ab eo inſtitutam contendunt. *Actor.* VI. & VIII.

Philippi, Macedoniæ ad Ægæi Maris oram haud vulgaris Urbs, & Romanorum Colonia: *Venimus Philippos, quæ eſt primæ partis Macedoniæ Civitas, Colonia. Actor.* XVI. 12. Ibi S. Paulus Chriſtum nuntiavit, & inter alios fœminam purpurariam, Lydiam nomine, ad fidem traxit; adoleſcentulam quoque a Dæmone poſſeſſam liberavit; quod ejus heros Apoſtolo vehementer infenſos reddidit, quibus familiaris ille ſpiritus magno emolumento erat. Philippi, Urbs, ab Alexandri Magni patre nomen trahebat, qui eam a fundamentis reſtituit; eamque inſignem reddidit victoria, quam Auguſtus e Cæſaris proditoribus retulit. Ejus incolæ S. Paulo, a quo fidem acceperant, ita ſemper adhæſerunt, ut eidem non ſemel grati animi argumenta præberent. Ad eum, quem Romæ in carcere detentum audierant, per Epaphroditum Epiſcopum ſuum haud leve ſubſidium miſerunt. Ad eos ergo S. Paulus per eumdem Epaphroditum Epiſtolam dedit, quæ etiamnum extat eorum nomine, in qua, actis ob miſſam opem gratiis, de vinculorum ſuorum fructu, de perpeſſionum ſtudio, ac de Chriſti humilitate loquitur, quam ii ſibi tamquam ſuæ exemplar proponere debebant. Eos hortatur, ut veluti luminis filii inter finitimos Ethnicos vivant; eoſdem contra Judaicæ ſectæ pſeudo-Doctores munit, quos Chriſti Fidei hoſtes vocat, obſecratque, ut ſemper inter ſe perfectam animorum conjunctionem, ac genuinam humilitatem ſervent, precibus vacent, ſe in ſollicitudinibus firmos exhibeant, pacemque ſemper, & lætitiam foveant.

Philiſtæi, *diſperſi*, populus Inſulæ *Caphtor*, qui in Palæſtinam venerant, & primo quidem e Miſraim, Ægyptiorum patre prodierant. Epocha certa eorum exitus ex Inſula *Caphtor*, ut ſe Palæſtinam conferrent, ſtatui non poteſt; at Moſes ab iis expulſos Hevæos refert, qui regionem ab Hazerim, Gazam uſque occupabant, ibique conſtitiſſe. Viribus jam inde ab Abrahæ tempore in Palæſtina pollebant, ſuis ſuberant Regibus, & late patentem ditionem obtinebant. Quamvis autem non eſſent e maledicta ſtirpe Chanaan, & quod inde conſequitur, haud anathemate continerentur, cui Chanaanitæ addicti fuere; quia tamen regionem Iſraelitis promiſſam occupabant, eos, jubente Domino, aggreſſus eſt Joſue, ipſorumque regionem Hebræis tradidit. At Joſue victoriis haud ſatis cautum. Magna quippe Philiſtæorum vis erat etiam Judicum tempore; eorum ditio in Satrapias quinque diviſa erat; iidemque per æternum odium Iſraelitas tyrannico imperio vexarunt ad illud uſque tempus, quo Samſon ad eorum tyrannidem reprimendam a Deo ſuſcitatus fuit. Iidem Iſraelitico populo graves fuere, Summi Pontificis Heli, & Samuelis ætate; ac licet ab Hebræis paſſim repreſſi, non omnino tamen ſubacti ſunt, niſi Davide regnante, qui ſuo eos imperio ſubdidit. Sub aliis deinceps

ceps hujus Principis ſucceſſoribus capitales hi Judaici nominis hoſtes aſſurgere conati ſunt, aſſecuti tandem, per infirmum regimen poſtremorum Regum Juda, ut ſe in libertatem cumulatiſſime vindicarent. Eos quoque Iſraelitis mala intuliſſe nos dubitare non ſinunt Prophetæ Iſaias, Amos, Sophonias, Jeremias, Ezechiel; quippe qui graviſſimas calamitates in crudelitatis pœnam iis minitantur. Et ſane Aſſyriæ, Ægyptique Regibus traditi, tum in Perſarum, denique in Alexandri Magni poteſtatem delapſi, idem omnino fatum ſubiere, atque omnes Palæſtinæ populi, cui nomen dederant, quamvis ejus exiguam partem tantummodo poſſiderent.

Phinees, *facies confidentiæ*, Eleazari filius, & nepos Aaron, tertius e Summis Judæorum Sacerdotibus fuit, inſigni Divinæ gloriæ zelo in Sacris Litteris clarus: *Stetit Phinees, & placavit, & ceſſavit quaſſatio*. *Pſalm.* cv. *v.* 30. Cum Madianitæ fæminas ſuas in Iſraelitarum caſtra miſiſſent, quæ Hebræos in fornicationem, & idololatriam traherent, Zambri eorum unus publice ad Madianitidem ingreſſus eſt, cui Cozbi nomen: *quod cum vidiſſet Phinees .... arrepto pugione ...... perfodit ambos ſimul; ceſſavitque plaga a filiis Iſrael*. *Numer.* xxv. Deus, ut vehementem, quam Phinees teſtatus fuerat, Legis ſollicitudinem compenſaret, futurum ea occaſione promiſit, ut Pontificiam dignitatem ſummam in ejus familia ſervaret: *Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipſi, quam ſemini ejus pactum Sacerdotii ſempiternum, quia zelatus eſt pro Deo ſuo*. Hoc perpetui Sacerdotii promiſſum, quo Dominus ſe Phinees obſtrinxit, cumulate perfectum fuit. Dignitas hæc abſque ulla intermiſſione per annos 335. in ejus familia permanſit ad Heli Pontificem uſque, a quo ad Ithamar tranſiit, quin e ſacris Litteris mutationis hujus ſeu modus, ſeu cauſa conſtet. At hæc intermiſſio diuturna non fuit; Pontificatus enim ſtatim in Domum Phinees per Sadoc rediit, cui Salomon eam reddidit, cujuſque poſteri, ad uſque excidium Templi, per annos mille octnaginta quatuor eamdem obtinuerunt. Nihilominus conſillum hoc, & ipſius Sacerdotii extrema extinctio nos monent, aliquid Divini Verbi abſolutæ veritati deeſſe; niſi ejus perfectio quæratur in Chriſto, cui Divina gloria ita cordi fuit, ut injuriam morte ſua repararet, quam peccata noſtra Divinitati afferebant; quemque proinde Deus ad æternum Sacerdotium extulit, cui poſteritas omnis adhæret, ut cum eo, & per eum ſpiritalia ſacrificia per omnium ſæculorum ſpatium offerat. Auctor Eccleſiaſtici huic illuſtri Summo-Sacerdoti inſigne elogium contexit *cap.* xlv. *Phinees, filius Eleazari tertius in gloria eſt, imitando eum in timore Domini, & ſtare in reverentia gentis; in bonitate, & alacritate animæ ſuæ placuit Deo pro Iſrael. Ideo ſtatuit illi teſtamentum pacis, principem Sanctorum, & gentis ſuæ, ut ſit illi, & ſemini ejus Sacerdotii dignitas in æternum*.

Phinees, *protectio*, Summi Pontificis Heli filius: *Filii Heli, Ophni, & Phinees ... filii Belial, neſcientes Dominum*. Filii ſcilicet Heli erant filii Belial, qui Dominum non agnoſcebant. Cum perditis moribus eſſent, Heli prædixit Deus, ambos eadem die miſere perituros: *Hoc erit tibi ſignum, quod venturum eſt duobus filiis ejus Ophni, & Phinees: in die uno morientur ambo*. Comminatio hæc perfecta eſt: *Arca Dei capta eſt; duo quoque filii Heli mortui ſunt, Ophni, & Phinees*. Legatur Articulus *Ophni*.

Phiſon, *exſtenſus*, unum e magnis fluminibus quatuor, quæ Paradiſum terreſtrem alluebant. Credidere non pauci, Phiſon Gangen eſſe; at flumen hoc longiſſime ab Euphrate ac Tigri abeſt, quæ Moſes Paradiſi terreſtris flumina fuiſſe dicit. Qui Paradiſum terreſtrem in Armenia ponunt inter fontes Tigridis, Euphratis, Araxis, & Phiſis, quæ fuiſſe putant flumina quatuor a Moſe indicata, *Phiſon* explicant *Phaſin*, Colchidis flumen, origine clarum. Verum in Danielis Huetii ſyſtemate Phiſon, & Gehon ſunt rivuli duo, qui Tigrim, & Euphratem conſtituunt, poſtquam conjunctis aquis, rurſus abſcedunt, & ſeorſim fluunt. Probabile eſt, Phiſon eum fluvium eſſe, qui *Paſitigris* nuncupatur; quod nomen eſt a *Phiſon*, & *Tigris*, quia ſcilicet hæc duo flumina

mina aquas commiſcent. *Geneſ.* II. II. Legatur Articulus *Paradiſus*.

Phitom, *eorum buccea*, Urbium una, quam Ægyptiis Hebræi condiderunt: *Ædificaveruntque Urbes Tabernaculorum Pharaoni*, *Phitom*, *& Manaſſes*. *Exod.* I. Urbs hæc eſſe creditur Pathamon ad canalem a Nechao, & Dario Regibus editum, ut Mare Rubrum Nilo, tum Mediterraneo jungeretur.

Phlegon, *qui comburit*, cui S. Paulus in Epiſtola ad Romanos ſalutem dicit, Marathonis in Attica, Græcorum ſententia, Epiſcopus fuit. *Ad Rom.* VI.

Phoebe, *emicans*, Chriſtiana Fœmina Diaconiſſa e portu Corinthiaco, cui nomen Cenchris: *Commendo vobis Phœben ſororem noſtram*, *quæ eſt in miniſterio Eccleſiæ*, *quæ eſt in Cenchris*, *ut eam ſuſcipiatis*. *Ad Rom.* XVI. S. Paulus hanc ſanctam Fœminam haud parvi faciebat, in qua potiſſimum charitatem commendat: *Ipſa quoque adſtitit multis*, *& mihi ipſi*. Apoſtolus ejus hoſpes fuerat, ante quam Corinthum pergeret.

Phœnix. *Sæpe mentio fit Avis perraræ*, *& unicæ*, *in ſuo quidem genere*; *quæ Phœnix*, *aliter Solis Avis dicitur*, *& magnitudine Aquilam æquat*. *Alis eſt partim rubeis*, *& partim ceruleis*. *Quę nimirum alę collum tegunt*, *ſe auratas produnt*, *quæ autem in cauda ſunt*, *partim cæruleum*, *partim roſeum colorem exhibent*. *Eadem avis gerit ornatum criſta caput*, *quæ in flocci formam ad aures deſcendit*. *Sexcentos circiter*, *aut ſeptingentos annos vivere dicitur*; *quibus elapſis*, *ex aromaticorum lignorum ramulis*, *cujuſmodi ſunt cinnamomum*, *muſcata nux*, *incenſum*, *& id genus alia*, *rogum conficit*, *cui multis odoris gummi tecto*, *& ferventiſſimis ſolaribus radiis expoſito inſidens*, *alas pulſare nunquam deſiſtit*, *quoad ligna flammam conceperint*, *qua comburatur*. *Ex ejus cineribus vermiculus prodit*, *qui paulatim plumas*, *& alas emittens*, *in magnam perfectamque avem excreſcit*. *Hæc omnia Recentiores*, *contra Veterum opinionem*, *amandant ad fabulas*. *Porro Patres non pauci*, *quos inter* Tertullianus, S. Ambroſius, S. Auguſtinus, Albertus Magnus, *Avem hanc Reſurrectionis Symbolum eſſe volunt in explicatione*, *quam iidem adhibent ei textui Job*: *In nidulo meo moriar*, & ſicut palma multiplicabo dies meos; *id quod veluti quiddam Phœnicis morti ſimile ſonant*. *Rabbini*, *& Talmudiſtæ*, *prout aſſolent*, *multas de Phœnice fabulas venditant*, *quas utpote prorſus exſuccas ſilentio prætereo*.

Phœnice, *palma*, Cretæ portus, ubi S. Paulus, tempeſtate jam provectiore, per hibernum tempus conſiſtere in animo habebat: *Et cum aptus portus non eſſet ad hyemandum*, *plurimi ſtatuerunt navigare inde*, *ſi quomodo poſſent*, *devenientes Phœnicen*, *hyemare*. *Actor.* XXVII. 17.

Phœnicia, *rubea*, Syriæ Provincia, quæ aliquando tribuebatur in partes duas. Phœnicia proprie dicta Berytum, Tyrum, Sidonem, Tripolim Urbes &c. complectebatur; altera, quæ Damaſci, ſeu Libani Phœnicia dicitur, Urbes Edeſſam, Damaſcum, Palmyram &c. continebat. Verum iidem ſemper hujus Provinciæ limites fuere. Antequam Joſue Palæſtinæ potiretur, omnem Phœniciam occupabant poſteri Cham, in undecim familias ſecti, quarum præcipua familia Chanaan, qui Sidonem condiderat, & Chananæorum proprie dictorum caput fuerat, quibus Græci Phœnicum nomen impoſuere, quippe quos e Mari Rubro profectos crederent. Cum Joſue adveniſſet, indigenæ multi in Africam, & alia loca ſe receperunt. Qui porro remanſerunt, ſuum ſibi jus ad longum tempus ſervarunt, quoad ab Aſſyriæ, & Chaldææ Regibus ſubacti fuere. Deinceps paruere Perſis, hodieque Turcici Imperii partem conficiunt. Artium prorſus omnium periti Phœnices habiti. Feruntur litterarum, ſcribendi, & librorum inventores. Ita *Lucanus lib.* III.

Phœnices primi, *famæ ſi credimus*, *auſi*
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Et *Critias* apud *Athenæum lib.* I.

Φοίνικες δ' εὗρον γράμματ' ἀλεξ λογα,
Subſidium vocis ſcripta reperta Tyri.

Primi præterea fuiſſe dicuntur, qui navigationem, commercium, & Aſtronomiam invenerint. Colonias in omnes ferè Mediterranei Maris Inſulas, & oras miſerunt, ubi linguæ ſuæ veſtigia reliquerunt.

Phol-

Phollati, *opus meum*, e Levitarum ſtirpe, & in Templi janitorom ordine octavus. I. *Paralip.* xxvi. 5.

Phua, *pulcher*, filius Iſſachar, & magnæ Phuararum familiæ caput, e quibus Phuaitarum familia derivatur: *Phua*, *a quo familia Phuaitarum*. Num. xxvi. Alter Phua pater Tholæ, Judex Iſrael: *Poſt Abimelech ſurrexit Dux in Iſrael Thola filius, patrui Abimelech, vir de Iſſachar*. *Jud.* x. Gedeon parer Abimelech erat e Tribo Manaſſe, at dubio procul ex eadem matre, ac Phua, quamvis ex alio patre. 3. Phua erat obſletricum una, quæ cum Sephora Hebræis in Ægypto fœminis parturientibus opem ferebat: *Dixit Rex Ægypti obſtetricibus Hebræorum, quarum una vocabatur Sephora, altera Phua*. Porro obſtetrices hæ Ægyptiæne, an Iſraelitæ fuerint, non conſtat. Probabile eſt, eas ex Hebraica Natione fuiſſe, quoniam in eo diſcrimine magnom Dei timorem teſtatæ ſunt, & ex alia parte Hebræi ab Ægyptiis valde abhortebant, ut proinde parum vero ſimile ſit, eos pati voloiſſe, Ægyptias ſœminas uxoribns ſois in partu deſervire. Cum ergo Pharao crudeliter obſtetricibus imperaſſet, ut maſculos omnes, quos Hebrææ mulieres in lucem protuliſſent, in flumen projecerent: *Quicquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen projicite; quicquid fœminini, reſervate*; eæ quidem Deo potius, quam Regi parendum ratæ, mares ſervarunt. Itaque a Pharaone increpitæ ſe purgarunt, ajentes, Hebræas ſœminas Ægyptiis firmiores abſque aliarum fœminarom adminiculo parere. Subdit ſacra Scriptura, obſtetrices has, quia Deum timuerunt, a Deo ipſo mercedem recepiſſe: *quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificavit eis domos*; quia ſcilicet operam ſuam ad innocentes perdendos regiæ crudelirati addere noluerunt; iis proinde præmium rependit Deus. At hoc præmium haud eorum mendacio patrocinatur; mendacium quippe, quantumvis utile, ſemper peccatum eſt: *Remunerata eſt benevolentia, non fallacia, benignitas mentis, non iniquitas mentientis*, inquit S. Auguſtinus in libro *contra mendacium cap.* xv.

Phul, *ruina*, Aſſyriorum Rex, qui Sardanapali pater habitus, Iſaelitarum regionem invaſir, Manahem Tribuum decem Rege: *Veniebat Phul Rex Aſſyriorum in terram, & dabat Manahem Phul mille talenta argenti, ut eſſet ei in auxilium, & firmaret Regnum ejus*. Oſee v. 13. Cum enim Aſſyriorum Imperium eo quidem tempore cæterorum omnium maximum eſſet, Manahem, cujus ſolium infirmum erat, ſibi nihil utilius fore credidir, quam patrocinium Phul, qui tunc in Aſſyria regnabat: *At Dominus*, inquit ſacra ſcriptura, *Principem hunc ſuſcitavit, ut ſe in Iſraelitarum regionem conferret*. Eo ſane perrexit Phul, non ut Regi Manahem præſto eſſet, ſed potius ut eidem timorem incuteret. Atque ita factum, ut Tribus decem Aſſyriorum Regum poteſtati ſubeſſent, quos Deus tanquam ſuæ in eum rebellem populum vindictæ inſtrumentum ſtatuerat. Recepit Phul talenta mille, quibus ejus fœdus emit Manahem, at eum, prorſus ut antea, infirmum reliquir, quia Deus per Oſeam Prophetam dixerat: *Et abiit Ephraim ad Aſſur; & miſit ad Regem ultorem; & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſolvere poterit a vobis vinculum*. IV. *Reg.* xv.

Phunon, *margarita*, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto: *Venerunt in Phunon*. *Num.* xxxiii. Hoc in loco populus longioris irineris tædio affectus obſtrepuiſſe Deo creditur, qoi proinde indignatus ignitos Serpentes immiſir, qui perduellium ingentem numerum de medio ſuſtulerunt. Ar cum populum pœnituiſſet, Moſes Dei juſſu ſerpentem æneum confecit, quem perticæ impoſuit, ut a Serpentibus impetiti quique, eom æneum ſpectantes, priſtinæ valetudini redderentur. Erant prope Phunon ærifodinæ, ad quas Chriſtiani ſæpe damnati. *Numer.* xxi.

Phur, & *Phurim ſortes*, maxime ſolemne Judæorum Feſtum, inſtiturum in ſortium memoriam, quas Aman Jodæorum hoſtis eduxit: *Menſe primo anno duodecimo Regni Aſſueri miſſa eſt ſors in urnam, quæ Hebraice dicitur Phur, coram Aman, quo die, & menſe gens Judæorum deberet interfici*. *Eſther* III. Porro miſſa ſors in duodecimum menſem incidit. Id erat apud Perſas, aliaſque multas Nationes in more poſi-

poſitum, ut ope ſortium quæreretur, quinam ad capta conſilia executioni mandanda felices dies, quinam infelices eſſent. Huic ſuperſtitioni addictus Aman ſuam ipſe ſibi perniciem, & Judæis ſalutem attulit; ob eam quippe dilatione ſatis temporis fuit, ut Eſther præpoſteram opinionem deleret, quam in Judæos perfidus Aulicus Aſſueti animo impreſſerat. Evertit Regina ſævi hujus hoſtis molimina, qui Judæos omnes, quicunque in Regno verſarentur, una eademque die perdendi mandatum a credulo Principe extorxerat; in eumque, atque omnem ipſius familiam ſupplicium rejecit, quod ejus Concivibus ille paraverat. Ergo Judæi decimo tertio ejus menſis die, qui ad univerſam Nationem exterminandam ſtatutus fuerat, agmine facto, conjunctiſque ubique locorum viribus, hoſtes, & perſecutores aggreſſi, omnes Urbes, & vicos cæde miſcuerunt. Ut autem liberationem ſuam poſterorum memoriæ commendarent, ſolemne Feſtum inſtituerunt, cui ſe, filios, & quicunque Judaicam Religionem amplecterentur, in poſterum addixerunt, *Phurim*, vocantes, videlicet ſortium Feſtum: *Ex illo tempore dies iſti appellati ſunt Phurim, eo quod Phur in urnam miſſa fuerit*. Feſtum hoc Judæi nunquam non ubique gentium religioſiſme celebrarunt: *Nec eſt ulla Civitas, in qua dies Phurim non obſerventur a Judæis*. Diem hunc voluptati tantum ac lætitiæ dicabant. Nihil ea die non lætum, nihil non viſu, audituque jucundum erat. Se porro ad Feſti vigiliam celebrandam jejunio comparabant, quod *clamorum jejunium* nuncupabant, quia ſcilicet Amani decretum ea die Majores in fletu egerat. Veſpere Synagogam ſubibant, & cum evaneſcere ſtellæ cæpiſſent, librum Eſther legebant. Quoties Amani nomen pronuntiabatur, Synagogæ ſedes ſaxis & malleis filii pulſabant, immaneſque clamores emittebant. Grandioribus caracteribus exarabant Amani nomen, quod ſputis obruebant, & in fruſta redigebant. Nonnunquam furcam erigebant, cui e paleis effictum hominem appendebant, quem Amanum vocabant; at quia deridendi Amani ſpecie, Chriſti Domini Crucem in contemptum adducere putabantur, hanc iis cæremoniam Imperatores interdixerunt.

Phut, *adeps*, tertius filiorum Cham: *Filii autem Cham Chus, & Mizraim, & Phut, & Chanaan*. *Geneſ.* x. Incolas Lybiæ, & Mauritaniæ dedit, ubi his quoque temporibus flumen nomine Phut, a quo univerſa circum regio nomen ſortita. Nahum populum hunc in eorum numero ponit, qui Noammon auxilium allaturi erant.

Phutiel, *Deus eſt pinguedo mea*, ſocer Eleazari: *At vero Eleazar filius Aaron accepit uxorem de filiabus Phutiel, quæ peperit ei Phinees*. *Exod.* vi.

Phylacteria, græcum nomen, quod remedium morbos evertens ſignificat, tribuiturque Zonæ ex pergamena charta, cui Legis verba, memoriæ gratia, inſcripta erant: *Dilatant enim phylacteria ſua*. Legis Doctores, & Phariſæi, qui ſe cæterorum religioſiſſimos oſtentebant, ejuſmodi zonas præter modum latas gerebant, in quibus verba multa ſcribebant. Nitebatur ea conſuetudo Divino juſſu, ut nempe Legis præcepta manu, & fronte geſtarent: *Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque quaſi monumentum ante oculos tuos*. *Exod.* xiii. Ii quidem ad litteram accepere locutionem hanc, quæ nihil demum aliud ſignificabat, quam oportere, ut ſemper Dei Legem ob oculos haberent, cuſtodirentque; quoniam ea Dei mens, erat, ut, quæ præceperat, animis potiſſimum inſculpta eſſent: *Ponite hæc verba in cordibus, & in animis veſtris*; immo potius ipſa, quam amplioribus zonis ſe quemque Legis cuſtodem exhibere neceſſe erat. Judæi phylacteriis ſuis inſcribebant eos quatuor Legis textus: *Offerte mihi omnia primogenita hominum, & animalium, qui matrum ſuarum primi fructus ſunt, quia mihi debentur*, ac deinceps ad 10. uſque verſiculum Capitis xiii. Exodi. Præterea a verſiculo 11. Capitis primi: *Et cum Dominus vos induxerit in terram Chanaan* &c. ad verſiculum 16. Tertio a verſic. 4. Capitis vi. Deuteronomii: *Audi Iſrael, Deus Dominus tuus eſt unus Deus* &c. ad uſque verſic. 9. Quarto denique a verſic. 13. Capitis xi. ejuſdem libri: *Si*

Si obedieritis omnibus, quæ ego præcipio vobis &c. ad finem verſiculi 21. Phylacteria hæc Judæi Thephillim vocant.

Pila, mortarium, vas, in quo teritur: *ululate habitatores pilæ*, apud Sophoniam. Edire doloris ſigna, qui ibi degitis, ubi Samſon aquam obtinuit, quam Deus emiſit ex aſinæ dente, vel ex petra, quæ ejus imaginem præferebat. Ita explicant nonnulli Interpretes. Putant alii Hebraicam vocem *Mactes* accipi tropice pro Urbe Jeruſalem, quæ mortarium dicta, in quo terendi, & in pulverem redigendi erant, quicunque ibidem eſſent, a Nabuchodonoſor Urbe capta. Aliis denique Mortarium Vallem ſonat, inter montem Sion, & Urbem ſitam, quam a profunditate ita dictam contendunt. *Jud.* xv.

Pilatus, armatus telo, Judææ Præſes: *procurante Pontio Pilato Judæam*: huic provinciæ præfuit per annos decem, Tiberii Imperatoris temporibus, & is fuit, ad quem Judæi Chriſtum duxerunt, ut, quam in eum tulerant, mortis ſententiam exequeretur. Præſes, qui noſſet eos odio & invidia percitos adeo vehementer innocentis mortem urgere, operam dedit, ut eum ſervaret, atque ut Judæorum furorem leniret aliquo pœnæ genere, Servatorem dire flagellis cæſum voluit; at ne ita quidem expleta hoſtium rabie, uſus eſt Paſchatis Feſto, ut eum liberaret. Se pariter a ferendo judicio eximere voluit, Chriſto ad Herodem Galilææ Regem remiſſo; cumque videret, Judæos non acquieſcere, & infenſum Cæſaris animum minitari, aquam, univerſo ſpectante populo, afferri juſſit, manus lavit, & quoad ejus Juſti ſanguinem, ſe innocentem profeſſus eſt; eodem tempore ſuæ ipſius conſcientiæ, ac famæ conſultum ratus ſatellitum licentiæ Chriſtum tradidir, qui eum in crucem egerunt. Latinam, Græcam, & Hebraicam inſcriptionem Cruci impoſitam voluit, quæ ſententiæ vim ipſam, ſeu compendium, & damnationis cauſam continebat in hæc verba: *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum*. Porro Judæis nonnullis id improbantibus, ajentibuſque ſcribendum eſſe: *Jeſus Nazarenus, qui Judæorum Regem ſe dixit*; nihil mutatum voluit, reſpondirque: *quod ſcripſi, ſcripſi*, Anno circiter a Chriſti morte, cum Pilatus ſacri Theſauri pecuniam ſumpſiſſet, qua ad aquæductum conſtruendum uteretur, populus in eum ſurrexit; itaque ad ſeditionem ſedandam Præſes vim adhibere coactus fuit. Acerbius etiam Samaritanos habuit, qui apud Vitellium Syriæ Præfectum conqueſti ſunt. Pilatus a Vitellio juſſus Romam pergere, Imperatori rationem redditurus, non niſi regnante Caligula, Romam venit, a quo in exilium actus eſt. Eum vetuſtiſſima traditio Viennam in Delphinatu relegatum refert, ubi in deſperationem actus ſibi mortem conſciverit. In hac etiamnum Urbe vetus ædificium oſtenditur, cui Templi figura eſt, quodque Pilati Prætorium dicitur.

Pinnaculum Templi: *Statuit eum ſuper pinnaculum Templi*. Dæmon cum in Deſerto Chriſtum tentaſſet, eum ſupra Templi pinnaculum detulit; quod cacumen erat, quod tectum, ſeu turrim aliquam ſuper ipſo Templi veſtibulo ædificatam circumdabat.

Pinus, arbor notiſſima, cui abietis natura eſt: *Plantavit pinum, quam pluvia nutrivit*. Ad idolum ſibi condendum homo pinum ſumit, quam ſeverat, & imber auxerat. *Iſajas cap.* 60. Utitur idem Propheta tropice verbo hoc ad ſignificandos potentes viros, qui Chriſti Eccleſiæ ornamento eſſe debent: *Gloria Libani ad te veniet, abies, & buxus, & pinus ſimul adornandum locum ſanctificationis meæ*.

Piſcina, ſtagnum ſeu *ſervandis aquis addictus locus*: *Extruxi mihi piſcinas aquarum, ut irrigarem Sylvam lignorum germinantium*, in Eccleſiaſtico. Judæis in Urbibus piſcinæ erant, in quibus ſe abluerent, detergerent, & ad alios uſus. I. Piſcina Gabaon, de qua Jeremias: *Invenerunt eum ad aquas multas, quæ ſunt in Gabaon*. II. Piſcina Hebron, ad quam David proditores Isboſet appenſos voluit: *ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron*. III. Samariæ piſcina, in qua currus Achab ablutus eſt: *Et laverunt currum ejus in piſcina Samariæ*. IV. Probatica piſcina: *Eſt autem Hieroſolymis probatica piſcina*; locus nempe, ubi pecudes, & arietes in Templo immolandi abſtergebantur. V. Piſcina, ſeu ſtagnum Siloe, quod ad Re-

Regios hortos Hieroſolymis erat.: *Muros piſcinæ Siloe in hortum Regis ædificavit*. VI. Piſcinæ Heſebon: *Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon*; pulcri ſcilicet, & rutili. Stagna hæc erant prope Urbem Heſebon in Tribu Ruben.

Piſcis. Hebræi piſces in reptilium numero ponunt. Aliis ſine alis ſquamæ, aliis nec ſquamæ, nec alæ ſunt. Qua quidem in re Moſes mundorum, & immundorum diſcrimen ponit. Qui nec alas, nec ſqnamas habent, immundi erant; neque iis veſci licebat; ſed comedi poterant, quicunque alterutrum obtinebant. Piſces creavit Deus quinta die, ac probabile eſt, Adam iis nomen, prout noverat, impoſuiſſe. Nullum ſingillatim piſcem ſacra Scriptura nominat, utiturque generalibus verbis, ut eos deſignet, de quibus loquitur; ac ſolum per conjecturam cetus dicitur piſcis, qui Jonam deglutiit; quia tantum *magnus piſcis* in textu legitur. Qui etiam juniorem Tobiam terruit, generatim dicitur *piſcis immanis*. Porta piſcium, de qua Sophonias: *vox clamantis a porta piſcium*: Urbis Hieroſolymæ porta eſt, ita dicta, quod per eam piſcis in Urbem induceretur. Hoc loco Propheta ſtrepitum, ac tumultum in variis captæ Hieroſolymæ locis futurum deſcribit. Aliquando ſacra Scriptura per hoc vocabulum homines notat: *Agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis*. Ezechiel: nempe ſubditorum tuorum jactura a tua ſejungi non poterit. Propheta Pharaonem cum ingenti piſce, & Ægyptios cum fluminum piſcibus comparat. *Simile eſt Regnum Cœlorum ſagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti*. Hi piſces in rete ſunt homines boni, maliqne, quos Deus per Evangelium vocat; at Electi tantum per magnos centum qninquaginta tres piſces ſignificantur, quos Simon Petrus in Terram traxit, quin rete rumperetur. *Traxit rete in terram plenum magnis piſcibus*.

Piſidia, *picea*, minoris Aſiæ Provincia Galatiam inter & Pamphyliam, ubi S. Paulus Evangelium nuntiavit: *Illi vero pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidiæ*. *Actor.* XIII. 14.

Piſtica Nardus, *veri Nardi*, planta, e qua excellens unguentum conficitur: *Maria accepit libram unguenti Nardi piſtici*: olei ſcilicet e vero Nardo expreſſi libram ſumpſit. *Piſticus* Græcum vocabulum eſt, quod aliis *fidele*, *ſincerum*, *verum*, aliis *potabile* ſonat; ut proinde liquidum unguentum ſignificet, quod, potionis inſtar, in conviviis uſui erat. Alii demum ajunt, vocem *piſticus* poſitam fuiſſe pro *ſpicatus*; ut ſit Nardus ſpicis ornata, omnium optima ad unguenta conficienda, ita dicta, quia multas ad humum ſpicas exerit.

Plaga, Latina vox quæ aliquando ſumitur pro Regione: *Ad Orientalem plagam Eden; quatuor plagæ Cœli*, quatuot ſcilicet Mundi partes. Aliquando ſignificat angulum, locum: *Qui habitant in Samaria in plaga lectuli, in Damaſci grabato*: ii nempe tantum ſalvi erunt, qui in lecti angulum ſe recipient. Eadem vox pro plaga ipſa ſumpta ſignificat I. pœnam: *Sin autem eum, qui peccaverit, dignum viderint plagis . . . . pro menſura peccati, erit & plagarum modus*: ſi nempe qui peccavit, verberibus dignus habitus fuerit, verberum numerus peccatorum gravitati reſpondebit; II. calamitatem, afflictionem, flagellum Dei: *Plaga cordi mulier nequam*: mulier mala cordis afflictio eſt; *flagellavit Dominus Pharaonem plagis maximis*: Deus in Pharaonem deſæviit; ita peſtis, lepra, excæcatio, ſeu quodvis aliud malum, plagæ dicuntur: *plaga lepræ*, *plaga cæcitatis &c.* III. cladem, internecionem: *& facta eſt plaga prima*; IV. miſeriam, in quam nos peccatum præcipites agit: *Quaſi romphea bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non eſt ſanitas*: peccatum omne veluti gladius anceps eſt, & plaga, quam infert, ſanari non poteſt, niſi ſcilicet ab una ineffabilis, & omnino gratioſi Dei miſeratione.

Plagæ Ægypti. Ita nuncupantur miracula, quæ Moſes, & Aaron coram Pharaone Ægypti Rege ediderunt, pœnæque publicæ, quibus Deus hujus Principis pertinaciam puniit, qui egreſſum Iſraelitis concedere nolebat. Plaga prima fuit aquatum Nili, omniumque fluminum in ſanguinem mutatio, ut nempe Ægyptii ſiti perirent; ita quidem volente Deo populi ſui hoſtes punire, quia ſcilicet Nili aquas quodammodo ſanguine, & cæde miſcuerant,

Digitized by Google

ſunt, conjectis in flumen omnibus Iſraelitarum maſculis, ſtatim atque e matrum ſinu prodierant. Plaga altera terram innumeris ranis texit, quæ ipſas Pharaonis ædes ſubibant. Plaga tertia pulverem in muſcas vertit, quæ aerem complerunt, hominesque, & animalia dire vexarunt. Ac Deus quidem, qui hactenus tulerat ſuam ſibi creaturam obſiſtere, paſſus Pharaonis Magos, ſaltem ſpecie tenus, aquam in ſanguinem vertere, & e flumine ranas educere, in hoc tertio miraculo omnipotentiæ ſuæ jura ſibi vindicavit. Magi ipſiſe victos fateri coacti fuere: *Digitus Dei eſt hic, qui hoc loco operatur*: neque hanc mutationem imitari potuerunt. Per plagam quartam maxima periculoſiſſimarum muſcarum copia Ægyptum pervaſit, omnemque regionem infecit. Deus nimirum per hoc miraculum, ac duo præcedentia populos punire volens, qui deſpicienda hæc animalcula divino cultu proſequebantur, earumdem rerum ope, per quas peccabant; eorumque pervivacium hominum audaciam retundere, per inſecta maxime infirma ac vilia ſuum in eos furorem exeruit. Plaga quinta fuit ſubita peſtis, quæ omnem Ægyptiorum gregem de medio ſuſtulit, quin Iſraelitarum armenta læderet. Sexta formidandis ulceribus homines & belluas divexavit. Septima horrendum grandinem, quam comitata tonitrua, & fulgura, in univerſum Regnum intulit, cujus vi periere omnes homines, & animalia, quæ in agris verſabantur, ſalva remanente & incolumi una regione Geſſen, quam filii Iſrael incolebant. Per octavam plagam locuſtæ & bruchi herbas omnes, omnemque meſſem vaſtarunt. Nona plaga univerſam Ægyptum, excepta regione Geſſen, trium dierum ſpatio denſiſſimis tenebris obruit. Decima, & ultima fuit primogenitorum mors, quos una eademque nocte exterminator Angelus trucidavit a Pharaonis primogenito, qui in ejus ſolio conſidebat, ad uſque captivorum, & animalium primogenita. Horrenda plaga hæc induratum Pharaonis animum permovit, qui tandem ſtatuit abeundi facultatem Iſraelitis concedere. Hæ plagæ decem per hos verſiculos memoriæ commendatæ:

Prima rubens unda, ranarum plaga ſecunda;
Inde culex terris, poſt muſca nocentior iſtis;
Quinta pecus ſtravit, Anthrace ſexta creavit;
Poſt ſequitur grando, poſt bruchus dente nefando;
Nona tegit ſolem, primam necat ultima prolem.

Plagiarius. Ita nuncupatur is qui liberas perſonas ſuffuratus in captivitatem trahit: *Juſto non eſt lex poſita, ſed plagiariis*, inquit S. Paulus, non juſtum, ſed captivorum raptores Lex obligat. Qui ejuſmodi furti convicti erant, ad furcam damnabantur; & hoc quidem ſupplicium dicebatur *ad plagas*; unde *plagiarii* nomen.

Planctrices, & *Planctores*. Judæis erant Planctores, & Planctrices conductæ ad funera, quemadmodum in multis ſacræ Scripturæ locis legimus: *Vocate lamentatrices, & veniant, & ad eas, quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent, feſtinent, & aſſumant ſuper vos lamentum. Jerem.* IX. 16. Propheta nimirum ſignificare volebat, haud ſatis virium Judæis fore, ut ſuæ ipſi Urbis calamitatem deflerent. Amos quoque ita locutus eſt: *In omnibus plateis planctus, & in cunctis, quæ foris ſunt dicetur væ, væ, & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos, qui ſciunt plangere*. Conſtat ex Evangelio, quicunque funus obvium habuiſſet, iis ad planctum ſe comitem addere debuiſſe, qui cadaver comitabantur: *lamentavimus vobis, & non planxiſtis*.

* *Maimonides de Hebræorum in Defunctis ſepeliendis ritu verba faciens, ita ſcribit cap.* XII. Planctus vergit in honorem; ideo tenentur hæredes mercedem ſolvere planctoribus & planctricibus, ut eum plangant. Sin autem præceperit (*defunctus*), ne plangant eum, id intermittunt. *E quibus Maimonidis verbis duo percipimus; primum, id officii utriuſque ſexus perſonis impoſitum fuiſſe; alterum, eum ritum omitti potuiſſe, ſiquidem defunctus id teſtamento vetuiſſet; id enim Maimonides opponit ſepulturæ, quæ licet a defuncto vetita, non*

tamen omitti poteſt, *utpote Divini juris*. *Cæterum haud ſcio*, *qui Maimonidem cum Rabino Juda conciliem*, *qui in* Cetubboth fol. 46. col. 1. *traait*, *unam ſaltem planctricem fœminam conjugis luctui intereſſe debuiſſe*. *Ejuſmodi fœminæ dictæ fuere* הנפוב *ſapientes*. Gejerus *animadvertit*, *funebris planctus formam iis contineri* : Aſcendit mors per feneſtras noſtras ; *quibus addi poteſt* : ceſſavit gaudium cordis noſtri &c. cecidit corona capitis noſtri &c. *Ego tamen ſentio*, *non eamdem cantus formam apud omnes fuiſſe*, *ſed aliam pro perſonarum varietate*. *Penes Romanos fœminæ conductæ*, *ut defuncti laudes ad lugubrium* inſtrumentorum *ſonum concinerent*, Præficæ *dicebantur*, *utpote quæ funebri pompæ præſſaerent*. *Legi poſſunt in hanc rem* Kircmannus de Funere Roman. *lib.* II. *cap.* VI. Moreſt. Feral. *lib.* II. *cap.* 29. Giraldus *de* var. ſepel. Rit. *cap.* XII. Hieronymus Baruſſaldus *in Diſſert.* de Præficis.

Platanus, arbor latiſſima, quæ ramos extendens, umbræ multum affert : *Quaſi platanus exaltata ſum juxta aquam in plateis*. Sapientia veluti platanus eſt, cujus umbra accedentes recreat. *Eccleſiaſt.* nempe ſapientia tuetur eos, qui ejus patrocinium expoſcunt, quemadmodum platanus eos a ſolis ardore defendit, qui ſub ejus ramis conſident. Ezechiel magnum Principem per platanum exprimit : *Platani non fuerunt æquæ frondibus illius* ; id autem ejus ramorum magnitudini, & extenſionis ratione habita : Ægypti Rex cæteros omnes Imperii gloria & amplitudine ſuperat.

Plauſtrum, *ſeu traha*, currus genus quoddam, quo utebantur Hebræi, ut granum e ſpicis educerent, & paleam tererent : *Triturabitur Moab*, *ſicut teruntur paleæ in plauſtro*. Plauſtra hæc admodum demiſſas rotas, crebraſque, ferro munitas habebant, & ad granum extrahendum faſcibus inſerebantur. Eadem plauſtra nonnunquam ſacra Scriptura nominat *roſtra ſerrantia*, quia omnis eorum ſuperficies dentibus exarata, inſtar ferræ, apparebat. Dabbat Ammonitarum metropolis potitus David ejuſdem Urbis incolas rotis ferro armatis, plauſtriſque, de quibus eſt ſermo, tritos voluit : *Populum adducens ſerravit*, *& circumegit ſuper eos ferrata carpenta*.

Plejades, ſydus ſtellis ſeptem diſtinctum, quæ in Tauri pectore conſpiciuntur, quod e Zodiaci ſignis duodecim unum eſt. Dictæ Plejades a Græco verbo πλεῖν, *navigare*, quia navigationi aptum tempus indicant, ineunte vere : *Nunquid conjungere valebis micantes ſtellas plejadas?* Job. IX.

Plenitudo. Vocabulum hoc adhibetur in ſacris Litteris ad plura ſignificanda. I. Quod aliquid continet : *Domini eſt terra*, *& plenitudo ejus* : terra ſcilicet, & quidquid ea continet, Domini eſt, plantæ, belluæ, & imprimis homines, qui omnibus ejuſdem terræ bonis fruuntur. *Plenitudo maris*, quidquid mare continet, aquæ, piſces. II. Multitudinem magnam ſignificat : *Si diminutio eorum primitiæ gentium*, *quanto magis plenitudo eorum?* Si nimirum Judæorum dejectio, quæ Deo volente contigit, tam copioſæ benedictioni occaſionem præbuit, quæ Gentium vocationem comitata eſt, quanto magis univerſæ Nationis reditus? In Epiſtola ad Romanos. III. Alicujus rei ubertatem : *De frugibus terræ*, *& de plenitudine ejus* : terra Joſeph omnibus fructibus, omnique ubertate affluat. IV. Sumitur pro perfectione, & complemento alicujus rei : *plenitudo ſapientiæ eſt*, *timere Deum* : ſapientiæ perfectio timore Dei continetur, quia ſcilicet omnis ſapientia ſine Dei timore imperfecta eſt. V. Pro frequenti cœtu ſumitur : *In plenitudine ſancta admirabitur* : ſapientia in Sanctorum Virorum cœtu admiratione digna cenſebitur. VI. Pro cumulo, & complemento quoque accipitur : *Non enim ſicut in aliis Nationibus Dominus patienter expectat*, *ut eas*, *cum judicii dies advenerit*, *in plenitudine peccatorum puniat* : non ita cum Judæis, ut cum cæteris Nationibus ſe gerit Deus ; neque enim expectat, dum eorum peccata ad extrema deveniant, ut ſuprema die ſuam omnem in eos ſeveritatem exerat. VII. Eadem vox integritatem ſignificat : *Tollit plenitudinem ejus a veſtimento* : novi panni fruſtum in trita veſte poſitum, veſtis ipſius integritatem adimit ; viam enim aliis lacerationibus aperit. Plenam quoque perſuaſionem ſignificat : *cum plenitudine*

mul-

multa. Firma & integra Divinis promiſſis adhibita fides dicitur *plenitudo fidei*. Chriſti Domini plenitudo eſt longe maxima gratiarum copia, quibus cumulatus fuit: *De plenitudine ejus nos omnes accepimus*: Fideles omnes ex hac plenitudine, tanquam ex inexhauſto fonte gratias traxere, quas obtinuerunt.

Plumarius, acu diſtincti, inſignitique operis artifex; *opus plumarium*, ſcilicet acu perfectum opus: *Oliab...... artifex lignorum egregius*, & *polymitarius*, *atque plumarius*. Hæc opera *plumaria* nuncupabantur, quia ob varietatem imitantur colorum mixtionem, quæ in avium pennis apparent; & quoniam ars hæc induſtriæ multum requirit, ideo quod per eam fit, Hebraice dicitur *opus cogitantis*. Velum ad Sancti januam poſitum, illud quoque, quod in ipſo Tabernaculi veſtibulo erat, Summi denique Sacerdotis cingulum opera plumaria erant, acu nempe perfecta, e ſelectis confecta, & præſtantiſſimis coloribus prædita. *Exod*. XXVI. & XXVII. Ezechiel. XVI.

Pluvia, *imber*: *Veniet quaſi imber vobis temporaneus*, & *ſerotinus*: cœleſte ſubſidium vobis præſto erit, quemadmodum autumnales, vernæque pluviæ in terram deſcendunt. In Palæſtina ſalubres pluviæ duorum generum erant; primo loco quæ ſatus tempus conſequebantur, efficiebantque, ut granum radices ageret; ſecundo loco quæ per vocem, *ſerotinus*, deſignatæ verno tempore decidebant, & granum ad maturitatem perducebant. Regius Pſaltes ita de Deo canit: *fulgura in pluviam facit*, hoc eſt, vertit; ſignificatque, eam eſſe Dei poteſtatem, ut fulgur cum pluvia, ignem cum aqua conjungat, quæ ſuapte natura invicem pugnant. *Pluvia* metaphorice gravem calamitatem, ſeu afflictionem ſignificat: *erit in abſconſionem a turbine*, & *a pluvia*. *Iſaias*: tutum ſcilicet aſylum ad impendentia mala avertenda. Significat etiam manna, quo e cœlis demiſſo Deus in Deſerto Iſraelitas pavit: *Pluviam voluntariam ſegregabis hæreditati tuæ*: populo tuo, qui hæreditas tua eſt, pluviam omnino voluntariam tribues. Pluebat nimirum, Deo annuente, Manna, quo nullo labore, nullaque opera comparato Iſraeliticus populus veſcebatur. Dei pariter gratias ſignificat: *Deſcendere faciet ſuper vos imbrem matutinum*, & *ſerotinum*, *ſicut in principio*. Zacharias: Autumnales, & vernæ pluviæ, quas in populum ſuum ſe Deus effuſurum promittit, novæ Legis gratiam ſignificant, quæ ſalutis noſtræ magnum opus in nobis inchoat, proſequitur, abſolvitque, ſeu perficit.

Poderis, ſeu *Podes*, Græca vox, qua venit longa, & in terram promiſſa veſtis, qua Sacerdotes apud Hebræos induebantur, quoad eorum in Templo ſervitium perdurabat. Ita etiam nuncupabatur Summi Sacerdotis veſtis, in cujus extrema parte tintinnabula, & amethiſti erant: *In veſte poderis*, *quam habebat*, *totus erat orbis terrarum*. Sacerdotalis nimirum veſtis, quam Judaicus Pontifex geſtabat, univerſum Mundum repræſentabat. Ex quatuor, e quibus conſtabat, deſignant elementa quatuor, quæ omnem Mundum exhibent; linum ſcilicet terram, purpura e piſce eruta mare, coccinum ignem, hyacintinus color aerem. Chriſtus Dominus utpote Summus Pontifex Sacerdotali hac veſte indutus exhibetur: *Vidi ſimilem filio hominis veſtitum podere*. *In Apocalypſi cap*. I. *Sapient*. XVIII.

Pœnitentia. Generatim vox hæc dolorem, ſeu mærorem ex aliqua re facta perceptum ſignificat; at in ſacris Litteris latius accipitur. Sumitur I. pro triſtitia ex propriis male factis percepta: *Niſi pœnitentiam egeritis*, *omnes ſimul peribibitis*; *non veni vocare juſtos*, *ſed peccatores ad pœnitentiam*. II. Sumitur pro dolore, qui ex aliqua re facta percipitur: *Ducti pœnitentia filii Iſrael ſuper fratre ſuo Beniamin cœperunt dicere*: *ablata eſt Tribus una de Iſrael*. *Univerſus Iſrael valde doluit*, & *egit pœnitentiam ſuper interfectione unius Tribus ex Iſrael*. III. Significat veniæ ſpem: *Si eſt pœnitentia in Iſrael ſuper hoc*. IV. Pœnam, quæ reis infligitur: *Qui ungis Reges ad pœnitentiam*; ut nempe delicta puniant. Elias, cum in monte Sina verſaretur, juſſus eſt ungere Hazael Regem Syriæ, & Jehu Regem Iſrael, ad Jezabel, & domus Achab delicta punienda; quod per Eliſæum executioni man-

mandatum fuit. V. Pro pœnitentiæ effe-ctis ponitur: *Pœnitentiam in ſalutem ſta-bilem operatur*.

Pœnitentiæ baptiſmus is eſt, quem S. Joannes Baptiſta Judæis nuntiabat, eos in Jordane baptizans, & *ad dignos pœni-tentiæ fructus edendos* hortatus. Ejus ſane baptiſmus peccata non remittebat, ſed Peccatores ad eorum veniam in Chriſti baptiſmo percipiendam comparabat.

Ninivitarum pœnitentiæ ſuffragatur E-vangelium ipſum, in quo Chriſtus Judæis futurum portendit, ut Ninivitæ ſub mun-di finem Judæos increpent; Ninivitas enim, Jona monente, pœnitentiam egiſ-ſe, at Judæos, ne Chriſto quidem docen-te, reſipuiſſe. Hi populi, quorum deli-cta cœlum contigerant, Jonæ minis uti-liter territi, de Divina ira per ſeriam pœ-nitentiam lenienda ex animo cogitarunt. Omnes, & ſinguli, a minimo ad ſum-mum, Principes, ac Rex ipſe publica pœnitentiæ ſigna dederunt, ſe ſacco texe-runt, & ad aſperrimum jejunium ſe re-degerunt. Rex ipſe a ſolio deſcendit, & in cinere ſedit. At ii quidem externa hac cæremonia contenti non fuere. Cum enim ſua ipſi corpora plecterent, clamarunt ad Dominum, quam maxime potuerunt; & clamor hic ferventis, & fide plenæ pre-cis ſignum erat, quæ ex imo corde pro-dibat. Reſipuere nimirum, vitamque mu-tarunt, ac nemo non a prava, cui hacte-nus inſtiterat, via receſſit; qui demum veræ pœnitentiæ caracteres ſunt, quæ cœ-leſtem juſtitiam flectit, cujuſque imagi-nem per hoc exemplum nobis exhibere Deus voluit. Peccatoris oculos aperit fi-des, ut ante actam vitam perſpiciat, & pœnas ſibi debitas reputet. Ejus animum ad ſalutem permovet perceptus terror, & fallacem peccati dulcedinem amaritie per-fundit. Itaque peccator ex animo recedit a veteri tramite, novam vitæ rationem init, & orationi vacans, præterita ſcele-ra jejuniis, lacrymis, gemitibuſque de-tergit.

Pœnitentia tanquam novæ Legis Sacra-mentum ſpectata, a Chriſto Domino in-ſtituta fuit ad delenda peccata poſt Ba-ptiſmum commiſſa *. Ejus tres partes ſunt, Contritio, Confeſſio, Satisfactio. Contritio nihil eſt aliud, quam peccato-rum ſincerus dolor, & duplicis eſt gene-ris; una quidem perfecta charitate niti-tur, diciturque *contritio perfecta*, quæ ho-minem ante ſuſceptum Sacramentum cum Deo conciliat; altera vero dolor eſt, qui non niſi ex pœnæ timore oritur, & vo-catur *attritio*. Hæc porro ſatis non eſt, ut venia vel in Sacramento obtineatur, niſi cum Dei amorem ſaltem inchoatum contineat. Confeſſio eſt peccatorum decla-ratio, quæ Sacerdoti fit. Denique ſatis-factio per antiquorum temporum Canones impoſita in præſentia imponitur a Sacer-dote, qui maxime cavere debet, ut pec-catorum gravitati eodem ſatisfactio reſpon-deat. Sacramentum hoc Servator inſti-tuit, dum cœleſtis Regni claves Apoſto-lis, & Sacerdotibus eorum ſucceſſoribus tribuit. Iis quippe ligandi, & ſolvendi poteſtatem contulit, eoſdemque Eccleſiæ ſuæ judices inſtituit, ut ejus nomine ju-riſdictionem in Fidelium animos exerce-rent **.

* Lutherani, & Calviniſtæ *Catholicæ Religionis noſtræ infenſi hoſtes, qua ſolent impudentia Pœnitentiæ Sacramentum reji-ciunt, aſſerentes, Chriſtum Dominum pec-catis poſt Baptiſmum commiſſis non aliud remedium paraſſe, quam Baptiſmi jam ſu-ſcepti memoriam, & Fidem, qua quiſque rulpat. a Chriſto ſibi remiſſas credit. Om-nium, quæ ad inſanam doctrinam roboran-dam adducunt, graviſſimum argumentum pe-titur ex* S. Auguſtini *teſtimonio* lib. 1. de nuptiis, & concupiſcentia, *ubi S. Pater Apoſtoli textum explicans in Epiſtola* ad Epheſios, mundans eam lavacro aquæ, *ita ſcribit*: Quod Paulus ait, *mundans eam lavacro aquæ*, ſic accipiendum eſt, ut eodem lavacro regenerationis, & ver-bo ſanctificationis, omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur, at-que ſanentur non ſolum præterita pecca-ta, quæ omnia nunc remittuntur in ba-ptiſmo, ſed etiam quæ poſterius humana ignorantia, vel infirmitate contrahuntur; non ut baptiſmus, quoties peccatur, to-ties reparetur; ſed quia ipſo, quod ſemel datum eſt, fit, ut non ſolum antea, ve-rum etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. *Ex quibus ver-bis*,

Digitized by Google

bis inferunt , unam ſuſcepti baptiſmi recordationem ad remittenda peccata poſt baptiſmum commiſſa neceſſariam eſſe. Verum hallucinantur Lutherani , & Calviniſtæ ; ac tantum abeſt , ut S. Auguſtinus iis ſuffragetur, ut potius eos damnet loco ipſo laudato, ubi nihil aliud probare vult , quam fieri nunquam poſſe, ut Pœnitentia , ſive ut virtus , ſive ut Sacramentum ſpectetur , ſine baptiſmo , aut ſine ipſius deſiderio peccata remittat. Ita enim ſubdit e veſtigio : Quid enim prodeſſet vel ante baptiſma Pœnitentia, niſi baptiſmus ſequeretur, vel poſtea, niſi præcederet? In ipſa quoque Dominica Oratione, quæ quotidiana eſt noſtra mundatio , quo fructu ; quo effectu diceretur : *dimitte nobis debita noſtra* , niſi ab eis , qui baptizati ſunt , diceretur ? Itaque eleemoſynarum largitas , & beneficentia quantalibet cui tandem ad dimittenda ſua peccata prodeſſet , ſi baptizatus non eſſet ? Poſtremo Regni Cœlorum ipſa feliciras , ubi non habebit Eccleſia maculam , aut rugam , aut aliquid ejuſmodi , ubi nihil reprehenſionis , nihil ſimulationis erit , ubi non ſolum reatus , ſed nec concupiſcentia ulla erit peccati , quorum erit niſi baptizatorum ? *His ergo verbis Auguſtinus oſtendit , pœnitentiam adultis ante baptiſmum neceſſariam eſſe ; verum ut proſit , baptiſmi votum neceſſario requiritur . Quamobrem niſi baptiſmus , ſiquidem ſuſcipi poſſet , ſubſequeretur , nihil omnino pœnitentia prodeſſet , quemadmodum ipſum pœnitentiæ Sacramentum eſſet frugis expers , niſi baptiſmus reapſe ſuſceptus eſſet. Eſt enim baptiſmus omnium Sacramentorum janua ; ut proinde S. Auguſtinus baptiſmum tanquam præparationem ad Pœnitentiæ Sacramentum neceſſariam requirat , non autem doceat , per baptiſmum ipſum peccata poſtea commiſſa remitti .*

** *Ad hanc porro poteſtatem exercendam haud ſufficit , Ordinis Sacramentum ſuſceptum eſſe , ſed omnino juriſdictionis poteſtas requiritur . Jam vero poteſtas hæc nihil eſt aliud , quam peculiaris facultas , quam Epiſcopi Sacerdotibus tribuunt in eam gregis partem , quæ iis concredita eſt ; atque e ſacris Litteris demonſtratur . Chriſtus enim Dominus juriſdictionis poteſtatem Apoſtolis contulit alia prorſus ratione, atque Ordinis poteſtatem iiſdem contulerat . Primam quippe contulit, dum ita locutus eſt :* Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; *Joan.* xx. , & præterea : Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo , & in terra . Euntes ergo docete omnes gentes , baptizantes eos &c. *Matth.* XXVIII. *Hanc eamdem doctrinam tradit Lateranenſe Concilium in cap.* Omnis utriuſque ſexus ; *atque ex Tridentino Concilio* Seſſ. I. cap. VII. & Seſſ. 23. cap. XV. *non licet Sacerdoti , qui juriſdictionis auctoritatem ab Eccleſia non acceperit , peccatores ligandi , aut ſolvendi miniſterium ſibi tribuere ; ac ſi id egerit , abſolutiones , quas confert , & cenſuræ , quibus Fideles ligat , nullæ ſunt . Subdit eadem Æcumenica Synodus , doctrinam hanc ab Eccleſia tamquam indubitatam ſpectari .*

Ea ſane nititur ordine , ac diſciplina , quæ in Eccleſiæ regimine ſervanda eſt , potiſſimum in miniſterio tam gravi , quodque omnem diſcretionem poſtulat ; etenim abſque hoc ordine , ac ſi cuilibet Sacerdoti liceret confeſſiones audire , quin audiendi poteſtatem ab Epiſcopo recepiſſet , Eccleſiæ diſciplina omnis everteretur . Ad hæc dum Epiſcopi certos definitoſque ſeu temporis , ſeu locorum , ſeu perſonarum limites approbationibus ſtatuunt , eoſdem ſibi præſcriptos limites Sacerdotes prætergredi omnino non poſſunt . Poſſunt etiam Epiſcopi eorum approbationes revocare , qui ſine limitatione approbati fuere , quoties aliqua cauſa ad confeſſiones ſpectans contigerit , cujus rationem reddere Epiſcopi non tenentur . Conſulatur Bulla Superna Magni *anno* 1670. *edita a Clemente* X. *Ex hac nimirum Bulla luculenter apparet , per facultates in Bulla* Mare magnum, *& alia privilegia cujuſvis Ordinis , Inſtituti, ſeu Societatis cujuſcunque Religioſis , ne Jeſuitis quidem exceptis , nemini licere caſus abſolvere , quos Epiſcopi ſibi reſervant ; quemadmodum etiam Sacerdotes , qui caſus omnes Papæ reſervatos abſolvendi poteſtatem obtinent , eos tamen , quos Epiſcopi ſibi reſervant, abſolvere minime poſſunt . Præterea Religioſis non licet abſque Epiſcopi approbatione , Monialium Inſtituti ſui confeſſiones excipere . Ita præſcribit Bulla* Inſcrutabilis *a Gregorio* XV. *edita , & laudata Bulla Clementis* X.

Non omnes Sacerdotes , qui Pœnitentiæ Sa-

Digitized by Google

Sacramentum adminiſtrant, ea poteſtate gaudent, ut ab omni peccato Pœnitentes abſolvant; ſunt enim caſus, qui ſeu Papæ, ſeu Epiſcopo reſervati appellantur, quos ſane iidem Sacerdotes remittere nequeunt. Ab hac tamen regula excipiendus eſt ineluctabilis neceſſitatis caſus, ſi quis nempe in eo periculo verſaretur, ut ſine abſolutione e vivis excederet. In hac enim facti ſpecie quilibet Sacerdos approbatus cenſetur.

Tridentini Concilii Patres hoc diſciplinæ caput tamquam conſtantiſſimam Eccleſiæ doctrinam ſpectarunt; adduntque, Patres noſtros cenſuiſſe, ad rectam Chriſtiani populi diſciplinam ſummopere intereſſe, ut atrocia, & graviſſima quædam peccata non indiſcriminatim a quibuſvis (*Seſſ.* XIV. cap. VI.) ſed a ſummis dumtaxat Sacerdotibus abſolverentur.

Poeſis Hebræorum. Scripſere multi multa de Hebræorum Poeſi; eam tamen nemo poſuit in bono lumine; quoniam germana Hebraicæ linguæ pronuntiatio nondum innotuit, nunquamque innoteſcet; ac verborum harmonia, & ſyllabarum quantitas, quibus omnis verſuum venuſtas continetur, omnino latent. Quin ergo rem adeo incertam diſcutiendam ſuſcipiamus, ſatis habemus dicere, ſuos quidem certe Poetas Hebræis fuiſſe; & quamvis nec methodum, nec regulas cognoſcamus, quibus in conficiendis verſibus utebantur, dubitandum tamen non eſt, quin Pſalmi, Cantica, & Liber Job proprie dicta poemata ſint. Eſt autem animadverſione dignum, eorum Poeſim omnem anuntiandæ Dei magnitudini, ejuſque operum magnificentiæ dicatam eſſe; ac Poetas, quorum quidem opera ad nos pervenerunt, inſpiratos homines, Reges, Legiſlatores, & Prophetas fuiſſe. S. Paulus in ſua ad Titum Epiſtola Poetam quemdam ait apud Cretenſes da ipſis locutum eſſe: *dixit quidam illorum proprius Propheta*. Porro Poeta, de quo loquitur Apoſtolus, Epimenides erat, qui inter Græcos Propheta habebatur. In Actis idem Apoſtolus Arati Ciliciæ Poetæ teſtimonium laudat: *ſicut*, inquit, *& quidam veſtrorum Poetarum dixerunt: ipſius enim & genus ſumus*. Teſtimonium hoc ex Arati Phænomenis ductum eſt, illudque Apoſtolus laudat, ut veri Dei exiſtentiam apud eos probet, qui Divinarum Scripturarum auctoritatem non ſuſcipientes, nullam argumentorum, quæ ex iis Apoſtolus depromere potuiſſet, rationem habuiſſent.

Polygamia, conjugum pluralitas. Polygamia inſtitutioni, legique primitivæ matrimonii repugnat: *Erunt duo in carne una*; non autem matrimoni eſſentiæ, ejuſque præcipuo fini adverſatur. Et ſane Deus nonnunquam hac in re, ut in veteribus Patriarchis diſpenſavit. Cæpit id moris a ſtirpe Cain, & quidem ob unius ex ejus poſteris incontinentiam. Is fuit Lamech bigamus, qui ordinem a Deo ſtatutum pervertit, ductis eodem tempore uxoribus duabus, & quidem non alia de cauſa, quam ob dominantem cupiditatem; ita ab homine maledicto polygamia cæpit: *Numerus matrimonii a maledicto homine cæpit*. Alia porro Patriarchatum polygamiæ cauſa fuit. Abraham, Jacob, & alii, qui conjugum pluralitatis exemplum primi poſteris ſuis exhibuerunt, ſemper eam vitæ puritatem, & innocentiam oſtenderunt, ut ſe cum multis uxoribus puriores, quam alii cum una ſignificarent. Abraham, rogante quidem, ac ſuadente Sara, minime dubitans, quin id inſpiraret Deus, alteram conjugem ſibi junxit, per quam divina magnæ poſteritatis promiſſio perfici poſſet; & Jacob, qui initio quidem nihil aliud ſibi propoſuerat, quam ut Rachelem conjugem duceret, prava Labani fide ſe adactum vidit, ut Liam quoque ſumeret, ac deinde, inſtantibus conjugibus duabus, Balam quoque, & Zelpham duxit. Deus, penes quem ſuis in legibus pro arbitratu diſpenſandi poteſtas eſt, id ſanctis Patriarchis permiſit, ut per imagines ſenſibus obvias fœdera duo, & prodigioſam potiſſimum Chriſti filiorum multitudinem deſignaret. Moſes, a Deo inſpiratus, nulla prorſus Lege polygamiam vetuit, atque adeo ob Iſraelitarum cordis duritiem videtur eamdem probare, quippe quæ ad Judaicæ Legis œconomiam, quæ omnis prophetica erat, pertinebat. Itaque magnus uxorum numerus, quas David, & quidem nulla apparente neceſſitate duxerat, incontinentiæ notam eidem inurere minime debet;

cum

cum enim ſanctus hic Rex maxime expreſſa Chriſti Domini figura eſſet, ſane pat erat, ut variis matrimoniis eum exhiberet, ejuſque uxorum numerus viva ingentis animarum multitudinis imago eſſet, quas Chriſtus ad veritatis cognitionem, ſuique fœderis glorioſam ſuſceptionem vocaturus erat. Idem judicium de Prophetis, cæteriſque Regibus ferendum eſt, quorum pietatem ſacra Scriptura commendat, atque imprimis de Salomone, antequam laberetur. Sexaginta nimirum Reginæ, & minoris ordinis octuaginta conjuges, quæ in hujus Principis ædibus verſabantur, imagines Divino Spiritui ſuppedirarunt, quibus exprimeret, quod in Chriſtiana Religione maxime ſublime, purumque eſt, intenſum ſcilicet quoad animos noſtros Chriſti Domini amorem cum eo collatum, quo Sponſus flagrat, cujuſque vis multarum conjugum felicitatem conſtituit, ac veluti centrum eſt, in quo omnia earum vota junguntur. Chriſtus Dominus novam Legem ferens, polygamiam damnavit, eamque matrimonii ſanctitatem reſtituit, quæ ab origine fuerat, per unius conjugis inſolubilem conjunctionem: *Deus ab initio creavit hominem maſculum, & fœminam; adhærebit vir uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*

Polyglotta, *linguæ multæ*. Ita nuncupantut ſacra volumina, linguis multis impreſſa, quorum ecce præcipua. Complutenſia Biblia edita fuere an. Chriſti 1517. linguis omnino quatuor, Cardinalis Franciſci Ximenes opera. In iis occurrit Hebraicus textus, is nempe, quem Judæi legunt; Græca Verſio Interpretum ſeptuaginta; S. Hieronymi Latina Verſio, quam nos Vulgatam nuncupamus; & Onkeloſi in quinque tantum Moſis libros Chaldaica Paraphraſis. Polyglotta Antuerpienſis hac in Urbe typis edita fuit a Plantino an. 1572. Ariæ Montani cura. Adeſt in ea, quæ deeſt in Complutenſi, Novi Teſtamenti Syriaca Verſio. Polyglotta Pariſienſis impreſſa fuit an. 1645. ab Antonio Vitræo, cura Michaelis *le Jai*, qui in ea conficienda ad ſcitas ſe redegit. Non iis contentus, quæ ad illud uſque tempus detecta fuerant, Maronitis Roma accitis, Syriacam, & Arabicam linguas addidit, quæ in præcedentibus Polyglottis duabus deſiderantur. Samaritanum quoque Pentateuchum imprimendum curavit, cujus nihil hactenus perſpectum fuerat. Sane nullum opus hujus pulcritudinem, & majeſtatem exæquat, tametſi vitiis non careat. Statim atque hæc Polyglotta lucem aſpexit, eam Angli cum nonnullis, parvi tamen momenti Adnotationibus Londini ediram voluerunt. Editio hæc Voluminibus ſex perfecta fuit an. 1657. cura, & opera Brian-Walton. Suæ quoque Polyglottæ Judæis non deſunt.

Polymitum opus, multis ſcilicet filis contextum, variiſque coloribus pictum; *Feciique ei tunicam polymitam*. Ezechiel Propheta Urbis Hieroſolymæ proſtitutiones, & execrationes his verbis notat: *Ornata eſt auro, & argento, & veſtita eſt byſſo, & polymito, & multis coloribus*. Geneſ. XXXVII. Ezech. XVI.

Polymitarius. Vocabulum hoc, quod Hebraicæ vocis vi Artificem proprie ſignificat, qui induſtrius operum inventor, & conditor eſt, in textu, in quo occurrit, tapetum opificem innuit, eumve, qui vela variis coloribus imbuta, variiſque filis contexta conficit. Beſeleel, & Ooliab, quorum ſacra Scriptura meminit, hac potiſſimum arte præſtabant. Eos Deus ipſe erudierat: *Cunctos erudivi ſapientia, ut faciant opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto, ac byſſo*. *Exod.* XXXV., & XXXIX.

Pomum, *malum*. Vox hæc fructuum ad eſum genus omne ſignificat: *Devorata eſt herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit*; fructuum ſcilicet genus omne. Moſes in benedictione, quam tribuit Tribui Joſeph, eidem opravit *poma cœli, ſolis, ac lunæ, collium æternorum*, fructus nempe, qui ſuccreſcunt influxu cœli, calore ſolis, & humiditate lunæ, quibus montes, colleſque imbuuntur. Conqueritur Pſaltes, Hieroſolymam ab hoſtibus redactam eſſe *in pomorum cuſtodiam*, in Deſertum ſcilicet, ac tugurium, e quo fructus cuſtodiuntur. *Naves poma portantes*, nempe fructibus onuſtæ: *pertranſierunt quaſi naves poma portantes*. Ait Job, proſperitatis ſuæ tempus citius tranſiiſſe, quam

quam navim , quæ ad portum properat ; quia nempe nautæ , qui fructus afferunt , feſtinant veriti , ne fructus corrumpantur .

Pondus . Hebræi veteres , quippe quibus impreſſi nummi , ac definiri ſtatique ponderis uſus non eſſet , aurum & argentum omne in commercio ponderabant . Nomen , quo generatim ad pondus ſignificandum utebantur , petra , ſeu lapis erat . „ Haud vobis in ſacco eſt petra , & item „ petra ! „ Ita legimus in Deuteronomio c. xvi. nempe pondera duo , juſtum unum , falſum alterum , *ſed ſolum petram perfectionis , & juſtitiæ* , ſcilicet juſtum & fidele pondus . Siclus , & ſemiſiclus erant non monetæ tantum , verum etiam ponderis nomina . *Reg.* II. *cap.* xvi. legimus Abſalonis comam ſiclorum centum pondus æquaſſe . Tribuebatur autem Siclus in partes viginti quatuor , quæ מה *gherach* nuncupabantur . Diſtinguit Moſes ponderum genera duo , *pondus Sanctuarii* , quod juſtum pondus erat , & veluti regula , ad quam cætera pondera exigebantur , & *pondus publicum* , conſuetum ſcilicet , & vulgare pondus , cujus uſus in commercio . Interpretes nonnulli contendunt , veri nominis diſcrimen inter hæc duo pondera intercesſiſſe , & Sanctuarii pondus alio majus fuiſſe ; at ſaniores viri diſcrimen hoc inter ſomnia rejiciunt , aſſeruntque , id unum inter hæc duo pondera interfuiſſe , quod primum in Templo cuſtodiretur , ut publicis Urbis menſuris exemplo eſſet . Porro mos hic haud Hebræorum proprius & peculiaris erat ; apud Ægyptios enim , & Romanos in uſu fuit . In Paralipomenis legimus , Sacerdotis officium fuiſſe , ut ponderibus , & menſuris præeſſet : *Sacerdotes ſuper omne pondus , atque menſuram* . Jam vero vox hæc , *pondus* , in ſacris Litteris multiplici notione ſumitur . I. Pro pondere : *quod in præſenti eſt momentaneum , & leve tribulationis noſtræ . . . æternum gloriæ pondus operatur in nobis* : malorum , quæ in hac mortali vita perferimus , adeo breve , ac leve tempus longe maximæ gloriæ æternum pondus in nobis edit . Hujus gloriæ pondus malorum hujus vitæ levitati opponitur . *Qui portavimus pondus diei* ; hoc in loco *pondus* operam , laborem ſignificat . II. Pro officio , gravique juſſu : *Cur impoſuiſti pondus univerſi populi hujus ſuper me ?* III. Pro punitione , pœnaque : *Extendam ſuper Jeruſalem funiculum Samariæ , & pondus Domus Achab.* IV. Pro proportione : *ponam in pondere judicium* : judicium in vos exeram , pœnæ , ac ſcelerum ratione habita .

Pontus , ita dicta Minoris Aſiæ Provincia Cappadociam inter , & Pontum Euxinum ſita : *Qui habitant Cappadociam , Pontum , & Aſiam* . Judæi plures in hac Provincia , quam in finitimis regionibus diſperſi fuiſſe videntur , ac proinde ſuam primam Epiſtolam ita S. Petrus inſcribit : *Advenis diſperſionis Ponti* . Nomen hoc idem Provinciam Palæſtinæ proximam ſignificat . *Arioch Rex Ponti**, in Hebraico textu legitur Rex *Ellaſar* . Regio hæc nonnullis eſſe videtur Suſiana ſuperior , ſeu Provincia ipſa Aſiæ dicta Pontus , quæ Aſſyriæ Regibus vectigal ſolvebat , cum certum ſit , univerſam Aſiam iis paruiſſe .

Porcus . Vide *Sus* .

Porphyrion , genus avis , roſtro , & cruribus rubeis . Ea veſci Judæi vetabantur , quod impura eſſet , & , ut probabile eſt , voracitatis cauſa , ſeu quia non ſorbens , ſed mordens aquam bibit . Avis hujus caſtitas , & pudor in proverbium abiere ; *Porphyrione caſtior* . *Levit.* xi. *Deuteron.* xiv.

Porrum , herba notiſſima eſui apta . Hebræi in Deſerto conquerebantur , manna ſibi faſtidio eſſe , Ægyptique viles cibos expetentes ajebant : *In mentem nobis veniunt porri , & cæpe , & allia* ,

Porta ſignificat imprimis loci alicujus aditum , Urbis ingreſſum : *Ante portas hujus Urbis , id eſt , Suſan , & ipſe , & omnis cognatio ejus pendet in patibulis* : Aman cum ſuis ante Urbis Suſæ portam ſuſpenſus fuit . *Porta Cœli* , aditus , per quem in Cœlum itur : *Non eſt hic aliud , niſi domus Dei , & porta Cœli* : non hic communis locus eſt , ſed locus , in quo beneficia ſua Deus impertitur , & per quem homo in Cœlum ingreditur . Eam ſane Jacob ait Cœli portam eſſe , quia per eam exeuntes & ingredientes Angelos conſpiciebar ,

bar ,

bat, cum ſcalæ cacumen conſcendiſſent. *Portæ juſtitiæ* ſunt januæ Tabernaculi, locique Divino cultui addicti, ita nuncupatæ, quia juſti tantum homines eo pedem inſerre debent; ut ſua Deo vota, & obſequium perſolvant: *Aperite mihi portas juſtitiæ*. Portæ æternales: *Elevamini portæ æternales*, ſunt Cœli portæ, ad quas recludendas Propheta Angelos invitat, ut Dominum ſuſcipiant, quod Aſcenſioni mirifice congruit. *Portæ mortis*, pericula, quæ ad mortem ducunt: *Exaltas me de portis mortis*. *Portæ terræ* ſunt extremi fines terræ, per quos ingreſſus in mare patet. Hieroſolymis erant portæ duodecim. *Porta gregis* ea erat, per quam animalia ad immolationes in Templum inducebantur. *Porta piſcium* ad mare erat, per quam piſcis inſerebatur. *Porta vetus* ad boream, cujus reliquiæ Jebuſæorum quoque tempore extabant. *Porta vallis* ad occaſum valli cadaverum plenæ proxima. *Porta ſterquilinii*, per quam Urbis ſtercora educebantur. *Porta fontis*, penes quam erat fons Siloe. Porta aquarum, quia per eam Nathanæi aquam inſerebant, quæ Templo inſerviebat. *Porta equorum*, per quam aquæ equis afferebantur. *Porta judicii*, ubi jus imprimis dicebatur. *Porta Ephraim*, quia per eam ingrediebantur, qui erant e Tribu Ephraim. *Porta Beniamin*, quia per eam Beniamitæ Urbem ſubibant. *Porta Anguli*, angulorum porta. II. Porta ſumitur pro Urbe ipſa: *poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum*: poſteri tui hoſtium ſuorum Urbibus potientur. III. Veniebat hoc nomine juſtitiæ locus, cætus; cum enim Judæi fere omnes in agris colendis occupati eſſent, ſapienter ſtatutum erat, ut cætus haberentur ad portas Urbis, ibique ſummatim jus redderetur, ut hi laborioſi homines bene tempore uterentur: *Judices, & magiſtratus conſtitues in omnibus portis tuis*. Judiciorum horum formam exhibet judicium inter Booz, & alium Noemi cognatum ad Urbis Bethlem portas editum, item ager emptus ab Abraham, ad ſepulturam Saræ dandam. Itaque judicium, ſententia deſignatur *portæ* nomine: ne eum, cui nihil eſt, in porta, hoc eſt, in judicio opprimas. IV. Vocabulum hoc vim, potentiam ſignificat: *portæ Inferi non prævalebunt adverſus eam*. Vis hæc *portarum* nomine deſignata complectitur omnia molimina, quibus utitur Dœmon, ut Eccleſiam invadat, perſecutionum acerbitatem, Hæreticorum nequitiem, Pſeudo-Doctorum calliditatem, audacium hominum licentiam, & quidquid Apoſtolus firmis armis opponit, quibus ad ipſius Eccleſiæ præſidium Deus utitur. V. Portæ nomen pro juriſdictionis limitibus ſumitur: *quæ eſt intra portas tuas*, intra tuæ ſcilicet jurisdictionis fines.

Portare præter communem notionem ſignificat ducere, patrocinari: *portaſti eum in fortitudine tua*: Deus nempe vi prorſus divina populum ſuum duxit in tranquillitatis locum, in terram nempe, quam ei promiſerat, & in qua peculiarem cultum ſibi exhiberi volebat. *Portare iniquitatem, & peccatum*, ſibi ſcilicet pœnam ſumere aliorum peccatis debitam, ſponſione facta: *portabitque Aaron iniquitates eorum*. Aaron, utpore imago Chriſti debebat Deo ſatisfacere ob vitia, & errata, quæ populus in ſacrificiis patrabat. *Non portabis peccatum meum*, ita ad Samuelem Saul. *Portare iniquitatem* ſignificat etiam proprii delicti pœnam ferre, oportere, ut, qui peccavit, ſuum ipſe peccatum expiet. Si quis in jus vocatus, ut rei, quam viderit, teſtis adſit, fateri nolit, ſuam ipſe iniquitatem portabit, & morte plectetur: *niſi indicaverit, portabit iniquitatem ſuam*. Præterea *portare* ſignificat comprehendere quicpiam, nempe mente complecti: *non poteſtis portare modo*; nunc quidem intelligere non poteſtis, ducta a pueris metaphora, qui ſolidos cibos digerere nequeunt.

Portarius, ſeu *Janitor* Templi. Levitæ diu noctuque Templi fores cuſtodiebant: *Filios Idithun fecit eſſe portarios*; nimirum præfecit Templi foribus. Officium hoc maximi momenti erat; janitores enim non modo Templi theſauros cuſtodiebant, ſed ejus quoque reparationibus vacabant; qua in re magnam auctoritatem præſeferebant. Obibant etiam Judicum, Legiſque Doctorum munia. Nemini aditum concedebant, niſi mundus eſſet: *Conſtituit janitores in portis Domus Domini, ut*

um ingrederetur eam immundus in omni re.

Poſſeſſio, ſtatus hominis; qui a Dœmone poſſidetur. Differt ab obſeſſione, quia in hac quidem Diabolus agit extra, in ea vero intus: *In poſſeſſione Dœmon agit intus, in obſeſſione foris*. Poſſeſſionis exempla in ſacris Litteris paſſim occurrunt. Chriſtus Dominus, & Apoſtoli plurimos poſſeſſos ſanarunt. Permiſit ſane Deus, Servatoris noſtri tempore ingentem poſſeſſorum numerum in Judæa eſſe, ut ſuam ipſe poteſtatem ſæpe ac ſæpius inſignire poſſet, ſuamque miſſionem, ac divinitatem oſtendere. Ejuſmodi poſſeſſionum argumenta erant omnino ſenſibus obvia: Dœmones vexabant Energumenos, a quibus recedere a Servatore jubebantur. Eos nempe vehementer diſtorquebant, præcipites, mortuiſque ſimiles humi ſternebant, in porcos ſe recipiebant, & una cum his fœtidis animalibus in mare ſe conjiciebant. Eſt ergo male comparati animi conatus, & periculoſa incredulitas, acrius commotæ imaginationi, mentiſque cuidam morbo has omnes poſſeſſiones tribuere. Haud equidem inficias jerim, hac in re illuſioni, ac fraudi locum eſſe, vafroſque, ac ſtultos homines extitiſſe, qui Energumenorum dicta, facta, motus imitatentur; at ſi quis poſſeſſiones omnes in fraudum, fallaciumque imaginationum numero ponere velit, eum ajo, fidenterque pronuntio, Evangelio repugnare, Chriſti Domini miracula impetere, Eccleſiæque inſultare, quæ ſuis in precibus veros poſſeſſos exiſtere pro certo habet. Lege Articulum *Obſeſſus*.

Poſſidonius, *potio*, eorum unus, qui Nicanoris nomine ad Judam Machabæum miſſi fuerunt, ut de pace agerent. II. *Machab*. XIV.

Præcepta: *alia affirmantia dicuntur, alia negantia; affirmantia porro tametſi ſemper obligent, ad præſcriptos tamen actus exerendos non ſemper obligant, ſed certo tantum loco, ſtatoque tempore, cujuſmodi eſt præceptum audiendi Miſſam, Sacramenta frequentandi. Negantia vero ſemper obligant, &, ut ajunt, ad ſemper, videlicet, nunquam licet malum fieri, quod eadem prohibent, cauſa exempli: non furtum facies.*

Novæ, ſeu Evangelicæ Legis Præcepta trium generum ſunt. I. Præcepta Fidei, quæ nos jubent omnia myſteria firmiter credere, quæ Deus Eccleſiæ ſuæ revelavit. II. Ea, quæ ad Sacramenta ſpectant, & nos obligant ad ea variis temporibus, qua par eſt, veneratione ſuſcipienda. III. *Pręcepta moralia; quę quidem cum in Decalogo continerentur, Chriſtus explicuit, in eo mirabili ſermone, quem in Monte habuit, quemque SS. PP. tamquam Evangelicę Legis compendium ſpectarunt.*

Id autem intereſt inter Conſilia, & Pręcepta, quod Pręcepta ineluctabilem obligationem imponunt, Conſilia vero ſolummodo ſunt propoſita tanquam rationes ad perfectionem acquirendam accommodatę, ad quam aſpirare debemus. Jam vero, ut monet S. Hieronymus lib. I. contra Jovinianum, *ea quiſque libertate gaudet, ut faciat, aut non faciat, quod conſilii eſt, tenetur autem id omnino facere, quod pręcepti eſt*: Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt; ubi præceptum, neceſſitas eſt ſervientis.

Prædeſtinatio. Vocabulum hoc, quod a Latino verbo *prædeſtinare* derivatum eſt, Eccleſiæ ſermone ſignificat, aliquid ad certum quemdam finem deſtinare, eaque parare, quorum ope idem finis certo obtineatur; id quod ſolius Dei proprium & peculiare eſt: *Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quam prædeſtinavit Deus ante ſęcula*; ut nimirum quos Deus per omnem æternitatem dilexit, eoſdem prædeſtinaverit, ut aliquando Filii ſui imagini conformes eſſent: *Quos autem prædeſtinavit, hoc & vocavit; & quos vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit*. Prædeſtinatio ergo nihil eſt aliud, quam electio omnino gratuita, qua Deus ab omni æternitate certum quemdam hominum numerum traxit e perditionis maſſa, quibus æternam gloriam conferret, & auxilia neceſſaria ſuppeditaret, quorum ope ad eamdem gloriam certo pervenirent. Inflata, rumenſque humana mens, quæ nec myſterium hoc comprehendere, nec eidem ſe ſubdere poteſt, varias ſuper eo quæſtiones inſtituit, quibus non niſi altitudinem judiciorum Dei opponit Apoſtolus, cum Jacob, & Eſau exemplum in

hujus

hujus veritatis argumentum propoſuiſſet : *Non ſolum autem illa*; inquit, nempe Sara, *ſed & Rebecca ex uno concubitu habens Iſaac patris noſtri; cum enim nondum nati fuiſſent*, Eſau ſcilicet, & Jacob, *aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt : Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Æternus ergo, & gratuitus Dei amor, docente Apoſtolo, prædeſtinationis Sanctorum una & unica ratio eſt. Et ſane Deus, quid tandem in Jacob, niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum amavit? Quid autem oderat in Eſau, niſi peccatum, in quo natus erat? Ponit ille in uno bonum, quod in eo amare vult, ſed in alio malum invenit, quod in ipſo vult damnare. Jam SS. PP. qui Apoſtolum ſecuti ſunt, S. Thomas, & celeberrimæ quæque Latinæ Eccleſiæ Scholæ in hac S. Pauli doctrina Eccleſiæ fidem perſpexerunt; ac S. quidem Thomas adeo perſuaſum habet, prædeſtinationem in Apoſtoli ſenſu gratuitam eſſe, ut pronuntiare non dubitet, eam ſententiam a nemine citra errorem impugnari poſſe : *Hoc ſcio*, inquit, *contra iſtam prędeſtinationem, quam ſecundum Scripturas Sanctas defendimus, niſi errando, diſputari potuiſſe* *.

* *Sacra Scriptura variis nominibus prędeſtinatos vocat*, Electos, Benedictos, Vaſa honoris, & miſericordiæ, Dilectos. *S. Auguſtinus prędeſtinationem ita definit, ut ſit* præſcientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſime liberantur, quicunque liberantur. De Dono Perſeverantiæ cap. xiv. *Eadem prędeſtinatio, docentibus Theologis, Divinę voluntatis actus eſt, per quem ab omni ęternitate ſtatuit creaturas quaſdam per gratiam ſuam ad ęternam vitam perducere : Hoc nimirum Dei decretum eſt; quod S. Paulus ad Epheſios ſcribens cap. I. v. 4. diſertis his verbis enuntiat* : Elegit nos in ipſo (*Chriſto*) ante Mundi conſtitutionem. *In eam ſententiam Electos ſuos alloquitur Chriſtus Dominus Matth.* xxv. Poſſidete paratum vobis Regnum a conſtitutione Mundi.

D. Thomas hujus rei rationem affert in hęc verba : cum ſcilicet ęterna vita ſit ſupernaturalis finis hominis, & homo ad hunc finem ſuis propriis viribus pervenire non poſſit, neceſſe proinde eſſe, ut ad eumdem finem a Deo ducatur. Prędeſtinationis finis, qui nihil eſt aliud, quam hominis ęterna ſalus, eſt complementum voluntatis Dei, qui ſalvos eos facit, quos ſalvos facere vult. Ejus effectus, hoc eſt, prępáratio ad gloriam, & quod inde conſequitur, prępáratio ad gratiam, media ſunt, quorum ope ad gloriam, quę gratię finis eſt, perveniatur.

Convenit inter Theologos omnes, & Fidei caput eſt, prędeſtinationem ad gratiam gratuitam eſſe, & meritorum pręviſione priorem eſſe, cum ejus non alia cauſa ſit, quam bonitas, & miſericordia Dei, non autem pręviſio boni uſus gratię, quem homo facturus eſt. Verum in Theologorum Scholis ea graviſſima quęſtio eſt, an ſcilicet Prędeſtinatio ad gloriam gratuita ſit, an vero meritorum pręviſionem ſubſequatur? Qui porro gratuitam prędeſtinationem propugnant, S. Auguſtini, & S. Thomę ſententia nituntur, quibus patrocinantur I. *multa Sacrarum Scripturarum oracula* : Elegit nos in ipſo ante Mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus, in charitate. Cum nondum nati fuiſſent, *inquit idem Apoſtolus, de Jacob, & Eſau verba faciens in Epiſt. ad Rom. cap.* IX. aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt : Jacob dilexi, Eſau autem odio habui. *Chriſtus ipſe diſertis verbis ait, hanc æterni Patris voluntatem eſſe, ut dilectæ Gregis ſui parti ſuum Regnum tribuat* : Nolite timere puſillus Grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis Regnum; *Electorumque neminem periturum teſtatur* : Hæc eſt voluntas ejus, (Joan. VI.). qui miſit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo. II. *Parvulorum exemplum, qui paulo poſt ſuſceptum baptiſma e vivis excedunt, quos electione mere gratuita Deus iis præfert, quibus ſuſcipiendi baptiſmatis gratiam non tribuit.* III. *Conditio, in qua Deus homines extra Judæam per annorum quatuor mille ſpatium reliquit, & in qua etiamnum eos relinquit, qui in iis regionibus vivunt, ad quas non-*

dum

Digitized by Google

dum Evangelii notitia pervenit; hinc enim inferunt laudati Patres, id omnino Divinæ Miſericordiæ tribuendum eſſe. IV. *Valentinum Concilium, quod an.* 855. *can.* 3. *idem definiit, apud Sententiarum Magiſtrum lib.* 1. *diſtinct.* 40. Fidenter fatemur, prædeſtinationem Electorum ad vitam . . . in electione tamen ſalvandorum, miſericordiam Dei præcedere meritum hominum; in damnatione autem periturorum meritum malum præcedere juſtum judicium Dei V. *Quemadmodum* P. Petavius *animadvertit, S. Auguſtinus ſe hac in re luculenter explicuit, dum hanc gratuitæ prædeſtinationis veritatem ſtatuit, inquiens, utrum gratuita, necne, prædeſtinatio ſit, ex mediorum ratione judicari poſſe, quibus Deus utitur, ut decretum hoc exequatur; quandoquidem ſi media effectus ſuos certo producunt, profecto Deus eorum ſalutem vult, quibus ea tribuit. Jam vero, pergit S. Pater, auxilium quod Sancti Viri ad Dei Regnum electi a Deo ipſo accipiunt, non iis id unum tribuit, ut perſeverare poſſit, dummodo velint, ſed ipſam quoque perſeverantiam iiſdem confert; ut proinde non ſolum auxilium hoc ejuſmodi ſit, ut ſine eo perſeverari non poſſit, ſed ejuſmodi quoque ſit, ut qui illud obtinent, nunquam non perſeverent. Doctus hic Societatis Jeſu Scriptor, & Theologus addit, cum id genus argumenta tam in Occidentali, quam Orientali Eccleſia accuratius diſcuſſa fuerint, Pelagianorum hæreſi diſputationibus occaſionem præbente, majorem propterea rationem habendam eſſe eorum Patrum ſententiæ, qui eamdem hæreſim impugnarunt; & inter Latinos quidem, Theologis unanimi conſenſu docentibus,* S. Auguſtinum *cæteris omnibus præferendum eſſe, quippe cum Patres omnes, omneſque Doctores, qui deinceps floruerunt, Summi Pontifices ipſi, & Epiſcoporum cætus ſemper omnino certam, & catholicam ejus doctrinam habuerint.* Petavius Tom. 1. lib. ix. Dogmat. Theolog. *Sane doctrina hæc in Eccleſia ad uſque ſæculi ſexti finem obtinuit.* VI. *Iidem Theologi contendunt, rationem auctoritati ſuffragari; ajunt enim, cum ex una parte prædeſtinatio ſalutem Electorum, & meritum complectatur, & ex alia prædeſtinationis effectus merita ſint, quia ſcilicet nemo ad gloriam niſi per gratiam, & bona opera pervenire poteſt, conſequens proinde fieri, merita prædeſtinationis cauſam eſſe non poſſe; præterea ſi prædeſtinatio noſtris meritis niteretur, conſequens fore, hominem poſſe gratiam primam promereri, quod aperte repugnat iis ſacræ Scripturę verbis:* Si autem gratia, jam non ex operibus; alioquin gratia jam non eſt gratia. *Rom.* xi. 6. *Fore id etiam conſequens, myſterium hoc ex eorum numero non eſſe, quę comprehendi non poſſunt; quod aperte repugnat Apoſtoli verbis illis:* O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei! &c. *Id autem iidem Theologi vocationis Judęorum, Gentium, & Infantium exemplo confirmant, quorum alii quidem ante, alii vero poſt ſuſceptum baptiſma moriuntur.* VII. *Hanc quoque ratiocinationem addunt: omne quippe Agens ratione pręditum velle finem ante media; cum Electorum ſalus, & gloria ſit eorum Prædeſtinationis finis, merita, quæ nihil aliud, quam media ſunt, ſubſequi debere, Deum ſcilicet non cenſeri velle Electorum merita, niſi poſtquam æternam eorum ſalutem, & gloriam voluerit.* VIII. *Haud gravate concedunt, ſublata meritorum præviſione, rationem afferri non poſſe, cur unum, non alium Deus eligat; verum reſpondent, ſatis nobis eſſe id ſcire, quod ajunt ſacræ Litteræ: antequam Jacob, & Eſau quidquam boni egiſſent, aut mali, Deum ſtatuiſſe Jacob diligere, & Eſau odio habere. Ita ſane Apoſtolus animadverit ad Roman.* IX. *prorſus in hanc rem:* Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas eſt apud Deum? Abſit .... Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. X. *Denique contendunt, quidquid contra gratuitam prædeſtinationem opponitur, æque contra gratiam efficacem, gratiam congruam, & perſeverantiam opponi poſſe. Si enim Deus alicui gratiam efficacem, aut gratiam congruam, aut perſeverantiam conferre non ſtatuit; is profecto neutram obtinebit, ac proinde ſalvus non erit. Ad extremum aſſerunt, hominis libertatem gratuitæ prædeſtinationis doctrina omnino non impeti, & ſalutem non minus in eorum poteſtate eſſe, qui prædeſtinati ſunt, quandoquidem Decreti prædeſtinationis executio cum eorum libertate, & conſenſu conjuncta eſt; prævidit enim Deus, eos, quibus hanc Gratiam contuliſſet, ei aſſenſuros, ſalva & in-*

tegra remanente eorumdem libertate. Quo loco P. Petavius *ita ſcite monet* : Cur non eadem nos, *ad libertatem noſtram in tuto ponendam*, ex Auguſtini mente uſurpare de electione, ac prædeſtinazione ſalutis æternæ jure noſtro poterimus? *Petav. Dogmat. Theolog. tom. 1. lib.* IX. *c. 15. S. Thom. 1. P. q. 23. art. 5. Eſtius Diſt. 41. Bellarmin. lib. 2. de Grat. & lib. arbitr. cap. 15.*

Ajunt alii Theologi, prædeſtinationem ad gloriam meritorum prævisione poſteriorem eſſe; ſuumque ſyſtema argumentis, & auctoritatibus fulciunt, quibus ipſis ſuum pondus eſt. Contendunt enim I. *Deum, poſtquam bonum, ſeu bona opera, quæ certi quidam homines edituri ſunt, efficacium, congruarumque gratiarum auxilium, eorumdemque in gratia perſeverantiam prævidit, tum demum eos ad gloriam prędeſtinare; & hanc quidem ſententiam ſuam ſacrę Scripturę auctoritate confirmant, e cujus innumeris textibus conſtat, ſibi homines Paradiſi gloriam per bona opera promereri* : Satagite (1. Petr. 1.), ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis. *In iiſdem ſacris Litteris ętерna gloria merces, & corona juſtitię nuncupatur* : Bonum certamen (2. Timoth. 4.) certavi; in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex. *Apocal.* 3. Tene, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. *Philip.* 3. Ad deſtinatum perſequor bravium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu. *Matth.* XXV. Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum a conſtitutione Mundi; eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, hoſpes eram, & collegiſtis me. *Jacob.* 1. Beatus, qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe I. *Petr.* 4. Cum adparuerit Princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem gloriæ coronam.

Jam vero ex his, aliiſque multis ſacrarum Litterarum oraculis, necnon e Sanctorum Patrum, atque adeo S. Auguſtini *teſtimoniis inferunt, Prędeſtinationem ad gloriam poſt cognita, & prævisa merita eſſe; contenduntque, gratuitę prędeſtinationis opinionem poſſe homines in deſperationem trahere, & impedire, quominus ad ſuam ipſorum ſalutem incumbant, dum ſcilicet animo reputant, ſi gratuitę prędeſtinationis ſententia vera ſit, omnino ſalutem a Deo pendere, nec bona opera quicquam prodeſſe; poſſe nempe unumquemque ſibimet ipſi dicere: Si prędeſtinatus ſum, quicquid egero, ſalvus ero; ſi prędeſtinatus non ſum, quicquid egero, ero damnatus.*

Theologi, qui gratuitam prędeſtinationem propugnant, huic objectioni reſpondent, qua ſępe licentiores homines, iique omnes abutuntur, qui in peccato voluntarie perſiſtunt, ajunt nempe, ſenſum horum verborum, quidquid egero *falſum eſſe, quia Electi ſalvi non erunt, niſi quod Dei legem ſervaverint, & qui reprobati erunt, ejuſmodi non erunt, niſi quod eamdem violaverint; uno verbo, Deum quidem gratuitam prędeſtinationem decreviſſe, Electorumque certam & indubitatam ſalutem ſtatuiſſe, itá tamen, ut Electi ipſi ſalutem ſuam operentur, quoniam Dei, hominiſque voluntas duę cauſę ſunt, quę ad ſalutem ipſam concurrunt, conſpirantque. Verum ut ut res habeat, hę duę ſententię, quas hactenus expendimus, in Scholis propugnantur; at in hoc negotio nihil melius dici poteſt, quam Prędeſtinationis nodum ab humana ratione ſolvi non poſſe; hoc enim myſterium ab ęternis Decretis pendet, quę quoad Creaturas ſuas Deus edidit; ac S. Paulus, poſtquam argumentum hoc agitavit, ſemper ad judiciorum Dei profunditatem confugit:* O altitudo &c.

Prædeſtinationem conſequuntur effecta tria. I. *Vocatio, quæ ejus animum, qui vocatus eſt, fide imbuit.* II. *Juſtificatio, quæ pœnitentiam, peccati execrationem, amorem Dei ſuper omnia, cordis converſionem, peccatorum veniam, divinam adoptionem, bona opera, & perſeverantiam complectitur.* III. *Gloria, quæ æternæ vitæ poſſeſſione continetur. Nemo ſibi arrogare poteſt, ſe prædeſtinatum eſſe. Id ſane definiit Tridentina Synodus* Seſſ. VI. cap. 12. *At qui, prout Chriſtianum hominem decet, vitam agit, in Dei bonitate confidere debet, ſe ex Electorum numero eſſe.*

Prædeſtinatio Chriſti Domini. Chriſtus Dominus vere prædeſtinatus fuit; Deus enim ab omni æternitate voluit, Chriſtum

ſlum in tempore venire, ſuum nempe Filium, Æternum Verbum carnem ſumere, ſe hypoſtatice humanæ naturæ conjungere, & Hominem fieri. Id evincunt hæc S. Pauli verba ad Roman. cap. 1. *De Filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundum carnem, qui præd-ſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.*

Præmotio *Phyſica. Celebris controverſia, præſertim in Thomiſtarum Schola eſt, de phyſica prẹmotione; quæ quidem, eorum ſententia, impulſus eſt, ſeu motio præveniens, per quam Deus, ante creaturæ actionem quamvis, eam movet, ac determinat, ut ea, quæ ipſius naturæ conſona eſt, ratione agat. Præmotio hæc ex eo derivatur, quod creata res, tum ut ſit, tum ut agat, omnino a Deo pendere debet, quodque cauſæ quæ ſecundæ dicuntur, primæ ſubeſſe debent. Præmotionem hanc iidem Theologi in iis quoque ponunt, quæ ſupra naturam ſunt.*

Ea nimirum eſt, inquiunt, quæ gratiæ inſpirationi conjuncta ad ejus efficacem vim confert, ſeu potius Gratia efficax nihil eſt aliud, quam phyſica hæc præmotio. Hæc porro libertati nequaquam nocet, quia non a naturali, ſed a prima cauſa, hoc eſt, a libertatis Creatore ipſo originem trahit, eamque pro ipſius natura movet, ac proinde quin eam evertas, cujus nullam non propenſionem perſpectam habet, utpote ejuſdem Auctor. Itaque ſua gratia Deus libertatem noſtram, non tanquam inanime, ſed tanquam vitale, liberumque inſtrumentum ad bonum flectit. Ut verbo expediam, Præmotio efficit, ut homo inſpirationi gratiæ reapſe aſſentiatur; at veram, internamque poteſtatem non tollit, quam homo ſuapte natura obtinet, ut aſſentiatur, aut diſſentiat. Et ſane homo uno eodemque tempore quoad eamdem rem conſenſum cum diſſenſu conjungere omnino non poteſt; duo quippe mutuo pugnantia ſimul eſſe non poſſunt; nec poteſt id homo nolle, quod reapſe vult; verum actus cum poteſtate nolendi actum ipſum non copulari non poteſt.

Cæterum hi Theologi contendunt, ſibi S. Thomam q. 3. de Creat. art. 7. *facem prætuliſſe, eamque actionem Dei, de qua loquitur S. Doctor, non ita accipi poſſe, ut ſimultaneus concurſus ſit, quia ſcilicet Creaturæ actionem præcedit, & ob hanc ipſam cauſam* Præmotio *nuncupatur. Addunt, præmotionem hanc ipſam ab ea differre, quæ neceſſariis cauſis tribuitur, quia nimirum poſterior neceſſario ad unum determinat, cum in cauſarum liberarum prẹmotione determinatio actionis ſemper in voluntatis, & rationis poteſtate ſit. Hoc generatim Thomiſtarum ſyſtema eſt, quod alii Theologi ſuſcipere nolunt, impugnantque argumentis, quæ hujus Operis ratio referre non patitur. Atque hinc oritur inſignis controverſia de malorum origine. Sane ſuper hac re diſputans acerrime inter ſe* eruditiſſimus D. Antonius Genoveſius *in Regia Neapolitana Univerſitate Profeſſor, & Canonicus* Magli, *qui Antonii ſyſtema de malorum origine confutandum ſuſcepit, quod clariſſimus Vir expoſuit in ſua Metaphyſica; qui liber Auctori non intra ſolum Italiæ fines, ſed ubicunque virtuti ſtat honos, ſplendoris, & gloriæ plurimum attulit. At Canonicus cum in ſuis Diſſertationibus oſtenſurum ſe recepiſſet, in* Genoveſii *ſyſtemate non omnes prorſus impiorum difficultates ſolvi, id ipſe facere per Theologorum Thomiſtarum, & phyſicẹ prẹmotionis doctrinam conatus eſt, at non ea tamen felicitate, qua ſe expediunt Thomiſtẹ ipſi, qui phyſicam ſane prẹmotionem, ſalva tamen humana libertate, ſalva item bonitate, ac ſanctitate Divina, ſtrenue propugnant. Legantur in hanc rem Articuli de* Scientia, & Voluntate Dei, *qui in hoc ipſo Dictionario occurrunt loco ſuo; ubi ſcopuli deteguntur, in quos impegit Canonicus* Magli, *cui ſacrum illud accommodari poteſt:* incidit in foveam, quam fecit.

Prẹparare, ponitur primo loco pro *inſtruere, parare: Ecce prandium meum paravi.* II. Pro *diſponere, ſternere: Parate viam Domini*, III. Pro deſtinare: *Paraſti in dulcedine tua pauperi, Deus:* tu quidem, bone Deus, pauperi nutrimentum non ſine ſingulari bonitate ſtatuiſti; quod ſane intelligitur tum de bonis, quæ Deus Iſraelitis in Deſerto contulit, tum de beneficiis, quibus ſuam Deus ipſe Eccleſiam cumulat. IV. Pro *exhibere, oſtendere: Paravit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium;* ſcilicet oſtendit,

dit,

dit ; exhibuit omnium Nationum oculis brachium ſuum , quod nihil eſt aliud , quam Chriſtus Dominus , qui ad Patris dexteram eſt , V. Pro *ſtabilire* , *firmare* : *Parata ſedes tua ex tunc* : ſolium tuum ab omni æternitate ſtatutum , firmatumque eſt . *Pręparans montes in virtute ſua :* ſcilicet poteſtatis ſuæ vi montes ſtatuens , & firmans . VI. Pro *afferre* , *cauſam prębere* : *Vir pauper calumnians pauperes* , *ſimilis eſt imbri vehementi* , *in quo paratur fames* : pauperes inſolentes , qui cæteros calumniantur , tempeſtati ſimiles ſunt , quæ pro fœcunditate ſterilitatem affert .

Pręputium , ea corporis pars , quam Judæi circumcidebant : pellicula eſtrema membri virilis . *Percuſſit ex Philiſtiim ducentos viros* , *& abſtulit eorum pręputia* , *& annumeravit ea Regi* : David Philiſtæos ducentos occidit , quorum præputia ad Regem attulit . Saul ita voluit certus fieri , occiſos homines non Judæos , ſed incircumciſos eſſe . Judæi præputium tanquam impuritatem ſpectantes , eos populos per contemptum incircumciſos vocabant ; & S. Paulus in Epiſtola ad Romanos non ſemel Ethnicos indicat præputii nomine , eoſque Judæis opponit , quos circunciſionis nomine deſignat : *Si pręputium juſtitias Legis cuſtodiat* , *nonne pręputium ejus in circuncitionem reputabitur* ? Si incircunciſi ſervaverint præcepta Legis , nonne licet incircunciſi pro circunciſis habebuntur ? *Creditum eſt mihi Evangelium pręputii* , *ſicut & Petro circunciſionis* . Sumitur etiam *Pręputium* pro re immunda , mala , periculoſa , & quidem metaphorice ; ita *pręputium cordis* notat animi pravitatem , duritiem , quæ recidenda eſt , quemadmodum ab iis , qui circunciduntur , præputium reciditur : *circuncidite pręputium cordis veſtri* : date operam , ut quod in animo veſtro carnale eſt , impurum ſcilicet , pravumque , recidatis . Præputium quoque profanam aliquam rem , pollutamque ſignificat : *Quando plantaveritis ligna* , *inſeretis pręputia eorum* , *poma* , *quę germinant* , *immunda erunt vobis* : cum fructiferas arbores ſeveritis , primos earum fructus , tanquam impuros , & incircunciſos adimetis , & rejicietis . Hi fructus erant priorum annorum trium , quibus veſci non licebat . *Adducere pręputium* , reſtituere præputium , quod per circumciſionem reciſum erat . Occurrit in Machabæorum libris nonnullorum nequam Judæorum mos , qui turpe putantes ſe circunciſos prodere , Chirurgorum arte utebantur , ut hanc , quam putabant , deformitatem celarent , in id incumbentes , ut ſibi præputium excreſceret : *& fecerunt ſibi pręputia* .

Pręſentatio . Penes Judæos erant præſentationis genera duo . Ea prima erat , qua primogenitos ſuos Domino præſentabant , ut Moſis Legi parerent , quæ præſcribebat , ut Hebræorum Primogeniti Deo a Genitoribus præſentarentur , eodemque tempore redimerentur . Hanc autem legem Deus edidit , ut Judæis in animum revocaret , cum Angelus exterminator Egyptiorum primogenitos interfecit , Hebræorum primogenitos ſalvos & incolumes perſtitiſſe . Hujus præſentationis vi immolandi erant primogeniti ; at Deus , humanas victimas ſibi immolari nolens , præcepit , ut infantes hi minima quinque ſiclorum impenſa emerentur . Chriſtus Dominus , qui Legem impleturus venerat , ei ſe ſubdidit ; itaque Templo præſentatus fuit , conſuetoque pretio redemptus . Alia præſentatio ea eſt , qua Judæi Deo filios ſuos , aut alia , quæ eidem dicaverant , offerebant ; id enim apud eos erat in more poſitum , ut ſe ipſi , vel filios in omne tempus , aut redemptionis lege dicarent . Erant in eum finem circum Hieroſolymitanum Templum cubicula , fœminis , & viris per vota dicatis addicta , quæ hoc ſane conſilio Genitores perficienda curaverant . Exemplum in hanc rem nobis ſuppeditant filii Heli , cubantes cum fœminis , quæ votum ſoluturæ in Templi veſtibulo conſiſtebant : *& audivit omnia quę faciebant filii ſui univerſo Iſraeli* , *& quomodo dormiebant cum Mulieribus* , *quę obſervabant ad oſtium Tabernaculi* . Earum officium erat , Templi ornamentis , & , quod probabile eſt , educandis pueris vacare , qui ibidem ponebantur . Itaque Samuel , cum Domino dicatus eſſet , ut ei , quoad viveret , deſerviret , ab ætate annorum trium in Tabernaculo conſtitit , ibique omnia , quibus idoneus fuit , ſervi-

tia præſtitit: *Et adduxit eum ad domum Domini in Silo, & immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli*. Vetus ea quidem, ſed levi fundamento nixa traditio eſt, Beatam Virginem ætatis anno tertio a Genitoribus in Templo præſentatam fuiſſe *; cumque ibi ad annum duodecimum verſata eſſet, edidiſſe Virginitatis votum, ſanctoque Joſepho nupſiſſe, quem veluti cuſtodem, ac defenſorem haberet. Eſt hæc arrogata præſentario, quæ diu Sanctæ Virginis Præſentationis ratio fuit, in qua ejus conſecrationem, vitæque intervallum ad Annuntiationem uſque honorandum Eccleſia ſibi proponit. Feſtum hoc, quod priſcis temporibus pro ipſa Chriſti Domini Præſentatione accipiebatur, initio quidem cæpit apud Græcos; nullumque ejus veſtigium apud Latinos ante ſæculum decimum quartum occurrit.

* Baronius *id oſtendendum ſuſcipit, ſanctiſſimam Virginem tres annos natam a Genitoribus in Templo præſentatam, Levitarumque, ac Sacerdotum cura, quoad Joſepho nupſit, commiſſam eſſe. Prima, qua Baronius utitur, hæc ratio eſt. Joſephus* Antiquit. Judaic. lib. I. cap. 2. *teſtatur, circum Templum a Salomone ædificatum nonaginta Cellulas, alias aliis impoſitas extitiſſe; eſt autem vero ſimile, totidem Cellulas in altero Templo fuiſſe, quod poſt Babylonicam captivitatem extructum eſt; quandoquidem idem Joſephus* Antiquit. lib. XV. cap. 14. & lib. VI. de Bello Judaico cap. 6. *memoriæ prodit, alterum Templum primo ſimile factum eſſe.*

Ita ſane res habeat, ut Baronio placet (quamquam non deſunt Auctores, qui id negent), ei tamen oſtendendum erat, ut ex parte, quod ſibi propoſuerat, evinceret, eas Cellulas domicilii loco puellis, ſeu fœminis Deo dicatis addictas fuiſſe. At contra omnino res eſt. Cubiculorum enim, ſeu Cellularum, de quibus eſt ſermo, maxima pars cuſtodiendis ſacris rebus, theſauris, veſtibus, ſupellectili, annonæque inſerviebat; pars reliqua viris, qui quotidie in Templo adminiſtrabant, nempe Sacerdotibus, Levitis, Cantoribus, Janitoribus, Curſoribus, aliiſque Miniſtris addicta erat. Nec vaſſa eſſet publica honeſtas, Puellas, ſeu Fœminas Deo ſacras una cum Viris degere. Joſephus quidem lib. 6. de Bello cap. 6. *in Salomonici Templi deſcriptione de loco meminit, qui Fœminis addictus erat; at locus ille non habitandi, ſed orandi gratia ſtatutus erat, quippe cum apud Judæos id conſuetudinis obtineret, ut Viri, ac Fœminæ non promiſcue, ſed ſeparatim orarent. Adeo clara & perſpicua ſunt Joſephi verba, ut nullam interpretationem pati poſſint*: Proprius locus, inquit, Religionis cauſa, Mulieribus deſtinatus muro deſcernebatur..... Patebat locus ille pariter indigenis, & hoſpitibus fœminis, religionis cauſa venientibus.

Altera Baronii ratio ex Joſabeth *exemplo ſumitur, quæ furentis* Athaliæ *oculis puerum* Joas Ochoziæ *filium una cum Nutrice ſubduxit, & in Templo celatum in lectulorum cubiculo ſex annorum ſpatio ſervavit; ut legitur* lib. IV. Reg. cap. XI. & lib. II. Paralip. cap. XXII.

At quid hoc, quæſo, argumenti eſt, ad oſtendendum, Puellas Deo dicatas in Templo per annos plures commorari conſueviſſe? An quia Joſabæ, *ſeu* Joſabeth *ſuum ibi domicilium erat? At ea quidem non quaſi ſacro miniſterio dicata, ſed utpote Summi Sacerdotis* Jojadæ *Conjux in Templo degebat, ut legitur* lib. II. Paralip. cap. XXII. *An vero quia puer* Joas *ibidem ſexennium ſervatus fuit? At Joas mas erat, non fœmina; neque ut Deo dicatus, ſed ut* Athaliæ *furori ſubductus, non ad caſtitatis cuſtodiam, ſed ad vitæ defenſionem in Templo morabatur.*

Rationem tertiam petit Baronius ex fœminarum exemplo, quæ Exodi cap. XXXVIII. & Reg. lib. I. cap. 2. ad Tabernaculi januam vigilaſſe, ſuiſque votis ſatisfeciſſe *dicuntur.*

At ne hinc quidem Baronius quicquam concludit, niſi duo pariter oſtendantur; nempe eaſdem fœminas Deo peculiariter dicatas fuiſſe, & in Templo nunquam non conſtitiſſe; quorum utrumque falſiſſimum eſt, tameſi dicantur excubaſſe ad oſtium Tabernaculi, & obſervaſſe. *Profecto ex ambiguitate verborum, quibus uſus eſt Vulgatus Interpres, error originem traxit, eas nempe fœminas nullo non tempore vigilaſſe, ac Templum cuſtodiiſſe; cum potius dicendæ ſint, Orationis tantum tempore, quo ſe inten-*

tentas , vigileſque præbebant , in Templum ſe contuliſſe . Itaque Chaldaica Paraphraſis in allatum Exodi textum hæc habet: Fecit labrum ex ære, & baſim ejus ex aere de ſpeculis Mulierum , quæ veniebant , ut orarent in Oſtio Tabernaculi Fœderis . *Et in alium Textum lib.* 1. *Reg.* Conſtuprabant mulieres, quæ veniebant ad adorandum coram Domino in Æde ipſius . *Id jam animadvertit* Jacobus Bonfrerius *in Exodi caput* XXXVIII. *ubi ita loquitur :* Nota , mulieres excubantes ad Oſtium Tabernaculi dici Mulieres devotas , quæ frequenter veniebant ad Tabernaculum , Deum adoraturæ , & exoraturæ . *Quamobrem eæ fœminæ non ſemper in Templo degebant , ſed eo , tantum Orationis & precis tempore , ſe conferebant .*

Rationem quartam Baronio ſuppeditat exemplum Annæ Prophetiſſæ , filiæ Phanuel , quæ , ut legitur apud Lucam cap. II. non diſcedebat de Templo , jejuniis , & obſecrationibus ſerviens die , ac nocte ; *perinde ac ſi ſemper in Templo verſata eſſet .*

At ſi ita ſe ſe res habet , cur ergo , Simeone in Templum veniente , eadem hora dicitur Anna pariter adveniſſe ? Fuit igitur Evangeliſtæ figurata locutio , cum dixit , Annam a Templo non diſceſſiſſe , & quotidianam frequentandi Templi aſſiduitatem exprimere voluit . Hæc eſt interpretatio Toleti , Janſenii , Maldonati , Cornelii a Lapide : non diſcedebat de Templo , non quod in Templo habitaret , ſed quod illud frequentaret , in eoque perduraret . *Ac licet addatur ,* die , ac nocte , *non tamen inde ſequitur , eam ſemper in Templo moratam eſſe ; quia ſcilicet ea verba ad jejunia , preceſque referri debent , pro ut monet Apoſtolus* I. ad Timoth. V. Quæ autem vere vidua eſt , inſtet orationibus , & obſecrationibus die , a nocte .

Ultima ratio a Baronio in medium allata eſt exemplum ex Machabæorum lib. II. *cap.* 3. productum : De recluſis Virginibus in Templo , quæ procurrebant ad Oniam Summum Pontificem .

At quis Eminentiſſimo Baronio perſuaſit , eam Sacri Textus lectionem eſſe ? Immo vero , ſi vox , in Templo , *excipiatur , in qua argumenti vis omnis poſita eſt , quamque ipſe fidenter intruſit , ita ſimpliciter legitur :* Sed & Virgines , quæ concluſæ erant , procurrebant ad Oniam ; aliæ autem ad muros , quædam vero per feneſtras aſpiciebant . *Quamobrem hoc in textu non de Virginibus Deo dicatis , & in Templo concluſis , verum , ut in vulgata Gloſſa legitur , de omnibus honeſtis Virginibus ſermo eſt , quæ concluſæ erant ; quæ ſcilicet ob virginalem pudicitiam , & verecundiam e* domeſticis *parietibus non exibant ; quæque , in ea commotione , quam Heliodorus excitaverat , præter morem egrediebantur , ad Oniam concurrentes , ſeu potius per Urbem excurrentes , quoniam in Græco Textu de Onia Pontifice ne verbum quidem .*

Non eſt tamen , quod Beatæ Virginis in Templo Præſentationis ſolemne Feſtum improbandum , quod Eccleſia die 21. *Novembris celebrat , ac temere inſtitutum putem . Id equidem ſolemnibus verbis probo , ſervo , celebro . At probe percipi neceſſe eſt , quid Eccleſia celebrare velit eo titulo , ne vera cum falſis , certa cum dubiis , ad Beatam Virginem quod attinet , confundantur . Ajo itaque , fidenterque pronuntio , Præſentationis titulo eum conſummatæ virtutis heroicum actum ab Eccleſia celebrari , quo Virgo vel a teneris , quod dicitur , unguiculis ſe Deo dicavit , inita omnino ſanctæ , & ab humano commercio ſecretæ vitæ ratione . Ejuſmodi autem votum in Templo editum credo , veneror , & colo . At forſan oblatio hæc a Genitoribus facta , & proprie voti cauſa , quod antea ob ſterilitatis ceſſationem ediderant ; forſan id accidit ejus ætatis anno tertio ; forſan inducta Virgo in* Sancta Sanctorum , *ubi per integros annos undecim vixerit ; forſan alicui Templi miniſterio addicta fuit ; forſan Sacerdotum curæ concredita .* Certe *cum hæc omnia vel dubia , vel falſa ſint , nihil horum definire voluit Eccleſia , cum Præſentationis ſolemne Feſtum inſtituit . Immo vero cum , Paulo* III. *Sæculo decimo ſexto Eccleſiam adminiſtrante , Præſentationis Oratio recitaretur in hæc verba :* Deus , qui Sanctam tuam Genitricem , Tabernaculum Sancti Spiritus poſt triennium in Templo præſentari voluiſti &c. ; *qua quidem Oratione forma Virginis oblatio , tertio ætatis anno edita ſtatui videbatur ; ſubſecutis temporibus*

Orationem hanc emendavit Sixtus V. *Pont. Max.*, *& ad eam ſimpliciorem formam redegit, quæ hodie obtinet*: Deus, qui Beatam Mariam ſemper Virginem, Spiritus Sancti habitaculum, hodierna die in Templo præſentari voluiſti; præſta, qua ſumus, ut ejus interceſſione in Templo gloriæ tuæ præſentari mereamur. *Certiſſimum ergo eſt, Catholicam Eccleſiam, inſtituendo Præſentationis ſolemni Feſto, in animo non habuiſſe, Græcorum, ſuper hoc myſterio, narrationes probare, aliudque a Fidelibus coli voluiſſe, quam quod fidem Græcum falſo, & pro lubitu excogitarant.*

Præſes. Hoc generatim nomine veniunt ii, qui cuipiam operi præſunt, ſed præſertim qui ſub Principis auctoritate Provinciam aliquam adminiſtrant: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino*. Veniunt eodem nomine Provinciæ Procuratores alteri ſubjecti: *Tradiderunt Pontio Pilato Præſidi*. Hi minorum Provinciarum Adminiſtratores proprie non niſi Miniſtri erant ab Imperatore miſſi, ut publicorum redituum curam gererent, & *Procuratores Fiſci* nuncupabantur. Deſignantur hoc ipſo nomine Judices, & Magiſtratus, qui ſub Regum auctoritate judicant: *Ad Præſides, & ad Reges ducemini*.

Prætorium. Evangeliſta id nominis domui tribuit, in qua is verſabatur, qui Romanorum nomine Hieroſolymæ præerat, & in qua jus reddebat, & in qua denique Chriſtum damnavit: *Milites Præſidis ſuſcipientes Jeſum in Prætorium*. Principis quoque domus Prætorium dicitur in ſacris Litteris: *Juſſitque in Prætorio Herodis cuſtodire eum*: Præfectus juſſit, ut S. Paulus in Herodis regiis ædibus cuſtodiretur. Atque Apoſtolus Hieroſolymitani Præſidis ædes ita vocare ſolitus, ita quoque Imperatoris Aulam nuncupat: *Ita ut vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio*.

Presbyter, a Græco vocabulo, quod veterem, ſeniorem ſignificat. In ſacris Litteris id nominis imprimis ſeniorem ſignificat: *In multitudine Presbyterorum prudentium eſto*: virorum nempe, qui provectam ætatem cum prudentia conjungunt. II. Urbis veteres Magiſtratus: *Presbytero humilia animam tuam*; videlicet veteribus Magiſtratibus. Judith accivit domum Cabrium, & Carmium, antiquos e populo, *Presbyteros Civitatis*. III. In Novo Teſtamento univerſo nomen hoc Eccleſiaſticæ dignitatis eſt, quæ Epiſcopum ſignificat: *Reliqui te Cretæ...... ut conſtituas per Civitates Presbyteros*, nimirum Epiſcopos: Promiſcue pariter Sacerdotem, Epiſcopumve ſignificat: *Adverſus Presbyterum accuſationem noli recipere*. In veteri Teſtamento Presbyteri nomen ex Latino *Pontifex* expreſſum eos deſignat, quos Deus poſt Moſaicam Legem Sacerdotio inſignivit; ab initio quippe domorum primogeniti, Patresfamilias, Principes, & Reges ſuis in Urbibus, domibuſque nati Presbyteri erant. Cain, Abel, Noe, vetereſque Patriarchæ, ad Hebreorum Legiſlatorem uſque, ſua ipſi ſacrificia offerebant, ubicunque terrarum eſſent; at poſtquam Tabernaculum erectum fuit, quod primum Dei Templum penes Judæos extitit; creatiſque In Iſrael Regibus, Deus Tribum Levi Altaris ſui ſervitio addictam voluit, elegitque e familia Caat, ſecundogeniti Levi, ſtirpem Aaron, ut Sacerdotii functiones obiret: *Applica ad me Aaron cum filiis ſuis*; quodque in hac Tribu reliquum fuit, miniſterium inferius ſortitum eſt, & in ſimplicium Levitarum gradu permanſit. Tum vero Sacrificia Deo offerendi jus Sacerdotibus tantum ex familia Aaron ſervatum fuit: *Nullus extraneus*, inquit Dominus, *qui non fuerit e ſtirpe Aaron, audeat accedere, ut Domino incenſum offerat, ne cum eo agatur, ut olim cum Core, ejuſque aſſeclis*. Aaron, ejuſque filiorum conſecratio non ſine magno ſplendore, ſolemnique ritu in Deſerto peracta fuit. Moſes enim eos cum laviſſet, ornamentis induit, tum ſumptum ſacrum oleum in Aaron caput effudit, victimas immolavit, & e ſanguine in eum, ejuſque filios aſperſiones edidit. Cæremonia hæc per ſeptem continuos dies obtinuit, quibus Sacrificatores diu noctuque in Tabernaculi veſtibulo morabantur, dieque ſeptimo Aaron pro ſe, ac populo ſacrificia obtulit, manus extulit, & cætui benedixit. Omnia porro tum Aaron, tum ejus filiorum munia

ad

ad Dei cultum referebantur. Præcipuum, & quod eos maxime in Tabernaculi miniſterio detinebat, Sacrificium erat. Eorum curæ commiſſæ lampades, ignisque, qui ſuper holocauſtorum Altari nunquam extingui debebat; iis conficienda odoramenta, & ſuper Altari comburenda; deſtruendum Tabernaculum, quoties populus caſtra tollere juberetur, reficiendumque, cum ad caſtrorum locum ventum eſſet. Præter Tabernaculi ſervitium, eos oportebat, Domini Legem perdiſcere, populoque explicare, de lepra, de divortii cauſis, quid item ſanctum aut profanum, quid mundum, immundumve eſſet, judicare. Eorum erat, in Domini nomine publice populo benedicere, Fœderis Arcam in bello deferre, Dominum conſulere, tubis canere: *Filii autem Aaron Sacerdotes clangent tubis*; & in primo Exercitus ordine pronuntiabant verba hæc: *Audi, Iſrael, tu quidem pergis cum hoſtibus pugnaturus, ne timeas, quoniam Dominus tecum eſt, & ab omni periculo te ſartum tectumque ſervabit*. Iidem in Tabernaculum ingrediendi privilegio gaudebant; at eorum nullus, excepto ſummo Sacerdote; ultra velum progredi poterat, quod *Sanctum Sanctorum* claudebat: *In priori quidem Tabernaculo ſemper introibant Sacerdotes . . . . in ſecundo ſemel in anno ſolus Pontifex*. Hæc e Summi Pontificis prærogativis una erat, cui tamen ipſi, indicta mortis pœna, eo pedem inferre non niſi ſemel in anno licebat, ſolemnis nempe Expiationis die. Ei quoque, tamquam Summo Pontifici, peculiares nonnullæ veſtes erant; nam præter veſtem e tenui lino confectam, cingulumque, & pileolum pariter lineum, quæ communes Sacerdotum veſtes erant, veſtem hyacinthino colore tinctam ferebat, e cujus extrema parte tintinnabula amethiſtis commixta pendebant, & huic impoſitam aliam breviorem, ac ſine manicis, humeralis inſtar, dictam Ephod, lapillis pretioſis auro firmatis locupletatam. In Summi Sacerdotis humeris aderant gemmæ duæ, quibus nomina duodecim Tribuum Iſrael inſculpta erant. Inſidebat ejus pectori Rationale, cui verba hæc Moſes inſcripſerat, *Urim*, & *Thummim*, hoc eſt, *lumen*, & *perfectio*. Ejus Tiara, ſeu Mitra, quam ſimplicium Presbyterorum, ornatior, pretioſiorque erat; at quænam ejus figura fuerit, certo non conſtat. Eam potiſſimum diſtinguebat aurea lamina, cui verba hæc inſculpta erant: *Sanctitas Domini eſt*. Harum veſtium, & ornamentorum nullum myſterio vacabat; omnium Deus ipſe numerum, menſuram, formam, materiam, ornamenta, uſumque præſcripſerat. Ea quippe non eo tantum ſpectabant, ut majorem obſervantiam Summo Pontifici conciliarent; ſed ut eum quoque docerent, cujuſmodi ipſe eſſe deberet, præſertim vero divinas virtutes ſignificarent, quæ in Evangelicæ Legis Pontifice, ac deinceps in ejus Miniſtris, ipſius ſpiritu cumulandis futuræ erant. Neceſſe nimirum erat, ut inter fratres æque ſanctitate, ac Sacerdotio Summus Pontifex emineret. Conſecrationis cæremoniæ, ſanctæque ac pretioſæ veſtes, quibus indutus erat, eum ſane monebant, quam demum perfectionem adeo excelſa dignitas poſtularet: *Nihil agat, quo polluatur; ego enim Dominus eum ſanctifico*. Neque alia de cauſa a ſacris muneribus arcebatur, quiſquis alicui corporis vitio, aut pertinaci morbo ſubeſſet, niſi ut palam eſſet, quanti Sacerdotale miniſterium eſſet: *Non accedet ad miniſterium, ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi parvo, vel grandi, vel torto naſo, ſi fracto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus. &c.* Polluebatur enim Sanctuarium, ſi quis acceſſiſſet, vitioſo corpore, quod irriſioni obnoxium eſt, & vulgo contemnendum, riſuque excipiendum ſacratum rerum Miniſtrum exhibet, cujus aſpectus ipſe Religionis obſervantiam, & amorem populo inſpirare debet. Deus itidem pati non poterat, in eorum cognationibus, aut in filiorum vitæ ratione quicquam eſſe, quod vituperatione dignum eſſet, eorumque famam lædere, obloquutionibus locum dare, miniſterii dignitati officere, & Miniſtros a populi exiſtimatione, fideque dejicere poſſet: *Sancti erunt Deo ſuo, & non polluent nomen ejus*. Eccleſia porro, quæ ſapientiæ Spiritu illuſtratur, ac ducitur, etſi norit, animi vitia vere ac proprie per corporea ſignificari, quæ homines ſancto miniſterio ineptos efficiunt, hanc ipſam tamen legem inſtauravit, quæ a Sa-

a Sacerdotali miniſterio eos removet, qui inſigni aliqua deformitate laborant; cum enim plerique hominum imbecilles ſint, & a ſenſibus pendeant, neceſſe proinde eſt, ut Altaris miniſtri non animi ſolum dotibus ſe ſpectandos exhibeant, ſed externum etiam nihil contemptu dignum, inviſumque præſeferant, ne perſonæ propria deriſio in myſteria ipſa recidat, quorum Diſpenſatores Presbyteri ſunt. Cum autem nollet Deus, quos ſervitii ſui cura inſignierat, eos ab officio domeſticis negotiis abduci, propterea Tribui Levi nullam in Chananæa portionem contulit, ejuſdemque Tribus unum & unicum fundum Altare eſſe voluit, & oblationes, quas populus contuliſſet, ipſius unum redditum eſſe: *Nihil poſſidebitis in regione filiorum Iſrael, neque in partem cum iis venietis; ego ſors, & hæreditas veſtra inter filios Iſrael*. Ergo Sacerdotes, & Levitæ vivebant e decimis, primitiis, oblationibus, quæ in Templum conferebantur, & victimarum partibus, quæ ipſis addictæ erant. Eorum quoque domicilio proſpexerat Deus, ſtatutis Urbibus quadraginta octo, quas incolerent, non ſine cubitorum mille ultra eaſdem Urbes longitudine.

Supremus Pontificatus ab Aaron patre ad Eleazarum filium migravit, in cujus familia perſtitit ad uſque Pontificem Heli e ſtirpe Ithamar, cujus poſteri eam dignitatem ſervarunt, quoad Sadoc, qui ex Eleazaro deſcendebat, Salomone favente, eamdem recepit; quam quidem poſteri Sadoc ad Babylonicam uſque Captivitatem reverſoque a Captivitate populo, ad Alexandri Magni tempus obierunt. Eorum nomina, qui uſque ad Captivitatem Summo Sacerdotio functi ſunt, occurrunt in primo Paralipomenon libro, eorum autem, qui poſt reditum vixere, nomina in ſecundo Eſdræ libro leguntur. Joſephus eorum Catalogum exhibet, qui idem munus ab Alexandro ad Chriſtum Dominum obtinuere; quorum numerus omnino 81. conficit, nempe 28. ab Aaron ad Joſue, ſeu Jeſum, qui a Captivitate rediit, & 53. a Joſue ad Fanoiam Eræ Vulgaris an. 70. in quem annum incidit Hieroſolymitani Templi excidium a Romanis illatum, & Sacerdotii, ac Sacrificiorum Judaicorum abrogatio.

Pretioſum, magni pretii, magnique valoris: *pretioſior eſt cunctis opibus*: ſapientiæ pretium divitiis omnibus præſtat. Habetur eorum magna ratio, quæ magni pretii ſunt: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus*: ſanctorum Virorum mors Dei oculis pretioſa eſt. Saulis anima Davidis oculis pretioſa fuit, cum ſolum, ac ſeorſim nactus, haud e re fore credidit, in eum manum extendere. Idem vocabulum pro raro ſumitur: *Sermo Domini erat pretioſus in diebus illis*: pauci Prophetæ erant Summi Pontificis Heli tempore, nec niſi raro ſe Deus communicabat. *Vir pretioſi ſpiritus*: homo, qui parum loquitur: *Si ſeparaveris pretioſum a vili*, ita Deus ad Jeremiam: ſi meis verbis adhæres, inanibus Judæorum minis contemptis. Ita Deus Prophetam alloquitur, qui ſe patiebatur Judæorum minis commoveri, certumque reddit fore, ut ſiquidem minas contempſerit, eum conſiliorum ſuorum interpretem ſtatuat: *quaſi os meum eris*.

Priapus, infamis ab Ethnicis culta divinitas, Lampſaci potiſſimum in Helleſponto, ubi natus Priapus erat. De hoc ficto Deo ſermo eſt in nonnullis Sacræ Scripturæ locis, in quibus Hieroſolymitanæ Matronæ ei ſacrificia obtuliſſe dicuntur, & Maacha mater Aſæ, Regis Juda præcipua ejus Sacerdos fuiſſe. At Princeps, hujus execrandi Numinis combuſta ſtatua, Temploque diruto, Reginam adegit, ut ab ejus cultu recederet: *Maacham matrem ſuam amovit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi*. Hebraicus textus habet *Miphileſeth*, quod aliqui ſpectrum vertunt, quod ad officium Priapi refertur, qui ſpectri loco in hortis erat. III. *Reg. cap.* xv. r. *Paralip. cap.* xv.

Primitiæ. Ita nuncupabantur dona, quæ Hebræi Deo in obſervantiæ ſuæ argumentum, ipſiuſque in omnia eorum bona ſupremi dominii ſignificationem offerebant e meſſis fructibus: *Decimas tuas, & primitias tuas non tardabis reddere*. Hebræi metere prohibebantur, niſi Deo prius *Omer*, nempe novæ meſſis faſciculum altero Azimorum die obtuliſſent, & ex nova meſ-

ſe

ſe panem conficere, niſi Pentecoſtes die novos panes præſentaſſent: *Offeretis panes primitiarum duos*. Cæterorum autem fructuum primitias tunc offerebant, cum eorum collectio, menſe ſeptimo in Tabernaculi Feſto peracta eſſet: *Primitias terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui*. Præter has porro primitias, quæ univerſæ Nationis nomine offerebantur, ſuas unuſquiſque ad Domini Templum deferre jubebatur. His primitiis una cum decimis nullus certior, tutiorque Sacerdotum, & Levitarum redditus erat. Sumebantur ex omnibus agrorum fructibus, ex omni farina, e qua nunquam non confectus exiguus panis Domino offerebatur: *Si cum de areis primitias ſeparatis, ita & de pulmentis dabitis primitiva Domino*: ex lana, cum pecudes tonderetur: *& lanarum partem ex ovium tonſione*; arborum quoque recens ſatarum fructus Domino anno quarto offerendi erant: *Quarto anno omnis fructus eorum ſanctificabitur laudabilis Domino*. Deus ipſe primitiarum menſuram ſtatuerat, quas ſinguli offerre debebant: *hæ ſunt primitiæ, quas tolletis*; ad reprimendam Sacerdotum cupiditatem, impediendumque, ne a populo amplius exigerent, quam dare voluiſſet, aut ipſius populi avaritiem cohibendam, qui minus offerre potuiſſet, quam præceptum eſſet. Primitiarum quoque nomine ſacra Scriptura ſimplices pietatis oblationes deſignat, & quicquid excellit in quaque re: *Ut comederetis primitias omnis ſacrificii Iſrael*, ad id ſumendum, quod in omnibus Iſraelitici populi ſacrificiis optimum, & exquiſitum erat. Ita quidem Summum Sacerdotem Heli Deus increpuit, cujus filii perfectiſſimum quodque e ſacrificiis omnibus delibabant, antequam offerrentur. *Primitiarum* nomen ſignificat etiam rem quamque primam, eam ſcilicet, quæ in omni re primas tenet: *Percuſſit. primogenitum in terra eorum, primitias laboris eorum*. *Primitiæ ſpiritus*. Hic nimirum Dei ſpiritus eſt, quem fideles acceperunt, quaſique eorum perfectæ liberationis primitiæ. *Primitiæ dormientium Chriſtus*: Reſurrexit Chriſtus Dominus non amplius moriturus, primuſque reſurgens, primitiarum inſtar fuit, in quibus omnes Fideles ſanctitatem conſecuti ſunt, ut ad beatam vitam reſurgerent: *Elegit vos Deus primitias in ſalutem*, ait S. Paulus ad Theſſalonicenſes, eos a Deo electos eſſe, ut ſalutem obtinerent, & quidem præ cæteris, quemadmodum ex optimis fructibus eligebantur primitiæ, quæ Domino offerrentur. Denique vox hæc id ſignificat, quod Deo dicatum eſt, & a profano ſejunctum: *Sanctus Iſrael Domino primitiæ frugum*: Deus Iſraeliticum populum ab omnibus terrarum Nationibus ſegregaverat, quemadmodum cæterorum omnium fructuum primitiæ ſegregabantur, ut Deo offerrentur, quia eos tangere, niſi Sacerdotibus tantum liceret.

Primus. Vocabulum hoc ſignificat imprimis in ſacris Litteris primum, habita ratione temporis: *Si primus ex reſurrectione mortuorum*: ſua Chriſtus poteſtate primus ad immortalem vitam reſurrexit; quia nempe qui a Prophetis, & a Servatore ipſo ad vitam revocati ſunt, iterum mortem occubuerunt. II. Id deſignat, quod vetus eſt: *primam fidem irritam fecerunt*, veterem ſcilicet promiſſionem. III. Quod aliis exemplo eſt: *Manus etiam Principum, & Magiſtratuum in tranſgreſſione hac prima*: Magiſtratus pravum exemplum primi præbebant. IV. Quod præſtantius, digniuſque eſt: *Sume tibi aromata primæ myrrhæ*, præſtantiſſimæ myrrhæ odoramenta ſume. Eum etiam deſignat, qui auctoritate, ac dignitate cæteros antecellit: *Primus Simon, qui dicitur Petrus*: honoris nimirum gratia, quem ei Chriſtus contulerat, ut ejus Eccleſiæ caput eſſet. V. Primi nomen præcipuum, maximumque ſignificat: *Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum*. VI. Idem ſignificat atque adverbium *primum*: *Alexander, qui primus regnavit in Græcia*: Alexander, qui primum in Græcia regnavit. Sumitur denique pro *antequam*: *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Præſide Syriæ Cyrino*: Enumeratio hæc facta eſt, ante quam Cyrinus Syriæ Præſes eſſet; certo quippe conſtat, eum, Herode regnante, Syriæ Præſidem non fuiſſe.

Primogenitus; qui primus, ſive inter homines, ſive inter belluas, natus eſt. Cum Deus omnes Ægyptiorum primogenitos morti addixiſſet, mandavit, ut, quicquid

quid primum naſceretur, in Iſrael, ſive ex hominibus, ſive ex belluis, ei dicaretur: *Meum eſt omne primogenitum, ex quo percuſſi primogenitos in terra Ægypti, ſanctificavi mihi, quicquid primum naſcitur in Iſrael, ab homine uſque ad pecus, mei ſunt.* Porro maſculi tantum huic legi ſuberant; qui in Templo oblati ſumma ſiclorum quinque a Genitoribus redimebantur. Ad animalia quod attinet, ſi, quod offerebatur, mundum erat, redimi non poterat, ſed occidebatur, ejuſque ſanguis circum Altare ſpargebatur, & Sacerdotibus caro cedebat; at ſi immundum animal erat, redimebatur, & alia in ejus locum ſubſtituebantur. Significat etiam *primogenitus* filiorum maximum: *Ego ſum primogenitus tuus Eſau.* Penes Judæos Primogeniti prærogativis quatuor gaudebant; I. in paterna hæreditate portiones duas obtinebant: *dabitque ei cuncta duplicia*: ita filii Joſeph in diviſione terræ Chanaan portiones duas receperunt: *quia Joſeph duplicem funiculum habet*: poſſedit Joſeph duplicem partem, quia jura Ruben obtinuit, quibus ob delictum ſpoliatus fuit: *ipſe quippe fuit primogenitus ejus; ſed cum violaſſet torum patris ſui, data ſunt primogenita ejus filiis Joſeph.* II. Peculiarem benedictionem obtinebant, quæ in Abrahæ familia potiſſimum Meſſiæ nativitatem ſpectabat, prout Deus huic Patriarchæ promiſerat. III. Iidem patris auctoritati in omnem familiam ſuccedebant, ac tempus in omne fratrum ſuorum Domini erant: *Eſto Dominus fratrum tuorum.* IV. Ad Sacerdotium jus obtinebant, quo ſane a Diluvii fine ad Legem uſque functi videntur; at qui primus originis ordine natus erat, his prærogativis vitio ſuo ſpoliari poterat, ut Ruben, aut ex peculiari Dei conſilio, ut Eſau. Denique *Primogenitus* pro primo, præſtantiſſimo, & chariſſimo accipitur: *Meus primogenitus Iſrael*: populus ſcilicet, quem cæteris prætuli: *& ego primogenitum paravi illum*: Davidem Deus ſuper omnes ejus ætatis Reges extulit; quod melius de Chriſto intelligitur, qui humanæ naturæ ratione primus eſt inter multos fratres natus; & quem Deus rerum omnium hæredem inſtituit.

Princeps. Vocabulum hoc ſignificat I. primum, præcipuum, cæterorum ſpectatiſſimum, eum denique, qui ſuprema auctoritate gaudet: *Contra Principem Principum conſurget*; de Antiocho ſermo eſt in Deum inſurgente. *Hunc Principem, & Salvatorem exaltavit dextera ſua*: ſua Deus poteſtate Chriſtum Dominum, Hominem, Principem, & Servatorem extulit. II. Eum deſignat, qui cum auctoritate regit ſub ſuprema poteſtate: *Michael unus de Principibus primis: In Beelzebud Principe Dæmoniorum ejicit Dæmonia* III. Eos innuit, qui populum regendi, & judicandi poteſtate inſtructi ſunt: *Principem populi tui non maledices: Eruntque vobiſcum Principes Tribuum.* IV. Pro familiarum Principibus ſumitur: *Princeps familiarum.* Univerſus nimirum populus in Tribus duodecim, & ſingulæ Tribus in familias tribuebantur. Harum familiarum Principes eas regebant, earum cœtibus præerant, earumdemque duces erant, ſi quando ad bellum eundum eſſet. Hi tantum Principes in Babylonica Captivitate auctoritatem ſuam retinuerunt, nec deſtitere Judæis imperare, qui ibidem ſub Perſarum dominio captivi detinebantur. V. Urbis Principem: *Princeps Civitatis*, ad quem ſane ſpectabat pacem, rectum ordinem, commune jus in Urbe ſervare. Ejuſmodi Principes in quaque Urbe plures erant, aliique aliis copiarum manibus præerant, alii viris mille, alii centum, alii quinquaginta, alii decem. Horum Magiſtratuum inſtitutio a Moſe facta, e Soceri Jethronis conſilio: *Provide de omni plebe viros potentes ..... & conſtitue ex iis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos.* VI. Magni Synedrii Senatores, quibus id officii erat, ut de gravibus negotiis cognoſcerent: *Numquid vere cognoverunt Principes, quia hic eſt Chriſtus?* Principes quoque vocabantur, qui in Synagoga primas tenebant: *Ecce Princeps unus acceſſit*; Summi Sacerdotes: *ſub Principibus Sacerdotum Anna, & Caipha*; vigintiquatuor Sacerdotalium familiarum Proceres: *Principes Sanctuarii*; denique Sapientes, qui ſcientia ſplendebant: *Stulti Principes Taneos*: Sapientes Taneos deſipuerunt.

Principium ſignificat inceptionem, initium:

tium : *In principio creavit Deus Cœlum , & terram* . Nonnunquam æternitatem : *In principio erat Verbum* . Sumitur eadem vox pro Orientali parte in eo textu : *Plantaverat Dominus Deus paradiſum voluptatis a principio* : ſtatuerat Deus hortum Eden in principio , &, ut legitur in Hebraico textu in parte Orientali, quoad Judæam ſcilicet . *Principium* ſignificat Auctorem alicujus rei : *Qui eſt principium Creaturæ Dei* : Chriſtus Dominus principium eſt , per quod Deus omnia creavit . Significat etiam fundamentum : *Principium verborum tuorum veritas* : verba tua veritate nituntur . Sumitur quoque pro eo, qui aliquid inchoat : *Principium bellorum Iſrael Amalech* : Amalecitæ omnium primi Iſraelitis obſtiterunt . Pro Principatu : *Tecum principium in die virtutis tuæ* : Regnum tuum , tuaque poteſtas eo die ſplendebit , quo vim tuam exetes, tuamque magnitudinem exhibebis . Dies hic Dominicæ Reſurrectionis dies eſt , quo die Chriſti vis per acerrimorum hoſtium converſionem eluxit , item extremus Judicii dies, quo ejus omnem poteſtatem nemo non profitebitur . Significat etiam , quod eſt præſtantiſſimum : *Principium Regni ejus Babylon* : Nembroti metropolis erat Babylon . *Ipſe eſt principium viarum Dei* : inter bruta animantia e præſtantiſſimis Dei operibus Elephas eſt .

Prinus , quercus viridis genus , aliter *Ilex* , cujus folia per totam hyemem vireſcunt . Unus e ſenibus Suſannæ accuſatoribus eam ſibi viſam cum adoleſcente ſub Ilice ſimulavit : *Dic mihi , ſub qua arbore comprehenderis eos loquentes ſibi ? Qui ait : ſub prino* . Daniel. cap. XIII.

Priſcilla , ſeu *Priſca* , *antiqua* , Chriſtiana conjux Aquilæ , in Actis , & in S. Pauli Epiſtolis apprime nota , ſuaque quoad Evangelii progreſſum ſollicitudine clara . Corinthi degebat una cum viro , qui tentoria conficiebat ; amboque feliciter aſſecuti , ut Apoſtolum domi ſuſciperent . Eum deinceps Epheſum ſecuti ſunt , ubi ſibi domicilium ſtatuerunt ; eorum autem domum S. Paulus Eccleſiam nuncupat ; adeo erat pietati conſona . Hinc ambo Romam commigrarunt , ubi verſabantur , quo tempore ſuam ad Romanos Epiſtolam ſcripſit Apoſtolus , anno ſcilicet Chriſti Domini 58. Iis nempe ſalutem dicit , & perhonorifice de iiſdem loquitur . In Aſiam deinde redierunt aliquanto poſt , & S. Paulus ad Timotheum ſcribens , eorumdem mentionem facit : *Saluta Priſcam , & Aquilam* .

Probabilitas, ſeu opinio probabilis. *Eſt hæc opinio , ſpecioſa aliqua ratione nixa , quam mens ſeu tamquam veram amplectitur , ſeu tamquam falſam rejicit* . I. *Probabilis opinio a peccato eximere nequit , cum de naturali Jure agitur , & falſa eſt ; quia naturalis Juris ignorantia nunquam eos a peccato eximere poteſt , qui Jus ipſum violant , neque hominem excuſatione dignum reddit . Id evincitur e ſacris Litteris , quæ omnem Divinę Legis tranſgreſſionem damnant , quin unquam ignorantię excuſationem ſuſcipiant :* Quicumque , *inquit Apoſtolus Rom.* 2. Sine Lege peccaverunt , ſine Lege peribunt . *Damnat omnia Ethnicorum errata , tametſi non pauca eſſent , in quę per inſcitiam incidebant , ut idololatria , & fornicatio* . Ea tempora (*Actor.* XVII.) quidem hujus ignorantiæ deſpiciens Deus , nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant . Et nunc, fratres (*Actor.* III.) ſcio , quia per ignorantiam feciſtis . . . . . pœnitemini igitur , & convertimini , ut deleantur peccata veſtra . Delicta juventutis meæ (*Pſal.* XXIV.), & ignorantias meas ne memineris . Qui autem ſervus (*Luc.* XII.) non cognovit voluntatem Domini ſui , & facit digna plagis , vapulabit paucis . *Legatur Epiſtola* 105. S. Auguſtini *ad Sixtum* , *& S.* Thomas Quodlib. 8. q. 6. atit. 13.

II. *Opinio probabilis , quę juri tantum poſitivo humano adverſatur , ſine peccato ſuſcipi poteſt ; quia ſcilicet quę naturali , ac divino jure nequaquam prohibentur , ſuapte natura mala non ſunt , nec veritati , & juſtitię contraria , ſed ipſa per ſe promiſcue ſe habent . Actio enim poſitivę , quęque ſine culpa ignoratur , Legi contraria injuſta non eſt , eamque proinde Deus damnare non poteſt . Doctrinam hanc ſacra Scriptura confirmat :* Si non veniſſem (*inquit apud Joannem cap.* XV. *Chriſtus Dominus*) , & locutus fuiſſem eis , peccatum non haberent ; nunc autem excuſationem non ha-

bent de peccato ſuo. *Idem de factorum, & circumſtantiarum ignorantia ſentiendum eſt; eum quippe a peccato excuſat, qui de iis cognoſcere non tenetur.*

III. *Ex opinione minus probabili, minuſque tuta, & alia probabiliore, ac tutiore, ea nempe, quę certo ſine peccato ſuſcipi poteſt, tenenda poſterior, ex Canonici Juris Regula:* In dubiis tutior pars eſt eligenda. *Neque enim tuta conſcientia propugnari poteſt opinio probabilis, cum ea minus tuta eſt; quandoquidem propugnaretur opinio pluſquam incerta, & quod inde conſequitur, dubia, eo nempe tempore, quo dubitatur, an mala ſit, & contra ac propria conſcientia dictat, ageretur. Cæterum vocabulum* tutum *in probabilis opinionis negotio, ſignificat, id, de quo agitur, permiſſum eſſe.*

Tuta opinio ea dicitur, quæ id firmat, quod certe licet, etiamſi periculoſis conſecutionibus obnoxium eſſet. Ut aliquod exemplum afferam, etſi cælibatus non paucis tutior ad ſalutem, quam matrimonium ſit, & vita ſolitaria ſit ea tutior, quæ in ſocietate ducitur, non eſt tamen minus tutum, tam matrimonium, quam Cælibatum permiſſum eſſe, quia utraque vitæ ratio diſertis verbis in Evangelio firmatur; ac proinde utraque tuta eſt. Quamobrem id ſuſcipi poteſt, quod morali certitudine certum eſt, quamvis contrarium tutius appareat; cauſa exempli, ſi quæſtio de contractu ſit, a nonnullis Theologis damnato, ſed a doctoribus, & a ratione firmato, dici poteſt, moraliter certum eſſe, contractum hunc legitimum eſſe, tametſi tutius videretur, eo non uti, ob eos paucos Theologos, qui eumdem damnant. Nihilominus ſi graves rationes ſuppetant, quæ ejuſdem contractus uſum probent, perſuadeantque, nemo hac ſe libertate privare debet, & quiſque poteſt eumdem contractum edere; quia non ſemper tuto ſe gereret, qui hanc regulam ſequeretur, quæ Chriſtianam vitam ad graviſſimam torturam redigeret, & ſæpe impediret, ne quid boni fieret; quoniam aliqua ſcrupuli ratio omnibus ſocietatis negotiis obſiſteret.

Proceſſiones Divinæ. Proceſſionis nomine venit emanatio alicujus rei, quæ ab alia originem ducit. Proceſſionum, de quibus hoc loco agitur, principium id eſt, quo Divinarum Perſonarum eſſentia continetur.

Eſt in Deo Proceſſio, quæ a Theologis dicitur tranſiens, *ea nempe, qua extra ſe ipſum egit, eductis e nihilo rebus natura conſtantibus; eſt item Proceſſio, quæ ab iiſdem dicitur* immanens, *ea ſcilicet, per quam Divinarum Perſonarum una emanat ex alia, ſuam nimirum originem ex alia trahit, quemadmodum iis verbis docet Chriſtus Dominus:* Ego ex Deo proceſſi (Joan. 8.), & veni; Spiritus, qui a Patre procedit. *Proceſſio* immanens *duorum omnino generum eſt; activa, videlicet actus, quo Perſona una alterius principium eſt, & paſſiva, nimirum ea, per quam eadem Perſona producitur.*

In Divinis Perſonis activæ Proceſſiones duæ ſunt; cognitio ſcilicet, & amor; per hos enim actus duos Divina Natura cum Perſonis, quæ procedunt, communicatur, per cognitionem quidem cum Verbo, per amorem vero cum Spiritu Sancto. Duæ denique proceſſiones paſſivæ ſunt, una Filii propria, Spiritus Sancti altera; atque hæ duæ tantum Divinæ Perſonæ procedunt; Pater enim, quæ prima Perſona eſt, utpote Divinitatis ipſius fons & origo, nullum prorſus principium agnoſcit.

Proceſſio, qua Verbum emanat a Patre, generatio dicitur: Generationem ejus quis enarrabit? *Iſai.* 53. Genitum, non factum; *quia Proceſſionis hujus terminus filiatio eſt:* Filius meus es tu; ego hodie genui te. *Pſalm.* 2. *Nempe Divina Natura per cognitionem, quam ſui ipſius Pater habet, cum Verbo communicata eſt.* Cognitio *enim actionem producit, quæ in eo eſt poſita, ut rei cognitæ imago fiat. Jam vero Pater ſemetipſum perfecte cognoſcens, eodem tempore perfectiſſimam ſui ipſius imaginem efformat; imaginem, inquam, quæ eidem conſubſtantialis eſt. Imago hæc dicitur Verbum; hoc autem Verbum dicitur Filius; quia porro per hanc productionem, qua Verbum ſuum Pater producit, naturam ſuo principio omnino ſimilem, & æqualem recipit, hæc proinde Filii proceſſio Generatio nuncupatur, quia procedit ab intellectu, ſcilicet ab ea, quam ſui ipſius habet Pater, cognitione; & quia quod ab intellectu procedit, formaliter, ut Scholæ dicunt, objecto ſimile eſt. Ideo ſcilicet Filius genitus dicitur, utpote natura præditus, quæ ipſi*

Pa-

Patris naturæ omnino ſimilis eſt . Itaque dicitur etiam Verbum , *&* Patris Sapientia .

Proceſſio *Spiritus Sancti Generatio non dicitur, ſed ſimpliciter Proceſſio , Proceſſionis vocabulo peculiariter , non generatim ſumpto ; quoniam Spiritus Sanctus ex Patre, Filioque per voluntatis actum procedit . Pater enim, & Filius ſe tamquam infinitam bonitatem amantes , per hunc ſuæ voluntatis actum Spiritum Sanctum producunt , qui proinde dicitur ,* Amor , Dilectio, Spiritus *:* Quia ſpiratur a Patre, & Filio . *Hac ergo de cauſa non dicitur Filius , ſeu genitus ; quia Voluntatis id proprium non eſt , ut , quod producit , ſibi formaliter ſimile reddat .*

S. Anſelmus *ſuper hac re excellens Opus elaboravit . Principii loco poſuit , inter Divinas Perſonas eam ab alia non procedere , quæ ejuſdem principium eſt . Ita Pater eſt principium Filii , & Spiritus Sancti , quia ipſe a neutro procedit , & quod inde conſequitur , Spiritus Sanctus procedit a filio , quia Filius non procedit a Spiritu Sancto* II. *Spiritum Sanctum a Filio procedere luculenter oſtendunt Evangelii verba hæc* : Paraclitus autem Spiritus , quem mittet Pater in nomine meo . *Joan.* xiv. Cum autem venerit Paraclitus , quem ego mittam vobis a Patre . Joan. xv. *Ex his enim verbis liquido conſtat , Spiritum Sanctum æque a Patre , atque a Filio mitti , ac proinde non minus unius eſſe , quam alterius . Et ſane Chriſtus ipſe e veſtigio ſubdit* : Non enim loquetur a ſemetipſo . (*Joan.* xvi.) De meo accipiet , & annuntiabit vobis . *Non inde tamen ſequitur , Patrem , & Filium principia duo eſſe ; ſunt enim unum idemque principium Spiritus Sancti , quippe qui ex ipſis , non quatenus Perſonæ duæ ſunt , procedit , ſed prout ſunt unus & idem Deus .*

Quod attinet ad particulam , Filioque *primo quidem poſita fuit in Hiſpaniis a Toletano Concilio primo an.* 400. *& ab omnibus Concilii Patribus adoptata . Eam deinceps recepere alia plura particularia Concilia ante Florentinum celebrata . At cum hæc additio , quæ in Hiſpaniis prodire cæpit , in Gallias , ac deinceps in omnes Occidentis Eccleſias migraſſet , Photio Conſtantinopolitano Patriarchæ ſchiſmatis , quod moliebatur , excitandi anſam ex parte præbuit , ut nempe Græcam Eccleſiam a Latina ſejungeret . Nobis oppoſuere Græci , poſteriori Concilio non id juris fuiſſe , ut prioris Concilii ſanctionibus quicquam adderet ; & quia Conſtantinopolitana prima Synodus id unum dixerat , Spiritum Sanctum a Patre procedere , alteri Concilio non licuiſſe addere , Spiritum Sanctum æque a Filio procedere . At Græcis reſponſum fuit , additione res ipſas non immutari , ſed ſolum in meliore lumine collocari , id nempe clarius , & fuſius exponi , quod brevius dictum diſputationibus multis occaſionem præbere poterat ; & quod inde fit conſequens , eam additionem edere Concilium legitime potuiſſe . Ita etiam prima Nicæna Synodus in Arianos habita vocem* Conſubſtantialis Patri *Symbolo addidit , ut oſtenderet , verbum Deum eſſe , eamdemque Naturam , ac Patrem obtinere . Ex quibus efficitur , Florentinum Concilium legitime mandare potuiſſe , ut Conſtantinopolitano Symbolo particula* Filioque *adderetur , quo Spiritus Sancti proceſſio probaretur .*

Additio hæc , inquit S. Anſelmus , Symbolo a Latinis facta ſimplicioribus nonnullis hominibus neceſſaria erat , qui non videbant , ex iis , quæ credit Eccleſia , conſequi , Spiritum Sanctum a Filio procedere . Quamobrem eo ſpectavit additio hæc , ut Spiritus Sancti a Filio proceſſio omnibus innoteſceret . Et ſane quantum ea neceſſaria fuerit , vel ex eo conſtat , quod non deſunt , qui ejuſmodi veritatem negent , ea nimirum de cauſa , quod in Symbolo expreſſa non fit . Quamobrem Eccleſia diſerte ac dilucide declaravit , quod probe noverat credendum eſſe , quippe quæ ita fieri oportere non ignoraret , neque vero quicquam eſſe , quod impediret ; nemo quippe neſcit , Sympoli Auctores non id ſibi arrogaſſe ,

Digitized by Google

ut eodem complecterentur, quicquid credendum eſt; neque enim in eo legitur, exempli cauſa, Chriſtum Dominum ad Inferos deſcendiſſe.

Quod ſi Græci, pergit S. Anſelmus, ajunt, Symbolum tanta auctoritate confectum nulla prorſus ratione mutari debuiſſe, nos quidem nullam in eo mutationem a nobis factam contendimus, cui nempe nihil addidimus, quod iis, quæ continet, adverſetur; & quamvis propugnare poſſimus, additionem hanc mutationem non eſſe; ſi quis tamen pertinaciter id contendat, novum a nobis editum Symbolum reſpondemus; quia ejus integritatem ſpectamus, &, ut ipſi, primum fideliter ex Græco translatum, qua par eſt, obſervantia proſequimur; at idem nos Latino ſermone cum additione contexuimus, quia fere hoc idem Symbolum coram populo recitamus. Quod ſi quis objiciat, quidni illud cum Græcæ Eccleſiæ conſenſu ediderimus; reſpondemus, ægre admodum eorum Epiſcopos congregari poſſe, ut hac de re conſulantur; neque vero neceſſe fuiſſe in quæſtionem revocari, quod apud nos quidem extra omnem dubitationis aleam poſitum eſt, nempe Spiritum Sanctum a Filio procedere. Et ſane veritas hæc ex alterius veritatis, quam Græci æque ac nos ſuper SS. Trinitatis myſterio credunt, neceſſaria conſecutione luculenter evincitur; atque ex eorumdem opinione derivantur errores, qui eaſdem veritates evertunt.

Ad extremum Proceſſio hæc ita nuncupatur, inquiunt Theologi, quia nullum aliud vocabulum, quo exprimatur, aptius occurrit. Atque hac nimirum de cauſa S. Auguſtinus lib. III. *cont. Manich. cap.* 14. *ita pronuntiavit*: Generationem illam quis enarrabit? Proceſſionem hanc quis enarrabit?

Prochorus, ſacilis, unus e ſeptem Diaconis, qui poſt Chriſti Domini Aſcenſionem electi fuere: *Elegerunt Stephanum, Philippum, & Prochorum.* Eum Græci primum Nicomediæ Epiſcopum fuiſſe credunt. *Actor.* VI.

Prodigium *eventum eſt, quod naturæ vires, legeſque ſuperat. Prodigiis autem Deus utitur, ut Omnipotentiæ ſuæ inſigne aliquod ſpecimen exhibeat, & ut veritatem pateſaciat, confirmetque, ſive ea edat ipſe per ſe, ſive utatur Sanctorum Virorum miniſterio, quibus intercedentibus eadem concedit. Ea porro, quæ Deus per Moſem effecit, quæque in Exodi libro referuntur, maxime, ſi quid aliud, Revelationem Judaicæ Nationi factam, divinoſque Moſaicæ Miſſionis caracteres oſtendunt. Jam vero prodigia, quæ Chriſtus Dominus perpetravit, quæque in Novo Teſtamento referuntur, apertiſſime ſignificarunt, eum Meſſiam eſſe tot ante ſæcula promiſſum, & ad ejus divinitatem, doctrinamque firmandam ſummopere contulerunt. Ea demum miracula, quibus Deus Apoſtolos, alioſque ſanctos Viros illuſtres reddere voluit, Fidei propagationi inſervierunt, infinitam Ethnicorum multitudinem in Eccleſiæ ſinum traxerunt, iiſdemque nullum evidentius, & ſimpliciorum hominum captui accommodatius veritatis teſtimonium occurrit.*

Id unum, ad hanc rem quod attinet, dubitationi locum præbere poteſt, Ægyptios Magos in Veteri Teſtamento, Veſpaſianum *Romanorum Imperatorem, & Apollonium Thyanæum in Novo, ut alios complures taceam, æque ac Moſem, & Chriſtum miracula edidiſſe; ut proinde, ſiquidem Magis, maliſque ſpiritibus ea poteſtas tribuatur, ut miracula efficiant, eorum ſane nullus uſus, nulla vis ad veritatis confirmationem eſſe poſſe videatur. Qua in re equidem ita ſentio. Quamvis creati, finitique ſpiritus, ſeu Angeli tam boni, quam mali longe majore, quam homines poteſtate, vique polleant; & quamvis nondum conſtet, quibus demum limitibus, & finibus ejuſmodi poteſtas contineatur; certo tamen certius eſt, eos non poſſe miracula facere, quæ proprie miracula ſint. Et ſane, mea quidem ſententia miraculum proprie dictum illud eſt, quod conſuetas, ſtataſque naturæ leges ſuſpendit; quas profecto leges is tantum ſuſpendere poteſt, qui ſtatuit, præſcripſitque, Deus ſcilicet. At naturalibus, occultiſque*

cauſis

cauſis compoſitis, directiſve quicpiam fieri poſſe, quod mirum hominibus videatur, etſi reapſe miraculum minime ſit, id vero in creatorum ſpiritum poteſtate poſitum eſt. Cum ergo ita res habeat, fidenter ajo, quæcunque Ægyptii Magi ſecerunt, diabolicis præſtigiis accenſenda eſſe, vera autem, ac proprie dicta miracula non fuiſſe. Quod equidem copioſe oſtendere poſſem, niſi me inſtituti mei ratio prohiberet peculiariter expendere, quid ii facere potuerint, quid non. Hinc etiam aperte conſtat, conficiturque, Pharaonem excuſari non poſſe, qui Moſis miraculis fidem non adhibuerit, quoniam ei quidem haud valde difficile factu erat, ut vera miracula a præſtigiis ſecerneret. Ægyptii ſane Magi Moſis miracula imitati ſunt, Nili aquis in ſanguinem convertendis, virgis in ſerpentes mutandis, denique ranis in univerſam Ægyptum educendis. At cum Aaron e pulvere virga tacto maximam muſcarum vim evocavit, id vero miraculum fuit, cui ſimile Magi edere fruſtra conati ſunt ſuæque demum artis imbecillitatem fateri coacti Pharaonem monuerunt, Dei digitum eſſe, qui ibidem operabatur. Ea vero miracula, quæ a Veſpaſiano, quæ ab Apollonio Thyanæo patrata dicuntur, omnia ad unum ficta fuerunt, aut ſane non ejuſmodi, quæ naturæ vires excederent. Et ſane Moſemius *in adnotationibus ad Intellectuale Syſtema* Cudworthi *cap.* IV. §. 15. *in ea eſt ſententia, Apollonium, qui Medicus erat, Phyſicuſque ſuorum temporum peritiſſimus, partim Medicæ Artis ope, partim fraudibus nonnulla effeciſſe, quæ deinceps ab Ethnicis Scriptoribus exaggerata, demum admodum alia, ac geſta fuerant, ad poſteros pervenerunt. Digna ſane eſt, quæ omnino legatur, clariſſimi* Moſemii *ſatis longa in hanc rem Diſſertatio. Profecto miraculorum, quæ Romani veteres edidiſſe ferebantur, vanitatem agnoverunt, & ingenue faſſi ſunt* Cicero *in libris* de Nat. Deor. *&* de Divinat. Titus Livius, Tacitus, & Plutarchus.

Non deſunt increduli, qui ſuper miraculis univerſim ea ſyſtemata excogitarunt, ut demonſtrare contenderent, ea vera non eſſe. Ejuſmodi ſunt, qui aſſerere non ſunt veriti, miracula cum rerum natura pugnare, eademque proinde inter ea retulerunt, quæ omnino eſſe non poſſunt. At hoc genus hominum quam Divinæ Omnipotentiæ injurioſum ſit, quis non videt? Poſita nimirum Dei Optimi Maximi Omnipotentia, haud equidem video, quid repugnare in miraculis poſſit, quæ a Moſe, & a Chriſto Domino patrata dicuntur. Immo vero philoſophicis quoque rationibus oſtendi poteſt, miracula, de quibus in ſacris Litteris ſermo eſt, nullam contradictionem involvere, quemadmodum ſtrenui Scriptores luculentiſſime demonſtrarunt. Nimirum ad eludenda impiorum ſophiſmata, profecto nos aſſerere par eſt, miracula, quod ajunt, impoſſibilia non eſſe, eaque eſſe vera miracula, quæ a Divina tantum virtute derivari poſſunt. Quamobrem ut tuto procedamus, extrema duo nobis vitanda ſunt; unum eorum, qui omnino miracula negant, quaſi prorſus eſſe non poſſint; eorum alterum, qui putant, Divinam Omnipotentiam ad miracula neceſſariam non eſſe. Hinc etiam intelligimus, qua levitate, atque adeo impietate de miraculis locutus fuerit Benedictus Spinoza *in Tractatu Theologico-Politico cap.* VIII. De libertate philoſophandi. *Hæc ejus verborum, ſeu potius ſomniorum ſumma eſt*: miracula res eſſe mere naturales, & quicquid in Sacris Litteris vere contigiſſe dicitur, neceſſario ſecundum naturæ leges contigiſſe. *Nempe cum* Moſes *Dei juſſu aquam in ſanguinem, virgas in ſerpentes convertit, cum mare diviſit, quod Iſraelitæ ſicco pede tranſirent, cum e petra aquas eduxit, nihil egit; quod ſupra naturales leges eſſet; ſed ea omnia neceſſario ex naturæ legibus contigerunt. Jam vero quis non* Spinozæ *ſtultitiam miretur? Ejus fundamentum*, quod omnia fiant neceſſitate naturæ, quod potentia naturæ ſit ipſa potentia Dei, &c. *ſane ſummam impudentemque impietatem, & apertum atheiſmum prodit. Ac licet ignoremus,*

quor-

quorſum naturales vires evadant, probe tamen novimus, naturæ vim finitam eſſe, certiſque finibus contineri, quod de rerum natura intelligimus, in quibus miracula fiunt. Itaque dum prodigium cernimus, quod infinitam vim, poteſtatemque requirit, cujuſmodi ſunt multiplicati panes, & piſces, quæ vera ex nihilo creatio eſt, mortuorum reſurrectio, & id genus alia, fidenter pronuntiamus, ea quidem a Deo eſſe. Praterea nobiſcum ipſi reputantes, ejuſmodi miracula ab hominibus fieri, & eſſe ſupra ipſorum vires, ac ſupra earum rerum poteſtatem, quibus tamquam inſtrumentis utuntur, aut in quibus miracula perpetrant, minime dubitamus, quin eorum origo Divina ſit; præſertim vero ſi eadem miracula conſtantia ſint, & perpetua. Cum Divina enim Providentia pugnat, homines per ea prodigia in errorem induci. Et ſane non legimus, ficta miracula in falſæ doctrinæ confirmationem edita, conſtanter, & perpetuo facta fuiſſe, nunquamque in ſuſpicionem veniſſe. Ad Divinam quippe Providentiam pertinet, quod paucis Cicero docet: Commenta delet dies. *Animadverſione tamen dignum eſt, non omnia, quæ vulgus miracula putat, ejuſmodi eſſe. Quæ temporum barbaries fuit, nihil levius excogitari potuit, effectis naturalibus, vel arte productis prodigiorum loco venditatis. Non proinde tamen in dubium revocanda ſunt ea miracula, quæ veneranda, obſervandaque antiquitas, nulli fraudi obnoxia nobis ſuppeditat, cujuſmodi ſunt, quæ ſacræ paginæ referunt, utpote Divina auctoritate nixa, quæ nec decipere, nec decipi poteſt; & quæ conſtant ex Hiſtoria, cui cumulatiſſimam fidem facit omnis humana fides, quæ moraliter nos de eorum veritate convincit. Ceterum quemadmodum credimus, miracula edendi poteſtatem penes unum tantum Deum eſſe, qui utpote naturæ legum auctor poteſt earumdem curſum ſuſpendere, & impedire; ita & illud pro certo habemus, eum ad hanc ſuſpenſionem non niſi ob graviſſimum, nobiſque neceſſarium finem devenire.*

Profanare, nempe ſacra violare: *prophanatis diem Sabbathi*; quod ſignificat, operibus ea die vacare, quæ Deus prohibuit: *& viderunt ſanctificationem deſertam, & Altare profanatum*: viderunt ſacra omnia loca deſerta, & ab Idololatris profanatum Altare, qui ibidem impuras victimas immolaverant. Profanare Dei præcepta nihil eſt aliud, quam ea violare: *Si juſtitias meas profanaverint*. Profanare fœdus eſt eidem refragari: *Neque profanabo teſtamentum meum*. Profanare ſtirpem ſuam eſt ei infamiæ notam inurere: *Profanaſti ſemen tuum*. Auctor Eccleſiaſtici Salomonem ait ſtirpem ſuam profanaſſe, quia ſcilicet ejus peccata impedierunt, quominus conſilii ſpiritum Roboamo ejus filio tribueret, cujus imprudentia avertit Iſraelitarum animos, ac Tribuum decem ſeparationi occaſionem præbuit.

Profanus, vocabulum, quod derivatur a *fanum*, quaſi procul a ſano, ſignificatque, quod commune eſt, non ſacrum: *Ut habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum, & profanum*: cognoſcendi ſcilicet, quid ſanctum, quidque profanum ſit. Profanum eſt autem aliquid rationibus pluribus; profanatione, quæ reapſe polluit: *Ne quis fornicator, aut profanus, ut Eſau.* Scilicet Eſau gravi ſe impietate fœdavit, dum paternæ benedictioni lenticulam prætulit; profanatione Legali, ob violatas Legis cæremonias contracta: *Si quis poſt biduum comederit ex ea, profanus erit*, & *impietatis reus*; denique profanatione, cujus origo ſuperſtitio, & imaginatio: *Profanum putant hujuſmodi convivium*. Se nimirum Ægyptii pollutos putabant, ſi cum Hebræis comediſſent, ſeu quod Hebræi ſe in paſtorali vita exercerent, quæ Ægyptiis horrori erat, ſeu quod iidem Hebræi necarent animalia, quæ tamquam Deos Ægyptii colebant.

Propheta. Hoc nomine venit is, qui Divino inſtinctu afflatus futura prædicit. Hebræa vox נביא *nabi* eum ſignificat, qui Dei voluntatem, qua peculiari ratione imbutus eſt, ejus nomine hominibus aperit, ejuſdemque abditiſſima conſilia detegit, quoad ea, quæ ſunt, fuere, futura ſunt. Prophetas quoque ſacra Scriptura nuncupat *Homines* Dei, Angelos a Domino miſſos; atque initio quidem eos Hebræi nuncupabant *Videntes*, quia videlicet in poſterum ea videbant, quæ nemo videre poterat: *Olim in Iſrael unuſquiſque ſic loquebatur: vadens conſulere Deum . . . . . . venite, & eamus ad videntem*:

Digitized by Google

tem : qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Ratio, qua fere Deus ſe cum Prophetis communicabat, inſpiratio erat, quæ eo ſpectabat, ut Prophetæ animum illuſtraret, eumque ad ſignificanda moveret, quæ Dominus menti ingerebat. Se Deus quoque per ſomnia, nocturnaſque viſiones communicabat. Apparuit Abrabæ, Job, Moſi, iiſque voluntatem ſuam patefecit. Suam ſæpe expreſſam vocem auribus exhibebat. Moſem in ardenti rubo, & in Monte Sinai ac Samuelem noctu allocutus eſt. Prophetæ Mundo coævi fuere, Deuſque Patriarchis multis ante Legem prohetiæ donum contulit. Inter cæteros ſe cum Moſe potiſſimum communicavit: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione adparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum, at non talis ſervus meus eſt*. Se deinceps nonnullis Judicum tempore communicavit; at ſingillatim Samuel prophetiæ dono inſignitus fuit; a cujus tempore Deus non deſtitit ad populum ſuum Prophetas ſanctitate præſtantes mittere, quibus futura detexit, quoſque lumine, ac vi Divini ſui ſpiritus cumulavit, ut ejus verbum nuntiarent, ipſius ſervos ſolarentur, peccatores acriter increparent, iiſque Divinorum judiciorum ſeveritatem minitarentur. Magnus eorum numerus in ſchiſmatico, & Idolis addicto Regno Iſrael potiſſimum extitit; ibique, quam in Judæ Regno, ſe Divinus Spiritus per Eliæ, Eliſei, eorumque Diſcipulorum miniſterium copioſius effudit; etſi in Judæ Regno veræ Religionis ſedes eſſet. Dubio procul Deus indocilem eum, ac perduellem populum inſignibus prodigiis permovere voluit, ut vel eorum vi adactus ad veritatem revocaretur, vel ejus delictorum menſuræ cumulus imponeretur, ſiquidem in pertinacia perſtitiſſet. Prophetæ porro, quicunque in Judæa a Samuele ad Jeroboamum, alterum Regem Iſrael, & Oziam Regem Juda prodierunt, nihil ſcripti reliquerunt, uno excepto Davide. Tum vero Prophetarum novus ordo initium habuit, qui veritates ſcripſerunt, quas Dei nomine nuntiabant, ut nempe ad poſteritatem tranſmitti poſſent. Eorum prophetiis proxime propoſita erant hæc: Regna duo Iſrael, & Juda; peccata, quæ ibidem committebantur; calamitates, quibus eadem puniendа erant; Samariæ, & Hieroſolymæ excidium; eorum, qui eas Urbes incolebant, captivitas; eorumdem in patriam reditus; Templi denique reſtauratio. Hæc autem eventa, quæ temporalem electi populi ſtatum ſpectabant, non unum & unicum vaticiniorum objectum erant. Sanctus enim Spiritus, qui per Prophetarum os loquebatur, ſub his imaginibus Chriſtum Dominum, ejus myſteria, Redemptionem, gratiam, Eccleſiam, Gentium vocationem, Judæorum pervicaciam, & reprobationem, demum ejuſdem populi ad eum, quem rejecerat, & morti addixerat, felicem reditum exhibebat. Locutionum, quibus utuntur Prophetæ, amplitudo, magnificentia, dignitas adeo vehementes, & ſupra proximum ſenſum poſitæ ſunt, ut littera ipſa cogat in alterius ordinis opere ſenſum quærere, qui omnem ejuſdem litteræ vim patefaciat. Deus nimirum, qui a Mundi exordio ad magnum conſilium operis Chriſti Domini nihil non retulit, id etiam voluit, ut Prophetæ, non ſatis habentes ubique ſuis in libris Chriſtum oſtendere, eum in ſuis quoque perſonis ipſis ſignificarent. Eorum obſcura, & occulta vitæ ratio, miſſio, quam a Deo obtinebant, paupertas, & aſpera pœnitentia, in afferenda veritate fides, impiorum hominum, quas perferebant, vexationes, quaſi totidem imagines, ipſos efficiebant ei ſimiles, cujus vitam, ignominias, & ſupplicia in libris ſuis prædicebant. Vivebant fere ſeorſim a populo, in agreſti receſſu, in prece, ac manuum operibus cum Diſcipulis occupati. Rudes erant eorum veſtes; Elias pelle indutus, & zona ex corio confecta cinctus incedebat; Iſaias ſaccum geſtabat, rudem ſcilicet, ac ruvidam veſtem, quæ Prophetatum communis erat. Summa erat eorum frugalitas; Angelus non niſi panem & aquam Eliæ ad longum iter ſuppeditavit; neque aliter Abdias Prophetas alebat, quos in cavernis abditos detinebat. Prophetæ ipſi injuriis, contumeliis, perſecutionibus eorum ſuberant, quorum flagitia notabant; ac de iis quidem loquitur S. Paulus, dum ait, *eos derelictos fuiſſe*,

fuiſſe, *afflictos*, *vexatos*, *quibus dignus non erat Mundus*. Ita ergo promiſſi Meſſiæ imaginem præſeferebant, ejuſque opprobriorum participes erant, quæ omnino pluris, quam omnes terrarum Orbis divitias faciebant, ea ſpe illecti, fore, ut aliquando in ejus felicitatis, & gloriæ ſocietatem vocarentur. Quamvis autem Prophetæ fere ſemper ſuperno, Divinoque lumine illuſtrati eſſent, eos tamen nonnunquam Deus in ſui ipſorum ſpiritus poteſtate relinquebat; ac tum quidem periculo ſubertant, ne falſum pro vero ſumerent. Hujus rei exempla nobis ſuppeditant, Samuel, qui in electione filiorum Iſai, quorum unum Deus Regem ſacrare volebat, hallucinatus eſt; Nathan, qui Davidi conſilium dedit, ut Templum contra Domini mandatum, & voluntatem ædificaret; Jonas, quem falſo ſubiit cogitatio, fore, ut Ninive ſubverteretur. Ita porro cum Prophetis ſe geſſit Deus, ut ab ipſius ſpiritu, ac lumine ſemper penderent, atque ita cognoſcerent, ſe quidem ſuapte natura non niſi in tenebris, & errore verſati, & honorificum privilegium, quo inſigniti erant, Divinæ miſericordiæ donum mere gratuitum eſſe. Sæpenumero Prophetæ factis id exprimebant, quod nuntiare ſolebant. Oſee, ad Iſraelitici populi perfidiam ſignificandam, proſtitutam fœminam duxit: *Fac tibi Filios fornicationis*; ſuſceptiſque filiis nomina impoſuit, quæ futuras populi calamitates innuerent. Jeremias in publicum prodiit catenis onuſtus, ut Judæorum captivitatem portenderet, miſitque ad Reges Palæſtinæ proximos vincula, quibus iiſdem nuntiaret, fore, ut a Babylonis Rege ſubigerentur. Iſaias exutus veſtibus, nudiſque pedibus per Hieroſolymam inceſſit, ut Ægypti, atque Æthiopiæ captivitatem nuntiaret. Ezechias viatoris veſtem ſibi ſumpſit, ſarcinam paravit; & noctu per foramen exiit, quod ſuis in ædibus fecerat, ut innueret Sedeciam Hieroſolymorum Regem eo redigendum, ut cum Aulicorum Primoribus, & copiarum Ducibus per Urbis fracta mœnia ſe fugæ daret. Idem Propheta Hieroſolymæ obſidionem in tegula expreſſit, ut Judæorum oculos vehementius afficeret; & Agabus in Actis S. Pauli cingulum ſumit, eo ſibi pedes, manuſque vincit, ut futurum Apoſtoli carcerem nuntiet. Prophetæ, quorum nobis ſcripta ſuppetunt, ſexdecim numero ſunt; quatuor majores: Iſaias, Jeremias cum Barucho, qui unus tantum Propheta ſunt, Ezechiel, & Daniel; & duodecim minores: Oſee, Joel, Amos, Abdias, Michæas, Jonas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, & Malachias. Prodiere autem omnes a Jeroboamo II. ad Hieroſolymitani Templi reparationem, cujus tempore vaticinia ſua Malachias omnium poſtremus edidit; id quod ſere 400. annorum ſpatium occupat. Poſt Malachiam Propheta nullus amplius occurrit, ut antea in Iſrael, & Machabæorum tempore, quo Holocauſtorum Altaris, quod ab Ethnicis pollutum fuerat, diruti ſaxa ſeorſim poſita, quoad Propheta adveniret, qui diceret, quid facto opus eſſet: *Donec ſurgat Propheta fidelis*.

Profundum. Id nominis ſæpe ſumitur ad ſignificandam ſepulturam, ſeu locum, in quo Animæ poſt mortem verſantur: *In profundo Inferni convivæ ejus*: qui ad meretricis menſam comedunt, jam in imo Inferno ſunt, ibique certam perniciem, ac damnationem inveniunt. *Pete tibi ſignum a Domino Deo tuo in profundum Inferni*, *ſive in excelſum ſupra*: Pete ſignum a Domino, ſive ex imis Inferis, ſive e ſummis Cælis. Idem vocabulum mare ſignificat: *Ipſi viderunt mirabilia ejus in profundo*; in mari ſcilicet. *Ferebatur in profundum*; præterea: *deſcenderunt in profundum quaſi lapis*; ubi de Pharaonis militibus ſermo eſt, qui ſaxorum inſtar in Mari Rubro ſubmerſi jacuerunt. *Profunde peccare* vehementem ad malum propenſionem, & inveteratum vitium notat: *profunde peccaverunt*, *ſicut in diebus Gabaa*: Peccarunt Iſraelitæ per ſummam pravitatem, inquit Iſaias, imo ſe corde polluerunt, ut olim Gabaæ incolæ, ſive in Levitæ conjugis morte, ſive in petendo Rege. *Impius*, *cum in profundum peccatorum venerit*, *contemnet*: cum peccator aſſuerit malo, ſpernit omnia, nihil veretur. Vox hæc ipſa afflictionis, & pericula exprimit: *Infixus ſum in limo profundi*: in ſummo mærore ſcilicet. *Neque*

abſor-

abſorbeat me profundum : neque in hac abyſſo ſepeliar. Babylonem etiam Urbem ſignificat, in qua Judæi graviſſimis calamitatibus preſſi jacebant. *Qui dico profundo : deſolare, & flumina tua arefaciam* : æquidem abyſſo dico : incolis exuere, & aquas tuas exſiccabo. Urbs Babylon veluti exſiccatum mare jacuit, Cyrus fluminum curſum invertit, eademque exſiccavit, ut Urbe potiretur. Deſignat etiam hæc vox præſtantiam, & magnitudinem rei, profunditate, aliiſque dimenſionibus tribus expreſſam : *Quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum* : ut percipere poſſitis, quænam hujus myſterii amplitudo ſit. Significat etiam id, quod obſcurum eſt, captuque difficile : *Non enim ad populum profundi ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris* : non ego te ad barbarum populum mitto, cujus linguam non aſſequaris. *Nimis profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ* : nimis abdita, & ſublimia conſilia tua ſunt.

Promiſſio, promiſſum : quod eſt mandatum primum in promiſſione : præceptum honore afficiendi Patrem, & Matrem primum eſt, cui Deus mercedem promiſerit. Præſertim vox hæc pro Dei promiſſione ſumitur Abrahæ facta, cæteriſque Patriarchis, Meſſiæ ſcilicet ad eos mittendi ; qua etiam ſignificatione eam fere accipit S. Paulus : *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones*. Meſſiæ promiſſio ſignificabatur, filio præter naturæ ordinem a Deo Abrahæ promiſſo : *Promiſſionis verbum hoc eſt : ſecundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius*. En ipſa Divini quoad Abraham promiſſi verba : elapſo anno veniam eodem tempore, & Sara filium pariet. *Promiſſionis filii* ſunt 1. Iſraelitæ, qui originem ſuam ab Iſaac duxerunt ; 2. Judæi fidem amplexi, Chriſtifideles, qui Patriarchis edita promiſſa, incredulis Judæis rejectis, obtinuerunt : *nos autem ſecundum Iſaac promiſſionis filii ſumus*. Hic Spiritus Sanctus eſt, quem Deus promiſit in eum credentibus ; quod eorum felicitatis pignus eſt : *Signati eſtis Spiritu promiſſionis Sancto*. Promiſſiones in univerſum indicant etiam æternam vitam, qui Chriſtianorum ſpei finis eſt : *ut reportetis promiſſiones*. Denique promiſſio nonnunquam pro voto accipitur. Si fœmina votum ediderit, eique vir aſſenſus non fuerit, quod vovit, perficere non tenebitur : *non tenebitur promiſſionis ſuæ*.

Promiſſiones *Chriſti Domini quoad Eccleſiam ſuam*. I. *Chriſtus Eccleſiæ promiſit fore, ut ei nunquam Spiritus Sanctus deeſſet ; II. ut ipſe ad ſæculorum uſque finem eidem præſto eſſet ; quod ex ipſis Chriſti verbis oſtenditur apud S. Joannem cap.* XIV. *&* XVII. Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum. Spiritum veritatis, quem Mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum ; vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit . . . . . docebit vos omnem veritatem. *Promittit ergo Chriſtus Eccleſiæ veritatis Spiritum, ut cum ea æternum maneat*. III. *Idem Chriſtus ita Petrum allocutus eſt* Matth. XVI. tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adverſus eam &c. *Chriſtus ipſe cum inibi eſſet, ut in Cœlum aſcenderet, ita ad Apoſtolos ſuos* Matth. XXVIII. Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti . . . Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.

Jam vero ex allatis verbis conficitur I. *fore, ut Eccleſia ſemper ſubſiſtat, Dæmoniſque vehementibus licet conatibus, quos Inferni portæ exprimunt, reluctetur, ne evertatur, aut in errorem prolabatur*. II. *Conſtat ex iiſdem verbis, Chriſtum velle Apoſtolos certos eſſe, ipſius præſidium, quæ ejus omnipotentia eſt, in omne tempus Eccleſiæ adfuturum, eum ſemper cum ipſa manſurum, eamque nunquam derelicturum ; ut proinde promiſſio hæc non ad Apoſtolos tantum, verum etiam eorum in miniſterio ad uſque Mundi finem Succeſſores referatur ; quod ſane futurum oſtendit, ut ad ſæculorum finem uſque exiſtat Eccleſia, quæ doceat, baptizet, ſubſiſtat, & Chriſti Domini præſidio gaudeat, ut ipſe promiſit*.

Per hæc verba, inquit clariſſimus Boſſuet, *Chriſtus locorum, ac temporum univerſitatem promiſit. Evangelium ſcilicet ubique terrarum, & nullo non tempore nuntiabitur*,

bitur ; Eccleſia æternum durabit, ſe ubique videndam præbebit ; ex iis quippe apertum in modum conſtabit, qui facti ſunt, ut in ejus ſinum recipiantur ; Sacerdotes Sacramenta conferent, quæ Fideles *ſuſcipient. Eccleſia hæc immutabilis erit, nullique corruptioni prorſus obnoxia ; eadem regiminis ratio ad finem uſque ſubſiſtet, permanent, & interruptionis expers erit Paſtorum ſucceſſio ; evidens erit ejuſdem unitas, iidem Paſtores, eadem Fides, eadem Sacramenta. Per has porro notas Eccleſiæ filii a cæteris diſtinguuntur. Se ipſum Hæreticus non damnare non poterit, quia ſcilicet haud ægre omnium Sectarum fons & origo attingi ac detegi, primuſque Novator, & ſingularum Auctor oſtendi, ac nominari poteſt.*

Prophetæ (*Pſeudo*), nonnunquam abuſu vocis Prophetæ vocantur : *Si ſurrexit in medio tui Prophetes*. Horum ſeductorum, qui ſe inſpiratos ſalſo jactabant, magnus apud Judæos numerus extitit. Mendaciis populum ſeducebant, veros Domini Prophetas contra dicebant, iiſque apud Proceres, ac multitudinem obſtrepebant. Iis fere ſemper faciles aures vulgus præbebat, cujus votis, ac genio ſermones ſuos, arrogataſque revelationes accommodabant. Iſraelitas Deus de fictis his Præconibus In anteceſſum monuerat : *Ne vos a Prophetis veſtris, qui ſunt inter vos, ſeduci patiamini, quoniam falſo vaticinantur Dei nomine*. Iis regulam Deus tradiderat, cujus ope pſeudo-Prophetas dignoſcerent : *Si quod Propheta prædixit in nomine Domini, nequaquam evenit, id argumento eſt, non Dominum, ſed Prophetam e ſui ſpiritus arrogantia, ac temeritate locutum eſſe ; ac proinde nihil erit, cur eumdem Prophetam vereamini*. Subdit regulam alteram Moſes, nempe Prophetam, licet a Deo inſpiratum ad prædicendum, quod contigit, dignum non eſſe, qui audiatur, ſi Hebraicum populum a veri Dei cultu abducere, & ad idololatriam pertrahere ſtudeat. Præter has duas notas, quæ falſis Propheris a veris ſecernendis inſerviunt, alia duo, quibus eoſdem cognoſcerent, ſigna Judæis aderant ; 1. quidem morum pravitas. Sane verſipelles homines arte pollebant, qua ſua ipſi flagitia tegerent ; at ea Deum non latebant : *Propheta, & Sacerdos depravati ſunt*, inquit per Jeremiam Deus, *ego autem domi meæ mala comperi, quæ fecerunt*. 2. Remiſſa admodum de Divina Lege nuntianda ſollicitudo. Non eo conſilio erant, ut homines ad bonam frugem redigerent, ſed ut iiſdem placerent. Malis hominibus inani ſpe blandiebantur, & quos tutos eſſe jubebant, eos ad funeſtam perniciem trahebant : *Ita illi audacter ad eos, qui me contemnunt*, inquit Dominus, *pace gaudebitis, ita Dominus teſtatus eſt, & quicunque pravo animo ſunt, nihil mali ſubibunt*. Vehementer Ezechiel in eos invehitur : *Væ iis, qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas, & cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum*. Hi mendaces homines, ſordido lucro ſervientes, nonniſi peccatoribus, & veritatis hoſtibus blanda, ac dulcia verba in ore habebant ; torquebant juſtorum hominum, Deique amicorum animum, quos utpote non eodem ſermone utentes acerrime perſequebantur. Hoc autem genus hominum nullo unquam tempore defuit. Semper extitere, tum qui veritatem, tum qui mendacium nuntiarent ; ac ſi Deus populum ſuum contra pſeudo-Prophetas in veteri Lege munierat, Chriſtus Dominus Diſcipulos ſuos ita monitos voluit : *Cavete a falſis Prophetis, qui ad vos ovina pelle tecti veniunt, cum reapſe lupi rapaces ſint*. Eo autem pſeudo-Prophetæ periculoſiores ſunt, quod externam formam, qua ſunt raſritie, ſuſcipiunt, quæ non niſi charitatem, ac ſuavitatem nuntiat ; & Phariſæis ſimiles externam omnem virtutis ſpeciem præſeferunt, & Religionem ſimulantes, arrogantiam, dominandi cupiditatem, invidiam fovent, Dei Legem ſuis improbis votis ſubdunt, moralia præcepta præpoſteris animorum ſuorum motibus accommodant, & ad necem uſque in perfectiſſimam quamque virtutem deſæviunt, quam ſuiſmet conſiliis oppoſitam ſpectant. De ſceleſtis ejuſmodi hominibus Apoſtolus ad Epiſcopos, & Sacerdotes Aſianæ Eccleſiæ loquitur : *Futurum ſcio, ut, cum diſceſſerim, lupi rapaces ad vos ingrediantur, qui gregi non parcent, futurum item, ut ex*

vobis

vobis ipſis inſurgant homines, qui pravam doctrinam enuntient, ut ſibi Diſcipulos addant. At nobis Chriſtus Dominus regulas tradit, quarum ope hos erroris Magiſtros cognoſcamus, quemadmodum olim Deus Iſraelitas docuerat, qua demum ratione ab eodem mendacium hominum genere ſibi caverent: *ex fructibus eorum*, inquit, *cognoſcetis eos: omnis arbor bona bonos fructus facit, & omnis arbor mala malos fructus facit*. Hæc nimirum regula eſt, qua falſi Prophetæ, a quibus omnino cavendum eſt, diſcernantur a veris, qui audiendi ſunt, conſulendi, quorumque fructus expendendi, doctrina ſcilicet, vitæque ratio. Pſeudo-Prophetarum doctrina, ad veritatis, ac traditionis lumen exacta novitatis convincitur, ac proinde malus fructus eſt: *Qui novit Deum* inquit S. Joannes, *audit nos; qui non eſt ex Deo, non audit nos; in hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris*. Hæc ipſa regula eſt: qui credit, & docet, quod ab Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ad hæc uſque tempora traditum eſt, ex Deo eſt, & veritatis ſpiritu illuſtratus: *at qui non adhæret Apoſtolicæ veritati, ex Deo non eſt, ſed ab erroris ſpiritu poſſidetur*. Nos quoque monet eorum vitæ ratio, quam Apoſtolus in ſua ad Timotheum Epiſtola ſecunda deſcribit: *Erunt homines*, inquit, *ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi .... ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, protervi ..... habentes ſpeciem quidem pietatis, veritatem autem ejus abnegantes &c.* Ex iis quoque pſeudo-Prophetæ dignoſci poſſunt, quæ eorum doctrinam, & agendi rationem conſequuntur. Quot enim turbas, mala, vexationes, perſecutiones, exilia, vincula invehunt erroris Anteſignani calumniis ſuis, & abuſu gratiæ, qua apud Principes pollent? Adeo pravi fructus ex bonane arbore derivari poſſunt? Haud diſſimilia ſigna ſunt, quibus Chriſtus pſeudo Prophe- [illegible] gnoſci voluit, qui ſub [illegible] ie prodent. Beatus ille, qui hoc lumine utitur, ut hos homines animo depravatos, & in fide corruptos ubique dignoſcat.

Prophetia; vox hæc fere ſumitur in ſacris Litteris, ut Divini Spiritus donum ſignificet, quo Dei voluntas cognoſcitur, & facile aliis detegitur. Utuntur Hebræi vocabulo *viſio*; Prophetæ ſiquidem ut plurimum per viſiones Oracula percipiebant, quibus Judaicum populum imbuere volebat Deus. Veteris Teſtamenti Prophetiæ omnes Majorum, & Minorum Prophetarum ſcriptis continentur. Earum ſæpe duplex eſt finis; unus proximus, & immediatus, qui ad electi Populi Hiſtoriam refertur; alter præſtantior, ſublimior, & magis ſpiritalis, ad remota ſpectans tempora, quem Spiritus Sanctus principe loco ſpectat, cujuſque velum quaſi quoddam primus eſt. Ita Prophetæ præſentia eventa prædicentes, ad alia oculos referebant, quæ in Divino Servatore Chriſto Domino, ejuſque Eccleſia futura erant. Iſrael, Juda, Jeruſalem, Samaria, Ninive, Babylon, Sennacherib, Nabuchodonoſor, Cyrus Divinorum horum Hominum obtutum non ſiſtebant. Qui enim iis futura revelabat, ad aliam, quam Aſſyriæ, & Babylonis captivitatem, & ad aliquid auguſtius mœnibus, Temploque Jeruſalem, ad Cœleſte Regnum ſcilicet, eorumdem animum extollebat. Ergo Chriſtum Dominum, ejuſque myſteria in prophetiis pene omnibus ſpectari neceſſe eſt. Eum Prophetarum alii clare, alii obſcure prædicunt; & quæ prophetiæ eum non exhibent, non proinde tamen ab iis ſegregandæ ſunt, in quibus prædicitur; quia ſcilicet non alio ſpectant, quam ut eas fulciant, & ſine Chriſto nullum in ſacra Scriptura locum haberent, quæ nimirum eum unum ſpectat. Veritatem hanc Servator ipſe, & Apoſtoli nos docuerunt: *Incipiens a Moyſe, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant*. Adeo cumulata prophetiarum perfectio ſanctæ Religionis noſtræ veritatem invicte demonſtrat; nulla enim creata mens naturali lumine futura aſſequi poteſt; futura quippe non niſi vagis, incertiſque conjecturis attingit. Ea Deus unus poteſt certo prædicere, ac diſtinctim nunciare, quippe quæ in ſuis immutabilibus Decretis videt, quibus ab omni æternitate conſecutiones rerum, & ordinem moderatur. Eſt ergo prorſus indubitatum,

Hominem, quicunque futura eventa certo portendit, quorum nulla ſpecies ſuppetit, quæque liberas creaturum verum voluntates requirunt; Divino inſtinctu afflatum loqui; & quod inde fit conſequens, Religio iis Prophetiis nixa, non niſi Dei opus eſſe poteſt.

Prophetiſſa, Fœmina, quæ a Deo Prophetiæ donum accepit, ſive ut futura prædicat, ſive ut edoceat: *Maria Prophetiſſa, Soror Aaron. Permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit Propheticam, docere*: ſinis Jezabel, quæ ſe Prophetiſſam dicit, docere ſervos meos, ut ſe fornicatione polluant. Poni poſſunt in Prophetiſſarum numero Sara, Rebecca, Maria Moſis ſoror, Debbora, Holda, Anna Samuelis mater, Judith, in Veteri Teſtamento; & in Novo, Anna filia Phanuel, Eliſabeth, Maria mater Dei, & Philippi Diaconi filiæ.

Propitiatorium. Erat hæc ex auro confecta menſa, inſerviens Arcæ tegendæ, ad cujus latera duo erant Cherubim duo ex eodem metallo, qui explicatis alis Majeſtati Dei thronum efficere videbantur: *facies, & propitiatorium de auro mundiſſimo*. Dicebatur autem Propitiatorium, propterea quod in hoc loco Deus ſe præſentem, & populo propitium oſtendebat. Nuncupabatur etiam *Oraculum*, quia hinc reſponſa prodibant, quæ Deus reddebat Moſi, ſeu Summo Pontifici, qui eum conſulebat: *Inde præcipiam, & loquar ad te ſupra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt ſuper Arcam teſtimonii, cuncta, quæ mandabo filiis Iſrael*. Propitiatorium hoc Chriſti Domini, Dei ſimul & Hominis figura eſt, in quo Deus per hypoſtaticam unionem reſidet, atque ita ſe Mundo propitium reddidit. Puriſſimum aurum, e quo conſtabat, humanitatis Chriſti, omnis omnino culpæ expertis puritatem ſignificat.

Propoſitio. Erant *panes propoſitionis*, nempe panes ante Dominum expoſiti, ſeu *panes facierum*, ob eamdem cauſam. Ita dicebantur panes, qui ſuper aurea menſa ſingulis hebdomadis exponebantur duodecim numero, utrinque ſex: *Pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper*. Panes hi ex pura putaque farina confecti erant, & quidem grandiores, quoniam in ſingulis conficiendis farinæ menſuræ duæ circiter, aſſaron duo ſcilicet inſumebantur. Calidiſſimi ponebantur ante Dominum die Sabbati, eodemque tempore veteres removebantur, qui per totam hebdomadam expoſiti fuerant. Panes hi non niſi a Sacerdotibus, eorumque filiis maſculis comedi poterant: *Eruntque Aaron, & filiorum ejus, ut comedant eos in loco ſancto, quia Sanctum Sanctorum eſt de ſacrificiis Domini jure perpetuo*. Quod ſi David ex iis præter ordinem ſumpſit, id neceſſitate coactus fecit, quo tempore fames eum a ſummo jure Legis exemit.

Proſelytus. Nomen hoc, quod græcum eſt, *alienigenam*, *extraneum* ſignificat; at in ſacris Litteris eo nomine veniunt ii; qui inter Ethnicos nati ad Judæorum Religionem migrabant. Erant autem in duplici genere; nempe Proſelyti, qui ſuſcepta Circuncifione ſe univerſæ Legi ſubdebant, omniumque electi Populi prærogativarum participes erant, & *Proſelyti juſtitiæ* nuncupabantur. Moſaica enim Lege omnino ſuſcepta, id ſibi ſumebant, ut ſancte ac juſte viverent. Ac de iis accipi debet, quod ait Chriſtus in Evangelio, Judæos terram, & mare percurriſſe, ut proſelytum facerent: *Circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum proſelytum &c.* In iis ſuſcipiendis ſolemnes formæ tres ſervabantur. I. Circumciſioni ſubdebantur; quique effundebatur, vocabatur ſanguis fæderis, cujus filii evadebant. II. Baptizabantur, hoc eſt, in aquam immergebantur, Judæis ſaltem tribus, iiſque non vulgaribus adſtantibus; ac tum qnidem Proſelytus fidei profeſſionem edebat. III. Sacrificium offerebatur; quibus peractis, Proſelytus tamquam filius, qui naſcitur, ſpectabatur. Inſtitutio Baptiſmi, auctore Chriſto, ac Diſciplina, quam primitiva Eccleſia ſervavit, ad hanc Judæorum Cæremoniam referuntur. Jam vero Proſelyti non ante recipiebantur, quam de eorum ingenua converſione, atque in ſuſcepta fide perſeverantia conſtitiſſet. Alterius generis Proſelyti nuncupabantur *Proſelyti habitationis*; erantque advenæ, qui ab ethnicis ſuperſtitionibus recedebant, & Judæorum Deum profitebantur, quin tamen univerſæ

Digitized by Google

niverſæ Legi, ac ne Circuncifioni quidem ſe ſubderent. Ea tantum præcepta ſervare tenebantur, quæ percepit a Deo Noe, dum exiit ex Arca, & propterea *Noachides* dicebantur, Noe ſcilicet Diſcipuli, ac Sectatores. Ex hoc numero erant Naaman Syrus, Nabuzardanus Regis Nabuchodonoſor ſupremus Dux, Eunuchus Reginæ Candacis, aliique nonnulli, quorum in Actis Apoſtolicis mentio fit. Hi Proſelyti, habitatoris dicti, coram teſtibus tribus jurejurando promittebant, ſe Noe præcepta ſeptem ſervaturos, quæ non alia ſunt, quam Naturalis Legis præcepta, quibus ſervatis, ad æternam feliciratem jus obtinebant. Poterant etiam in Terra promiſſa degere, & in externorum, quibus electus populus gaudebat, emolumentorum partem venire. Ex eo genere, Davidis, & Salomonis tempore non pauci aderant, quibus id officii demandatum, ut ad Domum Domini conſtruendam rudera congererent: *Et præcepit, ut congregarentur omnes proſelyti de terra Iſrael, & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides, & poliendos, ut ædificaretur Domus Domini.*

Proverbium. Vocabulum hoc ſignificat I. communem ſententiam, tritumque ſermone proloquium: *Contigit eis illud veri proverbii*: quod fere proverbio dicitur, iis accidit. II. Canticum: *Idcirco dicitur in proverbio*: & hac de cauſa in proverbio eſt illud: *Venite in Heſebon*. Sumpta ſunt hæc verba ex cantico victoriæ occaſione confecto, quam Rex Sehon ex Moabitis retulerat. Per ea porro verba Amorræi ſe mutuo hortabantur, ut Heſebon ingrederentur, quæ eorum Metropolis futura erat. III. Jocum, luſumque: *Erit Iſrael in proverbium, & in fabulam cunctis populis*. IV. Obſcuram ſententiam: *Occulta proverbiorum exquiret*: ſapientia id aſſequi conabitur, quod in proverbiis occultum eſt. V. Parabolam, figuratum ſermonem, per quem aliqua veritas exhibetur: *Hoc proverbium dixit eis Jeſus*: hanc iis parabolam Chriſtus propoſuit.

Proverbia Salomonis: titulus unius ex hujus Regis Libris; qui nos monet ipſe, hunc altiſſimæ meditationis, præſtantiſſimæque Sapientiæ fructum eſſe: *Cum eſſet ſapientiſſimus, Eccleſiaſtes docuit populum, & inveſtigans docuit parabolas*. Occurrunt in hoc Libro regulæ, quibus omnis conditionis homines ad formandos mores utantur. Id autem potiſſimum propoſitum habuit Salomon, ut juventutem erudiret, eique virtutis amorem, & vitii horrorem inſpitaret. Rex hic ejuſmodi proverbiorum tria millia & amplius ediderat: *Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas*, e quibus eæ tantum ſuperſunt, quæ Proverbiorum Librum conficiunt. Stili inæqualitas, & methodi diſcrepantia, quæ in collectione animadvertuntur, impulere nonnullos, ut crederent, Salomonem non unum Libri Auctorem fuiſſe; verum cum ad uſum ſuum Princeps hic congerendum curaſſet, quod apud ſuæ Nationis Scriptores in morum negotio pulcherrimum erat, Ezechiam id additum voluiſſe, quod poſt Salomonis tempora ſcriptum fuerat. At hæ arbitrariæ conjecturæ præferri non debent Patrum ſententiæ, qui Librum univerſum ei tribuunt, cujus nomen præfert. Conveniat porro, neceſſe eſt, eam, qua ſacra Scriptura utitur, loquendi rationem, nempe, *locutus eſt*, argumento eſſe poſſe, non Salomonem ipſum ſcripſiſſe parabolas, de quibus eſt ſermo, ſed ab iis collectas fuiſſe, qui in ejus Aula verſabantur, eaſque varias collectiones in Opus, quod nobis præ lo eſt, coaluiſſe. Tribuitur id Operis in Capita 31. quorum priora novem, quibus is eſt titulus, *Parabolæ Salomonis*, in continui ſermonis modum ſcripta ſunt, ac veluti totius Libri Præfatio ſpectari poſſunt. Ita viceſimum quintum incipit: *Ea verba, quę ab hominibus Ezechię Regis Juda collecta, & compoſita fuere*. In triceſimo leguntur hæc: *Sermones Agur filii Joake*. Denique in triceſimo primo: *Sermo Regis Lamuel*. Diſcrepantes hi tituli evincunt, collectionem hanc a variis auctoribus editam fuiſſe, quod non impedit, quominus Principis a Spiritu Sancto inſpirati opus ſit. Sane Proverbiorum Liber ſemper Canonicus habitus fuit.

Providentia Dei. Providentiæ dogma tam apud Judæos, quam apud Chriſtianos obtinuit. Agnovere ſcilicet Omnipotentem Deum, qui res, prout vult, adminiſtrat, qui omnibus & ſingulis eventis præeſt, quique omnium hominum ſortem ſuprema au-

auctoritate ſtatuit: *Ne dicas coram Angelo: non eſt providentia, ne forte tibi ſuccenſeus Deus omnia manum tuarum opera deſtruat. Eccl.* V. 5. Scriptura omnis huic veritati concinit; adeoque Judæorum memoriæ divinitas aderat, ut eam in communem, & conſuetum ſarmonem deducerent. Proſpera eventa ad Deum referebant; fatebantur, victoriam ab eo eſſe, & ab ejus arbitratu pendere; eum unum eſſe, qui publicas, ſeu privatas calamitates immitteret, quibus hominum peccata puniret, ajuſque eſſe bonorum omnium copiam eadem facilitate ſufficera. Convicti erant, quicquid rudibus hominibus a caſu eſſe videbatur, ab infinita Sapientia in conſiliorum ſuorum executionem ſtatutum eſſe, ſuaque Omnipotentia Deum liberrimis voluntatis noſtræ motibus ita præeſſa, ut eos ad finem certo perducat, quem ſibi proponit: *Sortes*, inquit ſacra Scriptura, *mittuntur in ſinum, & agitantur, ſed a Domino temperantur, qui id, quod futurum eſt, moderatur.* *

* *Additur Sacris Litteris unanimis omnium Nattinum conſenſus. Graciæ Poetę veteres in omnibus fere poematum ſuorum paginis Divinum Providentiam prędicant.* Homerus *ſępe ait, nihil non ex Jovis voluntate contingere.* Eſiodus *verſ.* 1438. *affirmat, bonorum, & malorum ſumniam penes Deos eſſę. Idem canit* Ennius, *Poeta vetuſtiſſimus inter Latinos. Quod ni ita eſſet, ſubdit* Tullius *lib.* 1. de Nat. Deor. qui potuiſſet aſſenſu communi dicere Ennius, aſpice, hoc ſublime candens, quem invocant omnes Jovem? *Virgilius etiam lib.* 1. v. 234.

. . . . O qui Rex hominumque, Deumque
Æternis regis imperiis, & fulmine terres.

Idem docuere Philoſophorum clariſſimi, Pythagorici, Platonici, Peripatetici, Stoici. Democritici tantum, & Epicurei contra omnium hominum conſenſionem, ipſiuſque naturæ vocem animum obfirmarunt. Eos fortaſſe divinæ Legis jugum terrebat, ut illud excutere conarentur, ſenſuum illecebris perdite addicti. Et ſane primis temporibus Epicurei oppoſuere duo. Ajebant primo, Providentiam cum Dei bonitate pugnare: Nam quod æternum, & beatum eſt (*inquit Lucius Epicureus apud Ciceronem lib.* 1. *de Nat. Deor.*), id nec babere ipſum negotii quicquam, nec exhibere alteri; itaque neque ita affici, nec gratia teneri, quod, quæ talia aſſent, imbecillia eſſent omnia, & mutabilia. Deum vero quid niſi quietum dicere licet? At ſi Deus regit curſus Aſtrorum, mutationes temporum, rerum viciſſitudines, ordineſque conſervat, tarras, & maria contemplans, hominum commoda, vitaſque tuetur, næ ille aſt implicitus moleſtis negotiis, & operoſis. *At hoc puerile argumentum eſt. Deus enim, qui puriſſima mens eſt, qui infinita ſapientia, ac poteſtate pollet, quemadmodum abſque ulla difficultate, ac ſollicitudine omnia complectitur, ita eadem tranquillitate vult omnia, eaque volens ſuſtentat, & regit. Stulti ergo Epicurei ſunt, qui ex humanis Divina metiuntur.*

Alterum eorum argumentum ejuſmodi eſt: ſi providentia locum habet, quid eſt, quod homines boni miſeriis ſubſunt, mali felicitate fruuntur? Querimonia hæc in Hebræorum, Græcorum, & Latinorum libris paſſim occurrit. Ita quidem apud Auctores Veteris Teſtamenti: Cur via impiorum proſperatur? *Et* zelavi pacem peccatorum videns; quaſi commotus eſt pes meus. *Diogenes Cynicus dicere ſolebat,* Arpalum, *qui per annos plures iis temporibus Pirata fuit, multiſque ſpoliatis, & occiſis, in extrema ſenectute feliciter vitam abſolvit, teſtem in Deos eſſe. Dionyſius, qui tyrannidem Syracuſis exercuit, vaſtato Proſerpinæ Locrenſis Templo, felicibus per mare datis velis Syracuſas rediit, inquiens:* Videtiſne, amici, quam bona a Diis immortalibus navigatio Sacrilegis detur? Thelamon autem (*Cottæ apud Ciceronem verba ſunt*) uno verſu locum hunc totum confecit, cur Dii homines negligant: nam ſi curent, bene bonis, male malis, & quod nunc abeſt. Scilicet debebant illi quidem omnes bonos afficere; ſiquidem hominum generi conſulant; ſin id minus, bonis certe conſulere debebant.

Reſpondemus primo, non ita ſemper ſe rem habere; infelix enim ſceleſtorum, improborumque hominum exitus magnam humanæ Hiſtoriæ partem conſtituit. Præterea li-

cet

Digitized by Google

cet nonnulli feliciter inter ſcelera vivere videantur , ſi tamen eorum conſcientia palam fieret , ſe fortaſſe omnium miſerrimos exhiberent . An vero miſeria parva ducitur , malorum conſcientia dilacerari , quæ præcipua , & maxima pœna eſt ? Adde , non ſemper eos , qui boni apparent , reapſe ejuſmodi eſſe ; atque adeo ob occalta peccata puniri poſſe . Sed , eſto , homines boni miſeria premantur ; hoc tamen magnæ bonitatis , & Providentiæ Dei argumentum eſſe poteſt , ſiquidem ita præteritorum criminum pœnas luant ; aut in virtute inſtituantur . Præclare diſſerit in hanc rem D. Auguſtinus lib. I. *de Civit. Dei cap.* VIII. Placuit quippe Divinæ Providentiæ præparare in poſterum bona juſtis , quibus non fruentur injuſti ; & mala impiis , quibus non excruciabuntur boni . Iſta vero temporalia bona , & mala utriſque voluit eſſe communia : ut nec bona cupidius adpetantur , quæ mali quoque habere cernuntur , nec mala turpiter evitentur, quibus & boni plerumque afficiuntur . Intereſt autem plurimum , qualis ſit uſus earum quæ proſperæ , vel earum , quæ dicuntur adverſæ . Nam bonus temporalibus nec bonis extollitur , nec malis frangitur; malus autem ideo hujuſcemodi inſelicitate punitur . quia felicitate corrumpitur . Oſtendit tamen Deus ſæpe etiam in his diſtribuendis evidentius operationem ſuam . Nam ſi nunc peccatum manifeſta plecteret pœna ; nihil ultimo judicio ſervari putaretur ; rurſus ſi nullum peccatum nunc puniret aperte Divinitas , nulla eſſe providentia divina crederetur . Similiter in rebus ſecundis , ſi non eas Deus quibuſdam petentibus evidentiſſima largitate concederet , non ad eum iſtas pertinere diceremus ; itemque ſi omnibus eas petentibus daret , non niſi propter talia præmia ſerviendum illi eſſe arbitraremur ; nec pios nos faceret talis ſervitus , ſed potius cupidos, & avaros . Hæc cum ita ſint, quicunque boni pariter, & mali adflicti ſunt , non ideo ipſi diſtincti non ſunt, quia diſtinctum non eſt, quod utrique perpeſſi ſunt . Manet enim diſſimilitudo paſſorum etiam in ſimilitudine paſſionum ; & licet ſub eodem tormento , non eſt idem virtus, & vitium.

Animadvertendum porro hoc loco eſt, hominum fere omnes de Divina Providentia querimonias ex eo derivari , quod falſa & erronea tum ſuæ ipſorum , tum Univerſi naturæ notio iisdem inest . Multi enim opinati ſunt , Deum in eorum tantum gratiam Mundum creaſſe ; itaque in eam abiere ſeatentiam , ut crederent , nihil in hac rerum aaiverſitate eſſe debere , quod non ad eorum ſtatuendam felicitatem conſerat . Cum vero id quoque falſum detegant , quia ſe multis naturæ malis affici ſentiant , ad vomitum proinde redeunt , garrientes , aut Mundum haud provide adminiſtrari , aut non a Deo bono procurari . In qua ſane ratiocinatione turpiter hallucinantur . Eſt enim prorſus indubitatum , Deum velle omnium felicitatem ; at Mundum nobis unice factum fuiſſe , id vero eſt , in quo ſuperbe de nobis ipſi , ac de Univerſo ſtolide judicamus . Profecto ſi totam Mundum , ejuſque aaiverſalem finem cogitatione complecti poſſemus , non adeo magnifice de nobis , neque adeo demiſſe de Divinis operibus ſentiremus . Etenim probe perciperemus, ea omnia , quæ nos mala , & abſona dicimus , omnino Dei ſapientia , & bonitate conſtare . Super hoc negotio judicium præferam , quod de Divina Providentia tulit acerrimus Divinitatis hoſtis ; qui ſane teſtis Divinæ Providentiæ impugnatoribus dubiæ fidei videri non poterit . Spinoza *ſcilicet in Tractatu Politico cap.* 2. §. 8. *ita ſcribit :* Quidquid ergo nobis ridiculum , abſurdum , ac malum videtur , id inde eſt , quod res tantum ex parte novimus , totiuſque naturæ ordinem & cohærentiam maxima ex parte ignoramus , & quod omnia ex præſcripto noſtræ rationis , ut dirigerentur , volumus ; cum tamen id, quod ratio noſtra malum eſſe dictat , non malum ſit reſpectu ordinis , & legum univerſæ Naturæ , ſed tantum ſolius noſtræ naturæ legum reſpectu .

Proximus , propinquus . Significat I. conſanguineum : *Solvebat homo calceamentum ſuum , & dabat proximo ſuo :* qui ſuo ipſius juri cedebat , calceum ſibi detractum conſanguineo tribuebat . II. Eos innuit , qui ex eadem regione , ex eadem Tribu ſunt : *Propter fratres meos , & proximos meos :* ob eos nempe , qui ad Nationem meam pertinent . III. Deſignat eum , qui

prope

prope eſt : *Dixitque alter ad proximum ſuum . Narrabat aliquando ſomnium proximo ſuo.* IV. Generatim pro omnibus hominibus ſumitur, qui humanitatis vinculo conjuncti ſunt, quoſque charitatis Lex jubet ſe tamquam amicos, proximoſque ſpectare : *Diliges proximum tuum. Qui deſpicit proximum ſuum , peccat.* V. Pro amico uſurpatur : *Miſit dona de præda Senioribus Juda proximis ſuis* : David prædam miſit ad Seniores Juda , qui ejus amici erant . Chriſti tempore Phariſæi nomen *proximi* ita accipiendum volebant, ut tantum iis , qui ex eorum Natione eſſent , amiciſque congrueret , rati ſe non prohiberi inimicum odiſſe ; at Divinus Servator venit, ut falſam Phariſæorum doctrinam impugnaret, everteretque , & charitatis præceptum vi ſuæ priſtinæ redderet, quæ ad inimicos ipſos extenditur : *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum .*

Pſalmus , canticum , ſeu canticum ſactum , quod in Dei honorem canitur : *modulamini illi pſalmum novum* . Ejuſmodi cantica ſunt , quæ David in Dei laudem concinnavit , quæque libro , qui dicitur *Liber Pſalmorum* , centum quinquaginta numero continentur . S. Hieronymus, aliique Patrum multi contenderunt, ſanctum hunc Regem non niſi pſalmorum ſeptuaginta duorum Auctorem fuiſſe , qui ejus nomen præſeferunt , ab eodem nonnullos alios ex variis Auctoribus , Moſe ſcilicet , filiis Core , Aſaph , Eman, Ethan &c. collectos eſſe , ejuſque nomen univerſæ collectioni inditum , tum quia ſanctus hic Rex maximum Pſalmorum numerum elaboravit , tum quia eorum ordinem, & qua canerentur, rationem digeſſit . At S. Auguſtinus , & Interpretum plerique niſi titulo Cantoris Iſrael , quem huic pio Regi ſacra Scriptura tribuit , uſuque perpetuo , & uniformi tum Synagogæ , tum Eccleſiæ , quæ ſemper ejus nomine Pſalmos laudant , centum ipſos & quinquaginta , qui Pſalterium conficiunt, Davidi vindicant ; *Mihi* , ita D. Auguſtinus in libris de Civitate Dei, *credibilius videntur exiſtimare, qui omnes illos centum & quinquaginta pſalmos ejus operi tribuunt* . Ut ut res babeat , de hujus libri authenticitate minime dubitatur, convenitque, tum ſeptuaginta duos pſalmos , qui Davidis nomine inſcripti ſunt, tum eos , qui nullum titulum præferunt , tum eos denique, qui varia nomina exhibent, Auctoribus a Deo inſpiratis prodiiſſe , atque adeo vulgo creditur Esdras a captivitate reverſus, cum ſibi ſacros libros expendendos ſumpſiſſet , ad 150. pſalmorum collectionem animum applicuiſſe , in eaque nullum ſecutus ordinem , pſalmos ea tantum ratione, qua invenerat, congeſſiſſe , ex iiſque volumen unum , quin in certas quaſdam claſſes tribueret, confeciſſe. Volumen hoc Judæi deinceps ſecuerunt in partes quinque , quarum prima pſalmo XL. altera LXXI. tertia LXXXVIII. quarta CV. clauditur, denique quod ſupereſt , poſtrema complectitur . Verum ab hac Pſalterii in libros quinque diviſione , tamquam ſacræ Scripturæ contraria, quæ ſcilicet unum tantum pſalmorum librum nominat, S. Auguſtinus receſſit. Nec de pſalmorum titulis convenit, quos alii tamquam divino inſtinctu afflatos ſpectant, quippe qui ſanctorum Canticorum partem conficiant, ad eorumque notitiam ducant , quaſique viam ſternant , alii vero tamquam ad textum intelligendum prorſus inutiles , & forte fortuna additos rejiciunt . Inter has opiniones duas ea eſt media tuto tenenda via , ut nempe titulorum horum aliqui facem præferant ad id detegendum, quod edendo pſalmo occaſionem præbuit , definiendamque materiam , quæ in eo continetur, quin iidem tamquam inſpirati ſpectentur . Pſalmorum liber ſacræ Scripturæ compendium merito habetur . Quicquid enim occurrit in cæteris ſacris libris, S. Auguſtinus hoc uno contineri pronuntiat : *Pſalmorum liber , quæcumque utilia ſunt , ex omnibus continet* . Nos pſalmi Deo laudes , & preces offerre docent . Nemo Davide dignius de Dei potentia , magnitudine , ſanctitate , miſericordia , providentia loquitur . Omnis hiſtoria populi Dei ab Abrahæ vocatione ad illud uſque tempus , quo idem populus Terræ promiſſæ tranquillus poſſeſſor fuit , continetur in pſalmis , & quidem iis omnibus ornamentis, quæ Poeſis ſuppeditat, expolita * . In iis Auctor creationis prodigia, Mundi ordinem, tempeſtatum vices, aſtro-

aſtrorum ſpleodorem, & numerum vividiſſimis Eloquentiæ coloribus exhibet. At ſacer pſalmorum Scriptor eo peculiari privilegio gaudet, ut, quicquid petractat, in preces vertat; hiſtoria, natura, miraculum, eventum, myſteria, prophetiæ, omnia in ejus ore preces evadunt. David noo ſatis habet, facta referre, & veritatem nuntiare, efformat ſenſa ipſa, quibus animus imbuendus eſt. Cæteri Scriptores ſacri nobis id innuunt, quod nos credere, admirari, agere neceſſe eſt; David orare nos docet, aoimumque non jam præceptis, ſed ſuomet exemplo movet. Eccleſia quoque probe a Spooſo monita de theſauri pretio, quem ei reliquit, perſuaſum ſemper habuit, pietatis, unctionis, ſolatii, ſpei quaſi fundum, quem in aliis libris non invenit, io pſalmis occurrere. Ergo fere verſatur in pſalmis, eos interdiu, eos noctu recinit; nullumque cætum agit, quin hæc ipſa caotica reſonet, in quibus utile dulci mixtum competit: *Certe in Pſalmis doctrina cum gratia ſimul.* Ac per eorumdem melos erigitur, excitatque in filiorum ſuorum animis ſublimes cogitationes, & ſanctos impetus, quos S. Auguſtinus primis converſionis ſuæ temporibus ſentiebat; ſe quippe io lacrymas effuſum ait, cum Eccleſiam in Dei laudem hymnos, & pſalmos concinentem audiens vehementiſſime commoveretur; adeoque dulcibus caoticis aures ſubeuntibus, Dei veritatem menti illuxiſſe, & per eam ſingularis pietatis motus in animo excitatos fuiſſe; ſe quidem in lacrymas effuſum repetit, ſed eas ipſas lacrymas ſibi conſolationis, & deliciarum loco extitiſſe. At librum hunc Chriſtiani vel ob id maxime in pretio habere debent, quod ad eos potius, quam ad Judæos ſpectat.

Pſalmi Graduales dicuntur pſalmi 15. quorum primus 119. poſtremus 133. eſt. Super hoc nomine multæ fuerunt conjecturæ; e quibus ea eſt vero ſimillima, cum eos primum ex alterius Templi gradibus quindecim, quo tempore ejus dedicatio peracta fuit, cecioiſſent, conſuetudinem hanc in ſolemnibus Feſtis Legis vim obtinuiſſe; iiſque ob eam cauſam gradualium pſalmorum titulum ſervatum eſſe.

At facta ſane hypotheſi, in poſteriore Templo eum graduum numerum fuiſſe, & Levitas e gradibus canere conſueviſſe; ſolvenda ſemper ſupereſt præcipua quæſtio, cur ſcilicet hi potius, quam alii pſalmi, qui in Templi dedicatione canerentur, ſelecti fueriot; reſponderi poteſt, in eorum non paucis de Templo, redituque a captivitate mentionem fieri, eoſque univerſim cæterorum aptiſſimos viſos eſſe ad ſignificandum eorum lætum, gratumque animum, qui Hieroſolymam Babylone redierant, & poſt longam intermiſſionem tandem aliquando reſtitutum Templum intuebantur. Verum conjectura hac amplificata, neque ad Templi gradus, neque ad ejus dedicationem redacta, quæ ad veram rationem detegendam ducere poſſet; animadvertendum imprimis venit, Hebraica voce מעלה, quæ per *gradus* vertitur, *aſcenſionem* quoque ſignificari poſſe, & cum Judæa eſſet montibus referta regio, unde unde Hieroſolyma peteretur, omnino aſcendendum fuiſſe. Præterea certum eſt, graduales pſalmos fere omnes ad Urbem Jeruſalem, ad Templum, & ad liberationem a captivitate referri; nec plerique aliter explicari poſſunt; ut proinde naturæ conſonum ſit credere, Iſraelitas, cum ſolemnibus feſtis diebus Hieroſolymam ſe conferrent, jamque Urbi proximi aſcendere inciperent, pſalmos, qui maxime ad eum ſanctum locum ſpectabant, recitaſſe, aut quod probabile eſt, ceciniſſe. At hic primus ſenſus ad ſublimiorem alterum ducit, & in animum revocat cæleſtem Hieroſolymam, ad quam vota noſtra per hujus exilii tempus erigantur, & aſcendant, neceſſe eſt, cujuſque terrena ooo niſi figura erat.

* *Ad veterum Hebræorum poeſim quod attinet, non una doctorum Scriptorum ſententia eſt.* Flavius Joſephus *ex Græca poeſi de Hebraica judicans, exametros, pentametros, & lyricos verſus ſe in ſacro Codice nactum credidit. Ita enim de Davide loquitur:* δ' ἤδη πολέμων, ὁ Δαβίδης καὶ κινδύνων, καὶ βαθείας ἀπολαύων τὸ λοιπὸν εἰρήνης, ᾠδὰς εἰς τὸν θεὸν, καὶ ὕμνους συνετάξατο, μέτρου ποικίλου· τοὺς μὲν γὰρ τριμέτρους, τοὺς δὲ πενταμέτρους ἐποίησεν. Cæterum David profunctus jam bellis, &

 pe-

periculis, & in altiſſima pace degens, vario genere carminum, odas, & hymnos in honorem Dei compoſuit, partim trimetro verſu, partim pentametro. *Ita Judaic. Antiquit. lib.* VII. *c.* X. *Jam vero lib.* II. *cap.* VIII. de Cantico loquens, quod Moſes ob Pharaonem in Mare Rubrum ſubmerſum cecinit, ita ſcribit: *καὶ Μωϋσῆς ᾠδὴν εἰς τὸν θεὸν ἐγκώμιόν τε, καὶ τῆς εὐμενείας εὐχαριστίαν περιέχουσαν, ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ συνέθηκεν.* Et Moſes carmen, laudes Dei, & ob præſentem favorem gratiarum actionem continens exametro verſu compoſuit. *Bamdem opinionem aliqui* Philoni *tribuunt*, *quam etiam* Euſebius *lib.* II. *Præparat. Evang. cap.* III. & Orlgenes *apud S. Hieronymum in Præfatione ad Euſebii Chronicon propugnarunt. Et quamvis* Julianus Apoſtata *apud* S. Cyrillum Alexandrinum *lib.* VII. *contra Julianum* §. 11. *ob hanc ipſam cauſam Euſebium arguerit, eam tamen ſententiam* S. Hieronymus *in Epiſtola ad Paulinum, in Præfatione in Job, & ad Euſebii Chronicon ratam habuit; eoque progreſſus eſt, ut Davidicos verſus cum Pyndaricis, & Horatianis conferret.* S. Iſidorus *lib.* I. *Origin. cap.* XVIII. *addit, a Job ipſo librum ſuum exametris, dactylis, & ſpondaicis verſibus ſcriptum fuiſſe. At dubitari non poteſt, quin* Joſephi *auctoritas eos omnes in errorem traxerit. Nec mirum videri debet, Joſephum ita de Hebræorum poeſi locutum eſſe, cum ſuam Hebraicæ linguæ inſcitiam, ſummamque in aſſerendis rebus temeritatem ſatis oſtenderit. Ac licet a Veteribus ii quos memoravimus, fidenter pronuntiaverint, Hebræorum pſalmos, & cætera Cantica metro apud Græcos, & Romanos uſitato concinnata eſſe, id aliquo tamen exemplo nullus eorum oſtendit. Nec ſatis eſt, ut id evincatur, pentametrum aliquem, aut exametrum verſum unde unde decerpi; verum oſtendatur, neceſſe eſt, integrum aliquod canticum hoc ipſo poeſeos genere concinnatum occurrere.*

Quamobrem recentiores nonnulli, cum ejuſmodi verſus in Hebræo Codice non detegerent, & id quidem ex ignota Hebraicæ poeſeos ratione, & indole derivari crederent, hanc inquirere, & aſſequi conati ſunt. Quantum in hanc rem laboris, & diligentiæ contulerint Franciſcus Vatablus, Andreas Maſius, & Marianus Victorius Reatinus, Laurentius Fabricius, Theodorus Ebertus *paucis refert* dub. vexat. cent. III. loc. XLVI. *Sed omnes ſuperaſſe videtur* Franciſcus Gomarus, *Reformatæ Eccleſiæ Theologus in ſua* Lyra Davidica, *ſeu nova arte poetica ſacræ Scripturæ, an.* 1632. *in lucem edita, in quam congeſſit, quicquid ipſe indefeſſo ſtudio inquiſierat, & cum eruditis Viris contulerat. Multis probatum fuit Gomari opus, & inter cæteros* Joanni Buſtorfio, Danieli Heinſio, Ludovico de Dieu, & Conſtantino l'Empereur. *Sed aliis aliter viſum, qui ſcilicet animadverterunt, regularum ope, quas* Gomarus *excogitavit, facile ſermonem quemlibet metrice reddi poſſe; quod ex profeſſo demonſtravit* Ludovicus Capellus *in ſuis ad Novam Lyram Davidicam animadverſionibus, cujus ſententiæ plauſerunt in Critica ſacra* Corradus Danhaverus, & Auguſtus Pfeifferius. *At cæteros omnes audacia, ac temeritate vicit* Marcus Maibomius, *qui ſe nonnulla ad Hebræorum poeſim ſpectantia detexiſſe jactans, eo arrogantiæ progreſſus eſt, ut diceret, hebraicum metrum cæteris omnibus ignotum ſibi tandem innotuiſſe, cum poſt* Jeremiam, Danielem, & Ezechielem, *omnes deinceps latuiſſet. Verum abſconditus theſaurus hic, quem inventor, non niſi ingenti oblata pecunia vi, prodere ſtatuerat, cum inventore ipſo ſepultus jacuit. Quicquid in hanc rem ſcriptum reliquit, eo demum redigitur, Sacram Veteris Teſtamenti Scripturam metro quodam ſibi uni noto conſtare, ejuſque metri ope dignoſci poſſe, quæ depravationes in textum irrepſerint, quaque emendatione opus ſit; quod ipſe nonnullis exemplis illuſtratum voluit. Quin ergo metrum patefaceret, exhibuit ſpecimina tria, quæ an.* 1698. *Amſtelodami typis edita fuerunt una cum hoc titulo:* Davidis Pſalmi duodecim, & totidem ſacræ Scripturæ veteris Teſtamenti integra Capita, quæ novi ſpeciminis loco, Biblicarum ſuarum emendationum, & interpretationum priſco Hebraico metro reſtituit, & tribus interpretationibus apponere voluit Marcus Maibomius. *At cauſam* Maibomius *jactantia ipſa vulneravit. Et quamquam nondum de hujus metri ratione conſtat, facile tamen intellectu eſt, quam infirmo fundamento nitatur. Si enim, quod ait* Maibomius, *eſſet*

omni-

Digitized by Google

omnino certum, id vel ex revelatione proxime factu, vel e ſacris Litteris oſtendi poſſet; ſi primum, revelationis veritatem vel per miracula, vel per alia argumenta oſtendat auctor, neceſſe eſt, ut ſibi fidem conciliet. Alterum vero dici non poteſt, e ſacra quippe Scriptura nequit oſtendi, cum ob metri corruptionem corruptam eſſe. Sane ſi metrum pertinere dicamus ad Hebraicum Codicem, qui Chriſti tempore jam perierat, conſequens ſit, Chriſtum ipſum, & Apoſtolos dogmata ex corrupto Codice mutuatos eſſe; praterea Chriſtum, officii ſui vi, metrum reſtituere debuiſſe, quod cum haud praeſtiterit, aut Chriſtum ſuae propheticae miſſioni ſatis non feciſſe, aut Maibomianum metrum rejiciendum eſſe; quemadmodum ipſum reapſe confutarunt Joannes Henricus Majus *in Introductione ad ſtudium Philoſophico Criticum cap.* VIII. *&* Brandanus Henricus Gebardus *in Diſquiſitione de metro Maibomii*,

Opinioni Maibomii affinis eſt ea, quam Hermannus Van-Der-Hardt *amplexus eſt, ratus, Prophetarum libros metrice ſcriptos eſſe, idque ex ipſa ſermonis ratione, & ex remotiſſima antiquitate conſtare. Et quamquam non innuit, an ſacrorum Prophetarum nomine omnes Veteris Teſtamenti Scriptores intelligat, e ſpecimine tamen, quod exhibuit in libro de prioribus tribus Joelis Elegiis edito Amſtelodami an. 1706. licet intelligi, eum loqui de libris, qui peculiariter prophetici nuncupantur. Aſſimat porro, verſus omnium primos Veterum ſententia jamblicos fuiſſe, ac deinceps homines tetrametris, pentametris, & exametris uti cæpiſſe. Ita Giraldo, aliiſque docentibus, jamblicorum uſus ex Oriente in caeteras terrarum partes migravit:* Oriens, *inquit*, Occidente calidior; non tam ſibillabarum numero, quam pondere, non æque litterarum multitudine, ac modulationis gravitate, totum implet ſermonem. Indeque in carmine, & juſta ſententiarum menſura, pro metro modulatio indubitatus adfectus index, ſyllabas, vocalesve ponderoſas inducit, proindeque ſuavi illa, & ardua repetitione numerorum elegantiſſime explet. Quæ Syllabarum, aut vocalium apta pro re nata, & digna intenſio, taciteque, frequens, & juſta ingeminatio, pro inexplicabili adfectus movendi virtute, in omni cantilena, & apud nos vim adfert maximam. *Quamobrem in prima Joelis Elegia* Giraldus *exametros jambis compoſitos, pedibus nempe diſſillabis, ſe nactum credidit, qui, eo teſte, lecti, prout eidem placet, auditorum animos vehementiſſime permovent, & in effuſas lacrymas trahunt. Equidem non inficior, hac ratione ſacri textus verba ad metri, ſeu potius modulationis leges redigi poſſe. An vero oſtendi poſſit, an ejuſmodi metra, ſeu potius modulatione uſus fuerit verborum Auctor, magnopere dubito; cum facile in quoque ſermone inveniri poſſint varia modulationis genera, quibus quodnam praeferendum ſit, merito ambigas, immo vero ipſa ſoluta numeris oratio in hunc modum ad modulationis leges redigi poteſt, quin propterea conſequens fiat, Auctorem quoque eas leges ſervaſſe, ligataque numeris oratione uſum eſſe.*

Caeterum ſententia, quam hactenus expoſuimus, nempe veterum Hebraeorum poeſim metri leges ſecutam eſſe, atque ita Cantica, quae in ſacro Codice continentur, fuiſſe compoſita, multis improbatur; neque id ſolum, ſed aliqui eo progrediuntur, ut in Hebraica quidem lingua nullum metri genus percipi poſſe contendant. Ejuſmodi ſane Scaligeri *ſententia eſt in animadverſionibus ad Euſebii Chronicon pag. 6. Ac fortaſſe* Scaliger *de metro loquitur, quo Graecorum, & Latinorum poeſis uti conſuevit; neque enim auſim aſſerere, in Hebraica lingua nullum metrum eſſe, cum a vocalibus, quae inſunt, longis, & brevibus longae, breveſque ſyllabae, & pedes alii ab earum ratione efformari poſſint. Verum ut ut res habeat, animadvertentes alii, fruſtra metricam poeſim in veteribus Hebraeorum canticis quaeri, in iis potius rithmicam, ſeu rithmico-metricam inquirere ſtatuerunt, & hanc quidem ſe nactos eſſe ipſi ſibi perſuaſerunt. Eoque minus ſententiam hanc rejici poſſe crediderunt, quod poeſis genus hoc ſimplicitate, & antiquitate ſacris verſibus congruit, & apud Nationes caeteras, quin hoc tempore apud Hebraeos ipſos maxime receptum eſt. Inter alios placuit ſententia haec docto* Joanni Clerico, *qui in adnotationibus ad cap.* Exod. XV. *& Deuteron.* XXXII. *Moſis canticum ita diſpoſuit, ut ejuſmodi numerum, rithmumque in verſibus quiſque*

legat. Opinionem hanc ipſam propugnavit Blaſius Garofalus *in animadverſionibus ſuper Hebræorum, & Græcorum poeſi, Italice ſcriptis impreſſiſque Romæ an.* 1707., *quarum excerptum legitur in Actis eruditis Lipſiæ ad an.* 1708. menſe Septembri *pag.* 397. & *Sed hactenus dictis repugnant multa, & inprimis duo; primum, ut ritbmus in omni ſacro Textu denegatur, verba mutari, ac transferri oportere; alterum, nondum evinci potuiſſe, atque adeo vix eſſe vero ſimile, poeſim ritbmicam penes Hebræos iis ſane temporibus in uſu fuiſſe. Et quamvis Hebræi nonnulli a vetuſtiſſimis temporibus hodiernam Hebraicam poeſim ritbmicometricam rejeïant; alii tamen eam recentiorem putant, & ad ipſos ab Arabibus derivatam, referente* Rabbino Abrabanele *in Exodi cap.* xv. *adeoque nonnulli cenſent, ejuſmodi verſuum rationem parum Hebraicæ linguæ dignitati, & gravitati congruere, ut inter alios Auctor libri* Coſri *part.* 2. *Quod ſi hæc omnia ſedulo perpenderimus, facile intelligemus, ad veterum Hebræorum poeſim quod attinet, nihil aliud dici poſſe, quam eam quidem tam in ſtili ſublimitate, quam in verborum diſpoſitione pro Muſices ratione poſitam fuiſſe. Pſalmos autem, & Cantica ſublimore ſtilo, & ab hiſtoricis libris alio conſtare, vel ex ipſa eorum lectione compertum ſit. In iis porro, quæ Muſicæ non inſerviebant, mihi quidem videtur una ſtili ſublimitas, & magnificentia poeſim omnem conſtituiſſe. At quæ concinenda erant, ut pſalmi, præter numerum, menſuramque verborum, ordinem quoque ad Muſicen accommodatum ſervabant. Id certe poſtulabat ipſa Muſices ratio, ut e pſalmis aperte conſtat. Legantur in hanc rem* Julius Bartolaccius *in Rabbinorum Bibliotheca part.* II. Natalis Alexander *in Hiſt. Eccleſiaſt. Veteris Teſtamenti ad* IV. *Mundi Ætatem Diſſert.* xxv. Auguſtinus Calmet *in Diſſert.* de Veteri Hebræorum Poeſi, & Fleury *in exercitatione, quam edidit in* Poeſim univerſam, & Hebræorum potiſſimum, *quæque laudati* Calmet *Diſſertationibus inſerta eſt, ut alios taceam.*

Ptolemais, bellicoſa, Phœniciæ Urbs ad Mediterraneum, non ſine inſigni portu, ad Carmeli Montis meridiem: *A Tyro deſcendimus Ptolemaidem*. Condita fuit a Ptolomæorum Regum uno, a quo nomen mutuata, deinde Romanorum Colonia evaſit. Urbs hæc ab Hebræis Acco dicta, & a Joſue tradita Tribui Aſer, quæ incolas exterminavit. Qui ſub Crucis vexillo bellum Saracenis intulerunt, ei nomen S. Joannis de Acre impoſuerunt; eaque Urbium poſtrema fuit, quibus Chriſtiani in Syria potiti ſunt. S. Joannis Equites eam ſtrenue propugnarunt contra Ægyptium Principem, qui longa obſidione preſſam, ac demum captam diruit.

Ptolemais, ſeu *Rozzetta*, Urbs Ægypti Pentapolis, in quam ejus Regionis Judæi convenerunt, qui Philopatoris perſecutionem evaſerant. *Machab.* VIII.

Ptolomæus, bellicoſus, Ægypti Regum commune nomen, a Ptolomæo Lagi filio, ad Ægyptum uſque a Romanis captam. Nos hoc loco de iis tantum dicemus, quorum in ſacris Litteris mentio fit, & qui ad Judæorum Hiſtoriam referuntur.

Ptolomæus, dictus *Soter*, Lagi filius, Ægypto potitus eſt poſt Alexandri Magni mortem, cujus ſigna ſecutus fuerat. Princeps hic, ut hujus Regni poſſeſſionem ſibi firmaret, finitimis provinciis ſubactis, ſibi Cæleſyriam, & Phœniciam per Duces ſuos addidit, & ipſe Judæam ingreſſus, Hieroſolymam aggreſſione cepit die Sabbati; quo ſcilicet die Judæi ſibi non licere putabant arma ſumere, quibus ſe defenderent. Innumeros captivos, nempe 100000. & amplius in Ægyptum tranſtulit, e quorum numero 30000. ſelegit, quibus inſignium ſuarum Urbium cuſtodiam demandavit, quippe qui non ignoraret, quam accurate Judaicus populus obſtrictam Principibus fidem præſtaret. Judæos etiam accivit Alexandriam, ut ibi degentes Urbi ſatis incolarum darent; & Civitatis jus iiſdem conceſſit. Judæi bene multi Ptolomæi conſilio paruerunt, confluxeruntque, ut non modo Alexandriam, verum etiam ejus Regni, atque adeo Lybiæ, & Cyrenaicæ compluros alias Urbes incolerent. *Joſeph. Antiq. lib.* XII.

Ptolomæus Philadelphus, Soteri filius, patri ſucceſſit, qui vivens eum Imperii ſocium ſtatuerat, regnavitque cum Cleopatra conjuge: *Regnantibus Ptolomæo, & Cleopatra*; in lib. Eſther. Dictus fuit *Philadel-*

ladel

Google

ladelphus, ſuorum fratrum amans, per antiphraſim, quia fratres duos e vivis ſuſtulerat. Regnum ſuum inſigne reddidit amore, quo litteras proſequebatur, & celebri Bibliotheca, quam Alexandriæ a patre inſtitutam ipſe maxime raris, curioſiſque, quos in omnibus terrarum Orbis partibus invenire potuit, Libris locupletavit. Eam moriens 100000. Voluminibus cumulatam reliquit. Volumina hæc ad 700000. ejus ſucceſſores auxere. Ptolomæus hic fuiſſe creditur, qui Græcam librorum Veteris Teſtamenti Verſionem elaborandam curavit, quæ nota eſt nomine Verſionis Septuaginta, de qua loco ſuo.

Philadelpho ſucceſſit filius Evergetes, ſive *Beneficus*; is nempe, cui Summus Pontifex Onias ſecundus, ſordidi, imbecilliſque animi homo, argenteorum viginti talentorum tributum ſolvere renuit, quod ejus Deceſſores, in obſequii argumentum, Ægypti Regibus ſemper ſolverant. Indignatus proinde Evergetes Judæos, ut ſibi ſatisfieret, accitos voluit, minitatus, ſiquidem renuiſſent, ſe copias miſſurum, quæ incolas expellerent, & regionem inter ſe partirentur. Inibi Judæi erant, ut extremas calamitates ſubirent, niſi Joſeph, Summi Sacerdotis nepos, qui erat prudentia, imminentem procellam avertiſſet. Cum ad Ægyptum ſe publice mittendum curaſſet, adeo ſe Regi, ac Reginæ gratum reddidit, ut in Cæleſyriæ, & Palæſtinæ provinciis Regiæ pecuniæ Exactor renuntiaretur. Se per annos viginti, quorum ſpatio id muneris obiit, locupletavit, Regique tribuit talenta ſex mille pro octo millibus, quæ fere exigebat. Obiit Evergetes an. Mund. 3783.

Philopatorem, Evergetis filium, & ſucceſſorem execranda libido, & inſignia flagitia ſubditis inviſum reddidere. Ei per antiphraſim cognomen inditum *amatoris Patris ſui*, quia ſcilicet eum morti addixerat. Antiochus cognomento Magnus, Syriæ Rex initio quidem Cæleſyriam, & Palæſtinam occupavit, quæ Philopatori ſuberant; at Princeps hic obviam factus, eum Raphiæ prope Gazam aſſecutus, commiſſo prælio, profligavit, coegitque regionem, quam ceperat, univerſam reddere. Voluit victor, quam receperat, regionem inviſere, Hieroſolymimam venit, Templumque ingreſſus Sacrificia obtulit, & haud parvi momenti dona; ſed cum, reclamantibus licet, atque obſiſtentibus Sacerdotibus, in abditas Templi partes, atque adeo in Sancta Sanctorum pedem inſerre voluiſſet, quo uni Summo Pontifici ſemel in anno ingredi licebat, in impium Principem Deus ultricem manum extendit, ac veluti infirmam arundinem vehementer exagitatum, quaſi ventorum jocum, robore deſtitutum, ac motus omnis expertem ſuſque deque vertit. Perterrefacti, qui ab eo erant, homines ſemivivum extulere; denique cum mentem recepiſſet, ne dum eum peccati ſui pœniteret, abiens horrendas in Judæos minas exeruit, quas exequi, cum in Ægyptum rediiſſet, haud ſane cunctatus eſt. Edictum enim vulgavit, quo Judæos Alexandriæ degentes ſuis omnibus privilegiis ſpoliavit, & ad infimam incolarum claſſem redegit; eos denique Regalium Ædium aditu prohibuit, niſi ejus Numinum myſteriis initiati eſſent. At ex tot Judæorum millibus, qui Alexandriæ verſabantur, trecenti, non amplius, inventi ſunt, qui Legem deſererent, ut apud Principem gratiam inirent; cæteri ſatius ducentes quodvis potius diſcrimen ſubire, quam id violare, quod ab iis Religio poſtulabat, conſtantes firmique in officio perſtiterunt, nullumque ſibi cum Apoſtatis commercium eſſe voluerunt. Rex ita quidem auctoritatem ſuam in contemptum adductam ratus, Judæos, quicumque in Ægypto eſſent, capite plectere ſtatuit, & undique ex Regno catenis onuſtos Alexandriam tractos voluit. Hyppodromo concluſi omnes, qui ampliſſimus extra Urbem locus; ubi equorum excurſiones peragebantur; eoſque Rex Elephantum pedibus conterendos damnavit. His belluis vinum exhibitum, ut in ferocitatem abirent; & cum univerſus populus conveniſſet, eo inhumano ſpectaculo diram curioſitatem expleturus, Judæique, elatis in Cœlum manibus, Omnipotentis Dei ſubſidium implorarent, diſſiſi Elephantes, ne dum Judæos impeterent, in eos invecti, a quibus educti fuerant, ingentem cladem ediderunt. Hoc prodigio permotus Rex

ad

Digitized by Google

ad mentem rediit, ſtatimque Judæos libertate donatos remiſit, prohibitis Provinciarum Præſidibus, ne quid moleſtiæ in poſterum iis afferrent. Abituri Judæi petierant a Rege, ut ſibi liceret eos e ſua Natione punire, qui a Deo defecerant; quod conſecuti enecuere, quotquot detegere potuerunt. Id accidit an. Mundi 3788.

Ptolomæus Epiphanes, Philopatoris filius, non niſi quartum ætatis annum attigerat, cum in patris locum ſuffectus eſt, ſuorumque ſubditorum fidei, & Romanorum patrocinio diadema acceptum retulit; Antiochus enim Magnus, infirma Principis ætate ad uſurpandum Regnum abuſus, Syriam, & Palæſtinam invaſit, quas Ptolomæi Duces aliquanto poſt receperunt. Verum ſequenti anno Syriæ Rex, profligato Ægyptiorum Exercitu, Cæleſyriam, & Palæſtinam recuperavit; Judæique omnium Urbium claves afferre feſtinantes, ei quoque opem tulerunt, ut Ægyptiorum præſidia expelleret, eique fidem ſervarunt, quoad eos Ægypti Regis obſequio reddidit matrimonium, quod iniit hic Princeps cum Cleopatra, Antiochi filia, qui Provincias duas in filiæ dotem conceſſit. Ptolomæus veneno periit, Ducum ſuorum opera, cum ad bellum Antiochi ſucceſſori inferendum ſe compararet.

Ptolomæus, cui per antiphraſim *Philometoris* nomen inditum, quippe qui Cleopatram matrem odiſſet, triginta quinque regnavit annos ab Epiphanis patris morte. Hujus Principis tempore ædificavit Onias Templum, *Onion* dictum, quod celebri Judæos inter, & Samaritanos Alexandrinos diſputationi occaſionem præbuit. Aſſerebant Judæi, Hieroſolymitanum Templum unum eſſe, in quo Deus ſibi cultum ex Moſis Lege exhiberi vellet; contra Samaritani contendebant, ejuſmodi Templum Garizim eſſe. Cauſa apud Philometorem, ejuſque conſilium acta fuit. Partes duæ jurejurando receperunt, ſe non niſi argumenta e patriis ducta legibus producturas, Regemque obſecrarunt, ut Oratorem morte damnaret, qui jusjurandum fregiſſet. Rex, auditis utrinque rationibus, Judæis cauſam adjudicavit, & Samaritanorum Oratores ad mortem damnavit. Obiit hic Princeps ex vulnere, quod in prælio ſuſceperat, quo ab eo victus Alexander Bales.

Ptolomæus Fiſcon, ſeu *craſſo abdomine*, cum per aliquod tempus una cum Philometore fratre regnaſſet, poſt ejus mortem Ægypti Regno potitus eſt, quod cæteroquin ad Reginam viduam, & filium fratris ſpectabat. Hi quidem, Onia, exiguoque Judæorum Exercitu opem ferentibus, Alexandriam progreſſi ſunt, ut cum uſurpatore de ſceptro contenderent. At Romanorum Oratore, qui tunc Alexandriæ verſabatur, operam dante, ita convenit, ut Fiſcon Cleopatram duceret, quam frater viduam cum filio reliquerat, quo Regni hærede renuntiato, Fiſcon interea, quoad viveret, eo frueretur. Matrimonio ſtatuto, Fiſcon Rex declaratus, ipſo nuptiarum die, juniorem Principem in matris ſinu interfecit. Rex hic injuſtitiæ, perfidiæ, crudelitatis monſtrum fuit. Ejus omnis vita non niſi teterrimam omnis generis criminum ſeriem exhibet, quæ ſine horrore legi non poteſt. Cum viginti novem regnaſſet annos, e vivis exceſſit.

Ptolomæus Lathur, vix patri Fiſconio ſucceſſus, Cleopatram matrem a ſolio repulit, quam Alexander Jannæus Judæorum Rex ſuſtentabat, coegitque in Inſulam Cyprum ſecedere. Ptolomæus, ex Alexandro vindictam ſumpturus, innumeris copiis Judæam invaſit, cumque Azotum cepiſſet, cum Alexandro, quem Aſophi ad Jordanem obvium habuit, prælium commiſit. Diu æquo Marte pugnatum eſt; at Lathur tandem fuſum Judæorum Exercitum ſæviſſima cæde miſcuit. Ex Judæis 50000. periere; victorque in vicos irruens fœminas cum filiis jugulatas, & ferventibus ahenis injectas voluit, ut majorem hoſti terrorem incuteret. Lathur in Ægyptum regredi fruſtra conatus, ſupremum diem obiit an. Mundi 3923., quin Majorum ſuorum ſolium conſcendere potuiſſet.

Ptolomæus Macron, Borimenis filius, a Philometore Cyprum Inſulam regendam acceperat, quam deinde tribuit Antiocho Epiphani, qui eum ſuis Phœniciæ, & & Cæleſyriæ copiis præfecit. Ptolomæus hic,

hic, pecunia expugnatus, ab uſurpatore Menelao ſtetit, ejuſque accuſatores morte damnavit. Poſt Epiphanis mortem, tamquam Judæorum Fautor apud Eupatorem accuſatus, venenum ipſe ſibi propinare coactus fuit.

Ptolomæus, filios Abobi, Simonis Machabæi gener, cum Oppidum Dog, & planitiem Jericho adminiſtraret, inhumanum conſilium iniit perdendi ſocerum, ejuſque filios, ut uni ſibi Judæam vindicaret. Simon, tum quidem ſuæ ditionis Urbibus luſtrandis addictus, Jericho cum filiis Mathatia, & Juda pervenit, & in Oppidum Dog apud generum ſe recepit. Ptolomæus, ſplendido parato convivio, per inſtructos homines, aulem ex improviſo ſubeuntes, ipſas inter epulas, Simonem, utrunque filium, aſſeclarumque nonnullos vita ſpoliavit: *Cum inebriati eſſent Simon, & filii ejus, ſurrexit Ptolomæus cum ſuis, & ſumpſerunt arcua ſua, & intraverunt in convivium, & occiderunt eum, & duos filios ejus*. Statim Antiochum Sidetem de re tota monuit, auxilium petens, quo regionem a Machabæorum jugo ſubduceret, eodemque tempore Gazaram e ſuis miſit, qui Joannem Hircanum, Simonis filiorum poſtremum, alioſque Hieroſolymis interficerent, & Templi monte potirentur. At Deus ambitioſi hominis conſilia disjecit; Hircanus opportune monitus ſibi cavit, proditores e vivis ſuſtulit, & Hieroſolymæ Urbis aditu Ptolomæum prohibuit.

Pubertas, pubertatis ætas, ea ſcilicet, quæ apta connubio: *Si eos expectare velitis, donec creſcant, & annos pubertatis impleant*: ad ætatem nempe matrimonio accommodatam perveniant. In libro Ruth. Hinc derivatæ loquendi rationes hæ: *dux pubertatis Virginis*, primus vir, is, qui puellam duxit. *Reliquit ducem pubertatis ſuæ*, eum deſeruit, cui ab ineunte ætate nupſit, cui virginitatem ſuam dedidit. *Plange quaſi Virgo accincta ſacco ſuper virum pubertatis ſuæ*: veluti puella, quæ ſaccum induit, ut eum defleat, cui a prima ætate nupſerat. *Confractæ ſunt mammæ pubertatis tuæ*: violata eſt virginitas tua. Penes Hebræos pubertatis ætas, quo ad mares quidem, erat annorum tredecim, & menſium ſex. Ad illud uſque tempus vocabantur infantes; deinceps, virorum inſtar, omnibus Legis præceptis ſuberant, & matrimonium inire non modo poterant, ſed jubebantur. In puellis autem pubertatis ætas anno decimo ſecundo incipiebat, & ſexto poſt menſe perficiebatur. Tum vero ſui prorſus juris erant, quin a ſuorum conſenſu penderent. Id etiam erat in more poſitum, ut admodum florenti ætate nuptui traderentur.

Publicanus, publicæ pecuniæ, ſeu vectigalium exactor. Publicani nomen, officiumque horrori Judæis erat; qui enim eo fungebantur, pro arbitratu populum opprimere poterant, & fere homines erant ad avaritiam & crudelitatem facti; itaque Judæi, qui ſe liberos jactabant, *nemini ſervivimus unquam*, non niſi ægro animo Publicanos ferebant; qui ſane ſummo jure tributa exigebant, quæ Romani impoſuerant. Si quem e ſuis id officii amplexum videbant, eum pro Ethnico habebant: *ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus*; eumdemque veluti infamem a Templis, a Synagogis, a publicis omnibus officiis arcebant. Penes eos impii ac ſceleſtiſſimi hominis notio huic eidem nomini ſuberat: *Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magiſter veſter? Publicani, & Meretrices præcedent vos in Regnum Dei*. Haud aliter de hoc hominum genere ſenſere Nationes cæteræ; ac ſi Romanos exceperis, quibus officium hoc cum honeſtate conjunctum eſſe videbatur, quicunque eo functi ſunt, nullo non tempore publicam execrationem ſubierunt, quippe qui publica poteſtate ad crudelitatem abuterentur. Verum tamen eſt, hanc vitæ rationem legitimam eſſe, neque ipſam per ſe ab honeſtate abhorrere; & quamvis, qui eam ſuſcipiunt, æternæ ſalutis diſcrimini longe maximo ſubſint, eam tamen poſſunt in tuto ponere, ſiquidem officio ſuo, qua par eſt, ratione fungantur: *Venerunt autem & Publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magiſter, quid faciemus? Nihil amplius, quam quod conſtitutum eſt vobis, faciatis*. Hæc nimirum iis ſervanda regula: ne quid exigant, præterquamquod impoſitum fuit; id ſane S. Joannes præſcripſit, dum ſapienter

ter conditionis abuſus a conditione ipſa ſejunxit. Si enim neceſſaria officia damnarentur, publica tranquillitas perturbaretur; ſatis eſt, eos, qui iidem funguntur, cavere, ne quid agant contra jus faſque.

Publius, Melitenſis Inſulæ Præſes, qui S. Paulum, eoſque ſuſcepit, qui Apoſtolum comitabantur, ac triduo perhumaniter habuit. Paulus, in grati animi argumentum, Publii patrem, febri laborantem ſanavit.

Pudens, viri nomen haud vulgaris inter Romanos, de quo S. Paulus in ſecunda ad Timotheum Epiſtola: *Salutant te Eubulus, & Pudens*. Erat e Senatorum numero, eumque S. Petrus ad fidem convertit, qui, ut in communi traditione eſt, apud eum divertit, in ejus ædibus Divina myſteria celebravit, Eccleſiamque dicavit, quæ Romæ prima fuit, & e qua deinde confecta Eccleſia, quæ S. Petri *in Vincula* dicitur.

Pulvis. Divinus Servator Diſcipulos jubet pedum pulverem in eos excutere, qui ipſis neque aures, neque hoſpitium præbere voluerint: *Excutite pulverem de pedibus veſteis*; ut oſtenderent, ſe nullo cum iis commercio miſceri velle, ne in perniciem & ipſi ruerent, in quam ſe præcipites dabant, qui Evangelium rejiciebant. *Jactare pulverem in aeea*, furoris impetum quemdam deſignat. Legimus in Actis, Judæos nonnullos in S. Paulum vehementius exacerbatos pulverem projeciſſe; quæ loquendi ratio capitale odium ſignificat, quo abrepti Judæi volebant in pulverem Paulum redigere: *Vociferantibus eis, & pulverem jactantibus in aera. Spaegere pulverem ſupee caput*, luctus, & mæroris argumentum erat, ut & in pulvere jacere; *Sedet in pulvere filia Babylonis*. *Pulvis* ſepulturam, & mortem deſignat: *Ecce nunc in pulvere dormiam*: ad mortem propero, inquit Job. Item Regius Pſaltes: *In pulverem mortis deduxiſti me*. Denique Eccleſia, Cinerum die: *Pulvis es, & in pulverem reverteeis*. Eadem vox hominem mortuum ſignificat: *Nunquid confitebitur tibi pulvis?* Multitudinem: *Et erit ſicut pulvis tenuis multitudo ventilantium te*: eorum numerus, qui te diſſipabunt, minimo pulveri ſimilis erit. *Quis dinumerare poſſit pulverem Jacob?* Quis multitudinem filiorum Jacob recenſere poterit? *Pulvis pedum Dei*, apud Nahum, ſignificat, Dominum in Aſſyrios eam hoſtium multitudinem educturum, ut progrediens pulverem nubium inſtar in Cœlum extollat.

Purgatorius *locus, ut Eccleſia quidem id nominis accipit, is eſt, in quo juſtoeum hominum Animæ, qui in hac mortali vita non ſatis diligentiæ contulerunt, ut a ſordibus ſe purgarent, quas per humanam imbecillitatem contraxerant, vel ſua ipſorum vitia dignis pœnitentiæ fructibus expiaee neglexerunt, detinentue, quoad Divinæ Juſtitiæ ſatisfecerint, nihilque in iis reliqui ſit, quod impediat, quominus Cœlum ſubeant, ubi æterna Beatitudine peefruantur. Non id hoc loco agitur, ut de* Purgatorii *vocabulo diſputetur, quemadmodum de* Trinitatis, Incarnationis &c. *nominibus, etſi non occureant in ſacris Literis. Itaque id oſtendi ſatis eſt, quod* Purgatorii *nomine ſignificatue, ut cauſa vincatur.*

Certo certius eſt, in Inferno nullum prorſus eſſe peccatorum remiſſioni locum; in Paradiſo autem neminem eſſe, qui veniæ indigeat, quoniam nihil impuri, ac ſordidi in Cælum intrabit. Quamobeem ſi pro ceeto habeatur, aliquam peccati remiſſionem in altera vita reapſe fieri, aut fieri poſſe, perinde eſt, ac pro certo habeei, neceſſario Puegatorium exiſtere, ubi Anima per conceſſam peccati remiſſionem purgetue. Jam vero peccatoeum aliquam remiſſionem in altera vita locum habere Chriſtus Dominus pro certo ponit; dum apud S. Matthæum cap. XII. *ita loquitur*, Qui autem dixerit (*verbum*) contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro. *Puegatorium ergo* Chriſtus *tamquam certum ponit. Perperam autem quiſpiam eeponeret, Chriſtum non dixiſſe, peccata fore, quibus in altera vita venia tribueretur, ſed id unum dixiſſe, peccatum quoddam eſſe, quod neque in hoc, neque in altero ſæculo remittetur, nempe, quemadmodum explicat* S. Marcus cap. III. 19. *quod nunquam remittetur. Quamvis enim peccatum, de quo hic agitur, nunquam eemitti debeat, ut loquitue S. Marcus, id tamen S. Matthæi verbis nequaquam repugnat, neque impedit, quominus exiſtant, qui in altera vita quorumdam pecca-*

Digitized by Google

catorum veniam obtinerent, quæ iis in hac præſenti vita remiſſa non fuere; ut enim S. Auguſtinus. *lib.* xxi. *de* Civit. Dei *cap.* 24. *animadvertit*, non vere de aliquibus diceretur, peccatorum veniam iis non concedi ſive io hoc, ſive in futuro ſæculo, niſi locus eſſet, ubi peccata in futuro ſæculo remitterentur, facta hypotheſi, eadem in præſenti ſeculo remiſſa non fuiſſe. *S. Paulus Epiſt.* 1. *ad Corinth. cap.* xv. 29. *idem docet, dum ita loquitur*: Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Ut quid & baptizantur pro illis? *Quocunque tandem ſenſu textus hic accipiatur, liquido conſtat, eos, qui hanc cæremoniam ſervabant, perſuaſum habuiſſe, ſe aliquid ſolatii mortuis afferre, quorum gratia eamdem ſervabant. Hoc porro ſolatium neque ad damnatos omni ſpe deſtitutos, neque ad Beatos in Cœlis nullius opis indigentes ſpectare poterat. Reliquum eſt igitur, ut non niſi Animarum in Purgatorio exiſtentium eſſe potuerit.*

Ne quis autem dicat, in ſacris Litteris de igne Purgatorii ſermonem non fieri, ſatis fuerit hoc S. Pauli teſtimonium in I. *ad Corinthios Epiſtola cap.* III. 10. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit, ſic tameo quaſi per igoem. *Quæ Apoſtoli verba ponderans* S. Ambroſius *hæc habet*: Cum S. Paulus ait, eum purum fore, quaſi per igoem tranſierit, oſteodit, eum proprie ſalvum fore; ſed ignis pœnas ſubiturum, ut eo purgatus ſalvus ſit, oec, perſidorum inſtar, æterno igne torqueatur. *Non aliter S. Auguſtinus Enarratione in Pſalmum* 37. *ſentit, dum ita Prophetam loquentem inducit*: Domine, oon in ira tua me corripis, et me purges io hac vita, & eum efficias, ut ignis vi, qua purger, noo egeam . . . . Quia legitur, ſalvus erit quaſi per ignem; & quia Scriptura dicit, ſalvus erit, hic ignis cootemnitur. Actior tameo erit, ac ſævior hic idem ignis, quam quicquid homo in hac vita perpeti poteſt.

Eccleſiæ Patres haud ii quidem certe minus erant in Sacræ Scripturæ lectione verſati, quam Proteſtantes; iidem tamen in hoc ſacro Libro precem pro Defunctis, & Purgatorii ignem inveniunt, quæ Proteſtantium oculos effugerunt. Hæc idem Patres ut vera Populis nuntiant & in ſua ſcripta referunt; iidem hortantur Fideles, ut ita vivant, ut, cum occubuerint, nihil in iis ſuperſit, quod igne Purgatorii tergendum ſit. Qui agrum ſuum, *inquit S. Auguſtinus de Geneſi ad lit. lib.* 11. *cap.* 20. non excoluerit, & ſpinis repleri paſſus fuerit, eum manet io hac vita maledictio, & io altera ignis Purgatorii, vel æterna pœna. *Idem S. Doctor lib.* xx. *de Civit. Dei cap.* 25. *de pœnis quoque Purgatorii loquitur, quas* Purgatorias pœnas *nuncupat. Et lib.* xxi. *c.* 16. *de Infante loquens* ait: Si Mediatoris Sacramenta ſuſcepit, ea licet ætate moriatur, cum è tenebrarum poteſtate in Chriſti Regnum translatus fuerit, non ſolum æternis pœnis addictus non eſt, ſed ne Purgatorii quidem tormentum ullum poſt mortem patitur.

Immo vero Chriſtus ipſe apud S. Matthæum carceris nomine Purgatorium nobis deſignat: ne differas cum Adverſario tuo convenire, dum incedis cum eo, ne forte is quidem te Judici, & Judex tortori tradat, & io carcerem conjiciaris. Amen dico tibi, non exibis, niſi ad ultimum quadraotem ſolveris. *Per hunc carcerem vetuſtiſſimi Patrum Purgatorium intelligunt, ut ex* Tertulliani *verbis lib.* de Anima *cap.* 35. *licet intelligi, qui Chriſtianos hortatur, ut, quæ in baptiſmo edidere, promiſſa exequantur*: ne vos, *inquit*, Dæmon ad Supremi Judicis Tribunal accuſet, & Judex Executori Angelo tradat, & in Inferni carcerem trudat; e quo non aote grediemini, quam minimum quemque defectum in Reſurrectionis expectatione expiaveritis. *Carcer hic, quem Tertullianus* Carcerem Infernum *vocat, Damnatorum Infernus non eſt; quoniam, docente ipſo, nemo diutius in eo morabitur, quam ad generalis Reſurrectionis tempus, & quidem purgationis cauſa. Is ergo locus alius, quam Purgatorius eſſe non poteſt, in quo Fidelium Animæ detinentur, quoad ſatis purgatæ fuerint, ut in Paradiſum ingrediantur.* S. Cyprianus *Epiſtola* 52. *& lib.* de laude Martyrii *Tertulliano concinit. Silentio prætereo librum* Hermæ, *Apoſtolorum diſcipuli, quem veteres Patres, ac* Tertulliaous *inter cæteros laudant; quandoquidem Proteſtantes ipſi, &* Blondellus *imprimis ultro fatentur, in*

eo prorſus ut hodie inter nos, de Purgatorio ſermonem eſſe; ſuffuſque eſt ſua ætate Calvinus, *Purgatorii Dogma a tredecim omnino ſæculis, ſeu, quod idem eſt, ab Apoſtolicis uſque temporibus in Eccleſia obtinere. Jam vero* Calvinus *ipſe Inſtitutionum ſuarum lib.* IV. *cap.* 2. *fatetur, primitivæ Eccleſiæ Patres, ut* S. Cyprianum, S. Hilarium, S. Cyrillum, S. Ambroſium, S. Gregorium, S. Auguſtinum &c. *Hæreticos non fuiſſe, eorumque temporum Eccleſiam puriſſimam extitiſſe,* quoniam ab Apoſtolis ad horum Patrum tempora, *Calvini verba ſunt*, nec Romæ, nec aliis in Urbibus ulla doctrinæ mutatio contigit; *id autem potiore jure de tempore ſentiendum eſt, quo* Tertullianus, S. Juſtinus, Hermas, *Apoſtolorum Diſcipuli vixere. Hi porro Sancti Doctores precem pro defunctis, & Purgatorium docuerunt. Immo* S. Epiphanius, *&* S. Auguſtinus *in Hæreticorum numero* Aerium *ponunt, quod preces, & oblationes pro defunctis factas rejiceret. Quid ergo ex hactenus dictis inferri poterit, niſi Proteſtantes, ut jam dixi, doctrinam primitivæ Eccleſiæ, ac Patribus, quos ipſi tamquam Sanctos Doctores habent, contrariam obtrudere, ipſoſque in errore verſari, ac vere Hæreticos eſſe.*

Contendebat Lutherus, *omnem temporalem pœnam peccato debitam cum peccato ipſo tolli, ac proinde Purgatorium negabat; atque ut Laicos in Clericos incitaret, impudenter garriebat, ſacrificia, oblationes, omneſque preces pro mortuis nihil aliud eſſe, quam deliria ad Presbyterorum emolumentum inventa. Senonenſis Provinciæ Concilium an.* 1528. *Pariſiis celebratum errorem hunc ſingillatim damnavit, definitque, peccatorum culpa poſt baptiſmum remiſſa, fieri poſſe, ut peccatores temporalis adhuc pœnæ debitores ſint, ſuoſque defectus in altera vita expiare debeant; atque adeo ſanctiſſimam, & ſaluberrimam eſſe conſuetudinem orandi, & ſacrificia offerendi pro mortuis, ut conſtat ex Machabæorum* II. *cap.* 12. *Legatur Articulus*, Machabæi; *præterea Concilia potiſſimum duo*, Florentinum *ſeſſ.* 25. *in* Definit. Eugen. IV. *&* Tridentinum *Seſſ.* 25. *in* Decret. de Purgatorio. *Ad extremum legi poterit celebris Tractatus de Purgatorio* Leonis Allatii.

Puritas, purum. Vocabula hæc tum pro externa, tum pro interna puritate ſumuntur. Externa puritas I. perſonas ſpectat, quæ per aliquod tranſiens incommodum, aut per eventa nonnulla eam amittere poterant. II. Animalia ſpectat, quæ pura declarabantur a Lege, quibuſque veſci licebat. III. Refertur ad veſtes, domos, & familiæ ſupellectilem, quibus impuritas aliqua contingere poterat, quæ earumdem rerum uſum impediret. Ad amiſſam puritatem hanc reparandam, purificationum genera plura Lex inſtituerat. Quod autem ſuapte natura impurum erat, nunquam purum evadere poterat, ut animalia vitio aliquo laborantia, aut quæ Lex talia declarabat. Verum aqua, igne, nonnulliſve luſtrationibus homines, veſtes, domus purificabantur, quæ aliquam impuritatem contraxerant. Porro diſtincta, accurataque ratione ſuper hac externa puritate ſe Moſes exprimit, quia utpote Legiſlator potiſſimum eo ſpectabat, ut hominum manus cohiberet, & externam Reipublicæ formam moderaretur. Non adeo perſpicuis verbis ſe ſuper ratione explicat, qua repararetur interna puritas, quæ vitæ integritate, recta mentis habitudine, accurataque Dominicæ Legis cuſtodia continetur; ſatis tamen dicit, ut ſignificet, hanc puritatem non niſi per reſipiſcentiam, peccatorumque exectationem recuperari, ac ſiquidem his præparationibus ſacrificia Lex addi volebat, hæc tamen nullius eſſe meriti, nulliuſque roboris, niſi contritioni, in Deum fidei, & charitati jungatur. Id nimirum nos S. Paulus præſertim in Epiſtola ad Hebræos docet, in qua probat, Legis Veteris ſacrificia ipſa per ſe nihil omnino ad depellendos animi morbos profuiſſe, & in Nova Lege ad injuriam Deo per peccatum illatam reparandam, Chriſtianum hominem a Legalium impuritatum jugo liberum in animi innocentia veram puritatem collocare; eaſque tantum veras, & proprie dictas ſordes cenſere, quæ animum inquinant: *purgationem peccatorum faciens*.

Purificatio. Erant apud Judæos purificationum genera plura in Lege præſcripta, pro impuritatum varietate, quæ contrahi poterant, ſeu mortuorum contactu, ſeu ma-

Digitized by Google

matrimonii uſu, ſeu lepra, ſeu gonorræa, ſeu denique involuntaria quacunque alia ratione. Erant iiſdem innumeræ aliæ, & quidem arbitrariæ, ac ſuperſtitioſæ purificationes. Cauſa exempli, ad menſam non prius accedebant, quam manus laviſſent, a ſummo digito ad cubitum effuſa aqua. Manus etiam lavabant, ſtatim ac domum rediiſſent; lavabant menſam ipſam, vaſa, lectum, & quicquid apud eos uſui erat, hac in re Majorum ſuorum traditionem ſecuti. Iis ſemper ad ejuſmodi purificationes vaſa capacia aqua plena præſto erant: *erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum*.

Purificatio Virginis. Feſtum hoc inter Chriſtianos inſtitutum fuit, ut ejus diei myſterium coleretur, quo die Maria Virgo Templum adiit, ut Legem impleret, qua dicebatur, mulier per dies quadraginta, ſi maſculum, & per octuaginta, ſi fœminam peperiſſet, impura fore; tum vero jubebatur in Templum ingredi, ibique pro filio Agnum cum Turture, ac ſi pauper eſſet, Turtures duas tantum offerre: *Mulier, ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus juxta dies ſeparationis menſtruæ .... ipſa vero triginta diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ*. Levit. cap. XII. 2. 4. Nimirum per ſeptem a partu dies mulier nihil tangere poterat, quin id pollueret, iis autem exactis, impuritas non impediebat, quominus ad domeſtica negotia mulier incumberet; ſed eam tantum ab uſu, & participatione ſanctarum rerum arcebat. Quamvis autem Sancta Virgo huic Legi nequaquam ſubeſſet, quippe quæ per ſingulare miraculum concepiſſet, ea tamen humilitate fuit, ut hanc cæremoniam ſubire vellet, quæ ejus Divinæ Maternitati, & conceptus puritati detrimentum ac dedecus afferre videbatur *. Eccleſia porro, in hujus perfectæ humilitatis monumentum, Purificationis Feſtum die 2. Februarii celebrat. Feſtum hoc, quæ fere omnium opinio eſt, medio ſæculo ſexto Juſtinianus Imperator inſtituit, inſignis occaſione contagii, quod Conſtantinopoli graſſatum eſt. Certum ſaltem eſt, hunc Principem ſtatuiſſe, ut id Feſti die 2. Februarii, & quidem ubique eadem ratione celebraretur. Addendum & illud, hoc idem Feſtum potius ad Filium, quam ad Matrem ſpectare, ſcilicet ad Chriſtum Dominum, qui præſentatus in Templo, Deoque Patri ſuo oblatus fuit. Nullo non tempore Proceſſio fieri conſuevit, in qua Fideles accenſos cereos ferentes incedunt. Eo ſpectavit hujus Feſti inſtitutio, ut profanorum ſacrificiorum memoria deleretur, ab Ethnicis edi ſolita menſe Februario, ut homines, agri, Urbes denique purgarentur, cerei vero facibus ſuffecti fuere, quas Ethnici in Lupercalium Feſtis geſtabant, in quibus homines nudi per vias cum accenſis facibus diſcurrebant.

* *S. Lucas Evangelii ſui cap.* II. *myſterium Purificationis Virginis, & oblationis Chriſti Domini in Templo ita deſcribit:* Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus, ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini, quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur; & ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. *Deinde Evangeliſta juſti, Deique timentis viri Simeonis occurſum refert, qui Chriſtum in ulnas excepit, ſacrumque Canticum cecinit. Nos, ut hoc Myſterium in congruo lumine collocemus, expendemus capita quatuor, quæ non levi difficultati ſubſunt.* I. *De quanam purificatione hoc loco ſermo ſit, Mariæ ne, an Chriſti, an utriuſque.* II. *An legibus, quæ ibidem referuntur, ſummo jure Chriſtus, & Maria tenerentur.* III. *Quis fuerit is Simeon, qui Chriſtum ſuſcepit; Sacerdoſne, ut vulgo creditur, an Laicus, juſtitia, & prophetiæ dono illuſtris.* IV. *Fabellas nonnullas rejiciemus quoad Virginem, quæ purificationis officium obiit.*

Non deerit profecto, qui prima fronte valde miretur, in controverſiam vocari, quam demum purificationem, Chriſtine, an Virginis, an denique amborum, S. Lucas intellexerit. Atqui nihil equidem video, de quo acrius inter Interpretes diſputetur. Dubitationi locum præbet Latinus vulgatæ Verſionis textus: Poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus. *Pronomen enim* ejus, *cum utriuſque generis ſit, æque ad Chriſtum filium,*

lium, ac Virginem matrem referri poteſt, & ſeu Chriſti, *ſeu Virginis purificationem innuere. Immo vero, ſiquidem ex Grammaticæ legibus ad eam perſonam referendum pronomen eſt, de qua proxime factus eſt ſermo, dubio procul ad* Chriſtum *ſpectabit, de quo ſtatim antea leguntur hæc:* Poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circuncideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus, quod vocatum eſt ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. *Ac nullis interjectis, atque adeo per copulam, quæ periodum conjungit, ſubditur:* Et poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus &c. *ut profecto non Virginis, ſed* Chriſti *purificatio deſignari videatur.*

Græcus porro textus, qui dubitationem omnem disjicere potuiſſet, ob lectionis in exemplaribus varietatem, longe ſolutu difficiliorem quæſtionem reddidit. Nonnulli Codices legunt αὐτοῦ ejus, *maſculino genere, idque ad* Chriſtum *referunt, perinde ac ſi ejus purificatio deſcriberetur. Codices alii legunt* αὐτῆς ejus, *fæminino genere, idque ad Virginem referunt, quaſi ſi de ejus purificatione ſermo eſſet. Alii denique legunt* αὐτῶν eorum, *idque ad amboe referunt, ut ſi Chriſti, & Mariæ Virginis ejus Matris purificatio commemoraretur. Hinc orta inter Patres diſſenſio. Et ſane nonnulli Veterum, quos Adnotatione 37. in S. Lucam* Toletus *recenſet, lectionem primam amplexi ſunt, contendentes, de legali ſecundum hominum opinionem* Chriſti Domini *purificatione ibidem agi.* Venerabilis Beda, *& Recentiorum multi lectionem alteram adoptarunt, quæ ad Virginem tantum refertur. Suſcepere lectionem tertiam* Origenes *Hom.* 14. *in Lucam, Auctor Homiliæ* de Occurſu *apud S. Joannem Chryſoſtomum, &* Euthymius *in Commentariis in S. Lucam; opinantur ſcilicet,* Evangelium *de purificatione plurali numero locutum eſſe; ita nimirum, ut per pronomen* αὐτῶν illorum Origenes *Chriſti ſimul, & Matris purgationem intelligat.* Euthymius *denique Mariæ, Joſephi, & Chriſti purificationem per id pronominis explicat.*

At quis non celebrem hoc loco Babelycam confuſionem perſpiciat? Quid interim nos in tanto oppoſitarum opinionum conflictu? Eam certe ſententiam amplectemur, quam Catholica Eccleſia, & recta ratio Sacris Litteris nixa recipit, & probat; eam nempe, quæ tuetur, hoc loco unius Virginis, non jam Virginis & Chriſti, multoque minus Chriſti, Mariæ, & Joſephi purificationem recitari.

Ita ſane Catholica ſentit Eccleſia, digna Sacræ Scripturæ interpres, quæ in Miſſa dicti Purificationis illud Evangelium recitans, loco pronominis ejus, *diſtincte, & perſpicue legit* Mariæ: Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ ſecundum legem Moyſi &c. *illudque ſolemne Feſtum tam in publicis precibus, quam in Martyrologio, Virginis, non jam Chriſti, ſeu Joſephi Purificationem vocat. Iis, quæ diximus, ſuffragatur ratio. Et ſane de Purificatione ſecundum Moſaicam legem edenda agitur, quæ purificatio Matris erat, cujus immunditiem, non autem Infantis, aut Viri detergi oportebat. En ipſa Legis verba, Levitici cap.* XII. Mulier, ſi, ſuſcepto ſemine, pepererit maſculum, immunda erit ſeptem diebus juxta dies ſeparationis menſtruæ. Et die octavo circuncidetur Infantulus; ipſa vero triginta tribus diebus manebit in ſanguine purificationis ſuæ. Omne ſanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies Purificationis ſuæ. Sin autem fæminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menſtrui, & ſexaginta diebus manebit in ſanguine Purificationis ſuæ. *Hæc autem omnia dicta ſunt de Matris immunditie, ac de ejuſdem purificatione; nihil de Filio, niſi quod octavo die circuncidendus erat; certe de Viro nihil omnino. Errant igiur graviter, qui, ut nobis nati Pueri Legalem neſcio quam immunditiem propinent, a qua per peculiarem purificationem liberandus erat, ajunt, Agni anniculi, & Columbarum oblationem ad Filii purificationem fieri conſueviſſe. Errant, inquam, prorſuſque delirant; oblatio enim hæc ipſa ad Matris purificationem ſpectabat. Adeo clara ſunt ſacræ Scripturæ verba, ut id in dubium revocari omnino non poſſit:* Deferet Agnum anniculum in holocauſtum, *ſubdit Moſes,* & pullum Columbæ pro peccato, & tradet Sacerdoti, & orabit pro ea, & ſic mundabitur a profluvio ſanguinis. *Quæ cum ita ſint, Evangelium de Mariæ purificatione unice loquitur. Ac ſi qua in Græcis Codicibus varietas occurrit,*

Digitized by Google

rit, putos, ſinceroſque ſequi debemus. qui lectionem vero, & germano Scripturæ ſenſui conſentaneam retinent; cujuſmodi profecto ſunt ii, qui legunt αὐτῆς, ejus, *fœminino genere, quod ad Virginem tantum refertur.*

Nobis tamen opponunt ſcioli, in iis S. Matthæi verbis, poſtquam impleti ſunt dies purgationis ejus, *pronomen ejus ad eam perſonam referri debere, cujus mentio proxime facta occurrit, adeoque ad Chriſtum eſſe referendum, de quo ſermo proxime factus fuit*: poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circuncideretur puer, vocatum eſt nomen ejus Jeſus. *At hi Grammatices Magiſtri, quorum propria petulantia eſt, animadvertant, quæſo, totam præcedentem periodum ad Chriſtum ſpectantem, in qua ejus Circuncifio refertur, quadam veluti parentheſi concluſam fuiſſe; ut proinde pronomen ejus in Evangelico textu referatur ad eam perſonam, de qua ante parentheſim Evangeliſta locutus erat; jam vere ante parentheſim locutus erat de Virgine Matre*: Maria autem conſervabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. *Quare pronomen illud ad Mariam, non ad Chriſtum referri debet. In Evangelico ergo textu de Virginis, non autem Chriſti purificatione agitur, quod ſubſequentia ejuſdem Evangelii verba evidenter oſtendunt.*

Suo jam ordine ſequitur altera quæſtio de Moſaicis Legibus, quibus in ea purificationis Cæremonia Virgo, & Chriſtus ſe ſubdere voluerunt: utrum ſcilicet iis ſtricto jure ſubeſſent, an vero eſſent ab iiſdem ſoluti, prorſuſque liberi. Porro Leges hæ ſunt omnino tres: priores duæ ad puerperam Matrem, tertia ad filium genitum unice ſpectant. Occurrit prima in Levitici Capite XII. 2. *ſi nempe mulier maſculum peperiſſet, quadraginta diebus immundam fore. Legem alteram exhibet idem Caput v. 6. oportuiſſe ſcilicet, ut mulier ita ſecundum Legem immunda, ad purificationem obtinendam, Agnum anniculum in holocauſtum, & pullum turturis, ſeu columbæ in victimam pro peccato, ſiquidem dives eſſet, ſin autem pauper, ſolummodo par turturum, aut duos pullos columbarum offerret. Continetur Lex tertia Exodi Capite* XIII., *ut nimirum ſi nata proles maſcula ſit, & primogenita, præſentetur, offeraturque Deo, tanquam ei propterea debita, quod Hebræorum primogenitos ſoſpites, incolumeſque ſervaverit, cum exterminator Angelus, Pharaonis, & Ægyptiorum primogenitos interfecit; ita tamen, ut Deo a Genitoribus oblata proles ſiclis quinque redimi poſſit.*

Ab utraque Lege, ad puerperas ſpectante Beatam Virginem immunem fuiſſe unanimi ſententia docuere Patres, quibus unus Origenes Hom. 14. in Luc. *adverſari viſus eſt. Ac ſtatim ſane ſe offerunt rationes duæ. I. Memoratæ Leges afficiunt eas fœminas, quæ infantes virilis ſeminis ope conceptos peperiſſent*: Mulier, *ait Moſes*, ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, immunda erit. *At Dei Mater abſque ſeminali opera peperit; ab ea igitur Lege ſoluta erat.* II. *Ea legalis immundities, quæ a Genitoribus contrahebatur, quæque deinde purificanda erat, non niſi e fluxu menſtruo contrahebatur*: immunda erit ſeptem diebus juxta dies ſeparationis menſtruæ; *& paucis interjectis*: mundabitur a profluvio ſanguinis. *Jam vero fluxus menſtruus in Maria nullus fuit; tum quia virgo, & ſine virginalis clauſtri fractura peperit; tum quia, cum Sancti Spiritus opera concepiſſet, is tantum ſanguis in Virgine fuit, quo in Utero ad fœtus nutritionem opus erat, quo ſane fœtu ex Utero egreſſo, is omnis ſanguis ad mammas abiit, & lac evaſit, quo natus puer aleretur: Non ergo ſupervacaneus extitit ſanguis menſtruus, ac proinde nulla Legalis immundities, nulla denique purificationis Lege præſcriptæ neceſſitas fuit.*

Majoris ergo momenti fuerit definire, an ipſe Chriſtus ab alia Lege liber fuerit, quæ præcipiebat, ut promogeniti Deo offerrentur, & dicarentur. Et ſane jam prima fronte ab ea Lege videtur excluſus; ita enim Exodi cap. XIII. *ſcriptum legimus*: Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filiis Iſrael,

Iſrael, tam de hominibus, quam de Jumentis. *Porro Chriſtus, dum in hanc lucem prodiit, maternam vulvam non aperuit, ſed Uterum penetrans, non autem frangens egreſſus eſt. Ea ergo Lege non tenebatur. Nihilominus conſultis Eccleſiæ Patribus, attentoque animo ponderatis, ut eos conſuli, expendique neceſſe eſt, ſiquidem Theologi eſſe volumus, longe aliter rem ſe habere perſpicio, eaque Lege obſtrictum Chriſtum comperio, a qua cæteroquin liberum vellem, niſi Patrum auctoritas repugnaret. Ita ſumma animorum conſenſione ſtatuunt* Tertullianus *in libro* de Carne Chriſti, Origenes *Hom.* 14. *in S. Luc.* S. Ambroſius *lib.* 2. *in S. Luc.* S. Hieronymus *lib.* 2. *contra Jovinianum*, S. Gregorius Nyſſenus, S. Amphilochius, S. Iſidorus, Theophilactus, Euthymius, S. Joannes Damaſcenus. *Jam omnes hi Patres in eam ſententiam conſpirant, Chriſtum non modo ea primogenitorum Lege comprehendi, ſed potiore ratione, quam cæteros primogenitos, atque adeo ejus potiſſimum cauſſa conſtitutam eam Legem fuiſſe; eumque imprimis decuiſſe ſe Deo præſentare, & offerre, quippe qui vere, ac prodigioſe Sanctus eſſet.*

At inquiet fortaſſe quiſpiam, cur Chriſtus ei Legi ſubeſſe dicitur, quæ ſolis primogenitis maſculis, vulvam aperientibus indicta fuit? Equidem, ſi meum hoc loco reſponſum poſtularetur, facile ſponderem, ſacram Scripturam fere hac loquendi ratione uti, quæ eos deſignat, qui e materno Utero primi egrediuntur, quocunque demum pacto contingat egreſſus, ſeu per apertam vulvam, quæ communis eſt naſcendi ratio, ſeu per Uteri penetrationem, quod unius Chriſti Domini privilegium fuit. Moſem autem propterea dixiſſe, ſanctificandum, hoc eſt, offerendum Deo eſſe non quemcunque primogenitum, ſed eum, qui vulvam aperit, videlicet omnium primus e materno utero egreditur, quia poteſt aliquis eſſe primogenitus inter maſculos, qui tamen vulvam non aperiat, ſi antea fœmina nata fuerit; & præterea poteſt aliquis eſſe primogenitus Viri, non Conjugis, quæ ex præcedente matrimonio filium genuerit. Hoc ſane meum, ſiquidem expoſceretur, reſponſum eſſet, quo propoſitam difficultatem ſolverem. At quia non mea, ſed Patrum reſponſio petitur, quorum hoc loco ſententiam expendo; ii contra reſpondent, tantum abeſſe, ut ex his Moſis verbis, primogenitum, quod aperit vulvam, *evinci poſſit, Chriſtum ab ea Lege immunem fuiſſe, ut potius ex iis ipſis firmius argumentum deducant, cujus vi permoti hac eadem Lege Chriſtum involvant. Chriſtum enim ea loquendi ratione peculiariter deſignatum putant. Cæteri, inquiunt ipſi, tam Hominum, quam Animalium primogeniti, cum naſcuntur, Vulvam non aperiunt, ſed potius apertam inveniunt, per præcedentem nimirum copulam, quæ vulvam aperire cœpit, antequam naſcentis infantis deceſſu penitus aperiretur. At Chriſtus natus e Virgine, quin conjugalis copula præceſſiſſet, naſcens ipſe quidem vulvam aperuit, quam clauſam, & obſignatam invenit. Ita laudati Patres unanimi ſententia memoratam Exodi Legem explicant.*

Abſit porro, in ea opinione nos eſſe, ut Deiparæ Virginis puritati injurioſos tot ſanctos, & doctiſſimos Eccleſiæ Patres judicemus, dum maternam vulvam a Chriſto naſcente apertam dixerunt. Etenim aperire vulvam in eorum ſcriptis nihil aliud ſignificat, quam penetrabilem reddere, ne ſcilicet Chriſto, qui egrediebatur, obſtaculo eſſet; quod abſque fractura, atque expanſione uteri contigit, prodigioſa penetratione, quæ virginale clauſtrum intactum reliquit.

Cum ergo de puerperii, ac primogenitorum Lege ſatis hactenus dictum fuerit, ad eam quæſtionem, quæ de Simeone eſt, accedamus; an ſcilicet Sacerdos fuerit, qui pro muneris ſui ratione, e Parentum manibus Chriſtum ſumpſit, Deoque obtulit, pro ut Lex præcipiebat; an vero Laicus, qui pietate, ac religione geſtiens, Chriſtum in ulnas ſuſcepit, Deo benedicens, qui tandem aliquando promiſſum Servatorem in Mundum

dum miſiſſet. *Eum vulgus Sacerdotem putat, Pictoribus huic opinioni magnopere patrocinantibus, qui Simeonem, Pontificis in modum, Sacerdotalibus veſtibus indutum depingunt; ſed inconſulto prorſus, ac temere.*

Occaſionem fabulæ præbuit circunſtantia loci, a quo pius, & religioſus Senex id officii perſolvit. Cum enim legatur in Evangelio, puerum Jeſum a Simeone in ulnas exceptum eſſe, dum a Parentibus in Templum induceretur, Deo offerendus; inconſiderate judicatum eſt, eum ipſum Simeonem Sacerdotali dignitate inſignitum fuiſſe. At ſi leves homines attentius Evangelium legiſſent, animadvertiſſent, rem longe aliter contigiſſe, jactatumque Simeonis Sacerdotium inter Eſopi fabulas retuliſſent. Sane Sacerdotes in intima Templi parte prope Domini Tabernaculum verſabantur, ibique pro eo quod obibant, officio, Deo pueros offerebant, quos e Parentum manibus ſumpſerant. At Simeon puerum Jeſum in ulnas ſuſcepit, fortuito quodam occurſu extra Templum, vel ad Templi fores; nempe dum Sanctus Senex ad Templum pergeret, obvios habuit forte fortuna Chriſti Parentes, a quibus in Templum, Domino offerendus inducebatur: Et venit *inquit S. Lucas cap.* 2. in Spiritu in Templum; cum inducerent puerum Jeſum Parentes ejus, & ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum. *Quod adeo Græcæ Eccleſiæ perſuaſum fuit, ut a primis uſque ſæculis Simeonis Chriſtum in ulnas ſuſcipientis, & ſacrum Canticum recitantis religionem celebraverit, eumque ipſum ſolemnem diem Feſtum* occurſus Domini, *ὑπαπαντος appellaverit. Hinc apud Græcæ Eccleſiæ Patres Homiliæ plures, & Sermones* de Occurſu Domini. *Quamobrem ſanctus Senex, Chriſto in ulnas ſuſcepto, benedixiſſe Deo dicitur in Evangelio, non Chriſtum Dominum Deo ipſi obtuliſſe, quod ſane præſtitiſſet, ſi tamquam Legalis Sanctificationis Miniſter, & Sacerdos eum ſuſcepiſſet. Eodem accedit, infantium oblationem in Templo non ante peragi conſueviſſe, quam Matres in remota Templi parte purificationis Legi ſatisfeciſſent, & præſcripta dona obtuliſſent; nimirum ante id Tempus immundæ cenſebantur:* Omne Sanctum non tangebant, *Levitici verba ſunt*, nec ingrediebantur in Sanctuarium. *At Simeon illud pietatis officium edidit, cum Parentes puerum Jeſum in Templum inducerent, nempe cum Mater nondum purgationis Legem impleſſet, ſed ad eamdem implendam pergeret. Quod ergo Simeon egit, haud ſane Sacerdotale oblationis officium fuit, quo Sacerdos puerum e parentum manibus ſuſceptum Deo offerebat. Cæterum Evangelii, Eccleſiæ, omniumque tam Græcorum, quam Latinorum Patrum ſilentium evidenter oſtendit, Simeonem in hac facti ſpecie nullam omnino Sacerdotalem functionem obiiſſe, atque adeo ne Sacerdotem quidem fuiſſe. Sane S. Lucas religioſi Senis elogium contexens, plures ejus titulos congerit, alte ſilens de Sacerdotio:* Homo erat, *inquit*, in Jeruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus, & timoratus expectans redemptionem Iſrael, & Spiritus Sanctus erat in eo; *cum idem Evangeliſta alibi Sacerdotis titulum, quoties decuit, ac res tulit, nunquam omiſerit, immo vero primo loco poſuerit. Eccleſia quoque tam in precum officio, quam in Martyrologio ad diem 8. Octobris, qua die S. Senis Simeonis Natale celebratur, Sacerdotis dignitatem ſilentio præterit, quam cæteroquin diligenter notat, ubi notanda erat. Omnes Eccleſiæ Patres S. Senem Simeonem commendantes, quemvis alium, quam Sacerdotis titulum adhibent, ſi opera nonnulla falſo tributa Patribus, quorum nomen præferunt, excipiamus, quæ de Simeonis Sacerdotio mentionem faciunt, ſed quæ tamen utpote ab impoſtoribus, & falſariis edita nihili facienda ſunt.*

Quod ergo apud S. Lucam cap. 11. *v.* 24. *legitur, nempe Chriſti Parentibus Simeonem benedixiſſe, id non jam de Sacerdotali benedictione accipiendum eſt, ſed laicali, qua in Veteri Teſtamento Seniores, Patresfamilias, Reger, Judices, Duces, & in aliis dignitatibus conſtituti ceteris benedicere ſolebant; cujus rei innumera exempla afferre poſſem, ſiquidem opus eſſet. Nec mirari deſino, nonnullos Interpretes adeo infirmo argumento uſos eſſe, ut evincerent, Simeonem Sacerdotem fuiſſe. Quod ſi ita eſſet, eos omnes Sacerdotes dici oporteret, qui in Veteri Teſtamento benedictionem aliis tribuiſſe referuntur; quod a vero maxime alienum eſt. Quæ quidem benedictiones auguria felicia fuere, per quæ Laici aliis etiam pro-*

ſpera

ſpera portendebant, ac denique promittebant, ſiquidem Prophetię dono prediti erant.

Flocci pendo fabulam aliam de Simeone vulgatam, eum ſcilicet oculorum uſui, quo pre ſenectute ſpoliatus erat, reſtitutum eſſe, ſtatim atque in ulnas Chriſtum ſuſcepit; male quippe aſſuta fabella corruit ipſa per ſe. Si enim Sanctus Senex non modo Sacerdos erat, ut iis Scriptoribus placet, verum etiam Sacerdotali munere fungebatur, qui cœcus eſſe poterat, ſiquidem ſacrum miniſterium ob oculorum vitium obire minime potuiſſet? Neminem latet, cœcos, claudos, gibboſos, corpore mutilatos, & deformes Moſaica Lege ab Altari excluſos fuiſſe. Quis autem nugas plures ſibi refellendas ſumat, quę ſuper Sene Simeone, ac ſuper Virgine, in ipſa purificationis executione, venditatę ſunt? Lectorem fruſtra delaſſarem, & paginas incaſſum implerem, quę ſunt in ejuſmodi opere melioribus rebus, ſcituque dignioribus reſervandę.

Purpura. Nomen hoc proprie piſcem in conchilia ſignificat, in cujus gutture albicans vena, e qua liquor, quo ad purpureum colorem Veteres utebantur. Color hic vividus erat, aſpectuque jucundus, ac deinde ad pannos tranſiit: *Hæc ſunt, quæ accipere debetis..... hyacinthum, & purpuram;* ita Deus Tabernaculi opera, ſummique Sacerdotis ornamenta a Moſe tincta vult. Purpura ſignificat etiam indumentum, quo ad cæterorum diſcrimen Reges utebantur, ac Proceres, quibus id honoris Reges ipſi concedebant; ac proinde *purpurati* nuncupabantur: *Indutus eſt Daniel purpura*. Hujus veſtis uſus deinceps penes divites fuit: *Induebatur byſſo, & purpura*, ita in Evangelio, ubi de improbo divite ſermo eſt. Eadem veſte Idola ſua induebant Ethnici, quemadmodum apud Jeremiam legimus: *Hyacinthus, & purpura indumentum eorum.* Itaque Milites, qui Chriſtum crucifixerunt, eum purpura induerunt, ut jactatum Regem deriderent: *Induunt eum purpura*.

Puteoli, Urbs in Neapoletano Regno, ubi S. Paulus ſeptem dierum ſpatio moratus eſt: *Secunda die venimus Puteolos*. Urbs hæc, quam ſubactam Romani in Coloniam erexerunt, olim idoneo portu, magnificis ædibus, opulentiſque Templis ſpectanda erat. Ejus balnea celebratiſſima ingentem hominum multitudinem undique convocabant; ſuburbia elegantibus ædificiis ornata, quæ Romani extruenda curaverant. Caligula pontis 3900. paſſus lati ibidem erigendi conſilium inierat, qui Bajas attingeret (& quidem ſuperſunt etiamnum Regii hujus operis columnæ duodecim) duplici Navium ordine, quas anchoræ ſuſtentabant, tabulæque tegebant, quas ipſe tum equo inſidens, tum curru trajecit. Graviſſimas viciſſitudines paſſa Urbs jam nihil amplius, quam exigua veteris ſplendoris veſtigia retinet. Legatur articulus *Puteoli* Tom. II. Dictionarii Geographici.

Puteus, profundus in terra locus, aquæ ad potum hauriendæ inſerviens: *Non bibemus aquas de puteis tuis*. Puteus viventis, & videntis inter Cades, & Barne, is eſt, quem Angelus oſtendit Agar in Deſerto, e quo mater Iſmaeli filio, fitî propemodum pereunti aquam præberet: *Appellavitque puteum illum puteum viventis, & videntis*. In Arabia, ubi perrara aqua eſt, putei celantur, ſuperinducto ſabulo, ne advenæ conſpicati aquam hauriant. Nonnunquam putei cauſa oriuntur inter paſtores, & ruſticos gravia diſſidia. Hujus rei exemplum ſacra Scriptura nobis ſuppeditat inter eos, qui ab Abimelech Geraræ Rege, & qui ab Iſaac erant. *Puteus* etiam pro quovis profundo loco ſumitur: *puteus interitus, corruptionis*, puteus mortis, ſepultura, ubi cadaveris corruptio contingit, vel Infernus, ubi reprobi æternis pœnis addicti ſunt, qui etiam *puteus abyſſi dicitur*. Sûmitur idem nomen pro calamitate, pro periculo: *Neque urgeat ſuper me puteus os ſuum*: puteus, in quem me projecerunt, ſuper me non claudatur; puteus hic vim maximam malorum deſignat. Chriſtus nimirum hac loquendi ratione Patrem rogat, ne ſe a morte vinci, aut diu in ſepulcro clauſum jacere patiatur. *Puteus anguſtus aliena*: extranea fœmina veluti puteus anguſtus eſt, e quo non amplius exitus patet; ea quippe quos irretivit, ad certum perniciem trahit. Denique fontem bonis affluentem ſignificat: *Puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano*. Eccleſia per ſponſam ſignifi-

gnificat fons eſt aquæ vivæ , gratiæ ſcilicet , quam in eam Chriſtus effundit . *Puteus bituminis*. Ejusmodi putei in planitie Sodomæ plures erant, antequam incolæ ſceleribus longe graviſſimis Divinæ iræ fulmina in ſe concitaſſent . *Vallis autem ſylveſtris habebat puteos multos bituminis*.

Putiphar , Dux cuſtodum Pharaonis , cui Joſeph a Madianitis Mercatoribus venditus fuit : *Madianitæ vendiderunt Joſeph in Ægypto Putiphari Eunucho Pharaonis Magiſtro Militum* . Eunuchi nomen hoc loco nihil aliud quam militum in Pharaonis Aula Præfectum ſignificat ; Putiphar enim dubio procul conjugatus erat, & filios etiam ſuſceperat , ex eorum ſententia, quibus ipſe Heliopoleos Sacerdos fuiſſe videtur. Cum ergo Putiphar Joſephum emiſſet , perſpiceretque , quicquid ei demandatum eſſet , e voto ſuccedere , eum ſingulari amore complexus eſt, reique domeſticæ omni præfecit . At poſt annos aliquot Putipharis Conjux Joſephum, quem cœco libidinis impetu abrepta fruſtra ad turpia ſollicitaverat , tamquam honeſtatis ſuæ tentatorem apud virum accuſavit; qui ſceleſtæ fœminæ dictis leviter fidem adhibens, innocentem puniit, & in carcerem trudi juſſit. At Deus, qui Joſephum ſuo ipſius ſpiritu cumulaverat , eum Pharaoni notum voluit , a quo totius Ægypti Regno præpoſitus fuit, Aſeneth quoque Putipharis filia in conjugem tradita: *Deditque illi* uxorem Aſenet , filiam Putipharis Sacerdotis Heliopoleos. Auctores nonnulli contendunt , Putiphatem hunc non eundem ac primum Joſephi Dominum eſſe , idque tum ex varia ratione probant, qua hæc nomina in Hebraico textu ſcribuntur , tum ex Sacerdotis titulo , quo ſacra Scriptura poſteriorem inſignit ; ſed ambræ rationes hæ adeo infirmæ ſunt , ut non niſi præſumptionem efficiant . Non abſonum fuerit credere , Sacerdotem Heliopoleos , militumque Magiſtrum fuiſſe unum eundemque hominem , qui obiret officia hæc duo, primum Heliopoli , alterum Tanis, ubi Pharaonis Aula verſabatur . *Geneſ.* XXXVII. XLI.

Pygmæus . Occurrit id nominis in Ezechielis Latino textu : *Sed & Pygmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras ſuas ſuſpenderunt in muris tuis per gyrum*. Erant hi Phœniciæ populi admodum ſtrenui , qui *pygmæi, cubitales* nuncupabantur , propterea quod ad mare degerent in iſthmo , cubiti formam exhibente ; vel iis a *lucta* nomen , quippe qui in luctæ pugna fortes eſſent ; non autem quia, ut eſt in fabulis, cubiti altitudinem non excederent.

Python. Nomen hoc proprie Apollinem Deum ſignificat , qui dictus *Python* , ſeu *Pythius* a Serpente Pythone , quem interfecit , vel a verbo *interrogare* , quoniam reddebat iis oracula , qui eum interrogabant . Hinc factum eſt , ut , qui futura prædicendi dono pollerent , Pythonis ſpiritu pleni dicerentur . Septuaginta Interpretes , & Vulgatæ Verſionis Auctor locutione hac uſi ſunt , ut Divinos , Magos, Ventriloquos, ſeu Dæmonem ventre geſtantes ſignificarent ; hi quippe Divini, quo tempore furore quodam , vel enthuſiaſmo ſeu vero, ſeu ficto repleti erant , intumeſcebant, utris inſtar extendebantur , & verba e ſtomachi veluti fonte trahebant. Hinc Iſaias Hieroſolymam afflictam , depreſſamque, tamquam e terræ viſceribus, veluti Pythoniſſam quamdam locuturam ait: *Erit quaſi Pythonis vox tua de terra*: egrediens e terra vox tua Pythoniſſæ voci ſimilis erit. Vetuerat acriter Deus, ne id genus hominum Judæi conſulerent : *Nec ſit incantator , nec qui Pythones conſulat* , *Deuter. cap.* XVIII. Et *Levit. cap.* XX. *Vir*, inquit, *ſive mulier, in quibus Pythonicus, ſeu divinatorius fuerit ſpiritus , morte moriantur*. Eos e ſua ditione Saul expulit , qui tamen ipſe eo imbecillitatis poſtea devenit, ut ſe ad Pythoniſſam Endor conſulendam conferret : *Divina mihi in Pythone*. Reges Juda , qui Dominum timebant, nugivendos Ariolos hos e Regni ſui finibus exterminarunt . S. Paulus Philippis in Macedonia Puellam ethnicam nactus , quæ Pythonis ſpiritum poſſidebat , heriſque ſuis non parum emolumenti, divinationis ope , afferebat, eam a malo ſpiritu liberavit : *Factum eſt, puellam quamdam , habentem Spiritum Pythonem obviare nobis ...... & exiit eadem hora*. *Actor.* XVI. 16. *

* *Hoc loco me nihil abs re facturum puto, ſi quid attigerim quoad Pythoniſſas, Magas, Veneficas, ſeu Veneficos, Faſcinatores, ac ſi qua ſunt id genus alia vocabula, quibus ii deſignantur, qui Artem magicam Diabolicam nigram, ut dicitur, profitentur, ad Artis Magicæ naturalis, & artificialis diſcrimen, quæ damnata non eſt, quia ſcilicet vel a ſyſtematis, curſusque planetarii cognitione, vel a Matheſi derivatur. Ac mirum ſane, eos omnes, qui ſe doctos exhibent, veneficia ad fabulas amandare, contendentes, Diabolicam Artem Magicam, quæ Dæmonum cum hominibus commercio continetur, aut puram putamque vafritiem, ac fraudem eſſe, aut demum poſt Chriſti Domini adventum deſiiſſe, ac penitus evanuiſſe, quæ clariſſimi cæteroquin viri* Marchionis Maffeii *ſententia fuit, in quadam Epiſtola, quam ſuper hac re ad* P. Innocentem Anſaldium *e Prædicatorum Ordine ſcripſit. Haud equidem priorum opinionem dignam puto, in qua refellenda immorer; Deus quippe ſomniaſſe dicendus eſſet, cum expreſſis verbis c.* XIX. *Levitici vetuit Magos conſuli:* Ne declinetis ad Magos; *cum etiam ejuſdem Levitici cap.* XX. *juſſit, ut Vir, ſeu Mulier, in quibus Pythonicus, ſeu divinatorius ſpiritus eſſet, lapidibus obruerentur:* morte moriantur, & lapidibus obruent eos; *cum præterea Exodi cap.* XXII. *Maleficos extremo ſupplicio affectos voluit:* Maleficos non patieris vivere; *cum denique Deuteronomii cap.* XVIII. *Pythonicis graviſſimas ejusmodi pœnas impoſuit. Somniarunt etiam Imperatores Ethnici, ut* Tiberius, Dione *referente, & Imperatores Chriſtiani, ut* Conſtantinus, Conſtantius, Honorius, Theodoſius, Valentinianus, & Valens, *qui graviſſimas leges in Artem Magicam ediderunt, Judicum poteſtati traditis iis, qui eam docerent, ediſcerent, eademve uterentur. Quamobrem ſanæ Theologiæ documenta ſecutus, quæ nos cogit Divinæ auctoritati, non jam erroneis humanæ rationis inventis, & ludibriis fidem addere, quemadmodum Divus* Auguſtinus *lib.* x. *de Civit. Dei cap.* XXXI. *docet:* Divinæ auctoritati humana cedat infirmitas; *haud proinde Magicam Diabolicam Artem in dubium revocari poſſe puto, quippe quæ, meo quidem judicio, quotidiana experientia firmatur, omniumque ſæculorum fide nititur. Et ſane ſiquidem ad Dæmonum tum cognitionem, tum poteſtatem, quæ hominum ſeu ſcientiam, ſeu vim longe multumque ſuperant, tum denique malitiam, hoc eſt, nihil non mali nobis inferendi voluntatem parumper animus referatur; haud video, qui fieri poſſit, ut quiſpiam Magicam ejusmodi artem negare audeat, per quam homines cum malis Spiritibus, ea, qua maxima pollent, notitia, & facultate ad ipſorum hominum detrimentum uti ſane volentibus commercium ineunt.*

Videamus tamen, quænam argumenta cordati hominis animum movere poſſint, ut a communi ſententia recedat. Ajunt primo loco, qui contra ſentiunt, Medicos apud Petrum Apponenſem in Probem. Ariſt. lect. 30. q. 1. *multa, quæ præter ordinem, & mirum in modum fiunt, melancholiæ, ac phreneſi tribuere, cauſa exempli, ruſticum phreneticum neſcioquem ad Medicum, aliosque de ſua, conjugisque, ac filiorum ſalute ſatis ornate, & copioſe dixiſſe; alium, qui Poeſim nec e limine ſalutaſſet, ligata numeris oratione ſatis eleganter, & appoſite locutum eſſe;* Maracum *quemdam, ſiculum Civem, & Poetam nunquam melius edidiſſe poemata, quam cum a mente alienatus eſſet; fœminam eorum neſcioquam, cum phreneſi corriperetur, virtutes, & occulta vitia, qui eam inviſerent, detexiſſe; nonnullos denique Latino, aliisque ignotis ſermonibus locutos eſſe. Hæc, & ejusmodi alia, Medicorum judicio, ſecundum naturæ leges, ex atræ bilis, & melancholiæ motu, ac perturbatione contingere poſſunt. Ita enim comparati homines (inquiunt Adverſarii) ejusmodi ſunt, ut interdum loquaces, eloquentes, divini, poetæ eſſe poſſint, præſertim ſi a natura, vel ab arte ita facti, cum ſaperent, extiterunt.*

runt. Cum autem affirmant, id quoque fieri poſſe, ut quiſpiam peregrinis ſermonibus ob phreneſim loquatur, ita rem explicant. Certum eſt, inquiunt, primos linguarum Inventores ita natura comparatos fuiſſe, ut iis congruerent, & conſonarent ea nomina, quæ rebus imponebant; ac proinde ſi quem phreneſis, aut aliqua alia cauſa ita compararet, ei quoque eadem vocabula conformari poſſent; ut qui ita ſe haberet, iisdem haud ægrius uteretur, quam primi linguarum Auctores utuntur. Ac ſi Deus in rerum initio homines duos, quorum ſimillima eſſet naturæ ratio, creare voluiſſet, a quibus ſeorſim nomina rebus imponerentur, haud temere credi poteſt futurum fuiſſe, ut eadem uterque nomina creatis rebus imponeret; eadem quippe nomina utriusque Adæ naturæ congruiſſent. Quod ſi quis non eadem ſemper ratione comparatus fuiſſet, facile quoque contigiſſet, eum non ſemper ignota lingua loqui, quemadmodum laudatus Petrus Apponenſis de Fœmina teſtatur, quæ maxima melancholia laborans tum ſolum Latine loquebatur, cum ita affecta erat, non deinceps, cum ſcilicet ab eo morbo libera eſſet.

Hęc tamen opinio, quæ nihil non eorum, quæ diximus, ad melancholiam, ad atram bilem, ad phreneſim redigere nititur, omnino a ratione, ac Philoſophia aliena eſt, etſi Ariſtoteles, ad divinationem quod attinet, ei favere videatur; ſed eum tamen eventa hæc melancholiæ tribuere conatum eſſe mirum videri non debet, qui eum in Divinæ revelationis ignoratione penitus verſaretur, ſibique propoſuiſſet ea tantum memoriæ tradere, quæ cum naturalibus principiis congruerent, non aliam ſpecioſiorem rationem invenire potuit. Et ſane percipi omnino non poteſt, ea, quæ diximus, ex melancholia derivari. Melancholia ſane, ſiquidem vehementer commota ſit, mentis perturbationem, furorem, atque adeo inſaniam afferre poteſt, & monſtroſa phantaſmata in phantaſia, quam exagitaverit, excitare; ut eos proinde, in quibus tam abſona, & inuſitata eventa cernuntur, Ariſtoteles inſanos vocet. At enim Malefici, ac Maleficæ, qui diſſitas res, ac futuras patefaciunt, profecto referunt, quæ dixerunt, & quibuscum egerunt; nihil non conſulto agunt; apte reſpondent; nullumque inſaniæ argumentum exhibent; ut palam fiat, eos nec melancholia, nec phreneſi laborare. Dum pariter aliquem Ruſticum, aliena lingua loquentem audivimus, quam nunquam didicit, & qua lingua loquentem neminem unquam audiit, exempli gratia, Italum Ruſticum, qui recte cogitationem aliquam Germano, vel Arabico ſermone explicat; id dubio procul melancholiæ tribui non poteſt. E Philoſophorum enim trita regula, eademque apprime veritati conſona, nihil eſſe poteſt in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu; ac proinde nihil in imaginatione reperitur, quin per externos ſenſus ad internos tranſierit. At in re noſtra Ruſticus, de quo ſermo eſt, nunquam earum linguarum difficiles dictiones audiit, neminem unquam audiit, qui eadem idiomata pronuntiaret; fieri ergo omnino non poteſt, ut hæc ipſius locutio melancholiæ vi contingat. Poteſt enim melancholia phantaſmata quidem, quæ in phantaſia jam exiſtunt, turbare, conjungere, ſegregare, & per ejusmodi perturbationem varias imagines exhibere; at inducere, vel aliis manifeſtare omnino non poteſt, quæ prius in phantaſia non erant, earum præſertim rerum phantaſmata, quæ ab hominum tantum inſtitutione pendent; ea prorſus ratione, qua Cęcus a nativitate, qui nunquam colores vidit, nullam eorum phantaſiam, vel imaginationem habere poteſt.

Oſtendant præterea, quæſo, qui fieri poſſit, ut imagines rerum, Idiomatum vocabula, derivata ex hominum arbitratu nomina, quæ nunquam ad ſenſum alicujus hominis pervenerunt, melancholiæ vi in ipſius imaginatione excitentur. Equidem ita ſentio, eas imagines, eaque phantaſmata prius in anima non exiſtere, quia ſcilicet anima, docente Ariſtotele, eſt veluti tabula raſa, in qua nihil omnino depictum eſt; forinſecus ergo

in phantaſiam inducantur, neceſſe eſt; quod fieri non poteſt, niſi prius ab objectis cudantur, & ad externos ſenſus, deinde vero ad externos deferantur; ac demum in phantaſia reponantur, quæ earumdem imaginum, ſeu phantaſmatum reminiſcentiam pro re nata perficiat. In ſana philoſophia modus alius aſſignari non poteſt. Quamobrem ii, quorum externi ſenſus non prius a ſenſibilibus externis rebus moti ſunt, nullius rei imaginationem unius melancholiæ vi efformare poſſunt.

Præterquamquod experientia demonſtrat, homines, & fœminas, qui vexantur a Dæmone, interdum extraneo ſermone loqui, abſque inſtrumentorum uſu, quibus ad formandam vocem opus eſt; loquuntur enim haud raro, ore prorſus obſtructo, immotaque lingua, vel ad mentum producta. At ſi hæc peregrinorum idiomatum pronuntiatio e melancholia derivaretur, naturalia inſtrumenta omnino adhibenda eſſent; quod argumento eſt, ejuſmodi voces, & linguas ab aliqua ſuperiore ſubſtantia efformari, quam nos Dæmonum nomine deſignamus.

Conveniat porro, neceſſe eſt, quædam interdum opera per Matheſim, ac per induſtriam, artemque Circulatorum facta inter faſcinationes, & maleficia referri; non inde tamen inferri debet, mira omnia eſſe induſtriæ, atque artis effecta. Sane artificialis Magia poteſt non pauca facere, quæ admirationem excitent, ſed quæ tamen rerum naturæ nequaquam repugnent; immo vero Geometriæ, Arithmeticæ, & Aſtronomiæ ope producit inſolita, ſed quæ tamen naturam imitantur; inter quæ Veteres apud Aulum Gellium lib. x. cap. 12. ligneam Columbam volantem memorant, quam Architas Pythagoricus effecerat; memorant Archimedis Sphæram, in qua omnes Cæleſtium Sphærarum converſiones, motuſque diſtinctim exhibebantur; eas alias ingenioſas, ſed formidandas machinas, quarum ope Archimedes ipſe Romanas Naves, quas Marcellus ad expugnandas Syracuſas ducebat, (referentibus Plutarco in Marcello, & Zonara in Anaſtaſii Imperatoris vita) neſcioquibus ſerpentibus radios reflectentibus incendit, aut acerrimis ferreis ungulis corripuit, aut ſuſque deque vertit; aureas Leonis Imperatoris Aves, quæ concinebant; Severini Boetii metalla, quæ mugitus, æneos Serpentes, qui ſibilos emittebant; Columbas ex eodem metallo confectas, quæ volitabant; æneos Homines, qui tuba ſonabant. Legimus etiam, Alberti Magni arte factum caput, quod nonnulla verba protulit; editam a Memnone Statuam, quæ loquebatur, vel, ut alii dicunt, murmurabat. Recentiores in Eruditorum Ephemeride an. 1680. pag. 12. artefacti cujuſdam Equi meminere ita elaborati, ut ſeptem, atque adeo octo leucis unius diei ſpatio in planitie conficiendis par eſſet. Alexander Taſſonius (variar. cogitation. lib. x. cap. 26. ſibi viſum currum teſtatur, muſico inſidente choro; qui abſque Equorum ope, ac trahente, vel impellente nemine, ipſe per ſe Romanum ſtadium, quod paſſus mille longum eſt, totum percurrit. Regiomontanus Muſcam effecit, quæ ſuapte vi, ac ſponte Convivas circum volabat, ac deinde ad Convivii Dominum rediens in ejus manu conſiſtebat. Idem Norimbergæ Aquilam condidit, quæ, cum Imperator ad eam Urbem accederet, per aerem volitans, ei extra portam ad longum ſpatium occurrit; tum ſuper eum volitans, reverſa eſt. Quid de Adraulicis operibus dicam? Et ſane non admirari non poſſumus, e lata fiſtula quaſi aquæ flumen emitti, atque ita per aerem attolli, ut oculorum aciem perſtringat, ſtrepenteſque, ac frementes undatim guttulas hac illac ſpargi, & mirandum in modum circumagi; torrentem e ficto monte præcipitem ruere, qui primo lacum, deinde in lacu Inſulas, in Inſulis denique fontes efficit; aquam ſaxeis in vaſis abſque igne miſceri, atque ebullire; Leoneſque, ac Dracones immenſam pluviæ vim viciſſim evomere. Quid plura? Inanimatas Aves, aquæ vi, canere, & ea quidem arte canere, ut vix, ac ne vix quidem artem ipſam a natura ſecernas; denique ubi nihil eſt,

Digitized by Google

eſt, quod amplius expectes, percelli aures organis, quæ ſonitum ex aqua percipiunt, alterniſque ex arte muſica modis diu noctuque, tangente nemine, perſonant. Oſtendant & illud recentiores Philoſophi, e naturæ legibus, abſque Circulatorum illuſionibus (Regnault, Animadv. phyſicar. Tom. 2. pag. 205.) ſexcentarum librarum incudinem pectori impoſitam, malleique ictus per ferream laminam eidem incudini inflictos ſuſtineri poſſe. Sibi quoque ſumunt oſtendendum radium, qui modo in aquam immergatur, modo ſupernatet, atque interim e mediis aquis flammam evomat, innumeroſque ignitos ſerpenticulos jaciat. Atque his ipſis temporibus, ope Machinæ Electricæ, ex aqua Electrum paſſa egredientes flammulæ conſpiciuntur. Cum vero iidem Philoſophi de fermentationibus, & vegetationibus chimicis agunt, rationem tradunt, qua in lagenis, vaſiſque vitreis exhibeantur figuræ arboris, virgulti, vitis cum racemis, ruborum, nemorum, ſylvarum, &c.

Mira etiam edunt; per ingenium, induſtriamque, Circulatores, quæ tamen ficta, non vera ſunt, ſenſus nempe decipiunt, cujuſmodi ſunt, quæ nugigeruli, Saltatores, & id genus alii ad quæſtum faciunt. Quamvis enim, quæ ab iis exhibentur, inuſitata, ac ſupra hominum captum poſita videantur, nec deſint, qui maleficiis ea tribuant; nihil tamen occurrit, quod naturam ſuperet. Eorum omnis ars in pedum, & manum agilitate, in quibuſdam inſtrumentis in eum finem effectis, in exercitatione, atque aſſuetudine ſita eſt. Fieri tamen interdum poteſt, ut Circulatorum vafrities, nequitieſque ad majorem in ſpectatoribus admirationem excitandam, ſuperſtitionibus, & maleficiis utatur.

Non ſum neſcius, quo tempore barbaries obtinebat, Mathematicos, & Circulatores pro Magis, & Veneficis habitos eſſe, quamvis ea gererent, quæ naturæ congruebant, quæ tamen ipſa mira, & naturæ viribus majora putabantur, ea nimirum de cauſa, quod ſcientiæ, & artes ignorarentur; ac probe novi, eorum non paucos in Sancti Officii Tribunali damnatos, & in vincula conjectos fuiſſe. Sed id quoque compertum habeo, ætate noſtra, quæ ſe maxima ſcientia præditam jactat, naturæ, & arti nihil non tribui, ad fabulas amandata Dæmonum opera. Verum ut priores quidem inſcitia, ita & poſteriores peccarunt, eo tamen diſcrimine, quod eadem inſcitia perfecit, ut priores omnia, poſteriores nihil credant. Hi porro, qua ſe doctrina imbutos oſtentant, ſcire deberent, quo demum hominum ars, & induſtria pervenire poſſit. Et ſane qua demum Artificis, ſeu Mathematici vi, arte, induſtria, & ſublime licet, ac perſpicax ingenium adſit, effici poteſt, ut inanimata res vocem emittat, loquatur, reſpondeat pro interrogantium arbitrio? Hæc profecto vitam, ſpiritum, anhelitum, vitalium organorum perfectiſſimam conſpirationem, mentiſque diſcurſum requirunt, quæ in Arboribus, Statuiſque deſunt. Eum proinde in iis loqui ſentiendum eſt, qui quondam in Idolorum Simulacris Oracula pronuntiabat, Dæmonem ſcilicet. Ita de Ulmo quadam a Philoſtrato (lib. vi. cap. 5.) memoratæ credendum eſt, quæ Veſpeſionis, apud Æthiopes Gymnoſophiſtarum Principis juſſu, clara quidem ac diſtincta, ſed admodum tenui, quaſique muliebri voce Apollonium ſalutavit. Conſulendus in hanc rem Pererius lib. 1. de Magia, qui alia ejuſmodi prodigia, per magicam diabolicam artem edita commemorat. Denique Venefici, & Faſcinatores, ſuis edendis præſtigiis, non ſolum agilitate, dexteritate, ac celebritate membrorum, ut Circulatores, ſed ſuperſtitioſis illuſionibus, & maleficiis utuntur, quibus objecta, media, organa mutant, priſtinam rebus formam, figuram, & colorem adimunt, perſtringunt oculos, & monſtra ex improviſo producunt.

Nolo nocturnum Lamiarum, ſeu Veneficarum congreſſum, earumve in diſſita loca, ſatiſque concluſas domos tranlationem ad trutinam revocare; longius enim abiret oratio; ſatiſque eſſe puto teſtimonia S. Clementis Papæ & Martyris lib. vi. Conſtitut. Apoſtolic. S. Cyrilli Hieroſolymitani, Catecheſi vi. Arnobii, lib. II. contra Gentes, S. Maximi Taurinenſis, Serm. v. de Natali Apoſtol. S. Epiphanii, lib. I. contra Hæreſes, S. Hieronymi, in Vita S. Hilarionis, S. Auguſtini denique ac S. Thomæ. His accedunt Bullæ, & Conſtitutiones.

nes Summorum Pontificum; *Nationum omnium Theologi, juriſque conſulti, atque inter cæteros* Turrecremata *in Cap.* Epiſcopi, Remigius, *Lib.* I. *Dæmonolatricæ*, Grillandus, *de Sortilegiis q.* vt. Farinaccius, *de Hæreſi q.* 185. Grilenzonius; *Conſil.* 117. Felinus, *in Cap.* Sicut ſuis *de Simon.* Cæſar Carena, *de Officio S. Inquiſit. Nocturnos congreſſus, & Maleficia propugnant recentiores Medici, ut* Roſſæus, *lib.* 2. *de Morbis Veneſ.* Ceſalpinus, *Inveſtigat. Dæmon. cap.* 2. Codronius, *de Morbis Veneſ. aliique.*

Quod ſi hæc imaginationis perturbatione tantum, ſomniantiumque, atque amentium mulierculatum delirio contingerent, qui demum fieri poſſet, ut tot Veneficæ variis temporibus, & in locis invicem diſſitis, carceri addictæ in eaſdem depoſitiones, & confeſſiones perpetuo conſentirent? Etſi Melancholici abſona, & incredibilia ipſi ſibi perſuadere ſoleant, nunquam tamen eorum deliramenta, ac ſomnia conformia eſſe contingit; quin potius ita diſcrepant, ut plurim ſæculorum ſpatio vix duo repetiri poſſint, qui eadem phreneſi laborent. Quamobrem conveniat, neceſſe eſt, a veritate prorſus alienum eſſe, Maleficas choleræ, ſeu melancholiæ vehementiore quadam vi, fabulis tantum, & imaginationis ludibriis, venditandis, deſiſtere; alioquin ignorantię, credulitatis, atque adeo injuſtitiæ arguendi eſſent Judices omnes, & Magiſtratus, qui imaginarium neſcio quid tam canonicis, quam Civilibus pœnis, & quidem graviſſimis puniunt. Qui porro id aſſereret, nonne Reipublicæ, univerſo humano generi, Deo denique Optimo Maximo injuriam longe maximam irrogaret?

Sed eo jam devenimus, ut expendamus, quid ponderis argumento inſit, quod utpote e Sacra Scriptura depromptum laudatus Maffæius *invictum judicat*. Ejuſmodi poteſtatem, *inquit*, ante Chriſti Domini adventum obtinebat Dæmon, at maximo Redemptionis opere jam perfecto, eamdem non amplius obtinet. Ita perſpicuis verbis docet S. Joannes Apocalyp. cap. xx. Vidi Angelum deſcendentem de Cœlo, in cujus manu clavis abyſſi, graviſque catena; Draconem, antiquum Serpentem, Diabolus, & Satan eſt, aggreſſus, per annos mille vinxit; quibus elapſis, ſolvetur Satan. Quamobrem, docente Apoſtolo in *Epiſt.* II. *ad Theſſalonicenſes cap.* 2. magica rurſus prodigia Antichriſti tempore conſpicientur, cujus adventum, Dæmonis opera, vis longe maxima, portenta, & prodigia mendacia comitabuntur. *His fundamenti veluti loco poſitis, ita quidem doctus Maffæjus ratiocinatur*. Triplici omnino ratione mali Spiritus nequitiem, ac poteſtatem ſuam in Homines exeruerunt; nempe tentarunt, & ad malum ſollicitarunt; invaſerunt corpora, & obſeſſa detinuerunt; Magicis veneficiis obſecundarunt, exhibitis interdum prodigiis, ut debitum Deo cultum adimerent. Jam vero Dæmon, Divini Servatoris adventu, haud certe poteſtatem primam amiſit; ſcimus enim, qua vi perſtiterit, & adhuc perſiſtat ſuis nos illecebris ad malum trahere. At re altera quidem poteſtate ſpoliatus fuit; adhuc enim Dæmoniaci comperiuntur, & negari non poteſt, temporibus ipſis, quæ Redemptionem conſecuta ſunt, Dominum id permittentem haud ſemel ejuſmodi monitis, pœniſque uſum eſſe. Reliquum eſt igitur, ut Dæmon tertia tantum poteſtate penitus deſtitutus fuerit, alioquin Satan, quod S. Joannes ait, gravi catena vinctus dici non poſſet. Hactenus Maffæjus in Epiſtola *de Arte Magica disjecta pag.* 28. & 29.

Quis tamen non videt, quam interpretatio, quam ipſe S. Joannis textui adhibet, a communi diſtet, quam Patres ſuppeditant, ſcitique omnes, & eruditi Interpretes amplectuntur? S. Auguſtinus *lib.* xx. *de Civit. Dei c.* VII. & VIII. *ita laudatum S. Joannis textum explicat*: Diaboli ligamen ſignificat, eum non omni, qua poteſt, tentatione uti, nempe Homines ſeu vi, ac fraude ſeducat, ſeu vehementer ad ſe pertrahat, ſeu denique per nequitiam, & calliditatem in errorem inducat. *Eumdem textum non alia ratione interpretantur* Origenes, S. Baſilius, S. Joannes Chryſoſtomus, S. Epiphanius, S. Hieronymus, *aliique*. Auguſtinus Calmet *eoſdem Petrus duces & Magiſtros ſecutus in ea & ipſe ſententia eſt; ut nempe Satana ad univerſam Eccleſiam turbandam, & pervertendam non amplius eo, quo prius, furore invehatur;*

non

non amplius, qua ſolebat, crudelitate Chriſti Regnum evertere, ac profligare nitatur; ſed ita tamen, ut, cum ſibi expedire perſpexerit, & pro re nata, quicquid ei reliqui eſt, feritatis, & nequitiæ adhibere non ceſſinat. Dæmon nimirum nullo non tempore idem eſt, callidus, & crudelis hoſtis, ad nocendum alteri, ſtruendasque inſidias ſemper intentus. Quamobrem ſeu tentationis, ſeu obſeſſionis, & illuſionis ratione habita, imminuta eſt Diaboli in humanum genus poteſtas, qua longe maxima ante Chriſti adventum pollebat, ut nempe omnes homines ad peccatum traheret, ſuoque deinceps jugo, ac tyrannico dominio ſubderet. Cæteri omnes Interpretes, & nominatim Toſtatus, Maldonatus, Cornelius a Lapide, Tyrinus, Du-Hamel, *in hanc ipſam ſententiam conſpirant*. S. Athanaſius *in libro* de Humanitate Verbi, ejusque corporali adventu *loquens de poteſtate Dæmonis, quicquid hactenus dictum eſt, his verbis confirmat:* Dignum profecto, quod admirationi habeatur, nimitum a ſuperventu Salvatoris, Dæmones non eodem modo falſis rerum imaginibus, hariolationibus, ac magicis fraudibus, impoſturas facere, ſed in primo conatu, ubi tale quid tentant, ſigno Crucis turpiter confundi. *Non ergo negari poteſt, etiam poſt Chriſti aventum Magiam exiſtere, quamvis non ea, qua ante Chriſtum, exiſtimatione, ac fide polleat. Atque equidem lætor, Maffejum ipſum, cum poſt vulgatam Epiſtolam* de Magia disjecta *audiviſſet, eruditiſſimum virum* Muratorium *amicum ſuum contra ſentire, datis litteris ſignificaſſe, ſe nolle ab eo diſſentire. En utriusque epiſtolas ab eo productas, qui clariſſimi* Muratorii *vitam deſcripſit*, Maffæjus *ergo cum de oculorum cœcitate doluiſſet, quæ* Muratorio *contigerat, hæc ſubdit:* Scripſi nuper haud multo amplius manuali folio de Arte Magica. Vulgatis hac in re levitas, quæ paſſim obtinet, me, ut id facerem, impulit; & quia multi tua quadam Epiſtola nitebantur, eam perperam interpretantes, equidem dixi, ſi ita res habet, opinio mea in hoc negotio a tua diſcrepat; ſit, amabo te, dicto venia, certumque habeo, opinionem tuam hac etiam re ſanam, & rectam fore. *Ei* Muratorius *ita reſpondit:* Tu quoque in eam opinionem iviſti, quæ Magiam rejicit. Eam ego ſi defenderim, neque, ut tu, animoſus fuerim, haud tibi grave ſit. Me terrent ſacræ Litteræ; & quoniam nihil hactenus, quod ſcripſerim, prohibitum fuit, ne in poſterum quidem meum quicquam prohiberi vellem.

Haud equidem puto quempiam fore, qui Muratorium, *quod Magiam ſusceperit, credulitatis arguat. Satis enim oſtendit in Tractatu de Phantaſia, quam acute cerneret, quamque emunctæ naris eſſet, ut judicium ſuſpenderet, nec vulgare, indoctum, ac præjudiciis abreptum genus hominum, pecudum more, inconſulto ac temere ſequeretur. Neceſſe eſt ergo, nec Philoſophiam, quam probe callebat, nec Hiſtoriam, quam penitus hauſerat, haud tanti ponderis argumenta ejus animo ſuppeditaſſe, ut in contrariam ſententiam traheretur. Quemadmodum igitur ſapientiſſimus Vir nequaquam in extrema ſe abripi paſſus eſt, ut nempe vel Dæmoni, Artique Magicæ plus æquo tribueret, vel effecta omnia ad Phyſices, & naturæ leges exigeret; ita nos quoque facere par eſt; ut enim ad Dæmonis, & Magiæ vim omnia referri pernicioſum eſt; ita etiam Philoſophiæ, illuſioni, atque imaginationi, quicquid admirationem parit, adſcribi.*

Qua-

Q

QUadragenę. utitur hoc vocabulo Sanctus Paulus, ut virgæ triginta novem ictus exprimat, qui in Synagogis infligebantur iis, qui nonnullarum Legis transgreſſionum convicti erant: *A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi*: diſtinctis vicibus quinque a Judæis mihi triginta novem inflicta verbera. Judæi porro, quempiam virgis cædentes, in eum numerum definebant, ut Moſis præcepto parerent, qui verberum numerum ad peccati rationem exigi juſſerat; ita tamen, ut quadragenarium non excederet: *ita dumtaxat, ut quadragenarium numerum non excedant*; ne, ſubdit Moſes, coram vobis frater veſter indigne dilaceretur, & conteratur. Id ex humanitatis ſenſu ſtatutum creditur, ac ne percuſſores, abrepti quodam furoris æſtu, ultra præſcriptum numerum abirent; itaque Judæi ſatis habebant, ictus non 40. ſed 39. tantum infligere.

Quadrageſima. Deſertum quadrageſimæ haud Jericho, ac Mari mortuo longe abeſt; in quem locum Dei Spiritus Chriſtum poſt baptiſmum duxit; eo nihil magis horrendum viſu. Locum hunc ita deſcribit Rev. P. *No* e Societate Jeſu, Viator, ſi quis alius, religioſiſſimus. Quadrageſimæ Mons, inquit, altiſſimus eſt, ab Occaſu ad Septentrionem vergit, & ſaxorum imaginem eahibet, quæ multifariam excavata, non ejusdem magnitudinis cavernas efformant. Ad ineundam Cavernam, in quam ſe Divinus Servator abdidit, per viam admodum erectam aſcenditur, at quæ nulli tamen periculo obnoxia eſt, tum pervenitur ad aliam, quam facilem reddunt nonnulli gradus ibidem effecti; niſuque opus eſt ad aſcenſum per tramitem, duos treſve circiter pedes latum, atque etiam amplius nonnullis in locis. In hujus Montis jugo ſpecus ingens occurrit, quam Providentia elaboravit, a qua in alias duas, easque aſpectu pulcherrimas gradus fit. In hac ſpecu Servator Mundi aſperrimam pœnitentiam ob humani generis amorem edidit. Sanctus hic locus prope quadratus eſt, ejusque diameter duodecim, aut tredecim pedibus major creditur; magnopere aſſurgit naturalis vortex, quem Mons efformat. Cavea, loculo ſimilis in fundo eſt, in qua Dominus noſter jacuiſſe dicitur, cum diu noctuque Æterno Patri ſervidas, quas pro nobis edebat, preces offerret. Cavea hæc olim undique picta erat; & adhuc nonnullarum imaginum reliquiæ conſpicuntur cum inſcriptionibus Græcis, quæ adeo conſumptæ ſunt, ut diſtingui non niſi admodum ægre poſſint. In ipſo Montis cacumine antiquis temporibus erat Eccleſia in honorem, & monumentum inſignis victoriæ condita, quam Servator ex Dæmone retulit, qui eum tranſtulerat, oſtendens omnia Regna Mundi, eorumque dominium promittens, ſiquidem ei ſe flecteret, cultumque exhiberet. Ibidem Satan ipſe ei lapides obtulit, extimulans, ut eosdem in panem verteret; at Chriſtus ſtatim mendacii & erroris Spiritum pudore ſuffudit, ac repulit. Porro probabilius eſt, Divinum Filium a Diabolo ſollicitatum fuiſſe non in Montis vertice, ſed in cavea, in quam ſe recipere ſolebat, & ubi jam dixi picturas etiamnum conſpici; id enim ſatis clare deſignant ea Sacræ Scripturæ verba apud S. Matthæum cap. IV. *Et cum jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit; & accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant*. Ex hujus Montis vertice ſe in conſpectum dat ingens, & ampla regio, claris referta locis, cujusmodi ſunt campi Jericho, Jordanes, Moabitarum planities, nomine Salth. Hinc pro-

ed by Google

proſpicitur Mons Nebo, e quo Deus Moſi, antequam moreretur, promiſſam terram oſtendit; & alia plura loca, de quibus in Sacris Litteris. A Chriſti jejunio, quod in hoc Monte peractum eſt, derivatur Quadrageſima noſtra, pœnitentiæ, atque abſtinentiæ tempus, quo ad Paſchatis Feſtum quiſque ſe compararet. Quadrageſima porro ex Apoſtolica inſtitutione eſt. *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Marcellum, & S. *Leo* Serm. 6. *de Quadrageſima* diſertis id verbis docent. Ex alia parte quicquid in univerſa Eccleſia generatim obtinet, neque ab ullo Concilio inſtitutum agnoſcitur, pro Apoſtolorum inſtituto habendum eſt. Jam vero Quadrageſimale jejunium ejuſmodi eſt, de quo nempe, tamquam de generali, ac vetuſtiſſima re Patres omnes loquuntur. Denique ex Apoſtolicis Conſtitutionibus compertum ſit, primitivæ Eccleſiæ Chriſtianos ex præcepto jejunaſſe per id tempus, quod Paſcha præcedebat, & hoc quidem jejunium produci ad Veſperas conſueviſſe.

Quadrans, alicujus rei quarta pars: *Cum veniſſet autem Vidua una pauper, miſit duo mimitia, quod eſt quadrans:* venit pauper Vidua, quæ in capſulam miſit nummulos duos, qui ſolidi dimidium valent. Apud S. Matthæum quadrans pro obulo ſumitur, nummorum minimo, duodecima nempe ſolidi parte: *Uſque ad ultimum quadrantem*, ad minimam uſque ſolidi partem. Loquendi ratio, ſeu proverbium eſt, ad ſignificandum, cum debitore agi ſummo jure.

Quadratus. S. Quadratus, Chriſtianæ Religionis Apologiſta, Apoſtolorum Diſcipulus, &, nonnullorum ſententia, Philadelphiæ Angelus, quem in Apocalypſi Chriſtus alloquitur. Trajani jam tempore in Eccleſia clarus erat, & ubique Evangelici verbi ſemen ſpargebat. Quadratus omnium primus Chriſtianæ Religionis Apologiam concinnavit, quam ipſe Imperatori Adriano obtulit. Opus hoc vehementibus firmiſque ratiocinationibus refertum, & Apoſtolorum Diſcipulo dignum non ſine proſpero ſucceſſu fuit, & perſecutionis flammam repreſſit, quæ jam in Chriſtianos fervebat. S. *Hieronymus de Script. Eccleſiaſt. Euſebius Hiſt. Eccl. lib.* IV.

Quadriga, currus equorum quatuor. Vocabulum hoc derivatur a *quatuor*, & *jugum*. *Faciet ſibi equites, & prædeceſſores quadrigarum ſuarum:* Veſtros ſibi filios ſumet, qui ejus Currum præcurrant. Sæpe vox hæc bellicum Currum ſignificat, in quo præcipua vis Exercitus poſita erat; hinc ea loquendi ratio: *Diſperdam quadrigam ex Ephraim*: evertam Currus Ephraim, nempe decem Tribuum populum diruam. Cherubim exhibentur in ſacris Litteris quaſi Dei Currus: *Altari autem, in quo adoletur incenſum, aurum puriſſimum dedit, ut ex ipſo fieret ſimilitudo quadrigæ Cherubim*: aurum præterea purum tribuit, e quo conderetur Altare incenſi, & Cherubim quatuor, qui Currus ſimilitudinem exhibebant. *Quadrigæ tuæ ſalvatio*: tu quidem populum tuum bellicis Curribus incolumem ſervas. Habacuc Deum e Curribus, ducum inſtar, pro populo pugnantem exhibet. Hoc ipſo vocabulo Zacharias utitur ad Imperium ſignificandum: *Et ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum Montium*: Videbam currus quatuor, qui e mediis duobus montibus egrediebantur. Deus per ſymbolum curruum quatuor oſtendit Imperia quatuor, quæ Danieli per Animalium quatuor imaginem exhibuerat, quæque per quatuor metalla Statuæ Nabuchodonoſor repræſentabantur.

Quartus, Apoſtolorum diſcipulus, de quo S. Paulus in Epiſtola ad Romanos: *Salutat vos Quartus frater*. Ejus diem feſtum Græci celebrant, & Beriti Epiſcopum dicunt.

Quia, particula, quæ in ſacra Scriptura multas notiones habet. I. Significat *quoniam*: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit*. II. Significat *ob hanc cauſam*: *Non reliquit me ſolum, quia ego, quæ placita ſunt ei, facio ſemper*: non reliquit me ſolum, & ob hanc cauſam ea ſemper facio, quæ eidem (Patri) maxime arrident. III. Significat *quod*: *Nonne ſcriptum eſt, quia domus mea, domus orationis vocabitur?* IV. Nonnunquam redundat: *Niſi quia Dominus erat in nobis:* niſi Dominus nobiſcum fuiſſet. V. Ponitur pro *quamvis*: *Sana animam meam, quia peccavi tibi*. IV. Pro *ſed*: *Quia apud te propitiatio eſt*.

Quinquagenarius, qui præeſt militibus quin-

quinquaginta : *Conſtitue ex eis Tribunos*, *& Centuriones*, *& Quinquagenarios* : aliis ſubde homines mille, aliis centum, aliis denique quinquaginta. Unus erat ex iis Magiſtratibus, quos in Deſerto Moſes inſtituit, ut populum judicarent; id autem fecit ex Soceri Jethro conſilio.

Quirinus, ſeu Cyrinus Quinctilio Varo ſuffectus eſt in Syriæ regimine, decem circiter annis a Chriſto nato; quod in S. Lucæ teſtu difficultatem parit; ait enim Cyrini tempore numerationem contigiſſe, ſeu cenſum, qui Sanctiſſimam Virginem, & Sanctum Joſeph impulit, ut Betblehem pergerent nomen daturi : *Hæc deſcriptio prima facta eſt a Preſide Syriæ Cyrino*. Certum eſt, Syriæ regimen Cyrino demandatum non fuiſſe niſi decimo poſt Chriſtum natum anno, qui ejus deſcriptionis tempore in lucem prodiit. Interpretes multi S. Lucæ textum ita vertunt : Deſcriptio hæc anteceſſit aliam, quæ Cyrino Syriam adminiſtrante contigit. Aut pro certo habendum eſt, deſcriptionem hanc, quæ naſcente Chriſto incboata fuit, antequam Cyrinus in Syriam perveniret, habuiſſe progreſſus ſuos, tandemque ab hoc Præſide, cujus nomen præfert, ad exitum perductam fuiſſe.

R

R*Aamias*, *tonitru Domini*, eorum unus, qui ex Urbe Babylone cum Zorobabel redierunt. II. *Eſdr.* VII. 50.

Rab, *Rabbi*, *Rabboni*, *Rabbinus*, hæc ſingula nomina ſignificant unam eamdemque rem, ſuntque apud Hebræos dignitatis nomina, & idem ſonant, ac *Magiſter*, ſeu qui ſe inſignem reddit. His titulis ii tantum inſigniebantur, quos Synedrium dignos judicaſſet; itaque Synedrii Patres per manuum impoſitionem eos recipiebant, & magni faciebant : *Amant primos recubitus in cœnis*, *& primas Cathedras in Synagogis*, *& ſalutationes in foro*, *& vocari ab omibus Rabbi*. Chriſtus Dominus his verbis arrogantiam ſolum, ac levitatem notat, quam hic Doctoris titulus Phariſæis inſpirabat. Multi gradus erant, per quos ad Rabbini dignitatem perveniretur. Primus eorum gradus erat, qui ad Doctoris titulum aſpirabant, ſed dicebantur *Bachur*, ſeu *Electi*; alter eorum erat, qui *Chaber*, hoc eſt, Rabbinorum collegæ nuncupabantur. Tandem perveniebant ad tertium, qui ſatis in Legis, & traditionis ſcientia verſatus erat, & Rabbini nomen in publicis cætibus obtinebat. Rabbini elatas, bumiles ſedes Collegæ tenebant, Aſpirantes denique, ad Magiſtrorum ſuorum ſedes, humi ſedebant. Quamobrem Joſeph, & Maria referuntur in Evangelio Chriſtum inveniſſe *ſedentem in medio Doctorum*. Et in Actis S. Paulus ad Rabbini Gamalielis pedes ſtuduiſſe dicitur : *ſecus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ Legis*. Jam Rabbinorum erat de Religionis negotiis judicium ferre, ac ſe rebus quoque civilibus immiſcere; iidem in Synagoga conciones habebant, publicas preces edebant, & ibidem Legem interpretabantur. Nonnunquam Judæi nomen *Rabbi* tribuebant Divini verbi præconibus, ut Chriſto : *Rabbi*, *ſcimus*, *quia a Domino exiſti*.

Rabbanitæ. Nomen hoc Judæis inditum, qui anteceſſorum ſuorum, nomine *Rabbanim*, doctrinam ſectabantur, iique proprie ſunt, qui veteribus Phariſæis ſucceſſerunt, quorum traditioni mordicus adbærebant. Ob hanc cauſam diſtinguuntur a Caraitarum ſecta, qui ita dicti, quod ſe potiſſimum Scripturæ addicunt.

Rabbath, *patens*, Urbs, Ammonitarum Caput, ultra Jordanem ſita, clara, & inſignis erat Moſis tempore; qui ibidem ferreum cubile Regis Og conſpicuum fuiſſe

fe

ſe refert : *Monſtrabatur ejus lectus ferreus, qui eſt in Rabbath*. David, indicta Ammonitis bello, Rabbath a Duce Joab obſidione cinctam voluit, & ante hujus Urbis mœnia ſtrenuum virum Uriam morti exponi, addicique juſſit. Rabbath capta fuit, paruitque deinceps Regibus Juda, quoad Reges Iſrael ea potiti ſunt cum univerſo Tribuum Regno, quæ ultra Jordanem erant; at ſub Iſraelitici Regni finem, & poſtquam Teglatphalaſar Iſraelitas maxima ex parte aſportavit, Ammonitæ inauditam ſævitiem in eos, qui remanſerant, exeruerunt; quod in Rabbath eorum Metropolim formidandas minas jaciendi occaſionem Propheiis dedit : *Ideo* (Jerem. c. 49.) *ecce dies veniunt, dicit Dominus, & auditum faciam ſuper Rabbath filiorum Ammon fremitum prælii, & erit in tumulum diſſipata, filiæque ejus igni ſuccedentur ... clamate filii Rabbath, accingite vos ciliciis, plangite, & circuite per ſepes*. Et Ezechielis cap. 20. & 35. *daboque Rabbath in habitaculum camelorum, & filias Ammon in cubile pecorum, & ſcietis, quia ego Dominus; quia hæc dicit Dominus Deus, pro eo quod plauſiſti manu, & percuſſiſti pede, & gaviſa es toto adfectu ſuper terram Iſrael, idcirco ego extendam manum ſuper te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis, & perdam de terris, & conteram*. Hæc vaticinia dubio procul perfecta ſunt, Antiocho Magno regnante, qui ſub Mundi annum 3786. Rabbath cepit. Aliquanto prius Ptolomæus Philadelphus eidem Urbi Philadelphiæ nomen impoſuerat; & ad hanc Urbem Philadelphiam S. Ignatius Martyr, paulo ante quam moreretur, ſcripſiſſe creditur.

Rabbath Moab, *Ar*, *Areopolis*, Moabitarum caput, apud Arnon fluvium ſita, qui eam bifariam dividebat; quam proinde Urbem ſacræ Litteræ vocant Leones duos Moab, adludentes ad ejus proprium nomen *Ar*, quod Leonem ſignificat. Moabitæ Urbem hanc Amorrhæis poſſeſſoribus ademerunt, ſuique Imperii metropolim conſtituerunt. Eamdem initio Iſraelitæ ceperunt, quæ deinde non paucas viciſſitudines paſſa eſt. Reges Juda, Iſrael, & Edom, eam aliquando obſidentes, inibi erant, ut caperent, cum Rex Achab e mœnibus filium immolaturus aſtitit. Qui Urbi minitabantur, Reges horrore capti ab obſidione receſſerunt. Haud procul hac Urbe contigit, ut Jephte, ſubactis Ammonitis, temere voveret Domino, ſe, quem primum in reditu obvium habuiſſet, immolaturum; quod votum ejus filiæ adeo funeſtum fuit. Legatur Articulus *Jephte*.

Rabboth, multitudo, Urbs in Tribu Iſſachar. *Joſ. cap.* XIX. 20.

Rabſaces, juvencorum Dominus; dignitatis nomen, ejus militaris Viri proprium, quem Sennacherib ad Ezechiam miſerat, ut ei ſe dedere juberetur. Rabſaces, ejusque comites apud mænia conſtitere, ſtudentes Ezechiam alloqui. Princeps hic e primis Aulæ Miniſtris tres, ac menſæ Præfectum ad eos miſit, quos excepit Oratorum temeritas, & arrogantia eorum propria, qui loquuntur heri nomine, quem vis formidandum exhibet : Ezechiam ſcilicet monendum eſſe, ſe nihil ſubſidil ab ab Ægypti Rege ſperare poſſe, quippe qui eſſet infirmior, quam ut præſens diſcrimen averteret, ac ne a Judæorum quidem Deo, a quo Sennacherib ad Judææ perniciem miſſus erat : *Dixitque ad eos Rabſaces : Loquimini Ezechiæ, hæc dicit Rex magnus, quæ eſt iſta fiducia, qua uteris, &c.* Quia porro Rabſaces Hebraice loquebatur, eique populus e mænibus auſcultabat, eum Ezechiæ Nuntii rogarunt, ut Syriaca lingua uteretur, quam populus aſſequi non poſſet. At petulans Miniſter acriter iis reſpondit, a ſuo ſe Domino miſſum eſſe, non ut Ezechiam, ejusve Miniſtros, ſed ut populum alloqueretur, qui ad incitas redigendus quamprimum erat. Tum elata voce pergens Hebraice loqui, populo perſuadere conatus eſt, ei jam nihil aliud conſilii ſupereſſe, quam ut Urbis portas aperiret Aſſyriæ Regi, cum nihil expectare ſubſidii poſſet vel ab Ægypti Rege, qui ſiquidem adveniſſet, mala graviora faceret, vel a ſuo ipſius Deo, qui Regem Sennacherib miſerat, ut Judæam puniret. Judæis edixit, at dolo malo, ne ſcilicet terrorem afferret, ſuo id Regi conſilii eſſe, ut eos e patriis ſedibus in Aſſyriam deferret : *Hæc enim dicit Rex Aſſyriorum : facite mecum, quod vobis eſt utile, & egredimini ad me, & comedet unuſquisque de*

vinea ſua, *& de ficu ſua*, *& bibetis aquas de ciſternis veſtris*, *donec veniam*, *& transferam vos in terram*, *quæ ſimilis eſt terræ veſtræ*, *in terram fructiferam*, *& fertilem vini*, *terram panis*, *& vinearum*, *terram olivarum*, *& olei*, *& mellis*, *& vivetis*, *& non moriemini*. Ac ne Judæi Ezechiæ cohortatione, exemploque firmati in eam ſpem adducerentur fore, ut Deus tandem eorum defenſionem ſuſciperet, e re eſſe credidit hanc iis ſpem adimere, propoſito tot aliorum populorum exemplo, quos Dii ſui defendere non potuerant; ſuæque orationi hac execranda blaſphemia finem impoſuit: *Nolite audire Ezechiam*, *qui vos decipit*, *dicens Dominus liberabit vos*; *numquid liberaverunt Dii gentium terram ſuam de manu Regis Aſſyriorum? ...... Quinam illi ſunt in univerſis Diis terrarum*, *qui non eruerunt regionem ſuam de manu mea*, *ut poſſit eruere Dominus Jeruſalem de manu mea?* Impius Rabſaces, his contumelioſis prolatis verbis, ſuum ad Herum ſe contulit, in quem paulo poſt ultor Deus gravem manum extendit.

Rabſaris, *Eunuchorum Princeps*, aliud dignitatis nomen, quo inſignitus erat eorum unus, qui cum Rabſace ad Ezechiam miſſi fuerant: *Miſit autem Rex Aſſyriorum*, *& Horean*, *& Rabſaris*, *& Rabſaces*. IV. *Reg*. c. XVIII. 17.

Raca, Syriacum nomen, quod Latine reddas, *inane*, *vacuum*; eo contemptus exprimitur, ut ſi quis diceret, *levc caput*. Vocabulum hoc Chriſti tempore uſitatiſſimum erat: *Qui autem dixerit* (Matth. IV.) *fratri ſuo Raca*, *reus erit Concilio*: qui in alium contumeliam hanc evomuerit, dignus erit, qui a Concilio damnetur: nempe contumelioſum hoc verbum ex odio prolatum coram Deo homicidii locum habet.

Racemus, Græce *Botrus*, Hebraice *Eſchol*. Erant in Paleſtina racemi inuſitata magnitudine, ut ex eo racemo licet intelligi, quem in racemi Valle collegerunt, qui ad explorandam Terram promiſſam miſſi fuere. Ita quippe de eo loquitur Sacra Scriptura: *Pergentesque usque ad torrentem Botri*, *abſciderunt palmitem cum uva ſua*, *quem portaverunt in vecte duo viri*. Iſraelitis vetuerat Moſes, ne vindemiæ tempore acinos, & grana, quæ decidebant, diligentius colligerent, ac ne in ſingulis decerpendis racemis, qui in viribus erant, majorem, quam par erat, ſollicitudinem exhiberent: *Si vindemiaris vineam tuam*, *non colliges remanentes racemos*. Volebat nempe Deus, quod ſupererat, quodque cadebat, pauperibus inſervire: *Neque in vinea tua racemos*, *& grana decedentia congregabis*, *ſed pauperibus*, *& peregrinis carpenda relinques*. Sacra Scriptura, ut extremum exitium deſignet, utitur vineæ ſimilitudine, quæ ad ultimum usque racemum ſpoliatur: *Usque ad racemum colligent*, *quaſi in vinea*, *reliquias Iſrael*. Hoſtes, Sedecia regnante, Judæos, qui ex aliis captivitatibus evaſerant, omnes captivos traxerunt. *Sanguis racemi* vinum deſignat: *Lavabit .... & in ſanguine uvæ pallium ſuum*: ſcilicet, regionem vineis refertam incolet. *Ligaturas uvæ paſſæ* ſacra Scriptura ſiccos racemos vocat, qui in faſces congerebantur. *Patres comederunt uvam acerbam*, *& dentes filiorum obſtupuerunt*. Hæc veluti proverbialis loquendi ratio ſignificabat, patres deliquiſſe, eorumque delictorum pœnam filios ſubiiſſe. Erat hæc exprobratio quædam, qua apud Deum Judæi querebantur, qui in ipſis peccata puniret, quos rum ſe minime reos eſſe contendebant. At Dominus effecturum ſe dicit, ut id proverbii non amplius in Iſrael locum habeat, ſed unusquisque ſuæ ipſæ culpæ pœnam luat: *ſed unusquisque in iniquitate ſua morietur*.

Rachal, *Mercator*, Urbs in Tribu Juda, ad quam David prædam miſit, quam ex hoſtibus ceperat, qui Siceleg devaſtaverant. I. *Reg*. cap. 30.

Rachel, *ovis*, Labani filia, & Liæ ſoror. Cum Jacob in Meſopotamiam perveniſſet, haud procul Urbe Charra, ſeu Charan, ſeu demum Haran, in agro conſtitit, ubi puteum vidit, ad quem nonnulli Paſtores erant, e quibus, an Labanum filium Nachor noſſent, quæſivit. Paſtores eum ſibi notum eſſe reſponderunt, eique Labani filiam indigitarunt, quæ cum patris grege accedebat; ut enim Sacra Scriptura monet, ea ipſa gregem cuſtodiebat: *Ecce Rachel filia ejus venit cum*

cum grege ſuo. Eam conſpicatus Jacob ad puteum acceſſit, lapidem, quo obſtructus erat, amovit, & Labani patrui ſui ovibus potum præbuit; cumque Racheli dixiſſet, ſe ejus patris nepotem, & Rebeccæ filium eſſe, eam non ſine lacrymis oſculatus eſt. Rachel citato gradu de re tota patrem monuit, qui accurrens nepotem domum duxit. Jacob, elapſo menſe annorum ſeptem ſervitium Labano obtulit, ſi Rachelem filiam ſecundogenitam, cujus perfecta pulcritudo erat, ſibi in matrimonium concederet. Annuit Laban, & cum nuptiarum dies adveniſſet, Liam filiam primogenitam poſuit in thalamo Jacob, Rachelis loco. Jacob, non niſi ſubſecuto mane, fraudem perſpexit, & cum ſocero vehementer conqueſtus, alios præterea ſeptem ſervitii annos exhibuit, ut Rachelem obtineret. Laban conditionem accepit, cum tamen primæ deſponſationis hebdomada elapſa eſſet; quæ cum excurriſſet, Jacob Rachelem duxit, quam majore quam Liam amore complectebatur. At Deus primogenitæ filios dedit, & ſecundogenitam ſterilem reliquit. Eam proinde perceptus mærot in ſororis invidiam traxit, ut diceret aliquando Jacob: da mihi filios, alioquin moriar. Excandeſcens Jacob: quid enim, inquit? Egone Deus? Nonne ille tibi fæcunditatem negavit? Quo gravi reſponſo monitam voluit, oportere, ut, nedum ſorori invideret, ſe Deo humilem exhiberet, a quo fæcunditatem, quam unus dare poterat, obtineret. At eum Rachel rogavit, ut ejus ancillam Balam duceret, e qua filios ipſa ſuſciperet. Duxit ergo Balam Jacob, e qua ſuſceptos filios duos Rachel Dan, & Nephtali nuncupavit. Dominus tandem Rachelis meminit, eam exaudiit, & fæcundam reddidit. Peperit ergo Rachel filium, quem Joſeph appellavit, ſubdiditque: det mihi Deus alterum filium. Interea Jacob, reditum meditatus in terram Chanaan, abiit, Labano inſcio, ſecumque conjuges, & filios duxit. Rachel diſcedens patris Idola rapuit, eaque ipſa, nemine conſcio, ducebat; quamvis enim ejus furtum ex pio conſilio excuſari poſſet, quippe quæ crederet ſe bonum facere, idololatriæ argumento patri ſubducto, ſuum tamen virum Jacob juſtitiæ mordicus adhærere, & quicquid probitati contrarium videretur, averſari clarius intelligebat, quam ut putaret, ei rem ſuapte natura injuſtam probari poſſe. Laban, perſpecta generi fuga, eum inſecutus, & ſeptimo poſt die in Montibus Galaad aſſecutus eſt. Ei inter alia, Deorum ſuorum furtum exprobravit; at Jacob, qui, quod Rachel egerat, ignorabat, haud renuit, eum, qui facti reus detegeretur, morte damnari. Laban ergo tentoria ſingula exploranda ſuſcepit, & Rachelis tabernaculum ſubiit, quæ Cameli ſellæ, cui proinde ipſa inſidebat, Idola ſuppoſuerat. Ea vero patri non aſſurgens, haud ſatis firmam valetudinem incuſavit, atque ita ejus ſollicitudinem fruſtrata eſt. Et ſane fieri poterat, ut reapſe Rachel ægra jaceret, quin mendacii arguatur. Interim Jacob, torrentem Jabok prætergreſſus, primo Salem, tum Sichem, deinde Bethel petiit, cumque prope Ephratam, ſeu Bethlehem perveniſſet, partus doloribus correpta Rachel, filium in lucem dedit, quem ipſa *Benoni*, *filium doloris mei*, & pater *Beniamin*, *filium ſenectutis meæ*, nuncuparunt. In partu ipſo Rachel occubuit, & in via, quæ Ephratam ducit, ſepulta fuit, ubi Jacob monumentum eidem erexit, quod multis poſt ſæculis perſtitit: *Erexitque titulum Jacob ſuper ſepulturam ejus: hic eſt titulus monumenti Rachel*. Oſtenditur etiamnum tumulus quidam, quadratis quatuor columnis innixus, quæ totidem arcus efficiunt; & hoc ipſum ſepulcrum eſſe perhibetur, quod Racheli Jacob erexit. At cum monumentum hoc adhuc prorſus integrum ſit, difficile creditu eſt, illud idem eſſe, quod ab hoc Patriarcha erectum fuit. *Geneſ. cap.* XXIX. XXX. XXXV. XXXVI.

Rachel ponitur etiam pro Tribu Ephraim, & Manaſſe, quos Joſeph Rachelis filius genuit: *Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus Rachel plorantis filios ſuos, & nolentis conſolari ſuper eis, quia non ſunt*. Apud Jeremiam. Id autem perfectum fuit, cum Tribus Ephraim, & Manaſſe ultra Euphratem in captivitatem ductæ fuerunt. Magnus is luctus ejus figura erat, qui Bethlehem ob Inno-

nocentium puerorum cædem editus fuit; atque ad eventum hoc S. Matthæus Jeremiæ prophetiam retulit. Hæc eadem mater, quæ, Propheta teſte, filios ſuos deflet, quos Chaldæi captivos Babylonem traxerunt, eoſdem ab Herode jugulatos, ex Evangelio, conqueritur.

Radere. Apud Hebræos Levitæ, ſua obituri munia, purificati eſſe debebant, & omnes ſui corporis pilos radere jubebantur: *Aſpergantur aqua luſtrationis, & radant omnes pilos carnis ſuæ*. Leproſos purificationis ſuæ die oportebat idem facere: *Et die ſeptimo radet capillos, capitis, barbamque, & ſupercilia, ac totius corporis pilos*. Fœmina in bello capta, cum inibi erat, ut Judæo nuberet, capitis capillos ſibi radebat: *quæ radat cæſariem*. In luctu, vel gravi aliqua calamitate populus ſe radebat: *omnis barba radetur*. Id autem Sacerdotibus tantum interdicebatur: *Non radent caput, nec barbam*. Interdum porro, qui in luctu, erant, ſinebant ſibi barbam excreſcere; legitur, Miphiboſeth haud ſibi barbam abraſiſſe per id omne tempus, quo David extra Hieroſolymam moratus fuerat, ab Abſalone expulſus. Radere barbam, & capillos vel omnino, vel ex parte, ignominia erat, qua David vindictam ſumpſit ex Hanon, Ammonitarum Rege, qui ejus oratores eadem injuria affecerat: *Tulit itaque Hanon ſervos David, raſitque dimidiam partem barbæ eorum*. Omnes corporis pilos radere eſt penitus profligare, ſummaque ſeveritate excipere: *Radet Dominus in novacula conducta caput, & pilos pedum, & barbam univerſam:* ſe Deus uſurum ait novacula, quam mutuam accipiet, ut omnes Hebræorum corporis pilos radat, ſe videlicet Aſſyriorum gladio uſurum, ut eos puniat. *Radere pulverem ex Urbe*, ita Urbem radere, ut ne pulvis quidem in ea ſuperſit, hoc eſt, Urbem a fundamentis evertere, atque hæc comminatio eſt, quam in Urbem Tyrum Deus exerit.

Raddai, *qui deſcendit*, quintus filiorum Iſai, & frater Davidis: *quartum Nathanael, quintum Raddai*. I. *Paralip.* II. 14.

Radix pro alicujus rei fonte, cauſaque ponitur: *Radix omnium malorum cupiditas;* atque hoc in ſenſu Antiochus dictus fuit *radix peccatrix*; erat enim veluti radix, & planta, e qua multa delicta, & ſacrilegia prodiere. Ita legitur in Deuteronomio: *Ne ſit inter vos radix generans fel, & amaritudinem*: nemo inter vos exiſtat, qui ſcandalum afferat, atque ita in vos ipſos Divinæ indignationis vim pertrahat. Radix deſignat poſteros: *Radix juſtorum non commovebitur:* nempe bonorum virorum poſteritas ſoſpes incolumiſque perſiſtet. Chriſtus Dominus dicitur radix male nutrita, & in arida terra conſita: *ſicut radix de terra ſitienti*, quia ſcilicet in terris humilis vixit, contemptuſque. Dicitur etiam radix Jeſſe: *Egredietur virga de radice Jeſſe*. Nimirum Jeſſe veluti radix fuit, e qua prodiit David, qui trunco ſimilis ramos emiſit, e quorum numero Sanctiſſima Virgo fuit; & ex hoc ramo excellens fructus, nempe Chriſtus Dominus egreſſus eſt. Radix etiam pro pede ſumitur, quæ rei pars infima eſt: *ſteterunt ad radices montis*.

Ragau, *ejus amicus*, magna planities, in qua Nabuchonoſor Rex Ninive profligavit Arphaxad Medorum Regem: *Obtinuit eum in campo magno, qui appellatur Ragau circa Euphratem, & Tigrim*. Nonnulli putant, Ragau locum eſſe proximum Urbi Rages; alii vero Ragau poſitum volunt pro *Cragus*, quæ Montis Tauri pars eſt. *Judith. cap.* I. 6.

Ragau, vel *Rebu*, filius Phaleg, & pater Sarug. Ab eo fortaſſe nomen mutuata planities, de qua dictum eſt. I. *Paralip. cap.* I. *Luc. cap.* III.

Rages, *fractura*, Urbs Mediæ, in ſummis Ecbatanæ montibus ſita, quam Gabelus incolebat, cui Tobias ſenior decem talentorum ſummam mutuam dederat: *Cum veniſſet in Rages Civitatem Medorum*. In Latino Tobiæ textu ea Urbs, in qua Raguel, pater Saræ verſabatur, dicitur Rages: *Eadem die contigit, ut Sara filia Raguelis in Rages Civitate Medorum, & ipſa audiret improperium ab una ex ancillis*. Sed hic error apertus eſt, legendumque *in Ecbatanis*. *Tobiæ cap.* I.

Raguel, *paſtor Dei*, idem ac Jethro, Socer Moſis. Vide Articulum *Jethro*.

Raguel, pater Saræ, arcto conſanguinitatis, & amicitiæ vinculo cum Tobia ſe-

niore

nlore junctus, Ecbatenis verſabatur, ubi bona non pauca poſſidebat: *Eſt hic Raguel nomine, vir propinquus de Tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram*. Raguel filiam ſuam ſeptem deinceps viris dederat, quos Dæmon occiderat; at cum adductus eſſet, ægre licet, ut eam Tobiæ juniori conjugem traderet, Dominus hunc ultimum virum ſervavit; cui Raguel, laute ac ſplendide per dies quindecim habito bonorum ſuorum dimidium tribuit, eumque non ſine certa hæreditatis ſpe in patriam remiſit. *Tobiæ* VII. VIII.

Rahab, *latitudo*, mulier in Urbe Jericho degens, quæ apud ſe ſuſcepit, celavitque exploratores, quos Joſue miſerat, ut de Urbe cognoſcerent: *Qui pergentes ingreſſi ſunt domum mulieris meretricis nomine Rahab*. Hebraicus textus legit זונה *Zonah* (*Joſue* II.), quo quidem nomine tum pravæ vitæ fœmina, ſcortum, meretrix, tum hoſpita ſignificatur. Varia hæc ejuſdem nominis ſignificatio in cauſa fuit, ut Interpretes multi purgarent Rahab, eamque tamquam fœminam tantum ſpectarent, quæ advenas apud ſe recipiebat. Addunt & illud, parum probabile eſſe, futurum fuiſſe, ut Salomon, Princeps Tribus Juda cum Rahab matrimonium iniret, ſiquidem infamiæ nota eidem inuſta eſſet; aut exploratores apud publicam fœminam ſe reciperent, cujus ſane pravitas iis horrorem non inſpirare non potuiſſet. Verum alii numero plures, Interpretum Septuaginta, S. Pauli, S. Jacobi, omniumque Sanctorum Patrum auctoritate nixi contendunt, Hebraico vocabulo fœminam ſignificari, quæ ex libidine quæſtum facit. Ut res habeat, exploratoribus Joſue vix ejus domum ingreſſis, Rex Jericho de re certior factus, Rahab monitam voluit, ut advenas eidem traderet. At eos fœmina in nonnullis abditis domi locis celavit, reſponditque eos quidem ad ſe divertiſſe, verum, cum Urbis portæ jam jam clauderentur, abiiſſe, nec longius abeſſe, quam ut eoſdem aſſequi Regii Miniſtri non poſſent; qui fœminæ dictis habita fide, ex Urbe egreſſi ſunt, ut Exploratores inſequerentur. Interim Rahab locum conſcendit, ubi advenæ delitescebant, eoſque impulit, ut jurejurando promitterent, cum Iſraelitæ potiri eſſent Urbe Jericho, quam iis Deus jam obtulerat, ſe miſeratione in eam, ejuſque univerſam familiam uſuros. Exploratores jurarunt, eam cum familia, iiſque omnibus, qui in ejus domum ſe recepiſſent, ab omni damno immunes fore; conveneruntque, ut feneſtrarum uni coccineum funiculum appenderet. Tum iis per funem e feneſtra demiſſis, quæ erat ad Urbis mœnia, viam indicavit, quam inirent, ne in eos inciderent, a quibus inquirebantur. Exploratores id accurate executi, quod fœmina dixerat, tridui ſpatio ad Joſue rediere, quem de officio, quod iis Rahab præſtiterat, ac de ſuo ipſorum jurejurando monuerunt. Obſtrictam ab Exploratoribus fidem præſtitit Joſue, & Rahab, ejuſque omnem familiam ab anathemate exemit, quod in reliquos incolas pronuntiavit. Rahab Salomoni nupſit Judæ Principi, e quo genuit Booz; qui fuit pater Obed, a quo genitus Iſai Davidis pater. Ita Chriſtus ab hac Chananæa deſcendere voluit. S. Paulus, & S. Jacobus, texentes elogium fidei Rahab, nos admonent, in ejus hiſtoria, quæ prima fronte contemnenda videtur, magnum aliquid latere, quod nempe Sancti Spiritus opus eſt. *Fides*, inquit S. Paulus, *in cauſa fuit, ne Rahab, fœmina nequam, cum Exploratores Joſue ſervaſſet, quos domum receperat, in incredulorum numero poneretur*. Et S. Jacobus, ut oſtendat, fidem cum operibus conjunctam eſſe debere, hujus Chananææ exemplum adducit: *Rahab, prava fœmina, nonne ex operibus juſtificata fuit, Exploratoribus Joſue domum recipiendis, & per aliam viam remittendis?* Quamobrem hujus luminis ope, in hac quidem hiſtoria mirandum Divinæ miſerationis opus, & in hac fæmina Eccleſiam Gentium, a vero Joſue ſervatam perſpicimus, Rahab, e maledicta ſtirpe Chanaan, ex Urbe ad anathema damnata, infami arte, eligitur una, quæ miſericordiam obtineat; ipſique Ethnici, quibus ad Dei dona nil juris erat, omnino ab Iſraelitarum ſocietate ſegregati, & quoad ipſos extranei, denique promiſſorum bonorum ſpe deſtituti, ſe nulli

non

Digitized by Google

non pravitati, nulli non impietati dediderant, momento temporis eos præveniente miſericordia Dei, per fidem ei ſimilem, quam Rahab exhibuit, benedictionum, quæ Abrahæ promiſſæ fuerant, hæredes evaſerunt, & in Dei Domum recepti, in unum idemque cum Iſraelitis quaſi corpus coaluerunt.

Rahab. Hoc nomine Pſaltes utitur, ut Ægyptum deſignet, ejus arrogantia, vique ſpectata; ut proinde idem ſit, ac fortitudo, ſeu ſuperbia: *Memor ero Rahab, & Babylonis ſcientium me*: ponam Ægyptum, & Babylonem in eorum numero, qui me norunt. Alibi quoque Hebraica vox hæc per *ſuperbum* vertitur: *Nunquid non tu percuſſiſti ſuperbum? Pſ*. 86. & 88.

Rahabia, *dilatatio Æterni*, filius. Eliezer, Levita, & cuſtos theſauri Templi, cujuſmodi ejus etiam fratres erant: *Eliezer, cujus filius Rahabia*. I. *Paralip*. XXVI.

Raham, *miſericordia*, filius Samma, & nepos Hebron, e ſtirpe Caleb: *Summa autem genuit Raham*. I. *Paralip*. II.

Rabelaja, *ſopimentum Æterni*, e Sacerdotum ſtirpe, eorum unus, qui populum e Babylonica Captivitate Hieroſolymam retulerunt: *Qui venerunt cum Zorobabel, Joſue, Naaxia, Saraja, Rabelaja*. I. *Eſdr*. II. 2.

Rahuel, *paſtor Dei*, filius Eſau, & Baſemath, filiæ Iſmaelis: *Baſemath quoque genuit Rahuel*. Ex eo nati Nabat, Zara, Summa, & Meſa. Fuit etiam ejuſdem nominis unus e poſteris Beniamin, Jebaniæ filius, & Saphariæ pater. *Geneſ*. XXXVI.

Raja, *viſio Domini*, a Juda originem ducens, filius Sebal, & pater Jobath. I. *Paralip*. IV. 2.

Ram, *elevatus*, filius Eſron, & pater Aminadab e Tribu Juda: *Porro Ram genuit Aminadab* (Paralip. I. cap. 2.). Alter Ram, primogenitus Jeramuel: *Nati ſunt autem Jeramuel, Ram primogenitus ejus*. Vocabulum hoc ipſum contractum, poſitumque pro Abraham legitur: *Eliu Buzites de cognatione Ram* (Job XXXII.). Hic Eliu e regione erat, cui Buz filius Nachor nomen dederat; quod credendi locum præbuit, Eliu fuiſſe e poſteris Buz, & Ram poſitum eſſe, pro Abraham. Alii Ram ſumunt pro Aram, quod Syriam ſignificat, ad oſtendendum, Eliu Syrum fuiſſe. *Rama*, *altitudo*, Palæſtinæ Urbs in Tribu Beniamin, Gabaam inter & Bethel ſita, decem circiter paſſuum millibus Hieroſolyma procul. Mænium, turriumque excidium oſtendit eam maxime inſignem fuiſſe. Nominabantur in ſacris Litteris Gabaa, & Rama tamquam proxima loca duo: *Saul autem cum maneret in Gabaa, & eſſet in nemore, quod eſt in Rama*: Saul in Urbe Gabaa commorans, poſitaque ſede in Ramæ nemore, certior eſt factus, Davidem haud procul Hareth apparuiſſe. Nonnulli putant, Ramæ nomine hoc loco altitudinem tantum, quæ erat in Urbe Gabaa, ſignificari. Explicatur id etiam iis Jeremiæ verbis: *Vox in Rama audita eſt lamentationis, luctus, &c. Rama in excelſo*: clamoribus aer undique perſonat.

Rama, ſeu *Ramatha*, Urbs ad occaſum Jeruſalem in Tribu Ephraim, eadem atque Arimathia, Samuelis patria: *Venerunt in domum ſuam Ramatha*. Dicitur quoque *Ramathaim Sophim*, *excubiarum altitudo*: *Fuit vir unus de Ramathaim Sophim de monte Ephraim*. I. *Reg. cap*. I.

Ramath Lechi, *altitudo maxillæ*. Ita locus nuncupabatur, ubi Samſon maxillam in terram projecit, qua armatus Philiſtæos profligaverat: *Projecit mandibulam de manu, & vocavit nomen loci illius Ramath Lechi, quod interpretabatur elevatio maxillæ*. *Judic*. XIV. 17.

Rameſſes, *tonitru*, Ægypti regio feraciſſima, quam Joſeph patri, & fratribus dedit: *Joſeph vero patri, & fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Ægypto in optimo loco terræ Rameſſes, ut præceperat Pharao*. Idem nomen tribuitur Urbi, quæ ſatis munita in Ægypto erat, ab Hebræis condita, cum in ea regione verſarentur: *Ædificaruntque Urbes Tabernaculorum Pharaoni Phiton, & Rameſſes*. Erant Urbes hæ in Ægypti finibus, & poſterior quidem ponitur, pro Hebræorum ſtatione prima: *Profectique ſunt filii Iſrael de Rameſſe in Sochot ſexcenta fere millia peditum virorum abſque parvulis*.

Rameth, ſeu *Ramath*, *elevata*, Urbs in Tribu Simeon, in ejuſdem meridionali parte. *Joſue cap*. XIX.

Ra-

Digitized by Google

Ramoth, *elevata*, clara Urbs in regione Galaad, quæ ſpectabat ad Tribum Gad, Levitis in domicilium tradita fuit, & refugii Urbs evaſit: *Ramoth in Galaa, quæ eſt in Tribu Gad*. Urbs hæc celebrata potiſſimum fuit, poſtremis Regibus Iſrael rerum potientibus, pluribuſque inter hos Principes, & Damaſci Reges bellis occaſionem præbuit. Joram Rex Juda gravi vulnere in hujus Urbis obſidione affectus fuit, & Achab in prælio cum Syris commiſſo ad mœnium pedes occiſus jacuit. In eadem Urbe Ramoth Propheta, quem Eliſæus miſerat, Jehu Regem conſecravit. Erat etiam ejuſdem nominis Urbs in Tribu Iſſachar, Levitis tradita, & filius Bavi. *Deuter. cap.* IV. *Eſdr. cap.* X.

Rapha, *ſanavit*. I. Barejæ filius, e poſteris Ephraim: *Porro filii ejus Rapha, & Reſeph* (I. *Paralip.*) II. Quintus e filiis Beniamin: *Et Rapha quintum* (I. *Paralip.* VIII.) III. Baanæ filius, e Saulis ſtirpe: *cujus filius fuit Rapha* (1. *Paralip.* VIII.) IV. Vir e Geth, qui e Gigantibus ortum trahebat: *Qui & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe generatus* (I. *Paralip.* XX.) Is Gigas erat immani mole, quem Davidis nepos Jonathas interfecit. Ex eo prodiere Gigantes *Raphaim*.

Raphael, *medicina Domini*, unus e primis Angelis ſeptem, qui nullo non momento temporis ante Dei ſolium ſtant, ſemper ab ejus nutu pendentes. In Tobiæ tantum hiſtoria ejus nomen occurrit, ubi legimus, cum Tobias pater ad Urbem Rages filium mittere vellet, hunc egreſſum, ut ducem quæreret, in juſtæ magnitudinis adoleſcentem incidiſſe, qui in viatoris ad abitum parati modum accintus, ſalutatuſque ſe itineris comitem eidem obtulit. Tobias ſtatim de re monito patre, domum induxit Angelum, qui Seni Tobiæ dixit, ſe unum eſſe filiorum Iſrael, Azariam dictum, magni Ananiæ filium, non ſemel in Mediam perrexiſſe, ſibique notum Gabelum eſſe. Angelus, qui hujus Hebræi nomen, & figuram ſumpſerat, perinde atque ille agere, & loqui ſine mendacio poterat, prorſus ut Angelus, qui Iſraelitas in Deſerto ducebat, & qui eos e Sinai montis vertice alloquebatur, ſumebat Dei nomen, quem exhibebat; vel ut in tragædiis noſtris Regis nomen Actori tribuitur, qui eumdem exhibet; ut proinde qui Cyrum repræſentat, citra mendacium dicat ſe Cyrum eſſe. Cum etiam ſubdit Angelus, ſibi notam viam eſſe, quæ ad Medorum regionem ducit, per eas ſe provincias profectum, & in Urbe Rages apud Gabelum verſatum eſſe, verum adhuc enuntiat; is enim, quem exhibet, reapſe Mediam peragraverat, & apud Gabelum diverterat. Poteſt etiam dici Raphael id itineris ſæpe feciſſe, ut Divina in electi populi gratiam mandata exequeretur, eumdemque apud Gabelum verſatum eſſe, ut peculiaria juſſa faceret, quæ a Deo quoad ipſum acceperat, ut eidem invigilaret, eaque curaret, quæ ad ipſum ſpectabant, Divinæque quoad eum providentiæ miniſter eſſet. Sanctus is ductor, cum juniore Tobia profectus, ejus ſollicitam curam egit, eidemque inſignia officia præſtitit. Nimirum eum a monſtroſo piſce liberavit, a quo inibi erat, ut voraretur, cum ſe ad Tigrin flumen ablueret; eique juſſo piſcem ad ripam trahere, mandavit, ut cor, fel, jecur, aliquando uſui futura, ſervaret. Cum vero Ecbatenæ proximi eſſent, eximia monita Tobiæ dedit, ad vinciendum furorem Dæmonis, qui Saræ, Raguelis filiæ, quam Tobias ipſe conjugem ducturus erat, viros ſeptem occiderat; cumque haud longe abeſſet Raguelis domus, Tobiam ibi reliquit Angelus, ut nuptiarum cæremonias perageret, unuſque in Urbem Rages profectus eſt, ut, qui finis erat itineris, a Gabelo pecuniam exigeret. Cum porro rediiſſet, & matrimonii cæremonia peracta eſſet, ambo Niniven verſus iter repetierunt, & cum, dimidio confecto itinere, Haran perveniſſent, progreſſum Raphael Tobiæ perſuaſit, ut parentes, qui ejus abſentiæ dies numerabant, a ſollicitudine liberarentur. Una ergo abiere; cumque Niniven perveniſſent, Tobias filius, ex Angeli conſilio, patris oculis capti piſcis fel impoſuit, ac circiter horæ dimidio, Senex viſum recepit. Tum vero Tobiæ ambo, ut officiis, quæ Raphael exhibuerat, qua demum poterant, ratione ſatisfacerent, in grati animi argumentum, bonorum ſuo-

rum dimidium ei obtulerunt. At Angelus nihil aliud iis curandum reſpondit, quam ut Deo benedicerent, ei gratias agerent, ejuſdemque miſericordiam magnifice prædicarent; commendatiſque jejunii, & eleemoſynæ emolumentis, aperuit, ſe Raphaelem Angelum eſſe, unum e ſeptem, qui ad thronum Domini ſemper adſtant, ſubditque, ſe apud eos eſſe Domini juſſu; & cum videretur cum iis comedere, *ſe quidem inviſibili cibo uti, potuque, qui ab hominibus videri non poterat*. Porro poſtrema hæc Angeli verba non illud ſibi volunt eum non niſi ſpecie tenus, deceptiſque adſtantium oculis, alimenta ſumpſiſſe. S. Auguſtinus docet, Angelos, cum hominibus humani corporis viſibili forma verſantes, reapſe bibiſſe, & comediſſe, non tamen, ut nos, neceſſitate naturæ, ſed ſolum ut ſe ad eorum ſocietatem, & conſuetudinem accommodarent, in quorum gratiam a Deo mittebantur. Evanuit deinde Raphael, & utrunque Tobiam in Divinorum prodigiorum admiratione reliquit. Notus erat Semejæ filius, qui Raphaelis nomen gerebat: *Filii ergo Semejæ, Ophni, & Raphael, & Obed*.

Raphaja. Sacra Scriptura Virorum hujus nominis quinque meminit, de quibus peculiare nihil refert.

Raphaim, *gigantes*, veteres Incolæ regionis Chanaan, e Raphæ ſtirpe, qui ultra Jordanem degebant, inter hoc flumen, & Montes Seir, & Galaad. Erant adhuc in Aſtaroth Carnaim Abrahæ tempore, quo Chodorlahomor iis bellum intulit: *Chodorlahomor, & Reges, qui erant cum eo, percuſſerunt Raphaim in Aſtaroth Carnaim*. Exiſtebant etiam Moſis, & Joſue tempore, ac Davide quidem regnante, morabantur in Urbe Geth. Goliath, Saphai, & Robochai erant & ipſi e Raphaimarum ſtirpe: *Percuſſio Robochai Huſatites, Sophai de genere Raphaim*. Raphaimarum Vallis, in ſacris Litteris celebrata, Hieroſolymæ proxima erat, & inter Tribus Juda, & Ephraim ſita; in ea David ſæpe Philiſtæos profligavit: *Caſtra Philiſtinorum erant poſita in Valle Gigantum*: in Hebraico textu: *Raphaim*. *Geneſ*. XIV. *Joſ*. XII. I. *Paralip*. XX.

Raphidim, *lectus ad cubandum*, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto, ad quam pervenerunt, cum e Sin exiiſſent: *Caſtrametati ſunt in Raphidim* (Exod. XVII.) Populus, aqua deficiente, Moſi obloqui cœpit, qui miſeros homines in aridam regionem duxiſſet, ut ſiti perirent. Ad Dominum confugit Moſes, a quo juſſus eſt ad petram Oreb populum ducere, eamdemque petram cum nonnullis Senioribus virga percutere; certo quippe aquam inde egreſſuram, & ea quidem copia, quæ non ſolum populi, ſed armentorum quoque expellendæ ſiti ſatis eſſet: *En ego ſtabo tibi coram te ſupra petram Oreb, percutieſque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus*. Domini juſſa fecit Moſes, petram percuſſit, & aqua large effuſeque prodiit. Eum locum Moſes *tentationem* nuncupavit, ob Iſraelitarum querelas ſcilicet, qui de Moſe, Deoque ipſo conqueſti fuerant: *Et vocavit nomen loci illius*, tentatio, *propter jurgium filiorum Iſrael, & quia tentaverunt Dominum, dicentes: Eſtne Dominus in nobis, an non?* Aqua, ex Oreb egreſſa, torrentis inſtar per vias omnes excurrens, per quas Iſraelitæ progrediebantur, iiſdem in aliis ſtationibus multis deſerviit, quoad in ea loca pervenerunt, in quibus aqua ſuapte ſponte effluebat. Quod in cauſa fuit, ut S. Paulus aſſereret, myſticam petram, e qua bibebant, eos ſubſecutam eſſe: *Bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos, petra*; ſubdit autem idem Apoſtolus, eam petram Chriſtum fuiſſe: *petra autem erat Chriſtus*. Reapſe petra hæc Chiſtum Dominum ſignificabat, fundamentalem, & angularem Eccleſiæ petram, quæ a Divino Patre in Judæorum, & Gentium gratiam percuſſa fuit, cujuſque ſacra vulnera pro nobis evaſere fontes aquæ vivæ, quæ nos abluit, & ardentem ſitim, quam in hujus Mundi Deſerto patimur, prorſus extinguit: *Si quis ſitit*, inquit Chriſtus ipſe, *veniat ad me, & bibat*. Statio Raphidim clara eſt etiam celebri victoria, a Joſue ex Amalecitis relata, quæ accepta referri debuit precibus Moſis, qui Montem conſcenderat, ut pugnæ teſtis eſſet, Deique opem imploraret. Dum ſanctus hic Vir manus elatas tenebat, Iſraelitæ victores erant;

at

at cum eas demittebat, Amalecitæ ſecundo marte pugnabant. Itaque Aaron, & Hur coacti fuere Moſis manus ſuſtinere, quoad hoſtes penitus ſubacti eſſent.

Raphon, *remedium*, Urbs in Tribu Gad ultra Jordanem, quæ in ſacris Litteris nota non eſt niſi Timothei clade, qui ibidem a Juda Machabæo ſuſus victuſque fuit. Timotheus, cum ejus Exercitus ad arcem Dathman profligatus fuiſſet, novis, quoad potuit, copiis collectis, ad Urbem Raphon acceſſit, ibique caſtrametatus eſt: *Caſtra poſuit contra Raphon*. Judas, cui tum quidem non niſi ſexcenti viri præſto erant, initio ſtatim miſſis, qui hoſtilem Exercitum explorarent, progreſſus, irruenſque impetu facto, hoſtem fudit, & in fugam conjecit: *Judas autem vehementer inſtabat puniens profanos, & proſtravit ex eis triginta millia virorum*. I. *Machab.* v.

Rapere; verbum hoc communi notione ſumptum ſignificat *per vim adimere*: *Rapuerunt domos*: ademerunt domos vi facta. Significat etiam fœminæ vim inferre: *Sichem rapuit Dinam, & dormivit cum ea*. In bonam quoque partem ſumitur: *Spiritus Dei rapuit Philippum*: ea nempe celeritate tranſtulit, qua nullis humanis viribus transferri potuiſſet. *Raptus eſt in Paradiſum*: S. Paulus ad tertium Cœlum elatus fuit, ſpiritu ſcilicet elevatus in ſtatum ſupra naturam ad Paradiſum uſque, ubi eum Deus maximarum veritatum notitia perfudit. Chriſtus Dominus ait Cœlorum Regnum vim pati: *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: qui ipſi ſibi vim faciunt, in illud veluti per vim pedem inferunt. Ducta eſt metaphora a militum feſtinatione, ac ſollicitudine, qui omnes conatus edunt, ut in Urbem, quam obſident, ingrediantur.

Raſin, *excurſor*, Syriæ Rex, qui, Phacae comitante, fœdus inierat, ut Achaz aggrederetur, Regnum Juda repente invaſit, primo hujus Principis regni anno. Regem Achaz, & ſubditos terrore affecit irruptio hæc; Dominus enim, qui Reges eos duos in Judæam mittebat, iiſdem horrorem ac formidinem præire voluit: *Cœpit Dominus mittere in Judam Raſin Regem Syriæ*. Eorum tranſitum nihil impediit, nihil eorumdem progreſſus retardare potuit. Momento prope temporis Metropolim obſidione cinxerunt; atque in ſumma, quæ Judæorum animos inceſſerat, perturbatione, nihil non felicem ſucceſſum promittere videbatur. At Dominus, qui populum ſuum punitum quidem, non deletum volebat, Iſaiam miſit ad Regem Achaz, qui ei animos adderet: *Noli timere, & cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium iſtorum in ira furoris Raſin Regis Syriæ, & filii Romeliæ*. In tuam perniciem conſpirarunt, ajentes: *Egrediamur in Judam, ei bellum inferamus, ejus ditionem inter nos partiamur, &c.* Verum ait Dominus: *Conſilium hoc e voto non cedet, ſed evaneſcet: non ſtabit, & non erit iſtud*. Ergo fœderati Reges duo coacti fuere Hieroſolymam obſidione liberare, & in ſuam uterque regionem regredi. At Achaz in impietate animum obfirmante, ejuſque exemplum ſecutis ſubditis in omnem idololatriæ ſuperſtitionem temere prolabentibus, Deus inſequenti anno juſtitiæ ſuæ miniſtros, Raſin, & Phacae in eos immiſit, qui, e ſuis uterque finibus, in Regnum Juda irruperunt, illudque ad incitas redegerunt. Duorum Regum viribus obſiſti non potuit, quibus Dominus Achaz tradiderat. Raſin eum profligavit, Regni intima penetravit, ubique cruenta tranſitus ſui veſtigia reliquit, immenſaque onuſtus præda ſuam in ditionem rediit. Haud ei tamen victoria diu frui licuit; Deus enim qui ſuæ in Judæ Regnum juſtitiæ inſigne exemplum per eum exhibuerat, alio miniſtro uſus eſt, ut ipſum puniret. Theglatphalaſſar Aſſyriorum Rex, magna argenti vi corruptus, Regi Achaz opem tulit, Damaſcum Syriæ Metropolim captam evertit, traxit incolas in Urbem *Kir*, *Raſin autem interfecit*. IV. *Reg.* xv. & xvi. II. *Paralip.* xxviii.

Ratio nihil eſt aliud, quam poteſtas & vis, qua inſtructus intellectus ratiocinatur, ſeu argumentatur, hoc eſt, unum ex alio, veritatem ex veritate, conſecutionem ex principio, ſeu axiomate generali deducit. Facultas hæc eſt mentis noſtræ primaria dos, per quam humana natura conſtat, & homo potiſſimum a brutis differt. Itaque im-

omnibus hominibus, cum ætate creverunt, naturalem Logicam animadvertimus, in qua hujus rationis uſus poſitus eſt. Ac ne ipſi quidem Infantes hac facultate deſtituti ſunt; at quoniam nihil habent, in quo eam exerant, utpote quibus ideæ, phantaſmata, principia, ac veluti rudera ad ratiocinationem neceſſaria deſunt; proinde dicimus, iis deeſſe rationis uſum, quoad eum per ætatem, vel aliquod humanæ ſocietatis experimentum adepti fuerint. Hanc autem ratiocinandi vim nos peculiariter Rationem nuncupamus, cum de humanis actibus agitur, ac de iis, quæ in moribus ſuſcipienda ſunt, aut fugienda; quippe cum ad eam ſpectet nobis hoc in tramite facem præferre. His fundamenti veluti loco poſitis, nihil erit, quod in nonnullis veritatibus percipiendis, quæ hominis cognitioni maxime neceſſariæ ſunt, laboremus; Rationem ſcilicet, intrinſecum decus noſtrum, haud pro Magiſtra innata homini ſumendam eſſe, cujus ſit, ſtatim atque ei res aliqua exhibita fuerit, cognoſcere, ac decidere, verane, an falſa, bona an mala, pulcra an deformis, denique an melior pulcrior &c. habenda ſit, quam res alia. Certe non deſunt humani actus, quos ſtatim ac puer, aut vir, ab omnibus procul, in nemore, aut carcere altus educatuſque ſuimet oculis viderit, abſonos, vituperandos, & malos aſſerat, ut alteri injuriam, atque adeo mortem inferre, filium in patrem deſævire, Deo, cujus omnipotentia conditi ſumus, & providentia ſervamur, maledicere, ſervo probo calumniam impingere, aliena per vim rapere, &c. Idem ei contingit, qui certa quædam audit axiomata, ut totum eſſe majus ſua parte, fieri omnino non poſſe, ut idem ſit, & non ſit eodem tempore; & id genus alia, quæ veriſſima, ac certiſſima ſtatim habentur, ac propoſita fuerint. At fere Ratio hæc ipſa ſtudio indiget, ut nobis detegat, quid bonum malumve ſit, quid hominem deceat, dedeceatve. Ea quidem ruralia nobis inſtrumenta præbet, quibus terram eruamus, ac tandem theſauros inveniamus, at nunquam theſauros hos inveniemus, niſi inſtrumentis his laborem noſtrum, & operam addiderimus. Videlicet, ut verum detegamus, a falſo caveamus, quid ſeu quoad animum, ſeu quoad corpus, nobis aut bonum, aut melius ſit, perſpiciamus, quid denique ſeu minus bonum, ſeu pernicioſius; omnino neceſſe eſt, ut mentem intendamus, animadvertamus, examinemus, ſeu quod idem eſt, Ratione, ſeu Ratiocinio diligenter utamur, univerſa cum ſingulis, principia cum conſecutionibus componentes; ita enim conſtare poterit, eligendumne aliquid, an vero reſpuendum ſit, agendum, an omittendum.

Ratio præterea ſtatuit ſundamenta ſcientiarum omnium, atque adeo ea ipſa, quæ ad res ſupra captum noſtrum poſitas referuntur, cujuſmodi ſunt Fidei myſteria; ſolida quippe argumenta nobis ſuppeditat, quæ perſuadeant, convincantque, oportere, ut Fidei jugo intellectum ſubdamus, & rationi conſonum eſſe, ut myſteria credamus, etſi Rationem ipſam longe multumque ſuperent.

Hoc tamen loco expendendum eſt, an, & quomodo, quibuſque regulis Ratione uti Theologus debeat. Nihil eſt autem, quod quiſpiam dubitet, an Theologo neceſſarius ſit Rationis uſus, ſine quo nulla Diſciplina conſtare poteſt; ut qui Theologiæ omnem Rationis uſum ademerit, Theologiam ipſam a fundamentis evertat. Et quia Rationis uſus ad Theologiam biſariam ſpectare poteſt, I. ut per naturalia Rationis principia de Deo loquatur, II. ut ad revelatas res ratiocinandi artem accommodet, eas nempe confirmet, tueatur, amplificet; ajo proinde, utrumque uſum Theologo non ſolum apprime utilem, ſed etiam neceſſarium eſſe. Qua in re nos inter extrema duo incedere neceſſe eſt. Videtur enim Benedictus Spinoza utrumque uſum a Theologia penitus eliminare in ſuo Tractatu Theologico-Politico, ubi nec argumentis e Sacra Scriptura depromptis diſputari vult, nec Philoſophiam cum Revelatione conjungi. Contra vero Antonius Collins Anglus utrumque abuſum in Theologiam inducere nititur, ut nempe non ſolum de Deo, Divinisque rebus ex naturalibus Rationis principiis libere diſputetur, verum etiam quicquid Revelatione continetur, ad Dialectica trutinam, & quidem a quolibet a vulgo, revocetur, nihilque credatur, niſi cum

ratio-

Digitized by Google

ratione concordet, & congruat. Sane Spinozæ doctrina videtur prima fronte magnopere pietati, ac Religioni conſona, nec latum unguem diſtare a Sanctorum Patrum doctrina, quorum teſtimonia Petavius in Prolegomenis ad ſua Theologica Dogmata c. 3. collegit; at ſi bene penitus introſpiciatur, eo tendit, ut ad fanatiſmum purum putumque Chriſtianam Religionem, & ſacram Scripturam redigat, quam deriſionibus, contumeliis, & contemptui profanorum exponit. Contra doctrina Collins ex quotidiano Scholarum uſu firmari videtur, e quo factum eſt, ut Scholaſtici Theologicas controverſias magis Philoſophiæ principiis, & Dialecticæ regulis, quam Revelatione exagitent, finiantque. At ejus doctrina Revelationem de medio funditus tollit, cujus non aliam regulam, quam humanam Rationem ſtatuere videtur, cum potius Divina Revelatio tamquam Rationis norma data fuerit.

Et quia Franciſcus Bacchonius a Verulamio inter alia, quæ in Theologia deſiderarentur, Tractatum enumeravit de Concordia Rationis, & Fidei; ex eo tempore docti plures, electique Viri in id operis incubuerunt. Inter eos principem locum tenent Petrus Daniel Huetius, Sylvanus Regis, & Placetta. Suum Huetius de quæſtionibus Alnetanis eruditiſſimum opus elaboravit, in quo fuſe ſimul, ac docte de Rationis & Fidei concordia diſputat. Sylvanus Regis de Rationis, & Fidei uſu Librum Gallico ſermone in lucem edidit Gallica quoque lingua Leibnitius, ad Rationis, & Fidei concordiam quod attinet, eruditam Diſſertationem texuit, quam Theodiceæ ſuæ præfixit. Extat etiam in eamdem rem Placettæ Diſſertatio. In his omnibus Opuſculis, ſi titulum unum exceperis, qui rei, qua de agitur, detrimento eſſe poſſet, Theologi res admodum doctas & præſtantes inveniunt. Cæterum titulus, de concordia Rationis, & Fidei haud mihi quidem ſatis arridet; cum enim Fides expreſſus Divinæ auctoritatis aſſenſus ſit, quæ dubio procul Ratio ſumma eſt, cum Ratione ipſa pugnare non poteſt. Quoniam vero nonnunquam Revelationis principia, ſeu conſecutiones ex iis derivatæ naturalis rationis principiis, vel conſecutionibus ex ea deductis oppoſita videri poſſunt, is potius quæſtionibus titulus ponendus erat: Concordia Philoſophiæ, & Revelationis, ſeu, de Rationis uſu in rebus Theologicis. Tria proinde nos ponderabimus. I. Quantum in Theologia per naturalis Rationis principia proficere, & quomodo ulterius progredi poſſimus, II. Quid nobis facto ſit opus, ſi naturalis Rationis principia cum revelatis doctrinis pugnent, aut pugnare videantur, III. Quomodo diſputandi ars in revelatis rebus adhiberi, & quomodo ſcholarum Theologi probari poſſint.

Ut a primo ducam orationis initia, aliquanto fuſius Rationis noſtræ vim, ac naturam in bono lumine ponam. Humana ratio conſtat in homine duabus omnino rebus, quæ ambæ acquiſitæ ſunt, & quarum una ſi deſit, Ratio dici non poteſt. Sunt autem res hæ duæ, rerum ideæ, quas equidem rationis principia nuncupo, ideaſque expendendi, & per eas ratiocinandi ars. Quamobrem cui deſunt ideæ, ars eidem, & ratio deeſt; ac ſi quis ideis multis inſtructus ſit, arte autem careat, is etiam ratione caret. Porro utramque acquiſitam dixi; ars enim exercitatione comparatur, nobiſque non niſi intelligendi vis, & facultas a natura indita, & innata eſt; omnes quoque ideas, ſeu cognitionum noſtrarum principia nos acquirimus, nec nobis ipſis impreſſa ſunt. Tres præterea fontes ſunt, qui nobis hæc principia ſuppeditant, conſcientia, ſenſus, demonſtratio. Conſcientia nobis præbet, quod in nobis eſt; ſenſus corporeas res, quæ circa nos ſunt; demonſtratio, quod cum rebus ipſis connexum eſt, nempe quod res ſeu præcedit, ſeu comitatur, ſeu demum ſubſequitur.

Et ſane conſcientia, & ſenſus haud proxime nos ad Dei, divinarumque rerum cognitionem perducunt; innatæ enim ideæ, animæque cum Deo ſubſtantialis unio, quæ Platonici prædicant, Fanaticorum,

Digitized by Google

eorum, ſeu ſomniantium phantasmata ſunt, Deusque, ac Divinæ res vim omnem ſenſuum excedunt. At demonſtratio, *quæ* conſcientiæ, *ac* ſenſuum *principiis innititur, bene multa non ſolum utilia, verum etiam neceſſaria Theologo præbet, & ad revelatam Theologiam, ut ita dicam, viam ſternit. Ejusmodi ſunt cognitiones exiſtentiæ Dei, creationis Mundi ab eo factæ, ejuſdem providentiæ, bonitatis, ſapientiæ reliquorumque attributorum, ſine quorum notitia Revelatio legi non poteſt. Quo ſane ſenſu ſæpe docet* S. Thomas, *Gratiam hac ratione ſupponere naturam, cui opitulatur, quemadmodum Fides Rationem ſupponit, quam regit, & perficit. Eodem pariter ſenſu* S. Juſtinus Martyr, & Clemens Alexandrinus *ajunt, Deum ſumma providentia præmiſiſſe Evangelio Philoſophiam, ut Fidei viam aperiret. Fallitur ergo* Spinoza, *qui ut a Theologia uſum rationis amoveat, fingit, Philoſophiæ, & Revelationis objectum aliud, aliumque finem eſſe; fallitur, inquam, totaque errat via; finis enim utriusque eſt hominis beatitudo, ac proinde utriusque objectum idem ſummum Bonum eſt, idemque inquirendi ejusdem ſummi Boni officium eſt.*

Verum huic doctrinæ temperamentum adhibendum eſt. Humanæ nimirum ideæ, tum quæ proveniunt a ſenſibus, tum quas nos ipſi eudimus, tamquam profecta rerum, quas exhibent, exemplaria ſpectari non poſſunt; omnes enim inæquales, & imperfectæ ſunt. Quamobrem inter Philoſophos omnes convenit, nihil a nobis per eas ideas decidi poſſe, ad corporearum ſubſtantiarum eſſentiam quod attinet. Quod ſi arrogantis hominis eſt, ex ideis noſtris de corporum eſſentia judicare, tametſi corporeæ res proxima idearum noſtrarum objecta ſint; ſane fuerit intolerandum, de æternarum, divinarumque verum eſſentia judicare velle, quæ idearum noſtrarum objecta proxima eſſe non poſſunt, quasque nos non niſi per conjecturam aſſequi poſſumus. Non ergo ſolum inutiles, ſed etiam audaciæ, ac temeritatis plenæ ſunt Scholaſticorum quæſtiones, de conſtitutivo, ut ajunt, eſſentiæ divinæ, de natura divinæ ſcientiæ, voluntatis, decretorum Dei, libertatis, immenſitatis, æternitatis, bonitatis, juſtitiæ; de conſtitutivo SS. Trinitatis, divinarum Perſonarum, de ratione, qua agit providentia, & gratia Dei, ne id genus alia plurima perſequar. Quamvis enim ex ideis ipſi noſtris poſſimus evidenter deducere, Deum eſſe infinite intelligentem, liberum, immenſum, æternum, bonum, juſtum, &c. qualia tamen, aut quot attributa hæc in Deo ſint, deducere nec poſſumus, nec debemus, niſi velimus Herculi, quod dici ſolet, pueri calceum aptare.

Hinc ſæpe veteres Patres de Philoſophorum confidentia queruntur, qui hæc omnia humanis rationibus explicare conati, ea perverterunt. Sed omnium maxime Scholaſtici ſe hac in re inſignes exhibuerunt, qui dum præcipua Chriſtianæ Theologiæ Dogmata per Ariſtotelicæ, & Arabicæ Metaphyſices ideas in bono lumine collocare nituntur, omnia confundunt, ineptias in ſacras doctrinas inducunt, latamque viam incredulis aperiunt. Increduli enim, ut S. Thomas *animadvertit, rati, non alia Fidei noſtræ fundamenta, quam eas leviſſimas philoſophantium Theologorum ratiunculas eſſe, firmius erroribus ſuis adhærent. At neque hi, neque vero alii, qui Trinitatis myſterium cum ideis noſtris componere, & conciliare ſtudent, Theologi dici poſſunt; hoc enim Dogma ideas noſtras, & quod inde conſequitur, naturalem rationem excedit; ut proinde Trinitas, quæ per ideas noſtras explicatur, non divina Trinitas, ſed noſtra chimæra ſit.* Petavius *in Libris* de Trinitate *multas in hanc rem veterum Patrum ſententias, & effata congeſſit. Nobis ergo in Theologia vitanda ſunt duo, ne ſcilicet aut plus, aut minus, quam par eſt, ſeu nihil omnino naturali rationi tribuamus. Legi proinde poterunt* Petavii *Prolegomena*, & Melchior Canus *de Locis Theologicis lib.* IX. & X.

Verum id in quæſtionem venit, quomodo ſe gerere Theologus debeat, ſi quando

do revelationem cum manifeſta naturali ratione pugnare viderit . Sane cum recta & clara ratio nihil demum aliud, quam Dei lumen ſit, ut egregie S. Auguſtinus *aſſerit, jure proinde ac merito omnes ad unum Theologi ſtatuunt, divinam revelationem rectæ, claræque rationi adverſari non poſſe; alioquin* lumen lumini, verum vero adverſaretur, *ut Viennenſis Concilii Patres loquuntur; idque argumentis multis demonſtrat* S. Thomas *lib.* I. *contra Gentes . Et ſane ſi res, quas ratio perſpicue, & clare docet, revelatis rebus adverſarentur, cum ea ſit oppoſitorum natura, ut unum verum eſſe debeat, alterum falſum, neceſſaria conſecutione fieret, ut vel Rationis Dogmata vera eſſent, & falſa revelatio, vel contra; & quoniam tum naturæ, tum revelationis lumen a Deo eſt, nos alterutra, vel utraque ratione Deus ipſe falleret, quod ipſum cogitare impium fuerit . Quare cum hæc duo lumina invicem pugnare non poſſint, ſi quando contraria videantur, ob oculos habenda eſt aurea* Sancti Auguſtini *regula, quam Epiſt.* 143. *novæ Editionis in hæc verba proponit:* Si ratio contra divinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet ea ſit, fallit veri ſimilitudine; nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ, certæque rationi velut Scripturarum Sanctarum objicitur auctoritas, non intelligit, qui hoc facit, & non ſcripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non poteſt, ſed ſuum potius objicit veritati, nec quod in iis, ſed quod in ſe ipſo, velut pro iis invenit, opponit.

Qui ergo (ut Petrus Bayl *in ſuo Dictionario Critico, Articulo* Pyrrhus) *objiciunt, nonnulla Chriſtianæ Religionis capita cum recte Rationis principiis ex diametro opponi, graviſſime hallucinatur, & ea ipſi cum recta ratione pugnare dicunt, quæ, qualia ſint, minime intelligunt . Fuſe hæc explicat* Sylvanus Regis *in laudato Opere* de uſu Rationis, & Fidei. *Nos id unum aperiemus, Chriſtianæ Religionis myſteria ſupra, non contra naturalem rationem eſſe, videlicet, ea, quæ intelligi nequeunt, nullamque cum ideis noſtris analogiam præſeferunt, ſupra rationem noſtram poſita eſſe, ac ſi nequeunt intelligi, rationi contraria dici non poſſe . Legi poterit citata* Leibnitii *Diſſertatio.*

Illud quærendum ſupereſt, quo usque tandem ratione, & Logica Theologus uti poſſit, ut ſacram Scripturam interpretetur, in eaque latentes conſecutiones deducat; nempe quo usque liceat in ſacris Litteris philoſophari, & quo uſque probandi, vel damnandi Scholaſtici ſint . Sacra Scriptura data eſt homini, ſcilicet animali ratione prædito, non jam bruto; ſupponit ergo Rationis uſum, quam Scriptura ipſa moderatur, & perficit . Homo igitur intelligere debet, ac ſi primo quaſi intuitu non intelligit, accurate divinorum verborum ſenſum, amplam ſignificationem, uſum, conſecutiones quærere debet: Ac tantum abeſt, ut id in Theologia prohibeatur, ut potius hac ipſa re Theologia contineatur . Legatur Origenes *lib.* VI. *contra Celſum, qui ad id oſtendendum, loca ſacræ Scripturæ duo, unum e Proverb. cap.* X. *v.* 17. *alterum ex Eccleſiaſt. c.* XXI. *v.* 18. *in medium adducit.*

Nos porro ex his oraculis id evincimus. S. Paulus *Epiſt.* I. *ad Corinth. cap.* XIV. *v.* 20. Ne ſitis pueri intelligentia, ſed malitia parvuli eſtote, intelligentia autem perfecti. *Et in eadem Epiſt. cap.* X. *v.* 15. Ut prudentibus loquor; vos ipſi judicate, quod dico . *Id ipſum confirmant ea ſacræ Scripturæ loca, in quibus non ſolum ab Apoſtolis, ſed etiam a Chriſto ipſo Judæi increpantur, & ad Scripturarum ſcrutinia remittuntur. Ex iis præterea locis oſtenditur, quæ eos arguunt, qui in Religione non ita, ut par eſt, ratione utuntur .* Deuteronomii *cap.* XXXII. Gens absque conſilio eſt, & ſine prudentia . Utinam ſaperent, & intelligeren, & noviſſima providerent . *In Evangelio* S. Marci *cap.* VIII. Nondum cognoſcitis, nec intelligitis, aut cœcatum habetis cor veſtrum? Oculos habentes, non videtis. *Hinc* S. Paulus *in Epiſtola ad Romanos cap.* XII. *cultum, quem Deo nos exhibemus, rationi conſonum dicit . Præterea e graviſſimis pœnis, quas homini Deus minitatur, ea eſt, ut, cum nobis ad æternam ſalutem obtinendam ſacra Scriptura preſto ſit, eam intelligere nequeamus .* Iſaiæ

cap. VI. *leguntur hæc* : Excœca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude ; ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & convertatur, & ſanem eum. *Jam vero* S. Matthæus *cap.* XIII. *&* S. Marcus *cap.* IV. *vaticinium hoc in Hebręis perfectum fuiſſe teſtantur*. Eodem *accedit*, *ſcrutinium hoc a Patribus omnibus commendari, quorum ſententias* Petavius *loco laudato collegit*.

At ne forte nos ambiguitas in errorem trahat, animadvertimus, tria eſſe ſacrę Scripturę ſcrutinia. Primum eſt, quo nihil non ratione explicatur ; alterum, per quod inquiritur, idne ſit in ſacris Litteris, de quo controvertitur ; tertium, quo exploratur, quid e Scripturę ſententiis derivetur, & quę ſint ea, quę contra ſtant. Primi generis ſcrutinium vel in eum ſenſum accipitur, ut demonſtretur, in ſingulis revelatis doctrinis nihil eſſe, quod cum rectę Rationis principiis pugnet ; vel rectam Rationem earum rerum regulam primam eſſe, quæ nobis in Sacris Litteris credenda ſunt, aut non credenda, quæ ſententia eſt anonymi Auctoris Libri inſcripti : Philoſophia Scripturæ interpres ; *& in quam propendere videtur* Collins *in libertate cogitandi. Scrutinium hoc, priore ſignificatione ſumptum, Theologo duplici ex cauſa neceſſarium eſt ; primo quidem ut rationis ſcrupulos cohibeat, & tutiorem Fidem reddat. Neque enim eſſe poteſt tranquilla mens, quæ putat ſe aliud intelligere, & aliud debere credere ; & quocunque demum pacto voluntas Deo per Fidem ſubdatur, ſi qua ratio ſpecie tenus repugnet, animus certe tranquillitate frui nequit. Eos præterea refelli neceſſe eſt, qui Chriſtianam Theologiam rectæ rationis principiis adverſari docent ; hujus autem generis homines hactenus extitere non pauci, ut Ethnici, & Arabes, & adhuc ſunt, ut Deiſtæ. Itaque tum veteres Chriſtianæ Religionis Apologiſtæ, tum* S. Thomas, *aliique Scholaſtici, atque hoc ipſo tempore Theologi plures ſuum eſſe potiſſimum crediderunt, oſtendere, Ethnicorum, Arabum, ac Deiſtarum argumenta fallacia eſſe, neque in Theologia quicquam occurrere, quod recte rationi repugnet, tametſi non deſint, quæ eamdem excedant. Qua in re* D. Thomas *ſe in utraque Summa inſignem exhibuit. Quamquam, ſi verum fateri volumus, Fidei Dogmata non tam cum rectæ rationis, quam cum Arabicæ, & Ariſtotelicæ Philoſophiæ principiis conciliare ſtuduit ; in quo ſane reprehenſione dignus eſſet, niſi eo quidem tempore una eademque res habita eſſet recta ratio, & Arabica Philoſophia.*

Sed quod Philoſophiæ Scripturæ interpretis *Auctor contendit, id vero nec Theologus, nec quivis alius non Theologus ferat. Chriſtianus enim Theologus probe novit, Sacram Scripturam eſſe rationem Dei per prophetiam cum homine communicatam ; ſtultique proinde hominis eſſe, humanam rationem, infirmam eam quidem & limitatam tanquam infinitæ Divinæ rationis regulam ſtatuere ; quoniam ratio ipſa nobis dictat, regulam ea re, quæ ad ipſam exigitur, tutiorem eſſe debere. Addendum & illud, ſiquidem ratio non ſolum inſtrumentum fuerit, cujus ope res ad Fidem ſpectantes intelligantur, verum etiam earumdem norma, dubio procul divinam Revelationem inutilem fore, cum omnia per rationem percipi poſſint. Denique repugnat id ſacris Litteris, in quibus Philoſophia præ ſacra Scriptura fallax ſophiſma, & prudentia dicitur, quam Deus damnavit. Idem ſentiendum de homine, qui Theologus minime ſit ; huic enim probari poteſt, naturalem rationem unam haud ſatis eſſe, ut homo ſalvus fiat, adeoque opus eſſe divina revelatione ; quemadmodum legi poſſunt in hanc rem Chriſtianæ Religionis noſtræ recentiores omnes Apologiſtæ. Hinc illud fit, ſacræ Scripturæ divinitate ſemel expoſita, humanam rationem, veluti ejuſdem regulam ſuſtineri non poſſe. Jam anonymus Scriptor ipſe ſecum reputet, quem Theologum malit, ut perſpiciamus qua demum ratione cum eo diſputare debeamus.*

Scrutinium alterum Eccleſiæ eſt, prout ea Paſtores, Magiſtros, Theologoſque complectitur. Nobis quidem utrumque probatur ; at Eccleſiæ ſcrutinium genuinum, propriumque eſt ; Theologorum autem, ut & Magiſtrorum, ex indulgentia. Et ſane diligenter expendere debet Eccleſia, an in ſacris Litteris, vel Apoſtolicis traditionibus ea Dogmata reperiantur, quæ nobis credenda proponit ; atque in hoc examine omnes rationis, & critices fontes adire debet ; ut enim Theologi

Digitized by Google

logi dicunt, Spiritus Sanctus adſiſtit Eccleſiæ, quæ prudenter agit, non temere, & inconſulte. Quocirca in omnibus generalibus Conciliis ſacri Codices in medium producebantur, & Patres in unaquaque controverſia Scripturas, & Traditiones diligenter inveſtigabant. Cum vero Epiſcopi ipſi ſibi fidere noluerunt, Theologos adhibuerunt, qui libere prorſus, & ingenue res hinc inde in Conciliariis Congregationibus ad trutinam revocabant, ut ita quidem facile veritas affulgeret. At cum olim Hebræis Deus, Chriſtianis denique Chriſtus Dominus ſacræ Scripturæ lectionem propoſuerit, & commendaverit, ut veritates ad ſalutem neceſſarias ex ea quiſque perciperet; veteres Patres, omneſque poſteriores Theologi id officii, nempe ſacros Codices legendi, & explicandi, ſibi demandatum eſſe crediderunt. Hinc Homiliæ, Commentaria, Tractatus, Polemici Libri, Theologica Syſtemata. Nos quidem Deus ſingulari beneficio Turcarum tyrannidi ſubeſſe noluit, penes quos omne ſcrutinium vetitum eſt. Hoc ipſum tamen ſcrutinium in Theologis noſtris prudentiæ multum, & circumſpectionis requirit. Ut enim ſcite monet Eutychius *in Leviticum lib.* II. *cap.* 6. *Quicunque de Deo diſputat, haud aliter ſe gerere debet, ac qui ſe calefacit, ut ita ſcilicet ad ignem accedat, ne comburatur. Appoſite pariter* S. Joannes Chryſoſtomus *Homilia in Epiſtolam ad Hebræos:* Cum ubique religioſa, circumſpectaque mente opus eſt, tum maxime, cum de Deo loquimur, vel audimus. *Quibus concinit* Salvianus *lib.* I. de Gubernatione Dei *in hæc verba*: Cum grandi metu, ac diſciplina etiam pro Religione dicere debemus.

Ad poſtremum quod attinet, in quo proprie ſita eſt Scholaſtica Theologia; *multifariam agitata eſt in Eccleſia ejuſmodi quæſtio. Veterum Patrum multi Dialecticæ uſum a Theologia removerunt.* Tertullianus *in ſuo de Præſcriptionibus libro hac de re ſuſe loquitur, & potiſſimum cap.* VII. *ubi hæc habet*: Inferunt Ariſtotelem, qui illis Dialecticam inſtituit, artificem ſtruendi, & deſtruendi verſipellem, in ſententiis coactam, in conjecturis duram, in argumentis operariam contentionum, moleſtam etiam ſibi ipſi, omnia retractantem, ne quid omnino tractaverit . . . . Quid ergo Athenis, & Hieroſolymis, quid Academiæ, & Eccleſiæ? Quid Hæreticis, & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt; qui & ipſe tradiderat, Dominum in ſimplicitate quærendum. Viderint, qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum Chriſtianiſmum protulerunt. S. *etiam* Ambroſius *lib.* I. de Fide *cap.* III. *de Arianis loquens:* Omnem vim, *inquit*, venenorum ſuorum in dialectica diſputatione conſtituunt, quæ Philoſophorum ſententia definitur, non adſtruendi vim habens, ſed deſtruendi. Sed non in Dialectica complacuit Deo ſalvum facere populum ſuum. Regnum enim Dei in ſimplicitate Fidei eſt, non in contentione ſermonis. *Haud diſſimiles locutiones apud* Petavium *loco citato cap.* III. *legi poſſunt.*

Jam acria quidem & vehementia dicta hæc multo acrius vehementiuſque in Scholaſticam Theologiam recentiores Hæretici protulerunt. Lutherus *enim in libro contra Jacobum Latomum nihil demum aliud Scholaſticorum Theologiam eſſe pronuntiat, quam veritatis inſcitiam, vanumque ſophiſma, quod Apoſtolus ad Coloſſenſ. cap.* II. *vitandum monet. Et lib.* de abroganda Miſſa privata, *furore abreptus aſſerere non dubitat*, Academias eſſe Chriſti lupanaria: *impuro ſane homine digna locutio. Nec deſunt ex eruditis inter nos Viris, ut* Eraſmus, Ludovicus Vives, & Melchior Canus, *qui in Scholaſticorum Theologiam ſtilum acuant, tum quia ſæpius Ariſtotelis, quam ſacræ Scripturæ auctoritate nixi diſputant, tunc quia inutiles, difficiles, & periculoſas controverſias plerumque agitant. Ita ſcribit* Canus *lib.* VIII. *cap.* I. Intelligo autem fuiſſe in Scholis quoſdam Theologos adſcriptitios, qui univerſas quæſtiones Theologicas frivolis argumentis abſolverint, & vanis, invalidiſque ratiunculis magnum pondus rebus graviſſimis detrahentes, ediderint in Theologiam commentaria vix digna lucubratione Anicularum. Et cum in iis ſacrorum Bibliorum teſtimonia rariſſima ſint, Conciliorum mentio nulla, nihil ex antiquis Sanctis oleant, nihil ne ex gravi Philoſophia quidem, ſed fere e puerilibus diſciplinis; Scholaſtici tamen, ſi Superis placet, Theologi adpellantur. Nec Scholaſtici ſunt, nedum Theologi,

logi, qui Sophiſtarum fæces in Scholam inferentes, & ad riſum viros doctos incitant, & delicatiores ad contemptum.

Equidem arbitror ita negotium componi poſſe; ut nempe laude dignum, atque adeo neceſſarium habendum ſit, in Theologia per ſacros Codices, & Traditiones, quæ propriæ Theologiæ noſtræ principia ſunt, argumentari. Qua enim alia ratione generales ſacræ Scripturæ doctrinas ad ſingula, de quibus agitur, accommodare, quod in iiſdem doctrinis occultum eſt, in apricum proferre, revelatorum dogmatum harmoniam ob oculos ponere, Hæreticorum cavillos diſjicere, niſi argumentationis ope, poſſumus? Id qui præſtat, non qui ex Ariſtotelis Philoſophia garrit, is demum Theologus Scholaſticus dicendus eſt. Quem vero intelligimus, *ſubdit apte ſapienterque laudatus* Canus, Scholaſticum Theologum? Aut hoc verbum in quo homine ponimus? Opinor in eo, qui de Deo, rebuſque Divinis apte, prudenter, docte, e litteris, inſtitutiſque ſacris ratiocinetur. *Certe Chriſtianæ Religionis principia ſacris Codicibus, & Traditione continentur; conſecutiones autem, ac diſcrepantiæ, quas Theologus cognoſcere debet, per argumentationem deducuntur. Non ergo negligenda argumentatio eſt, ſed ejus vitia abolenda ſunt, ut ad rem idem* Canus *libro cap.* II. Poreſt eſſe quicquam abſurdius, quam ſola Diſciplinæ principia habere definita, concluſiones vero, quæ certo, atque evidenti Syllogiſmo, ex illis conficiuntur, aut ignorare velle, aut in ambiguo relinqui? Quod ſi in Geometria, Phyſica, Aſtrologiave quiſquam aſſereret, vere, & jure ſtultiſſimus haberetur. *Legantur* Petavius *in Prolegomenis lib.* I. & Conſtantinus Grimaldi *in ſuis Epiſtolis Apologeticis*.

Rationale, unum e Summi Pontificis ornamentis, quod Ephod apponebatur. pretioſus lapillus erat, auro ad pollices decem in quadratam formam ornatus, & affabre acu expolitus, quem Summus Judæorum Pontifex gerebat in pectore, additis gemmarum ordinibus quatuor, quarum unicuique nomen unius e Tribubus Iſrael inſculptum erat. Erant in medio Rationali caracteribus auro contextis expreſſa hæc duo vocabula: *Urim*, & *Thummim*, nempe, *doctrina*, & *veritas*. Ornamentum hoc nuncupabatur Rationale judicii: *Rationale quoque judicii facies*; eo quippe ſe Summus Pontifex exornabat, ut Deum conſuleret, vel cum in gravi negotio judicia pronuntiabat. Rationale hoc, quod totius Iſraelitici populi veluti compendium erat, utpote quod omnes ejus Tribus complecteretur, ſuper Pontificicis corde poſitum erat, ut nunquam oblivіſceretur ſapientiæ, gravitatis, & juſtitiæ, quæ in ejus omni agendi ratione enitere debebant, quidque ipſe deberet populo, cujus pater, & patronus erat. *Exod. cap.* XXVIII. 15. 30.

Razias, *ſecretum Domini*, unus e præcipuis Hieroſolymæ Doctoribus, apud Judæos in ſumma exiſtimatione habitus, quem patrem vocabant, amoris cauſa, quo eoſdem proſequebatur. Is ſane ex longo jam tempore in Judaiſmo integerrimam, & ab omnibus ethnicæ ſuperſtitionis ſordibus immunem vitam agebat. In Antiochi Epiphanis perſecutione maximum animi robur ad Dei Legem propugnandam contulerat, iiſque ſtrenue reſtiterat, qui idolatriam in Iſrael inducere contendebant. Raziam Demetrius apud Nicanorem Judææ Præſidem accuſavit: *Razias quidem de Senioribus ab Hieroſolymis delatus eſt Nicanori*; qui ut odii, quo in Judæos flagrabat, publicum ſpecimen exhiberet, in Raziæ perniciem quingentos milites miſit. Razias intelligens ſe ex eorum manibus elabi non poſſe, ſe ſtricto enſe interemit, quippe qui fortiter mori mallet, quam peccatoribus ſubeſſe, & contumelias ſuis natalibus indignas pati. At cum lethale vulnus non eſſet, ſtatim ac milites turmatim domum ſubire conſpexit, murum citato gradu conſcendit, alacriterque ſe ſe præcipitem dedit. Cum ne eo quidem caſu mortuus jaceret, novum conatum fecit, ſe in pedes erexit, ſibique abſtracta viſcera, ſuis ipſe manibus in populum jecit: *invocans Dominatorem vitæ, ac ſpiritus, ut hæc illi iterum redderet, atque ita vita defunctus eſt*. Judæi Raziam in maxime inſignium Martyrum ſuorum numero ponunt, ejuſque mortem tamquam ſingularem Divini Numinis afflatum ſpectant. Hoc item judicium eſt, quod de eo In-

Digitized by Google

Interpretes nonnulli ferunt, quem cum Samſone comparant. At S. Auguſtinus, ac præſtantiores Theologi aſſerunt, cum Razias eſſet e vulgari hominum genere, nullumque in eo, ut in Samſone, divini inſtinctus argumentum unquam antea extitiſſet, ejus proinde facinus, quod ex arrogantia, ac temeritate originem duxit, Dei opus eſſe non potuiſſe. Id ſane ſacra Scriptura tantum commemorat, non commendat omnino; non laudat hujus Judæi ſeu ſenſa, ſeu mortis genus; ea ſolum exprimit, quæ in cauſa fuere, ut adeo inhumanum, ac barbatum conſilium caperet: *Eligens nobilitee mori potius, quam ſubditum fieei peccatoeibus, & contra natales ſuos indignis injueiis agi*. Momenta hæc nihil habent niſi humani, & in ethnicum quoque Heroem congruunt. At vera Religio illuſtrata Divino ſpiritu eum tantum vere fortem agnoſcit, qui ſecundum regulas pugnat, & ordinem non pervertit. Jam vero poſtulabat is ordo, ut Razias invicte ſuæ legi addictus perſiſteret, mortiſque genus humiliter expectaret, quo ejus fidem experiti Deo placuiſſet. Concludamus ergo cum *Auguſtino*, Raziæ mortem a Sapientia commendari non potuiſſe, quippe quam patientia non comitatur, quæ veros Dei famulos decet: *Dictum eſt, quod elegeeit nobiliter mori; melius vellem*, humiliter; *ſic enim utilitee; illis autem verbis Hiſtoria Gentium laudaee conſuevit, ſed viros fortes hujus ſaculi, non Maetyees Chriſti*. II. *Machab.* *cap.* XIV. 37.

Razon paevus, filius Eliadæ, ſervus Adarezer Regis Soba. Davide cum Adarezer bellum gerente, Razon herum deſeruit, & latronum coacta manu, in Damaſci regionem excurſiones agere cæpit. Damaſci potitus eſt, cujus ſe Regem renuntiatum voluit, ei ſe legi ſubdens, ut Davidi tributum ſolveret, qui Syriam ſubegerat. Tributum hoc Salomoni ſolvere non deſtitit, ad ejus uſque tegni finem, a quo defecit: *Suſcitavit ei quoque Deus adverſarium Razon, filium Eliada, qui fugeeat Adarazee Regem Soba Dominum ſuum*. III. *Reg.* XXI. 23.

Rebe, *quartus*, unus e Madianitarum Regibus, qui occiſi fuerunt in prælio, quod cum his populis Phinees Moſis juſſu commiſit, in delicti pœnam, in quod Iſraelitas per fœminarum illecebras, & lænocinia traxerant: *Occiderunt Reges eorum, Eri, & Recem, & Sur, & Hue, & Rebe*. *Numer. cap.* LXXI. *Joſue. cap.* XIII. *

* *Multi putant, Joſue huic prælio non interfuiſſe; quia ſcilicet in ſacris Litteris nulla ſit ejus mentio, ac ſolum legitue, eam expeditionem Duci Phinees demandatam fuiſſe. Creditue tamen ſacræ Sceiptueæ ſuper hac re ſilentium nihil obeſſe, quominus admodum probabile ſit, Joſue adfuiſſe, ſupeemumque Ducem Exercitus extitiſſe, Phinees autem, tamquam Eleazari filium, eique in Sacerdotalibus officiis ſuffectum ea tantum cueaſſe, quæ ad Religionem ſpectabant; cujuſmodi erant peeces, & vota pro exercitu, & Arcæ, ſacroeumque vaſorum cuſtodia; Teibus enim Levi a bellicis expeditionibus immunis eeat, & Joſue jam antea Iſeaelitici exercitus ſupremus Dux eenuntiatus erat. Cæteeum ſi minus Joſue pugna interfuiſſet, cue eum ſacra Scriptura cum Moſe, & Eleazaro non poſuiſſet, cum Exercitui, gloria, prædaque onuſto redeunti obviam profecti ſunt?*

Rebecca, *pinguis effecta*, filia Bathuel, & neptis Nachor, fratris Abrahæ. Eliezer, qui apud Abraham domeſticæ rei præerat, in Meſopotamiam profectus, ut domini ſui filio ſponſam quæreret, Rebeccam agnovit, quæ e fonte hauſtæ aquæ plenam amphoram humeris deferens, Haran redibat. Abrahæ ſervus eam puellam, quam hero ſuo a Domino ſtatutam compererat, a Bathuel obtinuit, duxitque ad Iſaac, qui tum quidem Betſabeæ in Terra Chanaan morabatur. Ea per annos viginti cum viro verſata eſt, prolis expers, quibus elapſis, preces Iſaac ei concipiendi vim obtinuerunt; itaque geminos concepit duos, qui in ejus ſinu invicem contendebant. Conſuluit ea Deum ſuper hac te, percepitque, filios eos duos fore duorum ingentium populorum capita, mutuo dimicaturas, ita tamen, ut minor majori prævaleret. Cum ergo partus tempus adveniſſet, Geminorum Mater evaſit, quotum primus, qui ruber erat, dictus Eſau, qui ſtatim prodiit, fratris pedem

manu tenens, Jacob, nempe *Supplantator*, appellatus fuit. Rebecca majore ſemper amore, ac ſtudio Jacob, quam Eſau proſecuta eſt; Divini quippe quoad Jacob conſilii certior facta, ſui proinde animi ſenſa ad ſupremæ, æternæque juſtitiæ decreta conformabat. Porro per revelationem edocta, minorem filium primogeniture jure fruiturum, ob eam fidem ſedulo eventa omnia, occaſioneſque ſpectabat, quas providentia ad id, quod ſtatuerat, præſtandum induceret. Cæpit id perfici, cum huic juri Eſau ob lenticularum edulium ceſſit; ſed hanc ceſſionem neceſſe erat Patris benedictione firmari; atque id quidem Rebecca opportune aſſecuta eſt. Dum enim Iſaac ſe comparare intellexit, ut Eſau benediceret, Eſau veſtibus indutum Jacob fratri ſubſtituit, cui in Divinis conſiliis benedictio tribuenda non erat. Ergo ſe a fratre minore ſupplantatum videns Eſau, in deſperationem actus, vindictam juravit, cum Iſaac obiiſſet; eumque Rebecca reformidans impulit Iſaac, ut Jacob in Meſopotamiam mitteret, ubi unam e Labani avunculi filiabus uxorem duceret. Ex eo tempore de Rebecca nihil amplius in ſacris Litteris, quam Iſaac in ejuſdem Rebeccæ ſepulcro poſitum fuiſſe. *Geneſ.* XXIX.

Rebla, ſeu Reblatha, *querela*, Syriæ Urbs in regione Emoth, in qua Babylonis Reges, ob cœli clementiam, libenti animo reſidebant. Ibi Pharao Nechaus conſtitit, cum e ſua Catchemiſæ expeditione rediret, ſpoliavitque Regnum Joachaz Regis Juda, quem eodem venire juſſerat. In hac etiam Urbe contigit, ut Nabuchodonoſor erui Sedeciæ oculos, ejuſque miſeri Principis filium, & præcipuos miniſtros interfici, ſe ipſo ſpectante, præciperet. Rebla creditur eadem fuiſſe, atque Antiochia Syriæ. IV. *Reg.* XXV. *Jerem.* XXIX. I. II.

Rebmag, *diſſolutionis ſignifer*, unus e Nabuchodonoſor Regis præcipuis ducibus, qui ad Hieroſolymam capiendam Nabuzardano operam ſuam locarunt: *Sereſer*, *& Rebmag*, *& omnes Optimates Regis Babylonis*. *Jerem.* XXXIX. 3.

Recem, *vacuus*, unus e Principibus Madian, quos Phinees in prælio contra Madianitas morte damnavit: *Occiderunt & Recem*. Occurrunt ejuſdem nominis filius Hebron, filius Pharez, & Urbs in Tribu Beniamin. *Numer.* XXXI. I. *Paralip.* II. I. *Paralip.* VII. *Joſ.* XVIII.

Rechab, *currus*, filius Remnon, & frater Baana, qui ambo excubiarum Isboſeth Duces erant: *Duo viri principes latronum erant filio Saul*; *nomen uni Baana*, *& nomen alteri Rechab*. Duces hi duo ſuum dominum Isboſeth occiderunt, ejuſque caput ad Davidem attulerunt, qui ambos tamquam proditores occidi juſſit. Fuit alter Rechab, Pater Jonadab, amicus Jehu: *Ingreſſuſque Jehu*, *& Jonadab filius Rechab in Templum Baal*. Tertius denique Rechab extitit, cujus filius Hieroſolymis portam ſterquilinii dictam extruxit: *Portam ſterquilinii ædificavit Melchias filius Rechab*. II. *Reg. cap.* IV.

Rachabitæ; Judæorum Secta ita dicta a Jonadab, filio Rechab, qui vivebat regnante Jehu, cujus intimus amicus erat. Deſcendebat hic Jonadab a Jethro, Moſis Socero, e Cinæorum ſtirpe, qui Iſraelitis in terram promiſſam contendentibus ſe comites addiderunt, ibique cum iis ſedem poſuerunt *. Præſcripſit poſteris ſuis aſperioris vitæ genus, & acerba nonnulla, quæ Lex nemini præcipiebat, ſed quæ tamen ipſa ad diligentiorem, perfectioremque Legis cuſtodiam tendebant. Iis nempe vinum, domos, agriculturam, omniſque fundi proprietatem prohibuit, mandavitque, ut in tentoriis habitarent. Diſcipuli Jonadab ei regulæ per annos trecentos & amplius adhæſerunt. Anno poſtremo Regni Joakim Regis Juda, cum Nabochodonoſor Hieroſolymam obſidione cinxiſſet, coacti Rechabitæ, relictis agris, ſe in Urbem recipere, ſuam tamen in tentoriis verſandi conſuetudinem retinuerunt. Obſidionis tempore, Jeremias juſſus eſt Rechabitas inquirere, in Templum inducere, iiſque bibendum vinum offerre. Juſſa fecit Propheta, cumque vinum iis obtuliſſet, ita reſponderunt: *Non bibemus vinum*, *quia Jonadab filius Rechab*, *pater noſter præcepit nobis*, *dicens: non bibetis vinum vos*, *& filii veſtri uſque in ſempiternum*. Hinc acertime Judæorum pertinaciam increpandi occaſionem Propheta ſumpſit,

pſit, eorumque in Dei Lege violanda facilitati maximam ſollicitudinem oppoſuit, qua, Hominum mandata Rechabitæ ſervabant. Eos Chaldæi, capta Hieroſolyma, captivos traxerunt; cum autem populus a Captivitate rediiſſet, Templi ſervitio addicti fuiſſe putantur, ibique janitorum, atque adeo cantorum, ſub Levitis, munia obiiſſe. Nonnulli credunt, Aſſidæos, de quibus in Machabæorum libris, Rechabitarum ſucceſſores, & imitatores fuiſſe. *Jerem.* xxxv.

* *Quinam fuerit hic Jonadab, filius Rechab, certo non conſtat. Celebris P.* Boulduci Cappucini *ſententia eſt*, Rechabitarum *nomine nihil aliud, quam Prophetarum filios ſignificari, eorum Inſtitutorem primum Eliam fuiſſe, ejus Diſcipulum Eliſæum hoc præclarum inſtitutum proſecutum eſſe, firmaſſe, auxiſſe, Jonadab in hujus ordinis præcipuum munus Eliſeo ſucceſſiſſe, dictumque fuiſſe filium Rechab, quia ſcilicet* רכב recheb *Hebraice* currum *Latine ſignificat*.

Id autem huic nomini occaſionem dedit, quod Eliſæus Eliam patrem igneo curru in Cælum transferri videns, exclamare cæpit: Pater mi, Pater mi, currus Iſrael, ejusque ductor: *Pater mi, Pater mi, currus Iſrael, & aurigæ ejus, vel equites*. IV. *Reg. cap.* XIII. 14.

Joas Rex Iſrael, cum ſe ad Eliſæum Prophetam, qui graviter ægrotabat, contuliſſet, apud eum flere cæpit, ac de gravi jactura dolere, quam ejus Regnum ſubiturum erat, plus ſcilicet ad ejus incolumitatem, & propugnationem unius Eliſæi ſanctitate, ac precibus, quam regiis copiis omnibus conferentibus: Pater mi, *ita is Princeps*, pater mi, currus Iſrael, & auriga ejus.

Concludit Boulducus, *hinc Rechabitas nomen traxiſſe, quia ſcilicet eorum inſtitutum a Prophetis Elia, & Eliſæo originem duxit, & Rechab hoc ipſum non aliud, quam appellativum nomen eſſe; quod* currum *ſignificat, nomen, quod Eliſæo inditum, cum ejus Magiſter translatus eſſet, & Joas Rex Eliſeo ipſi id nominis accommodaſſet. Ceterum Jonadab hic non jam Eliſæi filius, ſed diſcipulus tantum erat.*

Redemptio. Mandaverat Moſes, ut neque Hebræi, neque eorum prædia in perpetuum vendi poſſent; ſed anno Sabbatico, & Jubilæi anno ad bonorum, & libertatis poſſeſſionem quisque rediret: *Cuncta regio poſſeſſionis veſtræ ſub redemptionis conditione vendetur*. Haud tamen gratioſis annis his expectatis, ſi quando conſanguineus dives is eſſet, qui fratris bona, ſeu libertatem redimeret, id ei per Legem licebat; quod proinde redemptionis jus dicebatur. At *Redemptionis* nomen ei tantum tribuitur, quam Chriſtus nobis per ſuam ipſius mortem obtinuit, effuſo ſanguine, ut nos ab hoſtibus, quorum tyrannidi ſubdimur, liberaret: *Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Jeſu, qui factus eſt nobis ſapientia a Deo, & juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio:* per eum firmati eſtis in Chriſto Domino, qui nobis tamquam ſapientia noſtra, juſtitia, & ſanctificatio, & redemptio datus fuit.

Redemptor. Id nominis per excellentiam Chriſto tribuitur, qui nos a peccato, a morte, & a Dæmonis captivitate redemit: *Cum venerit Sion Redemptor*: cum Redemptor Eccleſiæ advenerit. Is quoque Redemptor dicitur, qui ab aliquo malo nos liberat: *Hunc Deus principem, & redemptorem miſit cum manu Angeli*: Moſes, quem Hebræi rejecerant, is fuit, quem Deus principem, & redemptorem miſit, Angelo duce, qui ei in ardenti rubo apparuerat. Populi ſui redemptor dicitur Deus, qui ſcilicet ab Ægypti, & Babylonis captivitate eum liberavit: *Hæc dicit Dominus, Rex Iſrael, & Redemptor ejus*. Hæ porro liberationes nihil aliud erant, quam ejus figura, quæ nos a peccati, Dæmonis, & mortis ſervitute per Crucem Chriſti Domini liberavit. *

* *Hominum redemptionem Chriſtus perfecit, eorumque ipſe unus & unicus Redemptor eſt. Id evincunt multa ſacrarum Scripturarum oracula:* Juſtificati gratis (*ad Rom.* III.) per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto ejus. *Electi in Apocalypſi ita Chriſtum Dominum alloquuntur*: Redemiſti nos Deus in ſanguine tuo. *Fuit præterea Chriſtus cumulate, & omnino Redemptor; quod oſtendunt potiſſimum tria.*

I. *Deus Pater pœnas peccato debitas in Divinum Filium rejecit*: Poſuit in eo Deus iniquitatem omnium noſtrum...... Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus

tritus eſt propter ſcelera noſtra. *Iſaiæ c.* 53. Traditus eſt propter delicta noſtra.... Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. *S. Paulus ad Romanos* VIII. 32. Qui non noverat peccatum (II. *Corinth.* v.), pro nobis peccatum fecit.

II. *Chriſtus pœnas peccato debitas ipſe ſibi ſumpſit, ut Homines ab iis liberaret.* Hebr. II. Joan. XI. *Pro hominibus enim mortuus eſt, & pro ipſis moriens, ſe in eorum loco poſuit.*

III. *Pœnæ peccato debitæ in eas mutatæ fuerunt; quas Chriſtus Dominus ſponte ſubiit. Landati textus id probant; ejus enim paſſio, & mors fuere propitiationis loco pro peccatis hominum, qui per ipſius mortem in gratiam cum Deo redierunt:* In quo habemus (*ad Ephes.* I.) redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.

Reema, ſeu *Regma*, *magnitudo*, filius Chus, qui Arabiæ regionem, e cujus Urbe Tyro aromata, lapilli pretioſi, & aurum transferebantur, incolis cumulavit: *Venditores Saba, & Reema ipſi negotiatores tui.* Regio hæc fuiſſe creditur Arabia Felix ad ingreſſum Sinus Perſici. *Ezech. cap.* xxv.

Refugium, Urbes refugii, quas numero ſeptem Deus a Moſe ſtatui præceperat, in quas ſe tuto recipere poſſent, qui forte fortuna, & nil tale cogitantes Hominem occidiſſent, ut ſe per tempus apud Judices purgare, ac tueri poſſent, quin iis quicquam a defuncti conſanguineis timendum eſſet. Ejusmodi tres Urbes erant in Terra Chanaan citra Jordanem, ſcilicet Hebron Juda, Cades Nephtali, & Sichem Ephraim; ac tres ultra flumen, nempe Bozor in Tribu Ruben, Ramoth in Tribu Gad, & Golam in Tribu Manaſſe. Quamvis autem homicida in his refugii Urbibus ab ejus, qui occiſus fuerat, familiæ perſecutionibus tutus eſſet, a juſtitiæ tamen vi, ac poteſtate liber non erat. De eo ſcilicet inquirebatur, probandumque erat, homicidium, quod patraverat, involuntarium eſſe. Quod ſi reus detectus eſſet, ex Legis ſeveritate puniebatur; at ſi ejus innocentia e ſolemni judicio conſtitiſſet, captivus detinebatur in Urbe refugii ad uſque Summi Sacerdotis mortem, a qua unice ejus libertas pendebat. Nimirum Deus, ut homicidii horrorem electo populo vehementius inſpiraret, homicidam etiam involuntarium quedam exilii genere puniebat. Si enim ante præſcriptum tempus egreſſus eſſet, ejus, qui occiſus fuerat, ſanguinis ultor eum impune occidendi jure gaudebat. At poſt Summi Pontificis mortem ei licebat, quocumque voluiſſet, ſe conferre, quin ei quisquam injuriam, ſeu contumeliam inferre poſſet. Hoc evidenter myſticum Dei conſilium nobis veteris Teſtamenti juſtos homines poſt mortem exhibet. Ii quidem apud Deum innocentes erant, quemadmodum homicidæ involuntarii apud Judicem, iisque peccata non ſemper in cæleſtem patriam aditum intercludebant; ſed ut Lex in refugii Urbibus occiſores captivos, a patriis ſedibus, & Concivibus diſſitos detinebat, ita Divinum conſilium eos ſanctos viros exilio, & captivitate mulctabat, cujus eo major acerbitas erat, quo vehementius Concivibus ſuis conjungi cupiebant. Hujus felicitatis expectatio nunquam interruptis ſuſpiriis eos addicebat ad momentum usque, quod eorum exilio finem impoſiturum erat; hoc autem momentum fuit, quo Summus Pontifex Chriſtus Dominus in Cruce expiravit.

Regeneratio. Vocabulum hoc in ſacra Scriptura bifariam ſumitur. Primo quidem ſpiritalem nativitatem ſignificat, quam in Baptiſmo ſuſcipimus, cujusque ope a peccato ad gratiam reſurgimus: *Secundum ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti.* Aquæ in corpus effuſio, quæ in baptiſmate fit, Spiritus Sancti in Animam effuſionem, & inundationem ſignificat, ut nempe novus homo efficiatur, & Dei filius evadat. Præterea ſumitur pro nova vita, quam in generali Reſurrectione expectamus. Hæc ſecunda regeneratio nos æternæ vitæ poſſeſſione donat, ad quam nobis ipſis jus prima tribuerat: *Vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit Filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael.* Ubi ſane Chri-

Digitized by Google

Chriſtus de generali reſurrectione, æternaque ſanctorum hominum vita, & gloria loquitur.

Regina. Significatur hoc nomine I. ea, quæ Regnum obtinet, rerumque potitur, ubi fœminæ regnare poſſunt: *Regina Saba, audita fama Salomonis, in nomine Domini venit tentare eum in ænigmatibus*. Ea porro Auſtri Regina nuncupatur, quoniam ejus Regnum, quod Arabia fuiſſe creditur, Hieroſolymæ ad meridiem erat. II. Regis conjux, ut multæ fæminæ principes, quas Salomon conjuges duxerat *quaſi Reginę ſeptingentę*. III. Regis Mater: *Regina autem domum convivii ingreſſa eſt*; ubi ſacra Scriptura de Nitocri loquitur, quæ Balthaſſaris Avia, ſeu Mater erat. IV. Nomen hoc ipſum eam quoque ſignificat, quæ per dignitatem elata eſt, ut Synagogæ, in quibus vero Deo cultus exhibebatur: *Sexaginta ſunt Reginę*. Eccleſia Chriſti ſponſa ejus dexteræ adſtare dicitur: *Adſtitit Regina a dextris tuis*. Regina Cæli; nomen hoc Judæi prævaricatores Lunæ tribuebant: *Filii colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cęli*. Altaria nequam homines ex Judæis huic Deæ in domorum ſolariis erigebant, eique offas oleo, & melle conditas offerebant.

Regnum. Id nominis præter communem ſignificationem ſumitur etiam I. pro ſuprema poteſtate, qua Deus creatas res omnes adminiſtrat, & regit: *Regnum tuum, regnum omnium ſęculorum*. II. Pro peculiari regno, quod Deus ipſe in Judaicum populum obtinebat: *Statuam eum in domo mea, & in regno meo in ſempiternum*. Judæorum porro regnum dicebatur regnum Dei, tum quia Deus peculiariter illud ſtatuerat, tum quia Eccleſiæ figura erat. Regnum Dei illud etiam eſt, per quod in Electis ſuis regnat, poſtquam Dæmonis regnum per Evangelii enuntiationem evertit: *Regnum Dei intra vos eſt*. Jam *Regnum Cęlorum* in novo Teſtamento communis locutio eſt, qua Chriſti Domini Regnum, populorum ad fidem vocatio, Evangelii propagatio ſignificantur. III. Pro primo adventu Divini Filii, pro ejus temporali nativitate, & per univerſum terrarum Orbem manifeſtatione: *Porro ſi in digito Dei ejicio Dæmonia, profecto pervenit in vos Regnum Dei*. IV. Pro vindicta, quam Deus e Judæis incredulis ſumet: *Pœnitentiam agite; appropinquavit enim Regnum Cœlorum*. V. Pro Beatorum ſtatu in æterna gloria poſt hanc mortalem vitam: *Beati pauperes ſpiritu; ipſorum enim eſt Regnum Cælorum*. VI. Pro Chriſti Eccleſia per Evangelii promulgationem congregata: *Simile eſt Regnum Cœlorum ſagenę miſſę in mare, & ex omni genere piſcium congreganti*; quod oſtendit, Eccleſiam ſemper bonis, maliſque Chriſtianis hominibus in hoc Mundo mixtam eſſe. VII. Denique Inferni Regnum ſignificat imperium illud, quo Dæmon in hac vita Peccatores premit, quoque eorumdem Animas in Inferis vexat.

Regulus, per diminutionem ductum a Rege nomen, parvus Rex, Princeps ab alio pendens: *Terra Chanaan, quę in quinque Regulos Philiſtiim dividitur*. Ponitur etiam pro militari viro, Regi deſervienti; pro aulico, eoque primario Miniſtro: *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum*; militari nempe dignitate inſignitus Vir, dubio procul, in Herodis Aula. Id etiam nominis cuidam ſerpenti, vulgo *Baſiliſco* tribuitur: *Sicut Regulus venena diffundet*: vinum, quod initio quidem gratum, jucundumque videbatur, lethiferi ſerpentis inſtar, venenum effundit.

Rehum, *miſericors*, Banæ filius, unus ex eorum primoribus, qui cum Zorobabel a Captivitate Babylonica redierunt. I. *Eſdr. cap.* II. 2.

Rei, *ſocius*, ſeu *comes*, unus e Davidis Regis Ducibus: *Semei, & Rei, & robur exercitus David non erat cum Adonia*. Nonnulli putant *Semei*, & *Rei* nomina ex eorum numero eſſe, quæ dicuntur appellativa, ſignificantque *audientes*, & *videntes*, eos nempe, qui non ſine circumſpectione agebant. III. *Reg. cap.* I. 8.

Reja, *viſio Domini*, filius Mica, pater Baal e Tribu Ruben. I. *Paralip. cap.* V. 5.

Religio, *Tributum*. Nomen hoc in ſacris Litteris multiplici ſignificatione uſurpatur. I. Pro Judaicæ Religionis externo,

no, & cæremoniali cultu: *Quæ eſt iſta religio?* Nempe religioſus cultus. *Iſta eſt religio victimæ*: en victimæ cæremonia. II. Pro vera Religione, pro perfectiſſima ſcilicet, optimaque ſervitium, & honorem Deo præſtandi ratione: *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt*: Religio pura, & omnis maculæ, vitiique expers &c. III. Pro ſuperſtitione: *Nemo vos ſeducat volens in humilitate, & religione Angelorum* &c. Ne eos imitemini, qui affectant Angelis ſe humiles exhibere, iiſdemque ſuperſtitioſum cultum præſtare. Priorum temporum Hæretici ajebant, Mundum in Angelorum gratiam a Deo creatum fuiſſe, ac neceſſe omnino eſſe, ad eos unumquemque confugere, ut in gratiam cum Deo redeat. Denique Relionis nomen pro inſtitutione ſumitur: *Eruntque Sacerdotes mihi religione perpetua*. Sacerdotium porro, quod in Aaron familia Deus inſtituerat, perpetuum dicitur, quia Sacerdotii Chriſti Domini figura erat. *

* *Religio virtus eſt adnexa Juſtitiæ, Deoque debitum cultum præſcribit. Religionis actus ſunt hi: pietas, fervens Deo ſerviendi deſiderium, adoratio, ſacrificium, oblatio, jusjurandum, Sanctificatio diei Dominicæ, oratio, votum.*

Religio, tamquam Deo debitus cultus ſpectata, commercium eſt Deum inter, & hominem, per quod homini ſe Deus manifeſtat, & homo Deum glorificat. Jam vero Deus operibus ſuis, prodigiiſque, præter Revelationem, quam Judaicæ Nationi contulit, ſe hominibus patefecit; ut proinde ſuſta hypotheſi, Deum exiſtere, homo ſuapte natura, & ineluctabili jure gloriam Creatori ſuo exhibere debeat. Id nempe fecit Deus, quod nos ipſi ſumus, id nobis dedit, quod habemus; ipſe nobis bene facere poteſt, & ea tribuere, quibus egemus; eidem ergo laudes, ei fidentiam, ei preces, ei gratiarum actiones debemus. Cum enim eo naturali lumine, quam Rationem *nuncupamus, homo præditus ſit; eodem lumine bene uti, Deoque proinde obedire debet. Hujus luminis ope naturalem legem percipit, videlicet, probe novit eſſe quædam, quæ facere debeat, ac ni fecerit, ſe male agere; hæc nimirum vera naturalis Legis fundamenta ſunt.*

Chriſtiana Religio una vera eſt. Ejus Auctor eſt Chriſtus ipſe; is eam fundavit Evangelii promulgatione, quod Apoſtoli Nationibus omnibus ejus juſſu nuntiarunt, inſtitutaque Eccleſia, cui S. Petrum præfecit, præterea miraculis, Prophetiarum executione, innumerorum Martyrum teſtimonio, uno verbo, iis argumentis omnibus, & characteribus, quibus eadem Religio divina, vera, authentica, omnibuſque hominum, ac Dæmonum conatibus par, & longe major exhibeatur.

Religionis fundamenta ſunt: Exiſtentia Dei, Creatio Mundi in tempore facta, & ita quidem, ut ſacri Codices referunt, quorum probata veritas eſt, Hominis Creatio, humani Animi immortalitas, originale peccatum, promiſſio Liberatoris nuntiata populo, quem Deus elegit, ut veræ Religionis cuſtos eſſet, ac veluti Depoſitarius, Revelationis, quæ huic Nationi facta eſt, ſacræ Scripturæ authenticitate nixa veritas, Moſis miracula, Prophetiæ, adventus Meſſiæ, inſigniti notis iis omnibus, quas Prophetæ exhibuerant, ejuſdem Meſſiæ Divinitas, prædicatio, mors, reſurrectio, eorum, quæ promiſerat, executio, ipſiuſque Eccleſiæ ſir mainſtitutio.

Ut verbo expediam, Chriſtiana Religio ita demonſtrata eſt, ut nihil magis Mathematicorum probationes ejus evidentia ſuperat. Eccleſiæ doctrina a Chriſto Apoſtolis tradita eſt, per eos ad Succeſſores, Diſcipuloſque tranſmiſſa, eorum ſanguine obſignata, per conſecutionem non intermiſſam expoſita, cum docilitate ſuſcepta, per trium ſæculorum ſpatium a potentiſſimorum Principum perſecutionibus propugnata, victrix erroris, aggreſſionumque, quas ſemper novas, & vehementiores tum Schiſma, tum Hæreſis intulerunt; ejus Moralis doctrina in tuto, & in uſu poſita a Chriſti temporibus ad nos uſque, per homines ſingulari ſcientia præſtantes. Quamobrem Chriſtiana Religio quoad auctoritatem, durationem, perpetuitatem, doctrinam, agendi rationem, effecta denique, divina eſt. Ut id certo conſtet, ſatis fuerit Opera legere, quæ pro Chriſtiana Religione tum Veteres, ut S. Juſtinus, Athenagoras, Origenes, Euſebius, *aliique, tum Recentiores, ut* Grotius, Houteville, Badias, Klarke, Buddæus, *aliique plurimi concinnarunt.*

Re-

Digitized by Google

Religioſus, *pius*, *devotus*, *qui Religionem ſuam longe maxima veneratione proſequitur*, *& ita vivit*, *ut Deum timeat*, *ejuſque præcepta ſtudioſe ſervet*. Daniel *cap.* III. 90. *ita juvenes Principes tres in Babylonis fornace loquentes inducit*: *Vos*, *qui religioſi*, *Deique timentes eſtis*, *Domino*, *ſupremo Deo benedicite*, *eique gratias agite*, *cujus miſeratio per omnia prorſus ſæcula extenditur*: Benedicite omnes religioſi Domino Deo Deorum; laudate, & confitemini ei, quia in omnia ſæcula miſericordia ejus.

In Apoſtolicis Actis legimus, *e Judæis religioſos*, *Deique timentes viros ex omnibus*, *quæ in univerſi terrarum Orbe ſunt*, *Nationibus Hieroſolymis extitiſſe*: Erant autem in Jeruſalem (*cap.* II. 5.) habitantes Judæi, viri religioſi, ex omni Natione, quæ ſub Cœlo eſt. *In eodem Libro cap.* X. *legimus Cæſaræ fuiſſe hominem*, *nomine* Cornelium, *qui in Legione* Italica *dicta*, *Centurio Cohortis erat*, *religioſus*, *Deique timens cum univerſa familia*; *eleemoſynas multas in populum erogabat*, *& nunquam non Deo preces fundebat*: Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius . . . . religioſus, ac timens Deum cum tota domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper. *Et cap.* XIII. 50. *Judæi*, *in S. Paulum*, *& S. Barnabam invidia*, *& indignatione flagrantes*, *quod ubique Dei verbum diſſeminarent*, *religioſis*, *piis*, *& primariis fæminis*, *necnon Civium primoribus extimulatis*, *perſecutionem moverunt*, *& Apoſtolos expulerunt*: Judæi autem concitaverunt Mulieres religioſas, & honeſtas, & primos Civitatis, & excitaverunt perſecutionem in Paulum, & Barnabam; & ejecerunt eos de finibus ſuis.

S. Jacobus Apoſtolus in ſua Epiſtola cap. I. 26. 27. *ita loquitur*: Si quis autem putat, ſe religioſum eſſe, non refrænans linguam ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, hujus vana eſt religio. Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt: viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.

Inter Chriſtianos ii Religioſi nuncupantur, *qui a communi hominum ſocietate recedunt*, *in Monaſteria*, *ſeu peculiaribus inſtitutis addictos cœtus ſe ſe recipiunt*, *ubi vitam Deo penitus dicatam*, *& in Evangelicorum conſiliorum exercitatione poſitam profiteantur*. *Eorum varia genera ſunt*, *pro Regularum*, *& Statutorum varietate*, *quæ ſinguli Fundatores propoſuerunt*.

Reliquiæ, quod ex magno hominum numero reliquum eſt: *De Jacob erit*, *qui dominetur*; *& perdet reliquias Civitatis*: dominator exibit e ſtirpe Jacob, qui, quod Civium ſupererit, in nihilum rediget; nempe litterali quidem ſenſu David, ſpiritali autem ſenſu Chriſtus, qui in adventu primo reliquias idololatriæ Romani Imperii deſtruxit, & in altero Dæmonis Urbem reliquam æternum damnabit. *Reliquiarum* nomen ponitur etiam pro poſteritate: *ſunt reliquiæ homini pacifico*; qui paci ſtudet, longa poſteritate gaudebit; at peribit peccatorum poſteritas: *Reliquiæ peccatorum interibunt*. Annonam quoque in opportunum tempus reſervatam ſignificat: *Benedicta horrea tua*, *& benedictæ reliquiæ tuæ*. *

* *Reliquiæ apud Chriſtianos oſſa*, *veſtes*, *vel aliquam aliam ſancti alicujus corporis partem ſignificant*. *Nullo non tempore peculiaris cultus Sanctis Reliquiis exhibitus fuit*, *etſi nonnulli Hæretici*, *ſeu potius Athei omnia moliti fuerint*, *nihilque intentatum reliquerint*, *ut iis debitum honorem ademerent*; *at tantum abeſt*, *ut eorum impietas*, *& calumniæ a Divino auxilio per Sanctorum Virorum in Cælis cum Chriſto regnantium interceſſionem implorando Fideles averterint*, *ut eos potius extimulaverint ad iterandas preces apud eorum ſepulcra*, *quorum ope*, *ac vim in graviſſimo quoque diſcrimine experti ſunt*. *Nullum finem dicendi facerem*, *ſi prodigia per ſanctas*, *de quibus ſermo eſt*, *Reliquias edita referre vellem*; *ne quam tamen impiis dubitationem relinquam*, *nonnulla producam ex veteri ac novo Teſtamento deprompta*, *iis ut os obſtruam*, *ipſoſque de invicta veritate convincam*.

Reg. lib. IV. cap. II. 14. *de inſigni prodigio ab Eliſæo Propheta per Eliæ pallium patrato mentio fit in hæc verba*: Et pallio Eliæ, quod ceciderat ei.. . . percuſſit aquas, & diviſæ ſunt huc atque illuc, & tranſiit Eliſæus.

Eodem lib. cap. XIII. II. *legitur, nonnullos, qui cadaver ſepeliebant, cum accedentes latrones vidiſſent, mortuum corpus in Eliſæi ſepulcrum dejeciſſe, quod, cum S. Prophetæ oſſa tetigiſſet, eorum vi ad vitam rediit, ſtatimque ambulavit*: Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſæi, revixit, & ſtetit ſuper pedes ſuos.

A veteri Teſtamento ad novum progrediamur. Fœmina quædam ſanguinis fluxu laborans ex annis duodecim, tacta Chriſti Domini veſte, priſtinam valetudinem recuperavit: Et ecce mulier (*Matth. cap.* IX. 20.) quæ fluxum ſanguinis patiebatur, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimentis ejus, &c.

Cum idem Divinus Servator, quacumque tranſiret, ſuis ſe concionibus, & miraculis proderet, inſigniretque, finitimorum locorum incolæ, qui alicui morbo ſuberant, convenientes, obſecrabant, ut veſtis ſuæ fimbriam ab iis tangi pateretur; & qui id obtinebant, ſtatim convaleſcebant: Et rogabant eum (*Matth.* XIV.), ut fimbriam veſtimenti ejus tangerent; & quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt.

Divina omnipotentia non ſolum in S. Pauli verbis, operibuſque, quibus Judæi, Ethnicique audientes ad fidem perducebantur, verum etiam in ejus veſtibus elucebat, quibus ea vis inerat, ut ab iis, quibus impoſitæ fuiſſent, omnis generis morbos expellerent: Virtuteſque (*Actor. cap.* XIX. 10.) non quaslibet faciebat Deus per manum Pauli, ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore ejus ſudaria, & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.

Apoſtolorum Princeps ubique locorum eam ſanctitatis famam ſibi comparaverat, ut, quocumque ſe contuliſſet, oblatos infirmos ſua tantum umbra ſanaret, immundoſque præterea ſpiritus a corporibus, quæ poſſidebant, expelleret: Ita ut in plateas ejicerent (*Actor. cap.* V. 15.) infirmos; & ponebant in lectulis, & grabatis, ut, veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quemcumque illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo Civitatum vicinarum Jeruſalem, afferentes ægros, & vexatos a ſpiritibus immundis, qui curabantur omnes. *Quod evidenter poteſtatem oſtendit, qua ſancti Viri cum Chriſto in Cœlis regnantes apud Deum pollent, ſiquidem invocentur; ea quippe ipſa, quæ iis deſervierunt, adeo ſingulari, miraque vi prædita ſunt.*

Denique Reliquiarum cultus, ſeu veneratio in Eccleſia & ſemper, & ubique viguit. Eumdem cultum tamquam antiquiſſimum omnes ad unum Patres ſpectarunt. De eo, tamquam de praxi, quam per Traditionem acceperant, locuti ſunt. Ex Actis Martyrii S. Ignatii, *quem ut vetuſtiſſimorum Martyrum unum colit Eccleſia, compertum ſit, Reliquias a Fidelibus non ſine religioſa obſervantia ſuſceptas fuiſſe. Pietatem erga* S. Cypriani *Reliquias confirmat* Pontius, *qui ſancti Epiſcopi, cujus Diaconus erat, vitam deſcripſit. Idem, quod attinet ad hanc rem, de* S. Polycarpo *legimus. Idem de SS.* Gervaſii, & Protaſii *corporibus Hiſtoriæ ſuæ lib.* IV. *refert* Euſebius. *Leguntur non uno in loco SS.* Ambroſius, & Auguſtinus. *Veneratio hæc adeo conſtans, ac certa eſt, ut Tridentinum Concilium tamquam impios Seſſ.* XXV. *eos damnet, qui renuunt honore afficere Sanctorum Reliquias*, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & Templum Spiritus Sancti.

Remeja, ſublimitas Domini, filius Pharos, e Cantorum numero, qui a Babylonica captivitate rediit. I. *Eſdr. cap.* X.

Remiſſio I. ex veteri Lege æris alieni condonationem, & bonorum reſtitutionem ſignificat. Nimirum anno quoque quinquageſimo Iſraelitæ ab æris alieni ſervitute liberi erant, & omnes in bonorum ſuorum poſſeſſionem redibant. Quo ſpectaur ea Legis verba: *Sanctificabiſque annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ.* Annus hic Jubilæi nomine deſignabatur. Præterea quovis anno ſeptimo, qui Sabbaticus nuncupabatur, debitoribus, qui ſolvendo non erant, omnia debita remittebantur, apud Hebræos quidem, & Captivis, qui origine Hebræi eſſent, libertas concedebatur. Ita Lege præceptum erat: *Septimo anno facies remiſſionem.* II. Significat vacationem, tempus, quo non erat actioni locus: *Omnes die ſolemnes, & Sabbata, & Neomeniæ . . . . ſint omnes immunitatis,*

ris, *& remiſſionis*. III. Exemptionem a contributionibus, & vectigalibus: *Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetrium Regem, ut faceret remiſſionem Regioni*. IV. Liberationem a carcere, libertatem: *Prædicare captivis remiſſionem, dimittere confractos in remiſſionem*. V. Peccatorum veniam in Lege veteri, quæ per ſanguinis effuſionem obtinebatur: *Omnia pene in ſanguine ſecundum Legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*. At venia hæc non niſi Legalis remiſſio erat; nec niſi cæremonialem impuritatem delebat. Reapſe peccatum non tollebatur niſi per contritionem, quam Fides, & Spes in venturum Chriſtum comitarentur. VI. Denique *Remiſſio* ſumitur pro condonatione peccati, quam ſui ſanguinis effuſſione Chriſtus nobis obtinuit: *Ubi autem horum remiſſio, jam non eſt oblatio pro peccatis*. *

* *Peccatorum remiſſio decimus Symboli articulus eſt, per quem credendum, penes Eccleſiam peccata remittendi poteſtatem eſſe, poteſtatis ejus vi, quam Apoſtoli habebant a Chriſto, & a Deo Chriſtus ipſe; quandoquidem in S. Lucæ Evangelio cap.* XXIV. *leguntur hæc*: Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes. *Et in Evangelio S. Matthæi cap.* IX. Ut autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait Paralytico: ſurge, & ambula. II. *Peccatorum remiſſio noſtræ cum Deo conciliationis argumentum eſt; is enim Myſteriorum Chriſti fructus eſt, qui æternæ ſalutis cauſa, & nexus evaſit, qui nos Eccleſiæ copulat; quia nempe Chriſtus voluit, ut, quo arctius Eccleſiæ Fideles jungeret, exiſteret in Eccleſia peccatorum remiſſio, ſacris quibuſdam aptatis ſignis, quæ Sacramenta vocantur, & ſunt, Baptiſmus, Pœnitentia, & Extrema Unctio, ſed cum aliquo tamen diſcrimine.*

Per hanc remiſſionem intelligi debet animi juſtificatio per Gratiam, quæ ſanctificans dicitur, infuſaſque virtutes, quarum nomine venit Chriſtiana juſtitia. Interim tamen etſi Sacramenta hæc præſto ſint, Sacerdotes, & Doctores, Sacris Scripturis innixi ajunt, ſemper hominem ob peccata, quorum remiſſio percepta eſt, in timore quodam verſari debere: De propitiato peccato (*inquit Eccleſiaſt. cap.* V.) noli eſſe ſine metu. *Et S. Paulus* I. *Corinth. cap.* IV. Nihil enim, *ait*, mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum. *Sua enim vitia perfecte cognoſcere homo non poteſt, vita enim eſt, quæ recta videtur homini, ſed eum tamen aliquando ad mortem trahit*. Prov. XIX. *At timor hic in cauſa eſſe non debet, ut animos deſpondeamus, quin potius nos adigit, ut vocationem noſtram bonis operibus confirmemus*: Hæc enim facientes (2. *Pet.* I.) non peccabitis aliquando.

Remmon, *altitudo*, Damaſci populorum Idolum, quod creditur a Saturno non diſcrepaſſe, quod Numen Orientales maxima veneratione proſequebantur. Alii Solem eſſe contendunt, qui ita quidem a ſublimitate appellatus fuerit. Naaman Syrus Eliſæo profeſſus eſt, ſæpenumero contigiſſe, ut Dominum ſuum ad hujus Numinis Templum comitaretur: *Hoc ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingredietur Dominus Templum Remmon, ut odoret, & illo innitenti ſuper manum meam &c.* Remmon etiam Urbs eſt in Tribu Simeon, vicus Hieroſolymæ proximus, Oppidum, in quod filii Beniamin, cladem paſſi ſe receperunt: *Qui remanſerant de Beniamin, fugerunt in ſolitudinem, & pergebant ad petram, cujus vocabulum eſt Remmon*. Sumitur etiam pro hominis nomine, qui Rechab, & Baanæ pater fuit: *Filii Remmon Beroth*. *Joſ. cap.* XV. *Judic.* XX. II. *Reg. cap.* IV. *Zach. cap.* XIV.

Remmon Phares, *amethiſtus diviſionis*, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto, ad quam venerunt, cum e Rethma diſceſſiſſent: *Profecti de Rethma, caſtrametati ſunt in Remmon Phares*. Locus hic commemoratione dignus eſt ob hominis punitionem, qui lapidibus obrutus ibidem fuit, quod arbuſta ooooulla die Sabbati collegiſſet.

Remphan, Idoli nomen: *Et ſuſcepiſtis Tabernaculum Moloch, & Sydus Dei veſtri Remphan*. In Actis Apoſtolicis hæc S. Stephani in Judæos exprobratio ex Amos Propheta ducta eſt, qui Hebræos arguit, quod *Moloch ſui tabernaculum, Ido-*

ſui imaginem, *& Dei ſui ſydus* in ſuſcepto per Deſertum itinere detuliſſent. Nomen *Remphan* Ægyptium eſt, & Saturnum ſignificat, qui ſyderis imagine colebatur. *Amos cap.* v. *Act. Apoſt. cap.* VIII.

Renes. Vocabulum hoc ſignificat I. corporis partem: *tolles duos Renes*, *atque adipem*, *qui ſuper eos eſt*. Sacerdos has immolatæ victimæ partes ſumere debebat, quas ſuper holocauſti Altari combureret. II. Sumitur pro generationis fonte: *Filius tuus*, *qui egredietur de renibus tuis*, *ædificabit domum nomini meo*. III. Accipitur pro vi, & robore corporis: *Defectio in cunctis renibus*: vis eos deficit, in imbecillitatem incidunt. IV. Animi cupiditates, ſeu affectiones ſignificat: *increpuerunt me renes mei*: me cordis abditi motus edocuere, noctis tempore; *ſcrutans corda*, *& renes Deus*: hominis intimas cogitationes, ac ſenſa Deus perſcrutatur, *Exultant renes*; animus nempe lætitia geſſit; *miſit in renibus meis filios pharetræ ſuæ*: videlicet, ſuis me telis confodit, ſuum in me arcum tetendit.

Repræſentatio. Deus in Lege veteri damnat omnes hominum, belluarum, aliarumve rerum repræſentationes, vel imagines ad ſuperſtitioſum cultum propoſitas; prohiberque, ne Iſraelitæ ejuſmodi ſimulacra edant, ut eadem adorent: *Non adorabis ea*, *neque coles*; poſtrema verba generalem prohibitionem ad certos limites redigunt; repræſentationum ſcilicet idololatricum tantummodo cultum vetat; alioquin ipſe ſibi repugnaret; ſiquidem haud ita multo poſt præcepit Moſi, ut Imagines Cherubin conficerer, ut alis Arcam tegerent; ab eodem Moſe in Deſerto æneum ſerpentem erectum voluit; nunquamque figuras ſibi improbari ſignificavit, quæ in Salomonis Templo boves, & alia animalia repræſentabant. Quo ergo tempore nullum idololatriæ periculum aderat, figuras, & repreſentationes, ornamenti tantum gratia factas Deus non vetabat.

Reprobatio. Vocabulum hoc ſignificat, a quopiam rejici rem, ſeu perſonam, qua prius uſus erat: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati*, *propter infirmitatem ejus*, *& inutilitatem*: prima Lex, tamquam infirma, & inutilis abrogata fuit. *Lapis*, *quem reprobaverunt ædificantes*, *hic factus eſt in caput anguli*: lapis nempe, quem Architecti rejecerunt, præcipuus anguli lapis evaſit. Lapis hic Chriſtus eſt, rejectus a Legis Doctoribus, qui Fidelium Synagogam ædificabant; hic angularis lapis Ædificii parietes duos, nimirum populos duos in unum jungebat; ſed eumdem lapidem Judæi rejecerunt, quia ſocium nolebant. Verbum hoc *reprobare* ſumitur etiam pro condemnare, ſiniſtrum de aliquo judicium ferre: *Si dicebam*, *narrabo ſic*, *ecce nationem filiorum tuorum reprobavi*. Æternum denique decretum deſignat, quo Deus eos æternæ damnationi tradit, quos in perditionis maſſa relinquit, in qua omnes naſcimur, & e qua pro ſua voluntate nonnullos eligit, cæteris in ea derelictis; qua in re S. Paulus ſatis habet ejus judiciorum inaceſſam altitudinem admirari, omnibuſque ſermonibus, quos hominis arrogantia inſpirare poteſt, ſilentium imponere.

* *Diſtinguunt Theologi reprobationis genera duo; reprobationem unam poſitivam dicunt*, *negativam alteram*. *Ut accurate*, *apteque loquamur*, *nulla poſitiva reprobatio eſt*, *quia Deus poſitive neminem reprobat*; *quod evincitur e ſacris Litteris*: Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius a via ſua mala, & vivat. *Ezech.* XXXIII. 11. Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti. II. *Petr. cap.* III. Unus mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus. I. *Timoth.* II. *Quamobrem cum Chriſtus omnium hominum Servator ſit*, *quicumque damnantur*, *peccatorum ſuorum cauſa damnantur*; *& negativæ quidem reprobationis decretum eorumdem peccatorum prævïſione nititur.*

Bonus, *& juſtus Deus*, *inquit* S. Auguſtinus, *lib.* I. *contra Julian. c.* VII. Poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt; non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia juſtus eſt. *Valentini Concilii Patres*, *quod an.* 855. *celebratum fuit*, *eamdem doctrinam tradunt Canone III.* Fatemur .... in damnarione periturorum, meritum malum præcedere juſtum judicium.

Alii

Digitized by Google

Alii Theologi reprobationis decretum aliter explicant. Eorum qaippe ſententia, Deur, eum faturum prævideri, ut Adæ poſteritas originali peccato, quo divinæ indignationi ſubditur, inficeretur, efformat Decreta duo, quorum primo ab hac maſſa certum quemdam hominum numerum liberat, in quibus ejus miſericordia ſplendeat, & media parat, quibus ad eum gloriæ gradum pervenire poſſint, ad quem eos pervenire vult; Decreto altero juſtitiam ſuam elucere vult, eaſdem gratias Reprobis minime conferens; atque ex prævifis eorum peccatis, tametſi generalibus multis auxiliis, non tamen ſpecialibus adjuti fuerint, eos pro merito puniendi decretum efficit. Suam porro ſententiam tum eo confirmant, quod Deus nemini quicquam debet, tum eo, quod æterna gloria gratia eſt, qnam Electis ſuis Chriſtus promeruit: Gratia Dei (*ad Roman.* VI.) vita æterna in Chriſto Jeſu*; tum eo, quod S. Paulus nos certo facit, Eſau reprobatum ſuiſſe, antequam mali quicquam faceret; tum eo, quod Deus per gratiam omnino gratuitam ex damnationis maſſa ſumit certum qaemdam hominum numerum, quos vaſa miſericordiæ faciat; tum eo denique, quod ita ſolum reddi poteſt infantiam ante baptisma morientium damnationis ratio, quippe quæ originali peccato nititur.*

In hoc negotio certa ſunt duo. I. *Qaamvis Deus eaſdem Reprobis, atque Electis gratias non tribuat, quarum ope profecto bonum facerent; non inde tamen ſequitur, Reprobos neceſſario peccare; credendi enim ſunt libere peccare, damnarique, non quod bene agere non potuerint, ſed quod noluerint; ut proinde ſuæ ipſi damnationis cauſa ſint, prout apud Oſeam Prophetam legitur cap.* XIII. Perditio tua ex te, Iſrael; *alioqin ſentiendam eſſet, hominem a Dei poteſtate ad peccatum prædeſtinari, quæ exeranda blaſphemia foret. Deus iniquitatem non vult. Non Deus volens iniquitatem tu es. Pſal.* V. *Nemini præcepit, ut peccatum committeret, inquit Ezechiel cap.* XV. Nemini mandavit impie agere, & nemini dedit ſpatium peccandi. *Ac fatendum eſt cum Arauſicano ſecundo Concilio Can.* XXV. *non modo neminem eſſe ad peccatum a Dei poteſtate prædeſtinatum, ſed nos quoque prorſus ex animo ſententiam hanc execrari:*

Aliquos vero ad malum Divina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolum non credimu., ſed etiam ſi ſunt, qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione in illos anathema dicimus. II. *Quicumque Chriſtianus in hoc Mundo cum fide vivit, ut ait* S. Auguſtinus *ad Sixtum Epiſt. in nova Editione* 105. *ſatis habere debet certo ſcire, Deum a generali damnatione neminem liberare niſi ex mera miſericordia, cujus Chriſtus Dominus fons, & origo eſt, eademque ratione neminem in eadem relinqaere niſi ex juſtiſſimo judicio, veritate ipſa nixo, eodem ſcilicet Chriſto Domino. Quod ſi quis ſcire velit, cur unus potius, qaam alius liberetur, divinorum judiciorum abyſſum, ſi potis eſt, penetret, at caveat, ne præceps ruat; quoniam in Deo demum injuſtitia non eſt, quamvis ejus judicia, & conſilia percipi nequeant:* Cur autem illum potius, quam illum liberet, ſcrutetur, qui poteſt, judiciorum ejus tam magnum profundum, verumtamen caveat præcipitium &c.

Reptilia ſumuntur in ſacris Litteris I. pro terreſtribus animalculis, quæ per terram repunt, aut repere videntur, quæ pedibus carent, vel adeo breves habent, ut corpuſculum trahere potius, quam progredi videantur, II. pro piſcibus: *Illic reptilia, quorum non eſt numerus.*

Repudium, divortium, *libellus repudii*. Etſi divortium fini contrarium eſſet, quem primum Deus propoſitum habuit, ut nempe inſolubili vinculo vir fœminæ copularetur, illud tamen, ob Judæorum cordis duritiem, Moſis Lex tolerabat. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de manu ſua.* Legislator hic, dum Hebræis ad tempus a primitiva Lege diſpenſationem conceſſit, indulgentia laude digna, quæ parva mala prudenter tolerat, ut majora impediat, eodem tempore iisdem præcepit, ut repudiationis actum ſcriberent, quo per tempus ſecum ipſi, quid agerent, ſedulo reputarent, & repudium ipſum difficilius redderetur. Neceſſe etiam erat, ut Legis Doctores acta hæc Hebraicis caracteribus exararent. At Chriſtus,

qui

qui venerat, ut omnia in integrum reſti-tueret, Phariſæis reſpondit, eum, qui uxori, excepto adulterii crimine, repudii libellum dederit, adulterium patrare, & eum quoque, qui dimiſſam duxerit, adulterii reum eſſe: *qui uxorem dimiſerit, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qi dimiſſam duxerit, mœchatur*. Chriſti verborum is ſenſus eſt, non licere viro conjugem in reliquum vitæ tempus ejicere, ſublata omni reditus ſpe, niſi adulterii convicta fuerit, & ne in hac quidem facti ſpecie, eidem licere alteram ducere, eumque, id ſi fecerit, adulterii reum fore. Lgatur Articulus *Divortium*.

* *Liceat hoc loco nobis ad jactatum* Mariæ *repudium digredi*. P. Lamy *explicans ea Matthæi verba cap.* 1. 19. Joſeph autem vir ejus cum eſſet juſtus, *ait, eo loci vocabulum* Juſtus *non modo probum, humanum, rectum, miſericordem .... hominem ſignificare, ſed acrem juſtitiæ executorem, qui reos puniri velit, nemini parcens, ſummoque jure pœnis per Leges ſtatutis ſubdi, abſque ulla veniæ ſpe*: Ibi juſtus dicitur Joſeph, quia juſti tenax; & ea vis eſt hujus vocis; quia autem juſti tenax, non poterat accipere in conjugem, quam leges damnabant pro adultera.

In eo ſcilicet Auctor hic juſtitiam Joſeph poſitam vult, ut ſeverius ageret, effuſum ſanguinem vellet, propriamque conjugem, tamquam ream ſæviſſimæ, & ignominioſiſſimæ morti traderet; quoniam perſpexerat eam ventrem gerere, quo auctore, neſcius. Quia vero leges mandabant, ut quæ ex alio, quam ex legitimo viro concepiſſent, lapidibus obruerentur, Mariam *quoque conjugem ſuam morte damnatam volebat, quam prægnantem videbat, ex quo, inſcius, at probe certus, ſe auctorem non eſſe; at ab Angelo de myſterio non monitus, qui ſemper magnam virtutem in Maria perſpexiſſet, ægre adduci poterat, ut eam enuntiaret, extremoque ſupplicio addicendam curaret; effugium ergo aliquod invenire volebat, ut legis ſeveritatem molliret*: Inde tamen revocabatur a ſeveritate, quia procul dubio expertus erat, ſummam eſſe virtutem Mariæ.

Libenter equidem ex P. Lamy *quæſierim, qua demum ratione S. Joſeph eam, cujus elogium texit, ſingularem Mariæ virtutem cognoſcere, ubinam, & quando potuerit, cum ea quidem ante Divini Verbi Incarnationem neque ejus domi, neque apud eum fuerit; is enim Virginum mos apud Hebræos erat, ut in patria domo deliteſcerent, & perraro prodirent; iiſque egredi tum ſolum liceret, cum ad viros ducerentur; parentibus nunquam non ob oculos calamitatem ponentibus, quæ Dinæ filiæ Jacob propterea contigit, quod in publicum prodire voluiſſet*.

Ergo neceſſe erat, Mariam per aliquod tempus apud Joſeph verſatam eſſe, antequam in Judæam pergeret; ut proinde Joſeph, qui experientia edoctus noverat, eam raro domo egredi, & a virorum ſocietate abhorrere (quæ noſtrorum temporum fœminis pergrata eſt), certo crederet, eam non alio tempore concipere potuiſſe, quam dum ex Judæa in Hebron ad cognatam, profecta fuerat, quippe qui per iter ei vim ab obvio quopiam illatam fuiſſe ſibi perſuaderet: Poterat enim ſuſpicari vim illi illatam ab aliquo. *Quæ ſecum reputans Joſeph juſtitiæ ſuæ ſummum jus temperabat; idque in cauſa erat, ne apud Senatum conjugem accuſaret, atque adeo ne infamiæ quidem notam eidem inureret*.

Huic Auctori non placet (Interpretum pleriſque contra ſentientibus) verbum traducere *idem eſſe, ac famam adimere, infamiæ notam inurere; ſed ſignificare contendit, reum prodere, alicujus delictum exponere, & ex legibus puniendum Judicibus exhibere*: Cum nollet eam traducere, hoc eſt, deferre, ut in ea exemplum ederetur, & ſubiret mortis ſupplicium juxta legem, ut decebat virum boni, & æqui amantem.

Ac nonne parum juſtus fuiſſet Joſeph, ſi Mariam florenti ætate puellam ducturus, quippe quæ vix annum decimum quintum attigerat, aptaque totius oris & corporis habitudine cæteras ſuperabat,

eam

eam quatuor, aut quinque dierum iter conficere paſſus eſſet, quin vel ipſe ſponſam Hebron usque comitaretur, vel ei prudentem Matronam adderet, quæ usque ad Eliſabeth cognatæ domum ab ejus latere nunquam diſcederet? Quis non eam, quam unam a Galilæa in Judæam, per centum circiter paſſuum millia, proficiſcentem videret, e popello fœmellam, atque adeo parum honeſtam dixiſſet? Id vero nonne a S. Joſeph juſtitia, & virtute magnopere alienum eſt? Nobis quidem probabile videtur, ſanctum Joſeph eam comitatum, & apud Zachariam conſanguineum per aliquot dies commoratum, Nazareth *rediiſſe, Mariam vero ibidem trium menſium ſpatio conſtitiſſe.*

In reditu ſane ſanctus Joſeph ſponſam prægnantem videns, obſtupuit; cumque ejus rei cauſam aſſequi mente non poſſet, neſciretque, innocensne, an rea eſſet, ægre admodum adduci poterat, ut ad Judices ſponſam deferret, vel impunitum delictum relinqueret. Eum quidem amor juſtitiæ in eam ſententiam trahebant, ut punitione dignam crederet, quæ ejus oculis ream ſe prodebat; at virtus, quam ſemper in ea perſpexerat, dubitandi locum præbens, in cauſa fuit, ut conſilium ſuſpenderet, & ad repudium confugeret: voluit occulte dimittere eam. Satius proinde duxit matrimonium ſolvere, atque ita ejus vitæ cavere, quam impudica, vel adultera domi detenta, Deum lædere.

Id ergo conſilii cepit; ut, quam occultiſſime poſſet, duobusque tantum, aut tribus e proximis utrinque conſanguineis adſtantibus, repudii libellum ederet, eique nubendi, ex quo conceperat, libertatem Mariæ relinqueret; quis enim alius eam ducere voluiſſet? Contendebat nimirum Joſeph ſponſalia mutuo conſenſu diſſolvi, quin cauſa, nempe zelotypia, dedecus, aut fornicatio Mariæ palam fieret.

Ita porro viſum eſt Patri Lamy *in ſua Harmonia Evangelica matrimonium Joſeph, & Mariæ ſolvere. Vellem equidem, hunc ſolutionis actum omnino in Joſephi poteſtate fuiſſe; magis enim, quam P.* Lamy *putat, dubio procul occultus fuiſſet; at vix quisquam fuerit in Judæorum, tum veterum, tum eorum, qui his ipſis temporibus vivunt, legibus, & moribus ita parum verſatus, ut neſciat, Repudium non ita facile factu fuiſſe. Nempe difficillimum reddebant a Rabbinis ſervandæ formæ, ne Viri eo privilegio abuterentur; ac tot difficultates inducebantur, ut ſæpe eum, qui repudium propoſuerat, ſuſcepti conſilii pœniteret, conciliatæque partes redintegrarentur.*

Non eadem fuiſſet Mariæ ratio; ſuppoſito enim, aut arrogato delicto nullum repudio locum relinquente, ad mortem ob leges apertius violatas damnata fuiſſet: Ejicient eam (*Deuter.* XXII. 21.) extra fores, & lapidibus obruent .... quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo patris ſui.

Ut ut res habeat, illud eſt certo certius, acta repudii non niſi coram Rabbinis duobus, & quidem e ſapientiſſimis, probatiſſimisque, de re tota judicaturis, peragi potuiſſe; opus etiam fuiſſe tum Scriba, qui allegatam repudii cauſam exponeret, tum teſtibus omnino decem, qui utriusque partis aſſertionem ſubſcriptione firmarent; denique decem hos teſtes, Judices, & Scribam non modo cum partibus, ſed ne invicem quidem ulla cognatione junctos eſſe debuiſſe, ne cui ſuſpicioni in tam gravi negotio ſubeſſent.

Quoniam vero repudium in fœminæ dedecus ſemper vergebat, quippe cui veram, aut falſam occaſionem præberet, neceſſe proinde erat, ut in querela vir exprimeret, repudii cauſam fœminam ipſam eſſe: Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus, propter aliquam fœditatem; ſcribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua.

Vocabulum fœditas *non maculam ſolum, aut deformitatem ſignificat, qua deturpari fœminæ vultus poſſit, ſed impuritatem, ac turpitudinem omnem deſignat,*

ſignat, quam nupta mulier cum alio viro ſubire poteſt.

Repudii, ſeu ſolutionis actus inter duos, qui nonniſi ſponſalia edidiſſent, facillimus erat; inter eos tantum de ſolutione convenire oportebat, ut jurejurando firmatus actus per ea demum tolleretur, per quæ initus fuerat. At in Mariæ negotio non ita ſe res habebat: Non de ſuſpicione tantum agebatur; patebat ejus prægnatio; nullus erat dubitationi locus; formas omnes ſervari oportebat; omnes ejus ſeparationis producendæ cauſæ, quæ impedirent, quominus domi detineretur; & quia ſeparationis cauſa legitima erat ob prægnationis menſes tres, quæ non celari, nec porro excuſari poterat; Mariam oportebat ſiſti Judicibus, & palam facere, quis ejus prægnationis Auctor fuiſſet.

At, quæſo, ſi Maria dixiſſet, non hominis, ſed Spiritus Sancti opera ſibi ventrem intumuiſſe, fidemne obtinuiſſet: Quis enim illo tempore crediſiſſet Virgini, de Sancto Spiritu eam concepiſſe, veniſſe ad eam Angelum Gabrielem, Dei detuliſſe mandatum; ac non magis quaſi adulteram, juxta exemplum Suſannæ, ſententiæ omnium condemnaſſent? *Ita* S. Hieronymus *in libro, quem de perpetua Mariæ virginitate contra Helvidium conſcripſit.*

Hac tamen ratione contendit Lamy repudii actum hunc tranſigi potuiſſe: Joſephus cogitabat, ut ea omnia occulte fierent, non in jus vocando, ſed pro ut cuique licebat, ſine ſtrepitu legis denuntiando per libellum repudii, jam nolle pro uxore habere Mariam. *Debebat Joſeph id unum dicere, ſe nolle cum Maria connubium inire, quin ad judicium accederet, vel Magiſtratui ſe ſiſteret*: Hoc non inurebat ullam notam infamiæ Virgini repudiatæ; neque obſtare poterant repudio parentes, cum abeſſet accuſatio pudicitiæ violatæ.

Potuiſſet ſane Joſeph uxoris ſuæ famæ conſulere, haud detecta divortii cauſa, ſiquidem id ad eum unum ſpectaſſet; at Mariæ parentes de injuria per eum actum filiæ illatam conqueri jure potuiſſent, cum in eo nihil de ejus prægnatione dictum eſſet; at cum penes Joſeph gravis hujus negotii jus, & poteſtas non eſſet; neceſſe proinde fuerat, ut ſeparationis cauſa detegeretur a Joſeph, quem ipſi Judices, ut id faceret, adigere potuiſſent; ne illud addam, rumorem jam per Urbem Nazareth diſſeminatum fuiſſe.

Id autem reapſe contigiſſet, niſi Angelus Gabriel dormientem Joſeph de Mariæ puritate, virtute, innocentia monuiſſet; eum quippe ita allocutus eſt: Noli timere accipere Mariam conjugem tuam.

Primum quidem dubitabat, ne Maria domum ingreſſa pollueret, & immundam redderet: Joſephus Mariam, quam habebat ſuſpectam, volebat deducere in domum ſuam; *ſed ab Angelo de myſterio edoctus a ſententia ſtatim recedit*: A propoſito revocat eum Angelus, quaſi dicat: contrahe nuptias, quas vis diſſolvere, & quod reſtat faciendum, conjugem tuam reduc domum. *Statim ab Angeli ſermone* Conjugem Joſeph recepit, & domum duxit: Exurgens autem Joſeph (*Matth. c.* 1. 14.) a ſomno, fecit, ſicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit Conjugem ſuam.

Reputare ſignificat I. ſedulo animadvertere: *Reputans, ne forte interficerent eum propter illius pulcritudinem;* Iſaac ſecum ipſe cogitabat fieri ſane poſſe, ut a Geraræ incolis ob Rebeccæ pulcritudinem occideretur. II. Judicare: *Riſum reputavi errorem*. III. In numero ponere: *Et cum impiis reputatus eſt*: in ſceleſtorum hominum numerum relatus fuit. IV. Imputare, tribuere: *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt ei ad juſtitiam*: Abraham id certum habuit, quod ei Deus dixerat, eique fides fuit juſtitiæ loco; nempe., ut S. Paulus docet, Abrahæ fides in ea facti ſpecie prodibat ex animo, qui jam juſtus erat, & ob hujus etiam adeo præſtantis, Deoque grati facinoris meritum juſtior evaſit. Juſtus eſt habitus, non imputatione quadam, ſed ob veram, & germanam juſtitiam, quæ tamquam perfectæ juſtitiæ exemplar proponitur. Hac ſignificatione Regius Pſaltes cum dixiſſet, Phinees, eo Iſraelita interfecto, qui turpe delictum cum Madianitide perpetrare auſus fuerat, divinæ indignationi ſatisfeciſſe, ſtatim ſubdit. *Et reputatum eſt ei ad juſtitiam*. Id nempe veram juſtitiam conſequebatur; Deus enim ipſe ſignificavit,

Digitized by Google

vit, eam unam in cauſa fuiſſe, ut iram cohibens, a populo puniendo abſtineret.

Requies, *quies*. Vocabulum hoc ſignificat I. ceſſationem: *Nec erat ulla quies morientium*: non ceſſabatur ab occiſione. *In die ſeptime Sabbatum eſt, requies ſancta Domino*. Die Sabbati, quæ Deo ſacra erat, ut ob perfectum creationis opus ei gratiæ referrentur, ab omni opere, ac labore ceſſandum erat. II. Sumitur pro remiſſione, ſolatio: *laſſis non dabatur requies*. III. Pro liberatione a malis: *Cum requiem dederit tibi Deus a labore tuo, & a concuſſione tua &c.* Cum Deus malis tuis tuæque vexationi finem dederit. IV. Pro habitatione, commoratione ſtata, tutaque, domicilio: *vidit requiem, quod eſſet bona*: Tribus Iſſachar perſpexit, eum eſſe commorationis ſuæ locum, in quo tranquillam vitam ageret. *Surge, Domine, in requiem tuam*: Domine, in locum veni, quem elegiſti, ut quieſceres. Ita David de Arca loquitur, quam Dei requiem vocat, quia ejus præſentiæ ſymbolum erat. V. Pro Cælo, in quo Deus perpetuo, & viſibiliter commoratur: *Feſtinemus ingredi in illam requiem*.

Reſa, *caput*, filius Zorobabel, pater Jobanna, unus e Chriſti Proavis: *Qui fuit Johanna, qui fuit Reſa*. *Luc.* III. 17.

Reſen, *frenum*, Urbs Aſſyriæ ad Tigrin flumen, a Nembrod ædificata: *Reſen quoque inter Ninive, & Chale. Hac eſt Civitas magna. Geneſ.* x. 12.

Reſeph, *avis*, filius Raphæ, & nepos Saræ filiæ Ephraim. Erat etiam hujus nominis Urbs in Syria, cujus in IV. Regum libro occurrit mentio: *Numquid liberaverunt Dii Gentium ſingulos, quos vaſtaverunt patres mei Gozan videlicet, & Haran, & Reſeph?* I. Paralip. VII. IV. Reg. XIX.

Reſpha, *carbo*, Ajæ filia, Saulis concubina, ſcilicet ordinis ſecundi conjux: *Fuerat Sauli concubina nomine Reſpha*. Princeps hic duos ex ea filios ſuſcepit, Armoni, & Miphiboſeth, quos ad omnem humanitatem facta Mater ſingulari amore complexa eſt. Cum porro Saul, qua oblata occaſione, non conſtat, ingentem Gabaonitarum numerum e vivis ſuſtuliſſet, in jurisjurandi contemptum, quod eos incolumes, tutoſque ſervabat; Deus, ut eam cædem, ante annos quadraginta perpetratam puniret, in Iſrael gravem caritatem immiſit, quæ triennium graſſata eſt. David, conſulto Domino, intellexit, Regnum ſuum ea calamitate vexari ob Saulis crudelitatem, quam Deus, juſta æque atque occulta judiciorum ſuorum ratione in iis, qui delicti participes minime fuerant, ulciſcebatur: *Conſuluitque David oraculum Domini, dixitque Dominus: propter Saul, & domum ejus ſanguinum, quia occidit Gabaonitas*. Ergo David Gabaonitas accivit, quæſiitque, qua demum ratione ſatis ſibi factum vellent, ut Deus maledictioni, quam in Iſrael pronuntiaverat, finem imponeret. Hoc eorum reſponſum fuit, ſe quidem Principis, a quo oppreſſi fuerant, filios ſeptem ſibi traditos velle, quos coram Domino ſuſpenderent, Gabaæ Saulis, hoc eſt, eo ipſo in loco, in quo Saul ſuum ipſe ſolium ſtatuerat, ut ejus amplitudinis, & gloriæ ſedes, ejusdem ignominiæ theatrum eſſet, tragicumque ipſius poſterorum finem teſtaretur. Iis David Reſphæ filios duos, alioſque præterea quinque conceſſit, quos Merob Saulis filia ex Hadriel pepererat; quos ſingulos Gabaonitæ in monte Gabaæ proximo, ſub initium meſſis hordei, cruci addixerunt. Tum vero Reſpha, ſumpto Cilicio, & petræ impoſito, ab ineunte meſſe ibidem conſtitit, quoad aqua in ſuſpenſos filios e Cœlo caderet, quoad nempe Deus eorum ſupplicio contentus caritati finem imponeret, reddita terræ fertilitate per copioſas pluvias, quas reapſe tandem demiſit: *Tollens Reſpha filia Aja cilicium, ſubſtravit ſibi ſupra petram, ab initio Meſſis, donec ſtillaret ſuper eos aqua de Cœlo*. Eam menſibus prope ſex apud filiorum corpora maternus amor detinuit; eademque ſedulo cavit, ne avibus lacerarentur interdiu, ac ne a feris noctu vorarentur: *Et non dimiſit aves lacerare eos per diem, neque beſtias per noctem*. In hac facti ſpecie derogatum eſt Legi, quæ prohibebat, ne Reorum corpora poſt Solis occaſum in Cruce relinquerentur: *Non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eodem die ſepelietur*; at id ſingulare fuit. Erant ea corpora veluti expiationis victi-

Digitized by Google

mæ, quibus Divini Numinis ira leniretur; & Gabaonitæ, quibus eadem corpora tradita fuerant, non ante ſuiſmet oculis ſubducenda putarunt, quam Deus ſibi ſatis factum eſſe ſignificaſſet. Cum vero David, quicquid Reſphæ maternus in filios amor egerat, intellexiſſet, officii meminit, quod amico Jonathæ jam debebat. Hanc occaſionem ſumpſit, ut eum non amplius ſepultura carere pateretur. Ergo Jonathæ, ac Saulis oſſa in Jabes Galaad quæſita voluit, collectoſque hujus miſeri Regis familiæ diſperſos cineres in ſepulcro Cis collocavit. Annis aliquot a Saulis morte, Abner Reſphæ amore captus, eadem abuſus eſt; quod indigne ſerens Iſboſeth, Saulis filius, qui per hujus Ducis exiſtimationem, bellicamque virtutem regnabat, eum graviſſime increpuit. Ira abreptus Abner id conſilii cepit, ut Isboſeth nempe deſereret, eoſque e populo, qui ab eo erant, Davidi ſubderet, II. *Reg. cap.* xxi.

Reſpondere ſignificat I. quæſitis reſponſum dare: *Qui prius reſpondet, quam audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat*. II. Aliquem in judicio accuſare, vel defendere: *Reſpondebit mihi cras juſtitia mea*: mea mihi innocentia teſtimonium perhibebit. *Reſpondebit arrogantia Iſrael in facie ejus*: impudentia, quam Iſrael præſeferet, in eum teſtimonium reddet, eum accuſabit. III. Contra dicere, contra ſtare: *Quantus ego ſum, ut reſpondeam ei? Tu quis es, qui reſpondeas Deo?*

Reſſa, ros, loci nomen, ubi Iſraelitæ in Deſerto caſtra poſuerunt, & quo a Lebna ſe contulerunt. *Numer. c.* xxxiii. 22.

Reſtituere I. ſignificat id reddere, quod ablatum eſt: *Si quis furatus fuerit bovem, aut ovem . . . . quinque boves pro uno reſtituet, & quatuor oves pro una ove*. Se Zacchæus quadruplum iis redditurum recipit, quibus in ſuo Publicani officio damni aliquid attuliſſet: *Si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum*. II. Pro meritis compenſare: *Reſtituet mihi Dominus ſecundum juſtitiam meam*. III. In integrum reſtituere: *Reſtituet te in gradum priſtinum*. Judæi Eliam expectabant, qui omnia redditurus erat: *Elias venturus eſt; & reſtituet omnia*. Propheta hic in in altero Chriſti adventu in priſtinum ſtatum omnia reſtituet, ſuorumque Majorum fidei Judæos redintegrabit. *

* *Reſtitutio juſtitiæ actus eſt, quo bonum alteri reddimus, quod eripuimus, ſeu damnum illatum reparamus. Id autem ad ſalutem neceſſarium eſt, medii quod Scholæ dicunt, neceſſitate. I. Id oſtenditur e ſacris Litteris*: Si dixero impio (*Ezechiel.* xxxiii.) morte morieris, & pignus reſtituerit ille impius, rapinamque reddiderit, vita vivet, & non morietur. Reddite ergo (*Matth.* xxii.), quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. Nemini (*S. Paulus ad Roman.* xiii.) quicquam debeatis, niſi ut invicem diligatis. *Sacris Litteris concinunt Sancti Patres, e quibus* S. Auguſtinus *Epiſt.* 54. *pronuntiare non dubitat, iis pœnitentiam inutilem fore, qui bonis contra jus faſque acquiſitis uſi fuerint*: Si enim res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur. *Hæc omnium Theologorum ſententia eſt. Quod ſi quis reſtituere reapſe nequeat, ei ſaltem ſincera, cum primum potuerit, reſtituendi voluntas neceſſaria eſt.* II. *Quicunque ad illatum damnum vel directe, vel indirecte contulerunt, illud reparare tenentur æque ac qui operam ſuam furto locarunt.* III. *Qui bona fide Uſurarii fuerunt, uſurarios fructus perceptos reſtituere debent, non eos tamen, qui bona fide conſumpti ſunt, ſiquidem proinde ditiores evaſerint, ſecus, ſi ſecus. Bona fides, jure Gentium, poſſeſſionis titulus eſt, qui eximit a conſumptarum rerum reſtitutione; at quæ ſuperſunt, omnino reſtitui debent.* IV. *Reſtitutionis obligatio non eum tantum afficit, qui damnum attulit, ſed etiam ad ejus Hæredes, & Donatarios migrat; alienum enim bonum in cujuſcumque manus devenerit, ad ſuum ſemper dominum ſpectat. Hac de re nos dubitare non ſinit Canonicum Jus* Extra de uſur. Cap. Tua nos: Filii ad reſtituendas uſuras ea ſunt reſtrictione cogendi, qua parentes ſui, ſi viverent, cogerentur; id ipſum etiam contra hæredes extraneos credimus eſſe exercendum. *Hæc Alexandri* III. *Summi Pontificis deciſio eſt. Idem ſtatuit Civile Jus, dum eos, qui ab aliquo quicquam accipiunt, damnis, quæ is*

attu-

Digitized by Google

attulit, ſubdit: Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet; ff. de Reg. Jur. V. *Cum res uſurpata, vel adempta exiſtit ipſa, reſtituenda eſt, ut ſe habet; at ſi non amplius in rerum natura ſit, cujuſmodi uſuræ ſunt, ſatis eſt valorem reſtitui cum fructibus ex re perceptis, ſi quos ea producere poterat.* VI. *Qui bona fide rem alienam poſſidens, eam conſumpſit, vel amiſit, bonæ fidei tempore, non tenetur eam reſtituere. Ita Theologi ſentiunt, Juris Civilis deciſione nixi* ff. de pet. hæred. L. Utrum autem. *Addit tamen Lex id unum expendi oportere, iſne in rei poſſeſſione ditior evaſerit.* VII. *Si bonæ fidei poſſeſſor juſto carius ablatam rem vendidit, ſtatim ac novit, eam ad ſe non ſpectaſſe, quod ultra juſtum pretium percepit, proprietario reddere debet.* VIII. *Beneficiarii, qui Beneficiorum ſuorum redditus diſſipant, eidem reſtitutioni, eidemque damno atque ii ſubſunt, qui bonum diſſiparunt, quod ad eos minime pertinebat; ſiquidem Beneficiarii non niſi Eccleſiaſticorum proventuum Depoſitarii ſunt; eos enim Sancti Patres Adminiſtratores, & Œconomos vocant, jubentque Concilia, ut Beneficiorum fructibus utantur, non tamquam rebus ad ſe ſpectantibus, ſed tamquam rebus ſibi concreditis, cum eam ſibi partem ſumpſerint, quæ eorum congruæ ſuſtentationi reſpondet. Sane iis ipſis bonis poſſunt conſanguineis, & amicis opitulari, ſi tamen indigeant; idque puri putique ſubſidii loco; probibentur enim Eccleſiæ bonis conſanguineos, & amicos locupletare:* Ne ex redditibus Eccleſiæ (*ita Tridentinum Concilium Seſſ.* xxv. *de Reform.*) conſanguineos familiareſve ſuos augere ſtudeant. IX. *Debitor reſtitutionem differre poteſt, quandiu eam exequi ſine gravi damno non poteſt, niſi tamen Creditor ipſe ob hanc reſtitutionis dilationem damnum patiatur, alioquin Debitor eam exequi teneretur; ex quo illud conſequens fit, neminem a reſtitutionis obligatione liberari, quamvis ipſe cum familia ob reſtitutionem ad gravem neceſſitatem redigeretur, vel a ſuo ſtatu decideret, vel denique de exiſtimatione, ac fama periclitaretur; ſi cui malorum horum* Creditor *ipſe ſubeſſet, qui proinde creditum exigere poteſt, atque adeo debet.* X. *Quoties non cognoſcuntur, nec detegi poſſunt ii, quibus reſtitutio facienda eſt, ſeu rei proprietarii ſint, ſeu Hæredes, quæcumque tandem rationi conſona diligentia adhibita fuerit; res in pauperes diſtribuenda eſt, vel in piis operibus collocanda. Hæc Canonum deciſio eſt. Quod ſi res haud parvi momenti ſit, in nullum prorſus uſum ſine Epiſcopi conſilio conferri poteſt.* XI. *Reſtitutionis defectus nec eleemoſynis in pauperes, nec donis in Eccleſias erogatis compenſari poteſt; reſtitutio quippe actus eſt commutativæ juſtitiæ quæ præſcribit, ut ſuum cuique reddatur. Nemo putet, inquit* S. Gregorius Magnus, *eleemoſynam eſſe, quod iniqua ratione acquiſitum pauperibus datur:* Non eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus datur, quod ex illicitis rebus accipitur; *L. 9. 1. cap.* Non eſt putanda. XII. *Si quis pecuniæ ſummam reſtituere cum debeat, ad eum miſerit, ad quem pertinet, per aliquem, qui eam ſibi retinuerit, aut amiſerit, aut cui res ipſa ablata fuerit, adhuc eamdem ſummam Proprietario reſtituere tenetur.*

Reſurrectio, a morte ad vitam reditus. Mortuorum Reſurrectionis Dogma adeo perſpicue tum in Veteri, tum in Novo Teſtamento expreſſum eſt, ut incredulitas fruſtra conetur veritati dubitationes offundere, quam omnium, quæ Spiritus Sanctus exhibuit, teſtimoniorum conſpiratio prorſus indubitatam reddit. Prophetarum antiquiſſimus Job rotundis eam verbis nuntiat, diſerte futurum docens, ut cum iiſdem corporibus, quæ in hac mortali vita habuimus, ſinguli reſurgamus: *Scio enim*, inquit, *quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum, quem viſurus ſum ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius.* Pſaltes: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem:* animam meam in Inferno, ſeu Sepulcro non relinques, nec patieris ſanctum tuum corruptioni ſubeſſe. In ſecundo Machabæorum libro veritas hæc ſingulari ratione firmatur. Unus enim e ſeptem fratribus, qui Antiochiæ coram Epiphane mortem ſubierunt, conjectis in Tyrannum oculis, ita eumdem allocutus eſt: *Tu quidem*

dem, ſceleſtiſſime, in præſenti vita nos perdis; ſed Rex Mundi defunctos nos pro ſuis Legibus in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit. Hos ipſos ſanctos Martyres pia fortiſque Mater, ejuſdem reſurrectionis propoſita ſpe, ad certamen extimulabat; iique ſtrenui milites, hujus felicitatis deſiderio incenſi, tormenta, mortemque expetebant. Ejuſdem rei probationem, ac certitudinem arida, quæ vidit Ezechiel, oſſa nobis ſuppeditant. Oſſa hæc, inſufflante Spiritu Domini, conjungi cæperunt, & carne, nervis, ac pelle contegi; quæ ſane eorum imago eſt, quæ per miraculum, quod humana ratio comprehendere omnino non poteſt, in generali Mortuorum Reſurrectione futura ſunt. Jam Chriſtus Dominus, cum primum in Judæa prodiit, Reſurrectionis Dogma a Judæis omnibus receptum comperit, Sadducæis tantum exceptis: *Sadducæi dicunt, non eſſe reſurrectionem*. Perniciosum errorem hunc Divinus Servator expreſſis verbis rejecit; & juſtis quidem hominibus futurum promiſit, ut poſt generalem Reſurrectionem perfecta beatitudine fruerentur: *procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ*; peccatoribus vero æternam damnationem minitatus eſt: *qui mala egerunt, in reſurrectionem judicii*. Reſurrexit Chriſtus ipſe, ut in ſe nobis futuræ Reſurrectionis noſtræ argumentum, pignus, exemplar, & ſpecimen exhiberet: *Nunc autem Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium, & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. Ac per Dominicæ Reſurrectionis veritatem Apoſtolus in ſua ad Corinthios Epiſtola reſurrectionem noſtram oſtendit adverſus eos, qui nullam mortuis reſurrectionem fore garriebant. Ut enim a Fidelibus tam noxium errorem avertat, initio ſtatim ex Apoſtolorum teſtimonio, ſcilicet ex oculatis teſtibus probandum ſuſcipit, Chriſtum Dominum reſurrexiſſe. Hac autem veritate ſemel poſita, concludendum, Reſurrectionem certam eſſe, quia *ſi reſurrectio*, inquir, *mortuorum non eſt, neque Chriſtus reſurrexit*. At ſi conſtans, firmumque eſt, Chriſtum reſurrexiſſe, quemadmodum dubitari omnino non poteſt; quicumque mortuorum reſurrectionis fidem rejicit, futuræ quoque vitæ ſpem de medio funditus tollat, neceſſe eſt; ut proinde, ex Apoſtoli principiis, qui Chriſti myſteria, ejuſque præſertim Reſurrectionem ex animo credit, de generali Reſurrectione dubitandi nullus eidem locus ſuperſit. Fidei caput in ſacris Litteris perſpicue propoſitum, a Chriſto contra Sadducæos, & a S. Paulo contra impios homines contra ſentientes propugnatum, omnium noſtrum ſolatium, ſpemque conſtituit: *Si in hac vita tantum ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*. Conticeſcat igitur arrogans ratio, aut ex Deo, quærat, quomodo ipſe prodigium hoc ſit patraturus; nos ſane, quos minime latet infinita diſtantia, quæ inter divinæ poteſtatis amplitudinem, & humanæ mentis anguſtias intereſt, gloriæ ducimus, Omnipotentiſſimo Deo officium, ac tributum eo dignum perſolvere, dum æqualitatem quamdam inter ejus inacceſſam Majeſtatem, noſtramque longe maximam docilitatem ponimus. Divinum verbum nos docet, neceſſe eſſe, ut corpus hoc noſtrum, quod corruptioni obnoxium eſt, incorruptibilitate induatur: *Oportet enim, corruptibile hoc induere immortalitatem*. Ergo in tam jucundæ veritatis fide firmi, conſtanteſque permaneamus: *ſtabiles eſtote, & immobiles*. *

Eſt Reſurrectio prima, per quam juſtorum hominum animæ, ante generalem Reſurrectionem, Dei facie fruuntur: *hæc eſt reſurrectio prima*. Altera eſt beata reſurrectio, in qua eædem animæ corpora ſua recipient, ut in gloria vivant. Porro de tempore, circumſtantiis, & ratione, qua Reſurrectio futura eſt, itemque de natura, menſura, ætate, ſexu reſurgentium magnopere diſputatur; at quicquid in hoc rerum genere dicitur, ad conjecturas redigitur; is unus ſcite facit, qui non ulterius progreditur, quam Deus in hoc quidem myſterio nobis innoteſcere voluit, & humiliter momentum expectat, quo nobis illud omnino detegere Deo ipſi placuerit. Illud e ſacris ſane Litteris certum eſt, momentum hoc tum fore, cum minime hominum animis obverſabitur: *Ideo & vos eſtote parati, quia neſcitis, qua hora Filius hominis venturus eſt*. Quamobrem homines poſt Reſurrectionem erunt

ſicut

Digitized by Google

ſicut Angeli Dei, ſcilicet immortales erunt, incorruptibiles, diaphani, leves, lucidi, & quodammodo ſpiritales, quin tamen corporeas qualitates exuant: *In reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cælo . . . . tunc Juſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum.*

Sanctorum Virorum Reſurrectio, qui tempore mortis Chriſti e tumulis ſuis exierunt, non niſi poſt Divini Servatoris reſurrectionem contigit; certiſſimum enim eſt, eum primum fuiſſe, qui reſurrexerit, non amplius moriturus: *Multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt; & exeuntes de monumentis poſt reſurrectionem ejus, venerunt in ſanctam Civitatem, & adparuerunt multis.* At hi ſancti Viri ſurrexeruntne non amplius morituri? Id nimirum eſt, in quo Veteres diſcordes video. Nos id unum cum Sancto Matthæo dicemus, eos ſanctos Viros, cum reſurrexiſſent, multis apparuiſſe, non jam omnibus; ut eorum ad vitam revocatio ſimilior reſurrectioni Chriſti, quam Lazari fuiſſe videatur; eorumque corpora glorioſa fuiſſe, non hominum oculis conſpicua, eos denique una cum Chriſto in veram Dei Civitatem ingreſſos eſſe ſentiendum ſit. Porro temere quiſpiam quæſierit, quinam fuerint ſancti Viri, qui cum Chriſto reſurrexerunt; conjecturæ omnes (alte ſilet hac de re Spiritus Sanctus) incertæ forent. Si cui conjecturæ locus, in Adæ gratiam fuerit. oppoſitio primum inter & alterum Adam evidens eſt, & quam Chriſtus de peccato, ac morte retulit, victoria maxime inſignis, & ad noſtrum ſolatium accommodata, quippe quæ in ejus reſurrectione, qui mortem nobis attulit, nobis ipſis certum reſurrectionis noſtræ pignus exhibeat.

* *Multæ difficultates ſunt, quas Deiſtæ, & Increduli ad impugnandum, evertendumque Reſurrectionis Chriſti miraculum afferre ſolent. Earum prima ex ipſa miraculi natura ducitur. Pugnat, inquiunt, unum eumdemque Hominem ipſum per ſe reſurgere. Vitam aliis tribuere dubio procul prodigium eſt, quod percipi nequit. Humana mens, etſi conjecturis affluat, occultum principium, quod calore, motuque deſtituta corpora ad vitam revocat, nondum detegere, aut aſſequi cogitatione potuit, quaſcumque demum hypotheſes finxerit; ſupra ejus captum poſitus eſt ſermo de ſuprema vi, atque omnipotenti voce, quæ diſſolutæ machinæ motum reſtituit, ejuſque habitudines, & organa in ordinem redigit, denique ſeparatas ſubſtantias duas naturalibus legibus rurſus conſociat. At aliquem reſurgere ipſum per ſe, propriæ poteſtate e tumulo exire, iterum oculos aperire lumini, quos mors clauſit; uno verbo, eum, qui amplius non eſt, eſſe per ſe rurſus incipere; id vero non modo ejusmodi eſt, ut comprehendi non poſſit, verum etiam aperte repugnat. Qui porro dixerit, quidpiam e nihilo tamquam e principio eſſe poſſe; is profecto humanum ſermonem inverterit, aut notiones, quæ cæterarum clariſſimæ ſunt, impugnaverit; nihil enim, & eſſe duo extrema ſunt, quæ infinite diſtant. Jam vero mors, ut ita dicam, nihilum vitæ eſt. Fieri ergo omnino non poteſt, ut qui in ſepulturæ nocte jacet, ad vitæ diem per ſe ipſum exiliat, aut nihilum evadat alicujus rei efficiens cauſa. Hoc poſito, neceſſaria rerum conſecutione fieri contendunt, ut quæcumque argumenta ſuppetunt ad oſtendendum, reapſe Chriſti Reſurrectionem contigiſſe, frivola ſint, nulliusque momenti; ac ſiquidem graviſſima fuerint, idearum noſtrarum evidentiæ ea cedere neceſſe ſit.*

Difficultatem hanc haud equidem levem dixerim; at ex brevi reſponſo compertum fiet, Incredulos ſpecioſa ratiocinatione fucum facere poſſe, convincere omnino non poſſe. Non ſum neſcius, per propriam poteſtatem Reſurrectionem Hominis ſupra omnem captum noſtrum poſitam eſſe; concedo etiam, & ajo, eam repugnare. Qui enim vitam amiſit, quomodo in ſuo ipſius fundo eamdem inveniat? Subſtantiæ duæ ſemel ſejunctæ nullum invicem amplius mutuum dominium obtinent; ac ſi illud obtinerent, cum animus actionem, motumque corpori ſua ipſe virtute non tribuat, haud faci-

facilius intellectu eſſet, qua demum ratione ſubſtantiæ hæ duæ in ſocietatem redire poſſent. At quod humanas vires longe multumque ſuperat, idne Divina quoque virtute majus eſt? Id pronuntiare quis audeat? Jam vero haud ſane contendimus, Chriſti corpus ab ipſius animo ad vitam revocatum eſſe, aut corpus hoc per ſe ipſum reſurrexiſſe; miraculum hoc uni Divinitati tribuendum dicimus. Itane vero explicari nen poterit? Qui enim hominem fecit, ejusque vitæ limites poſuit, eam, ſiquidem voluerit, breviorem reddere, aut in omne tempus protrahere non poſſit? Qued ſi poteſt, propoſita difficultas nullum nobis negotium faceſſere debet, eamque opponentes Increduli nihil amplius faciunt, quam aerem verberant.

Alia difficultas ſane ſpecioſior, & quam Deiſtæ ſæpe recoquunt, Chriſtianos uonnullos haud ſatis in Fide firmos turbare videtur. Quæritur nempe, cur tandem Chriſti Reſurrectio, ſi vera eſt, non perinde atque ejus mors evulgata fuerit? Ita quidem facto opus erat; id enim maxime, ſi quid aliud, Chriſtianæ Religionis intereſt; cujus probatie prima eſt ea Reſurrectio; ut proinde Judæi omnes ejus teſtes eſſe debuerint. Neceſſe erge erat, eb oculos univerſi populi, qui auctor ſupplicii, mortisque fuerat, & Judicibus ipſis ſpectantibus, Chriſtum e ſepulcro vivum exire, & ſe videndum omnibus, qui miraculum hoc expectabant, ut ejus dictis crederent, exhibere. Subſtantia infinite bona, & infinite ſapiens methode uti debet, quæ ipſius gloriæ amplitudinem, & ad hominum benum maxime faciat; id non minus ejus intererat, quam noſtra, itaque opus erat evidentia, quæ contra ſtantibus os in omne tempus obſtrueret. Verum enim vero tantum abeſt, ur Chriſtus inſignem hanc veræ ſuæ Reſurrectionis probationem nobis præbuerit, ut potius ſuis tantum Diſcipulis videndum ſe dederit, cæteros omnes ancipites, dubiosque reliquerit. Ac tanti momenti eventum, arcanum veluti myſterium, ſollicite cuſtoditum, paucorum Hominum fidei concreditur, quos ſeductos eſſe probabile ſit, quique tandem fraudis ſuſpicioni ſubeſſe poſſunt. An vero non ſatis id fuerit, ut Chriſti Reſurrectio revocetur in dubium, ſi minus ratio ſubſit, quamobrem aperte negetur?

Reſpondeo nihil eſſe, cur hac in re dubitari proinde poſſit, & argumentum hoc, quod in nemine tolerandum fuerit, multo minus in Deiſta tolerari poſſe. Nonne intelligit, Atheo eadem principia præſto eſſe, ut parem argumentationem contra Dei exiſtentiam conficiat? Poteſt enim ita in Deiſtam inſurgere: ſi Ens infinitum exiſteret, adeo apertum, ac publicum exiſtentiæ ſuæ argumentum præberet, ut eam veritatem nulla dubitatio infirmare poſſet. Ita nemo negare poſſet exiſtere, quod exiſtere probe noſſet. Intereſſet ſane Dei evidentiam hanc nobis præbere, quam præbere proinde deberet. Per eam omnia meliore cum ordine in terris fierent; delicta, ſi minus eliminata prorſus, certe rariora eſſent; puriores, communioresque virtutes, homines feliciores; Religio magis unanimis; & quod inde conſequitur, Divinitas ipſa majore obſequio, votisque melioribus coleretur. Ita nimirum Athei repenere poſſent, quemadmodum reapſe repetere nunquam deſiſtunt. Quid autem eſſet, quod hac in re Deiſtæ Atheis oppenerent, niſi argumenta ſuppetere, quæ Dei exiſtentiam cuivis homini ratione utenti, mentisque compoti ſatis perſuadeant? Noſtrum non eſſe quærere, cur nobis major probatio non ſuppetat, ſed ea nos uti debere, quæ præſto eſt? Denique amentis eſſe, ab ente perfectiſſimo poſtulare velle, quod non dat, ejus agendi rationem, quam mens non aſſequitur, cenſoria virga notare, oculos lumini propterea claudere, quod ſplendidius eſſe poſſet? Qui unam tantum facem haberet, qua ipſe ſibi per nocturnas tenebras iter monſtraret, ſaperetne, ſi ob eam cauſam, quod Sol deeſſet, illud infirmum lumen extingueret, periculum ſubiturus, ne aberraret a via, vel ſe præcipitem daret? Atheus ergo, qui in eo ſe diſcrimine poſitum

putat,

putat, expetere ſane non debet, ut infinitum Ens majoribus argumentis ſe manifeſtet. Ejus eſt ea expendere, quæ tot rationibus eidem propoſita ſunt, ſatisque virium habent, ut eum abſque ullo erroris periculo determinent.

Hoc Deiſtæ reſponſum eſſet, & quidem ſolidum, ac firmum. At reſponſum hoc ipſum in eum recidit; ac mihi quidem licet in ipſum ejus argumenta omnia retorquere. Eum ergo monitum volo, Reſurrectionis Chriſti probationes, quæ hiſtoricæ, & facti probationes ſunt, ejuſmodi eſſe, ut perſuaſionem efficiant, cui cordatus nemo repugnet; præterea his probationibus ipſis ſatis evidentiæ confici, ut ſe quiſque determinet, quin ei alia argumenta quærenda ſint; ad hæc, ejus conſilium excuſatione prorſus indignum fore, qui in eo animum obfirmaret, ut rei notæ exiſtentiam negaret, prætexens, eam ipſam rem poſſe notiorem eſſe; ad extremum, a juſtitiæ alienum eſſe, providentiam in eo, quod non egit, accuſari, quod autem egit, pro nihilo haberi, ea, quæ hominibus in mentem veniunt, iis opponi, quæ ſunt, chimeriſque, ac ſomniis impugnari acta publica, quibus tantum in rebus quidem hiſtoricis ſtandum eſt. Alioquin omnia ſuſque deque vertuntur, & nihil equidem video, quantumvis authenticum ſit, quod oppugnari non poſſit. Qui ad arbitratum ſuum nihil non exigit, quæcumque voluerit, incerta reddet; clariſſimis licet, evidentiſſimiſque rationibus non permovebitur. Nova ſemper argumenta quæret, nullumque alia deinceps, & alia quærendi finem faciet. Ut factum aliquod certum reddatur, provideatur, neceſſe erit, quidquid allatis argumentis addendum videri poſſet iis, qui præpoſtera contra dicendi prurigine abrepti curioſius inſpiciunt; recedendum erit ab omnibus rationis, & Critices regulis, oberrandum incerto tramite, nulloque fine propoſito, quocumque cæcus impetus traxerit. Jam vero nonne patet, eum neſcire, quid ipſe ſibi velit, qui difficultates proponit, quibus eo demum redigitur, ut imaginationis omnia phantaſmata conſectetur?

Equidem Chriſti Reſurrectioni fidem adderem, reponit Incredulus, ſi publice Judæis omnibus exhibita fuiſſet. Proh illuſio, qua nulla impudentior, nulla craſſior! Atqui ne hac quidem hypotheſi facta, ei fidem adderet. Et ſane, eo quidem judice, authenticitas una huic facto deeſt. Ita ergo comparatus ſit, oportet, ut ea credat omnia, quæ hoc charactere inſignita ſunt. Quid ergo eſt, quod non cætera omnia Chriſti miracula ſuſcipit, quæ adeo vera, ac certa ſunt? Ea quidem in Hieroſolymæ conſpectu ipſa, & ob univerſæ Nationis oculos edita fuere. Quid ni Apoſtolorum miracula credit omnia? Atqui ea non Judæa ſolum, ſed univerſus terrarum Orbis teſtatur. Apoſtoli publicam omnium populorum admirationem in ſe traxerunt, & quod majus eſt, Eccleſiæ hoſtes ipſos fatentes habuerunt. En ſuiſmet principiis convictum Incredulum. Cum ergo de Chriſti, ac de ejus Diſcipulorum miraculis etiamnum dubitet, quamvis eadem omnes authenticitatis notas obtineant, id mihi juris eſt, ut fidenter aſſeram, eum ne Reſurrectionem quidem crediturum, cujus oculati teſtes coævi omnes homines extitiſſent.

Sed ut hæc omnia miſſa faciam, ubinam Incredulus didicit, ad poſitivum factum evertendum, mere negativa argumenta ſatis eſſe? Quod non eſt, nullius rei probatio eſſe poteſt; ſi res non eſt, quia circumſtantia deeſt, ejuſmodi eſt, ut eventum ſine ea percipi nequeat. Jam vero non ita res habet in quæſtione, quæ præ manibus eſt. Omnino conveniat, neceſſe eſt, Chriſtum e ſepulcro vivum egredi potuiſſe, quin ſe Judæis omnibus in conſpectum daret. Hac in re publici facti ratio non ea eſt, ut a facto ipſo ſejungi non poſſit, ac ſane ſine ea factum conſtare poteſt. Ea ergo negativa circumſtantia poſitivas rationes, quæ ex alia parte ſtant, evertere, vel in dubium revocare non poteſt. Allatas rationes non rejicit circumſtantiæ defectus, quæ adeſſe poterat, & non adfuit. Sine ejus ſub-

ſubſidio firmæ ſtant, eæque ſunt, quas oppoſuimus; dum Incredulo non niſi acceſſorii privatio ſuppetit, nempe nihil, quod nihil impugnat, & nihil probat.

Quod ſi quæratur ex me, cur Reſurrectionis miraculum haud publicum fuerit, cum eſſe poſſet, reſpondeo, ad hanc rem quod attinet, me nihil ſcire; at in hac ipſa re Divina conſilia vereor, etſi me lateant. Id unum pono, quod quivis e Deiſtis amplecti debet. Quid ita? Quia ſcilicet inter nos convenit, Ens infinite ſapiens id ſemper facere, quod optimum eſt. Jam vero noluit Chriſti Reſurrectionem publicam eſſe. Evidens ergo eſt, non decuiſſe, eam publicam fieri. At enim pauci jam eſſent adverſarii. Non pugno, atque adeo fidenter ajo paucos fore. Verum adverſarii ipſi ad Divinæ Sapientiæ conſilia pertinent, & Chriſtianam Religionem ipſam perfectiorem efficere videntur. At qui demum major perfectio dici poteſt, reponit Deiſtas, quod potius vitii ſpeciem præſefert? Id nimirum hominis eſt temere judicantis; eſt enim de univerſo judicium ferre, cujus exigua tantum pars in comperto eſt; infinitam extenſionem metiri velle, quæ imbecillem, brevibusque limitibus circumſcriptam oculorum aciem longe multumque ſuperat.

Judicet, per me licet, quicumque voluerit: uter ad principium, quod nobis commune eſt, accommodatius, egone, an Deiſta, ratiocinetur? Deiſta quidem contendit, ſiquidem Chriſtus a mortuis reſurrexiſſet, omnino neceſſe fuiſſe, ut Ens infinite ſapiens miraculum hoc ſplendidius, evidentiusque redderet. Is ait, ego vero nego. Neque enim vel ejus intereſt, vel mea, judicare, quid Deus facere debeat, vel non debeat, cum, ut in preſenti negotio contingit, de re agitur, quæ ad ejus naturam minime ſpectat. Omnino contra ajo ego, Chriſtum reſurrexiſſe; ajo autem? Immo probo. Deiſta vero probationibus meis nihil objicit, quod cum iis ex diametro pugnet. Stat igitur a me victoria; is enim e meis rationibus nullam enervat; ego vero principio nixus, quod ipſe recipit, ejus omnia argumenta funditus everto. Et ſane quæratur ex eo, quidni Deus multis ante ſæculis Mundum creaverit? Ens infinite bonum, ſapiens, potens ea negligere non debebat, quæ citius, promptiusque ejus magnitudinem inſignirent, eique creatas res, in quas ſua effunderet beneficia, compararent. Quid igitur cauſæ fuit, ut tam ſero Mundum crearet? Ut in æternitate momentum unum potius, quam aliud, ut ita loquar, ad creationem eligeret? Diuturnum hoc otium, quod innumeras creatus res ejus beata cognitione privavit, eſtne Dei, qui, quicquid poteſt, boni facit? Quid ad hæc Incredulus? Sane ſe Dei conſilia ignorare, &. in hac ipſa ignoratione perſuaſum habere, nihil in iis non juſtum, non ſapiens, non ſanctum eſſe, quippe quæ Entis infinite perfecti ſint. Jure igitur ac merito in ſimillima facti ſpecie mihi licuit idem in eum dicere; atque adeo reſponſum meum per ejus reſponſum ipſum in ſe firmari, ſe nimirum ſuismet armis confodi patiatur.

Denique Spinozæ argumentum, qui in Epiſt. 23. & 25. ad Oldeburgium contendit oſtendere, Reſurrectionem non niſi allegoriam eſſe, per quam Apoſtoli pœnitentiam ſignificare volebant, qua homo ad gratiam reſurgit, non autem corpoream, & proprie dictam a morte ad vitam revocationem, paradoxum eſt, quo nullum unquam magis abſonum impia incredulitas excogitavit; ut indignum putem, quod longa oratione refellatur. Id unum dico, S. Paulum, cujus auctoritate Spinoza paſſim abutitur, vel ſi obiter legatur, ei impudentiſſimum os Apocalypſeos ſigillis ſeptem obſtruere. Ait ergo S. Paulus in I. ad Corinthios cap. XV. 4. Chriſtum reſurrexiſſe tertia die, pro ut ipſe prædixerat; eumdem poſt reſurrectionem apparuiſſe Cephæ, ac deinde cæteris undecim Apoſtolis; una eademque vice ſe videndum exhibuiſſe quingentis, & amplius, fratribus, quorum multi adhuc in vivis erant. Denique de ſe ipſo loquens, ait, a ſe quoque poſt cæteros omnes Chriſtum Dominum viſum fuiſſe, ſtatuitque corpoream

Mor-

Digitized by Google

Mortuorum reſurrectionem in Mundi fine per corpoream ipſius Chriſti reſurrectionem. Hoc poſito, judicet nunc prudens Lector de Spinozæ *ratiocinationibus, ſeu potius deliramentis, edicatque, an turpius, impudentiusque Philoſophia quiſpiam abuti poſſit.*

Rethma, juniperum dicas, Iſraelitarum ſtatio decima quinta, ad quam poſt ſtationem Aſeroth pervenerunt. Eſt locus hic in Deſerto Pharan apud Urbem Cades-Barne. *Numer. c.* XIV. 33.

Reu, ſocius, filius Phaleg, idem ac Ragau. Ætatis annum triceſimum agente patre, lucem aſpexit: *Vixit Phaleg triginta annis, & genuit Reu. Geneſ.* XI. 18.

Revelatio. Præter hujus vocis communem ſignificationem, revelatio dicitur, quicquid ratione ſupra naturam poſita Deus hominibus detegit. Id autem fit modis pluribus. In viſione, ut cum S. Petro linteum animalium plenum apparuit. In ſomniis, ut cum Macedo quidam ſe ſtitit S. Paulo, moniturus, ut in Macedoniam tranſiret. In extaſi, ſeu raptu, ut cum idem S. Paulus ad tertium Cælum raptus fuit. Denique per internum ſermonem, quo animum Spiritus Sanctus alloquitur, ut cum S. Petrum cum Cornelii ſervis pergere juſſit. Sumitur etiam *revelationis* nomen ad Chriſti manifeſtationem Judæis, & Gentibus factam ſignificandam: *Lumen ad revelationem gentium*. Chriſtus nempe lumen erat, quod Nationibus affulgere debebat. Ejuſdem quoque Divini Reparatoris in altero adventu manifeſtationem ſignificat: *ita ut nihil nobis deſit in ulla gratia expectantibus revelationem Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Denique ad gloriæ, qua Electi fruentur, exprimendum tempus accipitur: *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat*: corporeæ ipſæ res felicem eam diem quamprimum, ac ſollicite expectant, qua die Filii Dei, Electi ſcilicet ab hoc miſeriæ, & doloris ſtatu ad gloriæ, ac fruitionis ſtatum, qui nunquam finem habiturus eſt, tranſitum faciant. *

* Revelationis *nomen ſermonem ſignificat, quem cum homine Deus habuit. Hominis enim Ratio, per peccatum, animique depravationem obtenebrata, naturalem Religionem corruperat, multiplicata per Idolorum adorationem Divinitate. Quamobrem Deus, ut hominem ex imis tenebris, in quibus jacebat, educeret, eum officiis imbutum voluit, quæ ejus Divinæ Majeſtati debebat, ut, quid ſibi credendum eſſet, cultusque Deo exhibendi regulam probe perciperet. Teſtimonia porro, quæ* Revelationem *continent, Sacræ Scripturæ ſunt, & quidem tam Veteris, quam Novi Teſtamenti, itemque Traditio. Hi ſunt* Revelationis *fontes, quemadmodum Eccleſia nos hac de veritate ſuis authenticis Deciſionibus certos facit.*

Reumbelſum, ſapientiæ Magiſter, Samariæ Procurator, qui Judæis Hieroſolymam reparare volentibus obſtitit: *Reumbelſum, & Samſai Scriba, ſcripſerunt Epiſtolam unam de Jeruſalem*. I. *Eſdr. c.* IV. 8. *& c.* IX. 17.

Rex, ſupremus Princeps, abſolutusque Dominus, ut Deus, qui Rex, ſummusque Creator eſt Cæli, ac Terræ: *Rex Regum, & Dominus Dominantium*. Fere nomen hoc pro terrarum Regibus ſumitur: *Non habemus Regem niſi Cæſarem*. Significat Magiſtratus, qui rem publicam adminiſtrant: *Non erat Rex in Iſrael*: nullus erat, qui præeſſet, cujusque mandatis populus pareret. Sumitur quoque pro duce, ſeu ductore: *Regem locuſta non habet*. Pro iis omnibus, qui poteſtate inſtructi ſunt: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum*. Pro Fidelibus, quos Chriſtus Dominus ſui ſpiritalis Regni participes eſſe voluit: *Feciſti nos Deo noſtro Reges*. Pro iis, qui ſupra cæteros ſunt: *Ipſe eſt Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ*.

Deus, cum electum populum a Pharaonis tyrannide liberaſſet, ejus Rex ipſe eſſe voluit, eumque per ſe ipſum adminiſtrare; at in Monte Sinai, ut Deus Iſraelitis quamdam Reipublicæ formam dare cœpit, ii quidem fulgura, & tonitrua veriti, inter quæ Deus ſe videndum præbuerat, Divinæque preſentiæ ſplendori ferendo impares, eum obſecrarunt, ut ne eos alloqueretur ipſe per ſe, ſed Moſis miniſterio uteretur, qui ejus voluntatis Interpres eſſet. Hunc ergo ſanctum Virum Deus ſibi miniſtrum ſtatuit, qui ad populum Divina juſſa perferret, ſuboriente aliqua difficultate, Deum ipſum conſuleret, nihilque niſi Dei nomine ageret. Ut

in regimine adjutores haberet, e quaque Tribu ætate provectos, & prudentia præſtantes Viros elegit, quibus officia, pro ut a Deo juſſus fuerat, ſingulis demandavit. Poſt ſapientis hujus Legislatoris mortem, Joſue, quem Deus elegerat, ariſtocraticam, quam Moſes Judæorum regimini dederat, formam ſervavit: *Et facias omnem legem, quam præcepit tibi Moyſes ſervus meus, ne declines ab ea ad dexteram, vel ad ſiniſtram, ut intelligas cuncta, quæ agis*. Judæi, quod ad eos ſpectabat, ſe Joſue obſecuturos receperunt: *Omnia, quæ præcepiſti nobis faciemus, & quocumque miſeris, ibimus; ſicut obedivimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi*. Sanctus hic Ductor, antequam mortem obiret, accitum populum ad obſtringendam fidem impulit, fore, ut Deo pavere pergeret; ac populus quidem promiſſis ſtetit ſub eorum regimine, quos Deus elegit, a quibus ejus nomine regeretur: *Servieruntque Domino cunctis diebus ejus, & Seniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore, & noverant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael*. Præſides hi ſanctitatis, & miraculorum laude præſtabant, quos Deus tamquam Legatos ſuos, & Interpretes ſuſcitabat. Nemo populo præfuit, niſi ut ejus Servator eſſet, eumque ab idololatria revocatum, ad pietatem, & veri Dei cultum redigeret. Sub omnium poſtremo, Samuele ſcilicet, ingratus populus, immediatum Dei ſemper latentis regimen ægre ferens, inſignemque, qua uni Deo ſuberat, prærogativam reſpuens, turpi, injuſtaque permutatione, ſe homini mancipatum voluit. Ergo a Propheta Regem petiit, a quo judicaretur, quemadmodum apud cæteras Nationes fieri conſueverat: *Conſtiſtitue nobis Regem, ut judicet nos, ſicut univerſæ habent Nationes*. Samuel, ante quam populo reſponderet, Deum conſuluit, ad quem unum hæc injuria ſpectabat, juſſusque eſt id facere, quod populus poſtulabat; cum enim Dei ſui dulce ac ſuave imperium detrectaret, ſane dignus erat, qui eadem facilitate, qua obtinuerat, quod petebat, puniretur: *Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi; non enim te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos*. At eodem tempore Samueli mandavit, ut Iſraelitis aperiret, quodnam jus Regis foret, qui eos adminiſtraturus erat, eum nempe filios iis adempturum, quos ſibi ſervos faciat, eorum ſervos, & armenta ſumpturum, optima quæque prædia invaſurum, frugum partem decimam exacturum, ut miniſtris ſuis gratificetur, ipſoſque ejus mancipia fore &c. *Hoc erit jus Regis, qui imperaturus eſt vobis: filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis &c. voſque eritis ei ſervi*. Samuel vocat *Jus Regis* id, quod Reges facere ſolent, cum auctoritate abutuntur, quam Deus iiſdem concredidit, & cum populorum ſuorum parentes, & patroni eſſe debeant, eorum oppreſſores, ac Tyranni fiunt. Impune quidem hæc omnia contra jus faſque, ſpectata humana juſtitia, patrare poſſunt; at rationem reddituri ſunt Divinæ juſtitiæ, cui eo magis ſubſunt, quo minus ab hominum juſtitia pendent. Iſraelitæ nequaquam incommodis territi, quæ eorum poſtulatum conſequebantur, in ſuſcepto conſilio perſtiterunt, coactuſque eſt Samuel Regem eligere. Ergo Regum primus Saul fuit, cui per aliquod tempus quoad Regni partem ſucceſſit Isboſeth; quo vita ſpoliato, David univerſum Iſrael redintegravit. Davidi ſuffectus Salomon, quo fato functo, Regnum diviſum fuit. Tribus decem Jeroboamum ſecutæ ſunt; duæ tantum remanſere Salomonis filio, Beniamin, & Juda. Tum vero extitere Regna duo, Juda nimirum, & Iſrael: quod poſterius per annos 253. quibus conſtitit, Reges undeviginti numeravit, qui omnes, nullo prorſus excepto, in impietate, ac peccato perierunt.

REGES ISRAEL.

I. Jeroboam.	XI. Joachas.
II. Nadab.	XII. Joas.
III. Baſa.	XIII. Jeroboam.
IV. Ela.	XIV. Zacharias.
V. Zamri.	XV. Sellum.
VI. Amri.	XVI. Manahem.
VII. Achab.	XVII. Phaceja.
VIII. Ocbozias.	XVIII. Phacee.
IX. Joram.	XIX. Oſee.
X. Jehu.	

Regnum etiam Juda novemdecim Reges habuit a Roboamo ad Sedeciam usque, quo regnante capta Hieroſolyma, combuſtum Templum, Judaicusque populus ultra Euphratem in captivitatem ductus. In hac longa Regum ſerie tres tantum occurrunt, qui idololatræ, vel idololatriæ fautores non fuerint: *Præter David, Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt; nam reliquerunt Legem Altiſſimi Reges Juda, & contempſerunt timorem Dei*.

REGES JUDA.

I. Roboam.	XI. Achaz.
II. Abia.	XII. Ezechias.
III. Aſa.	XIII. Manaſſe.
IV. Joſaphat.	XIV. Amon.
V. Joram.	XV. Joſias.
VI. Ocbozias.	XVI. Joachaz.
VII. Joas.	XVII. Eliakim.
VIII. Amaſias.	XVIII. Jechonias.
IX. Ozias.	XIX. Sedecias.
X. Joatham.	

Poſt reditum a Babylonica captivitate, quæ 70. annorum ſpatium occupavit, Judæi ad Ariſtocratiam redierunt, & ſub Perſarum dominio vixerunt ad uſque Alexandrum Magnum, qui an. Mundi 3672. Hieroſolymam ingreſſus eſt. Poſt ejus mortem, Judæa in Ægypti primum, deinde in Syriæ Regum poteſtatem devenit, quoad Judæis ab Antiocho Epiphane coactis in Religionis defenſionem arma ſumere, Aſmoneorum familia inſignis evaſit, & Hebræos in libertatem reſtituit. Porro qui ex hac familia rerum potiti ſunt, non niſi Principis nomen ſumpſerunt, quo eorum quinque inſigniti, Mathatias, Judas Machabæus, Jonathas, Simon, & Hircanus; at Ariſtobulus ſibi Regis titulum vindicavit, quem in ſucceſſores quinque, Alexandrum Janneum, Salomen ejus conjugem, Hircanum, Ariſtobulum, & Antigonum derivavit. Herodem deinde Regem ſtatuit Romani Senatus auctoritas; a cujus morte, Judæa Etnarchiæ titulo tribus ejus filiis, Archelao, Herodi Antipæ, & Philippo paruit, ac tandem in Romanam Provinciam redacta fuit.

Libri Regum. Quatuor in Veteri Teſtamento Libri ſunt, qui id nominis præferunt; Judæorum enim Regum res geſtas complectuntur, & ſingula, quæ in eorum regimine præcipua fuerunt. Hi Libri quatuor olim in Hebraicis Codicibus non niſi duos conficiebant, quorum primus gerebat Samuelis nomen, Regum, ſeu Regnorum alter. Liber primus uno & triginta capitibus conſtat, continetque centum circiter

annorum ſpatium, a Samuele nato ad Saulis mortem, ab anno ſcilicet 2849. ad 2949. In eo legitur Samuelis nativitas, & conſecratio in Templo Domini, Summi Sacerdotis Heli quoad filiorum depravationem vituperanda indulgentia, Divinæ in eumdem comminationes, earumdem executio per Philiſtæorum bellum, qui Arcam Domini ceperunt commiſſo prælio, in quo Ophni, & Phinees occubuerunt, ejusdem Heli mors ad infauſtum allatum nuntium; mala, quibus Deus Philiſtæos ob Arcæ ſacrum pignus violatum punit; ejusdem Arcæ remittendæ neceſſitas, in qua Philiſtæi ſe poſitos vident; Samuelis electio in Judicem Iſrael, ac deinde Saulis in Regem; ejus Regni fauſta principia, ex Ammonitis, & Philiſtæis relatæ victoriæ, ejusdem Principis infidelitas, & inobedientia, ac proinde reprobatio; Davidis initia, qui a Samuele Rex conſecratur, occidit Goliath, a Saule ad necem quæritur, de fuga cogitat, ut hujus Principis iram evitet; denique Saulis mors, qui in prælio cum Philiſtæis inito perit.

Secundus Regum Liber non niſi Davidici Regni hiſtoriam continet 40. capitibus circiter, ab ejus unctione altera, quæ in Hebron contigit an. 2949. ad an. 2988. quo mandavit, ut Salomon in Regem conſecraretur; in eo primum legitur David renuntiatus Rex Tribus Juda, dum cæteræ Tribus ſequerentur Isboſeth, Saulis filium. Mors Isboſeth Tribus omnes ad Davidem redigit, qui Regiam unctionem tertio ſuſcipit. Hieroſolymam capit, Jebuſæis expulſis, non ſemel Philiſtæos, Moabitas, Syros, Idumæos fundit, profligatque. Arcam in ſanctam Urbem illatam vult, Templique Domino ædificandi conſilium capit; at monetur a Deo, id honoris ejus filio reſervari. Ejus Legatis ab Amon Ammonitarum Rege crudeliter habitis, mittitur a Davide Joab, illatam injuriam ulturus; hujus belli tempore cum Bethſabea peccat David; ejusque virum Uriam morti tradit. Ei Nathan a Deo miſſus duplex delictum exprobrat, & pœnam nuntiat, cui David ſe ſubdit. Dei dexteram ſentit, quæ Regiam domum turbis implet; Ammon contaminat Thamar; eum occidit Abſalon, qui in patrem inſurgit; Joab eum redeuntem interficit. David ad novas indignationes Deum excitat, Subditorum numero recenſito. In ejus vanitatem Dominus animadvertit, Regno peſte vaſtato. Denique Princeps hic parat omnia ad Templi conſtructionem neceſſaria.

De duorum horum, quos hactenus expendimus, Librorum Auctore non conſtat. Eos nonnulli Samueli tribuunt, cujus nomine in Hebraico exemplari inſcribuntur; ſaltem eſt valde probabile, eum Auctorem eſſe Capitum 24. Libri primi, quibus continetur hiſtoria ejus Vitæ, eorumque narratio, quæ Saul, & David, quoad Samuel vixit, egerunt; cum enim Cap. 25. ejus mors referatur, id ſane argumento eſt, eum nec reliquorum hujus Libri Capitum, neque vero inſequentis libri Auctorem fuiſſe: *Mortuus eſt autem Samuel, & congregatus eſt univerſus Iſrael; planxerunt eum, & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha*. Primum peſectum, alterum confectum a Gad, & Nathan Prophetis ajunt. Nonnulla porro, quæ neque ad Samuelis, neque ad Nathani tempora ſpectare poſſunt, conjecturæ locum præbent, Eſdram, cum Samuelis, & veterum, qui Davide regnante vixerant, Scribarum exemplaria præ manibus haberet, eos in ordinem redegiſſe, & concinnaſſe, quod ea conciliat, quæ in eorumdem Librorum textu ſpecie tenus pugnantia videri poſſent.

Tertius Regum Liber annorum 126. hiſtoriam capitibus duobus & viginti complectitur, a Salomonis unctione ſcilicet, ejusque in Regnum aſſociatione, quæ an. Mundi 2988. contigit, ad mortem Joſaphat Regis Juda, quæ in an. 3115. incidit. Adonias Regalem conditionem affectat, & Nathan Davidi auctor eſt, ut ſibi ſucceſſorem nominet. Poſt hujus ſancti Regis mortem, Salomon ſolium conſcendit, Adoniam, Joab, & Semei e vivis ſublatos vult, Pharaonis Nechao filiam ducit, litem inter matres duas de puero coortam dirimit, Domino Templum ædificat, divitiis cumulatur, ſecundis rebus affluit, ſui nominis famam longe lateque propagatam videt, ab Æthiopiæ Regina inviſitur, ſe ab ingenti conjugum nu-

Digitized by Google

numero, quas Regiis in ædibus detinebat, ſeduci patitur, atque adeo in idololatriam prolabitur, omnia in ſe flagella trahit indignationis Dei, qui tamen ei malorum aſpectum ſubtrahit, quibus ejus domum preſſurus eſt. Moritur, eique Roboam filius ſuccedit; Princeps hic aſperitate, ac duritie avertit a ſe ſubditorum animos, ac Tribuum decem ſchismati occaſionem præbet, quæ ſibi Jeroboam Regem eligunt. Denique Liber ſucceſſorum Roboam, nempe Arabiæ, Aſæ, & Joſaphat, & ſucceſſorum Jeroboam, nempe Nadab, Baaſæ, Elæ, Zimri, Amri, Achab, & Ochoziæ hiſtoriam continet.

Quartus Capitibus 25. annorum 227. hiſtoriam exhibet, a morte Joſaphat an. 3115. ad initium Regni Evilmedorac Babyloniæ Regis, qui Jechoniam e carcere eduxit ann. 3442. In eo delicta, & execrationes Regum Iſrael, Ochoziæ ſucceſſorum, propheticæ quoque res geſtæ Addo, Obed, Ahiæ, Eliæ, Eliſæi, Oſeæ, Amos, Jonæ, aliorumque multorum accurate, ac diſtincte commemorantur. Regnum Juda flagitia repræſentat, quæ Regum plerique perpetrarunt, a Chaldęis captam Hieroſolymam, incenſum Templum, captivum populum Babylonem tractum, Godoliæ mortem, e qua Judæorum in Ægyptum fuga derivatur. Ibidem occurrunt etiam Prophetæ plures, quos Deus ad populum ſuum miſit, Addo, Abias, Semejas, Hanani, Azarias, Jehu, Iſaias, Jeremias, Sophonias, Holda, Michæas, Joel, aliique non pauci.

Duo quoque poſtremi Regum Libri quo tandem Auctore prodierint, controvertitur. Eos nonnulli vel Jeremiæ, vel Iſaię, vel Prophetarum cuipiam tribuunt; putant alii, Davidem, Salomonem, aliosque nonnullos hiſtoriam Regni quemque ſui deſcripſiſſe, Prophetas Regum ad ſua tempora pertinentium vitam exaraſſe; atque hæc quidem monumenta eſſe, quæ veluti fundum conſtituunt hiſtoriæ factæ, tertio, & quarto Regum Libris contentę, quos Eſdra compoſuit, pro ut ad nos pervenerunt. Sententia hęc probabilitate non caret, occurrentibus notis, e quibus Eſdra hujus hiſtoriæ continuator appareat; quod ſi nonnulla ſunt, quæ in ejus ętatem minime congruunt, id proinde factum, quod ad verbum monumenta deſcripſerit, quę prę manibus habebat, quin ea ſibi concilianda ſumeret.

Rhamnus, ſpinę genus; prunum nigrum vulgo putant: *Dixerunt omnia ligna ad Rhamnum: veni, & impera ſuper nos*: Plantę ad ſpinam: eſto Rex noſter. Hoc loco vox hęc aliquid contemnendum ſignificat. Jonathan ea ſimilitudine monitos voluit incolas Sichem, eos admodum inconſulto feciſſe, qui ſibi Regem Abimelech elegiſſent. *Priusquam intelligerent ſpinæ veſtræ Rhamnum, ſicut viventes ſic in ira abſorbet eos*. Hoc loco pro firma, acutaque ſpina ſumitur: priusquam cognoſcer poſſint, ad arbuſculæ robur ſpinas ſuas perveniſſe, ea erit irę Divinę vis, ut tamquam viventes abſorbeat; nempe violenta morte peribunt, quin ipſius mortis dolorem ſentiant. *Judic. c.* IX. 14. *Pſ.* 57.

Rhegbium, *ruptura*, ulterioris Calabriæ Urbs in Neapolitano Regno, ad quam appulit S. Paulus, cum Romam pergeret: *Inde circumlegentes devenimus Rhegium. Actor. cap.* XXVIII.

Rheum, e Sacerdotum ſtirpe, Babylone rediit an. Mund. 3468. II. *Eſdr. c.* XII. 3.

Rhinocerotis, animalis feri, nomen a cornu ſumptum, quod ei ſuppetit e ſupera naſi parte: *Cornua Rhinocerotis, cornua illius*. Balaam, ut Dei vim exprimeret, eam cum ferocis hujus belluæ robore contulit, cui cum Elephante contentio pertinax, & odium æternum eſt: *Hujus fortitudo ſimilis eſt Rhinocerotis*. In ſacris Litteris hoc animal, & Leocornu per idem Hebraicum vocabulum exhibentur. *Numer.* XXIII. 22. *Deuter.* XXXIX. 17. *Jud.* XXXIX. 9.

Rhode, ſeu Roſa, Chriſtianæ puellæ nomen, quæ apud Mariam, Joannis Marci matrem verſabatur. Domi fores pulſante Petro, accurrit Rhode, auditaque Petri voce, quem in carcere detentum putabat, ea ſe lætitia perfuſam ſenſit, ut eos, qui eodem convenerant, de re certiores factura properaret, quin de janua Petro aperienda cogitaret: *Pulſante eo oſtium januæ, proceſſit puella ad audiendum, nomine Rhode, & ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, ſed intro*

cur-

cuteens, *nuntiavit ſtare Petrum ante januam*. Eam, qui aderant, ſomniare putarunt, nec ante ejus dictis fidem addere potuerunt, quam Petrus ingreſſus eſſet. Id unum ſacra Scriptura de hac Rhode commemorat. *Acta Apoſt. c.* XII. 13.

Rhodus, Ægæi maris inſula, & Urbs magni nominis, ita dicta a roſarum pulcritudine, quæ ibidem naſcuntur. Eam S. Paulus pertranſiit: *Recto curſu venimus Coum*, *& ſequenti die Rhodum*. Clara erat Urbs hæc æneo Coloſſo, centum & quinque pedes alto, uno e ſeptem Mundi prodigiis, cujus ad portus aditum crura Arcum efficiebant, ſub quo Naves facile prætergredi poterant. Statua hæc adeo magnifica erat, ut juſtæ molis homo manus pollicem complecti non poſſet. Trecentis talentis, & annorum duodecim opera conſtitit. Poſt annos non amplius quinquaginta ſex terræmotus vi corruit, Ptolomæi Evergetis, Ægypti Regis tempore, ſub annum Mundi 3758. Saraceni penitus eam fregere, Conſtantino imperante; atque ex ejus fragmentis nonaginta Camelos onerarunt. Interpretes Septuaginta, legentes *Rhodanim*, pro *Dodanim*, inter filios Javan Rhodianos ponunt. Eoſdem filios Javan in Rhodum Inſulam incolas intuliſſe nonnulli putant. Alii, *Rhodanim* ſuſcipientes, contendunt, hac voce Rhodios ſignificari non poſſe, quippe qui recentiores ſint, quam ut ab aliquo filiorum Javan originem duxerint; ſed potius hoc loco Moſem deſignare voluiſſe Galliæ populos, eam Regionem incolentes, ad quam Rhodanus, haud Maſſilia procul, ſe in mare Mediterraneum exonerat. *Actor.* XXI.

Rhodocus, *roſarum cuetus*, proditoris nomen, e Judæ Machabæi militibus, qui ad Syri Regis exercitum petrexit, ſuorum conſilia Antiocho Eupatori detecturus: *Enuntiavit myſteria hoſtibus Rhodocus quidam*. Detectus tandem fuit, punituſque pro merito. II. *Machab. cap.* XIII. 21.

Rhomphæa, Græcum nomen, quod magnum, longumque enſem ſignificat: *Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ferreas*, *& jactando contra Civitatem Rhomphæam*. Sumitur ad ſeveram punitionem, ad inſignem vindictam ſignificandam: *Qui transgreditur a juſtitia ad peccatum*, *Deus paravit eum ad Rhomphæam*: eum Deus in gravem vindictam reſervat, qui a juſtitia deficiens, in peccatum ruit. *Eccleſ. cap.* XXI. *Apoc. cap.* II.

Riſus ad plura, & varia ſpectat animi ſenſa; eſt enim externum ſignum, quo lætitia, contemptus, irriſio, admiratio, denique ſecuritas exhibetur: *ſicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla*, *ſic riſus ſtulti*. Scilicet ſpinæ in ignem conjectæ obſtrepunt, quin calefaciant; eadem inepti, abſonique riſus eſt ratio, qui nempe omnino non prodeſt. Riſus Abrahæ, cum Deus ei filium promiſit, fuit ejus grati animi, ſingulariſque lætitiæ effuſio quædam: *cecidit Abraham in faciem ſuam*, *& riſit*. Non eodem modo riſit Sara: *Quo audito Sara riſit*; eam enim increpuit Angelus; quod ipſa negare volens oſtendit, ex diffidentia ſe riſiſſe.

Roboam, *platea populi*, Salomonis, & Naamæ Ammonitidis Matronæ filius, cum ætatis annum quadrageſimum primum ageret, Patri ſucceſſit an. Mundi 3029. Poſt hujus Principis mortem, in Urbem Sichem ſe contulit, quo univerſus Iſrael convenerat, ut eum Regem crearet; eodemque tempore Jeroboam, qui ſe in Ægyptum receperat, ut Salomonis juſtitiam vitaret, univerſo comitante populo, Roboamum adiit, rogaturus, ut a graviſſimis tributis, quæ pater impoſuerat, ſubditos liberaret. Triduum petiit Rex, ut reſponſum daret; illudque temporis ſpatium in conſilium impendit. Seniores primum conſuluit, qui Salomoni a conſiliis fuerant, qui rerum publicarum rationem, populique ingenium non ignorantes, auctores fuerunt, ut ſuavi quidem, ſed parum utili ſermone poſtulatis annueret: *Petitioni eorum ceſſeris*, *locutuſque fueris verba lenia ad eos*, *erunt tibi ſervi cunctis diebus*. At ejus cogitatis non reſpondente conſilio, Adoleſcentes adhibuit, quibuſcum altus, educatuſque fuerat; qui temeritatis impetu abrepti, prætexentes, Regiam auctoritatem propugnari oportere, nec poſſe Regem ſine periculo tumultuanti multitudini morem gerere, conſilium dedere, ut non ſine duris verbis, protſuſque intolerandis minis poſtulata reſpue-

pueret: *Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei; & nunc pater meus poſuit ſuper vos jugum grave, ego autem addam ſuper jugum veſtrum; pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos Scorpionibus*. Roboam porro, iique, quorum ſententiam ſecutus eſt, tam gravi, atque arroganti reſponſo ſatis ſignificarunt, ſe ſupremæ poteſtatis nec vim, nec juſtos limites cogitatione complecti. Nempe qui ejus Depoſitarii ſunt, eam a Deo non alia de cauſa acceperunt, quam ut ſubditorum ſuorum felicitati proſpicerent, non ut eos libertate ſpoliarent. Doceantur exemplo Roboam, populorum amore nil ſatius ad ſolium eſſe, Principem ita ſemper comparatum eſſe debere, ut ſubditorum querimoniis faciles aures præbeat, eorumque miſeriam elevet; violenta conſilia periculo non carere, ac ſi poplorum patientiam ad extrema redegeris, nihil non in diſcrimen adduci. Hujus rei luctuoſum ſpecimen Salomonis filius exhibuit. Jeroboam, omnique populo triduo poſt reverſis Rex ab adoleſcentibus propoſitum reſponſum dedit. Nullam eorum poſtulati rationem habuit; Deus enim, qui volebat id exequi, quod per Ahiam Silæum dixerat, ſe Tribus decem Salomonis filio ademturum, quas Jeroboamo tribueret, ab eo receſſerat. Id ut perficiat, Principem patitur perniciosum conſilium amplecti, cujus duritie ſubditorum animi ad excutiendum jugum extimulantur, quaſique communis tumultus facilem Jeroboamo viam ad ſolium ſternit. Tribus enim decem, a Davidis familia deficientes, & ad Jeroboamum accedentes, Divinum conſilium perſecerunt, ut nempe Principis poſteri, qui a Deo deſecerant, reprimerentur; quod ſane contigit, duobus tantum Tribubus Roboamo remanentibus, Juda, & Beniamin. Ergo Aduram vectigalium exactore, quem ad perduelles revocandos miſerat, lapidibus obruto, exterritus Roboam currum conſcendit, & Hieroſolymam fugit; quo cum perveniſſet, duabus coactis Tribubus, quæ ab eo ſteterant, armatiſque hominibus 180000. ad Iſraeliticum populum oppugnandum, & in ordinem redigendum ſe contulit. At ei Propheta Semejas ſe ſtitit Dei nomine, duaſque Tribus prohibuit, ne in fratres ſuos dimicarent; eorum quippe ſegregationem, & in unum regiminis quaſi corpus Jeroboamo duce, conſpirationem, Dei juſſu, contigiſſe, omnemque hominum conatum inutilem fore: *Non aſcendetis, neque bellabitis contra fratres veſtros, filios Iſrael; revertatur vir in domum ſuam; a me enim factum eſt verbum hoc*. Dei verbis auditis, in Jeroboam progredi audente nomine, ſuam quiſque domum rediere. Ita Regnum Iſrael in duo ſectum, Jeroboam in Urbe Sichem Tribubus decem, Roboam Hieroſolymis, tantummodo Tribubus duabus, Juda & Beniamin imperantibus. At Roboam eo ſtudium, & operam contulit, ut contra hoſtium impetum Regnum muniret. Multas ſuæ ditionis Urbes mænibus cinxit, iiſque Præſides dedit, arma, & annonam ſuppeditavit. Auctum etiam ſubditorum numerum vidit non ſine Sacerdotum, ac Levitarum copia, qui ob Jeroboami idololatriam in Iſraelitico Regno ſacra munia obire prohibiti, in Judaicam regionem ſe receperunt, ut in Hieroſolymitano Templo Deo deſervirent, & ſe veræ Eccleſiæ, in qua legitimum miniſterium erat, redintegrarent. Et quicumque veræ Religioni addicti erant, neque omnino Tribuum decem ſchiſmatis participes fuerant, magnanimo capto conſilio, bona, & domicilia, ſecundum Legis præcepta, Divino ſervitio devoverunt. Triennium Dominicis viis Roboam inſtitit; at ſe tuto ſolium tenere videns, ſibique nihil amplius timendum ratus, a Lege defecit, ejuſque depravationem dociliores ſubditi ſecuti ſunt, eo non minus in idololatriam, & morum pravitatem effuſi, ut brevi temporis ſpatio Regnum Juda inſignium flagitiorum theatrum evaderet, quibus ab Iſraelitarum aditu in Terram Chanaam graviora nunquam extiterant. Ea Deus inique ferens, ut ſceleſtos homines eorum pœnis afficeret, quorum impietatem imitabantur, in Judæam accito Seſac Ægypti Regi in mandatis dedit, ut ſuæ in Roboam, ejuſque populum vindictæ miniſter eſſet. Ergo Princeps hic innumero ſtipatus exercitu Regionem ingreſſus vaſtavit, ejuſque arces omnes brevi occupavit. Hieroſolyma, in quam ſe

Rex

Rex cum Aulicorum præcipuis recaperat, jam inibi erat, ut obſideretur; & ne quid iis ſpei ſupereſſet, a Deo miſſus Propheta Semejas edixit, eos, qui Deum deſeruiſſent, jam a Deo ipſo in Regis Seſac poteſtatem tradi. Judæi comminatione permoti, ſe Dei dexteræ ſubdiderunt, ejuſque judiciorum juſtitiam profeſſi ſunt. Itaque placatus Deus juſti decreti ſeveritatem remiſit; eos nempe hoſtili furori ſubduxit. Sed ut intelligerent, inter Dei, hominumque ſervitium, quantum diſcriminis intereſſet, eos Regis Seſac imperio ſubeſſe voluit: *Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii...... verumtamen ſervient ei, ut ſciant differentiam ſervitutis meæ, & ſervitutis Regni terrarum*. Hieroſolymis igitur receſſit Seſac, cum theſauros tum in Domini Templo, tum in Regiis ædibus poſitos diripuiſſet. Dei beneficiis ingratus Roboam haud deſtitit male agere, & cum ſeptemdecim regnaſſet annos, e vita migravit, Regni ſucceſſore Abia relicto, filiorum uno, quos ex Maacha, Abſalonis filia ſuſceperat. Ea fuit Roboam Regis impietas, ut ab ipſo Spiritu Sancto vituperaretur, qui Salomonis patris occaſione ita in Eccleſiaſtico de eo loquitur: *Reliquit poſt ſe de ſemine ſuo gentis ſtultitiam, & imminutum a prudentia Roboam, qui evertit gentem conſilio ſuo*. III. *Reg. cap.* XV. II. *Paralip.* XIII.

Rogel, *pes*, fons Rogel, ſeu purgatoris, Hieroſolymæ proximus, ad radices montis Sion, idem eſt, ac fons Siloe. Hic ſe Summi Pontificis Sadoc filii celarunt, quo poſſent Davidem de omnibus certiorem facere, quæ Hieroſolymæ futura eſſent, cum in eam Abſalon pedem intuliſſet: *Jonathas autem, & Achimaas ſtabant juxta fontem Rogel*. III. *Reg. cap.* XIII. II. *Eſdr. cap.* II.

Rogelim, *pedes*, loci nomen in regione Galaad, ultra Jordanem, e quo Berzellai, Davidis amicus: *Berzellai Galadites de Rogelim*. II. *Reg. cap.* XII. 27.

Rogommelech, & Saraſar erant Judæorum proceres, qui ultra Euphratem degebant. Hi Hieroſolymam Legatos miſerunt, qui a Sacerdotibus, & Prophetis quærerent, ſibine jejunandum eſſet anni Sancti menſe quinto, in memoriam excidii, & incendii Templi, quod flammis a Chaldæis addictum fuerat: *Et miſerunt ad domum Dei Saraſar, & Rogemmech, & viri, qui erant cum eo, ad deprecandam faciem Domini*. Zacharias Propheta Legatis reſpondit, haud ſollicitum Deum eſſe de eorum jejuniis, quæ cum juſtitia, & charitate conjuncta non erant: *Judicium verum judicate, & miſericordiam, & miſerationes facite, unuſquiſque cum fratre ſuo*. At directe non reſpondit eorum quæſtioni de menſis quinti jejunio, quod etiamnum Judæi ſervant. Zachar. VII. 2.

Robob, *latitudo*, Urbs Tribus Aſer, Levitis e familia Gerſon in domicilium tradita, in Syria ad viam Emath ſita erat: *Exploraverunt terram a Deſerto Sin uſque Robob intrantibus Emath*. Idem nomen erat patri Adarezer Regis *Soba*. *Joſ.* XIX. II. *Reg. cap.* VIII.

Rohobia, *platea Domini*, primus e filiis Eliezer, & nepos Moſis: *Fuerunt autem filii* Eliezer, Rohobia primus. I. *Paralip.* XXIII. 17.

Rohoboth, *platea publica*, Urbs ad Euphratem ſita, e qua Saul, Idumæorum Rex: *Regnavit pro eo Saul de fluvio Rohoboth*. Saul, qui erat e regione fluminis Rohoboth, ſeu ex Urbe Rohoboth ad flumen poſita (Euphrates per excellentiam flumen dicitur, ob magnitudinem ſcilicet). Hanc nonnulli putant Urbem eſſe, quam Aſſur una cum Ninive ædificavit: *Ædificavit Ninivem, & plateas Civitatis;* in Hebraico textu, *Rohoboth Urbem*. *Geneſ.* XXXVI. I. *Paralip.* I.

Roma, *elevata*, concubina, ſeu ſecundi ordini conjux Nachor, fratris Abrahæ, quæ mater fuit Tobee, Gaham, Tahas, & Maacha: *Concubina illius, nomine Roma, peperit* Tobee. *Geneſ.* XXII. 24.

Roma, *Urbs in Hiſtoria notiſſima, longeque clariſſima, cujus proinde viſum hoc loco ab ejus conditione ad hoc uſque tempus compendioſam deſcriptionem afferre. Ei nomen a Romulo, qui ejus fundamenta jecit ad Tiberim an. Mundi* 3301. *Initio quidem erat ambitu perexiguo; at in eam deinde amplitudinem excrevit, ut jam montes ſeptem ejus mœnibus incluſi numerarentur, ſcilicet*, Palatinus, Capitolinus, Aventinus,

Digitized by Google

nus, Cælius, Eſquilipus, Viminalis, & Quirinalis. *Præter ejus circuitus magnitudinem, quæ in præſenſia quidem ſeptendecim, aut octodecim paſſuum millia complectitur, cum* Tarquinii ſuperbi *tempore ad quinquaginta protenderetur, magnificæ ædes erant, & ſplendide ornatæ, egregia, & opulentiſſime apparata Templa, affabre, apteque conſtructa ædificia, rectæ, incoliſque refertæ viæ, aptæ munitiones, externa quæque oculos alliciebant; Urbis amplitudini reſpondentes portæ, quæ Romuli ætate quatuor erant, hodie octodecim recenſentur, occurrunt ad vias aquæductus, per quos aquæ in Urbis balnea, quæ* Thermæ *dicebantur, & in Fontes ad publicum uſum inferebantur. Ea denique pulcritudine erat Urbs, ut, quicquid in univerſo terrarum Orbe ſingulare, & ad curioſitatem accommodatum eſt, Natura ipſa peculiari quodam ſtudio in eam unam conferre voluiſſe videretur; ut proinde Roma Mundi prodigium, ſeu potius novus Mundus apud Veteres habita fuerit:* Novus Orbis in Orbe.

Haud facile intellectu fuerit, quam accurate Romæ Religio, falſa ea quidem, & Leges cuſtodirentur. In ea florebant ſcientię omnes, atque adeo eminebant. Perhonorifice, & eleganter excultæ artes, ea vero imprimis militaris diſciplinæ ratio, quam cæteræ Nationes aſſequi minime poterant. Longius, ac ſane moleſtum eſſet, hoc loco ſingulos commemorare, qui inter Romanos Cives ingenii, ſolertiæ, prudentiæ, probitatis, bellicæ virtutis laude præſtiterunt. Id unum in eorum commendationem univerſim dicam, eos religioſiſſimos, acerrimoſque Legum cuſtodes, prudentes, politos, honeſtos, beneficos, operarios aptiſſimos, perfectos Artifices, fortes, animoſos, incorruptos, belli peritiſſimos fuiſſe; quin audeo dicere, complures his omnibus animi dotibus præditos extitiſſe.

Fuere Romæ Reges ſeptem, qui eam per annos 221. ſeu 222. adminiſtrarunt; Romulus, *omnium primus, & Urbis conditor,* Numa Pompilius, Tullus Oſtilius, Ancus Marcius, Tarquinius Senior, Servius Tullius, & Tarquinius Superbus. *Poſtremi crudelitas, quæ ad eſtrema devenerat, ad excutiendum Monarchiæ jugum Romanos impulit.*

Ab ejus filio ſexto Tarquinio caſtæ Lucretiæ illata vis ſatis juſtam cauſam prębere viſa eſt, quæ eorum facinus honeſtaret. Petiere ſibi jus, rationeſque, & querimonias non audientem patrem, vi facta, turpiter expulerunt; ajebant enim, Regem, qui cum virtutis contemptu, vitium, & inſamiam foveret, & ad triumphum eveheret, indignum eſſe, qui iis imperaret.

Ut a crudeli Tyranno ſe liberos ſenſerunt, nihil aliud cogitarunt, quam ut libertatem ſervarent, & ne in grave aliquod imperium inciderent, ex Regno Rempublicam effecerunt, cujus adminiſtrationem Conſulibus duobus, & regimen demandarunt. Quoniam vero inſignes hi Viri duo (tametſi rerum peritia, & experientia cæteros antecellerent) univerſæ Reipublicæ curandis negotiis impares erant, imperio in dies ſucreſcente, minores alii plures Magiſtratus in ſubſidium creati, & peculiaria ſingulis addicta munia. Ejuſmodi erant Prætores, Tribuni, Quæſtores, Ædiles, Cenſores, Præfecti, Centuriones, *aliique multi. Cum ſuſtinendum, aut indicendum diſſitis, vique pollentibus hoſtibus bellum eſſet, Dictator eligebatur, ſuprema poteſtate eidem collata, quæ cum dignitate ipſa non amplius vigebat, quam Reipublicæ neceſſitas poſtulaſſet. Quotannis novi Conſules, novique Magiſtratus cæteri creabantur.*

Omnium florentiſſima Romana Reſpublica fuit; ejus fines erant Mundi partes omnino quatuor, in quas frequentes colonias mittebat, ut eas incolis cumularet, ſibique ſubderet. Ubique terrarum perſonabat ejus armorum ſtrepitus, eaque, ut ita dicam, ſe Univerſi dominam eſſe ſentiebat. Omnes denique Nationes ſingulari gloriæ ducebant ejus ſe Legibus ſubdere, & Religionem ſectari.

Hic amplitudinis gradus Romæ conſtitit ad annum uſque ab ea condita 708. vel 709. quo tempore a Magno Pompejo, & Cæſare diviſa ſuis. Illuſtres hi Viri duo, æque ducti ambitione, & gloriæ ſtudio, quam amici fuerant, tam pertinaces hoſtes evaſerunt: Cæſar Pompejum, ſe abſente, in Conſulatu ſibi pręlatum ęgre ferens, ac ſe adactum ratus, ut injuriam ulciſceretur, armis rationem petiit.

Sane haud multo poſt perceptum odium exerens, neque animo reputans, quis conſi-

lium maneret exitus, Gallias deſerit, & Romam redit, exercitum, cui pręerat, ſecum trahens. Pompejus de ejus progreſſu, & conſilio certior factus, milites legit, factionem ſtruit, nihilque non agit, ut ſibi caveat. Indictum ergo certamen, & civile bellum; filius a patre recedit, a filio pater; vota quiſque fundit in ejus gratiam, cujus ſigna ſequitur. Nemo non felix aut funeſtum momentum expectat, quod extremum litigium dirimat. Is tandem infauſtus dies advenit, quo Pompejus in Pharſalico prælio fuſus, profligatuſque, ſe cum aſſeclis fugę dare coactus fuit, & hoſti terga vertere, qui ſibi victorię fructâ gaudendi occaſionem elabi paſſus non eſt.

Victor Cęſar, *jamque unus Romę, ejuſque rerum dominus ſe primo Dictatorem, tum Romanorum Imperatorem renunciatum voluit; at ei non diu ſuprema hac dignitate frui licuit; eum quippe Brutus prodidit, declaratus ab ipſo filius, & ſucceſſor in Senatu die* 13. *Martii, an.* 710. *ab Urbe condita.*

Romani poſt hujus Tyranni mortem (ita enim vocabant) non proinde libertatem recuperarunt. Auguſtus, Marcus Antonius, *&* Lepidus *de hac ſuprema dignitate diu contenderunt; quam tandem adjudicavit* Auguſto *victoria, quam ex Antonio retulit in Actiaco prælio, in quo Marcus Antonius ipſe ſibi mortem conſcivit, ne in Æmuli manus incideret, qui totius Univerſi tranquillus poſſeſſor evaſit.*

Porro tantum abfuit, ut Imperator hic ſua poteſtate uteretur, & ex iis, qui Antonium ſecuti fuerant, vindictam ſumeret, ut potius nemini non ſe benevolum, & beneficum exhiberet; quod ei Auguſti *titulum comparavit. Quamvis tamen ut privatus potius, quam ut Princeps regnaret, ejus abſolutum, monarchicamque dominium nequaquam Romanis placebat, quos libertate jam ſpoliatos ad turpe ſervitium redegit Imperatorum Regimen, qui ad annum uſque Æræ noſtrę Chriſtianę* 475. *Romę regnarunt.*

Haud is equidem ſum, qui varias, & abſonas viciſſitudines referam, quę horum Principum tyrannicam adminiſtrationem, vel, ut melius dicam, arbitrium, ac temeritatem conſecutę ſunt. Quis accurate calamitates recenſeat, quas Romanus populus ab amiſſa libertate, atque amplitudine perpeſſus eſt ad Conſtantinum *uſque, qui Conſtantinopolim ſedem tranſtulit? Id unum dicam, haud ita multo poſt, quam prius Imperator hic ex Italia egreſſus fuerat, Romanum Imperium, quod univerſum terrarum Orbem ſuis legibus, ſuęque poteſtati ſubdiderat, prędam, ac theatrum miſerum evaſiſſe barbarorum plurium populorum crudelitatis, qui eo potiti, vaſtatum, & a fundamentis everſum inter ſe partiti ſunt. Hoc extitit infelix fatum ejus inſignis Urbis, quæ in ſe unam omnium admirationem trahebat.*

Deplorandam Romæ conditionem reputans quiſque ejus omnem memoriam prorſus extinctam, & nomen oblivione penitus obrutum dixerit. At tantum abeſt, ut a priſtino ſplendore exciderit, ut contra ad novam in dies amplitudinem progredi videatur, qua multo, quam antea, glorioſior fiat.

Ea ſane alias id honoris obtinuit, ut univerſi, quam late patet, terrarum Orbis caput eſſet; at in præſentia id ei gloriæ conceditur, ut Magiſtra, primumque fundamentum Chriſtianæ Eccleſiæ ſit; ac ſi olim ex antiquiſſimis, ſplendidiſſimis, ditiſſimis, & potentiſſimis terrarum Urbibus habita fuit, hoc jam tempore omnium Chriſtiani Orbis Urbium Sanctiſſima habetur; utpote quæ inſignita fuerit duorum inter Apoſtolos Principum, S. Petri, *&* S. Pauli *martyrio, multorumque invictorum Martyrum ſanguine, qui ibidem vitam dederunt, ut Catholicam Fidem aſſererent:* Sancta eſt Sanctorum pretioſo ſanguine Roma. *Uno verbo, ſi Roma quondam fere Imperatorum ſedes extitit, in præſens Chriſti Domini Vicarios oſtentat; quo titulo haud ſane minus quam veteri gloriatur.*

Neceſſarium duco tantiſper hoc loco digredi in Sanctæ Sedis Apoſtolicæ gratiam, quam S. Petrus ipſe ex Urbe Antiochia Romam tranſtulit, ejuſque inſtitutionem adverſus Calviniſtas oſtendere, qui contra ſtare non dubitant, & per ineptæ, ac præpoſterę opinionis portentum, adeo glorioſo titulo hanc Urbem ſpoliare contendunt. Equidem memini, me ſuper hac re in Adnotationibus ad Articulum Petrus *argumenta multa attuliſſe; non poſſum tamen, quin hoc loco ve-*

tu-

ruſtiſſima, eademque graviſſima monumenta producam, quibus os pertinacibus Adverſariis penitus obſtruam.

Monumentum primum duco ex Hiſtorico Ægeſippo, *Apoſtolorum contemporaneo. En hujus fidelis Scriptoris verba lib.* III. *de Hieroſolymæ excidio cap.* II. Hoc ipſo tempore, *inquit*, Petrus, & Paulus Romæ verſabantur; erant autem hi duo ſancti Viri Chriſtianorum capita. *Et eodem capite S. Petri cum Simone Mago contentionem deſcribens:* Petrus, *inquit*, Romam rediit, ubi *Chriſtianæ Religionis Perſecutorum juſſu, ad* Crucem *vinctus fuit.*

Monumentum alterum nobis ſuppeditat S. Clemens I. *in ſua prima Epiſtola ad S. Jacobum fratrem Domini, in qua S. Petrum refert charitate vere Chriſtiana pro hominum ſalute permotum, cum in Provinciis bene multis Evangelium nuntiaſſet, Romam ſe contuliſſe titulo Paſtoris univerſalis Gregis Chriſti Domini, & in hac inſigni Urbe cum eſſet, ea, quæ ſingularem ejus ſollicitudinem decebat, alacritate publice Evangelium Idololatris inſpiraſſe. Subdit idem Auctor, S. Petrum de proxima morte certum, coactos Fideles his verbis allocutum eſſe, quæ ipſa refero, ut eorum ſenſus, viſque conſtet:* Audite me, Fratres, & conſervi mei, quoniam, ut edoctus ſum ab eo, qui miſit me, Domino, & Magiſtro meo Jeſu Chriſto, dies mortis meæ inſtat; Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis doctrinam, & Cathedram trado, a Domino mihi traditam poteſtatem ligandi, atque ſolvendi, ut de omnibus quibuſcumque decreverit in terris, hoc decretum ſit & in Cælis &c.

Si minus his teſtimoniis ſe Calviniſtæ *convictos fatentur, legant, ſi lubet,* S. Dionyſium Areopagitam *in lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap.* VII. *par.* III. Tertullianum *adverſus Hæreticos, & in lib. contra Marcionem,* S. Cyprianum *in ipſo exordio Tractatus de Epiſcoporum ſimplicitate,* Euſebium *Cæſarienſem lib.* II. *Hiſt. Eccl. cap.* XXV. *aliosque non paucos.*

Romani, Romæ Urbis Incolæ: *Venient Romani, & tollent locum noſtrum, & Regnum.* De Romanis in Machabæorum libris ſermo eſt tamquam de potenti populo, qui nominis ſui famam per univerſum terrarum Orbem diffuderat, ſuoque imperio omnes terrarum Reges ſubdiderat, quos pro arbitratu a ſolio dejiciebat, & ad ſolium evehebat. Hæc Romanorum exiſtimatio Judam Machabæum impulit, ut Legatos duos Romam mitteret, quorum opera cum iis fœdus iniret, eorumque opem imploraret adverſus Aſſyrios, qui Judæos opprimere, eorumdemque Religionem evertere nitebantur. Legati humaniter, & honorifice Romæ excepti; ictumque inter utrumque populum fœdus, quo mutuum in hoſtes ſubſidium promittebatur. Aliquanto poſt Jonathas, Judæ frater, fœdus hoc renovavit, & Jonathæ ſucceſſor Simon ejuſdem confirmationem a Senatu obtinuit. Romani Hieroſolymam ter cepere, bis ante Chriſtum natum, poſtremo, imperante Tito, qui funditus Urbem, ac Templum evertit. *Romanorum* nomen ſignificat etiam in ſacris Litteris Romanarum Coloniarum Cives: *Annuntiant morem, quem non licet nobis ſuſcipere, nec facere, cum ſimus Romani.* Sumitur quoque pro Romano Cive, qui Romanæ Civitatis jus acquiſivit: *Timuerunt audito, quod Romani eſſent:* S. Paulus Tarſis natus erat, in Urbe ſcilicet municipali, quæ Romanæ Civitatis jure gaudebat.

Epiſtola S. Pauli ad Romanos.

Epiſtola hæc cæteris omnibus ab Apoſtolo ſcriptis præit, non jam temporis ordine, ſed ob Romanæ Eccleſiæ dignitatem, ad quam miſſa eſt, vel ob rei magnitudinem, ac ſublimitatem, de qua in eadem agitur. S. Pauli in hac Epiſtola is finis eſt, ut quibuſdam diſputationibus, Judæos inter Ethnicoſque, ad Fidem converſos coortis finem imponat. Judæi tum natalibus, tum, quæ eorum Majoribus facta fuerant, promiſſis intumeſcentes contendebant, Legem ſibi tantum datam fuiſſe, Meſſiam non niſi in ipſorum gratiam veniſſe, Ethnicos autem ex mera ſolum gratia in Fidelium ſocietatem receptos eſſe. Ethnici contra, Judæorum exprobrationibus exacerbati, Sapientum, & Philoſophorum meritum extollebant, ſuæ moralis doctrinæ puritatem, & in naturalis Legis cuſtodia incorruptam fidem jactabant. Eodem tempore in Deum perfidiæ, rejecti-

que, & in crucem acti Meſſiæ Judæos accuſabant, meritoque proinde factum ajebant, ut, excluſis ipſis, ad fidem Ethnici vocarentur. S. Paulus, ut hoc litigium dirimat, eo primum intendit animum, ut utriſque proprii meriti oſtentationem adimat. Ethnicis quidem ſilentium indicit, Philoſophorum, quibus gloriabantur, cæcitate, & impietate propoſita; Judæos autem pudore ſuffundit, oſtendens eos id facere, quod in Ethnicis ipſis damnabant. Utriſque demonſtrat, cum neutris meriti quicquam ſuppetat, nihil eſſe, quod vocatione glorientur, quæ pura putaque Dei gratia eſt. Oſtendit exemplo Abrahæ, neminem juſtum fieri, quod Judæi contendebant, ex Legis operibus gratia deſtitutis; ſed unumquemque juſtum evadere per fidem in Jeſum Chriſtum, quam charitas excitet, & bona opera comitentur. Profundam quæſtionem explicat de vocatione gratuita, de Judæorum, Ethnicorumque incredulorum reprobatione; & cum Fidei Dogmatis morum conformationem conjungens, Chriſtianæ vitæ, ac pietatis omnia principia, & officia ſtatuit. Scripta fuit hæc Epiſtola an. Chriſti 58. Corinthi, qua ex Urbe S. Paulus illico diſceſſurus erat, ut Fidelium eleemoſynas Hieroſolymam perferret. Eam Tertius græce ſcripſit, & Phæbæ, quæ Cencrenſis Eccleſiæ Diaconiſſa erat, ejus Romam afferendæ munus demandatum fuit.

Romelius, *elevatio Domini*, pater Phacee, Regis Iſrael. IV. *Reg.* xv. 25.

Ros, *caput*, filius Beniamin. *Geneſ.* vi. 21.

Ros, tenuis imber qui mane in terram decidit, quique nocturnę frigiditati, humiditatiſque cauſa eſt. In Palæſtina copioſiſſimus in deficientis pluviæ locum ſufficitur: *Sicut nubes roris in die meſſis*. Sumitur hæc vox pro manna, quod manna erat rori ſimile: *Mane ros jacuit per circuitum caſtrorum*; ſcilicet manna ipſum. Significat ubertatem: *Operiemus eum, ſicut ſolet ros cadere ſuper terram*: noſter eum numerus opprimet, ut cum ros in terram decidit. *Det tibi Deus de rore Cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, & vini*: per Cœli rorem, & terræ fæcunditatem producat Deus rerum omnium abundantiam, uibus ad vitam opus eſt.

Rota, macchina, quæ in in curru in orbem vertitur: *Rotæ ejus quaſi impetus tempeſtatis*: ejus curruum rotæ, æque ac tempeſtates, rapidæ ſunt. Iſaias de Chaldæis loquitur, Judæam invaſuris. Rotæ currus Domini, quem vidit Ezechiel, inuſitatæ magnitudinis erant, magnumque ſplendorem emittebant; vivæ erant, & animatæ: *Spiritus vitæ erat in rotis*; injectæque invicem videbantur: *Et opus earum, quaſi ſit rota in medio rotæ*. Spiritus Sanctus harum rotarum imagine oſtendit, quemadmodum minores creatæ res a ſanctis Dei Miniſtris ad nutum pendere debeant, a quibus eo motu imbuuntur, quem ipſi a Divino Spiritu, qui eos animat, acceperunt. *Rota* etiam ſignificat eam currus rotam, quæ terendis granis inſervit: *Nec rota plauſtri ſuper cuminum circuibit*; per allegoriam hanc Iſaias Deum non perinde imbecilles, ac robuſtos habiturum ſignificat. Nomen hoc denique *curſum*, *viciſſitudinem* innuit. Inflammat ejus vita totum vitæ noſtræ curſum: *inflammat rota nativitatis noſtræ*; nempe noſtræ vitæ curſus rotæ in orbem actæ rapiditatem exæquar.

Ruben, *filius viſionis*, Jacob, & Liæ primogenitus filius, natus eſt an. Mundi 2246. *Vocavit nomen ejus Ruben, dicens: vidit Dominus humilitatem meam*. Dum Jacob in Terra Chanaan apud gregis turrim moraretur, Ruben ejus thalamum polluit, abuſus Bala, ejus concubina; atque ob hoc horrendum facinus, in adeo ſancti patris domo commiſſum, dignus fuit, qui maledictione perculſus, primogenituræ jus amitteret. Filii Jacob, in gregis cuſtodia Dothain occupati, Joſeph fratrum minimum advenientem conſpicati, interficere ſtatuerunt. Ruben, miſeratione permotus, a conſilio fratres abduxit, iiſque perſuaſit, ut eum potius in ciſternam conjicerent; habebat autem in animo, clam eum extrahere, ac patri reddere. At cum receſſiſſet, Madianitarum Mercatorum caterva illac tranſeunte, fratribus Judas propoſuit, ut Joſeph iiſdem venderent, & venditio, antequam Ruben rediret, executioni mandata eſt. Joſephum in ciſterna haud nactus Ruben veſtes conſcidit, acerbiſſimo dolore correptus. At fratres Mer-

Google

Mercatoribus in Ægyptum proficiſcentibus a ſe venditum Joſeph ajentes ejus animum tranquillarunt. Jacob moriturus, filiorum primogenitum Ruben alloquens, ei delictum exprobravit, & futurum dixit, ut, quia paternum torum fœdaverat, nequaquam ejus auctoritas augeretur: *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, major in imperio, effuſus eſt ſicut aqua, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui & maculaſti ſtratum ejus*. Tribus Ruben imprecationis hujus conſecutiones experta eſt; nec magni unquam habita, nec frequens in Iſrael fuit. Ei pars obtigit ultra Jordanem, inter torrentes Arnon, Montes Galaad, & Jordanem ipſum. *Geneſ. cap.* XXXV. *Levit. c.* XVIII.

Rufus, Simonis Cyrenæi filius, cujus, utpote dubio procul inter primos Chriſtianos celebris factæ Litteræ expreſſam mentionem faciunt: *Angariaverunt prætereuntem quempiam Simonem Cyrenæum, patrem Alexandri, & Rufi*. Nihil autem prohibet, quominus hic ipſe Rufus fuerit, de quo S. Paulus in Epiſtola ad Romanos loquitur: *Salutate Rufum electum in Domino*. *Marc. c.* XV.

Rutha, genus herbæ, quæ gratum odorem emittit. Chriſtus Dominus Phariſæos increpat, qui, ut ſe cæterorum religioſiſſimos exhiberent, ſtudebant decimam ſolvere menthæ, ac ruthæ, quæ in eorum hortis naſcebantur, quæque proinde decimæ ſtricto jure non ſuberant: *Decimatis mentham, & rutham*. Chriſtus Dominus non hanc religioſiorem ſollicitudinem arguit, quæ ſane nihil mali conjunctum habebat, ſed Phariſæos notat, qui, cum eas ineptias ſervarent, legis tamen graviora præcepta negligebant: *Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere*. *Luc. c.* XI. 42.

Ruth, *ſocia*, Moabitis Fœmina, quæ nupſit Mahalon, uni filiorum Noemi, & Elimelech, cujus filius alter Chelion Orpham, ſororem Ruth, conjugem duxit. Pro certo ponitur, Noemi non ignorantem matrimonia cum Idololatris vetita a Deo eſſe, jam detexiſſe, puellas ita eſſe animos comparatas, ut filii poſtulabant, antequam in nuptias conſentirent, eamque nunquam iis matrimoniis aſſenſuram fuiſſe, niſi Ruth, & Orpha ſe ab idololatria receſſuras promiſiſſent. Ut ut ſe res habuerit, cum Noemi, utroque filio morte ſublato, in patriam redire vellet, eam Nurus ambæ ſequi voluerunt, patriæ, quoad viverent, vale dicto, ut in eam unam regionem contenderent, in qua verus Deus colebatur. Verum in ipſo itinere, Noemi, ut earum animi periculum faceret, exploraretque, an earumdem cogitata conſtarent, ſignificavit, ſe non eam eſſe, quæ ſatis iis ſua in regione proſpicere poſſet, hortata proinde, ut ad parentes redirent, a quibus novos ſponſos reciperent. At illæ, his auditis, conclamarunt, & Socrui teſtatæ ſunt, eam ſe ſubſequi velle, ut cum ipſa, ipſiusque populo vitam agerent. Sed ad novum, & quidem vehementius experimentum, Orpha, utili, glorioſaque ſocietate poſthabita, quam cum Dei populo inierat, Socrum amplexa, domum rediit; Ruth vero in firma voluntate perſiſtens, ne veterem Religionem dehereret, addixit ſe Noemi, quin eam derelinquere vellet: *Ruth adhæſit Socrui ſuæ*. Cum Bethlehem perveniſſent, Noemi ſe ad extremam paupertatem redactam vidit; itaque coacta Ruth ad ſpicilegium edendum pergere, quo ſuæ ipſius, & Socrus vitæ conſuleret. Contigit porro, ut ager, in quo ſpicilegium edebat, ad Booz, virum ditiſſimum, & Elimelech conſanguineum ſpectaret. Is ad videndam meſſem profectus, conſpicatuſque Ruth, in qua ſuæ charitatis exerendæ occaſionem ſibi a Deo oblatam credidit, eo ſtudium ſuum contulit, ut eam retineret. Eam præveniens ad edendum, & bibendum cum meſſoribus invitavit; iiſque edixit, ut de induſtria ſpicas poſt ſe relinquerent, quas illa colligeret. Ruth, tanti beneficii ratione perſpecta, Booz ipſi admodum verecunde gratias egit; & ſatis grani ſecum afferens reverſa veſpere Noemi retulit, quicquid acciderat, eique ſingularem Booz humanitatem ſignificavit, qui etiam hortatus erat, ne alio, quam in ejus agrum, ſpicilegii cauſa, ſe conferret. Noemi Deo benedixit, monuitque Ruth, Booz tibi ſanguine junctum eſſe; eamque hortata eſt, ut in eum agrum porro pergeret; quod

illa

illa ad meſſis finem exequi non deſtitit. Tum vero Noemi, collocationis animo, id ei conſilii dedit, quam poſſet, ditiſſimis ornata veſtibus ſequenti nocte Booz adiret, qui granum in area cribro ſubditurus erat, & ad ejus pedes accumberet. Conſilium hoc, quod prima fronte videtur abſonum, nihil tamen reprehenſione dignum continet, neque arguendæ vel Noemi, quæ illud dederit, vel Ruth, quæ datum ſecuta fuerit. Utriusque nihil aliud obverſabatur animo, quam caſtum matrimonium, a Lege præſcriptum, quæ viduæ conjugi mandabat, ut vel cognato, vel ei nubens, quo nemo defuncto viro propinquior eſſet, viro ipſi defuncto poſteritatem daret. Obſecuta Ruth, & locum conſpicata, quo Booz cubitum jerat, ut probabile ſit, ſub aliqua ſui prædii arbore, tacite acceſſit, & ad ejus ſe pedes poſuit. Sub mediam noctem expergefactus forte Booz, haud levi cum admiratione quempiam ad ejus pedes accubantem ſentiens: quid hominis es, inquit? *Ego*, reſpondit illa, *ſum Ruth ancilla tua, extende pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es*. Quibus verbis ei ſignificare volebat, ſe cupere ab eo conjugem duci pro Divinæ Legis præſcripto. Eam probe intellexit Booz, recepitque, eam ſe ducturum, ſiquidem propinquior conſanguineus, ſi quis compertus eſſet, nuptiarum juri cederet: *Nec abnuo*, inquit, *me propinquum, ſed eſt alius me propinquior.... ſi te voluerit propinquitatis jure retinere, res bene acta eſt; ſin autem ille noluerit, ego te abſque ulla dubitatione ſuſcipiam; vivit Dominus, dormi usque mane*. Ergo Ruth ad pedes Booz ad primum mane dormiit; tum vero ſurrexit reditura. Quamvis autem nihil inter eos eſſet, quod non pudoris regulis omnino congrueret, quia tamen non defuiſſent iniqui rerum æſtimatores, quos ea facti ſpecies in ſuſpicionem adduceret, Booz ſilentium ei commendavit: *Cave, ne quis noverit, quod huc veneris*. Ea ipſa die Booz ad Urbis portam ſe contulit, ubi cœtus habebantur, ſumptisque Senioribus decem, eum vocavit in jus, qui Elimelech conſanguineus omnium proximus erat, ut agrum emeret, qui ad eum ſpectabat, & conſanguinitatis jure eam conjugem duceret, quam Mahalon ejus filius viduam reliquerat; qui ad agri uſumfructum ex ſua parte jus obtinens, in venditionem non conſentiebat niſi ea lege, ut emptor cum Vidua matrimonium iniret. Subdidit Booz, eo renuente, ſe uſurum jure, quod ſibi per legem erat; primo quidem lex præcipiebat, ut defuncti frater Viduam duceret: *accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui*; deinde vero prohibebat, ne unius familiæ fundus in aliam deduceretur: *Ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de Tribu in Tribum*. Hujus ergo poſterioris ſanctionis vi, ager Elimelech ab eo tantum poſſideri poterat, qui ex eadem familia eſſet; omniumque proximus in jure primus erat. Libenti quidem animo proximus aſſenſus eſt, ut jure ſuo ad emptionem agri Elimelech uteretur; at cum conditio, quam Booz addebat, & obligatio, quam lex imponebat, haud ejus rebus congruerent, ſuo juri ceſſit: *Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor*; ſibique calceum in ſuæ ceſſionis ſignum ademit. Tum vero Booz, conſilium ſuum ad alias regulas exigens, abducto ab omnibus humanis rationibus animo, ſuas tantum obligationes perſpexit, nec reputans, quid ſua, vel poſteritatis intereſſet, Seniores, & populum voluit teſtes eſſe, ſe cum Ruth Moabitide matrimonium inire, ut Defuncti nomen in hæreditate ad vitam revocaret. Booz ergo duxit Ruth, cui nuptæ conceſſit eam Deus gratiam, ut conciperet, ac filium in lucem ederet, qui dictus Obed: *Natus eſt filius Noemi, vocaverunt nomen ejus Obed; hic eſt pater Iſai, patris David*.

Liber Ruth, qui hujus ſanctæ Fœminæ hiſtoriam continet, inter Judicum librum, & Regum primum, locum obtinet, quippe qui prioris continuatio, & ad poſteriorem introductio eſt. Quo potiſſimum tempore contigerit hiſtoria hæc, diſtincte non conſtat. Eſt conjecturæ locus, caritatem, quæ Elimelech ad patriam deſerendam impulit, a Deboræ ætate non abfuiſſe. Hiſtoriam porro quod ſpectat, ea ſane non niſi Davide regnante ſcripta fuit, cujus Auctor de eo loquitur ad libri calcem; quem probabile eſt ei coævum.

Digitized by Google

vum eſſe, qui primum Regum librum ſcripſit. Liber hic, ſtili ratione habita, inter eorum, quibus ſacra Scriptura conſtat, pulcherrimos referri poteſt. Res geſtæ, ſententiæ, mores, omnia denique ad vivum, eaque ſimplicitate in eodem deſcripta ſunt, ut legentis animus non commoveri non poſſit.

S

SA

SAal, *qui petit*, Banni filius, eorum unus, qui Eſdræ tempore fœminas deſeruerunt, quas contra Legis mandatum conjuges duxerant. I. *Eſdr. c.* x. 29.

Saanamim, *commotiones*, Urbs, ſeu tenuis regio, in finibus Tribus Nephtali: *Cæpit terminus de Heleph*, & *Elon in Saanamim*. *Joſ. c.* xix. 31.

Saaraim, *tempeſtas*, Urbs Tribus Juda, quæ deinde Tribui Simeon conceſſa fuit. I. *Paralip.* iv. 31.

Saba, *requies*. Vox hæc in ſacra Scriptura diſtinctas quatuor perſonas ſignificat, quarum duæ ſunt e ſtirpe Cham, reliquæ duæ e ſtirpe Sem. I. Saba filius Chus, qui Sabæ Inſulæ incolas dedit, quæ poſtea Meroes nomine nota fuit: *Filii Chus*, *Saba*, & *Heſila*. Ex eo prodiere Sabæi, de quibus Iſaias loquitur: *Dedi propitiationem Ægyptum*, *Æthiopiam*, & *Sabam pro te*: in tuam quaſi redemptionem dedi regiones has. II. Filius Jecſan, nepos Abrahæ, cujus poſteri ipſum Arabiæ Felicis aditum prope Nabathæos incoluerunt: *Jecſan quoque genuit Saba*, & *Dadan*. III. Saba filius Rhegmæ, & nepos Chus, qui hanc Arabiæ partem, felicem dictam, Sinui Perſico proximam occupavit: *Filii Rhegma*, *Saba*, & *Dadam*. IV. Filius Jectan, nepos Heber, qui in Arabia felici ad Mare Rubrum & ipſe ponitur, Saba pro univerſa Arabia felici ſumitur: *Omnes de Saba venient*, *aurum*, & *thus deferentes*.

Hujus regionis Regina, cum audiſſet de Salomonis ſapientia, ſe ipſa ad eum contulit, ut rei periculum faceret, e Salomonis ipſius ore veritatem perciperet, ei quæſtiones proponeret, ab eo denique edoceretur: *Sed & Saba*, *audita fama Salomonis*, *in nomine Domini venit tentare eum in ænigmatibus*, & *ingreſſa eſt Jeruſalem multo cum comitatu*. Ergo Regina hæc Salomonem adiit, eique propoſuit, quicquid in animo habebat. Ejus quæſtionibus omnibus Rex ſatis fecit, propoſitasque difficultates ſolvit; & Reginam ſapientiæ amplitudo, Aulæ magnificentia, rectus ordo, quibus omnibus famam ipſam minorem comperit, in ſummam admirationem traxerunt: *Non credebam*, inquit, *narrantibus mihi; donec ipſa veniens vidi oculis meis*, & *probavi*, *quod media pars mihi nuntiata non fuerit*: *major eſt ſapientia in opera tua*, *quam rumor*, *quem audivi*. Itaque magnificis muneribus mutuo datis, acceptisque, ac perſolutis omnibus urbanitatis officiis, in ditionem ſuam rediit. Regionis hujus exemplo Divinus Servator in Evangelio contra Legis Doctores, & Phariſæos utitur, qui ejus verbis aures præbere nolebant. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta*, & *condemnabit eam*, *quia venit a finibus terræ audire ſapientiam Salomonis*. Reginam hanc ſparſus de Salomonis ſapientia rumor ad longum iter ſuſcipiendum impulit, ut verba audiret, quæ ex ejus ore prodibant; & Phariſæi, qui eum intuebantur, cujus umbra tantum, & figura Salomon fuerat, qui cum eo verſabantur, qui ejus miraculorum oculati teſtes erant, quos ipſe officioſiſſime prævenıebat, in eo animum obfirmabant, ut ab eo pertinaces aures averterent. Variæ circumferuntur opiniones ſuper regione, e qua Regina, de qua loquimur, venerit; ſed eam potiſſimum alii in Arabia, alii in Æthiopia regnaſſe contendunt. Qui poſterio-

riorem ſententiam ſequuntur, ajunt, Sabam eſſe vetus nomen Urbis Meroes, ita dictæ a Cambiſis ſorore, Inſulam Meroen nonnunquam in Æthiopia collocari, eamdemque cum Palæſtina collatam ad meridiem poſitam eſſe, denique Eunuchum a Philippo baptizatum Reginæ, quæ eidem regioni imperabat, miniſtrum fuiſſe. Qui vero eam ex Arabia deducunt, cum alia multa ad id oſtendendum argumenta proferunt, tum auri, argenti, pretioſorumque lapillorum donis nituntur, quæ Regina ad Salomonem attulit, quæque facilius, copioſiusque in Arabia, quam in Inſula Meroe reperiuntur. *Dedit ergo Regi centum talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas; non ſunt allata ultra aromata tam multa, quam ea, quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni.*

Sabactani, Chaldaica, ſeu Syriaca vox, quæ ſignificat, *dereliquiſti me*. Chriſtus in Cruce poſitus exclamavit: *Eloi, Eloi, lammaſabactani*: Deus meus, Deus meus, quare dereliquiſti me? *

* *Hæc ſatis juſta, & amoris plena Servatoris e Cruce pendentis, & jam jam morituri querimonia fuit, perinde ac ſi Æterno Patri dixiſſet: quid eſt, Pater mi, quod me ſceleſtorum hominum furori tradis, & perpeti ſinis, quicquid acerbi, ac duri ſecum affert ignominioſa mors, quin de me, non dicam, liberando, ſed vel minimo ſolatio afficiendo cogitare videaris, etſi filius is ſim, in quo dulciſſimas delicias tuas tum in tempore, tum in æternitate poſuiſti? Hæc derelictio eſt, de qua Chriſtus queritur, quamque ante eum prophetico ſpiritu David expreſſerat in Pſalmo* XXI. *ubi increpationes, & injurias omnes commemorat, quibus Judæi eumdem oppreſſerant.*

Servatoris ignominiis horrendum in modum a Propheta deſcriptis una deerat blaſphemia, quam per ſummam impietatem Calvinus in hanc ſanctiſſimam, Divinamque Majeſtatem evomere non eſt veritus, ea ſcilicet Chriſti verba, deſperantis, Divinæque iræ omnino immolati hominis fuiſſe, qui Dei gratiam amiſerat, & Inferni pœnas perpeti jam incipiebat; ut proinde Hæreticorum nequiſſimus aſſerere non dubitaverit, Divinum Magiſtrum, cum in horto Getſemani ſanguinem, & aquam ſudaſſet, eo demum redactum eſſe, ut damnatorum calicem exſorberet, eorumque pœnas ferret ad extremum vitæ ſpiritum, quem in Cruce exhalavit.

Hiſne, quas impius Calvinus evomuit, magis exſecrandæ blaſphemiæ proferri poſſunt, Dei nempe Filium ſe damnatum timuiſſe, gratia caruiſſe, denique reproborum pœnas perpeſſum eſſe? Impium hominem animadvertere neceſſe erat, ea occaſione Humanitatem tantum cum Divinitate conqueſtam eſſe, quod hoſtium furori laxatis habenis, omnia ſenſibus accommodata ſolatia ſuſpendiſſet. Quamobrem querimonia hæc non deſperantis hominis eſt, ſed potius filii, qui patri ſignificat ſe immodicis doloribus angi, & expetere, ut quamprimum ab iis liberetur. Videtur præterea ſupplicii ſui cauſam ſcire velle, quippe qui ſe nihil unquam egiſſe noverit, quamobrem Pater extrema aſperitate in ipſum utatur, patiaturque hoſtes in ejus Divinam perſonam nullo non crudelitatis genere deſævire.

Quod ſi Chriſtus in hunc modum locutus eſt, nihil aliud ſibi voluit, quam nonnullorum Hæreticorum, & Mahumedis blaſphemias antevertere, qui eo temeritatis progreſſi ſunt, ut dicerent, Chriſtum nihil paſſum eſſe, ejus corpus phantaſticum fuiſſe, & præſtigiarum vi contigiſſe, ut reapſe alius in ejus locum crucifigeretur. Verum allata Chriſti verba evidenter oſtendunt, Chriſtum vere ſuomet in corpore paſſum eſſe, & quamvis Dei Filius eſſet, non proinde tamen ab omnibus perferendis ſuppliciis, quibus homines ob patrata flagitia digni erant, immunem eſſe voluiſſe. Matth. XVII. Marc. XV.

Sabaim. Hoc nomine Sabæi veniunt originem ducentes a Saba filio Chus: *Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt*: Homines hi procero corpore, omnes hi populi ad te venient, Iſrael. Horum Iſaiæ verborum litteralis ſenſus ad Cyrum refertur, cui Propheta futurum prædicit, ut potentes homines ejus imperio ſubdantur; at myſticus ſenſus ad Gentium vocationem ſpectat.

Sabama, ſeu *Sebama*, *converſio*, Urbs a poſteris Ruben ædificata: *Filii vero Ruben ædificaverunt . . . . Nabo, & Baalmeon, verſis nominibus, Sabama quoque*. Loquitur Iſaias de hujus regionis vineis, quæ a Moa-

Moabitarum hoſtibus ſuccisæ fuerunt. Moabitæ ſcilicet Sabamæ, aliarumque Urbium ad regionem Ruben ſpectantium potiti fuerant; at eos Teglatphalaſſar in captivitatem conjecit. *Quoniam ſuburbana Heſebon deſerta ſunt, & vineam Sabama Domini gentium exciderunt*. Urbs hæc ipſa *Sabam* dicitur in alio Sacræ Scripturæ loco. *Numer.* XXXII. *Joſ.* XIII. *Iſa.* XXV. *Jer.* XLVIII.

Sabaoth, *Exercitus*, *Jehovah Sabaoth*, Dominus Exercituum. Hoc Hebraicum vocabulum retinuit Vulgata Verſio, ſeptuaginta Interpretes imitata, qui nonnunquam eam reliquere, quin verterent. Deus porro dicitur Exercituum Dominus, in Angelorum gratiam, qui ſemper juſſa facere parati ſunt.

Sabarim, *rupturæ*, locus inter Hai, & Bethel, ita dictus, quia incolæ Hai eo usque Iſraelitas non ſine ingenti clade inſecuti ſunt: *Perſecutique ſunt nos Adverſarii de porta usque ad Sabarim*. Erat Urbs alia ejusdem nominis in Tribu Nephtali, quæ Terram promiſſam ad Septentrionem finiebat: *Hic eſt terminus terræ, Emath, Rerotha, Sabarim, quæ eſt inter terminum Damaſci, & confinium Emath. Ezechiel.* XLVII. 56. *Joſ.* VII.

Sabbat, Hebraicum vocabulum, quod *requiem*, *ceſſationem* ſignificat. Deus cum per dies ſex in Mundi creationem incubuiſſet, die ſeptima requievit, nempe novas extra ſe poſitas res producere deſtitit *. In hujus quietis, cui ſe dederat, monumentum ſeptimam hebdomadæ diem ſuo peculiariter cultui addixit, voluitque homini quietis, & benedictionis diem eſſe, qua ſcilicet a corporalibus laboribus, externisque occupationibus liber, quibus per hebdomadam totam diſtrahitur, animum ad ſe revocare, mira Dei opera meditari, ei pro beneficiis gratias agere, æternæque potiſſimum quieti vacare poſſet, ad quam vocatur, & ad quam ejus omnia cogitata, & vota contendere debent: *Et requievit die ſeptimo ab univerſo opere, quod patrarat; & benedixit diei ſeptimo, & ſanctificavit illum*. Hujus ſanctæ diei religiosus cultus inſtitutus fuit a Mundi exordio, viguitque per traditionem ab Adam ad Legem uſque, non ſecus ac Diluvii, aliorumque eventuum memoria, quorum Moſes hiſtoriam texuit. Deus ergo cum Hebræo populo Legem dedit, nihil aliud fecit, quam veterem conſuetudinem renovavit, additoque præcepto firmavit: *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices*. Præter quietis cauſam, qua inſtitutionem hanc nixam voluit: *Septimus dies Sabbati eſt, id eſt, requies Domini Dei tui*; aliam Iſraelitis peculiarem addidit: *Memento, quod & ipſe ſervieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti..... Idcirco præcepit tibi, ut obſervares diem Sabbati*. Quamobrem ſeptimæ diei requies Iſraelitis mandata fuit, tum ut Dei rerum omnium Creatoris myſticam requiem, tum ut ſuum ex Ægypto exitum, qui per Divinæ Omnipotentiæ miraculum contigit, ſibi in animum revocarent. Feſtum hoc Judæi cæterorum omnium accuratiſſime ſemper ſervarunt. Ea die non ſolum, quod comedendum erat, parari, verum etiam ignem accendi Lex prohibebat: *Non ſuccendetis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diem ſabbati*. Pridie coquendum erat, quidquid Sabbato inſerviebat, iique mortis pœnæ ſuberant, qui hac die laboraſſent: *Cuſtodite Sabbatum meum; ſanctum eſt enim vobis. Qui polluerit illud, morte morietur. Qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi ſui*. Pœnæ hujus horrendum exemplum in eo perſpicimus, qui die Sabbati ligna colligens deprehenſus fuit. Moſes dubio procul veritus, ne nimia ſeveritate uteretur in culpam, quæ ſpecie tenus levis videbatur, ſiquidem Legis præceptum ad litteram exequeretur, Dominum conſuluit, qui eum lapidibus obruendum reſpondit: *Morte moriatur homo iſte; obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra*; neceſſe enim erat, illud inobedientiæ primum exemplum haud impunitum evadere, & per eas formidandas imagines Iſraelitas percipere, quas Deus pœnas Legum transgreſſoribus in altera vita paraverit. Itaque Judæi ſanctum hunc diem adeo ſunt veriti, ut ne in juſto quidem bello, graviſſimaque neceſſitate ſe ſe tuerentur. Hujus rei exemplum nobis occurrit in primo Machabæorum libro: *Et intulerunt illis bellum Sabbatis, & mortui ſunt ipſi, & uxores eorum, & filii eorum, & pecora eorum, usque ad mil-*

le animas hominum . Ii quidem ſe legitime tueri potuiſſent, cum haud magis Sabbati ſanctitati contrarium eſſet, injuſtam aggreſſionem repellere, ut propria vita defenderetur, quam edere, & bibere, ut vita ipſa incolumis ſervaretur; at per animi ſimplicitatem, commendatione cæteroquin dignam trucidari maluerunt, quam facere, quòd Divina Lege prohibitum, dieique Domini ſanctitati contrarium putabant. At Mathatias, ejusque conſanguinei, Sabbati ſanctificationem æquius explicantes, nihil obeſſe cenſuerunt, quominus ea ipſa die in aggreſſores arma ſumerent: *Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello die Sabbatorum, pugnemus adverſus eum, & non moriamur omnes, ſicut patres noſtri in occultis* . Ergo ſe tantummodo defendebant, quin hoſtem aggrederentur, quin ejus operibus obſiſterent, quin in hoſtilem demum regionem ea unquam die pedem inferrent. Atque id quidem in expeditione contigit, quam Syriæ Rex ultra Euphratem inſtituit. Joannes Hircanus, qui eum Principem cum Judæorum manu comitabatur, in cauſa fuit, ut Exercitus per integrum Sabbati diem conſiſteret; eademque de cauſa Judas Machabæus non potuit Nicanorem perſequi, quem vicerat, ne forte Sabbato congrederetur: *Sed reverſi ſunt hora concluſi . . . . Nam erat ante Sabbatum*, quam ob cauſam *perſeveraverunt inſequentes*. Id etiam innuunt in Evangelio ea Chriſti verba: *Deum rogate, ne fugere debeatis in die Sabbati &c.* Nihilominus iis licebat certum quoddam viæ ſpatium peragere, quod S. Lucas vocat *Sbabati iter*, cum de diſtantia loquitur, quæ ab Urbe Hieroſolyma ad Olivarum montem eſt; ea porro diſtantia erat ſtadiorum quinque.

Dominica, ſeu *Domini dies* apud Chriſtianos Judæorum Sabbati locum ſumpſit. Cum enim Creatoris quies, & exitus ex Ægypto non niſi quietis æternæ, & gloria plenæ figura eſſent, in quam Verbum caro factum poſt mortalis vitæ curas ingreſſum eſt, noſtræque redemptionis a Dæmonis tyrannide per Divinam poteſtatem, quæ ſub humanitatis infirmitate latebat, cum veritas in umbræ locum ſucceſſit; Apoſtoli proinde primam hebdomadæ diem Judæorum Sabbato ſubſtituerunt in duorum inſignium Myſteriorum memoriam, quæ hac ipſa die perfecta fuerunt, & ſunt, Chriſti Domini Reſurrectio, & Spiritus Sancti deſcenſus. Quapropter ſalva & incolumi remanente præcepti ſubſtantia, quod tam ad Novam, quam ad Veterem Legem pertinet, Apoſtoli per auctoritatem, quam a Chriſto Domino acceperant, ſeptimæ diei quietem in primam hebdomadæ transtulerunt. Chriſtianus ergo Dominicam diem ſanctificare tenetur, quia dies hæc eſt, quam ſibi Deus reſervavit. Hebdomadæ dies reliquæ ipſius Chriſtiani hominis ſunt, utpote eidem conceſſæ, ut ad temporalia negotia incumbat. Quod non ita accipi debet, ut Chriſtianus iis ferialibus diebus ita ſibi vacare poſſit, ut nec de Deo cogitet, nec eidem ſæpe cultum exhibeat, ſed ita, ut cum his neceſſariis officiis, artis, quam profitetur, exercitationem per eos dies conjungere poſſit; quod facere Dominico die prohibetur, quo Deo prorſus vacare debet per opera, quæ ad eum proxime referuntur, ad honorem ejus nomini exhibendum, & ad ea obtinenda, quæ ad æternam ſalutem faciunt. Ac ſi reapſe Deus levem Judæi culpam puniit, qui ligna die Sabbati colligebat; qua tandem pœna Chriſtianos afficiet, qui per apertam Dominicæ diei profanationem a Dei ſervitio ſuſceptis laboribus avertuntur, & ad commercium, ad temporalia negotia, atque adeo ad oblectamenta, & voluptates, quæ hujus diei ſanctitati ſummopere adverſantur, incumbunt?

Sabbati nomen pro tota hebdomada ſumitur, quia ab eo incipit, & in ipſum deſinit: *Veſpere Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati. Jejuno bis in Sabbato*.

Sabbatum ſecnndo primum. Hæc loquendi ratio, quæ apud Sanctum Lucam occurrit, Interpretum torſit ingenia, qui eam alii aliter explicuerunt. Alii nimirum eam de die Pentecoſtes intellexerunt, alii de ſecundo, aut poſtremo Azymorum die; at ea vero ſimilior explicatio eſt, Sabbatum ſecundo primum illud intelligendum eſſe, quod ſecundam azymorum diem conſequebatur, qua die novarum frugum faſciculus offerebatur; Lex autem mandabat, ut ab hac die ad Pentecoſten hebdo-

do-

domadæ ſeptem numerarentur ; ut proinde primum Sabbatum , quod poſt hanc ſecundam azymorum diem adveniebat , ſecundo primum , quod autem hoc ſequebatur , ſecundum , tum ſecundo tertium diceretur , & ſic porro ad ſeptimum usque.

Sabbatum magnum , *ſeu magnus dies Sabbati* is erat , in quem feſtus dies Paſchatis incidebat.

Paraſceve Sabbati , ſeu feria ſexta , ſeu dies Veneris, qua die parabatur , quicquid neceſſarium erat ad nutritionem diei Sabbati, quod a Solis occaſu incipiebat , & in occaſum alterum deſinebat .

Judæorum quoque Feſta Sabbata nuncupabantur , quia eorum præcipuum Sabbatum erat , & quia in iis homines, ut in Sabbato quieſcebant : *Menſe ſeptimo , prima die menſis erit vobis Sabbatum*.

Sabbatum etiam anni ſeptimi requiem ſignificat : *Sabbatizes Sabbatum Domino* : fac, , ut Domini Sabbatum ſerves . Quemadmodum hebdomadæ dies ſeptima Hominum, & Animalium quieti addicta erat ; ita præceperat Deus , ut anno ſeptimo terra quieſceret , quo ea fertilior evaderet , & populus aſſueſceret Dei Providentiæ acquieſcere , cujus evidens ſpecimen anno quoque ſexto præbebat copioſa meſſis, quæ requiem comperſabat, in qua agri anno ſeptimo relinquebantur : *Dabo benedictionem meam vobis anno ſexto , & faciet fructus trium annorum*. Manſit in hac requie tellus ſeptuaginta annorum ſpatio, cum Judæi captivi Babylonem delati eſſent : *Cunctis diebus deſolationis egit Sabbatum* , *usque dum complerentur ſeptuaginta anni*.

* *Haud equidem tolerari poſſe nonnullorum Veterum opinionem puto , qui Mundi creationem non , ut Moſes refert , ſex naturalium dierum ſpatio , ſed momento temporis factam contendunt*. *Ita* Philo *Allegoriarum ſuarum lib.* I. *aſſerit , ſex dies a Moſe commemoratos non pro totidem temporis ſpatiis , ſed pro rerum jam creatarum diſpoſitione explicandos eſſe ; cui ſententiæ ſubſcripſit etiam allegoriarum pater* Origenes *lib.* IV. *contra Celſum* . *Huic opinioni favere dicitur ipſe* S. Athanaſius , *cujus in lib.* III. *contra Arianos pag.* 233. *hæc verba ſunt* : Nulla ex creatis rebus ante alteram extitit ; verum confeſtim ſimul omnia genera uno eodemque Creationis imperio ſubſtiterunt . *In eamdem ſententiam ſummopere propendere videtur* Procopius *ſuo in Geneſim Commentario* . *Atque ea quidem ob Aſſertores parum firma haberi poſſet , niſi ei magnum pondus* S. Auguſtini *auctoritas addidiſſet , qui lib.* IV. *de Geneſi ad litteram cap.* XXII. *lib.* XI. *de Civitate Dei , & aliis in locis , Creationis dies ſex ad Angelorum cognitionem refert , quia ſcilicet omnia opera a Moſe deſcripta primum in Verbo , deinde in ipſis operibus agnoverunt ; quæ Angelorum cognitio , prout creatas res viderunt in Verbo* , *dicitur* matutina , *pro ut easdem in ipſis viderunt* , veſpertina *nuncupatur ; qua ſignificatione dictum legimus* : Factum eſt veſpere , & mane dies unus , ſecundus , tertius &c.

Verum etſi S. Auguſtino maxime addicti eſſemus , multa ſunt tamen , quæ ab ejus ſententia nos avocant . Nos primo permovet omnium Patrum auctoritas , eorum etiam , qui in S. Auguſtini verba juraruni ; cujusmodi ſunt S. Gregorius Magnus *lib.* XXXII. *cap.* X. Beda , Rupertus ; *ac recentiorum omnium Interpretum , ſi* Melchiorem Canum , *&* Cajetanum exceperis . *Præterea S. Auguſtini opinio ipſis ejus principiis opponitur , per quæ monet , in ſacræ Scripturæ interpretatione ſemper* litteræ *ſtandum eſſe , dummodo nihil abſurdi ſequatur , ut proinde ſecus fieri neceſſe ſit . Denique S. Auguſtinus ipſe lib.* I. *de Geneſi ad litteram , dierum ſex litteralem explicationem non contemnit ; immo vero in lib. de* Cathechizandis Rudibus *communem opinionem probat*.

Neque vero Eccleſiaſtici textus a S. Auguſtino productus communem ſententiam lædit : Qui vivit in æternum , creavit omnia ſimul ; *græcus enim textus habet* κοινῇ , pariter , æque , *ut verba hæc idem ſonent , atque iſta* : Omnia per ipſum facta ſunt ; *ne dicamus , eadem verba* , creavit omnia ſimul , *id etiam ſignificare poſſe , materiam omnem in ipſo initio a Deo momento temporis creatam eſſe . Jam argumentum aliud , quod* Origenes *lib.* IV. *contra Celſum ex Geneſeos cap.* II. *v.* 4. *depromptum in medium affert :* Iſtæ ſunt generationes Cœli, & Terræ .... in die , qua fecit Dominus Cœlum , & Terram ; *quam leve*

ſit, nemo non videt; eo enim loco dies pro tempore, vel ſingularis numerus pro plurali ſumitur, pro Hebræorum more.

Præterea memoratæ allegoriæ cum Moſis ſimplicitate non congruunt. Quis enim ſibi perſuadeat, Moſem, ut ſe ad vulgi captum conformaret, per matutinas, & veſpertinas Angelorum cognitiones, quæ vix Theologis notæ ſunt, Coſmogoniam *deſcribere voluiſſe? Quid? Quod, matutina cognitione veſpertinam antevertente, dicendum erat:* Factum eſt mane, & veſpere dies primus, ſecundus &c.

Ad hæc quid cauſæ fuiſſet, cur Sabbati cultus inſtitueretur? Atqui hujus inſtitutionis ratio traditur Exodi cap. XX. Sex enim diebus fecit Dominus Cœlum, & Terram, & Mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo; idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit illum. *Idemque repetitur cap.* XXXI.

Ad extremum allegoricorum ſex dierum ſententia difficultatibus, quæ ſolvi non poſſunt, obnoxia eſt. Neque enim tenebræ, & lux, aquæ confuſæ, & diviſæ per Firmamentum, veſpere, *&* mane *ſimul eſſe potuerunt. Præterea cum Moſes narret, rerum alias ex aliis, ut piſces, & volucres ex aquis, arbores, herbas, & animalia ex terra, productas fuiſſe, ſi hæc omnia momento temporis eſſe cœpiſſent, eadem quoque omnia ex nihilo creata fuiſſent. Non ignoro, S. Auguſtinum reſpondere, piſces, aves, plantas, animalia momento creata dici, in cauſa ſcilicet, ſeu poteſtate, pro ut terra, & aquæ producendi facultatem obtinuerunt. At quis unquam ſibi in animum inducat credere, materiam ea vi donatam fuiſſe, ut ſine maris, & fœminæ conjunctione animalia generaret, ac non potius Deum ipſum ſuis quæque diebus ex terra, & aquis ea produxiſſe? An vero hominem quoque ex terra, tamquam ex cauſa ſua, ac poteſtate efformatum dixerimus? Deinde quomodo momento ipſo temporis, quo lux, ſcilicet, S. Auguſtino docente, Angeli creati fuere, boni etiam a malis diviſi ſunt, & gloria inſigniti? Quomodo uno eodemque momento efformatus extra Paradiſum homo, in eumdemque delatus, & Heva in Adæ ſopore ex ejus coſtarum una efformata? Eſt omnino neceſſe, Cœlum, & mare miſceri, pugnantia multa componi; innumera abſurda ſuſcipi, ſiquidem naturalium dierum ſpatia de medio tollantur.*

Verum etſi S. Auguſtini ſententia minus probabilis, minuſque rationi conſona ſit, non tamen tamquam abſurda, erronea, ac propemodum hæretica notanda eſt, ut audacter eam traduxere nonnulli Theologi, qui eam ſibi gloriam vindicarunt, ut gratiæ ſyſtemati ab eodem S. Patre propoſito repugnarent. Qui porro Pontifices, quæ Concilia, quæ Accademiæ ita unquam de hac ſententia judicarunt? Non ita certe Sanctus Thomas *locutus eſt in* II. Sentent. *Diſtinct.* XII. *Q.* I. *art.* II. *ubi cum ambas ſuper Mundi creatione ſententias expoſuiſſet, ita demum concludit:* Sed prior eſt rationabilior, magiſque ab irriſione Infidelium Scripturas defendens. *Paucisque interjectis, ſubdit:* Hæc opinio plus mihi placet. *In eumdem modum loquitur* Albertus Magnus II. *Part. tract.* XI. *q.* 46. *&* S. Bonaventura, *ut miſſos faciam* Ægidium Romanum, Dionyſium Carthuſianum, Melchiorem Canum, Dominicum Bannes, Vincentium Contenſonium, Emmanuelem Cerdam, Fridericum Guardium, Henricum Cardinalem Noriſium, *alioſque, qui Auguſtinianam interpretationem vel tuentur, vel cum laude referunt.*

Ea ergo non eſt certa, at ne erronea quidem, aut propemodum hæretica eſt; at ſummum, eſt minus probabilis, quam communis, & litteralis, quemadmodum nos ipſi diximus, qui eam impugnavimus. Et ſane S. Auguſtinus ipſe de hac ſua opinione non aliter judicavit, eamque referens edixit, ſe alteri oppoſitæ ſententiæ detrimenti nihil afferre, ut ita quidem in anteceſſum adverſus malevolos ſe muniret, ſi unquam eum hac in re notaſſent. En ejus verba lib. IV. *de Geneſi ad litteram cap.* XXVIII. Quiſquis ergo non eam, quam pro noſtro modulo indagare, vel putare potuimus, ſed aliam requirit in illorum dierum creatione ſententiam, quæ non in Prophetia figurate, ſed in hac creaturarum conditione proprie, meliuſque poſſit intelligi, quærat, & divinitus adjutus inveniat. Fieri enim poteſt, ut etiam ego aliam his Divinæ Scripturæ verbis congruentiorem fortaſſis inveniam. Neque enim ita

hanc

Digitized by Google

hanc confirmo, ut aliam, quæ præponenda ſit, inveniri non poſſe contendam.

Sabbatha, *circuitus*, tertius filiorum Chus, qui felicis Arabiæ patrem, in qua Urbs Sabta, & Sabbatæi populi occurrunt, incolis locupletavit: *Filii Chus Hevila*, & *Sabbatha*. *Geneſ*. x. 7. I. *Paralip*. I.

Sabbathaca, *qui circumdat*, alius filius ejuſdem Chus, qui creditur incolas Caramaniæ dediſſe, ubi ejus nominis veſtigia nonnulla ſuperſunt. *Gen*. x. 7.

Sabee, *Sarmentum*, Urbs Tribus Simeon: *Fuit hereditas eorum in medio poſſeſſionis filiorum Juda Berſabee*, & *Sabbee*. Urbes hæ duæ non ſunt niſi una tantum, cui nomina duo. *Joſue cap*. xix.

Sabbæi, Arabiæ populi, originem a Saba trahentes. At cum ſacra Scriptura hoc nomine plures homines innuat, qui omnes extitere populorum capita, proinde cum de Sabæis eſt ſermo, diſtinctione opus eſt. Qui invaſerunt armenta Jacob, iis ortum dederat Saba filius Jectan, & Abrahæ ac Cethuræ nepos: *Irruerant Sabæi, tuleruntque omnia*. Sabæi, qui deſcendebant a filio Chus, Inſulam Meruen, vel, aliorum ſententia, felicis Arabiæ partem thure affluentem incolebant; ac de iis in Pſalmis legitur: *Reges Arabum*, & *Saba dona Domino Deo adducent*; & apud Iſaiam: *Omnes de Saba venient*, *aurum*, & *thus deferentes*. Qui erant ex patre Saba, filio Regma, Arabiæ partem & ipſi Perſico ſinui proximam habitabant; eoſque deſignaſſe videtur Ezechiel, quos ait ad Tyri nundinas ventitaſſe: *Venditores Saba*, & *Regma ipſi negotiatores tui*. Denique qui a Jectan orti erant, ad mare Rubrum degebant.

Saber, *ruptura*, quem Caleb ex Mancha concubina ſuſceperat. I. *Paralip. cap*. II. 48.

Sacci nomen omnes fere linguæ, & quidem eadem ſignificatione, ſuum fecerunt, cum Hebraicum ſit. Præter conſuetam notionem, quæ notiſſima eſt, pro cilicio ſumitur, ſeu rudi indumento, cujus uſus erat I. in luctu: *Accingimini ſaccis*, & *plangite ante exequias Abner*. II. In mærore, ad abjectum animum ſignificandum: *Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos*. III. In pœnitentia: *Dormivit in ſacco*, & *cinere*. IV. In publicis calamitatibus: *Quem cum audiſſet Mardochæus, ſcidit veſtimenta ſua*, & *indutus eſt ſacco*, *ſpargens cinerem capiti*. Contra qui ob fauſtum nuntium, aliamve ob cauſam lætitia geſtiebant, ſaccum lacerabant, quo induti erant: *Conſcidiſti ſaccum meum, circumdediſti me lætitia*. Prophetæ fere ſacco veſtiti incedebant; itaque ad Iſaiam Deus: *Solve ſaccum de lumbis tuis*. S. Joannes in Apocalypſi futurum ait, ut ex Prophetis, quos ſub Mundi finem Deus ſuſcitabit, mille ducenti ſeptuaginta vaticinentur ſaccis induti: *Prophetabunt amicti ſaccis*.

Sacerdotium, Sacerdotalis dignitas. Quatuor in ſacra Scriptura Sacerdotum genera diſtingui poſſunt. I. Sacerdotes dicuntur Reges, familiarum capita, primogeniti, quorum erat offerre Deo ſacrificia; Patriarchæ quoque Sacerdotes erant, eorumque primogeniti in hoc auguſtum officium ſuccedebant. II. Melchiſedech Sacerdos fuit, qui præterea eam prærogativam obtinuit, ut Chriſti Domini Sacerdotium repræſentaret: *At vero Melchiſedech*, *Rex Salem*, *proferens panem*, & *vinum*, (*erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*,) *benedixit ei*. III. Aaron Sacerdos fuit, eaque dignitas per omne Judaicæ Religionis tempus in ejus familia viguit: *Dedit illi Sacerdotium gentis*. IV. Denique Sacerdotium Chriſti, & novæ Legis æternum eſt, & ſucceſſione caret: *Eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium*: quia Chriſtus in omnem æternitatem vivit, ejus proinde ſacerdotium ad alium neminem migrat. Sacerdotium Melchiſedech ad æternum Divini Filii ſacerdotium intime referebatur; & Apoſtolus, ad Hebræos ſcribens, inter hunc Sacerdotem, & Chriſtum Dominum detegit ſimilitudinis notas quinque, quas mirum in modum oſtendit. Primus nimirum Rex juſtitiæ, & pacis eſt, altiſſimi Dei Sacerdos, nec deceſſorem, nec ſucceſſorem novit, ſemel ſe videndum præbet, ut fungatur officio ſuo, bene dicit Abrahæ, a quo decimam eorum recipit, quæ præcipua erant in ejus præda. Sacerdos alter, nempe Chriſtus in ſe caracteres hos quinque mirifice copulavit. Rex erat, ut ipſe dixit: *Data eſt mibi omnis poteſtas in Cæ-*

lo,

lo, *& in terra*. Rex quidem *juſtitiæ* tum quia ejus ipſe fons eſt, tum quia omnes homines pro operibus judicabit; Rex quoque *pacis*, quia expiato per mortem peccato, homines cum Deo conciliavit. Chriſtus ipſe per excellentiam Sacerdos eſt, cujus ceteri omnes figura fuerunt: *Tu es Sacerdos in æternum*, *ſecundum ordinem Melchiſedech*. Corporis, & ſanguinis ſui ſacrificium in Cruce ſemel obtulit, & in Altari offerre pergit. Non alia cauſa, quam ut ſacrificium ſuum offerret, ſe Mundo humana carne indutum exhibuit, ſuoque auguſto miniſterio defunctus, ſtatim in Cælum rediit, ſe in æterni Patris ſinum immergens, quin ullum ſenſibus obvium in terris ſignum relinqueret. Benedictio, quam Melchiſedech tribuit, & decima, quam percepit, id innuunt, omnia nos a Chriſto accipere, ac ſperare, cui nullam non obſervantiam debemus, & per quem unum nos Deo gratias agere de victoriis neceſſe eſt, quaſcumque per ejus firmiſſimum patrocinium referimus.

Sacerdotium Aaron non niſi imperfecta ſacerdotii Chriſti Domini imago erat. Nobis Apoſtolus in eadem Epiſtola palmare utriuſque diſcrimen ob oculos ponit. Sacerdotium hoc temporale tantum erat, ac terrenorum bonorum erat Pontifex, qui eo fungebatur. Ejus miniſterium, cujus vita præſens finis erat, neceſſario deſervire, quippe quod homines ad finem ducere non poterat, qui earum naturæ dignitati reſponderet, & dare locum debebat ſacerdotio Chriſti Domini, *Pontificis futurorum bonorum*, cæleſtium, æternorumque, quæ ſuapte morte nobis promeruit, ac de quorum poſſeſſione per Spiritum Sanctum nos certos reddit: *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum .... per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æterna redemptione inventa*. Sacerdotium ejuſdem Aaron conditione ſuſpenſum erat; pendebat enim ab ejus filiorum fide, quos Deus ob peccata eo indignos aliquando fore certo noverat. At æternitas Sacerdotii Chriſti immutabili veritatis ipſius jurejurando nititur: *Juravit Dominus*, *& non pœnitebit eum*, *tu es Sacerdos in æternum*. Novi Pontificis immortalitas & ipſa Sacerdotio Chriſti ſingularem dignitatem affert. In veteri Lege multi deinceps Sacerdotes fuere, qui, cum locum per aliquod tempus occupaſſent, deſinebant, iiſque alii ſuccedebant: *Et alii quidem plures facti ſunt Sacerdotes idcirco, quod morte prohiberentur permanere*. At Chriſtus per omnem æternitatem manens, ſacerdotium ſuum unus implet, ſemper, ubique, in terris, in Cœlis: *Hic autem eo quod maneat in æternum*, *ſempiternum habet ſacerdotium*. Ipſe nemini, ei nemo ſucceſſit; ejus enim miniſtri, qui apud nos agunt, & loquuntur ipſius nomine, non niſi Vicarii ſunt, idemque cum eo, & in eo miniſterium conficiunt, ea tantum inſtructum vi, quam ex hoc immortali Pontifice percipit. Infirma & imperfecta Lex homines imbecilles, & peccatores Pontifices inſtituebat, qui opus habebant pro peccatis ſuis victimas offerre, antequam pro populi peccatis offerrent: *Lex enim homines conſtituit Sacerdotes infirmitatem habentes*. At verbum Dei, jurejurando firmatum, quo ſe poſt Legem obſtrinxit, unicum Filium ſuum Pontificem ſtatuit, in quo nullum, quod expiet, peccatum eſt, infirmitas nulla, cujusque ſanctitas perfecta eſt; quique ultro ſemel in ſacrificium oblatus, per hanc oblationem unam, omnium ſæculorum, populorum omnium, & omnium conditionum peccata delevit, eoſque in omne tempus perfectos reddidit, quibus ſanctitatem contulit: *Sermo autem jurisjurandi*, *qui poſt Legem eſt*, *Filium in æternum perfectum .... qui non habet neceſſitatem quotidie*, *quemadmodum Sacerdotes*, *prius pro ſuis delictis hoſtias offerre*, *deinde pro populi*. Ejuſmodi autem Pontifex eſt, quo indigemus, ut purgemur a ſordibus, a morbis ſanemur, & cum Deo conciliemur, *Pontifex ſanctus*, *innocens*, omnis ſanctitatis fons, *ſine macula*, *ſejunctus ab hominibus nequam*, *& in Cœlum evectus*, *Talis enim decebat*, *ut nobis eſſet Pontifex*, *ſanctus*, *innocens*, *impolutus*, *ſegregatus a peccatoribus*, *& excelſior Cœlis factus*. Porro Sacerdotii Chriſti participes Fideles ſunt; ſe quippe ipſos, ſuaque opera offerre Deo poſſunt, tamquam ſpiritales hoſtias, quæ utpote a Chriſto, cujus ii membra ſunt; oblatæ Deo gratæ ſunt: *Ipſi tamquam la-*

pi-

Digitized by Google

pides viri ſuperædificamini domus ſpiritualis ſacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo. Ob hanc proinde cauſam Chriſtiani dicuntur a S. Petro *genus electum, Regale ſacerdotium, gens ſancta*. Et S. Joannes in Apocalypſi, ait, nos Deo patri Sacerdotes, & Reges a Chriſto Domino factos eſſe: *Fecit nos regnum, & ſacerdotium Deo patri ſuo*.

Sachacha, tegumentum, Urbs Tribus Juda in Deſerto: *In Deſerto Betharaba, Modin, & Sachacha. Joſue. cap.* xv.

Sachar, merces, pater Ohiam, unus e ſtrenuis viris in Davidis Exercitu: *Ohiam filius Sachar ararites*. Sachar alter, filius Meſelemias, pater Core. Sachar quartus. I. *Paralip.* xi.

Sacramentum, græce μυστήριον ſignificat in ſacris Litteris I. arcanum: *Sacramenta Dei*. II. Latentem, & myſticam rem, cujuſmodi ſomnium fuit, quod Regi Nabuchodonoſor ex animo exciderat, quodque Danieli revelatum fuit: *Vere Deus veſter, Deus Deorum eſt .... quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum*. III. Demum ſumitur ad ſacramentum, & rei ſacræ ſignum exprimendum: *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*. Viri, conjugiſque conjunctio myſterium eſt, ſeu ſacramentum, quod Chriſti cum Eccleſia admirandam conjunctionem ſignificat. Signa, ſeu ſacramenta, in veteri Lege inſtituta, cæremoniæ ſunt, ſacrificia, expiationes, conſecrationes, quæ Moſes inſtituerat. Hæc omnia myſterio, & figura conſtabant. Circumciſio, cauſa exempli, Baptiſmum ſignificabat; panes propoſitionis ſanctam Euchariſtiam; unctio Sacerdotum eam, quæ fit in Ordinis Sacramento; expiationes, & luſtrationes ſacramentum Pænitentiæ; Sacrificia, & oblationes Sacrificium Chriſti Domini, quod quotidie incruentum in Altari renovatur; cæremoniæ, quarum in Templi miniſterio uſus erat, eas exhibebant, quæ Sacramentorum novæ Legis adminiſtrationem comitantur. Sed omnia hæc ſigna, & ſacramenta, quæ, docente Apoſtolo, non niſi *egena, & infirma elementa* erant, ob eorum infirmitatem, & quia protſus inutilia erant, deleta fuerunt: *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem; nihil enim ad perfectum adducit Lex; introductio vero melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum*. Multo quidem pauciora, ſed longe præſtantiora, quam antiquæ Legis Sacramenta Chriſtus inſtituit; ſcilicet *virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, quam antiqua*. In novæ Legis Sacramentis tria diſtinguuntur, materia, forma, & Miniſter. Materia res eſt, vel actio, ut aqua, & impoſitio manuum. Forma continetur verbis, quæ hanc rem, vel actionem comitantur. Miniſter denique is eſt, qui materiam applicat, & verba pronuntiat. Sacramenti effectus eſt gratia ſanctificans, quam omnia Sacramenta producunt, vel augent, ſi nihil obſit. Præter effectum hunc qui omnium communis eſt, eorum tria in ſuſcipientium animo ſpiritalem, & indelebilem caracterem imprimunt, cujus cauſa iterari non poſſunt. Catholica Eccleſia, ſacris Litteris, & peculiariter traditione nixa, in quam unanimi conſenſu Orientales Eccleſiæ conſpirant, Sacramenta ſeptem agnoſcit, quæ ſunt: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium.

Baptiſmus, qui nos Chriſtianos, & Dei filios efficit, a Chriſto Domino inſtitutus fuit, cum ita Apoſtolos allocutus eſt: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Atque hæc quidem eſt Baptiſmi forma; naturalis autem aqua materies, denique Sacerdos, & ſi neceſſitas urgeat, quilibet e populo Miniſter eſt; effectus eſt originalis, & in adultis, etiam actualis peccati remiſſio, Spiritu Sancto cum ejus gratiarum plenitudine Baptizatis collato.

Confirmatio nos perfectos Chriſtianos efficit. Eam Chriſtus inſtituit Apoſtolis futurum promittens, ut virtute ex alto imbuerentur; quod Pentecoſtes die contigit, quo ſpiritum Sanctum acceperunt, quem deinde per manuum impoſitionem cum Fidelibus communicarunt, qui Baptiſmum ſuſceperunt: *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. Epiſcopi Sacramenti hujus ordinarii Miniſtri ſunt, cujus materia eſt manuum impoſitio cum

ſa-

ſacri Chriſmatis unctione, forma vero verbis conſtat, quæ Miniſter pronuntiat: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Eucharistia Sacramentum eſt, & ſacrificium Corporis, & Sanguinis Chriſti Domini, quod offertur ab Epiſcopis, & Sacerdotibus, ac ſub ſpeciebus panis, & vini diſtribuitur. Eam Chriſtus inſtituit pridie, quam pateretur, poſt ultimam cœnam, quam cum Diſcipulis celebravit: *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: accipite, & comedite. Hoc eſt Corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes; hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

Pœnitentiæ Sacramentum Chriſtus inſtituit, cum ita Apoſtolos allocutus eſt: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in Cœlo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlo.* Peccata remittenda Sacramenti hujus objectum ſunt, confeſſio, & ſatisfactio ſunt ejus eſſentiales partes, Sacerdotis abſolutio veluti complementum ejuſdem eſt.

Extrema Unctio inſtituta fuit ad infirmorum corporale ſimul, & ſpiritale ſolatium; ejus praxis occurrit in S. Marco: *Dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant.* Et in S. Jacobo: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.*

Ordo inſtitutus fuit ad conſecrandos Eccleſiæ Miniſtros, iiſque conferendam facultatem obeundi publica munia, quæ ad Dei cultum, & ad animarum ſalutem referuntur. Hoc Sacramentum Chriſtus inſtituit, cum ſui Corporis, & Sanguinis conſecrandi, & offerendi poteſtatem Apoſtolis tribuit, & cum in eos inſufflans, dixit: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Matrimonium eſt legitima ſocietas inter virum, & fœminam, quam Deus ipſe ad humani generis propagationem inſtituit. Ante Chriſtum civilis tantum contractus erat, qui virum inter, & fœminam conjunctionem non niſi morte ſolvendam ſuapte natura firmabat; repudium enim Hebræis ob cordis tantum duritiem conceſſum fuit, Contractum hunc Chriſtus ad Sacramenti dignitatem extulit, revocata divortii Lege, tamquam primitivæ matrimonii inſtitutioni contraria: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, & ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.*

Sacrificium, cultus, quem homo debet Deo non ſine alicujus victimæ oblatione, ut ſupremam Dei majeſtatem profiteatur, Divinæque juſtitiæ, peccatis irritatæ ſatisfaciat. Cum homo tum vitam, qua ob peccatum ſpoliandus erat, tum bona, quæ poſſidet, Deo debeat, ſtrictaque grati animi lege teneatur utrumque ei devovere; ſacrificia proinde, per quæ Deo tributum hoc exhibetur, ipſi Mundo coæva ſunt; etenim nullo non tempore homines extitere, qui fideliter id officii executi ſunt. Et ſane Abel, ut ſacræ Litteræ nos docent, Deo ſui gregis primitias obtulit; ex Arca egrediens Noe erexit Altare, in quo ex omnibus animalibus puris Domino obtulit holocauſta; Abraham, omneſque ſancti Patriarchæ conſuetudini huic inſtiterunt, nempe religioſum cultum divina inſtitutione nixum retinuerunt. Re quidem vera nihil aptius excogitari poterat, ut debitus honor, & cultus Deo redderetur, ejuſque juſtitiæ ſatisfieret, quam Sacrificium; quia ſcilicet per deſtructionem, ſeu mutationem, quæ in victima oblata contingit, homines Deo teſtantur, eum tamquam ſupremum rerum omnium dominum a ſe ſpectari, atque adeo ſuæ ipſorum vitæ, quam ipſam, ſi juſſerit, æque ac victimam, quam offerunt, ei ſacrificare paratі ſunt; ſe quidem morte dignos eſſe, cum tamen eam ipſi ſibi inferre non poſſint, in locum ſuum aliam victimam ſubſtituere, ac rogare, ut ejuſdem victimæ mortem in divinæ juſtitiæ ſatisfactionem accipiat. Quamobrem homo per ſacrificium publice profitebatur ſe a Deo pendere,

Digitized by Google

dere, ejuſque ſervitio addictum eſſe, ac ſe quidem ob peccatum morte dignum evaſiſſe, at Deum tamen ſatis habuiſſe, ut inſontium rerum creatarum ſanguis locum teneret ſontis hominis ſanguinis, quem ceteroquin exigere debuiſſet. Vernm hæc ſacrificia ipſa per ſe Deo grata eſſe, hominiſque peccatum expiare non poterant. Ei tantum placebaat, pro ut figura erant magni ſacrificii Meſſiæ, victimæ puræ, & ſine macula; qui non renuit ſe in hominis locum offerre, quique unus honorem Deo exhibere, qui eo dignus eſſet, ejus indignationi ſatisfacere, & per peccatorum veniam, juſtitiæ donum hominibus obtinere. Interea dum hujus victimæ in Mundum adventus expectabatur, Deus animalium ſacrificiis contentus erat, quibus homines monebantur, ut ante Dei majeſtatem ſe ad extremam humilitatem componerent, ejus tamquam bonorum omnium Auctoris opem implorarent, ejus juſtitiæ pœni dignos ſe faterentur ejuſque miſerationem ex animo expoſcerent; at eadem Sacrificia naturam tantum, effectus, & proprietates Sacrificii Crucis ſignificabant. Ante Legem, ſacrificiorum materia, qualitas, circumſtantiæ, Miniſter omnia denique arbitraria erant. Offerebantur terræ fructus, animalium adeps, aut lac, victimarum ſanguis, aut caro. Quilibet Sacerdos erat, ſuorumque ſacrificiorum miniſter; vel pro arbitratu ſenioribus, patribuſve familias, & probitate inſignibus Viris id honoris conferebatur. Lex autem Judæos docuit, quid, quantum, & quomodo offerre deberent; & Aaron familiæ tantum ſacrificandi jus tribuit. Erant apud Hebræos cruentorum ſacrificiorum genera duo. Primi generis erant tria. I. Holocauſtum, II. Hoſtia pacifica, III. ſacrificium pro peccato. Porro in Holocauſto, de quo diximus loco ſuo, victima omnino comburebatur, quin Sacerdos, aut offerens ullam ſibi ejus partem retinere poſſent: *Et oblata omnia adolebit Sacerdos ſuper Altare in holocauſtum, odorem ſuaviſſimum Domino*; hoc enim ſacrificium inſtitutum erat, ut ſupremum Dei dominium homines publice teſtarentur, docerenturque, a quo demum habeant, quicquid poſſident, & ſunt. Hoſtia vero pacifica offerebatur, ut Deo gratiæ pro acceptis beneficiis referrentur, vel nova peterentur, vel alicui denique voto ſatisfieret. Adeps tantum, & renes victimæ adurebantur. Sacerdotis erant pectus, & humeri, cætera ad eum ſpectabant, qui victimam ſuppeditaverat. Hujus ſacrificii nullum ſtatum tempus erat, offerebatur, cum viſum eſſet; nihilque Lex de animalis electione ſtatuerat. Id unum opus erat, ut victima ab omni omnino vitio libera eſſet: *Quod ſi oſtia pacificorum fuerit ejus oblatio . . . . immaculatum offeret coram Domino*. Tandem in ſacrificio pro peccatis, Sacerdos antequam victimæ ſanguinem ad Altaris pedes effunderet, eo digitum aſpergebat, & Altaris angulos quatuor tingebat. Is, in cujus gratiam ſacrificium offerebatur, nihil ex eo recipiebat; adeps ſuper Altari comburebatur, caro prorſus ad Sacerdotem pertinebat, eamque in loco ſancto, ſcilicet in Tabernaculi Portico comedi neceſſe erat: *Immolabis hoſtias pacificas, comedeſque ibi, & epulaberis coram Domino Deo tuo*. Quod ſi Sacerdos pro ſuis, totiuſve populi peccatis offerret, ante Sanctuarii velum ſepties aſperſionem ſanguinis victimæ peragebat, & ad pedes Altaris Holocauſtorum, quod ſupererat, effundebat: *cumque intinxerit digitum in ſanguine, aſperget eo ſepties coram Domino contra velum Sanctuarii . . . . Omnem autem reliquum ſanguinem fundet in baſim Altaris holocauſti in introitu Tabernaculi*. Inſerviebant his ſacrificii animalium genera quinque: vaccæ, tauri, ſeu vituli, oves, vel agni, capræ, vel arietes, hirci; columbæ, ſeu turtures; addebaturque immolatæ victimæ, quæ ſuper Altari comburenda tradebatur, oblatio offæ in furno, vel crate coctæ, vel in patella frictæ, ſeu certa quædam quantitas ſimilæ cum oleo, incenſo, melle, & ſale. Oblatio hæc ſere ſemper cruentum ſacrificium comitabatur; at ipſa tantum fieri poterat, quin eam ſanguinis effuſio præcederet; ac tum quidem ſacrificium incruentum nuncupabatur; quod Deo, tamquam principio, & Auctori bonorum omnium offerebatur; adhibebatur autem incenſum, cujus flamma, ob gratum, quem ſpargit, odorem, ſemper tamquam precis, & ſanctorum ani-

mi deſideriorum ſymbolum ſpectata eſt. Vetuerat Deus, ne quid fermenti, ſeu mellis admiſceretur; ea quippe ſunt rerum figura, quæ animum per peccatum corrumpere, ac per delicias mollire poſſunt. Sacerdos hujus farinæ oleo dilutæ manipulum & incenſum omne in Altaris ignem fundebat; quicquid ſupererat, ejus erat. Ei farina ſine fermento comedenda erat in Tabernaculo; ac penes Sacerdotes tantum id juris erat: *Reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filiis ſuis abſque fermento, & comedet in loco ſancto atrii Tabernaculi*. Erant & ſacrificia, in quibus victima viva & integra remanebat, ut ſacrificium Hirci Emiſſarii, quod Expiationis die peragebatur, & ſacrificium paſſeris ad leproſi purificationem.

Jam vero ſacrificium perpetuum illud eſt, in quo ſuper Holocauſtorum Altari quotidie immolabantur Agni duo, unus mane cum Sol horizontem illuminare cœpiſſet, alter veſpere, cum umbræ terram obtegere inciperent: *Hoc eſt, quod facies in Altari; Agnos anniculos duos per ſingulos dies jugiter: unum Agnum mane, & alterum veſpere.*

Hæc nimirum Hebræorum ſacrificia erant; imperfecta ea quidem, & ipſa per ſe purgando a ſordibus animo prorſus inepta; nec niſi ejus umbra, quod in Chriſtiana Eccleſia offertur, & figura effectuum ſacrificii Agni Dei, qui Mundi peccata deleturus erat, quique, ut ſacra Scriptura loquitur, ab ipſo Mundi exordio occiſus fuit; quæ loquendi ratio nos monet, ex eo pretium, & meritum in omnia ſacrificia derivatum eſſe, quæ tum in naturæ Lege, tum in Moſaica offerebantur: *Agnus occiſus eſt ab origine Mundi*. Quicquid in victimæ ſeu electione, ſeu immolatione ſervabatur, adeo peculiariter ad Chriſti mortem refertur, ut nihil magis. Eligebatur imprimis victima ſine macula, nempe abſque ullo naturali vitio, ſana, & quoad partes omnes apte diſpoſita: *Omnis macula non erit in ea; ſi cæcum fuerit ſi fractum, ſi cicatricem habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginem, non offeretis eam Domino*. Victima hæc Chiſtum Dominum ſignificabat, Agnum ſine macula, electum, & a peccatoribus ſegregatum, offerendum Deo in ſacrificium, quod unum eo dignum erat, unumque, ob ineffabilem Verbi in Incarnatione cum homine conjunctionem, ad perfectam ſanctitatem evectum: *ſed pretioſo ſanguine quaſi Agni immaculati Chriſti, & incontaminati*. Qui victimam offerebat, manum in ponebat ejuſdem capiti, ut oſtenderet, eam a ſe oblationem fieri, ut victima in ipſius locum immolaretur, Deumque ex mera gratia animalis vitam in offerentis vitæ locum accipere. Ita Chriſtus, qui probe noverat, ſibi a Patre corpus non alia de cauſa datum fuiſſe, quam ut eſſet vera Victima antiquis ſuffecta, eidem Parri ſe ſiſtit; tum ſcilicet, cum paulo poſt quam natus erat, ad Templum ex primogenitorum lege delatus fuit: *Ideo ingrediens Mundum, dicit: hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi; holocauſtomata pro peccato non tibi placuerunt; tunc dixi: ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam*. Victimæ ſanguis ad Altaris baſim, & circum Alrare ipſum effundebatur, nullamque ejus partem homo in proprium uſum convertere poterat, quia ſcilicet animalis vita, quæ in ſanguine eſt, veluti pretium erat, quod Deus pro hominis, vita, cujus exigendæ jus obtinet, accipiebat: *Quia anima carnis in ſanguine eſt; & ego illum dedi vobis, ut ſuper Altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit*. In eumdem modum Chriſti ſanguis effuſus eſt, cum ejus immolatio perfecta fuit. Ejus mors injuriam Divinæ ſanctitati per peccatum illatam cumulatiſſime reparavit, ſtatuitque homini peccatori gratiarum fontem, qui eum ſanctificat, unitque Deo per omnem æternitatem: *una oblatione conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*. Comburebatur ſuper Altari victima vel omnino, vel ex parte, ut Cœlum verſus aſcendente fumo, Deus oſtenderet, ſe quidem oblatum ſibi ſacrificium accipere; ut proinde in Chriſti glorioſa Reſurrectione Divinitas per ignem ſignificata, qui legalium victimarum carnem abſumebat, in ſuo corpore tandem deſtruxerit; quicquid terreni, & corruptioni obnoxii ſupererat, & Chriſtus ipſe Aſcenſionis die gloria inſignitus ad Patrem aſcenderit. Duo quidem certe ad hujus comple-

plementum deſiderati videbantur . In veteris Legis ſacrificiis ab eo victima præſentebatur, in cujus gratiam offerebatur, ejuſdemque victimæ ipſe in ſacrificio pacifico particeps erat; itaque quoniam Chriſtus victima noſtra eſt , noſtrum erat eamdem victimam ad Crucis Altare ducere ; & quoniam ipſe hoſtia noſtra pacifica eſt , neceſſe quoque erat , nos ejus participes eſſe . Neutrum porro in Crucis ſacrificio perfectum fuit ; at Servatoris noſtri ſacrificium non una, eaque tranſeunte , quæ in Calvario contigit, immolatione finitur, immo vero ſuper Altaribus noſtris nunquam intermiſſum viget , in quibus Chriſtus offertur æterno Patri per Sacerdotum manus , totius Eccleſiæ nomine , quæ Sacerdotibus ipſis ſe jungit . Ibi Chriſtus evadit nutrimentum populi Dei , qui hanc immolatam carnem comedit, effuſumque in Cruce ſanguinem bibit , tamquam ſuæ cum Deo conciliationis pretioſum pignus . Quamobrem Altaris ſacrificium eſt renovatio ſacrificii Crucis ; & ad hoc ſacrificium ipſum , ab omnibus Judæorum ſacrificiis , quæ abolevit , ſignificatum omnes ſancti Viri, omneſque Prophetæ Veteris Teſtamenti ſuam omnem ſpem retulerunt : *Munus non ſuſcipiam de manu veſtra ; ab ortu enim Solis uſque ad occaſum , magnum eſt nomen meum in gentibus , & in omni loco ſacrificatur , & offertur nomini meo oblatio munda* . Malachias.

Internum contriti , & ad humilitatem compoſiti animi ſacrificium id unum eſt , quod cætera Deo grata reddit : *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus , cor contritum , & humiliatum Deus non deſpicies* . Judæi , ſine præparatione animi , qui ſe ante infinitam Dei majeſtatem abjicit , ſuamque gloriam , & felicitatem in eo collocat, ut omnino eidem obediat , ei nullam , quæ placeret, oblationem præſentare poterant ; omnis enim pietas , quæ verbis, externisque praxibus imitatur, falſa eſt . Una Deo grata eſt Crucis religio ; ea ſcilicet una eſt , quæ externis operibus vitam , pretium, & meritum tribuit : *Numquid vult Dominus holocauſta , & victimas , & non potius , ut obediatur voci Domini ? Melior eſt enim obedientia , quam victimæ , & auſcultare magis , quam offerre adipem arietum* . Ob has ſanctitas præparationes , quarum fides initium eſt , factum fuit , ut ſacrificium Abel Deo gratum eſſet ; & ob earumdem præparationum defectum contigit , ut ſacrificium Cain a Deo ipſo rejiceretur : *Fide plurima hoſtiam Abel , quam Cain obtulit , per quam teſtimonium conſecutus eſt , eſſe juſtum , teſtimonium perhibente muneribus ejus Deo* . Abel , qui fide vivebat , in externo ſacrificiorum apparatu non niſi ſigna videbat , quibus admonebatur , ut ſe coram Deo per longe maximum cultum prorſus abjiceret , & imagines magni ſacrificii Servatoris, quem expectabat . Atque Abel quidem per hunc divinum Servatorem vera bona petebat , ſe ſe offerebat , conſecrabatque , ut Dei voluntatem perficeret ; cum contra carnalis homo Cain ſuam omnem pietatem in offerendis Deo muneribus poneret, quin de juſtitia cogitaret, animo fallacium bonorum amori ſemper addito . Ejus ergo ſacrificia efficere non potuerunt , quominus ſemper injuſtus eſſet ; at Abel ob vivam fidem apud Deum juſtus erat , cui proinde ipſius ſacrificia probabantur : *Reſpexit Dominus ad Abel , & ad munera ejus ; ad Cain vero , & ad munera illius non reſpexit* . Quamvis autem Chriſtianorum ſacrificium , ipſum per ſe ſanctum , atque ita quidem, ut ejus ſanctitas ab hominis diſpoſitionibus omnino non pendeat, ſummopere præſtet Legis veteris ſacrificiis, quæ ipſa per ſe Deo placere non poterant ; qui tamen victimæ oblationem ab animi religione ſejungunt , dubio procul ejusdem ſacrificii fructum percipere nequaquam poſſunt . Fruſtra per externum cultum ſe Deo honorem præſtare gloriantur, ejuſque oculis ſacrilegii , & idololatriæ rei ſunt , quippe qui in Dei locum ipſi ſibi cupiditatis idolum erigunt, cui ſacrificant, quicquid ſupremo rerum omnium Opifici, ac Domino detrahunt . Hoc internum ſacrificium omnia complectitur , cogitata , motus , opera , quæ Deo conſecrat animus, ut ei uni vivat : *quo mihi multitudinem victimarum veſtrarum , dicit Dominus ? Plenus ſum holocauſto arietum , & adipem pinguium , & ſanguinem vitulorum , & agnorum , & hircorum nolui . . . . . ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra ; incenſum abominatio eſt mihi . . . . . lavamini, mun-*

di eſtote, auferte malum cogitationem veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere perverſe, diſcite bene facere, quærite judicium, ſubvenite oppreſſo, judicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus; ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur:

Sacrilegium. Nomen hoc conflatum eſt ex *ſacra*, & *legere*, diruere, furari res ſacras, & primo quidem hoc ſenſu in ſacris Litteris ſumitur: *Multis autem ſacrilegiis in templo a Lyſimacho admiſſis Menelai conſilio:* cum Lyſimachus ſacrilegia multa in Templo patraſſet, ex eo ſcilicet aurea vaſa non pauca tranſtuliſſet. At præterea pro rei, loci, perſonæ ſacræ violatione, ac profanatione, pro idololatria, aliiſque delictis ſumitur, quæ proxime Divinitati injuriam irrogant. Sacrilegium quoque ſacra Scriptura nuncupat Iſraelitarum facinus, qui ſe a Madianitarum fœminis ſeduci paſſi ſunt, ut Beelphegor adorarent: *Percuſſa eſt in die plagæ pro ſacrilegio Phegor*.

Sacrilegus. I. Is ſacrilegus dicitur, qui ſanctas res ſuffuratur: *Ipſum etiam ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt*; Lyſimachum, de quo ſupra, deſignant verba hæc, qui Templum vaſtaverat. II. Impius, qui ſacra profanat: *Andronicum per totam civitatem jubet circumcidi, & in eodem loco, in quo in Oniam impietatem commiſerat, vita privari*.

Sadoc, *juſtus*, filius Achitob, ſummus Sacerdos ex Eleazari ſtirpe, qui in locum Achimelech ſuffectus fuit. Cum apud Davidem ſe recepiſſet, ab hoc Principe ſacerdotio inſignitus fuit, cum apud Saulem Sacerdotali munere fungeretur; quo vita functo, David ei Pontificiam dignitatem ſervavit, etſi Saulis partes ſecutus eſſet; porro Sadoc ſemper deinceps Davidi fidelis fuit. Ei ſervitium in Abſalonico bello præſtitit, id nuntians, quod perduellis filii conſilium in eum moliebatur; & cum Adonias ob provectam patris ætatem ſe Regem renuntiatum voluit, Sadoc, Davidis juſſu, Regalem unctionem Salomoni contulit; qui ut Sadoc pietatem, ac de Davidis gloria ſollicitudinem compenſaret, eum poſt Regis mortem Summum Pontificem declaravit, & Abiathar, qui ad Adoniam ſe contulerat, Pontificia dignitate ſpoliavit; atque ita perfectum eſt, quod ante annos centum & amplius Deus Heli Pontifici Summo prædixerat, futurum ſcilicet, ut ejus familiæ ſupremam Sacerdotii dignitatem adimeret, quam in aliam transferret. *In die illa ſuſcitabo adverſum Heli omnia, quæ locutus ſum ſuper domum ejus, incipiam, & complebo*. Futurum quoque dixerat Deus, ut fidelem Sacerdotem ſuſcitaret, qui ex ejus voluntate ageret, cui permanentem domum ſtatueret, qui denique apud ipſius Chriſtum ſemper incederet: *Et ſuſcitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciet, & ædificabo ei domum fidelem, & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus*. Primus horum promiſſorum ſenſus refertur ad Sadoc, quorum poſteri ad uſque dirutum a Romanis Templum Pontificiam dignitatem ſervarunt. Fuit alius Sadoc, filius Azæ, ex Chriſti proavis. Alius quoque Sadoc, alterius Achitob filius, & pater Sellum, magnus Judæorum Pontifex, eorum unus, qui ad Hieroſolymitani Templi reſtaurationem operam contulerunt. Præterea Sadoc Scriba, qui id obiit officii, ut dona in Templum collata reciperet; alii denique nonnulli minus noti. II. *Reg. c.* VIII. I. *Paral. c.* VI. *Matth. c.* I. I. *Paral. c.* IV.

Sadducæi, ita dicti a Sadoc neſcio quo apud Antigonum de Sacho nuncupatum alto, cujus ſe diſcipulos dictitabant, vel ab Hebraica voce, quæ *juſtum* ſignificat, unam e quatuor præcipuis Judæorum Sectis conficiebant. Phariſæis numero concedebant, at vi præſtabant; eorum quippe cætus opulentis, & gradu inſignibus viris, eorumque pleriſque conſtabat, qui magnum Conſilium conſtituebant. Sadducæi ſcripto tantum Dei verbo addicti erant, ſed ita, ut inter ſacros Codices non niſi quinque Moſis libros reciperent; omneſque traditiones rejiciebant; at ne Moſaicorum quidem librorum doctrinam tenuerunt, & in impias opiniones prolapſi ſunt. Nimirum humani animi immortalitatem, corporum reſurrectionem, Spirituum, Angelorumque exiſtentiam negabant; *Sadducæi dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum*. Deum

qui-

Digitized by Google

quidem Creatorem, & Servatotem Mundi admittebant, qui ad eum regendum, pœnas, & præmia inſtituerit; at non alias pœnas quam temporales, non alia quam temporalia præmia agnoſcebant ; & in eum tantum finem Deo ſerviebant, ejuſque Legibus obediebant. Per hujus impiæ doctrinæ conſecutionem, quæ poſt præſentis vitæ curſum a judicii metu liberabat, pravis omnibus cupiditatibus habenas laxabant, qui eorum impietatis fons, & origo erat; ubicumque enim graſſatur licentia, morumque pravitas, haud cunctata prodit impietas. Qui ita vivit, ut ſe apud Deum purgare non poſſit, nullum adeo ridiculum, falſumque ſyſtema eſt, quod non libenrer ſuſcipiat, ut per illud a pœnarum delictis debitarum formidine libererur; atque ob hanc ſane cauſam adeo nullo non tempore propagata eſt Sadducæorum ſecta, & in dies adhuc ex creſcit. Ita olim glorioſum Chriſtiani nomen titulus propemodum turpis evaſit; vulgo quippe gloriæ ducitur *fortis ſpiritus*, ut ajunt, ridiculum nomen gerere, quod ſemper, & omnino vel puſillum, vel depravatum animum indicat. Et ſane virtutis grande vocabulum, quod inflatis buccis Deiſtæ noſtri pronuntiant, apud eos quidem nihil eſt aliud, quam exſucca vox, omniſque ſignificationis expers; ii nempe virtutis ſpeciem, ſeu larvam præſeferunt; at ſi intus, & in cute ſpectentur, obſcæni, corrupti, & cupiditatibus mancipati homines deteguntur, qui ſe eo depravationis abripi ſinunt, ut ſenſu careant quoad æternas pœnas, quas evitare non poterunt; qui omne virtute, probitate, pudore poſthabito, impudenter, perfrictaque fronte blaſphemias in Deum evomunt, Principibus audacter inſultant, eoſque non ſine furore calumnianrur, a quibus ſuas veras conſpirationes patefieri poſſe ſibi perſuadent: *Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant*. Mali Chriſtiani, qui Religionem abrogatam vellent, a qua damnantur, mali Cives, qui nunquam non regiminis, cui ſubſunt, legibus obloquuntur, denique ſceleſti homines, qui, conſcientia licet obſtrepat, in homines virtute præditos invehunrur, quorum merito ad invidiam trahuntur, cum pudore ſuffundi debeant. Ac tot, tamqu- præclaris titulis, quos abdicarunt, frivolam notam ſufficiunt *venuſti ſpiritus*, *cogitantis ſubſtantiæ*, quæ eos nec Chriſtianos, nec Cives, ac ne homines quidem exhibet, hujuſque ætatis hominum exſecrationi, poſterorum contemptui, & formidandæ ultoris Dei indignarioni reddit abnoxios, qui fulmina detinet, ut fidem noſtram exerceat, & oracula ſua perficiat: *Neceſſe eſt, ut veniant ſcandala . . . Cum Filius hominis venerit in terram, numquid putas fidem invenerit? . . . . Ecce venit Dominus in Sanctis millibus ſuis facere judicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti ſunt contra Deum peccatores impii*.

Sagum, brevis tunica, quæ belli tempore in uſu erat. Aod pugionem ancipitem ſibi pararum voluit: *& accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextro femore*. Significabat etiam veſtis genus, cilicio ſimilis, e capræ pilis contextæ: *facies & ſaga, ciliciaque undecim*: præterea pannos undecim e caprinis pilis conficies, quibus Tabernaculi tectum obtegas. *Exod. cap.* XXVI. 8.

Sabarim, *turbæ*, vir e Tribu Beniamin, qui duabus deinceps conjugibus repudiatis, tertiam duxit Hodeam nomine, e qua ei nati filii Jobab, Sebia, Moſa, &c. *Porro Sabarim genuit in Regione Moab &c.*

Salabon, *Vulpis domus*, nomen Urbis, ſeu vici in Judæa, unde prodierat Eliaba, unus e ſtrenuis viris in Davidis Exercitu: *Eliaba Salabonites*. II. *Reg. cap.* XXIII. 32.

Salamiel, *pax Dei*, filius Suriſaddai, Princeps Tribus Simeon. Egrediens ex Ægypto trecentos armatos homines eduxit ſupra quinquaginta novem millia, & tamquam Tribus ſuæ cuput Tabernaculo victimam obtulit: *Juxta eam caſtrametati ſunt de Tribu Simeon, quorum Princeps fuit Salamiel filius Suriſaddai*. Numer. cap. I. 22.

Salamina, *percuſſa*, Urbs Inſulæ Cypri, in quam ſe Paulus cum Barnaba contulit, & in qua Sergium Paulum ad fidem

per

Digitized by Google

perduxit : *Navigaverunt Cyprum, & cum veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei, in Synagogis eorum*. Urbs hæc hodie *Famaugusta* nuncupatur. *Actor. cap.* XIII. 5.

Salathiel, apparatus Dei, filius Jechoniæ, & pater Zorobabel, Judæorum Principis, qui poſt Babylonicam captivitatem Hieroſolymitani Templi reparationi præfuit. Babylone Salathiel occubuit. Ejus, & Zorobabel filii nomina apud Sanctos Evangeliſtas, Matthæum, & Lucam occurrunt in Chriſti proavorum genealogia; & a poſteriore quidem Salathiel dicitur filius Neri, quod dubitandi locum præbuit, Salathiel, de quo S. Lucas, eumdem atque eum eſſe, cujus in Paralipomenis mentio fit. At omnis tollitur difficultas, ſi dixerimus, eum Jechoniæ filium fuiſſe ſecundum carnem, & filium Neri ſecundum legem, per adoptionem, aut quod eam duxerit, ad quam hæreditas Neri ſpectabat, aut quod natus fuerit ex Vidua Neri ſine filiis defuncti. Alius quoque Salathiel fuit in generatione Judith. *Judith. cap.* VIII.

Sale miſſio, filius Arphaxad, & pater Heber, vel, ut Interpretes Septuaginta, & S. Lucas eos ſecutus tradunt, filius Cainan, & nepos Arphaxad. Sale ſupremum diem obiit an. Mundi 2126. ætatis ſuæ 433. *Geneſ. cap.* X. 24.

Salebim, qui reſpicit cor, Palæſtinæ Urbs in Tribu Dan apud Ajalon, & Havis: *Habitavitque in Ajalon, & Salebim*. III. *Reg. cap.* IV.

Salecha, qui teritur, Urbs ſita ad ſeptemtrionales fines Tribus Manaſſe, qua ultra Jordanem eſt: *Univerſam Baſan uſque ad Salecha*. Joſue cap. XII. 4.

Salem, pax, Urbs, in qua regnavit Melchiſedech, dicta deinde Jeruſalem in Tribu Ruben: *Melchiſedech Rex Salem*. Alia hujus nominis Urbs in Sichimitarum regione, ad quam pervenit Jacob, cum a Meſopotamia reverteretur: *Tranſivitque in Salem, Urbem Sichimorum, quæ eſt in Terra Chanaan*. *Geneſ. cap.* XIV. *Joan. cap.* III.

Salim, vulpes, regio in Tribu Beniamin, cum ejuſdem nominis Metropoli, ubi S. Joannes baptizabat: *Erat autem Joannes baptizans in Ænnon juxta Salim*. *Joan. cap.* III.

Salinæ, ſalinarum vallis, Idumææ vallis, quæ nomen trahit a Salinis, quæ ibidem ſunt apud Mare Mortuum: *Fecit quoque ſibi David nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum, cæſis decem & octo millibus*. E Syria, & peculiariter e Soba rediens David Idumæos in hac valle profligavit.

Saliſa, princeps, regio in Tribu Beniamin: *Qui cum tranſiiſſent per montem Ephraim, & per terram Saliſa, & non invenissent*. Saul per hanc regionem tranſiit, patris aſinas quæritans. I. *Reg. cap.* IX.

Saliva: *ſi ſalivam hujuſmodi homo jecerit ſuper eum, qui mundus eſt, lavabit veſtimenta ſua*. Hominis, qui fluxu ſeminis laborabat, ſaliva eum immundum reddebat, in quem decidebat, qui proinde ad veſperam uſque pollutus erat; nec purgabatur, niſi cum ſe, ſuaſque veſtes omnes laviſſet. *Non dimittere aliquem, ut glutiat ſalivam*, ſignificat aliquem perpetuo vexare, nullo quietis momento relicto. *Si pater ejus ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi?* Nempe nulla major injuria cuipiam inferri poterat, quam ſputus in faciem; ac Deus Moſi prohibuit, ne Maria, lepra obruta ei ſe ſiſteret ante dies ſeptem, quippe quæ ante illud tempotis ſpatium auſa non eſſet ad patrem accedere, cui in faciem ſpuiſſet. *Accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calceamentum de pede ejus, ſpuetque in faciem illius, & dicet: ſic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui, & vocabitur nomen ejus in Iſrael, domus diſcalceati*. Si hominis abſque filiis defuncti fratres fœminam, quam ille viduam reliquerat, ducere noluiſſet, ea coram Senioribus ad eum accedebat, ei calceum detrahebat ex pede, & in faciem ſpuebat, inquiens: ita is habebitur, qui fratris domum ædificare non vult, ejuſque domus diſcalceati domus vocabitur.

Sallem, parcus, unus filiorum Nephtali: *Filii Nephtali, Jaſiel, & Gumi, & Seſer, & Sallem*. Geneſ. cap. XLVI. 24.

Salma, idoneus, ſeu Salmon, filius Naaſon, ex Rahab, quam conjugem duxe-

xetat, ſuſcepit Booz. Dicitur pater Bethleem: *Salma pater Bethleem*, ut nempe ſignificetur: Urbi Bethleem ex ejus ſtirpe incolas extitiſse. I. *Paralip. cap.* II.

Salmana, *imago*, unus e Madianitarum principibus viris, quem Gedeon occidit: *Omnes munitiones tuæ vaſtabuntur*, *ſicut vaſtatus eſt Salmana*; peribis ſcilicet, everſis omnibus munitionibus tuis, quemadmodum Salmanam Jadæorum exercitus profligavit. *Joſue cap.* 8. 2.

Salmanaſar, *pax ligata*, filius Teglath-Phalaſſar, patri ſucceſſit in Aſsyriæ Regno, quod per annos quatuordecim, uſque ad an. Mundi 3290. adminiſtravit. Cum in Palæſtinam veniſſet, Syriam ſubegit, & Oſeam, filium Elæ ſibi vectigalem fecit. Oſea trium annorum ſpatio ſub jugo fuit, cujus pertæſus, Ægypti Regis, qui Sua dictus, opem imploravit, ut illud excuteret. Salmanaſar, conjuratione detecta, formidandum Exercitum in Iſraeliticum Regnum invexit, cujus regiones omnes fulminis inſtar percurrens omnino vaſtavit, militum licentia ubique graſſante: *Ecce validus*, *& fortis Dominus*, *ſicut impetus grandinis turbo confringens*, *ſicut impetus aquarum multarum inundantium*, *& emiſſarum ſuper terram ſpatioſam*. Cum Oſea Samariam ſui Regni Metropolim ſe recepiſſet, eam Salmanaſar obſidione cinxit, quæ triennium duravit. Caritas, & contagio incolas pleroſque de medio ſuſtulerunt, denique Aſſyriæ Rex captam Urbem a fundamentis evertit, & cæde miſcuit, nulla ſexus, ætatis, gradus ratione habita, Oſeam ipſum catenis preſſum, una cum popnli reliquiis, in Africam tranſtulit, Halam & Habor, Urbes regionis Medorum ad flumen Gozan. Tobias, qui e captivorum nnmero fuit, apud Salmanaſar gratiam iniit, a quo libertatem obtinuit, & domeſtico etiam officio inſignitus fuit. Hac expeditione defunctus Aſsyriæ Rex bellum in Tyrios ſuſcepit, ac primum quidem pene omnibus Phæniciæ Urbibus potitus eſt; verum a Tyriis navali prælio fuſus, cum ipſe ad eos accedere non amplius auderet, relicta exercitus parte, quæ Tyrum obſideret, in Aſſyriam pedem retulit. Tyrii per annos quinque ſe ſtrenue defenderunt, quibus elapſis, cum Salmanaſar eſſet morti proximus, ab obſidione liberati ſuot. IV. *Reg. cap.* XVIII. *Tob. cap.* I.

Salmias, *pax Domini*, eorum unus, qui a captivitate reverſi conjuges repudiarunt, quas contra Legem duxerant: *Et ſurrexit Eſdras Sacerdos*, *& dixit ad eos*: *vos tranſgreſſi eſtis*, *& duxiſtis uxores alienigenas*, *ut adderetis ſuper delictum Iſrael*, *& nunc date confeſſionem Domino Deo patrum veſtrorum*, *& facite placitum ejus*, *& ſeparamini a populis terræ*, *& ab uxoribus alienigeni*. I. *Eſdr. cap.* x.

Salmona, *umbra*, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto: *Caſtrametati ſunt in Salmona*. Nonnulli hoc in loco factum putant, ut populus, manna faſtidiens, Domino obloqueretur: *Anima noſtra jam nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo*; quod indigne ferens Deus ſerpentes immiſit, a quorum lethali morſu te Iſraelitæ liberare non potuerunt, niſi per æneı Serpentis aſpectum, quem Domini juſſu Moſes extulit: *Fac Serpentem æneum*, *& pone eum pro ſigno*; *qui percuſſus aſpexerit eum*, *vivet*. Verum id alii in ſtatione Phunon contigiſſe volunt. *Numer.* XXXIII. 41.

Salmona, Urbs, & promontorium Cretæ Inſulæ, quam prope S. Paulus tranſiiit, cum Romam peteret: *Adnavigavimus Cretæ juxta Salmonam*. Nuncupatur hodie vulgo Salmonorum Caput. *Actor.* XXVII. 7.

Salom, ſeu Sellum, *parcus*, Summus Judæorum Pontifex, ſucceſſor alterius Sadoc, & pater Helciæ: *Miſerunt in Jeroſolymam ad Joachim filium Helciæ*, *filii Salon*, *ſacerdotem*. I. *Paralip.* VI. 12.

Salome, *pacificus*. Nomen hoc ſaltatrici puellæ Herodiadis filiæ tribuitur, quæ adeo eleganter coram Antipa choream egit, ut Princeps in ſuæ lætitiæ ebrietate ſe nihil ei negaturum promiſerit, etiamſi Regni dimidium petiiſſet: *Quia quicquid petieris*, *dabo ſibi*, *licet dimidium Regni mei*. Salome, exploraro matris conſilio, S. Joannis Baptiſtæ caput popoſcit, qui merito inceſtuoſum Herodiadis, & Antipæ matrimonium arguere non deſiſtebat. Poſtulatum hoc ægris auribus excepit Rex, quippe qui ſanctum Virum, a quo increpabatur, qua par erat, obſervantia proſequeretur; at obſtrictam fidem, & jurejurando firmatam ſi-

bi

bi præſtandam ratus, Caroificem miſit, qui Sancto Joanni caput recideret: *Propter jusjueandam, & peopter ſimul diſcumbentes, noluit eam contriſtare, ſed miſſo Spiculatoee, præcepit afferri caput ejus in diſco*. Marc. vi. Luc. iii.

Salome, Zebedæi conjux, ſanctorumque Jacobi Majoris, & Joaoois Evangeliſtæ mater, ſanctarum Mulierum una, quæ Domioum, cum iter faceret, comirari, eique deſervire conſueverant. Ea oimirum fuit, quæ a Cbriſto Domino poſtulavit, ut ejus filii duo, ei unus ad dexteram, alter ad ſiniſtram ſederent, cum ad Regnum ſuum perveniſſent, Jacobus ſcilicet, & Joanoes: *Dic, ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad doxteeam tuam, & unus ad ſiniſtram in Regno tuo*. Salome Chriſtum ad Calvarium comitata eſt, neque ad Crucem deſeruit: *Eeant autem & Mulieees de longe adſpicientes, intee quas erant Maria Magdalene, & Maria Jacobi Minoeis, & Joſeph matee, & Solome*. Fuit etiam ex earum numeto, quæ emerunt aromata, quibus mortui Chriſti corpus coodireot; eoque conſilio Dominicæ diei mane ad ſepulcrum ſe contulerunt: *Maeia Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jeſum*. Quo cum perveoiſſeot, ſepulcri lapidem revolutum viderunt, ingreſſæque Angelum conſpexerunt, a quo de Chriſti reſurrectione monitæ fuerunt, & cum Hieroſolymam reverterentur, iis per viam Cbriſtus appa ruit, dixitque: *Ite, nuntiate ſeateibus meis, ut eant in Galilæam; ibi me videbunt*. Id unum de Salome conſtat ex Evangelio, quicquid additur, apocryphum eſt. *Matth.* xxviii. *Maec.* xx.

Salomi, *paeificus*, pater Haiud, princeps Tribus Aſer. Hic Haiud eorum unus fuit, qui Terræ promiſſæ diviſioni præfueruot: *De Tribu Aſer Haiud, filius Salomi*. Ejuſdem nominis alius erat pater Zambri, quem Phioees occidit: *Zelatus eſt legem, ſicut fecit Phinees Zambri filio Salomi*. Hic poſterior etiam Sallu nuncupabatur. *Numer.* xxxiv. & xxxv.

Salomith, vel Salumirb, *pacifica filia* Dabri e Tribu Dan, & mater blaſphemi hominis, qui lapidationis pœoæ addictus fuit: *vocabitur mater ejus Salomith filia Dabei de Tribu Dan*. Sacta Scriptura filium huoc ex Ægyptio quodam ab ea genitum ait: *Quem pepeeeeat de viro Ægyptio intee filios Iſrael*. Suot etiam viri Salomith dicti, nempe filius Zorobabel, filius Iſaar, filius Semei, & filius Roboam. *Levit.* xxxiv. 1. *Paealip.* ii. xx. iii. & ii. *Paralip.* xi.

Salomon, *pacificus*, Davidis, & Betbſabeæ filius, natus eſt ao. Muodi 2971. Ex quo lucem aſpexit, eum Domioous amore complexus eſt, eidemque *Jededia* nomen, quod a Deo amaium ſignificat, a Propheta Nathan impoſitum voluit. Filius hic ex marrimonio natus, quod crimina duo præceſſerant; adulterium, & homicidium; arcanis Divinæ Provideoriæ conſiliis ita poſtulantibus, is demum futurus erat, in quo primum, quæ Deus Davidi promiſerat, peiſicerentur. Statuerat Deus fore, ut is magna cum gloria regnaret, longam Regum ſeriem Iſraelitico populo ſuppeditaret, promiſſique Servatoris pater, & e perfectiſſimis ejuſdem figuris eſſet. Ita enim per Nathan Davidi promiſerat: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod egeeditue de utero tuo & ſiemabo regnum ejus, ipſe ædificabit domum nomini meo, & ſtabiliam thronum regni ejus uſque in ſempiternum, ego ero ei in pateem, & ipſe erit mihi in filium, qui ſi inique aliquid geſſeeit, aeguam eum in viega vieorum .... miſericordiam autem non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab Saul, quem amovi a facie mea*. David, qui Salomooem filium ſingulari amore proſequebatur, animum applicuit, ut pro inſigoium Dei cooſiliorum ratiooe inſtitueretur. Maturius operam dedit, ut optimis moribus imbueretur, abduceretur a vitiis, moneretur que de humanæ vitæ periculis, inſidiiſque, quas juoioris Regis innocentiæ affeotatores tendere non deſiſtunt. Patris eximia monita Salomon ipſe nobis ſervavit: *Nam et ego filius fui patris meitenellus, et unigenitus coeam matee mea, et docebat me, atque dieebat: ſuſcipiat verba mea coe tuum, ſlodi præcepta mea, et vives etc.* Sub finem vitæ, regnique Davidis, cum Adonias ab aſſeclarum manu ſe Regem renuntiandum curaſſet, Nathan, & Sadoc Bethſabeam de re tota monueruot, a qua ſtatim certior factus David, Salomonem, nulla inter-

terjecta mota, ad Gebon pergere juſſit, ubi Sadoc ei regalem unctionem contulit. Rex ergo reounriatus, & inter populi plauſus ad regias ædes perductus fuit, eumque David ſub ſolio ſedere voluit. Tum vero Princeps hic ob ſucceſſoris aſpectum lætitia geſtiens, ſanctoque furote correptus ſublime illud vaticinium edidit, quod pſalmo ſeptimo, quem poſtremum compoſuit, continetur: *Deus, judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio Regis &c.* Ambitione tumens Adonias, cum ſibi ſolium promitteret, ad conſecrati Salomonis nuntium, ſe ab omnibus derelictum vidit, eoque adactum, ut ſe ſiſteret ad ejus pedes, cui diadema ſe adempturum ſperabat, & gratiæ titulo vitam ab eo ipſo obtineret. Paulo poſt David eos ex Regno coegit, qui in omni ordine primas tenebant, quibus eligendum ſucceſſorem oſtenderet, quibuſque præſentibus tumultuariam Salomonis renuntiatiooem firmaret, quam per Adoniæ facinus ea, quam adeo auguſta cæremonia poſtulabat, ſolemni ſurma perficere non potuerat. Princeps hic, ut ſe morti proximum vidit, accitum Salomonem filium monitum poſtremo voluit, cumqne ei fidem & pietatem in Deum commeodaſſet, & in mandatis dediſſet, nt patri illatas iojurias ulciſceretur, & collata beneficia compenſaret, ſupremum in Domino djem obiit. Patris vita functi ſolium obtinuit Salomon ætatis an. xtx. univerſo Iſraelitico plaudente populo. Sua primum uſus auctoritate Adoniam morti addictum voluit, quem ſemper ambitioſa conſilia ad atrogatum ſolium trahebant per Abiſag matrimonium, quod vehementer urgebat. Abiathar quoque Adoniæ ſautorem Pontificia dignitate privavit, & Anatot, quæ e Sacerdotalibus Urbibus erat, relegavit. Joab, qui & ipſe a perduelli ſteterat, id noo ignorans, de quo agebatur. ad Tabernaculum fugit, amplexus Altaris cornu; at Salomon, Legis verba ſecutus, ne voluntarius homicidia relinqueretur in vivis, ad aram licet cooſugiſſet, eum ibidem occidi juſſit. Triennio poſt eidem ſuppicio voluit addictum Semei, qui Hieroſolymis auſus egredi, cootra ac juſſus a Salomone fuerat, dignus fuit, cujus vetera ſcelera revocarentur. Tunc Salomoo ſe ſollo poritum videns, Pharaonis Ægypti Regis filiam duxit, quam dubio procul impulit, ut ab idololatria recederet, ſilente quidem ſacra Scriptura, ar prohibente Lege, ne matrimonium cum idololatris contraheretur: *Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne poſtquam ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in Deos ſuos.* Reginam dnxit Hieroſolymam, & io veteres Davidis ædes recepit, quoad ei novas ſtruxiſſet, quod poſt annos aliquot executus eſt. Harum nuptiarum occaſione Salomon Canticum Canticorum, quod earumdem Epitalamium eſt, concinnavit. Tum univerſo comitante populo, in Gabaon ſe contulit, qui ſublimium locorum unus, & quidem e totius regionis clariſſimis erat; nbi ſuper æneum Altare, quod ante Tabernaculum erat, hoſtias mille in holocauſtum obtulit; eique Deus ſequenti oocte in ſomniis apparuit, mandavitque, ut peteret, quicquid optabat. Salomon, actis Domino gratiis ob beneficia, quibus ejus patrem cumulaverat, & quod ſe potiſſimum, qui ei ſuccederet, elegiſſet, ab eo poſtulavit docilem animum, qui bona conſilia audite, & ſequi paratus eſſet, perſpicaciam, & & prudentiam, qua ſibi a mendacii ſeductione caveret, veritatis amorem, quo a ſe ipſo aſſentationis virus averteret, animique conſtantiam. qua juſtitiæ prorſus addiceretur: *Dabis ergo ſervo tuo cor docile, ut populum tuum judicare poſſit, & diſcernere inter bonum, & malum.* Salomonis poſtulatum Deo gratum ſuit, qui ei ſapientiam, qua oemini majorem contulit, eique pretioſo muneri divitias, & gloriam addidit, quæ non petierat: *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens, & intelligens, in tantum ut nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.* Expetgeſactus Salomon intellexit, id omne io ſomnio contigiſſe, ſed in prodigioſo ſomnio, in quo res perſpicue cognoſcuntur, & io quo divinitus ſopitis quoad exteroas res ſenſibus, non amplius a materia pendens animus, rationis, & libertatis uſu omnino fruitur, ut Deum loquenrem intentus audiat. Statim veram ſapientiam, quam Salomoni promiſſerat, reapſe inſuſam oſteodit; de qua

ut Regnum totum ſplendido eventu convinceret, occaſionem, quæ unica eſt in hiſtoria, oblatam voluit, qua huic Principi inter duas partes judicaturo nihil eorum ſuppetebat, quibus ad veritatem detegendum homines uti ſolent. Sceleſtæ feminæ duæ ad Regem ſe contulerunt, dixeruntque, inter dormiendum contigiſſe, ut una puerum ſuffocaret, & ſociæ in vivi locum apponerêt, eum proinde, qui ſupererat, utraque ſibi tamquam ſuum vindicante. Itaque Rex ne minimum quidem nactus indicium, quod ad tam obſcuras tenebras disjiciendas facere poſſet, ſtatuit ex tempore materni amoris periculum facere; ut ex interno dolore veritatem exprimeret, infantem vivum bifariam ſecari juſſit, & utrique fæminæ dimidium tradi: *Dividite*, *inquit*, *infantem vivum in duas partes*, & *date dimidiam partem alteri*. Captum conſilium e voto ceſſit, & natura ſe ipſam explicuit. Vera mater ut enſem vidit, quo filius in duas partes ſecandus erat, ſciſſis veſtibus, eum cedere, quam ſectum videre maluit: *Obſecro*, *Domine*, *date illi infantem vivum*, & *nolite interficere eum*. At ficta mater, æmulæ ſuperandæ cupiditate excæcata, ſe prodidit, in ſententiæ executionem conſentiens: *Nec mihi*, *nec tibi ſit*, *ſed dividatur*. Tum Rex, Deo ipſo in te tam obſcura ejus mentem illuſtrante, ſententiam protulit, & veræ matri puerum reddi juſſit: *Date huic infantem vivum .... hæc eſt enim mater ejus*. Judicium hoc in omnium animis longe maximam ſapientiæ, & perſpicaciæ juvenis Regis exiſtimationem impreſſit, eique ſingularem obſervantiam apud univerſum Iſraeliticum populum conciliavit. Interea Rex cumulatiſſima pace gaudens, Domino Templum, ſibique ipſi regias ædes conſtituere ſtatuit. Eo conſilio, cum Hiram Rege Tyri fædus iniit, eumque per Oratores rogavit, ut ſibi liceret mittere, qui in monte Libano cedros, & abietes cæderent; ſtrenuos etiam opifices ex ipſo petiit, quibus ad executioni mandandum, quod propoſuerat, uteretur. Humaniter Hiram Salomonis poſtulatis annuit; miſſoque viro, cui nomen Hiram, in omni operum genere præſtantiſſimo, ſe perfecturum recepit, ut omnia, quibus opus fuiſſet, ligna Joppen uſque perducerentur, unde Salomon ea Hieroſolymam perferenda curaret. Contra Salomon 20000. tritici modios, & bordei totidem, nec non 20000. vini dolios, oleique utres totidem ſe Regi Tyri quotannis ſuppeditaturum promiſit. Ita ergo cæptum opus, ut Proſelytorum ſeptuaginta millia humeris ea geſtarent, quorum uſus ad ædificationem futurus erat, octuaginta millia in montibus ſaxa cæderent, tria millia, & ſexcenta obirent Inſpectorum munia; & præterea Iſraelitarum 3000. in Libano alternis decem millia in opus incumberent. Poſt hos apparatus, anno 480. ab exitu ex Ægypto, die ſecunda ſecundi menſis, Regni Salomonis anno quarto, cæpta eſt ædificari Domus Domini in Monte Maria in planitie Ornan, quam David emerat. Poſt operæ ſeptem annos perfectum opus, cujus Dedicationem ſolemniter Salomon celebravit. Cæremonia hæc, ad quam acciti omnes Iſraelitarum Seniores, omniſque populus confluxere, dierum ſeptem ſpatium occupavit, quibus elapſis, incboatum Tabernaculorum Feſtum, quod ipſum ſeptem præterea dies perduravit; ut proinde per quatuordecim omnino dies populi conventus extiterit. Salomon, impoſita extrema Templo manu, animum applicuit, ut regias ædes duas, unam ſibi, alteram Reginæ conjugi, quæ Regis Ægypti filia erat, erigeret. In earum conſtructione poſuit annos tredecim, nibil eorum reliqui faciens, quæ natura, & ars ad amplitudinem ſuppeditare poterant, quo Rege totius Orientis maximo dignæ forent. Cum ergo Salomon omnia hæc opera felciter ad exitum perduxiſſet, ei Deus ſecundo apparuit, ſignificans, ſe veterum ejus precum, quibus cumulatiſſime jam annuerat, oblitum non eſſe; at ne forte promiſſis adeo magnificis intumeſceret, eum monitum voluit, ea non abſoluta eſſe, ſed conditione ſuſpenſa, ſcilicet ab ejus fide pendere; cæterum ſi ab ejus Lege, ac ſervitio defeciſſet, minitatus eſt fore, ut Templum ipſum ab eo ſibi dicatum non ſine horrore rejiceret, Iſraeliticum populum e terra, quam ei poſſidendam dederat, exterminaret, ejuſque calamitates adeo inſignes, & tragicas redderet, ut ad extrema ſignificanda mala, in

in proverbium abirent : *Si autem averſione averſi fueritis vos, & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & cæremonias meas, quas propoſui vobis, ſed abieritis, & colueritis Deos alienos, & adoraveritis eos, auferam Iſrael de ſuperficie terræ, quam dedi eis, & Templum, quod ſanctificavi nomini meo, projiciam a conſpectu meo, eritque Iſrael in proverbium, & in fabulam cunctis populis.* Præter magnifica, de quibus hactenus, opera, Urbis quoque Jeruſalem mœnia, plateamque Mello, quæ inter Montem Sion, ubi ædes regiæ, & montem Moria, ubi Templum, interêrat, Salomon ædificavit, conditis præterea multis, quam late patebat ejus imperium, Urbibus, multiſque munitis aliis; Chananæos, qui in Iſraelitarum regione reliqui erant, ſuæ omnes ditioni ſubdidit, quos publicis operibus addicere, quam e vivis tollere maluit, ut naturales ſubditos ſibi ſervaret, quos Miniſtros, Officiales, exercituſque ſupremos Duces inſtituit. Hujus Principis vim, divitias, magnificentiam finitimi Reges non verebantur modo, verum etiam reformidabant. Ejus Imperium ab Euphrate flumine ad Philiſtæorum regionem, ipſoſque Ægypti fines in omnia Regna protendebatur, quæ ſibi vectigalia reddiderat. Regii redditus annui aurea talenta *666.* conficiebant, haud computatis ſubſidiis, quæ Iſraelitæ ſuppeditabant, & juribus, quæ Mercatores ſolvebant. Aulæ ſplendor, menſæ magnificentia, Miniſtrorum, & militarium Virorum innumera multitudo, veſtium opulentia, ædium ornatus, & amplitudo eos admiratione perfundebant, quos tanti Regis fama Hieroſolymam traxerat. Nihil non ex auro, ſolium, equeſtris apparatus, vaſa, ſupellex, mobilia quæque; metallum hoc æque ac ſaxa, plumbumque, commune erat. At hæ ſupra modum impenſæ, incredibilis hic luxus, denique nihil populo oneroſum erat; Iſraelitis, ut ſacra Scriptura teſtatur, ſingulis ad vineæ ſuæ, ſuæque ficus umbram comedentibus, bibentibus, genio indulgentibus: *Habitabatque Juda, & Iſrael abſque timore ullo, unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, a Dan uſque Berſabee cunctis diebus Salomonis.* Ejus opum præcipuus fons Tarſus erat, quo claſſis triennio quoque ſe conferebat, ut aurum, argentum, ebur, ſcimias, pavones conquireret. Præterea claſſis alia ſolvens ex Idumææ Urbe, cui nomen Aſion-Gaber, ad Rubri maris littus, navigabat Ophir, unde præter gemmas, aurumque, perrara ligna referebat. At hæc omnia externa bona Salomoni minorem admirationem conciliabant, quam ſapientiæ ſingularia lumina, quæ Deus eidem conceſſerat. Orientis ille, Ægyptique Sapientes omnes longe multumque ſuperavit. Ejus mens omnia pervadebat; a cedro ad hyſſopum uſque de arboribus omnibus, plantiſque, de terreſtribus animalibus, reptilibuſque, ac de piſcibus egit: *Et diſputavit ſuper lignis a cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad hyſſopum, qui egreditur de pariete; & diſſeruit de jumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus.* * Sententiarum tria millia pronuntiavit, & canticorum quinque millia compoſuit. Inauditum hoc ſupra humanæ naturæ vires ſapientiæ prodigium, quam huic juniori Regi Deus abſque ſtudio, ac labore large contulerat, populorum, & Regum curioſitatem excitabat, qui undique erudiendi ad eum confluebant: *Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab univerſis Regibus terræ, qui audiebant ſapientiam ejus.* Tam raræ ſapientiæ fama Reginam Sabæ permovit, ut Hieroſolymam ſe conferret. ** Regina hæc perſuaſum habens, Principem, qui omne ſuum ſtudium in Religione collocabat, aptiſſimum eſſe ad eas quoque difficultates ſolvendas, quæ ſuper mundi creatione, ſuper Providentia, ſuper Divinitatis natura, ſuper animæ immortalitate, ac ſuper futura vita ſollicitam eam habebant, e diſſitis regionibus eo conſilio venit, ut lumen quæreret, quod ei nemo ſuppeditare potuerat. *Sed & Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini venit tentare eum in ænygmatibus.* Ejus ergo primum per obſcuras quæſtiones periculum fecit, ut de ejus ſcientia certior fieret; Rex autem omnibus ab ea propoſitis difficultatibus cumulatiſſime ſatisfecit. Adeo vehementer, appoſite, ac digne de Religione diſſeruit, ut admodum probabile ſit, Reginam ejus ſermone ad verum Dei cultum perductam eſſe. Regi-

na Magnificentia Salomonis ſplendore perſtricta, multoque magis ejus ſapientiæ prodigiis abrepta non poterat, quin eum ſummopere admiraretur, eorumque fortunæ invideret, qui ſine intermiſſione eum ſcientiarum inexhauſtum fontem attingere, intentiſque auribus oracula, quæ ex ipſo loquentis ore prodibant, excipere poterant: *Beati viri tui, qui ſtant coram te ſemper, & audiunt ſapientiam tuam*. Ergo magnifica dona Regi tribuit, qui in grati animi argumentum eidem majora obrulit, & ſingulares honores addidit. At plauſus, & cultus, qui inſignem Salomonis ſapientiam conſequebantur, excellentia, quam ei poteſtas, & in omni genere perſpicacia ſupra Reges cæteros conferebant, ſollicitudo, qua ad eum ſpectandum omnes undique confluebant, lætitia, qua nemo non eumdem audire geſtiebat: hæc omnia vehementius in dies humanam imbecillitatem ſollicitabant. Succubuit tandem Salomon, & poſt incredibiles caſus in malum maxime formidandum, quod ſacra Scriptura memorat, prolapſus eſt. Aſſuevit paulatim ejus animus externis rebus, quibus undique cingebatur, eumque aſſuetudo hæc voluptatum illecebris pervium reddidit. Extranearum mulierum amori ſe perdite dedidit, e quibus vel mille duxit, contra expreſſam Legis ſanctionem, quæ Regibus hunc uſum vetuerat: *Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animam ejus*. Violabat etiam per hoc monſtroſum facinus Legem aliam, qua Iſraelitæ fœminas, tum quæ eſſent e maledicta ſtirpe Chanaan, tum quæ ex alio quovis populo Idola colerent, in conjuges ducere prohibebantur. Sane Deus omnium legum Auctor, & moderator, atque adeo ipſa ſuprema Lex, ab utraque lege Patriarchas plures exemerat; ita in Abraham, Jacob, Davide, aliiſque multis poligamia peccatum non fuit; id enim ſpectabat ad Judaicæ Religionis Æconomiam, quæ prophetica omnino erat, eorum præterea ſanctorum Virorum vita quædam & ipſa figura erat; iidem poterant extraneas fœminas ducere, Chananæis exceptis, quæ anathemari addictæ erant; ita tamen ut ab idololatria recedere juberentur, quod omne periculum amovebat; verum exceptiones hæ excuſare non poſſunt inauditam multitudinem conjugum Salomonis, quarum pleræque Sidoniæ, Ethææque erant, maledictorum ſcilicet populorum reliquiæ. Ex alia parte Salomonem adeo effrænis libido tranſverſum egit, dignumque reddidit, quem Deus propriæ infirmitati traderet, cujuſque perfidiam evaneſcente mente puniret. Princeps hic, qui de Divinitate adeo magnifice, ac ſublimiter cogitabat prædicabatque, qui vi tanta ejus prodigia vulgaverat, qui ſuam omnem gloriam, & lætitiam in eo poſuerat, ut auguſtum Templum eidem ædificaret, ad execrandâ deliramenta ſe abripi paſſus eſt, eoque devenir, ut monſtroſiſſimis, & ineptiſſimis Ethnicorum Numinibus Templa erigeret, atque ita Idolorum cultum cum veri Dei, quem ejus Patres coluerant, cultu conjungens indigno fœdere, vitæ ſuæ poſtremos annos dehoneſtavit: *Cumque jam eſſet ſenex, depravatum eſt cor ejus per mulieres, ut ſequeretur Deos alienos . . . . tunc ædificavit fanum Chamos idolo Moab, in monte, qui eſt contra Jeruſalem, & Moloc idolo filiorum Ammon*. Deus hujus Principis, quem tot beneficiis cumulaverat, ingrato ultra omnem modum animo exacerbatus, ei ſuam omnem vindictam minitatus eſt; fore ſcilicet, ut ejus Regnum divideret, & ſervo traderet; ſe tamen id, eo vivente, non effecturum, in Davidis gratiam, cui futurum promiſerat, ut Regnum in filio firmaret, qui ex eo naſceretur: *Verumtamen in diebus tuis non faciam, propter David patrem tuum; de manu filii tui ſcindam illud*. Interea Deus, ut reum puniret, & ſeditioni, quæ poſt ejus mortem contigit, viam ſterneret, hoſtes in eum concitavit Adad Idumæum, & Razon Syrum, inſtrumenta, quæ jampridem paraverat, ut in hunc Principem, cujus errata prævidebat, animadverteret. Jeroboam vulgaris Viduæ filius, quam Deus huic orphano profugo, huic latronum ſignifero comitem addidit, ut Salomonis ſolium turbaret, gravium vectigalium, quæ Rex, dum incumberet ad aulam Mello, ſubditis imponere coactus fuerat, occaſionem arripuit, ut animos incitaret, & defectionem foveret, quæ, Roboamo regnante,

Digitized by Google

te, contigit. Salomon quidem operam dedit, ut ſeditioſum hominem de medio tolleret; at ille in Ægyptum fugit, ubi conſtitit ad Regis uſque mortem, qui quadraginta regnavit annos. Id honoris huic Principi fuit, ut Meſſiam exhiberet in omni vita ad caſum uſque; at malo ipſius fato factum, ut ejus gloriam tantum, amplitudinemque referret, ea vero, quæ humilia in ipſo futura erant, non admiſceret. Eum repræſentare cæpit, ſtatim atque ad ſolium elatus fuit; ei David in mandatis dedit, ut injurias, quibus affectus fuerat, ulciſceretur, & officia, quæ receperat, compenſaret. Ita Dei Filius in gloriæ ſuæ ſtatu, homines judicandi, peccatores ſcilicet, ut Joab, puniendi, fideles autem ſervos, ut Berzellai filios, ad æternæ vitæ fruitionem ſuſcipiendi cumulatiſſimam poteſtatem obtinuit. Salomonis opes, amplitudo, magnificentia, ædes auguſtæ, & id genus alia ad externum ſplendorem facta, Judæorum carnales oculos in admirationem pertrahunt; at oculis fidei non niſi velum exhibent, ſub quo Chriſtus ſpectatur in Cæleſti Hieroſolyma ſuos inter Electos regnans, qui bonis domus ejus ad ſatietatem, & ut ſacra Scriptura loquitur, ebrietatem affluunt, æternarumque deliciarum torrente perfunduntur. Judæi, qui a Meſſia terrena bona tantum expectant, ea conjuncta comperiunt in Salomonici Regni hiſtoria, quam ſacra Scriptura deſcribit; at Chriſtifideles, qui æterna bona ſperant, veri Servatoris notas in eo uno detegunt, qui homines peccatis liberans, obſtaculum, quo a cæleſti Regno excludebantur, ab iiſdem amovit. Chriſtus viam iniit, Salomonis gloriæ, & magnificentiæ ex diametro oppoſitam. Ut veræ amplitudinis viam nobis oſtenderet, obſcuram, laborioſam, deſpicatui ductam in terris vitam egit; natus eſt in præſepis paupertate, & inter Crucis ignominias occubuit; hoc autem Chriſtum inter, & Salomonem ſane inſigne, mirumque diſcrimen eſt, quod ad Judæos excæcandos plurimum contulit. Meſſiam nimirum Regem Iſrael huic Principi ſimilem expectabant; ſperabantque ab eo proſperitatem ipſam, quam Salomon ſubditis ſuis comparaverat; atque in Mariæ filio nihil eorum nacti, quæ eorum cupiditatem in figura magnopere illexerant, eum Chriſtum, ſuumque Regem habere noluerunt.

Magna quæſtio eſt de Salomonis ſalute, qui boni tantum, malique egit, cujus primi quidem anni adeo commendandi, poſtremo vero adeo deplorandi ſunt. Egitne ergo idololatriæ, & incontinentiæ pœnitentiam? Id nimirum Deus haud revelavit. Perſpicue Scriptura ſuper ejus lapſu ſe explicat, de reſipiſcentia omnino non loquitur; ac nobis quidem plures timendi, quam ſperandi cauſæ ſuppetunt. *** Nonnullorum ſententia Eccleſiaſtes ab eo concinnatus fuit, ut ejus converſionis æternum monumentum eſſet; at nos jam oſtendimus, id argumentum admodum ambiguum eſſe, præſertim cum Salomon in eo libro de erratis ſuis alte ſileat, quorum ſane publicam palinodiam canere debuiſſet. Poſſet etiam conjici e ſacræ Scripturæ non obſcuro textu, Principem hunc in ſua cæcitate periiſſe; ex eo quippe conſtat, Joſiam ad profanas cæremonias locis ſublimibus uſum eſſe, quæ Salomon in honorem falſorum Numinum, Aſtaroth, & Moloch erexerat: *Excelſa quoque, quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem montis offenſionis, quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael Aſtaroth idolo Sidoniorum, & Chamos offenſioni Moab . . . polluit Rex.* Hæc igitur ejus idolatriæ monumenta adhuc Joſiæ tempore ſubſiſtebant. Jam vero ſi vere eum pœnituiſſet, nonne ſuum eſſe crediſſet, iis ſacrilegis Templis dirutis, ſcandalo occurrere, quod eadem erigens populo attulerat?

Quod attinet ad ejus Opera, ex iis, quæ compoſuit, non alia ſuperſunt, quam Proverbia, Eccleſiaſtes, & Canticum Canticorum, qui Libri dubio procul eum Auctorem agnoſcunt, & in ſacrum Canonem relati ſunt. Ei perperam tribuuntur Eccleſiaſticus, & Sapientia, qui Libri duo Salomonis non ſunt, quemadmodum & alia non pauca Opera certe ſuppoſita.

* *Salomon lib.* III. *Reg. cap.* III. *petiit a Deo* לבשומץ cor audiens, *quod nonnulli ad Deum, vel ad Spiritum Sanctum, vel ad eos denique referunt, qui ei a conſiliis futuri erant; alii aptius de litibus, & controverſiis interpretantur, quandoquidem*

dem additur e veſtigio לשפוט ad jus dicendum populo tuo. *Jam hæc Salomonis petitio adeo Deo grata fuit, ut ei non ſolum ſapientiam, qua ſuis omnibus deceſſoribus, ſucceſſoribusque preſtaret, verum etiam divitias promitteret, & gloriam, vitamque diutiſſimam, ſiquidem Divinę Legi obſecutus eſſet. Et ad ſapientiam quidem quod attinet, ea potiſſimum venit intelligenda, quę ad Reipublicę regimen, ad moralium, civiliumque rerum notitiam, denique ad naturalium rerum inveſtigationem ſpectabat; eaque preterea ſapientia, quę homines integros vitę, ſceleriſque puros exornat; id autem habita ratione temporum, quibus Salomon floruit. Hinc facile dirimi poſſunt quęſtiones plures, quę ſuper hac re proponi, atque agitari ſolent, cauſa exempli, an Salomon Apoſtolis ſapientior fuerit, & ejusmodi alię. Impium profecto, abſonumque fuerit, Salomonis ſapientiam cum ea comparare, quæ in Chriſto, & Apoſtolis fuit. Quamvis enim ſumma fuerit, & admiratione digniſſima, accipienda tamen eſt pro hominis captu, & pro artium, ſcientiarumque notitia, quæ iis temporibus florebant. Qua ex re ſuapte ſponte conſequitur, Salomonem de nonnullis etiam rebus, ad artes, ſcientiasque ſpectantibus ignoraſſe, eosque pariter hallucinari, qui earum artium, & ſcientiarum cognitionem Salomoni tribuunt, quæ eo tempore in uſu non erant, quæque deinceps inventæ fuerunt. Hinc eliminandæ ſunt ineptæ, otioſęque Scholaſticorum quęſtiones, videlicet:* An fuerit illa Salomonis ſapientia iofuſa per ſe? An communia non ſolum priocipia, ſed ſingulares quoque concluſiones calluerit? An in cognoſcendis primis rerum affectionibus diſcurſum adhibuerit? An omnium individuorum cognitionem comprehenderit? Errare ne, aut obliviſci, vel amittere ſapientiam, ao exercere eamdem, atque augere ſequenti labore potuerit, debueritve? *Et id genus aliæ quęſtiunculę, quę fortaſſe ſubtilitatis aliquid habent, ſoliditatis nihil. In his quippe nugis immorari velle hominis fuerit tempore intemperanter abuti volentis, cujusmodi fuit* Joannes Pineda, *qui opus elaboravit inſcriptum de* Salomone prævio, *nempe* de rebus Salomonis *lib.* III. *ubi contendit, omnium artium, rerumque divinarum, & humanarum* Encyclopædiam *Salomoni conceſſam fuiſſe, eumque nobis venditare nititur* ſummum Aſtronomum, Geometram, & Arithmeticum accuratiſſimum, Coſmographum item, ac Geographum, atque Architectum perſectiſſimum, & magiæ naturalis callentiſſimum, civilis doctrioæ conſultiſſimum, moralium Doctorum eruditiſſimum, & Theologum denique numeris omnibus abſolutum fuiſſe. *Porro nemo non intelligit, ſingula hęc ſine grano ſalis, ut dicitur, ſuſcipienda non eſſe.*

Nos contra, miſſis ſomniis, Salomonis ſapientiam, Sacra Scriptura facem præferente, ſpectabimus. Eam ſane ſummam, & admiratione digniſſimam fuiſſe teſtatur Sacer Scriptor, dum inquit: Donavit etiam Deus Salomonem ſapientia, & peritia maxima; animique amplitudine, quæ arenam, quæ eſt in littore maris, æquabat. *Ad animi amplitudinem quod ſpectat, in Hebraico textu legitur* רחב לב extenſio cordis; *qua loquendi ratione ingenium multarum rerum capaciſſimum ſignificatur. Jam vero rerum, quæ cognoſci poſſunt, longe maximam multitudinem amplo animi ſui veluti ſinu Salomonem complexum eſſe, ex comparatione quoque deducitur, quæ inter hæc, & arenam, quæ in littore maris eſt, inſtituitur. Subdit Sacer Scriptor, ut oſtendat, quantum Salomon ſapientia præſtiterit, eam ſuperaſſe* ſapientiam Orieotalium, & omnem ſapientiam Ægypti. *Fuere non pauci, qui* קדמני *interpretati ſunt* antiquos, *ſecuti verſionem Interpretum ſeptuaginta, qui ita vertunt Hebraica vocabula:* Καὶ ἐπληθύνθη Σαλομῶν σφόδρα ὑπὲρ τὴν φρόνησιν πάντων ἀρχαίων ἀνθρώπων. *Et Joſephus lib.* VIII. *Antiquitatum Judaicarum cap.* II. *ſecutus eſt auctoritatem Septuaginta:* Τοσαύτην δὲ, ἣν ὁ θεὸς Σαλομῶνι παρέσχε φρόνησιν καὶ σοφίαν, ὥστε τοὺς ἀρχαίους ὑπερβαλεῖν ἀνθρώπους: tanta Deus prudentia, & ſapieotia dooaverat Salomonem, ut veteres ſuperaret homines. *Verum alii rectius per Orientis filios intelligunt Orientales populos, penes quos litterarum ſtudia floruerunt; idque eo magis, quod ibidem fit Ægyptiorum mentio. Per Orientales quoad Chananæam populos intelligi poſſunt Chaldæi, Babylonenſes, Arabes, Perſæ, quos conſtat ſapientia temporibus antiquiſſimis excelluiſſe. At ſeu Chaldæi, ſeu Arabes intelligantur, nos quidem haud ſatis*

tis

tis ſcimus, quænam earum nationum ſapientia ea ætate temporis fuerit. Monumenta, quæ ſuperſunt, quæque ad nos per Græcorum induſtriam potiſſimum pervenerunt, de quibus Hiſtoriæ Philoſophicæ Part. XIII. compendioſe Stansleus loquitur, omnino recentia ſunt, ut proinde nihil inde certi deduci poſſit.

Præterea Salamonem ferunt ea ſcientia inſtructum fuiſſe, ut ex Hebraica Natione ſuorum temporum excellentiſſimos quoſque ſuperaret, cujuſmodi fuerunt Etanus Ezrachita, Hermanus, Chaleoles, & Dardam; ediſſerunt etiam, quæ ſapientiæ ſpecimina exhibuerit: Protulit tria millia ſententiarum, ejuſque Canticorum fuerunt quinque ſupra mille. Vocabulum משל ſimilitudinem ſignificat, & a Græcis ſumitur pro παραβολὴ parabola; pro quavis tamen ſententia ponitur, quæ ingenii peculiarem aciem patefacit, & ad vitam inſtituendam, emendandoſque mores profertur. Ex libro etiam, qui nobis ſuppetit, nempe משלים, id etiam conſtat, eas ſententias pro Græcorum gnomis accipiendas eſſe. Haud dubitari poteſt, quin liber hic præclariſſimas, ſelectaſque ſententias contineat, quas Salomon Divino inſtinctu afflatus ſcripſit; atque hinc quoque deducitur, quanta ejus in civilibus, & moralibus cognitionibus peritia fuerit. Quod attinet ad Cantica, Hebraice dicta שירים, quæ demum fuerint, tum ex Pſalmo XLV. tum ex Cantico Canticorum perſpicuum fit. In dubium enim revocari non poteſt, quin de rebus divinis in utriſque Salomon egerit. Qui autem putant, in hoc Pſalmo, & in Cantico Canticorum de conjugali, profuſque impuro, & laſcivo amore ſermonem eſſe, nihil aliud faciunt, quam ſuam ipſorum profanam, & imputam mentem oſtendunt, quemadmodum in Articulo Canticum Canticorum jam dictum eſt.

Flavius Joſephus errat via tota, dum aſſerit, Salomonem non ſententiarum tria millia, quemadmodum Sacer Scriptor tradit, ſed παραβολῶν, καὶ εἰκόνων βίβλυς τρισχιλίας, libros de odis, & canticis quinque ſupra mille concinnaſſe, quaſi de arte poetica, & componendis Canticis totidem libros ediderit:

De Salomone præterea dicitur: Egit de arboribus, a cedro, quæ eſt in Libano, ad hyſſopum, quæ prodit ex muro, de quadrupedibus, de avibus, de reptilibus, deque piſcibus: nempe de arborum, plantarum, & animalium natura, & indole locutus eſt; ac ſe admodum naturalis ſcientiæ, phyſicæ dictæ peritum oſtendit. Ibidem quoque Flavius Joſephus profecto fallitur, dum id quoque ad mores refert, perinde ac ſi arborum quodque genus edendi parabolas occaſionem eidem ſappeditaverit: καθ' ἕκαστον γὰρ εἶδος δένδρου παραβολὴν εἶπεν, ſecundum unamquamque ſpeciem arborum parabolam dixit. Cedrus porro, & hyſſopus arborum primum, & ultimum indicant. Omnium quoque generum fructus in hortos contulit. Et quoniam non omnis fert omnia tellus, addunt proinde Rabbini, eum ſubterraneos meatus omnes, ſolique indolem probe noviſſe, neque ignoraſſe, quibus potiſſimum plantis, arboribuſque emittendis, alendiſque ſingulæ ejuſdem ſoli partes idoneæ, aptæque eſſent. Legatur Salomon Jarchi. Quod etiam Sacer Scriptor de animalibus ait, eorum indolem Sapientiſſimo Regi notiſſimam fuiſſe, idem Joſephus ita videtur accipere, quaſi Salomon ex arboribus occaſionem ſumpſerit parabolas concinnandi: ὐδὲ μίαν γὰρ τῦτων φύσιν ἠγνόησεν, ὐδὲ παρῆλθεν ἀνεξέταστον: nullius enim horum naturam ignoravit, aut inſcrutatam reliquit. Alii Rabbini ridiculi ſunt, & cum in Hebraico textu legatur: על הבהמה וידבר, particulam על vertunt per eum, atque inde concludunt, Salomonem cum Brutis locutum eſſe, eorumque reſponſa percepiſſe. Ex voce וידבר rectius infertur, Salomonem de brutis, pro ut ei ſe obtulit occaſio, verba feciſſe, atque in hac ſcientia facem cæteris prætuliſſe. Non inde tamen conſequens fit, ab eo ſuper ejuſmodi rebus editos libros fuiſſe; tametſi fortaſſe non defuerint, qui notitias eodem ſpectantes, quas a Salomone acceperant, in commentaria referrent. Eumdem Regem optime matheſim calluiſſe certiſſimam fidem faciunt magnifica, & ſumptuoſa ædificia ab eodem extructa. Ac videtur etiam deduci poſſe, eumdem aſtronomum fuiſſe, quia penes Ægyptios, & Chaldæos, quibus Salomon ſcientia præſtitiſſe dicitur, priſcis temporibus Aſtronomiæ ſtudium florebat. Turpiter etiam Joſephus fallitur, dum his omnibus cognitionibus artem quoque magicam addit: πά-

παρέσχε δ' αυτῷ μαθεῖν ὁ Θεὸς καὶ τὴν κατὰ τῶν δαιμονίων τέχνην εἰς ὠφέλειαν, καὶ θεραπείαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπῳδάς τε συνταξάμενος αἷς παρεγορεῖται τὰ νοσήματα, καὶ τρόπους ἐξορκώσεων κατέλειπεν οἷς ἐνδούμενα τὰ δαιμόνια ὡς μηθέτ' ἐπανελθεῖν ἐκδιώκουσι: Quin & eam rem divinitus conſecutus eſt, ad utilitatem, & medelam hominum, quæ adverſus Dæmones eſt efficax. Incantationes enim compoſuit, quibus morbi pelluntur, & conjurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes Dæmones ita fugantur, ut in poſterum nunquam reverti audeant. *Hæc autem commentatio, ſeu potius commentum* Joſepho *placuit, quia ſcilicet ejus temporibus incantationes, & exorciſmi apud Hebræos magnopere, & jampridem in uſu erant. Quamobrem addit:* καὶ αὕτη μέχρι νῦν παρ' ἡμῖν ἡ θεραπεία πλεῖστον ἰσχύει: atque hoc ſanationis genus usque plurimum apud noſtrates pollet. *Quin etiam ſubdit, ſibi viſum quemdam e ſua natione, cui nomen Eleazaro, qui multos lethales morbos ſanavit coram Veſpaſiano, ejuſque filiis, Tribunis, militibusque: Harum autem curationum rationem, quæ in uſu erat, ejuſmodi eſſe teſtatur*: admoto naribus Dæmoniaci annulo, ſub cujus ſigillo incluſa erat radicis ſpecies a Salomone indicatæ, ad ejus olfactum, per naſum extrahebatur Dæmonium; & collapſo mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens, & incantationes ab illo inventas recitans. Volens deinde Eleazarus his, qui aderant, oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longe inde ponebat poculum, aut pelubrum, aqua plenum, imperabatque Dæmonio, homine exeunti, ut, his ſubverſis, ſignum daret ſpectatoribus, quod reliquiſſet hominem. quo facto, nemini dubium erat, quanta fuiſſet Salomonis ſcientia, & ſapientia. *Ego vero nullus dubito, quin has ineptias quicumque legerit, ſtatim intelligat, quanta fuerit* Joſephi *inſcitia, & ſuperſtitio. Atque hinc dubio procul neſcioquos de Magia libros adlaborandi, & Salomonis nomine in vulgus ſpargendi occaſionem male feriati nonnulli homines, & cachinnis excipiendi ſumpſerunt. Legatur eruditiſſimus* Calmet *in Commentario ad Lib. III. Reg. ubi controverſiæ caput hoc docte, graviterque pertractat.*

** *Regina, quæ ad Salomonem ſe contulit, nuncupatur* מלכת שבא *Regina Saba, ſeu Seba, ſeu Sabæorum. Quoniam porro Saba a nonnullis in Arabia felici collocatur, hinc oritur controverſia, e quanam Saba venerit Regina, de qua ſermo eſt. Eam aliqui deducunt ex Æthiopia; quam ſententiam, præter* Origenem, S. Gregorius Nyſſenus, Theodoretus, *aliique tuentur, & propugnandam ſuſcipit* Natalis Alexander *in Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris Teſtamenti, Diſſertatione* II. Ætatis *Quintæ; qui ſe ſatis præſidii nactum putat in auctoritate* Joſephi *lib.* VIII. *Antiquit. Judaic. cap.* 11. *referentis, Reginam hanc ab* Herodoto *Nicaulam dictam, non ſolum Æthiopiæ, ſed etiam Ægypti Reginam fuiſſe. At turpiter fallitur, & alios pariter fallit.* Herodotus *enim lib.* 3. *cap.* 100. *Reginam Ægypti non jam* Nicaulam, *ſed* Nicotriam *vocat, quæ cum ob alia, tum ob temporum rationem pro ea ſumi nequit, quæ Salomonem adiit. Æthiopes interim conſtanti traditione freti eam ſibi vindicant.* Job Ludolphus *in compendium redacta commemorat ea, quæ per traditionem Æthiopes de Regina ſibi perſuadent,* e Baltaſſare Telletio *deprompta in Hiſtoria Æthiopica lib.* 1. *cap.* XXV. *En ipſa ejus verba*: Reginam Æthiopem Maquedam, ubi ex Mercatore ſuo Tamerino de potentia, & ſapientia Salomonis certiora cognoverit, ad illum cum Magnatibus ſuis, multiſque muneribus profectam eſſe, verique Dei cultum ex eo didiciſſe. Exacto aliquo temporis ſpatio, domum reverſam peperiſſe filium Menilehecum, ex Salomone conceptum, quem Davidem nominaverit. Eum poſtea Hieroſolymam ad patrem miſſum, ejus juſſu, in lege Divina bene inſtructum, & tandem in Regem Æthiopiæ unctum, atque ita dimiſſum fuiſſe, additis nobilibus Iſraelitis, veluti amicis, & novi Regni inſtrumentis, nec non Legis peritis, ipſoque Azaria, Tzadoki Summi Sacerdotis filio, ſacrorum Antiſtite; atque exinde Reges Habeſſinorum, atque primos gentis hodiernos originem ſuam traxiſſe. *At gloriam hanc Abyſſinis Arabes non concedunt*: Apud Arabes, *pergit doctus* Ludolphus *lib.* II. *cap.* III. *ſuæ Hiſtoriæ Æthiopicæ*, non ambigitur, illam e ſtirpe filiorum Homer, id eſt, Homeritarum,

Google

tarum, & Hodhadi Regis filiam fuiſſe. Belkis vocant, eamque non Salomonis pellicem, ſed uxorem dicunt; unde colligitur, quod & ipſi traditionem pro vera habeant, quod filium ex Salomone conceperit. Lis de ea inter Æthiopes, & Arabes etiamnum durat, utriſque eam ſibi vindicantibus, haud ſecus ac ſi Franci hodierni cum Germanis ſuper Carolo M. certare vellent. *Haud equidem hujus litigii me judicem ſtatuo; viderint Arabes, & Æthiopes, quorum intereſt.*

Eam Arabiæ Reginam fuiſſe ſententia eſt, cui veteres Eccleſiæ Patres, S. Juſtinus, S. Cyprianus, *aliique libentius adhærent.* Job Ludolphus *opiniones has duas inter ſe conciliari poſſe putat, ſi Æthiopiæ pars Arabia ipſa ſtatuatur, ut Scriptoribus multis placet, qui Æthiopes habent* Sabæos, Homeritasque, *fortaſſe quia ſubfuſca, aduſtaque facie id genus hominum eſt. Mitto conjecturas cæteras, quas in ejusdem ſententiæ gratiam affert, quia reapſe favet iis, qui Reginam hanc ex Arabia felici veniſſe contendunt. Et ſane ita res habet.* Sabæos *porrò, quibus Regina hæc imperabat, fuiſſe poſteros, & deſcendentes* Jectan, *quorum ſedes Arabia felix, & proprie auſtralis pars, oſtendit erudite* Samuel Bochartus *in ſuo Phaleg. lib.* I. *cap.* XXV. *Neque a Palæſtina longius aberat Arabia, quam ut eo ſapientiæ, & opulentiæ Salomonis fama pervenire, & illinc Heroſolymam iter ſuſcipere Regina poſſet. Eodem accedit, impoſita Camelis aromata, magnam auri vim, pretioſosque lapillos eam ſecum tuliſſe. Jam vero conſtat, Arabiam felicem his omnibus rerum generibus, incenſoque, & aromatibus potiſſimum abundaſſe.* Plinius *Hiſt. natur. lib.* VI. *c.* XXVIII. *Sabæos prædicat* ditiſſimos ſylvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis, ceræque proventu. *Idem* Plinius *lib.* V. *cap.* XI. *Arabiam felicem* odoriferam illam, ac divitem, & beatæ cognomine inclytam *dicit. Arabiam auro, & gemmis affluere teſtatur* Diodorus Siculus *lib.* III. *Dicitur ſane Regina, qua de loquimur, tum S. Matthæi cap.* XII. *v.* 42. *tum S. Lucæ cap.* XI. *v.* 31. Βασίλισσα νότου, Regino Auſtri; *at id cum hac ſententia non pugnat; quia ſcilicet Arabia quoad urbem Jeruſalem auſtralis profecto eſt. Contra inſula* Meroes *ita dicta a Cambiſis ſorore, qui Sabæ vetus nomen mutavit, itemque Æthiopia, qua Africæ pars, non jam ad Auſtrum, ſed ad Occaſum eſt. Quod ſi laudato S. Matthæi loco dicitur* ἐκ περάτων τῆς γῆς, e terræ limitibus extremis, *animadvertendum eſt, ſacram Scripturam ita de omnibus regionibus loqui, quæ Mari finiuntur.*

Quod attinet ad Patrum teſtimonia, quæ Natalis Alexander *in medium profert, cum duplex, ut diximus, Æthiopia ſit, Africæ una, Arabiæ felicis altera, mirum non eſt, Patrum multos Æthiopem vocaſſe Reginam illam, quæ in Arabia felici regnabat; quod libere de* Cyrillo Alexandrino, *ac de* Origene *affirmare poſſemus.* Cyrillus *enim eo loco, quem* Natalis *laudat, diſerte monet ſe de ea Æthiopia loqui, quæ Arabiæ, & Mari Rubro finitima erat.* Origenes *porro Homilia* XI. *in Geneſim Reginam Saba vocat Reginam* Cedar. *Cedareni autem Arabiæ populi erant. Adde,* Natalem Alexandrum *haud ſedulo ea duo Patrum teſtimonia perpendiſſe. Ita enim* S. Hieronimus *in* LX *Iſaiæ caput*: Poſt divitias Maris, & fortitudinem gentium, greges quoque Camelorum, & Dromedarii Madian, & Epha promittuntur Jeruſalem; qui omnes venient de Saba, unde fuit & Saba Regina.

Madianitidem Arabiæ partem fuiſſe quis neſcit? Theodoretus *Quæſtione* XX. *in Numeros cum dixiſſet*, Saba gens Homeritarum, quibus vicini ſunt Madianitæ, *ſubdidit, ejus Nationis Reginam eam fuiſſe, quæ Hieroſolymam ad Salomonem inviſendum perrexit. Jam ejusmodi populos in Africa quis invenerit?*

*** *In varias quoque ſententias abiere Veteres, ad Salomonis pœnitentiam, æternamque ſalutem quod ſpectat. Suffragati ſunt ejus ſaluti* S. Irenæus *lib.* IV. *adv. Hæreſ. c.* XLV. S. Cyrillus Hieroſo-

roſolymitanus *Catecheſi* II. *de Illuminatis*, S. Epiphanius Hæreſi 42. S. Hieronymus *Epiſt.* IX. *ad Salvinam*, *aliique*; *refragati vero ſunt* S. Cyprianus *Epiſt.* VI. *ad Rogatianum*, S. Joannes Chryſoſtomus *Sermone de Pœnitentia* (*qui tamen alibi in contrariam ſententiam deſcendit*), S. Auguſtinus *lib.* II. *contra Fauſtum cap.* LXXXI. *alii denique controverſiam in medio relinquunt*, *ac ſub judice*, *rati ſuper hac re nullum certum argumentum ſibi ſuppetere*, *in quorum numero* Natalis Alexander *eſt in Hiſtor. Eccleſiaſt. Veteris Teſtamenti Diſſertat.* III. *Ætatis Mundi Quintæ*. *Ac via quidem hæc tutiſſima eſt*, *quia utraque ſententia*, *ſi verum fateri volumus*, *rationibus nititur*, *quæ nequaquam probabilitatis limites prætergrediuntur*. *Interea probabiliores mihi videntur eorum rationes*, *qui Salomonis ſaluti conſulunt*. *Haud equidem afferam*, *quod legitur Reg.* I. *cap.* XI. 43. *eum ſcilicet* cum Patribus ſuis obdormiiſſe, & in Civitate Davidis patris ſui ſepultum fuiſſe; *quandoquidem ultro fateor hoc argumentum infirmum eſſe*. *Nec puto ſatis evincere*, *quod legitur* II. Paral. *c.* XI. 17. *Roboamum*, *cum adhuc pius eſſet*, *in Davidis*, & *Salomonis viis ambulaſſe*; *quippe qui non ignorem id accipi poſſe de Regni Salomonis initiis*, *ac de tempore*, *quo verus Dei cultor erat*; *quamvis id argumenti non omnino contemnendum ſit*, *cum ea loquendi ratio de iis uſurpari ſoleat*, *qui conſtanter in ſuſcepto ſalutis recto tramite perſtiterunt*, *aut ſiquidem aberraverant*, *tandem aliquando in viam redierunt*. *At miſſis rationibus his*, *aliiſque ſimilibus*, *ſequentes ſaltem reputentur*, *quæ riſu excipiendæ non ſunt*, *floccique faciendæ*. *Conſtat primo*, *Salomonem ab eo tempore*, *quo a vero Dei cultu receſſit*, *in ſe plurium adverſariorum perſecutionem traxiſſe*; *quæ ſane perſecutio ut faſtidii non parum ei non afferre non potuit*, *ita ejus animum in voluptatum*, *ac vitiorum cæno prope ſepultum excitare poterat*; *præſertim cum eidem ignota non eſſet ejuſmodi malorum cauſa*, *quippe quam ex Prophetis perceperat*, *qui Divini Numinis iram ei portendebant*. *Et ſane cum in Roboamum divina ſe ira exeruerit*, *non poteſt*, *quin Salomon probe noverit*, *quicquid Abias Jeroboamo prædixit*. *Neque vero credibile eſt*, *Salomonem adeo in impietate pertinacem fuiſſe*, *ut hæc omnia negligeret*. *Eodem accedit in libro*, *qui* Koheleth, *ſeu* Eccleſiaſtes *inſcribitur*, *a Salomone profecto editus*, *aperta ejus pœnitentiæ documenta contineri*. *Et quamvis haud ſatis exploratum nonnullis ſit*, *antene*, *an poſt prævaricationem ab eo liber hic editus fuerit*, *multa tamen rationes ſuppetunt*, *quæ poſt ſcriptum oſtendere videantur*. *Primo enim de Ædificiis*, *hortis*, *aliiſque operibus verba facit*, *in quibus vitæ partem maximam collocavit*. *Deinde voluptatum meminit*, *quas copioſe*, *quaſique ad ſatietatem arripuit*; *quod ii facere ſolent*, *qui ad eam ætatem devenerunt*, *quæ ab ejuſmodi oblectationibus abhorret*, *iiſve percipiendis inepta eſt*. *Id autem eo minus in controverſia ponendum eſt*, *tum quod cap.* XII. *elegantiſſima ſenectutis deſcriptio*, *tum quod cap.* VII. *v.* 26. *fœminarum vehemens exſecratio legitur*, *ſummumque faſtidium*, *certe ex damno ortum*, *quod eidem attulerant*. *Denique capp.* II. & XII. *ſe prodit omnium Mundi rerum vanitatis alta cognitio*, *ſapienſque ad Dei timorem*, *tamquam ad omnis felicitatis centrum cohortatio*; *quæ ſane ſenſa animum terrenarum rerum pertæſum*, *veramque felicitatem*, *quæ in Dei timore ſita eſt*, *optantem exhibent*.

Argumenta porro, *quæ contrariæ ſententiæ aſſertores nobis objiciunt*, *haud ita gravis momenti ſunt*. *Sacra Scriptura quidem Salomonis pœnitentiam diſertis verbis non refert*; *at id referre neceſſarium omnino non erat*. *Quamvis enim Davidis*, *aliorumque pœnitentiam commemoret*, *nihil tamen eſt cauſæ*, *quamobrem id de omnibus referre debeat*; *multoque minus hinc licet inferri*, *eos*, *quorum pœnitentia in ſacris Litteris non deſcribitur*, *male factorum non pœnituiſſe*. *At enim*, *reponunt*, *Salomon Idola*, & *excelſa loca non evertit*, *quemadmodum*

dum Joſiam tandem feciſſe ex lib. II. *Reg. cap.* XXIII. *conſtat ; quod , inquiunt , argumento eſt , Salomonem idololatram mortuum eſſe . Verum id nihil obſtat , quominus idololatriam execratus fuerit , tametſi cum ætate provectus eſſet , deficientibus animi , corporisque viribus , aliisve impedimentis detentus tum Idola , tum iisdem dicata loca ſubvertere non potuerit* . *Certe* Amaſias , Azarias , *&* Manaſſes *idololatriam deſeruerunt , etſi nec Idola , nec iis ſacra loca diruerent . Si quis tamen plura , quod attinet ad hanc rem , ſcire deſiderat , adeat , quem ſupra diximus* , Joannem de Pineda *lib.* VIII. *cap.* I. de rebus Salomonis.

Salphaad, *timoris umbra* , filius Hephao, e Manaſſis ſtirpe , obiit maſculæ prolis expers ; ſed ei ſuperſtites fuere filiæ quinque , de quibus in libro Numer. c. XXVI. Maala , Noa , Egla , Melcha , & Therſa , quæ portionem in Terra promiſſa cum Tribus ſuæ cæteris obtinuerunt.

Saltus Libani . Præter verum , & proprie dictum ſaltum Libani, ubi etiamnum cedrus, cæteræque arbores creſcunt, ſacra Scriptura nuncupat ſaltum Libani regias ædes duas , quarum unam ſibi , alteram conjugi , quæ Regis Ægypti filia erat, Salomon Hieroſolymis ædificandas curaverat. Ibi fere Salomon verſabatur . Iis autem ædibus tribuitur ſaltus nomen a cedris , quibus potiſſimum eædem conſtabant . III. *Reg. cap.* VII.

Salvator is dicitur , qui vitam ſervat , aut a magnis quibusdam malis liberat . Hac ſignificatione Joſeph dictus eſt Salvator Mundi , quod eum a penuria ſervaſſet : *Vocavit eum lingua Ægyptia Salvatorem Mundi* . Id quoque nomen iis ſoditum fuit, quos Deus elegit, ut ab hoſtium ſervitute Iſraeliticum populum liberarent : *dediſti eis Salvatores , qui ſalvarent eos de manu hoſtium ſuorum* . Ita Joſue , David , Judices , Salomon , Joſias , Mathatias , aliique magni nominis Viri , qui Judæorum liberatores fuerunt , Salvatorum nomen obtinuerunt ; at ejus figura tantum erant , cui Salvatoris nomen potiſſimum congruit, quemque Prophetæ peculiariter hoc titulo deſignarunt : *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris* , Ita Iſaias , & alibi : *Clamabant enim ad Dominum a facie tribulantis , & mittet eis Salvatorem , & propugnatorem , qui liberet eos* . Is quippe humanam naturam ſumpſit , ut homines redimeret , & ad æternam ſalutem perduceret , ac proinde vere Salvator eſt : *Vocabis nomen ejus Jeſum ; ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum* . Deus quoque ipſe Salvator dicitur , & hunc ipſe titulum ſibi tribuit, quia reapſe ſine eo nec vita, nec ſalus eſt : *Ego ſum Dominus , & non eſt abſque me Salvator* . Eum David vim ſuam , Salvatorem ſuum nuncupat : *Robur , & Salvator meus* . Quamvis autem ſit omnium hominum , ipſorumque Infidelium Salvator , quippe quibus temporalia bona , & gratias externas confert , Fidelium tamen peculiari quodam titulo Salvator eſt : *Quia ſperamus in Deum vivum , qui eſt Salvator omnium , maxime fidelium* .

Salus . Sumitur id nominis I. pro conſervatione , & liberatione ab aliquo malo : *Domini eſt ſalus* . II. Pro vita , & incolumitate corporis : *Salus noſtra in manu tua eſt* . III. Pro proſperitate : *Occupabit ſalus muros tuos ;* nihil tibi intra domeſticos parietes, aut intra Urbis mœnia ad proſperitatem deerit . Hinc tritum illud : *ſalutem dicere* . IV. Significat Salvatorem : *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea* . V. Victoriam : *Sagitta ſalutis Domini contra Syriam* ; ſagitta hæc victoriam deſignabat , quam Dominus Iſraelitis contra Syros daturus erat : *Equus paratus ad diem belli , Dominus autem ſalutem tribuet* . Laudem , quæ Deo exhibetur : *Salus , & gloria , & virtus Deo noſtro* . VII. Salutem urbanitatis : *Fratribus , qui ſunt per Ægyptum , Judæis ſalutem dicunt fratres* . VIII. Æternam quoque ſalutem ſignificat , & quidquid ad eamdem ducit : *Propior eſt noſtra ſalus , quam cum credidimus . Cum metu , & timore ſalutem veſtram operamini* .

Salutatio Angelica . Per Angelicam Salutationem veniunt verba , quæ Angelus Gabriel Mariæ Virgini dixit , cum miſſus fuit , ut ejus conſenſum ad Verbi Incarnationem expoſceret : Ave gratia ple-

plena, *ita ad eam cæleſtis hic Nuntius*, Dominus tecum, benedicta tu in Mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Jeſus. *Luc. cap.* I. *verſ.* 28.

In hoc Annuntiationis myſterio peracta eſt Divini Verbi Incarnatio, ſcilicet ipſius Verbi cum humana natura, ſeu Divinæ naturæ cum humana in Jeſu Chriſti perſona conjunctio, atquæ ita quidem, ut divina natura in ſua propria hypoſtaſi ſubſiſtat, humana vero natura non in propria, ſed in Verbi ſubſiſtentia ſubſiſtat. S. Paulus *in Epiſtola ad Coloſſenſes cap.* I. *Incarnationem myſterium vocat, quia divitias, & prodigia continet, quæ omnibus retro ſæculis latuerant:* Myſterium, quod abſconditum fuit a ſæculis, & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt Sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus, quod eſt Chriſtus.

Incarnatio ſtricto jure, atque omnino neceſſaria non fuit; maxime quippe fieri poterat, ut Verbum caro non fieret. Neque vero facta eſt, peccato poſito; pro ut enim Sacra Scriptura loquitur, myſterium hoc vi charitatis, & amoris, quo Deus homines complexus eſt, non neceſſaria de cauſa contigit: Propter nimiam charitatem &c. (*Joan.* 4.) Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret . . . . Iipſe prior dilexit nos. *Verum abſolute neceſſaria fuit, facta, quæ re ipſa facienda eſt, hypotheſi, æternis decretis ſuis Deum ſtatuiſſe humanum genus redimere, & ita redimere, ut Divinitati cumulatiſſime ſatis fieret; in hac enim hypotheſi neceſſe erat, ut reparatio reſponderet injuriæ. Præterea Incarnatio æquitate quadam neceſſaria fuit; quia Divinam miſericordiam decebat, hominem ita redimi, ut omnino juſtus fieret. Porro Divina attributa in Incarnatione eluceſcunt, & potiſſimum* I. *Dei infinita charitas, qui Filio ſuo non pepercit, ſed eum pro nobis tradidit.* II. *Sapientia, quia Deus cum ſuapte natura inviſibilis eſſet, ſe per Incarnationem viſibilem reddidit; Deus ipſe ad noſtram infirmitatem ſe conformavit; ſe ipſe hominum exemplar exhibuit; a terrenis denique corporeiſque rebus ad ſpiritales, & cæleſtes hominem revocavit.* III. *Juſtitia, quia digna, quæ Deo offerretur, victima ad hominum expianda peccata opus erat; unuſque Homo-Deus infinitæ Dei Majeſtati ſatis facere poterat.*

Præcipuus Incarnationis finis Dei gloria fuit ſecundum ea Chriſti Domini verba S. Joannis cap. XVII. Ego te clarificavi ſuper terram, opus conſummavi, quod dediſti mihi, ut faciam. *Finis proximus fuit hominis ſalus, & cum Deo conciliatio, ut ait Apoſtolus ad Galatas cap.* IV. Ut eos, qui ſub lege erant, redimeret; ut adoptionem filiorum reciperemus. *Et in* I. *ad Timoth. cap.* I. Chriſtus Jeſus venit in hunc mundum peccatores ſalvos facere. *Eccleſia canit in Miſſæ Symbolo:* Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cælis, & incarnatus eſt. *Itaque Incarnatio peracta fuit ad hominem a peccato originali, & quovis alio, atque adeo a peccati pœna liberandum, non tamen a peccati radice, cui cum gratiæ auxilio reſiſtere poteſt:* Venit Filius Hominis (*Matth.* XVIII.) quærere, & ſalvum faceret, quod perierat.

II. *In Verbi libertate poſitum erat, ut cuicumque voluiſſet, naturæ ſe jungeret; at humanam elegit:* Non Angelos (*Hebr.* II.), ſed ſemen Abrahæ apprehendit. *Id autem, S. Leone teſte, propterea quod oportebat, ut Dæmon in ea ipſa natura, in qua vicerat, vinceretur.*

Incarnationis eſſentia in eo ſita eſt, quod divina, & humana natura in Verbi perſona conjunctæ fuerunt; ſcilicet una Verbi perſona humanam naturam ſumpſit; & ſane de hac una in Myſterio factus eſt ſermo: Et Verbum caro factum eſt. *Quamobrem Verbum humanam perſonam non ſumpſit, alioquin in Chriſto eſſent perſonæ duæ, nec dici poſſet, Homo eſt Dei Filius, & Dei Fi-*

lius

Digitized by Google

lius eſt Homo; *ac proinde Humanitas in Chriſto perſonalitatem, ut ajunt Theologi, propriam non habuit, ſua jura non obtinuit, ut nempe ſuarum actionum principium eſſet, ſed Divinæ naturæ ſubjecta fuit*: Facta eſt juris alieni.

Verbum carnem ſumens verum corpus, non phantaſticum ſibi copulavit; ex quo illud conſequitur, Chriſtum vere in ſuo corpore paſſum eſſe. Præterea Verbum humanas omnes miſerias ſuſcepit, excepto peccato, atque adeo innocentes infirmitates naturæ, cujuſmodi eſt ad triſtitiam, ad timorem, ad indignationem propenſio, non tamen ignorantiam, etſi homo eſſet: Fuit in eo plenitudo omnis ſcientiæ, *inquit S. Paulus*.

III. *Corpus, quod e Mariæ Virginis ſinu ſuſcepit, ex ejuſdem Virginis ſanguine, & quidem Spiritus Sancti virtute confectum fuit. Is quippe articuli tertii Symboli ſenſus eſt*: Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto. *Porro incarnatio Spiritui Sancto tribuitur, primo quia infinitæ Dei erga homines bonitatis, & charitatis ſingulare argumentum eſt. Sacra autem Scriptura Divini erga homines amoris effecta, gratiæ dona, ſanctificationem Spiritui Sancto tribuere cenſuevit. At non minus eſt fide certum, Santiſſimæ Trinitatis Perſonas tres ad hoc myſterium contuliſſe; quicquid enim creatis rebus, & extra ſe fecit Deus, trium Divinarum Perſonarum commune eſt. Jam vero Incarnatio ex hoc rerum genere eſt. Secundo Incarnatio Spiritui Sancto tribuitur, ut intelligatur, ejus operatione conceptionem Jeſu Chriſti in Sanctiſſimæ Virginis ſinu peractam eſſe, ipſumque efformaſſe corpus noſtro ſimile per Divinam virtutem, quæ trium Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonarum communis eſt. Tertio Verbum ſumpſit humanum animum, & quod inde conſequitur, intellectum, quia qualitas hæc animi proprietas, & perfectio eſt. Humanam quoque voluntatem ſuſcepit, quandoquidem Chriſtus ipſe ſuam tamquam hominis voluntatem a Patris, & quod conſequens ſit, a Verbi voluntate diſtinxit.*

Samaa, *exiſtimatio*. Hujus nominis viri quinque occurrunt in ſacris Litteris, quorum nullus eſt notior Samaa, patre Joas e Tribu Beniamin, eorum uno, qui ad Davidem in Gabaa ſe contulerunt, dum eum Saul perſequeretur. I. *Paralip. cap.* XII.

Samajas, *qui Deo paret*, Gabaonitarum vigilantiſſimus, unus e triginta viris, qui ſe Davidi in Siceleg addiderunt: *Samajas quoque Gabaonites fortiſſimus inter triginta, & ſuper triginta*. Fuere hujus nominis alii duo, quorum nomen tantum ad nos pervenit. I. *Paralip. cap.* XII.

Samaoth, *deſolatio*, ex Urbe Jezer, unus e Ducibus Exercitus Davidis, & Salomonis, qui 24000. militibus imperabat: *Quintus menſe quinto princeps Samaoth Jezerites, & Turmarius viginti quatuor millium virorum*. I. *Paralip. cap.* XVIII.

Samaræus, *anima*, filius Chanaan, e quo Urbis Samaraim in Tribu Beniamin, finitimorumque locorum incolæ prodiere. Nonnulli Samaritanos a Samaræo originem traxiſſe volunt. *Geneſ.* x. 18. I. *Paralip.* XVI.

Samarias, *cuſtodia Domini*, unus e ſtrenuis triginta viris, qui ſe Davidi in Siceleg addiderunt. Alter Samarias, eorum unus, qui fœminas extraneas duxerunt, eaſdemque poſt captivitatem repudiarunt. I. *Paralip.* XII. *Exod.* x. 32.

Samaria, *cuſtodia Domini*, Palæſtinæ clara Urbs, Regni cognominis, ſeu Tribuum decem Metropolis. Eam ædificavit Amri Rex Iſrael in monte *Someron*, quem emit a quodam nomine *Somer*, a cujus nomine Urbem hanc Samariam dixit: *Emitque montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti, & ædificavit eam, & vocavit nomen Civitatis quam extruxerat, nomen Somer Domini montis, Samariam*. Amri Urbem hanc Regni ſui ſedem ſtatuit, quæ hactenus Sichem fuerat, ejuſque ſucceſſores nihil eorum neglexerunt, quæ omnium Orbis terræ Urbium ditiſſimam, & ſplendidiſſimam redderent. Achab ejus filio regnante, Samariam obſidione cinxit Benedad Syriæ Rex, qui portentoſo copiarum

i nume-

numero feritatem anhelans, quæ de conjuratione eſſent, Regi Achab proponenda curavit. Haud repugnavit Achab ſuis ſe omnibus bonis exuere; at negavit ſubditorum bona, quæ Syriæ Rex arrogaoter petebat. Tum Benadad, addita injuriæ contumelia, per Deos ſuos juravit, ſe Samariam in cinerem redacturum: *Hæc faciant mihi Dii, & hæc addant, ſi ſufſecerit pulvis Samariæ pugillis omnis populi, qui ſequitur me*. Evanuere ridiculæ minæ. Deus enim, ut Benadad temeritatem puniret, qui militum, bellicorum curruum, equitumque numero glcriabatur, huic hominum ſatis armis inſtructæ, parataeque multitudini non niſi peditum turmam oppoſuit, qui nunquam enſem tractaverant. Achab Regi per Prophetam nuntiatum voluit, formidandas hoſtium copias ei ſe traditurum, ac ne forte victoriæ laudem ipſe ſibi arrogaret, provincialium Præſidum pedites eam relaturos: *Certe vidiſti multitudinem hanc nimiam; ecce ego tradam eam in manu tua hodie, & ſcies, quia ego ſum Dominus. Et ait Achab, per quem? Dixitque ei: per pediſſequos Principum Provinciarum*. Et ſane pedites hi numero 232. in Iſraelitico Exercitu primam aciem occupantes, Benadad menſæ aſſidentem adorti ſunt, ejus exercitum profligatunt, eumque ipſum turpiter ab obſidione deſiſtere, ac terga vertere coegerunt. Poſt annos quatuordecim, Rex, ſuis omnibus redintegratis copiis, Samariam rurſus obſedit, eoque penuriæ redegit, ut Aſini caput argenteis nummis octuaginta, nempe ſexcentis circiter libris veniret. Eo tempore tragica contigit hiſtoria fœminæ, quæ Joram Samariæ Regi querelas obtulit ſuper conventione, quam de propriis comedendis filiis cum proxima inietat; ſe quidem dediſſe ſuum, aliam vero celaſſe, quem deinceps ex condicto dare debebat. Tam barbaro, inhumanoque facinote exacerbatus Jotam, calamitatis taotæ rationem exigere volebat ab Eliſæo, qui eum certum reddidit ſote, ut poſtridie ab obſidione liberata Urbs bonis omnibus rurſus affluerer. Deus ergo, ut promiſſa perficeret, Syros ſubito terrore perculit; qui rati ſe ingentis exercitus, ad Samariæ ſubſidium properaotis minacem rumorem audite, ſuo tantum timori auſcultantes, ſe in præcipitem fugam dederunt, & quas congeſſerant, opes, & aononam hoſtibus reliquerunt. Ita ſidem præſtitit Deus, qui repente deſolatæ Urbi rerum omnium copiam, & lætitiam attulit. Ad extremum Samariam obſedit Salmanaſar Aſſyriæ Rex an. Mundi 3280. anno quarto Ezechiæ Regis Juda, & Oſeæ ſeptimo, qui in Iſrael regnabat. Triennium ſævit obſidio, quæ mala ſecum extrema traxit. Samaria capta, vaſtataque, trucidati incolæ, nullus hoſtili licentiæ, & crudelitati modus, infantes colliſi, tum matres, diſciſſus prægnantium venter; omnes combuſtæ ſtatuæ, idola in pulverem redacta, munitiones a fundamentis everſæ, uno verbo, ſuperba Urbs lapidum acervus evaſit. Ita perfecta Domini oracula, qui eas omnes calamitates ſceleſtæ Urbi per Prophetas portendebat: *Pereat Samaria* (Oſeæ verba ſunt) *quoniam ad amaritudinem concitavit Deum ſuum; in gladio pereant, parvuli eorum allidantur, & fœtæ ejus diſcindantur. Et ponam Samariam* (ſubdit Michæas) *quaſi acervum lapidum in agro, cum plantatur vinea, & detraham in vallem lapidem ejus, & fundamenta ejus revelabo, & omnia ſculptilia ejus concerentur, & omnes merces ejus comburentur igne, & omnia idola ejus ponam in perditionem &c.* Salmanaſar Iſraelitas omnes captivos traxit, qui noo amplius in patriam redierunt; ii porro, quos Aſſaradon remiſit, Samariæ reſtauratione neglecta, Sichem incoluerunt, quam Regni metropolim conſtituerunt. Aliquam deinceps domum io Samariæ ruderibus ædificarunt, quandoquidem Eſdras de ejus Urbis incolis loquitur, *qui erant in concilio eorum habitatores Samariæ*; quibus tandem expulſis Macedones Alexander ſuffecit. Eam deinde Joannes Hircanus cepit, atque ita diruit, ut, per ejus reliquias flumina duceret. Ita quidem jacuit infelix Urbs ad annum uſque 3947. quo Gabinius Syriæ Proconſul eam reparavit, & a ſuo nomine nuncupatam voluit. Verum ab Herode Magno in veterem ſplendorem reſtituta eſt, & dicta *Sebaſte*, ex vocabulo, quod Latino *Auguſta* reſpondet, in Auguſti honorem, a quo Herodes ejus loci proprietatem.

tem acceperat. At in novo Teſtamento non niſi primo Samariæ nomine nota eſt; eique cum primis, nuntiante Philippo Diacono, Evangelium affulſit; quo proinde Apoſtoli cum fidem illatam audiſſent, Petrum, & Joannem miſerunt, qui Spiritum Sanctum iis conferrent, qui baptiſmum ſuſceperant: *Cum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Joannem*. Jam Abdiæ, Eliſæi, & Joannis Baptiſtæ ſepulcra Samariæ oſtentabantur; hoc tempore magnificæ Urbis ruinæ tantum ſuperſunt.

Samaritani. Id nominis ſacra Scriptura tribuit Babylonenſium, Cuthæorum, aliorumque populorum coloniis, quas Aſſaradon miſit, ut Samariæ provinciam referret incolis, quorum ingentem numerum Salmanaſar ultra Euphratem aſportaverat. Sua ſinguli populi Idola cum eo attuliſſent, omni impietatis genere univerſam regionem fædarunt. At ægre ferens Deus terram ſibi Sacram extraneorum Numinum cultu profanari, poteſtatem ſuam novis incolis notam voluit, ut eum agnoſcere, &, ut par erat, colere diſcerent. Leones immiſit, a quibus dire vexati, ad Regem ſcripſerunt, ſe non amplius ibidem morari poſſe; qui proinde e veri Dei Sacerdotibus, qui cum cæteris Iſraelitis in captivitatem ducti fuerant, unum miſit, a quo Hebræorum religione imbuerentur; ut ita ſæviens malum ceſſaret. Sacerdos hic in Bethel conſtitit, colendique Dei rationem Samariæ populis inſpiravit. Is Moſis libros quinque tradidit, e quibus Legis, & Judaicorum rituum præcipua capita perceperunt. At rudes populi Numinibus cæteris ſimilem Iſraelitarum Deum opinati, idololatriæ ſuperſtitiones cum ejus cultu conjunxerunt, nec ſe Deo, ſacrilegam eam mixtionem indigne ferenti injuriam irrogare putarunt: *Et cum Dominum colerent, Diis quoque ſuis ſerviebant juxta conſuetudinem gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam*. Addit Scriptura, poſteros a captivitate reverſos eorum veſtigiis inſtitiſſe, eademque manu vero Deo, & Idolis thus offerre non deſtitiſſe: *Nam filii eorum, & nepotes, ſicut fecerunt patres ſui, ita faciunt uſque in præſentem diem*. Tum vero contigit, ut a Zorobabele Templi cum Judæis ædificandi facultatem vehementer expoſcerent; verum haud e re viſum, eos in operis Deo ſacri ſocietatem recipi, qui Religionis puritatem violarent, ſummopere Judæis averſantibus, quicquid ad idololatriam trahere poterat, ac proinde renuentibus ſacrificia in Templo offerendi jus ei Nationi concedere, quæ verum Deum colere contendebat, quin ab Idolis recederet: *Non eſt vobis, & nobis, ut ædificemus Deo noſtro, ſed nos ipſi ſoli ædificabimus Domino Deo noſtro, ſicut præcepit nobis Cyrus Rex Perſarum*. Samaritani ſe a Judæis rejectos inique ferentes, nihil intentatum reliquerunt, ut eos impedirent. Itaque Cyri miniſtris argento corruptis, Aulicorumque odio per calumnias in Judæos concitato, tandem id, quod optabant, aſſecuti ſunt; ne ſcilicet ad exitum perduceretur bona voluntas Perſarum Regis, qui populo reparandi Templi facultatem conceſſerat. Haud revocatum tamen ejus edictum fuit; at miniſter quiſpiam avaritia captus, & male animatus, temere abuſus Principis nomine, clam Samariæ Præfectis in mandatis dedit, ut impedirent, quominus Templi conſtructionem Judæi proſequerentur. Ex eo tempore pertinaciſſimi Judæorum hoſtes Samaritani extiterunt; & cum omnino ab idololatria receſſerunt, ut verum Deum eo cultu proſequerentur, cui nulla ſuperſtitio admixta eſſet, extremum odium per apertum ſchiſma exeruerunt. Id accidit, Alexandro Magno regnante, per fraudes Manaſſis, filii Jaddo, & generi Sanaballat, qui nihil vehementius animo verſans, quam ut quacumque oblata occaſione Judæos impeteret, ab Alexandro per mendacem libellum obtinuit, ut ſibi liceret in monte Garizim Templum erigere Hieroſolymitano ſimile, in Judæorum gratiam, qui complures Samariam ſe receperant, cum Neemiam de Lege ſervanda ſollicitum ferre noluiſſent. Tum vero Samariæ in certam & conſtantem formam redacta Religio, vetus tantum excultus Deus, Legiſque cæremoniæ abſque ſuperſtitioſo ritu ſervatæ. Templi hujus ædificatio, in quo Dominicum ſervitium, quemadmodum Hieroſolymis peragebatur, Samaritanos inter, & Judæos omne commercium

cium de medio ſuſtulit. Ita ſe invicem oderant, ut Judæi cum Samaritanis comederе prohiberentur. Hinc orta Samaritanæ mulieris admiratio, quæ Chriſtum, qui Judæus erat, a ſe potum petentem audiit. Primas Templo ſuo Samaritani vindicabant; cum enim Arca in Siclo prope Ephraim diu conſtitiſſet, veri Dei cultum in ſua regione, non autem Hieroſolymis cæpiſſe inferebant; & Samaritana Chriſto dixit, Deum in eo monte, ſcilicet in Templo ſupra montem Garizim ædificato ab ipſius Chriſti patribus cultum fuiſſe; *Patres veſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet*. Porro Samaritani haud diuturnam fidem Alexandro ſervarunt, cui ſe primum ultro ſubdiderant, & quem in Tyri obſidione occupatum miſſo ſubſidio juverant. Id enim ſibi arrogabant, fore, ut ipſa Judæorum privilegia ab eo obtinerent. At cum negotii examen Princeps in ſuum ex Ægypto reditum remiſiſſet, Samaritani eam dilationem ægre ferentes, Andromachum Samariæ Præſidem, qui ob negotia ſe eo contulerat, nec opinantem aggreſſi, quam incolebat, domum, injecto igne, incenderunt. Alexander per Palæſtinam regrediens, ſeditioſos morte damnavit, & Samariæ, omnibus ejectis incolis, Macedonum coloniam ſubſtituit. Samaritani patriis expulſi ſedibus, ſuper monte Garizim in Sichem ſe receperunt, quæ Urbs ex eo tempore veluti caput, & metropolis eorum ſectæ fuit, & vehementiore, quam antea, in Judæos odio exarſerunt, quibus Alexander Samariæ provinciam poſſidendam tradiderat. Eorum Templum, cum per annos ducentos ſteriſſet, Joannes Hircanus flammis devovit. At ſacrificia tamen in monte Garizim offerre non deſtiterunt. Et ſane Chriſti quoque tempore id apud eos erat in more poſitum, atque adeo etiamnum eſt; ſiquidem hujus veterum Samaritanorum ſectæ reliquiæ in Urbe Sichem, ſeu Neapoli ſuperſunt; iiſque Sacerdotes ſunt, qui e ſtirpe Aaron ſe dictitant, nec non Pontifex, qui reſidet in monte Garizim, ubi ſacrificia offert.

Horum populorum religio, ut jam diximus, initio quidem ethnica fuit. Eorum quiſque Numen colebat, cujus cultum in patria perceperat. Magnum horum Numinum numerum refert ſacra Scriptura, cujuſmodi fuere *Nergel*, *Nebabas*, *Thartao*, *Adramelech*, *Anamelech*, *Remphan*, *Neiroe etc.* Iidem deinde populi cultum Domini, quem Sacerdos Bethel eos docuit, cum hoc profano miſcuerunt; at cum omnino ab idololatria receſſiſſent, ut Domini Legem amplecterentur, tum vero a Judæis non alio ex capite diſtincti fuere, quam quia ex omni Scriptura non alium librum, quam Pentateuchum recipiabant, quandoquidem a Judæis, ſolummodo poſt eorum diviſionem, compoſiti, atque editi fuerunt. Librum hunc Samaritani veteribus Hebraicis caracteribus ſcriptum ſervarunt, quos in captivitate perceperant; atque hac in re poſitum eſt inter Judaici, & Samaritani Pentateuchi caracteres diſcrimen. Aſſerebant etiam, Deum in monte Garizim adorari oportere, ubi eum Patriarchæ adoraverent, cum Judæi non niſi in Hieroſolymitano Templo ſacrificia eidem offerri vellent. Hac nimirum de cauſa invicem infenſi erant: *Non enim coutuntur Judæi Samaritanis*. Chriſtus Dominus, cum ad Evangelium nuntiandum Diſcipulos mitteret, vetuit, ne Samaritanorum Urbes ingrederentur, quos nempe tamquam hæreticos, & ab Iſraelitarum fœdere alienos Judæi ſpectabant: *Et in Civitates Samaritanorum ne intraveritis*. Judæi majorem injuriam ſe nemini afferre poſſe putabant, quam ſi Samaritanum dicerent: *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu?* Contra Samaritani Judæos non minus averſabantur; ut aliquando renuerint Chriſtum recipere, quia Hieroſolymam petere videbatur: *Quia facies ejus erat euntis in Jeruſalem*. Ex alia vero parte eamdem ac Judæi fidem profitebantur, eumdem Deum colebant, Meſſiam æque atque illi expectabant, & Moſaicam Legem accurate ſervabant. Erroris porro ſuper Dei, Angelorumque natura, & ſuper corporum reſurrectione temere ac perperam accuſantur. Qui adhuc ſuperſunt, Majorum ſuorum veſtigiis inſiſtunt, ut ex litteris licet intelligi, quas poſtremo ſæculo Ægypti, & Neapolis Samaritani ad Scaligerum, ac deinde ad Angliæ arrogatos fratres ſcripſerunt.

Sambuca, vetus inſtrumentum muſicum, in Chaidæa uſitatum, quod in dedicatione, & adoratione Statuæ Nabuchodonoſor uſui erat; triangulare fuiſſe, & diſparibus chordis conſtitiſſe creditur. *Daniel. cap.* III. 5.

Samgar, *dictus extraneus*, filius Amath, tertius Iſraelitarum Judex, qni ſucceſſit Aod, neque ultra annum populum judicavit. De ejus officio Judicis peculiare nihil occurit in ſacris Litteris, niſi quod Iſraeliticum popnium propugnavit, & aratri vomere Philiſtæorum ſexcentos occidit: *Poſt hunc fuit Samgar filius Amath, qui percuſſit de Philiſtiim ſexcentos viros vomere, & ipſe quoque defendit Iſrael*. Judic. III. 21.

Samir, *cuſtodia*. Hujus nominis tum Levita fuit filius Nicha, tum Urbs in Tribu Juda, tum alia in monte Ephraim, ubi Thola Judex Iſraei commorabatur: *Judicavit Iſrael viginti & tribus annis, mortuuſque eſt, ac ſepultus in Samir*. 1. *Paralip.* XXIV.

Samma, *perditio*. Hujus nominis plures in ſacra Scriptura nominantur; at de iis præter nomen nil peculiare. Qui Sammaa dicuntur, haud Samma notiores ſunt. *Genes.* XIII. 1. *Reg.* XVI. 1. *Paralip.* VI.

Sammua, *obediens*, filius fœminæ, cui nomen Zechur, fuit eorum unus, quos e Cades-Barne Moſes miſit, ut Terram promiſſam explorarent: *De Tribu Ruben Sammua filium Zechur*. Numer. XIII. 5.

Samos, Ægæi Maris Inſula celebris, ad quam S. Paulus appulit, cum Hieroſolymam ſe conferret: *Sequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum*. Inſula hæc ita etiam nuncupabatur a vaſis fictilibus, quæ ibidem conficiebantur: *Væ, qui, contradicit fictori ſuo, teſta de Samiis terræ*: væ homini, qui in eum diſputat, a quo conditus eſt, cum ipſe nihil ſit aliud, quam fictile vas, iis ſimile, quæ in Samo Inſula conficiuntur. Iſaias his verbis in eos invehitur, qui calamitatis alicujus tempore de Divina providentia conqueruntur. *Actor.* XX. *Iſaia cap.* XLV.

Samothracia, *arenoſa*, Ægæi maris Inſula, ad quam S. Paulus pervenit, ut in Macedoniam proficiſceretur: navigantes a Troade, recto curſu venimus *Samothraciam*. Actor. XVI.

Sampſon, *parvus ſol*, erat filius Manue, e Tribu Dan, natuſque eſt mirandum in modum e Matre, quæ ſterilis erat. Huic fœminæ apparuit Angelus Domini, promiſitque, fæcundam fore, & filium parituram; vetuit porro, ne quid biberet, quod infanti, quem ventre gerebat, ebrietatem afferre poſſet, quippe qui Nazaræus, nempe Deo ſacer, & Nazaræorum vitæ addictus eſſet. Ipſe, ſubdidit Angelus, incipiet Iſraeliticum populum a Philiſtæorum tyrannide liberare: *Erit enim Nazaræus Dei ab infantia ſua, & ipſe incipiet liberare Iſrael de manu Philiſtinorum*. Elapſo poſt hanc apparitionem anno, uxor Manue filium in lucem dedit, quem Sampſonem appellavit; viſuſque ſtatim in eo eſt Dei ſpiritus, ob ſingulare robur, quo præditus fuit. Octodecim non amplius annos natus, Tamnatæ, quo perrexerat, puellam ſuis oculis arridentem conſpicatus, ejus patrem rogavit, ut eam ſibi conjugem daret. Manue, & mater initio quidem repugnantes ex eo quæſiere, utrum exiſterent, necne, inter Iſraelitas ejus fratres fœminæ, quandoquidem extraneam ſumere vellet e Philiſtæis, qui incircunciſi erant: *Numquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo meo, quia vis accipere uxorem de Philiſtiim, qui incircunciſi ſunt*. At Sampſon, qui Divini Numinis inſtinctu afflatus agebat, dum infidelem conjugem, contra ac Lege præceptum erat, expoſceret, in ſuſcepto conſilio perſtitit, quin mentem ſuam clarius aperiret, eique genitores ad puellam petendam ſe comites addiderunt. Per iter Sampſon, qui non nihil ab iis aberat, furentem Leonem, quem accedentem vidit, quamvis inermis occidit, & in fruſta redegit. Puellam, quam exoptabat, obtinuit; & aliquanto poſt Tamnatam rediit, ut nuptias celebraret; occiſi Leonis corpus videre voluit, in eoque examen apum, & mellis favum invenit. Hinc ænygmatis argumentum deprompſit, quod adoleſcentibus triginta, quos incolæ Tamnatæ honoris cauſa novo ſponſo ſocios eſſe voluerunt, ea lege, ut ſi intra ſeptem nuptialis convivii dies illud explicuiſſent, triginta veſtes, & triginta tunicas iis ipſe tribueret, ſin minus, ipſi totidem eidem darent. Ejuſmodi autem ænygma erat: *De comeden-*

dente exivit cibus, *& de forti egreſſa eſt dulcedo*. * Fruſtra adoleſcentes mentem acuerunt ad ſeptimam uſque diem, ut pro poſiti problematis ſenſum aſſequerentur, omnique tandem abjecta ſpe, ad Sampſonis ſponſam ſe contulerunt, quam precibus, & minis hortati ſunt, ut e Sponſo Ænygmatis ſignificationem exprimeret. Sampſon initio quidem a ſponſæ ſollicitationibus ſe defendit; at muliebribus tandem lacrymis victus aperuit ænygma, quod infida fæmina adoleſcentibus ſtatim detexit. Tum vero, ſub ſeptimæ diei finem, ad eum convenientes dixere, nil melle dulcius, nil Leone fortius eſſe: *Quid dulcius melle, & quid fortius Leone?* At Sampſon, niſi ſua ipſius juvenca ad operam uſi eſſent, nunquam futurum fuiſſe reſpondit, ut Ænygmatis ſenſum perciperent; ea figurata loquendi ratione ſignificans, eos egiſſe mala fide, qui ejus conjugem impuliſſent, ut ipſum proderet, extortumque arcanum patefaceret: *Si non araſſetis in vitula mea, non inveniſſetis propoſitionem meam*. Eodem tempore correptus divino Spiritu, Aſcalonem Philiſtæorum Urbem ſe contulit, ubi homines triginta interfecit, quorum indumenta iis tribuit, qui enygma explicaverant. Tum apud patrem receſſit, relicta conjuge, qua non ſatis contentus erat, quæque adoleſcentum uni nupſit, qui in nuptiarum cæremonia Sampſonem comitati fuerant. Novam hanc ſibi a Philiſtæis illatam injuriam ut audiit, ulciſci ſtatuit, non privatæ vindictæ cupidus, ſed Dei juſſu permotus, ut Iſraelitici populi hoſtes reprimeret, nihilque non ageret, quod univerſæ Nationis officium erat, ut eorum tyrannidis jugum excuteret. Captas ergo vulpes tercentas, quæ Deo ita volente ei occurreruot, binas ad caudam vinxir, applicitis facibus, quæ in Philiſtæorum agros dimiſſæ vineas, ſegetes, oliveta incenderunt **. Philiſtæi vaſtatione hac incitati, cauſa perſpecta, Sampſonis ſponſam, & ſocerum concremarunt; tum coacto exercitu, in Tribum Juda irruerunt, id petentes, ut ſibi Sampſon traderetur. Hominum tria millia Judæi in caveam Arcis Ethan, in quam ſe Sampſon receperat, miſerunt, ut eum comprehenderent. Quibus auditis, Sampſon, accepta fide, ſuam ipſius vitam in tuto fore, ſe capi paſſus eſt. Eum ergo ſolidis ſuoibus vinctum e cavea traxerunt; quem conſpicati Philiſtæi, lætitia geſtientes, aerem clamoribus complere cœperunt; at Sampſon, fractis vinculis, in hoſtes irruit, aſinique maxilla, quam forte fortuna humi comperit, occidit Philiſtæos mille, cæteros autem in fugam egit ***. Poſt hanc victoriam, projecta maxilla, ei loco *Ramath Echi*, ſeu *elevationis maxillæ* nomen impoſuit. Siti deinde coactus ad Dominum confugit, quo annuente, magna vis aquæ e maxillæ molari dente profluxit: *Et ſcidit Dominus dentem molarem, qui erat in Lechi, & exiit ex eo aqua*. Nonnulli contendunt, Hebraicum vocabulum מכתש *Machtes*, *dentem molarem* Latine redditum Arcis nomen eſſe, quæ in loco aderat, qui Lechi dicebatur. Tum Sampſon, magis magiſque Philiſtæis oocendi occaſionem quærens, Gazam ſe contulit, & apud mercenariam fœminam divertit, quacum tranquille dormiit, etſi probe ſciret hoſtium juſſu Urbis portas clauſas eſſe, eoſque excubias agere, ut eum poſtridie interimerent; at ſub mediam noctem ſurgens, Urbis portas cum ſeris, ſtipitibuſque avulſas, & humeris impoſitas in proximum montem ſuſtulit. Philiſtæi jam neſcientes, qua demum ratione a formidando hoſte ſe liberarent, qui unus magis quam univerſus Iſraeliticus populus oberat, Dalilæ opera uti ſtatuerunt, quam Sampſon conjugem duxerat, nonnullorum ſententia, qui contendunt, per verbum, *amavit*, quo ſacra Scriptura utitur, haud neceſſario illicitum commercium ſignificari. Ergo magnam pecuniæ vim avidæ fæminæ promiſerunt, ſiquidem inuſitati roboris, quo Samſon pollebat, cauſam detegere potuiſſet. Illa vero, ut id exprimeret, nihil intentatum reliquit; increpationibus, lacrymis, illecebris uſa eſt, ſudavit, alſit, adeoque Sampſonem ſollicitavit, ut, cum eam ter decepiſſet, & aggreſſiones tres ſuſtinuiſſet, quarto denique circumventus flecteretur, & manus daret: *Defecit anima ejus*, ſacræ Scripturæ verba ſunt, *& ad mortem uſque laſſata eſt*. Ingenue Dalilæ faſſus eſt, ſuarum virium cauſam in capillis poſitam eſſe, quippe qui e matris ventre Nazaræus eſſet, ac ſi quis

comam

comam abraſiſſet, cæterorum hominum inſtar infirmum fore: *Tunc aperiens veritatem, dixit ad eam: ferrum nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus, id eſt, conſecratus Deo ſum de utero matris meæ; ſi raſum fuerit caput meum, recedet a me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut ceteri homines*. Sampſonis ſecretum ſervans Dalila, crinibus ad ejus genua dormienti abradi juſſis, Philiſtæos de re tota certiores fecit; quibus accedentibus, eum excitavit, inclamans, Philiſtæos aggreſſuros venire; is initio quidem hoſtes de more ſe perditurum putabat, quippe qui ſe a Deo derelictum neſciret: *Qui de ſomno conſurgens, dixit in animo ſuo: egrediar, ſicut ante feci, & me excutiam, neſciens, quod receſſiſſet ab eo Dominus*. Eum itaque Philiſtæi ceperunt, erutiſque oculis vinctum, & in carcerem truſum, molari rotæ in orbem agendæ addixerunt ****. Aliquanto poſt Philiſtæorum Principes ſolemne Feſtum in Dei ſui Dagon honorem celebrarunt, lætumque convivium egerunt in magna quadam aula, ad quam e populo tria circiter hominum millia convenerunt. Eo Sampſonem ductum voluerunt, quo cætus univerſus ad oblectationem, ac jocum abuteretur. Jam ejus capilli per tempus excreverant, priſtinumque robur redire cœperat. Ergo ad columnas duas, quibus univerſum ædificium nitebatur, ſe ductum voluit, ſpecie quidem, ut iis incumberet, Deique nomen invocans, obſecravit, ut ipſius memor priſtinam fortitudinem redderet, qua munitus oculorum jacturam e Philiſtæis ulſciſceretur: *Domine Deus, memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam, Deus meus, ut ulciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum unam ultionem recipiam*. Tum vero complexus columnas duas exclamavit: *Moriatur anima mea cum Philiſtiim*; totiſque viribus eaſdem concutiens, collapſis ædibus, tot ſecum Philiſtæos obruit, quot nunquam per omne vitæ ſuæ tempus occiderat: *Multoque plures*, ſacræ Scripturæ verba ſunt, *interfecit moriens, quam ante vivus occiderat*. Atque ita inſignis vir, qui nullam Judæorum hoſtes reprimendi occaſionem, quoad vixerat, prætermiſiſſet, eorumdem voluntarium quoque ſacrificium edidit, non ut cæcam vindictæ cupiditatem expleret, ſed ut Dei voluntatem tum quoad electum populum, tum quoad ejus oppreſſores exequeretur. In hujus porro haud ſane vulgaris hominis hiſtoria non modo pluſquam humana, divinaque vi geſtas res, verum etiam boni malique mixtionem quamdam, quæ in cortice conſiſtentis animum offendere poſſet, ſacra Scriptura nobis exhibet. Nimirum in Sampſonis vita quædam occurrunt, quæ videntur haud poſſe cum Divini Spiritus præſentia conciliari, quam ei ſemper adfuiſſe docent ſacræ Litteræ: *Cæpitque ſpiritus Domini eſſe cum eo .... irruit itaque in eum ſpiritus Domini*. Ut igitur conſtet, quid judicii ferendum ſit, hæc imprimis veniunt animadvertenda; I. non paucos e ſanctis Veteris, Novique Teſtamenti viris egiſſe multa, quæ communibus regulis haud congruunt, ſed vituperari tamen ſine temeritate non poſſunt; II. Sampſonem e Veteris Teſtamenti ſanctis Viris unum fuiſſe, quippe quem Deus benedictionibus ſuis ab ineunte ætate prævenit, & S. Paulus inter viros ſanctitate præſtantes reſenſet, qui mercedem in æternitate recepturi nobiſcum ſunt: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius providente, ut non ſine nobis conſummarentur*; III. Quicquid inuſitatum in Sampſonis vita perſpicimus, ex ipſis ſacræ Scripturæ verbis occultum myſterium eſſe; eumque novæ, ac ſingulari vitæ rationi, non niſi Dei juſſu, inſtitiſſe, qui ſuis in conſiliis infinite liber eſt. *Parentes autem ejus neſciebant, quod res a Domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſtiim*. Atque ita quoque, quicquid in ſanctis hujus hominis vita ab ordine alienum, & abſonum videbatur, hiſtoricum, & litteralem ſenſum ſecuti purgare poſſumus; at ſenſus hic non niſi velum eſt, quod alium ſenſum longe ſublimiorem exhibet. Sampſon nimirum Chriſti Domini perfecta figura eſt. Ambo præter naturæ regulas nati ſunt, eorumque nativitas ab Angelo nuntiata fuit. Statuti ambo, ut Dei populum ab hoſtium ſervitute ſervarent; ex ipſo materno utero Deo dicati; iiſdem notis ab infantia inſigniti,

De Sampſone Scriptura ita loquitur: *Crevit, puer, & benedixit ei Dominus, cœpitque ſpiritus Domini eſſe cum eo*; eadem ita de Chriſto: *Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia, & gratia Dei erat cum illo*. Egreſſi ambo patria domo, ut ſibi ſponſam inter Ethnicos infidelem, idololatram, & anathemati addictam quærerent. Eos proinde circuncisi fideles arguunt, quippe qui bonum ſibi ex eo cum Ethnicis fœdere futurum ignorant. A Sampſone interfectus Leo Judaicum populum exhibet, qui Chriſti conſiliis ſemper obſtitit, ſed cujus tamen conatus inermis ipſe, omnique humana ope deſtitutus, una divini ſpiritus vi devicit. Sampſon e Leonis gutture mel eduxit; Chriſtus e refragantis, & rabidæ Synagogæ ſinu Diſcipulos humanitatis, & charitatis plenos extraxit. Cum extraneis Chriſtus in parabolis tantum loquitur, unamque Eccleſiam eo privilegio donat, ut aſſequatur myſteria, de quibus matrem ipſam Synagogam celat; porro nihil inter Chriſtum, & Sampſonem in ſenſus incurrit. Hujus fortitudo capillis, Chriſti vis carne mortali, & perpeſſionibus obnoxia continetur. Hoſtibus ambo a fratribus traditi. Semper invicti, niſi amaſſent, perſtitiſſent: at amor, dum imbecillitatem affert, ipſorum victoriam, ac triumphum parit. Eorum perfidæ ſponſæ ſecretum extrahunt; iique proinde ex eo tempore hoſtium furori ſubſunt, qui, quos formidabant, eos in ſuam poteſtatem deveniſſe geſtiunt. Nunquam ſane univerſalis Eccleſia infidelis Dalilæ calamitati ſuberit; at peculiares Eccleſiæ, utpote perceptis veritatibus abutentes eamdem timere debent. Victimæ publicæ ad populorum ſuorum ſalutem oblatæ dant operam, ut iis libertatem, & pacem morientes afferant, nec renuunt a divina juſtitia conteri, ut eosdem ſervent. Moriuntur extentis brachiis, atque ita de hoſtibus ſplendidius triumphant. Chriſtum ultro in ſepulcrum, ut Sampſon in Gazæ foveam deſcendit; & ambo ſe ſponte concludi ſinunt; ſed ante lucem portas concutiunt, ſuæque victoriæ triumphum Sampſon in montem, Chriſtus in Cœlum deferunt. *Judic. c.* XIII. XIV. XV.

* *Non modo penes Hebræos, ſed penes alias etiam nationes id moris obtinebat, ut ænigmata, ſeu obſcuræ, ſolutuque difficiles quæſtiones proponerentur. Græci veteres, ut eſt apud Ariſtophanem, Laertium in vita Diodori Croni, Euſtatium in Odiſſæa* x. *Æſichium in* γρῖφος, *Favorinum, Pollucem, alioſque apud Bonfrerium in commentario in hunc locum, obſcuriſſimas quæſtiones proponere conſueverant, iiſque, qui easdem ſolverent, præmia promittebant, quæ fere coronæ erant, & vitrea pocula vino plena; juſſis iis, qui quæſtiones ſolvere non potuiſſent, certam aquæ menſuram, ſeu vinum marina aqua mixtum, & uno quidem hauſtu, ſumere. Quod ſi Ænygmata nemo unus explicare poſſet, corona victori ſervata, alicui Numini dicabatur, vel ei, qui Ænygma propoſuerat, tribuebatur. Ejusmodi Ænygmatum exempla, ſeu res ad divinandum conſictas dicere malimus, apud Herodotum in convivio ſeptem Sapientum inter Plutarchi opera, & in Æſopi vita legi poſſunt.*

Hoc loco Ænygmata nonnulla proferam ex Athenæi *lib.* x. *cap.* x. *&* XII. *deprompta, quibus aliquid affinitatis eſt cum Samſonis Ænygmate, & e quibus licet intelligi, quid ſtudii Veteres hac in re ponerent.* Simonides *cum ad artificem quemdam ſe contuliſſet, cui acuendam ſecurim dederat, qua ad Bacchi ſacrificium quoddam uſurus erat, eum dormientem, & ad utrem, cui vinum inerat, jacentem comperit, & ex utris regione cancrum vidit; quin ergo ſtertentem artificem excitaret, ſecurim abſtulit, ſociiſque hoc Ænygma ſolvendum propoſuit*: Hædi pater, qui quodvis herbarum genus depaſcit, & piſcis infelix, mutuo caput ſuum capiti impegerunt; & ille, qui palpebris ſuis filium noctis accepit, noluit alere miniſtruum, qui Bacchi Regis boves interficit. *Utrem ex pelle caprina ſignificat hædi pater, cancrum piſcis infelix; dicuntur autem cancer, & uter mutuo caput impegiſſe capiti, quia cum e regione eſſent, hædos duos cornibus pugnantes referebant;* filius noctis *ſomnus eſt, quem inter palpebras*

arti-

Digitized by Google

artifex receperat; miniſter, qui Bacchi Regis boves interficit, *ſacrificantis ſecuris eſt*. Aliud afferam ex Poeta Theognide : Mortuus marinus me domum revocat, & licet mortuus loquitur ore vivo. *Mortuus marinus piſcis eſt e concharum genere a Poeta comedendus; os, quo hic loquitur piſcis, conchilia eſt, quæ ad tenues conficiendas tubas antiquis temporibus uſui erat.*

Verum ad Sampſonis Ænygma quod attinet, dubitet fortaſſe quiſpiam, an Ænygmatum leges accurate ſervaverit. Ænygmatis enim nomine venire ſolet obſcurus ſermo, qui rem notam ſignificat; at Sampſon ea Philiſtæis ſolvenda propoſuit, quæ ſcire non poterant. Nonnulli reſpondent, Philiſtæos, quamvis rem ipſam, quæ Sampſoni contigerat, ſcire non poſſent, conjicere tamen potuiſſe, Leonem belluarum omnium fortiſſimum, & mel omnium ciborum dulciſſimum eſſe, fierique forte fortuna poſſe, ut apes in Leonis cadavere favos conficiant. Atque id quidem fuiſſet ad Ænygma ſolvendum ſatis, etſi de Leone, quem Sampſon occiderat, & de favis, quos apes in Leonis cadavere depoſuerant, penitus ignorarent. At hoc reſponſo difficultatem adimi haud omnibus certum eſt. Putant alii id Ænygmatis a Sampſone propoſitum de induſtria fuiſſe, ut inde Philiſtæos puniendi occaſionem captaret; at temeritatis fuerit id dici, quod ex Textu deduci nequit. Videtur potius Sampſon occaſione uſus, quippe cujus animo Leo recens occiſus obverſaretur. Neque vero crediderim, eo tempore ſemper Ænigmatum leges adamuſſim ſervatas eſſe.

** *Si quis ex me quærat, quid cauſæ fuerit, cur Sampſon vulpibus potius, quam aliis animalibus uteretur, eidem quæſtioni locum fore reſpondeo, quibuscunque tandem animalibus, quam vulpibus uti maluiſſet. Hujus rei cauſam Rabbini ſe nactos putant, ajentes, ita vulpes natura comparatas eſſe, ut, facibus ad earum caudas appoſitis, præcipites regredi, non progredi ſoleant; hinc autem Sampſonem intuliſſe haud futurum fuiſſe, ut vulpes faces abjicerent. Legatur in hunc locum Rabbinus Kimchi. At nihil eſt, quod ad ſomnia confugiamus. Animalia hæc Sampſon ad rem, quam parabat, facere credidit, tum quia magnus vulpium numerus facile præſto eſſe poterat, tum quia eadem animalia in agris, & vineis verſari ſolebant, ut proinde certo ſegetes, & frugiferas arbores incendere poſſent. Id confirmari poteſt ex iis, quæ refert* Ovidius *Faſt. lib.* IV. *v.* 681. *& ſequentibus, ubi ita canit:*

Cur igitur miſſæ junctis ardentia tædis
Terga ſerant Vulpes, cauſa docenda mihi eſt.
: . . . .
. . . .
Filius hujus erat primo laſcivus in ævo,
Addideratque annos ad duo luſtra duos.
Is capit extremi Vulpem convalle ſalicti.
Abſtulerant multas illa cohortis aves,
Captivam ſtipula, ſœnoque involvit, & ignes
Admovet urentes; effugit illa manus.
Qua fugit, incendit veſtitos meſſibus agros;
Damnoſis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit, monumenta manent; nam vivere captam
Nunc quoque lex Vulpem Carſeolana vetat.
Utque luat pœnas, genus hoc Cerealibus ardet,
Quoque modo ſegetes perdidit, illa perit.

Dum enim Romæ Cereris feſta celebrabantur, vulpes facibus ad caudam appoſitis dimittebantur. Inſtituti hujus originem Poeta repetit a Carſeolano quodam adoleſcente, qui vulpem, quam ceperat, vivam cremare volens, ſtipula, fænoque involutam, ignem applicito, inconſulto dimiſit, qua proinde, quocunque diſcurrit, ſegetes jam maturas incendit. Samuel Bochartus *ſibi viſus eſt hoc in Feſto Sampſonis hiſtoriam detexiſſe, cujus me-*

memoria ſacile potuit a Phœniciis ad Romanos migrare; quod etſi non omnino vero ſimile mihi videtur, quod tamen Ovidius refert, merito facit, ut ipſi nobis magis magisque perſuadeamus, quod de Sampſone memoratur, quoad damnum ſcilicet, quo Philiſtæos per ignem vulpium caudis admotum affecit. Cæterum ut Sampſon vulpes ad caudas cum facibus binas vinciret, dubio procul id cauſæ fuit, ne ſtatim in foveas ſe recipere poſſent, ac ne confeſtim faces extinguerentur, quo per agros incendium propagaretur. Res ſane Sampſoni prorſus e voto ceſſit; grave enim damnum non modo Philiſtæorum ſegetes, ſed etiam vineæ, & oliveta ſubierunt.

*** Super cæde Philiſtæorum mille, quam Sampſon per Aſini maxillam peregit, aliter viſum eſt Auctori animadverſionis VII. quæ legitur Tom. II. animadverſionem Hallenſium lingua teutonica pag. 134. & ſequentibus. Cum enim animadverterit, vocabulo לחי humerum ſignificari, illud vim, fortitudinem, & poteſtatem interpretatur; præterea חמור cohortem militum; denique טריח recens, novum; hinc tandem concludit, hunc textus genuinum ſenſum eſſe: Sampſonem, collecta novorum, fortiſſimorumque militum manu, in Philiſtæos irruiſſe, e quibus mille interfecerit. Verum interpretatio hæc non omnino ſolida eſt, nec tanti ponderis, ut digna ſit, quæ eruditis Viris probetur. Atque ad vocabulum quidem טריח quod attinet, haud equidem pugno, quin recens potius, quam vetus ſignificet; quod jam alii non contemnendis rationibus oſtenderunt, ut apud Samuelem Bochartum part. I. Hierozoici lib. II. cap. XV. videre eſt. Præterea per illud חמור hoc loco potius militum turmam, quam Aſinum ſignificari, nullo ſane probabili, aptoque argumento pervicit; vox hæc ipſa eodem loco v. 16. acervum ſignificat; jam vero acervus a copiis, vel a militum turma plurimum differt. Neque vero quod ait de voce לחי magis cohæret; ſi enim cum voce חמוך jungatur, & utraque vox propria ſignificatione ſumatur, nihil aliud per eas, quam Aſini muxilla ſignificari poteſt. Nec magni momenti rationes ſunt, quas in opinionis ſuæ confirmationem adducit; imprimis vero, ita expoſito textu, Atheis ſacræ Scripturæ deridendæ occaſionem adimi. Itane vero nugari licet? An fieri non potuit, ut Sampſon peculiari, inuſitatoque corporis robore præditus, arrepta Aſini maxilla, tot Philiſtæos interficeret? Quamobrem Atheis juſta cauſa ſubeſſe non poteſt, cum ſacram Scripturam flocci faciant, & ſacrum Scriptorem irrideant. Neque in Atheorum gratiam vel neganda miracula, vel a proprio, & genuino divinorum verborum ſenſu recedendum eſt. Ex alia parte nihil nos cogit cum Lyrano dicere, Aſinos in Judæa, quam alibi grandiores eſſe, & longiora quoque proinde, ac duriora eorumdem oſſa; ſi enim Samſonis portentoſas vires ſpectemus, ad tantam Philiſtæorum cladem vulgaris Aſini maxilla ſatis fuit.

**** Antequam molares rotæ, quæ aut aqua, aut vento cientur, inventæ eſſent, homines ad eas agendas manibus utebantur, quemadmodum etiamnum in multis Orientis, & Indiarum locis utuntur. Fere mancipia ad eas volvendas, terendi grani cauſa compellebantur. Huic ergo moleſto, duroque operi Philiſtæi Sampſonem applicuerunt, quem haud mancipium ſolum, ſed etiam omnium mancipiorum miſerrimum reputabant. Sane conſueta captivorum pœna, qui gravis delicti rei eſſent, piſtrinum erat; hinc eæ apud Comicos minæ: Agam te in piſtrinum ad mortem usque. Eo compulſis, vinctisque certa grani menſura in dies ſingulos terenda tribuebatur. Ex Iſaiæ cap. XLVII. & ex Jeremiæ Trenis eam conſuetudinem apud Chaldæos obtinuiſſe conſtat. Lex de Piſtrini pœna in Codice Theodoſiano tit. de Pœnit. apud Clericum eos ad publicas Urbis Romæ molares rotas damnabat, qui tametſi rei, morte tamen digni non erant; haud aliter atque apud nos ejusmodi ſontes hominis ad triremes damnantur.

In Ægæi Maris Inſula, quæ Milos dicitur, id genus molares rotæ plurimæ conficiun-

Digitized by Google

ficiuntur, quarum multæ in Ægyptum, Conſtantinopolim, in Peloponeſum, Zazynthum, Cephaleniam, Amonam deferuntur. Inſtrumenta hæc duplici plano conſtant, duobuſque rotundis ſaxis, quorum diameter duos circiter pedes patet, & quorum unum alteri impoſitum vertitur ligni adminiculo, quod manubrii vices agit. Granum in inferius ſaxum per foramen excurrit, quod in medio ſuperiore ſaxo eſt, quod circum actum paulatim in inferiorem rotam granum tranſmittit, ubi frangitur, & in farinam abit; quæ diſcurrens in tabulas per rotæ labia colligitur, ex eaque panis conficitur, qui, ut ii tradunt, qui hæc itinera peregerunt, longe ſuaviore ſapore eſt, quam qui farina rotis aqua, ſeu vento actis expreſſa conſtat.

Samuel, a Deo petitus, filius Elcanæ, & Annæ e Tribu Levi, & e familia Chaat, Propheta fuit, & Judex Iſrael ad annos multos. Ejus mater Anna cum ſterilis eſſet, longo poſt tempore, ſingulari Dei beneficio concepit, & in lucem dedit filium, quem Samuelem nuncupavit, quippe qui ejus precum fructus eſcet. Suo eum lacte nutriit, quoad per ætatem ſolido cibo uti poſſet; tum vero ductum in Silo ad domum Domini præſentavit Heli, ut votum ſolveret, quod ediderat, ut nempe Tabernaculi ſervitio filium dicaret, quem ei Dominus conceſſiſſet. Junior ergo Samuel in domo Dei linea tunica indutus deſerviebat. Creſcebat Deo, & hominibus charus, & ante Dominum magnus evaſit: *Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tam Domino, quam hominibus .....& magnificatus eſt apud Dominum*. Aliquando cum Heli ſomno ſopitus eſſet, & Samuel in Tabernaculi ambitu apud eum dormiret, vocem audiit, qua vocabatur, ratuſque ſe ab Heli vocari, ad eum cucurrit; & eum Heli haud a ſe accitum teſtatus dimiſit. Cum porro ter id contigiſſet, perſpexit Summus Pontifex, Deum eſſe, qui puerum vocaret, & *vade*, inquit, *& dormi, & ſi deinceps vocaverit te, dices: loquere, Domine, quia audit ſervus tuus*. Ergo Samuelem ſomno vix occupatum Dominus rurſus vocavit, cui cum Samuel, prout Heli præceperat, reſpondiſſet, edixit Deus id ſe facturum, quod omnem Iſraeliticum populum admiratione perfunderet, immiſſis in domum Heli malis omnibus, quæ ob filiorum pravitatem, & patris negligentiam minitatus fuerat: *Ecce ego faciam verbum in Iſrael, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus; in die illa ſuſcitabo adverſum Heli omnia, quæ locutus ſum ſuper domum ejus; incipiam, & complebo; prædixi enim ei, quod judicaturus eſſem domum ejus in æternum propter iniquitatem, eo quod non ignorabat indigne agere filios ſuos, & non corripuerit eos*. Heli ergo cum Dominum ad Samuelem locutum ſciſſet, eum impulit, ut, quicquid audierat a Domino, pateſaceret; atque ex eo tempore Samuel habitus eſt Propheta Domini, ejuſque verborum nullum inane fuit, utpote cui Divinus Spiritus præſto eſſet: *Et Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram*. Quicquid porro de ejus tum infantia, tum adoleſcentia tradunt ſacræ Litteræ, virtutum, quæ in eam ætatem congruunt, eximium exemplar exhibet. Memoratur ejus longe maxima in ſuis obeundie officiis fides; *Miniſtrabat in Templo Samuel coram Domino*; haud cunctatus ſurgit, ſe ab Heli vocatum putans: *Et cucurrit ad Heli, & dixit: ecce ego; vocaſti enim me*. Mane ad Templi fores aperiendos properat: *aperuitque oſtia Domus Domini*. Nobis occurrit in hoc infante obedientia, docilitaſque perfecta, quæ facit, ut nulla interjecta mora, ſummaque cum alacritate, quicquid Summus Pontifex præcipit, exequatur: *Qui reſpondens, ait, præſto ſum*. Occurrit ſimplicias, & candor; Heli quippe Pontifici res injucundas ingenue pateſacit: *Indicavit itaque ei Samuel univerſos ſermones, & non abſcondit ab eo*. Occurrit denique ſingularis in virtute progreſſus, profectuſque, prout ætate creſcebat: *Crevit autem Samuel, & Dominus cum eo*. Interea Divinis minis in Heli, ejuſque filios perfectis, occaſione belli, quod Philiſtæi Iſraelitis intulerant, Samuel electus fuit, ut Dei populum judicaret. Agebat eo tempore Samuel quadrageſimum ætatis annum, ſibique Ramathæ, ubi natus erat, ſede poſita, in varias tamen Urbes, red-

dendi

dendi juris cauſa, ſe identidem conferebat. Ejus ætate univerſus populus ad Dominum rediit, Samuele hortante, & ad extraneos Deos deferendos extimulante, ac futurum promittente, ut eum Deus a Philiſtæorum manibus liberaret. Ergo Iſraelitæ convenerunt in Maſpha, ubi jejunarunt, ſuaque peccata confeſſi ſunt, ut Dei iram lenirent, ejuſque beneficia promererentur. Philiſtæi porro, cum audiſſent, filios Iſrael in Maſpha eſſe, in eos in prælii modum progreſſi ſunt. Eos primo quidem rumor deterruit; at Samuel animos addens holocauſtum obtulit, cumque hoſtes aggreſſuri veniſſent, in eos Deus formidando fragore tonuit, cujus vi fuſi, profligatique evanuerunt. Eos inſecutus populus ad eorum uſque regionis fines affecit ingenti clade. Ibi Samuel in victoriæ monumentum lapidem poſuit, eumque locum *Eben Ezer*, hoc eſt, *ſubſidii lapidem nuncupavit*, propterea quod eo Dominus in Iſraelitarum auxilium venerat: *Tulit autem Samuel lapidem unum, & poſuit eum inter Maſphat, & inter Seir, & vocavit nomen loci illius lapis adjutorii, dixitque: huc uſque auxiliatus eſt Dominus.* Tum vero Philiſtæorum adeo repreſſa arrogantia eſt, ut in Iſraelitarum regionem regredi non auderent; & quoad præfuit Samuel, divinæ manus ultrix vis electi populi hoſtes impetiit: *Facta eſt itaque manus Domini ſuper Philiſtæos cunctis diebus Samuelis*. Porro ſanctus vir ætate provectus filios duos, Joelem, & Abiam ſtatuit, qui populum judicarent; obibant id officii Bethſabeæ, quæ Urbs ad meridionales fines regionis Chanaan ſita erat; at a recto tramite, cui parer inſtiterat, aberrantes ſe avaritia depravari paſſi ſunt, ut proinde ad injuſte judicandum pecuniam acciperent. Adeo avertit animos eorum regimen, ut Iſraelitarum ſeniores ad Samuelem in Ramatha commorantem ſe ſe conferrent, ejuſque provectam ætatem, pravamque ipſius filiorum adminiſtrationem cauſati, eum adegerunt, ut ipſis Regem daret, a quo cæterarum nationum more adminiſtrarentur. Ejuſmodi poſtulatum Samuel indigne tulit; tum Domini conſilium, effuſis precibus, efflagitavit, qui reſpondens juſſit, ut id faceret, quod populus expetebat; at eum tamen prius moneret, quodnam Regis, qui imperaturus erat, futurum jus eſſet: *Nunc ergo vocem eorum audi, verumtamen conteſtare eos, & prædic eis jus Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos*. Samuel populo expoſuit, quiſquid ei Dominus dixerat, & cum jus enuntiaſſet, quod Regi futurum erat, ut nempe eorum bonis, filiis, &c. potiretur, idque pro humana juſtitia impune faceret, non aliud in eos regiæ poteſtatis abuſus perfugium reliquit, quam ut ad Deum clamarent, ejuſque opem implorarent; futurum tamen edixit, ut a Deo nequaquam exaudirentur, quippe qui Regem ipſi petiiſſent: *Et clamabitis in die illa a facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiſtis vobis Regem*. At Samuelis monita non impedierunt, quominus populus in ſuſcepto petendi Regis conſilio perſiſteret. Ergo Saulem elegit, filium Cis e Tribu Beniamin, quem in Iſrael regnaturum ſtatuerat. Et ſane cum Saul ſe Prophetæ ſtitiſſet, ut de amiſſis patris Aſinis eum conſuleret, ei Samuel dixit, eam Dei voluntatem eſſe, ut ipſe Iſraelitis præeſſet, eique regalem unctionem contulit. Tum Iſraelitas omnes in Maſpha convenire voluit, ut Regis electio perageretur; cumque iis exprobraſſet ingratum in Deum animum, qui eos ab Ægypti ſervitute, & a tot Regum tyrannide liberaverat, ſuper omnes Tribus ſortem miſit, ut liquido conſtaret, electionem a Deo tantum eſſe, ac ne ſuſpicio ſuboriri poſſet, Samuelem humana aliqua ratione permotum egiſſe. Sors cecidit in Tribum Beniamin; eam deinceps in hujus Tribus familias jecit, quæ in familiam Metri, ac tandem in Saulem cecidit filium Cis, quem univerſus populus Regem edixit: *Et exclamavit omnis populus, & ait, vivat Rex*. Tum Samuel, qui loquebatur, agebatque Dei nomine, ob oculos poſuit novo Regi, ſubditiſque mutua ipſorum officia in Regni Lege, quam ipſe ſcripſit, ut regimini modum ſtatueret, & quoad Regem quidem tyrannidem, quoad populum autem defectionem averteret. Regiæ Legis articulos ſingulos coram cætu cum legiſſet, depoſuit in Tabernaculo prope Arcam Domini; atque antographum monu-

monumentum hoc in loco ſancto, nec longe a Dei ſolio poſitum monebat tum populum, ut Regi, tamquam Deo ipſi pareret, tum Regem, ut Dei regimen, cujus nomine regnabat, tamquam ſui ipſius exemplar ſibi proponeret: *Locutus eſt autem Samuel ad populum legem Regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino*. His actis, Samuel cætum dimiſit, & poſt ſecundam in Ammonitas expeditionem, cætum alium in Galgala convocavit, ubi Saulis electionem renovavit, eamque ſolemnem in modum celebrandam curavit. Tum quæſivit ex populo, an haberet, quod de eo quereretur, exprobraretque oppreſſum vi quempiam, injuſte quicquam exactum, accepta dona; ſe quippe paratum eſſe, injuriam omnem, cujus convictus eſſet, reparare: *Si quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cujuſquam munus accepi, & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis*. Omnes, & ſinguli reſponderunt, nullam ſibi in eum querimoniam, nihilque in ejus adminiſtratione reprehenſione dignum eſſe: *Et dixerunt: non es calumniatus nos, neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicujus quicpiam*. Samuel ergo cum innocentiam ſuam per univerſi populi, qui convenerat, iteratam confeſſionem in tuto poſuiſſet, eidem in reditu exprobravit acerrime perfidiam in Deum, qui ex Ægypto egreſſum in Mari Rubro ſoſpitem, incolumemque ſervavit, nec tueri deſtitit in omnium conſpectu, niſi cum coactus delictis fuit eum hoſtibus tradere, nec liberatores ad primum pœnitentiæ ſpecimen ſuſcitare neglexit; iis proinde jam nullum excuſationi locum eſſe, qui ſingulari privilegio ceſſerint, quo uni Deo ſuberant, ut hominis voluntati ſe ſubderent, quæ ſæpe inconſtans, dura, & cum temeritate conjuncta eſt. Subdidit tamen fore, ut Deus, diſſimulata injuria per eam indignam prælationem ſibi illata, iis haud gravate cum novo Rege patrocinetur, dummodo fideliter omnia ejus præcepta ſervarent; futurum alioquin, ut, quod eorum Majoribus contigerat, omni calamitatis genere premerentur: *Si autem non audieritis vocem Domini, ſed exaſperaveritis ſermones ejus, erit manus Domini ſuper vos, & patres veſtros*. At cum ſatis ponderis in Samuelis verbis non eſſet, ut rudis populus probe perciperet, quam graviter Regem poſtulans deliquiſſet, Deum ipſum, ad id obtinendum, evidenti miraculo uti neceſſe fuit. Ad Samuelis preces, ſerena die, eoque tempore, quo in Palæſtina tempeſtates ignoræ ſunt, repente Dominus obſcuris nubibus Cœlum texit, e quibus egreſſa fulgura, & fulmina extremum terrorem cerebroſorum hominum animis incuſſerunt, patratique delicti confeſſionem ex iis expreſſerunt: *Et timuit omnis populus . . . . & dixit ad Samuelem: ora pro ſervis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur; addidimus enim univerſis peccatis malum, ut peteremus nobis Regem*. Eos divinorum judiciorum metu permotos, & ad humilem reſipiſcentiam compulſos videns Samuel nihil omiſit, ut Dei bonitate, ejuſque promiſſis ob oculos poſitis, ad veniæ ſpem ipſos erigeret; nimirum malorum omnium remedium in eo demum poſitum eſſe, ut ex animo ad Deum redirent, integraque fide ſe ejus cultui addictos ſervarent: *Servite Domino in omni corde veſtro . . . . ſervite ei in veritate, & ex toto corde veſtro*. Se quidem tamquam præcipuum ſui muneris officium ſemper id ſpectaturum recepit, ut eos aſſiduis precibus Deo commendaret, edoceretque, quid facto opus eſſet: *Abſit autem a me hoc peccatum in Dominum, ut eſſem orare pro vobis, & docebo vos viam rectam, & bonam*. Accidit id anno primo Regni Saul; qui ſequente anno juſſus a Samuele Dei nomine in Galgala ſe conferre, ibique expectare, dum Samuel ipſe, holocauſta, & hoſtias pacificas oblaturus eo conveniret, cunctante Propheta, tædio affectus ad ſe victimam afferri juſſit, & holocauſtum obtulit. Peracto vix ſacrificio, Samuel advenit, qui de re tota certior factus Regem increpuit, qui Domini juſſa violaſſet, enuntians proinde fore, ut eum Deus rejiceret, ejuſque loco alium ſibi obſequentem quæreret: *Quæſivit ſibi Dominus virum juxta cor ſuum, & præcepit ei Dominus, ut eſſet Dux ſuper populum ſuum, eo quod non ſervaveris, quæ præcepit Dominus*. Aliquanto poſt Propheta Regem adiit, Deique nun-

nuntius eidem mandavit, ut in Amalecitas progrederetur, eos trucidaret, penituſque deleret, nulli rei parcens, quæ ad ipſos ſpectaret, ut in eum nempe populum ob mala maledictum, quæ ex Ægypto egredientibus Iſraelitis intulerat, animadverteret, decretumque, quod jam tum in eos nequam homines pronuntiaverat, exequeretur: *Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Joſue; delebo enim memoriam Amalec ſub cælo*. Saul ergo in Amalecitas irruit, eos profligavit, trucidavitque; at iis Regem Agag ſervavit, & quicquid in armentis optimum erat. Deus erratum Principis indigne ferens, ei per Samuelem indictum voluit, quandoquidem ejus verbum ipſe rejecerat, eum propterea a ſe rejici, nec amplius Regem fore: *Pro eo quod abjeciſti ſermonem Domini, abjecit te Dominus, ne ſis Rex*. Tum Saul ei faſſus eſt, ſe ſane violandis Dei juſſis peccaſſe; at Prophetam rogavit, ut ejus peccatum ferret, & una cum eo ad adorandum Dominum pergeret. Ire Samuel renuit, inquiens, eum Regem amplius non eſſe, eodemque tempore terga vertit abiturus. Eum ſtitit Saul ſtricto pallio, quod in ejus manibus ſciſſum eſt, Propheta futurum nuntiante, ut in eumdem modum Dominus Regnum ex ejus manibus extorqueret, quod alteri traderet, qui eo melior foret: *Scidit Dominus Regnum Iſrael a te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te*. Eum tamen ſecutus eſt, & ad caſtra rediit, ubi cum eo Dominum adoravit. Tum vero Agag adductum voluit, fideique vim imitatus, qua Levitæ, ac Phinees, aurei Vituli, Idolique Phegor ſanguine, ſuis ipſorum manus ſacrarunt, impium Regem trucidavit, ſuoque exemplo Saulem docuit, quid ei facto opus fuiſſet, ut Divinis mandatis fidelis eſſet. Sua deinde contempta monita, ſuumque miniſterium ea in aula inutile videns Samuel, in qua non amplius aures Deo præbebantur, receſſit Ramatha, nec amplius Saulem vidit, quicum ei deinceps nec familiaritas, nec amicitia fuit. At miſeri tamen Principis conditionem deflere non deſtitit, quem eo redegerat perfidia, ut a Deo rejiceretur, nec ſuis ipſe calamitatibus tangeretur: *Verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quod conſtituiſſet eum Regem ſuper Iſrael*. Sibi quidem in animum induxerat Samuel ſe tandem aſſequi poſſe, ut decretum revocaretur, quod in Saulem pronuntiatum fuerat; verum ut ſpem omnem abjiceret, & lacrymas ſiſteret, quas Regis impœnitentia irritas reddebat, edixit Deus, eum a ſe tempus in omne rejectum eſſe, & Samueli ipſi mandavit, ut ſententiam exequeretur, proficiſcens Betbleem, ubi unum filiorum Iſai conſecraret. Ne tamen Saulis ſuſpicionibus locum præberet, Samuelem juſſit, eo victimam ſecum afferre. Paruit Samuel, Bethleem ſe contulit, & cum Senioribus expoſuiſſet, ſe ſacrificium oblaturum veniſſe, Iſai, ejuſque filios ad prandium vocavit. Quibus ingreſſis, Propheta in Eliab primogenitum, perfecta pulcritudine adoleſcentem oculos defixit, & cum in Saulis electione, oris & corporis habitum a Deo ſpectatum meminiſset, ſibi proinde perſuaſit eum eſse, quem Deus conſecratum vellet. At Deus ipſe, qui Regem juxta cor ſuum Iſraelitis dare volebat, quibus alium pro eorum genio, injuſtaque petitione conceſserat, Prophetam monuit, ne in externa ſpecie, quæ virtutis, & meritorum indicium magnopere dubium eſt, immoraretur: *Ne reſpicias vultum ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis ego judico; homo enim videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor*. Cum ergo Iſai filium alterum, ac deinceps quinque reliquos ſe ſiſtere juſſiſset, Deus eorum nullum a ſe electum ſignificavit; quamobrem quærente Propheta, aliine filii reliqui eſsent, Iſai quæſitum miſit natu minimum, Davidem nomine, qui armenta cuſtodiebat; porro Samuel a Domino certior factus, eum ipſum eſſe, quem ad ſolium elegerat, urceolum ſumpſit, quem oleo plenum attulerat, eumque coram fratribus conſecravit, quin iis quicquam de ejus unctionis vi & ratione patefieret, quam ſane propheticam eſſe pro certo habebant. Propheta, cum Dei juſſa feciſſet, Ramatham rediit, ibique tranſegit, quod ei reliquum vitæ fuit. Hac haud procul Urbe ſocietatem conſtituit, veluti in aſylum receptis iis, qui pieta-

Digitized by Google

pietati addicti, a terrenis rebus abducti, ſtudioque, & exercitationi Religionis dicati eo recedebant, dicti Prophetarum filii, quorum ſcilicet Diſcipuli erant, in eoque fere occupati, ut vehementi quodam pii fervoris impetu Divinas laudes ſacris canticis celebrarent. Multis poſt annis David, a Saule ad mortem quæſitus, Ramatham fugit, ut ſollicito animo ſolatium quæreret, & regiminis officia ex eo perciperet, qui ei Regnum promiſerat. Eum Propheta tranſtulit Najoth, ubi conſiſtere, quoad Saul de hoſtis receſſu monitus, homines miſit, qui eum caperent. At miſſi homines, nacti Prophetarum turmam, quibus Samuel præerat, correpti Dei ſpiritu, ſe ils addiderunt, divina prodigia nuntiantes inuſitatis motibus, ſublimibuſque canticis, quæ nunquam perceperant. Eumdem impetum experti alii, quos Saul deinceps miſit, de demandata vindicta minime cogitarunt. Ad extremum eo profectus Saul ipſe, cum eum idem ac cæteros ſpiritus inceſſiſſet, cæpit Prophetam agere; ſuitque proinde Davidi ſatis temporis, ut in tuto ſe poneret. Denique Samuel annos natus nonaginta octo, cum primo quidem per annos quadraginta Tabernaculo deſerviiſſet, deinde annos viginti in regimine, tandem triginta octo in receſſu tranſegiſſet, ſupremum diem obiit, domique ſuæ Ramathæ ſepultus fuit. Univerſus Iſrael contentiens ſe in inſignem luctum effudit; ac Spiritus Sanctus ipſe hujus ſancti Prophetæ elogium texuit in hæc verba: *Dilectus a Domino Deo ſuo Samuel Propheta Domini renovavit imperium . . . . In Lege Domini congregationem judicavit . . . . & in fide ſua probatus eſt Propheta . . . . pecunias, & uſque ad calceamenta ab omni carne accepit, & non accuſavit illum homo.*

Tribuuntur huic Prophetæ liber Judicum, liber Ruth, & primus Regum, quoad priora ſaltem capita viginti quatuor, quæ nihil continent, quod ipſe ſcribere non potuerit, additionibus nonnullis exceptis, quæ poſt ejus mortem infertæ videntur; quod enim ad poſtrema capita ſpectat, ex ſcribere ipſe non potuit, quippe quæ ejus mortem deſcribunt. Samuel Prophetarum ſeriem inchoat, quæ ab eo ad Zachariam, & Malachiam uſque non amplius intermiſſa fuit: *Omnes Prophetæ a Samuel, & deinceps, qui locuti ſunt, annuntiaverunt dies iſtos.*

Sanaballat, inimicus involutus, ex Urbe Oronaim in Moabitarum regione, Cuthæorum Adminiſtrator, qui ſemper acerrimus hoſtis Judæorum fuit. Cum Neemias Suſa veniſſet, munitus Regis Perſarum litteris, quibus Hieroſolymitani Templi reparandi facultas eidem concedebatur, Sanaballat, Tobias Ammonites, & Goſſen Arabs hujus operis executioni totis viribus obſtiterunt. Primum omnium ex Neemia quæſitum miſerunt, quid rem aggrederetur, quæ perduellio in Regem eſſet. At ſtrenuus Iſraelita, cum fidentet iis, quos adverſarii miſerant, reſpondiſſet, alacriter operi manum admovit, & mænia inſtaurare cæpit. Sanaballat, re cognita, furore abreptus, Judæos in opere ipſo nil tale cogitantes aggredi ſtatuit. Neemias rationem iniit, ut eorum conſilium, de quo monitus fuerat, irritum redderet; quamobrem hoſtis ſe detectum videns, eos aggredi non eſt auſus, qui obſiſtere parati erant. Ad fraudem ergo confugiens, Neemiam ad collationem pertrahere conatus eſt, ut eum interimeret. De Regni ambitu Neemiam accuſavit, futurum ratus, ut a conſilio deſiſteret, ne Perſarum Regis indignationem ſubiret; atque adeo pſeudo-Prophetas, qui eum deterrerent, pecunia corrupit. At Neemias omnia ejus molimina prudentia disjecit, ac tandem vigilantia, conſilioque, quo vaſerrimorum hoſtium inſidias antevertit, ſuſceptum opus perfecit, ſanctæ Urbis mænibus reparatis. Sanaballat hic ipſe fuiſſe creditur, qui filiam Manaſſi conjugem dedit fratri Jaddo, Judæorum Pontificis, quem Neemias impulit, ut Hieroſolymis egrederetur, & Samariam apud ſocerum ſe reciperet. Sanaballat ergo per Alexandri Magni auctoritatem, ad quem acceſſerat, cum a Dario defeciſſet, obtinuit, ut gener in monte Garizim Sacerdotali munere fungeretur. II. *Eſdr. cap.* II. 10. Joſeph. *lib.* XI. *Antiquit. c.* VII.

Sanctitas. Vox hæc in ſacris Litteris multiplici ſignificatione ſumitur. *Sanctitatis*

tis enim nomine ſignificatur I. puritas animi: *ad confirmanda corda veſtra ſine querela in ſanctitate*, vitæ ſcilicet integritate, ſeu morum puritate. II. Pietas, in Deum obſervantia: *Ut ſerviamus illi in ſanctitate, & juſtitia*. III. Sanctitas Templi: *ut conderet Domum in nomine ſuo, ut pararet ſanctitatem in ſempiternum*. Deus hoſtes omnes Salomoni ſubdidit, ut in ejus honorem domum ſanctam erigere, & ſanctuarium, quod æternum conſiſteret, parare poſſet. Vocabulum quoque *ſanctus* multifariam accipitur. Pro re ſancta: *Nolite ſanctum dare canibus*. Pro Templo: *miniſtrabat in ſanctis*. Pro ea Templi parte in qua erat Arca Teſtamenti, & in quam unus Pontifex ingrediebatur expiationis die: *Ultra vellum intrabit in ſancta*. Pars hæc ita deſignabatur: *Sancta Sanctorum*. Sumitur etiam pro Cælo, quod per inferius ſanctuarium exhibebatur. *Sanctorum miniſter, & Tabernaculi veri*. Chriſtus Dominus eſt miniſter ſanctuarii cæleſtis, verique Tabernaculi, ubi æterni Sacerdotii munia peragit. *Sanctus* Deo convenit, utpote qui omnis ſanctitatis fons & origo eſt: *Non eſt ſanctus, ut eſt Dominus*. Convenit etiam Chriſto, qui Deus ſimul, & homo eſt: *Vos autem Sanctum juſtum negaſtis*. Vox hæc ipſa ſignificat Angelos: *apparuit de monte Pharan, & cum eo Sanctorum millia*: Angelorum ſcilicet. *Ecce inter ſanctos ejus nemo immutabilis*. Nomen hoc Prophetis quoque, & Patriarchis tribuitur. Id etiam deſignat, quod Deus ſervitio ſuo conſecravit: *Quemcumque elegerit ipſe, erit ſanctus*. Judaicus populus, & Chriſtiani dicuntur ſancti: *Vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta*: natio ſcilicet mihi addicta: *Factum eſt, ut Petrus deveniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ*. Hoc ipſo nomine inſigniuntur ii, qui ſanctitate præſtantes in Cœlis cum Chriſto regnant: *Exultabunt Sancti in gloria*. Denique Fideles omnes, qui ab ipſo Mundi exordio vixerunt: *Ut poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ longitudo, & latitudo, & ſublimitas, & profundum*: ut hujus myſterii, quam late patet, amplitudinem cum Fidelibus omnibus animo complecti poſſitis. Chriſtianos demum ſanctos vocat Apoſtolus, tum quia ad ſanctitatem vocati ſunt, tum quia ſancti eſſe debent: *Omnibus Sanctis, qui ſunt Epheſi*.

Sanctificare. Verbum hoc in ſacris Litteris multiplicem notionem habet; ſignificat enim I. purificare, ſeu mundum, ſanctumque reddere, quod non niſi per Divinum Spiritum fit: *Ipſe Deus pacis ſanctificet nos per omnia*. II. Purum efficere ea puritate, quæ Legalis dicitur; quod in Lege veteri per cæremonias perficiebatur, quas Deus præſcripſerat: *Etenim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis*: nimirum pollutis hominibus externam, & corporalem puritatem confert. III. Honorare, glorificare, ſeu honorem, & gloriam afferre: *Sanctificetur nomen tuum*: honore ſcilicet, & laude ab omnibus creatis rebus pro merito afficiatur. IV. Dicare, conſecrare, vel ad miniſterium, quemadmodum ſanctificata fuit Tribus Levi: *ſanctificabis illos, ut ſacerdotio fungantur mihi*; vel ad prophetiam, ut Jeremias: *Antequam exires de vulva, ſanctificavi te*, vel ad uſum, ut dies Sabbati: *Requies Sabbati ſanctificata eſt Domino*: nempe Sabbatum Domino ſacrum, ſeu cultus, qui eidem debetur, ſanctis uſibus addictum eſt; vel denique ad oblationem, ut primogeniti: *ſanctifica mihi omnem primogenitum*. VI. Pro comparare, atque accommodare ſumitur: *Sanctifica eos in die occiſionis*: eos fac ad ſacrificii, nempe cædis diem tamquam victimas compara. VII. Pro nuntiare, indicere: *Sanctificate jejunium*: jejunium indicite; *ſanctificate diem ſolemnem Baal*: ſolemne feſtum in honorem Idoli Baal enuntiate. VIII. Alicujus rei uſum ſanctum, & ad ſalutem utilem reddere: *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem*: fidelis fœmina per fidem ſuam matrimonii cum viro infideli initi uſum ſanctum, & legitimum efficit. IX. Denique per antiphraſim ſignificat inficere, polluere: *Et non ſanctificabant populum in veſtibus ſuis*; Sacerdotes cum laicis verſari non debebant ſacerdotalibus induti veſtibus, ne quis forte per tactum peccato aliquo pollueretur.

Sanctuarium. Ita nuncupabatur ſecretior,

Digitized by Google

tior, & intimior Hieroſolymitani Templi pars, in qua erat fœderis Arca, & in quam ſemel in anno, nempe ſolemnis ecpiationis die unus Pontifex ingrediebatur; ut intelligeremus, inquit Apoſtolus, veri ſanctuarii viam nondum patuiſſe, nec ante futurum fuiſſe, ut pateret, quam Deus cum hominibus per unici Filii ſui ſanguinem conciliaretur: *Hoc ſignificante Spiritu Sancto nondum propalatam eſſe Sanctorum vicem, adhuc priore Tabernaculo habente ſtatum*. Dicebatur etiam alterum Tabernaculum. Vox hæc eadem generatim pro Templo ſumitur, ſeu pro loco, qui publico Domini cultui addictus erat: *Facientque mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum*. Pro Urbe Hieroſolyma, quam Deus ſibi ſedem elegerat: *Hæreditate poſſideamus Sanctuarium Dei*: Hieroſolyma tamquam hæreditate noſtra potiamur. Univerſæ Judææ Moſes id nominis tribuit: *Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus es, Domine, Sanctuarium tuum, quod firmaverunt manus tuæ*. Nomen hoc idem pro Cælo ponitur, quod verum Sanctuarium eſt Tabernaculo deſignatum: *Reſpice de ſanctuario tuo*. Significat etiam arcana Dei, quæ Fidelium mentibus meditatio patefacit: *Labor eſt ante me, donec intrem in Sanctuarium Dei, & intelligam in noviſſimis eorum*: curæ tantum, ac ſollicitudines ob oculos mihi verſantur, quoad in Dei Sanctuarium ingrediar, nempe Dei arcana per meditationem aſſequar, & nequam hominum finem perpendam.

Sandalia ſignificant calcei genus quoddam, qui pedibus per funiculos ex corio confectos aptari ſolebat: *induitque ſandalia pedibus ſuis*. Qui inter cæteros eminebant, magnifica, & ſingulari venuſtate confecta ſandalia geſtabant; legimus enim calceum ipſum Judith Holopherni ſummopere placuiſſe: *Sandalia ejus rapuerunt oculos ejus*. Hoc genere calcei fere ancillæ utebantur; itaque S. Joannes ait ſe dignum non eſſe, qui Domini ſandalia gerat: *cujus non ſum dignus calceamenta portare*. Judith cap. x.

Sanguis. A mundi exordio vetuit Deus, ne animalium ſanguis cum carne comederetur: *Carnem cum ſanguine non comedetis*. Sanctionem hanc iteravit, cum Legem indixit: *Si comederit ſanguinem, obfirmabo faciem meam contra animam illius*. Ac tum quidem præcepti rationem attulit, nempe animalis vitam ſanguine contineri, ac ſe velle eumdem ſervare in humani ſanguinis locum, quem ad animi expiationem exigere poterat: *Quia anima carnis in ſanguine eſt, & ego dedi illum vobis, ut ſuper Altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro animæ piaculo ſit*. Quamobrem quamdiu vetera ſacrificia viguerunt, quoad nempe Deo ſatis fieret per hoſtiam, quæ eo digna eſſet, ſemper Deus ipſe voluit, ſibi uni ſanguinem inſervire; ut ita homini palam fieret, peccata, quæ commiſerat, retineri, & animalium ſanguinis effuſionem tanti ponderis eſſe non poſſe, ut ejus cum Deo conciliationem perficeret. At ex quo immaculati Agni ſanguis ſuper Altari Crucis effuſus fuit, ſumendi victimarum ſanguinis prohibitio abrogata eſt. Chriſtus ipſe nobis præcepit, ut in conciliationis argumentum, ejus & carnem comederemus, & ſanguinem biberemus. Porro pura putaque erga Judæos indulgentia factum eſt, ut prohibitionem hanc Apoſtoli exciperent, dum Ethnicos, qui fidem amplecterentur, a legalibus præceptis exemptos voluerunt. Sanguis pro vita ſumitur: *Stabis contra ſanguinem proximi tui*. Hinc ejuſmodi locutiones: *Aſpergere veſtem ſanguine, intingere pedem ſanguine, lavare manus ſuas in ſanguine*: ingentem hoſtibus cladem inferre; quæ metaphoricæ loquendi rationes divinorum judiciorum ſeveritatem ſignificant. *Inducere ſuper aliquem ſanguinem alicujus*: alterius mortem alicui tribuere. Sanguis etiam pro cognitione, ac ſanguine ſumitur: *Sanguini tradam te, & ſanguis te perſequetur, & cum ſanguinem oderis, ſanguis perſequetur te*: tradam te conſanguineis tuis, qui te perſequentur, propterea quod eos ipſos odio habueris; Idumæi Iſraelitis conjuncti de eorum excidio lætati erant, & ſe Chaldæis addiderant, ut eos delerent. Deus proinde vindictam minitatus eſt, inflixitque, dum eos Iſraelitis per Judæ Machabæi bellicam virtutem ſubdidit. Accipitur præterea ſanguis pro natura per peccatum corrupta: *caro, & ſanguis non revelavit tibi*. Item

pro

Digitized by Google

pro uvæ ſucco : *Lavabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine uvæ pallium ſuum* : Judas veſtem ſuam vino lavabit ; quod litterali quidem ſenſu de fertilitate vinearum Tribus Juda intelligi poteſt ; at ſublimiore ſignificatione Chriſtum deſignat, qui ſuſo ſanguine carnem ſuam aſperſurus, & Eccleſiam purgaturus erat. Ædificare domum in ſanguine, per miſerorum ſcilicet hominum oppreſſionem : *Væ qui ædificat civitatem in ſanguine* ; *libera me de ſanguinibus* : ſcilicet a pœna ſanguini debita, quem effudi.

Sanbedrim, vox, quæ derivatur a Græco vocabulo Συνέδριον, cœtus, & Hebræorum Tribunal ſignificat, cujus inſtitutor fertur Moſes, qui Deo jubente, & Jethro ſocero hortante, ſelegit ex Hebræis ſenioribus ſeptuaginta, ut ad regiminis onus ferendum ei præſto eſſent : *Et dixit Dominus ad Moſem : congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint, ac magiſtri, & duces eos ad oſtium Tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, ut deſcendam, & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, & ſuſtentent tecum onus populi, ut non tu ſolus graveris*. Tribunali huic præerat Moſes, ut proinde conſtaret uno & ſeptuaginta Judicibus, qui e ſingulis Tribubus eligebantur. Eorum primus, ſeu caput appellabatur נשיא *Naſci*, ſcilicet Præſes ; ſecundus אב *Ab*, hoc eſt, Pater conſilii, qui ad ejus dexteram erat ; tertius, qui erat ad ſiniſtram, חכם *Hacam*, nempe Sapiens nuncupabatur. Seniores hi primo quidem in Galgala, Silo, Cariathiarim, aliiſque locis, in quæ Tabernaculum deferebatur, ad ejuſdem Tabernaculi januam congregabantur. Synedrium deinde Hieroſolymis poſitum fuit ad Babylonicam uſque captivitatem, cujus tempore Babylone perſtitit, poſtea vero Hieroſolymæ reſtitutum eſt. At generatim non convenit de hujus Tribunalis origine, cujus nullum indicium, ſeu Joſue, ſeu Judicum, ſeu Regum temporibus, invenitur ; ac ne certum quidem eſt, e Judicibus ſeptuaginta, quos Moſes inſtituit, id conſtitiſſe, quod Hebræi Sanhedrim nuncupant. Ad hunc Senatum quod attinet, e ſacris Litteris id unum conſtat, eum Chriſti tempore viguiſſe, auctoritatis multum eidem fuiſſe, denique Religionis negotia ad ejus juriſdictionem ſpectaſſe ; Chriſtum enim ſæpe de ejus miſſione, ac de jure, quo ageret, interrogavit : *Convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ cum Senioribus, & ajunt, dicentes ad illum : dic nobis, in qua poteſtate hæc facis ? Aut quis eſt, qui dedit tibi hanc poteſtatem ?* Tunc quidem hi Judices in Hieroſolymitani Templi aulam figura ſphæricam conveniebant, cujus dimidium in interna, dimidium autem in externa Templi parte conſtructum erat.

Sanir, *lucerna*, Libano contiguus mons, qui ad Galaad montes uſque protenditur : *Abietibus de Sanir extruxi te* : te ex abiete ædificavi, quod e monte Sanir afferendum curavi. Mons hic contingit Hermon, quicum proinde ſæpe confunditur.

Saphan, *barba*, filius Aſſiæ, & a Templi ſecretis Joſia regnante : *Anno decimo octavo Regis Joſiæ, miſit Rex Saphan filium Aſſiæ, ſcribam Templi Domini*. Hujus nominis alios duos ſacra Scriptura commemorat. IV. *Reg.* XXII.

Saphat, *judicium*, filius Huri, unus e primoribus Tribus Simeon, ex eorum duodecim numero, qui ad explorandam Terram promiſſam miſſi fuerunt : *De Tribu Simeon Saphat filium Huri*. Occurunt ejuſdem nominis alii quatuor, nomine tantum noti. *Num.* XI. 6.

Saphatia, *Dominus judicans*. Sacra Scriptura viros octo recenſet hoc inſignitos nomine, de quibus nil peculiare memoriæ tradit, niſi quod eorum unus erat ex nequam hominum numero, qui Jeremiam accuſabant, quaſi lugubribus vaticiniis populum deterruiſſet. II. *Reg. c.* III. I. *Paralip.* IX. II. *Paralip.* XXI.

Sapientia, *ſapiens*. Hæc duo nomina, quæ tum a Græcis, tum a Latinis pro Philoſophiæ ſcientia ſumuntur, plures alias in ſacris Litteris notiones habent. Accipitur enim ſapientia I. pro ſupernaturalium, divinarumque rerum notitia : *Occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi*. Sapientia eſt, quæ ad accuratam divinæ Legis cuſtodiam homines ducit ; eaque proprie fuit, quam Deus Salomoni cumulatiſſimam contulit. II. Pro dexteritate, peritia, induſtria in quavis arte, ac ſcientia : *Implevi*

Digitized by Google

plevi eum ſpiritu Dei , *& Sapientia* . Deus a ſe Beſeliel ſapientia cumulatum ait, induſtria ſcilicet, ut omne operis genus exequeretur : III. Pro prudentia in iis eligendis , quæ ad negotium aliquod perficiendum accommodata ſunt : *Facias ergo juxta ſapientiam tuam* . IV. Pro doctrina, eruditione , ſcientia : *In multa ſapientia multa indignatio* . *In antiquis eſt ſapientia* . V. Pro effectis ſapientiæ : *Jeſus proficiebat ſapientia* : pro ut nempe ſuccreſcebat, majora ſapientiæ ſpecimina in dies exhibebat . VI. Pro hominum ſagacitate , quæ carnis ſapientia dicitur : *Non eſt ſapientia contra Dominum* ; ſapientia hæc humana Divinæ contraria eſt : *Perdam ſapientiam ſapientum* . VII. Pro ſapientiæ dono, cujus ope divinas res in ſe ipſis cognoſcimus: *Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ* . VIII. Denique nomen hoc Æternam Sapientiam , Verbum , Dei Filium ſignificat : *Propterea & Sapientia Dei dixit* : Per hanc Sapientiam Deus Cælos , & terram condidit : *Dominus ſapientia fundavit terram* , *ſtabilivit Cælos prudentia* . Sapientiam hanc poſſedit Deus ab ipſo viarum ſuarum initio , ab omni ſcilicet æternitate : *Dominus poſſedit me in initio viarum* , *antequam quicquam faceret a principio* . Sapientia hæc exiſtebat , antequam Deus Mundum crearet , & in corporearum rerum productione Creatorem comitabatur : *Cum eo eram cuncta componens* , *& delectabar per ſingulos dies* , *ludens coram eo omni tempore* .

Sapientia . Liber Sapientiæ unus eſt e ſacræ Scripturæ libris, in quo Auctor Salomonis nomine Reges , omnesque terrarum Magnates erudit . Iis rationem tradit , qua ſapientiam comparent , cujus emolumenta ob oculos ponit ; iique tamquam exemplar Salomonem exhibet , cujus nomine loquitur . Peccatoribus divinorum judiciorum ſeveritatem minitatur, ac deſperationem ad vivum exhibet , in quam eos abjiciet, in altera vita, conſpecta Juſtorum felicitas. Loquitur Auctor de æterna, & increata Sapientia, quæ , inquit , *candor eſt lucis æternæ* , *& ſpeculum ſine macula Dei majeſtatis* , *& imago bonitatis illius* . In nullo alio ſacræ Scripturæ libro nobiliores , quam in hoc notiones occurrunt. Græce ſcriptus fuit , ejusque latina verſio multo ante S. Hieronymum prodiit ; at quo tempore , quove Auctore , non conſtat ; ac ne de eo quidem , qui græcum exemplar edidit . Librum hunc nonnulli Salomoni tribuunt , alii Jeſu filio Sirach, qui Eccleſiaſtici auctor eſt ; eumdem aliqui Veterum adſcribunt Philoni Judæo , non ei quidem Philoni, qui Caligula imperante vivebat , cujusque opera ad nos pervenerunt , ſed Philoni cuidam antiquiori , quem fictum eſſe probabile eſt . Denique alii contendunt , ejus auctorem eſſe unum e ſeptuaginta , qui Ptolomæi Philadelphi rogatu eum concinnaverit . Rex hic ſuper recto ditionis ſuæ regimine quæſtionem Interpretum cuique propoſuit ; itaque nihil prohibet , quominus Sapientiæ liber , qui Principum inſtitutio quædam eſt , hac ipſa occaſione ſcriptus fuerit . Veriſimilis ſaltem eſt conjectura hæc . Liber hic in Eccleſia non ſemper , apud Judæos autem nunquam canonicus habitus fuit ; verum Concilia non pauca , & poſtremo Tridentinum eum ſacrorum librorum canoni inſeruit . Porro novendecim capitibus conſtat .

Sapphir , *Sapphirus* , *Zapphirus* , pretioſus lapillus ; obſcuro colore, non ſine maculis aurum referentibus , ac valde lucidus , in ſecundo Rationalis ordine poſitus erat : *In ſecundo carbunculus* , *ſapphirus* , *& iiaſpis* Ponitur etiam inter eas gemmas , quæ cæleſti Hieroſolymæ fundamenti loco ſunt : Fundamentum primum *jaſpis* , *ſecundum ſapphirus* . Thronus Dei , quem vidit Ezechiel , ſapphirum colore referebat : *quaſi lapis ſapphirus* ; quod Divinæ Majeſtatis ſplendorem ſignificabat . Iſaias quoque ut Eccleſiæ Novi Teſtamenti pulcritudinem , & divitias ſpiritales innuat , ait Urbis Hieroſolymæ fundamenta e ſapphiro fore : *Fundabo te in ſapphiris* .

Sapphira ejus Ananiæ uxor erat , qui cum agrum vendidiſſet , clam pretii partem retinuit , & quod reliquum fuit , Apoſtolis obtulit . Sapphira , quod Spiritui Sancto mentita eſſet , quemadmodum & ejus vir , cum eo punita fuit , & humi cadens periit : *Confeſtim cecidit ante pedes ejus* (Petri) , *& expiravit* . *Actor*. v. 1.

Sara, filia Beſiæ e Tribu Ephraim, quæ Urbes Bethoron tum ſuperiorem, tum inferio-

Digitized by Google

feriorem, itemque Ozenzaram ædificandas, ſeu reparandas curavit: *Filia autem ejus fuit Sara, quæ ædificavit Bethoron inferiorem, & ſuperiorem. Joſue* XIX.

Sara, filia Raguel, & Annæ e Tribu Nephtali, ſuptem deinceps viris nupſit, quos unum poſt alium Dæmon quidam ſtatim occidit, atque ad eam acceſſerunt; quoniam Deus, quam juveni Tobiæ reſervabat, ab eorum nullo cognitam voluit. Cum aliquando Sara ancillarum ſuarum uni neſcio quid errati exprobraſſet, eam ancilla non ſine imprecationibus, increpationibuſque de perditis viris arguit: *Amplius ex te non videamus filium, aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum Numquid occidere me vis, ſicut jam occidiſti ſeptem viros* *? Sara contumeliam ægre ferens, dolori remedium in prece quæſivit; atque ut mærentis animi ſenſa Deo liberius aperiret, in ſuperius cubiculum ſe recepit, ubi perennes precibus lacrymas jungens, triduum tranſegit, quin cibi quicquam ſumeret, ut obſecrationem jejunio fulciret, Deoque gratiorem redderet. A Deo petiit, ut ab ignominia liberaretur, quam ob virorum mortem, ac ſterilitatem ſubierat, quæ ei ancilla non ſine acerbiſſima imprecatione exprobraverat. Elapſo triduo precibus finem impoſuit, Deum ipſum animi ſui ſemper a profanis oblectationibus alieni teſtem appellans: *Tu ſcis, Domine, quia nunquam concupivi virum, & mundam ſervavi animam meam ab omni concupiſcentia, nunquam cum ludentibus miſcui me*. Probe noverat, haud in hominis poteſtate eſſe, ut profunda Dei conſilia pervaderet, at ſe ignorare, quem Deus finem in ſeptem virorum morte propoſitum habuiſſet; ei tamen perſuaſum erat, Deum ipſum, ſiquidem in hac mortali vita, ſervorum ſuorum periculum facit, in altera mercedem eorum conſtantiæ rependere, iiſdemque pœnam ad ſalutem prodeſſe, quippe quæ erratis remedium affert: *Aut ego indigna fui illis, aut illi forſitan me non fuerunt digni; non eſt enim in hominis poteſtate conſilium tuum; hoc autem pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita ejus, ſi in probatione fuerit, coronabitur. Non enim delectaris* (ſubdit eadem Sara) *in perditionibus noſtris, quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrymationem et fletum, exultationem infundis*. Exaudiit Deus Saræ preces, & ad eam liberandam Raphaelem Angelum miſit, qui Raguelis domum juniorem Tobiam conſanguineum duxit. Tobias ſe prodens, Saram ſibi conjugem a Raguele petiit, qui timens, ne conſanguineus adoleſcens fatum idem ſubieret, quod filiæ viris ſeptem contigerat, reſpondere dubitavit, etſi ſtatim Angelus timorem disjecit, utpote cui Divina conſilia nota eſſent, monitumque voluit, ejus filiam Tobiæ reſervari, ac proinde neminem ea tamquam conjuge frui potuiſſe: *Noli timere dare eam iſti, quoniam huic timenti Deum debetur conjux filia tua, propterea alius non potuit habere illam*. Raguel, Angeli voce, quem minime noverat, metum omnem disjectum ſentiens, & conſanguineum adoleſcentem Dei ipſius manu adductum fide perſpiciens, ut filiæ matrimonium ex Lege perficeretur, Saræ manum dexteram Tobiæ dexteræ impoſuit, eorum matrimonio benedixit, contractum ſcripto firmavit, ſplendidumque prandium inſtruxit: *Et apprehendens dexteram filiæ ſuæ, dexteræ Tobiæ tradidit, dicens: Deus Abraham, et Deus Iſaac, et Deus Jacob vobiſcum ſit, et ipſe vos conjungat, impleatque benedictionem ſuam in vobis*. Cæremoniam hanc Chriſtiana Eccleſia in matrimonii celebratione retinuit, & adhuc Sacramenti Miniſter, ut novis ſponſis benedicat, eadem orationis formula utitur. Cum nox adveniſſet, Raguelis uxor cubiculum parari juſſit, eoque filiam duxit, quæ flere cœpit. Mater eam ſolabatur, hortata, ut alacri animo eſſet, ſperare jubens fore, ut Deus tam longum mærorem perpeſſæ ſolatium tandem afferret. Tobias in cubiculum inductus, unuſque cum Sara relictus id omnino, quod Angelus prædixerat, expertus eſt, ſibique a Dæmonis furore cavit, cui in cæteros Saræ ſponſos poteſtas fuerat; atque ita Raguel, qui jam foveam paraverat, in qua Tobiam ſepeliret, audiit lætitia geſtiens, ambos ſponſos vivere, divinaque miſeratione ab hoſtis furore liberos evaſiſſe: *Feciſti enim nobiſcum miſericordiam tuam, & excluſiſti a nobis inimicum perſequentem nos*. Cum autem ob tam ſingulare beneficium Deo gra-

gratias egiſſet, eumque rogaſſet, ut ſponſis duobus ob ſervatam ſalutem in dies magis ei benedicendi, laudiſque ſacrificium offerendi deſiderium inſpiraret, mandavit, ut menſa in proximorum, & amicorum gratiam laute inſtrueretur: *Miſertus es autem duobus unicis; fac eos, Domine, plenius benedicere te, & ſacrificium tibi laudis tuæ, et ſuæ ſanitatis offerre, ut cognoſcat univerſitas gentium, quia tu es Deus ſolus in univerſa Terra*. Interea Tobiæ, abeundi facultatem petenti, tandem annuens Raguel, tradita Sara, & bonorum dimidio, felix iter precatus eſt. Porro abeunti filiæ inter oſcula Pater, & Mater omnia, quibus in nova vitæ ratione uteretur, monita paucis verbis præbuerunt, commendantes, ut ſocerum, & ſocrum honore afficeret, virum, ut par erat, amore, obſervantia, obedientia proſequeretur, ad filios educandos incumberet, iis invigilaret, eoſdemque ad bonum duceret, ſollicita de regenda domo, recto ſervando ordine, itaque conformanda omni vita, ut viri lætitia, familiæ felicitas, omnium exemplar eſſet: *Et apprehendentes filiam ſuam, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire, monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & ſe ipſam irreprehenſibilem exhibere*. Ergo Saram Tobias Ninivem duxit, quæ perfecta valetudine fruens ad eam Urbem pervenit; fuitque copioſæ poſteritatis mater, & cum ſocer, & ſocrus obiiſſent, Ecbatanem apud cognatos rediit, ubi ætate admodum provecta mortem occubuit. *Tobiæ cap.* VII. *&c.*

* *Quæritur hoc loco, qui tandem Aſmodeus priores Saræ viros occiderit? Antequam ad ſponſam accederent, matrimonium conſummaturi, Dæmon in eos irruebat, iiſque ſpiritum intercludebat; nimirum Deus adeo pura, caſtaque virgine impuriſſimos hircos, ſueſque potiri, nolens Dæmone tamquam ſuæ juſtitiæ miniſtro uſus eſt, ut eorum facinus ulciſceretur.*

Sacra Scriptura Dæmonem refert, cum Tobias piſcis fel e pera eduxiſſet, ejuſque partem in carbones projeciſſet, ab Angelo Raphaele captum, & in ſuperiorem Ægyptum relegatum fuiſſe. Quamvis Dæmon fætentiſſimus ſpiritus ſit, ejus tamen fellis odorem ferre non potuit. E loco egredi coactus fuit, in quem ſponſi receſſerant; at re vera trium dierum, totidemque noctium ſpatio precibus vacantes videns, tantæ virtutis odorem ferre non potuit. Eum ergo captum, & in ea viſu horrenda, atque invia loca tractum Angelus vinxit. Non eſt tamen, quod Raphael Dæmonem arbori, vel ſaxo appendiſſe putetur, quemadmodum homo appenditur, aut Leo, vel Urſus in vincula conjiciuntur. Angeli, qui puri putique ſpiritus ſunt, ſpiritalem in modum agunt. Aſmodeum Raphael ſuperna, minimeque corporeis oculis obvia virtute aggreſſus eſt, Divinæque omnipotentiæ quam occulto, tam arcto vinculo ſtrinxit.

In eumdem modum Apocalyps. cap. XX. *v.* X. *Draconem, antiquum ſerpentem, qui Diabolus, & Satan eſt, ab Angelo captum, & per annos mille catenis vinctum legimus, ne amplius nationes ſeduceret. S. Petrus Epiſtolæ ſecundæ cap.* II. *Deum ait peccatoribus Angelis non peperciſſe, eoſque in infernum præcipites actos catenis vinxiſſe, ut ibidem uſque ad extremi judicii diem veluti in cuſtodiam traditi torquerentur.*

Teſte S. Juda in Canonica Epiſt. cap. II. *v.* 6. *Deus in igneo carcere Angelos detinet, Apoſtatas Angelos, qui dignitatem, in qua conditi fuerant, non ſervarunt, ſuumque domicilium deſeruerunt, eoſque æternis catenis in Inferorum tenebris vinctos, in extremum judicium reſervat.*

Denique Angelus Raphael Dæmoni præcepit, ut ſponſorum ſancta domo diſcederet, & in ſuperioris Ægypti deſertum veluti in exilium concederet, non ante judicii diem egreſſurus.

Multifariam Dæmonis per Angelum detentio explicatur. Juſſus dicitur Dei nomine in præſcripto loco conſiſtere, gravioribus, ni juſſa faceret, indictis ſuppliciis; quamvis enim pœnæ, quas Dæmones in inferis fuerunt, graves ſint, Deus tamen eaſdem augere poteſt. Dæmones quippe cum hominibus ad triremes damnatis conferri poſſunt, qui ſi forte catenas fregerint, durius, arctiuſque vinciuntur. Salomon vetuit Semei, ne ex Urbe Hieroſolyma pedem efferret, ea lege, ut, ſi egreſſus eſſet, morte damnaretur. Græcus textus Dæmonem ait non alia de cauſa, quam ob fellis piſcis fœtorem e Saræ cubiculo,

lo, *& Raguelis domo exiiſſe*: Quando autem Dæmonium olfecit odorem, fugit in ſuperiora Ægypti, & ligavit illum Angelus. *Volebat is quidem fugæ ſe dare, quoad fætor evanuiſſet, tum vero eodem regredi, eamdemque in Tobiam, atque in priores ſponſos, crudelitatem exerere, ratus fætori jam finem fore; at eum Angelus Raphael inſecutus eſt, vetuitque e Deſerto pedem efferre. His ergo catenis Dæmon conſtrictus fuit.*

Superioris Ægypti Deſertum eſt vaſta ad meridionalem partem regio, ſaxis obſita, inacceſſis rupibus, & arenæ montibus; ſerpentibus ſedes, horrendiſque monſtris. En hujus celebris Deſerti incolas, in quod Aſmodous relegatus fuit. At ſubſecutis temporibus Deſertum hoc ipſum magno Aſcetarum numero, qui eo recedebant, clarum evaſit. Qua de re Dæmones ipſi cum eorum nonnullis conqueſti ſunt, ex iis quærentes, quo jure in eum locum irrepſiſſent, cujus ipſi tot ante ſecula dominio, & proprietate gaudebant, quoque titulo Thebaidem tanta Monachorum turba occupaſſet?

Itineraria, quemadmodum in Hiſtoria univerſali ex Anglico ſermone in Italicum verſa, & Neapoli edita legitur, fidem faciunt, Aſmodeum ſe videndum præbere Serpentis imagine, qui variis coloribus inſignitus quamdam in Ægypti Deſerto cavernam incolit. Finitimi populi Feſtum celebrant, puellis omnibus ad cavernam ordine procedentibus, a quibus, ſiquidem voluerint, ſerpens ultro ſe capi, tangi, & blanditiis affici patitur. Iis ergo populis perſuaſum eſt, Numen quoddam eſſe, cui cultum exhibent, & preces offerunt.

Sara, *princeps*, ſeu Sarai, *mea princeps*, uxor Abrahæ, nata eſt an. Mundi 2018. ex Aram, Abrahæ fratre, eratque proinde neptis Thare, non tamen neptis matris Abrahæ, quoniam Aram ejus pater ex alia matre erat; eadem eſt ac Jeſcha: *Soror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meę, & duxi eam in uxorem*. Sara ſecuta eſt Abraham, cum patrium ſolum deſeruit, ut ſe in Terram Chanaan conferret; coactique penuria Ægyptum petere, convenerunt, ut Sara, quæ pulcherrima erat, ſui ſe viri ſororem diceret, ne quis ex Ægyptiis prurigine abreptus Abraham occideret, ut Sara, quam ejus conjugem ſciret, libere frueretur. Abraham porro nullius ſe mendacii reum exhibuit, ſororem nuncupans, quæ neptis erat; proximos enim conſanguineos Hebræi fratres, & ſorores appellare conſueverant. Nihil ergo Abraham aliud egit, quam veritatem tacuit, quam ea ſane occaſione detegi periculoſum erat. Ei quippe duo cordi eſſe debebant, ut & ſuæ ipſius vitæ, & conjugis honori conſuleret; ſe maritum profeſſus, neutrum tueri poterat; ſe fratrem dicens, ſuam ſaltem vitam in tuto poſitam prævidebat. Quamobrem poſterius conſilium init, conjugiſque honorem Divinæ Providentiæ curandum relinquens, nec miraculum expectans, propriæ ſervande vitæ rationem ab ipſa Providentia oblatam amplectitur. Cum ergo Ægyptum ingreſſi eſſent, Pharao, regionis Rex, de Saræ pulcritudine monitus, eam ſublatam, & in regias Ædes ductam voluit; at in reum Principem gravis extitit divina manus, ut intelligeret, ſe propterea puniri, quod Abrahæ conjugem abſtuliſſet. Se a Deo punitum ſentiens Pharao, atque adeo majores pœnas veritus, quicquid egerat contra jus faſque, a ſe damnari ſignificavit; & Sara ad virum remiſſa, non nihil eumdem increpuit, a quo ſororem ſimulante adactus eſſet, ut, eam ſibi conjugem ſumens, peccatum committeret: *Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem?* Ambobus ergo dimiſſis comites ad uſque Regni fines addidit, ne quid iojuriæ per iter ſubirent. Interea Sara de poſteritate certior facta, quam ſtellarum numerum æquaturam Deus Abrahæ promiſerat, perſuaſumque habens, ſua ipſius opera, quæ ætate provecta, ac ſterilis eſſet, id promiſſi perfici omnino non poſſe, viro propoſuit, ut Agar conjugem duceret, qui minime dubitans Saram divino afflatu inſtinctam ita conſulere, ejus votis annuit, & cum Agar Ancilla conjugium iniit, ut ex hac altera conjuge filios ſuſciperet, in quibus promiſſa executioni mandari poſſent. Verum Agar, ut ventrem geſſit, cœpit heram contemnere, quæ proinde eo ſe adactam ſenſit, ut ſervam cohiberet, ejuſque arrogantiam reprimeret. Aliquanto poſt cum Deus Angelos tres, qui ejus promiſſa re-

Digitized by Google

novarent, hominum forma ad Abraham miſiſſet, ſanctus vir accedentibus occurrit, & in tentorium officioſe perductis non ſine Saræ opera prandium paravit; quos pranſos Saram filium parituram nuntiantes audiens Sara ipſa, ſuamque provectam ætatem reputans non potuit, quin ita rideret, ut dubitarionem, ac deſidentiam oſtenderet. Tum vero Dominus ita ad Abraham: cur Sara riſit? Quicquam ne ſupra Dei poreſlatem poſitum eſt? Itaque Abrahæ repetitum voluit fore, ut Sara elapſo anno filium pareret. Tum Sara percipiens, quam graviter de Dei verbo dubitans deliquiſſet, mærore correpta eſt, ac mendacium addens, novo ſe crimine obſtrinxit. Eam Dominus ibidem increpuit, repetens, eam riſiſſe: *Negavit Sara, dicens, non riſi, timore perterrita; Dominus autem, non eſt, inquit, ita, ſed riſiſti*. Cæterum Saræ, quippe quæ potius imprudens, quam reapſe incredula fuiſſet, dubitationem ſtatim fides disjecit, ut S. Paulus diſertis verbis teſlatur: *Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui repromiſerat*. Paulo poſt Abraham e valle Mambre diſcedens, & Geraram, quæ Philiſtæorum Urbs, degendi cauſa, profectus, eaſdem, quas olim in Ægypto, quoad Saram rationes inlit. Geraræ Rex Abimelech, haud conjugatos ratus, raptam Saram ſibi legitimam ſponſam ſumere in animo habebat. At noctu apparens Deus ei mortem, univerſoque Regno perniciem minitatus eſt, ni Saram viro redderet: *Si autem nolueris reddere, ſcito, quod morte morieris tu, & omnia, quæ tua ſunt*. Ergo Abimelech eam reſtituens, Abraham increpuit, qui in patrandi peccati periculum enm conjiciens, tam grave malum in ipſum, Regnumque induxiſſet: *Quid feciſti nobis? Quid peccavimus in te, quia induxiſti ſuper me, & ſuper Regnum meum peccatum grande? Quæ non debuiſti facere, feciſti nobis*. Tum Abrahæ magnifica dona, Saræ autem argenti minas mille largitus eſt, quibus ipſa ſibi velum emeret, ne amplius in poſterum in ejuſmodi periculum ſe conjiceret. Dominus tandem obſtrictam Saræ fidem præſtitit, quæ licet ſterilis, ætatemque proli aptam prætergreſſa, filium, prout Deus prædixerat, concepit, peperitque. Eum Sara ipſa nutriit, ut eas omnes matres pudore ſuffunderet, quæ ut filins ablactandi faſtidium evitent, pervertunt Creatoris ordinem, lac filiis negantes, quo large effuſeque a natura ad prolis alimentum inſtructæ ſunt. Cum porro grandiuſculus filius eſſet, eum inter ludendum a filio Agar durius habitum videns, ab Abraham obtinuit, ut Agar, ejuſque filius dimitterentur, quippe cum Iſmael, quod ei nomen erat, nequaquam, ut Iſaac, hæreditatis particeps eſſe deberet: *Ejice ancillam hanc, & filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac*. Ægre Abraham, ut id conſilii caperet, adduci poterat; verum a Deo monitus, id ſuæ voluntati conſonum eſſe, Saræ poſtulatis annuit. Hæc Saræ in Agar, ejuſque filium acerbitas, Dei mandatum, ut Abraham Saræ aſſentiatur, ratio, qua id exequitur, derelictio, cui mater cum filio addicitur, externa hæc omnia, quæ injucundam, triſtemque ſpeciem præſeferunt, myſterium obtegunt, quod S. Paulus in ſua ad Galatas Epiſtola nobis explicuit. Nimirum proponit Apoſtolus in Sara, & in Agar Teſtamenta duo quorum primum, ſeu vetus in monte Sina ſtaturum, nec niſi ſervos generans per Agar exhibetur, alterum vero, ſeu novum per Saram exhibitum non niſi filios liberos edit: *Hæc enim ſunt duo Teſtamenta, unum quidem in monte Sina in ſervitutem generans, quæ eſt Agar; illa autem, quæ ſurſum eſt, Jeruſalem libera eſt, quæ eſt mater noſtra*. Deinceps ſacra Scriptura de Sara ſilet ad ejus mortem, quæ contigit annis aliquot poſt inſigne fidei ſpecimen, quod ſibi Deus ab Abraham exhibitum voluit, dum Iſaac immolationem eidem præcepit. Annos nata 127. Arbee, quæ deinde Hebron dicta, e vivis exceſſit. Abraham, qui Berſabeæ verſabatur, Hebron ſe contulit, ut conjugem, quo par erat, luctu proſequeretur, eamque in agro, quem ab Ephron Amorræo emerat, ſupulturæ dedit. Eo in agro caverna erat, quam ſibi, ſuiſque ſepulcri loco eſſe voluit. In *Geneſ.* a *cap.* xr. ad xxiv.

Saraa, lepra, Urbs Tribus Juda, a Roboam

boam condita, ſeu munita. Alia quoque fuit Urbs Saraa in Tribu Dan, in qua natus Sampſon, haud procul Eſtahol: *Fuit terminus poſſeſſionis ejus Saraa, & Eſtahol.* Hujus Urbis incolæ Saraitæ nuncupabantur. *Joſ.* XIX.

Saraballa, *calcei*, ſeu *faſces*, quibus crura, & femora involvi ſolebant. Daniel ait, pueris tribus in fornacem injectis ignem nihil mali intuliſſe, ne veſtibus quidem tactis: *Saraballa eorum non ſunt immutata. Dan. cap.* III. 94.

Saraja, ſeu *Sarajas*, *princeps Domini*. Hujus nominis non paucis memorantur in ſacris Litteris, quorum notiſſimi ſunt I. Sarajas Judæorum Pontifex, Azariæ filius, quem Nabuzardan ex Urbe Hieruſalem captivum traxit. II. Sarajas, frater Nabuch Prophetæ, legationis princeps, quam Sedecias ad Nabuchodnoſor miſit: *Verbum, quod præcepit Jeremias Propheta Sarajæ filio Neriæ, cum pergeret cum Sedecia Rege in Babylonem; erat enim princeps Prophetiæ.* Jeremias Epiſtolam Sarajæ dedit, quam captivis legeret, qui Babylone detinebantur; ea epiſtola propheciam continebat, qua Jeremias extremas calamitates, & excidium Babyloni portendebat, in arrogantiæ, atque impietatis pœnam, quam ita Deus ſceleſtæ Urbi infligere volebat, ut non amplius aſſurgeret. Ad captivorum ſolatium Propheta futurum addebat, ut tandem aliquando feliciter in patriam redirent. Sarajæ mandaverat, ut epiſtolam lapidi legeret, eumque deinde in Euphratem projiceret, qua agendi ratione malorum abyſſum exprimeret, qua impia Urbs obruenda erat: *Sic ſubmergetur Babylon, & conſurget a facie afflictionis, quam ego adduco ſuper eam, & diſſolvetur. Jerem. cap.* LII. 24.

Saraſar, *cuſtodia theſauri*, filius Sennacherib, qui cum Adramelech fratre ex condicto patrem prodidit, dum in Templo Neſroch oraret: *Adramelech, & Saraſar filii ejus percuſſerunt eum gladio.* Alter Saraſar fuit e Judæorum primoribus qui Zachariam ſuper menſis quinti jejunio conſuluit: *Miſerunt ad domum Dei Saraſar, & Rogommelech.* IV. *Reg. cap.* XIX.

Sarathi, iidem ac Sarairæ, incolæ Saraæ in Tribu Dan. I. *Paralip.* IV.

Sardes, *lætitiæ canticum*, Lybiæ Urbs in Aſia minori, in qua celebris Eccleſia erat. S. Joannes Chriſti nomine ad hujus Urbis Angelum, ſcilicet Epiſcopum ſcribens, eum ita monet, hortatur, increpat: *Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, & mortuus es; eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant; non enim invenio opera tua plena coram Deo meo . . . . Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tamquam fur, & neſcies, qua hora veniam ad te.* Apocalyp. cap. III.

Sardius lapis, e pretioſis lapillis unus, colore rubeo, ita dictus, quia a Sardiniæ incolis inventus fuit. Hic quoque lapillus, & in primo quidem ordine, Rationale inſigniebat: *In primo verſu erat Sardius.* Lapillus hic ipſe fundamentum mœnium cæleſtis Urbis Jeruſalem conficit: *Quintum Sardonyx, ſextum Sardius.*

Sardonychus, ſeu *Sardonyx*, e gemmarum numero, cujus color hominis unguem refert, quoque fundamento quinto cæleſtis Jeruſalem mænia nituntur: *quintum Sardonyx.* Ejus nomen conflatum eſt ex *Sarda*, & *Onyx*, perinde ac ſi Sardius, & *Onyx* conjunctim dicerentur, & hunc quidem lapillum multi cum Sardio, ſed perperam, confuderunt.

Sared, *prex Domini*, primogenitus Zabulon, a quo Sareditarum familia originem duxit. *Geneſ. cap.* XLVI. *Numer. cap.* XXVI.

Sareda, *inſidia*, Urbs Tribus Ephraim, e qua Jeroboam, filius Nabath: *Jeroboam, filius Nabath, Ephrataus de Sareda.* III. *Reg. cap.* XI.

Saredatha, ſeu *Saratha*, Urbs Tribus Ephraim, in qua fuſa inſignia opera, quæ Hiram ad Salomonici Templi ædificationem edenda curavit: *In regione Jordanis fudit ea Rex in argilloſa terra Socchot, & Saredatha.* Jordanis aquæ Saratham uſque aſcenderunt, cum Hebræi flumen hoc duce Joſue tranſierunt. Urbem hanc eamdem ac Saredam eſſe nonnulli putant. II. *Paralip. cap.* IV.

Sarepta, *cruciabulus*, Sidoniorum Urbs, in Phœnicia Tyrum inter, & Sidonem ad mare mediterraneum ſita. Urbem hanc in ſacra Scriptura celebrem reddidit Eliæ apud pauperem fæminam commo-

Digitized by Google

moratio, cum Iſraeliticum Regnum inopia vaſtaret: *Ad nullam illorum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam*. S. Hieronymi tempore adhuc locus oſtendebatur, in quo Propheta commoratus erat; ibique deinde Eccleſia condita fuit. Urbs hæc non amplius exiſtit, ſed ad exiguum in monte vicum redacta eſt. III. *Reg.* XVII.

Sargon, patrocinium tollens, Aſſyriæ Rex quem aliqui Sennacherib, alii Aſſaradon fuiſſe putant: *In anno quo ingreſſus eſt Thartan in Azotum, cum miſiſſet Sargon Rex Aſſyriorum*. *Iſaiæ* XX.

Sarid, ſeu *Sared*, *reliquiæ*, Urbs Tribus Zabulon, ad meridiem poſtrema: *Factus eſt terminus poſſeſſionis eorum uſque Sarid*. Joſ. XIX.

Saron, *ager*, ſeu Sarona, Palæſtinæ locus inter Thabor, ac Tiberiadem; alter inter Cæſaream Palæſtinæ, & Joppe; tertius in regione Baſan. Nomen hoc veluti in proverbium abiit ad ſignificandum inſigni pulcritudine, ac ſingulari fertilitate præditum locum. Erat ejuſdem nominis Urbs in Tribu Ephraim, haud Lydda procul, cujus in Actis Apoſtolicis occurrit mentio: *Viderunt eam omnes, qui habitabant Lyddæ, & Saronæ*. Rex Saron erat ex eorum numero, qui a Joſue victi fuerunt: *Rex Saron unus*. *Joſue cap.* XII. *Iſaiæ cap.* XXXIII. I. *Paralip. cap.* V. *Act. Apoſt. cap.* IX.

Sarſachim, unus e primis Regis Babylonis miniſtris, cujus nomen eſt dignitatis titulus, ſignificatque cupparum Principem: *Ingreſſi ſunt omnes Principes Regis Babylonis, Nergel . . . . Sarſachim . . . Jerem. cap.* XXXIX.

Sarag, *palma*, filius Rehu, ſeu Regom, in lucem prodit an. Mund. 1819. Genuit Nachor ætatis an. 32. annoſque deinde ducentos vixit: *Vixit Sarag triginta duobus annis, & genuit Nachor*. *Geneſ.* XI.

Sarvia, *pœna Domini*, Davidis ſoror, & mater Joab, Abiſai, & Azael: *Filii Sarviæ Abiſai, Joab, & Azael*. Haud conſtat de patris horum trium bellica virtute inſignium virorum nomine. II. *Reg. cap.* XVII.

Saſſabaſſar, *in tribulatione lætitia*, cui tamquam Judæorum Principi Cyrus reddi juſſit ſacra Templi vaſa, quæ Nabuchodonoſor Babylonem detulerat: *Cyrus annumeravit ea Saſſabaſſar Principi Juda*. Saſſabaſſar hic, cui vaſa tradita, nonnullis idem ac Zorobabel eſſe videtur, ita quidem a Chaldæis dictus, vel ob eorum conſuetudinem, qua Hebræorum captivorum nomina in Judaicæ Religionis odium mutare ſolebant, vel ut ſignificarent, eos alterius Imperii ſubditos eſſe. I. *Eſdr. cap.* I.

Satan, *Satanas*, Hebraicum vocabulum, quod adverſarium, accuſatorem ſignificat: *cur efficimini hodie mihi in Satan?* Undenam fit, ut adverſarii mei hodie evadatis? *Non eſt Satan, neque occurſus malus*: nullus amplius hoſtis eſt, qui mihi adverſetur, aut populi mei tranquillitatem perturbet, ajebat Salomon. Chriſtus Dominus S. Petrum ita appellavit, quippe qui ſanctis ejus conſiliis obſiſteret: *Vade poſt me, Satana*. Hoc in ſenſu Dæmon dicitur Satan, quia nunquam non Dei voluntati, & Fidelium ſaluti repugnat: *Projectus eſt Draco ille magnus ſerpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas*. S. Paulus in Actis ait, eos omnes, qui de Chriſti Religione non ſunt, Satanæ poteſtati ſubeſſe: *Aperire oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, & de poteſtate Satanæ ad Deum, ut accipiant remiſſionem peccatorum*. Judæi perduelles, & increduli, qui primis Eccleſiæ temporibus omnium acerrime Chriſtianos perſecuti ſunt, Satanæ Synagoga nuncupantur: *Se dicunt Judæos eſſe, & non ſunt; ſed ſunt Synagoga Satanæ*. Alta, & profunda Satanæ ſunt Nicolaitarum, Simonisque diſcipulorum myſteria, qui errores ſuos myſtica quadam profunditate celabant: *quicumque non habent doctrinam hanc, & qui cognoverunt altitudines Satanæ*. Paulus inceſtuoſum Corinthium Satanæ poteſtati tradit; quod fere de excommunicatione explicatur, etſi non deſint, qui id ipſum de vera Dæmonis poſſeſſione intellectum velint, cui, Deo permittente, ſubſunt, qui ob peccata, quibus irretiti ſunt, ea pœna ſe dignos exhibent: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi eum, qui ſic operatus eſt, tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis*. III. *Reg. c.* V. 4.

Sa-

Digitized by Google

Satrapa, Perſicum nomen, quod Provinciæ Procuratorem ſignificat: *Dederunt edicta Regis Satrapis*, nempe Regis Artaxerxis edita Provinciarum Præfectis. Vocabulum hoc in uſu erat apud Philiſtæos, & quidem eadem ſignificatione, ad deſignandos Præſides Provinciarum quinque, quas *Satrapias* nuncupabant: *Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit..... quinque Satrapas Philiſtinorum*. Hi Satrapæ veluti Reges erant, qui Philiſtæorum Satrapias quinque, ſcilicet eorum præcipuas Urbes quinque abſoluta poteſtate adminiſtrabant. Sumitur etiam hoc vocabulum ad militarem virum ab alio pendentem ſignificandum: *Quomodo poteſtis reſiſtere ante unum Satrapam de ſervis Domini mei minimis?*

Satum, Hebraice *Seah*. menſura profunda eſt, ſiccis rebus inſerviens: *Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce*. Menſura hæc tertiam Ephi partem continebat. In Vulgata Verſione *ſatum* pro Ephi ipſo ſumitur, nonnunquam etiam pro Bath, quæ liquidarum rerum menſura erat: *Olei quoque ſata viginti millia*.

Save, *vallis Save*, ſeu *vallis Regis*, ita dicta a Melchiſedech Rege Salem, vallis erat Hieroſolymæ proxima, ad quam Melchiſedech ipſe, & Sodomæ Rex Abrahæ occurrerunt, cum Chodorlahomor, ejusque fœderatos profligaſſet: *Egreſſus eſt autem Rex Sodomorum in occurſum ejus, poſtquam reverſus eſt a cæde Chodorlahomor, & Regum, qui cum eo erant, in valle Save, quæ eſt vallis Regis*. *Geneſ.* XIV.

Save-Cariathaim ager erat apud Urbem *Cariathaim*, ubi Emim degebant, veteres Jordanis populi, quos Chodorlahomor, ejusque ſocii ſubegerunt: *Emim in Save-Cariathaim*.

Saul, *petitus*, primus Regum Iſrael, erat filius Cis, divitis, & potentis hominis Gabaæ in Tribu Beniamin. Cum Cis aſinas amiſiſſet, Saulem filium, domeſtico comitante, ad eaſdem quærendas miſit. Cum haud eas nacti maximum regionis ſpatium percurriſſent, jam inibi erant, ut Gabaam redirent; at domeſticus Sauli propoſuit, ut Ramatham pergerent, a qua quidem haud longe aberant, ut Samuelem conſuleret, daturum fortaſſe aliquam aſinarum notitiam, quas inquirebant. Annuit Saul, cumque Ramatham proveniſſent, Samuelem obvium habuit, qui ad ſacrificium offerendum pergebat, quemque jam Deus de Saulis adventu, ejusque a ſe ſtatuta in Regem Iſrael electione monuerat. Eum Propheta, quem bis viderat, de aſinis certum reddidit, ſibique ad ſacrificii locum comitem eſſe juſſit; quo peracto, in prandii aula inductum convivatum omnium primum ſedere voluit. Cum porro in Urbem reverſi eſſent, Samuel in ædium ſuarum tecto, ubi Hebræi æſtivo tempore dormire ſolebant, Sauli lectum parari juſſit. Poſtridie exierunt una, cumque ad inferiorem Urbis partem perveniſſent, Samuel Saulem monuit, ut ſervum progredi juberet; ei quippe ſe Domini juſſa ſignificare velle: *Dic puero, ut antecedat nos, & tranſeat, tu autem ſubſiſte paulisper, ut indicem tibi verbum Domini*. Tum vero oleum, quod urceolo conditum ſecum ferebat, in Saulis caput effudit, eumque oſculatus certum reddidit, ipſum a Domino per eam unctionem hæreditatis ejus Principem conſecrari, futurumque, ut Iſraeliticum populum ab hoſtium manibus liberaret: *Ecce unxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam, & liberabis populum ſuum de manibus inimicorum ejus*. Ei deinde Propheta propoſuit ſigna tria, e quibus perciperet, unctionem, quam ſuſcepturus erat, divina auctoritate firmatam eſſe. Futurum dixit, ut apud ſepulcrum Rachel obvios haberet homines duos, a quibus certior fieret, patris aſinas inventas eſſe; præterea tres alii apud *quercum Thabor* ei tres panes offerrent; denique in loco, qui Dei collis dicebatur, eidem occurreret Prophetarum turba, quibus ipſe ſe vaticinaturus miſceret, ac tum quidem in alium hominem verteretur. Signa hæc, quæ Sauli Samuel in ejus electionis argumentum dedit, a nemine prævideri poterant, qui Divino ſpiritu illuſtratus non eſſet. Quamvis enim ipſa per ſe haud magni momenti ſint, tamen admodum apte vaticinium confirmant; cum enim peculiaria eſſent, ac varia, una tantum circumſtantia ſecus ſe habente, Samuel falſi convictus eſſet. Hæc porro eventa ſingula uno eodemque die perfecta ſunt; ut proinde non amplius Saul de

Dei

Digitized by Google

Dei voluntate dubitaret, a quo jam omnino mutatus animus, novusque inditus, amota primæ educationis abjecta ſenſa, ſuperno lumine perfuſa mens, aucta animi alacritas, & robur, aliiſque imperandi collata vis: *immutavit ei Deus cor aliud, & venerunt omnia ſigna hæc in die illo*. Aliquo poſt tempore Samuel Maſpham omnes filios Iſrael ad Regis, quem petierant, electionem accitos voluit; & quamvis nihil non Dei nomine factum eſſet, cujus juſſu Propheta Saulem conſecraverat, ſortem tamen in omnes Tribus miſit; quæ primum in Tribum Beniamin, tum in familiam Metri, denique in Saulem ipſum, filium Cis cecidit. Statim ergo quæſitus Saul; qui ſane propius imperium reputans, periculisque, quæ ſolium obſident, curis etiam, ac ſollicitudinibus, quas ſibi ſumit, quicumque illud conſcendit, perterrefactus nihil aliud cordi habuit, quam ut onus, cujus omnem gravitatem ipſe ſentiebat, fuga vitaret. Conſultus Dominus eum domi latere reſpondit; itaque nulla interjecta mora inquiſitus, captus, ductusque; jamque in medio populo poſitus, toto capite cæteris eminere viſus eſt: *ſtetitque in medio populi, & altior fuit univerſo populo ab humero, & ſurſum*. Tum vero Samuel univerſum populum monuit, eum ſcilicet ipſum eſſe, quem Deus Regem elegerat; quod audiens omnis populus exclamavit: *vivat Rex*; tum Samuel, *certe videtis*, inquit, *quem elegit Dominus, quoniam non ſit ſimilis illi in omni populo; & clamavit omnis populus, & ait: vivat Rex*. Cum autem Samuel *jus Regni* dixiſſet, cætum dimiſit; ac Saul Gabaam rediit, iis comitantibus, quorum animum Deus permoverat. Nonnulli porro, qui nullo Dei timore tangebantur, aſpernati, indignatique, nullum novo Principi munus quo obſequium ſuum teſtarentur, obtulerunt: *Filii vero Belial dixerunt: num ſalvare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera*. At Saul eorum procacitatem non ſine moderatione diſſimulavit, novæque dignitatis ſplendorem cum priſtina vitæ a faſtu alienæ ſimplicitate conjungens ad exiſtimationem ſuis prædiis ſervandam reverſus eſt. Eum huic occupationi vacantem invenere curſores incolarum Jabes in Galaad, qui ſe a Naas Ammonitarum Rege ad incitas redactos videntes, per univerſam Iſraelitarum regionem auxilium implorantes miſerunt. Eo nimirum tempore Saul ex agris redibat boves agens, quos duos, jam ejus animi potiente Divino ſpiritu, in fruſta conſciſſos in omnem Palæſtinam miſit, ita quidem ſe cum eorum omnium bobus acturum minitans, qui in aciem non deſcendiſſent, ut Saulem ipſum, & Samuelem ſequerentur: *Quicumque non exierit, & non ſecutus fuerit Saul, & Samuel, ſic fiet bobus ejus*. Ergo populus turmatim convenit, ut incolis Jabes auxilium ferret, eumque ingentem exercitum educens Saul in Ammonitas irruit, eos profligavit, & Urbem liberavit. Tum Samuel, Galgalæ coacto cœtu, Saulis electionem firmatam voluit, qui biennio poſt in Philiſtæos arma vertit. Pertinaces hi Judaici nominis hoſtes, cum incommoda quædam ſibi a Jonatha Saulis filio per excurſiones illata indigne ferrent, curruum 30000. equitum 6000. peditum denique innumerabilem multitudinem ſecum trahentes, in Machmas caſtra poſuerunt. Hujus formidandi exercitus aſpectu perterriti Iſraelitæ receſſerunt, paucique tantum, & ii quidem conſternati, trepidantesque milites cum Saule conſtiterunt. Huic Principi Samuel mandaverat, ut ſeptem dierum ſpatio expectaret, dum ipſe holocauſta, & hoſtias pacificas oblaturus veniret; at die ſeptimo, quin Propheta accederet, jam prope elapſo, ſe Rex formidando exercitu preſſum, fere a populo derelictum, eoque redactum videns, ut ab hoſte impeteretur, oportere credidit, ut pro re nata conſilium caperet, Deoque ſacrificium offerret, quin Samuelis adventum præſtolarentur. At de Saulis inobedientia Deo quidem aliter viſum. Sacrificio vix abſoluto, adveniens Propheta Sauli facinus exprobravit, & futurum prædixit, ut ei Regnum, quod in ejus familia firmum, perpetuumque futurum erat, in errati pœnam adimeretur: *Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi; quod ſi non feciſſes, jam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum; ſed nequaquam regnum*

tuum ultra conſurget. Porro Sauli Deus inſignem de Philiſtæis victoriam conceſſit, quos Jonathas, ejuſque armiger imprimis fuderunt, eoque Deus ipſe terrore perculit, ut ipſis ſe mutuo diſtrictis gladiis occiderent. Tum Saul, quem ob proſperum, adeoque inexpectatum ſucceſſum Deo benedicere neceſſe erat, ratus contra ſua ipſius prudentia opus eſſe, ut extremam cladi manum imponeret, imprecationem pronuntiavit, eique male dixit, qui ante comediſſet, quam ipſe de hoſtibus vindictam ſumpſiſſet: *Maledictus vir, qui comederit panem uſque ad veſperam, donec ulciſcar de inimicis meis*. At Deus de ſua gloria ſollicitus humanæ prudentiæ conſilia disjecit, perfecitque, ut, quod Saul tamquam accelerandæ cladis rationem proponebat, in obſtaculum verteretur. Deſatigatus, & fame preſſus exercitus hoſtem inſequi non potuit, qui proinde ab extremo excidio liber evaſit. Deficiente jam die, cum levaminis non nihil Iſraelitæ cepiſſent, Saul ad pugnam noctu regredi in animo habens, Dominum conſuluit, ut de futuro exitu certior fieret; at ſua Deum oracula reddere renuentem a ſuorum aliquo læſum credidit. Ergo jacta forte, ut reum detegeret, eum rurſus, vel ſi Jonathas filius eſſet, moriturum juravit: *Vivit Dominus Salvator Iſrael, quia ſi per Jonatham, filium meum factum eſt, abſque retractatione miraretur*. Reapſe ſors in Jonatham cecidit, qui Saule quærente, quidnam peccaſſet, ſe regiæ ſanctionis neſcium profeſſus: *guſtans*, inquit, *guſtavi in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce morior*. Tum Saul naturæ ſenſa reprimens, ne jusjurandum violaret, quod contra jus faſque temeritas expreſſerat, innocentem filium, qui Dei hoſtes vicerat, & populum liberaverat, morti addictum volebat; at eum accurrens exercitus inhumani patris furori ſubduxit, qui Dei mandatis reapſe refragatus, ſuppoſitum in filio delictum perſequebatur: *Vivit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus eſt hodie*. Ergo Saul receptui cecinit, quin Philiſtæos ulterius inſequeretur; at aliquanto poſt adfuit Samuel Dei nomine mandans, ut Amalecitis bellum inferret, decreto obſecutus, quod in eum populum anathemati obnoxium, Iſraelitaſque in Terram promiſſam aditu prohibere auſum Divina juſtitia ante annos quadringentos ediderat: *Cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubjecerit cunctas per circuitum nationes in terra, quam tibi pollicitus eſt, delebis nomen ejus ſub Cœlo; cave, ne obliviſcaris*. Id ergo Sauli Propheta commendavit, ut omnes nempe Amalecitas perderet, nulli que prorſus rei parcens, quicquid ad eos pertinebat, omnino deleret; ſane egreſſus Saul hoſtes ſubegit; at pro ſuo arbitratu mandatum, quod a Deo acceperat, interpretatus haud pugnavit, quin ſervaretur, quicquid in eorum gregibus optimum erat, Regemque ipſum Agag ſalvum voluit. Deus porro hujus Principis temeritatem inique ferens, qui ita quidem ejus juſſa eludere audebat, Samuelem miſit, qui inobedientiam ei exprobraret. Eum Propheta Galgalæ obvium habuit, quo quadam animi levitate trahebatur, ut trophæa ob victoriam, quam haud ipſe ſibi, ſed uni Deo debebat, extolleret. Haud oblitus Samuel ſingulari Dei beneficio factum eſſe, ut e medio populo eductus ipſi populo præficeretur, ex eo quæſivit, cur ei palam obedientiam negans peccaſſet; at Saul culpam excuſare conatus, rejecit in populum, qui nempe, quod optimum erat in gregibus, Domino immolandum ſervaſſet. Verum Propheta reſpondit, Deo non victimas, ſed obedientiam placere, eamque ipſi quibuſvis ſacrificiis gratiorem eſſe: *Numquid vult Dominus holocauſta, & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia, quam victimæ, & auſcultari magis, quam offerre adipem arietum*. Ei deinde ſceptri jacturam, & Regni ſciſſionem Dei nomine indixit. Tum Saul peccatum faſſus, id ſe populi metu feciſſe dixit: *Peccavi, quia prævaricatus ſum ſermonem Domini, timens populum*. Ea confeſſione ſatis a ſe factum ratus, quin Deo ſe ſubderet, id unum curavit, ut apud homines ſe purgaret, Prophetam rogans, ut ne ſibi ad Deum adorandum pergenti comes eſſe renueret: *ſed nunc porta, quæſo, peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum*. Quamobrem Samue divino lumine illuſtratus videns ejus pœniten-

tentiam ſinceram non eſſe, futurum edixit, ut Deus nec ei parceret, nec decretum in ipſum editum revocaret: *Porro Triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur; neque enim homo eſt, ut agat pœnitentiam.* * Principem tamen, precibus victus, ſecutus eſt, & ad cultum Deo præſtandum cum eo ſe contulit, ** trucidatoque ſuismet manibus Agag, ſe a Saule ſejunxit, qui Gabaam rediit, ubi reſidebat. Cum ergo Divinus ſpiritus ab eo receſſiſſet, malignus eum ſpiritus ſtatim invaſit, cui a divina juſtitia in inobedientiæ pœnam traditus fuit. Spiritus hic divinotum in miſerum Principem judiciorum executor, triſtemenium, & melancholiam excitans, eum vehementiſus, abſoniſque motibus agitabat. Miniſtri, qui eventum hoc tamquam morbum reapſe quemdam ſpectabant, ai auctores fuerunt, ut ſe ope muſices oblectaret, quippe quæ humani corporis partibus ad armoniam redigendis aptiſſima eſſet, cohibito vehementiore ſpirituum impetu, iiſdemque paulatim in ordinem redactis, atque ita affectis, ut conſuetum, ſtatumque curſum reciperent. Ergo Davidem, utpote pulſandæ citharæ peritiſſimum, accitum voluerunt; quo ſane ſonante, nunquam non Saul ſe ſolatio affectum ſentiebat, & malignus ſpiritus ab eo recedebat. Hæc porro Dœmonis fuga non muſices proprius effectus, ſed prodigioſum Dei opus erat. Interea Philiſtæi, rurſus Iſraelitis indicto bello, in Valle Terebinthi ad eorum conſpectum caſtra poſuerunt; ac Gigas quidam nomine Goliath hoſtilis exercitus fortiſſimum quemque quotidie provocabat. Nullius erat animi tanta vis, quæ non ejus monſtroſa proceritate, viſuque horrendo totius oris, & corporis habitu frangeretur. Fruſtra Saul filiam ei conjugem promiſerat, qui id monſtri occidiſſet. Cum eo demum formidando Philiſtæo pugnaturum ſe David obtulit. Ea ergo animi alacritate, ac fidentia, quæ longe maximam admirationem afferret, Saulem allocutus, fundaque ſimplicem in modum armatus ingentem Gigantem proſtravit, univerſi ſcilicet exercicitus terrorem disjecit. Ex ea die Saul juvenem Heroem a ſe recedere noluit, quem ut ſibi proximum detineret, militum cohorti præfecit; at plauſus, qui tranſeuntem Davidem conſequebantur, Saulis animum ſtatim mutarunt. Invidia, & zelotypia ſe in eum abripi paſſus eſt, mulierum cauſa, quæ ex Urbe egreſſæ ad inſtrumentorum ſonum canebant, choreaſque ducebant, cantica ita abſolventes: Saul occidit mille, & David decem millia: *Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicentes: percuſſit Saul mille, & David decem millia.* Verba hæc haud ſane de induſtria, ſed inconſulto prolata vehementer Saulis animum exacerbarunt, qui æterno ſtatim odio percitus nihil intentatum reliquit, ut innocentem de medio tolleret, qui operam dabat, ut Saulem ipſum, ejuſque populum in tuto poneret. Aliquando maligno ſpiritu abreptus, Davidem, eo audiente, ſonantem repente occidiſſet, niſi ſa vertens ictum vitaſſet. Eum deinde commiſſo prælio ſæpe in primis ordinibus poſitum a Philiſtæis occidendum curavit. Primegenitam filiam Merob, quam ei uxorem promiſerat, alteri tradidit, eique Michol ſecundogenitam obtulit, ea conditione, ut Philiſtæorum centum occideret; David autem ducentos occidit. At gloria, quam ſibi David in dies magis comparabat, adeo Saulis acerbitatem augebat, ut ejus perdendi conſilium non amplius diſſimularet. Jonathas, qui a præpoſtero paterni animi impetu maxime alienus erat, palam innocantiæ patrocinari non dubitavit, ac per aliquod tempus obtinuit, ut Saulis furorem leniret. At in atram melancholiam relapſus Rex, Davidem rurſus, dum cithara ſonaret, occidere conatus eſt; & cum ille fuga ſibi conſuluiſſet, ſatellites miſit, qui nocte domi quieſcentem aggrederentur. Michol Saulis filia, Davidis uxor virum e feneſtra demiſit; poſitaque in cubili ſtatua, ſagittarios fruſtrata eſt. Eum Saul perſecutus eſt Najoth, quo ſa inter Prophetarum chorum receperat; at prophetico ſpiritu per iter correptus, cum eo perveniſſet, divino inſtinctu afflatus loqui non deſtitit, nudus humi jacens, leviore nempe tunica tantum indutus. Miraculum hoc in eo ipſo peractum vel invitum fateri coegit, innocentem, quem perſequebatur, Dei patrocinio gaudere; at cum aliis, quam quæ ſenſus afficerent, prodigiis opus eſſet, ut

ut pertinax perditusque Rex ad bonam frugem redigeretur, id ſane ad breve tempus pravam ejus voluntatem ſuſpendere potuit, mutare, ac meliorem reddere omnino non potuit. Ea quippe ſe prodidit paulo poſt, cum a Doeg Idumæo certior eſt factus, Davidem a Pontifice Achimelech in Urbe Nob humaniter exceptum, dulciariiſque, atque enſe donatum fuiſſe; quamobrem haud cunctatus Pontificem, omneſque ejus familiæ Sacerdotes accitos, ac temere increpitos inhumaniter trucidari juſſit, volente Doeg ſe unum tanti furoris miniſtrum præbere; tum furenti feræ ſimilis perrexit Nob, ubi obvios quoſque, ne infantibus quidem exceptis, contrucidavit. Jam certior factus, eum, quem cane pejus & angue oderat, in Urbe Ceila verſari, ad eum obſidendum ſe comparabat; qui in Deſertum Ziph ſe recepit. Cum porro inibi eſſet, ut eum in Deſerto Maon adoriretur, Philiſtæos audiens, in ejus ditionem irruiſſe, ad opem ſubditis ſuppeditandam properare coactus eſt. Pulſis hoſtibus, in Deſertum Engaddi ſe contulit, Davidem ad necem quærens; Ubi in foveam quamdam ob aliquam naturæ neceſſitatem ingreſſum David cum ſuis, qui latebant, conſpicatus eſt, quin ipſe quicquam tale ſuſpicaretur, ſive id in obſcuro loco tranſeuntis luminis naturali vi, ſive in Davidis gratiam divinitus edito miraculo contigerit, ne, qui ibibem erant, in Saulis notitiam venirent; ibi certe Rex vitæ diſcrimen ſubiiſſet, niſi David iis religioſior, quibus ſtipatus erat, in truci hoſte divinam unctionem veritus eſſet, ejuſque patrocinium contra ſuorum impetum ſuſcepiſſet: *Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Chriſto Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt.* Satis habuit ejus pallii fimbriam recidere, ut præ manibus haberet, quo eum convinceret, ejus vitæ dominum ſe fuiſſe; itaque Saul adeo ſingulari magnanimitatis argumento permotus lacrymas cohibere non potuit. Ergo ſuam ipſius pravitatem, ac Davidis innocentiam perſpiciens, de ejus in ſe obſervantia, ſtudioque ſe convictum exhibuit, eumque per aliquod tempus perſequi deſtitit: *Et levavit vocem ſuam, dixitque ad David: juſtior tu es, quam ego; tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala.* At ſopitam malevolentiam, poſt breves inducias, occaſio, quæ prima ſe obtulit, excitavit. Ergo ad vomitum rediens, cum audiſſet, Davidem in Deſertum Ziph receſſiſſe, innoxium ſanguinem ſitiens eo properavit. De ejus adventu monitus David, Saulis tabernaculum, Deo afflante, noctu ſubiit, omneſque ſomno ſepultos nactus, Regis poculo, & lancea ſublatis, pedem e caſtris extulit. Tum ex edito haud illinc procul loco appellans elata voce Saulis aſſeclas, eorum in cuſtodiendo Rege oſcitantiam tantam increpuit. Expergefactus ad ſubitum rumorem Princeps Davidem ex voce cognovit, novoque magnanimitatis in homine, quem perſequebatur, ſpecimine perculſus, ſua rurſus inique facta profeſſus eſt, eique deinceps ſe mali nihil allaturum promiſit: *Peccavi, revertere, fili mi, David; nequaquam enim ultra tibi male faciam, eo quod pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis hodie.* Momentum tandem advenit, quo ſua in Saulem juſta, ſupraque hominum captum poſita judicia Deus erat executurus. Philiſtæi in Iſraelitarum regionem formidandum exercitum intulerunt, cujus triſtis aſpectus miſerum Principem terrore perfudit, qui ultricem Dei manum, ad extremam perniciem ſibi jam imminentem videbat: *Et vidit Saul contra Philiſtiim, & timuit, & expavit cor nimis.* Dominum conſuluit, qui toties audire renuerat, ac ne tum quidem reſpondit, altum ſilentium ſervans, quod eum præcipitem in deſperationem egit; quamobrem per Demonum artem quærere voluit, quod a Deo obtinere non poterat; & abſona humanæ mentis levitate factum eſt, ut qui Princeps ſecundum Legis præſcriptum e Regno Magos ejecerat, is eos conſulere non dubitaret. Sibi a ſuis fœminam quæſitam voluit, cui Pythonis ineſſet ſpiritus; ac miniſtri quidem ad aſſentationem facti, ſemperque parati nequiſſimis quibuſque dominorum ſuorum cupiditatibus obſequi, Pythoniſſam In Endor degere reſponderunt. Ergo Saul, mutata veſte, ad veneficam noctu ſe contulit, obſecrans, ut Pythonis ſpiritum conſuleret, & Samuelem, qui biennio ante obierat, invocaret. Ea porro ſtatim ac Prophetam vidit,

Digitized by Google

dit, turbata eſt, quippe quæ intellexit, eum, qui conſulturus venerat, Regem eſſe. Saul, animos addens, ex ea quæſivit, quidnam vidiſſet; illa vero ſeoem pallio tectum ſibi viſum reſpondit. Intelligens Rex eum Samuelem eſſe, demiſit oculos; at Propheta, vehementer increpitum, qui ejus pacem turbaturus veniſſet, admonuit, Dominum ab eo receſſiſſe, jamque inibi eſſe, ut in Davidis ejus generi gratiam, quod promiſerat, exequeretur; eum ipſum, ejuſque filios in prælio occidendos, & Iſraelitarum exercitum a Philiſtæis ſubigendum: *Facit enim tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea*, *& ſcindet regnum tuum de manu tua*, *& dabit illud proximo tuo David . . . . Cras autem tu, & filii tui mecum eritis*. Verba hæc eo terrore Saulis animum perculerunt, ut ſtatim humi procumberet. Tandem receptis ſenſibus, ad exercitum rediit, commiſſoque prælio, Iſraelitæ victi, tres ejus filii interempti, ac Rex ipſe, qui non niſi decreti in ſe pronuntiati executionem expectabat, telo confoſſus; qui proinde acerbiſſimo dolore percitus, & in deſperationem actus ſe ab armigero penitus occiſum volebat, ne in Philiſtæorum manus vivus incideret; at eo id éxequi renuente, infelix Princeps, reprobationi ſuæ cumulum addens, ſuo ſe gladio ipſe interfecit, vitæque finem impoſuit maxime exſecrando crimine, quod eum in æterna ſupplicia, quibus a divina juſtitia damnatus fuerat, præcipitem egit: *Mortuus eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas, eo quod prævaricatus ſit mandatum Domini, quod præceperat, & non cuſtodivit illud; ſed inſuper etiam Pythoniſſam conſuluerit, nec ſperaverit in Domino; propter quod interfecit illum, & tranſtulit regnum ejus ad David filium Iſai*. Philiſtæi Principis corpus nacti, abſciſſum caput in Templo Dagon ſuſpenderunt, arma in Templum Aſtaroth intulerunt, ipſum denique corpus Urbis Bethſan mænibus appenſum voluerunt; quod tamen ab incolis Jabes ſub quercu ſepultum, David poſt annos multos Gabaam deferri, & in ſepulcro Cis collocari juſſit.

Super Samuelis apparitione in quæſtionem veniunt multa: vera ne fuit, an Veneficæ fraudi, ac præſtigiis tribuenda? Dæmoniſne poteſtate, atque arte magica contigit, an mirum in modum Deo permittente? Ea maxime recepta, ſacriſque Litteris conſona ſententia eſt, Samuelem reapſe Sauli apparuiſſe, non ut Pythoniſſæ veneficiis obſequeretur, cui nulla in ipſum poteſtas erat, præſertim cum invocationem ipſam anteverterit, ac ſe repente Veneficæ obtulerit, antequam præſtigiis uti potuiſſet; ita nimirum volente Deo, ut Propheta jam mortuus, ſepultuſque e tumulo egrederetur, decreti firmandi cauſa, quod vivens Sauli ſignificaverat: *Et poſt hæc dormivit, & notum fecit Regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, et exaltavit vocem ſuam de terra, in Prophetia delere impietatem gentis*. ***

* *Cognovit quidem Saul ſe Dei juſſa flocci feciſſe, nullamque beneficiorum, quibus ab eo cumulatus fuerat, rationem habuiſſe; at non eum propterea pænituit, quod de læſo ſupremo Numine, ejusque juſſis contemptis doleret. Dixit ſane*, peccavi; *non tamen ut Deum placaret, ſed ut dignitatem ſuam apud populum tueretur, ut ſubſequentia verba ſatis oſtendunt*: ſed honorem hunc mihi exhibeo coram ſenibus populi mei.

** *Samuel contra, dum Saulis poſtulatis morem geſſit, nihil egit, quod Dei voluntati repugnaret, eumque ſequi potuit, utpote cui Domini voluntatem ſatis jam indicaſſet, quoad Regnum, quod in aliam familiam conferre ſtatuerat; ut proinde ex ejus præſentia nec Saul, nec alii inferre poſſent, quod Samuel agebat, cum divinis decretis pugnare. Sane cum regia dignitas Sauli adempta non eſſet, qua quidem, quoad viveret, uſurus erat, poterat profecto Samuel ejus auctoritatem coram populo præſentia ſua confirmare; & quamvis Saul pro ſua ipſius ſalute Deum rogare voluiſſet, id ipſe facere poterat, ac Samueli, cui Saulis familiam Regno ſpoliandam, non autem ipſius Saulis æternam damnationem Deus patefecerat, ejusdem Principis precibus intereſſe licebat*.

*** *Opinionum, quæ multæ ſuper Samuelis apparitione circumferuntur, prima* Joſephi Hebræi *eſt Antiqu. Judaic. lib.* IV. *cap.* V. *qui Pythoniſſam refert*,

quæ nunquam cognoverat , qui Samuel eſſet , eum ſcilicet nunquam viderat , ad ſe tamen accitum voluiſſe , cumque Samuelem adſtantem conſpexiſſet , ad mirandum , auguſtumque Prophetæ vultum obſtupuiſſe , ab eoque monitam fuiſſe , hominem , a quo conſulebatur , Saulem eſſe : Cum autem vidiſſet mulier Samuelem , (ita *Reg.* I. *cap.* XXVIII. 12.) exclamavit voce magna , & dixit ad Saul : quare impoſuiſti mihi? Tu es enim Saul . *Tum aſcendentem hominem ſuismet oculis obverſantem dicens , cujus tamquam Dei vultus erat , quærenti Sauli , quænam ejus lineamenta eſſent , quæ ætas , qua veſtis , reſpondit , ſenem eſſe vultu gravem , ac veluti Sacerdotalibus veſtibus exornatum , cui Saul humillime caput flectens , cauſas aperuit , quibus adactus ſe ad eum , tamquam ad conſuetum refugium contulerat ; tum vero Samuel ei portendit , quicquid in prælio , Iſraelitas inter & Philiſtæos poſtridie committendo futurum erat ; fore ſcilicet , ut ejus exercitus profligaretur , & ipſe cum filiis vitam amitteret . Ita nimirum Joſephus de Samuelis apparitione , ac de colloquio , quod cum eo Saul habuit .*

Alii vero , quicquid Joſephus *memorat , omnino negant ; aſſerentes , non verum Samuelem apparuiſſe , ſed quod apparuit , ejus tantum figuram , & ſpectrum fuiſſe , per Dæmonis illuſionem , qui Samuelis imaginem , vultumque ſumpſerit , ut Veneficæ , ac Sauli melius imponeret ; eum porro mendacii ſpiritum a Deo juſſum fuiſſe Regi prædicere , quicquid ei poſtridie futurum erat , atque aperire , quæ tandem ejus calamitatum cauſa eſſet ; ut proinde Samuelis umbra Veneficæ , ejusque præſtigiis paruerit , ac Samuel ipſe Pythonis vi , ac poteſtate evocatus fuiſſe videatur .*

At Samuelem Dæmonis juſſu ex Abrahæ ſinu egredi coactum eſſe , ejusque voci paruiſſe , id vero tanti Viri ſanctitate non ſolum indignum , verum etiam cum impietate conjunctum eſt ; quæ omnia faciunt , ut concludant , ſpiritum , qui tunc quidem apparuit , haud ſane veram Samuelis animam fuiſſe , ſed ejus ſpeciem , imaginemque , quam Pythonis ſpiritus ſibi ſumpſerat . Rationes tamen hæ non tanti ponderis ſunt , ut nos cogant a diſertis Sacræ Scripturæ verbis recedere , quæ nempe tradit , Veneficam , cum Samuelem vidiſſet , elata voce exclamaſſe , & cum Saule conqueſtam fuiſſe , ſe ab ipſo deceptam . . . . Saulem e Venefica , quod viderat , deſcribentis verbis intellexiſſe , eum revera Samuelem eſſe ; Regem ſe ad extremam obſervantiam compoſitum Samueli flexiſſe . . . Samuelem cum Saule conqueſtum eſſe , qui ejus pacem , illuc vocans , turbaſſet . . . . nihil enim fuiſſe , quod ad eum confugeret , qui ſe a Deo derelictum ſciret ; Prophetam denique , quod ſupra diximus , exercitus cladem , ipſiusque , ac filiorum mortem ei prædixiſſe .

Id etiam Eccleſiaſtici capiti quadrageſimo conforme eſt , ubi Auctor , ut Samuelis elogium abſolvat , eum refert e vivis exceſſiſſe , cum Rege locutum eſſe , eique vitæ finem nuntiaſſe , atque e terra egreſſum extuliſſe vocem , ut populi excidium , ejuſque impietati debitam pœnam portenderet . Et poſt hæc dormivit , & notum fecit Regi , & oſtendit illi finem vitæ ſuæ , & exaltavit vocem ſuam de terra , in prophetia delere impietatem gentis . *Jam vero tantum abeſt , ut argumenta hæc contrariæ opinioni faveant , ut eam potius funditus evertant ; nec conjectura ſcilicet , nec illuſione Dæmonis fieri potuit , ut omnia contingerent , prout Samuel prædixerat . Futura Dæmon ignorat ; præterita ſolum , & præſentia novit ; hoc autem , inquiunt , verum vaticinium fuit , & oraculum , quod Deus per Samuelis os protulit .*

Denique controverſia hæc ejusmodi eſt , ut nondum poſt tot ſæcula dirimi potuerit , ut ait doctus Genebrardus in ſua Joſephi verſione lib. VI. *cap.* XV. *Judaic. Antiquit.*

Qui apparitionem haud veri Samuelis fuiſſe contendunt , addunt tamen , veritatem a Dæmone prædictam fuiſſe , eum Sauli non impoſuiſſe , & id unum dixiſſe , quod ei Deus dicendum præſcripſerat .

Se-

Digitized by Google

Secundo loco, Angelus adegit Balaam, ut prædiceret, quod ſubſecutis ſeculis Judæis contigit. Legimus in Evangelio, Caipham prædixiſſe, Chriſti mortem utilem, ac neceſſariam eſſe, quamvis ſuum ipſe vaticinium in contrarium ſenſum acciperet.

Tertio loco, non ignoramus, Dæmones Chriſti Domini divinitatem teſtatos eſſe.

Quarto denique, longo poſt tempore ſerva, quæ ex eadem ſecta erat, quamque Pythonis ſpiritus poſſidebat, Philippis vulgo dicebat, Paulum, & Barnabam viventis Dei ſervos eſſe, hominibusque ſalutis vocem nuntiare. Quod autem ſpectat ad prædictam Saulis, ejusque filiorum mortem, & prælii infelicem exitum, quæ poſtridie futura erant, haud ſane Dæmon res longius diſſitas prædicebat. Nimirum utriusque exercitus apparatum, Philiſtæorum alacritatem, Iſraelitarum formidinem, adeoque imparem militum numerum probe noverat.

Qui porro verum Samuelem apparuiſſe ajunt, haud credendum reſpondent, facta hypotheſi, verum Samuelis ſpiritum Veneficæ, ac Sauli adparuiſſe, eum, utpote multo ante mortuum, vere reſurrexiſſe; neque enim ad ejuſmodi apparitionem neceſſe fuiſſe, ut anima, & corpus iterum conjungerentur; Angelos quippe, qui hominibus apparuerunt, ſub corporea, qua carent, imagine ſe videndos exhibuiſſe.

Præterea cum Pythoniſſa, inquiunt, conſuetis præſtigiis Dæmonem evocare vellet Samuelis forma, quem Saul videre, & alloqui cupiebat; Veneficæ ac Dæmonis molimina Deus antevertit, & ex Abrahæ ſinu veram Samuelis animam egredi juſſit. Idem contigit in pſeudo-propheta Balaam, quem Deus impediit, quominus in Judaicum populum maledicta proferret, adegitque, ut ei benediceret, eumdemque laudibus cumularet, ut Numer. cap. XXXII. legitur.

Ochozias, Rex Iſrael, cum in morbum incidiſſet, Legatos in Urbem Accaron miſit, qui Dæmonem Beelzebud conſulerent, morbique exitum certo referrent; at Deus Eliam Prophetam regiis Legatis obviam miſit, qui Dei nomine diceret, Regem ex lapſu moriturum in delicti pœnam, quod patraverat, ad Dæmonem confugiens, non ad Dominum, ut reapſe contigit, volente Deo per Eliam reſponſum Beelzebud antevertere: Quia miſiſti nuntios (IV. *Reg. c.* I.) ad conſultandum Beelzebud Deum Accaron, quaſi non eſſet Deus in Iſrael, a quo poſſes interrogare ſermonem, ideo de lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.

Venefica ſe vel ab arte, atque a ſe ipſa, vel a Dæmone deceptam videns, ſe tenere non potuit, quin exclamaret, & Sauli diceret, ſe ab ipſo ſeductam eſſe; quæ fœminæ perturbatio ſatis oſtendit, eum, qui apparuit, non Dæmonem, ſed verum Samuelem fuiſſe. Re quidem vera Dæmones, & impiorum hominum animas præſtigiis ſuis evocare, quaſique in ſubobſcura, dubiaque luce intueri conſueverat; quid ergo fuit, quod ſubito terrore perculſa, ſibi quidem ejusmodi viſionem nunquam antea contigiſſe ſignificaret? Niſi quod Deus id prodigii præter ejus expectationem ediderat.

Neque hujus ſententiæ vim elevant Samuelis verba, quæ aliqui opponunt: Quare inquietaſti me, ut ſuſcitarer? *Et* cras tu, & filii tui mecum eritis. *Verbum enim,* inquietandi, *ut animadvertit Cabaſſutius in Can.* 34. *Concilii Eliberitani*, diſplicentiam ſignat, quam Sancti poſt hanc vitam ex viventium ſuperſtitione concipiunt; *non autem oſtendit, eam artis magicæ vim fuiſſe, ut Prophetæ tranquillitatem turbaret, eumque repugnantem a ſomno excitaret. Contra non ita Dæmon locutus eſſet, qui præſtigiis his delectatur, & ſuperſtitioſis maleficiis libenter paret. Ac ne ſequentia quidem verba,* cras tu, & filii tui mecum eritis, *falſa ſunt, ob* Petitdier *exceptionem, qui aſſerit, unum Jonatham in prælio cum Saule Patre occubuiſſe, Saulis autem animam in Abrahæ ſinum recipi non potuiſſe. Regum enim lib.* 1. *cap.* XXXI. *legimus, Saulis filios tres in pugna occiſos*

ciſos fuiſſe ; ac mirari ſubit, Petitdier *id non vidiſſe , aut videre noluiſſe. Et quoniam Jonathas, cujus ſatis perſpecta probitas erat, ejuſque fratres fortaſse digni erant, qui in Abrahæ ſinu conquieſcerent, licuit Samueli dicere* , mecum eritis . *Quamquam ea verba generatim perſpecta potius ſignificant , ut monet* Torniellus , cras tu, & filii tui moriemini.

Saura, *Salamandra* , Eleazari pater Judæ Machabæi frater : *Et vidit Eleazar filius Saura unam de beſtiis loricatam loricis Regis* . Hoc dubio procul Mathatiæ cognomen erat, qui Machabæorum pater fuit; at græcus textus habet *Eleazar* cognomento Saura, quod argumento eſſe poteſt , latinum Interpretem hallucinatum eſſe. I. *Machab. cap.* VI.

Scandalum , nomen ex græco derivatum , *inſidiam* , *moleſtiam* ſignificat ; apud ſacros autem Scriptores innuit, quicquid occurrit in hominis curſu , quod eidem damnum afferre poſſet. Ita Moſes cæco ſcandalum apponi vetat , nempe quicquid in cauſa eſſe poſſet, ut caderet : *Nec coram cæco pones offendiculum* ; & Pſaltes : *Juxta iter ſcandalum poſuerunt mihi* : inſidias , qua ſum tranſiturus , mihi ſtruxerunt. Spiritali ſenſu *ſcandalum* ſignificat , quicquid animum corrumpere poteſt , eique nocere : *Ne forte peccare te faciant in me , ſi ſervieris Diis eorum , quod tibi erit in ſcandalum* . Ita etiam Deus prohibet, ne Hebræi cum Chananais fædus ineant , ne ſcilicet idololatria corrumpantur; quod iis certe perniciem afferret . Impii homines *ſcandala* nuncupantur, quia multis pernicioſa eſt eorum impietas : *Colligent de Regno ejus omnia ſcandala* : collectos nempe nequam homines ex ejus Regno funditus tollent . Eſt activum ſcandalum, quod alis affertur ; Chriſtus ait in Evangelio , *neceſſe eſſe, ut veniant ſcandala* ; ſubdit tamen : *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit* . *

Mons ſcandali, *mons offenſionis*, eſt Olivarum mons, ubi Salomon falſis Numinibus Templa ædificavit , erexit altaria , ut extraneis fæminis, quas conjuges duxerat, morem gereret : *Excelſa quoque , quæ erant in Jeruſalem ad dexteram partem montis offenſionis , quæ ædificaverat Salomon Rex Iſrael . . . . polluit Rex* .

* *Scandalum eſt dictum, ſeu factum , quod in peccatum cadendi occaſionem alteri præbet . Duplex eſt autem ſcandali genus , activum unum , paſſivum alterum* .

Scandalum, docentibus Theologis , homicidium veluti quoddam nonnunquam eſt ; quemadmodum enim qui alteri mortem infert, homicidium perpetrat, ita etiam ſpiritalis homicidii reus eſt, qui ſcandalum affert , e quo mors animæ derivatur. Doctrina hæc auctoritate ſacræ Scripturæ nititur , in qua legitur, Deum pro homicidis eos habiturum, qui in cauſa fuerint, ut proximus in peccato moreretur : Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaveris eis, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem ejus de manu tua requiram . *Ezech.* III. *S. Paulus Corinthios hortatur, ne fratribus ſcandalum afferant, ne ſcilicet eorum damnationis rei ſint* : Et peribit infirmus in tua ſcientia frater . I. *Corinth.* VIII. SS. Patres eamdem doctrinam tradunt . S. Gregorius *Paſtores docuit, qua ſollicitudine peccatum hoc evitare debeant, quia non modo rei ſunt ejus mortis, quam ipſi ſibi conſciverunt , ſed mortis quoque eorum omnium, quos ſcandalo peccatis ſuis affecerunt. Ita enim loquitur in Paſtorali* : Sed aliorum animarum, quas pravis exemplis deſtruxerunt, rei ſunt. *Scandalum* , *inquit* S. Thomas, *graviſſimum peccatum eſt, tum quoad eum, a quo affertur, tum ob contemptum ſalutis proximi, quem ſane is exhibet, qui a patrando delicto non abſtinet. Ob hanc cauſam, inquiunt Theologi , Eccleſiaſtici viri peccati hujus rei evadunt, cum præcipuis ſuis, ut par eſt, officiis haud ſatis faciunt, & cum, exempli cauſa, ignorantiæ, aut pravorum morum , aut in erudiendis populis negligentiæ accuſari poſſunt* .

Scenopegia, græca vox, quæ tabernaculorum erectionem ſignificat, & pro ipſo Tabernaculorum Feſto ſumitur, quod Hebræi celebrantes per dies octo in Tabernaculis, ſeu tentoriis verſabantur, in caſtrorum memoriam, quæ eorum Patres per annos quadraginta in Deſerto poſuerant : *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia*. *Levit.* XXIII.

Digitized by Google

Sceptrum ex greco vocabulo, quod ſignificat incumbere, niti quia nempe ſceptrum, quod ſemper regiæ dignitatis ſignum fuit, nihil aliud erat, quam baculus, cui quiſpiam incumbere poterat. Sumitur ergo pro ſceptro, quod Reges tamquam ſuæ poteſtatis argumentum dextera manu gerere conſueverunt: *At ille ex more ſceptrum aureum protendit manu, quo ſignum clementiæ monſtrabatur*. Si quis ad Perſarum Regem, haud vocatus, acceſſiſſet, morte dignus erat, niſi ſceptrum Rex humaniter protendiſſet, quod Aſſuerus quoad Eſther præſtitit. Sceptrum quoque dominium, ſupremam ipſam poteſtatem ſignificat: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt*. Vaticinium hoc ſtatuit tempus adventus Meſſiæ, qui tum ſcilicet naſciturus erat, cum Judæis ademptum dominium eſſet, quod contigit, cum Herodes Idumæus Judææ Regno potitus eſt, Sceptrum quoque populum ſignificat Regi ſubditum: *Ne tradas, Domine, ſceptrum tuum his, qui non ſunt*: tuum ſcilicet populum ejus hoſtibus idola colentibus, quæ nihil omnino ſunt. Denique pro *ſtirpe*, *poſteritate*, *tribu* ſumitur, quoniam dubio procul Tribuum Principes ſceptra gerebant: *Sceptrum patris tui ſume tecum*: univerſam nempe tui patris familiam.

Sceva, *diſpoſitus*, Judæus, Sacerdotum Princeps, & Synagogæ caput. Ei filii ſeptem erant, qui Exorciſtarum munere fungebantur, & per Urbes diſcurrentes Chriſti nomen ſuper eos invocabant, qui obſeſſi erant: *Erant quidam Judæi, Scevæ Principis Sacerdotum ſeptem filii, qui hoc faciebant*. Cum Epheſum perveniſſent, per Jeſum, quem Paulus nuntiabat, Dæmones adjurabant. Tum vero malignus ſpiritus iis reſpondit, Chriſtum quidem, & Paulum ſibi notos eſſe, eos autem notos non eſſe; atque obſeſſorum unus in Exorciſtas duos irruens, eos tam male, acerbeque habuit, ut nudi, contuſique ſe in fugam conjicerent. *Actor.* XIX.

Schibboleth, Hebraicum nomen, quod *ſpicam* ſignificat. Cum Jephte Ammonitas profligavit, ii, qui erant e Tribu Ephraim, Galaaditarum gloriæ invidentes, in regionem Galaad armati irruerunt, ac de eorum agendi ratione conqueſti ſunt, a quibus ipſi in triumphi partem vocati non eſſent. Iis humaniter Jephte reſpondit; at Galaaditæ, cum eorum petulantiam, ac temeritatem ferre non poſſent, commiſſo cum iis prælio, plurimos occiderunt. Tum ad Jordanis tranſitum conſtiterunt, ibi ſcilicet, ubi in patriam reditus iis patebat; cum vero quiſpiam e Tribu Ephraim, qui e pugna ſoſpes evaſerat, tranſiturus ad ripam fluminis accedebat, ex eo quærebant, an Ephraimita eſſet, negantemque *Schibboleth* pronuntiare cogebant: *Interrogabant eum: dic ergo ſchibboleth, quod interpretatur ſpica*. At Ephraimita, cum vocis hujus litteram primam, quæ ſibilum quemdam, ut apud nos litteræ tres *ſch*, poſtulat, pronuntiare non poſſet, ſe ſe prodebat pronuntians *ſibbolet*: *Qui reſpondebat ſibbolet, eadem littera ſpicam exprimere non valens*. Eum Galaaditæ ex hoc ſigno agnoſcentes ſtatim interficiebant. Qui in hunc modum periere, fuere numero 42000. *Judic.* c. XII.

Schinus, *lentiſcus*, græca vox a *ſcindere*, *amputare*, *cædere*. Unus e ſenibus a Daniele interrogatus, ſub qua demum arbore Suſannam una cum adoleſcente vidiſſet, ſub Lentiſco reſpondit: *Dic, ſub qua arbore videris eos conloquentes ſibi; qui ait, ſub ſchino*. Tum Daniel, ad hanc ipſam vocem adludens, edixit, Angelum Domini paratum eſſe, ejus corpus medium ſcindere: *Angelus Dei ſcindet te medium*. Daniel. cap. XIII.

Schiſma ex græco vocabulo σχίσμα, quod ſectionem, ſciſſionem, diviſionem ſignificat: *& ſchiſma erat inter eos*. Inter ſe Judæi ſecti erant quoad Chriſti perſonam, cum aliis Prophetam, aliis ſeductorem dicentibus. At vox hæc fere ſumitur ad diviſionem inter ejuſdem corporis membra in Religionis negotio ſignificandam. Ita Jeroboam, cum a Roboam Rege deſecit, ſchiſma peperit, nempe Domini cultum deſeruit, a Tribus Juda communione receſſit, & in Hieroſolymitanum Templum, ſcilicet in eum locum, in quo uno Deus coli volebat, non amplius ſe contulit. Schiſma hoc, per quod Iſraelitæ omnes Davidis domum deſeruerunt, & Meſſiæ ſpem abjecerunt, cujus promiſſio eidem

eidem domui addicta erat, eas omnes luctuoſas ſciſſiones exhibet, quæ tot, adeoque florentes ſocietates Eccleſiæ ademerunt. Durum, & grave Salomonis jam ſeneſcentis regimen prima funeſti ſchiſmatis, ſeu Tribuum diviſionis ſemina jecit; Roboami vero temeritas, & arrogantia, qua Jeroboami dexteritas opportune uſa eſt, extremam ei manum impoſuit. Ita in Eccleſia nullo non tempore ad duritiem, ſuperbiam, pertinaciam facti homines extiterunt, qui, cum officioſe, & humaniter fratres habere, eorumque animos ſibi devincire, & querimonias audire deberent, eos præcipites in ſchiſma, ac defectionem egerunt, ut innumeri proinde perirent; firmius nempe, quam par erat, aut quam ratio temporis poſtulabat, aſperius, arrogantiuſque ſibi jura propugnanda ſumpſerunt, quæ pacis ſtudio ſubdere debuiſſent.

Scientia Dei, *nempe ratio, qua res a Deo cognoſcuntur. Objectum, inquiunt Theologi, Philoſophique, ſcientiæ Dei eſt, quicquid cognoſci poteſt; Deus enim rerum omnium cognitionem eminenter in ſe continet, neque ad hujuſmodi cognitionem ratiocinationis ope, ut homines, pervenit*. S. Paulus *in ſua ad Romanos Epiſtola cap.* XI. *non ſolum ait in Deo ſcientiam eſſe, verum etiam ejuſdem ſcientiæ divitias, profunditatem, altitudinem admiratur*: O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei! *Idem paſſim in pſalmis David Propheta pronuntiat*: Qui docet hominem ſcientiam (*Pſalm.* 93.), Dominus ſcit cogitationes hominum. *Et pſalm.* 138. Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non porero ad eam. *Sua Deus præſcientia cognoſcit, quæcumque futura ſunt, quippe qui connexionem videt, qua cum cauſis effecta junguntur. Ea pariter cognoſcit, quæ ab hominum voluntate pendent, quæ ſcilicet facere, vel non facere in eorum libertate poſitum eſt. Hæc autem qua tandem ratione videat, id vero aſſequi nequit huma na mens, quæ inacceſſam abyſſum verita, certiſſimam veritatem fatetur*: Intellexiſti cogitationes meas de longe .... Omnes vias meas prævidiſti .... Tu cognoviſti omnia noviſſima, & antiqua. *Pſalm.* 138.

Theologi ſe ad humanum captum accommodantes, dum id inquirunt, quomodo res a Deo videantur, duas in eo ſcientias diſtinguunt, quarum unam viſionis, *alteram* ſimplicis intelligentiæ *nuncupant. Per ſcientiam primam Deus videt omnia, quæ fuere, ſunt, & erunt; per alteram ea omnia cognoſcit, quæ eſſe poſſunt, ſeu poſſibilia ſunt, ea ſcilicet, quæ nunquam fuerunt, & nunquam futura ſunt. Ac per hanc quidem ſimplicis intelligentiæ ſcientiam ſuis in theſauris innumeram gratiarum multitudinem videt, quibus homo uti poſſet; ſuarum enim gratiarum, itemque humanæ libertatis naturam perſpicit. Non deſunt Theologi, qui tertiam in Deo ſcientiam ponunt, quam mediam (quia medium inter memoratas duas locum tenet), ſeu veritatum ſcientiam vocant, quæ conditione ſuſpenſæ ſunt. Horum Theologorum ſententia, per hanc ſcientiam Deus, antequam futura determinet, cognoſcit voluntatum, quæ intelligentibus creaturis inſunt, propenſionem, ſi in his, aut his circumſtantiis, his, aut his gratiis adjutæ verſarentur; & in exemplum afferunt ſcientiam, qua Chriſtus pœnitentiam cognovit, quam* Tyrus, & Sidon *egiſſent, ſi iis Evangelium nuntiaſſet, eademque miracula, quę in Judęa patraverat, exhibuiſſet.*

Ut ut tamen ſe habeant varia Theologorum ſyſtemata, quibus utuntur Theologi, ut explicent, qua ratione Deus res extra ſe poſitas, & liberos humanæ voluntatis actus cognoſcat, certum eſt ejus ſcientiam infinitam, æternamque eſſe, quemadmodum infinita, & æterna ejuſdem natura eſt. Quamobrem ſe ipſum infinito cognoſcit, eumque nihil eorum latet, quę ad ipſum ſpectant; alioquin ipſe perfecte beatus non eſſet. Et quamvis S. Auguſtinus *Quæſt. lib.* VIII. *quæſt.* XIV. *dicat*: Nam quod comprehendit ſe, finitum eſt ſibi; *& lib.* XII. *de Civit. Dei cap.* XVIII. Quicquid comprehenditur, ſcientis comprehenſione finitur; *non ea tamen S. Patris mens eſt, ut loquatur de ſcientia Dei; quæ cum infinita ſit, ejus infinitæ naturæ nullum detrimentum afferre poteſt. Nihil eſt igitur, quod quiſpiam timeat, ne Deus ſe ipſe comprehendens, finitus, & limitatus evadat. Veterum tamen Philoſophorum nonnulli, ut* Cicero, & Marcio, *futurorum, quæ libera, & contingentia nuncupantur, ſcien-*

Digitized by Google

ſcientiam Deo adimere conati ſunt; idque his ipſis temporibus Sociniani contendunt, tribus argumentis permoti, quibus multum ponderis ineſſe putant; ſunt autem ejuſmodi. I. Occurrunt in ſacris Litteris exempla non pauca, quæ evincunt, futura libera contingentia a Deo penitus ignorari. II. Percipi omnino non poteſt, qui Deus hujuſmodi futura cognoſcat. III. Eorum præſcientia libertatem everteret. Verum quæcumque Sociniani proferunt argumenta, futilia ſunt, ac Theologorum gravitate prorſus indigna. Etenim ſacri textus, quos producunt, Deum humano more, & ex ordine rebus impoſito, non autem ſecundum immutabilem, æternamque præſcientiam ſuam, cum hominibus locutum eſſe, & egiſſe demonſtrant. Si enim futura libera Deus ignoraret, perfectiſſima, & immutabilis ejus ſcientia non eſſet, nec ſua ipſe ſapientia hanc rerum Univerſitatem regere, ac procurare poſſet. Itaque S. Auguſtinus lib. v. de Civit. Dei ſcite pronuntiat, eum, qui futurorum liberorum contingentium ſcientiam Deo denegat, eo demum redigi, ut Deum ipſum neget: Confiteri eſſe Deum, & negare præſcium futurorum, apertiſſima inſania eſt. Nam qui non eſt præſcius omnium futurorum, non eſt utique Deus; eſt enim nota iſta divinitatis, & caracter, futurorum prædictio. Atqui nos prorſus latet, quomodo Deus hæc futura cognoſcat, reponunt Sociniani. Ergone nobis licebit hujuſmodi ſcientiam Deo propterea adimere, quod ejus vis, & ratio ſupra captum noſtrum poſita ſit? Si conſtaret principium hoc, bene multa nobis neganda eſſent, quorum nempe naturam, rationeſque ignoramus. Aliud eſt quærere, an futura libera cognoſcat Deus, aliud, quomodo cognoſcat. In poſteriore controverſia verſatur inſcitia noſtra, quæ priori nihil officis. Ad extremum futurorum liberorum præſcientia libertatem omnino non lædi, plene ac plane oſtenderunt Theologi, & Patres omnes; e quibus unum Auguſtinum adduci ſatis fuerit, qui Ciceronis argumentum ita ſolvit lib. III. de lib. arbitr. capp. 3. & 4. Cum Deus ſit præſcius libertatis noſtræ, cujus eſt præſcius, ipſa erit. Voluntas ergo erit, quia voluntatis eſt præſcius. Nec voluntas eſſe poterit, ſi in poteſtate non erit; ergo & poteſtatis eſt præſcius. Non igitur per ejus præſcientiam mihi poteſtas adimitur. Et ſane poſita Dei præſcientia, humanam libertatem omnino promiſcue determinat boni, malive objecta ratio; ut proinde ſemper voluntas libera ſit. Hinc pergit S. Pater: Sicut tu memoria tua non cogis facta eſſe, quæ præterierunt; ſic Deus præſcientia ſua non cogit facienda, quæ futura ſunt.

Splendidæ tamen rationes non impedierunt, quominus Canonicus Magli in ſuis contra clariſſimi Profeſſoris Antonii Genoveſii doctam Metaphyſicam diſſertationibus Criticis, Deo ignorantiam affingeret, & quem a Manichæorum aggreſſionibus, quos a Genoveſio non ſatis confutatos ait, vindicare contendit, eum cum Ethnicis nonnullis Philoſophis cæcum, & inſcitum faceret. Non ſum neſcius, ex Genoveſii reſponſis, quemadmodum ejus Metaphyſices pura, & ſana doctrina luculenter elucet, ita Canonici Magli novam Theologiam in oculos ſtatim incurrere. Adeo Genoveſius Adverſarii errata detexit, ut additione non indigat, quicquid docte ſimul, ac lepide protulit. Verum cum in hujus Biblici Dictionarii Articulo Prædeterminatio phyſica, ubi controverſiam innuī, me de ea non nihil in Articulo Scientia Dei, & Voluntas, dicturum receperim; me proinde promiſſis ſtare par eſt, altamque lectori abyſſum oſtendere, in quam Magli, fortaſſe ne cogitans quidem, prolapſus eſt. Dum enim Genoveſii doctam ſuper Dei bonitate ratiocinationem emendare vult, eamdem bonitatem ita impugnare videtur, ut Manichæi, & Petrus Bayle, qui eorum argumenta promovit, haud videantur ulterius progredi poſſe. In hanc rem igitur ea proponere non dubitat, quæ nec recipiat, nec propugnet, quicumque divinam bonitatem Religionis noſtræ fundamentum eſſe non ignoraverit; ac Theologorum nullus (modo e Reformatorum grege non fueris), quos ille generatim appellat, unquam auſus eſt eadem aſſerere. Ejuſmodi ſunt propoſitiones hæ: Optimum a Deo non cognoſci, quod ſi creaturarum optimam Deus cognoſceret, divinam ſcientiam exhauſtam fore; Dei ſcientiam de novis ſemper rebus cogitare poſſe, de quibus antea non cogitavit, &c. En ejus verba, quæ in Præfatione Diſſertationes antevertente leguntur,

quibuſque doctrinam ſuam purgare ſtudet, quam immerito a Genoveſio impetitam ait; ea porro ex Italico ſermone ita Latine reddimus: Me, *inquit*, læſæ Dei ſcientiæ reum agis, qui in mea naturali Theologia fidenter aſſeram, haud ſcire Deum categorematice, ut ajunt, & omnino ſingillarim, diſtincte, perſpicue, quinam ex omnibus omnium, quæ eſſe poſſunt, rerum modis optimus, poſtremuſve ſit. Nonne doctrina hæc mea Scholaſticorum omnium Theologorum noſtrorum communis ſententia eſt, eorum videlicet; qui rem hanc ipſam cæterorum acuriſſime perpenderunt, & glorioſiſſimam hanc divinæ ſcientiæ abyſſum introſpexerunt? Eoſne docere negaveris, ſiquidem Deus eos, quos diximus, modos omnes cognoſceret, futurum eſſe, ut eorum ultimus ſtatui poſſet, ac proinde ejus ſcientia funditus exhauriretur, itemque omnipotentia, atque adeo bonitas; quippe quæ a ſcientia ipſa regantur, ac pendeant, dicique propterea poſſet, immo deberet, præter ultimum, quem diximus, & optimum modum, ſeu rem ſeu mundum, Deum nihil melius ſcire, aut facere unquam poſſe? Deus, ſubdunt iidem Theologi (ac nominatim inter recentiores doctiſſimus P. Ferrarius Tom. I. Metaph. Diſput. I. quæſt. 3. in reſp. ad 3. obj.) res cognoſcit, pro ut in ſe ipſis ſunt; cum ergo memorati omnes modi, res, mundi, quos eſſe non pugnat, indeterminatim, ſeu ſyncategorematice infiniti ſint, eos ſane ita cognoſcit, neque aliter cognoſcere poteſt, aut debet; ut proinde ne ipſe quidem valeat eorum ultimum, optimumve determinate, categorematice, prorſuſque diſtincte, ac perſpicue aſſignare, ac diſtinguere. Quamobrem is ipſe dicere nequit, exempli cauſa, modus hic poſtremus, aut optimus eſt in boni ratione, quod huic rei, huic Mundo tribuere valeo, aut ſtatuere. Contra vero poteſt optime dicere, poſito quocumque bono, bonique modo quoad quamcumque ſubſtantiam, ſeu quemcumque Mundum, ex infinitis, quæ eſſe poſſunt, rebus ſapientia valeo, virtute poſſum, bonitate non renuo infinitos modos alios, unum alio in infinitum meliores, perfectioreſque tum cogitare, tum exequi.

Jam vero quis primo ipſe intuitu non videt, quam Canonici hujus abſurda ratiocinatio ſit? Primum omnium ait, ſyncategorematice tantum, ut Schola loquuntur, non autem categorematice optimum a Deo cognoſci; quod idem eſt, atque a Deo non cognoſci optimum actu, ſeu reapſe, ſed poteſtate tantum. Atqui ſi ita ſe res haberet, aliquid eſſe poſſet, quod re ipſa, ſeu actu Deus ignoraret. Hoc autem poſito, conſequens fieret, Dei ſapientiam limitatam, & finitam eſſe, nec Deum actu ſe ipſum cognoſcere. Deus porro perfectiſſime, & ut Theologi dicunt, actu ſe ipſum cognoſcit. Ergo perfectiſſime cognoſcit omnia poſſibilia, quæ nihil demum ſunt aliud, quam ejus Omnipotentia, eademque actu cognoſcit. Ut dicatur aliquid definiri poſſe, ejus perfectiſſima actu notitia ſatis eſt. Ergo ſi optimum actu perfectiſſime cognoſcit Deus, ſane ipſe optimum definire poteſt. An logica Magli *regulis utatur omnium hominum logicæ oppoſitis, haud equidem ſcio. Præterea poſſibilium rerum ſeries, prout eſt in ipſa Dei cognitione, poteſtate infinita non eſt; nam poteſtate infinitum partim actu, partim poteſtate eſt. Jam quoad Dei cognitionem, poſſibilium ſeries non eſt partim actu, partim poteſtate, quia tota, ut jam dictum eſt, actu cognoſcitur. Contra ſi res omnes poſſibiles, ſpectata Dei cognitione, poteſtate tantum infinitæ eſſent, poſſemus jure dicere, Deum, dum hunc poſſibilium numerum cognoſceret, adhuc plura cognoſcere poſſe. Quid autem magis abſonum, abſurdumque confingi poteſt? Id enim conſequeretur, nonnullas res poſſibiles a Deo actu ignorari. Atque haud ulterius quidem progrediuntur* Sociniani, *quos omnes nobiſcum Theologi inter impios rejiciunt.*

Reſpondet Canonicus Magli, *ſi infinitam poſſibilium rerum ſeriem Deus actu cognoſceret, conſequens fore, ut eas actu producere poſſet, atque ita ejus poteſtas penitus exhauriretur. O leviſſimum ſane ſcrupulum, riſuque excipiendum! Nonne ita confingitur ignorans, ne poteſtatis expers evadat? At ita lubet ei reſpondere, ut ejus argumentum in ipſum retorqueam: ſi finita ſolum poſſibilia Deus actu cognoſcit, ea profecto poteſt actu producere, atque ita divina potentia exhauſta remanebit. Quid reponet Canonici*

logi-

logica? Verum cominus congrediamur. Poteſt Deus poſſibilia producere, ſed ea tamen ratione, qua poſſibilia ſunt. Jam ſucceſſivis rebus, quorum ea natura eſt, ut pars una poſt aliam ſit; omnino repugnat, ut omnes ſimul exiſtant. Pugnat ergo poſſibilium omniam productio. Porro Deus id, quod pugnat, facere nequit. Non igitur omnia poſſibilia producere poteſt. At vero poſſibilia omnia a Deo actu cognoſci non pugnat, immo abſurdum eſſet, contrarium dici, quemadmodum demonſtratum eſt. Ergo Deas actu, categorematice, prorſuſqua diſtinctim omnia poſſibilia cognoſcit. Venia porro ſit Canonico noſtro dignitate ſpectando, qui categorematicis, & ſymategorematicis vocabulis nos uti coegit, qaæ leviſſima quaſi myſteria a cerebroſis hominibus in Scholas invecta, Saperis bonam mentem largitis, jam evanuerunt.

Reponit poſtremo loco, Deum ſemper de novis rebus cogitare poſſe, de quibas antea non cogitavit. Ejus ergo ſententia, contingens, & mutabilis Dei ſcientia eſt. Ergo non eſt æterna, non infinita, non ſimplex, ſed compoſita. Ecquis neget, paradoxo uno poſito tamquam principio, abſurda deinceps alia, & qaidem innumera derivari? Neminem latet, in Theologicis Scholis triti principii loco eſſe effatum illud ſummi Viri Auguſtini *lib.* VII. *de Trinit.* Deo idem eſt eſſe, ac ſapere; *qaod animadvertens D. Thomas* I. *Part. Quæſt.* 17. Dei intelligere, *inquit*, non eſt operatio exiens ab ipſo operante, ſed manens in ipſo, adeoque non poteſt eſſe niſi ipſa Dei ſubſtantia. *Quemadmodum autem Dei ſubſtantia eſt æterna, ſimplex, & immutabilis, ita ejus ſcientia ejuſmodi eſt. Qaamobrem Deus de rebus cogitare non poteſt, de quibas ab omni æternitate non cogitaverit, quia ſcilicet ejus ſcientia omnis in actu eſt, in quo nulla eſt cogitationum ſacceſſio. At diutius immorari nolo in demonſtranda veritate, qaam ii tantum in dubium revocarunt, qui catbolicam fidem noſtram impugnare voluerunt. Non ſum neſcius*, Canonicum, *de quo hactenus, haud eam quidem animi pravitate, aut pertinacia peccaſſe; at ſui tantum ſyſtematis propugnandi vebementiore ſtadio tranſverſum actum, & prurigine quadam novitatis abreptum erraſſe. In Articulo* Voluntas, *de eodem* Magli *redibit ſermo; agemus enim de malorum origine, ad* Genoveſii *ſyſtema confutandum ab ipſo propoſita, rurſuſque non pauca, qaæ ſaper bac ipſa re protulit, abſona detegemus.*

Scinipbes, muſcarum minimæ, inſecta quædam admodum parva, quibus immiſſis Deus Ægyptios puniit, quæque tertiam plagam efficiunt, qua Deus eos populos divexavit: *Et extendit Aaron manuum, virgam tenens, percuſſitque pulverem terræ, & facti ſunt Scinipbes in bominibus, & in jumentis.* Exod. c. VIII. 26.

Scorpio, veneficum animalculum, quod mordet aculeo, qui ei ad caudam eſt: *Data eſt illi poteſtas, ſicut babent poteſtatem ſcorpiones terræ.* Myſtica ſignificatione per hæc animalia peccatores deſignantur: *Cam Scorpimibus babitas*; ita Ezechiel: cum Judæis ſcilicet, qui ſcorpionibus ſimiles ſunt. *Qui malæ conjugi jungitur, ei ſimilis eſt, qui ſcorpionem capit*, inquit Eccleſiaſticus; periculum aſt, ne ejus veneno inficiatur. Id etiam nominis pro re noxia, & pernicioſa ſumitur: *Si petierit ovum, numquid porriget illi ſcorpionem?* Significat etiam flagrum quoddam, quod ferro armatum ſcorpionem exhibet: *Ego vero cædam vos ſcorpionibus.* Bellicam quoque machinam innuit, qua ſagittæ emittuntur: *Statuit illic baliſtas, & ſcorpiones ad mittendas ſagittas.* Denique ſcorpionis aſcenſus erat montis nomen, qui terræ Chanaan ad Idumæam fines ſtatuit: *Circuibant auſtralem plagam per aſcenſum ſcorpionis.*

Scriba. Vocabulum hoc derivatur a *ſcribere*, eumque primo ſignificat, qui a ſecretis eſt; quod officium in aula Regum Juda magno in pretio erat. Davide regnante, Saraja, item Siva, & Semejas id muneris obierunt; Elihoreph, & Ahia Salomonis, Sobna Ezechiæ, Sapan Joſiæ Scribæ fuerunt. *Scribæ* nomen miniſtrum quoque ſignificat, qui copias recenſet, & in acta refert: *Fuit autem exercitus bellatoram ejus, qui procedebant ad prælia, ſub manu Jubiel ſcribæ.* Eodem nomine veniunt idonei viri, Legiſque Doctores, ut Eſdras, qui dictus eſt *Scriba velox in Lege Moyſi*; item ii, de quibus in Evangelio ſermo eſt: *Super Cathedram Moyſi ſederunt Scri-*

bę, & *Phariſæi*. Scribis his demandatum erat., I. ut Legem ſcriberent : *Vere mendacium operatus eſt ſtilus mendax Scribarum.* II. Ut eam populo legerent : *Legit autem in libro Legis Domini per dies ſingulos , a die primo uſque ad diem noviſſimum* . III. Ut eamdem interpretarentur, explicarentque : *Et congregans omnes Principes Sacerdotum , & Scribas populi , ſciſcitabatur ab eis , ubi Chriſtus naſceretur* . Scribarum plerique Phariſæi erant , quibus fere ſemper in Evangelio conjunguntur.

Scythopolis , ſeu *Bethſan* , Judææ Urbs in Tribu Manaſſe prope Jordanem , lacumque Geneſareth ſita . Ei primum nomen a Scythis, qui eam condiderant, ſeu reſtituerant : *Inde ad Civitatem Scytharum abierunt , quę ab Jeroſolymis ſexcentis ſtadiis aberat* . Joſeph. lib. 2. de Bell. Judaic. cap. XXXIV.

Seba , *juſjurandum* , filius Bocri e Tribu Beniamin , homo ad ſeditionem factus , qui Tribus omnes in Tribum Juda odio , invidiaque flagrantes videns , quod eam David cæteris antetuliſſe videretur , quam Hieroſolymam revocabat , tuba cecinit , & Iſraelitas compulit , ut pedem referrent , quippe quibus nihil amplius cum filio Iſai commune eſſet : *Non eſt nobis pars in David, neque hęreditas in filio Iſai ; revertere in Tabernacula tua* , *Iſrael* . Statim Iſraeliticus populus ſe a Davide ſejunxit , & hunc nequam hominem ſecutus eſt . David ea timens , quæ defectionem conſequi poterant, quot ei præſto erant, milites, duce Abiſai , in perduelles miſit ; Joab filius Abiſai ei ſe comitem addidit ; qui, conjunctis viribus, Sebam perſecuti ſunt, qui ſe in Urbem Abelabethmaacam receperat, ubi ſelecti quique ex Iſrael ad eum acceſſerant . Ergo Urbe obſidione cincta , jam mœnia oppugnari cæperant , cum haud vulgaris in Urbe fœmina petiit , ut ſibi liceret alloqui Joab , quicum conqueſta eſt , quod , antequam Iſraelitici populi Metropolim obſideret , cum ea de pace non egiſſet , ut Lex præcipiebat ; cui reſpondenti unum ſeditioſum hominem quæri , qui ſibi perfugium ibidem quæſierat , fœmina ſe ſatis facturam promiſit , nec cunctata , populo perſuaſit , ut Sebæ caput abſcinderet , & ad Joab mitteret ; quo facto, Dux obſidionem ſuſtulit, receſſitque . II. *Reg.* xx.

Sebat , ſeu *Sebet* , Hebræorum civilis anni menſis quintus, annique Eccleſiaſtici decimus primus , qui partim Januario , partim Februario noſtro reſpondet . Judæi arborum annos , quas ſerebant , ab hoc menſe numerabant . Decima hujus menſis die , Majorum ſuorum, qui Joſue ſucceſſerant, mortem deflebant . Viceſima tertia dies revocabat memoriam conſilii , quod cæperant , ut injuriam ulciſcerentur , qua Levitæ conjux affecta fuerat . Triceſima demum die Simonis Machabæi mortem lugebant , quem Ptolomæus gener occiderat.

Sebenias , *qui Dominum audit* , Sacerdos , Davidis tempore , qui cæremoniæ interfuit translationis Arcæ , ex eorum numero , qui tuba ſonabant : *Porro Sebenias* , & *Joſaphat . . . . Sacerdotes clangebant tubis coram Arca Dei* . Occurrunt hujus nominis alii duo , Sacerdos unus , alter Levita , qui a Captivitate cum Zorobabel redierunt . I. *Paral. c.* XV. II. *Eſdr. c.* XII.

Sebeon , *qui tinctus eſt* , filius Seir, pater Anæ , & avunculus Oolibamæ conjugis Eſau : *Iſti ſunt filii Seir Hevęi habitatores terrę Lotan.* , *& Sobal* , *& Sebeon* , *& Ana* . Fuit etiam hujus nominis fœmina , mater Oolibamæ , conjugis Eſau : *Eſau accepit Oolibama filiam Anę filię Sebeon* . *Geneſ.* XXVI.

Sebia , *capra* , mater Joas filii Ochoziæ : *Anno ſeptimo Jehu regnavit Joas* ; *& quadraginta annis regnavit in Jeruſalem* ; *nomen matris ejus Sebia de Berſabee* . Hujus nominis vir erat filius Hodes , conjugis Sabaraim. II. *Reg.* XII. I. *Paral.* VIII.

Seboim , *caprę* , una e quatuor Urbibus Pentapolis, quas cæleſtis ignis abſumpſit : *Ponam te ut Seboim*. Eadem Urbs deinde reſtituta fuit ; de ea quippe S. Hieronymus loquitur , tamquam ejus ætate ſubſiſteret. Erat etiam vallis Seboim, & ejuſdem nominis Urbs in Tribu Beniamin . *Geneſ. cap.* x.

Sechem , *portio* , filius Galaad , & Sechemitarum familiæ caput : *Sechem* , *a quo familia Sechemitarum* . Alius erat ejuſdem nominis Semidæ filius, qui Urbis Sechem in Samaria conditor creditur : *Erant autem filii Semida* , *Ahim* , *& Sechem* . Num. XVI.

Se-

Digitized by Google

Sechenias, *habitatio Dei*. Occurrunt in ſacris Litteris hujus nominis viri quatuor, haud magnæ notæ. I. *Paralip.* III.

Sechrona, *ebrietas*, Urbs Tribus Juda, quæ cum pluribus aliis Tribui Simeon conceſſa fuit. *Joſ.* XV.

Secundus, Theſſalonicenſis cujuſdam proprium nomen, qui S. Pauli diſcipulus fuit: *Comitatus eſt autem eum Sopater Pyrrhi Beroenſis*, *Theſſalonicenſium vero Ariſtarchus*, *& Secundus*. Actor. XX.

Sedada, *ejus pars*, nomen Urbis ad fines terræ Chanaan ad ſeptentrionem: *A quo venient in Emath usque ad terminos Sedada*. Numer. XXXIV.

Sedecias, *juſtitia Dei*, filius Joſiæ, patruus Joakim, ſeu Jechoniæ Regis Juda. Mathanias vocabatur, eumque Nabuchodonoſor nepoti ſubſtituens, quoad potuit, infirmum reddidit, ne poſſet a fide deficere: eumdem, mutato nomine, *Sedeciam* nuncupavit, ut in mentem ei revocaret, quid ſibi timendum eſſet, ſi fidem jurejurando firmatam violaret, quam ab eo Nabuchodonoſor Dei nomine exegerat: *Et conſtituit Mathaniam patruum ejus pro eo*, *impoſuitque nomen ei Sedeciam*. Agebat hic Princeps eo tempore ætatis annum viceſimum primum, regnavitque annos undecim, quorum ſpatio malum egit coram Domino, Joakim impietatem imitatus. Ejus exemplum populus ſecutus; Deus enim, ut ſacra Scriptura loquitur, juſto judicio, præcedentibus ſceleribus reſpondente, Judæos in nequitie, cordiſque duritie reliquerat: *Quoniam furor Domini erat in Jeruſalem*, *& in Juda*, *usquequo projiceret eo. a facie ſua*. Fruſtra Deus Jeremiam Prophetam ad eos miſit; pertinaces animos nec acerrima monita, nec acerbiſſimæ comminationes, nec pœnæ graviſſimæ permoverunt. Haud deſtiterunt Ethnicorum abominationibus ſe omnino dedere, ac domum Domini prophanarunt. Cum tandem flagitiis cumulum addidiſſent, haud cunctata Divini Numinis ira in eos irrupit. Sedecias Regni anno primo Legatos duos Babylonem miſit, qui dubio procul vectigal afferrent; cui ſe ipſe ſubdiderat; Jeremias porro haud ſibi occaſionem elabi paſſus, ad Judæos omnes in Captivitate detentos Epiſtolam ſcripſit, qua monebat, quis agerent in ea conditione, in qua Deus ipſos poſuerat, hortabatur, ut a falſis Prophetis caverent, & miſericordiæ conſilia detegebat, qua cum iis Deus uſurus erat, cum ſeptuaginta Captivitatis anni præteriiſſent. Altero Regni anno, Reges multi Judææ proximi Oratores ad Sedeciam miſerunt, qui ſpecie tenus ei ſceptrum gratularentur, ſed re vera de fœdere in Babylonis Regem agerent. At Jeremias, Dei juſſu, confectum ex conjunctis funibus jugum ſibi ad collum poſuit, cujus partem ad Dominos ſuos ferendam ſingulis Legatis dedit; ut nempe ſignificaret, eorum condicta irrita eſſe, omneſque Babylonis Regi ſubdendos fore; quandoquidem Deus, Regnorum ſupremus Dominus eos omnes huic Principi tradiderat, qui ejus juſſorum executor erat: *Et nunc itaque dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis*, *ſervi mei*. . . . *& ſervient ei gentes multæ*, *& Reges magni*. Jeremias Sedeciam peculiariter hortatus eſt, ut Babylonis Regi ſubditus perſiſteret, nec pſeudo-Prophetis, contraria nuntiantibus aures præberet, quos Dominus nequaquam miſerat, ut cum eo loquerentur. At Princeps eorum nebulonum promiſſis, ſeu potius mendaciis illectus, veri Prophetæ monita omnia contempſit, jugique, quod eidem extraneus Rex impoſuerat, impatiens, cum Ægypti Rege fœdus iniit, & a Nabuchodonoſor defecit, ita quidem Dei nomen violans, quem fidei ſuæ teſtem appellaverat. Ergo Dominus ſe per ejus perfidiam indigne contemptum videns, per Prophetam edixit, reum haud ſibi e manibus elapſurum, ac ſe effecturum, ut violati jurisjurandi contemptus in ejus caput recideret: *Numquid proſperabitur*, *vel conſequetur ſalutem*, *qui fecit hæc? Et qui diſſolvit pactum*, *numquid effugiet? Vivo ego*, *quoniam juramentum*, *quod ſprevit*, *& fœdus*, *quod prævaricatus eſt*, *ponam in caput ejus*. Minas ſtatim exitus ſecutus eſt. Nabuchodonoſor, eum Principem, qui fidem fregerat, & Ammonitas, qui in eum inſurrexerant, puniturus, formidandum exercitum eduxit, pervenitque ad viæ caput, quæ dividebatur in duas, quarum

una

una Rabbath, altera Hieroſolymam ducebat. Anceps igitur, in quam ſe primum partem daret, telorum ſorte ſe certum reddere voluit; inſcriptoque telo uni Hieroſolymæ, alteri Rabbath nomine, Deus, qui omnia ad conſilii ſui executionem perducebat, telum, cui Hieroſolyma inſcripta erat, ex arcu, primum egredi voluit. Itaque Nabuchodonoſor in Judæam profectus, omnia ferro, & igne vaſtavit, & loca omnia depopulatus, ad obſidendam Metropolim properavit. Sabbatico id anno contigit; ac Sedecias, ut Religionis inſigne ſpecimen exhiberet, quo Divini Numinis indignationem leniret, populum in Templum accivit, ubi nemo non herus ſe libertatem ſervis conceſſurum recepit, ut Legi pareret. Immolatus vitulus, & in partes diviſus duas; quas inter tranſgreſſi contrahentes omnes, ut ea cæremonia ſignificarent, ſe, ſiquidem conventionis conditiones violaſſent, haud pugnaturos, quin medii, inſtar victimæ, ſcinderentur. In eam Princeps erectus ſpem fore, ut Deus ea contentus obſequii ſpecie: ſtaret a Judæis, & aliquod prodigium patraret, rogatum Jeremiam miſit, ut Deum ſuper hac re conſuleret. Funeſtiſſimum Prophetæ reſponſum fuit; extremas ſcilicet calamitates Sedeciæ portendebat; ac ne forte Rex ſibi falſum allatum nuntium ſuſpicaretur, Jeremias juſſus eſt ipſe ſe ſiſtere Dei nomine, palamque facere, quæ Regis eſſet, obſeſſæque Urbis futura ſors: *Ecce ego tradam Civitatem hanc in manus Regis Babylonis, & ſuccendet eam igni, & tu non effugies de manu ejus, ſed comprehenſione capieris, & in manus ejus traderis*. Sedecias, cujus aures aſſentationibus aſſueverant, quam veris, tam injucundis vaticiniis exacerbatus, Prophetam in carcerem trudi juſſit. Interea Ægypti Rex, initum cum Sedecia fœdus executurus ingentem militum numerum in Judæam intulit; quare coactus obſidione deſiſtere Nabuchodonoſor, ei prælium commiſſurus occurrit. Sedecias quidem jactabat fore, ut Chaldæi profligarentur, & patriam regredi cogerentur; at eum Jeremias impulit, ut omnino contra diceret, edixitque, tametſi periret omnis Chaldæorum exercitus, futurum tamen, ut Hieroſolyma everteretur; Deum quippe ita decreviſſe, ejuſque decretorum executioni refragari neminem poſſe: *Redient Chaldæi, & bellabunt contra Civitatem hanc, & capient eam, & ſuccendent eam igne*: Sedecias, & populus nil tale timendum, nullique ſe periculo obnoxios rati receptos ſervos, quibus libertatem conceſſerant, ſervitutis jugo iterum ſubdiderunt. Iratus Deus adeo ſolemnis contractus violati reos a Propheta vehementer increpitos voluit, per eum enuntians, quandoquidem ſe Legis jugo ſubducere contendebant, quæ fratribus libertatem tribui jubebat, ſe ab iis proinde recedere, quos ferro, fame, ac peſte abſumendos, ſibi ſervos non agnoſcebat: *Vos non audiſtis me, ut prædicaretis libertatem unuſquiſque fratri ſuo . . . . Ecce ego prædico vobis libertatem ad gladium, ad peſtem, & ad famem*. Interea Nabuchodonoſor Ægypti Regem fudit, ademptaque Judæis omni ſubſidii ſpe, Hieroſolymam rediit, quam acrius obſedit. Sedecias conſternatus Jeremiam ad ſe duci juſſit, quærens, quicquamne haberet, quod Dei nomine diceret. Propheta, licet diuturni carceris aſperitate preſſus, aſſentatione libertatem emere noluit; priſtinoque ſermone uſus, Regi futurum dixit, ut a Nabuchodonoſor ſubigeretur, eique ob fidem pſeudo prophetis adhibitam increpito ſuum carcerem exprobravit: *In manus Regis Babylonis traderis . . . . quid peccavi tibi, & ſervis tuis, & populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris? Ubi ſunt Prophetæ veſtri, qui dicebant, non veniet Rex Babylonis ſuper vos? Nunc ergo audi, Domine mi Rex; valeat deprecatio mea in conſpectu tuo, & ne me remittas in domum Jonathæ ſcribæ, ne moriar ibi*. Deus, in cujus manu cor Regis eſt, Sedeciæ animum ad humanitatem flexit; qui Jeremiæ poſtulatis annuens, eum in regii carceris atrium deferri juſſit, & cum Urbs inopia laboraret, in mandatis dedit, ut annona pararetur. Acceſſit ad caritatem contagio, qua Deus incolas ita puniit, ut, præ pereuntium numero, locus ne ſepulturæ quidem eſſet. In hoc ſummo diſcrimine Rex iterum Prophetam conſuluit, ut videret, reſponſumne votis, quam antea, conformius daret. At Jeremias, ſuo fideliter officio ſemper addictus, hortari Regem non deſtitit, ut quod,

quod unum ad ſalutem ſupererat, humilitatis conſilium caperet; pertinacem enim obtrectationem ejus familiæ, totique Urbi pernicioſam fore: *Si profectus exieris ad principes Regis Babylonis, vivet anima tua, et civitas hęc non ſuccendetur igni, et ſalvus eris tu, et domus tua*. Verum infelix Princeps, a multitudine abreptus, ſuaque ipſius pravitate deceptus, in perfidia animum obſirmavit, quoad Deus ſuas in eum, & Jeruſalem minas perficeret. Ergo ejus regni anno decimo primo, capta Urbs; in eamque Chaldæi turmatim irruerunt. Sedecias, cujus ædes regia in monte Sion ſita erat, ſiſtendi hoſtis abjecta ſpe, ſibi ſalutem in fuga quæſivit; & per foramen, quod in horti pariete fieri juſſit, noctu evadere conatus eſt. At vix, ſequentibus militaribus viris, egreſſum cepit in planitie Jericho Equitum cohors, a Chaldæis miſſa, ut profugos inſequeretur; atque ita perfectum eſt, quod in hanc rem Deus Ezechieli dixerat: *Ecce expandam ſuper eum rete meum, & comprehendetur in ſagena mea*. Ergo Sedecias vinctus, & ad Nabuchodonoſor, qui Reblatæ, in regione Emath, verſabatur, ductus eſt. Eo ad ſummum dolorem ſpectante, filii duo miſere trucidati, quos vindictæ ſuæ Babylonis Rex immolatos voluit; ipſe vero, erutis oculis, in eam Aſſyriæ Metropolim perductus, ibique in carcerem truſus, prout Ezechiel prædixerat: *Et adducam eum in Babylonem, in terram Chaldęorum, & ipſam non videbit, ibique morietur*. Et ſane ſupremum diem obiit, & in eo Regnum Juda finem habuit. 1. *Paralip. cap.* III.

Sedecias, filius Chanaan, pſeudo-propheta Samaritanus, eorum unus, quos Achab Rex Iſrael ſuper exitu belli conſuluit, quod ipſe, ac Joſaphat Urbi Ramath in Galaad inferre volebant. Pſeudo-prophetæ omnes Regi proſpera prædixerunt; ac Sedecias, ferreis ſibi appoſitis cornibus, furentem taurum imitatus eſt, qui obvia quæque cornibus invertit; erat enim apud Prophetas in more poſitum, ut dicto factum adderent, quo animos vehementius afficerent. Sevecias ergo Regem Achab ſperare jubebat fore, ut Syriam ad extremum excidium excuteret: *Fecit quoque ſibi Sedecias, filius Chanaan cornua ferrea, & ait: hæc dicit Dominus: his ventilabis Syriam, donec deleas eam*. At Michæas Propheta Domini cum adveniſſet, omnino contra prædixit; & Sedecias ægre ferens ſe ab eo mendacem traduci, oblato mantice, interrogavit, an Deus a ſe receſiſſet, ut ei uni loqueretur: *Me ne ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi?* Michæas id eum viſurum reſpondit, eo tandem adactum, ut huc illuc intra domeſticos parietes fugeret, latebras quærens: *Viſurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum intra cubiculum, ut abſcondaris*. Propheta dubio procul id ſpectabat, quod poſt mortem Achab futurum erat, cum ſcilicet regii armorum duces, ſe deceptos dolentes ubique Sedeciam puniendum quæſierunt. Quamvis autem hac de re Scriptura ſileat, probabilis tamen conjectura eſt. III. *Reg.* XXII.

Sedecias, filius Maaſiæ, alter pſeudopropheta, qui Jeremiæ ſemper obſtitit: *Ponat te dominus, ſicut Sedeciam, & ſicut Achab, quos frixit Rex Babylonis in igne*. Nebulones hi, qui falſa vaticinia Dei nomine venditabant, inſignium delictorum rei erant, eoſque Deus puniit, Nabuchodonoſor Regis opera, qui eos lento igne comburi juſſit. Fuerunt etiam ejuſdem nominis, vir princeps, regnante Ioakim, atavus Baruch, & Judæus quidam haud vulgaris notæ, Neemiæ tempore.

Segor, *parva*, Pentapolis Urbs, ad Mortui Maris auſtrales fines, Sodomam, & Gomorrham prope, ad flammas, ut cæteræ, damnata, at ſervata ad preces Loth, qui ſtatuit in eam ſe recipere. Cum antea Bala diceretur, Segor appellata eſt, quia ſemper Loth in ejus tenuitate perſtitit, ab Angelo petens, ut ſibi liceret in eam recedere: *Eſt Civitas hæc juxta, ad quam poſſum fugere, parva, & ſalvabor in ea. Numquid non modica eſt? Vivet anima mea .... Idcirco vocatum eſt nomen Urbis illius Segor*. Geneſ. cap. XIX.

Segub, *elatus*, poſtremus filiorum Hiel ex Urbe Bethel, qui, regnante Achab, auſus eſt erigere mænia Jericho, haud imprecationem veritus, quam ante annos 535. Joſue in eum pronuntiaverat, qui

hoc

hoc remeritatis plenum facinus aggrederetur: *Maledictus vir coram Domino, qui ſuſcitaverit, & ædificaverit Civitatem Jerico; in primogenito fundamenta illius jaciat, & in noviſſimo liberorum ponat portas ejus*. Verbum hoc, utpote quod ex divino afflatu erat, perfectum fuit. Hiel ſe Abiram primogenito ſpoliatum vidit, cum Urbis fundamenta jecit, & Segub natu minimo, cum ejus portas erexit: *In diebus illis ædificavit Hiel de Bethel Jerico; in Abiram primitivo ſuo fundavit eam, & in Segub noviſſimo ſuo poſuit portas ejus*. Legitur in Sacris Litteris Segub alter, filius Ephron, & pater Machir. *Judic.* x. II. *Paralip.* II.

Sebirath, *hirſutus*, Urbs, ſeu vicus in monte Ephraim, quo ſe recepit Aod, cum Eglon Regem Moab occidiſſet, qui Iſraelitas opprimebat: *Aod venit in Sebirath, & ſtatim ſonuit buccina in monte Ephraim*. IV. *Reg.* VIII.

Sebon, *eradicatio*, Amorrhæorum Rex, a quo Moſes per ejus ditionem Iſraelitas ducendi facultatem petiit, obſtricta fide, id nulli damno fore, emptis omnibus, quibus ad victum opus eſſet. At Sehon Hebræis tranſitu prohibitis, non ſine formidando exercitu, aggreſſurus occurrit; ejus enim cor Dominus induraverat, ut Sacra Scriptura loquitur, quo in Iſraelitarum manus incideret: *Quia induraverat Dominus Deus tuus ſpiritum ejus, & obfirmaverat cor illius, ut traderetur in manus tuas, ſicut nunc vides*: cum ſcilicet Sehon, ejuſque populus ob peccata digni eſſent, qui in cordis duritie relinquerentur, juſto proinde divini Numinis judicio factum eſt, ut per injuſtam, & inhumanam obluctationem Iſraelitas cogerent arma ſumere, & legitime regionis potiri, quam, libero conceſſo tranſitu, ſibi vindicare non potuiſſent. Ergo Iraelitæ in aciem prodeuntes, Amorrhæos aggreſſi vicerunt; omniſque deinde regionis potiti, cujus Metropolis Heſebon, ab Arnon torrente ad torrentem Jaboc, Regis Sehon ſubditos omnes, & ſingulos trucidarunt, ne fœminis quidem, ac pueris exceptis, ut Dei juſſis obſequerentur, cujus juſtitia poſtulabat; ut impius is populus deleretur: *Cunctaſque Urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris, ac mulieribus, & parvulis, non reliquimus in eis quicquam*. Quamobrem Iſraelitæ; qui atrocis inhumanitatis rei fuiſſent, ſi ſe vindictæ cupiditate abripi paſſi eſſent, fidem, & obedientiam Deo præſtiterunt, qui mortis decretum in eos populos pronuntiatum, quos alia ratione de medio tollere potuiſſet, jure ac merito per Iſraelitas executus eſt. *Numer.* XXI.

Seir, *cincinnatus*, vetus Horræorum Rex, quorum domicilium ad maris mortui meridiem, & orientem fuit in montibus, quibus nomen ſuum tribuerunt. Ejus poſteri, quos Moſes enumerat, *iſti ſunt filii Seir Horræi habitatores terræ*, in hac regione regnarunt, ante quam Eſau ſibi ſedem ibidem poneret. Eum Sacra Scriptura refert iis bellum, extremamque perniciem intuliſſe: *In Seir autem prius habitaverunt Horræi, quibus expulſis, atque deletis, habitaverunt filii Eſau, ſicut fecit Iſrael in poſſeſſionis ſuæ terra, quam dedit illis Dominus*. Hujus Seir poſteri, quibus Horræis, ſeu Chorræis nomen, viribus jam pollebant, Abrahæ tempore, quo Codorlahomor in Pentapolis Reges arma vertit. Montes Seir in Elat, & Aſion-Gaber, ad mare Rubrum, protendebantur; ac regio hæc Idumæa dicta eſt, ex quo Eſau poſteri in ea conſtiterunt. Aderat etiam ejuſdem nominis mons in Tribu Juda. *Geneſ.* XXXVI.

Seira, *parva*, Idumææ Urbs: *Venitque Joram Seira, & ſurrexit nocte, & percuſſit Idumæos*: ſcilicet trucidavit. IV. *Reg.* VIII.

Sela, *qui ſolvit*, tertius filiorum Judæ, ſponſus Thamar, ubi per ætatem licuiſſet; at veritus Judas, ne Onam, & Her fratrum improbitatem Thamar imiraretur, obſtrictam fidem præſtare renuit. Sela fuit Selaitarum familiæ caput: *Fueruntque filii Juda per cognationes ſuas, Sela, a quo familia Selaitarum*. Erat hujus nominis Urbs in Tribu Beniamin, ubi Saul in patris Cis ſepulcro poſitus fuit. *Geneſ. cap.* XXXVIII. *Joſ.* I.

Selcha, *tuus contemptus*, Urbs Regni Og in regione Baſan ultra Jordanem: *Omnes Civitates, quæ ſitæ ſunt in planitie, per univerſam terram Galaad, & Baſan, uſ-*

que

que ad Selcha, *& Edrai*, *civitates Regni Og in Baſan*.

Selebin, *ſolidus trames*, Urbs in Tribu Dan. *Et fuit terminus poſſeſſionis ejus Tara . . . . Selebin*, *& Ajalon*. Joſ. xix.

Selec, *qui ictum infligit*, Ammonites ex triginta ſtrenuis viris in Davidis exercitu: Selec *Ammonites*. II. *Reg*. xxiii.

Selemia, *pax Domini;* bujus nominis viri ſeptem occurrunt in Sacris Litteris, quorum notiſſimus, qui primitiis, & decimis, quæ ad Templum afferebantur, a Neemia præfectus fuit: *Conſtituimus ſuper horrea Selemiam Sacerdotem*. II. Eſdr. xiii.

Selemith, *pacificus*, filius Zecri, & e poſteris Eliezer, qui theſaurorum cuſtos erat, quos David Deo dicaverat: *Super theſauros Sanctorum*, *quæ ſanctificavit David Rex*. I. *Paralip. cap*. xxvi.

Seleucia, *excuſſa*, Urbs in Syria ad Mediterraneum ſita, fere ubi Orontem excipit, & a Seleuco Nicanore condita. Eo miſſi a Spirito Sancto SS. Paulus, & Barnabas: *Miſſi a Spirito Sancto abierunt Seleuciam*. Erat ejuſdem nominis Urbs in provincia, quæ Gaulanites dicta, ad lacum Semecon; idemque Seleucus ita nuncupavit Urbem Gadaram, quæ ultra Mare Tiberiadis poſita erat.

Seleucus, *fluminis inſtar currens*, cui Nicanori cognomen, cum in Alexandri Macedonis exercitu fuiſſet e Ducum numero, poſt ejus mortem Syriæ Rex evaſit, caputque ſtirpis Seleucidarum fuit. Princeps hic eo tantum nomine notus eſt in Judæorum hiſtoria, quod eorum rationem habuerit, ipſiſque eaſdem immunitates conceſſerit, quibus Antiochia metropolis ipſa gaudebat. II. *Machab*. iii.

Seleucus, Antiochi Magni filius, patri ſucceſſit, & Philopatoris cognomento inſignitus fuit. Princeps hic obſervantia permotus, qua Oniam Pontificem proſecutus eſt, quod opus erat ad Templi ſacrificia, quotannis ſuppeditabat; at cum infirmo animo, & ad perſuaſionem facili Princeps eſſet, *vilis ſimul*, *& indignus decore regio*, ut eum Daniel appellat, aſſentatorum ſollicitationibus ceſſit, qui eum impulerunt, ut Heliodorum ad Hieroſolymitanum Templum vaſtandum mitteret. Aliquanto poſt Heliodorus ipſe venenum ei propinavit.

Selim, *pharetra*, Urbs in Tribu Juda, eadem ac Sarohen eſt. *Joſ*. xiv.

Sella, *umbra*, conjux Lamech bigami, Tubalcain, & Noemæ mater: *Nomen alteri Sella*. Geneſ. cap. iv.

Sella, loci nomen in Urbe Jeruſalem, ubi domus Mello, in qua Joas proditus: *Percuſſerunt Joas in domo Mello in deſcenſu Sella*. Haud conſtat, ubinam locus hic potiſſimum fuerit. IV. *Reg*. xxvi.

Sellum, *pacificus*. Sacra Scriptura virorum ſex hujus nominis meminit, quorum notiſſimi ſunt, I. filius Tabes, qui Zachariam Regem Iſrael occidit, ejuſque regnum uſurpavit, quo non ultra menſem ei frui licuit, quandoquidem rediens a Manahen in Samaria occiſus fuit. Per hunc Sellum divina in domum Jehu comminatio perfecta eſt: *Filii tui uſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael*. II. Sellum, quartus e filiis Joſiæ Regis Juda, dictus aliter Joachaz, qui, patre vita functo, renuntiatus Rex, captivuſque in Ægyptum ductus. III. Filius Cholhoſa, primas tenens in vico Maſpha, qui a captivitate regreſſus, Hieroſolymitani fontis januam ſuis impenſis reſtituit. IV. *Reg. cap*. xv. *&* xxii. I. *Paralip. cap*. iii. iv. vii. I. *Eſdr. cap*. iii.

Selmon, *ejus umbra*, mons Ephraim perobſcurus, & arboribus conſitus: *Nive dealbabuntur in Selmon*: evadent nive candidiores, qua mons Selmon conſperſus eſt. Mons hic fere ſemper nive tectus erat.

Sem, *nomen*, unus filiorum Noe, qui centum ante diluvium annis natus eſt: *Cum quingentorum eſſet annorum*, *genuit Sem*, *Cham*, *& Japhet*. Quamvis autem Sem ante ceteros Noe filios poſitus ſit, junior tamen, quam Japhet, fuiſſe creditur. Cum patre in Arcam ingreſſus eſt; exſiccatiſque aquis, Noe, qui vitem ſeverat, ex ea vinum expreſſit, quo in ebrietatem actus, ſomnoque ſepultus, in tentorio minus decenter jacuit; impudentiam Cham haud imitati Sem, & Japhet, inverſis humeris gradientes, patris nuditatem pallio texerunt. Expergefactus Noe, ac de obſervantia ſibi a Semo exhibita cer-

certior factus, eum peculiari benedictione complexus eſt: *Benedictus Dominus Deus Sem; ſit Chanaan ſervus ejus*. Quibus verbis ootum voluit Noe, e poſteris Sem populum fore, penes quem ſancti nominis Dei cognitio, cultuſque cuſtodiretur, & e Sem per Abraham Meſſiam naſciturum. Obiit Sem ſexcenteſimo ætatis anno, relictis filiis quinque, Elam, Aſſur, Arphaxad, Heber, Aram, qui optimis Aſiæ Provinciis in portionem potiti ſunt. Ex Arphaxad per rectam lineam Sale, Heber, Phaleg, Reu, Sarug, Nachor, & Thare parer Abrahæ deſcenderunt. *Geneſ. cap.* x. v. xi.

Semathei, *vocati*, Coloniarum una, quæ e Cariathiarim egreſſæ ſunt: *De cognatione Cariathiarim Jethael*, *& Aphuthei*, *& Semathei*. Hi profecto ſuot incolæ Semæ, Urbis in Tribu Juda. I. *Paralip.* II.

Sember, *nomen fortis*, Rex Seboim, unus e Pentapoleos Regibus quinque, quos Chodorlahomor, ejuſque ſocii profligarunt: *Contra Sember Regem Seboim*. Gen. xiv.

Semechon, lacus, quem Jordanes medium prætergreditur. Ejus longitudo ſexaginta, latitudo triginta ſtadiorum eſt; in ſacris Litteris haud hoc nomine notus eſt; id unum conſtat, Haſor, ubi Sabiu regnabat, ad hunc lacum fuiſſe, ibique Urbem Seleuciam ædificatam. Adjacebant lacui maria, quæ Dan uſque protendebantur.

Semegar Nabu, *theſauri ſacri cuſtodia*, unus e Regis Nabuchodonoſor præcipuis ducibus: *Ingreſſi ſunt omnes Principes Regis Babylonis*, *& ſederunt in porta media Nerger*, *Serezer*, *Semegar Nabu*. *Jerem. cap.* xxxvi.

Semei, *qui audit*. Sacra Scriptura ſeptendecim hujus nominis viros memorat, quorum unus tantum notiſſimus eſt; nempe Semei filius Gera e Saulis familia, qui Davidi maledixit: *Egrediebatur inde vir de cognatione Domus Saul*, *nomine Semei*, *filius Gera*, *procedebatque egrediens*, *& maledicebat*, *mittebatque lapides contra David*. Sanctus hic Rex, Abſalonis filii perfidia Hieroſolymis egredi coactus, Bahurim venit; egreſſuſque Semei cæpit eum maledictis, jactiſque ſaxis impetere, effuſum exprobans ſanguinem domus Saul, quem reapſe Divina viodicta in eum refundebat, uſurparumque hujus Principis Regnum, quo jam jam Deus eum ſpoliabat, Abſaloni filio collaturus: *Egredere*, *egredere*, *vir ſanguinum*, *& vir Belial*; *reddidit tibi Dominus univerſum ſanguinem domus Saul*, *quoniam invaſiſti regnum pro eo*, *& dedit Dominus regnum in manu Abſalon filii tui*; *& ecce prement te mala*, *quoniam vir ſanguinum es*. Abiſai, frater Joab, de Regis ſui dignitate apprime ſollicitus, arrogantiam Semei ferre non potuit, petiitque a patre, ut ſibi liceret ei caput abſcindere; at David, qui tum quidem acerbiſſimam contumeliam facile ulciſci poterat, divina conſilia non ignorans, manumque veritus, quæ ſubditum perduellem movebat, Abiſai monitum voluit, ne ei obſiſteret; eum quippe a Domino juſſum eſſe Davidi maledicere: *Dimitte eum*, *ut maledicat*; *Dominus enim præcepit ei maledicere David*. Haud ſane Deus expreſſum Semei mandatum dederat, ut Davidi malediceret; ita enim laudandum eſſet; at ut nequam homo adeo arroganter ageret, efficiebat occulta ratio divinæ juſtitiæ, quæ peccatum punire volens, quod David cum Bethſabea patraverat, elegerat Semei, qui furorem ſuum in Davidem exereret, ut divinam voluntatem exequeretur. Ergo ſanctus Rex omnino convictus, faſtum ſuum dignum eſſe, qui ita deprimeretur, tam indigno opprobrio ſe ſubdidit, perrexitque, quin reſponderet. Semei, impunitate factus audacior injurias auxit, & ex heri regione ad montem progrediens, maledicere, ſaxa jacere, & pulverem in tranſeuntem excutere nunquam deſtitit. At cum David de Abſalonis factione triumphaſſet, jamque victor Hieroſolymam reverteretur, Semei ſibi merito timens, Principi occurrit, ac ſe ad ejus pedes abjiciens, quem adeo crudeliter, & indigne læſerat, regiam miſerationem humiliter imploravit: *Ne reputes mihi*, *Domine mi*, *iniquitatem*, *neque memineris injuriarum ſervi tui in die*, *qua egreſſus es*, *Domine mi Rex de Jeruſalem*, *neque ponas*, *Rex*, *in corde tuo*. Abiſai, cui ſemper Regis honos maxime cordi erat, Davidem ad vindictam extimulabat, inſtabatque, ut

ut eum puniret, qui Uncto Domini maledixerat. At pius, & ad omnem humanitatem factus Rex, miram in eos ſuavitatem, qui eum læſerant, cum regia majeſtate conjungens, Abiſai vehementiorem impetum cohibuit, obſtrictaque jurisjurandi fide, Semei promiſit, ejus vitam, quod ad ſe ſpectabat, in tuto fore: *Non morieris, juravitque ei*. Eum reapſe, quoad vixit, pace frui paſſus eſt, atque ita ſuæ erga peccatorem pœnitentem obligationi ſatis fecit; quoniam vero par erat, ut ſatis regio quoque juri fieret, ac periculoſum fuiſſet, læſæ Majeſtatis crimen impunitum relinqui; ſuum eſſe credidit, antequam e vivis excederet, Salomoni commendare, ut, cum primum ejus ſapientiæ ſe occaſio obtuliſſet, juſta delicti pœna ſeditioſum hominem affectum vellet: *Vir autem ſapiens es, ut ſcias, quæ facies ei, deduceſque annos ejus cum ſanguine ad inferos*. Ergo Salomon ſolio potitus accitum Semei ſibi domum, ubi conſiſteret, in Urbe Jeruſalem ædificare juſſit, prohibuitque, ne quid prætexeret, ut exiret, minitatus certo fore, ut ſi torrentem Cedron tranſiſſet, qui per viam ab Urbe Hieroſolyma Bahurim uſque fluebat, ejus juſſu ſtatim occideretur: *Quacumque autem die egreſſus fueris, & tranſieris torrentem Cedron, ſcito te interficiendum*. Semei huic ſe pœnæ ſubdidit, quippe qui ſe longe graviore ſupplicio dignum non ignorabat, Hieroſolymam venit, domicilii cauſa; at vix elapſis annis tribus, egreſſus eſt, nonnullos ſervos profugos inſecuturus. Quod cum ſciſſet Salomon, eum, exprobrata in Regem contumelia, & in ſe ipſum inobedientia, occidi juſſit, ut, quod eidem indixerat, exequeretur. III. *Reg*. II.

Semejas, qui Dominum audit, Propheta, quem Deus ad Roboam miſit, moniturum, ne exercitum in Tribus decem educeret, quæ ab eo receſſerant; Deo enim volente, diviſionem eam contigiſſe, & Jeroboam ſolio potitum eſſe: *Non aſcendetis, neque bellabitis contra fratres veſtros filios Iſrael; revertatur vir in domum ſuam; a me enim factum eſt verbum hoc*: nempe quamvis eorum voluntatis libera vi contigiſſet, ut Iſraelitæ ſcilicet Roboamum deſererent, & Jeroboamum ſibi Regem eligerent, Deum tamen, tamquam primam & generalem cauſam iis præiviſſe, eorumque in Roboam exacerbationi remiſſis habenis, perfeciſſe, ut innumerorum hominum vota erga unum Jeroboam, nemine refragante, conſpirarent. Judæi porro, Dei mandato ex Propheta percepto, haud ulterius progreſſi, in ſuam quiſque domum redierunt. Poſt annos aliquot, peccatis Juda Divinam indignationem provocantibus, magno copiarum ſtipatus numero Seſac Ægypti Rex, læſum Divinum Numen ulturus venit. Tum Deus ad Roboam, regnique proceres, qui Hieroſolymam ſe receperant, Semejam miſit, qui diceret, eos, qui Deum deſeruerant, jam in manu Seſac a Deo ipſo deſeri: *Vos reliquiſtis me, & ego relinquo vos in manu Secac*. Rex, ac Principes, formidandis minis exterriti, Divinæ ſe dexteræ ſubdiderunt, cujus vi plectebantur, eoſque conſternatos videns Deus ſententiæ ſeveritatem mollitam voluit; per Prophetam edicens, eos ſe morti non addicturum, neque hoſtium furori penitus traditurum: *Quia humiliati ſunt, non diſperdam eos, daboque eis pauxillum auxilii, & non ſtillabit furor meus ſuper Jeruſalem per manum Seſac*. Id unum ſacra Scriptura de hoc Semeja commemorat, qui Regis Roboam hiſtoriam ſcripſit. Ejuſdem nominis alii quindecim extiterunt, e quibus notiſſimi ſunt. I. Pſeudo-Propheta, filius Dalajas, qui vivebat Nehemiæ tempore, quique ſe a Sanaballat expugnari paſſus, ei ſtrenuo Iſraelitæ perſuadere ſtuduit, ut in Templum recederet, prætexens, eidem inſidias ſtrui. II. Alter pſeudo-Propheta ex Urbe Nehel, ſeu Nebelan, qui Babylone verſabatur, dum ſua Jeremias vaticinia in Judæa proferret. Impoſtor hic prophetiam a Jeremia ad Judæos captivos miſſam videns, auſus eſt ad Hieroſolymitanum populum ſcribere, poſtulans, ut Jeremias tamquam amens, ac deceptor puniretur, & minantis in modum apud eumdem populum conquerens, qui Jeremiam ipſum nondum in vincula conjeciſſet: *Et nunc quare non increpatis Jeremiam Anatbothiten, qui prophetavit vobis?* Jeremias de hac epiſtola certior factus, cum Hieroſolymam rediiſſet, ad Ju-

deos Babylone detentos ſcripſit, quaodoquidem Semejas, haud Deo mandante., vaticinatus erat, futurum proinde, ut in eum Deus indignationem ſuam exereret, ejuſque poſterorum nullus felicitatis particeps eſſet, qua Deus ipſe populum ſuum cumulaturus erat, quia ſcilicet mendax homo in Deum defectionis verba protulerat: *Non erit ei vir ſedens in medio populi ejus, & non videbit bonum, quod ego faciam populo meo, ait Dominus, quia prævaricationem locutus eſt adverſus Dominum*. III. *Reg*. XII. *Jerem*. XIX.

Semer, *cuſtos*, ita dictus is, qui vendidit montem Somer, in quo Rex Amri Samariam Urbem ædificavit. III. *Reg*. XVI.

Semeron, *cuſtodia*, ſeu Semer, amænitate, ac fertilitate loci conſpicuus mons in Tribu Ephraim, in quo Rex Amri Samariam condidit. Ante hoc eventum, mons jam prælio clarus erat, quod inter Abiam Regem Juda, & Jeroboam Regem Iſrael commiſſum fuit: *Stetit Abias ſuper montem Semeron, qui erat in Ephraim*. Princeps hic, quadringentis hominum millibus ſtipatus, in Semeron caſtra poſuit; Jeroboam vero duplo majorem exercitum in planitie collocavit. Tunc Abias, editum locum conſcendens, ſermonem ad hoſtes convertit, exprobrataque in Deum perfidia, cujus cultum deſeruerant, ut aureo Vitulo ſe proſtituerent, operam dedit, ut eos ad mentem revocaret, hortatus, ne, futuri mali metu, in Dominum arma verterent: *Filii Iſrael, nolite pugnare contra Dominum, Deum patrum veſtrorum, quia vobis expedit*. Dum Abias loqueretur, Jeroboam legiones ſuas explicabat, eo conſilio, ut hoſtes involveret, & undique premeret; qui hoſtilem exercitum irruentem conſpicati, non ſine gemitibus, ad Dominum confugerunt, Sacerdotibus tubas inflantibus. Tum ſubitus a Deo immiſſus terror Jeroboamum, omnemque Iſraelitarum exercitum perculit, qui proinde fuſus, profligatuſque, interfectis ea die quingentis & amplius hominum millibus. Judæi omnino triumpharunt, Deuſque cumulatam victoriam Abiæ conceſſit, non in ejus ſane gratiam, cujus pravitatem non ſine horrore ſpectabat, ſed religioſorum plurium virorum ratione habita, qui a Regis ſceleribus alieni erant; ac ne partem deſereret, penes quam Templum erat, & vera Religio, legitimum miniſterium, divinique cultus cæremoniæ ſubſiſtebant. II. *Paralip*. XIII.

Semida, *qui ſcientiam ponit*, filius Galaad & nepos Machir, quem Manaſſes genuerat. Semidaitarum familiæ caput fuit: *Et ſemida, a quo familia Semidaitarum*. Numer. XXVI.

Semma, *perditio*, filius Age ex Arari, unus e ſtrenuis viris in Davidis exercitu: *Poſt hunc Semma filius Age de Arari*. II. *Reg*. XXIII.

Semmaa, *qui audit*, pater Jonadab, qui Amnon id conſilii dedit, ut ſe ægrotantem ſimularet, quo frui poſſet ſorore Thamar, cujus amore flagrabat: *Erat Amnon amicus nomine Jonadab, filius Semmaa fratris David*. II. *Reg*. XIII.

Semram, *cuſtodia*, filius Iſſachar, Semrairarum familiæ caput: *Semram, a quo familia Semraitarum*. *Numer. cap*. XXVI.

Semri, *ceſpes*. Fuere tres hujus nominis viri, ſed parum noti. I. *Paral.c*. IV. & XXVI.

Sen, *dens*, rupes, ad quam Samuel lapidem in victoriæ monumentum erexit, quam e Philiſtæis Hebræi reportaverant: *Tulit lapidem Samuel, & poſuit eum inter Maſphat, & inter Sen*. I. Reg. VII.

Senaa, *inimicus*, hominis nomen, cujus poſteri ſexcenti triginta ſex ſupra tria millia ad Hieroſolymæ reparationem poſt reditum a captivitate non parum contulerunt: *Filii Senaa tria millia ſexcenti triginta ſex*. Nonnulli vocabulum hoc ſumunt pro Urbis nomine, & *filii* per iocolas explicant. II. *Eſdr*. VII.

Sene; *Schene*, *nemus*, rupis admodum præruptæ nomen: *Scopuli hinc, & inde prærupti*; *nomen uni Boſes, & nomen alteri Sene*. Has inter rupes duas Jonathas cum armigero tranſiit, ut in Philiſtæorum caſtra pedem inferret. I. *Reg. cap*. XIV.

Senna, *ſcutum*, Urbs ad Terræ promiſſæ meridiem ſita: *Qui circuibunt auſtralem plagam per aſcenſum ſcorpionis, ita ut tranſeant in Senna*. Numer. cap. XXXIV.

Sennaab, *dens Patris*, Rex Urbis Adamæ, unus e Pentapolis Regibus, quos Amraphel, ejuſque fœderati profligarunt: *Contra Sennaab Regem Adama*. Geneſ. cap. XIV.

Sen-

Sennar, *accitus ab eo*, *qui inaurat*, Babylonis regio, in qua poſteri Noe turrim Babel ædificare aggreſſi ſunt : *Invenerunt campum in terra Sennar*, *& habitaverunt in eo*. Amraphel, qui Pentapoleos Regibus bellum intulit, regnabat in terra Sennar, ſeu Sennaar, & huc Joachin cum Templi vaſis omnibus translatus fuit : *Aſportavit ea in terram Sennaar in Domum Dei ſui*. *Geneſ.* XVI.

Sennacherib, *hoſtis everſio*, filius Salmanaſar, ejuſque ſucceſſor in Aſſyriæ Regno an. Mund. 3290. Cum Ezechias, qui tum in Judæa regnabat, tributum, cui Teglatphalaſſar ſubdiderat Achaz, huic Principi ſolvere noluiſſet, Sennacherib eum armis adigere ſtatuit, ut ſibi tamquam ſupremo Domino conſuetum obſequium præſtaret. Ergo in Judæorum ditionem formidandum exercitum intulit, omnium animis terrore perculſis, vaſtatiſque locis omnibus, obſiſtente nomine; Deus enim, qui, ut Judæos puniret, Principem hunc acciverat, promptum ejus armis ſucceſſum tribuit. Id nimirum ante annos aliquot Iſaias prædixerat in hæc ſane vehementia verba : *Et elevabit Dominus ſignum in nationibus procul*, *& ſibilabit ad eum de finibus terræ*, *& ecce feſtinus velociter veniet : . . . rugitus ejus ut Leonis*, *& frendet*, *& tenebit prædam*, *& amplexabitur*, *& non erit*, *qui eruat*. Aſſyriæ Rex arces quaſque Judææ munitiſſimas obſedit, cepit, evertit, earumque incolas trucidavit. Ezechias, cui ſatis militum non erat, ut obſiſteret, in Metropolim ſe recepit, & ad congruam defenſionem ſe comparavit, quippe qui omnem in divino auxilio ſpem collocaret. Summa tamen erga ſubditos miſeratione permotus, quos malis omnibus, quæ bellum ſecum affert, obnoxios videbat, ad humanam opem, qua ſe ab iis liberaret, confugere ſe poſſe credidit. Sennacherib, quem tum quidem Urbis Lachis obſidio detinebat, de pace rogatum miſit, ſe in eum peccaſſe profeſſus eſt, ac ſe omnibus pro ejus arbitratu conditionibus paratum exhibuit : *Peccavi*, *recede a me*, *& omne*, *quod impoſueris mihi*, *feram*. Sennacherib triginta argenti, totidemque auri talenta exegit, quæ ſtatim Ezechias ei numerata voluit. At confeſtim conventionem Aſſyrius Princeps per exerandam perfidiam violans, hoſtiliter agere non deſtitit, & ut Ezechiæ, ac Hieroſolymitano populo incuſſum novæ calamitatis terrorem ſibi ad utilitatem verteret, tres e primis Ducibus miſit, qui deditionem proponerent. Rabſaces, qui legationi præerat, ad populum ſermonem habuit, cui multas in Deum blaſphemias, & in Ezechiam contumelias admiſcuit. Tum Legati, miſſionis ſuæ rationem redditurі ad Sennacherib redierunt, qui a Lachis obſidione deſtiterat, ut Lebnam obſideret; at impius Princeps, ſibi nihil ab Ezechia reſponſi datum intelligens, epiſtolam ad eum miſit, in qua Miniſtri ſui impietatem repetens, Deum Iſrael cum falſis cæterarum nationum Numinibus comparare auſus eſt, conſtantemque fidentiam deriſit, quam Ezechias in Dei auxilio ponebat : *Non te ſeducat Deus tuus*, *in quo habes fiduciam*. Porro impia hæc epiſtola Deum tandem impulit, ut Ezechiæ patrocinium ſuſciperet. Jam ergo ſancto huic Regi favens, vim ſuam in arrogantem hominem haud cunctatus exeruit, qui eo temeritatis devenerat, ut eam in dubium vocaret. Iſaias ei, perinde ac ſi adeſſet, divinum decretum indicere juſſus eſt. Eum itaque Propheta monuit, executorem ipſum fuiſſe conſiliorum Dei, qui eum ante omnia ſæcula elegerat, cui vindictam ſuam demandaret, quique ejus expeditiones, facinora, victorias moderatus erat; ſed quoniam auſus erat immani furore in Sanctum Iſrael, ejus victoriarum auctorem inſurgere, futurum proinde, ut is ipſe Deus cum eo tamquam cum bruto ageret : *Inſaniſti in me*, *& ſuperbia tua aſcendit in aures meas : ponam itaque circulum in naribus tuis*, *& camum in labiis tuis*, *& reducam in viam*, *per quam veniſti*. Sennacherib certior factus Tharacam Æthiopiæ Regem accedere, ut Judæis præſto eſſet, ſecumque prælium committeret, Lebnam obſidione liberavit, citatoque gradu occurrens, ac fuſo hoſtili exercitu, in Ægyptum ipſam quaſi victor irrupit, nihil nactus, quod progredientem impediret; tum in Judæam reverſus, Hieroſolymam obſidione cinxit, audacter jactans, ſe quamprimum ea potiturum. At nimirum ſtatutum tempus aderat, quo ibidem

Digitized by Google

dem Deus eum plecteret, contereretque. Eà nocte ipſa, quæ ejus adventus diem ſubſecuta eſt, exterminator Angelus, a Deo miſſus, centum ſexaginta quinque hominum millia interfecit, quibus ejus exercitus fere omnis conſtabat. Prædixerat Iſaias, eum non modo Hieroſolymam non ingreſſurum, ſed ei ne minimum quidem incommodum allaturum: *Non intrabit in Civitatem hanc, et non jaciet ibi ſagittam, et non mittet in circuitu ejus aggerem*. Vaticinium ad litteram perfectum fuit, Urbe, omnique Judæa momento temporis a formidando hoſte liberatis, qui ſe tanti exercitus ducem Deo ipſo fortiorem exiſtimabat. Trux hic provinciarum domitor ad primam lucem ſurgens, & cladem conſpiciens, quam Angelus exterminator intulerat, extremo horrore perculſus, per eas ipſas regiones ſe præcipiti fugæ dedit, quas antea terrore perfuderat. Ac ne ita quidem ſe in tuto poſuit; perditum Regem Deus non alia de cauſa communi ſtragi ſubduxerat, quam ut ex eo ſplendidiorem vindictam ſumeret. Eum quippe filiorum duorum, Adramelec, & Sarafar manu immolatum voluit in Templo Neſroch, dum ei cæco Numini ſuum cultum præſtaret. Quamobrem Princeps hic, cum divino furori, virgæ & baculi loco ſuiſſet, fractus jacuit, & flammis addictus, cum is, qui eo utebatur, id quod volebat, ex eo percepiſſet: *In virga percutiet te, & baculum ſuum levabit ſuper te in via Ægypti; adhuc enim paululum, modicumque, & conſummabitur indignatio, & furor meus ſuper ſcelus eorum*. IV. *Reg.* XVIII. II. *Paralip.* XXXII. *Tob.* I. *Eccl.* XLVIII. *Iſa.* XXXV. I. *Machab.* VII. IV. *Machab.* VIII.

Seon, *ſtrepitus*, Urbs Tribus Iſſachar; itemque Moabitarum alia, quæ nomen traxit a Rege Sehon: *Ignis egreſſus eſt de flamma de medio Seon*; quæ verba inſignem vindictam a Moabitis ſumendam innuunt. *Joſ.* XIX. *Num.* XXI.

Seor, *albus*, Hethæus ex Urbe Hebron, pater Ephron, qui Abrahæ duplicem cavernam vendidit, quam ſibi, ſuæque familiæ ſepulcri loco eſſe voluit: *Intercedite pro me apud Ephron, filium Seor*. Geneſ. cap. XXV.

Seorim, *januæ*, Sacerdos, familiæ caput, quæ e Sacerdotalibus viginti quatuor ordine quarta erat: *Quartam Seorim*. I. Paralip. XXIV.

Sephaat, *qui attendit*, Urbs Tribus Simeon dicta *Horma*, ſeu *Anathema* poſt victoriam, quam Iſraelitæ ex Arad Rege retulerunt: *Abiit Judas cum Simeone fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Chananæum, qui habitabat in Sephaat*. Judic. cap. I. 17.

Sephama, *barba*, nomen Urbis in Syria, quæ terram promiſſam ad ortum finiebat: *De villa Enom uſque Sephama, & de Sephama deſcendent termini in Rebla*. Creditur eſſe conjecturæ locus, hanc Apamæam fuiſſe. *Numer.* XXIV.

Sephamath, *limites*, Urbs, quam David prædæ participem eſſe voluit, quam ex Amalecitarum clade retulerat: *Et miſit dona de præda Senioribus Juda.... & his, qui in Sephamath*. I. Reg. XXX.

Sephar, *littera*, mons ad orientalem plagam, ut probabile ſit, Armeniam verſus: *Facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar montem orientalem*: regio, quam filii Jectan incoluerunt, ab exitu Meſſæ ad montem uſque Sephar, qui orientalis eſt, protenditur. *Geneſ.* X. *Numer.* XXV.

Sepharavim, *libri*, populi ex eorum numero, quos Aſſyriæ Rex miſit in Regnum Iſrael, cujus incolas ultra Euphratem captivos traxerat: *Adduxit autem Rex Aſſyriorum de Babylone .... et de Sepharavim, et collocavit eos in Civitatibus Samariæ*. Haud ſatis conſtat, e quo potiſſimum loco hi populi educti fuerint; eſt vero ſimile, iis domicilium fuiſſe in montibus Sephar, Colchidem inter, & Mediam. IV. *Reg.* XVI.

Sephata, *judicium Domini*, vallis in Tribu Juda, ubi Aſa Rex Juda, & Zara Æthiopiæ Rex prælium inter ſe commiſerunt; *Aſa inſtruxit aciem ad bellum in valle Sephata*. III. Paralip. XIV.

Sephatia. Filii, ſeu incolæ Sephatiæ redierunt a captivitate numero *trecenti ſeptuaginta duo*. I. *Eſdr.* II.

Sephela, *planities*: *Simon ædificavit Adada in Sephela*: Simon Machabæus Urbem Adadam in Sephela, ſcilicet in quadam planitie munivit. I. Machab. XII.

Sepher, *buccina*, Deſerti mons, ubi Iſraelitæ

litæ caſtra metati ſunt : *Egreſſi de monte Sepher venerunt in Arada* . Geneſ. x. Numer. xxxiii.

Sephet ., Urbs Tribus Nephtali ; Tobiæ patria ad ſiniſtram Urbis Sepher ſita erat : *In ſiniſtra habens Civitatem Sephet* . Urbs hæc ſupra montem acceſſu difficillimum ædificata erat .

Sephon , *qui contemplatur* , primogenitus Gad , a quo Sephonitarum familia derivatur : *Filii Gad per cognationes ſuas* , *Sephon* , *a quo familia Sephonitarum* . Geneſ. cap. xlvi.

Sephor , *avis* , pater Balac Moabitarum Regis, qui Balaam quæſitum miſit : *Balac filius Sephor* , *Rex Moabitarum miſit ad me* . Numer. cap. xxii.

Sephora , *buccina* , filia Jethronis Sacerdotis, e regione Madian . Moſes Ægypto diſcedere coactus, ſuæ ut vitæ conſuleret, interram Mabian profectus eſt , ubi apud puteum conquievit . Cum Jethronis filiæ ad eum puteum ſe contuliſſent , ut patris armentis potum præberent, Paſtores eas repulerunt ; at eas Moſes ab eorumdem impetu propugnavit , effecitque , ut earum pecora ſitim explerent . Domum reverſæ , Jethronem patrem de re tota certiorem fecerunt, qui Moſem quæſitum miſit ; eique domum recepto Sephoram , ſeptem filiarum unam , conjugem dedit , e qua ei nati filii duo , Gerſon , & Eliezer . Multis poſt annis Moſes , cum in Ægyptum regredi a Deo juſſus eſſet, abiit una cum Sephora , duobusque filiis ; ei per iter apparuit Deus , mortem minitatus , quod filiorum unum circumcidere neglexiſſet ; quæ ſane comminatio miniſterium , quod obiturus erat, in anteceſſum oſtendebat : miniſterium terroris , & mortis, quo ſcilicet imponenda erat Iſraelitis formidanda Lex , quam mortis in tranſgreſſores minæ comitarentur . Haud cunctata Sephora , acuto ſumpto lapide , circunciſoque filio , amputatam carnem ad Moſis pedes projecit , dixitque : tu mihi vere ſanguinis ſponſus es , te ſcilicet amittebam , Deusque te mihi ſervavit ; verum ut ſalvum ſponſum reciperem , filii ſanguinem fundere neceſſe habui : *Sponſus ſanguinum mihi es* . Probabile eſt , Moſem coactum in Ægyptum pergere , ſuſceptum iter proſecutum eſſe , & Sephoram ob filii circunciſionem conſiſtere debuiſſe , & cum is convaluiſſet , ad patrem reverſam eſſe ; ſacra quippe Scriptura Jethronem refert , cum de ratione monitus fuiſſet , qua Deus ab Ægypti ſervitute populum ſuum liberaverat , Sephoram , ac duos ejus filios ſecum . ducentem , ad generum in Monte Sinai verſantem ſe contuliſſe . De Sephora non amplius eſt ſermo , quam diſputationis occaſione , quæ Moſem inter , Aaron , & Mariam extitit , cui quidem Sephora locum dediſſe videtur : *Locuta eſt Maria* , *& Aaron contra Moyſen propter uxorem ejus Æthiopiſſam* . Tribuunt etiam ſacræ Litteræ Sephoræ nomen uni ex Hebræorum obſtetricibus : *Quarum una vocabatur Sephora* , *altera Phua* . Exod. ii. 21.

Septem . Numerus ſeptenarius in ſacra Scriptura myſticus eſt , eumque ſacrum eventa complura , quibus peculiaris ſignificatio inerat , reddiderunt . Creatarum rerum Univerſitas ſeptem dierum ſpatio perfecta fuit ; Deusque die ſeptimo requievit ; quod Æternitatis requiem ſignificat . Septimus quisque annus ſacer erat quieti terræ , Sabbatici anni titulo . Hebdomadæ annorum ſeptem eæ ſunt , quæ Jubilæum conficiebant . Jacob in Rachelis gratiam annorum ſeptem ſpatio deſerviit . Vaccæ ſeptem , quas viderat in ſomnis Pharao , fertilitatis , & ſterilitatis annos ſeptem ſignificabant . Aurei candelabri rami ſeptem , buccinæ ſeptem , dies ſeptem , quibus Joſue circum Urbem Jerico exercitum duxit . Denique numerus hic in ſacris Litteris paſſim occurrit . In Apocalypſi , Angeli ſeptem , phialæ ſeptem . Nonnunquam etiam pro numero indefinito ſumitur : *Multo tibi melior eſt* , *quam ſi ſeptem haberes filios* , nempe multos . *Sapientior ſibi piger videtur ſeptem viris* , *loquentibus ſententias* , multis videlicet . Draconum capita ſeptem , quibus diademata pariter ſeptem , ingentem numerum ſignificant hoſtium Eccleſiæ , qui Dæmonis inſtrumenta ſunt .

Septuaginta . Hoc nomine deſignantur Interpretes ſeptuaginta , vel ſeptuaginta duo , quos Rex Ptolomæus Philadelphus adhibuit , ut vetus Teſtamentum ex Hebraico ſermone in Græcum verterent . Princeps hic , referente Joſepho , in id incumbens,

ut

ut Alexandriæ , Demetrii Palarei ſtudio, & opera , celebrem Bibliothecam conficeret , certior factus eſt , Judæis librum eſſe, qui Moſis Leges , ejusque populi hiſtoriam continebat . Dum ergo in animo haberet, Bibliothecam ſuam inſignibus quibusque libris locupletare , ſtatuit operam dare , ut Hebræorum liber Græce redderetur . Ut autem eos ad exhibendam ſuæ Legis verſionem adduceret , nihil aptius fore credidit , quam ſi liberalitate , inſignique beneficio, quod univerſam Nationem afficeret, uteretur . Ergo publici edicti vi Judæos omnes libertate donavit , quos Soter ejus pater , ſubacta Syria , in captivitatem traxerat , juſſitque , ut regii theſauri cuſtos heris , redemptionis loco, drachmas viginti in capita ſolveret . Summa, qua opus fuit, talenta plusquam ſexcenta confecit ; jamque omnium animis tanta munificentia ſibi devinctis , Summum Pontificem Eleazarum per epiſtolam obſecravit, ut Legis librum , & idoneos Interpretes mitteret , qui propoſitam verſionem perficerent . Epiſtolam non ſine regiis muneribus per Legatos allatam voluit ; e quibus Ariſtæas fuit , ab intimis Regis excubiis , qui fertur Auctor hiſtoriæ Verſionis Interpretum Septuaginta . Eleazarus , Regis magnificentia permotus , legationem perhonorifice excepit , & quicquid Rex poſtulabat, ultro conceſſit . Nulla interjecta mora , ſex e quaque Tribu viros miſit , qui Moſaicæ Legis exemplum , aureis litteris exaratum afferent . Eos , cum Alexandriam perveniſſent , Ptolomæus nullo non amicitiæ ſpecimine complexus eſt , ſingulisque in conſpectum accitis quæſtiones propoſuit , ut , quæ cujusque vis eſſet ingenii , quæ doctrina , cognoſceret . Eos votis pates nactus in Inſulam Pharum duci , & in Ædem pulcherrimam ad maris littu. , & ab omni rumore diſſitam recipi juſſit, ut nihil obeſſe poſſet , quin tranquille ac ſedulo ad opus incumberent ; quod aggreſſi , quicquid alicui difficultati ſuberat, inter ſe diſcutientes , ac tandem in eamdem ſententiam conſpirantes , Verſionem Demetrio Phalareo exhibebant, qui Amanuenſibus ſuis elegantiſſime excribendam mandabat . Duos & ſeptuaginta poſt dies omnino perfectum opus , & ad Demetrium remiſſum eſt , quod ipſe legit in Alexandrinorum Judæorum Cætu , ut ejus cum exemplari conſenſum expenderent . Conſilium, conſiliique executionem ſummus omnium plauſus excepit ; Rex autem optatum opus ſingulari obſervantia ſuſcipiens, atque imprimis Moſaicarum Legum ſapientiam admiratus, Bibliothecæ , quam ampliſſimam ſtruxerat , exemplar additum , ac diligenter ſervatum voluit . Tum ſibi ſatis ſuperque factum teſtatus, Interpretes in Judæam ſingularibus donis cumulatos remiſit , additis in grati animi ſignificationem , quæ ad Summum Pontificem, quæque in Templum perferrent . Atque hæc ipſa eſt, quæ ſeptuaginta Interpretum Verſio dicitur , rotundo , ut ajunt, juſtoque numero, quamvis ſeptuaginta duo fuerint. Auctor hujus hiſtoriæ , qui falſo Ariſtææ nomine inſcribitur, Judæus Helleniſta eſt, qui multo poſt ſcripſit , quam edita Verſio ſeptuaginta ponitur , & ut melius fabulam diſſimularet , ſibi ſumpſit Ariſtææ nomen, qui Ptolomæo a regii corporis excubiis fuiſſe perhibetur *. Id unum in hac commentitia narratione verum eſt, Ptolomæi tempore factam eſſe Verſionem librorum quinque Moſis ad uſum Synagogæ , quæ in Ægypto erat , cujus Judęi non amplius primigeniam linguam intelligebant; at nec de tempore , quo potiſſimum edita fuerit, nec de Auctorum nomine conſtat. Reliquos libros varii deinceps Interpretes, at ne ii quidem certi , verterunt . Cęterum quicumque tandem Verſionis hujus Auctores fuerint , ea non minus auctoritatis obtinet in Eccleſia . Sane hac antiquior nulla eſt , quę quidem ad nos pervenerit ; ac dubio procul ante Chriſtum lucem aſpexit, quippe qua ipſe uſus eſt , dum ſacros Codices appellavit, & Apoſtolos uti voluit , dum Evangelium per univerſum terrarum Orbem nuntiandum ſuſciperent ; qui eam, tamquam fidei regulam Eccleſiis omnibus reliquerunt ; ex ea denique textus omnes , quos ſacri Scriptores laudant , ad verbum expreſſi ſunt **.

* *In hac hiſtoria , qua penes Judæos , & Chriſtianos nulla certior , illuſtriorque eſt , nonnulla in quæſtionem vocantur a recentioribus nonnullis Scriptoribus , qui de rebus omnibus dubitare conſueverunt . Primo loco venit*

venit Ariſtææ liber, qui hujus hiſtoriæ quaſi fons eſt, & ad quem Joſephus Hebræus Lectorem remittit. Omnium primus Ludovicus Vives lib. XI. de Civitate Dei cap. 42. eum controverſiæ ſubdidit, & ab aliquo recentiore Judæo Ariſtææ nomine ſuppoſitum judicavit. Subſcripſere Ludovico Vives Leo a Caſtro in Proœmio in Iſaiam, Salmeron Prologo VI. ac potiſſimum Joſephus Scaliger ad an. Euſebii 1730. qui apocryphum, & ab Alexandrinis Judæis inventum Ariſtææ librum aſſerit, etſi non neget eodem tempore, Ptolomæum Philadelphum luculentiſſimam Bibliothecam Alexandriæ condendam curaſſe, pariterque juſſiſſe, ut ſacra Hebraica monumenta Græce verterentur. Verum argumenta, tum quæ ipſe, tum quæ alii proferunt, haud tanti momenti ſunt, ut hiſtoriam, tot veteribus præſidiis munitam evertant. Ex alia parte memoratis, aliiſque paucis recentioribus Scriptoribus teſtes innumeri refragantur. Sane nullus eorum, qui hiſtoriam hanc pertractarunt, hactenus inventus eſt, qui de ea dubitaret; at eam omnes certam, & indubitatam ponunt, ſi paucos nonnullos recentiores excipiamus, quorum auctoritatem nemo exæquat, multoque minus anteponit iis antiquis Scriptoribus, qui Ariſtææ temporibus longe propiores erant, melius veritatem cognoſcere poterant; neque enim ſolum Joſephus, Philo, Tertullianus, Cyrillus, aliique veteres Scriptores, ſed ipſe S. Hieronymus pluribus in locis Ariſtææ teſtimonia refert; atque hęc omnia teſtimonia Ariſtęę libro, qui nunc exiſtit, adamuſſim reſpondent, ut inter alios animadvertit Bellarminus lib. II. de Verbo Dei c. VI. Quamobrem Uſſerius quamvis pro virili nitatur LXX. Verſionem evertere, Ariſtęam tamen contra Scaligerum in Syntagm. cap. I. tuetur; & Ilaac Caſaubonus, in Græcis Scriptoribus apprime verſatus, quo nemo aptius, rectiuſque de eorum Operum veritate judicare poterat, in nonnullis adnotationibus propria manu ſcerptis, quas Waltonio Meticus filius legendas dedit, de Ariſtęę hiſtoria ita judicat: Ariſtæam elegantem eſſe Scriptorem, cujus antiquitatem tum phraſis arguit, tum Joſephus, qui multa hinc deſcripſit. Et paucis interjectis: Credimus admodum antiquum eſſe, & plane ejusmodi, quem non legiſſe pæniteat ſtudioſo aut Græcæ linguæ, aut antiquitatis; nam antiquiſſimus eſt Auctor. Nec dubito eum eſſe, de quo Joſephus. Itaque ille ipſe eſt, qui rebus geſtis interfuit, quæ hic memorantur. Hactenus Caſaubonus. Ego addendum & illud puto, nullam afferri cauſam poſſe, quamobrem ejusmodi narrationem Judæi confinxerint. Salmeronis hæc verba ſunt: Ut auctoritatem hujus Verſionis elevarent, miraculum cellularum ſilentio ſuo extenuando. Econtra Scaliger ita loquitur: Ut actoritatem huic Verſioni conciliarent, fingendo prodigia circa hanc Verſionem. Atque ita alter alterius fundamenta concutit, cum utraque infirma, nec ſatis ſolida ſint.

Et ſane quæcumque Scaliger, aliique objiciunt, ſolutu facilia ſunt. Primo quidem quod ab Ariſtæa memoriæ proditur, Demetrium Phalareum Bibliothecarium fuiſſe, ac ſe de Græca Verſione ſollicitum præſtitiſſe, id vere ad fabular amandat Scaliger ea de cauſa, quod Demetrium in ipſo regni exordio in exilium egerit Ptolomæus Ægypti Rex, cui ſemper invíſus fuit, prout Diogenes Laertius refert. At Scaligeri animadverſionem evertit Auctor fidei prorſus indubitatæ, qui paulo poſt Ariſtæam ſcripſit, quique rei veritatem vel ex ipſo Ariſtæa, vel ex aliis, qui cætui interſuerant, percipere potuit; Ariſtobulus nempe Judęus Philoſophus Peripateticus, cujus hęc ipſa verba refert Euſebius Pręparationis Evangelicę lib. XIII. tamquam ex ejus libro ad Ptolomęum Philopatorem ſcripto deprompta: Tota vero Legis interpretatio ſub Rege Philadelpho cognominato, abavo tuo, peracta eſt, Demetrio Phalareo magnum ſtudium adhibente, & totum negotium promovente. An vero quiſpiam clarius, apertiusque, quam Ariſtobulus de iis loqui poſſit, quæ Ariſtæas de Demetrio retulit, equidem haud video.

At opponunt & illud: quomodo ſex e quaque Tribu Viri ſeligi poterant, cum duæ tantum Tribus, Juda ſcilicet, & Beniamin, Judæorum Regnum conficerent, cęteris multo ante in captivitatem perductis? Reſpondemus tamen cum Serario, nonnullos e ſingulis Tribubus captivitatis tempore in patria remanſiſſe, nonnulloſque e ſingulis Tribubus reverſos eſſe. Itaque S. Lucæ cap. I. legimus, e Tribu Aſer Annam fuiſſe; atque inter

Veteres Chryſoſtomus, Euthymius, *aliique Phariſæos ex omnibus duodecim diſperſis Tribubus extitiſſe teſtantur; Uſſerius denique in Annalibus ad an.* 3468. *ita ſcribit*: Quod non integras Regni Iſraelitici Tribus Salmanaſar abduxit, ſed partem reliquit, qui cum Judæis, Beniaminitis, & Levitis a Nabuchodonoſore in Babylonem deportati, & a Cyro dimiſſi. unde ſoluta captivitate, anno primo Cyri, omnes Iſraelitæ dicuntur habitaſſe in Civitatibus ſuis. *Agmen claudit S. Matthæus, qui cap.* IV. *ita loquitur*: Impletum eſt vaticinium Iſaiæ de terra Zabulon, & Nephtali, vidente magnam lucem, *nempe Chriſto veritatem nuntiante. Hinc luculentiſſime deducitur, ipſo Chriſti tempore, multo poſt Philadelphum, Tribuum diſcrimen aliquod extitiſſe.*

An vero hac Septuaginta Interpretum Verſio cæterarum omnium Gręcarum prima fuerit, inter eruditos Viros non convenit. Aſſerunt e veteribus multi, ante Philadelphum, Legis ſaltem, ſeu Pentateuchi Gręcam aliam Verſionem ex Hebraicis Archiviis editam fuiſſe; in quorum numero ſunt Clemens Alexandrinus *Strom. lib.* 1. Euſebius *lib.* IX. *Pręparat. Evangel. cap.* 3. S. Juſtinus Martyr *in Apologia*, Chryſoſtomus, Theodoretus*; quibus recentiores multi ſubſcribunt, ut* Bellarminus *lib.* II. *de Verbo Dei cap.* V. Serarius *Proleg. cap.* XVI. *q.* 2. *&* Galiſinius *p.* 13. *qui fidenter aſſerit*, nullum de hoc dubitandi locum eſſe, quin ante Alexandri tempora, & Perſarum Imperium, Pentateuchus ſaltem in græcum ſermonem converſus fuerit. *Id huic ſententię fundamenti eſt, græcos Philoſophos e ſacris Scripturis multa ſumpſiſſe, quę deinde tamquam ſua venditarunt; quos inter* Plato, Ariſtoteles, *aliique. Quamobrem* S. Cyrillus *lib.* 1. *contra Julianum eos* fures *vocat; &* Joſephus *lib.* 2. *contra Appionem ait, Platonem in ſuos de Legibus libros non pauca, quę ex Moſe ſumpſerat, retuliſſe; ut proinde multi Platonem* Moſem Atticum *dixerint. Scribit* S. Ambroſius, *multa Platonem ex* Salomonis *Cantico gręce vertiſſe. Pithagoram multa ex Moſis Lege mutuatum ſcriptis ſuis inſeruiſſe teſtantur* Hermippus *Pythagoricus, &* S. Juſtinus Martyr *contra Gentes; quemadmodum* Clearchus Peripateticus *de Ariſtotele, ac de Platone* Numenius Pithagoricus *aſſerunt.*

Contra Baronius *Annalium Tom.* II. *ad an. Chriſti* 241. Dominicus Banes *To.* I. *q.* I. *art.* 8. Joannes Eſperies *Tract.* II. *Diſput.* 2. *dub.* 3. Ludovicus Capellus *in critica lib.* IV. *cap.* I. *aliique in ea ſunt ſententia, memoratos Philoſophos ex Traditione potius, commercio, & familiaritate cum Hebræis, quam ex aliqua græca Verſione, quæ forsaſſe per ea tempora extiterit, ejusmodi notitiis imbutos fuiſſe. Ac mihi quidem opinio hęc videtur eſſe vero ſimilior, ut ut alii contra ſentiant. Si qua enim antea fuiſſet gręca Verſio, cur* Philadelphus *tot divitias profudit, ac tot curas pertulit, ut aliam obtinere poſſet, cum libros omnes, quoſcumque invenire potuerat, pręſertim gręcos quęſiſſet, quos in Bibliotheca ſua collocaret? Quomodo Demetrius Phalareus ejusmodi verſionem, ſiquidem exſtitiſſet, ignorare poterat, expreſſiſque verbis Regi dicere, ſe Hebręorum ſacra volumina deſiderare? Profecto ſicubi fuiſſet horum librorum verſio, in Ægypto extitiſſet, quo Platonem, alioſque Philoſophos, ut Orientalium ſcientias perciperent, ſe contuliſſe omnes teſtantur. Judęorum quoque multos in Ægypto potius quam alibi verſatos eſſe ex Philone conſtat, qui Hebręorum decem, & amplius centena millia per univerſam Ægyptum extitiſſe tradit. Ex Joſephi tamen, & Ariſtææ hiſtoria certum fit, nec Judæis in Ægypto commorantibus, nec Ptolomæo, nec denique ejus Bibliothecario de hac unquam verſione ſuboluiſſe. Apud Ariſtęam enim, de Bibliotheca, & liberorum numero loquentem legimus*: Cum Regi indicaſſet Demetrius, Judæorum Leges dignas eſſe, quæ tranſcriberentur, & in Bibliotheca reponerentur; *& Rex dixiſſet*: nihil obſtare, quod hoc fieri prohiberet; nam omnia ipſi Demetrio in hunc uſum prompta fore; *Demetrius reſpondit*: interpretatione opus eſſe; *quamobrem promiſit Rex*, ſe ſcripturum ad Judæorum Pontificem, ut omnia perficeret, *ut ſcilicet Interpretes mitteret. Eſt ergo certum, exploratumque, ante id tempus nullam græcam verſionem fuiſſe. Idem ex* Joſepho, *&* Philone *compertum fit*. Joſephus *enim Antiquit. lib.* XII *cap.* II. *& contra Appionem ſcribens Demetrium refert Regi dixiſſe*;

Ne-

Digitized by Google

Neminem Hiſtoricorum, vel Poetarum auſum fuiſſe hos libros attingere; quoſdam enim a Numine punitos fuiſſe, qui temere eos attrectarunt, Theodoctum Poetam &c. Philo *quoque lib.* II. *de vita Moſis expreſſis verbis affirmat* : Legem ſcriptam eſſe ſermone Chaldaico (*id eſt Hebraico*), & in eo per longum tempus manſiſſe, quamdiu ejus pulcritudo externis hominibus non eſſet intellecta, donec juſſu Tolomæi traducta erat in linguam græcam. Opus enim, quia magnum erat, non fuit privatorum hominum, ſed Regis potentiſſimi. *Jam vero ex his* Philonis *verbis liquido conſtat, Legem ante Ptolomæum Philadelphum alia, quam Hebraica lingua, qua primum ſcripta fuit, agnitam non fuiſſe. Præterea ſi qua fuiſſet græca verſio, quid Ptolomæum moviſſet, ut novam urgeret, perficiendamque curaret? An vero prior accurata non erat? At veteres Scriptores, qui de Verſione* LXX. *mentionem faciunt, hac de re alte ſilent. Qui porro minus accurata eſſe poterat, ſi eo tempore facta fuit, quo Hebraica lingua iis patria, multoque magis familiaris erat, quam cum ſeptuaginta Interpretes verſionem ſuam concinnarunt? Perieratne omnino antiqua verſio? At id contingere poſt captivitatem non potuit, cum Judæorum Regnum a Babylonico reditu ad Philadelphi tempora pace, ac tranquillitate floruerit; nec credi poſſit, tam brevi temporis ſpatio veterem verſionem evanuiſſe. Multo vero minus probabile eſt, id ante captivitatem futurum fuiſſe; iis enim temporibus aut nullum, aut prope nullum Judæos inter, & Græcos commercium erat. Græci tamen Philoſophi, præſertim poſt captivitatem, Judaicarum Legum notitiam aliquam aſſequi potuerunt ex commercio cum Hebræis, e quibus nonnulla percipere poterant, nulla licet verſio eſſet. Sane* Clearchus, *apud Joſephum lib.* I. *contra Appionem, Ariſtotelem Magiſtrum ſuum refert* uſum eſſe viro hebræo, ut Scripturas ipſi interpretaretur. *At ſi qua fuiſſet verſio, quorſum Interprete Ariſtoteles uſus eſſet? Didicere Philoſophi doctrinam Gymnoſophiſtarum, Druidarum &c. qui nihil tamen ſcripſerunt. Joſephus etiam contra Appionem memoriæ tradit*, multos fuiſſe, qui de rebus Judæorum ſcripſerunt, *Hiſtoricos* Ægyptiacos, Chaldæos, Phœnicios, Græcos; *e quibus multa Philoſophi de Hebræorum Religione, ac ritibus ſcire poterant; affirmatque, Hecatæum Abderitam, qui ſub Alexandri tempora vixit, juſtum librum de Judæis ſcriptum reliquiſſe. Ex his ergo fontibus, etſi nulla græca verſio ſuppeteret, græcis Philoſophis licuit multa percipere. Quamobrem concludit* Origenes *contra Celſum lib.* VI. Platonem vel a Judæis quædam audiviſſe, vel in Prophetarum libris legiſſe. *Verum enim vero cum inter Græcos poſt captivitatem Judæorum plurimi verſarentur, nullus eſt dubitationi locus, quin eorum multi græcam linguam didicerint (alioquin quomodo inter eos vixiſſent?); & cum Judæorum lingua, poſt captivitatem quidem, vel Chaldaica eſſet, vel Syriaca, quam Græci non pauci poſſidebant; hinc quemadmodum Judæi Græcorum, ita Græci Judæorum Religionem cognoſcere poterant, etſi nulla græca verſio iis præſto eſſet.*

Equidem memini, me in Diſſertatione, quam huic Dictionario Biblico primam præmiſi, contra ſenſiſſe; at re maturius ponderata, mihi præſens opinio, tum ob extrinſecas, tum ob intrinſecas rationes, probabilior viſa eſt. Quamquam ejuſmodi controverſia ex earum natura, atque indole eſt, de quibus Lector, pro ut ei libuerit, judicare poteſt.

*** Nonnulli putant, hac Interpretum ſeptuaginta Verſione, præter primitivæ Eccleſiæ Patres, Apoſtolos, ipſumque Chriſtum Dominum uſos eſſe; ego vero non video, quo fundamento nitatur opinio hæc; Chriſtus enim Servator noſter ipſo Hebræorum ſermone uſus eſt, & quod inde conſequitur, eadem Scriptura ſacra, Hebræa ſcilicet, quibuſcumque tandem caracteribus ſcripta eſſet, Chaldaicis, Syriis, aliiſve.*

Sepulcrum. Hebræi ſua fere ſepulcra in petris excidebant: *Excidiſti tibi hic ſepulcrum*. Abraham duplicem caveroam emit, in qua ſibi, ſuiſque ſepulcrum pararet: *Ut des illi ſpeluncam duplicem in poſſeſſionem ſepulcri*. Si quando ſepulcra in planitie eſſent, inciſus lapis imponebatur, ut viatores monerentur ibidem ſepulcrum eſſe, ne ſupergreſſi polluerentur. Ad id moris alludens Chriſtus Phariſæos cum abditis ſepulcris comparat, quæ ſupergrediens viator inſcius, involuntariam pollutionem ſubit: *Væ vobis, quia eſtis ut mo-*

numenta, quæ non apparent, & homines ambulantes ſupra neſciunt. Involvebantur etiam calce, ſeu gypſo ob eamdem cauſam; alboque colore quotannis, die 15. menſis Adar imbuebantur; itaque Chriſtus Phariſæos hypocritas, qui externa virtutis ſpecie vitia obtegunt, cum dealbatis ſepulcris confert. *Habitare in ſepulcris*, ſcilicet iis accumbere, ad Ariolos conſulendos, Idololatrarum more, qui apud ſepulcra dormiebant, ſuppoſitis animalium Idolis immolatorum pellibus, ut, quid ſibi futurum eſſet, in ſomniis cognoſcerent; quamobrem apud Iſaiam Deus ſuum ita populum increpat: *Qui habitant in ſepulcris, & in delubris Idolorum dorminat*. Jam *ſepulcri* vocabulo metaphoricæ notiones ſubſunt in ſacris Litteris. Sumitur enim pro morte: *Solum mihi supereſt ſepulcrum*: una me manet mors, ajebat Job in extremo mærore jacens. Pro ſumma calamitate: *Educam vos de-ſepulcris veſtris*; promittit Judæis Deus, eos ſe a captivitate liberaturum, in qua ipſi ſe veluti mortuos ſpectabant. Denique pro ruina, ac perniciosa re: *epulcrum patens eſt guttur eorum*: peccatorum os quaſi apertum ſepulcrum eſt, e quo non niſi corrupta, & impura verba prodeunt, quæ mortem afferunt.

Sepulcrum concupiſcentiæ, locus in Deſerto, ubi iratus Deus Iſraelitas querelarum, & oblocutionum reos terribili plaga puniit. Locus hic medius erat inter ea loca duo, quæ *Incendium*, & *Hazeroth* nuncupabant. *Numer. cap.* XII.

Sepulcrum Deboræ *planctuum quercus*, ſub qua ſepulta Debora, Rebeccæ nutrix. Sepulcrum hoc ſitum erat ad radices Montis Bethel in Tribu Beniamin. *Geneſ.* XXXV. 8.

Sepulcrum Rachel, locus, in quo Rachel ſepulta fuit, ad viam, quæ Ephratam per Tribuum Beniamin, & Juda fines ducebat. Ibi Saul obvios habuit homines duos, e quibus patris aſinas inventas audiit. *Geneſ.* XXXV. 19.

Sepultura. Judæi de mortuis ſepeliendis ſe valde ſollicitos exhibebant, dedecorique ducebant ſepultura privari. Erat etiam apud eos charitatis officium, ſepulturæ defunctos dare, quemadmodum in Tobia nos ſacra Scriptura docet: *Mortuis ſepulturam ſollicitus exhibebat*. Ac Deum per Prophetas peccatoribus minatum legimus fore, ut honore ſepulturæ deſtituerentur. In hunc modum Jeremias Dei nomine Regibus, Sacerdotibus, & pſeudo-Prophetis, Idola colentibus minitatur, ſe eorum oſſa e ſepulcris extracturum, & tamquam ſtercus per terræ ſuperficiem ſparſurum: *Ejicient oſſa Regum Juda . . . . de ſepulcris ſuis, & expandent ea ad ſolem . . . non colligentur, & non ſepelientur in ſterquilinium; ſuper faciem terræ erunt*. Idem Propheta futurum prædixit, ut Joakim Rex Juda, qui ſe in genus omne ſceleris immergebat, inſtar aſini ſepeliretur, & in cloacam projiceretur: *Sepultura aſini ſepelietur, putrefactus, & projectus extra portas Jeruſalem*. Nullus aderat mortuorum ſepulturæ addictus locus, ſepulcrorum pleraque in ſaxis, ut jam diximus, exciſa erant; alia in Urbibus, in agris, in viis, in hortis alia. Sepulturæ Regum Juda exciſæ erant ſub Templi monte, quemadmodum innuit Ezechiel, dum ait, non amplius deinceps fore, ut Regum cadavera ſanctum montem polluant: *Et non polluent ultra Domus Iſrael montem ſanctum meum, in fornicationibus ſuis, & in ruinis Regum ſuorum, & in excelſis*. Sepultura, quam Joſeph ab Arimathæa ſibimet ipſi paraverat, & in quam Divini Servatoris corpus receptum voluit, in ejus horto ſita erat. Saul ſub arbore ſepultus fuit; & Moſes, Aaron, Eleazarus, Joſue in montibus ſepulturæ dati. Statim ac quiſpiam obierat, conſanguinei, & amici, ut dolorem ex ejus jactura perceptum ſignificarent, veſtes ipſi ſibi ſcindebant, pectus percutiebant, & cinere caput ſibi aſpergebant. Funebrem pompam comitabatur tibiarum ſonus, & fæminarum planctus, quæ in id mercede conductæ, penes Romanos *Præficæ* dicebantur. Divitum corpora balſamo condiebantur, & faſcibus involvebantur. Hac de cauſa Chriſtus cum Lazarum a morte excitaſſet, eum ſolvi juſſit: *Solvite eum, & ſinite abire*.

Ser, *arx*, una e munitis Urbibus Tribus Nephtali, eadem, quæ Aſſedim, etſi Vulgata Verſio, punctorum ſuorum cauſa, Urbes duas ex Aſſedim-Ser conficere videatur;

Digitized by Google

deatur; at cum ſacra Scriptura novendecim tantum Urbes enumeret in Tribu Nephtali, probabile eſt hoc duplici nomine deſignari unam, eamdemque Urbem, quæ ad ejus Tribus occidentales fines ſita erat. *Joſ. cap.* XIX.

Seraphim, *comburens*, Angeli chori primi in cæleſti Hierarchia, quos Iſaias Propheta ſupra divini Numinis ſolium exhibet: *Seraphim ſtabant ſuper illud*. Iis alæ ſex erant, quarum duabus ſuam, ipſi faciem velabant, duabus pedes tegebant, reliquis duabus volabant; viciſſim clamabant, ajebantque: Sanctus, Sanctus, Sanctus eſt Dominus, armorum Deus; terra univerſa cumulata eſt ejus gloria: *Et clamabant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exercituum; plena eſt omnis terra gloria ejus*. Iſai. cap. I. 8.

Serëſer, Theſauri Princeps, unus e præcipuis Nabuchodonoſor Regis Miniſtris, cui theſaurorum cuſtodia, ut probabile fit ex ipſo nomine, demandata erat: *Sereſer, Nabmag, & omnes reliqui Principes Regis Babylonis*. *Jerem.* XXXIX.

Sergius Paulus, Proconſul, & Procurator Romanorum in Inſula Cypro, quem S. Paulus ad fidem pertraxit. Huic Proconſuli, prudenti viro aderat Magus quidam, cui nomen *Barjeſu*, qui nihil non agebat, ut ejus inſtitutionem impediret: *Reſiſtebat autem illis Elymas, quærens avertere Proconſulem a fide*; at cum eum Paulus excæcaſſet, prodigium admiratus Proconſul, ab idolorum cultu receſſit, & Chriſti fidem amplexus eſt.

Seron, *doloris Princeps*, Antiochi Epiphanis ſupremus Dux, qui Apollonii copias profligatas audiens, præclaram ſe occaſionem nactum credidit, ut Judæ Machabæi, ejuſque aſſeclarum clade ſe illuſtrem redderet. Ergo ingenti exercitu ſtipatus, Judæam, ad ſuperiorem uſque Betheron Urbem, invaſit; Judas porro, cui non niſi exigua militum manus aderat, ei tamen occurrit. Hoſtium formidando aſpectu territi milites, jejunio præſertim fracti, paucique animos deſpondere, ac de obluctatione penitus deſperare: *Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam; & tam fortem, & nos fatigati ſumus jejunio hodie?* At eos Judas alacri animo eſſe juſſit, monitos volens, victoriam a Deo pendere, quam ipſe parvo æque ac magno numero conferre poterat: *Non eſt differentia in conſpectu Dei Cæli liberare in multis, & in paucis*. His dictis, in hoſtes irruit, quos fudit, profligavitque; ac tercentis occiſis, reliquos in Philiſtæorum regionem inſecutus eſt. I. *Machab. cap.* III.

Seror, *nexus*, atavus Cis, patris Saul: *Erat vir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filii Seror*. I. Reg. cap. IX.

Serpens, venëficum animal, humi repens, omniumque terreſtrium animalium, quæ ſacræ Scripturæ locutio eſt, callidiſſimum: *Sed & Serpens erat callidior cunctis animalibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus*. Animal hoc, qua eſt agilitate, ſe facile ingerit, & per eſpreſſam imaginem periculoſas ejus, qui antiquus Serpens dicitur, aggreſſiones, & ſubdolas illecebras exhibet, nempe Dæmonis, qui ut fæminarum primam deciperet, Serpentem elegit, quo velut inſtrumento uſus, obtinuit, ut eam ad violanda Dei juſſa pertraheret. Tum Deus Serpenti maledixit in hæc verba: *Maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ. Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*. Ei præterea prædixit fore, ut eum Mulier, & univerſum genus humanum execrarentur, perſequerentur, & ad necem quærerent, eo pariter, quantum in ipſo erit, iis nocendi, eorumque calcaneum mordendi occaſionem quærente: *Inimicitias ponam inter te, & Mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius; ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo ejus*. Maledictionis hujus obvius, primuſque ſenſus profecto Serpentem ſpectat, quo tamquam ſuæ fraudis inſtrumento Diabolus uſus erat; at eadem execratio quoad altiorem ſignificationem Dæmonem afficit, qui damnationis pondus, ac vim omnino ſubiturus erat. Nimirum Deus minitatus eſt fore, ut in omnia ſæcula genus humanum Dæmonem execraretur; & quoniam, prima decepta fæmina, ſe id aſſecutum jactabat, ut omni ſpe deſtituti homines ad unum omnes perirent; ut ejus nequitiem reprimeret, promiſit Deus,

aliam

aliam ſe fœminam ſuſcitaturum, quæ ejus aggreſſionibus obluctata, filium pareret, benedictæ ſtirpis caput, quæ in maledictam mendacis Spiritus progeniem immiſſa, ejus imperium everteret, deleretque.

Serpens æneus. Iſraelitæ longis per Deſertum itineribus, maliſque defatigati, quæ neceſſitas ſecum trahebat, obſtrepuerunt, & cum Moſe conqueſti ſunt, qui eos fame extinguendos ex Ægypto eduxiſſet. Deus iniquis ejuſmodi querimoniis exacerbatus, ſerpentes in eos immiſit, quorum morſus, ignis inſtar, urebat: *Miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes.* Tum vero omnes ad Moſem confugientes, erroremque fatentes obſecrarunt, ut præſens remedium expoſceret, obtineretque. Oravit Moſes, eique præſcripſit Deus, ut æneum Serpentem conficeret, & haſtæ imponeret, eum certum eſſe jubens, fore, ut quicumque eumdem aſpiceret, dubio procul ſoſpes eſſet, incolumiſque: *Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno; & qui percuſſus adſpexerit, vivet.* Eum Moſes condidit; atque Iſraelitæ Serpentem, ligno impoſitum ſpectantes in priſtinam valetudinem reſtituebantur, non ob id ſane, quod ſuiſmet oculis intuebantur, ſed ob omnium Servatorem, cujus Serpens figura erat, inquit ſacra Scriptura: *Non hoc quod videbat, ſanabatur, ſed per te omnium Salvatorem.* Chriſtus ipſe admirandam figuram hanc ad Crucem accommodat: *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in Deſerto, ita exaltari oportet filium hominis.* Urentes Deſerti Serpentes imago Dæmonum erant, qui nos lethali vulnere ſuis veneficis morſibus affecerunt. Ut ergo ſanaremur, neceſſe fuit Chriſtum Dominum, quin peccator eſſet, peccatorum naturam, & peccati ſimilitudinem ſumere, quemadmodum Serpens æneus externam veri ſerpentis figuram præſeferebat, quin ei tamen venenum ineſſet; eumdemque Chriſtum oportuit in Crucem tolli, ut iis omnibus præſentiſſimo remedio eſſet, qui eum vivida, ferventique fide ſpectarent, omnemque ſalutis ſpem in eo uno ponerent: *Ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Porro æneus Serpens apud Iſraelitas ad ipſa Ezechiæ tempora ſervatus fuit, tamquam pretioſum monumentum, quod iis inſigne miraculum in Majorum ſuorum gratiam editum in animum revocabat. At cum grati animi ſenſus, quem is aſpectus excitabat, in ſuperſtitioſum cultum abiiſſet, qui ad figuram ipſam referebatur; ſapienter proinde religioſus Princeps ſuum eſſe credidit, eam lapſus occaſionem populo, cui præerat, adimere, idoloque ipſi, ne quando repararetur, in fruſta redacto, Noheſtan nomen in deriſionem impoſuit: *Confregitque ſerpentem æneum, quem fecerat Moyſes; ſiquidem uſque ad illud tempus adolebant ei incenſum.* Ita in Chriſtiana Eccleſia per inſignem, prudentemque ſollicitudinem abrogantur nonnunquam & rejiciuntur externa quædam, quæ pio primum arbitratu, boniſque de cauſis inducta, progreſſu temporis pleriſque Fidelium perniciosa evaſerunt. Jam vero in ejuſmodi conſuetudinibus retinendis animum obfirmare, ridendæ ſane temeritatis eſt, eum charitate pugnantis, quæ poſtulat, ut, quicquid ei Religionis rationi, quam Chriſtus inſtituit, conſentaneum non eſt, & petra ſcandali quoad maximam Chriſtianorum partem evaſit, funditus, ac penitus recidatur. *Legatur Articulus* Noheſtan *in hoc Dictionario, loco ſuo.*

Diabolus ſæpe venit in ſacris Litteris Serpentis nomine: *In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo ſuper Leviathan Serpentem vectem*: tum Dominus veniet, fortoris ſui enſe diſtricto, Leviathan, monſtroſum Serpentem, Diabolum ſcilicet, puniturus. Nomine hoc ipſo perniciosum, ac perditum genus hominum deſignatur: *Serpentes, genimina viperarum.* Ita Chriſtus Dominus Phariſæos nuncupat, qui populum per hypocriſim decipiebant, virtutem ſimulantes, cum reapſe ad omnem improbitatem facti eſſent.

Servus; nomen a *ſervare* dictum, quia ſcilicet qui in captivitatem trahebantur, ſervari ſolebant; ac primo quidem hac ſignificatione ſumitur in ſacris Litteris: *Chanaan ſervus ſervorum erit fratrum ſuorum*; quod ſane tum contigit, cum Chananæi poſterorum Sem, & Japhet vectigales, ſervique evaſerunt. Servorum genus duplex penes Judæos erat; alii quidem empti, vel in bello capti; alii vero paupertate, vel ære alieno preſſi ſe ipſi.

ipſi vendebant . Poſteriorum ſervitus ad Jubilæum annum ſolummodo perdurabat ; cum enim is annus adveniſſet, in libertatem redire poterant, quin heris liceret refragari : *Anno Jubilæo egredietur cum liberis ſuis*. Quod ſi ultro penes heros conſiſtere ſtatuerent, in conſpectum Judicium ducebantur, quibus edicebant , ſe Legis privilegio cedere ; tum vero iis auris ſubula perforabatur ; quo ſigno notati non amplius libertatem, quam altero Jubilæo anno recuperare poterant : *Perforabitque autem ejus ſubula, & erit ei ſervus in ſæculum*. II. Nomen hoc ipſum ſignificat famulum, Miniſtrum, eum, qui aliquo officio, ac munere fungitur : *Voluit rationem ponere cum ſervis ſuis* ; atque hoc in ſenſu S. Paulus, cæterique Miniſtri Chriſti Domini dicuntur ejuſdem ſervi : *Paulus ſervus Jeſu Chriſti*. III. Servus eum ſignificat, qui alicujus ſervitio addictus eſt , quemadmodum etiam quicumque in Veteri, ac Nova Lege id profitentur , ut nempe Deo ſerviant, eumque colant : *Memineris teſtamenti ſui , quod locutus eſt ad Abraham, Iſaac, & Jacob ſervos ſuos*.

Seſac , *gemma vaſis* , Ægypti Rex , quem Deus in Judæam accivit , juſtique ſuas in Roboam , & populum vindictas exequi , quorum extrema impietas ejus furorem accenderat . Princeps hic , cum innumero ſtipatus exercitu Judæam invaſiſſet, regionem omnem armorum ſuorum terrore perfudit, brevique captis omnibus munitis Urbibus , Hieroſolymam verſus progreſſus eſt, in quam ſe Roboam cum Aulicorum præcipuis receperat . Obſidionem parabat Ægypti Rex, cum Deus , populi precibus, lacrymiſque permotus, qui miſerationem efflagitabat , optatum auxilium afferens, eum hoſtium manu perire paſſus non eſt . Eumdem tamen non liberavit omnino, ſed Ægyptio Regi ſubeſſe voluit, tu intelligeret, quam longum latumque diſcrimen inter ſervitium Deo, ac terrarum Regibus præſtitum intereſſet : *Verumtamen ſervient ei , ut ſciant diſtantiam ſervitutis meæ, & ſervitutis Regni terrarum*. Seſac ergo ſatis habuit Hieroſolymam ingredi , e qua diſceſſit, cum Templi , Ædiſque Regiæ theſauros ſibi ſumpſiſſet ; quos ipſos , atque adeo clypeos aureos , quos Salomon perficiendos curaverat , aſportavit . III. *Reg. cap.* XI.

Seſach, *linum*. Jeremias hoc nomine Babylonem deſignat : *Rex Seſach bibet poſt eos* : Babylonis Rex poſt cæteros omnes Divinæ indignationis calicem bibet ; erit & ipſe calamitatum particeps , quas Deus populis minitatur . Propheta porro id nominis Babyloni tribuit, vel Idoli cauſa, quod Babylonenſes colebant , vel per ænygma quoddam, ut ſentit S. Hieronymus , qui Jeremiam ita locutam contendit prudentiæ cauſa , ne Nabuchodonoſor Regem , qui Hieroſolymam obſidebat , exaſperaret.

Seſai, *linum*, homo quidam e ſtirpe Gigantum, filius Enac, qui Hebron incolebat ; unde eum cum fratribus Ahiman, & Tholmai expulit Caleb : *Delevitque ex ea tres filios Enac, Seſai, Ahiman, & Tholmai*. Joſ. XV.

Seth, *poſitus*, tertius ex Adæ, & Hevæ filiis, qui an. Mund. 130. natus eſt , & hoc appellatus nomine , quia Deus eum genitoribus dedit in locum Abel , quem Cain occiderat : *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain*. Ei 159. annum agenti natus eſt filius Enos nomine ; cumque 912. annos vixiſſet, occubuit . A Seth extitit Sanctorum progenies, filiorum Dei , quemadmodum ſacra Scriptura vocat, ut eos opponat poſteris Cain , qui veram Religionem deſeruerunt : *Seth , & Sem apud omnes gloriam adepti ſunt* ; quia ſcilicet Seth quidem poſt Adam patrem , & Sem poſt Noe , fuere ambo juſtorum hominum quaſi ſtirps , qui ex iis prodierunt . Plures de hoc ſancto Patriarcha venditatæ fabulæ . Joſephus de ejus potiſſimum filiis loquitur, qui Aſtrologiæ ſcientia præſtiterunt , inſculpſeruntque columnis duabus, fictili uni , lapideæ alteri , quicquid cognitionis in hoc genere comparaverant, ita quidem a Diluvii furore ſervandum , quod prævidebant . At cum hæc omnis Joſephi narratio nec ſacræ Scripturæ auctoritate, nec ullius Auctoris fide nitatur, incertior proinde eſt, quam ut nos ei ſubſcribamus. Fuere nonnulli Hæretici Sethiani dicti , qui Seth eſſe Chriſtum garriebant, eumdemque Patriarcham , cum obiiſſet, rurſus mira quadam ratione apparuiſſe inſignitum Chriſti nomine contendebant. *Geneſ.* v. 8.

Sa

Digitized by Google

Setbim, pretioſi ligni genus, quo uſus Moſes, ut Arcam, Altaria, tabulam, Tabernaculum ipſum, aliaque multa eodem ſpectantia conſtrueret. Exiſtit lignum hoc in Arabiæ Deſertis, albamque ſpinam colore, & foliis exhibet; at arbor ingenti magnitudine eſt, ex eaque tabulæ longe maximæ conficiuntur. Interpretes Septuaginta Hebraicum vocabulum *Setbim* incorrupti ligni generali nomine deſignarunt. In *Numeris*.

Setim, *ſpina*, locus in regione Moab, ultra Jordanem, in conſpectu Jericho: *Morabatur eo tempore Iſrael in Setim*. Ibi ſe Iſraelitæ cum Moabitis fœminis conjunxerunt, obtuleruntque incenſum Idolo Beelphegor; quamobrem Deus, eorum viginti quatuor millia perire voluit. Ex hoc ipſo loco Joſue exploratores miſit, qui Urbem Jericho expenderent. Ibi denique Balaam Iſraelitarum exercitui benedixit, quamvis Balac Moabitarum Rex vehementer inſtaret, ut male diceret: *Popule meus, memento, quæſo, quid cogitaverit Balac Rex Moab, & quid reſponderit ei Balaam filius Beor, de Setim uſque ad Galgalam ut cognoſceres juſtitias Domini*. Locus hic idem eſt, atque Abelſetim. *Num.* xxxiii. *Exod.* xxv.

Setrai, *judex*, e Saron in Tribu Ephraim a Davide obtinuit, ut ejus armentis omnibus, quibus planities Saron pabulum ſuppeditabat, præficeretur: *Armentis, quæ poſcebantur in Saron, præfectus eſt Setrai Saronites*. I. Paralip. cap. xxvii.

Sextarius, liquidarum rerum menſura, quæ fere vulgarem ciathum continet, ac prope decimam congii partem conficit: *ſtatera juſta, & æqua ſint pondera, juſtus modius, æquuſque ſextarius*.

* Sextertius *maſculino genere Hebraicum nummum ſignificat, qui libram exæquat. Octo ſextertii Hebraicam argenti dracmam, ſeu libras octo reddunt; ſextertii ſex ſiclum, ſeu libras ſex; quadringenti ſextertii minam argenti, minas vero Hebraicas argenti dracmas viginti quinque; centum dracmæ atticæ quingentos obulos Hebraicos, ſexcentos Atticos. Mille ſextertii efficiunt ſextertium neutro genere, quod vulgaribus ducatis centum reſpondet. Viginti quatuor ſextertia, neutro ſcilicet genere, argenteum talentum atticum conficiunt, quod bis mille quadringentis ducatis par eſt. Quadraginta octo ſextertia, neutro genere, Hebraicum talentum argenteum; ducenta ſexaginta octo ſextertia, neutro genere, talentum Hebraicum aureum; eadem ducenta ſexaginta octo ſextertia, neutro genere, talentum atticum aureum efficiunt. Legatur* Tirinus de antiquis ponderibus, & menſuris.

Siba, *Miles*, Saulis ſervus, cui David id officii demandavit, ut Miphiboſeth filii Jonathæ curam ageret, ejus bona adminiſtraret, eorumque redditum quotannis Hieroſolymam ad eum afferret. Siba per annos quatuordecim accurate ſuo munere functus eſt; at cum David Hieroſolyma egredi coactus eſt, ut ſe Abſalonis furori ſubduceret, perfidus Æconomus occaſione uſus eſt, ut bonis Miphiboſeth potiretur. Se Davidi ſiſtit cum annona, quam eidem in aſſeclarum gratiam obtulit, ita quidem callide Principis animum occupans, quippe qui ſe ejus rebus addictum, ac de iis, quibus opus erat, pro ut ei placuiſſet, antevertendis ſollicitum exhiberet. Cum ex eo Rex, ubinam eſſet Miphiboſeth, quæſiiſſet, proditor cavens, ne, quod inierat, accuſandi heri conſilium palam fieret, ſimplicitatem ſimulans, quæ veritatis ſpeciem obduxit accuſationi, reſpondit: *Remanſit in Jeruſalem, dicens: hodie reſtituet mihi domus Iſrael Regnum patris mei*. David ſe decipi paſſus eſt, nec de calumniæ ſpiritu ſuſpicatus, qui Sibæ ſermonem inſtruebat, proſcripta heri bona omnia eidem contulit, inquiens: *Tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth*. Poſt Abſalonis cladem, Siba Regem adiit, filiabus quindecim, ſerviſque viginti comitantibus, ut ei ad Jordanis tranſitum præſto eſſet. Advenit etiam Miphiboſeth lugubri veſte, quem David, adhuc animo impreſſa Sibæ calumnia, his verbis increpuit: *Quare non veniſti mecum, Miphiboſeth?* Incuſavit ille ſervum, a quo neglectus, domique relictus, atque adeo apud eum accuſatus fuerat; edixitque, ſe Davidis, ut Angeli Dei ſapientiam, ſtudiumque juſtitiæ, ut par erat, verentem, ſuas res omnes, ſuamque ſortem in ejus manibus ponere: *Tu autem, Domine mi Rex, ſicut Angelus Dei es; fac, quod placitum eſt tibi*. David, etſi de Miphiboſeth innocentia, Sibæque per-

Digitized by Google

perfidia dubitate non poſſet, negotium expendere noluit; nec decete putans diſcuſſionem ſuſcipi, quæ ſane calumniaroti noxia fuiſſet, interpellatum Miphiboſeth paterna bona cum Siba partiri juſſit: *Quid ultra loqueris? Fixum eſt, quod locutus ſum; tu, & Siba dividite poſſeſſiones.* Adeo evelli non potuere primo impteſſa ſenſa; adeoque fit admodum raro, ut vel optimi Principes, cum vilis impoſtoris ſubdolis verbis aures præbuerint, malum omnino reparent, quod demnanda credulitate patrarunt. Tranſgreſſi legitimæ auctoritatis fines, innocentia vexanda, cujus de eadem auctoritate ſollicitudo crimini vertebatur, adeo ſe infitmos exhibent, ut hanc ipſam auctoritatem ſe læſuros putent, ſiquidem ingenue prædicent, ſe calumniæ, ac perfidiæ occaſionem dediſſe; & cum Aſſuero fateantur, perſæpe nequaquam homines abuti bonitate Principis, & id aſſequi, ut bonos, detrita contra jus faſque fama, calumniis obruant, opprimantque, cate irrepentes in ejus animum, quem integritas natura indita de aliis male ſentire prohibet: *Et in tantum veſaniæ proruperunt, ut eos, qui credita ſibi officia diligenter obſervant, & ita cuncta agunt, ut omnium laude digni ſint, mendaciorum cunniculis conentur ſubvertere, dum aures Principum ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes callida fraude decipiunt.* II. Reg. cap. IX.

Sicarius, *homicida*, *latro*, ita dictus a *ſica*, pugione. *Nonne tu es Ægyptius, qui eduxiſti in Deſertum quatuor millia virorum ſicariorum?* Ubi *ſicariorum* nomen homicidas, proditores, latrones ſignificat. Ita in Actis. Ægyptius hic Prophetam ſimulans, initio quidem ſibi latronum turmam addidit, quæ ita deinceps excrevit, ut hominum triginta millia complecteretur; quibus ille in Deſertum ductis futurum promiſit, ut, ſe vix loquente, Hieroſolymæ Urbis mænia ptolaberentur. Præſes Felix, de re monitus, milites miſit, qui miſeros homines partim fuderunt, profligaruntque, partim in captivitatem traxerunt.

Siceleg, *menſura*, Urbs Tribus Juda, quam Joſue tradidit Tribui Simeon: *In medio poſſeſſionis filiorum Juda .... Siceleg.* Ejus deinde potitus eſt Achis, Rex Geth, a quo Davidi in refugium data, cum a Saule fugeret, in Regum Juda ditionem rediit: *Dedit ei Achis in die illa Siceleg, propter quam cauſam ſecuta eſt Siceleg Regnum Juda.* Eam Amalecitæ, cum David abeſſet, vaſtarunt, incenderuntque. II. *Reg. cap.* IV.

Sicera, Hebraica vox, quæ ſignificat, quicquid ebrietatem afferre poteſt: *Vinum, & ſiceram non bibet*: ſcilicet eorum nihil bibet, quorum vi ebrii fieri homines ſolent. Hæc nimirum Nazaræorum Lex erat.

Sichar, eadem, ac *Sichem*, Samariæ Urbs, quam Hebræi Sichar corrupto nomine nuncupabant: *Venit ergo in Urbem Samariæ, quæ dicitur Sichar.* Apud hanc Urbem puteus erat dictus fons Jacob, ad quem Chriſtus conſtitit, & Samaritanam fœminam fide imbuit. *Joan.* IV. 5.

Sichem, *humerus*, filius Hemor, Sichimitarum Princeps, Dinam, quam curioſitas ad quoddam eorum feſtum traxerat, ſubito, vehementique amore captus rapuit, violavitque: *Quam cum vidiſſet Sichem filius Hemor Hevæi, Princeps terræ illius adamavit eam.* Sibi deinde conjugem a Jacob, ejuſque filiis petitam obtinuit, ea conditione, ut ipſe, ac Sichimitæ omnes circunciſioni ſe ſubderent. Ita quidem Dinæ fratres vindictæ, quam in animo habebant, inhumanum conſilium tegere ſtuduerunt, uſique ſunt hac religionis cæremonia, ut illud exequerentur; ergo die tertia, qua vulnus acerbius erat, nec Sichimitæ ſe defendere poterant, Simeon, & Levi Urbem ingreſſi, unoque crimine tot innocentibus involutis, omnes maſculos interfecerunt. Eos, expleta vindicta, non puduit avaritiæ ſatis facere, vaſtata Urbe, raptiſque fœminis, & filiis, quos captivos traxerunt. Atque ita Deus ſceleſtis eorum manibus uſus eſt, ut in Sichimitas delinquentes decretum, quod in Chananæos omnes pronuntiaverat, in anteceſſum exequeretur. Filii Jacob dubio procul execrandum delictum patrarunt, qui propria auctoritate vindictam ſumpſerunt; at delictum hoc ad Dei conſilia ſpectavit, cujus oculis Sichimitæ libertate, ac vita indigni erant. *Geneſ.* XXXIII.

Sichem, Samariæ Urbs, quæ nomen a Sichem filio Hemor ſumpſiſſe creditur.

Sita erat in monte Ephraim in ejuſdem nominis Tribu, una e Refugii Urbibus. In eam Joſue populum univerſum accivit, cui bona, quibus a Deo cumulatus fuerat, & fœderis amplitudinem, quod cum ipſo inierat, ob oculos poneret. Poſt ejus mortem, oſſa Joſeph, quæ ex Ægypto allata fuerant, ſepulta fuerunt in agro Urbi proximo, quæ Jacob ab Hemor emerat. Eamdem Urbem primo everterunt hujus Patriarchæ filii, tum Abimelech, qui eam ſale ſparſit. Eam deinde Jeroboam reparavit, ſibique ſedem ſtatuit. Eadem tandem Metropolis evaſit Regni Iſrael poſt Samariæ excidium, quod Salmanaſar intulerat. Circum hanc Urbem fratres Joceph patris armenta paſcebant: *Cum fratres illius in paſcendis gregibus morarentur in Sichem*.

Siclus, nummi genus, quo omnium primo homines uſi creduntur, quippe qui in uſu fuerit Abrahæ temporibus: *Reſponditque Ephron, Domine mi, audi me, terra, quam poſtulas, quadringentis ſiclis valet*. Nummus idem in ſacris Litteris dicitur *ſtater*, & *argenteus*.

Siclus etiam pondus erat, quod ſimunciæ reſpondebat: *Protulit vir inaures appendentes ſiclos duos, & armillas totidem, pondo ſiclorum decem*. Nonnulli ſibi ſuot imaginati duplicem ſiclum, profanum unum, & vulgarem, in uſu commercii poſitum, qui Dracmas duas, alterum ad Sanctuarium ſpectantem, qui Dracmas quatuor æquabat. Per hunc duplicem ſiclum ſibi videntur difficultates nonnullas ſolvere, quæ occurrunt in ſacris litteris, ubi de quibuſdam rebus ſermo, quarum pretium ſupra omnem fidem eſt; ut cum Abſalonis capilli, quoties tondebantur, ducentorum ſiclorum pondus æquaſſe dicuntur: *Et quando tondebat Abſalon capillum (ſemel autem in anno tondebatur, quia gravabat eum cæſaries), ponderabat capillos capitis ducentis ſiclis pondere publico*. Verum alii contendunt diſcrimen hoc fictitium eſſe, & hanc nominis varietatem in eo tantum poſitam fuiſſe, quod exemplar ſicli tamquam ſiclorum, qui commercio inſerviebant, regula in Sanctuario cuſtodiretur. Ad Abſalonis capillos quod attinet, quorum pondus omnino ducentorum ſiclorum erat, ſi capilli, qui capiti inerant, ex iis ponderentur, qui tondebantur, cum de ſiclo Babylonico agatur, qui duplici tertia parte levior eſt Hebraico, univerſum pondus paulo majus eſt unciis triginta, quod inuſitatum non eſt. Auctor, qui Regum libros ex veteribus monumentis condidit, ſub Babylonicæ Captivitatis finem vivebat, quo tempore Judæi non niſi pondus Babylonicum agnoſcebant. *Levit. cap.* XXVII. II. *Reg. cap.* XIV.

Sicio, *reſtrictio*, Urbs Peloponeſi, metropolis Regni ejuſdem nominis, ad cujus incolas Conſul Lucius fœderis exemplum miſit, quod Romani cum Judæis inierant: *In Mydaum*, & *in Sicionem*. I. *Machab.* cap. XV.

Siden, *venatio*, Pamphyliæ Urbs in Aſia minore, ad quam Romanus Senatus in Judæorum gratiam ſcripſit: *In Coo*, & *in Siden*. I. Machab. XV.

Sidon, *venatio*, primogenitus Chanaan, qui creditur eſſe conditor antiquiſſime Urbis Sidon, Phæniciæ metropolis: *Chanaan autem genuit Sidonem*. Geneſ. X. 15.

Sidon, Urbs maritima Phæniciæ, quæ Terræ promiſſæ ad ſeptemtrionem fines ſtatuebat. Sita eſt ad Mare Mediterraneum in pulcherrima planitie, diei itinere procul a Jordanis fonte. De hac Urbe ſæpe in ſacris Litteris mentio fit. Spectabat Sidon ad Tribum Aſer, cujus tamen filii Chananæos non expulerunt, ſed ſecum vivere paſſi ſunt. Urbs hæc, quæ idololatriam, & vitiorum genus omne fovebat, quam proxima, tam funeſta Iſraelitis fuit, qui ſæpe Sidoniorum impietatem imitati ſunt. Hi populi fruentes amænitate cœli, & ob aptum portum dominio maris gaudentes, omnibus ampliſſimi commercii commodis affluebant, & ſe in delicias immergebant, quæ fere opulentiam conſequuntur. Eos Prophetæ increpebant, quod Tyri populos, & Judæos luxu ſædaſſent: *Onus Tyri* (ita Iſaias) .... *tenete, qui habitatis in Inſula. Negotiatores Sidonis transfretantes mare, repleverunt te*. Et Ezechiel; *Ecce ego ad te, Sidon, & glorificabor in medio tui* .... & *immittam ei peſtilentiam, & ſanguinem in platea ejus, & non erit ultra Domus Iſrael offendiculum amaritudinis*. Urbs hæc erat Tyro proxima; easque proinde ſacra Scriptura ſæpe conjunctim exprimit: *Si in Tyro, & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ*

Digitized by Google

factę ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent: Si miracula, quæ Bethſaide, & Corozaim edita fuerunt, in Urbibus quoque Tyro, ac Sidone edita fuiſſent, pœnitentiam jampridem egiſſent. At, inquiet aliquis, cur iis Evangelium per miracula nuntiatum non eſt? Reſpondet S. Auguſtinus, Tyrios, & Sidonios ex Prædeſtinatorum numero non fuiſſe; & S. Hieronymus, Dei judicia ignota eſſe.

Sidrach, *mamma*, Chaldaicum nomen, quod Ananiæ, uni e Danielis ſociis impoſitum fuit: *Impoſuit eis Præpoſitus: Eunuchorum nomina, Daniel Baltaſſar, Ananię Sidrach*. Daniel. 1.

Signum, id nempe, quod aliquid indicat; ita Dominus dedit Iridem Noe, tamquam ſui fœderis ſignum: *Hoc ſignum fœderis, quod do inter me, & vos . . . . arcum meum ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram*. Poſuit etiam Deus ſignum in ipſo Cain, ne quis eum interficeret: *Poſuit Deus ſignum in Cain, ut non interficeret omnis eum, qui inveniſſet eum*. Pro miraculo ſignum ponitur: *Dabit Dominus ipſe vobis ſignum: ecce Virgo concipiet*. Iſaias his verbis voluit fidem facere Regi Achaz, futurum prædicens, ut Davidis familia, cujus excidium videbatur evitari non poſſe, nequaquam everteretur, quoniam Deus promiſerat fore, ut ſubſiſteret, ac ſceptro potiretur, quoad Meſſias, ex ea naſciturus, in lucem prodiret. Significat etiam vexillum, pallium: *Radix Jeſſe, qui ſtat in ſignum populorum*: Radix Jeſſe ob omnium populorum oculos tamquam vexillum quoddam ponetur. Ejuſmodi vexillum eſt Chriſtus in Crucem actus, qui omnes ad ſe populos trahit. Significat etiam finem: *Poſitus eſt in ſignum, cui contradicetur*: Chriſtus finis erit contradictionis hominum; quod acerrimam perſecutionem innuit, quam Chriſtus ab impiis paſſurus erat. Præterea planetam, ſignum cæleſte ſignificat: *Et delevit eos, qui adolebant incenſum . . . . Duodecim ſignis, & omni militiæ Cœli*. Denique *ſignum* pro ſigillo ſumitur, multiſque aliis notiſſimis ſignificationibus, a quibus referendis ſuper ſedemus.

Sihor, *tumultus*, Urbs in occidentali parte Tribus Aſer; itemque alia in Tribu Juda, quæ, ut a prima diſtinguatur, Sihor Ægypti nuncupatur. A Sihor Ægypti ad ingreſſum Emath, David Iſraelitas omnes accitos voluit, ut Arcam comitarentur, quam e Cariathiarim reducebat: *Congregavit David cunctum Iſrael a Sehor Ægypti, uſque dum ingrediaris Emath*. Urbs hæc cum Nilo confundi non debet, qui & & ipſe Hebraico ſermone Sihor dicitur; quamquam aliter ſcribitur. *Joſue* xix.

Silas, *qui conſiderat*, ſeu Silvanus, unus e fratrum præcipuis; præcipuis; quod argumento eſt, eum fuiſſe e ſeptuaginta Diſcipulorum numero: *Tum placuit Apoſtolis, & Senioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis . . . Judam . . . . & Silam viros primos in fratribus*. Electus Silas cum Juda fuit, ut ambo Antiochia Hieroſolymam ſe conferrent, de ſervandis Legalibus cæremoniis Apoſtolos conſulturi. Silas ſe addixit S. Paulo, eumque ſecutus eſt, dum Syriæ, & Ciliciæ Eccleſias inviſeret, unde ambo in Macedoniam profecti ſunt. Virgis cum Apoſtolo cæſus fuit, Philippenſis Magiſtratus juſſu, ante quam accuſabantur, quod novos mores ii repugnantes, quos Romani ſervabant, in Urbem inducere vellent; ejuſdemque S. Pauli perſecutionum, ac ſollicitudinum particeps fuit. De eo creditur Apoſtolus loqui in poſteriore ad Corinthios Epiſtola: *Miſimus etiam cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias; non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ*. Actor. xv. 22.

Silentium. Vocabulum hoc, præter communem ſignificationem, pro quiete etiam, ac tranquillitate penes Hebræos, uſurpatur: *Obſecramus . . . . ut cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent*; ubi *ſilentii* nomen quietem, pacem, tranquillitatemque ſignificat. Sumitur etiam pro receſſu, ac ſejunctione a cætu, communique ſocietate: *In diebus ſilentii mei*: Eſther ſplendidas veſtes, receſſus ſui tempore, non geſtabat. Significat quoque excidium: *Quia Dominus Deus noſter ſilere nos fecit*: nempe Deus nos evertit, & perdidit, nulla relicta ſpe. Denique ſumitur pro patientia: *Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei*.

Digitized by Google

Silo, *pacificus*, Urbs ſupra montem condita in Tribu Ephraim ad ſeptentrionem Bethel, eventis multis in ſacris Litteris celebertima. In eam quippe Joſue populum convocavit, ut Terram promiſſam in ſingulas Tribus divideret; in ea poſitum fuit Tabernaculum Domini, cum Iſraelitæ in hac regione ſibi domicilium ſtatuiſſent: *Congregati ſunt omnes filii Iſrael in Silo, ibique fixerunt Tabernaculum teſtimonii.* Quamobrem hæc Urbs Domus Dei dicta eſt. Arca, & Tabernaculum ibi conſtitutunt, quoad Philiſtæi Urbe potiti ſunt, Summi Pontificis Heli tempore, ſcilicet ab 2569. ad 2888. Ibi feſta celebrabantur, Deoque ſacrificia offerebantur: *Ecce ſolemnitas Domini eſt in Silo.*

Siloe, *miſſus*, fons ad mœnia Jeruſalem, qui rivum efficiebat, cujus aqua per aquæductum in Urbem excurrebat, ex qua piſcina, quæ eadem ac Bethſedæ, ſeu Bethſaidæ piſcina fuiſſe creditur. De hoc fonte Iſaias loquitur, ejuſque aquas ſuaviter, ac ſine murmure fluxiſſe teſtatur: *Pro eo quod objecit populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt cum ſilentio . . . . Ecce Dominus accedet ſuper eos aquas fluminis fortes, & multas.* Probabile eſt, hunc fontem eumdem eſſe, ac fontem Roge, qui legitur in Joſue: *Et pervenit ad fontem Roge;* quique, ut Siloe, ad ortum, & ad mœnia Jeruſalem excurrebat. Ad piſcinam, ſeu aquæductum turris erat, quæ cecidit, & homines interfecit: *Sicut & illi decem & octo, ſupra quos cecidit turris in Siloe.* Ad hujus fontis aquas cæcum natum miſit Chriſtus Dominus: *Vade, lava in natatoria Siloe.* Luc. cap. XIII.

Siloni, qui moratur, e poſteris Phares, cujus filii a captivitate reverſi Hieroſolymæ conſtiterunt: *Et de filiis Siloni.* Nonnulli *Siloni* nomen a *Silo* derivant. I. *Paralip.* IX.

Simeon, *qui exauditur*, alter filiorum Jacob, & Liæ: *Rurſum concepit, & peperit filium, & ait: quoniam audivit me Dominus haberi contemptui; dedit etiam iſtum mihi; vocavitque nomen ejus Simeon.* Eum Lia Simeonem vocavit, quia Dominus eam exaudierat. Erat Simeon Dinæ uterinus frater, & cum Levi primas egit in crudeli clade, qua filii Jacob injuriam ſorori illatam ulti ſunt. Horrorem Jacob teſtatus, eſt quem ei execrandum facinus afferebat, euſque acriter increpuit, qui eum, omnemque familiam in ejus regionis populorum odium, & indignationem conjeciſſent: *Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis, & Pherezæis habitatoribus terræ hujus. Nos pauci ſumus, illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.* Sanctus Patriarcha ad mortem uſque tantæ crudelitatis memoriam ſervavit, ejuſque horrorem ex ejus animo nullum unquam tempus delere potuit. Fuit Simeon eorum unus, quos Jacob, annonæ quærendæ cauſa, in Ægyptum miſit; eumque Joſeph obſidem detinuit, quoad cæteri fratres fratres Beniamin adduxiſſent. De cauſa non convenit, quæ Joſeph impulerit, ut ea ſeveritate cum Simeone uteretur; atque eorum conjectura, qui id propterea factum contendunt, quod in ejus mortem Simeon cæterorum vehementiſſime conſpiraſſet, probari non poteſt, non modo quia nullum ejus fundamentum occurrit in ſacris Litteris, verum etiam quia huic Patriarchæ vindictæ cauſam tribuit, quæ charitati adverſari videtur. Jacob moriturus Levi, & Simeonis furori maledixit, ſuam tum quoque longe maximam indignationem profeſſus ob vim, quam Sichimitis intulerant: *Simeon, & Levi fratres, vaſa iniquitatis bellantia . . . . . in cœtu illorum non ſit gloria mea, quia in furore ſuo occiderunt virum. . . . maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura; dividam eos in Jacob, & diſpergam eos in Iſrael.* Et ſane Tribus hæ duæ, Simeon, & Levi per Iſraeliticum populum diſperſæ fuere. Deus vero, quoad Tribum Levi, maledictionem hanc in benedictionem tavit, ob religionis ſingulare ſtudium, quod hujus Tribus filii exhibuerunt, ut injuriam per aurei vituli cultum Deo irrogatam ulciſcerentur; ac ſiquidem diſperſi fuerunt, id in honorem fuit, quippe qui propterea de Altari viverent, quod Altari deſervirent. Ad Simeonem quod attinet, ejus portio non niſi angulus fuit e Tribu Juda decerptus, quodque ipſi ſibi Simeonitæ in montibus Seir, & in Deſerto Goder acquiſierunt: *Hæc eſt hæreditas*

filio-

filiorum Simeon juxta cognationes ſuas, in poſſeſſione, & funiculo filiorum Juda, quia major erat; & idcirco filii Simeon poſſederunt in medio hereditatis eorum. Simeoni fuere filii quinque, Jamin, Ahod, Jochim, Johar, & Saul, quorum poſteri trecentos armis idoneos viros ſupra quinquaginta novem millia conficiebant, cum ex Ægypto egreſſi ſunt; at eorum viginti duo millia tantum, ac trecenti Terram promiſſam ſubierunt, cum cæteri, querimoniarum & oblocutionum cauſa, in Deſerto periiſſent. Judith in prece, quam ob populi ſui liberationem ad Deum fudit, hæc verba protulit: *Domine Deus patris mei Simeon, qui dediſti illi gladium in defenſionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in cognatione ſua, & denudaverunt femur Virginis in confeſſionem*. Hæc ſancta Vidua ſollicitudinem tantum commendat, quam Simeon exhibuit, ſorori illatum dedecus ulciſceretur; non tamen probare videtur, quicquid flagirioſi in iis occurrit, quæ Simeonis facinus circumſteterunt. *Gen. cap.* XXIX. *Numer. cap.* VI.

Simeon, Mathatiæ Machabæorum patris atavus, e Sacerdotum ſtirpe, & e poſteris Phinees: *Surrexit Mathatias filius Joannis, filii Simeonis*. Hujus nominis alter fuit ex eorum numero, qui poſt captivitatem conjuges, quod alienigenæ eſſent, repudiarunt. *Machab. lib.* I. *cap.* II.

Simeon, vir juſtus, Deique timens, qui Hieroſolymis, Redemptorem Iſrael expectans, vivebat; eumque Spiritus Sanctus certum reddiderat fore, ut non ante moreretur, quam eum vidiſſet: *Et reſponſum acceperat a Spiritu Sancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini*. Fere ſemper in Templo degebat, eoque Spiritus Sanctus eum duxit, quo tempore Joſeph, & Maria Chriſtum præſentarunt, ut Legi parerent, Tum vero Senex, puerum in ulnas excipiens, Deo gratias egit, gratum teſtatus animum mirabili Cantico, quod gratiarum actionis excellens exemplar eſt. Simeon deinde patri, ac matri benedixit, & Mariæ quidem futurum prædixit, ut infans contradictioni ſub eſſet, ipſa vero omnium ejus perpeſſionum acerbitatem, vimque ſentiret: *Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur; & tuam ipſius animam pertranſibit gladius*. Id unum de hoc ſancto Viro traditur in Evangelio; quod autem præterea additur, nullo ſatis firmo fundamento nititur. Legitur etiam in ſacris Litteris Simeon filius Juda, & pater Levi, unus e Chriſti Proavis. *Luc. cap.* II.

Simeron, ſeu *Semron*, *cuſtodia*, quartus filiorum Iſſachar: *Filii Iſſachar Thola, & Phuca, Jaſub, & Simeron*. Geneſ. XLVI. I. *Paralip.* VI.

Simmaa, *qui audit*, tertius filiorum Iſai, & Davidis frater, qui Jonathan, & Jonadab pater fuit. Ejuſdem quod nominis filium David ex Bethſabea ſuſcepit. II. *Reg.* XIII.

Simon per contractionem ex nomine *Simeon*. Hujus nominis viri plures in ſacris Litteris commemorantur.

Simon I. Judæorum Pontifex, cui *juſti* nomen ob pietatem inditum, filius erat Oniæ I. cui an. Mund. 3702. in Pontificatu ſucceſſit. Spiritus Sanctus per os Jeſu filii Sirach magnificum hujus Judæorum Pontificis elogium texit. Is nempe Hieroſolymitanum Templum, excidium minitans reparavit, duplici muro circumdedit, & per canales in illud aquam induxit, qua victimæ tergerentur: *Simon Oniæ Sacerdos Magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroboravit Templum*. Pontifex hic moriens unicum florenti ætate filium, Oniam dictum reliquit, cui utpote juniori, quam Pontificiam poteſtatem obire poſſet, ea non ante frui licuit, quam eadem ejus loco functis Eleazaro ipſius patruo, & Manaſſe propatruo. Simon II. nepos primi, ſucceſſit Oniæ patri an. Mund. 3795. Eo Pontifice contigit Ptolomæi Philopatoris Hieroſolymam adventus, qui, cum ſingularia dona Templo obtuliſſet, in ejus intimam partem ingredi voluit, adeoque in Sanctum Sanctorum pedem inferre, quo unus Pontifex, ſemel in anno, nempe ſolemni Expiationis die ingredi poterat. At Pontifex ſacrilego facinori vehementer obſtitit, Regi ob oculos poſita tum loci ſanctitate; tum expreſſa Dei Lege, quæ eum aditu prohibebat. Ptolomæus in conſilio pertinax progredi non deſiſtebat; cum Deus in

im-

impium Principem ultricem manum extendit, ejuſque profanationem puniit, quem viribus, omnique motu, ac ſenſu ſpoliatum humi proſtravit. Auctores nonnulli Spiritus Sancti Elogium, quod ad Simonem I. relatum eſt, Simoni II. tribuunt. I. Eccleſ. LI.

Simon Machabæus, Mathatiæ filius, cognomento Thaſi, Judæorum & Princeps, & Pontifex fuit ab an. Mund. 3860. ad 3869. Eum pater morti proximus cæteris fratribus commendavit, utpote qui eo conſilio vir eſſet, ut eos tamquam pater regere poſſet: *Ecce Simon frater veſter. Scio, quod vir conſilii eſt; ipſum audite ſemper, & ipſe erit vobis pater*. Sane plura fortitudinis ſpecimina Simon exhibuit, Juda, & Jonatha fratribus rerum potientibus. Cum enim a Juda, tribus hominum millibus ſtipatus, in Galilæam miſſus eſſet, ut ejus Provinciæ Judæis contra Tyri, Sidonis, & Ptolemaidis incolas opem ferret, non ſemel hoſtes ſubegit, ac triumphans, ingentique præda onuſtus ad fratres rediit. Apollonium profligavit, conjunctis cum Jonatha viribus; quo a Triphone detento, Hieroſolymam profectus eſt, ut populum certum redderet, eam detentionem ad formidinem tantum incutiendam ſpectare. Ad eum itaque eximium ſermonem habuit, in quo ſane ſe prodit animus Religioni, & patriæ ſummopere addictus, a terrenis rebus abductus, in eoque conſilio firmus, ut, fratrum exemplo, vocationi ſuæ ſatisfaciat, ad mortem uſque pro Dei gloria, populique ſalute dimicans: *Vos ſcitis, quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus, & pro Sanctis prælia, & anguſtias quales vidimus. Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Iſrael, & relictus ſum ego ſolus . . . . . Et nunc non mihi continget parcere animæ meæ in omni tempore tribulationis; non enim melior ſum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meam; & Sancta, natos quoque veſtros, & Uxores; quia congregatæ ſunt univerſæ gentes conterere nos, inimicitiæ cauſa*. Hæc heroico animo digna ſenſa univerſum populum ad alacritatem, ac fortitudinem erexerunt, qui nullum digniorem videns, qui publicis negotiis præeſſet, Simonem unanimi conſenſu eligerunt: *Et reſponderunt voce magna, dicentes: Tu es Dux noſter loco Judæ, & Jonathæ fratris tui; pugna prælium noſtrum, & omnia, quæ dixeris nobis, faciemus*. Hac animorum conſenſione, Nationis pater effectus Simon, ſingulari regiminis æquitate, ſatis oſtendit huic electioni Deum præfuiſſe. Primum omnium omnes milites convocavit, mœnia, & Arces Hieroſolymæ ſedulo reparavit, atque in Triphonem, qui ingentem exercitum in Regionem Juda ducebat, ſe firmo committendi prælii animo comparavit. At eum Legati a Triphone miſſi monuerunt, non alia de cauſa Jonatham detineri, niſi quod nonnullas ſummas Regi deberet; quod ſi talenta centum, duoſque Jonathæ filios obſides mittere voluiſſet, certo fore, ut pater in libertatem reſtitueretur. Etſi perfidi hominis calliditatem, ac fraudem Simon perſpiceret, ſe tamen in diram neceſſitatem conjectum ſenſit, ut Nepotes duos Proditoris arbitrio traderet, ne, ſi poſtulatis refragatus eſſet, in eum populus patris mortem rejiceret. Sane contigit, quod providerat. Haud ſane Jonatham remiſit Triphon; qui ſua in Hieroſolymam conſilia a Simone disjecta inique ferens, ac præter modum exacerbatus, patre, ejuſque filiis duobus proditis, perditiſque, pedem in patriam retulit. Simon quæſita fratris oſſa, honorifice in Modin ſepelienda curavit in Majorum ſuorum Sepulcro, cui columnas, pyramides, trophæa ornamenti loco addi juſſit. Tum animum ad Judææ reparandas arces, & in hoſtium impetum muniendas applicuit. Legatos deinde ad Demetrium miſit, qui Antiocho juniori, quem Triphon occiderat, in Syriæ Regno ſucceſſerat, eumque rogavit, ut Judæam in priſtinam immunitatem reſtitueret, atque a vectigalibus liberaret. Demetrius plus conceſſit, quam petebatur; Judæam a Syrorum jugo ſolvit, Judæisque munitas arces reliquit, quos ab omni prorſus onere exemit; itaque hoc anno res geſtæ in acta publica referri cœptæ: *Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt jugum Gentium ab Iſrael, & cœpit populus Iſrael ſcribere in tabulis, & geſtis publicis, anno primo ſub Simone Summo Sacerdote,*

Magno

Magno Duce, *& Principe Judæorum*. Anno poſt, quam libertas Judæis reddita, Syri ex Arce Jeruſalem, quam ex longo jam tempore occupabant, exierunt; eamque prius purgatam non ſine cæremonia ingreſſus Simon, in ejusdem receptæ memoriam ſolemne Feſtum inſtituit. Eo deinde ſtudium, & operam contulit, ut populo, cui præerat, felicitatem afferret. Per eum ubique rerum omnium affluentia, lætitia, ſecuritas, pax. Dedit operam, ut agricultura floreret, iis patrocinatus eſt, qui terram colebant; pauperibus præſto fuit, injuſtitiam ſuſtulit, divini cultus puritatem reſtituit, perfecitque, ut divinæ Leges cuſtodirentur. Ejus omnis deinceps adminiſtratio feliciſſimi regiminis imaginem, & exemplar exhibet: *Fecit pacem ſuper terram*, *& lætatus eſt Iſrael lætitia magna*, *& ſedit unusquisque ſub vite ſua*, *& ſub ficulnea ſua*, *& non erat*, *qui eos terreret*, *& confirmavit omnes humiles populi ſui*, *& legem exquiſivit*, *& abſtulit omnem iniquum*, *& malum*. Fœdus, quod Lacedæmones, & Romani cum ejus fratribus jam inierant, renovavit, & ad Romanos quidem auteum clypeum per Mummium miſit, qui ſingulari grati animi ſignificatione receptus fuit. Judæi porro, ut, inſignem Ducem quanti facerent, teſtarentur, publico monumento in acta relato, quantum Simoni, omnique ejus familiæ deberent, poſterorum memoriæ commendatum voluerunt; Principis univerſæ Nationis dignitate in omne tempus eidem ſervata; quam tum ipſe, tum ejus poſteri ſemper gauderent, quoad inter eos fidelis Pontifex prodiiſſet; quæ ſane poſtrema verba Meſſiæ Regnum a Judæis expectatum innuunt: *Judæi*, *& Sacerdotes eorum conſenſerunt*, *eum eſſe Ducem ſuum*, *& Summum Sacerdotem in æternum*, *donec ſurgat Propheta fidelis*. Enuntiatio hæc æneæ tabulæ inſcripta, quæ in Templi atrio poſita; ejusque exemplum in Simonis, ejusque filiorum gratiam theſauro additum. Hæc porro in Simonis domum, quæ erat e Tribu Levi, Pontificiæ dignitatis translatio videtur prima fronte celebrem lædere prophetiam Jacob, qui futurum prædixit, ut Tribus Juda non ante ſceptrum amitteret, quam is adveniret, qui mittendus erat. Verum animadvertendum venit, eo ſane tempore Judaici populi, penes quem regiminis auctoritas erat, præcipuam partem e Judæ poſteris conſtitiſſe; eumdemque populum, cum omnem publicam poteſtatem in Simonem contulit, nihil aliud egiſſe, quam ſuo jure uſum eſſe. Ita Tribus Juda ſceptro ſe non ſpoliavit; ſed illud in Simonis, ejusque ſucceſſorum manibus poſuit, ut cum Chriſti toties promiſſi ſpe ſub eorum dominio viveret. Jam Antiocho Sideti Syriæ Regi proponenti, ut in Triphonis uſurpatoris excidium Judaicæ copiæ cum ſuis jungerentur, aſſenſus eſt Summus Pontifex Simon, ea conditione, ut Rex a ſuis deceſſoribus conceſſa Judæis privilegia firmaret. Nihil non promiſit Antiochus, multoque plus, quam Simon poſcebat; at cum ſine ejus auxilio ſe agere poſſe credidit, nulli conventionis articulo ſtetit, atque adeo Simonem adigere voluit, ut ſibi oppida plura redderet, quæ ad ſe ſpectare putabat, aut argenti talenta mille in eorum locum perſolveret. Haud ſatis arridente Simonis reſponſo, legatum ſuum Cendebæum valido exercitu inſtructum miſit, qui Judæam depopularetur. Simon, quem provecta ætas copias ducere non ſinebat, Joannem, & Judam filios cum hominum viginti millibus miſit, ut Syros opprimerent. Strenui bellatores obſecuti, ſubacto Cendebæo, fuſisque ejus copiis, triumphum agentes in Judæam redierunt. Triennio poſt Simon, quicquid ſupererat vitium, in publicum bonum conferens, operam dabat, ut ſibi ſubditas Urbes luſtraret, & in ordinem reſtitueret. Cum ergo ad Oppidum Doch perveniſſet, quod ejus gener Ptolomæus incolebat; ad ambitionem factus homo, qui dominium affectabat, quique eos perdendi, qui ejus fortunæ progreſſum retardare poterant, execrandum conſilium animo jampridem fovebat, ſe tum quidem occaſionem nactum credidit; itaque, neglectis conſcientiæ ſtimulis, quicquid ſceleris ingrato, perfido, crudeli animo ineſſe poteſt, per monſtroſam feritatem amplexus, Simonem, ejusque filios duos, ſocerum ſcilicet, & nepotes in prandio, quod iis paraverat, inhumaniter occiſos voluit. Ita inſignis Princeps per inhumani generi pro-

Digitized by Google

proditionem e vivis ereptus eſt, dum in dies magis per ejus bellicam virtutem, ac ſapientiam Judaici populi tum libertas, tum Regio firmaretur. At eum, qui, fratres pro virili æmulatus, Deo, ac populo deſervierat, eandem fortunam experiri par erat; ad quam quidem eum jampridem alte animo impreſſa vehemens Mathatiæ morientis ad filios cohortatio paraverat: *Nunc ergo, filii, æmulatores eſtote Legis, date animas veſtras pro teſtamento patrum veſtrorum, & mementote operum Patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis; & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum*. Legatur I. & II. Libri Machabæorum.

Simon e Tribu Beniamin, Præfectus excubiis Templi ægre ferens Oniam Pontificem ſuis iniquis conſiliis obſiſtere, Religionem, ac Patriam turpiter prodidit, ut vindictæ ſuæ ſatisfaceret: *Simon autem de Tribu Beniamin, præpoſitus Templi conſtitutus, contendebat, obſiſtente ſibi Principe Sacerdotum, iniquum aliquid in Civitate moliri*. Ergo perfidus homo ſacrum Templum, cujus cuſtodiæ præerat, profanationi, ac vaſtationi, falſa nuntians, expoſuit. Nimirum Seleucbum Regem monitum voluit, ineſſe Theſauro Templi immenſam pecuniæ vim, quæ ſacrificiorum impenſis addicta non erat, quaque ipſe facile potiri poterat. Id audiens Rex, qui ſuam in ſanctum locum obſervantiam haud vulgaribus donis hactenus teſtatus erat, Miniſtrorum ſuorum principem Heliodorum Hieroſolymam miſſum, quicquid pecuniæ comperiſſet, aſportare juſſit. Ita Dominici Templi violandi ſacrilegum conſilium ab eo ipſo inſpiratum eſt, qui veram Religionem profitebatur, quemque adigebat officii ratio, ut ejuſdem Templi dignitatem, ac propugnationem ſuæ ipſius vitæ præferret. At quoties filiorum ſuorum, ac miniſtrorum ambitione, avaritia, perfidia ſe Chriſti Domini Eccleſia dilaceratam vidit? Legatur II. *Machabæorum liber*.

Simon Cyrenæus, pater Alexandri, & Rufi, erat ex Urbe Cyren in Lybia. Calvarium conſcendente Chriſto, impoſitæque Crucis ponderi ſuccumbente, prætereuntem Simonem coegere milites eamdem cum ipſo ferre: *Invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem; hunc angariaverunt, ut tolleret Crucem ejus*. Sacra Scriptura de hoc Simone nihil præterea; quem nonnulli ethnicum, populique Judæis addicti, qui ad Evangelium vocandus, & Chriſti Crucem laturus erat, imaginem fuiſſe contendunt. At cum Judæi plures in Lybia degerent, e cujus Urbe Cyrene Simon erat, ac præterea Simon ipſe, S. Matthæo teſte, veniret e prædio Hieroſolymæ proximo; credibile admodum eſt, ex Urbe Hieroſolyma eumdem fuiſſe. *Matth.* XXVII. *Marc.* XV.

Simon Cananæus, ſeu *zelotes*, Chriſti Domini Apoſtolus erat. Haud ſatis in comperto eſt, utrum Cananæi nomen Canæ incolam, an vero zelotem ſignificet. Nec minus latet, quid huic cognomini cauſam præbuerit; itane a ſingulari de Chriſto ſollicitudine, an a peculiari, e qua eſſet, hominum religionis ſtudio præſtantium ſecta dictus fuerit. Neque vero quæ fuerit ejus vitæ ratio, ubinam Evangelium nuntiaverit, quo genere mortis obierit, certo conſtat; eum alii in Ægyptum, alii in Perſidem profectum volunt; at ſolidum fundamentum neutri ſenteotiæ ſuppetit. *Luc.* VI. *Actor.* I.

Simon, Chriſti frater, germanus nempe, Cleophæ, & Mariæ, B. Virginis ſororis filius, & S. Jacobi Minoris, Joſeph, & S Judæ frater erat: *Nonne hic eſt Fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria? Et fratres ejus Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas?* Is nimirum eſt, qui alibi Simeon dicitur. Domini Diſcipulus fuit, electusque poſt Jacobi fratris mortem Hieroſolymorum Epiſcopus. Graſſante Judæorum in Romanos bello, Pellam ultra Jordanem cum cæteris Fidelibus ſe recepiſſe, & Hieroſolymam tum ſolum, cum capta eſſet, rediiſſe creditur. Tum vero Chriſti Eccleſiæ ſplendor acceſſit, eamque crebra miracula inſignierunt. Cum Trajanus eos diligenter inquiſitos voluiſſet, qui e Davidis ſtirpe prodiiſſe dicebantur; Simeon ad Atticum Palæſtinæ Præfectum ductus fuit, qui diu diſcrutiatum tandem in crucem agi juſſit, annos natum centum viginti, e quibus in Eccleſiæ regimine quinquaginta tranſegerat. *Marc.* VI.

Simon erat etiam Phariſæi cujuſdam nomen,

men, cujus menſæ Chriſtus accubuit. Ipſius convivii tempore, quædam ex Urbe Mulier, ob abſonam vitæ rationem nota, atrium ingreſſa, unguenti vas in Chriſti Domini pedes effudit, quos, dum capillis deterſit, lacrymis irrigavit. Id videns Simon ſibi perſuaſit, Chriſtum Prophetam non eſſe, quippe qui ſe tangi a fœmina, quæ peccatrix erat, pateretur: *Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* At eum Chriſtus, cujus animi ſenſa noverat, ex ipſius ore damnavit: *recte judicaſti;* pervicitque, ſe longe majore beneficio ab ea fœmina, quam ab ipſo affectum fuiſſe; tum ſe ad eam vertens, de remiſſis peccatis certam eſſe juſſit, & pace donatam dimiſit. *Luc.* VII.

Simon leproſus, qui Bethaniæ verſabatur, Chriſtum, & ipſe domum recepit; & Lazarus, quem Chriſtus paulo ante a morte exciraverat e diſcumbentibus unus erat, cujus ſoror Marthæ de iis, quibus ad convivium opus erat, ſe ſollicitam exhibebat; Maria vero allatum unguenti vas in Chriſti pedes effudit. Simon hic a Phariſæo alius eſt, itemque Maria cum peccatrice confundi non debet. Simonis etiam nomine notus fuit Judæ proditoris pater, nempe Simon Coriarius, apud quem S. Petrus, cum advenientem Cornelium ſuſcepit, verſabatur, & Simon *Niger*, unus ex Antiochenæ Eccleſiæ Prophetis, qui SS. Paulo, & Barnabæ manus impoſuerunt, ut officium, cui a Spiritu Sancto addicebantur, obirent. Hunc nonnulli eumdem ac Cyrenæum eſſe opinantur; at iis non alia ſuppetit ratio, quam nominis ſimilitudo. *Matt.* XXVI. *Marc.* XIV. *Joan.* XI.

Simon magus, e vico Girton in Samaria, faſcinationibus, & præſtigiis populum ſeducebat, & magnæ Dei virtutis nomen ſibi arrogabat: *Vir quidam, nomine Simon, qui ante fuerat in Civitate Magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens, ſe eſſe aliquid magnum*. Cum Philippus Diaconus, Evangelii nuntiandi cauſa, in eam Urbem ſe contuliſſet, miraculis, quæ patrabat, in ſummam admirationem pertractus Simon baptiſmum petiit, obtinuitque. At cum aliquanto poſt Apoſtoli Baptizatis manus impoſituri veniſſent, Simon fideles, qui Spiritum Sanctum accipiebant, variis linguis loquentes audiens, quin eas didiciſſent, & miracula patrantes videns, pecuniam obtulit, qua ſua & ipſe dona communicandi emeret. Tunc indignatos Petrus ei, ejuſque pecuniæ maledixit; quippe qui donum Dei emi poſſe crediſſet: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Poſt Apoſtolorum diſceſſum, Simon in graviſſimos errores prolapſus eſt, ſibique proſelytos nonnullos addidit. Relicta Samaria, provincias non paucas peragravit, quas impietate, quam ſecum afferebat, infecit. Præſtigiis multos ad ſe trahebat; & Romæ potiſſimum, ad quam Urbem ante S. Petium pervenit, magnam nominis celebritatem adeptus eſt. Eum Romani Deum habuerunt, eidemque Senatus ipſe in Tiberis Inſula ſtatuam erexit his verbis inſcriptam: SIMONI DEO SANCTO. Negant id ſane multi emunctæ naris, & critices peritii viri, qui potius eam ſtatuam *Semoni Sancto*, quod Numen erat apud Romanos cultum, dicatam fuiſſe contendunt. * Utcumque tamen ſentiendum ſit, hujus nebulonis illuſiones, ac technæ Romanorum civium oculos perſtrinxerunt, & in errorem traxerunt. Quamquam brevis deceptio fuit; cum enim paulo poſt S. Petrus in eam Urbem veniſſet, edito prodigio, Simonis omnem exiſtimationem evertit. Se Magus Dei filium jactabat, & hoc quidem titulo ſe poſſe in Cælum aſcendere garriebat. Id Neroni promiſit, & quadam die coram innumera populi multitudine, quæ ad ejuſmodi ſpectaculum convenerat, perfecit, ut a Dæmonibus duobus igneo curtui impoſitus per aerem efferretur. At Dæmonis vis Divinæ virtuti ceſſit; ad Petri, & Pauli preces, Simon, qui ad certam quamdam altitudinem pervenerat, humi procubuit, fractiſque cruribus jacuit. Ergo pudore ſuffuſus, ac furore percitus ſe ſtatim ex edito ſolario, quo elatus fuerat, præcipitem egit, periitque ſub Æræ vulgaris annum 65. ** Magus execrandos errores præſtigiis addidit. Nullum turpidinis genus vetabat, vetus Teſtamentum rejiciebat, Reſurrectionem negabat, ſe Meſſiam dictitabat, ſuamque Concubinam, Helenam nomine, Spiritum Sanctum haberi volebat. Auctor fuit Hæreticorum ſectæ, qui

qui Simoniani dicti impia magiſtri principia adoptaverant, nullisque non flagitiis ſe polluebant. Quamvis autem ſpecie tenus Chriſtianam Religionem profiterentur, re tamen ipſa ſuis in Cœtibus turpiſſimæ idololatriæ addicti erant, & in vitiorum genus omne ſe ingurgitabant. S. Paulus paſſim in ſuis Epiſtolis eos ita quoad vitæ rationem execrandos, ut ſententiis perniciosos exhibet. *Actor. cap.* VIII.

* S. *Juſtinus Martyr omnium primus de Simonis ſtatua locutus eſt in Apologia* II. *quam ad Imperatores, Senatum, Populumque Romanum ſcripſit; en ejus verba*: Nam apud vos, ut diximus, in Regia Urbe Roma, ſub Claudio Cæſare, Simon fuit, qui Sacrum Senatum, populumque Romanum eo ſtuporis perduxit, ut Deus haberetur, & ſtatua, ut alii Dii, quos colitis, cohoneſtaretur. Quo circa ut Sacer Senatus, populusque Romanus una nobiſcum poſtulata hæc noſtra cognoſcant, petimus; ut ſi quis inter eos doctrinis illius detinetur, vero cognito, errorem valeat effugere (*καὶ τὸν ἀνδριάντα, εἰ βούλεσθε καθαιρήσατε*) ac, ſi videtur, ſtatuam illam dejicite.

Ad S. Juſtini auctoritatem quod attinet, equidem haud poſſum, quin eruditiſſimo, & critices peritiſſimo Viro Tillemontio *ſubſcribam, cujus diligentiæ, qua* (Tom. II. *in* Simone *Adnot.* II.) *ejuſmodi narrationis veritatem a nonnullorum cavillis egregie tuetur, nihil puto vel addi, vel detrahi poſſe. Nihilominus quoniam in Eruditorum mentibus ſcrupulus ſupereſt, an S. Martyr Simonem Sanchum, in veteribus baſibus frequentiſſimum cum Simone Samaritano confuderit; dabo operam, ut dubitationem hanc, ſi minus certa demonſtratione, firma ſaltem conjectura disjiciam.*

S. Auguſtinus *in lib. de Hæreſibus ſcriptum reliquit, Simonem Magum curaſſe, ut ſimulacra non ſibi ſolum erigerentur, ſed etiam turpiſſimæ Concubinæ, quam Tyri ſibi ſumptam, quocumque pergeret, ſecum ducebat, & ab aſſeclis ſuis Minervæ ſpecie cultam volebat, ut docet S.* Epiphanius *Hæreſi* XXI. *cap.* 3. *additque, impoſtorem credulis hominibus perſuaſiſſe, Concubinam ipſam Helenam nomine eam eſſe, quæ Trojani belli cauſa fuit. Videtur ergo Simon ea ipſa arte, qua uſus eſt, ut divinum cultum Concubinæ ſuæ vindicaret, operam dediſſe, ut ſibimet ipſi divinos honores acquireret. Et ſane quemadmodum rude vulgus, audito Helenæ nomine, facile ſibi perſuaſit, eam eſſe, quam Græci tantopere celebraverant; ita penes idem vulgus haud ægre obtineri potuit, ut ob nominis affinitatem Simon magus venditaretur is ipſe Deus, cui nomen erat* Semoni Sango. *Atque id etiam ex eorum temporum conditione deduci poteſt, quibus Imperatores, aliique inſignes Viri profanorum Numinum nominibus ab aſſentatoribus exornabantur; quemadmodum Imperatrices fere Dearum nomen ipſæ ſibi tribuebant; qua de re legi poteſt* Fabrettius *de Col. Trajana p.* 247. *Quod ſi id a Græcis fieret, ejus Dei nomini νέος, ſeu νέα,* novus, *ſeu* nova *addebatur. Conſuetudinis hujus exempla occurrunt in animadverſionibus ad nummos maximæ magnitudinis eruditi Viri* Phil. Pſonarot, *& apud alios. Quamobrem ſi* Simonis Magi *ſtatuæ addita fuiſſet græca inſcriptio, hoc fortaſſe fuiſſet ejus exordium*: ΣΗΜΩΝΙ ΝΕΩ &c. Semoni Novo &c.

Tantum ergo abeſt, ut Semoni Sancho erectæ ſtatuæ hiſtoriæ hujus veritatem lædant (*quam cæteroquin præter* S. Juſtinum, S. Irenæus, Tertullianus, Euſebius, Cyrillus Hieroſolymitanus *tuentur*), *ut potius ex diſſeminato cultu Semonis Sanchi, per conjecturam quidem, detegamus artem, cujus ope Simon Magus perſuadere potuerit, ut ſibi ſimulacra erigerentur.*

** *Ad Simonis Magi volatum quod attinet, omnes ſæculi quarti Scriptores, ac deinceps, conſentiunt, tametſi tribus prioribus ſæculis nemo unus hac de re diſtinctis verbis locutus fuerit. Hinc orta inter eruditos noſtrorum temporum criticos Viros non parvi momenti controverſia, opinantibus aliis, id pro vero habendum non eſſe, utpote ex apocryphis monumentis deſumptum; aliis vero, iiſque paucioribus (in quorum tamen numero merito ſunt Tillemontius, & Abbas* Fleury, *quibus certe ſingularis doctrinæ, ac perſpicaciæ laudem nemo negaverit) id ipſum veritati conſonum judicantibus. Inter hos media via incedit Coteleriuſ, judicium ſuſpendens; ac ſi verum fatetur, neque in negantem, neque in affirmantem partem pendet. Nos interim referemus, quicquid ſuper*

hac

Digitized by Google

hac quæſtione clariſſimus Auctor animadvertit, *addemusque*, *quid ex ejus animadverſionibus inferri poſſu*. *Is ergo ad Clementinarum Conſtitutionum lib.* 6. *cap.* IX. *utriuſque partis argumenta proponit*, *ſed ita tamen*, *ut non nihil in negantem pendens videatur*. *En ejus verba*: Quæres, quid ſentiendum videatur de ſtupendo Simonis interitu? Ego præclaræ illius ſententiæ memor,

Periculoſum eſt credere, & *non credere*, nec aſſevero, neque pernego, ſed ἐπέχω plerumque. Cui cordi erunt hujusmodi miracula (ſunt autem non paucis), habet in præſenti auctoritatem plurimorum, graviſſimorumque utriusque Eccleſiæ Magiſtrorum . . . . Qui vero ad diffidentiam propendebit magis (quo morbo magna pars Eruditorum hodie jactatur), retardabitur ab aſſenſu, partim narrationis origine e libris apocryphis, & pſeudepigraphis; partim diſcrepantia referentium; partim ſilentio multorum, præſertimque Romanorum Pontificum, qui ſua tacere non ſolent; partim ob adnotationem S. Auguſtini, ſcribentis ac Caſulanum: *Eſt quidem & hæc opinio plurimorum*, *quamvis eam perhibeant eſſe falſam plerique Romani*, *quod Apoſtolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus*, *propter ipſum magnæ ſentationis periculum*, *pridie cum ejuſdem Urbis Eccleſia jejunaverit*, & *conſecuto tam proſpero*, *glorioſoque ſucceſſu*, *eumdem morem tenuerit*, *eumque imitatæ ſint nonnullæ Occidentis Eccleſiæ*. Certe obſcuram valde, ac incertam Romæ fuiſſe eam famam inouit ſatis Liber Pontificalis, quum habeat dumtaxat in Petro (idque juxta quædam Exemplaria; alia enim iis carent): *Et dum diutius altercarentur*, *Simon divino nutu interemptus eſt*. *Hactenus Cotelerius*, *infinitę lectionis Vir*, *nec ſane minoris perſpicaciæ*.

Nihilominus ſi res ſedulo perpendatur, *argumentum ab Auctorum*, *qui tribus primis Eccleſiæ ſæculis floruere*, *petitum a* Cotelerio *non parum infirmatum videtur*, *dum ita locutus eſt*: partim ſilentio multorum: *cum potius dicere debuiſſet*: partim Antiquorum omnium ſilentio; *quandoquidem ab eo tempore*, *ad quod ejuſmodi narratio ſpectat*, *nempe a ſæculo primo ad finem vergente*, *ad annum Æræ* Chriſtianæ 300. *quicumque fuere Scriptores*, *eam ſilentio prætexierunt*. *An vero credibile eſt*, *fieri potuiſſe*, *ut tot apologiarum*, *in Chriſtianorum gratiam editarum Scriptores de tam inſigni miraculo*, *quod publice in omnium oculis Romæ contigerat*, *conticeſcerent*, *ſiquidem illud iis notum fuiſſet*, *aut illud*, *ſi reapſe contigiſſet*, *penitus ignorarent*? *Atqui hac de re ſiluit Terſullianus*, *ſiluit Irenæus*, *ambo cæteroquin in ſtatua Simoni Mago dicata ejuſque cæteris rebus geſtis loquaciſſimi*; *ſiluit* (*quod ſane majus eſt*) *S. Juſtinus Martyr*, *cujus multum intererat ea de re verba facere*, *ob cauſam ſcilicet*, *quam agebat*. *Quidni*? *Ejus erat Romanis oſtendere*, *ſceleſti impoſtoris ſtatuam rejiciendam eſſe*. *An vero*, *ut id obtineret*, *graviore argumento uti poterat*, *quam ſi demonſtraſſet*, *S. Petri precibus factum eſſe*, *ut is nebulo præceps rueret*, *qui ſuis uſus præſtigiis volatum edere aggreſſus erat*, *ut ſibi divinitatem ineſſe ſignificaret*. *Cum autem hujus rei nullam prorſus mentionem fecerit*, *nonne luculenter oſtendit*, *ſibi quidem de Simonis Magi volatu nihil penitus innotuiſſe*, *vel ut apertius dicamus*, *quod res eſt*, *hiſtoriolam hanc S. Juſtini tempore nondum excogitatam fuiſſe*?

Addo & *illud*, *utcumque negetur aſſenſus negantibus argumentis*, *ex cæterorum in tanti momenti re Scriptorum ſilentio depromptis*; *dubio procul ex S. Juſtini ſilentio* (*cui quidem in hoc negotio nulla ſilendi cauſa*, *immo vero loquendi neceſſitas erat*) *conjici poſſe*, *pernicioſum volantis Simonis conſilium ei prorſus ignotum fuiſſe*. *Conveniat ergo de hac re tota*; *S. Juſtinus de Simonis volatu ignoraverit*, *quamvis id impune*, *qui contendere vellet*, *negare poſſet*. *Quid tum poſtea*? *An ſuſpicabimur*, *id totum commentitium eſſe*? *Haud me quidem ſubibit ſuſpicio hæc*. *Poterant enim multa in cauſa eſſe*, *quamobrem S. Martyrem id lateret*. *Eo ſane tempore ſæviit perſecutio*, *nec liberum Chriſtianis erat in publica luce verſari*, *quippe qui ſub-*

terraneis in locis, quæque Ethnicis ignota eſſent, vivere cogerentur. Præterea ſi quid erat a Veteribus ante S. Juſtini tempora de Simonis volatu poſterorum memoriæ traditum; aut id monumenti alicubi deliteſcebat, aut ex Urbe Roma in alias regiones ab aliquo harum rerum ſtudioſo, ac perito delatum fuerat. His, & aliis de cauſis eſtne, quod miremur, S. Juſtinum natione extraneum, utpote in Paleſtina natum, id, quod Simoni contigerat, adeo Chriſtianæ Religioni contrario, dum ſuam pro Chriſtianis Apologiam ſcriberet, neſciiſſe? Id porro ſcire, Eccleſia pace gaudente, & Chriſtianis libere verſantibus, facile potuiſſet. Ac de S. Juſtini ſilentio ſatis; S. enim Irenæum, alioſque, qui e S. Juſtino ſumpſerunt, ſiluiſſe nil mirum.

At quia multum refert, per annos omnino tercentos nullum de hoc volatu teſtimonium occurrere, idque graviſſimæ Chriſtianorum Scriptorum oſcitantiæ, tantæ ſcilicet, ut prope incredibilis videatur, tribuendum eſt; ut omnis proinde dubitatio ſuper hujus narrationis veritate tollatur, noſtrorum negligentiæ opportunum ſubſidium, & opem afferet exterorum diligentia, ſuſpicioni minus obnoxia. Satis nota ſunt monumenta duo, unum quidem Dionis Chryſoſtomi, *qui altero Chriſtiani nominis ſæculo, Trajano imperante, floruit, alterum vero* Suetonii, *qui non modo Trajani, ſed etiam Hadriani temporibus vixit; quæ ſane non niſi de Simone Mago explicari poſſunt.*

Dio *Oratione* XXI. *cui titulus*, de pulcritudine, *cum de Neronis ſtultitia locutus eſſet, qui ea jubebat, quæ fieri, aut eſſe omnino non poterant, hæc ſubdit*: Hac vero parte maxime excellebat Nero; nec adeo illi quiſquam de re ulla, quamcumque dixiſſet, contradicebat, aut impoſſibile, quod juſſiſſet, eſſe affirmabat; ita ut etiam ſi quem forte volare juſſiſſet, & ille id ei ſponderet, & multo tempore intus apud eum in aula, tamquam volaturus, nutriretur. *Nemo non videt, his verbis non alium, quam Simonem deſcribi. Nec locum habet exceptio Tillemontii (qui tamen Dionis verba ad Simonem Magum refert) ſubtiliter animadvertentis, Dionem referre, volatum promiſſum quidem, non autem executioni mandatum fuiſſe; Dio quippe hoc loco id unum ſibi dicendum propoſuerat, Neronem ea imperare conſueviſſe, quæ omnem naturæ vim ſuperabant, & aſſentatores quidem non defuiſſe, qui ea ipſa eidem promitterent; quin idem Dio de referendis promiſſorum eventis ſollicitus eſſet.*

Cæterum promiſſi exitum, de quo Dio locutus non eſt, attigit Suetonius *in vita Neronis cap.* XII. *paucis his verbis*: Icarus primo ſtatim conatu juxta cubiculum ejus (*Neronis*) *decidit, ipſumque cruore reſperſit. Neque omittendum, eum, qui volare aggreſſus eſt, Icarum non fuiſſe, ſed ita nuncupatum, quia Icarum imitatus eſt, ſimulavitque.*

Jam vero ex hactenus dictis compertum ſit, nihil obeſſe, quin narrationi de Simonis Magi volatu, lapſuque, quam a S. Juſtino, aliiſque deinceps per tria priora ſæcula prætermiſſam profani quoque Scriptores innuunt, ſubſcribamus.

Simonia, impium commercium, quod is init, qui temporalem rem aliquam pro ſpirituali dat, aut recipit. A ſacrilego Simonis facinore, qui Spiritus Sancti conferendi poteſtatem emere voluit, Simonia nomen trahit; iique Simoniaci nuncupantur, qui ſacrarum rerum mercaturam agunt. Primus in nova Lege Simon ſanctarum rerum turpis negotiationis exemplum præbuit; neque vero anathema ab Apoſtolorum Principe pronuntiatum, multorum doctrina & ſanctitate præſtantium Virorum ſollicitudo, tot Conciliorum ſanctiones, Summorum Pontificum cenſuræ, uno verbo quæcumque pro re nata fidelibus Miniſtris charitas inſpiravit, conſilia impedire potuerunt, quominus tetri mali contagio latius in dies ſerperet, & alias in Eccleſiæ dedecus, ac perniciem radices ageret. At craſſa hæc, & in apertum ſcandalum effuſa Simonia, quæ temporali pretio beneficia, dignitates, officia

ſa-

Digitized by Google

ſacra vendit, non ea demum eſt, quam potiſſimum deploremus. Eſt alia longe periculoſior, quæ minus ſenſus afficit, quippe quæ mollior, callidiorque, ac ſpiritalis eſt; videlicet in ſollicitationibus, in ambitionibus, in officiis poſita, in quam illud optime cadit: latet anguis in herba. Simonia hæc jam latiſſime diſſeminata, & quæ flocci facta ſine ſcrupulo apud omnes obtinet, non minus criminoſa eſt, ac digna, in quam omnia Eccleſiæ anathemata congerantur; qui enim, ut prudens, piuſque Scriptor monet, ejuſmodi rationibus utitur, ut Eccleſiæ munia obtineat, eadem profecto emit; is autem, qui temporalibus rebus, ſeu terrenis bonis movetur, ut ea conferat, aut conferenda curet, eadem ſane vendit. Quicquid hominem ſacris miniſteriis dignum non efficit, tamquam legitima collationis cauſa a collatoribus ſpectari non poteſt. Id omne locum tenet pretii ab iis oblati, qui ea obtinent, & ab iis recepti, qui eadem cooferunt, efficirque, ut utrique in Templo Dei vere ac proprie dicti emptores, & venditores habendi ſint. *

* *Simonia triplicis omnino generis eſt.* I. *Simonia* Realis *dicta, cum ſcilicet quiſpiam pecuniam, aut aliquid alud pretio æſtimabile, ſeu pecuniæ reſpondens aut dat, aut accipit, ut ſpiritalem rem, aut aliquid eidem adnexum conferat, vel obtineat.* II. Conventionalis, *ſi quis nempe ſtipuletur, ſe pro temporali re ſpiritalem daturum; quod ſi ſtipulationem ſubſequatur effectus, Simonia* realis *eſt, ſi minus,* conventionalis, *ſi denique conventio ab una tantum parte executioni mandata eſt, mixta dicitur.* III. Mentalis, *cum ſcilicet aliquid ſpiritale confertur, temporale aliquid accipiendi animo; vel cum aliquis temporalem rem tribuit, ea mente ut ſpiritalem recipiat, etſi nullum reciprocum pactum, ſeu ſtipulatio interfuerit.*

Ea porro, quæ tribus his Simoniæ generibus materiæ loco eſſe poſſunt, ſunt I. *nummus ipſe, qui alicui datur;* II. *Officia; quæ exhibentur;* III. *Alicujus auctoritate, ac poteſtate præſtantis preces, exiſtimatio, favor, ſeu gratia; quibus quiſpiam utitur, ut ab alio ſpiritale bonum accipiat. Hæ ſpiritalium rerum obtinendarum rationes a Theologis nuncupantur:* Munus a manu, a lingua, ab obſequio; *ut proinde mentalis ſimoniæ reus ſit, qui Beneficium ad alicujus preces, & ſollicitationem confert, aut precibus, & ſollicitationibus utitur, ut Beneficium obtineat, ſiquidem preces, & ſollicitatio ſint vera cauſa, atque una ratio, quæ collatorem ad Beneficium conferendum determinet. Idem de eo ſentiendum, qui alicui deſervit, eo conſilio, ut Beneficium ab eo conſequatur.* S. Thomas 2. 2. q. 100. Jus Canonicum *Can.* 2. Extra de Simon.

Eſt etiam Simonia confidentialis *dicta; quæ tum adeſt, cum aliquis per reſignationem, ſeu per collationem Beneficium obtinuit, ea conditione tacita, vel expreſſa, ut illud aut ei, qui contulit, aut alteri reddat, eive fructuum partem tribuat. Eſt etiam Simonia, cum Ordinarius, aliuſve Collator Beneficium confert, quocumque modo vacet, ea conditione tacita, vel expreſſa, ut is, cui illud contulit, eo ſe in alterius a Collatore nominandi favorem ſpoliet, vel ejuſdem Beneficii fructuum partem perſonis a Collatore ipſo nominandis tribuat. Ita id explicat* Pius V. *in Bulla, quæ incipit,* Intolerabilis.

Realis, & conventionalis *Simoniæ pœnæ ſunt,* I. *excommunicatio major, Pontifici reſervata, ſi publica Simonia eſt, & Epiſcopo, ſi occulta;* II. *Beneficii privatio, quod per Simoniam quiſpiam obtinuit;* III. *inhabilitas ad alia poſſidenda. Qui porro mentalem tantum Simoniam commiſerunt, in has quidem pœnas non incidunt; haud minus tamen rei gravis peccati ſunt.*

Si Beneficium, quod Eccleſiaſticus aliquis poſſidet, per Simoniam, vel per alium acquiſitum eſt, ut ſi filius per patris Simoniam Beneficio frueretur; ei acquiſitus titulus nullus eſt; ut proinde, cum primum in Simoniæ notitiam venerit, ſe Beneficio abdicare debeat, ſubiturus alioquin pœnas in Simoniacos in-

inflictas. *Cæterum ſe per diſpenſationem redintegrandum curare poteſt; dummodo tamen Superior, ſeu prudens vir poſtulatam diſpenſationem Eccleſiæ neceſſariam, vel utilem judicaverit*.

Ad eos quod attinet, qui per Simoniam Ordinibus initiantur, Toletanum octavum Concilium excommunicationi obnoxios vult, corporiſque, & ſanguinis Filii Dei participes fieri vetat. Paulus II. *Summus Pontifex in hoc genus hominum omnes excommunicationes, ſuſpenſiones, interdicta, aliaſque cenſuras renovat, quas ejus Deceſſores in Simoniacos hactenus pronuntiarunt, ſeu manifeſta, ſeu occulta Simonia ſit, & præterea quicumque per Simoniam initiati fuerint, eos omnes a ſuſceptorum Ordinum officio ſuſpenſos edicit*; in cap. Cum deteſtabile de Simon. in Extravag. commun. *Hanc autem* Pauli II. *Bullam altera confirmavit a* Pio V. *edita, cujus initium*: Cum primum Apoſtolatus.

Sin, *ceſpes*, Arabiæ Deſertum, Elim inter, & Sinai: *Profecti ſunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Iſrael in Deſertum Sin, quod eſt inter Elim, & Sinai*. In hoc Deſerto Iſraelitæ Moſi obloculi ſunt, annonam deficere conquerentes; ad quos ſtatim coturnicum ingentem vim, & poſtridie Manna Dominus miſit, Hujus Deſerti nomen per *Samech* effertur; & ſacra Scriptura de alio Deſerto loquitur, cujus nomen per *Tſade* ſcriptum eſt; quod & ipſum in Arabia, ſed Mari Mortuo propius erat. In hoc, poſteriore aderat Cades, quæ triceſima ſecunda Iſraelitarum ſtatio fuit; ubi aqua deficiens eos impulit, ut Moſi rurſus obſtreperent, qui Dei juſſu petram percutiit, e qua fons uberrimus prodiit, *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas .... & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ*. Ex hoc etiam Deſerto Legati miſſi, qui promiſſam Terram explorarent; ibique tandem Maria Moſis ſoror occubuit. In his Deſertis ſingulis erat Urbs, quæ ſui Deſerti nomen gerebat. *Exod*. XVI. & XVII. *Numer*. XIII. *Deuter*. XXXII.

Sina, ſeu *Sinai*, *nemus*, inſignis Arabiæ Petrææ Mons, Iſraelitarum ſtatio decima ſecunda, ubi per annum fere morati ſunt, & ubi Lex indicta eſt tonitrua inter, & fulgura, quorum vi, ac fragore Mons omnis contremuit: *Totus autem Mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace, eratque omnis mons terribilis*. Situs erat in quadam quaſi Peninſula, a Maris rubri duobus veluti brachiis effecta, quorum unum eſt ſinus, quem *Colſum* vocant, & ad boream vergit, alterum ſinus Elaniticus, & ad Ortum protenditur. Hodie Mootem hunc Arabes *Tor* nuncupant, nempe Montem per excellentiam, ſeu *Gibel Mouſa*, Montem Moſis. Mons Oreb partem Montis Sinai conficiebat, ei ad occaſum adjacens. *Exod*. XVIII. *Levit*. XXV.

Sinapis, herba, cujus ſemen dulciariis inſervit, omnium ſane ſeminum minimum; *quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus*. Itaque Chriſtus in Evangelio pronuntiat, non nihil fidei, quæ ſinapis granulo ſignificatur, homini ſatis eſſe, ut Montes transferat: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis*. At granum hoc idoneæ terræ mandatum in arborem magnam excreſcit: *fit majus omnibus oleribus, & facit ramos magnos, ita ut poſſint ſub umbra ejus aves cœli habitare*. Id in Palæſtina potiſſimum cernitur, ubi plantæ multo, quam in cæteris regionibus, majores evadunt. Quamobrem Chriſtus Cælorum Regnum, inſtitutam ſcilicet Eccleſiam cum hoc granulo comparat, quia Religionis ſemine in ipſo quidem exordio nil minus extitit; et cum Divina omnipotentia ſub ea humili, abjectaque ſpecie, quodam quaſi velo tecta, lateret, ejus progreſſus ſplendidi, amplique fuere.

Sineen, *Sinæus*, octavus filiorum Chanaan, cujus poſteri Deſertum Sin incoluerunt. *Geneſ*. X. 16.

Sindo ſignificat I. pannum: *Et accepto corpore, Joſeph involvit illud Sindone munda*; II. tunicam, veſtem lineam: *Dabo vobis triginta Sindones*: ita ad eos adoleſcentes Sampſon, qui eum ad nuptias comitabantur. Denique Zonam etiam quamdam ſignificat, qua ſibi fœminæ caput obtegunt: *Sindonem fecit, & vendidit*. Hoc ornamenti genus a Sidoniis acceptum credi-

ditur, quorum nomen gerebat.

Sion, *excubiarum turris*, in Urbe Jeruſalem celebris Mons, in quo Arx, quam David, Jebuſæis expulſis, incoluit, & Davidis Urbem dictam voluit. Ibi Arcam depoſuit, quoad poneretur in Templo, quod Salomon in Monte Moria, exiguorum montium uno, e quibus Mons Sion conſtat, ædificavit. Ob hanc cauſam locus hic ubique terrarum obſequio dignus habitus, & nomen Sion pro Templo, pro Urbe Jeruſalem, pro Eccleſia, pro Cælo ipſo in ſacris Litteris poſitum. Pſalmi potiſſimum referti ſunt ſancti hujus Montis laudibus, in quo ſuæ ipſius præſentiæ ſplendidiora, quam alibi, ſpecimina Deus exhibebat: *Mons, in quo placitum eſt Deo habitare in eo*. Cum porro Sion Hieroſolymæ præeſſet, hanc proinde Urbem ſacra Scriptura filiam Sion nuncupat: *Noli timere, filia Sion*.

Sion, unum e nominibus Montis Hermon: *Ad Montem Sion, qui eſt & Hermon*. De hoc Monte loquitur David: *Sicut ros Hermon, qui deſcendit in montem Sion*: Sacerdotum, & Levitarum ſocietas, & animorum conſenſio æque grata, jucundaque ac ros eſt, qui in Hermon, & Sion decidit, contiguos Montes duos, qui unum, eumdemque conficiunt.

Sirach, *canticum fratris*, pater Jeſu ex Urbe Jeruſalem, a quo Canonicus liber editus eſt, qui inſcribitur Eccleſiaſticus: *Doctrinam ſapientiæ, & diſciplinæ ſcripſit in Codice iſto Jeſus filius Sirach, Hieroſolymita*. Eccleſ. cap. L. 29.

Sis, *altitudo*, Mons, cujus declive pertranſiit Moabitarum, & Ammonitarum exercitus, quem Joſaphat profligavit ad torrentis fines, qui Jeruel Deſertum proſpectat: *Cras deſcendetis contra eos; aſcenſuri enim ſunt per clivum nomine Sis, & invenietis illos in ſummitate torrentis, qui eſt contra ſolitudinem Jeruel*. I. Paralip. cap. xx.

Siſara, *equorum domitor*, ſupremus Dux exercitus Jabin Regis Aſor; a quo in Barac, & Deboram miſſus eſt, qui ſuper monte Thabor hominum centum millia coegerant. Siſara ergo ſuas omnes copias, & nongentos currus falcibus armatos ducens, ex Heroſeth ad torrentem Ciſon ſe contulit. Tum Debora Barac hortata eſt, impulitque, ut progrederetur, & pugnam iniret; Dominum enim in ejus poteſtatem tradidiſſe Siſaram, eique præire: *Ego autem adducam ad te in loco torrentis Ciſon Siſaram, principem exercitus Jabin, & currus ejus, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua*. Itaque Barac inſtructis copiis e Monte deſcendit, eoque impetu in Siſaræ exercitum irruit, ut eum funderet, trucidaretque. Deſcendens e curru Siſara fugit pedes, ac tandem in tabernaculum Haber Cynæi ſe recepit. Laſſum, ac defatigatum videns Jahel, uxor Haber, lacte refectum, cubare juſſit, & pallio texit; at cum ſomnus Siſaram occupaſſet, Jahel in dormientis caput ingentem clavum defixit, cujus vim miſer Dux vix ſentiens periit: *Poſuit ſupra tempus capitis ejus clavum, percuſſumque malleo defixit in cerebrum uſque ad terram; qui ſoporem morti conſocians defecit; & mortuus eſt*. Judic. IV. & V.

Siſtrum, ænei timpani genus, quod uſui erat apud Ægyptios in ſacrificiis, quæ Iſidi offerebant. In balthei modum confectum erat, exiguis ex ære virgis utrinque ductis, quæ, moto, agitatoque ſiſtro, acutum, intentumque ſonum edebant. Hebræi quoque inſtrumento hoc utebantur; monetque ſacra Scriptura, cum David, occiſo Goliath, ab exercitu reverteretur, mulieres undique turmatim egreſſas, canenteſque, & ſaltantes, timpana & ſiſtra pulſaſſe: *Cum reverteretur, percuſſo Philiſtæo, David, egreſſæ ſunt mulieres de univerſis Urbibus Iſrael, cantantes, choroſque ducentes in occurſum Saul Regis in timpanis lætitiæ, & in ſiſtris*. I. Lib. Reg. cap. XVIII.

Sivan, *ſpina*, Hebræorum menſis, anni ſacri tertius, & civilis anni nonus. Partim Majo noſtro, partim Junio reſpondet: *Erat autem tempus tertii menſis, qui appellabatur Sivan*.

Smyrna, *myrrha*, Urbs Aſiæ minoris in Ægæo Mari cum elegantiſſimo portu. Chriſtus Dominus in Apocalypſi per S. Joannem hujus Urbis Epiſcopo teſtatus eſt, ſe probe noſſe, quam gravia perferret, qua paupertate premeretur, quibuſque perſecutionibus obnoxius eſſet ob eorum calumnias, qui e Satanæ Synagoga ſunt; ſed eum hortatur, ut ad mortem uſque fide-

fidelis ſit, eique vitæ coronam promittit: *Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam; ſed dives es, & blaſphemaris ab his, qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed ſunt Synagoga Satanæ; nihil horum timeas, quæ paſſurus es .... eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Angelus hic, ſeu Epiſcopus Smyrnæ S. Polycarpus eſſe vulgo creditur, qui a S. Joanne Smyrnenſis Epiſcopus creatus fuit. *Apocalyp. cap.* II. *v.* 8.

Soba, *exercitus*, Syriæ regio, Terræ ſanctæ ad ſeptentrionem adjacens, eujus Rex Adarezer erat, quem David profligavit; *Percuſſit David Adarezer Regem Soba*. Quorſum pateret Sobæ Syria, non conſtat; haud alibi tamen, quam ad Cæleſyriæ, & Libani ſeptentrionales fines Antiochiam verſus eſſe potuiſſe videtur. I. *Reg. cap.* VIII.

Sobab, *venditio*, Davidis, & Berhſabeæ filius: *Hæc nomina eorum, qui nati ſunt ei in Jeruſalem*: Samia, Sobab, Nathan, Salomon. II. *Reg. cap.* V.

Sobach, *filum*, Dux exercitus Adarezer, qui, commiſſo cum Davide prælio, ſubactus, & lethali vulnere affectus fuit: *Sobach, principem militiæ percuſſit, qui ſtatim mortuus eſt*. II. Reg. cap. X.

Sobachai, *tentorium*, ex Urbe Huſathi, unus e ſtrenuis viris in Davidis exercitu, qui in prælio Gazer inito gigantem Saph interfecit. *Tunc percuſſit Sobachai de Huſathi Saph de ſtirpe Arepha*. II. *Reg.* cap. XXI.

Sobi, *requies*, filius Naas ex Urbe Rabath, qui una cum Berzellai ab Abſalone fugienti Davidi occurrit, eique jentacula obtulit. II. *Reg. cap.* XXVII.

Sobna, *qui quieſcit*, Præfectus, & Cuſtos Theſauri Templi, eorum unus, quos Rex Ezechias miſit, ut intelligeret, quid Rabſaces proponeret. Iſaias in Sobnam hunc vaticinia protulit, eique futurum prædixit, ut a Deo ex Urbe Jeruſalem efferretur, in latum agrum, ubi occumberet, projiceretur, ab officio removeretur, & in ejus locum Eliacim, Helciæ Pontificis filius ſufficeretur: *Ecce Dominus exportari te faciet, ſicut exportatur gallus gallinaceus .... coronans coronabit te tribulatione, quaſi pilam mittet te in terram latam, & ſpatioſam; ibi morieris .... & vocabo filium meum Eliacim filium Helciæ*. IV. *Reg.* XVIII.

Socho, *ramus*, Urbs Tribus Juda, ubi Philiſtæi caſtra poſuerant, cum Goliath exercitum Iſrael provocavit. Erat Urbs alia ejuſdem nominis in Tribu Ephraim, in qua Ciſterna, quo profectus Saul, ut Samuelem quæreret: *Venit uſque ad ciſternam magnam, quæ eſt in Socho*. I. Paralip. IV.

Sochoth, *tentoria*, prima Iſraelitarum ſtatio, cum ex Ægypto egreſſi eſſent: *Profecti ſunt filii Iſrael de Rameſſe in Sochoth*. Inter torrentem Jaboc, & Jordanem locus erat, quem Jacob, cum e Meſopotamia rediret, Sochoth nuncupavit quia ſcilicet ibi domum ædificavit, & tentoria extulit: *Appellavitque nomen illius Sochoth, id eſt, tabernacula*. Ibi ſubſecuris temporibus condita Urbs, quæ Tribui Gad tributa fuit, & in qua Gedeon ſpinis obrui, & conteri juſſit incolarum præcipuos, qui ei cibum ſibi, ſuiſque petenti arroganter reſponderant. In agro prope Sochoth Salomon æneum mare, ac Templi vaſa cætera fundenda curavit: *Fudit ea Rex in argilloſa terra Sochoth, & Sarthan*. Geneſ. XXIII. Exod. XII.

Socbot-Benoth, *puellarum tabernacula*, Idoli nomen, quod Babylonenſes Samariam delati ipſi ſibi confecerunt, cui cultum præſtarent: *Unaquæque gens fabricata, eſt Deum ſuum .... Viri Babylonis fecerunt Sochot-Benoth*. Contendunt nonnulli, eum locum fuiſſe Veneri ſacrum, in quo puellæ ſe in hujus turpis Numinis honorem ſemel in vita proſtituebant. Exeicrandam hanc conſuetudinem Babylonenſes attulerant e patrio ſolo, ubi Venerreligioſus cultus exhibebatur. IV. *Reg.* XVII.

Sodi, *ſecretum meum*, Babylonis flumen, apud quod Baruch prophetias ſuas legit Judaico populo, qui in ea regione captivus detinebatur. Ubinam flumen hoc ſitum fuerint, ignoratur, niſi forte fuerit Euphrates ipſe, quem Propheta *Sodi de Zed*, ſuperbum, elevatum, ob amplitudinem ſcilicet, appellabat. *Numer.* XIII.

Sodoma, *ſecretum*, Paleſtinæ Urbs, Pentapoleos Metropolis, in jucunda, fertilique planitie ſita, quæ in ſacris Litteris cum Paradiſo Terreſtri comparatur: *Elevati*.

natiſque Loth oculis vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ univerſa irrigabatur, antequam ſubverteret Dominus Sodomam, & Gomorrham, ſicut paradiſum Domini. Loth, cum ab Abraham ſe ſejunxiſſet, ſibi regionem hanc in domicilium elegit, & cum Sodomam ſe contuliſſet, ibidem conſtitit. At hujus infamis Urbis ſcelera cœleſtia fulmina paulatim in ejus exitium traxerunt, quæ alias quoque proximas Urbes tres, quæ & ipſæ flagitiis involutæ erant, obruerunt: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatur, & peccatum eorum aggravatum eſt nimis*. Sulphureum, igneumque imbrem demiſit Deus, qui eas criminoſas Urbes abſumpſit, & cum bitumen, quo terra referta erat, flammam eodem tempore concepiſſet, adeo læta, & amæna regio in triſte, viſuque horrendum Deſertum abiit, in quo Jordanis aquæ, ibidem expanſæ lacum effecerunt, qui Mare Mortuum, ſeu Lacus Aſphaltites dictus: *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem a Domino de Cælo, & ſubvertit Civitates has, & omnem circa Regionem, univerſos habitatores Urbium & cuncta terræ virentia*. Joſephi quoque tempore, conſpiciebantur ad Lacum formidandi incendii funeſta effecta, miſeræque earum Urbium reliquiæ, quarum excidium, tamquam unum e formidandis Divinæ indignationis effectis, nobis in ſacris Litteris exhibetur: *Subverti vos, ſicut ſubvertit Deus Sodomam, & Gomorrham, & facti eſtis, quaſi torris raptus ab incendio*.

Sodomitæ, incolæ Sodomæ, quorum execranda flagitia æque nota, atque ultio graviſſima, qua Deus ea puniit: *Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis*. Ab iis turpiſſimæ impudicitiæ nomen, quod etiam peccatum contra naturam dicitur, cujus cauſa Deus Chananæos delevit, quodque indicta mortis pœna Moſes prohibuit: *Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, uterque operatus eſt nefas, morte moriatur, ſit ſanguis eorum ſuper eos*. Levit. cap. XXIV.

Sobar, *albus*, quintus e filiis Patriarchæ Simeon, qui etiam Zara nuncupatur. *Geneſ.* XLVI.

Sol, lucidum corpus, quod Deus in ipſo Mundi exordio creavit, ut præeſſet diei, quemadmodum Lunam condidit, ut nocti præeſſet: *Fecitque Deus duo Luminaria magna, Luminare majus, ut præeſſet diei, & Luminare minus, ut præeſſet nocti*. Quod ſacra Scriptura de hujus Planetæ creatione tradit ea ſimplicitate, quæ ſupremo Opifice digna eſt, cujus infinitæ virtuti æque omnia facillima ſunt, id ipſum Pſaltes adeo magnificis verbis repetit, ut nihil magis. *In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo; exultavit ut gigas ad currendam viam, a ſummo Cælo egreſſio ejus, & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus, non eſt, qui ſe abſcondat a calore ejus*. Sol ſibi cultum apud Orientis pleroſque populos conciliavit. Eum Phænicii, Moabitæ, Ammonitæ variis nominibus coluerunt; eumdemque cultum Moſes in regione Chanaan adeo inveteratum, firmumque comperit, ut non minore quam mortis pœna Iſraelitas ab eo arcendos putaret: *Ut vadant, & ſerviant Diis alienis, & adorent eos, Solem, et Lunam, et omnem militiam Cæli, quæ non præcepi.... Educes virum, et mulierem, qui rem ſceleratiſſimam perpetrarunt, ad portas Civitatis tuæ, & lapidibus obruantur*. Sol bene multis tropicis locutionibus, & ſimilitudinum ſplendidiſſimis locum præbuit. Ut aliquod exemplum afferam, Prophetæ, dum calamitatem aliquam, ſeu vaſtationem deſcribere volunt, inobſcuratum Solem dicunt: *Obtenebratus eſt Sol*. Pro felicitate ſumitur Sol: *Occidit ei Sol*: non amplius Hieroſolymæ Sol illucet, nempe felicitas ejus evanuit. Sol deſignat Chriſtum Dominum, qui dicitur Sol juſtitiæ, quoniam ejus gratiæ lumen nos juſtos efficit: *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol juſtitiæ*. Sumitur etiam pro Chriſti doctrina. Ardor hujus Aſtri in Cantico perſecutionem, & afflictionem ſignificat: *Decoloravit me Sol:* me colore Sol exuit; Eccleſia eſt, quæ de ſubeundis perſecutionibus loquitur. Prodigia tria memorantur in ſacris Litteris, quæ in Sole contigerunt. Primum contigit, cum Joſue juſſu conſtitit: *Sol, contra Gabaon ne movearis, & Luna, contra vallem Ajalon; ſteteruntque Sol, & Luna, donec ulciſceretur ſe gens de inimicis ſuis*. Alterum, cum retroceſſit, Ezechiæ Regis tempore: In-

Invocavit itaque Iſaias Propheta Dominum, & reduxit umbram per lineas, quibus jam deſcenderat in horologio Achaz retrorſum decem gradibus. Tertium denique, cum ſe tenebris texit, etſi Luna eſſet in ſua plenitudine, per illud tempus, quo Chriſtus Cruci ſuſpenſus fuit: *A ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram uſque ad horam nonam.*

Solarium. Nomeo hoc in ſacris Litteris pro loco ſumitur, qui in ſummis Hebræorum domibus erat, Soli expoſitus, circumque muoitus muro, cui poſſet incumbi, ne quis illinc in viam laberetur. Hanc loci formam in Deuteronomio Moſes præſcripſerat: *Cum ædificaveris domum novam, facies aurem tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus, labente alio, & in præceps ruente.* Hebræi fere in his ſolariis dormiebant: *Stravit Saul in Solario, & dormivit.* Medius erat hiatus, qui aulæ infra poſitæ reſpondebat; ac proinde Rex Ochozias in prandii aulam prolapſus eſt. *Ceciditque Ochozias per cancellos cænaculi ſui, quod habebat in Samaria, & ægrotavit.* Inde per ſcalas deſcendi poterat, quę extra domum poſitę erant. Quamobrem, ut in Evangelio legimus, qui Paralyticum afferebant, impediente multitudine, quominus eum per domi januam inferrent, in ſolarium elatum, in aulam, in qua Chriſtus erat, per hiatum demiſerunt: *Et cum non poſſet offerri illi præ turba, nudaverunt tectum, ubi erat, & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo Paralyticus jacebat.*

Solidus, a quo vulgare nomen, *ſoldo*, ſcutum aureum, nummi genus apud Hebræos, cujus valor quatuordecim paulo amplius librarum erat: *Dederunt in opera Domus Dei talenta quinque millia, & ſolidos decem millia.* I. Eſdr. cap. II.

Somer, *cuſtos*, complurium hominum nomen, de quibus ſacra Scriptura loquitur. Omnium notiſſimus eſt Somer, ad quem mons pertinebat, in quo Samaria Urbs ædificata fuit: *Emit montem Samariæ a Somer duobus talentis argenti.* III. Reg. cap. XVI.

Somnium id ſignificat, quod dormientes cogitant. Paſſim ſacra Scriptura de ſomniis loquitur, eorumque diſtinguit genera duo; ut alia naturalia ſint, nempe nihil aliud, quam imaginationis effecta, quibus ne fidem adderet, eoſve conſuleret, qui eam ſibi vim ineſſe dictitabant, ut ea explicarent, ſuo Deus populo expreſſis verbis prohibuerat: *Non augurabimini, nec obſervabitis ſomnia.* Alia vero ſupernaturalia, quæ Deus immittebat, & per quæ dormientibus, quemadmodum per viſiones vigilantibus, ſe ipſe manifeſtabat: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum.* Sunt ſane myſtica, & prophetica ſomnia, ut Jacob, Joſeph, Salomonis, aliorumque complurium; iique, ad quos Deus ejuſmodi ſomnia mittit, evidenter agnoſcunt, & intime convicti ſunt, eadem ab ipſo eſſe; qui ſane unus detegere poteſt, quod umbra ſomniorum tegit, quippe qui futura unus novit, unuſque proinde prædicere poteſt: *Numquid non Dei eſt interpretatio? Referte mihi, quid videritis.* Eos ergo, quorum animis obverſabantur ſomnia, ad Deum, & ad Prophetas, quibus eorum peritiam Deus ipſe dederat, interpretationis obtinendæ gratia, confugere neceſſe erat. Summus quoque Pontifex, indutus Ephod ea interpretandi privilegio, ſingularique dono gaudebat. Quoniam vero pſeudo-Prophetæ eodem ſe jure frui contendebant, falſiſque interpretationibus populum decipiebant, Iſraelitis proinde vetuit Moſes, ne eos audirent: *Si ſurrexerit in medio tui Propheta, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum; non audies verba Prophetæ illius, aut ſomniatoris.*

Sopater, *ſalus patris*, Judæ Machabæi Dux, qui hominum decem millia ex Timothei exercitu cum Doſitheo profligavit. *Sopater* alter, ſeu *Soſipater* ex Urbe Beroe S. Pauli ſocius, & comes erat: *Comitatus eſt autem eum Sopater Pyrrhi Beroenſis.* Eum alibi S. Paulus conſobrinum ſuum nuncupat, ſeu quod ambo ex eadem Urbe, ex eadem Tribu, ex eadem familia eſſent; ſeu quod eamdem Religionem profiterentur. Nonnulli etiam contendunt, eum, qui Romæ erat, quo tempore Apoſtolus ſuam ad Romanos Epiſtolam Romæ ſcripſit, non alium, quam Soſipatrem Beroenſem fuiſſe. II. *Machab.* XII. *Actor.* XX. 19.

Sophar, *mane vigilans*, ex Urbe Naamach in Idumæa, unus erat e tribus amicis Job: *Venerunt ſinguli de loco ſuo.... Sophar Naamachites*. Nonnulli volunt, Naamach ejus patris nomen eſſe. *Job.c.* II.

Sopher, *qui a ſecretis eſt*, unus e præcipuis Sedeciæ miniſtris, cui id officii demandatum erat, ut juniorum militum periculum faceret, qui e populo ſelecti erant: *Tulit quoque Princeps militiæ .... Sopher principem exercitus*, *qui probabat tyrones de populo terræ*. IV. *Reg.* XXV.

Sophonias, *Secretum Domini*, filius Maſiæ, Pontificiæ dignitatis officia obibat ſecundo loco, cum *Sacerdos primus* Sarajas eſſet. Hieroſolyma a Chaldæis capta, Sarajas, & Sophonias ad Regem Nabuchodonoſor, Reblatæ verſantem miſſi fuerunt, qui utrumque interfici juſſit: *Tulit Princeps militiæ Sarajam Sacerdotem primum*, *& Sophoniam Sacerdotem ſecundum*. IV. *Reg. cap.* XXV.

Sophonias, filius Chuſi e Tribu Simeon, & nonus e minoribus Prophetis duodecim. Sacra Scriptura, ad ejus vitam quod attinet, nihil peculiare commemorat; ac de ejus ortu id unum innoteſcit, quod ipſe in prophetiæ ſuæ exordio tradit: *Verbum Domini*, *quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi*, *filii Godoliæ*, *filii Amariæ*, *filii Ezechiæ*, *in diebus Joſiæ filii Amon Regis Judæ*. Ezechiæ nomen, quod inter ejus proavos occurrit, nonnullos adduxit, ut crederent, Prophetam hunc e Regia ſtirpe fuiſſe; verum oſtendendum imprimis eſſet, Ezechiam hunc eum eſſe, qui Judæ Rex fuit; quod tamen certo demonſtrari non poteſt. Sophonias ergo vixit Joſiæ tempore, qui an. Mund. 3363. regnare cœpit; ac probabile eſt, eum ante prophetam egiſſe, quam abuſus, qui graſſebantur, & quos Propheta ad vivum exprimit, pius Princeps reformaret, ſubditoſque a recto tramite aberrantes in ordinem redigeret: *Et extendam manum meam ſuper Judam*, *& ſuper omnes habitantes Jeruſalem*, *& diſperdam de loco hoc reliquias Baal*, *& nomina Æditorum Sacerdotibus*, *& eos*, *qui adorant ſuper tecta militiam Cœli*, *& adorant*, *& jurant in Domino*, *& jurant in Melchom*, *& qui avertuntur de poſt tergum Domini*, *& qui non quæſierunt Dominum*, *nec inveſtigaverunt eum .... & viſitabo ſuper omnem*, *qui arroganter ingreditur limen in die illa*, *qui complent domum Domini Dei ſui iniquitate*, *& dolo*. Propheta deinde populos omnes enumerat, qui Divinæ indignationis vim ſubituri erant. Ninives Urbis excidium portendit; & cum formidandas minas in Hieroſolymam intendiſſet, prophetiæ finem imponit per jucunda promiſſa ſuper reditu a captivitate, ſuper novæ Legis inſtitutione, ſuper Gentium vocatione, denique ſuper Eccleſiæ Chriſti propagatione: *Dabo enim vos in nomen*, *& in laudem omnibus populis terræ*, *cum convertero captivitatem veſtram coram oculis veſtris*, *dicit Dominus*. Sophoniæ Prophetia capitibus tribus conſtat; ſtilus autem admodum Jeremiam ſapit, quem in compendium redegiſſe videtur.

Sorec, *vinea*, magni nominis vallis in Palæſtina, in qua Daila morabatur: *Amavit mulierem*, *quæ habitabat in Valle Sorec*. Sita erat inter Tribus duas, eamque torrens, dictus torrens Sorec, prætergrediebatur. Erat in hac Valle vinea, qua in Palæſtina nulla pulcrior; e qua quidem inſignis racemus allatus creditur, qui Iſraelitis argumento futurus erat, quanti Terra promiſſa facienda eſſet.

Sori, *vinculum*, *ſeu Iſari*, filius Ithum, cujus familia quarta erat e Levitarum viginti quatuor, qui Templo deſerviebant. I. *Paralip.* XXV.

Soror. Id nominis penes Hebræos multiplicem ſignificationem obtinet, præter eam, quæ Nationum omnium communis eſt. Significat enim primo proximam conſanguineam, ſeu conſobrinam, ſeu neptis ſit: *Non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam conjugem*; atque in Evangelio ſorores Chriſti ſunt ejus conſobrinæ: *Sorores ejus nonne omnes apud nos ſunt?* Secundo ſignificat propenſionum ſimilitudinem; ita Propheta Hieroſolymam Sodomæ, & Samariæ ſororem nuncupat, propterea quod earum idololattiam, impietatemque imitata eſt: *Soror tua major Samaria*, *ſoror autem tua minor te Sodoma*, *& filiæ ejus*. Tertio pro vocabulo ſumitur, quod amorem, ſtudiumque ſignificat: *Vulneraſti cor meum*, *ſoror mea ſponſa*; ita Sponſus in Can-

Cantico Sponſam alloquitur. Quarto demum accipitur pro perſona, quæ nobis apprime chara, ſummeque devincta eſt: *Qui fecerit voluntatem Patris mei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater mea eſt*. Chriſtus Dominus eos omnes arctiſſima ſibi cognatione devinctos habet, qui Divini Patris voluntatem perficiunt; hanc autem cognationem Charitas efficit.

Sors, e græco vocabulo, quod latino *acervus* reſpondet; quoniam in cumulum congeruntur, quæ per ſortem ducuntur; vel a verbo *trahere*, quia nempe per ſortem e vaſis fundo trahuntur. Sortis uſus apud Hebræos admodum communis erat; ejusque exempla in ſacris Litteris paſſim occurrunt. Terra promiſſa ſorte diviſa fuit; & in eumdem modum Levitæ partem ſuam receperunt. Voluit Deus Expiationis die mitti ſortes in hircos duos, ut ita innoteſceret, uter immolandus eſſet. Sacerdotum etiam, qui Templi ſervitium obituri erant, familiis viginti quatuor David ſortis ope loca diſtribuit. Ducendæ ſortis ratio e ſacræ Scripturæ verbis non ſatis elucet; una tantum ejus ratio nobis occurrit, quam Salomon explicat: *Sortes mittuntur in ſinum, ſed a Domino temperantur*. Sortes in marſupium conjiciebantur, eoque agitato ſatis permixtæ tandem educebantur. Sortis uſus ipſe per ſe permiſſus eſt; eum quippe Deus non ſemel præcepit, ejusque utilitatem Sapiens fatetur: *Contradictiones comprimit ſors*. Ex alia parte nihil nos vehementius convincit, quam Deum eſſe, qui omnia humana eventa moderatur, ejusque Providentiæ diſtinctim ſubeſſe, quæcumque eadem eventa circumſtant, ut nihil fit, nihilque contingat, quod Deus ipſe non ponat, dirigat, & ad ſua conſilia referat. Ita ſorte ducere, nihil eſt aliud, ſi proprie loquimur, quam Deum interrogare, eumque obſecrare, ut nobis hac ratione patefaciat, quod nos ſcire par eſt, quodque alio modo cognoſcere minime poſſumus; ſed id tamen admodum caute, prudenterque faciendum eſt, & in gravibus tantum negotiis, quæ non aliter abſolvi, ac dirimi poſſunt, quam ſi Dei judicium, ejusque ſuprema auctoritas intercedat.

Sors etiam ponitur pro portione, pro parte: *Sors filiorum Judæ iſta fuit*. Iniqua fœmina peccatoris portio eſſe debet: *Sors peccatorum cedat ſuper illam*; videlicet peccatores digni ſunt, qui malæ mulieris depravato ingenio ſubſint, quod eorum aberrationibus erit ſupplicii loco.

Soſthenes, *Salvator fortis*, Synagogæ princeps, quæ Corinthi erat, cum eum Sanctus Paulus fide imbuiſſet, a Judæis accuſatus fuit, & ad Gallionis Achajæ Proconſulis tribunal ductus, eoque ſpectante, nec impediente, aut ſaltem dignitatem querente, cæſus; *Apprehendentes omnes Soſthenem principem Synagogæ, percutiebant eum ante Tribunal; & nihil eorum Gallioni curæ erat*. Is ipſe Soſthenes eſſe creditur, cujus nomen in ipſo primæ ad Corinthios Epiſtolæ exordio legitur: *Paulus, & Soſthenes frater*.

Soſtratus, *Salvator exercitus*, unus e præcipuis viris Antiocho Regi militantibus, qui arci præerat, quam Græci Hieroſolymis obtinebant: *Soſtratus, qui arci erat præpoſitus; ad hunc exactio vectigalium pertinebat*. Idem Inſulæ deinde Cypro præfectus fuit. II. *Machab. c.* IV.

Spartiatæ, aliter dicti Lacedæmones, Lacedæmonis, ſeu Spartæ incolæ, Urbis celeberrimæ in orientali parte Peloponeſi, quæ Græciæ Peninſula meridionalis erat. Lacedæmones ſe Judæorum ſocios, & ex Abrahæ progenie eſſe dicebant; idque Arrius eorum Rex profeſſus eſt, ad Oniam Pontificem ſcribens: *Arrius Rex Spartiatarum Oniæ Sacerdoti Magno ſalutem. Inventum eſt in Scriptura de Spartiatis, & Judæis, quoniam ſunt fratres, & quod ſunt de genere Abraham*. Doriani, quorum partem Lacedæmones conficiebant, originem traxiſſe feruntur ex Arabiæ, Syriæque finibus, ubi Abrahæ, & Cethuræ poſteri ſibi ſedem poſuerant. Ergo Judæorum fratres erant, eo nempe titulo, quod a communi patre, qui Abraham erat, deſcendebant. Poſt hanc ſcriptam epiſtolam, inter populos duos conſtans, & firma amicitia viguit; & aliquanto poſt Jonathas Machabæus, ut magis magisque ſocietatem firmaret, ad Lacedæmones, tamquam ad fratres ſcripſit: *Jonathas ſummus Sacerdos, & Seniores, & Sacerdotes, & reliquus populus Judæorum Spartiatis fratribus ſalutem*.

tem . Poſt Jonathæ mortem , Lacedæmones , miſſis Legatis, Simoni ejus fratri Pontificiam dignitatem gratulati ſunt , & fœdus cum eo renovarunt .

Spectacula . Vocabulum hoc quemvis profanum cœtum ſignificat, ſed peculiariter loca, theatralibus ludis addicta, ſeu comice, ſeu graviter, ac tragice, ſeu denique muſicis modis, non ſine choreis, agerentur; qui drammatum , ſeu ſaltationum *nomine noti ſunt* .

Eccleſiaſticis Legibus , nempe Conciliorum communi voce Chriſtianis ſpectacula expreſſis verbis prohibita ſunt . Apoſtolicarum Conſtitutionum vi Fideles a ſpectaculis abſtinebant , quæ in Circo , in Theatro , in Amphitheatro exhibebantur , uno verbo ab iis omnibus , quæ minus decerent , lib. I. cap. 3. *Primum Arelatenſe Concilium an.* 317. *celebratum Can.* 4. *comœdos , & ſaltatores , quandiu in indignæ artis exercitatione perſtiterint , ab Eccleſiæ communione excluſos vult* .

Cum enim vitia , ut animum ſubeant , oculos , aureſque jucundis illecebris , blandiſque ſollicitationibus faſcinare conſueverint ; Sacerdotes proinde inhoneſtas oblectationes evitare , quæ moribus periculoſæ ſunt , & ab iiſdem alios avertere debent , ut in Turonenſi Concilio III. *an.* 813. Can. VII. *præſcribitur* .

Sancti Patres , & Doctores , qui rem hanc pertractarunt , ſanctionis hujus rationes plures , eaſque ſolidiſſimas attulerunt , quarum hæc expreſſa vis eſt .

Prima petitur ex Comicorum arte , quæ ipſa per ſe illicita eſt ; per eam quippe viri , ac fæminæ varias , quibus homines agitantur , cupiditates , odium , indignationem , ambitionem , vindictam , & præſertim amorem ad vivum exprimunt , atque ita , ut agi potius , quam fingi videantur ; eo fine ſibi propoſito , ut ſpectatorum animos permoveant , eaque affectione , quam exhibere ſtudent , afficiant . Ita eos ars ipſa cogit abſonas cupiditates in aliorum animis excitare , ut quodammodo pronuntiari poſſit , ſpectacula ſcholam , exercitationemque vitiorum eſſe . Cum ergo hujus generis hominum vita omnis in hac demum exercitatione poſita ſit , nihil magis Chriſtianum hominum dedecet , quam hæc ipſa occupatio ; ac proinde cum ii quidem ab ea recedere omnino debeant , aliis non licet , ad eos in hac ipſa arte detinendos conferre . Ethnici ipſi ſpectacula improbabant . Tranſitus fit , inquit Plato , ab imitatione ad rem ipſam . Theatralis omnis pompa , hujus ethnici Philoſophi judicio , eo ſpectat , ut homines cupiditatibus implicet , brutiſque ſimilem , & rationis impotem hominis partem foveat , roboretque , quæ omnis humanæ imbecillitatis fons , & origo eſt .

Ratio altera ex eo ducitur , quod obſcœni , ac turpis amoris vis ſpectaculis excitatur , & alitur ; ratione quippe ad ejus voluptatem ſentiendam aptiſſima exprimitur , & per nobile deliquium , cujuſmodi Heroum deliquium eſt , ſe prodit ; contra virtus , & pudor ita exhibentur , ut derideri videantur ; interdum levi tantum velo turpitudines tectæ ſunt , & per imagines , quæ maxime decipiant , ſeducantque , vitium exponitur . Morum depravatio , inquit clariſſimis Boſſuet *in ſuis in ſpectacula animadverſionibus , ad certam regulam , firmumque principium in Comœdiis redacta eſt ; quæ nihil ſunt aliud , quam ſubdola juventuti , ut genio indulgeat , incitamenta ; admixto præſertim cantu , qui mollitiem inſpirat . Is ſane Mundi faſtus eſt , in ſuas omnes faſcinationes effuſus , quem Theatra , & Comediæ potiſſimum exhibent . Luxus , vanitas , inverecunda ornamenta , & quæ Dæmonis pompæ nuncupantur , in iiſdem ſpectaculis non ſine illecebris omnibus ob oculos ponuntur . Quid vero periculoſius , quam ludis intereſſe , qui eo referuntur , ut in nobis intimum vitiorum fontem , concupiſcentiam accendant , quæ venefica veluti radix per omnes ſenſus ſerpit , quaſique ramos extendit , & effrænis excurrit ? Quo enim vehementius hominum terrenis rebus inhærentium oculi exhibitis iis omnibus , quæ voluptatem excitant , aureſque ſermonibus , aut cantibus ad emolliendum animum apprime factis per ſpectacula commo-*

Digitized by Google

moventur; eo jucundius ſpectatores detinentur, eoque libentius ei quaſi veneficio ſe dedunt, quo ſe abripi ſentiunt.

Nec refert, amoris cupiditatem, quæ in Theatro ſe prodit, & primas agit, ad legitimum finem, ſcilicet ad matrimonium referri. Nunquam enim non abſonum, malumque fuerit, præpoſteram cupiditatem in ſe, vel in aliis excitare, ejuſque jucundam, blandamque imaginem exhibere. Amoris repræſentatio ſeu legitimus, ſeu laſcivus, turpiſque ſit, eumdem fere effectum producit; ante quam enim ſcæna ad exitum perducatur, totiuſque repræſentationis tempore, non minus amor ab honeſtate alienus in omnium ſpectatorum animis excitatur, quorum plerique ad voluptatem proclives ſunt. Id unum obverſatur adſtantium animo, a quo tum quidem longiſſime abeſt ea cogitatio, quæ ad matrimonium refertur. Hæc autem adeo diſſita qui demum periculoſas jam alte impreſſas imagines corrigat, deleatque, quas repræſentatio, ſeu actio producit? Remedium dici poteſt, quod tum ſolum adhibeatur, cum amplius opportunum non eſt.

Fruſtra etiam dixerit quiſpiam, Theatrum hodie jam purius, quam primis temporibus, nempe minus in apertam petulantiam, & procacitatem effuſum eſſe; hæc enim jactata puritas utplurimum verborum ſelectu, exquiſitaque elegantia continetur, quibus ſæpe gravius periculum conjunctum eſt; ut haud diſtinctim perſpici liceat, quid tandem utilitatis ex hac reformatione moribus allatum ſit.

Prætexunt neſcio quid aliud ſane leviſſimum præſertim ii, qui ſpectacula frequentare conſueverunt; ſe nihil damni ſentire; atqui id ipſum eorum animi depravationem oſtendit. Si enim id audent de ſpectaculis dicere, de nudis idem, obſcæniſque picturis aſſerere non dubitarent. Infirmam præterea excuſationem non dubitarent. Infirmam præterea excuſationem offerunt ubique pericula occurrere, cupiditates ubique excitari poſſe; at in promptu reſponſio eſt; non proinde oportere periculorum numerum augeri, & oblectamento præſidium quæri, quod non alio ſpectare videtur, quam ut cupiditatibus vis addatur, ut conjunctim oculis ſubjiciatur, quicquid eos movere, vel allicere poteſt; in Theatro quippe ambitioni, gloriæ, vindictæ, jactantiæ plauditur, quæ Chriſtus expreſſis verbis cum communi hominum pravitate damnavit.

Rationem tertiam id ſuppeditat, quod ea, quæ in Theatris aguntur, & recitantur, cum multiplici ſollicitatione conjuncta ſunt; ſenſus omnes voluptas emollit, exhibita deliramenta totum animum occupant, ut proinde Chriſtianæ vigilantiæ ſit prorſus ineptus, qua adeo opus habet, ut cupiditatum illecebris obluctetur. Qui ergo ſpectaculis intereſt, ea quærit ex animi lætitia, quibus ad malum trahatur. Ejus autem intolleranda temeritas fuerit, qui ſe a periculo per Dei gratiam liberandum putat, in quod ultro ipſe ſe conjicit. Quid? Quod ut ſpectacula quorumdam animis ne minimum quidem detrimentum afferrent, haud proinde tamen a crimine magis immunia eſſent; exhibentur enim coram ingenti hominum numero, qui infirmo, depravatoque animo ſunt; quibus evidenter periculoſa cenſeri debent; atque in eorum culpæ partem profecto veniunt. Quamobrem non modo malum, quod oritur ex aliqua re, timendum eſt, verum etiam ſcandalum, quod aliis affertur.

Quarta ratio ea eſt, id Comœdiis ineſſe, ut facilem, & ingenioſum, quo ſe cupiditates prodant, & ingerant, modum edoceant; quod ipſum maximi periculi plenum eſt. Voluptatem inſpirant in eo poſitam, ut ames, & viciſſim ameris. Re ſane ipſa vehementem hanc hominum erga fœminas propenſionem ſpectaculum ad vivum exhibet; eoque nihil fœminis periculoſius, quo voluptate perfunduntur, quam ex hominum amore percipiunt; ea quippe Chriſtianæ Religionis vis, & ratio eſt, ut horrori tibi ſit, te ipſum alienæ cupiditatis argumentum, & ut ita dicam, idolum eſſe.

Quinta inde ratio petitur, quod ſpectacula cum præcipuis animi præparationibus ex diametro pugnant, quibus Chri-

Chriſtianus quiſque affectus eſſe, & ad quas contendere debet; cujuſmodi ſunt fervidæ, aſſiduæque preces, quarum ope tentationibus, quibus nunquam non obſidetur, obſiſtat; & divini verbi ſtudium, quod animum cibi inſtar fovet, ac roborat. Jam vero nihil magis animum a recto tramite, quaſique a ſe ipſo abducit, eumque divinis rebus percipiendis, expendendiſque ineptum efficit, nihil eum magis in pietatis faſtidium adducit, quam mollities, ac relaxaſatio quam crebra ſpectacula pariunt; quæ tandem, ut Boſſuet *animadvertit, Clericis prohibita ſunt iis ipſis de cauſis, quæ contra Chriſtianum quemque faciunt, quemadmodum Clericis ipſis vetita uſura eſt.*

Denique ſexta ratio ex oppoſitione repetitur, quæ ſpectacula inter, & obligationes intercedit, quas per Baptiſmum quiſque contraximus, & quarum vi, quæcumque facimus, ea nos ad Dei gloriam referre neceſſe eſt, ut dicere vere poſſimus, ea nos in Dei gratiam, & ob ejus amorem facere. Præterea quacumque ſe tandem ratione ſpectet, qui Chriſtianum ſe profitetur, nullius profanæ oblectationis particeps fieri poteſt. Si enim ita ſpectetur, ut qui per Baptiſmum Dei filius, Chriſti membrum, ejuſque Regni hæres evaſerit, nihil magis cum ejuſmodi titulis pugnat; quod ſi tamquam peccator reputetur, haud ſane id genus oblectamentum cum pœnitentiæ ſtudio, & voluptatis odio conjungi poteſt, quemadmodum affectus ſit, oportet, qui ſe peccatorem, & pœnitentiæ proinde obnoxium fatetur.

Stacten, liquor, qui ex arbore myrrha per inciſionem effluit: *Sume tibi aromata, Stacten, & Onycha*. Ex hoc etiam aromate odoramentum conſtare debebat, quod in Sancto Sanctorum ſuper Altare aureum offerebatur. *Exod. cap.* xxx.

Stachys, *ſpica*, S. Pauli Diſcipulus, cujus ipſe honorificam mentionem facit in ſua ad Romanos Epiſtola: *Salutate Stachyn dilectum meum*. Ad ejus vitam quod attinet, nil peculiare conſtat.

Stadium, viæ menſura, quæ 125. geometricis paſſibus conſtat: *Ibant in Caſtellum, quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta*; quod duodecim circiter Italica paſſuum millia conficiebat. Stadium dicitur etiam locus in quo publicæ curſus exercitationes edebantur: *Ii, qui in ſtadio currunt, omnes quidem unus accipit currunt, ſed bravium.*

Starbuzanai, *inquiſitor*, unus e Magiſtratibus Perſarum Regis ultra Euphratem, qui ad Regem ſcripſit de Judæis, qui paulo ante a captivitate redierant: *Exemplum Epiſtolæ, quam miſit Thacanai Dux Regionis trans flumen, & Starbuzanai, & conſiliatores ejus Arphaſacbæi, qui erant trans flumen, ad Darium Regem*. I. *Eſdr.cap.*v.

Stater, a græco verbo, quod ſignificat nummi genus, qui ſiclum valebat: *Aperto ore ejus, invenies ſtaterem*. Chriſtus Dominus Petrum miſit, ut in lacu Tiberiadis piſcaretur; & Apoſtolus arundine piſcem cæpit, in cujus ore ſtaterem invenit. Nummus ſolvendo fuit, quod Chriſtus, & Petrus Templo debebant, uterque nempe ſicli dimidium.

Statio. Hebræorum multæ in Deſerto per annos quadraginta ſtationes fuere. Prima fuit in *Rameſſe*, ubi Paſchalem Agnum comederunt. Altera in *Socbot*; tertia in *Etham*; *quarta* in *Phiahirot*, ubi cæperunt de Moſe conqueri. Quinta ſtatio fuit in *Mara*; *Et murmuravit populus contra Moſem, dicens: quid bibemus?* Sexta ad oram Maris Rubri; ſeptima in *Elim*; octava in *Sin*, ubi populus in Moſem rurſus, & Aaron inſurrexit: *Cur eduxiſti nos in Deſertum iſtud, ut occideretis omnem multitudinem fame?* Nona in *Daphca*; decima in *Alus*; undecima in *Raphidim*, ubi populus aquam, quam biberet, non inveniens, obſtrepuit Moſi: *Cur feciſti nos exire de Ægypto, ut occideres nos, & liberos noſtros, & armenta ſiti?* Decima ſecunda in *Sinai*; decima tertia in *ſepulcris concupiſcentiæ*, ubi Judæi carnem concupierunt, & morte perculſi fuere numero 24000. Conqueſti ſunt etiam de itineris longitudine; ac Deus ignem immiſit, qui complures abſumpſit. Decima quarta in *Cades-barne*, unde miſſi Exploratores, qui terram Chanaan expenderent. Decima quinta in *Remomphares*; decima ſexta in *Lebna*; decima ſeptima in *Reſſa*; decima octava in *Celatha*;

Digitized by Google

tha ; decima nona in *Sepher* ; viceſima in *Arada* ; viceſima prima in *Maceloth* ; viceſima ſecunda in *Jabat* ; viceſima tertia in *Thare* ; viceſima quarta in *Methca*, ubi Core, Dathan, Abiron, & Hon terra deglutiit, quod in Moſem, & Aaron inſurrexiſſent. Viceſima quinta in *Heſmona* ; viceſima ſexta in *Moſeroth* ; viceſima ſeptima in *Benejacan* ; viceſima octava in *Gogdat* ; viceſima nona in *Jetbabata* ; triceſima in *Hebrona* ; triceſima prima in *Aſiongaber* ; triceſima ſecunda in *Zin*, aliter *Cades*, ubi decima prima in Moſem, & Aaron populi oblocutio contingit : *Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem ? Inſuper & aquam non habet ad bibendum*. Tunc Deus Moſi præcepit, ut Virgam ſumeret, eaque rupem percuteret : *Loquimini ad petram, & illa dabit aquas .... Et egreſſæ ſunt aquæ largiſſime*. Hæ porro aquæ ſunt, quas *contradictionis aquas* ſacra Scriptura nuncupat. Triceſima tertia ſtatio fuit in Monte *Hor* ad Idumææ Regni fines, ubi Aaron occubuit. Triceſima quarta in *Salmona*, ubi cum populus ſibi manna faſtidio eſſe ſignificaret : *anima noſtra jam nauſeat ſuper cibo iſto leviſſimo* : Deus ſerpentes miſit, quorum morſus, ignis inſtar, urebat ; ac Moſes, ut iis opem ferret, æneum ſerpentem condidit, quorum aſpectus eos omnes, qui vulnerati fuerant, in priſtinam valetudinem reſtituit. Triceſima quinta in Phunon ; triceſima ſexta in *Oboth* ; triceſima ſeptima in *Jeabarin* ; triceſima octava in *Dibongad* ; triceſima nona in *Helmondeblathaim* ; quadrageſima in montibus *Abarim* ; quadrageſima prima in *Bethſimot* ; quadrageſima ſecunda in *Abelſtaim* in planitie Moab ad Jordanem, ubi flumen tranſierunt, & ad obſidendam Urbem Jericho ſe contulerunt. *Legatur Exodus, & Numerorum liber*.

Statua, imago ſculpta, quæ aliquem exhibet : *Nec facies tibi, neque conſtitues ſtatuam*. Statua ſalis, in quam uxor Loth verſa eſt, quæſtionibus multis locum præbuit, ſuper rationis explicatione, qua ejuſmodi mutatio contigit : *Reſpicienſque ejus uxor poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis* ; At cum mutatio hæc dubio procul miraculum fuerit in ejus fœminæ pœnam editum, docili Chriſtiano ſatis fuerit id humiliter credere, quin fruſtra ingenium torqueat, ut divinet, an ea curioſa fœmina reapſe ſalis ſtatua, quod eſt textui conformius, evaſerit, an vero Scripturæ locutio metaphorica habenda ſit, ut nempe immobilem, in quo ea jacuit, ſtatum ſignificet ; præterea an ignis, qui Sodomæ regionem omnem incendit, vi ſua parato ſalis partibus in fœminæ corpus tranſitu, illud ſoliditate donaverit, ſuæque naturæ particeps quodammodo effecerit ; an ejus corpus in nitroſo Maris mortui ſolo ſaxeam deinde duritiem induerit ; quamquam Moſes, qui vim eam regioni inſitam non ignorabat, ſalis ſtatuam vocare corpus non potuit, quod purgandum noverat ; denique an maſſa quædam tantum fuerit, & fœminæ figuram ſervaverit, ut Joſephus teſtatur, qui eam ætate ſua adhuc extitiſſe contendit.

Statua, quam Nabuchodonoſor in ſomniis vidit, erat immani altitudine, aſpectuque, qui terrorem incuteret. Aureum caput erat, brachia, & pectus argentea, ænea venter & femora, crura ferrea, pedes partim ex ferro, partim ex creta. Excitatus a ſomno Princeps, & ſomnii oblitus, ſuorumque proinde Magorum artem aſpernatus, ad Danielem confugere coactus fuit, qui Divino inſtinctu afflatus omnes, qui Babylone ſapientes audiebant, pudore ſuffudit, & in contemptum adduxit. Ergo Regni notum voluit, ei Deum per imaginem ſtatuæ patefeciſſe, quicquid Imperiis, lapſu temporis, futurum erat ; aurea ſtatuæ capite ſignificari Aſſyriorum Imperium, cujus magnificentiam aurum inter metalla pretioſiſſimum deſignabat ; pectore, & brachiis argenteis exhiberi Perſarum Regnum a Cyro conditum ; ventre, ac femoribus æneis, Græcorum per Alexandrum inſtitutum Imperium ; cruribus ferreis, Romanorum Imperium. Subdidit Daniel, tenui ſaxo, quo Rex e monte collapſo ſtatuam inverſam viderat, nunciari poſtremum Regnum, quod cætera omnia everſurum, æternumque futurum erat. Hoc autem Meſſiæ Regnum eſt, cujus Evangelium per univerſum terrarum Orbem nunciatum, propagatumque ſubegit Regna omnia, & ex omnibus conflavit Imperium unum, cui æternitas promiſſa eſt.

Sta-

Digitized by Google

Statua aurea, quam idem Princeps in planitie Dura erectam voluit, alta ſexaginta cubitis erat, & lata ſex. Eam colere juſſi ſubditi omnes paruerunt, tribus exceptis Danielis ſociis, quos proinde Nabuchodonoſor in flammas coojici juſſit, e quibus per inſigne prodigium vivi, adeoque ſoſpites, & incolumes educti fuere. Numen porro, in cujus honorem ſtatua erecta fuit, haud ſacra Scriptura nominat. Credidere nonnulli ipſius impii Principis ſtatuam fuiſſe; ſed hanc opinionem mendacii arguit ipſe Nabuchodonoſor, qui adoleſcentes tres increpat, qui renuerent ejus Deos colere, de ſe ipſo alte ſilens: *Verene Sidrach, Miſach, & Abdenago, Deos meos non colitis, & ſtatuam auream non adoratis?* Eſt tamen vero ſimile, in honorem Beli ſtatuam erectam fuiſſe.

Stephanos, corona, unus e primoribus Urbis Corinthi, quem S. Paulus cum univerſa familia baptizavit. Is ſe dicavit Eccleſiæ ſervitio, eumque cum Achaico, & Fortunato Epheſum Corinthii miſerunt, ut S. Paulum conſulerent de variis doctrinæ capitibus, de quibus agit Apoſtolus in prima ad Corinthios Epiſtola, quam idem Stephanos attulit. *

* *Stephanus, protomartyr Eccleſiæ noſtræ.* S. *Stephanus, inter ſeptem Diaconos primus, ab Apoſtolis electus, in Gamalielis ſchola inſtitutus fuit. In eum Judæi conſpirarunt, at cum Spiritui Sancto obluctari non poſſent, qui per ejus os loquebatur, falſos teſtes oblata pecunia impulerunt, ut eum blaſphemiæ in Templum, Legemque accuſarent. Ergo in frequentiſſimum cœtum accitus, ſtrenue ſe defendit, & impietatem Judæis exprobravit. Stephani increpatio eorum furorem excitavit. In eum irruerunt, tractumque ex Urbe lapidibus obruerunt. Stephanus, in ipſo lapidum jactu, Deum pro perſecutoribus exorabat; & id gloriæ conſecutus, ut primus pro Chriſti nomine moreretur, et ſuum ipſe ſanguinem obtulit in eorum gratiam, a quibus effundebatur. Hujus S. Martyris antiquiſſimus in Eccleſia cultus eſt, Deusque per ejus Reliquias miracula plurima edidit.* Actuum VI.

Stigma, ſignum, ſeu inciſio, qua ſuam ſibi carnem Ethnici in falſorum Numinum ſuorum honorem inſigniebant. Deus Iſraelitis prohibet, ne eos imitentur: *Neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vobis.* Ptolomæi Philopatoris juſſu impreſſam hederæ frondem Judæi gerebant, qui a ſua Religione defecerant, ut Ethnicæ ſuperſtitioni ſe dederent; eamque ignominiam S. Joannes in Apocalypſi ſpectat, dum ait a Beſtia characterem ſuum impreſſum eſſe eorum manui dexteræ, ac fronti, qui ei ſe dediderant: *Et facient omnes caracterem in dextera manu ſua, aut in frontibus ſuis.* S. Paulus Chriſti Domini ſtigmata ſuo in corpore ſe ferre teſtatur: *De cætero nemo mihi moleſtus ſit; ego enim ſtigmata Domini in corpore meo porto*: plagarum ſcilicet cicatrices, quas ei Chriſtus impreſſerat, certam veluti notam, e qua palam fieret, eum ad Chriſtum ipſum ſpectare.

Stilus, inſtrumentum ex ferro, aliave materie, ex una parte acutum, ad efformandas litteras in tabula cera expolita, & ex alia obtuſum, ad eaſdem delendas. Hic Veterum mos in ſacris Litteris deſcriptus occurrit: *Delebo Jeruſalem, ſicut deleri ſolent tabulæ, & delens vertam, & ducam crebrius ſtilum ſuper faciem ejus.* His verbis Deus ſignificare volebat, ſe ne minimum quidem ſceleſtæ hujus Urbis veſtigium relicturum, ſed eam everſurum, quemadmodum, inverſo, ſuperque ducto ſtilo, deletur, quod ſcriptum eſt. Jeremias ait, peccatum Juda ſtilo ferreo, & adamantis acie ſcriptum, quaſique cordis tabellis inſculptum eſſe: *Peccatum Juda ſcriptum eſt ſtilo ferreo in ungue adamantino, exaratum ſuper latitudinem cordis eorum.* Quæ verba id etiam oſtendunt, ſtilum, & tabellas in uſu fuiſſe: *Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtilo hominis*: ſtilo ſcilicet, quo ad ſcribendum homines uti ſolent. Hoc autem loco ſtili, ſeu ſtyli nomen non eum ſtilum ſignificat, de quo loquimur; hoc enim homines non utebantur, niſi ut in cerata tabula ſcriberent, non autem in pergamena charta, quam hic libri nomen ſignificat. Probabile eſt, hac locutione eam ſcribendi rationem ionui, quæ intellectu facilis, ſimplex, naturæ conſona, & ænygmatico Prophetarum ſtilo oppoſita eſt.

Storax, pretioſus liquor, ex ejuſdem nominis arbore diffluens, quæ in Arabia, ſeu Syria occurrit. Jacob ejuſmodi donum ad

ſupremum Ægypti Miniſtrum miſit, quem nondum filium ſuum eſſe noverat.

Struthio, avium maxima, quam Moſis Lex immundam declarat: *Comedere non debetis ſtruthionem, & noctuam*. Cum autem hoc animal Deſertis gaudeat, Iſaias, ut Babylonis excidium ob oculos ponat, futurum ait, ut in ea ſtruthiones verſentur: *Habitabunt ibi ſtruthiones*. Clamores, & ululatus emittit, ſumiturque proinde in eorum exemplum, qui de miſeriis dolent: *Faciam luctum, quaſi ſtruthionum*. Confertur etiam cum inhumanis matribus, quæ infantes ſuos deſerunt; ſtruthio enim ova edit, & ſabulo tegit, inſtinctuque naturæ eam Soli curam relinquit, ut eadem excludat: *Filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in Deſerto*.

Stuprum eſt virgini, vel alicui fœminæ illata vis; prohibetur autem Legibus duabus. Prima eſt ejuſmodi: Si aliquis in Civitate concubuerit cum puella virgine, quæ alteri deſponſata eſt, & illa non clamaverit; educes utrumque ad portam Civitatis, & lapidibus obruentur; ſin autem in agro id fecerit, ipſe morietur ſolus, puella nihil patietur; præſumitur enim clamaſſe, ſed quia ſola erat, non potuit audiri, & liberati. *Utrumque Lex hæc ob ſtupri crimen lapidibus obrutum vult; puellam quidem, quod non clamaverit, virum autem, quod alienæ fœminæ vim intulerit. Lex altera mandat, ut vir puellam nactus, eique vim inferens, puellæ patris, in illatæ ignominiæ compenſationem, ſiclos quinquaginta ſolvere a Magiſtratibus jubeatur, eamque, quin unquam repudiare poſſit, ſibi conjugem ſumat*: Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit, dabit, qui dormierit cum ea, patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam, non poterit dimittere illam cunctis diebus vitæ ſuæ.

Sua, magnificus, Ægypti Rex, cujus auxilium in Salmanaſar imploravit Oſee Rex Iſrael: *Cum deprehendiſſet Rex Aſſyriorum Oſee, quod rebellare nitens, miſiſſet nuntios ad Sua Regem Ægypti*. At hujus Principis patrocinium inutile fuit Regi Iſrael, cujus Regnum Salmanaſar evertit. Is Sua creditur eſſe octavus Pharao, cui Nechao ſucceſſit. Hujus nominis alii nonnulli in ſacris Litteris memorantur. IV. *Reg. c.* XVII.

Suali, vulpes, regio in Tribu Beniamin, pariterque in Tribu Ephraim, quam Philiſtæi vaſtarunt Saulis tempore: *Egreſſi ſunt ad prædandum de caſtris Philiſtæorum, tres cunei; unus cuneus pergebat contra viam Ephra ad terram Suali*. Hoc etiam hominis nomen fuit, filii Sopha, e poſteris Aſer. I. *Reg. c.* XIII. I. *Paral.* VII.

Suba, exercitus, regio ſpectans ad Tribum Nephtali, ad Libani radices ſita, quam Chananæi ſibi ſervarunt, quoad eos David vectigales fecit: *Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam*. Iidem populi poſt Davidis mortem, cum jugum excutere niterentur, Salomonem ipſum impulerunt, ut eorum regionis iterum potiretur.

Subael, converſio, filius Amram, qui una cum filiis duodecim decimum tertium locum inter Levitarum familias viginti quatuor occupabat: *De filiis Amram erat Subael*. Fuit alter Subael filius Gerſon, ſeu Moſis nepos, e cujus poſteris unus erat Theſauri cuſtos Davidis tempore. I. *Paral.* XXIV. & XXXII.

Sudarium, ſeu linteolum, ad vultus ſudorem abſtergendum accommodatum: *Ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore ejus ſudaria, & ſemicinctia*. Hoc ipſum vocabulum ſignificat etiam quoddam veli genus, quo mortuorum caput, & facies tegebatur: *& facies illius ſudario erat ligata*. Verum id nominis ſignificando velo potiſſimum addictum eſt, quod Divini Servatoris capiti in ſepulcro impoſitum erat: *Sudarium, quod fuerat ſuper caput ejus*. Plures Eccleſiæ id honoris ſibi tribuunt, ut Sudarium oſtentent; quod ſane nos cogit ſuſpicari, illud earum nulli ſuppetere.

Sue, vanitas, nomen, quo viri quatuor inſigniti fuere. I. Sue, filius Abrahæ, & Cethuræ (*Geneſ.* XXV.). II. Sue Chananæus ex Urbe Odollam, pater Sponſæ Patriarchæ Juda, e qua ei nati filii tres, Her, Onan, & Sela. Eſt in Judæorum Traditione, fœminam hanc inſpiraſſe filiis duobus, Her, & Onan execrandum conſilium impediendi, quominus Thamar eorum conjux mater evaderet, eamque in nequiſſimi conſilii pœnam ſubita morte præreptam fuiſſe (*Geneſ. c.* XXXVIII.). III. Nepos Caleb. IV. Unus e filiis Supha e Tribu Aſer.

Su-

Subites, qui eſt e regione Sue, Arabiæ Deſertæ Provincia, cui Sue filius Abrahæ incolas dediſſe fertur, & e qua erat Baldad, amicus Job: *Baldad Subites*. Job c. 11.

Sulamitis, *pacifica*, Sponſæ nomen, de qua in Canticorum Cantico, adluſione ad Salomonem facta, perinde ac ſi diceretur *Salomonia*, Salomonis uxor. Nomen hoc ſpiritali ſignificatione Eccleſiam ſignificat, quæ veri Salomonis Sponſa eſt: *Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum?* Eccleſia cum inſigni exercitu ad pugnam inſtructo comparatur.

Sulphur, foſſile quoddam, facile flammam concipiens, de quo ſæpiſſime ſacra Scriptura loquitur: *Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem a Domino de Cœlo*. Cæleſtis ignis in has ſceleſtas Urbes prolapſus bitumen, & nitrum accendit, quo ſolum refertum erat, & in cinerem regionem omnem redegit, quam hodie Mare Mortuum occupat. *Aſpergatur in tabernaculo ejus ſulphur*: peccatoris domus ſulphure perfundatur; imprecationis ratio, qua omnia malorum genera peccatori experuntur. Sulphure, & Solis æſtu humum comburere, nihil eſt aliud, quam eam omnino ſterilem reddere: *Sulphure, & Solis ardore comburens, ita ut ultra non ſeratur, nec virens quicpiam germinet, in exemplum ſubverſionis Sodomæ, & Gomorrhæ, quas ſubvertit Dominus in ira, & furore ſuo*. Pſaltes, ut vindictam innuat, quam Deus ex peccatoribus ſumet, futurum ait, ut in eos ignem, ſulphur, & vehementes ventos immittat: *Pluet ſuper peccatores laqueos; ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum*. Iſaias incendium deſcribens vallis Sophet, per idololatriam pollutæ, ingentem rogum paratum ait, ut igne purgetur, futurumque, ut Domini flatus eam, tamquam ſulphuris torrens inflammet: *Flatus Domini, ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam*. Id pœnas ad vivum exprimit, quæ reprobos in Inferis manent. Has ipſas pœnas idem Propheta alibi luculentius exhibet: *Et convertentur torrentes ejus in picem, & humus ejus in ſulphur, & erit terra ejus in picem ardentem, nocte, & die non extinguetur, in ſempiternum aſcendet fumus ejus*.

Sunam, *eorum mutatio*, Urbs Tribus Iſſachar, apud quam Philiſtæi caſtra poſuerunt: *Venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam*. Abiſag, quam David ætate provectus conjugem duxit, erat ex Urbe Sunam: *Invenerunt Abiſag Sunamitidem*. Fœmina quoque, apud quam Eliſæus divertit, cujusque filium amorte excitavit, Sunamitis erat, e Sunam ſcilicet: *Voca Sunamitidem iſtam*.

Suni, *mutatus*, tertius filiorum Gad, Sunitarum familiæ caput: *Suni, ab hoc familia Sunitarum*. Geneſ. XLVI.

Superhumerale, quod humeris imponitur, Ephod, Summi Pontificis indumentum: *Facient autem ſuperhumerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito*.

Superſtitio. Nomen hoc, quod immoderatum, abſonumque cultum ſignificat, in Novo Teſtamento tantum occurrit: *Quæſtiones quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum*. Feſtus Judææ Præſes, Agrippam Regem alloquens, dixit, Paulo cum Judæis cæteris nonnullas difficultates eſſe, ad eorum ſuperſtitionem ſpectantes. Ita de hac duplici Religione loquebatur ignarus Ethnicus, qui neutram noverat. *

* *Superſtitio generatim peccatum eſt, quo creatæ rei divinus honor, uni Deo debitus exhibetur, quod Idololatræ faciunt; atque hac ſignificatione repugnat præcepto primo, ut nempe Deo tantum cultus, & ſervitium præſtetur. Sex ejus genera ſunt. I. Idololatria, quæ Solis, aut Lunæ, aut alterius creatæ rei cultu continetur. II. Magia, cum ſcilicet Dæmoni cultus aliquis exhibetur, non quod Deus eſſe credatur, ſed ut ex eo utilitas aliqua percipiatur, & mira neſcio quæ per Diabolicam artem edantur. Concilia graviſſimas penas in eos indixerunt, qui Magiam profitentur. Sanctio hac ipſa non minus eos afficit, qui, dum malis premuntur, ad Magorum remedia confugiunt, tametſi certis quibuſdam verbis, ac ceremoniis, nullam minus rectam ſpeciem præſeferentibus eadem remedia continerentur; docentibus enim ſanctis Patribus, preces, & ſigna non in eum finem inſtituta ſunt, corumque remediorum vis pacto tribuenda eſt, quod, qui ejuſmodi artem profitentur, cum Dæmone jam inierunt. III. Maleficium, quæ eſt per Dæmonis poteſtatem, opemque nocendi ars, ut ſi quiſ matrimonii uſum impedire contendat. IV. Divinatio, quam ii profitentur, qui dant operam, ut ridiculis*

pravisque rationibus occulta detegant, & prædicant, cujusmodi ſunt cogitationes, & futura, quod ſex omnino modis fit. 1. *Per Dæmonis invocationem.* 2. *Per ſomnia.* 3. *Per inſpectionem partium humani corporis, cujusmodi ſunt lineæ manus, & lineamenta vultus.* 4. *Per aſtrorum obſervationes.* 5. *Per avium cantum, & animalium quorumdam occurſum.* 6. *Per ſortem; quæ omnia a Patribus, Conciliisque prohibentur.* V. *Vana quædam obſervatio, ut cum certi quidam dies obſervantur qui felices, aut infelices nuncupantur, & ejusmodi alia, quæ veluti ad bonum, malumve augurium accommodata ſpectantur.* VI. *Superſtitioſus cultus, in eo poſitus, ut Religio, Deique honor ad vanas quaſdam, & inutiles cæremonias, quaſque Eccleſia non inſtituit, redigatur. Tridentina Synodus* Seſſ. II. *Decretum edidit, quo ejuſmodi abuſus funditus extirparet. Porro poſtrema duo ſuperſtitionis genera nonnunquam ex ignorantia, & ſimplicitate derivari poſſunt, & habita eorum ratione, qui in eos abuſus inciderunt, excuſatione digna ſunt; at priora quatuor nulla ratione excuſari poſſunt, & criminoſa ſunt, Maleficium potiſſimum. Legatur Tractatus de ſuperſtitione* D. Thiers, *itemque Tractatus in eamdem rem* P. le Brun *Oratorii Presbyteri; legantur etiam ex SS. PP.* S. Auguſtinus *lib.* 4. *Confeſſ. cap.* 3. S. Baſilius *in Iſaiæ caput* II. S. Thomas 2. 2. *q.* 92. 93. &c.

Suph, dies, hominis nomen, atavi Helcanæ, matris Samuelis; a quo Suphimitarum, ſeu Sophimitarum familia, qui Ramatham incolebant; hinc Urbi huic nomen Ramathaim Suphim, ſeu Sophim. I. *Reg. cap.* 1.

Supha, ordo ligans, filius Helem e Tribu Aſer, pater Sue, Arnaphel, Soal, aliorumque complurium. I. *Paralip.* VII.

Supplicia penes Hebræos. Sacra Scriptura commemorat multa apud Hebræos ſuppliciorum genera, quorum præcipua ſunt, lapidatio, ignis, decollatio, funis; atque hæ fere erant mortis pœnæ. Crux apud Nationes cæteras in uſu erat; at ea Judæi nunquam utebantur, ut aliquem morte damnarent; tantummodo poſt mortem, Delinquentis cadaver exponebant, ut omnibus palam facerent, eum delicti pœnam tuliſſe. Chriſtus etiam, cum ſuæ mortis genus prædixit, eodem tempore futurum ſignificavit, ut ad mortem ab Ethnicis damnaretur. Ita Crucifixi omnes, de quibus ſacra Scriptura loquitur, ante obierant, quam in Cruce ponerentur. Præter hæc ſupplicia quatuor, Judæi a finitimis populis alia mutuati fuerant, cujuſmodi erant, in mare projicere molari lapide ad collum appenſo, de quo ſupplicii genere Chriſtus loquitur: *Expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Ex edita rupe præcipitem agere; ita Amaſias Rex Juda Idumæorum decem millia, quos in bello ceperat, in præceps e turri dejici juſſit: *Et alia decem millia virorum ceperunt filii Juda, & adduxerunt ad præruptum cujuſdam petræ, præcipitaveruntque eos de ſummo in præceps, qui univerſi crepuerunt.* Medium corpus ſecare, cujuſmodi ſupplicium fuit, quo impius Manaſſe Iſaiam affecit, cujuſque ſupplicii meminit Daniel: *Ecce enim Angelus Domini, accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium.* Spinis obrutum conterere; unum ſupplicii hujus exemplum occurrit in libro Judicum, ubi legimus, Gedeonem, victorem ex prælio cum Madianitis inito revertentem, ſpinis, vepribuſque Deſerti, proceres Urbis Sochot, qui ei contumeliam intulerant, preſſos contritoſque voluiſſe: *Tulit ergo Seniores Civitatis, & ſpinas Deſerti, ac tribulos, & contrivit cum eis, atque comminuit viros Sochot.* Alia præterea nonnulla ſuppliciorum genera in Machabæorum libris commemorantur quibus inſignia quædam flagitia plectebantur.

Sur, petra, Princeps Madian, & pater proſtitutæ fœminæ, quam cum Zambri Phinees occidit: *Interfecta eſt cum Zambri filia Sur, Principis nobiliſſimi Madianitarum.* Porro Sur captus, & morti addictus cum cæteris Madianitarum Principibus. Fuit etiam hoc inſignitus nomine filius Jehiel, e Tribu Beniamin, qui Gabaon condidit. *Numer. cap.* XXIX.

Sur; Deſertum Sur, quod limites Terræ Chanaan ad Æpyptum ſtatuit, & ad Rubrum uſque Mare protenditur: *Profectus inde Abram in terram auſtralem, habitavit inter Cades, & Sur.* Hoc etiam nomen erat unius e Templi portis: *Tertia pars ſit ad portam Sur.* Geneſ. XVI.

Surdus. In Evangelio ſurdi multi per mi-

ra-

Digitized by Google

raculum a Chriſto ſanati memorantur: *Et ſurdos fecit audire*. Nomen hoc ipſum metaphorica ſignificatione pro eo ſumitur, qui non adeſt, adeoque audire non poteſt: *Non maledicas ſurdo*, abſenti ſcilicet. Id nominis iis quoque tribuitur, qui ſpiritali ratione ſurdi ſunt, qui ſcilicet ea non intelligunt, quæ ad Religionem ſpectant. Iſaias ait fore, ut in Meſſiæ adventu ſurdorum aures pateſiant: *Audient in die illa ſurdi verba Libri.*

Suri Saddai, *Omnipotentis petra*, pater Salamiel, qui, Hebræis ex Ægypto egredientibus, caput erat Tribus Simeon: *De Simeon Salamiel filius Suri Saddai*. Num. I. 6.

Suſa, *lilium*, Perſidis Urbs, Suſianæ Metropolis, ad ipſum in amplam planitiem aditum ædificata, in qua Perſarum Reges hiberno tempore verſabantur, quod ea tempeſtas admodum commoda ibidem eſſet. In hac Urbe, & ad Eulæum flumen, quod eam prætergrediebatur, Danieli contigit Arietis viſio, cui cornua duo, itemque hirci, cui unum tantum cornu erat. Suſæ etiam accidit Eſther hiſtoria; ibique Neemias reparandæ Hieroſolymæ facultatem obtinuit. Hodie funditus everſa jacet, & vix innoteſcit locus ubi poſita erat; etſi non deſunt, qui contendant, eamdem fuiſſe, ac Tuſter, Khuſitaæ metropolim. *Daniel c.* VIII. II. *Eſd. cap.* I. *Eſther. cap.* I.

Suſanachæi, *roſæ*, populi, qui e regione ultra Euphratem ſita venerant, ut Samariam incolerent, quique Templi reparationi obſtiterunt: *Reliqui conſiliatores earum*, *Babylonii*, *Suſanachæi*. Probabile eſt, hos populos e Suſianæ incolis fuiſſe. I. *Eſdr.c.*IV.

Suſanna, *lilium*, Helciæ lilia, & uxor Joakim, in ſacris Litteris caſtitate celebris eſt. Babylone cum viro verſabatur, qui inter Hebræos ditiſſimus, & ſpectatiſſimus erat; eoque certe a Rege Nabuchodonoſor, eo ipſo tempore, quo Daniel, delati fuerant. Quamquam porro Judæi in ea regione tamquam captivi ſpectarentur, quia ſcilicet extero dominio ſuberant; magna tamen libertate gaudebant, eaque facultate inſtructi erant, ut fundos acquirerent, legibus ſuis ad regimen uterentur, & Judices e ſua ſibi Natione ſtatuerent, a quibus orta diſſidia componerentur. Id e Suſannæ hiſtoria licet intelligi, e qua conſtat, ejus Virum inter Judæos primas egiſſe, ad eum Judices identidem ſe contuliſſe, eoſque omnes pergere conſueviſſe, quibus negotium aliquod eſſet, examini, judicioque ſubdendum. Singularis, qua natura Suſannam inſtruxerat, pulcritudo in Seniorum duorum animo, qui tunc in Iſrael Judices erant, vehementem, pravamque cupiditatem exitavit; qui crebro Suſannam ſe in viri horto oblectantem intuiti, cum populus receſſiſſet, in dies magis inſano amore flagrantes, ſui compotes non amplius fuerunt, & in omnem veſani æſtus pruriginem ſe dederunt: *Et exarſerunt in concupiſcentiam ejus, & averterunt ſenſum ſuum; & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent Cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum*. Hi duo depravati Senes diu non auſi viciſſim turpe animi vulnus detegere, perfricta tandem fronte, abjectoque pudore, qua flagrabant, flammam invicem evomuerunt, ut de ratione conferrent, qua Suſannam in horto verſantem, remotis arbitris, aggrederentur. Quadam ergo die in eum ſe clam receperunt; Suſanna porro ingreſſa, cum æſtus vehementior eſſet, ſe voluit abluere, miſitque ancillas, ut ea, quibus opus erat, afferrent. Capta occaſione, perditi Senes ad eam cucurrerunt, execrandamque pruriginem aperuerunt, minitati, ni ſe dederet, eam ſe in adulterio cum adoleſcente deprehenſam edicturos. Eo redacta Matrona, ut vel atrociſſimæ calumniæ ſubeſſet, ſi procacium Senum execrando propoſito aſſentiri renuiſſet, vel ſuæ ipſius animæ mortem afferret, ſi impuro eorum amori ſe dediſſet; ſe ſupra naturæ ſenſus per fidem erexit, nullamque aliam calamitatem agnoſcens, quam ſi in Deum ſuum peccaret, publicum dedecus perpeti ſtatuit, ut animum purum, mundumque ſervaret: *Anguſtiæ ſunt mihi undique; ſi enim hoc egero, mors mihi eſt; ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras, ſed melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, quam peccare in conſpectu Domini*. His auditis, Senes, amore in furorem, ad ſummam improbitatem, verſo, ei, quam perdire amabant, per execrandam accuſationem, publice adulterii crimen, quod patrare noluerat, affinxerunt. Poſtridie Joachimi domum de more ſubeuntes Senes ambo Suſannam in jus vocarunt, quæ, univerſa comitante familia, ſe ſtitit. Tunc Im-

po-

poſtores, impoſita capiti manu, eam ſe in horto cum adoleſcente adortos teſtati ſunt, quem utpote robuſtiorem ſiſtere non potuerant. Ita Suſanna, tametſi innocens eſſet, a viris duobus, exiſtimatione, & auctoritate pollentibus accuſata, quos nec refellere potuit, nec mendacii convincere, nulloque ſuppetente defenſioni loco, ſe morti damnatam vidit ipſis Legis verbis: *Sed in ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum*. At ejus animum roborabat in Deum fiducia, ad quem confugit, ut Calumniatorum ſuorum teſtimonio ejus fidem opponeret: *Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia, antequam fiant, tu ſcis, quoniam falſum teſtimonium tulerunt contra me; & ecce morior, cum nihil horum fecerim, quæ iſti malitioſe compoſuerunt adverſum me*. Ejus preces exaudiit Deus, oſtenditque in hac facti ſpecie, ſi quando calumniam patitur triumphum agere, non id oſcitantiæ cujuſdam, aut imbellitatis eſſe, ſed ſummæ potius ſapientiæ, quæ noſtris ſe celat oculis, ut in nobis ipſis fidem exerceat. Adoleſcentem ergo, Danielem nomine ſuſcitavit, ut & Suſannæ caſtitatem, & accuſatorum nequitiem detegeret. Daniel, quem ſuo Deus ſpiritu cumulaverat, judicio, quod imminebat, obluctari non timuit; qui tunc nimirum adſuit, cum ad ſupplicium Suſanna traheretur, populoque perſuaſit, ut ad examen rediret: *Revertimini ad judicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt adverſus eam*. Annuit populus; & Daniel ſeorſim interrogatos Senes, & in contradictionem tractos, fatentes ipſos, falſi crimine convicit. Cum enim ſejunctim ex iis quæſiiſſet, ſub qua tandem arbore Suſannam cum adoleſcente deprehendiſſent; unus ſub ilice viridi, alter ſub ſchino reſpondit, cum id ſe non animadvertiſſe reponentes, quæſtionem eludere poſſent. Una ſtatim fuit totius populi vox, Deo benedicentis, qui eos ſervat, qui ſuam in ipſo ſpem collocant; Senes duo, calumniæ convicti, ſupplicium idem, ex Legis præſcripto, ſubiere, cui Suſannam addictam volebant, & lapidibus obruti perierunt: *Cumque diligentiſſime perſcrutantes invenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei, ſicut fratri ſuo facere cogitavit*. Ita innocenti ſervato ſanguine, punitiſque calumniatoribus, univerſa Suſannæ familia Deo gratias egit, qui haud paſſus eſſet, veritatem mendacio, innocentiam improbitati, integritatem calumniæ ſuccumbere.

Suſanna, ſanctarum Mulierum una, quæ Chriſtum Dominum comitabantur, ſuiſque facultatibus ſuſtentabant. De ea id unum conſtat, quod Evangelium refert: *Joanna uxor Chuſæ, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis*.

Suthala, *vas ad potum*, filius Ephraim, Suthalitarum familiæ caput: *Suthala, a quo familia Suthalitarum*. Numer. XXVI. I. Paralip. VII.

Sycomorus, arbor, quæ morum, ficumque refert, *ficus morus*; ei poſterioris frondes, prioris fructus natura indidit. Hæc arbor vellicanda eſt, ut fructum ad maturitatem perducat; & Amos quidem refert, id officii ſibi fuiſſe: *Armentarius ego ſum, vellicans ſycomoros*. Ita reſpondet Amaſiæ Regi, eum increpanti, qui lucri cauſa prophetam ageret, cum nihil eſſet, quod ita ſibi victum quæreret; eum quippe vellendis ſycomoris operam dantem ſatis habere, quo ſubſiſteret. *Amos c.* VIII. 4.

Syene, *rubus*, Urbs, ad Ægypti fines, Nilum inter, & Mare Rubrum. Ægyptum claudit ad meridiem. In ea Turris, quam ſacræ Litteræ Syenis turrim appellant: *turre Syenes uſque ad terminos Æthiopiæ*. Ezechiel. cap. XIX. 10.

Symbolum, Grecum nomen, quod notam, teſſeram, caracterem ſignificat, quo, quicumque in illud conſentiunt, dignoſcuntur. Ita Apoſtoli, antequam mutuo ſecederent, doctrinæ Chriſti Domini compendium compoſuerunt, quod veluti ſignum erat, quo ſe viciſſim Chriſtiani cognoſcerent *. *Symbolum* id quoque ſignificat, quod ad prandium communibus impenſis inſtruendum, pro rata, ut dici ſolet, ſinguli conferebant; quo ſenſu *Symboli* nomen ſumitur in Proverbiis: *Noli eſſe in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbola, conſumentur*. Eccleſiaſtico ſermone *Symbolum* quoque dicitur, quod Sacramentorum materiam conſtituit, quod ob oculos ponitur, & ſub ſenſus cadit; ita in Baptiſmate, internæ purificationis ſymbolum aqua eſt.

* *Symbolum præcipuarum rerum ſumma eſt.*

Digitized by Google

eſt, quas Chriſtifideles *animo credere, & ore fateri debent. Id nominis origine græcum eſt, ſignumque iunuit, quo milites, e quo eſſent ordine, profitebantur. Illud hac ipſa ſignificatione ſuum fecit Eccleſia; quia ſcilicet eorum, quibus Symbolum conſtat, articulorum Fidei compendium cujusdam ſigni loco eſt, cujus ope ſe mutuo Chriſtiani cognoſcunt. Symbolum hoc SS. Patres* Regulam, Confeſſionem, Profeſſionem, Formulam *Fidei nuncuparunt. Porro Symbolum inſtitui apprime utile fuit.* I. *Ut in maximo hominum numero, qui unum & idem Chriſtiani nomen gerunt, quinam vere Catholici eſſent, & Eccleſiæ filii, palam fieret.* II. *Ut Fideles, qua par erat, methodo edocerentur, imbuerenturque, quin falli poſſent, myſteriis, quorum ad ſalutem neceſſaria cognitio eſt. Quoniam vero Fides, quoad varios, quos complectitur, articulos plus, minuſve explicari, atque illuſtrari poteſt; varia proinde Symbola edita ſunt. Symbolum primum dicitur* Apoſtolicum, *ſeu* Apoſtolorum *Symbolum, quippe quod, teſtibus SS. Patribus, ii concinnarunt, antequam alii in alias Orbis terrarum partes, Evangelium nuntiaturi ſecederent.* Tertullianus, *qui altero Eccleſiæ ſæculo ſcribebat, in libris* de Præſcriptionibus *aſſerit, Regulam, ad quam ſe Catholica Eccleſia conformat, eam eſſe, quam Eccleſia ipſa ab Apoſtolis, & Apoſtoli a Chriſto acceperunt.* S. Ambroſius *lib.* I. Epiſt. VII. *Hæreticos, ut ab errore revocentur, ad Apoſtolorum Symbolum mittendos ait, quod a Romana Eccleſia ſartum tectumque ſervatum eſſe teſtatur.*

Ut verbo expediam, conſtans firmumque eſt, Eccleſiis omnibus, quarto, & quinto ſæculo, unam, eamdemque Fidei formulam fuiſſe; quod argumento eſt, Symbolum, quod Apoſtolorum nomen gerit, ab iis derivari, ex S. Auguſtini *regula (Epiſt.* 54. *ad Januar.), quicquid ubique receptum eſt, nec ſcripto traditum, ex Apoſtolica inſtitutione eſſe. Conſtat Symbolum hoc articulis duodecim, quorum explicationem articulus quiſque ad litteram exhibet.*

Symbolum alterum Nycenum dicitur, utpote quod in hujus nominis primo, & Æcumenico primo Concilio an. 325. *Conſtantino Magno imperante, editum fuerit. Dicitur etiam Conſtantinopolitanum Symbolum, propterea quod in altero hujus nominis Generali Concilio an.*381. *Magni Theodoſii tempore celebrato nonnullæ haud parvi momenti additiones ei factæ fuerint, addente deinde Latina, quoad Spiritum Sanctum, Eccleſia, eum æque a Filio, atque a Patre procedere:* Filioque procedit; *ut eorum errorem impugnaret, everteretque, qui ex additione Conſtantinopolitanæ Synodi,* & in Spiritum Dominum, *inferebant, Spiritum Sanctum a Filio nequaquam procedere; quem deinceps errorem Græci ſecuti ſunt. Symbolum hoc in Miſſa recitatur. Sæculo ſexto factum eſt, ut Timotheus Alexandrinus Patriarcha illud in Eccleſia concini vellet; quod in Eccleſia Latina Toletanum Concilium can.* 2. *an.* 589. *præcepit.*

Symbolum tertium eſt, quod ex longo jam uſu S. Athanaſii *nomine inſcribitur; dieque Dominica in Hora Prima Canonica recitatur. Eorum, qui ſapiunt, ſententia eſt, illud Vigilio potius Tapſenſi in Africa Epiſcopo tribuendum eſſe, qui ſub ſæculi quinti finem vivebat; nullus enim ex Auctoribus S. Athanaſio cœvis ante ſæculum* VI. *id Operis eidem tribuit; ac ſtilus oſtendit, Opus idem Latini, non Græci Auctoris eſſe.*

Cæterum alia multa ſunt Fidei Dogmata, quæ Symbolis inſerta non ſunt; cujuſmodi eſt, quicquid ſpectat ad Sacramenta, ad Purgatorium, ad æternas pœnas, &c.

Synagoga, græcum nomen, quod Cætum, ſeu Cætus locum ſignificat. Priore notione de Judæorum Eccleſia dicitur, pro ut cum Chriſtianorum Eccleſia confertur; ita Synagoga captiva, reprobata, Chriſtianæ Eccleſiæ æmula dicitur; at poſteriore ſenſu, qui longe uſitatior eſt, pro loco ſumitur, qui Legis, & Prophetarum lectioni addictus eſt: *Moyſes a temporibus antiquis habet in ſingulis Civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur.* Quæ his Synagogis origo fuerit, haud ſatis conſtat; contenduntque non pauci, earum uſum cæpiſſe, Babylonicæ tantum Captivitatis tempore, quo Judæi, omni Tem-

Templo carentes, conventuum loca hæc ædificare cæperunt, ut orarent, & Lege imbuerentur. At poſt Machabæorum tempora, Synagogæ in eum numerum excreverunt, ut ubique fere locorum exiſterent, & in Urbe una Hieroſolyma quingentæ ipſæ recenſerentur. Sua cuique arti, ſeu profeſſioni Synagoga erat; ipſique advenæ in ſuorum gratiam alias ædificarunt. Ita in Actis Apoſtolicis Synagogæ leguntur, quæ aderant Alexandrinis, Libertis, *Aſiaticis*, *Ciliciis &c.* Intra, vel extra Urbem, ac ſere in edito loco Synagogæ conditæ erant. Unaquęque miniſtros ſuos obtinebat, qui non unius generis erant; Pręſides, ſeu Principes Synagogæ, qui ętate provecti homines erant, ſapientia, perſpectaque probitate præſtantes; hebraico vocabulo deſignabantur, quod *Sapientes* ſignificat. Nulla non auctoritate in Cætu gaudebant, ac de cauſis omnibus judicium ferebant. Iidem ad habendum ſermonem eos excitabant, quos idoneos cenſebant. Ita qui ex Antiochena Synagoga erant, S. Paulum hortati ſunt, ut aliquid ad pietatem, atque inſtitutionem accommodatum diceret: *Poſt lectionem autem Legis, & Prophetarum miſerunt Principes Synagogæ ad eos dicentes: Viri Fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite.* Præter Præſides, Synagogę cuique Miniſter veluti quidam erat, qui preci, Legiſque lectioni præerat, & *Scjamas*, *ſcilicet Inſpector* appellabatur. Huic Miniſtro ſuberant alii, qui pauperum curam agebant, & eleemoſynas colligebant.

.Synagoga ſumitur etiam pro cujuſvis generis cœtu: *Synagoga potentium quæſierunt animam meam*: hominum cœtus, quibus poteſtas erat, operam dedit, ut me in perniciem ageret, perderetque.

Syntiches, qui loquitur, Criſtiana Fœmina, de qua S. Paulus in Epiſtola ad Corinthios, virtute, ac recte factis illuſtris: *Evodiam rogo, & Syntichem deprecor, id ipſum ſapere in Domino.* Hę duę fæminæ veluti Philippenſium Eccleſiæ præerant; at cum inter eas aliqua diſſenſio coorta eſſet, hortatus proinde eſt ipſas Apoſtolus, ut eadem ſenſa in Domino amplecterentur.

Syracuſa, vi trahens, Urbs clara Siciliæ, alias hujus Inſulæ Metropolis, & ad oram orientelem ſita. Eo S. Paulus appulit, cum Romam pergeret, ibique triduum conſtitit: *Cum veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduo.* Actor. cap. XXVIII.*

* *Illuſtris eſt etiam Syracuſa* S. Luciæ *martyrio, quod Æræ Chriſtianæ an. 303. Diocletiano, & Maximiano imperantibus contigit.*

Syrenes, marina monſtra, Poetarum fabulis hara, qui finxerunt, ea partim fœminas, partim piſces fuiſſe, atque ad oras Siciliæ conſtitiſſe, ubi viatores cantuum ſuorum concentu detinebant. Id nominis in ſacris Litteris pro monſtroſo, crudelique animali ſumitur: *Reſpondebunt ibi ululæ in ædibus ejus, & Syrenes in delubris voluptatis;* Iſaias de Babylone loquitur, ejuſque extremum excidium portendit, fore ſcilicet, ut ſæva monſtra ſplendidas ejus ædes incolant; monetque S. Hieronymus, eas ſylveſtres belluas, quæ in Babylonis ruinis deliteſcunt, Dœmonum imaginem eſſe, qui peccatorum animis inſunt; & Syrenum nomine cæcos, & mercenarios duces ſignificati, qui ſubdola, ſævaque blanditie, ac ſuavitate præcipites animas agunt: *qui dulci*, inquit, *& mortifero carmine animas pertrahunt in profundum.*

Syria, elevata, Hebraice *Aram*, nomen quinti filiorum Sem, a quo Syrii originem ducunt, erat Aſiæ ampla regio, de qua ſacræ Litteræ, quæ in plures eam provincias tribuunt. I. Eſt Syria proprie dicta inter Euphratem ad Ortum, Mediterraneum ad Occaſum, Ciliciam ad Septentrionem, Phæniciam, Judæam, Deſertum ad meridiem. II. Syria duorum fluminum, ſeu Meſopotamia Syriæ, inter Euphratem, & Tigrim ſita; & ex hac regione Chuſan Raſathaim: *Tradidit in manus ejus Chuſan Raſathaim Regem Syriæ.* III. Syria Damaſci, cujus hæc Urbs Metropolis erat, ad Ortum protendebatur ad Libanum: *Venit quoque Syria Damaſci, ut præſidium ferret Adarezer Regi Soba.* IV. Syria Soba, quæ, ut eſt probabile, Cæleſyria erat: *Pertranſiens Syriam Soba.* V. Syria Maacha, regio ultra Jordanem in Tribu Manaſſe: *Filii Ammon miſerunt mille talenta argenti, ut conducerent ſibi de Meſopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba currus, & equites.* VI. Syria Rohob, ea nempe Syriæ pars, cujus Rohob Metropolis erat, quæque Tribui

Aſer

Digitized by Google

Aſer data fuit: *Aſer quoque non delevit habitatores Accho, & Sidonis, ... & Rohob.* Ammonitæ opem in Davidem a Syriis Rohob, & a Syriis Maacha implorarunt: *Videntes autem filii Ammon, quod injuriam feciſſent David, miſerunt, & conduxerunt mercede Syrum Rohob, & Syrum Soba, & Syrum Maacha mille peditum.* VII. *Syria* Tob ad ſeptentrionales Palæſtinæ fines erat: *Syrus autem Soba, & Rohob, & Tob, & Maacha ſeorſum erant in campo.* VIII. Syria Emath, ea ſcilicet, cui Emath ad Orontem Metropolis erat.

Porro *Syria* ſimpliciter Syriæ Regnum deſignat, cujus Antiochia Metropolis evaſit poſt Seleucidarum Regnum. Ante id tempus Syriæ nomen abſolute poſitum non occurrit; at hujus regionis partes variæ per eam quæque Urbem diſtinguuntur, quæ earum Metropolis erat. Syria primo paruit propriis Regibus, qui in ſua quiſque parte regnabant. Hos populos ſubegit David, quia Ammonitis opem ferre voluerunt, quibuſcum Princeps hic bellum gerebat. Cum ad Salomonis mortem uſque ſub jugo fuiſſent, illud excuſſerunt, eoſque non niſi Jeroboam, hujus nominis ſecundus, Rex Iſrael in ditionem redegit. Syriam deinde Aſſyriæ Regum imperio addidit Teglatphalaſſar, qui Raſin, ejus Regum ultimum vita ſpoliavit, & Syros ultra Euphratem aſportavit. In Chaldæorum deinceps, tum in Perſarum dominium venit, quibus ademptam Alexander Macedo ſibi ſubdidit; quo fato functo, Seleucus, unus ex ejus Ducibus, primum Præſidis, deinde Regis Syriæ titulum ſibi ſumpſit. Is Regum Seleucidarum caput fuit, qui octodecim numero per annos ducentos quinquaginta ſeptem regnarunt; quibus elapſis, Pompejus Syriam in Romanorum provinciam redegit an. Mund. 3039.

Syrophœnicia, Phœnicia Syriæ. A Syriæ Regibus ſubacta Phœnicia nomen ſuum cum Syria ipſa copulavit, atque ut ejus pars habita eſt. Ita Chananæa dicitur Syrophœniciana: *Erat Mulier gentilis Syrophœniſſa genere*; erat enim e Phœnicia, quam tunc Syri adminiſtrabant. *Marc. cap.* VII. & XVII.

T

Tabbaoth, annuli, hominis nomen, a quo Mathinæi: *Filii Haſupha filii Tabbaoth.* I. Eſdr. cap. II.

Tabael, Deus bonus, eorum unus, qui Templi reparationi obſtiterunt: *Mitridates, & Tabeel, & reliqui.* Fuit Tabeel alter, cui filius, quem Phacee, & Raſin Reges in locum Achaz ſtatuere volebant: *Ponamus Reges in medio ejus filium Tabeel.* De hoc filio Tabeel id unum conſtat. E qua Natione, & familia fuerit, ignorantur. I. *Eſdr.* IV. *Iſai.c.* VII.

Tabelias, Baptiſmus, Domini, Levita e poſteris Merari, inſtitutus janitor: *Helcias ſecundus, Tabelias tertius.* I. Paralip. XXVI.

Tebeera, incendium, hebraicum nomen unius Iſraelitarum in Deſerto Stationibus. Locus hic ita dictus quia ignis e Domini Tabernaculo egreſſus, magnam Iſraelitici exercitus partem in quærimoniarum pœnam incendit: *Vocavitque nomen loci illius Incenſio, eo quod incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini.*

Tabernaculum. Vocabulum hoc, quod proprie tentorium ſignificat, in ſacris Litteris pro loco potiſſimum ſumitur, in quo Iſraelitæ, quandiu per Deſertum iter fecerunt, ſacrificia offerebant, & Dominum adorabant. Deus ipſe in Monte ejus formam Moſi præſcripſit: *Facientque mihi Sanctuarium, et habitabo in medio eorum, juxta omnem ſimilitudinem Tabernaculi, quod oſtendam tibi.* Nimirum Deus in populo conformem cultum, ſtataſque cæremonias ſtatuere volens, manuale Templum mediis in caſtris erigi juſſit, pro viatorum ratione, quod componi, ſolvique, & quolibet aſportari poterat. Tabulis, pellibus, veliſque conſtabat; longum erat cubitos triginta, decem altum, & totidem latum, Tributum erat in partes duas; e quibus ea, quæ ingredienti prima occurrebat, *Sanctum* nuncupabatur; ibique erant Candelabrum, Menſa panum propoſitionis, & Altare aureum, ubi odoramenta comburebantur: *Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo erant Candelabrum; & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur Sancta.* Primam hanc partem pretioſum velum ſejungebat ab altera, quæ *Sanctuarium,* ſeu

ſeu *Sanctum Sanctorum* appellabatur, ubi Fæderis Arca erat: *Poſt velamentum autem, ſecundum Tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum, aureum habens thuribulum, & Arcam Teſtamenti*. Spatium, quod circum Tabernaculum erat, *atrium* dicebatur, in quo ad Tabernaculi ingreſſum aderat *holocauſtorum Altare*, magnumque vas æneum, aqua plenum, qua ſe Sacerdotes tergebant, antequam ad obeunda miniſterii ſui officia accederent. Spatium hoc, quod longum cubitos centum, & quinquaginta latum erat, cortinarum ordine, æneis columnis fulto concludebatur; ipſumque Tabernaculum pretioſis velis pluribus obtegebatur, quibus impoſita e caprinis pilis alia pluviam, & aeris injuriam arcebant. Tabernaculum hoc tamquam Altiſſimi Palatium, ſedeſque Dei Iſrael ſpectabatur; in eo quippe ſenſibus ipſis præſentiæ ſuæ ſigna exhibebat, videbaturque ibidem populi ſui rationibus invigilare, & ſemper paratus eſſe, ejus preces audire, votaque, & oblationes recipere. Hac de cauſa Deus illud mediis in caſtris ſitum voluit, omnibus circum ſtantibus Iſraelitarum tentoriis, quæ undique pro ſingulorum ordine poſita erant; Judas, Zabulon, & Iſſachar ad Ortum; Ephraim, Beniamin, & Manaſſe ad Occaſum; Dan, Aſer, & Nephtali ad Septentrionem; Ruben, Simeon, & Gad ad meridiem. Erectum, dictumque fuit Tabernaculum ad radices montis Sinai prima die primi menſis anni ſecundi poſt exitum ex Ægypto an. Mund. 2514. Templi loco fuit apud Hebræos ad illud uſque tempus quo Solomon Templum ædificavit ad exemplar illud, quod David expreſſerat; quod unum & unicum Divini cultus centrum fuit, Deique unitatem, & magnitudinem, ac totius electi populi in idem Religionis corpus unionem univerſo terrarum Orbi nuntiavit. Legis veteris Tabernaculum, ex S. Pauli doctrina, erat imago Cœli, ubi Chriſtus Dominus ad Divinæ Majeſtatis throni dexteram ſedet, utpote Sanctuarii, Tabernaculique veri Miniſter, quod Dominus, non homo erexit: *Qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in Cœlis, Sanctorum Miniſter, et Tabernaculi veri, quod fixit Dominus, et non homo*. Conferri poteſt, Apoſtolo facem præferente, cum terreſtris Tabernaculi partibus variis Mundus viſibilis, & inviſibilis, æque uterque Chriſti Domini imperio ſubjectus. Mundus prior atrium eſt, Impiorum profanationibus patens, quemadmodum Tabernaculi atrium aeris injuriis injuriis ſuberat: *Quoniam datum eſt Gentibus, et Civitatem Sanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus*. Tabernaculi pars, *Sanctum*, dicta, in quam aditus Sacerdotibus tantum patebat, Beatorum ſedem ſignificabat, in quam tantummodo Sacerdotes Reges ingredi poſſunt, ut ibidem per omnem æternitatem laudum ſuarum incenſum ſuper aureum Altare offerant, quod ante Dei thronum eſt: *In priori quidem Tabernaculo ſemper introibant Sacerdotes, Sacrificiorum officia conſummantes*. Sanctum Sanctorum, ubi Arca quieſcebat, quod Divinitatis ipſum veluti ſolium erat, & quo ſemel in anno Summus Pontifex ingrediebatur: *in ſecundo autem ſemel in anno*; Cœli locum maxime intimum, eminentemque ſignificabat, ubi perfectiones ſuas Deus vividiſſimis coloribus pinxit, amplitudiniſque ſuæ vim omnem collegit; ibi adorandæ Trinitatis inacceſſum lumen, & gloria reſidet. Hoc verum Sanctuarium eſt, non humana, ſed divina manu confectum, in quod Chriſtus, tamquam verus Pontifex, æternamque oblationem edens, ingrediendi jus obtinet: *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius Tabernaculum, non manufactum, id eſt, non hujus creationis, neque per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, introivit ſemel in Sancta eterna redemptione inventa*.

Ante quam magnum Tabernaculum conſtrueretur, Moſes Tabernaculum aliud minus erexerat, quod tentorium veluti quoddam erat, mediis in caſtris ſitum, quod ipſe ſubibat, ut cum Deo loqueretur, ejuſque voluntatem perciperet. Hoc autem Tabernaculum Fœderis dicebatur; illudque Dei juſſu extra caſtra Moſes erexit, cum Iſraelitæ per aurei Vituli cultum Divini Numinis iram in ſe concitaſſent: *Moyſes tollens Tabernaculum, tetendit extra caſtra procul, vocavitque nomen ejus Tabernaculum Fœderis*.

Tabernaculum in ſacris Litteris ſæpe numero pro domo ſumitur: *Remiſit unumquemque in tabernacula ſua*. Pro puro etiam, putoque tentorio accipitur: *Inebriatus eſt, & nudatus eſt in tabernaculo ſuo*. Præterea pro Cœlo, Beatorum ſede ponitur: *Sanctorum Miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo*. Ad hæc pro Eccleſia uſurpatur, quam ſua

Google

ſua Deus præſentia inſignit, & ornat: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus*. Denique nomen hoc idem nonnunquam Tabernaculi partes omnes, Sanctuarium, locum Sanctum, atrium, Templumque ipſum ſignificat.

Tabernaculorum Feſtum ex inſignibus tribus apud Judæos ſolemnibus Feſtis unum erat, quod poſt meſſem die decima quinta Menſis Tisri celebrabant per ſeptem omnino dies, quos ſub tentoriis, quæ ex arbuſculis confecta erant, ad Majorum ſuorum in Deſerto ſtationem commemorandam, tranſigebant: *Menſe ſeptimo Feſta celebrabitis in umbraculis ſeptem diebus; omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, quod in iis habitare fecerim filios Iſrael, cum educerem eos de terra Ægypti*. Feſtis ſeptem diebus ſingulis certus victimarum numerus in holocauſtum, & bos in ſacrificium pro peccatis offerebantur; Judæi porro per id omne tempus læta convivia cum Uxoribus, filiiſque agitabant, ad quæ Levitas, advenas, Viduas, & Orphanos recipiebant. Elapſis diebus ſeptem, ſolemni lætitiæ finem imponebat novum ſolemne Feſtum, quod octavo die peragebatur, omni, ut in primo, labore prohibito. Maſculi ad unum omnes ad Tabernaculum, ac deinde ad Templum pergere jubebantur; atque ita quidem, ut non vacuis manibus accederent, ſed dona, & ſacrificia, & gratiarum actiones Domino ſinguli offerrent, pro beneficiorum ratione, quæ a Deo acceperant: *Non apparebit ante Dominum vacuus, ſed offeret unuſquiſque, ſecundum quod habuerit, juxta benedictionem Domini Dei ſui, quam dederit ei*.

Tabitha, *capra*, Chriſtianæ Fœminæ nomen, quæ verſabatur in Urbe Joppe, bonis edendis operibus, erogandiſque in pauperes eleemoſynis dedita: *Hæc erat plena operibus bonis, & eleemoſynis, quas faciebat*. Cum Tabitha obiiſſet, tabulæ impoſita eſt, quoad in feretro poneretur; cum autem S. Petrus ſub idem tempus Joppen veniſſet, Viduæ, quibus Tabitha indumenta ſuppeditabat, ei ſe flentes ſtiterunt; qui, Deum precatus, ſe ad cadaver convertit, dixitque: *Tabitha ſurge*; quam, cum ſtatim oculos aperuiſſet, & conſediſſet, Petrus vivam Sanctis, & Viduis reddidit: *Et cum vocaſſet Sanctos, & Viduas, aſſignavit eam vivam*. Actor. cap. IX.

Tabulæ Legis. Deus in monte Sinai duas Moſi tabulas dedit, quibus ejus manu ipſa inſcripta erant Fœderis verba decem, ſeu decem præcepta, quæ præcipuos conventionis articulos Deum inter, & ejus populum initæ complectebantur: *Dedit Dominus Moyſi tabulas teſtimonii lapideas ſcriptas digito Dei*. Cum Patriarcha hic e monte deſcendiſſet, & Iſraelitarum, aureum Vitulum colentium delictum perſpexiſſet, ſancta indignatione permotus, tabulas, quas præ manibus habebat, infregit, ut populo ſignificaret, fœdus, cujus eæ tabulæ monumentum, & figura erant, per eorum perfidiam fractum eſſe, Deumque, nullo amplius titulo devinctum, eos tamquam perduelles ſervos puniendi jure gaudere: *Projecit de manu tabulas, & confregit ad radicem montis*. Moſi in montem reverſo Deus novas tabulas iiſdem præceptis inſcriptas dedit: *Præcide tibi duas tabulas lapideas inſtar priorum, & ſcribam ſuper eas verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregiſti*. Hæ poſteriores tabulæ ſunt, quas Moſes in Arca poſuit. Eæ ſane, prorſus ut priores, non niſi Decalogum continebant, qui omnia hominis officia complectitur; verum in idololatriæ pœnam, in quam populus lapſus erat, ei Deus cæremonialium legum, imperfectorumque, & inutilium præceptorum multitudinem per Moſem impoſuit, quorum cuſtodia ad vitam ducere non poterat, quod officiorum in Decalogo præſcriptorum fidelis executio præſtitiſſet: *Ejeci ergo eos de terra Ægypti, & eduxi eos in Deſertum, & dedi eis præcepta mea, & judicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo vivet in eis*. Ejuſmodi erat Decalogi Lex, qua fœderis Deum inter, & Iſraelitas tranſactio nitebatur; at ii quidem, cum conventionem per idololatriam primi violaſſent, digni fuere, quos Deus gravi, adeoque intolerando complurium Legum jugo premeret: *Et irritaverunt me domus Iſrael in Deſerto, in præceptis meis non ambulaverunt, & judicia mea projecerunt, quæ faciens homo vivet in eis . . . . Ergo et dedi eis præcepta bona, & judicia, in quibus non vivent*.

Talentum. Hebraicum talentum Siclorum tria millia valebat, & mille circiter & quingentorum vulgarium Ducatorum valori reſpondebat. Sunt, qui contendant, duorum generum talenta Judæis fuiſſe, ſacrum unum, civile alterum; at diſcrimen hoc, in id unum excogitatum, ut creditu facilior evadat immenſa pecuniæ vis, quam David ad Templi ædificationem filio reliquit, nullo in

ſacris Litteris fundamento nititur, prorſuſque inutilis eſt, ſi reputetur, quæ, Davidis ætate, Regni amplitudo, quæ victoriæ, quæ florentis imperii ratio fuerit.

Talio. Moſaica Lex talionis pœnam in eos ſtatuebat, qui alterum læſiſſent, inflicto corpori vulnere; hæc erant Legis verba: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, vulnus pro vulnere*. Super hujus Legis ſenſu Interpretes ſecti ſunt. Eam alii ad verbum accipiunt, ſummoque jure; verum alii, & quidem ſaniores aſſerunt, eam non quoad verba ſervandam fuiſſe, ſed ſolum juſſiſſe, ut Judices æqualitatem, juſtamque rationem delictum inter, & pœnam ponerent. Cæterum Lex hæc, quacumque tandem ſignificatione ſumatur, ad Judices tantum ſpectabat, certamque publicis pœnis regulam ſtatuebat. Verum Judæi Doctores, Scriptura abutentes, ut falſis moralium ſuorum dogmatum principiis auctoritatem quærerent, eamdem Legem longe aliter explicabant, privatiſque hominibus licere volebant, malum pro malo reddere; quam ſane abſonam explicationem Chriſtus explodit, & in eos homicidii, ac vindictæ Doctores veram Legis notionem affert: *Audiſtis, quia dictum eſt, oculum pro oculo, & dentem pro dente; ego autem dico vobis, non reſiſtere malo; ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*.

Talitha-Cumi, filia mea, ſurge, Syriaca vox, qua Chriſtus Dominus uſus eſt, cum filiam Jair a morte excitavit: *Talitha-Cumi, quod eſt interpretatum, puella, tibi dico, ſurge*. Marc. c. v.

Talmud, celebris Judæorum liber, qui Doctrinæ quoddam quaſi corpus eſt, quod eorum Religionem, leges, moreſque complectitur. Ejuſmodi libri duo ſunt; Hieroſolymitanus unus, ſub Æræ Vulgaris annum 200. ab Hieroſolymitanis Rabbinis editus in Judæorum gratiam, qui Judæam incolebant; Babylonicus alter, ducentis circiter poſt primum annis Babylone concinnatus, ad Judæorum uſum, qui ultra Euphratem verſabantur. Hoc poſteriore Judæi libentius utuntur, quippe qui fuſior altero, clariorque eſt. Utriuſqua Talmudici libri partes duæ ſunt; *Miſna*, ſeu ſecunda Lex, ſeu congeſtæ omnes Judæorum Doctorum traditiones, quas Rabbinus Judas, cognomento *Sanctus* in unum corpus redegit, collegitque, ne per Nationis diſperſionem perirent; & *Gemara*, ſeu *complementum*, quod Rabbinus Jehanan addidit Miſnæ, ut Talmud Hieroſolymæ reformaret. Talmud Babylonici Gemara elaboratum fuit a Rabbino *Aſe*, qui centum circiter annis poſt Johanan vixit, quique poſt longam *Saræ* haud Babylone procul exercitationem, ſuum ſuper Miſna commentarium emiſit. Laborioſum opus, quod ipſe perficere non potuit, ejus Diſcipuli profecuti ſunt. Judæi futilem hunc, riſuque excipiendum librum, qui abſurdis traditionibus, inepti fabulis, execrandiſque in Chriſtum blaſphemiis ſcatet, ſingulari obſervantia proſequuntur, atque adeo ſæpe ſacræ ipſi Scripturæ præferunt. Rabbinus Maimonides hujus ingentis operis compendium edidit; eique demptis iis, quæ inutilia, fabuloſa, puerilia occurrebant, Legum, morumque Judaicorum Digeſtum cumulatiſſimum efformavit.

Talpa, animal, quod impurum Moſaica Lex declaravit: *Hæc quoque inter polluta reputabuntur de his, quæ moventur in terra, muſtela, & mus .... & talpa* Animalis hujus occurrit etiam apud Iſaiam mentio, qui Judæos ait eo cæcitatis deveniſſe, ut hoc ipſum vile animal divinis honoribus afficerent: *In die illa projiciet homo Idola argenti ſui, & Simulacra argenti ſui, quæ fecerat ſibi, ut adoraret talpas, & veſpertiliones*.

Tanis, monumentum, Ægypti Urbs, e totius regionis ſpectatiſſimis, & vetuſtiſſimis: *Hebron ſeptem annis ante Tanim Ægypti condita eſt*. Sita erat in Delta, ad unum e Nili oſtiis, ut proinde *Taniticum oſtium* nuncuparetur. Ibi Deus, editis per Moſem prodigiis pluribus inſignia Omnipotentiæ ſuæ ſpecimina exhibuit: *Coram Patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos*. Hujus Urbis Principes Iſaias deridet, qui per pravam ſagacitatem ſe ſapientia, & prudentia apprime inſtructos jactabant. *Num.* XIII.

Taphet, podagra, Salomonis filia, quæ nupſit Ben-Aminadab, qui univerſam regionem Or adminiſtrabat: *Ben-Aminadab, cujus omnis Nephatdor, Taphet filiam Salomonis habebat uxorem*. III. Reg. IV.

Taphne, fuga abdita, Ægypti Regina, & Pharaonis uxor, cujus ſoror in matrimonium data fuit Adad filio Regis Idumææ: *Et invenit Adad gratiam coram Pharaone valde, in tantum ut daret ei uxorem ſororem uxoris ſuæ germanam Taphnes Reginæ*. III. Reg. cap. XI.

Digitized by Google

Taphnis, *protectio tecta*, Ægypti Urbs, quæ eadem ac Tanis creditur. Cum Jeremias, & Iſraelitæ, qui cum eo erant, Taphnin ſe recepiſſent, Dominus Jeremiæ notum voluit, fore, ut Nabuchodonoſor eam Urbem caperet, ſuumque in ea ſolium poneret, & quidem eo ipſo in loco, e quo Jeremias petras eruerat: *Et factum eſt verbum Domini ad Jeremiam in Taphnis, dicens .... Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor Regem Babylonis ſervum meum, & ponam thronum ejus ſuper lapides iſtos, quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos*. Numer. XIII.

Taphſar, hebraica vox, quam alii aliter explicant. Eam nonnulli pro loci nomine ſumunt: *Numerate contra eam Taphſar*: milites in Taphſar legite, qui Babylonem invadant. Eamdem alii pro nobilitate, ſeu pro dignitate nominis accipiunt. Per eam demum alii bellicam machinam ſignificari putant. *Jerem. cap.* LI.

Taphua, *pomum*, Urbs in Tribu Ephraim prope arundinum vallem ſita, quæ huic, & Tribui Manaſſe fines ſtatuebat. Huic Urbi addictus ager Tribui Manaſſe per ſortem obtigerat; Urbs autem ipſa filiis Ephraim tradita fuit: *In ſorte Manaſſe ceciderat terra Taphua; & Urbs Taphua, quæ eſt juxta terminos Manaſſe, filiorum Ephraim*. Alia hujus nominis Urbs erat in Tribu Juda; idemque nomen gerebat filius Hebron: *Porro filii Hebron, Core, & Taphua, & Recem*. Joſ. c. XV.

Targum, *interpretatio*, nomen, quo ſuas in ſacram Scripturam gloſſas, ſeu paraphraſes Judæi deſignant. Hæ paraphraſes eo ſermone ſcriptæ ſunt, qui Judæis a Babylonica captivitate reverſis familiaris erat, cum per illud tempus patriæ linguæ propemodum obliti eſſent. Probabile admodum eſt, Eſdræ tempore Judæos ea lingua uti cæpiſſe, quandoquidem legimus, hunc ſanctum Sacerdotem cum cæteris Sacerdotibus legem populo in Templo legiſſe, & auditoribus explicuiſſe: *Dixit autem Nehemias, & Eſdras Sacerdos, & Scriba, & Levitæ, interpretantes univerſo populo*. Non efficit tamen hujus moris antiquitas, ut iis paraphraſes niſi poſt Onkeloſum, & Jonathanum ſcriptæ ſuppeterent, qui Chriſti circiter temporibus vivebant. Omnium maximi fit Onkeloſi Targum, quod in Moſis tantum libris quinque verſatur, quorum litteralis explicatio eſt. Jonathani autem Targum in Majorum, & Minorum Prophetarum interpretatione occupatur. Hæc Opera duo puro ſtilo ſcripta ſunt, qui ad primum Babylonicum ſermonem accedit.

Tarſus, *alæ*, Urbs clara Ciliciæ, S. Pauli natalibus clarior: *Ego ſum vir Judæus, natus in Tarſo Ciliciæ*. Urbs hæc libera erat Romanæ Coloniæ privilegium conſecuta, propterea quod a Julii Cæſaris partibus fidelis conſtanſque ſtetiſſet. Cum ergo hujus privilegii vi omnes ejus incolæ gauderent Romanorum Civium titulo; id proinde juris S. Paulus ob natalia obtinebat: *Si hominem Romanum licet vobis flagellare?*

Taurus, animal, quod Hebræis purum erat, quoque ii fere ad ſacrificia utebantur: *Numquid manducabo carnes Taurorum?* Edicit Deus, ſe minime de oblata Taurorum carne ſollicitum eſſe, ſed prorſus internam animi ad humilitatem compoſiti immolationem velle. Metaphorica locutione Tauri nomen pro adverſariis ſumitur, quorum magna poteſtas eſt: *Tauri pingues obſederunt me*. Ita Chriſtus Judæorum Sacerdotes nuncupat, qui cæterorum acerrime in eum furebant. *Deſcendent Tauri cum potentibus, inebriabitur terra eorum ſanguine, & humus eorum adipe pinguium*. Iſaias, ait, Deum jam jam Taurorum pinguium, ſcilicet Idumææ Principum, qui infirmos oppreſſerunt, extremam cladem editurum.

Tebbath, *bonitas*, nomen Urbis, ſeu regionis in Tribu Ephraim: *Fugientes uſque ad Bethſeta, & crepidinem Abelmehula in Tebbath*. De Madianitis ſermo eſt, qui Gedeonis tempore in Valle Jezrael caſtrametati, armis in ſe ipſos converſis, Bethſetam, altamque Tebbath uſque fugerunt. *Jud. c.* VII.

Tebet, ſeu *Tevet*, *inundatio*, Eccleſiaſtici anni apud Hebræos menſis decimus, & Civilis anni quartus, qui partim Januario, partim Februario reſpondet: *Ducta eſt itaque ad cubiculum Regis Aſſueri, menſe decimo, qui vocabatur Tebet*. Hujus menſis ſecunda dies finem imponebat Dedicationi Templi, quod Judas Machabæus purgaverat, ejusdemque menſis die decima Judæi jejunabant, ob Legis verſionem, quæ Philadelphi juſſu confecta fuerat.

Templum, Deo ſacer locus. Nomen hoc in ſacris Litteris potiſſimum ſumitur pro inſigni, claroque Templo, quod Salomon Hieroſolymis

mis ædificaverat. Deus Moſi mandaverat, ut Tabernaculum conſtrueret in eam formam, quam ipſe eidem exhibuit; at illud deſiturum erat, ſtatim ac Deus ipſe peculiarem locum elegiſſet, in quo ſibi ſacrificla offerri vellet: *Cave, ne offeras belocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in eo, quem elegerit Dominus*. Deus deinde Davidi revelavit, Hieroſolymam eum locum eſſe, in quo ſibi Templum erigi volebat; piusque Princeps hic ſe ad ea comparabat, qunrum ope magnum iſtud conſilium exequeretur; at eum Deus monltum voluit, id honoris ejus ſucceſſnri ſervari: *Filius tuus, quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit domum nomini meo*. Sanctus hic Rex, de Dei gloria apprime ſollitus, & Religionem ſingulari obſervantia proſecutus; aliqua ſaltem ratione ad hoc eximium opus conferre voluit, paratis nimirum ruderibus, quibus ad inſignis ædificii conſtructionem alter uſurus erat. Ergo triginta & amplius annos in id impendit, ut aurum, argentum, & alia metalla congereret, ad erigendum Templum, cujus magnificentia reſpondit Divinæ magnitudinis imagini, quam fides ejus animo indiderat, quodque univerſi terrarum Orbis cultum ad ſe pertraxit. Ipſe ejus exemplar, & formam filio propoſuit, qui paulo poſt quam regnare cepiſſet, manum admovit operi, illudque ſtrenue proſecutus, intra biennium, immenſis impenſis, incredibilique magnificentia perfecit. Primum omnium ad Hiram Regem Tyri confugit, ut ſibi in omni genere idonei opifices, & pretioſiſſima quæque Libani ligua præſto eſſent. Ad magnificam erigendam molem electus locus in monte Sion fuit, *Alloria* dictus, quem David paraverat. Ad varios labores incredibilem opificum numerum adhibuit, qui ſcilicet afferrent e Joppe ligna, unde Rex Hiram Hieroſolymam ea mittebat, eruerent lapides, quos inciderent, expolirentque, atque ita paratos, illæſoſque in montem usque perferrent, ubi Templum ædificabatur. Ædificium hoc ad Tabernaculi formam confectum fuit; at nihil non longe majus erat, & opulentius. Conſtabat viis multis, ædificiiſque, quæ magnum ſoli ſpatium occupabant, quod nempe Miniſtros omnes, omnemque populum excipere poſſet. Tres erant eorum ambitus; quorum primus Gentium atrium dicebatur, ampla que aulas complectebatur; ambitus alter Iſraelitarum atrium nuncupabatur, in quod populus ingrediebatur; & hoc ipſum cingebant undique aulæ magnificæ, duobus, tribusve columnarum ordinibus fultæ, in quibus Sacerdotum, & Levitarum domicilia, qui Divino ſervitio addicti erant, & cubicula, quibus includebatur, quicquid ad Dei cultum requirebatur. In medio populi atrio, Sacerdotum atrium erat, quod perfecte quadratum aulæ quoque, atque ædificia in eumdem uſum cingebant. E medio poſteriore hoc ambitu conſpiciebatur pars proprie dicta Templum, nempe Sanctuarium, Sanctum, Veſtibulum. In Sancto erant Candelabrum aureum, menſa panum propoſitionis, & Altare aureum, ſuper quo incenſum offerebatur. In Sanctuario nihil erat aliud, quam Arca Fœderis, quæ legis tabulas continebat; ac expreſſis palmis, Cherubin, ligno aureis laminis tecto, aliiſque elegantiſſimis ornamentis inſignitum erat. Omnem etiam internam Templi partem exornabat, quicquid per artem, opeſque ſumptuoſiſſimum excogitari potuerat. Aurum ubique mirum in modum profuſum; menſæ, candelabra, omniſque generis vaſa, quorum ingens aderat numerus, ex hoc pretioſo metallo conſtabant. Cum ergo opera hæc omnia ad exitum perducta eſſent, extremamque manum ſplendidiſſimo huic ædificio Salomon impoſuiſſet, ejus dedicationem ſingulari apparatu, maximeque ſolemni ratione celebravit, feſto multum ſplendoris addente Deo miraculis pluribus, quæ ſane argumento erant, locum Dei præſentia illuſtrari, Deumque ipſum ſe ibidem coli velle. Nubes occupavit Domum Domini, ut palam fieret, præſentis Dei patrocinium præſto fore tum loco ipſi, tum iis, qui eo ſe ſanctum ejus nomen invocaturi conferrent. Deſcendit e Cælo ignis, & Holocauſta, victimaſque conſumpſit, ac Dei majeſtatem lumen exhibuit, quod Sacerdotes, & populum ſancto timore perfudit: *Ignis deſcendit de Cælo, & devoravit holocauſta, & victimas, & Majeſtas Domini implevit Domum*.

Templum hoc, cujus conſecratio in annum Mundi 3000. incidit, varias deinceps viciſſitudines ſubiit. Illud, Roboamo regnante, vaſtavit Selac Ægypti Rex, tum Achaz ipſe Rex Juda; polluit impius Manaſſes, qui Idola in illud inferre auſus eſt; denique diruit a fundamentis Nabuchodonoſor, Sedeciæ tempore,

pore,

pore, prout Jeremias Dei nomine portendeꝛat, in abominationum pœnam, quas ibidem populus, & Sanctuarii Miniſtri ipſi patrabant: *Dabo domum iſtam ſicut Silo, & Urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ*. Templum ergo ſuis in ruinis per annos quinquaginta duos, ſcilicet ad primum usque Babylonici Regni Cyri annum ſepultum jacuit. Tum vero Deus, qui per Jeremiam futurum promiſerat, ut Templum repararetur, eam huic Principi mentem indidit, ut inſigne Edictum per univerſum Regnum vulgatum vellet, quo Judæis Hieroſolymam redeundi, ibique Templum Domino rurſus ædificandi facultas concedebatur. Ergo turmatim abiere, Duce Zorobabel, cumque in Judæam perveniſſent, operis fundamenta jacere ſollicite aggreſſi ſunt. At qui primum a Salomone conditum Templum conſpexerant, reputantes, quantum ei poſterius magnitudine, & magnificentia concederet, lacrymas cohibere non potuerunt: *Qui viderant Templum prius, cum fundatum eſſet, & hoc Templum in oculis eorum, flebant voce magna*. Interea Judæorum hoſtes ea vafritie uſi ſunt apud Cyri Miniſtros, ut tandem prohiberetur operis proſecutio, quod usque ad Darii filii Iſtaſpis Regnum ſuſpenſum manſit. Tum vero Judæi alacriter ad opus rediere, animos addentibus Aggæi, & Zachariæ cohortationibus; neque adverſariorum prava voluntas, & pertinax obluctatio impedimento eſſe potuit, quominus illud ad exitum tandem perducerent. Templum hoc Deus per Omnipotentiæ ſuæ ſpecimen a vaſtatione ſervavit, Ethnici Regis Miniſtrum inſignem in modum puniens, qui ſanctum locum vi facta ingredi non eſt veritus. At Dominus tandem populi prævaricationibus exacerbatus, qui ſacras ædes furtis, & ſacrilegiis polluebat, ſuam ipſam domum impii Antiochi profanationibus tradidit, qui ſacrificio perpetuo finem impoſuit, & *abominationem deſolationis* in Templum induxit, quemadmodum Daniel prædixerat, Idolo Jovis Olympii in Altari poſito: *Et pollUent Sanctuarium fortitudinis, & auferent juge ſacrificium, & dabunt abominationem*. Triennio poſt Judas Machabæus, cum patriam regionem a Syriis armis liberaſſet, Templum purgavit, in eoque Divinum cultum reſtituit. Atque hæc Templi ratio fuit ad Herodis usque tempus, qui, ut ſibi Judæorum animum devinciret, & monumentum erigeret, quo ſuo nomini gloriam compararet, illud inſtaurare aggreſſus eſt. Congeſſit intra biennium incredibili impenſa, & labore, quicquid ad propoſitum opus perficiendum ſpectabat; cumque omnia in promptu eſſent, vetus Templum demolitus eſt, quod ab annis quingentis, quibus ſteterat, viciſſitudines multas a tempore, & ab hoſtium impetu jam ſubierat. Ergo novum inchoatum voluit, quod ſpatio annorum novem, & menſibus prætereа ſex ad exitum perductum fuit, tametſi adhuc externis ædificiis adlaboraretur, eo ipſo tempore, quo ſuum Chriſtus Dominus miniſterium obiit: ab annis jam quadraginta Templum ædificatur, ita ad Chriſtum ipſum Judæi. Ita quidem Joſephus de Templo, quod Herodes ædificavit, ac ſiquidem ei fides habenda, Templum hoc tertium eſt, quod penes Judæos fuerit. At nihil magis Judæorum opinioni repugnat, qui ſemper ſecundum Templum vocarunt illud, quod a Romanis combuſtum fuit, & quidem ex Aggæi vaticinio, qui futurum prædixerat, ut Meſſias ſua præſentia ſecundum Templum exornaret, ipſumque Templum longe glorioſius, quam primum evaderet: *Et veniet deſideratus cunctis gentibus, & implebo Domum iſtam gloria, dicit Dominus Exercituum..... magna erit gloria domus iſtius noviſſimæ plus quam primæ*. Eſt ergo prorſus indubitatum, Templum, in quo Chriſtus Dominus a Sancta Virgine præſentatus fuit, & in quod ipſe non ſemel ingreſſus eſt, reapſe Secundum Templum fuiſſe, quod Herodes ornandum tantum, expoliendumque ſuſcepit, quodque flammis addictum fuit, & a fundamentis everſum, Hieroſolyma a Tito capta, licet hic ipſe Princeps nihil non egerit, ut illud ſervaret. At tempus jam venerat, quo Deus Filii ſui interfectores, apertos, capitaleſque ſuæ Religionis hoſtes, & pertinaces Sanctorum ſuorum perſecutores inſigni ratione punitos volebat. Divina juſtitia, quæ ſe adeo perſpicue in prima Templi per Regem Nabuchodonoſor everſione prodiderat, in altero excidio per Titum illato ſe longe apertius, & gravius exhibuit, quia ſcilicet Judæorum delictis cumulus jam acceſſerat, eorumque animos extrema pertinacia occupaverat. Vindictam hanc ſingularia quædam, & inuſitata ſigna nuntiarunt, quæ totidem erant ejus deſolationis auguria, qua nulla unquam major audita eſt; ac ne populus

pulus dubitare poſſet, an Titus, quemadmodum olim Nabuchodonoſor, Divinæ indignationis inſtrumentum eſſet; Deus inutilia reddidit omnia conſilia, quæ Romanus Princeps iniit, ut a communi excidio magnificum illud ædificium eximeret. Quidam miles, peculiari quodam impetu actus, cum ſociorum opem imploraſſet, ut ad feneſtram extolleretur, in hoc auguſtum Templum ignem injecit. Accurrit Princeps, elataque voce in mandatis dedit, ut inchoata vix flamma extingueretur; at ea momento temporis propagata univerſum templum occupavit; atque ita hoc mirandum Ædificium eo ipſo menſe, ac die, quo jam ſub Aſſyriæ Rege primum, in cinerem redactum eſt.

Sacra Scriptura aliorum plurium Templorum meminit, quæ in Palæſtina erant; ſive ea in Dei honorem erecta eſſent, cujusmodi Templum Garizim, a Samaritanis ædificatum, & ducentos poſt annos ab Hircano dirutum, de quo Templo apud S. Joannem ſermo eſt: *Patres noſtri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, ubi adorare oportet;* ſive eadem Templa Idolis dicata eſſent, ut Templa Dagon in Urbe Gaza, Baal in Urbe Samaria, Remnon Damaſci, Nesroc Babylone, Chamos, & Moloch, quæ Salomon in Olivarum monte ædificaverat, & alia complura.

Vocabulum hoc ipſum, *Templum*, ſumitur etiam I. Pro Chriſti Domini Eccleſia: *Ita ut in Templo Dei ſedeat:* Antichriſtus ſedebit in Templo Dei, ſcilicet in Eccleſia, in qua ſibi cultum tamquam Deo vindicabit. II. Pro Cælo, quæ Dei ſedes eſt: *Dominus in Templo ſancto ſuo, Dominus in Cælo ſedes ejus.* III. Denique Fideles quoque ſignificat, qui Dei Templum nuncupantur, quia ſcilicet per ſpiritum ſuum Deus in iiſdem reſidet: *Templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis.*

Tempus. Vocabulum hoc proprie durationem, ſeu ſpatium ſignificat, quod inter terminos duos intercedit: *A tempore usque ad tempus comedes illud.* Aliis multis præterea ſignificationibus ſumitur. I. Pro momento ad aliquid faciendum accommodato: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* II. Pro anni parte: *ut ſint in ſigna, & tempora, & dies & annos.* III. Pro unius anni ſpatio: *Usque ad tempus, & tempora, & dimidium temporis.* Hæc autem Danielis, & Joannis in Apocalypſi verba tres annos cum dimidio deſignant, quorum ſpatio Antiochi in Judæos, & Diocletiani in Chriſtianos graviſſimæ perſecutiones graſſatæ ſunt. Nimirum *tempus* annum, *tempora* biennium, *dimidium temporis* anni dimidium ſignificant. IV. Tempus alicujus adventum innuit: *Prope eſt, ut veniat tempus ejus.* Redimere tempus, eſt, tempus lucrari, tempus ſibi ſumere, quemadmodum Magi, quos Nabuchodonoſor conſuluerat, tempus petierunt, ut ejus ſomnium explicarent, ea ſcilicet ſpe, fore, ut vel ejus deſiderium evaneſceret, vel ei ſomnium ipſum in mentem rediret: *Certe novi, quod tempus redimitis.* In eumdem ſenſum loquitur S. Paulus: *redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt;* ſinentes nempe æquam hominum indignationis tempus elabi, expectanteſque, dum aptius tempus adveniat. Alicujus tempus nihil eſt aliud, quam momentum, quo delicti ſui pœnam recipit: *Civitas effundens ſanguinem in medio ſui, & veniat tempus ejus.* Præteritorum ſæculorum tempora ea ſunt, quæ primum Chriſti Domini adventum antevertterunt: *Ante tempora ſæcularia.* Ignorantiæ tempus illud eſt, quod Meſſiæ adventum, & Evangelii promulgationem præceſſit, quo tempore nationes denſiſſimis tenebris involutæ erant: *Et tempora hujus ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant.*

Tenebræ, obſcuritas: Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Cum ſcilicet lumen nondum creatum eſſet, proinde Chaos craſſiſſimis tenebris obrutum erat. Tenebrarum plaga, qua Deus Ægyptum puniit, graviſſima, ſi qua alia, maximeque horrenda fuit: *Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati.* Miſerrimam conditionem, in quam prodigioſæ tenebræ Ægyptios conjecerant, ad vivum exprimit Auctor Sapientiæ: *Tenebroſo oblivionis velamento diſperſi ſunt, paventes, horrendi, & cum admiratione nimia perturbati .... Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec ſyderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Tenebræ, quæ univerſam terram, moriente Chriſto, texerunt, per id omne propemodum tempus perdurarunt, quo Chriſtus in cruce fuit; ab hora ſexta ad nonam, tribus poſt meridiem horis: *A ſexta autem hora, tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram usque ad horam nonam.* Nonnulli opinati ſunt, iis tenebris tectam fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe Judææ partem tantum, quæ nonnunquam univerſæ terræ nomine deſignatur; verum alii contendunt, eas ad totum Emiſphærium noſtrum, aut ſaltem ad ejus partem maximam pertinuiſſe. Jam metaphorica ſignificatione ſumptæ tenebræ ſignificant, I. veritatis ignorationem: *Dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*. II. Peccatum: *Abjiciamus ergo opera tenebrarum*. III. Calamitatem: *Fuitque dies illa tenebrarum, & diſcriminis*. IV. Infernum, Inferos, ſeu damnatorum locum: *Eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras*. V. Mortem: *Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua?* An vero Divina prodigia in morte ipſa perſpicientur?

Tentare, verbum, quod ſignificationibus pluribus, quæ faciles intellectu ſunt, in ſacris Litteris ſumitur, ſed ita imprimis, ut ſignificet, ſeu in bonam, ſeu in malam partem probare. Ita Deus homines tentat ad bonum, & ad ſuam ipſius gloriam, ut eorum virtutem probet; ſeu difficilia, & injucunda præcipiens, ſeu calamitates, & perſecutiones excitans. Primum in Abraham præſtitit, cui mandavit, ut filium ſuum immolaret: *Tentavit Deus Abraham*. Ita quippe ejus obedientiam, fidemque experiri voluit, eum in virtute firmare, ipſumque, ut perfectæ obſervantiæ exemplar poſteris omnibus exhibere. Alterum oſtendit in electo populo, quem per annos quadraginta in Deſerto detinuit, ut perſpiceret, impoſitiſne præceptis fidelis eſſet: *Tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non*. Id unum, ad Deum quod attinet, ſignificare poteſt ejuſmodi loquendi ratio; neque enim tentat Deus, ut ſeducat, & in peccatum pertrahat: *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur; Deus enim intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat*. Is enim Dæmon eſt, qui nos ut ad malum inducat, divinæque indignationi ſubdat, hac ratione tentat; itaque tentator dicitur: *Ne forte tentaverit vos is, qui tentat*. Ita Dæmon Davidem tentavit, cui ſubditorum numerum cognoſcendi vanam curioſitatem inſpiravit: *Satan.... concitavit David, ut numeraret Iſrael*. Chriſtum quoque ipſum in deſerto tentare auſus eſt; & Salvator quidem id pati voluit, ut ſuo nos exemplo doceret, qua potiſſimum ratione Dæmonem vinceremus, nec nos ad malum trahi pateremur: *Tunc ductus eſt in Deſertum a ſpiritu, ut tentaretur a Diabolo*. Tentant etiam homines Dominum, dum inepte, ac perperam ejus Omnipotentiæ argumenta petunt, ipſi ſe in pericula conjicientes, e quibus citra divini auxilii prodigium evadere omnino non poſſunt: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Non ii ſane ſumus, in quorum gratiam Deus miracula non edere non poſſit; neque vero ex nobis ipſe requirit, quæ noſtras ipſorum vires ſuperant. Per diffidentiam quoque Deum homines tentant, dum nempe de ejus promiſſis dubitant, neque ipſius verbis cumulatiſſimam fidem præſtant. Hac eum ratione Iſraelitæ in Deſerto poſt tot prodigia tentarunt, quæ in eum finem ediderat, ut de ſua poteſtate, paternaque ſollicitudine, qua iis invigilare non renuebat, certos redderet: *Tentaverunt Dominum, dicentes: eſtne Dominus in nobis, an non?*

Tentatio, Iſraelitarum in Deſerto Stationis nomen, quæ aliter Raphidim dicta: *In incendio quoque, & in tentatione, & in ſepulcris concupiſcentiæ provocaſtis Dominum*. Populus, quem aqua deficiebat, cum Moſe conqueſtus eſt, eumque increpuit, a quo ex Ægypto in Deſertum ductus eſſet, ſiti extinguendus; ideoque Moſes locum hunc *tentationis* nomine deſignavit: *Et vocavit nomen loci iſtius, Tentatio*.

Terebinthus, reſina referta arbor, maxime in Judæa communis, de qua ſæpe ſacra Scriptura loquitur. Terebinthus, ſub qua fertur Abraham Angelos tres ſuſcepiſſe, apud Veteres celebratiſſima eſt, eamque ſua quoque ætate in magna obſervantia fuiſſe teſtatur Euſebius. De hac jactata Terebintho venditatæ fabulæ; quibus ut aliquid fidei quæreretur, primum omnium oſtendi oportuiſſet, ejuſmodi reapſe arborem fuiſſe, ſub qua cæleſtes Hoſpites Abraham recepit; quod e ſacra quidem Scriptura evinci non poteſt, quæ de ejus nomine ſilet: *Et requievit ſub arbore*. Jacob Idola contrivit (quæ ejus familiares e Meſopotamia detulerant, quæque iis ſcandali, lapſuſque occaſio fuiſſent.) ſub Terebintho, quæ infra Urbem Sichem erat: *At ille infodit ea ſubter Terebinthum, quæ eſt poſt Urbem Sichem*. Umbræ multum exhibet arbor hæc, & admodum longos ramos extendit; ac proinde Sapientia, cujus vis, ac robur in omnes ſe partes exerit, cum Terebintho comparatur: *Ego quaſi Terebinthus*. Iſaias quoque Judai-

cum populum cum Terebintho ſicca confert, cujus exſiccati rami longius protenduntur: *Erit in oſtenſionem, ſicut terebinthus, & ſicut quercus, quæ extendit ramos*. Geneſ. c. xxxv.

Terphalæi, *fures*, Aſſyriæ populus, qui a coloniis eo deductis ortum trahebat: *Reliqui conſiliatores eorum, Dinæi, Terphalæi* .... I. Eſdr. cap. iv.

Terra ſignificat I. terreſtre elementum, quod nos ſuſtinet: *Vocavit Deus Aridam, Terram*. II. Materiem omnem, quæ in ipſo Mundi exordio creata fuit: *In principio creavit Deus Cælum, & Terram*. III. Quicquid in terreſtri globo continetur: *Domini eſt terra, & plenitudo ejus*. IV. Homines, qui eamdem incolunt: *Corrupta eſt terra coram Deo*. V. Terræ nomen pro peculiari aliquo loco ſumitur. *Et tu, Bethleem, terra Juda*. VI. Pro terræ fructibus: *Si præcepero locuſtæ, ut devoret terram*. V. Pro ſepultura: *Antequam vadam ad terram tenebroſam, terram miſeriæ, & tenebrarum*. VIII. Pro pulvere: *Terram comedes*. Viventium terra Beatorum commorationem, ſedemque deſignat, cujus quidem Judæa, in qua Deus peculiari ratione regnabat, figura erat.

Tertullus, Judæorum Orator, qui in S. Paulum apud Felicem Præſidem peroravit: *Cœpit accuſare Tertullus*. Actor. c. xxiv.

Tertius, Chriſtiani hominis proprium nomen, qui S. Paulo a ſecretis erat: *Saluto vos ego Tertius, qui ſcripſi Epiſtolam in Domino*. Nonnulli reputantes nomen hoc, *Silas*, hebraice Tertium ſignificare, contendunt, eum, qui ſe Tertium dicit, non alium fuiſſe, quam Silam, qui S. Paulum non uno in itinere comitatus eſt.

Teſtamentum, latinum nomen, quod alicujus, qui de ſuis ipſius bonis ſtatuit, ultimæ voluntatis actum ſignificat. Verum in ſacris Litteris Hebraicum vocabulum, *Berith*, quod per græcam vocem, qua Teſtamentum exprimitur, Interpretes Septuaginta verterunt, *pactum*, *fœdus*, deſignat; uſurpaturque ad ſignificanda fœdera duo, quæ Deus, primum in Veteri, alterum in Nova Lege cum hominibus iniit. Fœdus primum per Moſis miniſterium cum Hebræo populo tranſactum eſt, cui Deus, dummodo præſcriptam Legem ſervaſſet, terram Chanaan, magnamque temporalium bonorum copiam promiſit. Fœdus hoc, infirmum ſane, & inutile, locum alteri dedit, quod longe melioribus promiſſis nititur, nihilque demum aliud, quam ejus fidei complementum eſt, quam Abrahæ Deus olim obſtrinxerat, fore ſcilicet, ut copioſiſſimæ familiæ pater eſſet, quæ æternam ſalutem, quod hominis maximum, & unicum bonum eſt, per Chriſtum Dominum conſequeretur. Jeremias fœdera hæc duo per notas utriusque proprias his verbis diſtinguit: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & faciam Domui Iſrael, & Domui Juda fœdus novum, non ſecundum pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum, in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum, quod irritum fecerunt, & ego dominatus ſum eorum; ſed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Iſrael poſt dies illos ... dabo legem meum in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi mihi erunt in populum*. S. Paulus in Epiſtola ad Hebræos, *Teſtamenti* nomen proprie ſumens, ait, fœdus primum non niſi animalium ſanguine obſignatum fuiſſe: *Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus*; at novum fœdus, cum verum Teſtamentum ſit, confirmatum eſſe, tamquam Teſtamenta, Teſtatoris ſanguine, nempe Chiſti morte: *Ideo novi* Teſtamenti *mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori* Teſtamento, *repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim teſtamentum eſt, mors, neceſſe eſt, intercedat* Teſtatoris.

Nomen hoc idem, *Teſtamentum*, pro ut ad duorum fœderum alterum refertur, multiplicem ſignificationem habet. Dicitur *Arca Teſtamenti*; hæc Arca eſt, in qua Legis tabulæ erant. *Mons Teſtamenti* eſt Mons Sion, in quo Templum ſitum erat, in quo Arca cuſtodiebatur. *Angelus* Teſtamenti eſt Chriſtus Dominus, ad fœdus hominibus nuntiandum miſſus, cujus Mediator per ſuum ſanguinem futurus erat, quem ſcilicet Dei Filius ad confirmandum fœdus effudit. *Teſtamentum Circumciſionis* eſt fœdus, quod Deus cum Abraham iniit, dum ei circumciſionem præſcripſit: *In carne ejus ſtare fecit teſtamentum*. Sumitur etiam Teſtamenti nomen pro Dei Lege: *inique non egimus in teſtamento tuo*. Sumitur pro decreto, re determinata: *Memento, quoniam mors non tardat, & teſtamentum Inferorum, quia demonſtratum eſt tibi*;

immi-

Digitized by Google

imminet nimirum certa mors, cujus decretum omnibus indictum eſt.

Veteris, & Novi Teſtamenti nomine veniunt ſacræ Scripturæ veteris, & novæ Legis. Legatur articulus *Biblia*.

Tetrarcha, græcum nomen, quod eum ſignificat, qui ditionis alicujus quartam partem abſque Regis titulo adminiſtrat: *Audivit Herodes Tetrarcha famam Jeſu*. Herodes hic, de quo ſacra Scriptura loquitur, Antipas erat, Magni Herodis filius, cui Auguſtus quartam paterni Regni partem Tetrarchiæ titulo contulerat; cum ſecundam partem Philippo, cum eodem Tetrarchę nomine, denique reliquas duas Ethnarchiæ titulo Archelao tribuiſſet. Nonnunquam Tetrarchæ dicebantur Reges, itemque ii, qui alicujus Dominii parvam tantum partem poſſidebant.

Thabor, altitudo, mons celebris Galilææ prope Nazareth, qui ex amplo agro medio ad ſtadiorum triginta altitudinem aſſurgit. In ejus jugo ſatis magna planities, in qua condita Arx, ac deinde cum magnifica Eccleſia inſigne Monaſterium erectum. Barac, cum Siſara pugnaturus, qui Regis Tabin ſupremus Dux erat, exercitum in hoc ipſo monte coegit: *Vade, & duc exercitum in montem Thabor*; atque in planitie Eſdrelon, ad ejuſdem montis pedes, Siſara victus fuit. Vallis quoque Jezrael, ubi Gedeon Madianitas, & Amalecitas ſubegit, huic monti proxima eſt, atque hinc etiam torrens Ciſſon oritur. Fere creditur in hoc monte Transfiguratio Chriſti Domini contigiſſe; quamquam Evangeliſtæ hac de re alte ſilent, iterque, quod a Chriſto confectum memorant, non videtur huic opinioni favere. Erat hujus nominis Urbs in Tribu Iſſachar, & item alia in Tribu Zabulon. Quercus Thabor, ad quam Saul obvios habuit homines tres, a quibus panes ſeptem accepit, *cum veneris ad quercum Thabor*, Bethleem inter, & Bethel ſita erat.

Thacaſin, *hora Principis*, Urbs in Tribu Zabulon: *Pertranſituſque ad orientalem plagam Gethopher, et Thacaſin*. Joſ. cap. XIX.

Thadal, *qui jugum frangit*, Rex Gentium, *Thadal Rex Gentium*, ſeu *Goim*, ut in Hebræo textu legitur. Præfuiſſe creditur Galilææ Gentium, quæ ultra Jordanem erat. *Geneſ.* XIV.

Thaddeus, *laus*, cognomen Judæ, qui Jacobi Minoris frater erat; ita nuncupatur, ut a perfido Juda ſecernatur: *Jacobus Alphæi, & Thaddæus*. Alius eſſe creditur a Thaddæo, e Septuaginta Diſcipulorum numero, de quo in Abgari, Edeſſæ Regis Hiſtoria apocrypha ſermo eſt.

Thahat, *terror*, loci nomen, in quo Iſraelitæ, cum in Deſerto verſarentur, caſtra poſuerunt: *Profectique ſunt de Macelloth, & venerunt in Thahat.* Fuerunt ejuſdem nominis homines duo. *Numer. cap.* XXXIII. I. *Paralip. cap.* VI. & VII.

Thalaſſar, *canticorum collectio*, Aſiæ Provincia, quæ ubinam potiſſimum ſita fuerit, ignoratur; probabile tamen eſt, eam ad Euphratis, & Tigridis fontes extitiſſe. Rabſaces, qui Regi Sennacherib a poculis erat, Ezechiam monuit, Nationum Diis eam vim non fuiſſe, ut filios Eden, qui erant in Thalaſſar, a Domini ſui manibus tuerentur: *Subverterunt patres mei Gozam, & Haram, & Reſeph, & filios Eden, qui erant in Thalaſſar*. Iſaiæ cap. XXXVII.

Thalaſſa, *mare*, nomen Urbis ad meridiem Cretæ Inſulæ: *Venimus in locum quemdam, qui vocatur boni portus, cui juxta erat Civitas Thalaſſa*. Actor. cap. XXVII.

Thamar, *palma*, conjux Her, primogeniti Judæ: *Dedit Judas uxorem primogenito ſuo Her nomine Thamar*. Her, quem delicta oculis Domini inviſum reddiderant, morte percuſſo, Onam ſecundogenito præcepit Judas, ut viduam duceret, ut fratris nomen ſuſcitaret in filiis, quos ex eo matrimonio ſuſcepiſſet; qui mos ex traditione familiæ Noe originem ſuam trahebat, & Moſaicæ Legis præcepto firmatus erat. Onam, haud ignorans, filios ad ſe minime ſpectaturos, fratri poſteritatem dare noluit; Deuſque proinde eum quoque e vivis ſuſtulit. Tum vero Judas hortatus eſt Thamar, ut ſe apud patrem reciperet, quoad Sela, filiorum tertius eam ducere per ætatem poſſet; at veritus, ne is quoque fratrum duorum ſortem ſubiret, neglexit promiſſa facere; quare Thamar Judam ipſum adoriri ſtatuit, e quo filios reciperet. Ergo quæſtuariam fœminam veſtibus ſimulans, qua die Judam in Urbem Thamnatham profecturum intellexit, ad viam conſtitit. Judas, qui eam non agnovit, & e ſceleſtarum fœminarum numero eſſe credidit, hædum promiſit, ſiquidem ejus cupiditatibus annuiſſet; eique in obſtrictæ fidei pignus, annulum, armillas, & baculum dedit.

 Poſt

Poſt trimeſtre ſpatium, Judas commonefactus, nurum ventrem gerere, mortis ſententiam in eam protulit: *Producite eam, ut comburatur*. Ea vero, cum ad ſupplicium duceretur, baculum, annulum, & armillas remiſit ad ſocerum, quem monitum voluit, ſe ex eo concepiſſe, ad quem ea pignora pertinebant: *De viro, cujus hæc ſunt, concepi; cognoſce, cujus ſit annulus, & armilla, & baculus*. Tunc Judas eam ſe ipſo juſtiorem profeſſus eſt; ſe enim, explendæ tantum libidinis cauſa, in peccatum prolapſum eſſe; eam vero non alia de cauſa id egiſſe, quam ut ex ejus familia filios obtineret; ſubdiditque, ſe injuſtum fuiſſe, qui ei filium Selam conjugem non dediſſet. Geminos interea Thamar, nempe Pharez, & Zaram, in lucem edidit. Pharez hic, incontinentiæ Judæ filius, is nimirum eſt, e quo per poſterorum ſeriem Juſtus per excellentiam, ſcilicet Chriſtus Dominus natus eſt; & Thamar, per inceſtum effecta mater, occurrit in Divini Servatoris genealogia, qui pravis moribus parentes habere voluit, ut nos edoceret, myſterium ſalutis hominum unius Divinæ miſericordiæ opus eſſe, nullumque adeo nequam hominem eſſe, qui ſperare non poſſit, ſe Redemptionis fructus participem fore. *Geneſ.* xxviii.

Thamar, quam David ex Maacha ſuſceperat, eximia pulcritudine puella erat, cujus proinde effræni amore frater Amnon exarſit; cujus æſtum cum extinguere non poſſet, ut tandem expleret, ſe ex Jonadab amici conſilio ægrotantem finxit. Ergo patrem, qui eum convenerat, obſecravit, ut ſororem Thamar ad ſe mitteret, e cujus manu cibum ſumeret. Morem geſſit pater; advenit Thamar, cui offerenti, quod coquendum curaverat, Amnon, dimiſſis, qui aderant, omnibus, vim intulit, quin ejus clamoribus, aut precibus tangeretur: *Noli, frater mi, noli opprimere me; neque enim hoc fas eſt in Iſrael; noli facere ſtultitiam hanc; ego enim ferre non potero opprobrium meum*. Huic cruentæ injuriæ, Amnon, cui violatæ ſororis præſentia execrandum facinus exprobrabat, aliam addidit, ea turpiter expulſa, quæ clamans, acerbiſſimique doloris ſigna dans, receſſit: *Quæ aſpergens cinerem capiti ſuo, ſciſſa talari tunica, impoſitiſque manibus ſuper caput ſuum, ibat ingrediens, & clamans*. Eam frater Abſalon, qui obviam habuit, facile detecta mœroris cauſa, recepit apud ſe, ac, ne rumorem ederet, hortatus eſt. Ipſe vero, quod in eo fuit, id inique ferens, jam tum inſignem vindictam ſumere ſtatuit; quod paulo poſt præſtans, mortis decretum executus eſt, quod Divina juſtitia in reum indixerat. Fuit etiam Thamar alia, Abſalonis filia, & *filia una nomine Thamar eleganti ſpecie*. Fuit & Urbs Thamar, a qua Judææ limites ad meridiem ſtatutos innuit Ezechiel: *Plaga auſtralis meridiana a Thamar uſque ad aquas contradictionis*. II. Reg. xiii. & xiv. Ezech. xxvii.

Thamna, *tumultus*, uxor Eliphaz filii Eſau: *Erat autem Thamna concubina Eliphaz, filii Eſau, quæ peperit ei Amalech*. Id etiam nominis fuit cuidam ex Eſau poſteris, qui poſt mortem Adad Idumæam adminiſtravit: *Hæc ergo nomina Ducum Eſau in cognationibus, & locis, & vocabulis ſuis, Thamna dux &c.* I. Paralip. cap. 2. Geneſ. cap. xxxvi.

Thamnatha Palæſtinę Urbs in Tribu Juda, ad cujus viam ſedit Thamar, ut Socerum adoriretur. Probabile eſt, hanc Urbem eamdem atque eam eſſe, quæ deinceps Toparchiæ Thamnliticæ metropolis fuit, quæque Judaicæ Reipublicæ poſtremis temporibus clara evaſit. Creditur etiam hęc Urbs Themnatha ea eſſe, in qua Samſon uxorem duxit: *Samſon gener Thamnathæi*, hominis ſcilicet ex Urbe Thamnatha. *Geneſ.* xxxviii. *Judic.* xiv.

Thamnat Saraa, *fœtor*, Urbs Tribu Ephraim, in ea regione ſita, quæ dicta Mons Ephraim, in qua Joſue ſibi ſedem poſuit, obiit, ſepultuſque eſt: *Sepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnat-Saraa*. Joſ. xix.

Thamnus, Judæorum menſis, Eccleſiaſtici anni quartus, & Civilis decimus, qui menſis Junii Lunæ reſpondebat. Hujus menſis die decima ſeptima Judæi jejunium celebrabant in pœnæ memoriam, qua Deus aurei Vituli cultum puniit; morbum quoque commemorabant, quo Maria ob ſuam in Moſem oblocutionem perculſa fuit.

Thana, *qui ſe ad humilitatem componit*, Urbs Tribus Manaſſe cis Jordanem, quæ Levitis ex Caathitarum familia conceſſa fuit. *Joſ. cap.* xxi.

Thanat-Selo, *ficus erroris*, Urbs Tribus Ephraim, cui ipſa fines ad ortum ponit: *Circuit terminos contra Orientem in Thanat-Selo*, Judic. cap. xiv.

Thapſa, *tranſitus*, Urbs Tribus Ephraim, haud

Digitized by Google

haud Therſa procul, quæ ab uſurpatore Manahem; cui portas clauſerat, capta, & a fundamentis everſa fuit: *Tunc percuſſit Manahem Thapſam, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Therſa: noluerant enim aperire ei*. IV. Reg. cap. XV.

Thara, *Heres*, e militaribus apud Artaxerſem Regem viris, Ædium Regalium cuſtos, qui cum in Principem cum Collega Bagatha conſpitaſſet, a Mardochæo deteƈtus; & ad mortem damnatus fuit: *Qui de utroque habita quæſtione, confeſſos juſſit duci ad mortem*. Eſth. XII.

Tharaca, *inquiſitor rudis*, Rex Æthiopiæ nempe regionis Chus, ſitæ ad Matis Rubri Orientale littus. Princeps hic in aciem deſcendit, magno ſtipatus exercitu, ut Ezechiæ auxilium afferret, quem Sennacherib aggreſſus erat: *Audivit de Tharaca Rege Æthiopiæ dicentes: egreſſus eſt, ut pugnet contra te*. Sennacherib, qui tunc in Lachis obſidione occupatus erat, Tharacæ occurit; at eum per tempus aſſequi non potuit; eum enim cum aliis 95000. Angelus Domini unius noƈtis ſpatio interfecit. IV. *Reg. cap.* XIX.

Thare, *qui floret*, filius Nachor, & pater Abrahæ, Nachor, & Aran. *Vixit Thare ſeptuaginta annis, & genuit Abraham, & Nachor, & Aran*. Thare morabatur in Ur in Chaldæa, unde egreſſus eſt cum filio Abraham, ut Haran, Meſopotamiæ Urbem peteret, ubi e vita migravit ætatis an. 275. Mundi 2081. Sacra Scriptura diſertis verbis ait, Thate idololatram fuiſſe, cum in Caaldæa verſaretur: *Trans fluvium habitaverunt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, et Nachor, ſervieruntque Diis alienis* At cum ex filio Abraham veri Dei cultum percepiſſet, Idola rejecit, iiſque nullum amplius cultum exhibuit. *Geneſ. cap.* XI.

Thare, Iſraelitarum ſtatio in Deſerto: *De Thahat caſtrametati ſunt in Thare*. illinc diſceſſerunt, ut Metheam peterent. *Numer. cap.* XXXIII.

Tharſis, *lapillus pretioſus*, Secundogenitus Javan, qui in Cilicia regnavit, quæ ab ejus nomioe diƈta Tharſis: *Prædavitque omnes filios Tharſis*: vaſtavit, ſpoliavitque omnes incolas Tharſis, nempe Ciliciæ, cujus Tharſis metropolis erat. Fuit etiam hujus nominis quidam e Tribu Beniamin, & alius e Perſarum Satrapis, apud Aſſueram Aulicus, ex eorum numero, quos hic Princeps in conſilium adhibuit, ut cognoſceret, quomodo ſe gerere cum Regina Vaſti deberet, quæ ad ejus cœnam venire renuerat. *Geneſ.* X. I. *Paralip. cap.* VII. *Eſth. cap.* I.

Tharſis, regio, ad quam Salomon Naves mittebat, unde aurum, & pretioſa ligna referrent: *Claſſis Regis per mare cum claſſe Hiram ſemel per tres annos ibat in Tharſis*. Ubinam hæc regio ſita fuerit, non convenit inter Auƈtores. Nimirum pro Tarſo Ciliciæ, Carthaginis, Toloſæ in Hiſpania, Tuneti in Africa, Taſſi Inſula Maris Ægæi; & pro pluribus aliis locis ſumitur. At cum hæ regiones ad varia loca ſpeƈtent, ii textus omnes, in quibus de navibus Tharſis ſermo eſt, non aliter explicati poſſunt, quam ſi per hanc vocem Mare generatim intelligatur; & per Tharſis Naves, eæ, quæ longis itineribus inſerviebant, ut a minoribus diſtinguantur; ſi enim Tarſum Ciliciæ ſemper intelligi libeat, facile oſtendi poteſt, Naves Tarſi paratas fuiſſe, ut eo pergerent, quo non eſt vero ſimile eas vela dare voluiſſe. Naves, exempli cauſa, quas Salomon ex Aſion Gaber, portu Maris Rubri, Tarſum mittebat, haud ſane Tarſum Ciliciæ, ad Mediterraneum ſitam ſpeƈtabant; cum Jonas eo pergere poſſet, navim in Urbe Joppe, Mediterranei portu conſcendens: *Surrexit Jonas, ut fugeret in Tharſis*; quo poſteriore loco *Tharſis* ſignificat Tarſum Ciliciæ, quod in priore ſignificare non poteſt. Eſt ergo probabile, Hebræos ſæpenumero per nomen *Tharſis* (quod eorum lingua *Oceanum* ſignificat) Mare in univerſum intellexiſſe; quemadmodum mare generatim Poetæ per *Pontum* intelligunt, quod Maris Pontici peculiare nomen eſt; & Naves *Tharſis* modo eas fuiſſe, quæ ex Aſion Gaber in Oceanum, modo eas, quæ Joppe in Mediterraneum ſolvebant. III. *Reg. cap.* X.

Tartac, Hevæorum Idolum, cui Aſini forma erat: *Hævei fecerunt Nebahaz, & Tartac*. IV. Reg. cap. XVII.

Thartan, *qui veƈtigalibus præeſt*, unus e Ducibus Sennacherib, qui Ezechiam allocuturus cum Rabſace miſſus fuit: *Miſit Rex Aſſyriorum Thartan*. IV. Reg. cap. XVIII.

Thaſi, *qui oblivifcitur*, cognomen Simonis Machabæi, filii Mathatiæ: *Simonem, qui cognominabatur Thaſi*. I. Machab. cap. II.

Thatanai, *qui dat*, Perſa, vir princeps,

eo-

eorum unus, qui Judæos impedire voluerunt, quominus Hieroſolymæ Templum, & mænia repararent. Nimirum, Starbuzanai comite, Judæos adiit, quæſiitque, quo jure, quo juſſu id agerent: *Quis dedit vobis conſilium, ut Domum hanc ædificaretis, & muros ejus inſtauraretis?* Cum porro Judæorum reſponſum haud ſatis iis probaretur, Darium per litteras de ſuſcepto opere monuerunt, qui mandavit, ut Judæos opus proſequi, Deique domum perficere paterentur: *Nunc ergo, Thatanai, Dux regionis, quæ eſt trans flumen, Starbuzanai, procul recedite ab illis, & dimittite fieri Templum Dei*. I. Eſdr. cap. v.

T*hau*, Hebraici Alphaberi poſtrema littera, cui figura Crucis erat, antequam Judæi Chaldaico caractere uterentur, quæque S. Hieronymi tempore in Alphabeto Samaritano figuram hanc adhuc ſervabat. Mutata deinde eſt, & expreſſa per T, quod etiamnum fit. Littera hæc originem ducit ex Hebraica voce, quæ *ſignum* ſignificat. Itaque Septuaginta ita vertunt ea Ezechielis verba: *Signa ſignum ſuper frontem virorum gementium, & dolentium ſuper cunctis abominationibus, quæ fuerunt in medie ejus*: pone ſignum in eorum fronte, qui gemunt, dolentque, dum mala vident, quæ in Urbe patrantur. Hi nempe Interpretes de ſigno fronti impreſſo intelligunt Prophetæ verba, quæ tamen, nihil prohibet, quominus de ſigno per litteram *Tau* expreſſo, quod S. Hieronymus præſtitit, explicentur. Porro *Tau* ſignum ſalutis eſt iis, quos per miſerationem ſuam Deus reſervat, eodemque tempore ſalutiferam Chriſti Domini Crucem exhibet, quæ nos tuetur, & ſervat, quamque fronti inſcriptam per Chriſtianæ Religionis profeſſionem ſinguli gerimus.

T*hebath*, *immolatio*, Urbs Syriæ, quam David cepit, vaſtavitque: *Nec non de Thebath, & Chun, Urbibus Adarezer, æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum*. I. Paralip. xviii.

T*hebes*, *luteus*, Urbs Tribus Ephraim, in cujus obſidione Abimelech occiſus fuit molari fragmine a fæmina in eum jacto: *Nonne Mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes?* II. Reg. c. xi.

T*hebni*, *prudentia*, filius Gineth, æmulus Amri in Regno Iſrael; eum ſibi populus Regem volebat; at pervicit Amri factio: *Prævaluit populus, qui erat, cum Amri, populo, qui ſequebatur Thebni filium Gineth, mortuuſque eſt Thebni, & regnavit Amri*. Occiſus in pugna creditur. III. *Reg. cap.* xvi.

T*hecel*, *appenſus*, verborum unum, quæ in Regis Baltaſſar ſacrilego ipſo convivio, inviſa manu parieti inſcripta apparuerunt: *Thecel, appenſus es in ſtatera, & inventus es minus habens*; nimirum ſignificare volebat Deus, eum Principem, tamquam nullius momenti rem rejiciendum eſſe. *Daniel cap.* v.

T*hecua*, *buccina*, Urbs Tribus Juda, quæ duodecim paſſuum millibus aberat Hieroſolyma: *Miſit Thecuam, et tulit inde Mulierem ſapientem:* Joab ex Urbe Thecua prudentem fæminam accitam voluit, quæ Abſalonem cum Davide conciliaret. Erat ex hac Urbe Propheta Amos, quam prope Deſertum, paſcendis gregibus accommodatum, dictumque Deſertum Thecuæ. Occurrunt in ſacris Litteris viri duo, hoc inſigniti nomine, pater Sellum, cujus uxor Holda Propheriſſa: *Sellum, filii Thecuæ*; quibus verbis Sellum Thecuæ natum ſignificari probabile eſt; & pater Jaaſiæ, unus ex iis Judicibus, qui extraneas mulieres ſibi conjuges ſumpſerant. IV. *Reg. cap.* xxii. *Machab. cap.* ix.

Theglat-Phalaſſar, qui prodigioſæ captivitati catenas injicit, Aſſyriæ Rex, Sardanapali filius, & ſucceſſor, a profanis Hiſtoricis dictus Ninus Junior, qui Aſſyriæ Imperium, patris mollitie everſum reſtituit. Princeps hic Legatos ſuſcepit, quos Achaz Rex Juda miſerat, qui ut Syriæ, & Iſrael Regum jugum excuteret, Aſſyriæ Regis opem humiliter imploravit, quem omnibus Templi, ſuarumque Ædium theſauris, humilique ſervi, & filii titulo, datis ad eum litteris ſibi impoſito movere conatus eſt: *Servus tuus, & filius tuus ego ſum, aſcende, & ſalvum me fac de manu Regis Syriæ, & de manu Regis Iſrael, qui conſurrexerunt adverſum me*. *Theglat-Phalaſſar* annuit poſtulatis Achaz, progreſſuſque eſt in Raſin Damaſci Regem, quem interfecit. Damaſcum ipſam vaſtavit, diruitque, *Kir*, ſuæ ditionis Urbem aſportatis incolis. Expeditionem hanc Amos fere ante annos quadraginta portenderat: *Super tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quatuor non convertam eum .... & mittam ignem in domum Azael, & devorabit domos Benadab, & conteram vectem Damaſci, & diſperdam habitatorem de campo Idoli, & tenentem ſceptrum de domo voluptatis, & transferetur populus Syriæ*

Cy-

Digitized by Google

Cyrenen, *dicit Dominus*. Potitum ergo ditionis Raſin Aſſyriæ Regem Deus excitavit, ut in Phaceen Regem Iſrael victorem exercitum duceret, cujus Regnum depopulatus, Tribus duas, Ruben, & Gad, dimidiumque Tribus Manaſſe in Aſſyriam quoque tranſtulit. At Deus, inſigni juſtitiæ ſuæ ſpecimine vaſtatis iis duobus Regnis exhibito, in Achaz ipſum victricia jactari patroni arma vertit. Ei Princeps, cujus opem tanti emerat, extremam perniciem attulit; qui donis haud contentus, quæ Achaz miſerat, Judæam triumphantis in modum ingreſſus, acerrimum ſe hoſtem prodidit, cujus ſumma aviditas impulit Achaz, ut Templi vaſa funderet, atque ita pecuniæ vi a formidando hoſte ſe liberaret, quem vano ductus conſilio in ſinum receperat. Theglat-Phalaſſar, cum novendecim regnaſſet annos, naturæ debitum ſolvit, eique Salmanaſar filius ſucceſſit. IV. *Reg. cap.* xv. I. *Paralip. cap.* VI.

Thebem, *qui precatur*, unus filiorum Ephraim a quo familia Thebemitarum: *Thebem, a quo familia Thebemitarum*. Numer. xxvi.

Thel-Harſa, *qui congeriem ſolvit*, Urbs regionis Babylonis, e qua captivi nonnulli cum Zorobabel redière, qui nec genealogiam ſuam detegere, nec ſe e ſtirpe Iſrael ortos oſtendere potuerunt. I. *Eſdr. cap* II.

Thema, *admiratio*, filius Iſrael, qui incolas dediſſe creditur Urbi Thema in Arabia Deſerta: *Conſiderate ſemitas Thema*; id reputare, quod fit in regione Thema. *Geneſ.* xxv.

Theman, *meridies*. I. Filius Eliphaz, qui in Idumæa regnavit. II. Princeps quidam e Saulis poſteris, qui & ipſe Rex Idumææ fuit. III. Idumææ princeps Urbs, ab Eliphaz filio condita: *Numquid non ultra eſt ſapientia in Theman?* Clara evaſerat hæc Urbs eorum ſapientia, qui eam incolebant; at Deus inania reddebat eorum conſilia, qui Regi Nabuchodonoſor Urbem tradere ſtatuerat. Eliphaz amicus Job erat ex Urbe hac: *Eliphaz Themaniter*.

Theocratia, nomen ad ſignificandam excogitatum ejus apud Judæos regiminis formam, quod varias viciſſitudines ſubiit; ita tamen, ut eſt ſemper præeſſet Deus, tametſi ſua aliter auctoritate pro alia temporum ratione uſus eſſet. Hebræos primum Deus adminiſtravit ipſe per ſe, Moſis tempore, quem ſuæ apud populum voluntatis interpretem elegerat. Omnes ſibi honores Principi debitos vindicavit. In Tabernaculo, mediis in caſtris ſito, tamquam Rex ſuis in ædibus reſidebat; conſulentibus reſpondebat; & in eos ipſe pœnas ſtatuebat, qui ejus leges violaverant. Ac Theocratiæ quidem, quam late patet, acceptæ hoc proprie tempus eſt; Deus enim non modo Divinitas erat, cui religioſus cultus exhibebatur, verum etiam Princeps, & Rex, cui honores omnes, ſupremæ Majeſtati debiti tribuebantur. Eadem prope Judaici regiminis ratio fuit, imperante Joſue, qui Moſis ſpiritu plenus, nihil aggrediebatur, quin Deum conſuleret. Quicquid ad exercitum, populumque ſpectabat, a Dei juſſu, nutuque pendebat, qui tantam proinde fidem, & obedientiam mira prodigiorum, victoriarum, & felicium ſucceſſuum ſerie, quæ certa erant ejus patrocinii pignora, compenſavit. Poſt Joſue mortem, Deus ei ſucceſſorem non dedit, qui unus ſuprema, ſenſibus obvia, & perpetua auctoritate polleret, at populus Omnipotentis ſceptro proxime ſuberat, qui ſtatis temporibus ei Defenſores, & vindices e variis Tribubus ſuſcitabat, quibus fere natalia, exiſtimatio, gratia, quævis denique deerat humana vis; at aderat Divinus ſpiritus, quo ejus erga populum miſerationum Miniſtri fierent, & ipſius poteſtatis in eos inſtrumenta, a quibus idem populus opprimebatur. Ejuſmodi fuit Judicum adminiſtratio, quæ primo quidem abſona, & perturbata viſa eſt; Judæis nempe ſine ſtato, certoque Duce viventibus, ſine publicis, ut aſſolet, cætibus, & quin ulla inter eos ſuprema ſe proderet auctoritas, cui juſtitiæ procuratio demandata eſſet; at hæc ipſa adminiſtratio Iſraelitas monebat, eos proxime Deo ſubeſſe, e ſummis Cælis invigilanti, ut eorum ipſe tum incolumitati, ac ſaluti conſuleret, tum delicta puniret. Quoties initum fœdus violabant, eos ipſe formidandis hoſtibus opprimendos tradebat. *Iratuſque Dominus contra Iſrael, tradidit eos in manus diripientium; qui ceperunt eos, & vendiderunt hoſtibus, qui habitabant per girum, nec potuerunt reſiſtere adverſariis ſuis*. At eidem populo pœnitentiam agenti, dolenti, opem humiliter imploranti Liberatores ſuſcitabat, qui oppreſſioni finem imponerent: *Cumque Dominus judices ſuſcitaret, in diebus eorum flectebatur miſericordia, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de cæde vaſtantium*. Ac Deus quidem

dem, ne quis ignorare poſſet, eum unum agere, ſe inſtrumentorum, & rationum, quibus nihil virium ineſſet, velo tegebat. Fœminæ duæ populum a Chananæorum tyrannide liberarunt. Iſraelitarum poſtremus, & minimus, 200. homines, eoſque inermes ſecum ducens, innumerum Madianitarum exercitum profligavit. Concubinæ filius, qui latronem agebat, electus fuit, ut Ammonitas expugnaret; is aratri vomere, Philiſtæos disjecit; alter ſine gladio, ac baculo occidit eorum mille aſini maxilla, quam forte invenerat. Ita Deus populum adigebat, ut fateretur, eum adeſſe, proxime regnare, ac Judices ejus tantum legatos eſſe, quos ipſe pro arbitratu mittebat, ita tamen, ut nunquam ſupremam auctoritatem iiſdem conferret. Hæc Gedeonis confeſſio fuit, Judæis eum ſibi principem ſtatuere volentibus, quod a Madianitis eos liberaſſet. Renuit Gedeon, inquiens, ſe in eos minime regnaturum, ſed eorum Regem Dominum fore: *Non dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis Dominus*. Erratum, quod populus perpetravit, dum Gedeoni Regis titulum obtulit, ejus ingratum in Dominum animum conſecuta vindicta eſt, qui eum tot beneficiis cumulaverat, eidemque prodigioſa tot patrocinii ſui argumenta præbuerat. Statim Dei ſemper latentis proximum regimen ægre tulit, graviuſque delinquens, Samuelem impulit, ut ſibi Regem, ad cæterarum Nationum exemplum, daret. Fruſtra Samuel, de injuria Divinæ Majeſtati illata vehementer dolens, pertinaci populo ſignificavit, quam indigne, ac turpiter Dei Legem hominis arbitrio poſthaberet; in ſuſcepto conſilio animum obfirmavit, priſtinique Domini dulce, ac ſuave imperium rejiciens, dignus fuit, cujus poſtulatum primum exaudiretur. Samueli mandavit Deus, ut Iſraelitis, Regem petentibus morem gereret: *Non enim*, inquit, *te abjecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos*. Quæ verba oſtendunt, Deum ipſum hactenus Iſraelitarum Regem fuiſſe; neque enim iis alia Lex erat, quam ea, quam a Deo ipſo acceperant; at Regem eſſe deſiiſſe, per alterius Regis inſtitutionem, cujus ſuprema voluntas futura erat altera Lex, quam exequi cogerentur. Quapropter Samuelem juſſit iis ob oculos ponere, quæ novi Regis jura futura eſſent, quid nempe impune, quoad humanam juſtitiam facere poſſet is homo eorum ſimilis, cujus arbitrio ſe tum ſubdebant, ſi eo calamitatis deveniret, ut a Divina Lege recederet, quæ eum de officii ſui ratione monebat; & qui populi propugnator eſſe debebat, oppreſſor, ac tyrannus evaderet; tum vero in regiæ poteſtatis abuſum non aliam populo ſpem fore, quam ut ad Deum confugeret, ejuſque auxilium expoſceret: *Et clamabitis in die illa a facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petiiſſetis vobis Regem*. Hæc quoque verba ſupremam Dei auctoritatem innuunt, quippe qui Regem dat. *Hac ipſa hora*, ita ad Samuelem Deus, *quæ nunc eſt, cras mittam virum ad te de Tribu Beniamin, & unges eum Ducem ſuper populum meum Iſrael*. Nec Samuel, nec Iſraelitæ eo jure gaudebant, ut Regem eligerent, expectandumque erat, dum Deus oſtenderet, quem ipſe ſtatuiſſet. Id ſane Moſes Iſraelitis prædixerat: Nempe Legiſlator hic futurum prævidens, ut quamprimum inconſtans populus de Principis, quem corporeis oculis non videbat, regimine quereretur, ei commendavit, ut, ſi quem ſibi Regem vellet, eum ſumeret, quem Dominus elegiſſet: *Quum ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus dabit tibi, & poſſederis eam, habitaveriſque in illa, & dixeris: conſtituam ſuper me Principem, ſicut habent omnes per circuitum nationes, eum conſtitues, quem Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum*. Saul ergo Rex fuit, quem primum Deus indignatus Iſraelitis dedit: *Dabo tibi Regem in furore meo;* atque hic infelix Princeps cum ejus poteſtati ſe ſubducere vellet, a quo ſolium acceperat, dignus fuit, qui eo ſpoliaretur: *Et auferam in indignatione mea*. Deus, qui Reges volebat, qui ei omnino ſubeſſent, nihilque eo inconſulto ſuſciperent, ſibi ejuſmodi virum elegit, eumque populo ſuo præfecit: *Quæſivit Dominus ſibi virum juxta cor ſuum, & præcepit ei Dominus, ut eſſet Dux ſuper populum ſuum*. Erat is David, ultimus filiorum Iſai, neglectus, quaſique inter familiæ quiſquilias rejectus, ruri degens, ac veluti relegatus, ut gregem paſceret. Hunc nimirum elegit Deus, ut Regum Iſrael maximus eſſet, ſanctiſſimuſque: *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me*. Novum Theocratiæ argumentum in Judæorum regimine; quæ in hujus quoque Principis ſucceſſoribus ſe ſe prodidit, qui ſe Religionis depravatores exhibuere, ac pernicioſa impie-

impietatis, & apoſtaſiæ exempla præbuere. Sciſſo Regno, Reges Iſrael, nullo prorſus excepto, in ſchiſmate perierunt; & in longa ſerie Regum Juda, tres tantum occurrunt, qui idololatræ, vel ſaltem idololatriæ fautores non fuerint; At ſuam Deus auctoritatem in hos impios Reges exeruit, qui pro ſuo ipſorum arbitratu regnare volebant, perfecitque, ut cognoſcerent, quam durum ſit ei obluctari. Ad eos paſſim Prophetas mittebat, quorum ſollicitudine, vi, monitis, minis ad officium revocarentur, & ab audacia, ac temeritate, qua divina jura impetebant, abducerentur; at patientia tandem flagitiis victa, eorum perfidiam extremo Regnorum excidio, & populorum diſperſione puniit. Nabuchodonoſor divinæ vindictæ Miniſter perduelles ſubditos ferreæ virgæ ſubdidit; vaſtato Judaico Regno, omnibuſque in vincula conjectis incolis, quos Babylonem cum Sedecia Rege aſportavit. Ita Deus Paſtorum poſtremum, qui populo in Reges dati, ſe tyrannos præſtiterant, horrendum in modum puniit. Davidis ſolium evertit, nullumque ex ejus familiæ Principibus populo in poſterum Regis titulo præeſſe voluit. Ipſe ſui rurſus gregis Paſtor evaſit, quem a captivitatis fame in uberrima paſcua deduxit: *Ecce ego requiram oves meas, & viſitabo eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram ſuam, & in paſcuis uberrimis paſcam eas*. Id ſane contigit, cum Judæi a Babylonica captivitate in patriam redierunt. Iis non amplius præfuere Reges, & Zorobabel, e Davidis domo, qui iiſdem præfectus erat, Regis nomen nunquam ſumpſit. Eſdras deinceps, ac Nehemias eadem auctoritate rexerunt; ac tum quidem Judæorum regimen ariſtocratia quædam fuit, a Perſarum, ſeu Græcorum imperio pendens. Summi Pontifices ſibi civilem adminiſtrationem addebant, ſed ita, ut a populi conſenſu penderent, & pro ut quidem per dominantes Reges licebat. Viguit ejuſmodi regimen ad Machabæorum uſque tempus, qui excuſſo exterorum Regum jugo, ſumpſere Principum titulum, ſupremaque auctoritate Pontificatui redintegrata, non obſcura Theocratiæ ſpecimina exhibuere, eo ſcilicet, qui Principem agebat, Sacerdotali dignitate inſignito, quod iis verbis Moſes prædixerat: *Eritis mihi in Regnum ſacerdotale*. At divinam auctoritatem clarius exhibuerunt inauditi ſucceſſus, quos Deus hujus familiæ armis contulit, quam ſuſcitaverat, ut ejus cultum in priſtinam dignitatem reſtitueret, & Iſraeliticum populum ab ignominioſa ſervitute liberaret, in quam eum ethnicæ Nationes conjecerant. Judæorum quoque Reſpublica nunquam æque floruit, divinamque Legem ſervavit, ac Mathatiæ filiis quinque rerum potientibus. At iis fato functis, ſucceſſores, quibus non ita Dei gloria, & patriæ ſplendor, & utilitas cordi erat, deleta ſtatim eorum felicium temporum memoria, vitiorum omnium exempla præbuere, quæ ipſi ejus ætatis ethnici Principes averſabantur. Hircanus Mathatiæ filiorum poſtremus filios quinque reliquerat, quorum natu maximus Ariſtobulus in pontificatu, ac principatu patri ſucceſſit. Ut ſibi ſatis utrumque firmatum vidit, diadema ſumpſit, Regiſque titulum, quo nullus eorum, qui a Babylonica captivitate Judæam adminiſtraverant, adhuc inſignitus fuerat. Iis regnantibus, contigit, ut Romani Judææ potirentur, ſuoque eam dominio ſubderent; ita tamen, ut Religionem non attingerent, & præterea ſatis amplam Aſmonæis auctoritatem relinquerent. Familia hæc poſt annos centum viginti novem, a Judæ regimine numeratos regnare deſiit; atque Herode in ſolium evecto, novus ordo rerum extitit. Princeps hic natione Idumæus, alienigenarum primus Judaicum ſceptrum tenuit; & quod eſt animadverſione dignum, illud a Romanis acceperat, non a Judæis, qui proinde ſe jam eligendi Principis facultate ſpoliatos viderunt. Monebat mutatio hæc, promiſſum Liberatorem quam primum venturum Jacobæi vaticinii vi: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*. Is reapſe natus eſt, Herode regnante, inter Judæos ſe prodidit, qui eum expectabant, ſuamque miſſionem innumeris miraculis confirmavit. At tumens populus Meſſiæ, cujus ſibi amplitudinem propoſuerat, humilitatem contempſit; eique nationibus promiſſo Servatori, tamquam in poſteri illata morte, flagitiis cumulum addidit, & in horrendi Deicidii pœnam omnino a Deo derelictus, omnia divinæ indignationis fulmina ſubiit. Judæa omnino vaſtata, Hieroſolyma, Templumque diruta, Judæi partim occiſi, partim diſperſi; quos hæc poſtrema calamitas omni populi

puli forma ſpoliavit, & anathemati, horrorique Gentium, quæ eorum locum occuparunt, expoſuit. Ejuſmodi eſt ejus ingrati populi ſors, quem Deus præ cæteris elegerat, cui ipſe dominaretur, quique adeo glorioſo privilegio ſe indignum exhibens, multiplicum flagitiorum conſecutione Dominum impulit, ut omnibus per funeſtam vindictam beneficiis exutum ex octodecim jam ſæculis jaceat ſine Rege, ſine Principe, ſine ſacrificio, ſine Altari &c. *Quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine ſacrificio, & ſine Altari, & ſine Ephod, & ſine Teraphim*. Judaica gens huic miſeræ conditioni ſuberit, quoad Divinæ Providentiæ libuerit miſerationis ſuæ quaſi torrentes effundere in Abrahæ poſteros, quorum ea tandem felicitas erit, ut in Eccleſiæ, ſuæ veræ patriæ ſinum cum omnibus terrarum populis ſe recipiant: *Et poſt hæc revertentur filii Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & David Regem ſuum, & pavebunt ad Dominum, & ad ſervum ejus in noviſſimum dierum*.

Theodas, donum Dei, Pſeudo-Propheta, qui cum in Judæa ſe prodidiſſet, & populum concitaſſet, occiſus fuit, diſperſis omnibus ejus aſſeclis: *Ante hos dies extitit Theodas, dicens, ſe eſſe aliquem, cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum*. Theodas hic, de quo Gamaliel, idem eſt, ut creditur, ac Judas quidam, qui in Herodis morte inſurrexit. *Actor. cap.* v. 36.

Theodotion, Deodatus, Syrus, quem Nicanor ad Judam Machabæum cum duobus aliis de pace acturum miſit: *Quamobrem Poſſidonium, & Theodotium, & Matthiam, ut darent dexteras, & acciperent*. I. Machab. xiv.

Teophilus, qui Deum amat, haud vulgaris notæ Vir, cui S. Lucas Evangelium, & Acta Apoſtolica nuncupavit. Optimi titulus, quo ab Evangeliſta inſignitur, *optime Theophile*, argumento eſt, eum e præſtantiſſimo ordine fuiſſe; is enim fere non niſi Provinciarum Procuratoribus, ſeu Præfectis tribuitur. Nonnulli tamen Theophili nomen pro generali vocabulo accipiunt, quod etymologiæ vi *hominem probum*, vel *Dei amicum* ſignificat; contenduntque, S. Lucam iis omnibus Opus ſuum dicatum velle, qui Deum amant. *Luc.* 1. *Actor.* 1.

Therapeutæ, ſervi Dei, ſecta quædam inter Hebræos, ab Eſſeniis alia, quod hi quidem activæ, ii vero contemplativæ vitæ addicti eſſent. Philo Judæus eorum vivendi rationem deſcribit in libro de *Vita contemplativa*, ubi ait, Therapeutas in deſertis locis aſperam vitam egiſſe, in eo occupatos, ut Divinitatem contemplarentur, orationi vacarent, Divinas laudes concinerent, ſanctaſque Scripturas legerent. Veterum Patrum multi, in ter horum Therapeutarum, primorumque Chriſtianorum vitam multum affinitatis nacti crediderunt, Philonem id honoris nationi ſuæ tribuere voluiſſe, quod ad Chriſti Religionem ſpectabat. Re ſane ipſa quicquid hic Auctor tradit, ad hos Therapeutas quod attinet, eos ſcilicet ſeceſſui ſtuduiſſe, auſteræ, occultæque vitæ vacaſſe, eorumque ſectam per omnes terrarum Orbis partes propagatam fuiſſe, quod etiam de eorum exercitationibus, & Cætibus addit, videtur in Chriſtianos congruere, qui ſingulis his notis inſigniti erant; & hæc quidem opinio ſæculis multis in Eccleſia obtinuit. Verum hoc tempore eam multi impugnant, & gravibus ſane rationibus ducti. Chriſtianæ Religionis argumenta, quæ in Therapeutis animadvertuntur, admodum ambigua ſunt, & Judaicis ritibus mixta, ne ſtatui poſſit, eos Chriſtianos fuiſſe. Id unum ex argumentis utrinque productis conficitur, controverſiæ caput hoc e problematum genere eſſe, tametſi ſententia, quæ illud genus hominum Judæis accenſet, majorem probabilitatis ſpeciem præſeferat.

Theraphim, Hebraica vox, quam veteres Interpretes *figuras*, *imagines*, *idola* verterunt; & hoc ſane ſenſu non ſemel occurrit in ſacris Litteris: *Fecit Ephod, & Theraphim*. Michas Ephod, & Theraphim, idola ſcilicet, conficienda curavit. Erant hæ figuræ ad ſuperſtitionem factæ, quas Judæi conſulebant, quin tamen ita a Domini cultu recedere in animo haberent. Theraphim hæc Michas domi poſuit, eademque incolæ Dan ſibi ſumpta in novum domicilium Lais aſportarunt. Haud conſtat, quanam hæ ſtatuæ figura fuerint; multas Hebræi fabulas, quas referre nihil attinet, ſuper hac re venditarunt. Id unum pro certo haberi poteſt fuiſſe neſcio quid ex multis animalium membris conflatum, quorum conjunctio inconditam, novamque ſpeciem exhibebat. Nonnulli putant, Theraphim fuiſ-

Digitized by Google

fuiſſe *Taliſmania* quædam, imagines ſcilicet Planetarum aſpectibus quibuſdam impreſſas; quod iis occultam vim indere putabatur. Simulacra hæc tamquam oracula conſulebantur, futura cognoſcendi cauſa; nec defuere, qui crederent, Rachelem, dum Labani patris Theraphim rapuit, fugæ detegendæ rationem eidem adimere voluiſſe. Theraphim quoque dicitur in ſacris Litteris ſtatua, quam Michol in Davidis lecto poſuit, ut eorum perſecutioni virum ſubduceret, quos ad ejus necem Saul miſerat: *Tulit Michol ſtatuam, & poſuit eam ſuper lectum*. Porro non eſt probabile, ſtatuam hanc ex earum, de quibus agimus, imaginum numero fuiſſe, quandoquidem David, utpote religioſiſſimus, & ab omni ſuperſtitione maxime alienus ejuſmodi ſimulacra apud ſe retinere non poterat. Erat ergo dubio procul figura aliqua ex tempore ex ligni fruſto confecta, telaque tecta, ſpectris ſimilis, quæ in agris ad territandas, expellendaſque volucres exponuntur. Voce hac Oſee Propheta longe aliter utitur: *Dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine Rege, & ſine Principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine Ephod, & ſine Theraphim*. Poſtremum quippe vocabulum hoc loco ſignificat eorum aliquid, quæ ad externam Religionis exercitationem ſpectabant; & Propheta conditionem deſcribit, in qua Judæi jam verſantur per univerſum terrarum Orbem diſperſi, deſtituti Rege, ac Principe e propria Natione, Sacerdote, cultuque publico poſt everſam Hieroſolymam, unum ſcilicet, & unicum locum, in quo iis licuit oblationes, & ſacrificia peragere, & Feſta celebrare, prout Lege ſtatutum erat.

Therſa, indulgens, Urbs jucundiſſima in Tribu Ephraim, metropolis Regum Iſrael, a Jeroboam primo ad Amri, qui Samariam condidit, quæ Regni ſedes eſſet. Urbem hanc primo Chananæi occuparunt, ejuſque Regem Joſue interfecit; deinde Manahem, cum Regnum Iſrael uſurpaſſet, eamdem Urbem habuit acerbiſſime, quippe quæ ei portas occluſerat: *Tunc percuſſit Manahem Thapſam, & omnes, qui erant in ea, & terminos ejus de Therſa*. Num. xxvi. IV. Reg. xv.

Theſſalonica, victoria contra Theſſalos, Macedoniæ celebris Urbs, ad ſeptentrionales Ægæi Maris fines ſita, a Caſſandro condita, Halis nomine, dicta deinde Theſſalonica, ab inſigni victoria, quam Philippus Macedo e Theſſalis reportavit, hodie vulgo *Salonichi*, cujus incolæ fere Turcæ, Chriſtiani Græci, & Judæi, quorum ingens numerus in ipſo Eccleſiæ exordio ibidem aderat: *Venerunt Theſſalonicam, ubi erat Synagoga Judæorum*. S. Paulus Philippis rediens, eo ſe contulit, Evangelium nuntiaturus, & Synagogam ingreſſus, de Chriſto ſermonem habuit, tribuſque integris Sabbatis Scripturas explicuit. Judæorum nonnulli non ſine magno Ethnicorum numero Fidem amplexi ſunt; at Judæi cæteri, odio in Chriſti Religionem acti turbas conflarunt, conatique ſunt Paulum, & Silam perdere, qui apud Jaſonem verſabantur; eoſque haud nacti, Jaſonem apud Magiſtratum accuſarunt; Paulus autem nocte egreſſus Urbe, cum eo non amplius regredi auderet, Timotheum miſit, qui Neophytos ad cuſtodiendam fidem, quam ſuſceperant, hortaretur. Timotheus officio functus ad Sanctum Paulum rediit, qui tunc Corinthi morabatur, eumque monuit, Theſſalonicenſem Eccleſiam in fide perſiſtere, nec perſecutionibus, quibus ſuberat, deterreri. Tunc Apoſtolus primam ad Theſſalonicenſes Epiſtolam ſcripſit, quæ eorum in fide fervorem non ſine paterni amoris ſignificatione commendat. Eos monitos vult, ſe nulla lucri ſpe ductum, ſed eorum tantum ſalutis cauſa Evangelicum nuntiaſſe; docetque, qua Chriſtianum hominem decet, ratione mortuos deflere, ea ſpe fore, ut e ſepulcro glorioſi reſurgant; erudit de poſtremo Judicio, & ad eum formidandum diem animos comparat; denique poſtremo capite, quod quintum eſt, egregia monita multa proponit. At cum Theſſalonicenſes perperam interpretati eſſent, quod ad eos Apoſtolus de finali judicio ſcripſerat, ſibique in animum inducerent credere, funeſtam eam diem jam jam adeſſe; ex eodem loco Apoſtolus, altera miſſa Epiſtola, vanum terrorem disjecit, monuitque, tametſi jam tum conflari inciperet iniquitatis myſterium, Chriſti tamen judicium non prius fore, quam *impius*, & *homo peccati*, qui Antichriſtus eſt, adveniſſet, futurumque, ut eum Chriſtus poteſtatis, & gloriæ ſuæ ſplendore deſtrueret: *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jeſus Chriſtus interficiet ſpiritu oris, & deſtruet illuſtratione adventus ſui illum*. Vehementius etiam Apoſtolus in hac

Epiſtola in eos invehitur, quos otioſos, ac turbulentos in prima tantum notaverat, mandatque, ut ſe quisque ab hoc hominum genere ſegreget, quo ſaltem pudore ſuffuſi reſipiſcant: *Quod ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur*. Epiſtola hæc capitibus tribus conſtat.

Thiras, *deſtructor*, ſeptimus filiorum Japhet filii Noe, qui vulgo Thracum pater fuiſſe creditur. *Geneſ.* x. *Ezech.* XXVII.

Thobadonias, *meus bonus Deus*, Levita, Legisque Doctor, eorum unus, quos pius Rex Joſaphat miſit in Urbes Juda, ut populos edocerent. II. *Paralip. c.* XVII.

Thobias, *bonitas Domini*, Levitæ nomen, qui in eumdem, quem modo diximus, finem miſſus.

Thogorma, *fragor*, tertius filiorum Gomar, a quo Phryges, vel Cappadoces, ut alii putant, his nixi Ezechielis verbis: *De domo Thoghorma equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum*. Thogorma equi, & muli ad Tyri nundinas ducebantur; porro Cappadocia ejusmodi animalibus affluebant. *Geneſ. c.* x. *Ezechiel. c.* XVII.

Thola, *coccineus pannus*, filius primogenitus Iſſachar, Tholaitarum caput: *Thola, a quo familia Tholaitarum*. Aliter ejuſdem nominis ſucceſſit Abimelech, & Judicum Iſrael ſeptimus fuit: *Poſt Abimelech ſurrexit Dux Iſrael Thola filius Phua patrui Abimelech*. Præfuit annos viginti, ſepultusque eſt in Urbe montis Ephraim, nomine *Samir*, in qua degebat. *Geneſ.* XLVI.

Tholad, *nativitas*, Urbs Tribus Juda, quæ Simeonis Tribui conceſſa fuit; eadem creditur, atque Eltholad. I. *Paralip. c.* IV.

Tholmai, *qui aquas ſuſpendit*, unus e tribus filiis Enac e Gigantum ſtirpe: *Venerunt in Hebron, ubi erant Achiman, & Seſai, & Tholmai, filii Enac*. Eum illinc Caleb expulit. Fuit etiam hujus nominis Rex Geſſur, Abſalonis atavus, apud quem Princeps hic ſe recepit, cum fratrem Amnon occidiſſet: *Abſalon fugiens abiit ad Tholmai*. Numer. *c.* XIII. II. Reg. *c.* III.

Thophel, *ruina*, loci nomen ultra Jordanem e regione Maris Rubri, ubi Moſes ad univerſum populum ſermonem habuit, & ubi deinde Tribus Ruben verſata eſt: *Hæc ſunt verba, quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Jordanem in ſolitudine campeſtri contra Mare Rubrum, inter Paran, & Thophel*. Deuteron. cap. I.

Thopho, *ſtultitia*, Urbs Juda a Bacchide munita: *Ædificaverunt Civitates munitas in Judæa... Phara, & Thopho muris excelſis*. Eadem eſt ac Thaphua. I. Machab. c. IX.

Thoſa, *diſſipatio*, patria Jedihel, & Joha filiorum Samri: *Jedihel filius Samri, & Joha frater ejus Thoſaites*. Non conſtat, ubinam fuerit hæc Urbs Thoſa. I. *Paralip. c.* XI.

Thou, *errans*, Rex regionis Emath, qui de Adarezer omnibus copiis a Davide profligatis monitus, Joram filium miſit, qui ei victoriam gratularetur, & aurea argentea, & ænea vaſa offerret: *Audivit Thou Rex Emath, quod percuſſiſſet David omne robur Adarezer, & miſit Thou Joram filium ſuum ad Regem David, ut ſalutaret eum congratulans*. II. Reg. cap. VIII.

Throni, Angeli, qui in Cæleſti Hierarchia tertium ordinem tenent, ita dicti, quia Dei Majeſtati veluti throni deſerviunt: *In ipſo condita ſunt univerſa in Cælo, & in terra, ſicut, Throni, ſive Dominationes*. Adludunt hæc verba ad Cherubin, eos nempe Angelos, qui ſupra Arcam erant, vel ad eos, de quibus Iſaias, & Ezechiel, qui ſupra, & circum Omnipotentis thronum ſunt.

Thronus, ſedes, ſeu tribunal Regis: *Sedit ſuper thronum ſuum, poſitusque eſt thronus matri Regis, quæ ſedit ad dexteram ejus*: Salomon ſolium conſcendit, quod ſacra Scriptura omnium, quæ cogitatione fingi poſſint, pulcherrimum, ditiſſimumque deſcribit: *Non eſt factum tale opus in univerſis Regnis*. Erat ex ebore, purque auro exornatum; ad eum ducebant gradus ſex; ſedi brachiis duobus fultæ utrinque aderant Leonis figuræ duę, & ſupra gradus ſex, Leunculi duodecim. Divini quoque Throni deſcriptio, qua nihil magnificentius, & ad terrorem aptius, apud Iſaiam, & Ezechielem occurrit. Erat ille veluti animatus currus, qui ſupra quatuor inuſitata figura Cherubin ferebatur; rotæ, quarum mira tum magnitudo, tum pulcritudo, animatæ erant, & a ſpiritu ductæ. Thronus Domini, qui ſupra rotas, & Cherubin erat, & ſupra firmamentum delatum, Saphyro ſimilis erat. Qui throno aſſidebat, erat veluti homo lumine ſplendens, a quo undique circumdatus erat. Nomen hoc, *Thronus*,

pro

Digitized by Google

pro Regno, ac Ditione ſumitur : *Roboretur clementia thronus ejus*. Regis quoque domicilium ſignificat : *Neque per Cælum, quia thronus Dei eſt*. Chriſtus Dominus prohibet, ne quis per Cælum juret, quia Cælum thronus Dei eſt; qui autem per thronum jurat, per eum quoque jurat, qui in eo ſedet.

T*hubal*, *terra*, quintus filiorum Japhet, quem fere ſacra Scriptura cum Moſoch conjungit, quod argumento eſt, regiones, quibus incolas uterque dedit, finitimas fuiſſe : *Græcia, Thubal, & Moloch, ipſi inſtitores tui*. Hi populi negotiationis cauſa ad Tyri nundinas ſe conferebant ; & propobile eſt, per Moſoch, & Thubal intelligendas eſſe Cappadociam, & Iberiam, quæ ultra Pontum Euxinum eſt. *Geneſ. c. x.*

T*hymum Lignum*, ligni genus, inſigni pulcritudine, & odore præſtanti, quod claſſis Regis Hiram ex Ophir afferebat : *Claſſis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit de Ophir thyma ligna multa nimis*. Interpretes alii aliter vertunt Hebraicum *thymum*, alii coralium, alii lignum Braxilis, pinum alii. In hac veræ ſignificationis ambiguitate, vox hæc *odoriferum lignum* vertitur, quin ullum peculiare lignum deſignetur.

T*iara*, ſeu Mitra, capitis ornamentum, quo Sacerdotes utebantur : *Filiis Aaron parabis balteos, ac Tiaras in gloriam, & decorem*. Tiaræ huic non alius ornatus erat, quam corolla quædam lino confecta : *Mitras cum coronulis ſuis ex byſſo* ; cum Pontifex, præter primam tiaram lineam, aliam ex hyacintho gereret, quam coronæ tres aureæ circumdabant, cujusque fronti inerat aurea lamina, cui Dei nomen inſculptum erat.

T*iatyra*, *ſacrificium contritionis*, Urbs Aſiæ Minoris in Myſia, ſeu Lydia, cujus Epiſcopum, prius ob res bene geſtas commeodatum in Apocalypſi S. Joannes increpuit, qui Dei ſervos a quadam Jezabel pſeudo-propheti ſſa ſeduci, & in fornicationem pertrahi pateretur : *quia permittis, mulierem Jezabel, quæ ſe dicit Propbetam, docere, & ſeducere ſervos meos fornicari, & manducare de idolothytis*. Subdit Dei Filius, eam, quia pœnitentiam agere noluit, a ſe puniri, eosque omnes, qui adulterium cum ea perpetrabant, æque puniendos, niſi ſollicite reſipuiſſent : *Ecce mittam eam in luctum, & qui mœchabantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint*. Quinam Tiatiræ Angelus, ſeu Epiſcopus fuerit, quem afficiunt verba hæc, ignoratur ; ſitque probabile, nomine *Jezabel* S. Joannem notatam voluiſſe potentem, & arrogantem aliquam fœminam, cujus vanis prophetiis populi deciperentur.

T*iberius*, *ſeductio*, Liviæ, & Tiberii Neronis filius, ex illuſtri Claudiorum familia, ab Auguſto adoptatus fuit, eique in Romano Imperio ſucceſſit. Ejus imperii anno quintodecimo Miſſionem ſuam in Judæa Chriſtus Dominus inchoavit : *Anno decimo quinto imperii Tiberii Cæſaris, procurante Pontio Pilato Judæam .... factus eſt verbum Domini ſuper Joannem*. Triennio poſt, cum Servator in crucem actus fuiſſet, Tiberius, de prodigiis, quæ in ejus morte contigerant, a Pilato per litteras monitus, Chriſtum in Deorum numerum inferre voluit ; at ei Senatus obſtitit.

T*iberias*, *bona viſio*, Galilææ clara Urbs ad oram Lacus Geneſereth, cujus nomen gerit : *Poſt hoc abiit trans Mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis*. Eam Herodes Agrippa in Tiberii honorem ædificavit ; locique ſtatim amœnitate ſpectata, totius Galilææ Metropolis evaſit. Affluebat calidæ aquæ balneis, quibus infirmi plurimi convocabantur, ejuſque Lacus nunquam noo Piſcatorum ratibus obtegebatur. Veſpaſianus, cum hanc Urbem cepiſſet, Agrippa, ad quem ſpectabat, ſollicitante, mœnium partem ſolo æquare ſatis habuit, nonnullique Judæorum Sacerdotes cum, everſa Hieroſolyma, eo receſſiſſent, Academiæ fundamenta jecerunt, quam celebrem reddidit doctorum Magiſtrorum exiſtimatio. ex ea ſchola prodiere Miſna, & Maſoretarum clarum opus. Chriſtiani, Duce Gedefriddo Bovillonienſi, Tiberiadis potiti ſunt, qua eos deinde Raymundi Tripolitani Comitis proditio ſpoliavit.

T*ichon*, loci nomen ad fines Terræ Sanctæ, qua inter regionem Emath, & Auranitidem Arabia Deſerta protenditur : *Domus Tichon, quæ eſt juxta terminos Auran*. Ezechiel. c. XLIX.

T*igris*, *jaculum*, rapidiſſimum Aſiæ flumen, quod in Armenia majore oritur, lacum ſubit, quam, haud permixtis aquis, prætergreditur, ſe ad radices Tauri montis in cavernam abdit, Aſſyriam a Meſopotamia dividit, ac tandem in Sinum Perſicum oſtio cum Euphrate communi ſe exonerat. Flumen hoc eſt unum

e qua-

a quatuor, quę ex Horto Eden effluebant: *Nomen fluvii tertii* Tigris, *ipſe vadit contra Aſſyrios*.

Timæus, perfectus, hominis nomen, qui ejus cæci pater erat, cui Chriſtus in Urbe Jerichô oculorum uſum reſtituit: *Filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat juxta viam mendicans*.

Timon, honorificus, unus e ſeptem Diaconis, quos Apoſtoli primos elegerunt: *Elegerunt Stephanum, & Timonem*. De hoc Diacono nihil peculiare conſtat. Latini contendunt, Timonem, cum per aliquod tempus Evangelium Beræ nuntiaſſet, Corinthum veniſſe, ibique a Judæis, Ethniciſque in ignem conjectum, & mirifice egreſſum, tandem in crucem actum fuiſſe. *Actor. cap.* VI.

Timotheus, qui Deum honorat, Ammonita, ſupremus Antiochi Epiphanis armorum Dux, qui, multis cum Juda Machabæo commiſſis præliis, ſemper ab eo inſigni Duce victus fuit. Poſt extremæ pugnæ cladem, profligato prorſus exercitu, Timotheus cum Chærea fratre Gazaram fugit, ubi occiſus fuit: *Timotheum occultantem ſe in quodam repertum loco interemerunt, & fratrem ejus Chæream*. Erat alius ejuſdem nominis ſupremus & ipſe Dux armorum Antiochi, qui cum ultra Jordanem formidandum exercitum coegiſſet, a Juda Machabæo, & fratre Jonatha victus fuit, qui eum perſecuti, rurſuſque aggreſſi ſunt, ejuſque exercitum profligarunt. Timotheus in Doſithei, & Soſipatris manus delapſus, vitam ſupplex expetiit, pollicitus, ſe Judæos omnes, quos captivos retinebat, liberos remiſſurum. Ii quidem ei abeundi facultatem concesſerunt; ac deinde non amplius de eo ſacra Scriptura loquitur. I. *Machab.* XII.

Timotheus, S. Pauli diſcipulus, Liſtrenſis erat, ethnico patre, & Judæa matre natus, quæ Eunices dicebatur, cujus, ut aviæ Loidis fidem S. Paulus commendat: *Recordationem accipiens ejus fidei, quæ eſt in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice*. Apoſtolus, cum Liſtris eſſet, Timotheum, cujus magna erat fidei laus, circumcidit, ut poſſet ad Judæorum ſalutem incumbere, qui incircumciſum, tamquam impurum, profanumque vitaſſent. Timotheus, tanto Magiſtro duce, ſe de fidei propagatione ſollicitum exhibuit, ſecutuſque, quocumque pergeret, ei ſingularem operam præſtitit; quamobrem eum S. Paulus chariſſimum filium, fratrem, laborum ſuorum ſocium appellat, teſtaturque, Timotheum omnium maxime mente, & corde ſibi devinctum fuiſſe. Ei mature manus impoſuit ex peculiari Spiritus Sancti mandato: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum preſbyterii*. Eum Apoſtolus per Eccleſias mittebat, quarum fideles roboraret, & in doctrina firmaret, qua eos imbuerat; annoque 64. Romam reverſus, eum Epheſi reliquit ad ejus Eccleſiæ regimen, cujus Epiſcopus primus fuit. Apoſtolus ut ei, omnibuſque in eo terrarum Orbis Epiſcopis tam ſancti minifterii officia ob oculos poneret, ad eum ex Macedonia Epiſtolam primam ſcripſit, quæ ejus nomen præſert, ſub annum Chriſti 66. in qua Epiſcopalis muneris officia generatim præſcripſit, docuitque, qua demum ratione tum eos dignoſceret, quorum opera ad Eccleſiæ ſervitium uti vellet, tum ſe cum iis gereret, qui id agebant, ut Evangelicæ doctrinæ puritatem corrumperent. Eumdem hortatur, ut, quod optimum Præſulem decet, in omni exercitatione, & in omni vitæ ratione ſe Fidelium formam, & exemplar exhibeat. Apoſtolus paulo poſt cum Romam perveniſſet, jamque ſe morti proximum noſſet, ad dilectum Diſcipulum Epiſtolam alteram miſit, quæ tamquam ejus teſtamentum ſpectatur. Ea quidem, ut prima eximiis ad omnes Eccleſiæ Miniſtros monitis, præceptiſque referta eſt. Ei commendat, ut veritatis depoſitum cuſtodiat, inutiles quæſtiones fugiat, & ſe contra perſecutiones roboret. Periculoſum tempus futurum prædicit, quo tumidi, maledici, inhumanique Doctores pietatem ipſam evertent, ejuſque tantum ſpeciem ſervabunt; quoque homines ſibi aſſentatores quærent, qui omnibus eorum cupiditatibus morem gerant, indulgeantque, & veritati ferendæ impares, non niſi fabulis faciles aures præbebunt. Hæ duæ Epiſtolæ, S Auguſtini ſententia, ſemper ob eorum oculos ſint, oportet, qui Eccleſiæ ſervitio addicti ſunt. In iis ſua omnia, quam late patent, officia perſpicient, intelligentque, quem virtutis gradum poſtulet Miniſterii Sanctitas, ad quod adſpirare audent: *Oportet autem Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ſobrium, pudicum, doctorem, non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum .... non neophitum*.

Tisri, Civilis Hebræorum anni menſium pri-

Digitized by Google

primus, & Eccleſiaſtici ſeptimus, qui partim Septembri, partim Octobri noſtro reſpondet. Hujus menſis die prima Tubarum Feſtum celebrabatur: *Menſe ſeptimo, primo die menſis erit vobis Sabbatum clangentibus tubis, & vocabitur Sanctum*. Dies octava Salomonici Templi dedicationi ſacra erat; dies decima ſolemnis Expiationis Feſtum referebat: *Menſe ſeptimo decima die Menſis affligetis animas veſtras, nullumque opus facietis... in hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris*. Ejuſdem Menſis die decima quinta Tabernaculorum Feſtum peragebatur: *A quinto decimo die Menſis hujus ſeptimi erunt feriæ Tabernaculorum ſeptem diebus Domino*.

Titus, honorificus, S. Pauli diſcipulus, græcus ethnicuſque origine, ab hoc Apoſtolo fide imbutus, ei a ſecretis, & Interpres fuit. Eum idem Apoſtolus ſecum duxit ad Hieroſolymitanum Concilium, quod habitum fuit, ut dijudicaretur, utrum oporteret, necne, Legis cæremoniis Ethnicos ſubdi; & Apoſtolus quidem Titum circumciſioni ſubeſſe noluit, ut oſtenderet, Circumciſionem neceſſariam non eſſe; quamquam Timotheum deinde circumciſum voluit, ut pariter oſtenderet, eam conſuetudinem adhuc citra peccatum ſervari poſſe: *Sed neque Titus, qui mecum erat, cum eſſet Gentilis, compulſus eſt circumcidi*. Eum deinde S. Paulus Corinthum miſit, ut diſſidia dirimeret, quæ eam Eccleſiam ſcindebant; qua legatione perfunctus, in Macedoniam ad eum ſe contulit, negotiationis ſuæ rationem redditurus. Paulo poſt ſecundam ad Corinthios epiſtolam attulit, quam Apoſtolus ad eos ſcripſerat; & ſub annum Chriſti 63. Cretæ Inſulæ Epiſcopus ab eodem Apoſtolo creatus fuit: *hujus gratia reliqui te Cretæ, ut ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per Civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi*. Ad eum ſequenti anno ex Macedonia Epiſtolam miſit, in qua notas deſcribit, quibus Sacerdotes, & Epiſcopos inſignitos eſſe oportebat, quos initiaturus erat, ut Eccleſias adminiſtrent. Rationem etiam tradit, qua non unius generis homines inſtituat. Eumdem hortatur, ut acriter Cretenſes increpet, monetque, eos ſuapte natura depravatos eſſe, & Judaicæ religionis illuſionibus abripi: *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.... quam ob cauſam increpa illos dure, ut ſani ſint in fide, non intendentes Judaicis fabulis, & mandatis hominum avertentium ſe a veritate*. Extollit deinde Apoſtolus Chriſti gratiam, cujus miſeratione ſalutem conſequimur; eique mandat, ut Fideles ad obedientiam Poteſtatibus præſtandam, querelas, ac diſputationes evitandas, honeſtoſque labores ſuſcipiendos hortetur. Titus ergo, cum Inſulis Cretæ finitimis Evangelium nuntiaſſet, ad Epiſcopalem ſuam ſedem rediit, ubi ætate admodum provectus occubuit.

Titulus multifariam ſumitur. I. Pro inſcriptione: *Scripſit autem & titulum Pilatus*. II. Pro monumento, quod in alicujus rei memoriam erigitur: *Surgens Jacob mane, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum*; idemque præſtitit, ut ictum cum Labano fœdus innueret: *Erexit titulum ſuper ſepulcrum ejus*. III. Lapidem, columnam ſignificat: *Moyſes ædificavit Altare ad radices Montis, & duodecim titulos per duodecim Tribus*. IV. Signum, quo res aliqua innuitur: *Cum viderint os hominis, ſtatuent juxta illud titulum*: cum hominum oſſa nonnulla conſpexerint, ſignum apponent, ne extrahantur.

Tob, bonus, regio ad meridionalem partem Tribus Manaſſe ultra Jordanem ſita. In eam Jephte, ejectus a fratribus, ſe recepit: *Jephte habitavit in terra Tob*. Judic. XI.

Tobias, bonitas Domini, filius Tobiel e Tribu Nephtali, Urbem Cades, hujus Tribu metropolim incolebat, & Annam ex eadem Tribu conjugem duxerat, e qua filium ſuſcepit, qui patris nomen geſſit. Sacra Scriptura Tobiam refert ab ineunte ætate Divinæ Legi ſe dedidiſſe, Religionis officia fideliter obiiſſe, nihilque, quod puerilitatem ſaperet, in ejus vitæ ratione fuiſſe: *Cumque eſſet junior omnibus in Tribu Nephtali, nihil tamen puerile geſſit in opere*. Quamvis autem in Regno Iſrael inter ſchiſmaticos, & Idololatras verſaretur, ſchiſmatis tamen, & idololatriæ particeps omnino non fuit; at Judæ fratribus animo devinctus, penes quos vera Religio, & Sacerdotium erat, unum Templum, in quo Deus coli volebat, Hieroſolymam ſolemnibus feſtis diebus ſe conferebat, ſuaſque in Templo decimas, & primitias fideliter offerebat: *Sed pergebat in Jeruſalem ad Templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Iſrael, omnia primitiva ſua, & decimas fideliter offerens*. Pia hæc officia Tobias ad illud uſque tempus proſecutus eſt, quo Salmanaſar, capta Samaria

ria, Tribus decem in Aſſyriam tranſtulit. Juſtus, piuſque vir ſceleſtorum hominum calamitate involutus fuit. Captivus & ipſe cum conjuge, ac filio Niniven ductus, ſuum ſemper animum purum ſervavit, præceptis Domini præſtita fide; nec ſe unquam, ut Iſraelitæ cæteri, cibis Lege vetitis polluit. Ut ejus fidem rependeret Deus, in cujus manibus eſt Principum animus, a Salmanaſar Rege bonis, & honoribus cumulatum voluit: *Et quoniam memor fuit Domini in toto corde ſuo, dedit illi Deus gratiam in conſpectu Salmanaſar Regis*. Regis gratia Tobias ad captivorum fratrum ſolatium uſus eſt. Eos inviſebat, & quotidie, quicquid ſibi præſto erat, in capita diſtribuebat; additaque eleemoſynæ doctrina ſanctiſque monitis, ſingulos hortabatur, ut præſentem conditionem æquo, conformique Divinæ voluntati animo ferrent. Cum aliquando in Urbe Medorum Reges conſanguineus quidam, Gabelus nomine, ad aliquam dubio procul negotiationem talentis decem opus haberet, Tobias, cui regia de more liberalitas ſcutorum decem millia contulerat, poſtulatam pecuniam, accepta tantum ſyngrapha, mutuam dedit. Haud obfuit Regis mors, quominus conſuetis charitatis officiis, & quidem in dies magis, Tobias vacaret, regnante Sennacherib ejus filio, qui patri ſuffectus Iſraelitas, quos oderat, acerbe habebat. Princeps hic aliquo poſt tempore cum turpiter ex Judæa fugiſſet, graviſſimæ calamitatis cauſa, qua Deus ejus blaſphemias puniebat, reverſus ſuum in Judæos furorem evomuit, quorum multos morti addixit. Tobias eorum corpora ſepeliebat; qua de re monitus Rex, indignatus eum bonis omnibus, muneribuſque ſpoliavit, quibus eum pater in regiis Ædibus inſignierat, eoque præterea impulit, ut vitam fuga ſervaret; at paucis poſt diebus Sennacherib a filiis occiſo, Tobias domum rediit, & in integrum reſtitutus fuit. Feſto quodam die, ſanctus Vir, ſe accuratum ſemper, & religioſum exhibens in Lege ſervanda, quæ læta convivia ad feſtorum dierum celebrationem præcipiebat, prandium ſplendide inſtructum voluit iis e Tribu, qui cæterorum maxime pietati, Deique timori addicti habebantur: *Dixit filio ſuo: vade, & adduc aliquos de Tribu noſtra, timentes Deum, & epulentur nobiſcum*. In ipſo prandio Tobias audiens, Iſraelitarum neſcio quem interemptum in via jacere, ſtatim accurrit, ſumptumque cadaver domi celavit, quod poſt Solis occaſum ſepulturæ daret. Eum conſanguinei, & amici imprudentiæ ac temeritatis accuſarunt, qui ſe ita in vitæ diſcrimen conjiceret, quam ob eamdem cauſam jam fuga ſervaverat. At ſanctus vir invicta erga ſuos indigenas charitate ſemper incenſus, minime dubitabat, alacriter potius bonorum, ipſiuſque vitæ jacturam ſubire, quam officiis deeſſe: *Sed Tobias plus timens Deum, quam Regem, rapiebat corpora occiſorum, & occultabat in domo ſua, & mediis noctibus ſepeliebat ea*. At ejus repenſa charitas; dignuſque fuit, qui Servatorem, cujus venturi fidem fovebat, æmulatus, ejus in Cælo felicitatis, & gloriæ particeps fieret. Aliquando cum mortuos multos ſepulturæ dediſſet, defatigatus ad muri pedes ſomnum cepit, calidoque ſtercore ex hirundinis nido in oculos delapſo, cæcus evaſit. Calamitas hæc, qua Deus Tobiam probatum voluit, ejus fidei magnitudinem non imminuit; tantumque abfuit, ut de Divina providentia conquereretur, aut de triſti conditione mæreret, ad quam redactus erat, ut potius nullo non vitæ tempore Deo gratias ageret, impiiſque conſanguineorum dicteriis, & irriſionibus, hoc unum fidei plenum reſponſum daret: *Nolite ita loqui, quoniam filii Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt eis, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo*. Uxor ipſa eum increpabat, cui Tobias, ne novis increpationibus anſam præberet, haud reſpondebat; ſed altum ſuſpirium emittens, ſibi ſolatium in prece quæſivit, Deumque obſecravit, ut ſibi mortem concederet: *Et præcipe in pace recipi ſpiritum meum: expedit enim mihi mori magis, quam vivere*. Quamvis autem mortem expeteret, Religionis ratione habita, ſua tamen vota ejus voluntati ſubdebat, qui unus novit, quid vere proſit: *Et nunc, Domine, ſecundum voluntatem tuam fac mecum*. Interea ſanctus Vir futurum ratus, ut ſtatim tribueret, quod beneficii loco petebat, mortem ſcilicet, filium accivit, cui ſpiritalibus, & ad ſalutem mirificis datis monitis, haud temporalium rerum curam neglexit, quibus ut conſuleret, patris ratio poſtulabat, eique mandavit, ut Rages pergeret, pecuniam exacturus, quam ipſe jam mutuam Gabelo dederat. Haud cunctatus Tobias junior, Angelo Ra-

Digitized by Google

Raphaele comite, qui Azariæ formam ſumpſerat, iter ſuſcepit; & Tobias, fide cumulatus, conjugem ſolabatur, quæ de tam dulcis filii diſceſſu dolebat, certam eſſe jubens, eum ſoſpitem, & incolumen rediturum, ac certo fore, ut Angelus Dei, cujus cuſtodiæ traditus erat, ipſum reduceret. At retardato dilecti filii reditu, turbari cæpit pater, eumque gravis mæror inceſſit, ita quidem Deo permittente, ut doceremur, haud naturæ ſenſa per fidem extingui. Anna, de abſente filio prorſus ignorans, effuſe flebat, nec triſtem animum ſolari poterat. At Tobiæ fides, quæ altas in ejus animo radices egerat, naturæ vim addens, eum flere prohibebat, qui dabat & operam, ut conjugi ſolatium afferret, fidenter aſſerens, filium proſpera valetudine frui: *Tace, & noli turbari; ſanus eſt filius noſter*. Cum porro adeo irrequieta eſſet, ut quotidie exiret domo, ſederet in viis, in Montis jugo, tandem aliquando redeuntem filium proſpiciens, nec expectans, citato gradu virum monuit, qui cæcus licet, ſurgens, obviam filio cum conjuge properavit. Eum amplexi, præ lætitia flentes, actiſque Deo gratiis, conſederunt: *Et cæperant ambo flere præ gaudio, cumque adoraſſent Deum, & gratias egiſſent, conſederunt*. Tum vero Tobias junior, ſumpto piſcis felle, quod reſervaverat, prout Angelus juſſerat, confricatiſque patris oculis, ei viſum reſtituit. Statim ergo gratiis Deo perſolutis, Senex Tobias exclamavit: *Benedico te, Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & tu ſanaſti me, & ecce ego video Tobiam filium meum*. Cum ergo Tobias per dies octo ſingularia lætitiæ ſpecimina conſanguineis, amiciſque præbuiſſet, Azariæ officia, quæ filio præſtiterat, rependere volens, ei bonorum ſuorum dimidium obtulit; at Angelus, quem minime noverat, ei, totique familiæ ſe prodidit, ſignificans, ſe Raphaelem Angelum eſſe, unum e ſeptem, qui ſemper in Domini conſpectu ſunt, ſe porro a Deo miſſum, ut iis opitularetur, ad eum regredi jam oportere; hortatuſque eos eſt, ut Deo benedicerent, ejuſque prodigia nuntiarent: *Tempus eſt, ut ego revertar ad eum, qui me miſit. Vos autem benedicite Deum, & narrate omnia mirabilia ejus*. His dictis, evanuit; ii vero admiratione perfuſi, Divinæque bonitati ob adeo ſingularia beneficia devincti, quibus cumulatos voluerat, Angelo in cuſtodiam, opem, ſolatium miſſo, humi proſtrati, non intermiſſum horarum trium ſpatium in ferventem gratiarum actionem impenderunt; nec ſe erexerunt, niſi ut prodigia prædicantes, quæ Deus in eorum gratiam ediderat, gratum animum publice reſtarentur: *Tunc proſtrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum, & exſurgentes narraverunt mirabilia ejus*. Tum vero Tobias pater, Divino Numine afflatus, Canticum e ſacræ Scripturæ pulcherrimis edidit, cujus prima pars gratiarum actio eſt, in cujus partem Iſraelitas omnes vocat, Dei magnitudine, munificentia, poteſtate magnifice commendatis; pars altera prophetica omnino eſt; ac Tobias quidem cum de calamitate locutus eſſet, quam Hieroſolymæ poſt annos centum Divinæ vindictæ miniſter Nabuchodonoſor intulit, captivitatis finem, Urbis, ac Templi reſtaurationem, Divini cultus ſplendorem, populique lætitiam longe maximam ex redintegratis Urbis mænibus percipiendam enuntiat. At quod de novæ Hieroſolymæ magnificentia, gloria, deliciis Propheta ſubdit, cum ad terrenam Urbem referri nequeat, ſane nos ad Eccleſiam ipſam erigere debet, utpote quæ unus & unicus Prophetiæ finis eſt, una nos afficit, una locutionum amplitudinem, & vim exæquat: *Benedictus Dominus, qui exaltavit eam, & ſit regnum ejus in ſæcula ſæculorum ſuper eam*. Tobias a recepto oculorum uſu, annos præterea duos & quadraginta vixit, viditque Nepotum filios. Quod vitæ reliquum fuit, in eo puro, ſanctoque gaudio tranſegit, quod inſpirabat Divinorum beneficiorum recordatio, aſpectuſque familiæ, quæ ſuam omnem felicitatem, & gloriam in Dei timore, ac ſervitio collocabat. Jam ſanctus Senex ſe morti proximum ſentiens, ſuis omnibus accitis filiis poſtrema monita tradidit. Prophetico ſpiritu cumulatus, inſignia eventa quatuor, deinceps futura portendit. I. Nuntiavit excidium Ninives, cujus incolæ per pœnitentiam Divinæ indignationis fulmina per annos centum octuaginta ſuſpenderant; at decretum in eam indictum longo poſt tempore tandem Nabopolaſſar, & Aſtiages executi ſunt, qui an. Mund. 3378. captam miſeram Urbem funditus everterunt: *Prope erit interitus Ninive; non enim excidit verbum Domini*. II. Iſraelitarum in patriam reditum prædixit: *Et Fratres*

tres noſtri, qui diſperſi ſunt a terra Iſrael, revertentur ad eam; quod regnante Cyro perfectum fuit, qui per Edictum Judæis in patriam redeundi, reparandique Templi facultatem conceſſit. III. Prophetiæ finem exhibuit: *Omnis autem deſerta terra ejus replebitur, & domus Dei, quæ in ea incenſa eſt, iterum reædificabitur*. IV. Tandem Gentium ad verum Dei cultum vocationem edicit: *Et relinquent gentes idola ſua, & venient in Jeruſalem, & inhabitabunt in ea omnes Reges terræ, gaudebunt in ea, adorantes Regem Iſrael*; id autem tum contigit, cum Evangelium promulgatum, propagatumque fuit, inſtitutaque Eccleſia, quæ vera Hieroſolyma eſt, ad quam ſcilicet Orbis terrarum Nationes, & Reges, rejectis Idolis, turmatim confluxerunt, ut Deum colerent, ſuam omnem poteſtatem Chriſto ſubderent, & quem Judæi reſpuerant, eum Regem Iſrael profiterentur. Id etiam filiis commendatum voluit Sanctus Senex, ut nempe Dei præſentiam ſibi nunquam ex animo excidere paterentur, ei cultum præſtarent, in ſpiritu, & veritate deſervirent, in adverſis rebus æque atque in proſperis benedicerent, fratrum calamitabibus afficereotur, virtutiſque traditionem, quo nullus in familia opulentior theſaurus, nullus nobilitatis præſtantior titulus eſſe poteſt, ſuæ ipſorum poſteritati relinquerent: *Servite Domino in veritate, & inquirite, ut faciatis, quæ ſunt placita illi; & filiis veſtris mandate, ut faciant juſtitias, & eleemoſynas, ut ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore, in veritate, & in tota virtute ſua*. Sermoni finem impoſuit, hortatus, ut ex Urbe Ninive pedem efferrent, cujus excidium proximum prævidebat; mortuuſque in pace centeſimo ſecundo ætatis anno, ibidem honorifice ſepultus fuit..

Tobias, ejus filius, de quo hactenus, ita a patre altus, educatuſque eſt, ut Divinam Legem diligeret, fideliterque ſervaret, atque a peccato abhorreret. Junior erat, cum Salmanaſar Samariam cepit, captivaſque Tribus decem Niniveo traxit. Ratus pater ſe jam inibi eſſe, ut ad Deum itutus ex hac vita migraret, filium accivit, & mirum ad eum ſermonem, eximiiſque monitis refertum habuit, quibus ejus vitæ ratio, ad Chriſtiani cujuſque filii exemplum, niti debebat: *Audi, fili mi, verba oris mei, & ea in corde tuo quaſi fundamentum conſtitue*. Commendavit imprimis, ut Deum quotidie, quoad viveret, haberet ob oculos, ejus ſanctam Legem diu, noctuque meditaretur, evitaretque, quicquid eum lædere poſſet: *Omnibus autem diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum, & cave, ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri*. Tum de eleemoſynæ præcepto verba fecit: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere*; eamque tum peccatoribus neceſſariam eſſe monuit, ut ad reſipiſcentiam comparentur, tum juſtis hominibus, ut venialia peccata deleant, a quibus nulla vel integerrima vitæ ratio in terris immunis eſt: *Quoniam & eleemoſyna ab omni peccato, & a morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras*; congeſtiſque monitis multis ſuper officiis erga proximum, ſuper mercede iis debita, quorum opera uteretur, ſuper arrogantiæ fuga, ſuper matrimoni fide, hortatus eum eſt, ut cordati viri conſilium exquireret, Deoque in omne tempus benediceret, ac preces offerret: *Conſilium ſemper a ſapiente require; omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant*. Ei denique notum voluit, ſe mutua Gabelo dediſſe talenta decem, atque in mandatis dedit, ut ſummam exacturus ſe Rages conferret, ſubdiditque hæc magni momenti verba: Ne timeas, fili mi, pauperes ſumus; at multum nobis bonorum erit, ſi Deum timuerimus, ſi a peccato abſtinuerimus, ſi bonis operibus vacaverimus. Tobias junior paratus facere, quicquid in patris mandatis erat, ducem quæſitum iit, quo ad Gabelum pergens, comite, ſocioque uteretur; jamque in platea adoleſcentem, Azariam nomine, ad iter expeditum nactus ad patrem duxit, cui Azarias ſe perfecturum promiſit, ut filius, ſe ductore, ſoſpes & incolumis Rages perveniret, & Niniven reverteretur: *Ego ſanum ducam, & ſanum tibi reducam filium tuum*. Cum ergo oihil non ad iter paratum eſſet, Tobias juoior a parentibus petita venia, cum duce abiit, qui Rephael Angelus erat, a Deo miſſus, ut eum duceret, cuſtodiretque. Cum prima nocte in loco Tigri proximo conſtitiſſent, Tobiæ lotum ad flumen pergenti egreſſus monſtroſus piſcis, hianſque mortem minitabatur. Sed eum territum, exclamantemque Angelus monuit, ut capitis alas ſtringens, ad ſe piſcem traheret; qui eductus, multis exantlatis conatibus, tandem anhelitu deſtitutus, ad ejus pedes jacuit. Ejus, jubente Angelo, exenterati cor, fel,

Google

jecur ſepoſuit, quæ ad utiliſſima remedia uſui futura erant. Cum Ecbatenam jam accederent, quærenti Tobiæ, quo divertere vellet, reſpoodit dux, Ecbatenæ quemdam eſſe Raguelem nomine, arcta ſibi cognatione devinctum, & omnino oportere, ut ipſe ejus unicam filiam, ad quam ſpectabat omnis hæreditas, conjugem duceret. Tum Tobias Angelum monuit, ei puellæ jam fuiſſe viros ſeptem, quos omnes neſcio quis Dæmoo occiderat; ſe potro timere, ne idem fatum, ea ducta, ſubiret, atque ita mœrore confectam parentum ſuorum ſenectutem opprimeret: *Timeo ergo, ne forte & mihi hoc eveniat, & cum ſim unicus parentibus meis, deponam ſenectutem illorum cum triſtitia ad inferos*. At Raphael animos addens teſtatus eſt, in eos tantum Dœmoni poteſtatem eſſe, qui id unum ſtudebant, ut matrimonium exercerent, detorquebantque ad libidinis depravationem inſtitutionem Dei, cujus gloria matrimooii finis ultimus eſſe debet: *Hi namque, qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem Dæmonium ſuper eos*. Auctor igitur ei fuit, ut, puella ducta, tridui continentiam ſervaret, utroque ſuæ conjunctionis primitias Deo per puræ mentis, humiliſque, & ferventis precis ſacrificium dicante, ut eos Deus ipſe a Dæmonis aggreſſionibus tueretur, ſuamque benedictionem in eos, filioſque matrimonium conſecuturos effunderet: *Tu autem cum acceperis eam, ingreſſus cubiculum, per tres dies continens eſto ab ea, & nihil aliud, niſi orationibus vacabis cum ea*. Ei deinde mandavit, ut prima ſtatim nocte piſcis jecur combureret, quod ſervaverat, ut ita Dæmonem in fugam ageret: *Ipſa autem nocte incenſo jecore piſcis, fugabitur Dæmonium*; quod nobis documento eſt, orationis igne concupiſcentiam, cujus jecur ſymbolum eſt, extingui poſſe; eique promiſit fore, ut altera nocte in ſanctorum Patriarcharum ſocietatem reciperetur, nempe ſpiritus, & ſanctitatis Abrahæ, Iſaac, & Jacob hæres evaderet: *Secunda vero nocte in copulatione Sanctorum Patriarcharum admitteris*; fore denique nocte tertia, ut felix, fauſtumque matrimonium fieret filiorum ſpe, qui ejus fructus futurus erat: *Tertia autem nocte benedictionem conſequeris, ut filii ex vobis procreentur incolumes*. Eum præterea monitum voluit Angelus, ut, hac elapſa poſtrema nocte, non ſine Domini timore ad ſponſam accederet, prolis animo potius, quam libidinis motu; quibus verbis docemur, matrimonii uſum tum ſolum ſanctum, & legitimum eſſe, cum perficiendi finis, qui prolis procreatione continetur, deſiderium conjunctum habet; & quicquid ejuſmodi fini repugnat, execrandum peccatum eſſe; quicquid ipſum per ſe ad hunc finem minime refertur, abſonum, & præpoſterum eſſe; ac licet, ad hunc eumdem finem quod attinet, nihil non ordinis rationi reſpondeat, ſi tamen voluptas potius quam filiorum generatio quæratur, id ipſum a peccato immune non eſſe: *Tranſacta autem tertia nocte, accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris*. Tum vero Angelus, & Tobias ſubiere Raguelis domum, qui conſobrini filium noſcens, ad ejus collum ſe abjecit, gaudio lacrymas educente, innumeriſque blanditiis complexus, prandium parari juſſit; at Tobias ſe apud eum nec cibo, nec potu uſurum edixit, niſi Saram ſibi conjugem promiſiſſet: Raguel, ei calamitatem veritus, quæ cæteros oppreſſerat, quid reſponderet, non habebat, nec ante poſtulatis annuere ſtatuit, quam Angelus, detectis ſtatim Divinæ providentiæ conſiliis, Tobiam eum eſſe teſtaretur, cui Deus ejus filiam conjugem reſervaverat, juberetque, ut non ægre aſſenſum præberet. Hominis, quem haud norat, nunquamque viderat, dictis mutatus, erectuſque Raguel minime dubitavit, quin adeſſent ambo, ita volente Deo, ut filiæ conjugium ex lege peragetur; quod non ita facile factu erat, Iſraelitis in captivitate, ac diſperſione verſantibus: *Non dubito, quod Deus preces, & lacrymas meas in conſpectu ſuo admiſerit, & credo, quoniam ideo fecit vos venire ad me, ut iſta conjungeretur cognationi ſuæ ſecundum Legem Moyſis*. Spopondit ergo Tobiæ filiam, exaratoque matrimonii contractu, Deo benedicens ſplendidam cœnam paravit. Abſoluta cœna, Tobias in cubiculum ductus, in quo lectus erat, cui Saram Parentes de more impoſuerant, ſolus cum ſola relictus eſt; qui primum quidem piſcis corde, & jecore in carbones injectis, deinde ſponſam hortatus eſt, ut e lecto ſurgeret, & ſecum orationi vacaret, animis conjunctim ad Deum erectis: *Sa-*

ra, *exurge*, *& deprecemur Deum hodie*, *& cras*, *& ſecundum cras*, *quia his tribus noctibus Deo jungimur*; *tertia autem tranſacta nocte in noſtro erimus conjugio*. Ambo igitur, junctis precibus, ita quidem noctis partem maximam peregerunt, Deum etiam atque etiam rogantes, ut Sponſum ſoſpitem, incolumemque ſervaret. Subſecuto mane Raguel, cujus fides admodum infirma erat, quique jam, in Tobiæ ſepulcrum, foveam parari juſſerat, eum vivum intelligens, erecto ad Deum animo, ob miſerationem tantam, benedicens, & gratias agens, vicinos, & amicos omnes ad lætum, & opipare inſtructum prandium accivit. Tum vero ducem Tobias rogavit, ut Rages pergeret, pecuniam exacturus, qui præcipuus itineris finis fuerat; abiit Raphael, pecuniam accepit, & Gabelum impulit, ut ad amici nuptias veniret. Eo profectus Gabelus, Tobiam amplexus, lacrymas cohibere non potuit, Deo benedixit, ſponſiſque proſpera omnia precatus eſt: *Benedicat te Deus Iſrael*, *quia filius es optimi viri*, *& juſti*, *& timentis Deum*, *& eleemoſynas facientis*, *& dicatur benedictio ſuper uxorem tuam*, *& videatis filios veſtros*, *& filiorum veſtrorum uſque in tertiam*, *& quartam generationem*. Ejus auguriis, precibuſque concinens, & benedictiones confirmans Cœtus omnis reſpondit, *Amen*. Interea timens Sponſus, ne patri, ac matri mœrorem afferret, ſi diutius detineretur, Raguelem vehementer obſecravit, ut ſibi per eum abire liceret; qui ægre tandem annuit, eum una cum conjuge abire paſſus, ambos benedictionibus cumulans, Deique ſanctum Angelum precatus, ut feliciter utrumque duceret: *Angelus Domini Sanctus ſit in itinere veſtro*, *perducatque vos incolumes*, *& inveniatis omnia recte circa parentes veſtros*. Confecto dierum decem itinere, cum Niniven jam accederent, Tobiam Raphael hortatus eſt, ut præiret, atque ita citius parentes a ſollicitudine liberaret, eumdemque per iter monuit, ut vix domum ingreſſus, Deo cultum exhiberet, & gratias ageret, tum ad patrem accederet oculaturus, ejusque oculis appoſito piſcis felle, certum eſſe juberet, fore, ut apertis confeſtim oculis, lucem videret. Cum ergo Tobias domum perveniſſet, nihil non eorum egit, quæ Angelus eidem mandaverat; ſanctusque Senex, recepto viſu, lætitia geſtiens, filium conſpexit; qui parentes de beneficiis omnibus certiores fecit, quibus a Deo per hominem cumulatus fuerat, qui ſe itineris comitem, ducemque præbuerat, utque gratum ob tot accepta officia animum teſtaretur, patri propoſuit, ut ei ſuorum omnium bonorum dimidium offerret: *Sed puto*, *pater mi*, *ut roges eum*, *ſi forte dignabitur medietatem de omnibus*, *quæ allata ſunt*, *ſibi aſſumere*. At Angelus edicens, nihil iis aliud curandum eſſe, quam ut Deo benedicerent, & gratias agerent, ejusque miſerationes magnificè prædicarent, occultam Divini quoad eos conſilii rationem detexit, ſignificavitque ſe Raphaelem eſſe, qui Dei juſſu venerat, charitatis officium cum iis obiturus: *Etenim cum eſſem vobiſcum*, *per voluntatem Dei eram*; *ipſum benedicite*, *& cantate illi*. His dictis, evanuit, eosque in prodigiorum admiratione reliquit, quæ in ipſorum gratiam ediderat. Junioris Tobiæ matrimoniu Deus benedixit, eique filios ſeptem tribuit. A reditu duos & quadraginta circiter annos vixit cum patre, cui poſtrema officia præſtitit. Cum & matrem ſepulturæ dediſſet, egreſſus Ninive, ſe cum omni familia apud ſoceros contulit. Eorum curam egit, cumque oculos iis quoque clauſiſſet, filiorumque ſuorum filios ad quartam usque generationem vidiſſet, ætatis anno nonageſimo nono in Domini timore diem ſuum obiit. In ejus filiorum animo fovit Deus, ſervavitque Religionis principia, & charitatis ſenſa, quibus imbutus eorum pater, cumulatusque fuerat; quamobrem in ſingulari vitæ ſanctitate ea fide perſtiterunt, ut ſe amore dignos Deo, & hominibus exhiberent: *Omnis autem cognatio ejus*, *& omnis generatio ejus in bona vita*, *& in ſancta converſatione permanſit*, *ita ut accepti eſſent tam Deo*, *quam hominibus*, *& cunctis habitantibus in terra*.

Communis opinio eſt, utrumque Tobiam ſuam ipſius vitam ſcripſiſſe, vel ſaltem librum, qui eorum nomen præfert, ex ipſorum monumentis concinnatum fuiſſe. Hujus operis exemplar, quod Hebraicum, ſeu Chaldaicum erat, nobis non amplius ſuppetit. Librum hunc S. Hieronymus ex Chaldaico ſermone Latine reddidit; ejusque verſionem, tamquam omnium maxime ſimplicem, perſpicuam, & ab abſonis narratiunculis liberam Eccleſia adoptavit. Librum hunc Judæi canonicum quidem non habent, non ſine obſervantia tamen, utpote vera narrantem legunt.

gunt. Sed eum Chriſtiana ſemper Eccleſia tamquam inſpiratum ſpectavit, ac tandem Tridentina Synodus in ſacrorum Librorum Canonem retulit.

Tobias Ammonites, Judæorum hoſtis, qui Templi reparationi cum Sanaballat refragatus eſt: *Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias ſervus Ammonites*. Tobias hic, etſi e ſervili genere, Samariæ regioni cum Sanaballat præfectus erat, & Secheniæ, unius ex Hieroſolymitanorum Judæorum primoribus, filiam conjugem duxerat. Hujus cognationis ope Civium non paucos, eosque haud vulgaris notæ ſibi devinctos Nehemiæ conſiliis oppoſuit; at inſignis hic Iſraelita, qua erat prudentia, omnes hoſtis conatus eluſit. Cum autem Nehemias, reparatis Urbis mœnibus, Babylonem regredi coactus eſſet, Tobias Hieroſolymam profectus, ibidem conſtitit, & ab Eliaſib, domus Dei procuratore, domicilium in Templo obtinuit; at Nehemias, Babylone reverſus, e Templi atrio Tubiam expulit, unaque e loco ſancto ſuppellectilem ejus omnem ejecit: *Et projecit vaſa domus Tobiæ foras de Gazophylacio*. De Levita quoque, aliisque nonnullis, quibus id nominis fuit, ſacra Scriptura commemorat.

Tondere oves; penes Hebræos, feſtus is dies erat, accitisque ad convivium amicis, celebrabatur. Nabal ejus tonſionis die lautum prandium paraverat: *Erat ei convivium in domo ejus quaſi convivium Regis*; & Abſalon regiam univerſam familiam ad ovium ſuarum tonſionem accivit: *Ecce tondentur oves ſervi tui, veniat, oro, Rex cum ſervis ſuis ad ſervum ſuum*.

Toparchia, peculiaris loci regimen, de quo in Machabeorum *lib.* I. *cap.* XI. ſermo eſt: *Poſtulavit Jonathas a Rege, ut immunem faceret Judæam, & tres Toparchias*. Hæ Toparchiæ tres erant, *Aphœrema, Lydda, & Ramatha*.

Topatium, lapillus pretioſus, qui nomen a Maris Rubri quadam Inſula mutuatus eſt. Gemma hæc in primo Rationalis ordine ſecunda erat, & nomen Tribus Simeon gerebat.

Topheth, ex Hebraica voce *toph*, *tympanum*. Erat id nominis cuidam loco vallis Ennon prope Jeruſalem, ubi Judæi ſacrificia offerrebant Idolo Moloch, filiosque in ejus honorem cremabant: *Ædificaverunt excelſa Topheth, quod eſt in Valle filii Ennon, ut incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni*. Porro dicebatur Topheth, quia tympanum Sacerdotes pulſabant, ut hujus inſtrumenti rumor impedimento eſſet, quominus parentes audirent filii gemitus, qui inter Idoli brachia flammis abſumebatur. Joſias Rex pietate inſignis locum hunc profanavit, polluitque, cadaveribus in eum projectis: *Contaminavit quoque Topheth, quod eſt in Valle filii Ennon, ut nemo conſecraret filium ſuum, aut filiam per ignem Moloch*. IV. Reg. c. XXIII.

Torrens. Hebraica vox, quæ torrentem ſignificat, ſumitur etiam pro valle, ideoque hæc duo, *torrens*, & *vallis* nonnunquam in ſacris Litteris confunduntur, unumque pro altero accipitur: *Venit ad torrentem Geraræ*, ſcilicet ad vallem Geraræ. Eadem ſacræ Litteræ interdum etiam torrentis nomen inſignibus fluviis, ut Nilo, & Euphrati tribuunt. Nos quidem in peculiaribus articulis de torrentibus multis locuti ſumus, qui per Palæſtinam diſcurrebant, ut Cedron, Jabock, Arnon, Cadumin, Carith &c. Vox hæc ipſa methaphoricis multis locutionibus locum dedit; ita dicitur deliciarum torrens: *torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Torrens ſulphuris: *per latus Domini, ſicut torrens ſulphuris*: Domini flatus veluti ſulphuris ingens acervus eſt, quod inferos accendit, comburitque. Perſecutionem quoque ſignificat: *Torrentes Belial terruerunt me*. Item Eccleſiæ doctrinam, quæ copioſe per univerſum terrarum orbem diffuſa eſt: *Et omnis anima vivens, quocumque venerit torrens, vivet*.

Traconitis, *petroſa*, Syriæ regio, montibus, & ſaxis ſcatens, cujus Philippus Herodis Magni filius Tetrarcha erat: *Philippo fratre ejus Tetrarcha Ituræa, & Traconitidis regionis*.

Traditio. Ita ſacra Scriptura nuncupat inſtitutiones, quæ ad Religionem ſpectant, ſeu ſcriptæ, ſeu deinceps, ac ſucceſſione quadam ore tenus a patre in filium derivatæ fuerint. Traditiones ſcriptæ ſunt ipſa Lex; cæteræ ſunt eæ, quas verbo tenus Moiſes dedit Joſue, quæque a Joſue ad ſeniores populi, a ſenioribus ad Prophetas, a Prophetis ad Judæorum Doctores commigrarunt. At decurſu temporis Traditiones hæ, quod aſſolet, viciſſitudines ſuas paſſæ ſunt; iisque Phariſæi potiſſimum inania multa mandata admiſcuerunt, quibus acrius addicti, quam iis erant, quibus Legis vis, & ratio continebatur, quod

iis

Digitized by Google

iis exprobrat Chriſtus Dominus: *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.*

Ab eo tempore eorum erga traditionem obſervantia nequaquam deſerbuit; atque inter eos tamquam Hæretici ſpectantur ii, qui obſtippo capite eidem Traditioni ſe ſubdere renuunt. In hoc numero Caraitas ponunt, qui Scripturæ textui adhærent mordicus, neque alias traditiones ſuſcipiunt, quam quæ Legis menti conformes ſunt. Chriſtianis quoque ſuæ traditiones ſunt, quas non intermiſſa ſucceſſione ab Apoſtolis acceperunt, quasque jure, ac merito tamquam omnino certam fidei, ac morum regulam ſpectant; quippe quæ ex eodem fonte, ac ſacræ ipſæ Scripturæ, derivatæ ſunt: *Tenete traditiones; quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* *

* *Certum inter Chriſtianos, firmumque eſt, revelationem, ſeu ſcriptam, ſeu traditam, eadem auctoritate gaudere. Nihilo tamen ſecius haud levis controverſiæ caput eſt, utrum revelata doctrina omnis ſcripta, an vero partim ſcripta, partim tradita ſit, tametſi omnis omnino nuntiata, indicta, promulgata. Præterea quoniam traditio ab inſpiratis Auctoribus commendata & non ſcripta ea quidem exiſtit; in quæſtionem venit, quænam notæ ſuppetant, qui caracteres, quorum ope divinæ traditiones ab humanis doctrinis diſtingui poſſint, quæ temporis lapſu cum divina, et ita arcam, orali revelatione miſceri poterant.*

Ad primum quod attinet, Proteſtantes omnes fidenter pronuntiant, ea prorſus omnia, quibus Chriſtifideles opus habebant, ut perfectam, abſolutamque Religionem obtinerent, ſcripta fuiſſe, nullamque proinde divinam revelationem eſſe, quæ ſolum tradita, & non ſcripta fuerit. Addunt & illud, etſi nonnulla ſint a divinis Scriptoribus tradita, & non ſcripta, ea tamen ab humanis traditionibus, commentisque ſecerni non poſſe, nullumque certum ex iisdem argumentum poſſe ad finiendas Theologicas controverſias deſumi. Argumentum certum *dicunt; contendunt enim probabilia locum non habere, cum agatur de re graviſſima, in eo ſcilicet poſita, ut vel Deo, vel hominibus fides adhibeatur. Hinc illud ſequitur, eos vehementer in Catholicos invehi, perinde ac ſi ſcripturæ traditiones præferrent, easque ipſas accommodarent, aut corrumperent, ut opiniones ſuas propugnarent. Cum porro ejuſmodi quæſtio, quæ cum Proteſtantibus nobis eſt, mere hiſtorica ſit; ut eam ordine pertractemus, triplicem revelatæ Religionis ſtatum diſtinguimus; primum quidem ab Adam ad Moſem uſque, qui* naturalis Legis *ſtatus dicitur; alterum a Moſe ad Chriſtum, qui* Legis ſcriptæ *ſtatus appellari ſolet; tertium denique a Chriſto ad nos uſque, qui ſtatus* Gratiæ *nuncupatur.*

Convenit inter Chriſtianos omnes, in primo ſtatu veram revelatam Religionem fuiſſe, ipſamque reapſe, quæ in duobus deinceps aliis ſtatibus fuit, etſi non ita quoad doctrinarum, præceptorumque numerum ampla fuerit. An vero in hoc ſtatu extiterint, necne, libri divinitus inſpirati, id ſane certo ſtatui non poteſt. Verum id prorſus indubitatum eſt, Proteſtantes, quibuſcum nobis res eſt, contendere, eo ſane tempore Religionem per divinam tantum traditionem non jam ſcriptam, ſed revelatam viguiſſe, firmamque ſtetiſſe. Qua ex re nos quidem graviſſimum argumentum deſumimus ad oſtendendum, tametſi Revelatio neceſſaria fuerit, ut hominibus vera Religio ſuppeteret, divinas tamen ſcripturas neceſſarias non fuiſſe, cum Religio per ſolam traditionem ſervari poſſit. Palmare argumentum eſt, cujus vi tamen Proteſtantes non permoventur, quia res admodum diſſita eſt, nec vident, ſuas hinc novitates impugnari poſſe, ac proinde ea tantum impetunt, quæ propiora ſunt; ac re quidem ipſa iidem Proteſtantes non eunt inficias, antiquiſſimas opiniones, doctrinaſque non paucas apud Nationes aliquas unius traditionis ope ſartas, tectasque ſervatas fuiſſe. Et ſane incolę Capitis Bonæ Spei *dicti,* Huttentoti *nomine vetera per traditionem tantummodo memoriæ commendata ſervant, retinentque, cum apud eos nulla profecto ſcribendi notitia ſit, ut ex* Andrea Kolbi *in deſcriptione Capitis Bonæ Spei. Tom. 1. compertum ſit.*

In Moſaicæ Legis ſtatu Prophetæ fuere, qui divinas revelationes ſcripſerunt. Ac doctiſſimorum quidem Virorum opinio eſt, Prophetas non omnia ſcripſiſſe, ſed abditiora nonnulla præteriiſſe, ut ea verbo ſolum, atque ore traderent, ut ſcribunt non modo celebres Hebræorum Rabbini, verum etiam e noſtris PP. Origenes *in numeros,* Hilarius *in pſalmum* II. *aliique. Nec dubitari poteſt, quin Prophetæ, qui divinam Revelationem ſcripſerunt, ejuſdem etiam abſolutam, claramque interpretationem minime ſcripſerint, quippe quæ nulla prorſus ratione ſcribi poſſit. Phariſæi quidem ejusmodi traditiones in ore ſemper habebant, quæ licet humana frau-*

de

Digitized by Google

de corruptæ, traditiones tamen, & rei quidem alicujus erant. Diruto Templo, everſaque Judæorum Republica, ne forte periret theſaurus hic, quem Hebræi traditionibus ſuis contineri putabant, Antonino imperante; an. Chriſti 115. circiter, ſi Rabbinis fides, floruit Rabbinus Judas, dictus Sanctus, qui traditiones, per Majores a Moſe ad ſua uſque tempora propagatas in librum contulit, qui Sepher Miſchnajot, nempe ſecunda Lex appellatur. Ejuſmodi liber apud Hebræos honorifice exceptus fuit, & publica auctoritate dignus habitus. Marſamus in Canone Ægyptiaco ſæc. IX. librum hunc ſæculo IV. poſteriorem putat, eumdemque ipſo ſæculo IV. nondum innotuiſſe, quandoquidem S. Hieronymus nullibi in ſuis Operibus ejuſdem meminit. Non eſt tamen, quod dubitetur, in his Rabbinorum libris nonnullas veteres traditiones, ad veteris Teſtamenti interpretationem utiles contineri, quemadmodum doctiſſimorum Virorum exemplum evincit, qui iis non parum, & quidem non inutiliter uſi ſunt. At qui Rabbinorum indolem probe noverit, ejuſmodi ſcripta admodum caute legerit. Quis enim ſibi perſuadeat, quod legitur in Talmud, Adam adeo immani corpore, proceraque ſtatura fuiſſe, ut ejus caput Cælum, extremas Mundi partes brachia contingerent? Hevam ex Adæ cauda efformatam fuiſſe? Abraham, dum natus eſt, circumciſum fuiſſe, atque ita quidem, ut eamdem numero animam, quæ Adæ, Davidi, & Meſſiæ fuit, ſecum deferret? Petram, cujus aſpectu evaneſcerent morbi omnes, Abrahæ collo appoſitam fuiſſe? Ab eodem Abraham Ægyptios mathematicis omnibus ſcientiis imbutos fuiſſe, ipſumque multos theologicos, & philoſophicos libros ſcripſiſſe, ut innumeras alias nugas, ſeu potius deliramenta miſſa faciam, quibus Rabbinorum libri inſerti ſunt?

Melchior Canus lib. 3. de Locis cap. 3. ut veri ſimilitudinem iis conciliet, quæ dicta ſunt, animadvertit, id fuiſſe apud veteres Sapientes in more poſitum, ut nonnulla diſcipulos non ſcripto, ſed verbo docerent. Jamblicus inter alios, & Porphyrius teſtantur, Pythagoram ita quidem auditores ſuos inſtituiſſe. Galenus Anatomes lib. 11. ſcribit, artes ab antiquis Philoſophis ex Majorum traditione ſervatas fuiſſe. Cæſar lib. VI. de Bello Gallico Druidas refert veteres Galliarum Sacerdotes ſcelus putaſſe, ſcientiæ præcepta ſcripto tradere. Erat etiam inveteratus Ægyptiorum mos, ut hieroglificis, ſignis, myſteriiſque quibuſdam ſapientiæ arcana tegerent, quemadmodum argumentis multis in lib. de Iſide, & Oſiride Plutarchus oſtendit. Apud Græcos etiam, ac Thraces abditiſſima erant ſacra myſteria, atque ita quidem, ut de iis non modo Scriptores Ethnici, verum etiam veteres Patres ſileant, qui, quoties eorum mentionem facere debent, parce admodum de iis loquuntur. Hinc factum eſt, ut arcana dogmata, ad Orphica, & Eleuſiana myſteria quod attinet, ex Veteribus Scriptoribus eruditi Viri nulla prorſus ratione detegere potuerint. Probabile ergo eſt, Prophetas ipſos divinæ Sapientiæ arcana nonnulla obſcure ſcripſiſſe, aut ne publica quidem omnino feciſſe. Id autem ex eo confirmatur, quod prophetias nonnullas, quæ quoad litteram ſpectatæ non videntur ad Chriſtum referri poſſe, fidenter Apoſtoli apud Hebræos Chriſto ipſi tribuebant, quod certe non feciſſent, niſi Traditio facem iis prætuliſſet; illud, exempli cauſa, ex Ægypto vocavi filium meum, de Iſraelitico populo, illud etiam, & Nazaræus Dei erit ab infantia ſua, de Sampſone ſcripta fuere; eadem tamen vaticinia Apoſtoli ad Chriſtum referre non dubitarunt.

Ad Evangelii ſtatum quod ſpectat, plurima nobis argumenta ſuppetunt, quæ luculenter evincant, Apoſtolos per annos multos Evangelium nuntiaſſe ſolum, non autem ſcripſiſſe, veteresque Chriſtianos de Novi Teſtamenti Scripturis ex ſermonibus, quos auribus exceperant, judicaſſe, earumdemque Scripturarum obſcura loca ex iiſdem ſermonibus interpretatos fuiſſe. Neque illud ignoramus, Apoſtolos non omnia ſcripſiſſe, quæ docuerant, ſed ſatis habuiſſe, eorum præcipua, vel peculiares aliquas quæſtiones ſcriptis mandare. Verum hæc facti quæſtio eſt, ut conſtat; quam proinde non aliter, quam Veterum auctoritate dirimi poſſe nobiſcum fateantur Lutherani, neceſſe eſt; quemadmodum ſi quæratur, quæ Pythagoræ doctrina fuerit, quæve Pythagoricorum dogmatum notio, non niſi veterum Pythagoricorum auctoritate explorari poteſt.

Quocirca ſiquidem Eccleſia Apoſtolis coæva, vel iiſdem proxima teſtetur, Apoſtolicas Traditiones non ſcriptas exiſtere, vel eas nihil aliud eſſe, quam aut ſacræ Scripturæ interpretationes, aut peculiaria nonnulla dogmata minime ſcripta, aut morum, ſeu diſciplinæ præcepta: nullus amplius ſupereſt controverſiæ locus, quæ ita ſane finita eſt; ac ſi Proteſtantes obluctentur,

nequa-

Digitized by Google

nequaquam audiendi ſunt, quippe quos indubitata teſtimonia convincant. Id vero quan. unanimi ſententia doceat vetus omnis Eccleſia, profecto admiratione dignum eſt. Tertullianus *in ſuo de Præſcriptionibus libro quæſtionem hanc ex profeſſo, non obiter pertractavit; eamdem* Vincentius Lyrinenſis *in ſuo Commonitorio diſcuſſit. Uterque porro antiquitatem, & Apoſtolicam enuntiationem Fidei noſtræ Regulam nuncupat. Audiendus ſane* Vincentius Lyrinenſis (*exſcribendus enim* Tertullianus *omnino eſſet, ſi vellemus ejus verba producere*): Tria, *inquit Lyrinenſis*, ſectanda eſſe homini Chriſtiano, univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem: ſequemur autem univerſitatem hoc modo, ſi hanc unam fidem veram eſſe fatemur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia; antiquitatem vero, ita, ſi ab his nullatenus ſenſibus recedamus, quos ſanctos Majores, & Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt, conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate, omnium, vel certe pene omnium Sacerdotum pariter, ac Magiſtrorum definitiones, ſententiasque ſectemur. *Hæc eadem veterum Chriſtianæ Religionis Apologiſtarum doctrina fuit; paſſim enim* S. Juſtinus Martyr, Origenes, Clemens *Alexandrinus*, S. Irenæus, Euſebius *in ſuis Operibus ad Veterum traditiones appellant. In eumdem modum Sęculi quarti Patres loquuntur*. S. Epiphanius *Hęreſi* 60. Oportet, *inquit*, & traditione uti; non enim omnia a divina Scriptura accipi poſſunt; quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in Traditione SS. Apoſtoli docuerunt. *Idem ſcriptum reliquit* S. Baſilius *in lib.* de Spiritu Sancto *c.* 11. Chryſoſtomus *pariter dum ea S. Pauli verba ad Theſſalonicenſes interpretatur*: Tenete traditiones, quas accepiſtis, ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram, *docte ſubdit*: Hinc patet, quod Apoſtoli non omnia per Epiſtolas, ſed multa etiam ſine litteris docuerunt; eadem vero fide digna ſunt tam illa, quam iſta.

Olden lib. 1. *Analyſis Fidei id ipſum hac ratione confirmat: conſtat, Evangelium ab Apoſtolis ante nuntiatum, quam ſcriptum fuiſſe, porro cum illud ſcripſiſſent, ſuos iidem libros per Eccleſias omnes miſerunt, quibus Evangelium nuntiaverant. Eæ vero Eccleſiæ non alio argumento ductæ crediderunt, eos libros Apoſtolicos eſſe, niſi quia perſpexerant, eorum librorum doctrinam cum ea congruere, quam Apoſtolorum ore ipſo perceperant. Ergo vel ipſo Apoſtolorum tempore Evangelicæ Scripturę Regula, qua ejus inſtitutio, & interpretatio nitebatur, Traditio fuit. Hoc* Tertulliani *in lib. de Pręſcriptionibus argumentum eſt. At, quęſo, videamus, quam apte illud exornet doctiſſimus* Richardus Simonius *in Pręfatione ad Hiſtoriam Criticam Veteris Teſtamenti*: Novum Teſtamentum, *inquit*, quod attinet, doctrina Evangelii apud innumeras Eccleſias fundata, & plantata fuit, antequam illud extiterit ſcriptum. Exinde vero Irenæus, Tertullianus, & primi alii Patres in ſuis adverſus Hæreticos diſputationibus non tam ad Verbum Dei ſacris Litteris comprehenſum, quam ad idem Verbum non ſcriptum, ſed traditum, & in Apoſtolicis Eccleſiis conſervatum confugerunt. Quoties vero Epiſcopi in Concilia, & Synodos convenerunt, ſinguli, quid in ſua quaque Eccleſia credebatur, renuntiabat, ita ut hæc tradita primis Eccleſiis fides, normæ deinceps inſtar fuerit ad Scripturæ obſcura interpretanda; ut ejusmodi Traditiones, Religionis Chriſtianæ, ab initio Chriſtianismi independenter ab ipſa Scriptura fundatæ compendium merito dixeris. Juxta illud ambiguas ſcripturas interpretari nos decet, ſicut ipſi Proteſtantes, & inter alios Illyricus, fatentur. *Poſſem etiam* Gerardi Voſſii *judicium addere in Epiſtola ad* Forbeſium; *at de eo alibi redibit ſermo.*

Huic argumento aliud, & quidem evidentius addimus. In Novi Teſtamenti Scripturis obſcura, & dubia loca ſunt; atque id ſane de S. Pauli Epiſtolis S. Petrus diſerte ſcribit: In quibus ſunt quædam difficilia intellectu. *Profecto cum Apoſtoli græce ſcripſerint, at non ſine omnibus Hebraicis idiotiſmis, eorum proinde Scripturæ paſſim Æthnicis Hebraici ſermonis vim ignorantibus non obſcuræ, ac dubiæ non eſſe potuerunt. Nec veriſimile fit, eos primos Chriſtianos, Apoſtolorum æquales, interpretationis, & conſilii gratia, ad Apoſtolos ipſos, qui adhuc in vivis erant, acceſſiſſe, cum id exequi facile poſſent. Interpretationes hæ ex ipſo Apoſtolorum ore prodierunt, in Eccleſia ſervatæ ſunt, magnamqu divinarum Traditionum partem conficiunt. Quamobrem ſapienter Tridentini Concilii Patres* Seſſ. IV. Decret. I. *ſtatuerunt, harum traditionum ope Scripturas explicari oportere.*

Joannes Franciſcus Buddæus T*heologus Luthera-*

theranus lib. I. *Theologiæ Dogmaticæ cap.* II. §. 33. *cum laudatum Tridentini Concilii locum protuliſſet, hæc ſubdit*: Oſtendere quoque debuiſſent Patres Tridentini, quænam iſtæ Traditiones ſint, unde nobis conſtet, eſſe a Chriſto eas, vel a Spiritu Sancto dictatas, qua ratione in Eccleſia propagatæ ſint, quæ ratio ſit illas a doctrinis humanis diſcernendi; quæ cum non fecerint Patres Tridentini, ſequitur, nihil certi, & ſolidi pro fide Chriſtiana ex Traditionibus hujuſmodi vagis deſumi poſſe. *Ita Buddæus e Proteſtantium conſuetudine potius, quam aliqua ratione permotus. Primum enim neceſſe ne erat, Tridentinos Patres commentarium in univerſam Scripturam, aut Theologiæ corpus edere, quo ſcilicet, quænam eſſent hæ Traditiones, oſtenderent? Præterea cum e Chriſtiana antiquitate conſtet, non omnem Chriſti, & Apoſtolorum prædicationem ab Apoſtolis ſcriptam fuiſſe, de Traditionum origine pariter conſtat. Verum a Tridentinis Patribus propoſita eſt eat dignoſcendi regula, cujuſmodi eſt Eccleſiæ conſenſus, & auctoritas; quam ſane regulam Proteſtantes rejicere nequeunt, niſi & illud dicant, veterem omnem Eccleſiam ignoraſſe, quod credebat, vel docebat, nec intellexiſſe Scripturas, ut in laudata Epiſtola* Voſſius *egregie ratiocinatur. Sed ut rem hanc fuſius pertractem, regulas in medium proferam, quas ad Traditiones diſcernendas doctus, & eruditus* Melchior Canus *lib.* III. de Locis *c.* IV. *propoſuit.*

Prima Regula eſt: Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt ab Apoſtolica usque ad nos, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur. *Regulam hanc docet* S. Auguſtinus *lib.* IV. *contra Donatiſtas cap.* XXIV. *& ex tanto Magiſtro* Vincentius Lyrinenſis *in Commonitorio. Pater* Courayer *in Præfatione ad interpretationem Tridentini Concilii, an.* 1742. *Amſtelodami edita, etſi generatim Traditiones impugnat, in hanc regulam tamen conſentit, nec apoſtolicum eſſe negat, quod ſemper, ubique, & ab omnibus apoſtolicum habitum fuit.*

At Buddæus *aſſerit, regulam hanc nullius omnino momenti eſſe, quia nempe non pauca mendacia venditantur, quorum origo ignoratur. Adduci ſolet a Proteſtantibus Papiæ exemplum, qui, cum librum ſuum Apoſtolicis, ut ajebat, antiquit traditionibus infarſiſſet, Veterum multos in craſſum, & ridiculum Millenariorum errorem traxit, & inter alios* S. Irenæum *ipſum, qui Traditionibus multum credebat.*

Primum quidem longe alia rerum ad Religionem ſpectantium, ac ceterarum ratio eſt. Id enim ſemper Chriſtiani religioſiſſime ſtuduerunt, ne quid innovarent, ſed Depoſitum ſibi a Apoſtolis commendatum ſervarent, quemadmodum ex omnium Veterum profeſſione, ex Tertulliani libro de Præſcriptionibus, ex S. Irenæi, ex Lyrinenſis Commonitorio, denique ex antiquis Conciliis oſtendi poteſt, quorum Patres ſe diligenter antiquitatem ſectari profitebantur. Nos ergo jure optimo dicimus, quoties in Eccleſia doctrina aliqua occurrit, ab Apoſtolis usque ad nos tranſmiſſa, nec reperitur in ſacris Litteris, nec humanæ originis eſſe probatur, eam ſane divinam habendam eſſe. Quod addunt de Papia, non imus inficias, eum popularibus rumoribus, vel Gnoſticorum libris in traditionibus colligendis deceptum fuiſſe, inconſultoque nonnullos temere, ac citra examen ejus opiniones adoptaſſe. At cum major, & melior veteris Eccleſiæ pars contra dicat, id evidenti argumento eſt, hanc veræ Traditionis notam in Papiæ opiniones non cadere, ac proinde ejuſmodi exemplum Melchioris Cani *Regulæ nihil officere.*

Secunda Cani *Regula eſt*: Si quod Fidei dogma Patres ab initio ſecundum ſuorum temporum ſucceſſionem concordiſſime tenuerunt, ejusque contrarium ut hæreticum refutarunt, idque de ſacris libris non habetur, per Apoſtolicam Traditionem habet Eccleſia.

Tertia Cani *Regula eſt*: Si quicquam eſt nunc in Eccleſia, communi Fidelium conſenſione probatum, quod tantum humana poteſtas efficere non potuit, id ex Apoſtolorum traditione derivatum eſt. *Equidem in hac Regula deſiderarem, ei, de quo* Canus *loquitur, antiquitatis conſenſum ſuppetere; alioquin fruſtra Theologus regulam hanc Proteſtantibus opponeret, qui Eccleſiam infallibilem, ſeu fallere, & falli neſciam eſſe inficiantur.*

Quarta Cani *Regula eſt*: Si Viri Eccleſiaſtici aliquod dogma, vel unam quamlibet conſuetudinem uno ore teſtentur, nos ab Apoſtolis accepiſſe, ſine dubio certum argumentum eſt, ut credamus.

Atque hæ ſunt Melchioris Cani *Regulæ quatuor, quarum ope divinæ Traditiones ab Humanis Doctrinis diſtingui poſſunt. Ac facile quivis intelliget, omnes has Regulas ad eam unam referri, quam* Vincentius Lyrinenſis do-

docuit, ex divina traditione eſſe, quod ſemper, ubique, & ab omnibus creditum eſt, ita tamen, ut id etiam intelligamus, quod multæ, & antiquiſſimæ Eccleſiæ, tamquam ab Apoſtolis traditum crediderunt, id vere Apoſtolicum eſſe.

Sed jam videamus, quid Novatores objiciant. Ajunt, eam noſtram doctrinam eſſe, Scripturam ſine traditione imperfectam, obſcuram, non ſatis ad Fidem eſſe, noſque proinde, dum traditiones inculcamus, Scripturam deprimere, eamdemque contemnere, graviſſimamque injuriam Apoſtolicis irrogare, quaſi non omnia ad Fidem neceſſaria in ſua ſcripta retulerint; ac de nobis dici poſſe, quod de Phariſæis Chriſtus dixit: Propter mandata Patrum veſtrorum transgredimini mandata Dei. *Immo vero, pergunt, quia* Nicolius, Noriſius, *aliique Romani Theologi docent, prope nullum Fidei dogma e ſacris tantum Scripturis ſine* Traditione *demonſtrari poſſe,* Traditiones *autem obſcuræ, incertæ, vagæque ſunt; ideo, concludunt, nil aliud facimus, quam Chriſtianam Religionem a fundamentis evertimus! atque hoc* Petri Baile *argumentum eſt in Dictionario Critico p. 2223. Editionis Amſtelodami an. 1720.*

Reſpondemus, eos, qui ajunt, divinam Revelationem tam ſcriptam, quam traditam ſemper eadem fide dignam eſſe, nulla ratione de utraque demiſſe ſentire, vel utramque deprimere. Cum enim divinis Scripturis prima, & præcipua Chriſtianæ Religionis capita contineantur, noſtra proinde docet Eccleſia, Scripturas has expendi oportere. At cum conſtet, nonnulla ſcripta non fuiſſe, ſive earum rerum, quæ ſcriptæ ſunt, ſive aliarum notitiam ſpectent, atque has ipſas res ejuſdem, ac ſcriptas, originis eſſe; ſapienter eadem Eccleſia genus utrumque rerum in eodem pretio haberi jubet. Neque vero ii ſumus, qui dubias, vagas, incertasque traditiones commendemus, ſe eas tantum, quas ex allatis regulis Apoſtolicas eſſe conſtat; adeoque Petri Baile *argumentum purum putumque ſophiſma eſt.*

Reponit hoc loco Epiſcopius, *atque ita Apoſtolicas Traditiones oppugnat Theologicarum Inſtitutionum lib.* IV. *cap.* X. & Limborchius *lib.* I. *Theologiæ Chriſtianæ cap.* V. *Chriſtum ea omnia, quæ credenda, ſperanda, & facienda ſunt, eruntque ad uſque Mundi finem, perfecte, cumulateque Apoſtolis inſpiraſſe, idque inter omnes Chriſtianos conſtare, & perſpicue Scripturam docere. Præterea id Apoſtolos prædicaſſe, ac docuiſſe qui dubitat, de Apoſtolorum etiam fide dubitet, neceſſe eſt. At, ſubdunt adverſarii, omnia omnino ſacris Litteris cumulatiſſime continentur; ergo prorſus inutiles Traditiones ſunt. Quod autem ſubdunt, ita demonſtrant: S. Joannes cap.* XX. Hæc autem, *inquit,* ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum eſſe Chriſtum Filium Dei, & ut credentes, vitam æternam habeatis in nomine ejus. *Et Epiſt.* I. *cap.* V. Hæc ſcribo vobis, qui creditis in nomine Filii Dei, ut ſciatis, vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomine Filii Dei. *Hinc infert* Epiſcopius, *omnia, quæ ad ſalutarem fidem, vel ad eam fidem, quacum æterna ſalus per Dei decretum certo conjuncta eſt, neceſſaria ſunt, ſcripta eſſe; alioquin fruſtra Apoſtolus diceret, ea ſcripta fuiſſe, ut eadem credentes, æternam vitam obtineamus. Profecto nihil pejus ex veris principiis unquam deductum eſt. Is nimirum eſt S. Joannis verborum ſenſus, ut quiſpiam vere Chriſtianus ſit, eum credere oportere, Chriſtum Dei Filium eſſe, atque ut id credatur, ea ſcripta fuiſſe. Ergo loco laudato S. Joannes non dicit, omnia ſcripta eſſe, quandoquidem ſacer idem Scriptor ad Evangelii ſui calcem teſtatur, ſe quidem non omnia ad Chriſti Domini vitam ſpectantia ſcripſiſſe. Præterea S. Joannes ad Chriſtianos ſcribens, eos jam Chriſtianam doctrinam callere, & in Chriſtum credere pro certo habebat. Dum ergo ſe, ut crederent, ſcripſiſſe ait, id unum ſibi vult, ſe ſcripſiſſe, ut, quod ore tenus docuerat, ſcripto firmaret; neque alius eſſe poteſt ejus verborum ſenſus. At, inquiet* Epiſcopius, *cur S. Joannes* neceſſaria *ſcripſit, ſi* ſufficientia *crederentur? Certe multum intereſt, eadem ſæpe repetit, ut altiores in animo radices agant. Et quoniam S. Joannes id facere coram frequenti multitudine non poterat, id ipſum ſcriptum reliquit. Nec S. Joannes dicere poterat, omnia ad ſalutem neceſſaria in eo, quod ipſe ſcripſerat, Evangelio contineri. Atque* Epiſcopius *ipſe fatetur, eſſe multa credenda, quæ a S. Joanne ſcripta non fuerunt. Quod autem* Limborchius *repetit, S. Joannem non ad ſua tantum, ſed ad aliorum etiam Apoſtolorum ſcripta animum retuliſſe, non alio ſpectat, quam ut argumentum, quo* Epiſcopius *utitur, ſi fieri poſſit, propugnetur.*

Opponit & illud Limborchius, *veriſimile non eſſe, Scriptores ſacros, cum etiam inutilia nonnulla ſcripſiſſent, neceſſaria deinde neglexiſſe,*

ſe. At jampridem Theologi noſtri huic argumento reſponderunt, non eam ſcilicet Apoſtolorum mentem fuiſſe, ut per ea, quæ ſcripſerunt, integrum Chriſtianæ Doctrinæ Corpus darent, ſed præcipua tantum capita, idque eos feciſſe, pro ut eorum temporum ratio poſtulabat; neque enim ut ſcriberent, ſed ut prædicarent, miſſi fuerunt. At demus, eos omnia neceſſaria ſcripſiſſe; quia ipſi multa verbo explicuerunt, de Scripturis interrogati, eorumne reſponſa haud Spiritus Sancti doctrinas, atque haud æquali auctoritate pollere cenſebimus? Quod cum ita ſe habeat, quidni Apoſtolorum tum ſcripta, tum dicta pari cum veneratione ſuſcipiantur?

Nobis tandem Patres objiciunt, quorum nonnulli Traditiones aperte rejiciunt. Theophilus *Alexandrinus lib.* II. *Paſchali aſſerit*, Demoniaci ſpiritus eſſe, aliquid extra Scripturarum auctoritatem putare eſſe divinum. S. Hieronymus *Comment. in Aggaum cap.* I. *damnat, & reſpuit, quicquid ſine Scripturarum auctoritate, ac teſtimonio profertur; & in Epiſtolam ad Titum*: ſine auctoritate Scripturarum garrulitas non habet fidem. *Præterea* Theodoretus *lib.* I. *Hiſt. Eccleſ. cap.* VII. *Conſtantinum in Niceno Concilio dixiſſe refert*: In diſputationibus rerum divinarum Sancti Spiritus doctrina præſcripta; Evangelici enim, & Apoſtolici libri cum Prophetarum antiquorum oraculis plene nobis oſtendunt ſenſum luminis. *Neceſſe proinde eſſe, ut ex oraculis Spiritus Sancti propoſitæ cujuſque controverſiæ ſolutiones ſumamus. Quibus Imperatoris verbis, inquit* Calvinus, *nullus tunc Nicænorum Patrum reſtagatus eſt, quemadmodum* Theodoretus *ipſe teſtatur*; *quod ſane ſilentium ſine perfidia non erat, ſi Traditiones in dubiis fidei quæſtionibus tenendæ ſunt.*

Reſpondet Melchior Canus *lib.* III. de Locis *cap. ultimo, Theophilum, & S. Hieronymum in eos loqui, qui nonnullas apocryphas hiſtorias, aut humana quædam inventa, ſacris quoque libris contraria, tamquam divina, ac certa poſteris venditabant. Alioquin S. ipſe Hieronymus, cujus præſertim auctoritate Proteſtantes abutuntur, ſi nihil extra Scripturam credendum putaſſet, cur tandem contra Luciferianos, Vigilantium, Helvidium diſputans, Traditionum auctoritate uſus eſſet? In eumdem modum explicandos eſſe cæteros Patres, dum ejuſmodi loquendi formulas adhibuerunt, cujuſmodi ſuere* Tertullianus *in lib.* de Carne Chriſti: Nihil recipiendum, quod non habet teſtimonium ſcripturarum: & S. Auguſtinus *in lib.* de Bono Viduitatis cap. I. Sancta Scriptura noſtræ doctrinæ regulam figit; *quæ teſtimonia objicit* Curayer. *Ad Conſtantini Orationem quod attinet, perperam* Calvinus *legit* plene; *in Græco enim codice legitur* σαφῶς, aperte, perſpicue; *itaque eum decepit Interpretis, aut bibliopolæ oſcitantia. Quamquam ſit vero ſimile, Nicænos Patres, ne Ariani a Concilio recederent, qui edixerant, ſe controverſiam e Scripturis agitare velle, liberalius egiſſe, & Conſtantini conſilium ob pacis ſtudium amplexos eſſe.*

Transfiguratio, Feſtum ad diei memoriam celebrandam inſtitutum, qua die Chriſtus Dominus in monte, quo Petrum, Jacobum, ejuſque fratrem Joannem duxerat, glorioſus apparuit. Ejus vultus Solis inſtar emicuit, niviſque candorem veſtes æquarunt. Viderunt Apoſtoli ſplendidam gloriam, qua Dei Filius exornatus erat, cognoveruntque Moſem, & Eliam adſtantes, colloquenteſque de ſuppliciis, & morte, quæ Chriſtus Hieroſolymis paſſurus erat. Tum Petrus animum ſumens, tabernacula tria, Chriſto ipſi, Moſi, Eliæ ibidem erigenda propoſuit: *Domine, bonum eſt nos hic eſſe; faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, ut Eliæ unum.* Adhuc eo loquente, eos lucida texit nubes; auditaque ejuſmodi vox: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipſum audite.* Hæc audientes Diſcipuli magno timore perculſi, in faciem procubuerunt; at Chriſtus accedens eos tetigit, confirmavitque. Tum vero oculos erigentes, Jeſum tantum viderunt. Finis, quem ſibi Dei Filius in hac transfiguratione propoſuit, is nimirum fuit, ut, quemadmodum promiſerat, Apoſtolorum nonnullis gloriæ, quam hypoſtaticæ unionis vi humanitas obtinebat, ſcintillam oſtenderet, eoſque, exhibito Divinitatis ſpecimine, contra ſcandalum Crucis, ignominiæque muniret. Moſes, & Elias cum Chriſto viſi, ut convinceremur, Legem, quam primus, & Prophetas, quos alter deſignabant, ad Chriſtum, tamquam ad finem referri, neque alio omnino ſpectare, & per eam apparitionem nihil aliud, quam Chriſtum Dominum, ejuſque Eccleſiam intelligi debere. Conſtans, firmumque eſt, facti quidem textus vi, Prophetas eos duos ipſos, non ſpecie tenus, ut

aliqui contendunt, apparuiſſe. Petrum autem, Jacobum, & Joannem Chriſtus elegit, quos ſuæ gloriæ teſtes faceret, quia ar perpeſſionum teſtes iidem in Olivarum monte ſuturi erant. Sacra Scriptura montem haud nominat, in quo mirum hoc eventum contigit; & Interpretum plerique poſt S. Hieronymum, eum Thabor fuiſſe contendunt; atque huic quidem opinioni ſuffragari videtur Eccleſiæ traditio. Tum vero perfecta Regis Prophetæ verba: *Mons Thabor, & Mons Hermon in nomine tuo lætitia geſtient*; Hermon quidem in Divini Filii Baptiſmate, quia tunc ibidem perſonuit æterni Patris vox; Thabor autem in ejuſdem Transfiguratione, quia Servaror ibi ſuæ gloriæ ſplendorem exhibuit, novumque Patris teſtimonium percepit.

Tranſmigratio, domicilii mutatio, ſeu actio qua quiſpiam regionem aliquam deſerit, ut in alia ſibi ſedem ſtatuat: *Tranſlata eſt omnis Judæa tranſlatione perfecta:* Omnino Judaicus populus alio deductus fuit, relicto nemine penitus. Numerantur Judæorum Babylonem tranſmigrationes quatuor, omnes a Nabuchodonoſor. Prima contigit anno quarto Regis Joakim, Daniele, aliiſque nonnullis captivis in Chaldæam delatis. Incidit altera in Sedeciæ tempora. Tertia, & quarta diſtinctis temporibus contigere, atque in poſtrema, quicquid hominum in Judæa ſupererat, Babylonem translatum fuit. Tribus quoque decem primo quidem tranſtulit Teglarphalaſſar, qui ademptam partem in Urbes *Lahela*, *Habor*, & *Haa* deduxit; tum Salmanaſar, qui, capta Samaria, Iſraelitici Regni reliquias in Aſſyriam traxit, atque ad flumen Gozan, & in Medorum Urbibus conſiſtere voluit. Ex his captivis Iſraelitis ingens numerus in patriam rediit, Perſis, Græciſque regnantibus; cæteri propagati, diſperſique per omnes Orientis Provincias. Eorum poſteri fuere, qui ex omnibus Aſiæ partibus feſto Pentecoſtes die Hieroſolymam confluxerunt. Ad hos S. Jacobus Epiſtolam ſuam dedit hoc titulo: *Ad decem Tribus diſperſionis*.

Tribunus. Hoc dignitatis nomen derivatur a *Tribus*, quia populus Romanus a Romulo diviſus fuit in partes, ſeu Tribus omnino tres, præfecto ſingulis Magiſtratus, qui Tribunus dicebatur. Tribuni porro multorum generum erant. Aliis internum Reipublicæ regimen commiſſum erat. Aliis demandata armorum administratio. *Tribunus Celerum*, is, qui equitum cohorti præerat. *Tribunus Militum*, is, qui peditum cohortem ducebat. *Tribunus Ærarii* cuſtos publici theſauri erar. *Tribunus maritimorum* maritimis portubus præfectus erat. *Tribunus Plebis*, Magiſtratus inſtitutus ad ſuſtentanda jura populi; hæc autem dignitas in Republica celeberrima evaſit. Dum Hebraicus Veteris Teſtamenti Textus Latine redditur, vocabulum hoc ſæpe adhibetur, ad ea penes Hebræos munia ſignificanda, quæ Romanorum Tribunorum officia exhibebant: *Iratuſque eſt Moyſes principibus exercitus, Tribunis, & Centurionibus, qui venerant de bello*. Hi Tribuni præerant hominibus mille. In Novo Teſtamento nomen hoc id fere ſignificat, quod apud Romanos, quia ſcilicet ii, quibus is titulus tribuitur, reapſe e Romana militia erant.

Tribunal, locus, e quo ſuum cuique jus redditur. Tribunalia penes Judæos erant generum omnino trium; unum quidem Judicibus conſtabat tribus, viginti tribus alterum, tertium denique ſeptuaginta. Primum Tribunal aderat in vicis omnibus, ut de cauſis quæreretur, ac de pecunia, aliiſque rebus mobilibus ageretur. Tribunal alterum erat in Urbibus, & de criminibus judicabat. Denique Tribunal tertium, cæterorum maximum, ſupremumque, magnum Synedrium erat, quod Hieroſolymis cogebatur, cujuſque auctoritati nemo non indiſcriminatim ſuberat. Magiſtratus hic ipſe de negotiis omnibus ad Religionem ſpectantibus judicabat. Occurrit in Deuteronomio Tribunalium horum trium inſtitutio; *Judices, & Magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dederit tibi per ſingulas Tribus tuas, ut judicent populum juſto judicio, nec in alteram partem declinent.* Minora Tribunalia ſita erant ad Urbium portas, tamquam in loco cæterorum aptiſſimo, ac frequentiſſimo, quo ſcilicet, qui contendebant, facilius convenire poterant. Tertium denique Tribunal deſignatur his verbis: *Si difficile, & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris, & Judicum intra portas tuas videris verba variari, ſurge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniéſque ad Sacerdotem Levitici generis, & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem.*

Tribus. Hebræi diviſi erant in Tribus duodecim pro numero filiorum Jacob, quorum unu-

Digitized by Google

unuſquiſque ſuæ Tribui nomen dabat. Cum hic Patriarcha morti proximus filius duos Joſeph, *Manaſſem*, & *Ephraim* adoptaſſet, extitere Tribus omnino tredecim, Tribu Joſeph, poſt mortem Jacob, in duas ſecta. Joſeph fuit omnis familiæ ſuæ caput, cujus prodigioſa per Ægyptum propagatio traxit in ſuſpicionem ejus regionis Reges, qui eam de ſe ſtatuerunt. Sed ea quidem a Deo mirum in modum per Muſis miniſterium a Tyrannorum manibus liberata ſe contulit in Terram Chanaan, duce Joſue, qui regionem partitus eſt in Tribus duodecim, quibus hæc familia conſtabat; hæc autem erant Tribuum nomina: Ruben, Simeon, Levi, Judas, Iſſachar, Zabulon, Dan, Nephtali, Gad, Aſer, Beniamin, Manaſſes, & Ephraim. Una Tribus Levi nullam in diviſione partem obtinuit, quia Deus eam ſervitio ſuo mancipavit, dicevitque. Et nonnullæ tantum Urbes in domicilium traditæ, primitiæque, decimæ, & oblationes, quibus ſubſiſterent. Ita porro diſtributa terra Chanaan, ut Tribus Ruben, & Gad, ac pars Tribus Manaſſe ultra Jordanem ſitæ ad Arabiam, ac Syriam vergerent; cæteræ citra flumen ſibi ſedem ſtatuerent. Tribuum duodecim ſtatus hic ad Salomonis uſque mortem perſtitit. Roboam, qui ei ſucceſſit, cum acerbius, & aſperius ageret, funeſtæ defectionis cauſa fuit. Tribus decem receſſere a Davidis domo, Jeroboam Regem renuntiarunt, Regnumque Iſrael conſtituerunt. Salomonis filio non niſi Tribus duæ, Judas, & Beniamin remanſerunt, quæ Regnum alterum confecerunt, quod Dei cultum, & veram Religionem retinuit; uſurpator eorum, ut ſubditis ad legitimi Regis obedientiam redeundi voluntatem adimeret, verum cultum repudiavit, eique aurei vituli idololatriam ſubſtituit. Schiſma hoc graviſſimatum calamitatum Epocha fuit, quibus Deus perduellis populi ingratum animum, & pertinaciam puniit. Hinc ſtatim pervicax, æternumque odium inter Regna duo, quæ nunquam non in mutua bella furor egit, ac rabies, quam longe maximam ratio regiminis inſpirabat. Tum eumdem populum Deus, delictis exacerbatus, maxima poteſtate inſtructis Regibus tradidit, quos identidem ſuſcitavit. Teglatphalaſſar e media Aſſyria ad perduelles puniendos eductus rapuit initio ſtatim Tribus Ruben, Gad, & Nephtali, dimidiumque Tribus Manaſſe, quod ultra Jordanem erat, eaſdemque Tribus ad Euphratem tranſtulit. Deinde Salmanaſar irruit in Regnum Iſrael, Metropolim diruit, captumque, quod ſupererat Tribuum decem ultra Euphratem & ipſe deduxit. Ita deletum Regnum Iſrael, ſeu Tribuum decem, in quarum locum immiſſæ barbarorum, & idololatrarum populorum coloniæ; ut Iſrael per ea tempora conſpicuum, & peculiarem populum non conficeret, confuſis, permixtiſque cum exteris Nationibus ejus reliquiis. Tribus hæ decem non amplius ab exilio revocatæ, ut ſui regiminis formam reciperent; quippe quæ, dum a Davidis ſe domo ſejunxerant, Meſſiæ ſpem abjecerant, ac ſe pariter per idololatriam aurei Vituli, quam nunquam ab eo tempore deſeruerunt, a Deo ſegregaverant. Interea favente per Edictum Cyru, Judæiſque Hieroſolymam redeundi facultatem concedente, Iſraelitarum multi variis e Tribubus in regionem rediere, quam eorum Majores incoluerant, irrueruntque in Tribum Juda, ut unam cum ea ditionem conficerent. Ita Dei perfecta oracula, qui Domui Iſrael graviſſima minitatus, dulciſſima promiſſa minis addiderat, fore ſcilicet, ut idem populus ad novum, eumque priore feliciorem ſtatum rediret: *& erit in die illa, ait Dominus Exercituum; conteram ejus jugum de collo tuo, & vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni; tu ergo ne timeas, ſerve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas, Iſrael, quia ecce ego ſalvabo te de terra longinqua, & ſemen tuum de terra captivitatis eorum, & revertetur Jacob, & quieſcet, & cunctis afluet bonis, & non erit, quem formidet.* Sane redius hic ſenſim tantum, ac ſine rumore contigit; & quod jam diximus, Tribus decem in peculiaris populi corpus redintegratæ non fuerunt. Id nimirum Tribubus duabus, Juda ſcilicet, & Beniamin ſervatum erat, penes quas, inter prævaricationes, viguerat, perſtiteratque veræ Religionis exercitatio. Tribus hæ diutius, quam cæteræ, in patrio ſolo remanſerunt, obſecutæ Regibus Juda, & ſplendida non pauca Divini in hoſtes patrocinii ſpecimina obtinuerunt; ſed addito tandem delictis cumulo, Deus eas quoque in ejus Principis manus tradidit, quem ſuæ vindictæ Miniſtrum, quaſique inſtrumentum ſtatuerat. Miſſus prædicto jam tempore Nabuchodonoſor Hieroſolymam cepit, Tem-

plum

Digitized by Google

plum flammis devovit, Urbem vaſtavit, diruitque, & populum omnem in Imperii ſui Provincias caprivum traxir. Poſt ſeptuaginta captivitatis annos, promiſſorum meminit Deus, quibus ſuo ſe populo obſtrinxerat, fore ſcilicet, ut libertatem reeuperaret, ipſo Liberatoris nomine deſignato. Igitur Cyro, quem in æternis decreris jampridem elegerat, inſpiravit, ur Judæos in patriam remitteret. Princeps hic Judæis licere voluit, Templum reſtituere, & ex Majorum Lege vivete. Palæſtina quamprimum referta incolis, reſtaurata Urbs, exculti agri. Ac Judæi quidem deinceps unum tantum regimen, quod uni tantum capiti ſuberat, confecerunt, corpuſque unum, cujus omnia & ſingula membra per ejuſdem Religionis profeſſionem mutuo conjuncta vero Deo cultum in Templo exhibebant, & in Meſſiæ ſpem erecta vivebant, quam Majores per extremam calamitatem repudiaverant. Hæc proprie totius Judæorum Hiſtoriæ maxime inſignis Epocha eſt. Nunquam antea populus hic majorem de Moſaica Lege ſollicitudinem exhibuerat, nunquam ei vehementius adhæſerat; nunquam etiam eum Deus majoribus beneficiis, boniſque temporalibus cumulavit; quod ipſum Prophetæ protenderant: *Ero quaſi ros, Iſrael germinabit ſicut lilium, & erumpet radix ejus ut Libani; ibunt rami ejus, & erit quaſi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani. Convertentur ſedentes in umbra ejus, vivent tritico, & germinabunt quaſi vinea.*

Tributum. Iſraelitæ non niſi Deum ipſum ſibi ſupremum Principem agnoſcebant, ac ſe a nulla prorſus alia poteſtate pendere putabant: *Nemini ſervivimus unquam*, ita ipſi de ſe dictitabant. In hujus ſupremi dominii argumentum Deo quiſque quotannis tributi titulo dimidium ſiclum ſolvebant. Obſequii notam hanc exegit Deus ipſe: *Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael juxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis Domino; & non erit plaga in eis; cum fuerint recenſiti, Hoc autem dabit omnis, qui tranſit ad nomen, dimidium ſicli juxta menſuram Templi*. Sæpe quidem exteris Principibus ſubditi, graviſſimiſque tributis addicti, quaſique obruti fuere; at timori tunc, & neceſſitati cedebant, ac non niſi coacti, reluctanteſque jugum ſubibant. Eorum Reges ipſi diligenter cavebant, ne ejuſmodi ſervitutem, quam populus uni Deo religioſiſſime profitebatur, omnino læderent. Ita Salomon, Chananæis, qui ſupererant, juſſis tributum ſolvere, ac diurnum ſervitium ad publica opera conferre, Iſraelitarum nullum vectigalem eſſe paſſus eſt. Quamquam ſub regni ſui finem eos & laboribus, & vectigalibus ſubdidit; at eum quamprimum facti pœnituit; ita enim avertit animos, jecitque ſeditionis ſemina, quæ ejus filio regnante contigit. Judæa in Romanam Provinciam redacta, deſcriptiſque Auguſti juſſu nominibus ad ſtatuendum tributo modum, quod in capita ſolvendum erat; ſtipatus aſſeclarum manu Judas Galilæus obſtitit, arrogatumque vetus Judæorum jus excitans, haud licere contendit, tributum Romanis ſolvi; quod Galilæorum, ſeu Herodianorum ſectæ locum præbuit. Ab hujus ſectæ hominibus ſubdole interrogatus Chriſtus; ut, quicquid reſpondiſſet, circumventus aut Nationis, aut Principis hoſtem ſe proderet, eorum vafritiem diluit, disjecitque, ſapienti reſponſo, ſtatutis utrique poteſtati finibus: *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo*. Eos ergo monitos voluit, Principis nomen, imaginem, monetæ cudendæ, & ad certum pretium, ac valorem redigendæ jus ſupremæ in ſubditos poteſtatis notas eſſe; Deique Lege præcipi, ut, quoad juriſdictio poſtulat, ſuo quiſque Principi ſubſit; iiſque proinde jactatam libertatem haud fore tituli loco, quamobrem negarent tributa Principi, cui Deus ipſos ſubdiderat. Tanti Magiſtri veſtigiis inſiſtentes SS. Petrus, & Paulus, contra arrogantes ejus ætatis Judæos cum Juda Galilæo ſentientes, officia Principibus debita Fidelibus ob oculos ponere non deſtiterunt; ita utriuſque nomine S. Paulus: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit; non eſt enim poteſtas niſi a Deo; quæ autem ſunt a Deo, ordinata ſunt*. Illud ergo, docente Apoſtolo, præcipuum, ac primum ſubditorum officium eſt, ut ſupremam Principum poteſtatem, eorumque in Magiſtratibus auctoritatem profiteantur, iiſdemque obedientiam exhibeant. Utrumque divini juris eſt; & obedientia quidem hæc ex conſcientia derivari debet; ut, nulla licet timenda pœna eſſet, eam tamen excuti non liceret: *non propter iram, ſed propter conſcientiam*.

Poteſtas omnis, quæ in terris exiſtit, quæcumque tandem ea ſit, a Deo eſt: æternamque Dei Legem violat, quiſquis in eam aliis

ar-

Digitized by Google

armis, quam gemitibus, & precibus utitur, ſi quando ejuſdem Poteſtatis malo ſit, ut tyrannicum in modum adhibeat eam viim, quam Deus in ejus manibus poſuit. Hæc autem Poteſtas non ea ſolum eſt, quam ſibi ipſe temere confinxit unus e ſceleſtis auctoribus operis execrandi, *omnis poteſtas bene ordinata quæ a Deo eſt*. Seditioſus hic Scriptor Apoſtoli verba ita explicare non potuit niſi per depravationem pœna dignam, quæ eo ſpectat, ut in Principem, qui ſe tyrannum proderet, perduellibus ſubditis arma ſuppeditet: *quæ autem ſunt a Deo, ordinata ſunt*; hæc generatim eſt poteſtas omnis, quæ a Deo eſt: *quæ autem ſunt a Deo, ordinata ſunt*; tametſi ejuſdem pnteſtatis uſns omnis, omniſque ad eam perveniendi ratio a Deo non ſit. Altetum ſnbditorum officium eſt in eo poſitum, ut Principibus tributa ſolvant; id Apoſtolus mandat Dei nomine: *Cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal*. Huic autem officio ſubditi ſubſunt, ut Prinripibus dent, quo publicam tranquillitatem, temporalia populotum ſuorum bona, vitamque tueantur; oeque ulla eos ratio ab hoc officio eximere poteſt, tametſi contingeret, ut Princeps, ob immodicas expenſas, gregem jugularet, cujus pater eſſe deberet.

Trinitas, ſacrum nomen ad ineffabile exprimendum Myſterium Dei unius in Perſonis tribus, Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Nnmen boc ipſum non reperitur in ſacris Litteris; at divinæ Perſonæ tres pluribus in locis occurrunt. Deum Patrem deſignant prima Geneſeos verba: *creavit Deus Cœlum, & terram*. Filium ſæpe innuunt *Verbi*, Sapientiæ, Salvatoris, & Liberatoris nomina. Spiritus Sanctus exprimitur nomine Spiritus Conſolationis, ſeu Paracliti. Occurrunt in Novo Teſtamento conjunctæ Perſonæ tres: *Ite, docete omnes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; & alibi paſſim. Probabile eſt, initio quidem Myſterium hoc Judæorum pleriſque notum non fuiſſe, quos ſane inſcitia a Trinitatis fide ad Deorum plurimorum opinionem trahere potuiſſet; & dubitari non poteſt, quin ejus notitia Patriarchis, Prophetis, & Hebræorum ſapientiſſimis, ſanctiſſimiſque conceſſa, præſertim vero Chriſti Domini tempore communis fuerit.

Triphon, *delicioſus*, ſeu Deodotus, ex Urbe Apamæa, ſupremus Dux exercitus Alexandri Bales, eidem utile ſervitium præſtitit in bellis, quæ cum Demetrio Nicanore geſſit. Poſt Alexandri mortem, in Arabiam ſe contulit, ut ejus filium quæreret, quem Syriæ Regem renuntiandum curavit, obluctante licet æmulo Demetrio, quem vicit, & in fugam egit. At perfidus Triphon, qui nihil aliud animo verſabat, quam ut ſolio potiretur, eo ſtudium, & operam contulit, ut Antiochum de medio tolleret, verituſque, ne Jonathas Machabæus ejuſmodi conſiliis obſiſteret, eum occidendi occaſionem quæſivit. Venit ergo Bethſan, ad quem Jonathas non exigua ſuorum manu ſtipatus acceſſit; quod videns Triphon, aperte conſilium exequi nnn auſus, ad vafritiem confugit. Jonatham honorifice excepit, ei dona obtulit, eidemque omnem Exercitum, tamquam ſibi ipſi parere juſſit. Cum ita ſibi Jonathæ animum devinxiſſet, ei perſuaſit, ut ſuos remitteret, ſibique Ptolemaidem pergenti comes adeſſet; quippe eam Urbem ei traditurum. Jonathas, cui nulla proditionis ſuſpicio, Triphnni obſecutus eſt; at vix Ptolemaidem ingreſſus, in vincula conjectus fuit, ſociis admodum paucis ad unum contrucidatis. Hac inſigni proditione fœdatus Triphon in regionem Juda ingentem exercitum intulit, idque etiam aſſecutus eſt, ut e Simonis manibus Jonathæ filios duos, & præterea argenti talenta centum extraheret; ita ſe ſubdole libertatem patri conceſſurum pollicitus, at perfidiæ cumulum addens, patrem, & filios occidit; tum vero in patriam rediit. Occiſiones hæ non niſi ſævioris ſtragis præludia erant, quæ Syriæ diadema ejus capiti imponeret. Haud diutius inhumanum conſilium diſtulit, prodito juniore Antiocho, in cujus locum irrepens, ſe renuntiatum voluit regionis Regem, quam immani crudelitate vaſtavit. At non diu Regnum tenuit, quod ei delicta comparaverant. Legitimus ſolii ſucceſſor hæreditatem adiit, omniſque exercitus, cum Triphonis tyrannidem diutius ferre non poſſet, ei ſtatim ſe dedit. Uſurpator ſe ita derelictum videns, Doram fugit, maritimam Urbem, quam mari, terraque novus Rex inſecutus obſedit. Cum porro diu hoſtilem impetum Urbs ſuſtinere non poſſet, id Triphon obtinuit, ut Ortoſiadam fugeret, unde Apamæam profectus, cum in patria ſibi ſatis conſultum crederet, captus, & morti addictus, proditi

Jo-

Digitized by Google

Jonathæ, ſuſi regii ſanguinis, ſuæque in ſubditos tyrannidis pœnam luit.

Tripolis, *Urbes tres*, Phœniciæ Uibs ad oram Maris Mediterranei, ita dicta, quia reapſe conſtabat Urbibus tribus, quæ ſtadii ſpatio invicem aberant. In Machabæorum libris legitur, poſt Antiochi Epiphanis mortem, Demetrium Seleuchi filium, ad quem jus in Syriæ Regnum ſpectabat, *R*oma fugiſſe, ac Tripolim appuliſſe. Urbs hæc etiamnum ſubſiſtit, maximo ob aptum portum commercio clara.

Tritura, grani a palea ſeparandi actio; quod duobus modis apud Hebræos fieri conſueverat, plauſtris, ſeu curribus ferro inſtructis, vel expeditis bobus, qui pedum biſurcatis unguibus paleam tererent: *Non ligabis os bovis, triturantis in area fruges tuas*. Alligabatur bis belluis os, ne granum attingerent, quod terebant; & cum triturationis opus laborioſiſſimum eſſet, Deus, ut Judæis humanitatis ſenſa in eos inſpiraret, qui operam ſuam in eorum utilitatem conferebant, in Lege vetuit, ne os Bobus, in hoc grave opus incumbentibus alligaretur. S. Paulus, ſuper vero ſacræ Scripturæ ſenſu a Deo illuſtratus, præceptum hoc ad Evangelii Miniſtros accommodat, oſtenditque, Deum his verbis id ſibi velle, ut iidem Miniſtri alantur eorum impenſis, qui inſtituuntur: *Non alligabis os bovi trituranti.... an propter nos utique hoc dicit?.... ſi nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus?* Sacra Scriptura ſæpenumero ad hanc terendi tritici rationem alludit: *Surge, & tritura, filia Sion, quia cornu tuum ponam ferreum, & ungulas tuas ponam æreas, & comminues populos multos*. Verba hæc victorias innuunt, quas Eccleſia per univerſum terrarum orbem ex acerrimis perſecutoribus, & hoſtibus retulit. Hac eadem ſimilitudine Iſaias, & Jeremias ad imminentes Babyloni lamitates nuntiandas utuntur: *Filia Babylonis, quaſi area, tempus trituræ ejus; adhuc modicum, & venit tempus meſſionis ejus*.

Troas, *penetrata*, Phrygiæ Urbs in Aſia Minore ad Helleſpontum, veteris Trojæ ruinis proxima. Ibi S. Paulo contigit Macedoniani viſio, qui eum hortatus eſt, ut in Macedoniam migraret; itaque ibidem Apoſtolus navim conſcendit, ut eo ſe conferret. *Navigantes a Troade*. Actor. cap. xvi.

Troglodita, Græcum nomen, quod eos ſignificat, qui Cavernas incolunt. Ita nuncupabantur populi quidam, quibus ad Palæſtinam, Arabiam, & Ægyptum, & quidem in Cavernis tantum, domicilium erat. Semel in ſacris Litteris leguntur: *Nec erat numerus vulgi, quod venerat cum eo, ex Ægypto, Lybici ſcilicet, Troglodita, & Æthiopes*.

Tryphæna, & *Tryphoſa*, *delicioſa*, Chriſtiana Fœmina, de qua S. Paulus in Epiſtola ad Romanos: *Salutate Tryphænam, & Tryphoſam, quę laborant in Domino*. Nihil certi de duarum harum Fœminarum vita; & quicquid fertur, apocryphis monumentis nititur.

Tubalcain, *mundana poſſeſſio*, filius Lamech bigami, & Sellæ, *qui fuit Malleator, & Faber in cuncta opera æris, & ferri*. Is nimirum eſt, qui vulcani notionem Ethnicis ſuppeditavit. Huic ſane Numini admodum ejus nomen, arſque reſpondent. *Geneſ.* iv. 22.

Tubianæi, *homines boni*, populi e regione Job ad ſeptemtrionem Bathaneæ: *Venerunt in Characa ad eos, qui dicuntur Tubianæi Judęos*. Tubini quoque nuncupabantur. I. *Machab.* v.

Turris. Sacra Scriptura multarum turrium meminit, quæ pluribus uſibus addictæ erant. Aliæ muniendis Urbibus inſerviebant, ut turres Phanuel, Sichem, Thebes, Tyri, Syenes, & quæcumque Hieroſolymis erant: *Narrate in turribus ejus*. Aliæ eo ſpectabant, ut inde proſpiceretur; ejuſmodi erat turris Jezrael, e qua excubiæ exercitum Jehu accedentem conſpicabantur: *Speculator, qui ſtabat ſuper turrim Jezrael, vidit globum Jehu venientis*. In agris quoque turres ad fructus cuſtodiendos erigebantur: *Ædificavit turrim in medio ejus*: in media nempe vinea, ut gregem cogeret, & cuſtodiret. *Egreſſus inde fixit tabernaculum trans turrim gregis*. Turris hæc mille circiter paſſibus aberat Urbe Bethleem; ibique feruntur Angeli Paſtoribus apparuiſſe, ut iis Chriſtum natum nuntiarent. Ad armentorum etiam cuſtodiam Ozias Rex turres in Deſerto erectas voluit: *Extruxit etiam turres in ſolitudine*; cumque in iis turribus cuſtodes eſſent, qui Paſtores, & armenta a latronum excurſionibus tuerentur, hinc proinde originem duxit in ſacris Litteris uſitatiſſima loquendi ratio: *A turre cuſtodum ad Civitatem munitam*; ad omnia generatim re-

Digitized by Google

gionis loca, a minimo ſcilicet ad maximum, ſignificanda.

Turtur, avis, quam Evangelium puram declarat, quæqua multis in ſacrificiis offerebatur. Pauperes imprimis, qui conferendis magni momenti victimis impares erant, Turtures offerebant. Hæc B. Virginis ad purificationem oblatio fuit: *par turturum*. Pauper quoque leproſus turtures duas obtulit, unam pro peccato, in holocauſtum alteram, purificationis die; quod etiam vir, aut fœmina, immodico fluxu laborantes præſtabant octavo poſt die, quam convaluiſſent.

Tychicus, *fortunatus*, ex Aſiæ provincia, S. Pauli Diſcipulus, qui Apoſtolo diu deſerviit, obiitque id officii, ut ejus epiſtolas ad Eccleſias perferret: *Omnia vobis nota faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidelis Miniſter in Domino*. Id etiam ei demandatum erat, ut Eccleſiarum rationem expenderet, quique eſſet Eccleſiæ cujuſque ſtatus, ad S. Paulum deferret. Epheſum legatus creditur, ut, abſente Tito, eam Eccleſiam adminiſtraret. *Ad Coloſſ.* IV.

Tympanum, muſicum apud Hebræos inſtrumentum, notum generali nomine *Toph*, quod omnia tympanorum genera complectebatur. Poſt Rubri Maris tranſitum, Maria tympanum ſumpſit, unaque cum cæteris fœminis lætitia geſtire, & choreas agere cæpit: *Sumpſit Maria Prophetiſſa tympanum in manu ſua, egreſſæque ſunt Mulieres omnes poſt eam cum tympanis, & choris*. Tympani genus hoc veluti cribrum erat, eique, fere non aliter ac cymbalo, tintinnabula circum aderant. Uſui tympanum erat lætis, fauſtiſque temporibus, ut in victoria, in conviviis, in nuptiis, in divinis laudibus celebrandis.

Tyrannus. Id nominis inſtitutum ad Principem, Regem ſignificandum non niſi abſolutæ apud viros principes auctoritatis abuſu odioſum evaſit. In ſacris Litteris priſtinam ſignificationem retinet: *Primus de Regiis principibus, ac tyrannis teneat equum ejus*. Nonnunquam tamen in malam partem accipitur: *Animos crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens*.

Tyrannus. In Actis legitur, S. Paulum, cum Epheſinos Judæos nullum ex ejus ſermonibus fructum percipere perſpexiſſet, in eorum Synagogam pergere deſtitiſſe, & in cujuſdam Tyranni ſchola quotidie docere cæpiſſe: *Quotidie diſputans in ſchola Tyranni cujuſdam*. Non conſtat, idne proprium nomen ſit, quod ethnicum aliquem fide imbutum, & S. Pauli amicum ſignificet, an vero Tyrannus hic vir aliquis princeps fuerit, qui ad Diſcipulos inſtituendos ſuam Apoſtolo domum conceſſerit.

Tyrataba, Palæſtinæ vicus in Tribu Ephraim prope Montem Garizim, neca clarus, quam Pilati juſſu Samaritani plurimi ſubleruot. Hoc ei facinus extremam perniciem attulit; populo enim apud Vitellium Syriæ Præſidem conquerente, Pilatus ad Tiberium accitus fuit. Ea clades eſt, da qua S. Lucas: *Aderant autem quidam ipſo in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum*.

Tyrus, *collis*, Phœniciæ Urbs celeberrima, antiquiſſima. Subſiſtebat Joſue tempore; eamque, ut ejus regionis maritimas Urbes cæteras, Tribus Aſer obtinuit: *Uſque ad Civitatem munitiſſimam Tyrum*; at ex ea Chananæi nunquam a Judæis expulſi videntur. Multis ea vicibus obnoxia fuit; nec de ipſius fato conſtat. Nova porro, inſignis & ipſa Tyrus ante Salomonis Templum 240. non amplius annis a Sidoniis ædificata fuit in quadam Inſula e conſpectu veteris, a qua freto admodum anguſto dividebatur. Hæc poſterior ob induſtriam, locique opportunitatem domina maris, totiuſque terrarum Orbis quaſi centrum evaſerat. Ad ejus opum, ſplendoris, poteſtatiſque incrementum nationes undique conferebant. Certatim ad ejus nundinas pretioſiſſima quæque, ſingularia, & ad luxum fovendum aptiſſima conferebantur; eaque viciſſim in proximas regiones depravationis ſuæ contagionem teterrimam diffundebat. Eam proinde Iſaias meretricem appellat, quæ ſe omnibus terrarum Regnis proſtituit: *Erit Tyro quaſi canticum Meretricis .... & rurſum fornicabitur cum univerſis Regnis terræ*. Paſſim occurrunt apud Prophetas in hanc ſceleſtam Urbem minæ, quam longa ſecundarum rerum ſeries arrogantia, & faſtu perfuderat; ut non ſine voluptate tamquam Urbium Regina ſpectaretur. Ob luxum, & idololatriam Deo jam maxime inviſa, inhumanitate in Judæos delictis cumulum addidit. Haud ſatis ei Hieroſolymæ excidium ad lætitiam fuit; ejus incolas in captivitatem traxit, & Idumæis, ſæviſſimis hoſtibus tradidit. Po-

Potita eſt etiam Templi divitiis, quibus Idola ſua ipſa exornavit. Impietas hæc, & barbaries divinæ vindictæ fulmina in eam traxere. Nabuchodonoſor, divinæ juſtitiæ flagellum, in Tyrum irruit, Itobalo ejuſdem Rege. Per annos tredecim obſeſſam Urbem cepit, ejus evertit aggeres, theſauros diripuit, ipſamque Urbem a fundamentis diruit, quemadmodum Ezechiel portenderat: *Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor Regem Babylonis.... cum equis, & curribus, & catu, populoque magno, & diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent turres ejus.... Vaſtabunt opes ſuas, & deſtruent muros tuos, & domos ſuas præclaras ſubvertent.* Ergo ſuperba Urbs ad vici conditionem redacta eſt, qui notus nomine *Palætyri*, ubi Templum erat, quo Tyrii volebant Alexandrum ſacrificii offerendi gratia ſe conferre. Ejus incolæ, qui in proximam Inſulam ſe receperant, ibi novam Urbem ædificarunt, quæ prope momento temporis veteri potentior evaſit; quæque ipſa priſtinæ calamitatis oblita, quam delicta meruerant, longe laxiores quam antea faſtui, luxui, impietati habenas ſolvit. Ei Prophetæ pœnam priore graviorem, atque adeo extremum exitium Dei nomine prædixerunt. Ejus everſio, inquit Iſaias, veniet e Cethim, ſcilicet e Macedonia, a Rege infirmo, obſcuro, ſpernendo: *Onus Tyri: ululate naves maris, quia vaſtata eſt domus, unde venire conſueverunt; de terra Cethim revelatum eſt eis.* Elapſi erant anni quadringenti a Tyro primum per Nabuchodonoſor Regem capta, cum eam Alexander Macedo rurſus obſedit, cepitque, cum menſium ſeptem ſpatio obſediſſet. Rationem Propheta prædixerat, qua Princeps hic ea potiretur, completo ſcilicet Maris ſinu, qui Urbem a terra ſejungebat: *Tranſi terram tuam quaſi flumen, filia maris; non eſt cingulum ultra tibi.* A Tyro poſtremum capta, incipiunt ſeptuaginta obſcuritatis, & oblivionis anni, quos Deus eidem Urbi miniatus fuerat: *In oblivione eris; o Tyre, ſeptuaginta annis, ſicut dies Regis unius.* Ea quidem ſtatim reparata fuit, cum Sidonii, in Urbem cum Alexandri copiis ingreſſi, ſuis in navibus, Civium quindecim millia ſervaſſent, qui patriæ ruinas improba cura excitarunt; at reſtituta Urbs imperium maris amiſit, nec longius, quam in proximas Urbes commercium propagavit. Non ante elapſum prophetiæ tempus veterem ſplendorem recuperavit, in vetera ſimul vitia, in avaritiam, in luxum, in turpem negotiationem relapſa, qua finitimos populos depravavit: *Et erit poſt ſeptuaginta annos, viſitabit Dominus Tyrum & reducet eam ad mercedes ſuas, & rurſum fornicabitur cum univerſis Regnis terræ ſuper faciem terræ.* Tyrus in vitiorum ſuorum cœno ſepulta jacuit, quoad Evangelii luce perfuſa, tandem univerſi terrarum orbis ſcandalum eſſe deſtitit. Domino ſcilicet laborum, & commercii fructum obtulit, divitiaſque, quibus pollebat, ad Fidelium, verique Dei Miniſtrorum ſolatium contulit. Prodigioſum hoc eventum ipſum Propheta prædixerat: *Et erunt negotiatores ejus, & merces ejus ſanctificatæ Domino, non condentur, neque reponentur, quia his, qui habitaverint coram Domino, erit negotiatio ejus, ut manducent in ſaturitatem, & veſtiantur uſque ad vetuſtatem.* S. Pauli temporibus, Tyri magnus jam erat fidelium numerus, ac deinceps ejus Eccleſia celeberrima evaſit. Archiepiſcopi ſedes fuit ſub Antiocheno primum, deinde ſub Hieroſolymitano Patriarchis. Tyrum Chriſtiani ſæpe, cum priora ſub Crucis vexillo bella gererent; ſed ea ſtatim a Saracenis recepta, ſemper in Infidelium ditione jacuit, hodieque non niſi vicus eſt nomine *Sur*.

V

V*Acca* ruſa; ſacrificium Vaccæ ruſæ, quod Deus in Lege mandaverat: *Præcipe filiis Iſrael, & adducant ad te Vaccam ruſam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portaverit jugum.* Vacca hæc Summo Sacerdoti tradebatur qui eam in agrum delatam, univerſo populo ſpectante, immolabat; tum ſuppoſita, incenſaque lignorum ſtrue ex cedro, hyſſopo, coccinoque bis tincto comburebatur; collectiſque cineribus conficiebatur

aqua

aqua Expiationis dicta, quæ eorum purgationi inſerviebat, qui legali aliqua impuritate fædati eſſent. Hæc Vacca rufa Chriſti Domini figura erat, cujus ſanguis extra Hieroſolymam effuſus, & pro omnibus ſemel oblatus firmam ſemper & perennem vim ad noſtros omnino purgandos animos retinet: *Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis ſanguis Chriſti .... emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi?* Ad Hebræos cap. IX.

Vaccę pro fæminis opulentis, delicatioribus, mollioribuſque, ita denique ad voluptatem factis metaphorica ſignificatione ſumuntur. Ejuſmodi apoſtrophe Amos Propheta utitur. *Audite verbum hoc, Vaccę pingues, quę eſtis in monte Samarię, quę calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, quę dicitis Dominis veſtris: afferte, & bibemus.* Jeremias Ægyptum cum Vitula comparat eorum ſtimulis acta, qui ab Aquilone venient, Chaldæorum ſcilicet, a quibus ſubigenda Ægyptus erat: *Vitula elegans, atque formoſa, Ægyptus, ſtimulator ab Aquilone veniet ei.* Aliena Vitula ad opus uti, eſt figurata loquendi ratio, qua ſignificatur, quempiam alieno bono ad ſuum ipſius lucrum abuti: *Si non araſſetis in vitula mea, non inveniſſetis propoſitionem meam.* Samſon adoleſcentibus, qui ænigma explicuere, notum vult, eos egiſſe mala fide, ſponſam impellentes, ut eum proderet, & ſecretum patefaceret.

Vagaus, elevatus, primus e Ducibus Holofernis, cujus opera Judith in ejus tabernaculum ducta. Nomen hoc, quod hoc loco proprium videtur, Eunuchorum apud Perſas commune eſt.

Vallis. Multæ leguntur Valles in ſacris Litteris, de quibus diximus pro ſingularum nomine. Reliquæ ſunt, *Vallis Artificum*, ad fines Tribuum Juda, & Beniamin, cujus incolis præerat Joab filius Sarai: *Sarai genuit Joab patrem vallis Artificum.* Vallis nemorum, *Vallis Sylveſtris*, in qua ſitæ ſodoma, & Gomorrha, quibus incenſis, Lacus Aſphaltites ibidem prodiit. *Vallis Save*, ſeu *Regalis*, ita dicta, quia Melchiſedech ibi obvium Abraham habuit: *quæ eſt Vallis Regis. Vallis benedictionis* prope Jeruſalem, ita nuncupata, quia Judæi ibidem Deo gratias egerunt ob victoriam, quam Joſaphat Regi conceſſerat: *Quoniam ibi benedixerunt Domino, vocaverunt locum illum*, Vallis benedictionis, *uſque in præſentem diem.* Vallis Gad ſita erat ultra Jordanem ad Arnon: *ad dexteram Urbis, quę eſt in Valle Gad. Vallis viſionis* Hieroſolymam ſignificat prophetico ſtilo, & per antiphraſim, utpote quæ ſupra Montem ſita eſt: *Onus vallis viſionis. Vallis pinguiſſima* dicta Samariæ ſuberat, eamdemque circumdabat; ejus erat ſumma fertilitas, eidemque Samaria ſupra montem ſita dominabatur: *in vertice Vallis pinguiſſimę. Vallis viatorum* innuit ingentem viam, quæ ad Carmeli Montis radices erat, patens euntibus ad maris Ortum: *Vallis viatorum ad Orientem maris. Vallis montium* deſignat eas Valles, quæ Hieroſolymæ circumaderant, & in quas ejus Urbis Incolæ ſe receperunt, cum eam Romani obſiderent, ut Zacharias prædixerat: *Fugietis ad Vallem montium meorum. Vallis carnificinę* ita dicta, quia Joſaphat ibidem magnum hoſtium numerum profligaverat. Hæc eadem eſt, ac Vallis Joſaphat, ſeu judicii: *Populi, populi, in Valle conciſionis*: audite, audite, Populi, in Valle carnificinæ. In hac Valle, nonnullorum Interpretum ſententia, extremum univerſale judicium fiet.

Vanitas, vanum; vocabula hæc multiplici ſignificatione ſumuntur in ſacri Litteris. I. Pro nihilo, eo ſcilicet, quod ſolidi nihil habet: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, vana opera eorum.* II. Pro vana gloria: *Superba vanitatis loquentes. Vani ſunt omnes homines, quibus non ſubeſt ſcientia Dei.* III. Pro mendacio: *Locuti ſunt vanitates; vana locuti ſunt unuſquiſque ad proximum ſuum.* IV. Pro Idolis, quibus nihil eſt, quod conſtet, ſubſiſtatque: *Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in ſculptilibus ſuis, & in vanitatibus alienis?*

Vaſſeni, primogenitus Samuelis, qui Joel quoque dicitur in ſacris Litteris: *Filii Samuel, primogenitus Vaſſeni, & Abia.* Vaſſeni, quod tamquam nomen proprium poſitum eſt, hebraice ſignificat *ſecundum*; ut proinde ita legendum ſit; Samuelis filii fuere, Joel ejus primogenitus, & ſecundus Abia. I. *Paralip.* VI.

Vaſthi, qui bibit, uxor Aſſueri, Perſarum Regis, qui idem fuit ac Darius Iſtaſpis filius. Princeps hic cum per dies ſeptem uni-

verſo populo ſplendidum prandium paraſſet, & mero caluiſſet, Reginam Vaſthi diademate ornatam adduci juſſit, ut convivis omnibus ſingularem ejus pulcritudinem oſtentaret; at Regina nec dignitatis, nec pudoris ſui eſſe putans, ut ipſa ſe ſub prandii finem ſpectaculum exhiberet prodigioſæ hominum multitudini, quorum non paucis caput vino incaluerat, obſequi renuit, atque adeo ſe Regis juſſa parvi pendere ſignificavit: *Quę renuit, & ad Regis imperium, quod per Eunuchos mandaverat, venire contempſit*. Aſſuerus hac recuſatione exacerbatus, Regni Sapientes, Legum, veterumque conſuetudinum peritos conſuluit, qui reſponderunt, Reginæ obluctationem omnibus per Regnum fœminis periculoſo exemplo eſſe; illud enim eas imitatas virorum juſſa facile contempturas. Auctores ergo fuere Regi, ut, ea ſolemni, firmoque edicto repudiata, diadema dignioris capiti imponeret. Acquievit eorum conſilio Rex, edictumque, quam late patebat Imperium, per Provincias vulgatum voluit; ut omnes tum nobili loco, tum e vulgo fœminæ ſuis quæque viris honorem, & obedientiam debitam exhiberent: *Et miſit epiſtolas ad univerſas provincias Regni ſui, ut quęque gens audire, & legere poſſet, diverſis linguis, & litteris, eſſe viros principes, ac majores in domibus ſuis, & hoc per cunctos populos divulgari*. Aſſuerus porro, cum tempus indignationem ſedaſſet, Vaſthi meminit, ac de ea recipienda cogitabat; at cum ineſſet Edicto vis Legis, quam violari non licebat, ſuis ipſe juſſis ſtare coactus, in Vaſthi locum Judæam Eſther ſibi conjugem ſumpſit. Ægre admodum e profana hiſtoria ſtatui poteſt, quænam hæc Vaſthi fuerit. Eamdem nonnulli faciunt atque Atoſſam Cyri filiam, quæ primum Cambiſi fratri, tum ficto Smerdæ, poſtremo Dario nupſit; alii putant, Aſſueri ſororem ipſam Vaſthi fuiſſe; at nihil occurrit, quod alterutri conjecturæ favere poſſit. *Lege librum*. Eſther.

Ubil, qui flet, Iſmaelitæ cujuſdam nomen, qui Davidis Regis armentis præerat: *Super Camelos vero Ubil Iſmaelita, & ſuper aſinos Jodajas*. Iſmaelitam quidem David elegit, quia ii populi Camelos in ipſorum regione frequentiſſimos alendi, educandique artem apprime callebant.

Vendere. Hebræi, ſi qua gravis neceſſitas impuliſſet, ſuam ipſorum libertatem vendere poterant, ut ex his Levitici verbis conſtat: *Si paupertate compulſus vendiderit ſe tibi frater tuus, non eum opprimes ſervitute famulorum*; vetabatur nempe emptor eum habere mancipii loco, ſed ut operarium mercede conductum ſpectare jubebatur. Eadem ratione ſi quis Hebræorum neceſſitate compulſus filiam venderet, id ea conditione faciebat, ut herus eam duceret, & in conjugum loco poneret: *Si quis vendiderit filiam ſuam in famulam, non egredietur, ſicut ancillæ exire conſueverunt*; ita ſiquidem eam remittere vellet, mercedem aliquam dimiſſæ tribuere debebat, ſecus atque in ſervorum dimiſſione fieri conſueverat, qui liberi remittebantur. Vendebat ſe quoque fur, qui, quod eripuerat, reſtituere non poſſet: *Si non habuerit, quod pro furto reddat, ipſe venundabitur*. Vendebantur etiam debitores ſolvendo impares, eorumque filii: *Cum autem non haberet, unde redderet, juſſit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & filios, & omnia, quę habebat, & reddi*. Nonnumquam pro ſervis homines liberi vendebantur, quod delictum erat *plagium* dictum, quod Lex morte puniebat: *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum, morte moriatur*. Quempiam ad malum faciendum venditum eſſe, familiaris in ſacris Litteris locutio eſt, quæ ſignificat, omnino, ac ſollicite ſe malo dedere: *Qui venundatus eſt, ut faceret malum in conſpectu Domini*.

Venter. Nomen hoc non una ſignificatione ſumitur. Pro edaci, paraſito: *Cretenſes mala beſtiæ, ventres pigri*. Pro alicujus rei fundo: *De ventre inferi clamavi*. Pro corde, anima: *Quæ pulcra erit tibi, cum ſervaveris eam in ventre tuo*: cognoſces, perſpiciesque ſapientiæ pulcritudinem, ſi eam intime alteque in animo cuſtodieris. *Facere amaricari ventrem*, ſignificat, triſtitiam afferre: *Cum devoraſſem eum, amaricatus eſt venter meus*: cum librum hunc deglutiiſſem, animum mœror inceſſit; S. Joannes ſcire cœpit, quod ſibi Deus revelaverat; ſed eum faſtidium cepit, ratum, eas res injucundas eſſe. *Fructus ventris* filii ſunt: *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*: ſolii hæredem tibi filiorum tuorum unum dabo.

Ventus. Vox hæc præter conſuetam ſignificationem deſignat etiam terrarum plagas, unde venti flant: *Congregabit electos ſuos a* qua-

Digitized by Google

quatuor ventis. Hi venti alibi deſignant Imperia quatuor, quæ ſibi deinceps ſucceſſerunt, ut io aere venti deinceps regnant. Nomen hoc ipſum metaphorice ſumitur ad deſignandos formidandos hoſtes: *Inducam ſuper Ælam quatuor ventos a quatuor plagis Cœli*: undique hoſtes in Ælamitas educam. Sumitur etiam ad ſubitam calamitatem ſignificandam: *tollet eum ventus urens*. *Paſcere ventum*, eſt, angi vana ſollicitudine. *Seminare ventum*, eſt, fruſta laborare, oleom, & operam perdere. *Obſervare ventum*, ſignificat, nimia circumſpectiooe uti, ſinere occaſionem elabi.

Verbum, Hebraice *Dabar*, multifariam in ſacris Litteris ſumltur. I. Pro voce, dictione: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus*. II. Pro doctrina: *Oſtendam vobis verba mea*. III. Pro re: *Quomodo palam factum eſt verbum iſtud?* Quomodo id innotuit? IV. Pro voce ipſius Dei: *Loquebatur eis verbum*. V. Pro ejuſdem divini verbi promulgatione: *Auditus per verbum Chriſti*: audierunt homioes, quia quæ Chriſtus ipſe docuerat, nuotiata fueruot. VI. Pro obſtricta fide, promiſſo: *Sic erit verbum meum*: perficietur divina promiſſio; promiſſio autem hæc Meſſiæ adventus erit. Denique ſumitur etiam pro comminatione, monito, mandato, voluntate, prece, ſententia, hiſtoria &c. & ſacra quidem Scriptura ſæpe Dei verbum tamquam animatum, & efficax exhibet: *Miſit verbum ſuum & ſanavit eos*. Itaque verba illa: *Ecce ego faciam verbum iſtud in Iſrael, quod qui audierit, tinnient ambæ aures ejus*: rem, factum ſignificant; illa: *Donec veniret verbum ejus*, decretum, captum conſilium; *Dimiſi juxta verbum tuum*, petitionem; illa: *Verbum, quod vidit Iſaias*, afflatum, quem Deus Prophetis ſuis inſpirabat; illa: *loquebatur eis verbum*, id, quod Dei ſervi populis ejus nomine ountiabant; illa: *In verbo autem tuo laxabo rete*, præceptum, maodatum, juſſum; demum aliquando Hebraico quidem ſermooe pleonaſmus eſt, & redundare videtur, ut iu eo textu: *Longe a ſalute mea verba delictorum meorum*. Verum in Evangelio veluti ſacrum eſt, ſigoificatque Filium unicum æteroi Patris, increatam ejus Sapientiam, ſecundam Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonam, æqualem, & conſubſtantialem Patri, Græce ὁμοούσιον. Hoc nimirum eſt Divinum Verbum, quod ad Judaicum populum a Deo miſſum fuit, quod apparuit Moſi in flamma rubi, ſeu potius Angelus, cui ſcilicet id honoris tribuebat Deus, ut Deum ipſum exhiberet, organumque eſſet, per quod æternum verbum agebat, & loquebatur, quaſique velum, ſub quo Verbum ipſum latebat, quodque per temporalem Judaici populi liberatiooem ſignificabat ſpiritalem, æternamque veri populi Dei liberationem, quæ deinde per ipſius Divini Verbi miniſterium perficienda erat. Idem Verbum ab Angelo exhibitum illud fuit, quod apparuit Abrahæ in Valle Mambre, quod ſe Jacob in Bethel videndum dedit, & cui Jacob voto ſe obſtrinxit, quodque hic idem ſanctus Patriarcha Deum faſſus eſt. Verbum hoc illud ipſum eſt, cujus divina attributa S. Joannes in ipſo Evangelii ſui exordio tam apte, ſublimiterque firmavit, ejus ſcilicet æternitatem, quam deinde Ariaol negare auſi ſunt: *In principio erat Verbum*; diſtinctionem Perſonarum, quas Sabelliani confuderunt: *Verbum erat apud Deum*; ejuſdemque Verbi divinitatem, quam Cerinthiani credere renuerunt: *Et Deus erat Verbum*.

Veritas ſumitur I. pro eo, quod opponitur mendacio: *Non eſt in ore eorum veritas*. II. Pro fideli promiſſorum executione: *Benedictus Dominus, qui non abſtulit miſericordiam, & veritatem ſuam a Domino meo*: Eliezer Deo gratias agit, qui fidem præſtitiſſet, quam Abrahæ obſtrioxerat. Veritas hac ſignificatione ſumpta fere cum miſeratione copulatur; ita David de ſe ipſo: *Miſericordia tua, & veritas tua ſemper ſuſceperunt me*; ut nempe ſigoificet, ſe, cum a Deo innumeris beneficiis in hac mortali vita cumulatus eſſet, finalis quoque perſeverantiæ donum obtinuiſſe. Contra Deus ipſe non oiſi regiam dignitatem, & oonnulla temporalia bona Sauli tribuerat, & perſeverantiam negaverat; atque ita miſericordiam coonceſſerat, veritatem non item; eoque ſpectant verba hæc: *In veritate tua humiliaſti me*. III. Sumitur veritas pro Dei Lege: *Proſternetur veritas in terra*: Dei Lex in terris abrogabitur. Daniel futurum prædixit, ot impius Antiochus nihil intentatum relinqueret, ut æternum religionis cultum de medio funditus tolleret. IV. Pro intelligentia, ſagacitate, perſpicacia, peritia: *Opus textile, viri ſapientis judicio, & veritate præditi*: Rationale opus erat, quod Vir ſapiens, ſuæque artis appri-

me

Digitized by Google

me peritus contexuerat. V. Pro Chriſto ipſo, qui æterna ipſa veritas eſt, extra quam ſcilicet error tantum eſt, ac deceptio: *Ego ſum via, veritas, & vita*. Vox hæc *veritas* cum doctrinæ nomine Rationali judicii inſculpta erat: *Pones in Rationali judicii doctrinam, & veritatem*.

Vermis, inſectum vile repens, quocum ſacra Scriptura Hominem comparat, ut ejus abjectionem, & vilitatem innuat: *Filius hominis vermis*. Chriſtus Dominus ut depreſſionem ſignificaret, in quam ipſe ſe ultro conjecerat, ſe vermem dixit: *Ego autem ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis*. De damnatis hæc legimus: *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*; vermis hic dolorem, æternamque deſperationem deſignat, cui reproborum animæ in Inferis ſuberunt. Metaphorica locutio hæc ex Iſaia ducta eſt, qui, memorata Dei in Judæos indignatione, ſupplicium deſcripſit, quod eos æternum manebat: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*.

Verſiones Sacræ Scripturæ. Deus, qui primo in Judæa tantummodo notus fuit, Oracula ſua ei tantum populo concredidit, quem præ cæteris elegerat; ac proinde ſacri Libri Judaico ſolum ſermone, eo ſcilicet, qui penes Judaicam Nationem obtinebat, ſcripti erant. Populus hic de honorifico privilegio ſollicitus, ut ipſe nimirum unus Divinæ Legis, cujuſdam veluti ſacri depoſiti cuſtos eſſet, cæteras Nationes deſpiciens conferebat ad Dei conſilium, qui tum quidem Myſteriorum ſuorum notitiam reliquis hominibus ademptam volebat. Judæi patrio ſolo contenti, quo nullum putabant in terris pulcrius, ſe ab omni cum Exteris commercio alienos ſervabant. Id deinde aſſecuti ſuur, ut pretioſum ſanctarum Scripturarum theſaurum diu poſſiderent. At cum tempus accederet, quo Deus ubique gentium ſibi cultum exhiberi volebat, verbum ſuum ad Gentes migrare paſſus eſt, & per varias ejuſdem Verſiones, quæ exteris linguis elaboratæ fuerunt, obſtaculum ſuſtulit, quod veritatis propagationi pertinax Judæorum odium quoad cæteros populos opponebat. Factum ergo regnantibus iis, qui Alexandro Magno ſucceſſerunt, ut Judæi per univerſum, quam late petebat, Græcorum Imperium diſperſi, & græca jam lingua penes omnes populos, ipſoſque Judæos obtinente, & Judaicam apud eos ipſos prope funditus abolente, iidem ſacrorum ſuorum Voluminum verſione ſibi opus eſſe ſentirent. Hinc extitit Verſio, Septuaginta Interpretum dicta, cæterarum omnium prima, eaque ipſa, qua Deus uſus eſt, ut primam Meſſiæ notitiam Ethnicis impertiretur. Hac etiam nulla magis authentica eſt, nulla majorem auctoritatem obtinet, tum quia eo tempore concinnata, quo Hebræa lingua etiamnum vigens intellectu facilior erat, tum quia Chriſtus, & Apoſtoli ea ipſa uſi ſunt. Poſt Chriſtum natum, Aquila, e Ponticæ Provinciæ Urbe Synope, ex Ethnico Chriſtianus, & paulo poſt e Chriſtiano Judæus, novam ſacræ Scripturæ græcam Verſionem in lucem edidit. Eam ex Hebraico textu religioſa quadam diligentia ad verbum expreſſam Hebræi diſperſi humaniter ſuſceperunt, & in Synagogis legerunt. Suæ primæ Verſioni Aquila alteram addidit, quam Judaicis traditionibus locupletavit. Poſt Aquilam Symmachus Samaritanus, qui a Judaica ſecta ad Catholicam fidem venerat, ac deinde in Ebionitarum errorem prolapſus erat, veteris Teſtamenti libros græce reddidit, ut ſectam ſuam adverſus Catholicos propugnaret; itaque textui, quem explicuit, formam appoſuit, quæ maxime Hæreticorum ſuorum commentis faveret. Theodotion ex Urbe Synope, æque ac memorati duo levis in religionis negotio, quippe qui Ethnicus, Catholicus, Ebionita, denique Judæus fuit, ſuam verſionem aggreſſus eſt, ut Marcionitis refragaretur, in qua inter Aquilæ litteralem diligentiam, & Symmachi Paraphraſim media inceſſit via. Ejus Verſionem Chriſtiani duabus prioribus antepoſuerunt; & ab ipſo Eccleſia Suſannæ hiſtoriam accepit, quam immerito Judæi rejiciunt, cum in omnibus Chriſtianarum Eccleſiarum Bibliis legatur. Interea cum lingua latina per univerſum terrarum orbem una cum Romano Imperio propagaretur, Chriſtiani a Judæis longe alii, nihil magis quærentes, quam ut fidei, & Evangelii lumen ubique diffunderent, haud cunctati ſacræ Scripturæ Verſiones non latina ſolum, ſed alia quaque vernacula lingua ediderunt. Conſuli in hanc rem poteſt Articulus *Biblia*. *

* *Equidem memini me in hujus Dictiona-*

rii

Digitized by Google

vii Articulo Biblia *dixiſſe*, *univerſæ Scripturæ Verſionem Italam a Gregorio* Leti *Sixti* v. *juſſu editam eſſe an. Chriſti* 1590. *Hoc loco palinodiam cano*, *quippe qui dicere debuerim*, *Gregorium* Leti *in Sixti* v. *quam ſcripſit*, *vita referre*, *Pontificem hunc mandaſſe*, *ut ejuſmodi Verſio conficeretur*, *cum id mandati in Gregorium* Leti *congruere non poſſit*, *utpote qui Sixto* v. *ætate poſterior fuerit*.

Laudatus quidem Pontifex, *ad ſacroſancti Tridentini Concilii mentem ſe conformare ſtudens*, *Vulgatam ab erroribus*, *qui irrepſerant*, *purgatam voluit*, *ut univerſæ Chriſtianę Eccleſiæ textus loco eſſe poſſet*; *cui correctioni præfuit eruditiſſimus Cardinalis Marcus Antonius Columna*, *Vaticaniſque typis editæ Bullam* an. 1589. *datam Sixtus* v. *præpoſitam voluit*. *At Summus Pontifex de nonnullis*, *qui perſpicaces Cardinalis oculos effugerant*, *erroribus monitus*, *Verſionem*, *& quidem ſuiſmet oculis reviſam voluit*, *& notas quaſdam*, *genuinam lectionem indicantes*, *quas* Thomas James *Sixti correctiones dixit*, *erroneis locis imponi juſſit*. *Itaque an.* 1590. *Vulgata lucem aſpexit*, *cujus exempla ſtatim per univerſum Chriſtianum orbem diffuſa ſunt*. *Interea Sixtus adeo elegantis*, *magnificęque Editionis laude contentus ex hac mortali vita migravit*. *At cum ejus ſedem ad dies paucos occupaſſet Urbanus* VII., *& in hujus locum an.* 1591. *Gregorius* XIV. *ſuffectus eſſet*, *coortæ tum Proteſtantium*, *tum Catholicorum in Sixtinam Editionem querelæ Summum Pontificem impulerunt*, *ut Theologorum*, *harum rerum peritiſſimorum Congregationem inſtitueret*, *e quorum numero fuere doctiſſimus Bellarminus*, *Morinus*, *Agellius*, *& Cardinalis Marcus Antonius Columna*, *qui emendationes ipſe ſcribebat*, *Cardinalis Sylvius Antonianus*, *& Cardinalis Alanus*, *qui intra dies undeviginti Sixtina Biblia correxerunt*. *Perfectum opus Gregorius videre non potuit morte præventus*; *at vidit Clemens* VIII.; *quo Pontifice e Vaticana Typographia prodiit an.* 1592. *rurſuſque inſequente an.* 1593. *quam* poſtremam Editionem VVadingus, Gretſerus, *&* Lucas Brugenſis, *qui priores duas an* 1590. *&* 1592. *ignorabant*, *Editionem primam Sixti juſſu correctam putarunt*.

Ac licet diligentiſſime cautum eſſet, *ut omnia Sixtinæ Editionis exempla revocarentur*; *nonnullæ tamen elapſæ priores Editiones duas publici juris fecerunt*; *ut proinde* Thomas James *illectus inani ſpe*, *fore*, *ut Eccleſiæ*, *quam falli neſciam Catholici in Romano Pontifice profitentur*, *jugulum peteret*, *congeſtis locis omnibus*, *quę in Sixtina*, *& Clementina Editionibus alia erant*, *opus confecerit inſcriptum* Bellum Papale, *an.* 1606. *Londini editum*.

Jameſium *Opus litteratos viros impulit*, *ut earum Editionum exemplaria conferrent*; *& quoniam Sixtina perrara erant*, *& plurimi*, *atque adeo pro cujuſqus lubidine vendebantur*, *nonnulli unde unde lucrum quærentes*, *Sixtina bene multa protulerunt*, *quę reapſe Clementina erant*, *falſum titulum*, *falſamque Bullam ad perfectam Sixtinæ Verſionis imitationem præſeferentia*. *Fraus hæc locum dedit Diſſertationi*, *quæ legitur* Tom. IV. Schelornii *Amænit. Litter. pag.* 442., *quæque notas omnes exhibet*, *quibus vera Sixtina Verſio a ſuppoſitis*, *& apocryphis ſecernatur*. *Conſuli poſſunt in hanc rem* Bellarminus *in ſua*, *quam ipſe ſcripſit*, *vita*, James *in memorato Papali Bello*, Marinus *in Epiſtola ad Cardinalem Sylvium Antoninum data*, Calmet *in Bibliot. & præſertim in Opuſculo an.* 1754. *Levanii*, *ut habet titulus*, *edito*, *qui ejuſmodi eſt*: Epiſtola Apologetica ſuper Editione Vulgatæ Latinæ, quæ Sixti v. juſſu Romæ prodiit an. 1590.

Vera Sixtinę Editionis exemplum cum notis ad emendatos textus ſervatar in ſelecta, *copioſaque Bibliotheca* Principis Aliani Columnæ, *qui in Eccleſiaſtica Hiſtoria apprime verſatus*, *& ſacræ Eruditionis ſtudioſiſſimus jucundam ſibi curam ſumpſit maxime ſingularia Biblia colligendi*, *inter quæ eſt Sixtina Editio*, *cujus is eſt nitor*, *ea ſpecies*, *& nullam temporis injuriam ſenſerit*.

Veſci carnibus. Animalium erant genera multa, quibus veſci Hebræis non licebat; quemadmodum iidem carnem cum ſanguine, & victimarum adipem, qui ſemper ſuper Altari comburebatur, edere prohibebantur. Ad pura animalia quod attinet, eorum carnibus uti poterant, quarum tamen condimentum non admodum exquirebant. Iis veſcebantur vel aſſis, ut Agno Paſchali: *& edent carnes nocte illa aſſas igni*, vel in lebete coctis, ut conjici licet ex eo, quod legitur libro Regum primo, filios Heli trahere ſolitos e lebete carnem, quam deinde pro ſuo ipſorum arbitratu coquendam curarent: *Et habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua*, *& mittebat eam in lebetem*, *& omne*, *quod levabat* fu-

fuſcinula, tollebat Sacerdos ſibi . Erat etiam apud Hebræos pulmentorum uſus, ut ex verbis Iſaac ad Rebeccam licet intelligi : *Fac mihi inde pulmentum , ſicut velle me noſti , & affer , ut comedam*. Veſci tamen iis non licebat animalis carne , quod naturali morte obiiſſet , aut non emiſſo ſanguine ſuffocatum eſſet, aut quod alterius belluæ morſu periiſſet : *Carnem , quæ a beſtiis prægustata fuerit , non comedetis , ſed projicietis canibus*. Qui per oſcitantiam ejuſmodi carnem comediſſet, pollutus manebat ad veſperam , & ſe purgare jubebatur. Diligenter etiam cavebant, ut nervum abſtraherent ab animalium femore, quorum carne veſci volebant, idque ob nervum Jacob ab Angelo exſiccatum : *Quam ob cauſam non comedunt nervum filii Iſrael , quia marcuit in femore Jacob uſque in præſentem diem*. Semper autem legem accuratiſſime cuſtodierunt, quæ vetabat , ne ſanguis , aut ſoffocatum animal comederetur , atque id moris in Chriſtiana quoque Eccleſia diu viguit . Hanc unam veteris Legis cæremoniam Ethnicis, qui ad fidem venerant , Hieroſolymitanum Concilium impoſuit : *De his autem , qui crediderunt ex Gentibus , nos ſcripſimus judicantes , ut abſtineant ſe ab idolis , immolato , & ſanguine , & ſuffocato , & fornicatione*. Hæc ciborum diſtinctio, quam indulgentia quadam erga Judæos, qui fidem ſuſceperant , Apoſtolorum prudentia ſervavit , ſtatim evanuit, ac ſeparationis murus inter duos populos funditus everſus eſt, & in Chriſtianæ Eccleſię ſinu non amplius extitit Iſraelita, ſecundum carnem, ſemper addictus gravi cæremoniarum jugo , a quo nos liberaturus Chriſtus Dominus venit.

Veſtimenta. Hebræi tunicam lineam , quæ proxime carnem tegebat , eique impoſitum pannum inſtar pallii gerebant ; eaque indumenta duo conficiebant id, quod ſacra Scriptura nuncupat *mutatorias, veſtes* , quas Naaman Eliſæo Prephetæ dono dedit . Ut a cæteris populis ſecernerentur, pallii quatuor angulis vittas hyacinthinas, & fimbriam extremis ejus partibus apponebant . Iis Deus per Moſem ita mandaverat : *Loquere filiis Iſrael , & dices ad eos , ut faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum , ponentes in eis vittas hyacinthinas* . Chriſtus ejuſmodi fimbrias geſtaſſe fertur in Evangelio : *Si tetigero tantum fimbriam veſtimenti ejus* , Hemorrhoiſſæ verba ſunt . Ita quidem ſe ornabant Hebręi ; at ubi diſperſi fuerunt, regionis ornamenta ſumpſere, quam incolebant . Colores duo, albus , & purpureus cæterorum plurimi erant ; eumque, qui elegantiæ ſtuduerit, hortatur Salomon, ut albis veſtibus ſemper utatur : *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida* .

Vetus , antiquum . Dicimus Teſtamentum Vetus illud, cujus Moſes Miniſter fuit : *Lecto enim omni mandato Legis a Moyſe univerſo populo* ; ut illud opponamus Novo Teſtamento , cujus mediator eſt Chriſtus Dominus : *Et ideo Novi Teſtamenti mediator eſt*. Vetus homo, vetus Adam ſignificat hominem in naturæ corruptæ ſtatu poſitum , quem crucifigere cum Chriſto debemus , ut peccati corpus extinguatur : *Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati* . Vetus fermentum concupiſcentia eſt, & Legis litteræ addictus animus , quo S. Paulus Paſcha celebrari prohibet : *Non in fermento veteri , neque in fermento malitiæ , & nequitię* .

Via , callis, ſeu trames , qua itur aliquo : *Per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam* . *Via gentium* , iter ad Gentes : *in viam gentium ne abieritis* : cavete, ne ad Ethnicos accedatis ; nimirum Evangelium Judæis primo nuntiandum erat , ut excuſatione prorſus indigni eſſent , ſiquidem illud rejeciſſent . *Per unam viam venire , & per ſeptem fugere* de Exercitu dicitur , quem hoſtilis impetus profligavit , & fudit . *Erunt aſpera in vias planas* ; petroſæ viæ evadent planæ , ſcilicet id , quod in moribus depravatum eſt , rectum fiet . *Ingredi viam univerſæ carnis* , ſignificat , morti proximum eſſe . Metaphorico ſenſu nomen hoc ſumitur I. pro ineunda vitæ ratione : *Vade ad formicam , o piger , & conſidera vias ejus* . II. Pro Legibus Domini : *Notas fecit vias ſuas Moyſi* . III. Pro operibus propriis : *Dominus poſſedit me ab initio viarum ſuarum* . IV. Viæ pacis, juſtitiæ, veritatis ſunt ea , quæ nos ducunt : *via vitæ , via pacis , via veritatis &c.* V. Nomen hoc ipſum colendi Dei rationem ſignificat : *Ut ſi quos inveniſſet hujus viæ viros , ac mulieres , vinctos perduceret in Jeruſalem* . *Via ſpatioſa* eſt accurata cuſtodia Divinæ Legis, quæ ad vitam ducit . Chriſtus Dominus via eſt exemplo , myſteriis , fide , quæ nos manu ducit , & extra viam hanc nemo non aberrare , ac perire poteſt .

Videre . Verbum hoc præter communem aſpi-

aſpiciendi ſignificationem adhibetur etiam ad ſenſationes cæteras ſignificandas: *Videbant voces*: populus audiebat voces; *non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: non patieris, ſanctum tuum corruptioni ſubeſſe. Videre faciem Regis, eſt, ad eum accedere: *Erant primi, & proximi, qui videbant faciem Regis*: intimis tantum aulicis licebat Regem videre.

Vidua, Mulier, cui virum mors eripuit. Præceperat Lex, ut Fœmina, quam prolis expertem vir reliquiſſet, defuncti fratri nuberet, e quo filios pareret, qui ejus bonorum hæredes eſſent, ipſiuſque nomen poſterorum memoriæ commendarent: *Uxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, ut non deleatur nomen ejus in Iſrael*. Eo autem renuente, Vidua ſe conferebat ad Urbis portam, & apud Seniores querebatur, qui accito cognato proponebant, ut eam conjugem duceret; quod ſi reluctari non deſtitiſſet, Vidua ad eum accedebat, omnibuſque ſpectantibus, detracto ſibi calceo, ei in faciem ſpuebat, inquiens: ita is habebitur, qui fratris domum reſtituere non vult: *Et tollet calceamentum de pede ejus, ſpuetque in faciem illius, & dicet: ſic fiet homini, qui non ædificat domum fratris ſui, & vocabitur nomen illius in Iſrael, domus diſcalceati*. Eo ſpectabat Lex hæc, I. ut bona eidem familiæ ſervarentur; II. Ut hominis nomen juge fieret. Neque vero lex ad cognatum tantummodo referebatur, ſed conſanguineos quoque vel remotiſſimos ejuſdem lineæ afficiebat, ut oſtendit exemplum Booz, qui duxit Ruth, conſanguineo cæterorum proximo abnuente. Huic mori legimus inſtitiſſe Thamar, quæ deinceps Her, & Onan filiis Juda nupſit, quæque, fato functis ambobus fratribus, Sela quoque tertiogenito nuptura erat.

Præceperat populo Deus, ut ſingularem Viduæ curam ageret: *Viduæ, & pupillo non nocebitis*; idemque Timotheo commendat S. Paulus: *Viduas honora, quæ vere viduæ ſunt*; id autem, quia fidelium impenſis Viduæ in ipſo Eccleſiæ exordio alebantur. Ex iis eligebantur, quæ Epiſcopo deſervirent ad munia quædam, quæ eum obire dignitas non ſinebat. Vult autem Apoſtolus, eas, quæ ad hæc officia eliguntur, ſexaginta ſaltem annos natas eſſe, uni tantum viro nupſiſſe, hoſpitalitati ſtuduiſſe, afflictiſque opem tuliſſe. Vetus, & novum Teſtamentum in Judith, & Anna Propheтiſſa, quæ receſſui, jejunio, precibuſque vacabant, Chriſtianarum Viduarum perfectum exemplar exhibent, quas in epiſtola ad Timotheum S. Paulus deſcribit. Sumitur etiam viduæ nomen ad perſonam quamque derelictam, & in mœrore, ac deſolatione poſitam ſignificandam: *Firmos faciet terminos viduæ*: viduæ ſcilicet hæreditatem firmabit Deus, nempe tuebitur infirmas ab eorum vi, quorum arrogantia, ac temeritas eoſdem opprimit.

Vinea. Plures erant in Palæſtina Vineæ. Sacra Scriptura Vineas Sorec, Sebama, Jazer, & Ebel ſæpe commendat. Vineæ quidem fructus ante diluvium innoteſcebat; at exprimendi vini ratio nondum inventa erat. Eam Noe primus detexit, expertuſque eſt. Eum, qui vitem ſeviſſet, ejus fructu ante annum quintum veſci Lex non ſinebat, volebatque ſeptimi anni fructum ad pauperem, orphanum, advenam pertinere. Licebat viatori cuique in vinea, quæ ad viam occurrebat, uvam colligere, & comedere, non tamen extrahere: *Ingreſſus vineam proximi tui, comede uvas, quantum tibi placuerit, foras autem ne efferas tecum*. Jacob benedicens Judæ futurum dixit, ut aſinam ad vitem, & aſellum ad vineas ſepem alligaret: *Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem, o fili mi, aſinam ſuam*; quod vinearum, & agrorum copiam, & ubertatem, quibus affluit Tribus Juda, deſignabat; at metaphorica ſignificatione vaticinium de Chriſto intelligi debet, qui populos duos, Ethnicum, Judaicumque, per Aſinam, & Aſellum exhibitos copulaturus erat, Eccleſiæque, cujus Vinea figura eſt, devincturus. Suum ſæpe Populum Deus in ſacris Litteris Vineæ comparat, quam ex Ægypto tranſtulit, & in Palæſtina plantavit; quæ tamen bonorum fructuum loco, amaras tantum, & ſylveſtres uvas emiſit: *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, ejeciſti gentes, & plantaſti eam*. Deſignat quoque Eccleſiam vinea, quæ vinum merum producit: *Vinea meri cantabit ei*. Nomen hoc ipſum pro natura, moribus ſumitur: *De vinea Sodomorum vinea eorum*; nempe hujus populi mores ſunt iis pares, quibus Sodomitæ addicti erant. Sub viti ſua quieſcere, nihil eſt aliud, quam tuta pace frui, ſine hoſtilis impetus metu, & ſub regimine boni Principis, ſpectata ſcilicet Orientalium populorum conſuetudine, qui feſti-

frigerii cauſa ad arborum umbram ſedere conſueverant : *Habitabatque Juda, & Iſrael abſque timore ullo, unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua, a Dan uſque Berſabee cunctis diebus Salomonis*. Hæc etiam, Summi Pontificis Simonis Machabæi tempore, felix Judæorum conditio fuit; ubique pax obtinebat, omniſque Iſraeliticus populus lætitia geſtiebat : *Et ſedit unuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficulnea ſua, & non erat, qui eos terreret*.

Vindemiare eſt uvas colligere; quod apud Hebræos cœnæ, & oblectationes comirabantur : *Et faciet Dominus Exercituum populis in monte hoc convivium pinguium, convivium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ*. Verbum hoc ipſum, *vindemiare* metaphoricos quoque ſignificatus habet, qui a vineæ expoliatione derivantur; ſumitur pro deſtruere, evertere, diruere; eaque metaphora ſæpiſſime utuntur Hebræi ad vindictam ſignificandam, quam ex hoſtibus Deus ſumebat : *Vindemiavit me, ſicut locutus eſt Dominus in die furoris ſui*; hæc Hieſoſolymæ verba ſunt Dominum rogantis, ut cum hoſtibus ita ſe gerat, ut cum ea ſe geſſit ob patrata ſcelera : *Et vindemia eos, ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas*.

Vinum, Fere liquor hic adhibebatur ad Sacrificia, quæ Domino offerebantur; at eo Sacerdotes uti vetabantur, quandiu Altaris ſervitio addicti, in Tabernaculo verſarentur : *Vinum, & omne, quod inebriare poteſt, non bibetis, tu, & filii tui, quando intratis in Tabernaculum Teſtimonii, ne moriamini*. Metaphorice nomen hoc pro Dei vindicta ſumitur : *Sume calicem vini furoris ejus de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te*. Pro bonis ſpiritalibus, Deique beneficiis : *Emite abſque argento vinum, & lac*. Ejuſmodi vinum, & lac ſunt Chriſti munera; & hoc vinum eſt, quod ſapientia paravit : *Bibite vinum, quod miſcui vobis*. Significat etiam oblectamenti genus omne : *Meliora ſunt ubera tua vino*: amicitia tua, quæ omnino ſpiritalis eſt, omnibus terrarum voluptatibus longe jucundior, gratiorque eſt.

Vinum Myrrhatum liquoris genus, qui damnatis tribuebatur, ut ebrietas quædam iis afferretur, & in iiſdem doloris ſenſus extingueretur. Vinum hoc mixtum Chriſto Domino oblatum fuit, ante quàm Cruci addiceretur, S. Marco teſte : *Dabant ei bibere myrrhatum vinum, & non accepit*; erat autem, Evangeliſta Matthæo referente, *vinum cum felle mixtum*. At probabile eſt, Evangeliſtas de eodem liquore locutos eſſe, quem ob amaritiem longe maximam unus quidem fellis, alter vero myrrhæ nomine expreſſerint; vel vinum hoc reapſe cum myrrha mixtum fuiſſe, milites autem ei fel addidiſſe.

Vinum conditum, quod in Cantico Canticorum legitur, vinum eſt, cui odores admiſcebantur, ut gratius fieret : *Dabo tibi populum ex vino condito*. Vinum Libani, de quo Oſeas, ita dictum, quod e vitibus ad ejus montis radices ſatis exprimeretur : *memoriale ejus ſicut vinum Libani*. Vinum *compunctionis* in Pſalmis ſignificat Dei calicem, quo peccatores ebrii fiunt : *potaſti nos vino compunctionis*. Vinum *Libaminum* primas obtinet; itaque in victimas infundebatur; vel vinum merum ſignificat, quippe quod in libationibus non miſceretur : *Bibebant vinum libaminum*. *Convivium vini* prandium ſignificat, in quo multum vini compotatur : *in convivio vini non argues proximum* : ſcilicet in ſolemni prandio. Vinum *damnationis*, de quo Amos : *Vinum damnatorum bibens*; accipi poteſt de vino, quod obtundebat, tribuebaturque reis ad mortem damnatis, aut metaphorice, aut denique de eorum bonis, qui damnati fuerunt. *Vinum bibunt*, hoc eſt, laute prandent eorum impenſis, quos injuſte judicarunt. *Vinum germinans Virgines*, de quo Zacharias, ſignificat vel Dei verbum, vel dona Spiritus Sancti Pentecoſtes die in Fideles effuſa, vel effecta ſanctiſſimæ Euchariſtiæ.

Virga, ramus arboris : *Ponebat Jacob virgas in canalibus aquarum*. Concepturis ovibus verno tempore, Jacob mediis in aquis ramos variis coloribus inſignitos ponebat ob ovium, caprarumque oculos; quibus in ipſo pruriginis æſtu colorum varietate commotis, fœtus albis, nigriſque maculis tincti prodibant, quod ei maximo emolumento fuit. Signa hæc, hæ maculæ non jam naturalis effectus artis Jacob, pecudumque imaginationis erant, ſed verum ſane miraculum, quod Deus in gratiam Jacob edebat, ut ejus labores, & ſollicitudines compenſaret; avaritiemque Libani, & aſperitatem puniret. *Virga* ſumitur etiam pro Viatoris baculo : *Nihil tuleritis in via, neque virgam*; item pro Paſtoris haſta : *virga*

tua,

tna, *& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt*; pro virga quoque, qua Deus utitur, ut homines plectat: *viſitabo in virga iniquitates eorum*. Eodem vocabulo ſignificatur tum ſceptrum: *extendit contra eum virgam auream*; tum arbuſtum: *egredietur virga de radice Jeſſe*; tum populus: *redemiſti virgam hæreditatis tuæ*. Denique adhibetur ad eos deſignandos, quibus Deus tamquam inſtrumentis utitur, ut vindictas ſuas in homines exequatur: *Væ Aſſur, virga furoris mei*.

Virga Moſis baculus eſt, quo uti ſolebat, ut gregem ageret, quemque Deus eum ſumere juſſit, ut prodigia ederet, quibus Pharao adigendus erat, ut populum dimitteret: *Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna*. Virga hæc inſtrumentum fuit, per quod ei Deus miracula edendi facultatem contulit, cujus eum ſtatim per experimentum convicit. Mandavit ergo, ut virgam projiceret, quæ in ſerpentem converſa eſt; cumque Moſes præ metu fugeret, juſſit, ut ſerpentis caudam ſtringeret, qui in virgam rediit. Haud conſtat, cui uſui fuerit virga hæc poſt Moſis mortem; eam Joſue, utpote in populi regimine ejuſdem ſucceſſori datam fuiſſe probabile eſt.

Virga Aron baculus eſt, quem Summus hic Sacerdos gerebat, quemque Deus mirum in modum noctis ſpatio florere voluit, ut per ejuſmodi prodigium ſignificaret, ſe quidem ad obeunda Sacerdotii munia Tribum Levi electam velle. In conjuratione Core, Deus Moſi præcepit, ut a ſingulis Tribuum principibus viris virgam ſumeret, iiſque adderet virgam Aaron, quæ decima tertia erat. Inſcriptis ſingulis virgis oſteteotis Principis nomine, poſitiſque in tabernaculo Cœtus, ubi ſe Dominus Moſi manifeſtabat, ſequenti mane compertum eſt, ex Aaron virga erupiſſe frondes, quæ in amygdalas verſæ ſunt: *Invenit germinaſſe virgam Aaron, in domo Levi; & turgentibus gemmis, eruperant flôres, qui, foliis dilatatis, in amygdalas deformati ſunt*. Ita quidem Sacerdotium Aaron, ejuſque poſteritati prodigio firmatum fuit; atque ad tam inſignis, prodigioſique eventi monumentum, Deus virgam in Tabernaculo poſitam voluit, ibique dubio procul frondes, fructuſque ſervavit, ut in omne tempus editi miraculi Judæos convinceret.

Virgo, nomen reſpondens Hebraico *Almach*, pro puella ſumitur, quæ corporis puritatem cuſtodiit. Hebraica vox abditam perſonam ſignificat, quia nempe puellæ, adhuc innuptæ, ſeorſim in abditis ædium partibus morabantur, neque exibant niſi velo tectæ, quin unquam faciem niſi coram proximis conſanguineis detegerent. Ita Amnon, ut legimus in ſacris Litteris, ſororem Thamar, quam perdite amabat, videre vix poterat, quia Virgo erat, & ſollicite cuſtodiebatur: *Quia cum eſſet Virgo, difficile ei videbatur, ut quidpiam inhoneſti ageret cum ea*. Porro veteris Teſtamenti tempore, Virginitatis ſtatus in honore non erat, atque adeo puellæ turpitudini ducebatur, innuptam eſſe; itâque legimus, filiam Jephte, cum inibi eſſet, ut a pâtre immolaretur, cum nondum nubere potuiſſet, virginitatis deflendæ cauſa, in Montem ſe contuliſſe: *Dimitte me, ut duobus menſibus circumeam montes, & plangam Virginitatem meam cum ſodalibus meis*. Verum in Novo Teſtamento Chriſtus virginitatem maxime commendavit; & S. Paulus ſtatum hunc conjugali longe præſtantiorem exhibet: *Qui ſine uxore eſt, ſollicitus eſt, quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo*. Virgo per excellentiam eſt Sanctiſſima Chriſti Mater, Virgo ante partum, in partu, poſt partum, quam Iſaias Virginem ita deſignat: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Nomen hoc in ſacris Litteris pro adoleſcentula quoque ponitur: *Plange quaſi Virgo accincta ſacco ſuper Virum pubertatis ſuæ*. Sumitur etiam pro Eccleſia, idque ob ejus Religionis puritatem, & Sponſo ſervatam fidem; *Deſpondi vos uni Viro Virginem caſtam exhibere Chriſto*; Apoſtolus de Corinthi Eccleſia, tamquam de populo, de Urbe, de Religione loquitur; *Virgo Iſrael profecta eſt in terram ſuam, non eſt, qui ſuſcitet eam*; Propheta Amos de Tribubus decem loquitur, quæ ab Aſſyriis in captivitatem tractæ, non amplius reverſæ ſunt: *Virgo filia Sidonis, Virgo filia Babylon &c.*

Viſio, revelatio, per quam hominibus Deus voluntatem ſuam vel in ſomniis noctu, vel rebus ſenſibus obviis, imaginationem permoventibus interdiu patefacit: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium*. Bifariam noctu ſe Deus in ſomniis hominibus prodit, vel per claram, & ſenſibus obviam imaginem, ut cum

Angelus apparuit Joſeph, eumque monuit, ut in Ægyptum fugeret: *Ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi, uſque dum dicam tibi*; ſeu per obſcuras, & ænygmaricas imaglnes, cujuſmodi Pharaonis ſomnium fuit, itemque Nabuchodonoſor. Suam quoque voluntatem Deus hominibus interdiu ſignificat duplici pacto, vel ipſe ſe ſiſtens, ut cum Angelus Cornelio apparuit: *Is vidit in viſu manifeſte, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi*, Corneli; vel ſub allegoria quadam, cujuſmodi Ezechielis, & Joannis in Apocalypſi viſiones ſunt. Eamdem aliquando declarat abſque viſionum ope, alte ſcilicet impreſſa hominum animis perſpicua rerum notitia, quas ab iiſdem expetit. Ita animo comparata, divinoque afflatu inſtituta Judith id conſilii cepit, ut Holoferni ſe traderet, firmiter peſſuaſum habens, ſe ſuos a formidando hoſte liberaturam: *Da mihi in animo conſtantiam, ut contemnam illum, & virtutem, ut evertam illum; erit enim memoriale hoc nominis tui, cum manus fœminæ dejecerit eum.*

Viſio præterea pro vaticinio, prophetia, revelata reſumitur: *Viſio Iſaiæ; liber Viſionis Nahum*; pro externa ſpecie: *Non ſecundum viſionem oculorum judicabit*. Viſionis terra eſt Mons Moria, ita dictus, quia Deus ibi ſe Abrahæ videndum præbuit: *Vade in terram Viſionis*. Id deinceps nominis ſervatum monti in quo Templum, & Davidis Arx ædificata fuere.

Viſitare. Verbum hoc in ſactis Litteris duplicem ſignificationem habet; in bonam ſcilicet, & malam partem accipitur. Deus bifariam homines viſitat; in miſeratione, ut cum Saram viſitavit, conceſſo filio: *Viſitavit Dominus Saram*; Iſraelitas, miſſo Moſe; populum, Meſſiæ adventu: *In quibus viſitavit nos oriens ex alto*. Deus in indignatione quoque, ac vindicta viſitat: *Viſitans iniquitatem patrum in filios*. Atque hoc verbum hoc ſenſu acceptum in ſacra Scriptura maxime commune eſt. Promittit Deus, ſe terram Chanaan, incolarum peccatis omnino pollutum viſitaturum: *Cujus ſcelera ego viſitabo, ut evomat habitatores ſuos*. Verbum hoc ipſum de urbanitatis, & amicitiæ ſolutis per colloquium officiis dicitur: *Fratres tuos viſitabis, ſi recte agant*. Iſaias Davidem ad fratres inviſendos miſit, ut intelligeret, quid agerent.

Viſitatio, eodem ſenſu accipitur, ac verbum, a quo derivatur, & duo ſignificat, ad Deum quod attinet; favorem: *ibi erunt uſque ad diem viſitationis ſuæ*, & ſeveritatem: *viſitatio tua venit*; tempus adeſt, quo te iratus Deus viſitet.

Vitulus, ad Sacrificia adhibitum animal, de quo paſſim in ſacris Litteris, quodque nonnunquam pro cujuſque generis Victima ſumitur: *Tunc imponent ſuper Altare tuum Vitulos*.

Vitulus Aureus, Idolum, quod Iſraelitæ ad radices Montis Sinai coluerunt, quodque Aaron ad Bovis *Apis*, Ægyptiorum Numinis ſimilitudinem condidit: *Fecit ex eis Vitulum conflatilem*. Incredulus hic, & perduellis populus, Moſis e monte deſcenſum diutius dilatum conquerens, Deoque non ſemel obſtrictæ fidei ſtatim oblitus ita audacter ad Aaron: *Surge, fac nobis Deos, qui nos præcedant; Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus, quid acciderit*. Aaron, populi Summus Pontifex deſignatus, non ſuo ſolum conſenſu execrandam impietatem probavit, ſed ipſe ſe Idoli opificem præſtitit; petitiſque a fœminis inauribus, & in ignem projectis, vitulus prodiit, cui per horrendum facinus, veri Dei nomen, quod commune eſſe nnn poteſt, tribuere auſus eſt. Populus e conſpectu, & ad pedes ejus Montis ipſius, ubi ſe Divina Majeſtas per inſignia prodigia adeo perſpicue prodiderat, & unde formidanda vox prohibens, ne *exteri Dii colerentur*, omnium aures perculerat, cultum ſuum operi manuum hominum proſtituere non eſt veritus: *Et fecerunt Vitulum in Horeb, & adoraverunt ſculptile, & mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem Vituli comedentis fœnum*. Tum ſanctus vir Moſes de populi prævaricatione a Deo monitus deſcendit, & Iſraelitas ad Idolum ſaltantes videns, Legis tabulas fregit, ut oſtenderet, fœdus, cujus eæ monumentum erant, per eorum apoſtaſiam fractum eſſe, Deumque tamquam perduelles ſervos eos puniturum. Arreptum deinde aureum vitulum flammis devovit, ut execrandum idololatriæ monumentum deleret, eumdem redegit in pulverem, arte ſane aliqua iis temporibus nota, cineresque in torrentem projecit, cujus aquis ad potum populus ute-

ba-

batur. Cum Idolum ita evertiſſet, ut ne minimum quidem tantæ abominationis veſtigium ſupereſſet, Levitas juſſit arma ſumere, qui licet totius populi delicti rei, ſtatim tamen ex animo reſipuerant, iiſque mandavit, ut, quidquid obvium habuiſſent, indiſcriminatim occiderent. Juſſa executi Levitæ, quin ullam carnis, aut ſanguinis rationem haberent, cumque ea ipſa die hominum viginti tria millia & amplius interfeciſſent, id honoris aſſecuti ſunt, ut qui ea ſollicitudine illatam Deo injuriam ulti eſſent, Sacerdotalis Tribus evaderent.

Vitulus Aureus, quem Jeroboam filius Nabal colendum Iſraelitis propoſuit. Princeps hic ut ſolium conſcendit, ejus oblitus, a quo illud acceperat, ejuſdem gloriam ipſe ſibi arrogavit. At ſibi ſemper timendum intelligens, quoad Hieroſolyma Religionis centrum eſſet, Divinique cultus ſacrum vinculum utrumque populum devinciret, eos ſejungere aggreſſus eſt, idque obtinuit, duobus aureis conditis Vitulis, quorum unum in Urbe Dan, alterum in Urbe Bethel expoſuit: *Separavit Jeroboam Iſrael a Domino, & peccare eos fecit peccatum magnum*. Ut autem amoveret a metu populum, quem Religionis ſpecies firmius, quam ipſa Religio detinet, non una in re ceremonias, quæ Hieroſolymis obtinebant, imitari ſtuduit, auſuſque eſt ipſe ſibi Sacerdotalia munia arrogare. Suo ita exemplo ſubditos impulit, ut a vero Deo deficientes, illud ipſum Idolum colerent, quod alias in eorum majores Divinam indignationem irritaverat, univerſumque Regnum execrandis juſſis in apoſtaſiam traxit; poſitis enim ad utrumque Regni finem Vitulis, Iſraelitæ paulatim novæ Religioni aſſueverunt, cujus exercitatio facilis erat, nec ægre ferebant, ſe a Templo abeſſe, cum ſacrificia offerre, ſatiſque votis facere poſſent, quin longi, ut antea, itineris labori ſubeſſent, quippe qui hactenus Hieroſolymam pergere juſſi eſſent. Prophetæ quidem in aureorum Vitulorum ſacrilegum cultum invehi non deſtiterunt, & futuram Dei vindictam Iſraeliti ſæpenumero prædixerunt, quæ ſane in Samatiæ excidio, ac decem Tribuum diſperſione ſe prodidit. Ejus Urbis potiti Aſſyrii aureos Vitulos abſtulerunt, infirma, & inepta Numina, quæ Iſraelitis perniciem attulerant, quæque ipſa ſe a calamitate tueri non potuerunt, quam eorumdem Numinum cauſa Iſraelitæ ſubierant: *Projectus eſt Vitulus tuus, Samaria, iratus eſt furor meus in eos .... quia ex Iſrael & ipſe eſt, artifex fecit illum, & non eſt Deus, quoniam in aranearum telas erit Vitulus Samariæ*.

Vitulus Libani qui in Pſalmis legitur: *comminuet eos tamquam vitulum Libani*; vitulus, qui in Libano paſcitur. *Labiorum* Vituli apud Oſeam ſignificant laudum ſacrificia, preces, quas Judæi Domino in Babylonica captivitate offerebant, cum non amplius in Templo Sacrificia eidem offerre poſſent: *Reddemus Vitulos labiorum noſtrorum*.

Vituli nomen etiam methaphorice ſumitur ad feros, arrogantesque hoſtes ſignificandos: *Circumdederunt me Vituli multi*; quod de Chriſti hoſtibus dicitur, qui veluti juvenci ſemper furebant, & cornibus impetere parati erant. Præterea pro infirmis, & ſimplicibus ſumitur: *Vitulus, & urſus paſcentur ſimul*: nempe infirmi, & ſimplices homines cum iis verſabuntur, qui præ feritate Urbs ſimiles videbuntur, eos Chriſti gratia in unum cor, unumque animum conjungente. Denique pro iis ponitur, qui lætitia geſtiunt: *Salietis ſicut vituli de armento*: de juſtis hominibus Propheta loquitur, qui Chriſto obviam ituri e ſepulcris læti prodibunt.

Vivere, *Vita*, duo hæc vocabula tum propria, tum metaphorica ſignificatione ſumuntur, ſcilicet de temporali vita, ac de æterna accipiuntur. Vivere naturalem vitam, quæ corporis eſt: *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus*; vitam gratiæ: *Juſtus ex fide vivit*; vitam temporalem: *Quæ faciens homo, vivet in eis*; hæc ſervatæ Legis veteris merces erat; itaque fures ad mortem damnabantur. Vivere glorioſam vitam in Cælis: *Hoc fac & vives*. Dominus dicitur Deus vivens; unus enim infinita natura eſt, principiumque, & fons eorum omnium, quæ exiſtunt. *Vivit Dominus*, jurisjurandi forma eſt, per Dei vitam; quæ loquendi ratio paſſim occurrit in ſacris Litteris: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & in juſtitia*. *Terra viventium* dicitur, eorum ratione habita, qui mortui ſunt; & hunc terrarum orbem ſignificat, quem incolimus; at ſpiritali notione Cælum eſt, ubi mors locum non habet: *Credo videre bona Domini in terra viventium*. Aquæ viventes ſunt aquæ puræ, aquæ fontium, ad quas paſſer immolabatur in lepraſi

puri-

purificationem: *Et unum ex paſſeribus immolari jubebis in vaſe fictili ſuper aquas viventes*. Chriſtus Dominus vita eſt; ejus enim gratia Chriſtianæ vitæ, omniumque recte factorum principium eſt; & ſine hac vita non niſi mors: *Ego ſum reſurrectio, & vita*.

Vivificare, vitam dare ſeu corporalem: *Dominus mortificat, & vivificat*, ſeu ſpiritalem: *ſpiritus eſt, qui vivificat*. Verbum hoc ipſum ſignificat, ſervare vitam: *Virum, et mulierem non vivificabat David*: David nec viris, nec fœminis parcebat, quos ex hoſtibus ceperat. Significat etiam a morte excitare, ad vitam revocare: *Mulier, cujus vivificaverat filium*.

Ulai, *veſania*, nomen Eluci fluminis, quod prope Urbem Suſam, Perſidis metropolim fluit: *Vidi in viſione, me eſſe ſuper portam Ulai*. Inſignis viſio Danieli contigit ad Urbis portam, quæ ad Ulai flumen referebatur. *Daniel. cap.* VIII.

Ulam, *porticus*, hujus nominis fuere viri duo vix nomine noti. I. *Paral. c.* VII. & VIII.

Ultio, *vindicta*; unius Dei eſt ulciſci, vindictam ſumere; id juris ipſe ſibi reſervavit: *Mea eſt ultio, & ego retribuam*; is enim proprie, non homo læſus eſt, unuſque ipſe juſte punire poteſt: *Non quæras ultionem, nec memineris injuriæ Civium tuorum*; ita Deus in veteri Lege vindictam ſumi, aut expeti prohibebat; nec in Moſis Lege quicquam hac ſanctione clarius, apertiuſque eſt. Chriſtus ergo in Evangelica Lege nullam perfectionis regulam propoſuit, cum juſſit, ut inimicos diligeremus, iiſque ex animo ignoſceremus; nihil aliud egit, quam veteres, conſtanteſque regulas ſua ipſius auctoritate firmavit, quas nequam homines evertere conabantur, ſuffectis in earum locum erroribus, qui maxime animorum depravationi faverent. Moſaica ſane Lex, quæ vetabat, ne inimicus odio haberetur, expreſſis verbis eum diligi non jubebat; at ſatis id innuebat, ex una quidem parte odium excludens, ex alia vero præſcribens externa officia, quorum executio, ut meritum conjunctum haberet, reapſe amorem, ac benevolentiam requirebat: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da ei aquam bibere; prunas enim congregabis ſuper caput ejus, & Dominus reddet tibi*. Quamobrem inimici diligendi, eique parcendi vetus præceptum eſt; illudque Chriſtus non alia de cauſa novum dicit, niſi quod illud ipſe reſtituit, cum jam ubique terrarum in oblivionem abiiſſet; ejuſque amplitudinem, & perfectionem oſtendit, amore, quo nos ipſe proſecutus eſt, propoſito tamquam ejus regula, quo nos ipſi mutuo complecti debemus. Sanctitate inſignes viri, qui in Veteri Teſtamento memorantur, præceptum hoc, quam late patet, agnoverunt, perfeceruntque; ac ſi inimicorum dilectio non æque in iis, atque in Novi Teſtamenti Sanctis Viris elucet, id proinde factum, quod priores externa quidem ſpecie Legi ſuberant, quæ ad perfectionem non ducebat, novæque Legis Auctori ſervatum erat, ut perſpicua, diſtinctaque ratione amorem præciperet, in ſe ipſo perfectiſſimam ejus executionem oſtenderet, & gratiam ipſe conferret, quæ efficit, ut amemus, efficiamuſque, quod jubet. Atque hac ſane regula uti debemus, ut de multis Pſalmorum locis judicemus, in quibus Propheta non niſi cogitationibus, conſiliiſque occupatus videtur, quæ odium, & malevolentiam præſeferunt, dum ſcilicet maledicta, & imprecationes acerrimas in adverſarios pronuntiat, divinæque iræ omnia in eos fulmina implorare videtur. Verum id conveniat primum omnium, neceſſe eſt, Davidem perfectiſſima erga perſecutores ſuos charitate refertum fuiſſe, quæ ſane inimicorum amorem non complecti non poteſt; ut proinde ejus vota, & maledicta ad principium longe aliud, quam ad odium, & vindictam referri debeant. Propheta nimirum de Dei gloria, nequam hominum peccatis læſa ſe maxime ſollicitum exhibebat; cumque Deum tantum in ſe ipſo injuria affectum videret, ejuſque conſilium, quo pœnam parabat, divino inſtinctu afflatus agnoſceret, ultricis divinæ juſtitiæ ſenſa ſibi ſumebat, reoſque non præpoſtero quodam impetu, aut indignatione permotus, ſed ordinis tantum, æternæque juſtitiæ amore incenſus puniri cupiebat. Itaque Martyres in Apocalypſi mortis ſuæ vindictam elata voce ſollicitant: *Uſquequo, Domine, ſanctus, & verus non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra?*

Dies ultionis ea eſt, qua die Deus ſuis ex hoſtibus vindictam ſumit, cum ſcilicet cumulus eorum flagitiis acceſſit: *Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit*. Quod non ita accipiendum eſt, quaſi Deus ei cupiditati obnoxius ſit, qua abrepti ho-

homines injurias ægro animo ferunt, & ulciſci cupiunt; ſacra Scriptura utitur hac loquendi forma, ut ſe ad captum noſtrum accommodet; nullo enim odio, nulla vindictæ cupiditate movetur Deus, ut injurias ſuæ ipſius juſtitiæ, ac majeſtati illatas puniat.

Vocatio. Vox hæc ſumitur in ſacris Litteris I. pro vocatione ad Chriſti fidem, quæ quidem quoad Deum omnino gratuita eſt; nos quippe nihil egimus, quod ejuſmodi gratiam promereri poſſet; tenebris, & erroribus involuti, innumeris cupiditatibus, & voluptatibus irretiti, ad nequitiem, & invidiam facti, quod in nobis eſt, rejiciendi ſumus, & in peccati ſervitute relinquendi: *Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia, invidia agentes, odibiles, odientes invicem*. At nos vocavit Deus mere gratuito ſui amoris effectu, & ut promiſſa non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum voluntatis ſuæ decretum exequeretur: *Qui nos liberavit, & vocavit vocatione ſua ſancta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſæcularia*. Gratuita ſcilicet prædeſtinatio vocationem, vocatio juſtificationis gratiam præcedit; & per hanc gratiarum ſeriem, quaſique catenam Deus ad ſalutem nos ducit: *Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & juſtificavit, quos autem juſtificavit, illos & glorificavit*. Noſtrum eſt, cum Dei auxilio, vocationem noſtram bonorum operum praxi certam facere, & ita vivere, ut nos eo ſtatu, ad quem vocati ſumus, dignos exhibeamus: *Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis*.

Vocatio ſumitur II. pro ea vitæ ratione, quam quiſpiam amplexus eſt, eoque ſtatu, ad quem vocatus fuit: *Unuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat*. Dei nimirum voluntas ea eſſe debet, quæ vocationis electionem determinet; & quiſquis alicui vitæ ſtatui ſe addicit, quin eam conſulat, nec niſi lucri cupiditate, aut ambitione ducitur, quas Deus execratur, eſt ſane, quod merito timeat, ne ſine miſeratione damnetur, niſi ingreſſus ſui vitium per pœnitentiam corrigat. Potiſſimum vero ad Eccleſiaſticum miniſterium adſpirare nemo debet, niſi ab eo vocatum ſe ſatis norit, qui unus eo jure gaudet, ut ſuos ſibi miniſtros eligat, eorumque, quos vocat, animum iis dotibus imbuat, quas tanti officii dignitas poſtulat. Væ tenebris, vitiiſque involutis hominibus, atque adeo peccatis nonnunquam pollutis, qui inconſulta Dei voluntate, innumeriſque miniſterii periculis flocci factis, ſuæ ipſorum vocationis ipſi ſe judices ſtatuentes, ad ſacros Ordines accedere, Altare conſcendere, maxime formidanda Sacerdotii munia uſurpare non verentur, repugnante Apoſtolo, qui docet nemini jus eſſe, ut Sacerdotii honorem ipſe ſibi vindicet, ſed divina vocatione, prorſus ut in Aaron contigit, opus eſſe: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*. Hæc una Regula eſt; neque vero eſt ex earum Legum numero eſt, quæ pro temporum, adjunctorumque ratione mutationi ſubſunt, ſed divina, conſtanſque Lex eſt; nemini licet ad Eccleſiaſticum officium accedere, niſi adſit Dei vocatio, eoque dignus finis, dignaque ea ipſa adjumenta, quæ ad finem ducunt. Ita quidem vocati fuere Moſes, & Aaron; afflatuque Spiritus Sancti is ipſe, cujus iidem figura erant, miſſionem ſuam inchoavit: *Et regreſſus eſt Jeſus virtute Spiritus in Galilæam*. Poſt ejuſmodi exempla quis eorum temeritatem ferat, qui non alio quam abſonæ vitæ apparatu, nullo præter audaciam, ac feſtinationem merito, non aliis inſtructi conſiliis, quam quæ ambitio, & avaritia ſecum afferunt, in eos gradus irrepunt, qui hominem virtutibus, quibus ipſi carent, exornatum, & a vitiis, quibus fœdantur, immunem poſtulant?

Voluntas. Nomen hoc, quod volendi facultatem innuit, ſumitur etiam I. pro Dei voluntate, quæ prima, & immutabilis eſt eorum regula, quæ nos facere par eſt, eorumque omnium ſuprema generalis cauſa, quæ in hac rerum univerſitate contingunt. Voluntas hæc abſoluta eſt, eique nemo obluctari poteſt: *Voluntati ejus quis reſiſtit?* Vult Deus, & quicquid vult, quaque ratione vult, in tempore fit, quia ſcilicet in eo velle, & facere unum & idem ſunt. Voluntas hæc ea eſt, quæ hominis animum moderatur, eum movet pro ſuo ipſius arbitratu, & ſemper effectum producit, quem ab omni æternitate ſibi propoſuit: *Conſilium meum ſtabit, omnis volun-*

Digitized by Google

voluntas mea fiet. II. Voluntatem quidem ſignificat non tamen abſolutam, quaque non ſemper impletur. Hæc nimirum voluntas ea eſt, qua *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire**.

* *Malum tamen morale dictum, peccatum ſcilicet divinæ voluntatis objectum eſſe non poteſt, quia peccatum poſitum eſt in depravatione voluntatis, quæ recedit ab ordine, quem Deus præſcripſit. Mali genus hoc Deus non vult, at quamvis nolit, permittit tamen, ut ex eo bonum trahat, quod ejus Providentia ſtatuit.* II. *Deus alicujus naturalis boni privationem vult, quod nos naturale, ſeu naturæ malum dicimus, cujuſmodi eſt improbi mors, quia bona vult, a quibus hoc mali genus ſejungi non poteſt.* III. *Voluntas Dei, quantum in ipſo eſt, libera non eſt, ipſa in ſe neceſſarius actus eſt; cauſa exempli, neceſſario Deus Divinas ſuas perfectiones amat, quemadmodum homo beatitudinem ſuam neceſſario vult.* Legatur S. Thomas 1. Part. q. 19. art. 3.

At eadem voluntas Dei, quoad ea omnia, quæ extra ipſum ſunt, cujuſmodi ſunt creatæ res omnes, abſolute libera eſt; atque ut ab æterno potuit aliquid velle, ita etiam potuit id ipſum nolle. Ita cum dicitur Deus non poſſe nolle, quod vult, id de voluntate non abſoluta, ſed hypothetica accipiendum eſt, facta ſcilicet hypotheſi, eum id velle ſtatuiſſe.

IV. *Dei voluntas firma prorſus eſt, & immutabilis; ut proinde non ad litteram accipi debeant nonnulla ſacrarum Litterarum oracula, quæ ſignificare videntur, Dei voluntatem mutari poſſe, ac reapſe mutari. Etenim* I. *Deus aliquando prædicit res, prout ſpectato naturalium cauſarum curſu futuræ ſunt, licet ob ejus Providentiæ ordinem aliter accidant.* II. *Dum legitur, exempli cauſa, Deum de homine condito pœnitere, id non ſignificat, Deum voluntatem mutare, ſed operis ſui partem delere; id autem ſe facturum ab æterno decreverat, quemadmodum æque ab æterno decreverat, ſe eam ipſam rem producturum.*

V. *Voluntas Dei quoad omnium hominum ſalutem certiſſima eſt*: Qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, *inquit Apoſtolus* 1. *Timoth.* 2. *Quæ veritas ut bene penitus intelligatur, diſtinguendæ ſunt in Deo cum Theologis voluntates duæ, antecedens una, conſequens altera. Deus omnium hominum ſalutem vult voluntate antecedente, quandoquidem certum eſt, finem, quem in eorum creatione ſibi propoſuit, eum fuiſſe, ut eos felices, & beatos faceret, eumdemque omnibus hominibus gratias multas conferre, quæ eos ad ſalutem ducere poſſent, ſiquidem iis bene uterentur; ut non minus certum eſt, Deum ipſum certis quibuſdam conditionibus ſalutem hanc addixiſſe, cujuſmodi ſunt divinæ Legis executio, ferventes preces ad obtinendas Dei gratias, a peccatis averſio, quorum gravitas poſtulat, ut homo æterna mercede privetur, quia Deus, cum ſit ſumme juſtus, peccatores puniri vult. Quamobrem ſi hæ conditiones deſint, dici poteſt, Deus horum peccatorum ſalutem nequaquam velle, ſed voluntate conſequente, quia nempe vult, homines gratiæ cooperantes ſua ſe ſalute dignos reddere; idque propterea, quia hominem liberum condidit. Quod ſi quis objiciat, cur tandem volens Deus homines ad unum omnes ſalvos eſſe, omnes homines reapſe non ſalvet, collatis auxiliis, per quæ ita ad ſalutis opus incumbant, ut ad extremum ea ſe dignos exhibeant;*

Reſpondent Theologi; hominem, qui gratiis, quas ei Deus contulit, reſpondere negligit, iiſdem reſiſtit, nec novas petit, dignum non eſſe, cui Deus auxilia tribuat, per quæ ſalutem ſuam efficaciter operaretur; hominis eſſe, magnum opus hoc cum timore, ac tremore agere, ſibique perſuadere, Deum nunquam primum deſerere creaturam ſuam; & huic quidem creaturæ, quod in Deo eſt, auxilia præſto eſſe, quæ ſatis ad ſalutem ſint; eamdemque reſpondentem per ſanctum uſum, ſcilicet per humiles ferventeſque preces, ut cæleſtem opem obtineat, per peccati fugam, & occaſionum, quæ ad illud ducunt, dubio procul a Deo ſalutem conſecuturam. Hæc ſacræ Scripturæ, SS. Patrum, & inter cæteros S. Auguſtini doctrina eſt. Quod ſi Dei voluntas, quæ hominem ſalvum vult non impletur, id ipſius tantum hominis culpa, vitioque fit. Deus juſtus non niſi ſontes damnat, & punit: Apud Deum juſtum nemo miſer, niſi reus, *Auguſtini verba ſunt.*

Quod ſi quis addat, cum Dei voluntas a poteſtate ſit, cui nihil omnino reſiſtere poteſt, neceſſe proinde videri, ut eadem divina voluntas evertat hominis libertatem, & funditus tollat; reſpondent iidem Theologi cum S. Thoma 1. 2. q. 10. art. 4. *infinitæ ſapientiæ Dei eſſe, id efficere, ut creatæ res omnes ea ratione*

Google

ne agant, quæ ſingularum naturæ conſentanea eſt. Deus, inquit S. hic Doctor, efficit, ut cauſæ liberæ libere agant, iis nempe in actione ipſa realem non agendi poteſtatem ſervat; ut ſemper cauſa eadem retineat eam, quam Theologi nuncupant poteſtatem ad oppoſita.

Voluntas Dei, inquit magni nomini vir Boſſuet *Tract.* de libero arbitrio, & concupiſcentia, *rerum omnium, quæ exiſtunt, cauſa eſt; & ratio, propter quam Deus facit, quicquid ei placet, ejus voluntas eſt in ſe ipſa efficaciſſima. Efficacia hæc tanta eſt, ut res omnes abſolute ſint, quia Deus vult, eas ejusmodi eſſe. Cum ergo homo exiſtat, quia Deus vult eumdem exiſtere; liber eſt, quia Deus vult liberum eſſe; agitque libere, quia Deus vult eum libere agere. Omnes hominum, & Angelorum voluntates in Dei voluntate, tamquam in prima, & univerſali cauſa continentur; nec liberæ ſunt, niſi quod in ea tamquam liberæ continentur. Cauſa hæc prima, quod inde fit conſequens, in humanis actionibus non ſolum eſſentiam, qualem obtinent, ſed ipſam quoque earum libertatem ponit; & libertas hæc in animo eſt, non modo quoad eligendi poteſtatem, qua præditus eſt, verum etiam dum actu eligit. Porro quicquid hactenus diximus, nihilque præterea rationi maxime conſonum dici poteſt ſuper ea re, quę ſemper hominum torquebit ingenia.*

Canonicus Magli *in ſuis Diſſertationibus contra doctiſſimi Profeſſoris* Antonii Genoveſii *ſyſtema ſignificat, ſe non ſatis hoc Syſtema Thomiſticum intellexiſſe, quippe qui Deo, tamquam efficienti cauſæ peccata, & culpas tribuit; qui pernicioſiſſimus eſt Calviniſtarum error, & in deſperationem trahens. Legantur laudati* Genoveſii *apologetica reſponſa.*

Votum, Deo facta cum deliberatione promiſſio, qua quiſpiam ſe bonum aliquod opus facturum recipit. Votum comitari debet obligationis, quæ contrahitur, perfecta cognitio, ac plena libertas, atque ita, ut non ei vehemens aliquis impetus animi cauſam præbuerit. Ita qui aliis ſubjecti ſunt, ſine eorum conſenſu, a quibus pendent, vovere non poſſunt: *Mulier ſi quidquam voverit ... quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & tacuerit, voti rea erit .... ſi maritum habuerit .... & non contradixerit, voti rea erit.* At quisquis non niſi a ſe ipſo pendet, tenetur votum ſolvere, ſiquidem non ſine requiſitis conditionibus illud ediderit: *Si quis virorum votum Domino voverit, omne, quod promiſit, implebit.* Atque hæc generalis regula quoad eos eſt, qui ſubeundæ obligationis plenum dominium obtinent, qui nempe ſub patris, tutoris, mariti poteſtate non ſunt. Tenentur omnino promiſſa facere, quæ ſuapte ſponte ediderunt, ut proinde ſi promiſſorum executionem diſtulerint, peccati rei ſint: *Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere; diſplicet enim ei infidelis promiſſio, ſed quodcumque voveris, redde, multoque melius eſt non vovere, quam poſt votum promiſſa non reddere.* Religionis actus hic ipſi Mundo coævus eſt, ac dubio procul a prima familia derivatur, e qua omnes homines prodierunt. Primum, de quo ſacra Scriptura loquitur, votum Jacob eſt, qui Meſopotamiam petens, ſuorum omnium bonorum decimam partem Domino promiſit, ut ejus beneficia rependeret, recepitque fore, ut eum ſibi Deum profiteretur, hoc eſt, ei rurſus ſe dederet, firmaque fide ſerviret. Poſt hoc primum votum paſſim apparet in ſacris Litteris votorum uſus; quod ut recte atque ordine fieret, non una edita lege, Moſes cavit. Promittebantur Deo vota, ut propriæ perſonæ, filiique. Ita Jephte filiam in holocauſtum, & Anna filium ad Tabernaculi ſervitium promiſit. Qui poſteriore ratione ſe devovebat, votum implere debebat, aut ſe redimere: *Homo, qui votum fecerit, & ſpoponderit Deo animam ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium.* Eadem erat voti ratio, quo boves, & animalia Deo offerebantur. Redimi poterant, ſi forte iis caruiſſent, quæ requirebantur, ut immolarentur, aut in omne tempus conſecrationi addicerentur: *Omnis conſecratio, quæ offertur ab homine, non redimetur, ſed morte morietur.* Obtinet etiam in Novo Teſtamento votorum uſus. S. Paulus Nazaræatus voto ſe obſtrinxerat, cum e Cenchrenſi portu ſolvit, Hieroſolymam profecturus: *habebat enim votum*; nulloque non tempore Chriſtiani ſeu per publica, ſeu per privata promiſſa ſe Evangelicis conſiliis, continentiæ, peculiari jejunio, bonorum dimiſſioni addixerunt.

Vox. Nomen hoc deſignat non hominis ſolum, & bruti vocem, ſed etiam ſonum quemvis, & rumorem, quæ inanimatæ res

 edunt:

Digitized by Google

edunt : *Abyſſus dedit vocem ſuam* ; & alibi : *locuta ſunt tonitrua voces ſuas* , *vox aquarum* , *vox nubis* , *vox tubæ* , Audire alicujus vocem, ſcilicet ei parere : *Si audieris vocem Domini Dei tui* , *& obedieris mandato ejus* .

Ur , *ignis* , Urbs Chaldææ , ultra Euphratem ad Tigrim ſita , patria Thare , & Abrahæ : *Eduxit eos de Ur Chaldæorum* . Deus nempe Patriarcham hunc ex hac Urbe duxit in regionem Chanaan , quam ejus poſteris daturus erat . Nomen *Ur* huic Urbi inditum creditur , quod ibidem ignis , Solis ſymbolum coleretur ; quod locum præbuit Judeorum fabulæ , contendentium , Abraham a Chaldæis in ignem conjectum eſſe , quod eorum Idola contemneret . *Geneſ. c.* XI.

Urai , *qui vigilat* , filius Bela e Tribu Benjamin . I. *Paralip. c.* VII.

Urbanus , S. Pauli ſocius , de quo ipſe in Epiſtola ad Romanos : *Salutate Urbanum adjutorem noſtrum in Chriſto Jeſu* . De hoc Chriſtiano homine oibil præterea .

Uri , *meum lumen* ; I. pater clari viri Beſeleel ; II. pater Gaber , quem Salomon annonæ præfecerat ; III. Levita quidam ex eorum numero , qui exrraneas fœminas duxerant.

Urias , *Deus eſt lumen meum* , ex Hethæis ortus , terræ promiſſæ veteribus incolis , e proſelytorum numero erat , eorum ſcilicet , qui cum origine Iſraelitæ non eſſent , veri Dei Religionem amplexi fuerant . Contra Ammonitas in Davidis exercitu militabat , cum Princeps hic eo turpis imbecillitatis prolaptus eſt , ut ejus conjugem Bethſabeam dehoneſtaret . Ut ſuum porro , & adulteræ fœminæ dedecus tegeret , falſum prætexens , Uriam ad ſe accitum miſit . Cum ergo ex eo quæſiiſſet , quænam eſſet in caſtris rerum ratio , eum domum remiſit , perſuaſum habens , ei cordi eſſe , ut uxorem viſeret ; at Davidis calliditatem ſtrenui militaris viri alacritas vicit , qui ad regalium ædium fores noctem transegit , quin domum pergeret ; quod exprobranti Regi reſponſum dedit , quo ejus conſilia prorſus evertit : *Arca Dei* , inquit , *& Iſrael* , *& Juda habitant in papilionibus* , *& Dominus meus Joab* , *& ſervi Domini mei ſuper faciem terræ manent* ; *& ego ingrediar domum meam* , *ut comedam* , *& bibam* , *& dormiam cum uxore mea ? Per ſalutem tuam* , *& per ſalutem animæ tuę non faciam rem hanc* . David , cum bellatotis hujus robur animi , & egregia ſenſa mirari deberet , non eſt verecundatus , ut vori compos fieret , turpi conſilio uti , a quo ut abhorreret , probitatis , & humanitatis leges efficere debuiſſent . Uriam totius diei ſpatio apud ſe detinuit , & bene potum voluit , ut ita rationis impos , propoſiti , juriſque jurandi obliviſceretur . At ille cum regiis excubiis & noctem egit , nec domum iit . Tum David injuſtitiæ , & crudelitati execrandam perfidiam addens , remiſſo Uriæ , cujus honorem læſerat , ad Joab epiſtolam dedit , qua ejus mortis decretum continebatur . Nempe Duci mandabat , ut Uriam in maximum pugnæ diſcrimen conjiceret , eo conſilio , ut vita ſpoliaretur . Iniquo Principis mandato Joab obſecutus eſt . Obſidebat eo tempore Urbem Rabath ; itaque Uriam ibi poſuit , ubi norat hoſtilem impetum majorem fore ; obrutus ergo obſeſſorum incurſu fidelis ſervus cum multis aliis occiſus jacuit .

Urias , ſucceſſor Sadoc alterius in Judæorum Pontificatu , vivebat regnante Achaz ; qui Damaſcum ad Teglatpalaſſar profectus , cum profanum Altare , quod ei placuit , ibidem vidiſſet , ſtatim eius formam ad Uriam Pontificem miſit , mandans , ut in eam rationem ad Templi ſervitium Altare conderet . Haud cunctatus Pontifex juſſa fecit ; regreſſusque Achaz ſuper eo victimas obrulit , & holocauſta combuſſit , & vetus Altare templo totius Orbis ſplendidiſſimo indignum ratus , amotum voluit , novumque ſubſtituit , ibique ſacrum fecit . Pontifex , quem invicto animi robore profanæ novitati obluctari par erat , regiis votis mollius obſecutus , miniſterium ſuum , divinamque rem turpiter prodidit , aſſenſusque eſt , mutationem Legi repugnantem in divinum cultum induci . IV. *Reg. cap.* XVI.

Urias , filius Semei , prophetam agebat Dei nomine , Jeremia eo ipſo tempore in Hieroſolymam , omnemque Judæam prorſus eadem vaticinante . Cum Uriam Rex Joakim , & Aulicorum proceres vera nuntiantem ferre non poſſent , & vita ſpoliatum vellent ; ille monitus ſe in Ægyptum recepit ; at miſſis a Joakim , qui eum inſequerentur , captus , Hieroſolymam ductus , juſſuque Regis enſe confoſſus e vita migravit ; quem ſceleſtus Rex ſine hoonre in infimæ plebis ſepulcra conjectum voluit : *Eduxerunt Uriam de Ægypto* ,

Digitized by Google

pto, *& adduxerunt eum ad Regem Joakim*, *& percuſſit eum gladio*. Jerem.

Uriel, *Deus eſt lumen meum*, filius Thabat, & pater Uziæ, e Levitarum ſtirpe, qui e Caath familia erant. Familiæ Caput erat Davidis tempore: *De filiis Caath*, *Uriel princeps fuit*. Occurrit & Uriel Gibaanites e Tribu Benjamin, cujus filia Regina Maacha, conjux Roboam, & mater Abdiæ. Legitur etiam Eſdræ lib. IV. hujus nominis Angelus: *Et ego jejunavi diebus ſeptem ululans*, *& plorans*, *ſicut mihi mandavit Uriel Angelus*. Verba hæc ſignificant, Uriel eſſe Angelum luminis, qualem Judæi putant; Chriſtiani tamen nonnulli contra ſentiunt; & nulla ſuppetit auctoritas, qua quæſtio dirimatur. II. *Paralip. cap.* XIII.

Urim, *& Thumim*, hebraica vocabula, quæ *lumen*, & *perfectionem* ſignificant, quæque diſputationibus multis locum præbuere. Alii quidem contendunt, hæc nomina duo Summi Pontificis Rationali medio rotundis litteris inſculpta fuiſſe, eique, dum eo ornamento indutus eſſet, abditiſſima quæque innotuiſſe: *Pones autem in Rationali judicii doctrinam*, *& veritatem*, *Urim*, *& Thumin*, *quę erunt in pectore Aaron*, *quando ingredietur coram Domino*. At alii, quod vero propius, putant *Urim*, & *Thumim* pretioſos lapillos fuiſſe, qui in Summi Sacerdotis Rationali poſiti, ob inuſitatum ſplendorem, Dei voluntatem, futuraſque res, de quibus conſulebatur, ei patefacerent. Sane non ſemel Deus per *Urim* conſultus in ſactis Litteris legitur. Joſephus ait, lapillis iis ſingularem lucem non emittentibus, id argumento eſſe, Dei reſponſum infauſtum fore. Alii demum aſſerunt, *Urim*, & *Thumim* fuiſſe ſigna quædam Rationali addita; at cujuſmodi ea ſigna fuerint, inter eos non convenit; ſingulisque hac in re conjecturas ſectatis, ſemper hactenus venditata falſitas, quin adhuc veritas innotuerit. Addit Joſephus, ſe ſcribente, ſplendorem ab iis lapillis ante annos ducentos jam receſſiſſe; atque ita quidem oraculum annis ante Meſſiam natum centum decem circiter, aut duodecim deſiiſſet; at cum Dei per *Urim*, & *Thumim* conſulendi nullum prorſus veſtigium poſt Templum a Salomone conditum Hiſtoria ſuppeditet, probabile ſit, oraculum multo ante ceſſaſſe. Super hujus conſultationis ratione fabellas multis ii, qui ex Judæis Doctores audiunt, venditarunt; at cum peculiare nihil occurrat in ſacris Litteris, eorum vita, ſeu potius ſomnia pro conjecturis habenda non ſunt. Id unum generatim convenit, Summum Sacerdorem tantum hujus cæremoniæ Miniſtrum fuiſſe, idque tum ſolum, cum ita maximi momenti negotia, & duodecim Tribuum commune bonum, non autem privata neceſſitas poſtularent.

Us, primus e filiis Aram, & Nepos Sem, qui Traconitidi, & Damaſcenæ regioni Incolas dediſſe creditur. *Geneſ.* X. 23.

Uſura, fænus, illicitum lucrum, quod contra Legis ſanctionem exigitur: *Non fænerabis fratri tuo ad uſuram pecuniam*, *nec fruges*, *nec quamlibet aliam rem*, *ſed alieno*. Moſes Dei nomine Iſraelitis præcipit, ut gratis pecuniam mutuam indigentibus fratribus dent, prohibetque, ne uſuram inde percipiant; quam tamen ex alienis percipi patitur; quo nomine venire debent, quicumque Judæi non erant; quamſvis autem uſura iis ob cordis duritiem, ut divortium, conceſſa fuiſſet, legitima tamen non eſſet; aut intelligendi, qui ex Chananæis ſupererant, quos Deus ab iis funditus deletos volebat, cum tamen prævidebat fore, ut iis per injuſtam miſerationem parcerent. Et in hac quidem ſententia, quæ cæterarum maxime ad veritatem accedit, uſura eſſet hoſtilis ratio, Judæis a Deo permiſſa, ut eæ ſceleſtæ Nationes deprimerentur, & ad inopiam redigentur, quippe quæ pronuntiato jam anathemati ſubeſſent, quemadmodum Iſraelitis ipſis præceperat, ut Ægyptios, antequam ex eorum regione egrederentur, pretioſiſſimis quibuſque bonis ſpoliarent. At cum hi maledicti populi penitus extincti eſſent, uſura quoad omnes omnino vetita fuit; & Prophetæ ſæpe in eam conſuetudinem a juſtitia alienam, cum Religionis ratione pugnantem, ipſique humanitati non parum ignominioſam invecti ſunt; & Chriſtus, qui veterem Legem non attigit, niſi ut eamdem perficeret, quicquid hactenus in hanc rem tuleraverat, abrogavit, & caput hoc ad mores apprime ſpectans in ſuum omne robur reſtituit: *Mutuum date*, *nihil inde ſperantes*. Chriſti ſanctio hæc, quæ nullam reſtrictionem patitur, omnia cupiditatis perfugia disjicit, eorumque mendacium Doctorum paralogiſmos evertit, qui delictum communi

muni odio obnoxium, omnibuſque naturalibus, divinis, & humanis Legibus proſcriptum purgare, quaſique pallio quodam obtegere auſi ſunt. Eccleſiæ doctrina ſemper in hoc articulo ſibi conſtitit; atque adeo ex Ethnicis multi uſuram tamquam injuſtam, & naturæ legibus repugnantem, publicique juris peritiſſimi quique tamquam imperiis maxime perniciosam ſpectarunt.

Uter, caprina pellis aſſuta, & aptata, in quam aqua, vinum, oleum, aliique liquores, ante ligneorum doliorum uſum, infundebantur: *Neque mittunt vinum novum in utres veteres; factus ſum ſicut uter in pruina*. David, ſe cum utre comparat: coivit, & aruit; malis enim preſſus, ac prope exſiccatus erat, quæ ei perſecutores intulerant. *Congregans ſicut in utre aqua maris*. Ait Propheta, Deum in Rubri Maris tranſitu aquas quaſi utre concluſiſſe.

Vulgata. Ita nuncupatur ſacrorum Bibliorum Latinus textus, quem Tridentina Synodus authenticum pronuntiavit, non jam præ exemplaribus, ſed quoad eorum temporum Latinas Verſiones, quarum multas dubiæ fidei Auctores ediderant. Porro Vulgata vetus quo Auctore, & quandonam prodierit, incerto eſt; id unum conſtat, eam primis Eccleſiæ temporibus paſſim obtinuiſſe, Chriſtifidelibus pro virili operam dantibus, ut divinum verbum, quam latiſſime poterant, propagarent. Ea tamen e multis erat, quæ a S. Auguſtino *Itala* dicta, quæ habita eſt cæterarum optima, quoad S. Hieronymus ex Hebraico textu aliam elaboravit. Obſtitere ſane S. Patris conſilio Chriſtiani bene animati veriti ſcilicet, ne quid detrimenti ſubiret auctoritas Interpretum Septuaginta, quam multi tamquam inſpiratam habebant, aſſuetiſque veteri verſioni populis, oblata nova, alia a prima, ſcandalum afferretur; quibus tamen ei ſenſim aſſueſcentibus, vetus Itala ita in deſuetudinem, & oblivionem abiit, ut non amplius integra reperiatur, ejuſque non niſi fragmentum aliquod ad nos pervenerit. Cauſa exempli, ex hac Itala veteri Pſalterium ſervamus; noſtriſque in Bibliis non occurrit Hieronymiana verſio. Pſalmis enim, pro ut Hieronymus verterat, nemo uti voluit, quia populus eos memoriæ commendatos quotidie in Eccleſiis concinens, ægre admodum novos ſufficere potuiſſet. S. Doctor Hebraicos tantum libros vertit, quin græce ſcriptos, ut Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos, Baruc, & additiones Eſther, ac Danielis atringeret. *

* *Ita quidem antiqua Vulgata Verſio pedetentim reformata eſt ex S. Hieronymi editione, quæ præ cæteris communis evaſit, quaque una Latina omnis Eccleſia uſa eſt. At cum lapſu temporis amanuenſium oſcitantia varias mutationes paſſa eſſet, Carolo Magno imperante, adlaboratum eſt, ut in priſtinam puritatem reſtitueretur, ita porro, ut ſubſecutis quoque temporibus ejuſdem Verſionis novæ correctiones prodierint, cum tamen eæ mutationes impedimento non fuerint, quominus ea Vulgata, quæ nunc obtinet, eadem reapſe ſit, ac primigenia S. Hieronymi Verſio. Ei vero cumulatiſſimam auctoritatem addidit œcumenica Tridentina Synodus, quæ decreto Seſſione* IV. *edito authenticam pronuntiavit.*

Per hanc deciſionem, inquit Bellarminus, Eccleſia nos certos reddidit, Vulgatam, quantum ad fidem, & mores ſpectat, ab omni prorſus errore liberam eſſe, eaque tuto Fideles uti poſſe; at Concilii Patribus, ſubdit idem inſignis Theologus, non ea mens fuit, ut Vulgatam exemplaribus anteferrent.

Cum porro agitata quæſtio eſſet, confugiendum, necne, eſſet ad autographum textum, ut ſacra Scriptura probe intelligeretur; Ludovicus Catanenſis e *S. Dominici Ordine in ea fuit ſententia, methodo ſtandum eſſe a Cardinali Cajetano propoſitæ, qui, cum an.* 1524. *Germanica Legatione fungeretur, quærens, qua demum ratione Hæretici ad Eccleſiam redigi, convincique poſſent, id fore comperit apprime utile, ſi nimirum ſacrorum Codicum litteralis textus perciperetur ea lingua, qua primum prodiit, ad cujus proinde ſtudium ipſe poſtremos vitæ annos omnino contulit. Cardinalis hic dicere ſolebat, eum, qui Latinum tantum textum intelligit, non Dei, ſed Interpretis, qui falli poterat, verbum intelligere, & S. Hieronymum merito dicere ſolitum fuiſſe, vaticinari, & ſcribere ſacros Libros, opus eſſe Spiritus Sancti, at eoſdem traducere, humani ſpiritus opus eſſe.* Iſidorus Clarius *Brixienſis ex ordine S. Benedicti cum in Cœtu varios ſacrorum Librorum textus ſingillatim commemoraſſet, animadvertit, quamvis permiſerit Deus, ſubjecutis temporibus ſacræ Scripturæ Verſionem edi e vetere,* Itala *dicta, & e nova, quæ S. Hieronymi eſt, quæque Vulgata Editio nuncupatur, concinnatam, non proinde tamen aſſeri poſſe, ſcientia pluſ-*

quam

quari humana ad hanc verſionem opus fuiſſe; ac S. Hieronymum averere dixiſſe, nullum Interpretem Spiritus Sancti afflatu locutum eſſe; c[illegible] nec proinde fieri facimus Clarius, *Verſionem [illegible] eorum autographo ſacræ Scripturæ textui parem ſore, ex quo conclusit, vulgatam Editionem, poſt quam emendata eſſet, cæteris omnibus præferendam eſſe.*

Sane cum Hebraica ſit primigenia ſacrorum librorum lingua, nullus eſt dubitandi locus, quin in fonte lecti Spiritu Sancto quoque, qui eos dictavit, digniores videantur; iis quippe nobilitas, & ſimplicitas propius perſpectæ majorem obſervantiam conciliant. Quamobrem ſalva & integra remanente Vulgatæ laude, quam Tridentina *Synodus firmo, ſacroque decreto authenticam declaravit, fateatur quiſque, neceſſe eſt, autographi textus notitiam eſſe apprime Eccleſiæ utilem, ut fidem ſuam ſartam, tectamque tueatur, & os Hæreticis obſtruat. Itaque tantum abeſt, ut Proteſtantes in Europa Hebraicæ linguæ inſtauratores ſe jactent, ut potius, ſi bona fide ſunt, profiteri debeant, ſe, ſi quid habent, ad hanc rem quod attinet, id* totum debere Catholicis, *qui eorum Magiſtri extiterunt.*

Andreas Vega *Religioſus Hiſpanus e Franciſcanorum familia ſuum deinde conſilium propoſuit; qui ſcilicet animadvertit, verum eſſe, quod S. Hieronymus monuit, Interpreti nec prophetiæ ſpiritum, nec ullum aliud divinum donum, cujus ope fiat fallere, & falli neſciat, præſto eſſe, ac proinde eumdem S. Patrem, & S. Auguſtinum hortari, ut Verſiones ad primigenios textus exigantur, & corrigantur. At ſubdit* Vega id *minime obeſſe, quin Eccleſia pronuntiare poſſit, ſe Vulgatam Editionem pro authentica habere, quod idem eſt, ac dicere, eam primigeniis textibus omnino conformem non eſſe, cum fieri non poſſit, ut omnia prorſus alicujus linguæ vocabula in aliam integerrime ac perfectiſſime transferantur. Denique monuit idem Theologus, Vulgatam ante annos amplius mille in Eccleſia obtinuiſſe, eamdemque ab antiquis Conciliis adhibitam fuiſſe utrote ab omni errore tum in fide, tum in moribus liberam; ac proinde probandam eſſe, & authenticam declarandam, ut una per univerſam Eccleſiam ſacræ Scripturæ lectio eſſet una citatio, quin propterea ad primigenium textum confugi vetaretur. Licet enim,* Salmerone *Jeſuita monente, qui & ipſe Concilio interfuit, iis, qui ſedulo ad ſacrorum Codicum ſtudium incumbunt, eorum fontes conſulere, eoque ſubſidio adverſus errores uti, quicumque Amanuenſium, ac Typographorum incuria in Vulgatam irrepſerint.*

Ergo Tridentini Patres conſilium ſecuti, quod Andreas Vega *propoſuerat, Vulgatam e Latinis Verſionibus elegerunt, tamquam eam, quam tutiſſimam judicarunt, cum plurium jam ſeculorum uſu perſpectum eſſet, in ea Verſione nihil aut fidei, aut bonis moribus contrarium eſſe. Poſt Tridentinum concilium Vulgata a Sixto* v. *correcta fuit; at ejus correctio non obſtitit, quin Clemens* VIII. *Editionem alteram accuratiorem perficiendam curaret, qua de re legenda Adnotatio ad Articulum* Verſiones Sacræ Scripturæ. *Pontifex hic in Præfatione ad ſacrorum Codicum editionem ſuam diſertis verbis ait, Editionem Latinam, quam exhibet, ex traductione, ſeu correctione S. Hieronymi concinnatam fuiſſe, ita quidem, ut ea ipſa veteris Verſionis, dicta Vulgatæ veteris, ſeu* Italæ *multa ſervata fuerint. Ex hac porro Clementina Editione omnes deinceps ſacri Codices impreſſi fuerunt.*

Vzal, viator, filius Jectan, qui fere in Arabia Felici ponitur. *Genes.* x. 27.

X

XA

X*Anticus*, Macedonum menſis, qui reſpondebat Hebræorum Niſan: *His, qui commeantuſque ad diem, trigeſimum menſis Xantici, damus dexteras ſecuritatis* II. Machab. c. XI.

XE

Xerxes, filius, & ſucceſſor Darii primi in Perſarum Regno. Princeps hic in prophana Hiſtoria admodum notus eſt; & nos quidem ob eam tantum cauſam ejus mentionem facimus, quia is eſſe creditur, quem Daniel vidit, dum futurum nuntiavit, ut quartus e Perſarum Regibus longe maximis divitiis afflueret, ſuoſque deceſſores omnes ſuperaret, & cum ſe ſuarum opum dominum viderit, univerſum terrarum Orbem in Græciæ Regnum concitaret: *Ecce adhuc tres ſtabunt in Perſide, & quartus ditabitur opibus nimis ſuper*

per omnes, *& cum invaluerit divitiis ſuis*, *concitabit omnes adverſum Regnum Græciæ*. In his verbis ſubolet Xerxis in Græciam expeditio, quam infelix ſucceſſus, qui neminem latet, ſecutus eſt. *Joſephus* hunc Principem refert Judæis omnia privilegia firmaſſe, quæ Darius ejus pater conceſſerat, & illud imprimis, quo Samariæ tributa conferebantur ad Victimarum impenſas, quæ Hieroſolymis offerebantur. Contendit idem Auctor, Judæos eidem Principi, in Græciam pergenti ſe comites addidiſſe; ac vero ſimillimum fit, eos utpote Subditos ſuum ei ſervitium in hoc bello non exhibere non potuiſſe. Xerxes, cum ab ea fatali expeditione rediret, diruta voluit Templa omnia, quæ per iter ei occurrerunt, religione incenſus, quam ei Zoroaſter inſpiraverat in Magorum gratiam, qui Idola averſabantur. Idem Babylone præſtitit, atque ita Jeremiæ vaticinia perſecit. *Capta eſt Babylon*, *confuſus eſt Bel*, *victus eſt Merodach*, *confuſa ſunt ſculptilia ejus*, *ſuperata ſunt idola eorum*. Joſeph. Antiquit. lib. XI.

Z

ZA

ZAbad, *dos*, hominum plurium commune nomen, qui leguntur in ſacris Litteris, atqui tamen parum noti ſunt. I. *Paralip.* XXIV, I. *Eſdr. cap.* X.

Zabadæi, Arabiæ populi, quos orientalem partem Montium Galaad incolentes Jonathas Machabæus vicit: *Divertit Jonathas ad Arabes*, *qui vocantur Zabadæi*. Joſephus legit, *Nabathæi*, Zabadæorum loco, quod nomen ignotum eſt. I. *Machab. cap.* XII.

Zabadia, *dos Domini*; occurrunt in ſacris Litteris hujus nominis viri ſex, quorum notiſſimus filius Jerohan ex Urbe Gedor, qui in Saulis perſecutione a Davide ſtetit: *Jobela quoque*, *& Zabadia filii Jerohan de Gedor*. I. Paralip. cap. XII.

Zabai, *qui excurrit*, eorum unus, qui a Captivitate reverſi, ſe ab uxoribus, quas contra Legem duxerant, ſejunxerunt. I. *Eſd. c.* X.

Zabdi, *dote inſtructus*; fuere hujus nominis homines duo parum noti. *Joſ. cap.* VIII.

Zabdias, *Deus eſt dos mea*, Cellariis Davidis præſectus. I. *Paralip. cap.* XXVII.

Zabdiel, *dos Dei*, pater Jesbaam, qui præerat hominum millibus viginti quatuor, Davidis perſonæ, menſis primi ſpatio, deſervientibus: *Primæ turmæ in primo menſe Jesboan præerat filius Zabdiel*, *& ſub eo viginti quatuor millia*. Idem nomen erat cuidam Arabiæ Regi, apud quem Alexander Bales Syriæ Rex ſe recepit, quique hujus miſeri Principis, quem occidi juſſerat, caput ad ejus hoſtem Philometorem Ægypti Regem miſit: *Et abſtulit Zabdiel caput Alexandri*, *& miſit Ptolomæo*. I. Paralip. cap. XXVII. I. Machab. cap. XI.

Zabina, *qui emit*, eorum unus, qui, captivitatis tempore, extraneas fœminas duxerant, juſſique fuere poſt reditum eas dimittere. I. *Eſdr. cap.* X.

Zabud, *dote donatus*, filius Nathan, e præcipuis Salomonis aulicis, amicuſque: *Zabud filius Nathan Sacerdos amicus Regis*. III. Reg. c. IV.

Zabulon, *dotem dare*, ſextus filiorum Jacob, & Liæ, qui in Meſopotamia ſub annum Mundi 2556. natus eſt: *Rurſum Lia concipiens*, *peperit ſextum filium*, *& ait*: *dotavit me Deus dote bona*, *etiam hac vice mecum erit maritus meus*, *eo quod genuerim ei ſex filios*; *& idcirco appellavit nomen ejus Zabulon*. De hujus Patriarchæ vita nil peculiare nobis innoteſcit. Id unum conſtat e ſacris Litteris, cum Jacob morti proximus poſtremam filiis benedictionem impertiretur, ita ſanctum ſenem locutum eſſe, fore ſcilicet, ut Zabulon ad Maris littus, & in Navium portu degeret, ſuamque ditionem Sidonem uſque protenderet: *Zabulon in littore maris habitabit*, *& in ſtatione Navium*, *pertingens uſque ad Sidonem*. Et ſane Tribus Zabulon portionem obtinuit in ea regione, quæ a mari Galilææ ad Ortum, uſque ad Mare Mediterraneum ad Occaſum extenditur. Moſes Iſraeliticis Tribubus benedicens, antequam e vita migraret, conjungens Tribus duas, Zabulon, & Iſſachar, iis fauſta nuntiavit: *Lætare*, *Zabulon*, *in exitu tuo*, *& Iſſachar*, *in tabernaculis tuis*; *populos vocabunt ad montem*, *ibi*

imma-

Digitized by Google

immolabunt victimas juſtitiæ, qui inundationem maris quaſi lac ſugent, & theſauros abſconditos arenarum. Hæc autem verba futurum ſignificabant, ut hæ duæ Tribus, cæterarum longiſſime ad ſeptentrionem diſſitæ ſe una cenſerrent ad montem Sion, ubi Templum futurum erat, eoque traherent Tribus alias, quæ quidem ad eam viam erant, & cum Mediteranneo adjacerent, ſe proinde commercio dederent. Theſauri in arena conditi metallorum, & vitri fuſionem deſignabant, ad quam Iſraelitæ e Tribu Zabulon incubuerunt; flumen enim Belus, apud eos fluens arenam vitro conficiendo accommodatam deferebat. Tribus Zabulon, cum ex Ægypto egreſſa eſt, quadringentos viros armis idoneos ſupra quinquaginta millia complectebatur, eamque ducebat Eliab, filius Helon. Sita erat, ut diximus, ad Maria duo, Mediterraneum, ac Tiberiadis, continebatque Urbes Canam, Bethyadem, Nazareth, Berſabee, Emmaus, aliaſque multas, quarum caput Zabulon, Carmelum inter, & Ptolemaidem, quæ Græcis dicta *Andron*, *Homines*, quia dubio procul frequentiſſima erat. Pulcherrima hæc, & munitiſſima Urbs capta fuit, & combuſta in Judaici belli exordio a Cæleſtio Gallo, Romani in Syria Exercitus Duce.

Zachai, *purus*, Judæus, cujus poſteri, numero ſeptingenti ſexaginta a captivitate redierunt. I. *Paralip. cap.* VII.

Zacharias, *memoria Domini*. Hujus nominis viri plures occurrunt in ſacris Litteris; e quibus hoc loco notiſſimos tantum commemorabimus. Zacharias, Jeroboam ſecundi filius patri ſucceſſit in Regno Iſrael; at non niſi ſex menſium ſpatio regnavit; cum enim Majorum ſuorum, & Jeroboam, qui idololatriam in Iſrael induxerat, ſcelera imitatus eſſet; Sellum, filius Jabes in eum conſpiravit, occiſique locum occupavit. Atque ira perfectum eſt, quod Deus promiſerat Jehu, fore ſcilicet, ut ejus filiis ad quartam uſque generationem ſolium ſervaret: *Filii tui uſque ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael.* Ita etiam perfectæ in eumdem Jehu minæ, futurum nempe, ut Deus ex ejus familia ſanguinem Jezrabel, quem fuderat, ulciſceretur; quamvis enim Jehu, cum domum Achab delevit, divinorum decretorum Executor fuiſſet, non proinde tamen divinæ juſtitiæ oculis pœna dignus non erat, quippe qui potius conſcendendi ſolii cupidus, quam divina juſſa veritus ea cruenta conſilia executus eſſet: *Voca nomen ejus Jezrabel, quoniam adhuc modicum, & viſitabo ſanguinem Jezrabel ſuper domum Jehu, & quieſcere faciam Regem Iſrael.* IV. Reg. cap. XIV.

Zacharias, filius Jojadæ Summi Judæorum Pontificis, & Jocabet filiæ Joram Regis Juda, Patri in Summo Pontificatu ſucceſſit, & ſollicitudinem imitatus eſt, quam is illuſtris Sacerdos ob Dei gloriam exhibuerat. Poſt hujus ſancti Pontificis mortem, cujus pietas, & conſtantia Regem Joas in officio continuerat, Aulicorum aſſentationes Principem hunc impulerunt, ut, quam iidem impii homines expetebant, idololatriam inſtauratam vellet, & ſe falſorum Numinum cultui cum iis proſtitueret. Tum vero Summus Pontifex Zacharias, divino ſpiritu cumulatus ſe populo ſtitit, ei ſummo animi robore Impietatem exprobravit, Deique, quem deſeruerat, indignationem miniratus eſt: *Quare tranſgredimini præceptum Domini, quod vobis non proderit; & dereliquiſtis Dominum, ut derelinqueret vos.* At populus a Joas ipſo concitatus, eum jactis ſaxis occidit; nec timuit ingratus Princeps in ejus ſanguinem manus immittere, qui Religionis Caput, ipſius germanus frater, & filius matronæ erat, quæ ei vitam ſervaverat, & viri, cujus opera ſolium conſcenderat: *Et non eſt recordatus Joas Rex miſericordiæ, quam fecerat Jojada pater illius ſecum, ſed interfecit filium ejus.* Nonnulli Interpretes crediderunt, Jojadæ filium eum fuiſſe, cujus mortem Chriſtus in Evangelio Judæis exprobrat, quippe quem inter Templum, & Altare, ſcilicet inter Templi partem, quam Sacerdotes tantum ingrediebantur, & Holocauſtorum Altare interfeciſſent: *A ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter Templum, & Altare.* Qui porro in hac ſententia ſunt, animadvertunt, in Hebraico S. Matthæi Evangelio, quod autographum creditur, extitiſſe Jojadæ, non Barachiæ nomen, ac præterea Hebræos nomina duo gerere conſueviſſe. At opinio hæc difficultatibus obnoxia eſt, quandoquidem quoad Chriſti mentem Zacharias, de quo loquitur, juſtorum virorum, quos Judæi necuerunt, poſtremus eſſe videtur, quemadmodum Abel primus fuit; ac filius Jojadæ in Templi atrio lapidibus obru-

tus

tus fuit, *in atrio domus Domini*, cum is, de quo Chriſtus, *inter Templum, & Altare* occiſus fuerit. Alii malunt id de S. Joannis Baptiſtæ patre explicare, quem ab Herode morti damnatum contendunt. II. *Paralip. cap.* XXIV. *Matth.* XXIII.

Zacharias, unus e minoribus Prophetis duodecim, filius Barachiæ, & nepos Addo, eo ipſo, quo Aggæus, tempore a Deo miſſus fuit, ut Judæis ad Templi reparationem animos adderet, anno ſcilicet duodecimo regni Darii filii Hiſtaſpis, & ſeptuageſimo a Hieroſolymæ, Templique excidio. Quo potiſſimum anno, & loco Zacharias natus fuerit, in incerto eſt; & Sacræ Scripturæ ſilentium, quoad hæc duo, dubium efficit, quicquid Interpretes dicunt. Propheta hic in ipſo ſuæ miſſionis exordio populum hortatur, ut reſipiſcat, nec majorum ſuorum pertinaciam imitetur, quos Deus patriæ everſione, diuturnaque captivitate punierat. Ei deinde Deus, immiſſis myſticis viſionibus, futura detegit; declaratque ſuæ indignationis tempus præteriiſſe, ac ſe miſeratione permotum Hieroſolymam regredi; futurum, ut Urbs, itemque Templum omnino repararentur, & Urbs ipſa frequenti populo afflueret, quem Dominus ab Ortu, Occaſuque miſſurus erat; Hieroſolyma vocaretur *Urbs veritatis*, & Sion *Mons Sanctus Domini*; Domus Juda, & Domus Iſrael eſſent populus Dei, & filiorum pacis; ac demum populi multi ſe tunc Domino addicerent, ejuſque populus evaderent. Addit Deus, ſi, quod prædicit, difficile videtur iis, qui ſuperſtites fuerunt, ſibi quidem nihil eſſe difficile: *Si videbitur difficile in oculis reliquiarum populi hujus in diebus illis, numquid in oculis meis difficile erit, dicit Dominus Exercituum?* Quicquid hoc loco Propheta de Hieroſolymæ, Templique inſtauratione prædicit, refertur ad Eccleſiam renovandam per Judæorum converſionem poſt diuturnam captivitatem, in qua gemunt, quamque eorum per Aſſyriam diſperſio ſignificabat. Ergo Dei fauſta ad Prophetam promiſſa Chriſtianam potiſſimum Eccleſiam ſpectant, nec niſi minus proprie terreſtri Hieroſolymæ congruere poſſunt. Zacharias præterea Babylonem obſidendam eſt, & capiendam prædicit; nuntiat expreſſis verbis vitam, & paſſionem Chriſti Domini, mirum Evangelii progreſſum, omneſque calamitates, quæ Judæis imminebant in execrandi Deicidii pœnam, quod patraturi erant, Romanorum in eos bellum, extremumque Templi incendium, imperante Tito. Zachariæ prophetia quatuordecim Capitibus conſtat, & quod de Meſſia dicit, adeo clarum, & in medio poſitum eſt, ut Evangeliſtam potius, quam Prophetam loquentem exhibeat: *Ecce enim ego adducam Servum meum Orientem .... Ecce Vir Oriens nomen ejus, & ſubter eo orietur, & ædificabit Templum Domino .... Exulta ſatis, filia Sion, jubila, filia Jeruſalem. Ecce Rex tuus veniet tibi, juſtus, & Salvator; ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.... quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum? Et dicet: his plagatus ſum in domo eorum, qui diligebant me.*

Zacharias, Sacerdos e familia Abiæ, S. Eliſabeth Sponſus, & S. Joannis Baptiſtæ Pater. De utriuſque, Sponſi ſcilicet, & Sponſæ ſingulari ſanctitate nos dubitare non ſinunt Evangelii verba hæc: *Erant autem juſti ambo ante Dominum, incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela.* Iis filii nati non erant; quamvis ætate provecti eſſent, quia ſcilicet Eliſabeth ſterilis erat. At cum aliquando Zacharias, qui hebdomadarius erat, ſuum in Templo munus obiret, ei Angelus apparuit, prædixitque fore, ut filium ſuſciperet, cui Joannis nomen imponeret; & cum Zacharias ægre adduci poſſet, ut Angeli dictis crederet, is monitum voluit, mutum ipſum fore, quoad ea perficerentur, quæ Dei nomine promittebat: *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui uſque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidiſti verbis meis quæ implebuntur in tempore ſuo.* Ergo miniſterii diebus expletis, Zacharias domum rediit, ejuſque conjux, cum concepiſſet, ſuo maſculum tempore feliciter peperit; cui octava poſt die circumciſo iis, qui aderant, Zachariæ nomen, quod patris erat, imponere volentibus, obſtitit Eliſabeth, quæ Joannem dictum voluit. Eodem tempore ex Zacharia per ſigna quæſitum eſt, quem ipſe vocari vellet; qui tabellam petens, ei Joannis nomen inſcripſit: *Et poſtulans pugillarem, ſcripſit, dicens: Joannes eſt nomen ejus.* Eodem momento temporis ſoluta lingua, a prodigio, quod in ipſo peragebatur, occaſionem ſumpſit laudandi Dei, cujus miſerationem experiebatur. Tum vero divino Spiritu cumulatus, jamque Propheta factus ſublime illud

lud Canticum edidit, quod a gratiarum actione ob Incarnationis, & redemptionis ſingulare beneficium incipit, & in quo Zacharias adeo luculenter Meſſiæ adventum, ejuſque Præcurſoris munia prædicit: *Benedictus Dominus &c.* Quæ hactenus de S. Joannis Baptiſtæ Patre diximus, ex Evangelio conſtant; nihil præterea. Quæ autem ejus vitæ, ac morti a nonnullis adducuntur, e dubiis fontibus ducta ſunt, & ejuſmodi, ut ne digna quidem ſint, quæ referantur. Non deeſſe jam diximus, qui Zachariam hunc fuiſſe putent Barachiæ filium, de quo Chriſtus.

Zachæus, *purus*, militari officio fungens apud Judam Machabæum, a quo cum Simone, ac Joſepho relictus eſt, ut expugnaret filios Bean, qui in turres duas ſe receperant: *Machabæus ad eorum expugnationem relicto Simone, & Joſepho, itemque Zachæo.* II. Machab. cap. xx.

Zachæus, Publicanorum Princeps, qui in Urbe Jericho morabatur, & Chriſtum videre vehementer cupiebat, cum admodum ſtatura puſillus eſſet, & turba, ne accederet, impediretur, præcurrens, ſycomorum conſcendit, ut prætereuntem Dominum facilius aſpiceret; qui ut ſanctam hominis ſollicitudinem compenſaret, eum deſcendere juſſit; ſe enim velle ad eum divertere: *Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere.* Ille vero, cujus animum Dominus jam ſubjerat, haud cunctatus deſcendit, eumque lætitia geſtiens excepit. Obſtrepuere, quicumque aderant, abſonum rati, ad ſceleſtum hominem Servatorem divertere; at Zachæus vocantem ſecutus, mutata vitæ ratione, ſe ex animo reſipuiſſe ſignificavit. Se bonorum ſuorum dimidium pauperibus daturum, & cuicumque damnum attuliſſet, quadruplum redditurum promiſit: *Et ſi quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum;* quantum ſcilicet Romanæ Leges a Publicanis, qui extortæ pecuniæ convicti eſſent, poſtulabant. Ac de Zachæo quidem e Sacra Scriptura nihil præterea; neque vero conſtat, Judæuſne, an Ethnicus fuerit, ante quam fidem ſuſciperet. *Luc.* xix.

Zachior, *qui recordatur*. Sacra Scriptura multos hujus nominis homines memorat, qui tamen omnes nomine tantum noti ſunt. I. *Paralip.* iv. xxiv. xxv. I. *Eſdr.* viii.

Zambri, *qui canit*, filius Salu, Caputque Tribus Simeon, quem, univerſo ſpectante populo, in tentorium ingreſſum, in quo fœmina Madianites, cui nomen Cozo, verſabatur, inſecutus Phinees, Magni Pontificis Eleazari filius, ambos uno ictu transfodit: *Ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in Lupanar, & perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet, & mulierem.* Numer. xxv.

Zambri, unus e Ducibus Regis Ela, qui Equitum dimidio præerat, e Miniſtro proditor, Dominum ſuum, dum apud Præfidem Therſæ biberet, vita ſpoliavit, & Regno potitus eſt. Deus, qui eum ſuæ in impietatem Baaſa vindictæ miniſtrum elegerat, ipſius opera uſus eſt, ut pro decreto per Prophetam Jehu ipſi Baaſa indicto, regiæ familiæ reliquias deleret: *Pro eo quod exaltavi te de pulvere, & poſui te Ducem ſuper populum meum Iſrael, tu autem ambulaſti in viam Jeroboam, & peccare feciſti populum meum Iſrael, ut me irritares in peccatis eorum, ecce ego demittam poſteriora Baaſa, & poſteriora domus ejus, & faciam domum tuam, ſicut domum Jeroboam, filii Nabath.* At Zambri cum Dei in reos conſilia, quos ejus juſtitia damnaverat, executus eſſet, perduellionis, & proditionis fructu haud diu frui potuit; ſeptimo enim poſt uſurpatum ſceptrum die, exercitus Iſrael ſibi Regem elegit Amri, & Zambri in Urbe Therſa verſantem obſedit. Uſurpator hic eo ſe redactum videns, ut in hoſtium manus incideret, ſe ipſe regiis in ædibus una cum ſuis omnibus divitiis combuſſit: *& mortuus eſt in peccatis ſuis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, & ambulans in via Jeroboam, & in peccato ejus, quo peccare fecit Iſrael.* III. Reg. c. xvi.

Zamram, *Cantor*, primus e filiis Cethuræ, & Abrahæ, qui cum fratribus Teſtan, Madan, & Madian Arabiam Felicem incoluit. Eos ſacra Scriptura fere Orientales nuncupat: *Filii Orientis.* Geneſ. xxv.

Zana, ſeu *Zanos*, *oblitus*, Urbs in Tribu Juda, cujus Cathiel conditor fuerat. Erat & alia hujus nominis Urbs, in ejuſdem Tribus montibus ſita. I. *Paral.* iv. *Joſ.* xv.

Zara, *Oriens*. Hujus nominis viri plures memorantur in ſacris Litteris, e quibus duo potiſſimum noti ſunt. I. Zara, filius Patriarchæ Judæ, & Thamar ejuſdem Nurus. Cum Thamar in partus diſcrimine verſaretur,

rur, Zara manum obtulit, quaſi primus in lucem proditurus, eique obſtetrix coccineum funiculum applicuit, inquiens, eum primo genitum fore; at ille receſſit, & frater accedens exiit primus, dictusque eſt Pharez. *Geneſ.* XXIII. *Poſtea egreſſus eſt frater ejus, in cujus manu erat coccinum, quem appellaverunt Zaram*. II. Zara Rex Æthiopiæ, ſeu potius regionis Chus in Arabia ad Mare Rubrum, ad Ortum Ægypti. Princeps hic, quanam prætexta cauſa, non conſtat, decies centena hominum millia, & currus trecentos in Judæam invexit, regnante Aſa: *Egreſſus eſt contra eos Zara Æthiops cum exercitu ſuo decies centena millia, & curribus trecentis*. Pius Rex Juda, cumulata in Deum, quem colebat, fidentia animatus, formidando hoſti occurrit impavidus, ſuosque in Valle Sapheta prope Maresam ad prælium inſtruxit; eosque, a Divina tantum ope victoriam expectans, ad pugnam paravit eximia prece, qua Dei omnipotentiam profeſſus, ejus auxilium ſibi, ac populo efflagitavit: *adjuva nos, Domine Deus noſter; in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem; Domine, Deus noſter tu es; non prævaleat contra te homo*. Precantem Aſam exaudiens Deus terrore perculit Æthiopum animos, qui ſtatim ſe fugæ dantes, penitus profligati perierunt, *quia Domino cædente*, (ita ſacra Scriptura loquitur) *contriti ſunt, & exercitu illius præliante*. Eos Aſa Geraram usque inſecutus, omnes eorum Urbes vaſtavit, & ingentem prædam retulit. II. *Paralip.* XIV.

Zared, *poteſtas extera*, torrens, ſeu Vallis ultra Jordanem in Moabitarum Deſerto, ſe in Mare mortuum exonerans. *Numer.* XXI. *Deuter.* II.

Zares, *corona miſeriæ*, conjux Aman, quæ virum hortata eſt, ut Mardochæum vita ſpoliandum curaret: *Jube parari excelſam trabem, habentem excelſitudinis quinquaginta cubitos, & dic mane Regi, ut appendatur ſuper eam Mardochæus, & ſic ibis cum Rege lætus ad convivium*. Eſth. c. 5.

Zeb, *lupus*, Madianitarum Princeps, qui a Gedeone victus, in torculari, in quem ſe abdiderat, inventus fuit; eique Ephraimitæ abſciſſum caput ad Gedeonem detulerunt: *Et perſecuti ſunt Madian, capita Oreb, & Zeb portantes ad Gedeon trans fluenta Jordanis*. Jud. VII.

Zebedæus, *dos*, pater Apoſtolorum, S. Jacobi, & S. Joannis Evangeliſtæ: *Vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum*. De Zebedæo quidem nihil præterea. Hoc etiam nomine inſignitus fuit unus e filiis Aſaph, poſt reditum a captivitate excellens in Templo Muſicus. *Matth. cap.* IV.

Zebedia, *dos Domini*, e Saphaticæ poſteris, & Michaelis filius, qui octuaginta viros ducens, a captivitate rediit. I. *Eſdr. cap.* VII.

Zebee, *victima*, Madianitarum Princeps, quem Gedeon cepit in prælio una cum Salmana, qui & ipſe ejuſdem populi caput erat, & ambos occidit, quandoquidem ipſi ejus fratres in Thabor necuerant. *Judic. cap.* VIII.

Zebida, *dotata*, Mater Joakim Regis Juda, & filia Phadajæ Rumæ: *Nomen matris ejus Zebida filia Phadaja de Ruma*. IV. *Reg. cap.* XXIII.

Zebul, *commoratio*, Præſes Urbis Sichem, quam ei regendam tradiderat Abimelech, Gedeonis filius: *Conſtituit Principem Zebul ſervum ſuum*. Præfectus hic de ſeditione, ad quam Gaal Sichimitas excitabat, Abimelech monuit, qui proinde eo ſe conferens, perduelles populos vicit. *Judic.* IX. 28.

Zechri, *qui recordatur*. Occurrunt hujus nominis multi, e quibus unus potens, & ſtrenuus e Tribu Ephraim occidit Maaſiam, filium Achaz Regis Juda: *Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim Maaſiam filium Regis*. II. Paralip. XXVIII.

Zelus. Sumitur id nominis multifariam in ſacris Litteris. I. Fervorem ſignificat ob aliquam rem: *Zelo zelatus ſum pro Domino exercituum*. Phinees commendatur ob zelum in Impios, qui Divinam Legem violabant: *Qui zelatus eſt pro Deo*. II. Indignationem: *Uſquequo accendetur velut ignis Zelus tuus?* III. *Invidiam*: *Judæi repleti ſunt zelo*. IV. Zelotypiam, emulationem, vehementiorem proprii boni curam: *Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ*. Huc ſpectat illud: *Auris zeli audit omnia*, ſcilicet auris Dei, qui Zelotes dicitur. Item illud: *Ubi erat ſtatutum Idolum Zeli, ad provocandam æmulationem*. Nonnulli hoc Adonidis Idolum fuiſſe putant; verum alii per hæc Ezechielis Prophetæ verba cujuſvis generis Idola deſignari

ſignati cenſent, quæ Dei ſcilicet indignationem irritant, ejuſque zelum in eorum cultores accendunt.

Zelus, judicium Zeli. Ita nuncupabatur apud Hebræos alicujus Iſraelitæ facinus, qui abſque ulla juſtitiæ forma reum morte puniebat, quem grave aliquod Legis caput non ſine ſcandalo violantem comperiſſet. Jus hoc, quod Iſraelita quiſque ſibi tribuebat, nitebatur traditione quadam, quæ ad Moſem ipſum referebatur, & exemplo Phinees, qui zelo abreptus, infames adulteros duos uno ictu transfidit: *Phinees .... ſurrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in lupanar, & perfodit ambos ſimul, virum ſcilicet, & mulierem*. Juris hujus vi, inſignis Mathatias Apellem occidit, quem Syriæ Rex miſerat Modin, ut Judæos ad thus Idolis adolendum adigeret: *Et vidit Mathatias, & doluit, & contremuerunt renes ejus, & accenſus eſt furor ejus ſecundum judicium Legis, & inſiliens trucidavit eum ſuper Aram*.

Zelpha, contemptus bonitatis, ancilla Liæ, quæ evaſit uxor Jacob e ſecundo ordine, fuitque mater Gad, & Aſer. *Geneſ*. xxx.

Zenas, vivens, Legis Doctor, & S. Pauli Diſcipulus. Erat is in Judaicis Legibus apprime verſatus, & a S. Paulo plurimi factus, qui ad Titum ſcribit, ut eum cum Apollo Nicopolim ad ſe mittat, caveatque, ne quid iis ad iter deſit: *Zenam Legisperitum, & Apollo ſollicite præmitte, ut nihil illis deſit*. *Matth*. xxii. *Luc*. vii.

Zephrona, falſa gemma, unus e finibus Tribus Juda in Terra promiſſa: *Ibuntque confinia uſque ab Zephrona*. Numer. xxxiv.

Zethon, oliva; occurrunt hujus nominis homines duo parum noti. I. *Paralip*. x. xxiii.

Zethu, olea, eorum unus, qui a Babylonica captivitate reverſi fœdus cum Domino renovarunt, & ſubſcripſerunt. II. *Eſdr. c*. x.

Ziph, buccella hæc, filius Jaeel e Tribu Juda, & e familia Caleb, qui creditur Urbi Ziph in eadem Tribu nomen dediſſe. Cæterum erat & alia ejuſdem nominis Urbs, ad Carmelum ſita, penes quam Deſertum erat, in quod David ſe recepit: *Deſcendit in Deſertum Ziph, ut quæreret David in Deſerto Zip*. I. *Paralip*. iv. *Joſ*. cap. xv.

Ziza, qui rutilat. Hujus nominis viros quatuor ſacra Scriptura memorat, quorum unus Roboami Regis Juda, & Maachæ filius erat. II. *Paralip. cap*. xi.

Zoheleth, qui ſerpit humi, repitque, lapis prope ſontem Roget ad mœnia Jeruſalem. Lapis hic inſerviiſſe creditur, ut adoleſcentes, eum invertentes, attollenteſque, ſuarum quiſque virium periculum facerent. III. *Reg*. i.

Zom-Zommim, delicti conſilia, antiqui Gigantes, admodum proceto, immanique corpore, qui ultra Jordanem degebant in ea regione, quam poſtea Ammonitæ occuparunt: *Terra Gigantum reputata eſt, & in ipſa olim habitaverunt Gigantes, quos Ammonitæ vocant Zom-Zommim*. Latrones hi, robore, quo pollebant, & poteſtate abutentes, omne jus, faſque violabant. *Deuter. cap*. xi. 20.

Zorobabel, advena Babylonis, e familia Regum Juda, filius erat, ſeu nepos Salathiel, a quo educatus, eum deinde vel hoc titulo tamquam patrem ſpectare potuit. In Regis Perſarum Aula Saſſabaſar nuncupabatur; eoque nomine deſignatur ab Eſdra: *Et annumeravit ea Saſſabaſar Principi Juda*. Cyrus ſacra Templi Vaſa, quæ Hieroſolymam remittebat, tradidit Saſſabaſar, ſeu Zorobabel, qui inter Iſraelitas pietate præſtans, Judæorum Princeps fuit, qui in patriam redierunt. Quo cum perveniſſent, Zorobabel Templi fundamenta jacere cœpit, Deique cultum, & conſueta Sacrificia redintegravit. Acriter urgebat opus, cum Samaritani convenientes ad Dominici Templi ædificationem collaturos ſe receperunt. At Zorobabel, qui de oblationis pravo fine ſuſpicabatur, & ex alia parte probe noverat, ad publica cultus officia Nationem admitti non poſſe, quę Deum colere contendebat, quin ab Idolis recederet, renuit ædificandi Templi honorem cum ea partiri, quem Judæis tantum Cyrus conceſſerat: *Non eſt vobis, & nobis, ut ædificemus domum Deo noſtro, ſicut præcepit nobis Cyrus Rex Perſarum*. Obluctationem hanc ægre ferentes Samaritani, ſollicitatis Regis Aulicis, tandem aſſecuti ſunt, ut opus intermitteretur; Judæi porro, remiſſo Religionis ſtudio, neglectaque ſacra domo, in id unum incubuerunt, ut ſibi pulcherrimas ædes erigerent. Eorum oſcitantiam Deus non una ratione punit; annoque altero Regni Darii filii Iſtapis, miſſiſque Prophetis duobus Aggæo, & Zacharia, eoſdem increpuit, qui divinum cultum contemnerent, ac Templi ædificationem negli-

ge-

gerent. Zorobabel, omniſque populus non ſine ſingulari obſervantia, & religioſo timore audiere Domini verba, eodemque tempore animos permovente Deo, ad conſtruendum Templum miram ſollicitudinem retulerunt, quod opus ante annos quatuordecim intermiſerant. Zorobabel operi præfuit, Judæique ſollicite adlaborarunt; non tamen ſine metu, ne Samaritaoi, novis ſtructis inſidiis, obſiſterent, ſanctumque conſilium in malam partem apud regios Aulicos detorquerent, quibus adhuc accepti erant. Eos ſane Deus, Zorobabel per Zachariam monito, certos voluit, inchoati operis exitum ſe ſibi ſumere, & ſumma licet obſtacula emergerent, omnia tamen irrita fore; ſe quippe cum Zorobabel ipſo eſſe, ſuiſque conſiliis nullam in terris poteſtatem obluctari poſſe: *Quis tu, mons magne, coram Zorobabel, in planum...? Manus Zorobabel fundaverunt domum iſtam, & manus ejus perficient eam.* Sacra Scriptura de Zorobabel nihil præterea, niſi filios ſeptem eidem fuiſſe. Nonnulli Zorobabel alterum agnoſcunt, Phadajæ filium, de quo in Paralipomenis ſermo eſt; at probabile eſt, eum ipſum Phadajæ filium, & Salathiel nepotem fuiſſe, & Salathiel *quidem* ipſius Zorobabel patrem dici conſueviſſe, tum quod erat Phadaja clarior, tum quod ab eo Zorobabel altus, educatuſque fuerat. Tertius liber Eſdræ Zorobabel tamquam e regii corporis apud Darium Cuſtodibus unum exhibet, atque eumdem e tribus fuiſſe, a quibus agitata quæſtio, quid horum trium fortiſſimum eſſet, Rex, Fœminæ, Veritas, ipſumque a poſtremo ſletiſſe, & præmio donatum eſſe. At hiſtoria hæc, quæ omnes falſitatis notas præſefert, nullam obtinet, quæ veram exhibeat.

Zuzim, forte, Gigantes, quos ultra Jordanem degentes Codorlahomor, ejuſque ſocii vicerunt: *Codorlahomor, & Reges, qui erant cum eo, percuſſerunt Raphaim, & Zuzim cum eis.* Nonnulli nomen hoc in eorum numero ponunt, quæ appellativa dicuntur, ut nempe fortes homines, robuſtoſque ſignificet. *Geneſ. cap.* XIV. Legatur Articulus *Gigas*.

F I N I S.

Digitized by Google

13 # 2 vol.

Digitized by Google